ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

ЗА ГОДИНУ 1877.

УРЕЂУЈЕ

Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

У НОВОМЕ САДУ,
ИЗДАЈЕ ЛУКА ЈОЦИЋ.
1877.

10-

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

ЗА ГОДИНУ 1877.

УРЕЂУЈЕ

Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

У НОВОМЕ САДУ,

ИЗДАЈЕ ЛУКА ЈОЦИЋ.

1877.

10-1

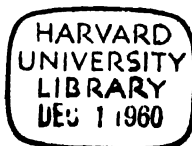

ШТАМПАРИЈА А. ПАЈЕВИЋА У НОВОМЕ САДУ 1877.

САДРЖАЈ.

ПЕСМЕ.

НОВЕЛЕ И ПРИПОВЕТКЕ.

ПОУЧНИ ЧЛАНЦИ.

РАЗЛИЧНИ ЧЛАНЦИ.

ЛИСТАК.

I. Шала и забава.

дан човек пати при таблетову, стр. 1181; Из физике, стр. 1185; Како се међу пијавице, стр. 1217, Лака погодба, стр. 1218; Дебела жена стр. 1218; Ради забаве стр. 1218; Мото, стр. 1219: Љубав и зубобоља прев. Адријана, стр. 1249; Мудре изреке, стр. 1253: Позајмљени кишобран, прев. Адријана стр. 1279: Мудре изреке, стр. 1282; Малер, стр. 1315; Женске године, 1316; Наседаније, стр. 1345 На балу „код лаудона," стр. 1347; Ново звоно, стр. 1347; Женина тајна, Хумореска. прев. Адријана, стр. 1375, 1407; Чивуцки виц, стр. 1380: Шта кошта несвест, 1380; Љубавна песма од Цветана, 410; Расејани професор, стр. 1410: Из ђачког живота, 1443; Кум и кума, стр. 1443; Учитељ господар села, стр. 1444; Рукавица и лепеза, стр. 1444; Разговор очима од Стев. Ј. Јефтића, стр. 1473; Нови шешир, 1477; Брије само покојне, стр. 1507; Има много дуга, стр. 1509; Много хтели... Лакрдија из ђачког живота у Бечу. Од М. стр. 1533, 1571; Мудри молер, од Олге К..., 1537; Шта је душа? 1538; Натписи од б. стр. 1623.

II. Књижевност.

Slovnica jezika staroslovenskoga složio Vjek. Novotni. U Zagrebu. 1876. Од Јов. Живановића. Стр. 31, 70; Морална историја жена. Написао Ернест Легуве, прев. М. Ђ. Милићевић и т. д. од А. М. М. Стр. 132, 163; Этнографическая карта славянскихъ народностей М. Ф. Марковича и т. д. и Статистическія таблицы распредѣленія Славянъ А. С. Будиловича од 4 х. — стр. 226; Неколико речи у прилог књижевности, 1600.

III. Књижевна приказивања.

Здравље и напредак наше деце од М. Стр. 101; Црногорка, од Франческа д' Онгаро, превео Јустин М. Шимић од В. стр. 165; Извод из старе словенске граматике, Јов. Живановића од А. Сандића, стр. 228; Молитвеник Јефтимија Вукадиновића од М. стр. 742; Методика за народне школе на историјској основи дра Фр. Дитеса, прев. Мил. Поповић Шапчанин, од Б..., стр. 1026; Примери књижевности и језика старога и српско-словенскога. Саставио Стојан Новаковић, стр. 1093; Орао, вел. илустр. календар, 1382.

IV. Друштва.

Болничка задруга трговачке омладине у Н. Саду. Стр. 34; Женско друштво у Београду, стр. 102; „Матица Српска", стр. 103, 165, 1157, 1604; Женска друштва 135; Одбор чупићеве задужбине и његова радња, 259, 1603; Женска задруга у Ст. Бечеју, 262; Зора у Бечу, 1220.

V. Позориште и уметност.

Срп. нар. позориште, стр. 35; Народно позориште у Београду, 103, 517; Српске војсковође у српско-турском рату, (слика) стр. 103; Чермакова слика у Паризу, 775.

VI. Просвета.

Виша девојачка школа у Н. Саду, стр. 33, 1028; Срп. осн. школа у Н. Саду, стр. 134, 934. Г. Марко Кречаревић, стр. 935; Књижевни састанци, 1538

VII. Статистика.

Кретање људства у Нов. Саду г. 1876, стр. 1510

VIII. Белешке.

Императ-руска академија наука, 230; Лукијан Мушицки, 230; ШпироКовачевић, 231; Јован Гр... чић, 231; 1400 календара, 263; За чланице женског друштва у Београду, 273; Учитељи у Ба... рањи, 295; Леополд Ранке, 296; Словенија, 32... Црква у Русији, 327, С. Т. Мозентал †, 327; Ива... С. Тургењев, 357; Глумица Јеленска, 358; Друш... тво за срп. нар. позориште, 358; Др. Лаза Кости... 422; Нова штампарија у Н. Саду, 422; Срп. на... позориште; 443; др. А. Шембера, 423; Вели... школа у Београду, 455; Драгутин Милодановић... 518; Стенографске стипендије, 518; Излож... новина и рукописа, 518; Немап Србину, 54... Српска црк. општина пештанска, 542; Добр... творка гђа Марија Трандафил, 647; Срп. на... позориште, 647; Душан Марковић †, 647 Же... ско друштво у Београду, 679; Марија Тра... дафил, 838; Честита задруга Српкиња у Ст. Б... чеју; 838; Покрштени Турчин, 839; Срп. друшт... црвеног крста, 902; Американске новине о Србији... 902; Др. Лаза Костић, 902; Данило наслед... ник кнеза црногорског, 902; Стечај за уп... витеља нар. позоришта, 902; Мошти Пе... Прерадовића, 903; Јован Костић, 903; Гла... скупштина „Матице српске", 968, Нове срп... стипендије 968; Новак Милошев, 999; Стеван ... таковић †, 999; Помрачења у месецу августу 18... стр. 1028; Срп. вел. гимназија у Н- Саду, 10... Заклада Терезије и Јов. пл. Остојић, 1059; С... нар. позориште, 1059; Школе за босанску де... 1094; Нова српска књижара, 1094; Болн. задр... трг. омладине у Н. Саду, 1094; Нова заклада... Христифора Шифмана, 1220; Г. Стојан Бошко... 1221; Кнежев телеграм 1221; Нови профес... 1317; Срп. нар. позориште, 1317; Виша девојачка... школа, 1317; Јавна предавања, 1479; Оставке, 1... Карло Литров, 1480; Пренос костију Бранка... дичевића, 1480; Стари српски вештак, 1541; ... ра", 1543; Милан А. Симић, 1543; Одликов... 7155; Економска задруга, 1575; „Геданка" у... томашу, 1575; „Нова Србија", 1575; Метеорити ... бији, 1575; Ј. Пачариз, 1604: Бранко Радичевић, ... 1623; Забаве и игранке, 1605; Текелијанум, 1606. ... ван Бацаковић †, 1623; Пета забава са пре... њем, 1624.

IX. Светковине.

Стогодишњица Лукијана Мушицког, стр... Стогодишњица нове велико Савинске цркве, ... Освећење православне цркве у Дубровнику. 1...

X. Ситнице.

XI. Читуља.

XII. Дописи.

XIII. Разно.

тетка

БРОЈ 1. У НОВОМ САДУ 2. ЈАНУАРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

НА НОВУ ГОДИНУ.

И година опет једна
Сад нам ево ишчезава —
Утопи се, прогута је
Сиње море заборава.

А њен престо ново лето
Редимице сада узе
Носећ' даре како коме
Коме радост, коме сузе.

Тако годи иду редом
Мењају се среће, вајн
А када ће сијнут' зора
Тој недужној турској рајн?!

Светислав Вановић Србољубов.

ГЛУМАЦ.

ПРИПОВЕДА А. ХАЦИЋ.

I.

У простој, али укусно намештеној ...и гори свећа, гори као да издише. У собици је мртви мир, гробна ...на.

На пољу бесни ветар. Крупне капи ...ударају у прозоре, те прекидају ...у тишину.

У собици на чистој, белој постељи ...бледо црномањасто момче, боно, ...во.

...ело главе му седи добар друг ...и у невољи. По каткад му пру...тре капљице неког беличастог ...белом махрамом брише му хла...ој са бледога чела.

...лесник је немиран. Већ од неколико дана не долази му сан на очи. Свеједнако уздише од тешкога умора телеснога и великога бола душевнога.

— Умири се, Младене! — проговориће Војин, побратим му у невољи. Мир ће ти донети сан, а сан ће ти ублажити болове.

— Ја сам већ заборавио шта је сан! Не могу више оком да тренем. То ће ми неспавање са свим уморити и онако већ изнемогло тело и душу, — одговори Младен слабим гласом.

Побра му и нехотице мораде уздахнути: Јадни патниче!

— Али ја за то ипак сањам, сањам чудновате снове, само што су ти

моји снови са свим друкчији него што су ваши, — настави болесник. Привиђа ми се, да гледам своју добру, милу мајку како је раширила своје руке, па ме чека, да јој полетим у наручај, тамо горе на небо! Не хтедох је послушати за живота њена. Постао сам глумац. Потуцао сам се од немила до недрага. Напатио сам се доста. Несам досад знао, да ли ме је благословила или проклела на свом самртном часу. Али сада, ево, знам, да ми је оставила свој матерински благослов издишући. Тај благослов блажи ми сада тешку бољу у мојим последњим тренуцима.

— Молим те, Младене, немој говорити толико! Знаш, да ти шкоди говор.

— Где већ нема лека од смрти, ту не помаже више ни ћутање! — Кад си јавио оцу за моју болест?

— Већ је томе три дана; али никако да добијем одговора од њега. По свој прилици да је одмах сео на кола.

— Мислиш, да се одмах кренуо на пут? — одговори болесник горко се осмехнувши. Да је тако, као што ти велиш, он би већ данас до подне морао стићи амо. Све се бојим, да ми не ће опростити ни у гробу, што сам се у животу своме огрешио о вољу његову.

— Па баш да и буде тако, као што ти кажеш, а оно бар можеш наћи потпуне утехе у томе, што си слушао само глас срца, нагон духа свога, кад си изабрао себи начин живота, против кога, на жалост, несу престале ни данас још војевати којекакве ништарије светске.

— Али шта сам знао силом, кад ми отац не хтеде веровати, да у мени гори света ватра одушевљења за божанствену уметност, него ми је свеједнако приговарао, да сам само за то пошао том стазом у животу, шт[о] волим скитнички живот, што хоћу д[а] постанем лола, бекрија, вуцибатин[а]; а ја, јадник, оставио сам удобан жи[-]вот, презрео богатство, заменио са[м] материнску негу сваковрсним патњам[а] само за то, што ме је на то гони[о] неодољиви нагон, да достигнем св[е-]тли узор душе своје. Зар је моја кр[и-]вица, што је тело моје слабије би[ло] од духа мога, те сам ето, надом[ак] славне мете клонуо, изнемогао, па[о].

Последње речи болесникове в[ећ] је загушило јецање му. Верни др[уг] његов није умео више да га теш[и], него га је загрлио, па је и сам п[ла]као, а сузе, које су им текле обил[но] низ образе, слевале су се уједно, [као] да су им хтеле сродне душе на ново [да] се крсте сузама побратимства њихо[вог].

У том тренутку стадоше кола п[ред] прозором. Мало за тим зачу се [у хо]лу јасан глас, који питаше: С[ta]нује ли овде Младен Милојевић?

Не трајало дуго, па се отв[орише] врата од болесникове собе и у[ђе], уђе, без куцања, угледан човек, с[редњег] њега века, са младом женском, [која] је имала густу копрену на лицу.

Младен и Војин приметили с[у их] тек онда, кад су већ стали уз пост[ељу].

— Слатки мој тајка, драга [сестро] моја! — повиче Младен у занос[у] раздраган. Ох, да среће, ох, да [бла]женства за мене!

Стари Милојевић утрвьо је с[узу у] оку, а кћи му полетела је на [груди] драгог брате свога, па је тамо [пла]кала, јецала, дуго и дуго.

Беше то свечан тренутак.

Отац и син, које је ћуд п[ро]љиве судбине отуђила једно од [дру]гога, стојали су сада очи у очи. [Сваки] од њих радо би искупио крвљ[у] свога године, које су провели [у сва]ђи и мржњи.

А управо ни један од њих не беше крив.

Стари Милојевић био је човек од оне врсте људи, који су богатством својим стекли себи имена и гласа у свету, па се љуте, па се срде до зла Бога, кад виде, да им синови не уважају ни подашта муком стечено благо њихово и да у пркос вољи њиховој бирају себи такав начин живота, који се, по њиховом мишљењу, не доводи до богатства и части.

Син му је опет налазио сву срећу своју у животу, којидаје заноса, одушевљења за све, што је лепо, добро, племенито и истинито у свету. Једина му је тежња била, да постане понизним апостолом народног духа, народне просвете и народне свести.

И та два срца, која су растављена била кобним удесом, састала се сад сада на крају гроба, када се не више променити оно, што је ло, и када се само може жалити оплакивати, што се није друкчије ло оно, што се збило.

— Дошао си!? — рече болесник сом, који је казивао, да није мило, да ће му доћи отац.

Стари Милојевић разумео је лак говор у гласу сина свога, па одври застиђено:

— Несам био код куће! Вратио се тек јуче у вече и одмах, дарано зором, кренуо сам се на пут.

Младен му захвали погледом, па настави уздрктаним гласом:

— Опрости, што сам се могао повати у љубав твоју! — Али да , што ја знам, да си видео, што ја видео, — да си видео. моју у мајку, као што сам је ја ви- — и ти би се радовао као Добра моја мајка опростила Блаженим, ведрим лицем осмеа се на мене љупко, па ме је звала к себи .... горе на небо! ... Ја ћу да јој идем! ... Ево ме, слатка мати моја! Ја ти долазим, долазим, долазим! ...

И рукама притиште срце своје, као да бих хтео истргнути из њега неке грдне, љуте јаде, који се не могу изрећи, па онда настави тихо, полагано:

— Збогом житку, мој прелепи санче! .... Збогом оче! ... Збогом сејо! .. Збогом, бели данче! ... Збогом! ...

Реч му застаде у устима. Хладан зној пробије му чело. Цело му тело спопаде грчевито трзање.

Настаде страшна борба, борба између смрти и живота.

Страшна је то борба, кад се млада душа бори са смрћу.

Тешка је то борба, муке су то велике, кад се растаје млађахна душа од тела: та живот је ипак тако леп!

Отац младенов, стари Милојевић, сестра младенова, Милева, и верни друг његов, Војин, стојали су као упањени мирно, непомично, страшећи се од онога, што долази.

Лице младеново разведри се на једанпут. Благим погледом погледа своје миле и драге, тихим, блаженим осмехом насмеши се на њих, па још једном прошапута: Мати, — долазим, — збогом! — и онда му беше крај патњама на веки.

Војин се спусти на колена уз постељу. Кад је потражио руку побратима свога, да је још једанпут стисне, поглед му се сусрете са погледом младе девојке, и у том тренутку учини му се као да је нека небеска светлост засијнула у малој мрачној соби.

Да л' је то била светлост лепе душе, што је одлетела Богу на истину, или је то сишао рај с неба на тренутак у малу собу?

Мора је то сишао рај с неба на земљу доле у малу собу, кад се Војину чинило, да гледа пред собом анђела, где клечи уз постељу сузе ронећи.

Мора да је то слетео с неба анђео, ком су ето и зраци сузних очију његових створили око лепе главе светао венац мученичке славе.

(Наставиће се.)

КАКВА ПРЕТЊА?

Каква претња? Каните се тога!
Туђе Србу помоћи не треба!
Срб је своју повесницу свагда
На плаветни лист резао неба.

Лист кићени отворен је сваком,
Нека чита шта по њему пише!
А одселе на ономе листу,
За читање биће још и више.

Несрећа би то голема била
Наједаред да небо потавни,
Да с' угасе звезде, што су за њ-га
Приковали оци наши славни.

Нека буде на плаветном листу,
Нека буде још и више звезда!
Нек се знаде, кад је хтела хала
Да соколска два прогута гњезда.

Са буктињом вечне своје славе
Срб је она запалио сјала . . . .
Па то ли је зар мило за драго?
Дичном Србу то ли је зар хвала?

То је хвала што је толко сјала
Запалио од златне слободе?
Целом свету што је довикив'о:
Само ове звезде срећи воде!

То је хвала: што смо бедем били
Прот азијског отровнога гада,
Да но лажи на нас купујете
И камењем бијете нас сада?

Заман вике! заман тешке грдње!
Ми нећемо дати својих права,
До тек ако ногама не пођу,
Сиви Ловћен и Авала плава!

Неслушајте на ништаве претње
Већ пашите сабље оковане,
Нек падају као летњи пљусак
По разбоју главе обријане!

Нек и опет од дела нам славних
Нове звезде по небу се пале:
А сјај њихов све нека ослепи
Злораде нам гује и шакале!

Мита Поповић.

КО ЈЕ КРИВ?

РОМАН ЈОСИФА СУБОТИЋА.

I.

Наш нови познаник.

„Ко се од нас, браћо, неће још сећати оног несретног човека, кога сваки дан виђамо, а с којим смо се почешће но не баш најпријатељскије забављали. Оно дуго бледо лице са тавним угаслим очима, чекињаста брада и брци, дугачак црн капут из прастара времена, онај класи шешир — све ће нам то тако живо ос у памети, да нам само треба једну стицу целога напоменути, и пред на умним очима створи ће се потпуна с

Човека, кога сам напоменуо, ни нас није познавао отпре. Наједар искрсо пред нами, рече да је Срб

а то је довољно препоруке било да га примимо у своју средину. Гледасмо га као брата. А како неби. Та свето нам је у страном свету све оно, што носи на себи српско име. Браћа се састану са свију страна света, упознају се за тили час — и постану пријатељи. Све што је око њи, као да им шапуће: држ'те се један другог! Видите непријатељски елеменат, који вам пропашћу прети. Само му се онда можете одупрети, ако сложни будете! — И браћа су збиља сложна. Нек проба само туђин да му дирне у понос, језик и име, па ће видети како ће проћи. Дирни Србу у језик и име — дирнуо си га у живац, а достојну ћеш награду добити, ма колико јачи и моћнији био.

Еле тако беше и с нама. Дошао човек из далека света, непознат и пука сирота, само Србин, а свој свога неоставља. Ево како смо се упознали с њиме.

Седимо једно после подне нас неколико у Краљевој кавани. Разговарасмо се о овом, о оном, кад један браца узе један илустрован лист у руку те нам рече:

— Гле'те браћо ову слику петролејца, погледајте у оног човека тамо, што тако флегматички своју вирђинку пуши и каву пије. Реците ми: каква је разлика?

Погледасмо сви и — гле чуда! Сликар је морао где опазити поменути оригинал, па га је са свим верно прецртао.

— Прави петролејац! Повикасмо сви из једног грла.

Лице, шешир, капут, чизме — и неизбежни пратилац у тога оригинала, — штап је погођен да не може бити верније.

Но тек што повикасмо: петролејац! [illegible] се непознати напрасно, погледа [illegible] зачуђено, па пође к нама.

— Јесте л' ви Срби?

— Јесмо! одговорисмо зачуђено, а уједно пријатно изненађени да зачусмо [illegible] реч.

[illegible] нас погледа мало, па онда рече:

— И ја сам Србин!

— Право! повикасмо. А браца, који је држао новине у руци баци их чак тамо под сто.

— Па откуд тако? упитам га љубопитљиво.

Он извади са свим флегматичио вирђинку из уста, погледа важно кроз прозор, па ми онда одговори:

— Важни ме послови доведоше овамо. Истина нисам мислио баш управо овамо доћи, али знате — ништа није сигурно на свету. На путу добијем брзојав од мога „банкара“, да ме важни послови —

— Банкара! повичемо ми зачуђено, а поглед нам и нехотице паде на његову класичну одећу.

— Да знате, — настави он флегматично — тако ја зовем мога пришу Крсмановића првог трговца у Б. Телеграфише ми да се пријавим шефу унутарњег одељења Јовановићу, — те ето ме сад видите, да баш сад оћу к њему. Мило ми је што сам се познао са Србима, а биће прилике да се и више разговоримо.

Рукује се с нами, закопча своју тогу на којој је било сигурно своји педесет дугмади и — оде.

Зачуђено гледамо за њим, како се баш преко трњишта упутио горе.

— То ти је прави полтрон! рече један, говори о банкару и шефу унутарњег одељења, као о каквим стварима сасвим обичним. Као да му се на оделу не види да лаже.

— Пусти човека — ко зна, можда није кицош. Одело не чини човека. Сваки има своја начела.

— Иди мани се молим те, — како би ја могао говорити о сјајним забавама, које сам у својој палати давао — кад сви знате да немам ни пребијене паре у џепу, а док ми се до собице попнеш, oћеш ноге да поломиш. —

Загонетна је појава била, то се мора признати, али опет зато ћутасмо сви. Чисто смо се сами себе бојали, да човеку не учинимо на жао, ако цело понашање

његово почнемо на зло тумачити. Једно, што смо позитивно увидети могли код њега било је то, — да на сваки начин у материјалном погледу не стоји баш најсјајније, ма да је рад пред нашим очима своју голотињу да сакрије. Неки га почеше сажаљевати.

Ко је тај човек? питаху се сви, а наскоро дође време да га мало изближе познамо.

У вечер једног јесењског дана беше страшна цича. Цео је дан киша сипала те није дала човеку ока отворити. Ја цео дан нисам из собе излазио. Огрнуо сам дебелу капутину, завукао се у један ћошак на дивану, — само очи и врх носа вирише ми на поље. Читао сам једну најновију Јовановићеву песму. Ладно ми је до душе било с поља; колико сам могао приметити, носу ми је страшно неправо било, што јесен оће да предузме своје дужности, те је од једа сасвим — помодрио. Али у срцу ми беше тако топло и мило. Како би волио браћо, тамо доле, да сам и ја у вашој средини, да спустим на генијалног, обожаваног песника венац признавања, поштовања — и срдачне оданости. У његовим песмама читао сам свој живот. Кад је света искра љубави додирнула плодовиту струну његовог срца препуног осећаја, — те се претопила у малу песмицу, чисто сам осетио у себи нешто, чега још до тога времена нисам познавао. Искра љубави скривена је у ладним редовима песмице, те се одатле са муњевитом брзином у срцу ми уселила, и пробудила исто оно, чему и свој постанак захвалити имаде. Кад ти певаш и мени је било до песме читајући изливе душе ти, — кад си ти плакао, плакао сам и ја. Тешко ми је било. Шта? Зашто? и чега ми је жао? Не знам! Али сам осећао да тако мора бити. У песму си улио своју радост и тугу, а није могуће ономе, који те схваћа и разуме, да се отресе утиска.

Узмем своју књижицу, и око ми паде баш на ове ретке:

Ја те љубим чедо моје,
Чедо моје — закопано!"

— А што ти плачеш море?

Скочим као опарен. Мој пријатељ Мита стоји преда мном.

— А зар ја плачем? — Е гле мај, ја плачем а и не знам, и силом сам се трудио да се што веселији покажем.

— Бре немој будалити — рече Мита — него хајде ла се провеселимо. Збиља, зар ти не знаш, да је данас мој имен-дан?

— Какав имен-дан! Откад је Митровдан прошао.

— Ти си данас чудновато расположен. Знаш да је ђаку имен-дан онда, кад има новаца у џепу. Мораш и ти са мном. Биће и више братије.

— Е, ако је баш тако, ајд!

И кренусмо се управо „Павлу". Ваља знати, да је ово честит и поштен човек, који „раји" кадгод и на креду даде, — али што је најглавније има увек добра вина и бермета.

Киша се баш спустила, а крај тога поче и ладан ветар дувати. С тога нас пријатно изненади топла соба у „Павловој" биртији. Раја је сва на окупу. Кад зада реч да ће доћи у — биртију, она долази ма енгече падале. У друштвене седнице не долази тако савесно до душе, али — то је само с поља.

Дочека нас весео усклик. Мита даде донети вина и весеље се отпоче. Кад наједанпут, отворе се врата и у собицу ступи данашњи непознати. Не знам ко се већма изненадио, ми или он. Дочекасмо га са радосним узвицима и увучемо га у нашу средину. Он се баш није млого циврао. Скиде своју тогу и кобни шешир, — па седне за сто. Почесмо га испитивати како наши доле, шта има ново и за сијасет ситница, — а он је на свако питање тачно и сигурно одговарао. Вирђинка му у усти не вали.

(Наставиће се).

СЛАВА ОСВОЈАЧКА.

Ташто име, ташта сенка,
Кратка жића празни снови
Каква гуја тебе роди,
Да отрујеш живот ови.

Охолост те људска роди,
Дадиња ти немоћ била,
Чељуст жедна људске крви
Дворе ти је оградила.

Рањенога срца боли
Дигоше те врху горе,
А крваве путе твоје
Опрало је суза море.

Суза неста, море суза
У поноре ропства оде,
Срце болом окаљено
Чека данак од слободе.

Зора пуца, данак свиће,
Ето сунца од слободе,
Само сложно на душмана,
Свануће ти мили роде.

П.

ВУК СТЕФ. КАРАЏИЋ.

КЊИЖЕВНА УСПОМЕНА ОД Ђ. РАЈКОВИЋА.

I.

Две 21 апр. 1856 пише Вук из Беча ...ској певачици Милици Стојадиновића: „...јутра у понедјељник, ако Бог да ...ље, ја мислим с Мином поћи тамо ...е и око петка бити код Вас у Врд...у."

А 29 и. м. у недељу пошље архиман...повски Севастијан Илић намастир...ола по мене с поруком, да је Вук ...пођицама Мином и Милицом у О... него да похитам, ако желим видити ...

...а сам донде Вука већ један пут ви... и то год. 1843 у Пожуну, где сам ... евангелика слушао реторику. Али, ...сам онда био блеђан идеалан мла... од 18 година, то из самога виђења ...неколико речи разговора не бисам ...шта публици приповедити. Уз то ...признати, да су ми у оно доба ...поновале поете него филолози, ...сам тада и сам поетисао и с ве...ђачком радости видио, како моје ...од стихова у „Пештанско-Будимском Скоротечи" изгледа наштампано. Да је дакле место Вука дошао у Пожун н. пр. Ђорђе Малетић, ког сам ја тада ревносно читао, то би на ме чинило већу импресију; јер његов „зрак-мрак," „робгроб", „мач-плач" и остала сличарска калабурња једнако ми као врапчја цврка пунила главу, тако да ме ни Ђуро Даничић, који је тада у Пожуну, као логик на евангеличком лицеју, у једној соби био са мном на стану, није могао за филологију придобити, ако и јест он још онда најмарљивије проучавао Вука и знао скоро сва словенска наречја. Од вукови дела ја сам до моје 18-те године — окром народни песама, речника и пословица — читао само његово „Писмо Димитрију Фрушићу (Беч, 1821)," те да ме је ко у оно доба запитао за садржај, ја би му само умео навести оно место, где Вук вели: „Колика је моја радост била, што сам вићео Добровскога, још је већа постала, што сам у њему, мјесто каква трбушата и буцмаста и мало погурена

калуђера, угледао сува и висока старца, који управо корача, као какав момак од једне трећине његови година, и који би још могао кладе прескакати с барјаком у лијевој руци, а са шаром у десници!"*)

Бијаше красан дан, око 10 сати пре подне, кад сам се кренуо у Опово. Обузе ме радост, што ћу изближе познати човека, који је за развитак књижевности и за скупљање стари дуго неупотребљени драгоцености стекао неумрли заслуга, — који је у велику ризницу говорнога језика онако дубоко захватио. Прођо у памети све, што је он писао и што су други против њега писали. Они, који су му одрицали ученост, и не знадоше да су га баш тим највећма фалили: он је био од нарави учен, он није познавао свет из књига, већ онако како га је гледао својим очима. Нису се систематски учили, а ипак знамо ко су били између остали Шекспир, Русо и Доситије. Не чини све школа већ геније. На подло насртање, на лажи и опадање своји противника, који су кроз академије прошли, а језика, историје и старина својега народа не познавали, одговарао би обично Вук топузином своје здраве природне логике и дивнога оштроумља; а где је кад оћутао, ту су сама његова дела обезоружала несвесног насртача.

У мислима о Вуку учини ми се пут до Опова краћи него иначе. Кад око подне стиго тамо, Севастијан ме прикаже Вуку, који подиже очи к мени, погледа ме неколико тренутака, а за тим ми пружи руку и рече: „Ма за вјеру српску! помозите ми, ђе сам ја Вас већ виђео једном и чуо за Ваше име?" Ја му одговорим, да је то било пре 12 година у Пожуну, где је он, путујући за у Београд, изишао из лађе и одсео у гостионици „код лабуда", а ја га тамо поздравио. С пијететом приватим и подржим за време одговора руку, коју су некада у својој државали Карамзин, Добровски, Ханка, Шафарик, Линде, Мушицки, Соларић, Његош, Враз, Гете, Грим и остали великани које ја мравак не могу овде све ређати. На то уђоше у собу, где смо ми били, г-ђиц[e] Мина и Милица. Домаћин ме такође при[-]каже госпођици Мини, као вуковој кћер[и] (Милицу ја поздравим као још од пре свој[у] знаницу и пријатељицу), па обазревши [с]е по соби рече: „Сад смо сви ту, изволи[те] да ручамо." Одосмо у трапезарију и с[е]досмо за софру готову. Вук у прочел[ју] замоли, да може остати под фесом.

Мени допаде место између Милице [и] једног постаријег калуђера, ког сам [по]знавао још од пређашњи времена. [Он] збиља беше буцмаст, трбушат и мало [по]гурен. Све док није дошла чорба на с[то] он је јео леба, а у паузи од чорбе до [по]већине опет је јео леба — у кратко: мало није дангубио, него је једнако ж[ва]као. Он је уњкао на свој грчки нос, [а] како је тањир с лебом стајао напред м[ало] подаље од њега, сваки час би ме дрп[нуо]: „Молим мало лепца!" Од сваког д[оне]сеног јела јео је за тројицу, а вино [је] особитом пасијом ркао или, боље р[ећи] сисао, као што се и иначе старао [за] сваку, па и најмању бригу, која је са [тa]ким калуђерским животом скопчана, у[тонути] у црвеном мору од вина.

За време ручка Милица спомену [да] је пре две недеље била у намастиру [Ра]ковици под Цером и да је поклони[ла]

---

*) Слично Вук пише и Мушицкоме под 23 нов. 1819: „Виђео сам Добровскога, и читав смо се један дан разговарали и инатили. То је најљепше, што ја у њему нијесам виђео погурена, буцмаста и трбушата вратора, него сува, висока и здрава старца, какови само по Ерцеговини старци од 66 година могу бити. Бре знате, да би још могао по Шумадији кладе прескакати, па још с барјаком у десници руци. Много је налик на Павла Регистратора: и још је од њега живљи!" (Овде Вук мисли Павла Марковића, регистратора народне библиотеке у Карловцима, коме је било 90 година, кад је 1832 умръо.)

настирској библиотеци сва доситијева дела недаковићевог издања.

Вук на то привати: „Па то Ви онда нијесте били од моје постојбине даље од по малога дана. Што се тиче доситијевих књига, оне нијесу најзгоднији поклон настиру, јер знамо да је Доситије викао на црквене обичаје. Да сам ја 1833 био цензор у Србији, кад је Глишо Возаровић Доситија прештампавао, ја то прештампавање не бих допустио, јер су се калуђери, особито како је Милош био обиљао, у Србији већ готово са свим почели затирати и онако, а и пост и мошти светијех и остале црквене обичаје људи науче и сами од себе презирати.“

Толика је била љубав вукова к обичајима своје цркве, да је бранио и оно, што некако заудара на мрачњаштво.

Кад Милица даље у разговору рече, да је добитак од своји песама, 20 дуката у злату, приложила намастиру Високим Дечанима, Вук јој примети:

„И ту сте пређерали: доста би било један дукат. Ви нијесте богати, да тачините. Оно, што сте добили од продаје својијех пјесама, ја мислим да би боље било употребити на своје потребе, него ли дати на помоћ Високим Дечанима, јер Високе Дечане помаже сав народ …“

Ово ми се са свим допало. Ја дадо Милици знак да настави разговор, и она, окренув се Вуку, поче:

„Сећате ли се, Господине, нашега лепог путовања из Пеште доле?“

„Сјећам се,“ одговори Вук. „Ја сам ... из Вуковара отишао горе на оној ... лађи, на којој смо доље сишли. И ... што без особитог узрока ништа радо ... мијењам, тако сам сио и на оно исто ..., на коме сам одозго сједио; и кад ... каква млада госпођа од врата горе ... све ми се чинило да сте Ви.“

... ми Милица пришапну: „Чујте, како је учтив стари господин Вук.“ Па ће онда на глас Вуку:

„А ја сам, све до овога Вашег пута у Фрушку, држала да сте ме заборавили.“

„То ми је жао и за чудо! Зар сте Ви тако маловјерни? По чему судите то?“

„По томе, што ми нисте одговорили на моје последње писмо са приповеткама и басмама, и са сламом за бадњи дан.“

„Ја сам“ одговори Вук, „заиста велики кривац пред Вама, што Вам нијесам на оно писмо одговорио. Томе никакав други узрок није, до што ми се због очију и због главе тешко наканити на писање. Кашто по неколико мјесеца не само не смијем ни пера у руке узети, него ни другоме не могу казивати да пише; а уз то се догађа и сметњи којекаких. Ја сам споменуто Ваше писмо са сламом и с приповијеткама и басмама заиста примио, и будући ми је стигло баш на прошли бадњи дан, тако ми је овај дар Ваш наше народности био милији од икакога цвијећа. Мило би ми било, кад бисте ми још скупили басама и приповиједака, и свега што више то боље.“

„Прилике за то у моме селу и иначе у Срему има доста, само не знам, оћете ли Ви бити задовољни с оним, што будем скупила.“

„Ја се пуно надам да хоћу, па Вас молим и у напредак, кад ђе удесите каку нову бабу, да ми опет што напишете и пошљете. А и од Вас, млади пријатељу (окренув се к мени), очекујем да скупите што од народнијех наших пјесама и приповиједака, особито да ми пошљете ђекоју стару књигу, коју бисте нашли.“

Обећам да ћу бити томе мукает.

По ручку изиђу госпођице у врт, а Вука и мене понуди домаћин у своју собу на црну каву. Ја се томе обрадова, желећи да у даљем разговору дознам што ново из историје српске књижевности и из вукова живота. (Наставиће се.)

ЈЕДНА НОЋ ПОСЛЕ БИТКЕ У ЦРНОГОРСКОЈ ВОЈСЦИ.

(Слике из данашњег ратовања, по мојим дневним белешкама).

Битка под Рогаме у Пиперима, где је преко реке Зете и Мораче, на јажу Вранитском, у црногорско поље улегла силна турска војска, заузела Тријебач брдо и Дољашну Главицу — које су у три маха прсимице, јуришем освајали прво само два, а доцније свега четири батаљона Црногораца — једна је од најзнаменитијих и најкрвавијих битака у данашњем турско-црногорском рату.

Ову сјајну црногорску победу, којом ће се и потоња колена црногорска поносити моћи, описао сам на другом месту, а сада ћу овде да изнесем шта сам видео и преживео оне ноћи, после ове страшне битке, која се била 25. авг. о. г. од 3 сахата после подне, до 7 сахата у вече истога дана.

*

Умукоше пушке и топови. Престаде и сеча црногорских оштрих јатагана. Ноћ је пала на мртве и рањене убојнике, које притискиваше ужасно смрдљиви ваздах од силнога праха и олова.

И плавом се небу ражалило, гледајући ужасну слику покоља људског, па се наоблачи, да прикрије блеђаном месецу, што се дану прикрит' не могаше!

У главном црногорском стану, у маленом селу Рогаме, које са својих тридесет кућа лежи усред пиперских кршева према Шехер-Подгорици, а један сахат од данашњег разбојишта далеко — у овај мах на све је стране живи покрет. Главари и војници надмећу се у спреми, како ће што боље и угодније прихватити своје рањенике. Нико ту не ради по команди, а опет се свако тако жури, канда му је највећа невоља. Једни секу дрва те граде носила за мртве и рањене, ложе ватре, око које ће поређати тешке рањенике. Други лете по густоме мраку, по читав сахат далеко, скачући са једнога на други камен, до на реке Зету и Морачу, те у својим, већином маленим судовима доносе воду за испирање рана. Трећи преко кршева јуре на разбојиште, тамо истражују међу силним турским лешевима своје мртве и рањене, те их на носилима носе по најгрђем путу, преко лома и кршна камена, где је дању тешко путовати, а камо ли ноћу с рањеници, па их доносе у село Рогаме. Све се то ради живо да не може живље бити — па још раде они исти људи, што су данас крвав бојак били, — али се ради без велике ларме, немо и озбиљно, као што је свечан и озбиљан посао који врше. Те кад и кад што чујеш кроз тију ноћ продирање појединих гласова мушких, који се дозивају својте и суродице.

Рекао бих, није било једне живе душе, која но би стала па гледала шта се то ради у њезиној околици, а да није сама прихватила ма који посао у ов општој вреви од посла. И мушко и же ско, што се год овде десило, све је п гло с оним самопрегоревањем, какво видети може само у једној породици.

Ја сам овде с лекарима најпознатији б па сам уз њих пристао да помогнем превијања рањеника и да као Србин средујем тумачећи лекарске наредбе, су ови руски и немачки говорили.

Лекара је било само двојица, на др. Заљц и др. Унковски, са њи три помоћника, ученика хирургије, тога је око ових људи била највећа ма — права отимачина, ма да су и прости Црногорци, вешти око рањен вршили и сами овај посао. Поједини мандири, са очинском бригом и стар облетали су око лекара, да их воде јим рањеницима. Не једанпут, чак и дохватио би по гдекоји војник за да ме води своме рањеном оцу, брат

побратиму, па ми још чисто не вероваше кад му опируһи се рекох да нисам лекар. Видећи ме непрестано са лекарима и не питаше да у овом ускогаћком јевропском оделу, у њиховој средини може бити ко други, па још и другога заната, осим Руса лечника. Толико су познати Руси у свој Црној Гори са својих хуманитарних услуга за ове војне.

Ноћ је била мрачна „да брат брата познат' не могаше." Кроз густу помрчину продирао је промукли глас главног командира Боже Петровића, који је означавао места где да се рањеници носе, и на тај глас кретала су се у дугачком низу многа носила, на којима беху мртви и рањени војници.

На местима, која су била означена за рањенике, горели су велики огњеви, светлећи на далеко пут онима што иђаху амо, и тек према ватри, кад су закврцала тан... носила да се спусте са снажних плећа црногорских, могао си угледати људ... слике у таком облику, да ти срце за... у груди, а душа ти уздахне дубо... уз тешки уздисај самртног рањеника, ... лагачко спуштаху доле, да га по... крај ватре, што црвеним пламом ...тијаше.

Сваки командир прикупљао је на једно место рањенике из свога батаљона, што је већма растао број приспелих ...ника, тим се јача граја и врева по... од многих војника што су носили ... су ишли уз рањенике, а све иђа... право на глас свога командира. И та... кратко време настаде највећи жа... јаук и писка рањеника, просецали ... силно људско комешање, што се ... по ноћноме зраку.

... што није одређено било да чува ... према турској војсци дуж наше ... нагрнуло је овамо у село Ро... Једни радознали да чују и да виде ...рањен, ко ли је погинуо, и да сами ... око сахрањивања своје браће. Други мртво гладни и жедни од силног напора, да се заложе тврдим „кароманом", којим би могао човеку најлакше главу разбити, и да се напоје воде хладне; а трећи, којих највише беше, дођоше да одмах понесу рањенике у Данилов-градску болницу, која одавде беше пуних шест сахата и да се још сутра за рана натраг врате, како би се нашли на јуначкој бињези ако би се бојак сутра одпочео.

Тако је већ око десет сахата ноћу цело село дупком пуно било нарочито она места око рањеника и мртвих јунака.

Сваки је лекар узео преда-се једну гомилу рањеника, који су лежали у реду један крај другога, очекујући, кад ће на кога ред доћи, да га лекар прегледа и превије.

Ја сам прво пошао уз др-а Зајца, носећи за овим у једној руци врећу са завојима и свилацем (шарпијом), а у другој велику прскалицу (шприцу) с водом за испирање рана и друге неке лекарске ствари. Прве које смо одпочели превијати, били су тешки рањеници, са тако ужасним, развађеним ранама од отровних турских ђулади, која се у телу распрскавају, да сам гледајући само јуначке муке и болове, после једног сахата осетио целим телом језу и дрхтавицу од успаљених живаца својих. Био сам као у некој грозници. Ја сам се први пут у животу застидео својега мекуштва, које овога пута и сувише природно беше, да га ни притајати нисам могао, јер ми дрхташе рука, којом сам лекару свилац и завоје додавао. Али баћушка Зајц, овај ледени Рус, који се родио и одрастао на студеном северу, које га је наука и практика у овоме реду тако рећи острвила — тако је парао својим оштрим ножем и маказама по живоме човеку, рањенику, вадећи с највећом хитрином турску ђулад испод црногорске коже, да су му се дивили и чудили Црногорци, што стојаху око нас, говорећи на глас:

„Е вала богу, ваљаст је и прикладан ови чојек, исто ка и наши љечковићи.“

Али бива да човеку у сред највећег јада и жалости за часак прелети преко усана лаки осмех, па га чисто окрепи и проструји веселијим животом. Тако сам се и ја у тренутку осмехнуо, кад мнидијах сузом проплакати.

Превијајући тешке рањенике, тако смо дошли до једног, коме је топовско ђуле одерало цело десно бедре, а друго пушчано зрно прожегло му прса испод леве сисе. Рањеник све јечи у мукама, које су једини знаци његовог јадног живота.

Лекар у брзини стаде дерати кошуљу на рањенику, како би само што пре дошао до љутих рана, па дохвати нож да пресече дугачки пâс, којим је рањеник опасан био, јер га немогаше седећа одпасивати, а нашао га је положена полеђушке, где непомично лежаше као проштац. Али у тренутку, кад је лекар завукао свој нож испод паса рањенику, па стао пâс резати, у том тренутку тешки рањеник, који се чињаше да је у последњем часу, да се бори у мукама са обамрлом душом својом — полети левом руком својом за пâс, па стаде по њему нешто пипати и тражити тако брзо и живо да нам је свима јако у очи пало, и док га је лекар запитао шта тражи, пресекавши међу тим и сам пас, дотле је рањеник већ спустио своју малаксалу руку доле покрај себе, говорећи са свим нечујно, издишући: „ништа, ништа.“ Како је лекар разгледао страшне ране, одмах је рекао: „Од овога нема више живота,“ али ипак, ваљда да завара оне што су око рањеника стајали, узе те му опра ране, па у брзини не метну ни свилац на њих, него их само онако опране обвије и обмота белим дугачким завојем.

Кад је лекар овог свршио и пошао другом рањенику, наређујући да овог превијеног на страну однесу, ја застанем мало да покупим његове ствари и да за њим даље понесем; али у том приметим како се на један мах, као у неком трзању, опружи наш рањеник, канда би хтео да се боље намести, а руке му чисто пођоше са земље горе, док у том повикаше Црногорци на глас: „бог да га прости, овај умире.“ Ја станем викати лекара да дође, јер ево хоће човек да умре — али он се на сву моју вику ни осврнуо није, прегледајући са свим ладно другог рањеника. Ја сам овим призором био тако потрешен да ми се туга на срцу стиште и таман да ми сузе на очи груну кад у том тренутку просу се гласан смијех међу Црногорцима, што стајаху пог нути око нашег мртвог рањеника. Да м је когод ладном водом у сну полио, не бих се већма стресао и разбудио, нег што ме у сред најжалоснијег расположај муњевитом брзином ошину по срцу ов гласни смијех људи, који по свему бе ближе преминулом рањенику, него ш му ја беах. Ваљда нису помахнитали, м шљах, и у том часу стадох међу њих.

Али имао сам шта и видети. Пом слите само, мртав Црногорац, држаше левој шаци коју је грчевито стегнуо шта мислите? — Нос и бркове, за дно с кожом једноставно, крвника Т чина, којега је у потоњем боју јунак секао!

„Е лијепо је заменуо своју пошт главу,“ говораше један Црногорац.

„Е беше јунак, ка најбољи. Не б му равна у сво наше племе. Беше ко најваљастија пушка.“ проговори д Црногорац, те га обојица дохвати однеше, а ја чисто бунован пођох са ћом лекару, који већ викаше: „Госп кореспондент! шарпије, завојке, бирзо.“

(Свршиће се.)

СЛАНА ВОДА У СЛАНКАМЕНУ.

Кад се човек паробродом вијне од Новога Сада путујући уз тихо Дунаво пут српскога града Београда; кад пројури на крилатој лађи мимо српскога Сијона, сремских Карловаца; кад је читав сахат прошао поред густе шуме на десној обали Дунава, која је позната као хајдучко за-рље харамбаше Лазе, он онда наскоро а тим приспе до скровитога села на брежуљку поносне Фрушке горе, до некадањег града деспота Вука, сина мајке Ан-ђелије, приспе до — Сланкамена.

Сланкамен је скромно и мало сеоце многи путник пројури паробродом поред њега и не удостојивши погледа оне развалине на брегу од некадањег градића и оне старе цркве православне, што ју деспот Вук пре четири стотине година зидао. Али историја српска и историја аустријска чуваће у својим листовима име овог убавог местанца дотле, докле год буде чувала име деспотово и име Евђенија Савојскога.

Но ми ћемо овде да говоримо о другој једној околности, која ће ако да бог ... важности овоме месту може бити дуго и дуго време.

У овоме месту има једна лековита ...на вода, коју народ одавно већ употребљује за лек, а коју наука до скора ...освештала подвргнувши је своме ис-...

Поред многих извора, што их има у ...мену, из којих извире добра и здра-...а за пиће, има покрај старе като-... цркве у низини испод брега један ... из којега истиче вода, која је кад ... са свим друкчија, него што је из других извора у селу. У води ...а кујњске соли, бистра је и ...аквог мириса, а кад је пијеш ... слана и мало горчи. Специ-...јој је терет 1,0109 а топло-... степена целзијевих.

Како пређашња војничка власт, тако и честити грађани сланкаменачки заузеше се, да се вредност ове воде што тачније дозна и на корист болујућих употреби. Њиховим заузимањем а помоћу вредних лекара дра Гугенберга и Шолца израдише они, да се од стручњачких научењака у Бечу вода ова испита и резултат је хемијске анализе бечких хемичара ово: вода има

Хлорнатријума (соли) .	52.05,
Хлоркалцијума . . .	6.83,
Хлоркалија	1.20,
Сумпорокиселог натрона	0.45,
Сумпорокиселоггвозденог оксуда	0.23,

Осим тога још и нешто фосфорнокиселог натрона, калија и шљункаве земље.

Према овим састојцима може се о овој води укратко ово рећи, као што извештај дра Гугенберга, што га пред собом имамо, гласи:

1. Вода се ова може пити, а може се у њој и купати и добра је против разних грудних болести и шкрофула, против разне оспе по кожи, отока и тврдине у жљездама, против боље у костима и зглавковима, катара у органима за дисање и сполним.

2. Против тромога крвотока и последица од отога (но за ово су боље горке воде).

3. Против болести у живчаној системи, слабости и раздражености, што од тога долази, дакле против болова у живцима, немоћи, склоности на грчеве и т. д. Ове болести захтевају спољашњу употребу ове воде.

4. Против нереда у менштруацији.

За сада само укратко навађамо ове податке и мислимо, да ће се сваки обрадовати кад чује, да се у Сланкамену и околини живо ради око тога, да се ова слана

и лековита вода што скорије, већ идућега лета, отвори и публици на расположење стави. Наравно да се пре тога мора постарати за угодност болесника, за станове, собе за купање и т. д. Како код нас нема богаташа, који би за ово жеље и воље имали, то се намерава подићи ово купатило путем — акција. С тога се већ образовао одбор, који ће ову ствар водити и који већ идућега пролећа почиње зидати зграду уз ову воду, без које се не може купатило ово отворити. Прорачуњено је, да би за сада довољно било 20.000 фор. да би се могло здање за илицу и гостионица саградити; с тога се издају деонице, које се неће наједаред целе плаћати но истом 10—20 процената.

Политична власт иде на руку овоме одбору, обећавајући све и сва што му узможе добра учинити. Тако је барон Молинарија обећао испосредовати поштанску и телеграфску станицу; сталну агенцију на Дунаву и т. д. а и статуте одмах потврдити.

Да би се ова лепа намера одборска могла што пре и што боље остварити, ваљало би да се сваки који коју акцију узети намерава, што пре упише. Уписне листове имају за сада: у Новоме Саду г. Љуба Стефановић; у Карловцима г. Арсеније Рапковић; у Земуну г. Ст. С. Станковић а у Сланкамену г. Лазар Бабић. Ако би још гдегод когод желео, да набави уписни лист и потпомогне одбор у скупљању деоничара, нека се изволи обратити на г. Лазара Бабића трговца у Сланкамену.

На скупљање потписа има одбор дозволу од кр. котарског уреда. Деониц[а] има 2000 комада по 25 фор. које ће се ка[ко] што споменусмо у мањим ратама уз пр[и]времену признаницу отплаћивати. Чим [се] довољан број деоничара упише, одмах [ће] се сазвати главна скупштина, ј[ер] одбор неће ништа радити без закључ[ка] и одобрења скупштине.

За сада смо само укратко навели [на]шим пошт. читаоцима ове податке, а [оп]ширније ћемо се поближе пустити у р[аз]говор о важности слaних вода по зд[ра]вље човечије уопште и о овом извору [по]себице, као првој илици у српском ме[сту].

Дај боже да одзив нашега света б[уде] онакав, као што га заслужује подух[ват] ово, на које смо овим пажњу наше [пу]блике обратили и које најтоплије [пре]поручујемо. **Др. [...]**

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

МОЈ КАТРАН.

Приповетка једног младића, који би се женио.

И другим људима пасирају малери, не иде им увек баш онако, као што би они хтели, али код мене је загрдило! Немац би за таквог човека као што сам ја рекао да има „пеха“, т. ј. „смоле“, али код мене није „смола,“ код мене је још црње и горе, код мене је прави — катран!

Изиђем ли само на сокак, већ ће ми се десити шеснајест малера у један [...]. Први кога сретнем то је или попа [или] бар кројач, којем сам дужан 78 ф[ор.] 27 нов. а. вредн. Ако нисам поне[се]о рела, не сме фалити, да ће ме у сокаку стићи киша или ће падати [...]ни. Сретнем ли коју госпођицу, не[ће] да ћу запети баш пред њом за ка[...] самак и изгубити равнотежу. На [...] кад је „даменвал“, увек морам [...] бити онај, који „седи“ и „плете“. Ако сам се претплатио на какав илустрован лист, тај ће за цело [...]

ти излазити, а новце неће вратити. Ако сам коме меницу потписао, могао би се сигурно опкладити, да ћу је ја плаћати. Уишем ли се у какво друштво, то ће друштво за цело престати, а купим ли (на рате) какав лоз, то већ знам унапред да ће она држава пропасти, која је тај лоз издала. Ево томе доказа: Лане сам се уписао у новосадску мађарску „касину", и она на моју валику жалост хоће да престане. Узео сам у своје време један турски лоз, онда је био врло скуп, а сад на мој велики малер хоће турска држава да пропадне, те је и мој лоз пао тако, да ћу моћи скоро њим потпалити пећ.

Ал за то сам ја опет волео моју црнокасту комшијницу Евицу. Обрвице с гора пијавице; трепавице крила ластавице; ситни зуби два низа бисера; уста од корала, очи два алема камена — волео сам је већма него билијар; љубио је већма него карту, а радије имао но вино и пиво. Него, бубица једна, и она је мене бегенисала и волела се са мном разговарати већма него кувати ручак и спремати собу. Волела је од мене слушати ласкаву реч, него од оца грдњу и псовку; радије је од мене примала поруке него кад јој мати уклопи у шаке варјачу или метлу.

Једном речи ми смо се волели, па коме право или не.

Нашем сретном животу, нашем браку, била је само та маленкост на путу, што ја нисам никаква заната ни трговац учио, а школе нисам довршио, а њени родитељи нису хтели да ми даду своју ћерку, докле их не осведочим, да сам ја у стању осигурати будућност њиховог детета.

„Осигурати будућност!"

То је врло неумесно захтевање — по мом мишљењу! Ко би још могао чију будућност осигурати. Та то не може ни тршћански „Assicurazzioni Generali" ни лондонски „Grasham" ни бољевачки пророк. Шта ја знам кога ће сутра ударити „шлог", кога ће прегазити кола, ко ће упасти у кречану или ко ће умрети од глади...

— Новаца, новаца, млади пријатељу, тако ми је говорио отац евичин, па онда се жени; лако се оженити мој амице, ал сутра ујутру треба — врштуковати, разумеш ли?

— Па имам ја новаца, одговорим му, ето и јуче сам узајмио 200 фор. од Вигенфелда, Чивутина.

— Добро, добро, синко мој, ал онда дођи, кад ти будеш коме позајмио 200 ф., дотле нема ништа од Евице!

Ја сам истина сирома човек, али човек који има богатог ујака без деце, који је уз то још стар и слаб — такви човек, велим, не може се бројати у сиромашне и богаљеве, јер за који месец дана ево телеграма, да је ујак умр'о и оставио толико и толико хиљада форината у насљедство.

Мој ујак Урош, којем је већ око 70 година (а сваке је године стекао по 1 хиљаду, дакле има око 70 хиљада) живео је у С. Кадгод ко куца код мене на врата, ја све мислим да је телеграм из С., где ми јављају жалосну вест, да ми је ујак умр'о и зову ме да се исплачем на гробу и да примим 70 хиљада ради утехе мога рањеног срца.

Родитељи евичини знали су добро, да ја имам за који дан или месец насљедити толику сермију, па за то су ме и пуштали у кућу и обећали Евицу, само док ми се стање поправи и узмогбудем осигурати „будућност" њиховог детета.

Међутим се код мене куцало и куцало на вратима, али нема телеграма. Евица је била нестрпљива, ја још нестрпљивији, а моји кредитори чини ми се да су још понајнестрпљивији били. Долазили су к мени људи разнога занимања: кројачи бирташи, ципелари и т. д., долазили су

к мени празни, а враћали се увек пуни (једа, што не могу да им платим што сам дужан).

Ја и Евица смо свако вече при тихој месечини шетали и уздисали очекујући жалостан глас о смрти мога старог ујака. Да ће скоро бити о том смо обоје тврдо уверени били. (Свршиће се)

ЗА ВРЕМЕ ПОТОПА.

* * *

Кад је пролетос Дунав потопио Нови Сад, рећи ће ми један пријатељ: Хо брате, ала је тај Дунав мали!

— Та како мали, одговорим му, кад је ево пуна варош воде!?

— Па баш за то, вели мој пријатељ, Дунав је мали, ге не може да прими толику воду, него се ова прелила на све стране.

* * *

Баба Ева у Новоме Саду страшно мрзи на учене људе. Кад је бог кажтиговао народ оним пролетошњим потопом, онда је баба Ева у највећој љутини сву кривицу бацала на учену господу и рећи ће: „Новосадски богослови кажу да нема бога, већ да су то само ваздуке и климе! А ко је те климе и ваздуке створио!!“

НЕСТРОЈЕВЕ ИЗРЕКЕ.

Човек не треба никад да иде без амрела, јер амрел је најбоље оружје: кад га рашириш онда је штит; кад га усправиш и млаташ њиме, онда је мач; а кад га држиш поребарке онда је копље.

*

Љубав је само за то дуготрајна, што није од гвожђа, и то је узрок, што „стара љубав не рђа“.

*

Тешко је удесити сразмер у приходу и расходу јер новац долази у кућу споро као да има костобољу, а одлеће из куће на зефирови крили.

КЊИЖЕВНОСТ.

Slovnica jezika staroslovenskoga složio Vjek. Novotni. U Zagrebu. Tipografički i litografički zavod C. Albrechta 1876. [1]

Кад се погледа на наслов ове књиге, па онда у науку о гласовима у овој књизи, пада нам одма у очи да се наслов ове књиге не слаже ни најмање са целом науком о гласовима, што је у овој књизи. Наука о облицима у овој књизи говори лепо о старим словенским облицима, напротив наука о гласовима јест збркана и за ученике нејасна, те из науке ове о гласовима ја бих закључио да је и самом г. Новотном нејасно где што у науци о гласовима. Из ове науке о гласовима види се да г. Новотни мисли да све што је у Јагића „Primjerima II“ да је стари словенски језик, а оно није него хрватско-словенски или српско-словенски. Из ове науке о гласовима види с[е] да се г. Новотни држао граматике Јагића о кој[ој] такође мисли да је све што је у њој старо сло[]венско, а оно Јагића је граматика „gramatika je[]zika hrvatskoga osnovana na starobugarskoj slo[]venštini.“ Да је ово истина види се отуда што ј[е] у науци о гласовима на стр. 9 утрпао г. Новотн[и] ђ и ћ међу слова стара словенска, што на ст[р.] 10. каже да ꙑ замењује е у ген. јед. код им[е]ница с наставком а већ у дванаестом веку, па [] позива на Јагића „Prim. II.“ а овамо је тај сп[о]меник листина Кулина бана у Јагића „Prim. I[I]“ написан скоро чистим српским језиком. Тако и[сто] г. Новотни вели да ꙑ замењује и. н. п. ти [] сто тꙑ и позива се опет на „Prim. II.“ које [так]ође не важи за стари словенски језик. На с[тр.] 11. вели г. Новотни: „Првобитни полугласи зам[е]њени су језичним развитком у све јасне са[мо]гласе и то у а, е, и, о, у ил су опет сасвим [из]стављени, као што је то увиек на крају рие[чи]

[1] Четрнаестога нов. по нов 1876. послао сам ову критику „Viencu“ али је уредник не хте штампати. Међу тим ја сам уредништву „V[ien]са“ још један пут писао да ми бар ја[ви] „Viencu“ хоће ли је штампати или не [] ако не ће за што неће. Али уредник „Vie[nca]“ не хтеде ме удостојити својега одговор[а] другим речима није смео моју критику [штам]пати, јер га страва хвата од г. Новот[ног] који га је добро проч[] својом кри[тиком] у „Обзору“ (бр. 111, 112, 113, 1[]) на[] тологију pjesničtva хрватскога и srbsk[oga]. Г. Новотни ни више ни маље не вели у [сво]јој критици, него да г Ауг. Шеноа ни[је ра]зумео Готшалове поетике, из које је и[зва]од и штампао у почетку своје Анто[логије]. Ово је велики удар уреднику једнога [бел]тристичког листа. Али забадава удар [је на] својем месту, а види се и из тога да [је на] својем месту, што не смеде г. Шеноа [штам]пати моје критике против граматике г. [Новот]нога, који му је својом критиком таку [рану] задао, да се не сме ни помолити. Е[, кад је] тако, онда нека је просто г. Шеноу!

Тако читамо за прaвобитни: **тъгда** послије **тогда**, *тада*, **теда**; за **дънь** (треба дьнъ) дан **ден**; за **тьнъкъ** танак, тенек; за **мъною**, меном и *мном*. Дочетак 1 особе вишебр. **мъ** прими сталан облик **мо**. За **людьмъ** 3. п. мн. имамо људем; за *тисо тесо*, за **отьцьмъ** отцем; за **пьянство** пијанство, за **юдьнъ юдинъ** и један, за **поштыя поштніа**, за **бьіенъ** бијен, за **кушица** кушица; за **нъ ни** и **но**, за **лъкавъ** лукав; за **нъжда** нужда и т. д." Цела је ова реченица погрешна и нејасна. Ако је г. Новотни овим правилом хтео да каже чему одговара **ъ** и **ь** у српском или хрватском језику, онда та ствар овако стоји: **ъ** и **ь** у средини речи одговара српском *а* н. п. **дъска**-даска, **тьма**-тама, **къблъ**-кабао, **чьсть**-част, **дъждь**-дажд, **мьгла**-магла, итд. *Што се тиче* наставка за тр. лице множ. **мъ** ту не одговара старо слов. **ъ** српскоме о у мо, што се ово мора друкчије протумачити **ъ** и **ь** је на крају речи у српском језику са свим отпало, а кад се овај процес свршио, тек онда су примиле речи на крају друге вокале, као: а, е, и, тако не смемо казати да српско о одговара ст. слов. **ъ** н. п. мо није са свим једнако **мъ** јер у **мъ** прво је отпало **ъ** па се тек доцније у српском језику то м подмладило новим вокалом о; као о овом говори Јагић у „Radu jug. ak. IX. str. 122: „*Има* множина разниех случајева. где је језик по нових начелих вокализма придодао који вокал на конзонантски свршетак, о којем овдје говорим, разумијем тако да је ондје по старобугарских законих стајао један од оба полугласа који бјеше по законих хрв. вокализма одпао т. ј. постао безгласним.

Кад се дакле тај процес обавио, оста на крају сам сулас, а на тај суглас навезиваше хрватски језик у својој новијој тежњи за вокализацијом разне вокале, као: о, е, и, нарочито пак а. Ово нарастање биваше час истодобно с одпадањем старобугарскога полугласа те је данашњи онај нови вокал постојано прирастао к риечи; час остаде риеч након одпалога старобугарскога полугласа бар некоје вријеме без замјеника тако, да још данашњи може бити то с вокалом то без њега." *Даље је погрешно* кад вели г. Новотни: „**пиіанство** имамо пијанство". Баш напротив пијанство постало је **пиіанство** по закону који говори о слабљењу вокала.

(Свршиће се.)

ПРОСВЕТА.

(**Виша девојачка школа у Н. Саду.**) Ове године унапређена је наша виша женска школа у многом погледу. Пре свега отворен је ове године трећи разред и изабране су две нове учитељске снаге у лицу г. г. Ђорђа Глибоњског и А. Јорговића. Осим тога набављена су за школу два гласовира, две машине за шав, а гђца Анка Косировићева предаје ученицама француски језик. Скамије за ученице набављене су најновије шведске конштрукције, које су с обзиром на здравље дечије грађене. Види се да општини и патронату ове школе јако на срцу лежи, да се ученице овога завода што светсраније изобразе и што више науче, како би се углед ове школе подигао у очима наших родитеља и свију грађана.

ДРУШТВА.

(**Болничка задруга трговачке омладине у Н. Саду**). У недељу 26. дец. пр. г. имала је задруга ова своју прву годишњу главну скупштину, на којој смо из извештаја одборског и задружнога лекара могли увидети, да задруга ова лепо напредује у материјалноме погледу, а вршењем своје главне задаће — т. ј. притицањем у помоћ болесним члановима — развија благодетни свој рад у обилатој мери. Правила задруге ове одобрена су од вис. уг. министарства, те се сад стално установила и изабрала ове часнике: председник Јован Ћурчић, подпредседник Арсен Миленковић, благајник Л. Алтвирт, подблагајник Ст. Ћурчић; одборници: Васа Обркнежевић, Владислав Фишер, Ћира Ђ. Поповић, Ћира Трифуновић, Јован Ђорђевић, С. А. Кути и Душан Ћирковић; задружни лекар др. Илија Огњановић. — Имање задругино износи: 1024 фор. 95 н. За првих девет месеца било је болесних чланова 41, који су сви уживали за време болести лекарску помоћ, све нужне лекарије а у нужди и бесплатан стан са послугом. Потпомажућих чланова има задруга око 50, који годишње прилажу по 4 фор., а редовних 47, који прилажу месечно само 50 н. у задругину благајницу. Желимо да задругу ову својски потпомогне овдашње грађанство, а трговачка омладина да се у што већем броју уписује, јер и кад је човек најздравији, не треба да заборави на црне дане и грдне трошкове, што су са болешћу скопчани, а овако са маленом жртвом обезбеђује себе и своје родитеље од трошкова, које болест захтева. Задрузи желимо најбољега успеха у сваком погледу!

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

* **(Српско народно позориште)** бавило се октобра пр. г. у Винковцима, где није прошло тако добро као оно пре четир године, кад није имало никаква мањка. Из Винковаца је дошло наше позориште у Сомбор на зимниште по жељи самих Сомбораца, који су одма склопили местни позоришни одбор и у опште све учинили само да не буде штете. Кад би се у свакоме месту нашем тако старало за наше позориште као у Сомбору, то би за то наше мезимче међу народним заводима одмах настали лепши дани, те не бисмо морали страховати за његов опстанак.

СВЕТКОВИНЕ.

(Стогодишњица Лукијана Мушицког.) Књижевни одбор „Матице српске“ одлучио је да се на св. Саву држи свечана седница књижевног оделења у спомен стогодишњице Лукијана Мушицког, но што ће 27. јануара 1877. бити сто година, како се родио тај митроносни песник српски. Позван је члан Ђорђе Рајковић, који и тако пише живот песников, да за ту прилику зготови говор, а г. др. Јован Јовановић-Змај да састави песму за ту светковину. Секретар А. Хаџић читаће оба та састава.

Ч И Т У Љ А.

(Капетан Лесо Павковић). У Херцег-Новоме умр'о је уочи св. Николе капетан Лесо Павковић, који је био Србин и родољуб, каквом је тешко пара наћи. Његова је велика заслуга, што се у Србињи отворио српски завод — наутична школа, — где се наши младићи и данас уче наукама, које су нужне у поморској служби. Био је начелник у Херцег Новоме и за време колере врло се очински старао за опште добро, те је добио од Њ. В. цара „златан крст са круном.“ После смрти своје оставио је половину својега имања — око 50.000 фор. — да се оснује фонд за штипендију; сироте девојке добиће при удају по 50 фор. и т. д. — Спомен његов остаће свакоме Србину мио и свет.

С И Т Н И Ц Е.

(Од кад се почео шмркати бурмут). Шмркање бурмута изумела је жена, и то нико други него Катарина, краљица францеска. Њезин син који је доцније дошао на престо као краљ Фрања II., боловао је у младости јако од главобоље. Лекари су се узалуд мучили, да га од оног зла излече. Онда мудра жена ова дође на ту мисао, да дуван, који је онда већ почео улазити у моду, истрини у прах, и да га сину своме у нос меће. Овоме је то помогло. После тога је у двору овај лек био врло омиљен, па се почео прах од дувана у нос увлачити и кад није било главобоље. За тим је ушло шмркање и код других људи у моду и постао обичај мало по мало у целом свету.

(Славног талијанског молера Микел Анђела) увреди једном неки кардинал. Зато да му се освети, намала Микел Анђело на својој знаменитој слици, што представља суд божи а налази се у капели папиној, једног од прогнаних, што су у паклу били, с таким ликом какав је имао његов противник — кардинал, и то са свим верно, да је сваки у тој слици могао дотичног кардинала распознати. Кардинал одма отиде папи Клеменсу II., те му се потужи на вештака и захтеваше, да папа заповеди, да се та глава има изменути. Но папа је добро знао да у пређашњој распри међу кардиналом и вештаком, кардинал није имао право а друго држао је, да му нетреба мешати се у занат Микел Анђелов, те зато одбијајући жељу кардналову рече му: „То не иде, и опет то неиде драги кардинале! Та ви врло добро сами знате, да ја имам власт кога ослободити из „огња чистителног,“ али ономе пак, који већ у паклу седи, ја никако не могу помоћи.“

(Колико се потроши артије?) Скоро се разним испитивањем докучило, да сајузне америчке државе троше артије више него Францеска и Инглеска заједно. У сајузним државама имаде преко 300 машина, што артију чине, и те на годину зготове до 200.000 тона артије, рачунајући на сваку тону 2000 фуната. Осим ове артије довози се још и са стране и по томе докучило се да на једну главу долази у сајузним државама годишње 17 фуната артије, у Русији долази на једну главу само 1 фунта, у Шпанији 1.5, у Аустрији 3.5, у Италији 3.5, у Францускoj 7, у Немачкој 8.5, у Инглеској 11·5 фуната. На целој земљи имаде 3960 фабрика за артију, у овима ради до 90,000 радениках и 180,000 раденица, нерачунајући оне многобројне особе, које се забављају са трговањем крпа за артију, што се употребљују

Н О В Е К Њ И Г Е.

Здравље и напредак наше деце, за народ написао Милан Јовановић Батут. Наградила „Матица српска“ са 100 ф. а. вр. у Новом Саду 1876. Цена 60 н. — О овој књизи донећемо скорим опширнију оцену.

Збирка судских решења и чланака о прав[illegible] написао и извео Ст. Максимовић, адвокат окру[illegible]

рањевачког. Књига I. У Београду 1876. Цена 2 динара. — Књига је ова за свакога и занимљива и поучна, а писца би куповањем књиге ваљало потпомоћи тим више, што је пострадао пропашћу Књажевца, где му је све изгорело, што је имао покретног имања.

Мала школа (Ђачка библиотека). Свеска I. Бину А. Кузмановић и М. Нешковић. У Земуну 1876. Цена 10 н. Има лепа насловна слика. Уверени смо да ће сваки родитељ похитати да набави ову књижицу, као и остале свеске, што ће изићи.

Горски вијенац, од Петра Петровића Његуша. Цена 50 н. Наруџбине се шаљу: P. Jankovié Wien, VII. Piaristengasse N. 49.

Радованов дар са 22 слике и уз то 2 повеће слике уздарја. Књига I. Млађаној браћи својој у-руке Чика Стева. Цена 25 новч. — Наша деца добро већ познају Чика Стеву, па за то ће замолити своје родитеље да им ову књижицу таки набаве.

„**Српска Зора**“, илустрован лист за забаву и поуку. Изишла је I. свеска са врло одабраним садржајем и лепим сликама. Цена на годину 6 ф. а. вр. Претплата се шиље: Администрацији „Српске Зоре“ Беч, VII. Burggasse 24. — Лист је овај у врло добрим рукама и ако би га српска публика својски потпомогла, могао би се развити у ваљан и красан илустрован часопис, који би свакој кући донео лепе забаве у слову и у слици и добре поуке. А апатија публике наше може и најплеменитије подузеће уништити.

ОДГОВОРИ.

Г. В. Секулићу, Балтиморе (Америка). — Приповетку Милорада Поповића Шапчанина „Божица“ донео је и ваш „*Baltimore Wecker*“ у немачком преводу; пре тога изишла је и у бечкој „Преси“, а и један велики руски лист донео је исту у руском преводу. — Од „Заставе“ смо примили за вас претплату на четврт године Желимо вам срећу и здравље!

Јелви. — Нашим претплатницима радо ћемо одговарати на њихова питања, само ако одговори не захтевају опширнога разлагања.

БОЈНА ПЕСМА.

(ЗМАЈ-Ј. ЈОВАНОВИЋА).

Сложио у четир гласа Јосиф Маринковић.

Tempo di Marcia.

У бој! за на- род свој за на- род свој у бој! у бој! Да цр- ној но- ћи не да јар- ко сун-це гра- не да Ср-бин лан-це

espressivo

зде- ре и теш- ку клетву спе- ре

p

кле-тву са сра-ма

f

Па да нас ви- ди Бог За на- род свој на-

свог Да нас ви-ди бог

ff rit.

пред у све- ти бој у бој!

ff rit.

У бој!
За народ свој!
Зове нас дух слободе,
Добре нас звезде воде,
Шиље нас мајка сетна
И патња петстолетна,
Гони нас робља плач —
Синак нам пружа мач.
За народ свој
Напред —
У свети бој! — у бој!

У бој!
За народ свој!
Не знамо, браћо драга,
Каква је врашка снага,
Ал нек су сами лави
Јунак ће да н' смлави.

Зверска је њина груд —
Ал ту је страшни суд!
За народ свој
Напред —
У свети бој! — у бој!

У бој!
За народ свој!
Ово су свети дани,
Сад се слобода брани
На дику целом свету
Рушимо силу клету.
Волимо поштен гроб
Нег бити турски роб!
За народ свој
Напред —
У свети бој! — у бој!

Овај 1. број „Јавора“ шиљемо и оним пријатељима наше књижевн сти, који нам до данас још не послаше претплате. Ко пак не жели држати н шега листа умољава се, да нам овај број пошље натраг и да нас извини, што с му досађивали.

Сви бројеви од године 1876 (свега 36 бројева) и садржај могу се доби у администрацији „Јавора“ по 3 ф. а. вр., а увезани по 3 ф. 50 н.

Српска народна задружна штампарија у Новом Саду.

БРОЈ 2. У НОВОМ САДУ 9. ЈАНУАРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф, 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

НОВА ГОДИНА 1877.

Ево иде „н о в о л е т о!“
— — Ал по чем' је то новина?!
Тако ј' било безброј пута:
Кад н а ј д у ж а н о ћ полети
Да н а ј к р а ћ и д а н прогута,
Дан ојача,
Па корача
У напред;
Ноћ се врати,
Па се скрати,
Малакше јој царство клето, —
Тад се кликне: „н о в о ј' лето!“
— А то ј' с т а р и ред.

Ма ја нисам више дете
Да ме игром заведете,
Да ми вртлог жеље гаси, —
Ево већ ми се́де власи
Од тих многих н о в и х л е т а, —
Па још и сад ја да слушам
Шта ко жељка и бенета
Тешећи се умом смртним
Приликама коловртним,
Уживајући вером сретном
По празнилу новолетном.
Дан сад јача
И корача
У напред;
Ноћ сад бега
Испред њега, —
Ал му мрким ругом вели:
Залуд слава, данче бели,
— Доћ' ће опет,
Доћ' ће опет
И мој ред!

Па ја томе да с' веселим,
Игри ноћи с даном белим!
Једном бржем кроку зѓра,
Који опет натраг мора!
Да не викнем: Стани свете,
Лудо звезде звездујете!
Залутасте све олује!
Кривим правцем јуре струје.
А вечности забринута,
Помела си права пута!
А усуди, слепци смели,
Нисте бога разумели!
Ја га схватих . . .
Зато х о ћ у, —
Х о ћ у дану друкчу владу,
Х о ћ у да га сви признаду.
Н е ћ у да му суди враже,
Да календар напред каже:
Дан ће сутра бити већи,
(Честитам му страшној срећи!)
Ноћ ће да му сиђе с пута
Са два или с три минута
— — — — —
Н е ћ у свету таке дане,
Мрким мраком оковане,
Којим ноћи милост деле;
Х о ћ у дане богодане,
Који сваке ране целе.

Пред к'им пада сила врага
И страшило савуљага,
С којих беже гнусне змије,
А пред киме ноћ се крије,
Ноћ, паклено црно псето...
— То би било ново лето.

Ал и то л' су пусти санци,
А заповест моја шашта!?
Далеко л' су ти осванци
Од прераних мојих машта?!
Свет не види моју мету, —
Он би песму новом лету.

Ал што јесте признати се мора,
Што је збиља није никад шала,
Јест', данас је земља доконала
Своје коло око јарка сунца,
Кано жеља око сретна санка,
Кано лептир око врела пламка, —
А то коло, ко ће да нам крати
Што волемо годином га звати.

Санак жељи није пропаст била,
Лептир није сагорео крила, —
А на низу вечнога ђердана
Ниже с' нова годиница дана.

Минула је та година стара, —
Моја с' песма огледалом ствара,
Огледалом новога нам года,
Огледалом нових непогода,
Нових жртав', нових полетаја,
Нових суза, нових уздисаја, —
Огледалом нових мученика
— И још једног дива-самртника.

Хај, завири, роде, мало
У то кобно огледало, —
Шта ти каже поглед први?
— Грозиш ли се своје крви!
Хајд'мо даље преко крви,
А на крв се не осврни,
Хајдмо тамо де се оно
Један цео данак црни
Као одаја неког дива,
Какву врела машта снива;
А дива су обхрвале
Горке муке, ране љуте,
Које силан живот гасе
И последњи часак слуте...
Зато му́че — зато ћуте
Као стене замрзнуте
И валови сињих мора,
И шумови густих гора,
И бесови земљотреса,
И громови урнебеса, —
Ћуте људи, ћуте звери,
И присојке и аждери, —
Ћуте наде, ћуте боли,
— Васиона с' богу моли.
Небо ћути, пако ћути
. . . Див ће сада
Издахнути . . .

Самртни се часак спрема,
Јест', умреће овог года:
Ил беснило — или правда,
Ил тиранство — ил слобода . .

З. Ј. Ј.

ГЛУМАЦ.

ПРИПОВЕДА А. ХАЦИЋ.

II.

Старом Милојевићу стезало се срце од големе туге за сином. За живота не хтеде ништа знати о јединцу своме, и тек сада, кад га је изгубио, видео је, да је у њему сахранио наду и утеху старих дана својих.

Савест га стаде корети од тренутка, кад је Младен затвори да их не отвори више.

Почео је сам себи пригова
Еј, стара, луда главо, шта учи
од Бога нађеш! Може бити, да

изгубио сина свога, да неси био тако тврдоглав. До душе истина је и то, да те не хтеде послушати, али га за то ипак неси морао тако строго казнити. Стара будало, љуто си огрешио душу своју, што си га прогнао из срца свога!

— Није истина! — повикао би опет као тешећи себе, — није истина, да сам га прогнао из срца свога! Да је то тако, зар бих ја био сада овде на овоме месту!

За тим стаде опет премишљати, да ли је рекао сам себи истину.

Премишљао је и премишљао је, док му се не стадоше мрсити мисли. Онда их прекиде, уздахне и рече тужно, жалостиво:

— Баш смо ти ми људи ништави створови!

Војин је још једнако стојао уз мртво тело друга свога. Суза му је сузу стизала. Није их се морао стидети — пролевао их је за честитим човеком, за добрим другом, искреним пријатељем својим.

Стари Милојевић приступи Војину и стиште му ватрено руку.

— Господине! — рече, — ја вас познајем, али видим по вашој тузи, сте морали бити прави, искрени пријатељ сину моме.

Војин одговори скромно, али озбиљно и достојанствено:

— Био сам му друг у глумовању!

На те речи Милојевић сав се стресе у телу. Већ хтеде отурити од себе руку, коју је стискивао, већ хтеде на- грдњом човека, који му не беше крив ни дужан, ал' се још за времена сабере, умири и запита усиљеном љубазношћу:

— *И ви* сте глумац?!

Војин је приметио ту брзу промену на старом Милојевићу. Уздахнуо је мало тише и одговори тужним гласом:

— И тако исто несретан као и он!

На те речи опет подигла је Милева своју главу и својим живим, лепим црним очима погледала је Војина, који је у тај мах ником поникао. Од једаред паде јој на ум, како јој је отац говорио, да су сви глумци скитнице, бескућници, лоле, бекрије, да проводе раскалашан живот, да се титрају с најсветијим осећајима.

Таке и томе подобне лепе ствари о глумачком животу падоше јој на памет. Она је мислила, да то све мора бити сушта истина, па је као са неким страхом погледала у Војина; али кад му је сагледала бледо, сетно лице, на ком се могла читати туга, то јој неки тајанствени, непознати глас у срцу, у души њезиној проговори: Може бити, да су сви глумци такви, као што ти их је отац описивао, али овај овде, што стоји пред тобом, није такав!

Стари Милојевић, савладавши себе, стиште на ново руку Војину, па му рече меким гласом:

— Ја вам никад нећу заборавити лепу пријатељску љубав, коју сте указали сину моме. Јако сте ме задужили. Можете у свако доба рачунати на мене!

— Ја сам вршио само дужност своју, господине, — одговори Војин. А сада ми допустите, да се удалим. Остајте ми с Богом!

Стари Милојевић ухвати га за руку и рече му:

— Причекајте још мало да вам кажем нешто. Ја ћу остати овде док не оградим гроба и не подигнем надгробна споменика сину своме. Обећајте ми, да ћете нас потражити за то време што чешће.

Војин је погледао Милеву, која га је посматрала још једнако. Кад им се сусретоше погледи, Војин се задрхтао, као да га је прострелила стрела посред срца жива. Осећао је, да га нека

чаробна сила привлачи тој девојци, коју је видео први пут тек пре неколико тренутака; осећао је, по неком нагону, да се мора клонити те девојке, ако жели сачувати мир душе своје.

Стари Милојевић настави:

— Ваша туга нашој је друга, а заједнички губитак зближује људе од срца. Немојте се дакле туђити од нас. Будите и нама пријатељ, као што сте били и нашем свима нама милом покојнику Младену.

Војин је премишљао крупне мисли:

— Морам бегати од те девојке! За што да изазивам све громове кобног удеса! Та она је ето и сада хладна, ледена. Она ћути. Ох, да бар проговори једну једину реч, да изусти један једини гласак, по ком бих могао слутити, да жели, да долазим! Али она ћути. Њој је свеједно, долазио ја, или не долазио! Добро, и мени је свеједно! Чуваћу се, да не дозна, шта осећам према њој.

А јадној Милеви врзле су се по глави те исте мисли. Јадница, чекала је готово неданимице, шта ће одговорити Војин.

Плашила се, ако Војин рекне „да“, плашила, се ако рекне „не!“

— Зар је то тако грдна жртва, да је никако не можете принети растуженом оцу, ојађеној сестри вашег најбољег друга? — запита на послетку стари Милојевић, који се већ почео љутити, што му Војин ништа не одговара.

Војин погледа Милеву још једанпут, па онда одговори хитро, као да му је сабља за вратом:

— Кад желите, доћи ћу! — па се онда брзо удали.

III.

Прошло је две недеље дана од како Младен борави вечити санак на дну јадног гроба.

Гроб му је лепо ограђен, а на њему је подигнут леп споменик.

За цело то време долазило је њих троје сваки дан на гроб његов: стари Милојевић, Милева и Војин.

Да је из сваке сузе њихове поникао цветак, гроб младенов био би прави вилистан.

Свакад су се тешко растајали од гроба: као да их је неко заустављао, да остану, да не иду, да чекају још мало!

На гробу младеновом морао је Војин приповедати старом Милојевићу и Милеви о Младену, о његовој снази душевној, којом се борио против тешких беда и невоља у животу, о његовим светлим сновима и неиспуњеним надама, и о многим другим недостигнутим узорима.

Свака и најмања ситница из живота младенова имала је особите дражи за старог Милојевића и Милеву. Све је то био прави мелем за њихова растужена срца.

А бледо момче знало је све, шт[illegible] је о Младену приповедало, тако про[illegible] сто, тако лепо, по каткад тако ва[illegible] трено казивати, као да је и оно ист[illegible] муке мучило, исте јаде јадовало, ист[illegible] радости уживало.

То казивање блажило је тугу ст[illegible] ром Милојевићу. Мило му је би[illegible] чути, да му је син био честит и в[illegible] љан човек, да никад није сишао [illegible] правога пута, да је светлим образ[illegible] отишао на други свет и да је за с[illegible] бом оставио леп спомен.

Природно је било, да је и не[illegible] тице морао заволети онога, који је тако лепо знао приповедати о св[illegible] његовом.

И Милева је слушала те речи [illegible] скреног пријатеља брата јој с пра[illegible] душевном насладом. Слушала их [illegible] веселила им се, а није ни примет[illegible]

да је из тих речи, које су јој падале на срце као блага, тиха роса, почело ницати у грудима јој лепо, дивно цвеће прве љубави.

И Војин је почео осећати сласт и муку прве љубави, само што је ту љубав своју закопао дубоко — на дно срца свога.

На што да храни наде, које се не могу испунити! За што да сања о забрањеном рају!

Притајивао је љубав своју, чинио се, да не мари за Милеву, а баш тиме је постигао оно, што није хтео: распламтео је љубавни плам, који је у срцу милевином тињао.

Војин је мислио, да нико не ће дознати за љубав његову: та сахрањена је на дну срца његовога!

Као да се може сакрити права љубав!

Скривао ти тајну срца свога како ти драго, има ипак тренутака, кад се и нехотице мораш одати.

Ко бистро гледа, може ући у траг притајиваној љубави, ако му је само стало до тога.

А такво бистро око имао је и стари Милојевић.

Он је приметио брзу промену на кћери својој. Одмах је почео пажљиво посматрати, да ли је томе Војин крив.

То посматрање довело га је до тога, да је видео, да се Војин и Милева радо гледају, да су једно другом мили и драги.

И он је сретан био, што се то тако десило.

Сад дакле не ће морати тражити радости само у сећању!

Синуће дакле и њему сунце лепше среће!

Имаће дакле и он утехе у данима своје старости!

ПОХИТАЈТЕ СЕЈКЕ МОЈЕ...

Похитајте сејке моје
Српског рода, дичне моме,
Тамо браћи преко Саве
Похитајте роду своме.

Пуно ј' тамо рањеника
Што у бољи трају дане,
Тим патником за слободу,
Превијајте љуте ране.

Јестел' чуле сејке моје
За крст црвен — крст пресвети —
Што га млога сестра носи
Што јунаком ране гледи.

Ој Данице и Љубице,
Ој Милице и Јелице
И ти Анка и ти Станка
И ви друге лепотице. —

Нек крст црвен вас украси,
Нек вас с њиме све затече
Оно сунце од слободе
Што с' истоку дично креће.

Ако сејке не можете
На бојишту крвцу лити,
Превијати ране мож'те
Тако помоћ роду бити.

Војислав Војновић Слободанов.

КО ЈЕ КРИВ?

РОМАН ЈОСИФА СУБОТИЋА.

(Наставак.)

Већ смо дубоко у ноћ залазили. Чаша за чашом, песма за песмом, и једна наздравица иза друге — богме време пролази ко на крили. Наш нови знанац се баш рашћеретао.

— Браћо! — рече — In vino veritas, ја ћу да вам искрено кажем ко сам, шта сам и откуда сам.

— Молим! — устане Мита. — Ми се ограђујемо против тога. По изговору видимо да си Србин, а Србин се свога нигде не одриче, а у туђини понајмање. Нисмо никакви љубопитљивци. Радо те примамо у своју средину као — брата. Живео!

И недасмо му доћи до речи. Лармали смо, лупали и куцали смо се чашама, а њега мора да је дирнуло толико поверење од наше стране, јер сам приметио сузу да му се котрља низ образе.

— Нисам, браћо, тако мислио, рече. То изискује ред, а у овом, то јест случају и потреба моја. Зовем се Игњатовић Стева а родом сам из Каменице. За последње време био сам у Београду секретар у министарству.

Приметио сам, како му је у току говора лице почело све мало по мало добивати пређашњу сигурност.

— Као секретар, излазио сам што може бити красно на крај, а кад човек, то јест, има леп приход има и кредита. Кад је отворена била бечка изложба, био сам и ја на њој — али — на моју жалост — не у тако сјајним околностима као пре, а ево зашто. Онај, то јест „крах“, који је толике породице упропастио, није ни мене оставио на миру, него ме је скоро руинирао. Имао сам доста познати Срба трговаца у Бечу, те сам ш њима у ортаклуку играо на берзи. Еј, тако сам вам изгубио на четири стотине дуката. Еј, моји поштени четири стотине дуката. Али то мени није, то јест ништа сметало. Ја сам ипак био на изложби и ево се сад враћам из Беча, где су ме моји приватни послови све до данас задржали. Телеграфисао сам моме „банкиру“ да ми пошаље новаца, и ето очекујем сваки час, да ми дође велика сума. — А донде браћо, налазим се, то јест, у малој неприлици.

— То није ништа — викне Мита — ево ја дајем пет флорината, браћо, да помогнемо овом нашем човеку. Ко даје још?

Овамо, онамо, овај оволико онај онолико: и за тили часак 20 фор. беху скупљени. Суму предамо њему, а он нам се зафали, обећав, да ће новце у своје време повратити. —

— О враћању ни разговора, викне Мита. Ко сам нема тај не позајмљује другом. А свом човеку помоћи ћемо у невољи ма сами морали позајмљивати.

— Молим — одговори Стеван онако ладно, као што је само он умео говорити — чим новци дођу, одма свој, то јест, дуг враћам.

И ма да смо се томе одупирали, он остаде при свом. — Поноћ је већ давно прошла, и крчмар нас опомене да се разилазимо. —

Сутра дан беше недеља. Дан као ı јуче. Не имадо куда на другу страну нег „Краљу“. Затекнем тамо Миту у разго вору са Игњатовићем. Поздрави ме, ру кује се са мном, и пошто смо неколик речи узајмице проговорили, рече, да м је шеф унут. оделења казао, да данас пр подне дође, те нас с тога мора оставит

То рече и оде.

Кад је отишао, рекох Мити:

— Како било да било, али мени овај човек не допада.

— Ти си вечити сумњичало!

— Али у овом случају имам за то основаног реклама. Реци ми, како се даје спојити појам од четири стотине дуката, секретарство — и ова тога. Ко такав положај у друштву имаде, тај не иде овако одевен.

— Ја сам и јуче рекао, а и остаћу увек при томе — сваки човек има своје назоре. Ти се н. пр. волеш кицошити…

— Мито, то је клевета!

— Нисам дон Базилио, да клеветам…

— А ја нисам дон Хуан, да се кицошим…

— Увек, запамти. Не прекидај ме. Ти се кицошиш, а он то нерадо чини. Ти држиш да човек свој новац не може на што боље употребити, него на одело.

— То ја не мислим. Своје мане нећемо сјајним оделом прикрити. Али пристојност од нас изискује…

— Шта пристојност? Којешта!

И ја и Мита скоро да се посвадимо. Али се Мита нечем паметнијем досетио. Дао је донети две шљивовице, а та нам је обојици после јучерањег весеља добро чинила.

Тога дне после подне састанемо се опет са Игњатовићем. Приповеди нам, како га је „то јест“ Јовановић лепо дочекао, како се ш њим разговарао о савременом односају Хрватске и Србије, о будућности ове и тако даље. На послетку, рече нам поверљиво, да је Јовановић онако фино покушао да га заустави код себе. Нудио му је лепо место у свом одељењу, али он неће. Срце га вуче у свој завичај. Ко је — вели — у Србији секретар, тај на другој страни може бар са министарском столицом бити задовољан.

II.

Поборник комунизма.

Прошло је од тога времена неколико дана. Са Игњатовићем смо се ретко састајали.

Једнога вечера баш доцне, добијем од Мите писамце, у ком ме позива да одмах к њему дођем. Стегли га грчеви, а нема свога око себе.

Појурим с места к њему. На пољу киша лева као из кабла, а зима баш знатно стегла.

Митин стан беше мало подаље од мога. Да дођем до њега, морао сам проћи једном узаном улицом, у којој су скоро саме чиве тандлери и биртије. Прођо поред једног бирца са прозорима неколико палаца од земље, и већ хтедо projурити, кад зачу неки познати глас. Неко је певао ону стару српску песму: „Ала ти је фина дружина“, која се и данас може у сеоски сватови чути. Глас ми познат, али не могу да се сетим чији. На прозору завеса. Не мож завирити унутра. Али на срећу беше завеса на једном месту продерана и ја могадија провирити. Према мени седи за столом Игњатовић, а крај њега две младе цуре. Пред њима тањири пуни свакојаке ђаконије и неколико флаша бермета.

Богме ти се каменчанин распалио. Обгрлио рукама цуре и пева, а оне жељно погледају час у њега час у пун сто. Пева он, и нуди своје комшијнице да једу и пију.

— Бре не циврајте се — части вас секретар у министарству. Пијте, гле новаца, — и извади из шпага пуну руку банкнота.

— Па шта ту може бити, — рече једна — дваjест форината најмање?

— Какви дваjест — педесет су ту, а код куће пун долап дуката.

— Није педесет! рече једна.

— Ао муку ти, ево па број!

И збиља баци новац пред њу. А она поче жељно пребрајати. Броји, броји, па једну по једну банкноту склања на страну али тако вешто, да секретар није ни приметио.

— Боме имаш право! рече и метну му власторучно новац у шпаг.

— Увек имам право, запамти, увек. „Ала ти је фина дружина“!...

Али ја нисам могао поднети даље. У први ма тео сам улетити унутра, и предати несретницу полицији, али се предомислим. Каква права имам да то чиним. Моји новци нису, а он је човек, и још много старији него ја, шта ми даје дакле права? Жао ме га је било, али... шта сам знао.

Путем сам се колебао, да ли да приповедим Мити шта сам дознао. И решим да му ништа не помињем, знам унапред да ми неће веровати, већ ће ми као и пре пребацити сумњичење.

Могуће је — мишља — да чиним неправо томе човеку, али сумњам. Сви знаци, које сам до сада на њему приметио, сведоче, да није чист посао ш њим. И збиља, — после неколико дана деси се нешто, што ми је још више права дало да сумњам, и да ми је сумња са свим основана.

(Наставиће се.)

ВУК СТЕФ. КАРАЏИЋ.

КЊИЖЕВНА УСПОМЕНА ОД Ђ. РАЈКОВИЋА.

(Наставак.)

У домаћиновој соби седосмо за један мали сто и пописмо донесену каву. На другом повећем столу близу мене бијаше неколико књига, — ја узмем горње две, отворим прву и прочитам на глас: „Любосава и Радованъ, содержитъ начала, по нимъ же полъ женскій имѣлъ бы обучаемъ быти“. Отворим другу и на глас прочитам наслов: „Отпустнаго слова архіерейскаго примѣръ, чистымъ славенскимъ языкомъ написанъ Лазомъ отъ Милетића, правдословомъ“. Вук на то примети: „Љубосаву и Радована спевао је пок. митрополит Стратимировић. У нас су смијешне ствари: Стратимировић као калуђер учи, како ће човјек и жена у љубави живљети, а Лазо Милетић, мирјанин, поче учити како ће се владика опраштати са својим епархијама и како ће их благосиљати! Није истина, да је тај „примјер“ написан језиком „чистим славенским“, него рускославенским. Славенски језик Добровскога са свим се разликује од славенског мразовићевог, мушицковог итд. Добровски се особито срдио на Србље, који се у писању нијесу умјели чувати од „русизма“.

Ја запита Вука, имају ли Руси славенску граматику по најстаријим рукописима? Он одговори: „Имају од Востоков[а] по рукописима из XI. вијека, али у Русији писанијем, особито по остромиров[ом] јеванђелију! За нас је то особито важно да су и Руси још прије тридесет и то[]лико година почели „јеретичествовати“ у славенском језику. Востоков раздјељуј[е] славенски језик на три епохе: први [је] ћирилов и прави славенски језик; дру[ги] су писари не разумијевајући, по свој[ој] вољи поправљајући а управо кварећи, н[а]чинили; а трећи је овај садашњи црквен[и], кога су граматичари покварили. Он д[о]води и највеће разлике између свијех т[ри] језика. Он каже, да су и прије хиља[ду] година Руси говорили н. пр. печ, Ср[би] пећ, а Пољаци пјец; тако Руси во[ч], Срби вођ итд.“

„А има ли у тој граматици и срп[ско] ћ и ђ за те речи?“ запита ја даље.

„Има, али ружно изрезано, у дрв[ету] без сумње“.

„Је ли могуће“, примети домаћин, [да] се језик једнога народа и у хиљади [го]дина не мења?“

Ја спомену, како и Добровски у [ре]цензији копитареве крањске грама[тике]

вели, да се краљски језик за 300 година много изменио.

„Немојте вјеровати“, одговори Вук. „Ђе народ сам има посла са језиком, а не којекаки писари, ту се језик ни у хиљаду година не мијења. И Добровски је човјек, који може погријешити. Тако сам ја год. 1819 био рад да му докажем, да је у славенском језику старије кнезь клетва и име, него ли князь, клятва и имя; али он није вјеровао ни по што, и једнако се одупирао на најстарије руско-славенске рукописе“.

„Не знам“, придода домаћин „имају и Руси толике распре о језику, као ми.“

„Те како имају“ рече Вук. Још 1822 изишла је у Петербургу историја руске литературе од Греча. Из те се књиге види, како су се Руси о језику и о ортографији инатили, као и ми сад што се инатимо. Греч каже, да је то била највећа срећа руског језика, што се грађанским словима, која је велики Петар заповиђео да се начине колико је могуће ближе к латиницама, руска литература са свим одвојила од славенске. А на мене је митрополит Стратимировић бацио анатему, што сам увео у нашу азбуку слова ј, ђ, љ и њ. Стратимировић се градио да је учен и да српски и славенски зна боље него ико. Ја сам још у прољеће 1816 разаслао оглас на мој „Српски Рјечник“, па кад сам исте године у јесен био у Карловцима код Стратимировића, једва ми је допустио, те сам Бранковића мало прочитао, и нешто мало забиљежио језика из њега. Он је одмах развео говор о језику. Мој Српски рјечник није ћео поменути, него је догонио до Штулија и до Волтиђија, говорећи да им је језик никакав. Ја сам све ћутао, и уз пркос нијесам ћео ни ријечи проговорити. А када је мој Рјечник 1818 изишао на свијет, стекао је у Стратимировићу највећег противника“.

„Сећам се“, привати ја, „како сте у своме предговору рекли, да се може бити ни један писац око своје књиге није толико намучио, колико Ви око речника“.

„Кад сам то казао“, одговори Вук, мислио сам не само умну муку, него и новчану и остале којекакве сметње. На измаку год. 1817 издао сам поновљени оглас на Супски Рјечник, и једва сам га у то доба почео штампати. Ево вам на кратко узрока, за што га прије нијесам дао у штампу: Штампар Шнирер отишао питати код магистрата: смије ли он печатати мој Рјечник; а они му казали, што им је било најлакше, да не печата. По том ја и Копитар дамо инштанцију на владу, а влада пошље царском фишкалу, који даде одлуку да ова књига не иде у будимску привилегију; послије влада јави то мађарској канцеларији, да она то зна и да о том доцније нема говора, а канцеларија пошље у Будим да пита типографију, хоће ли то она дозволити; и типографија стаде оклијевати са одговором. Кад је Шнирер видио да му није слободно Рјечника штампати, онда прода слова јерменским калуђерима, који су имали од цара привилегију на све источне и западње језике; и тако ја предадох Рјечник јерменској штампарији. По том се Будимци на ново побунише, али не могоше с калуђерима изићи на крај. Почео сам штампати Рјечник, а нијесам имао више од 300 фор. шајна. Отуда сам морао да купујем хартију, да плаћам сваке неђеље за штампу и да живим! Писао сам митрополиту Стратимировићу и свима владикама и спахијама српским, али одзив бијаше слаб. Мушицки ми у оно доба пише о својој невољи, а ја мислим у себи: кукај, мајко, те ме разговарај! У највећој биједи чини се човјеку лакше, кад види да није сам, него да има и више његова друштва на овоме свијету. Падох у такове стање, да нијесам имао пребијене крајцаре у кући са женом и ђететом. Шта да чиним? Најприје сам фртаљче шљивовице, што ми на дар посла Мушицки,

за 19 фор. и 30 кр., па сам онда продао моје бријаће бритве за 6 фор., а ја сам их био купио за 15 фор. Док некаком срећом добих онијех дана једну векслу чак из Одесе од 112 фор. у сребру за 16 пренумеранта на Рјечник. Био сам дужан Штраусу за хартију готово 1000 фор., а патру Михлу до који дан требало је за печатање платити 600 фор.! Чисто ми је долазило кашто да полудим; јела ме је брига, каква се само може помислити; здравље ми се поремети — нијесам до душе лежао у постељи, али сам једнако био болешљив — у то доба добих изненада од родољубивог Димитрије Тирке 3000 фор. у помоћ на издање Рјечника.“

Вук на то устаде са свога места, рекавши да је рад мало да прилегне. Ја сам га с домаћином пратио до врата његове собе, а том приликом рече ми, да ће, пошто се мало одмори, путовати с госпођицама у Шид проти Марковићу. Запита ме, оћу ли се ја у Опову који дан позабавити, на што му одговорим, да ми не допушта време, но да ћу одма дома. „Дакле с Богом! Сад знате, како је српски лексикограф живио у Бечу, издајући Рјечник. Поздравите ми г. пургермајстора Ползовића и Медаковића.“ Рукова се са мном и уђе у своју собу.

Узевши опроштај од домаћина, потражим госпођице, те се и с њима опростим. Буцмасти, трбушати и мало погурени калуђер, мој бивши сусед при трпези, пратио ме до кола, вадећи из џепа смокв и једнако жвакајући. Њему се беше придружио други калуђер из оближњег на мастира, ужасно мршав. У лицу жут ка восак, образи му упали, а усне танке увеле. Руке дугачке и суве, — ноге ис под окраће мантије тако заошиљене, д је више личио на какву мумију, него н живо створење. Чудио сам се контраст та два „человјека божија“, које брига књ жевничког живота није ни мало морил Ја седо на кола, кочијаш швићну бичем, за тили час изгубим калуђере и намаст из очију. (Наставиће се.)

ЈЕДНА НОЋ ПОСЛЕ БИТКЕ У ЦРНОГОРСКОЈ ВОЈСЦИ.

(Слике из данашњег ратовања, по мојим дневним белешкама).

(Наставак).

Кад сам са врећом и осталим лекарским стварима стигао новим рањеницима, нађох лекара с њима заједно окруженог ванредно многим Црногорцима, који се утискиваху један уз другога, успињући се на прсте, те погледаху врло радознало један другоме преко главе на лежеће рањенике. Ово необично големо учешће Црногораца, тако ми је јако у очи пало, да сам при првом погледу помислио: овде мора да леже рањени најбољи јунаци, па у том истом часу са највећом радозналошћу викнух да ми се пут прокрчи, а Црногорци се размакоше на две стране, те ја средом између њих приступим рањеницима. Али каква изненадна поја На земљи су лежала три Турчина, Зебека тешко и један низам лако рањ које су Црногорци на својим плећима нели са разбојишта, да им лекари р превију, ако су им ране за видање. лико ме је овај призор изненадио, тол сам се већма обрадовао гледајући Црногорци са човечанским учешће највећом смотреношћу одпасују Ту све по двојица једног Турчина, један жи, други одпасује, те их спремају д лекар ране превије. И сам се лекар вио оволикој хришћанској љубави ц горској према њиховим највећим кр

нла, па му мило беше, те их је на глас пало: „Такъ братье, такъ друзье, найлучше величится ваше хероичество.“

Оба зебека била су јако рањена у ноге, јер им је куршум и кости дохватио, па с тога су осећали велике болове, што се видило и по силном дрхтању, које им целю тело тресаше као у грозници, а низам беше лако рањен у бутину, но како му је много крви истекло, не могаше кроити о својој снази. Кад их је лекар све редом превио, нареди да их после једног зата однесу међу остале превијене рањенике, одакле ће их с њима заједно на Даниловград понети, чим се искупи доволан број носила. Али Црногорцима, као правим племенитим јунацима, беше жао побеђених непријатеља, те у часку скинуше са свога рамена сиромашне своје струке, те њима покрише дрктајуће рањене Турке Зебеке, а низаму, који није имао капу на обријаној глави, него голо беше, један Црногорац својим пâсом чалму око главе, нудећи сву тројицу тиквицом пуном ракије, узвикујући гласно:

„Напи се, Мујо, жуте ракије, да ти лакше буду, а тако ви сретне ране тројици!“

Тако су и остали Црногорци, приступајући рањеним Турцима, честитали: „Сретне вам ране!“ а од Турака један је знао лепо српски, те је у име све тројице непрестано захваљивао Црногорцима, клањајући се за свој фес. Ја сам уз лекара прешао даље новој гомили рањеника. Пошто сам се мало позабавио овде код тих рањеника са лекаром, али осетим на своме рамену руку нечију. Осврнем се и видим за леђи човека, с којим сам се добро упознао још на Цетињу, пре неколико дана, кад се све живо спремаше за ову војну. Он ме сада мољаше да се одвојим од лекара и да пођем с њиме. Ја сам се задивио, видећи неку ванредну промену на мојем познанику, који беше у лицу са свим блед и тако погружен, да сам на мах помислио, е му се нека голема несрећа десила. У његовом гласу беше толико тужнога звука, да му не могох одбити позива. Замолим лечника да ми допусти отићи, а врећу и остале његове ствари, предам једном војнику, Црногорцу, који ми је најближе стајао, јер их беше више око нас, што чекаше ако би требало у чему њихове помоћи, те пођем за својим познаником.

Ја и мој познаник са Цетиња, (којем сам име заборавио, али се по презимену зваше Шпадијер), ишли смо немо један уз другога. Слутећи да ће ми неке црне вести казивати, нисам хтео ни да га осдовим, него сам чекао, да он одпочне разговор. Али мој вођа иђаше без да рече и једне речи. Тако смо обилазећи густе гомиле скупљених војника, ишли право рогамској цркви, пред којом је крчила највећа врева, каква се замислити може, јер овде беше највише света, а из далека могаху се видети високе ватре, око којих лежаше много рањеника. Али тамо беху ношени и сви мртви, који су погинули у данашњем боју, па с тога се највише света слегло око цркве.

Што смо се већма примицали овом месту, кроз силну вреву од жагора људског, све је већма до нас допирала нека потмула јека, коју би само гробари протумачити знали. И ма да сам целим путем ишао немо уз свога познаника, у срцу сам слутио, осећао сам, да ћу тек сада видети нешто велико, ужасно и страшно, што нигда видео ни уснио нисам, па што смо се ближе цркви примицали, све ме већма мрави подилазаху, а обузимаше ме неодољива дрктавица, која ми немилостиво тресаше раздражене живце.

Ево нас већ и до цркве, а мој ме вођа за руку узе, зар да ме не изгуби у силној гунгули, па се стаде самном провлачити и пробијати кроз густе гомиле војника, док на један мах не ис-

падосмо пред саму цркву, на једну чистину, на којој су у неколико дугачких редова лежали мртви јунаци, за које су мало даље око цркве овога часа гробове копали, а на страни лежали су на више места рањеници, пред којима су гореле велике ватре, бацајући светлост на цео простор око цркве. Од тврде земље и још тврђих будака разлегала се она потмула јека.

Већ је била поноћ превалила, а на облачном небу, високо је месец одскочио, те је провиривао час по час кроз продрте црне облачине. Његова ладна и бледа светлост, падала је на још ладније и још блеђе слике мртвих и рањених црногорских витезова, што лежаху крај рогамске цркве.

И ако сам се надао оваком призору, опет сам ником поникао пред овом ужасном појавом, при којој ми се чињаше као да парче Косова пред собом гледам! Учини ми се као да гледам неколико стотина мртвих телеса своје јуначке браће — тако су ми се страшно отегли они црни редови мртвих лешева.

Можда би и дуже тако немо и укочено стајао овде, пред најдрагоценијом китом покошеног цвета, дичних јунака српских — да ме вођа опет неузе за руку, те ме поведе ближе, самим големим редовима. Ја сам уз њега корачао, али сам осећао, да подамном ноге клецају, и кад смо стали баш чело главе првоме реду, од прилике у средини, мој се вођа саже, те и мене собом повуче. Стајао сам чело главе три брата, три Шпадијера, а четврти брат ове тројице, мој вођ, стајао је исто тако нагнуто покрај мене, па ми са свим тихо говораше:

„Ето моје лијепе браће, сва тројица један до другога. Ви сте их познавали на Цетињу, али гледајте их сада овђе, хоћете ли их познати моћи," па подиже неку белу крпу, којом су свој тројици главе покривене биле.

Прелетао сам очима на један мах св тројицу, тражећи кога ћу пре познати У среди је лежао најстарији брат, бе главе, сама његова трупина, јер му Ту чин главу уграбио; до њега, с леве стр не, лежаше млађи брат, којем је сво ли тако спржено и опаљено барутом, да н можеш разазнати, је ли људска слика прилика, или је паклено обличје само сотоне. С десне стране лежао је најмла брат, Вук, младић око осамнаест годи којега сам од све браће најбоље поз вао још од раније младости његове, ј беше код нас у Новоме Саду у задруж штампарији као ученик две године дана, кад видох и познадох Вука, који се у ли према осталима врло мало променуо, о што је јако помодрио и лежао је са лупресеченим вратом, те му се глава валила нешто унатраг од тела — а м застаде дисање, крв ми у главу поју у грудима ми срце стаде јаче куцати — ја сам се заплакао, као да оплаку своју рођену браћу........

Неда се описати, колико је стра и ужасан поглед на укочена и у ре поређана многа мртва телеса људ Ово само Црногорац исказује, кад срце јуначко ускипи, и витешка уз му крвца, те исуче оштра јатагана, в му сипају ватрене речи: „Ох, с в о с в е т а!"

Дигнем се да пођем одавде, са тужног места. Окренем се тражећ живој околици свога познаника, ко је амо довео, али га не могох нигде дати. Нестало га међу силним гом војника, који таман довршиваше гр по десет у поредо један до другог правије рећи, један гроб за десето те по реду стадоше мртваце у њих гати, скидајући са њих што је бо хаљина до кошуље и гаћа.

Гробови су били врло плитки, толико дубоки, да су лешеви са з равни или нешто, врло мало, дубљ

су поређали у гроб десет лешева, покрили су их прво једним дугачким, белим ...рпавом, те су одмах на њих набацили ону земљу, што им је преостала, па ...д је био цео гроб земљом покривен, ...да су земљу запарали од прилике према ...оме лешу, да гроб сваког оделито из...еда. Тако оделито, сваки је гроб оперва...н ситнијим камењем, а чело главе сва...е место знамена крста, ставили су по ...а велики камен, докле их породице ...ојника не замену споменим крстовима, ...о је неколико тако општих, великих ...оба, а остале сахрањивали су у по...не раке, неког ближе, неког даље од ...е, како је где удесније место било. ...у овима сахрањен је покрај цркве са ...точне стране и дичан, разборит, ју... Црногорац Нико Ђурашковић, ... барјактар алај-барјака са двогла... Душановим орлом, који је барјак глав...д свом црногорском војском. Нико ...лика црногорска, нарочито својега ...а, које броји до стотину мушких ... Нико је прошао сву Херцеговину ...евој свити, носећи на изменце сви... алај-барјак са главним барјактаром ...м, па кад смо се вратили из Хер...не на Орља-Луку, не мога Нико ...и своме витешкоме срцу, него иза...д кнеза, те га замоли, да га пусти ...је свите у војску под Рогаме, где ...е неколико дана у овоме првоме ...ђу првима погинуо, погођен пуш...ком посред срца жива!

... сахрањивање мртвих трајало је ...а освитка румене зоре, која се ...ствено помаљаше на ведроме не... први сунчани зраци, пали су на ...десет нових гробова!

... је румену зору све већма и већ...ао јаук и кукање женско, које ... ало продираше, и тек што су се ...гробари уклонили од загрнутих гробова, а са стране ужасним вриском, који ти срце параше, полети многа женскадија: јадне старице, мајке; млâде, верне љубе; и девојке, тужне сестре изгинулих војника, те ничице попадаше по загрнутим гробовима, грлећи и љубећи ладно камење чело главе мртвих. Нарицање овог женскиња било је тако страшно, да су сви мушки у часку испразнили сва места око цркве, па отишли даље, а остала сама женскадија у своме големоме јаду, који се јутарњем чистим зраком дизаше попут плавих небеса!

Женскиња је било врло много, јер оне сиротице, донашаху храну војсци од својих кућа, свака своме војну, брату или сину, око којих облетаху и за време самога боја посред пљуска турских ђулади, носећи у маленим тиквицама и другим судовима воду, којом су прискакивали и крепили малаксале и рањене јунаке.

Ову женскадију држала је војска на страни, далеко од цркве, те јој није дала да нариче и кука над мртвима, које ни сутра дан не би могли посахрањивати, да су женскиње пустили пре укопа да оплакују своје мртве. Ваљало им је прво све посахрањивати, да их свануће дана без мртвих затече, јер нико не могаше унапред тврдити, да се данас неће још крвавија и страшнија битка отворити.

Али, оставимо мртве у гробови. Бог да прости јуначке им душе! Они су се заменули дивно! За својијех седамдесет глава, посекоше две хиљаде турских! Њихово ће големо јунаштво, дуго причат Зета и Морача, казујући најзадњем потомству, за крваву турску погибију, што загати својим лешинама, и препуни обадва корита, све низамом и зебеком љутим! Куд ћеш мртвим већег споменика!

Пођимо даље, да видимо шта раде живи по Рогаме.

(Свршиће се.)

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

МОЈ КАТРАН.

Приповетка једног младића, који би се женио.

(Свршетак.)

Једно после подне баш сам седео у мојој соби, пришивао дугме на пруслуку и замазивао мастилом белу прљотину на црним чакширама, кад неко опет куца на врата.

Телеграм!

И то телеграм из С.

У брзини сам и заборавио момку што је депешу донео напојнице дати, него таки отворим телеграм и нагло прочитам ове речи једног мога пријатеља.

„Идућом лађом дођи одмах у С. у једној важној фамилијарној ствари.“

Ура! Живио телеграм! Зову ме да наступим моје насљедство од 70 хиљада, а онда је Евица моја па божија — хоћу рећи божија па моја!

Што се у телеграму не каже изриком да ми је ујак умр'о, то сам лако појмао. Мој пријатељ као паметан човек, побојао се, да ми тако изненадна жалосна вест не потресе живце или да ме не удари капља.

Таки отрчим Евици и њеним родитељима и покажем им телеграм. Они су и сами били мога мњења и трудили су се да ме утеше у мојој жалости за губитком тако доброг ујака тиме, што ми обећаше, да ће одмах прстен правити, чим се вратим кући из С.

Седнем на лађу и одем у С. да је било жељезнице ја би на њојзи одлетео, јер лађа иде споро; а да телеграф прима путнике, ја би на жици одјурио.

Кад сам стигао у С. приметио сам на лицу свакога, који ме је познавао, неко смешење, које сам таки разумео. То се лукаво смеши завист и злоба — није ш[…] наследити 70.000 фор. Та толику суму уме свака шуша ни написати!

Било је пред подне, кад сам сти[…] кући ујаковој. Пред кућом опазио сам [...] далека неколико жена — но, то је о[…] зацело да је сирома умр'о, чим се ж[…] купе око куће! Ено и црквењака, [...] сад излази из авлије, — умр'о је зац[…] Мора бити да је већ сарањен и да [...] сад бити даћа, јер ено носе у кућу [...] тепсије са печењем и колачима; но, [...] луксус није се морао терати; ко се усудио без мога знања давати даћу и [...] шити толике новце; то је све моја шт[…]

Међутим стигнем с колима и до [...] куће. Скочим с кола, направим озби[…] жалосно лице и уђем кроз свет, шт[…] пред кућом искупио у авлију.

Први, који је изишао пред мен[…] ми тужну вест о смрти мога чест[…] ујака јави, не бејаше нико други, [...] баш сам — мој ујак, лицем и перс[…]

Да ми је ко онда погледао у но[…] види какав изгледа, мислио би да [...] нос, него какво сапиште.

— Синко мој, рече ми ујак загрл[…] ме својим старим сувим рукама, зва[…] те, да и ти будеш на данашњи дан [...] јој кући. Ја сам се оженио и ве[…] данас. Знам да ће и теби бити [...] кад знаш да имам кога, ко ће ме [...] јим старим годинама подворити. [...]

Незнам је ли ме гром поразио, [...] је „шлог“ ударио или ко хладном [...] полио или вишњевом метлом прек[…] ошинуо, доста то, да ја нисам ду[…] шао к себи, нити сам речи прого[…] могао.

Оженио се — а ја чекам да о[…]

Па још кога је узео. Једну [...] са два сина, о којима нису могли [...]

чи поуздане пресуде дати, који је од ма већа лупача, карташ и пијаница. . . .

Кад сам се опростио с ујаком после свега, није ми ни путна трошка дао. Само ми је моја слатка ујна поклонила један кешкир. — Бар сад имам чиме сузе брисати.

* * *

Ујакови пасторци руше ујакову серију шаком и капом . . .

Моја се Евица од жалости удала за ног професора.

А ја седим и штудирам о мојој „смоли" „катрану", шијем дугмета кад ми које дне и мажем мастилом беле флеке на чакширама — све као и досад.

Ако се кадгод оженим, јавићу вам да .

Аб.

СРЕЋАН ЧОВЕК.

Истражни судац, покојни П. Р., био је човек љубазан и учтив, па и са најгорим лоповима је увек људан и услужан био.

Једанпут је саслушавао једнога злочинца, који је грабежног убијства оптужен био, те је међу осталим и овака питања:

— Како је ваше честно име?

— Колико изволевате имати година?

Напослетку га запита:

— Коликим сте бројем деце обдарени?

Кад му убијца на ово одговори, да има петоро, судац ће узвикнути, и не мислећи да има убијцу, који ће без сумње на вешала бити:

— О пресретни човече, а ја никако ни имам, а камо ли деце имам!

НЕ ЋЕ НИКОМ КАЗАТИ.

Једна проста жена, која је во времја оно парницу код бечкеречког суда, буде од свога упућена на једног тадашњег саветника суда, да се о стању парнице извести. Дође жена у стан и своје потраживање разговори јој саветник: „Драга моја, ако мерителног закона буде цјели потраживање могућним учинио, то ће мени урождено моје удјејствовати тежити моћи!"

Жена жена није ником казала, шта јој је говорио.

ИЗ РЕЧНИКА.

Један Словак запита Србина како се српски зове „блъха" (т. ј. бува). „Ми је, вели Србин, не зовемо никако, она дође и сама!" — Али како има много тако незваних гостију, то би се могло догодити, да и Немац какав запита Србина: „Како се зове српски „штајерекзекутор", а овај би могао одговорити: „Ми га не зовемо никад, ал он дође и незван!"

КЊИЖЕВНОСТ.

Slovnica jezika staroslovenskoga složio Vjek. Novotni. U Zagrebu, Tipografički i litografički zavod C. Albrechtta 1876.

(Наставак.)

У речи **мнюжьство** ослабило је по реченом закону и у ь, те не сме се казати да овде ь одговара и. Тако исто од **юдинъ** постало је прво **юдьнъ** путем слабљења вокала, па тек **юдьнъ** одговара српском један. Тако **нъ ну** и но није једно исто, нити овде ъ замењује и и о, него је свако за себе самостална реч, те **нъ** одговара српско-словенском **на**, а **ну** одговара ст. словен. **нѫ**, а но је скраћено него. Тако и нужда одговара ст. слов. **нѫжда** а лукав ст. слов. **лѫкавъ** и ничему другом. Из овога се види да је оно што смо навели из словнице г. Новотнога о словима ъ и ь све погрешно. Даље на стр. 12 г. Новотни зове слово ѣ „јаћ" место „јат", а на стр. 13. вели: „Будући да се знак ѣ и као и изговарао, то су га криво и за ј рабили, будући и и ј и и. Зато и слог. ѣа за ꙗ (Jаг. прим. II. 6. 14.) **сѣдѣше видѣхомъ** за **видѣахомъ**." И ова је реченица врло нејасна. Држим да г. Новотни мисли да **сѣдѣше=сѣдяше, видѣхомъ=видяхомъ**. Ако тако мисли, онда је погрешно. Г. Новотни се позива на „прим." II. 6. Тамо стоји **видѣхомъ бо ѕвѣздѫ**. Овде је **видѣхомъ** аорист, а не имперфекат као што г. Новотни мисли и стари Хрвати су ту реч изговарали **видихом**. Тако и **сѣдѣше** су стари Хрвати зговарали **сидише**. **сѣдѣше** је имперфекат и постао је по закону асимилације и контракције из **сѣдѣаше=сѣдѣше=сѣдѣше**. и Хрвати су ово изговарали **сидише** а не **сѣдише**. О овом се може г. Новотни уверити из „Историје облика српскога или хрватскога језика" од Ђ. Даничића стр. 303. одакле ћу навести неколико примера: **растише, рестише, метише, цватише, гредише**, и т. д. Такође вид. Rad jug. ak. XX. стр. 185. И из овога се види да г. Новотни много греши у својој науци о гласовима. Ми би могли још о „гласословју" г. Новотнога говорити, као н. п. на стр. 15. о шт и жд где се г. Новотни заплео опет у бугарским споменицима,

али доста је и ово да покажемо да је г. Новотни требао своју граматику још неко време турпенсати, те би сјајнија угледала света. У опће дакле наука о гласовима је лоше израђена с тога, што у место да се у њој говори о стар. слов. гласовима, налазимо збрку ст. словенских, бугарско-слов. хрватско и српско-словенских гласова, а друго што је на многим местима погрешна и нејасна не само читаоцима, него и самом писцу. А школска књига бар треба да је јасно и разговетно написана. Наука о облицима већ је лакше ишла, јер се састоји из самих парадигама. Али би се и ту имало што замерити, тако н. п. г. Новотни вели, да има три деклинације, номинална, прономинална и сложена, а овамо опет говори о ъ-деклинацији, о а-деклинацији, о ь-деклинацији, о консонантској деклинацији, што ће све збуњивати ученике. Такође рђаво зове номиналну деклинацију самоставном, јер у номиналну деклинацију не иду само супстантива, него и адјектива и компаратива и партиципија, лична прономина, па на послетку и прости бројеви осим **юдинъ, два** и **оба** што код г. Новотнога нема. Осим овога могло би се замерити још више, као: г. Новотнога деоби номиналне деклинације, што је г. Новотни изоставио читаву врсту у номиналној деклинацији н. п. **сынъ**; непотпуној деоби глагола у првој врсти и још које чему, као оном месту н. ст. 53: „Глагол хотѣти има през. основу хоти у свих особах, једно-дво-и вишеброја осим 3 особе вишебр.“ А ово је погрешно, јер хоти је основа през. и за треће лице мн. през. те је требао казати г. Новотни да је 3 лице множ. постало по другим законима гласовним, него што су остала лица или другим речима тр. лице мн. иде у трећу врсту други раздео, а остала лица у пету врсту други раздео и т. д.

Ово написах по жељи г. писца „označivši pokusu njegovu nedostatke blagohotno.“

Јован Живановић.

СИТНИЦА.

(Из живота биља). Из једног буда-пештанског листа вадимо ову лепу белешку мађарскога, на гласу писца Мавра Јокаја: „Имам ја, вели Јокаји једну *Ficus elastica* (врста собњег цвећа) коју сам сам однеговао и подигао. Сад је тој биљци петнаест година и избила је у двадесет и четири гране. Лист јој, угасито зелен, сјаји се и не опада никад, дугачак је до стопе једне. Зиму празнује биљка ова тим, што од месеца новембра до априла не тера лишће: она одспава за то време свој зимњи санак. Јесенас је унесем у трпезарију, где јој она мал-не трећи део наткрилила својим грањем и лишћем. Сред дворане те виси једна лампа петролејна. Једна грана Ficus elasticae је на домаку лампи. Оне друге двадест и три понајвише нагињу к земљи и врхови су им увели: та једна пак доминче се све већма поменутој лампи, избијајући лист за листом, једно за другим: Ficus можда мисли, да то сија сунце. Оне двадест и три другарице њене као да наричу од жалости: Ох! да јадне нам земље, где се пола века у самрти борави! А она једна поноситá вели: ја сам код куће у Хиндостану, сунце се спилази к мени — па се радује свом животу без престанка, док јој другарице спавају. Међер и биљке осећају, мисле и — варају се!..

ОДГОВОРИ.

Нашој „старој (ал за то опет младој) ковчаници“ Јелви. — Песма „Кажу људи у Турака“ заиста је Лесингова, и превео ју је још пре једно 20 година наш Змај-Јован Јовановић и штампана је ако се не варамо у „Седмици“. Арија је узета из Гунодове опере „Норме.“

Г. А. Ј. у П. — „Черкез“ значи човека, који живи у гудурама; Черкези живе западно од Кавказа, од Црнога мора до предбрежја Кабарде. У новије доба многи су се Черкези иселили и дошли у Турску а највише у Стару Србију. Кажу да их има до 60.000 породица. Вере су већином мухамеданске, али има их и неке врсте Хришћана. А њима је сва светиња оружје, њиме се кунy, на њему уговоре праве и т. д.

Гђици М. И. у В. — „Куперфелдова водица за умивање“ састављена је из сумпора, камфора, гуме, кречне воде и воде од руже, те дакле није отровна ствар као што су многе друге воде за лице. И стручњаци је препоручују код бубуљица на образу и иначе. Употребљује се овако: У вече пре спавања ваља сваку бубуљицу њоме овлажити, а у јутру сувом крпом убрисати сумпор, што се нахватао на бубуљици.

Гдину Ђ. Јевр. у Темишвару. — Претплату од 20 ф. а вр. примили смо. Шиљемо Вам у писму признанице за сваког Вашег претплатника. Хвала Вам на труду и потпомоћи у нашем подузећу. —

Гђи М. С. овде. — Свршетак „Сирома Јале“ донећемо у једном од идућих бројева; тако исто наставак од „Ацилука.“

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 3. У НОВОМ СА[illegible] ЈАНУАРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор" излази сваке недеље на читавом та-[illegible]. Рукописи нека се шиљу уреднику, а пред-[illegible] „Администрацији Јавора" у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

КО ЈЕ КРИВ?

РОМАН ЈОСИФА СУБОТИЋА.

(Наставак.)

[illegible] је те године врло рано почела. [illegible] ветар поче дувати са планине, а [illegible] се поче мало по мало спуштати, и [illegible] време покрио је целу околицу [illegible] својом одећом. Сваки ће лако моћи [illegible], како је то непријатно, кад се [illegible] окрене онако из небу'а. До мало [illegible] пријатна позна јесен. Време је [illegible] чисто и угодно, да се млоги [illegible] нису још вратили у варош. [illegible] сам почео ковати планове, како [illegible] то мало пријатна времена нај-[illegible] употребити. Мислио сам наравно [illegible]урзије. — Али јао. Сви се пла-[illegible]стопише по зраку. Није ми остало [illegible] друго, него забости нос у грађан-[illegible] и штудирати параграф по [illegible].

[illegible] вече, седио сам у топлој собици [illegible] своја скрипта. Кад из не-[illegible] куцну у прозор. Погледим горе [illegible] да се нешто светли. Нека ми-[illegible] му кроз главу. Приђем ближе [illegible] — под прозором стоји Игњато-[illegible] својом верном вирђинком у зуби. [illegible] вас, — рече ми — би ли [illegible] вас преноћити?

[illegible]то ми беја ово питање, али му [illegible]орим:

[illegible]ете, зашто не, изволите унутра.

Мало час ево га.

— Аха, код вас је баш топло. Аха — па приђе топлој фуруни, — знате, мислим сутра и прекосутра добити новце, па да се селим одавде. Већ ми је досадило. Па да неби морао узимати новог стана, сетим се вас. Вами то није неугодно?

— А што би ми било неугодно. Раскомотите се, као да сте у свом стану.

— Фала. И ту поче свлачити тогу.

Из једног шпага у доњем капуту вире неколико вирђинија.

— Богме сте ви јунак. Непрестано само вирђинке пушите. То баш не може свако.

— То је мој обичај. Пет вирђинки на дан, то је одређен број, а кадгод и више. А шта ви то штудирате? Грађански законик. Доста сувопарно. Ја се неби никад одао тој струци. Адвокат и кожодер, једно и исто.

— Можда имате у неколико право. Има одветника кожодера, али није сваки одветник кожодер. A speciale ad universale non valet consequentia.

— Знам ја како ти послови иду. Сама буржоазија. Неправда пука. Народ се зноји, а они о његову зноју живе. То јест, тако је у други народа, у нас за сада

није баш тако, али ће бити. Све се то јест, постепено развија.

— Ви сте комуниста? — ако ми је слободно приметити.

— Јест, ја сам комуниста. То сам посведочио у Паризу за време францеско-пруског рата.

— Даклем сте и ви палили Тиљерије?

Да, и ја сам био међу тима. А мислим да сам имао право.

— По моме мњењу, драги господине, нисте ви имали право. Ако је огорчен народ рушио оно, што је он својим знојем за туђу насладу сазидао, немате права и ви мешати се у оно, чему нисте ни бар мало допринели.

— Браћи треба свугдер помагати. Исповедамо исто начело, — еле смо браћа.

— Ви сте човек који се науком бавите, а тим сте путем и дошли до начела комунизма. Верујте ми, и ја сам се бавио тиме, а читам и данас расправе, које засецају у друштвено питање. Колико сам дакле ја могао дознати, прогласили су велики научењачки авторитети комунизам утопијом, — пошто се увидело да би нас исти у примарно стање одвео, по том дакле не могу да поњам, како ви можете усвајати оно, што сви досадањи привrженици истога проглашају бесмислицом.

— Молим покорно — упаде ми у реч Игњатовић грискајући немирно држак своје вирџинке, — у Америци су учињени покуси и очито је доказано, да....

— Да је против здравог разума! Допуним ја. Тако и Бихнер вели у делу: „Човеков положај у природи;" а Ланге у свом делу „радничко питање", вели то исто. Да у друштву влада грдна дисхармонија о томе неће нико сумњати, јер је сувише очевидна! али се порећи не може да се иста радикално путем комунистички начела истребити даје. По моме мњењу, том захтеву социјално-демократски програм у сто процената боље цељи одговора, — те сам с тога и душом и срцем за-њ. Што се комунизма тиче, ј га осуђујем. А недам рећи, да је он ист са социјализмом, ма да толико њи оће да тврде.

— Манимо се господине препирк Одвело би нас далеко. А после, знате - рече смешећи се, и удари ме руком пр јатељски по рамену — кад је човек з несен стотинама планова, онда му се не о једној ствари млого мислити. —

Тако смо се разговарали дуго.

Говорили смо о свачему. Међу ос лим приопћи ми једну своју тајну — к још ником до сада није приопћио — та је била:

Пре некоју годину склопљена је у бији завера против кнеза. План је овај. Кад се кнез буде враћао из позори у двор, експлодираће из небу'а је бомба на „теразијама", и убити кн Тада ће се Србија прогласити републи

Међу осталим завереницима био он ту, а осим тога задесила га је „срећа", да се морао налазити у бли бомбе. Али на несрећу њихову пла не испаде за руком. Бомба је пре него што је кнез дошао, — и он уапшен. Ко зна шта би с њиме би у завери нису били Ристић и Блазн те је њима почео претити, е ће дати, ако га не ослободе. Обоје лише и преклињаше да ћути, даду м суму новаца и — отправе га из С Сад се више не сме у њу враћат

— Тако ли је — мишља — онл и бечки „Кикерики" и „Фло" имају што ти слику доносе. Петролејац

У осталом ко зна, тај човек мн вори. Врло је лако могуће да и л

Кад смо се сутра дан састали на код „Краља", приповедим друговим ми се синоћ догодило. И гле чу Мита рече, да је прексиноћ њему и молио га за конак, под истим ром, — други брат рече, да је н ноћ код њега био; — трећи оне

је код њега, и не само то, него га је замолио, да му позајми нешто новаца за кратко време.

И сам „неверни Тома“ — Мита, поче напослетку сумњати о томе човеку, — али сви ти искази бејаху слаби да са свим угуше саучесни осећај у нашим грудима према несретном брату — Србину.

Трпили смо га. И од тога доба долазио је час једном час другом, сад је код огога ноћио, код онога је ручао, овај га је частио, онај му је позајмљивао и т. д. И тако би то трајало бог зна докле, јер смо мислили, да му нађемо ма какво место, и тиме да га провизорно осигурамо. Јер смо видили, да је сво његово приповедање пуно измишљотина. Нити је ту писма од „банкара“, нити се креће на пут, поред свега тога, што нас је то педесет пут уверавао, да ће сутра отпутовати. Али се наскоро деси нешто, што нас са свим огорчило на-њ, а услед чега смо га сви позвали, да се што пре из места уклони, иначе ћемо бити принуђени, да га у новинама као варалицу жигосати. Ево шта је било:

Мој шогор, трговац у месту позове ме на ручак. Баш је био св. Никола. Пре ручка одем ја у побочну собицу од оне, где ћемо ручати и почнем превртати књиге на писаћу столу. Шогор је у тај мах био у трапезарији.

Неко закуца на врати, и у трапезарију ступи неко. Приближим се вратима и стадох слушати. Један познат ми глас поче говорити:

— Поштовани господине! Ја сам слободан у име правничког одбора за сиромашне правнике умолити вас, да допринесете штогод за лечење једног ваљаног али болног правника — Србина, Николу Костића!

Какав правнички одбор? Какав Никола Костић? Правника Србина под тим именом није било у месту. Глас тога, што је говорио, познао сам, био је то главом — Стева Игњатовић.

Кад је он отишао, уђе шогор к мени и запита ме:

— Какви је то правник Никола Костић? Познајеш ли га?

— Тога правника нема овде! Одговорим му.

— Та сад је био ту један човек прилично у година и молио ме за припомоћ том болеснику.

— Тај вас је преварио! —

Одма тога дана разгласи се, да неки човек купи прилоге за фингиратог болесника тога и тога — али се скупитељ за времена постарао. Као да је у земљу пропао. — Ја сам пак цео догађај братији приповедио, и утаначио, — да га за навек искључимо из свога друштва, шта више и из места. Тим случајем изгубили смо доста у угледу грађанства, јер ће зацело бити много штедљивији и опрезнији — ако се збиља кадгод таки случај деси.

На дуго времена нисам после о њему ништа више чуо. Али сад тек долази оно што је главно.

(Наставиће се).

НАЈМИЛИЈЕ.

...ми је успомена света,
...њих мојих красних лета,
...ми је бабајко и мајка,
...ми је њина љубав жарка,
...бав им срдашце ми грије,
...Српство мени још милије!

Кад угледам луче, милу ружу,
Па јој нежну омирипим душу
А ружа ме лепотом очара,
Па ми отме срце из недара, —
Мила ми је то тајити није,
Ал је Српство мени још милије!

*

Ал је диван овај лепи свете!
Мио ми је, његово сам дете
Погледам га лепоти се чудим,
А срдашце игра ми у грудим':
Има л' штагод лепше дивотније!? . . .
Ал је Српство мени још милије!

Ој животе ала си ми мио!
Како ти се неби веселио?
У теби ми млоге лепе наде
Напунише моје груди младе . . .
Лепа нада — будућност — се смије...
Ал је Српство мени још милије!

За род живим за њег' ћу умрети,
Љубити га аманет ми свети.
Та љубим га . . . а сред љутог боја
Млађан живот биће жртва моја
За опстанак дичне Србадије,
Јер је Српство мени најмилије!

У Печују 1876. **Светозар Грубић.**

ВУК СТЕФ. КАРАЏИЋ.

КЊИЖЕВНА УСПОМЕНА ОД Ђ. РАЈКОВИЋА.

II.

Глас о смрти вуковој 26. јан. 1864. затекао ме је болна у Берлину, након седам година од мога састанка с Вуком у намастиру Опову. Знајући да је Вук вазда живио с муком и натегом, готов сам био из туђине довикнути својима: За што да се претварате, да не знам како за њим жалите и тужите? Ман'те се тога: туга је ваша одвећ свакидашња, нити ће помоћи великану, који је отишао са овога рђавога света! Кад би се он данас могао вратити, морао би вас презирати, о преторице! Јер док је још с вама одио по земљици, сиромашан и брижан, — док се старао да вас прослави међу страним и просвештенима, ладно су га предусретала ваша срца. Ах, ни један од свију вас, што ту јадате, није разбирао за његове физичке бриге и патње — умро је, може се рећи. сам са својом величином! — —

Оздравивши ја доцније и вративши се у Н. Сад, бележио сам нешто из вукова живота по аутентичким подацима, што ево даље саопштавам.

Вук је дошао у Беч негде око половине јесени 1813 године, те написав онде малу књижицу (као писмо Ка[ј] Ђорђу Петровићу), пође да је шт[ам]па на свршетку оне године. Тај руко[пис] његов дође у руке Копитару, као цен[зо]ру. и познавши он из њега — као [што] је сам говорио — да је Вук човек из [на]рода, и да је друкчији од свију С[рба] које је Копитар донде виђао и позна[о], дође Вуку, да га види.*) Тако је д[а]кле постало вуково познанство и удруже[ње с] Копитаром.

Под 5. дец. 1815 пише Копитар [Му]шицкоме у Шишатовац писмо, у ко[ме] зафаљује, што се понудио на дуже [в]примити у намастир Вука, који же[ли да] учи латински језик, уз то да доврш[и дру]го умложено и поправљено издање грамматике, а тако исто да настави [скуп]љање речи за српски речник, с [којим] је догнао до слова К. — Копитар [же]да, да Вук поред учења латинског ј[езика]

*) Испореди у „Пештанско-Будимском С[кoroте]ча" од год 1842 бр. 20 и 21 вуков[о] „Прави узрок и почетак скупљања народн[ихъ] пјесама."

марљиво радећи, може у Шишатовцу уз Мушицкову помоћ свршити и граматику и речник, те додаје, да ће и домаће и странске slависте, кад једном добију то обоје наштампано, млого о Србима говорити и живо прионути око учења српског језика. Окром тога жели Копитар, да се у намастиру излиши и нешто времена за скупљање песама за други део [illegible] просто-народне пјесмарице,“ будући се — вели — српске народне песме могу испоредити с оми́ровима, и суревњивци нам за њи завиде. Шта је према тим песмáма сва школска поезија? Оно што су малепкастога духа певчићи према Омиру!

У почетку 1816. стиже у Шишатовац [illegible]-летњи даровити Вук.*) Желио је Копитар да Вук научи латински колико с [illegible] што учење и генију помаже, толи[illegible] још више за то, да не би средње гла[illegible], које протрчаше кроз школе, Вука пре[illegible] рамена гледале.

Вук се фали (предговор к IV. књизи [illegible] срп. пес. првога издања стр. 9), да у Мушицкога „имао господски [illegible]ртири сваку другу згоду и по[illegible]бу,“ те је тамо на тенани преписи[illegible] песме од Тешана Подруговића и ку[illegible] речи.

[illegible] у Бечу, наговарајући Копитар Вука на купљење речи, донео му је читав рис артије исечене на једнаке листиће у осмини. „Било је онда“ помиње Вук у споменутом чланку у Скоротечи, „ученијех Срба у Бечу, који су сав овај посао држали за беспослицу и говорили ми у очи, да не кварим хартије у залуд; но мени се учини боље и милије послушати Г. Копитара, него њих.“ Даље вели, да је Копитар и Фрушића и Давидовића наговарао не само на скупљање народни песама, него и на писање речника и граматике; но да је сва његова молба и наговарање било у залуд, јер ни један од поменуте двојице нису били за то. У Шишатовцу се јако радило на вуковом речнику. То се види из Копитарева писма Мушицкоме: „Scribe te lexica accepisse. Dum dicis, eremitage tuam gavisam, d i s c i p u l o s dicis? Gaudeo, tibique et omnibus gratulor. V o s l e x i c o n c u r a t e, e g o h i c t y p o s (12 апр. 1816).“ Мушицки је сам имао млого скупљени′ речи и предао ји Вуку, а̓ тако исто и поп Петар Панић из Шида. Све до месеца септембра 1816 бавио се Вук у Шишатовцу, док најпосле митрополит Стратимировић није загрмио Мушицкоме: Терај Вука из намастира, јер ћу иначе ја отерати и тебе и њега!..

Није Стратим..ровић могао трпити, да други ко саставља Српски речник, кад га он не беше кадар издати. Стратимировићу је по писму шлецерову било дошло у главу, да саставља с р п с к и р е ч н и к и б у г а р с к у г р а м а т и к у. Шлецер му се тужио, што нема никаква речника ни граматике српскога и бугарскога језика. Стратимировић, да би угодио Шлецеру, договори се са својим дворанима, да начине српски речник и бугарску граматику, и то, као што Вук у вишепоменутом чланку у Скоротечи пише, „да скупе оне ријечи, којијех у Рускоме и у Славенскоме језику никако нема, па да их уметну међу Руске (данашње) Славенске, и тако Шлецеру да наштампају

*) — „der unstudierte, aber von Mutter Natur so freigebig mit dem hellsten Kopf begabte Vuk“ вели Копитар у поменутом писму. „So oft ich an ihn denke, bin ich auf die Vortrefflichkeit des slavischen Verstandes stolz. Empfangen sie daher auch meinen [illegible], zu dem seinigen, dafür dass sie ihm [illegible] Deus seyn wollen, der ihm otia facit. Er [illegible] wenigstens das Latein noch zuzulernen: ich wünschte das auch, sowohl weil jeder [illegible]richt dem Genie immer auch nützt, als [illegible] noch mehr, damit mittelmässige Köpfe, [illegible] aber die Schulen durchgemacht haben, [illegible] nicht über die Achseln ansehen sollen [illegible] er überhaupt in Ihrer Nähe gar Vieles [illegible] werde, zweifle ich gar nicht.“

Српски Рјечник; и да би се то лакше учинило, подијеле посао по словима, с којима се кога име и презиме почињало. н. п. Лукиану Мушицкоме препоруче се ријечи, које се почињу са **Л** и **М**, Јосифу Путнику на **Ј** и **П**, Стратимировић узме **С** и т. д. А за Бугарски језик прими се професор Лазаревић да иде на другу годину у Бугарску, да научи што Бугарски и да напише граматику, и митрополит му обрече на тај пут дати двјеста дуката. Послије тога радоснога договора на неколико дана дође први Путник, и, као што је био шаљив и слободан господичић, бацивши пред митрополита хартију, на коју је био написао њеколико ријечи, каже управо, да тај посао није за њега, и да су га они преварили, будући се највише ријечи почиње са П. У том ваља да се и Стратимировић наситио овога посла, те овај путников изговор прими смијући се, а остали то једва дочекају; по том и Лазаревић, изговарајући се слабошћу здравља, удари натраг од путовања у Бугарску, и тако овај сав посао остане као лисичина војска."

Вуков је речник изишао из штампе истом на измаку године 1818. Не разашиљући га пренумерантима сложи Вук у долап стотињак егземплара и — отпутује с њима у Русију. Тај се пут држао у тајности. „Vuk abiit ad 3—4 menses" пише Копитар Мушицкоме под 6. јан. 1819, али не каже куда? А 16 марта и. г. опет му пише: Vuk te salutat 200 mil. (= 22 dierum itinere) a ћаба. Mox reversurus (не вели с кога краја). Interea ad amicam aurem haec t i b i s o l i (дакле тајна)."

У оно доба — у доба онакога свемоћца и риса митрополита Стратимировића ја судим да Вук није имао куд, него се морао уклонити, док се мало не стиша вика о „скаредностима" (тако су ји калуђери називали) у речнику, за коју је унапред знао, да ће се подићи. Мушицки пише Копитару, како се свештенство озлоједило и наоружало против речника, а он му одговара: „L a t r e n t et m a c h i n e n t u r, cantat vacuus coram latrone viator. — — Ceterum sine latrare, et defendat se ipse Vuk post reditum." Вук је међу тим у Петербургу ласкаво био примљен од Карамзина, Румјанцова, Аделунга, од аустр. посланика и т. д; Јаков Грим написао је у „Göttinger Anzeigen" рецензију о српском речнику, фалећи Вука и језик. Пуни 9 месеци бавио се Вук у Русији, те у повратку свом пише из Лавова Мушицкоме под 30. септем. 1819 и пита како је по Карловцима? Шта чини с р п с к и р е ч н и к? Како је прошао у Карловцима? Шта ли се о њему даље говори? „Знам — вели — да знате, да сам отишао да постанем Славенски аџија. Набио сам обруч на превелики и преважни комад Славенскога свијета; видио сам Кракаву, Варшаву, Вилну, Псков, Петербург, Кронштат, Новгород, Твер, Москву, Тулу, Кијево, Кишинов (у Бесарабији), Јаш (у Молдавији), Черновиц (у Буковини) и ево Лвов (то су само вароши и градови, а камо којекакве касабе, села и пустиње!). Видите куда су ме моје дрвене ноге однијеле! То је важно путешествије за Српскога Лексикографа. — Шта ли би Ви дали, да сте могли бити с њим само у Москви у Архиви колегије инострани дјела, или у Патријаршеј библиотеки и ризници? — Никакав Србин до данас није ишао по Русији с овим намјеренијем, с којим сам ја! — У Москви сам нашао најстарију Славенску књигу од године 1046-те! Сила сам којешта из ње исписао; нашао сам и с а б љ у Ђурђа Смедеревца од године ҂АѴКИ. Све ново, што се тиче Славенскога и Руског језика, треба зимус да се наштампа (али не у Давидовићевим новинама, него у особитој књижици); ту ће доћи и неколико руски пјесама, које сам ја у Орловској губернији писао из уста Руса и Рускиња (као на Барањи). Натпис Бранковићеве сабље треба дати нека се изре-

же и бакару, а ја имам abzeichnовано у-право овако, као што је на сабљи."

Вук је донео избор од руски књига, особито што се тиче опште Славенске литературе.

Дошавши дома застао је још у наши грађу на речник. Али на скоро утуче завист и злоба, кад му исте године учена друштва: краковско и петербургско предадоше диплому, којом га изабраше за свога члана, и кад му је императорска руска академија дала сребрну колајну баш за речник. „Императорская россійская Академія въ засѣданіе свое, Юля 31., по предложенію президента своего, принявъ въ уваженіе сочиненный Вами Сербскій Словарь" — и „за трудъ, употребленный Вами въ сочиненіи Сербскаго Словаря, также и въ поощреніе впредъ трудится, опредѣлила дати Вамъ серебренную академическую медаль (вели се у дотичној дипломи.")

(Наставиће се.)

М. Г. ЧЕРЊАЈЕВУ,

СРПСКОМ ЂЕНЕРАЛУ.

(Сонет.)

[illegible]нулих века патња голема
[illegible]ули разум толике годе
[illegible]ци затрли клицу слободе —
[illegible] судба беше глува и нема.

[illegible] томе јаду настаде мена
[illegible]ије звезде Србина воде
[illegible]кој цељи ево сад згоде —
[illegible]чета је војна жељена.

Рад нашем спасу дошо си и ти
Часном у боју с нама се бити —
Еда би сила душманска пала . . . .

Вечита за то нек ти је фала
И срце Срба, сретног — слободног
Живот ће да буде имена твог! . .

Светислав Вановић Србољубов.

[illegible]ДНО ЈУТРО ПОСЛЕ БИТКЕ У ЦРНОГОРСКОЈ ВОЈСЦИ.

(Слике из данашњег ратовања, по мојим дневним белешкама).

(Свршетак.)

[illegible] није ноћас овде био, па видео све [illegible] сам напред испричао, него би [illegible] у Рогаме сада, ујутру, те по[illegible] ове живе гомиле чилих јунака, [illegible] један другоме причају о ју[illegible] жестоком боју, кујући у звезде [illegible] големе јунаке, који су се од [illegible] одвојили, па сами за себе, лично, [illegible] — тај ни помислити неби [illegible] се све збивало ноћас у овом, [illegible] живахном и веселом сеоцу.

[illegible] живи у Рогаме није ноћас ока [illegible] опет све је овде сада тако [illegible] у животу, е бих рекао, да су од сна јутрос устанули Али кад им поближе у лице загледаш, видиш уморне, мутне и крваве очи, са пожутелим лицем.

Војници на све стране уз клицање причају један другоме, шта се коме догодило у загону на Турке, кад их саломише, па узвикнуше: Ох помози боже, десна руко и острицо љута јатагана!

Ту ти се прича, колико је који глава посекао, те свак своје сведоке изводи, за потврду, да су главе доиста све живе биле, јер се мртве нити секу, нити броје, па који се одликују већим или највећим бројем, сви војници скидају капе, те се

љубе с њиме, у знак признања његовог големог јунаштва. Ови ђетићи излазе доцније и пред кнеза, који их похвали и обдари, мање сребрном медаљом за храброст или крстом Данилова реда, а веће јунаке златном медаљом Милош-Обилића.

Онамо се показују са свим искривљени дуги јатагани, који изгледају канда су њима волове клали. Таки је јатаган био Мироја Митровића, из села Ђурије у Бјелопавлићима, који је посекао дванаест турських глава, а његови синови Милош осам, а Радуле 3 турске главе. Миројев нож био је један од најлепших и најјачих ножева, па се од сече тако искривио и отупио, да га не могаше више за пасом носити, али кад је пред господара на Орља-Луку изишао, кнез му дарова јатагана нова, још бољега кова, још лепшега украса, него што беше његов стари јатаган.

Тамо се износе и прегледају капе и хаљине, које су са свим прорешетане пушчаним ђуладма на живим и здравим војницима.Ваде се из недара пушчана зрна, која су ударала баш у мале пушке за пасом, па тиме сачувала живот војнику. Показују се сломијене дуге пушке у тренутку, кад их војници на око узеше да гађају Турчина, па им сломијена пушка задржа турско ђуле, које је летило да их погоди у чело јуначко.

Овде се грле и љубе побратими, што се један другоме у страшној ури (часу) на невољи нађоше у сред крвавог бојишта, па се тиме још боље сада утврђује њихово побратимство. Нема већег ни крвнијег сродства од овога у Црној Гори, као што у њих и нема једног овакога побратимства, које није заложило главу своју, за главу свога побратима.

Гле како се они тамо смеју иза гласа, причајући смешне призоре, што се коме усред ограшја десило. Тако се граја дигла од њихова жива говора, е ти се чини: узавре ти мозак у лубањи!

Али у сред тога силног комешања и
вреве људске, пажљиво око могло би при-
метити неколико малених гомилица, у ко-
јима беху одабрани, старији, намргођени
и окорели ратници, који се повукоше мал
на страну од жагора млађег, те овде с
свим на миру, ладно и озбиљно, претре
сају цео ток јучерање битке.

И они се задовољавају сјајном побе
дом, своје малене, против онако огром
турске војске. Признају и губитак св
као врло незнатан, према силном турско
губитку, јер наших је било седамд
сет мртвих и једну стотину и дв
десет рањених, а Турака беше које м
твих, које рањених преко три хиљад
Уста су им пуна хвале за главног
мандира Божу Петровића, како
јуначки одпочео битку са цигла два б
таљона војника; како се вешто ум
држати док му нису стигла у пом
још два батаљона са Сјеница од војво
Марка и Илије; како је вешто умео уђ
кати са своја два, толике турске топ
те је тиме знатно сачувао своју вој
коју за дуго време не могаху сви тур
топови бити, ма да му сва војска бе
тако рећи, окружена турским топовима
све то и више признају г. Божи и х
га, па опет најзад запну за оно али: „С
да није потоњих дана онолико сок
момчад, још би мање наших глава п
а тако је плам сагорео ватрену момч
И кад су то изговарали, ваљда у ис
часу, нису осећали у своме срцу мање
бави и поштовања према Божи П
вићу, којег сва Црна Гора неизмерно
и поштује.

Тако Црногорци, после сваке битк
вно претресају све појединости боја,
у своме већем и живљем друштву,
рији у маленом кругу своме, ладно
биљно.

Јединa кнежева личност, коју по
као неку светињу, не подлежи н
јавној критици и претресу. иначе

свиј војвода и велико-војвода редом, до-же на вагу њихове правичне оцене.

Код Црногораца нема шаптања, нити шаптавања, него своје мисли изказују јавно и гласно, убеђујући један другога разлозима, па ако се деси, да командири, или виши официри њихови у боју доиста што и погреше, разуме се нехотице, у-же овај јаван прекор као опомену, а не силом и влашћу својом притиски-ти јаван народни израз, него ће се до-кта очински бринути и старати, да пр-вом приликом поправи, што је и нехотице погрешио, уверен унапред, да ће га вој-ници његови још с већим одушевљењем пратити; јер нема послушнијег, ју-начнијег, вернијег и одушевљенијег вој-ника него што је Црногорац, али све до-тле, докле је таки и старешина према њему. Како овај окрене листом, он је с тога, као запета пушка, готов да га опо-мене на његову дужност, а природна му ст ово изводи вешто и лепо.

С тога ваљда и није нигде теже бити командир, него што је у црногорској војсци; кад је овај опет у свему на своме месту, онда нема старешине на свету, кога поштују и љубе, као што то Црногорци знају и умеју.

Командир код њих мора бити узор врлине и честитости људске, а по-нета, мора бити личан јунак, који у боју командује својим војницима и их витештвом својега духа. Та-командиру, залажу Црногорци своје и мишице своје.

Бива, да командири неким непред-виђеним, ванредним случајем, поред све расборитости и јунаштва своје вој-ске не могу да постигну успех према ком се очекивало, а погине не-колико њихових глава, онда војници на-зову: „Изкопаше нас главари данас."

Својим ушима чуо, и очима гле-дао невесињском касабом, где су два батаљона без више заповести, иза-зазвани од Турака, случајно у бој зага-зили, па су по кнежевој заповести мо-рали прекинути битку и натраг се вра-тити, не осветивши овом приликом по сво-јој жељи неколико палих својих глава. По томе су држали, да су главари на своју руку, без више заповести у бој за-пливали, па с тога су били на њих онако једки овога дана, носећи са високе пла-нине, где се бој одпочео, неколико мр-твих и рањених својих војника доле под шатор „црвенога крста."

Командир несме изгубити ни једну главу свога војника, а да за ову не падну у замену бар десет турских глава, ако хоће да је без прекора у својој дружини,

Колико су Црногорци строги у осуди, толико су и још више недостижими у по-хвали својих главара, које умеју у звезде ковати, да ти је милина слушати њихову хвалу, само кад ствари добро испадну.

Што је душа у телу човека, то је цр-ногорски командир у својој војсци, с ко-јом нераздвојно живи, умире и трпи сваку муку и невољу њезину. Радост и слава његове војске, и његова је радост и по-хвала, од које му прса набрецају, као у сваког његовог војника, а његова брига, жалост и туга за изгубљеним војницима, најбоље се огледа на њему одмах по-сле битке, кад пламтећим лицем и погле-дом греде кроз редове рањеника и вој-ника својих, те прве крепи меким ре-чима, растерујући бригу и болове њихове шаљивим говором, а на друге, прикри-вајући свој бол, весело се осмехива, со-колећи их споменом њиховог јунаштва.

Кад сам тако обишао млађе и старије војнике, па кад сам од њих све побеле-жио што ми треба, нарочито за опис ју-черањег боја, пођем да потражим моје ле-каре, којих сам се већ зажелео, али ме у томе путу задржа необична слика и прилика.

Г. Божо Петровић седео је пред сво-јом кућом пушећи цигару. Око њега се-

дели су такођер више старих командира и јунака пушећи на чибуке, а уз њих су стајали гологлави многи перјаници и други војници. Ови су већ све знали, до маленкости, шта се десило у свој војсци за јучерање битке, колико је и ко је поименце рањен или погинуо, који су се највећма одликовали и шта се коме знаменитије у боју десило, те су приповедали г. Божи, који их је пажљиво слушао. Али на једаред сво друштво прену у говору, те сви погледи обрнуше се на једну страну, од куда је право њима смерно корачала, једна малена гомилица луди и жена. На први поглед могао си видети погружене ликове, али мушко и женско, ишло је немо и свечано. Мушки су ишли гологлави, држећи у руци, пред собом, своје малене капице, а женске иђаху за њима са погнутом главом. Војници су се уклањали с пута уз знаке највећег поштовања пред овом тужном, али величанственом дружиницом, којој на сусрет неколико корачаја пође и сам г. Божо, те их поздрављаше најљубазније, а они се редом и мушко и женско, машаху његове руке. Ово су људи и жене, које је у потоњем боју веља несрећа задесила. Једноме се кућа разкопала, што му погинуше четири сина, а до њих не имађаше мушке главе у своме роду. С њиховом смрћу, сад му се затрло семе, јер он, старац, не имађаше никога више на беломе свету, до јадну кукавицу, верну љубу, најстаријег сина, а остала тројица, беху младићи, нежењени. Другој једној старици погинуше два сина, муж, девер и два унука, па и тој се кућа разкопала у шест ладних гробова.

Међу овима видох и Филипа Шпадијера, оца и стрица оне тројице браће Шпадијера, којима сам пре укопа чело главе стајао. За остале нисам могао више ни разбирати, јер ми казаше, да су до једнога свиколици грдно ојађени.

Сви ови дођоше г. Божи, да се виде и поздраве с њиме, а тиме да покажу, колико су снажнога духа у својој големој тузи, те могу да подносе своје веље јаде, што су им мили и драги, њихов подмладак и подпора старих дана, на бојишту пали „у здравље господарево“. Њих је све г. Божо у име своје и у име кнежево најмекшим речима разговарао обећавајући и помоћ господареву коме треба, и најзад је гласно, пред свом својом свитом, похвално узносио големо јунаштво њихових драгих покојника, што је очевидно мило и благо утицало на образ и душу ових вељих јађеника, који се после тога задовољнији разиђоше, љубећи при поласку десницу његову.

Ово је један народан обичај од старина, пред којим се и сам кнез дубоко клања.

Тако је после „вељег боја“ на Кучима, и кнезу Николи чак на Орља-Луку дошла једна жена, којој је у томе боју погинуло шест синова. Она је, сиротица, дошла, носећи у рукама, марамицом обмотану бочицу ракије, обичаја ради ваљда као подушије, те како је кнежеви перјаници угледаше, на мах је и познадоше, па јој се уклањаше с пута и пустише је у кнежев конак, пред господара, који ју је најљубазније примио, колико сам доцније разабрао од неких војвода, што се код кнеза десише, јер не могох за женом унутра у двор ићи. Па кад је, веле, ову жену кнез тешио, да мушки и јуначки, као права Црногорка, подноси своје веље јаде, одговорила му је:

„Није ме жао ђеце, господару, кад су погинула у твоје здравље, јер су се и родила да гину, а хвала богу, остало ми је иза њих петоро унучади, коју ћу хранити до ђетињког узраста, па кад ђеца дорасту до пушака и до острих ножа, послаћу ти их све петоро, кад год у бој позовеш Црногорце, своје соколове!“

Оваких мушких и женских карактера, мало може показати историја икојег народа на свету!

Истина је, да се овом пожртвовању и ...дном јунаштву црногорском диви и ...ас данас цео поштени свет, ал је по ...кољуде, слаба утеха, празна хвала, ...не може да утоле њихову црну си...отињу, јадан и гладан, голи живот, ...тврђе камену, боравећи и дан и ноћ ...престанка, од свога рођења па до ...своје, са запетом пушком у десници ...! Из дана у дан падне у њих по који ...живот, а племенита и јуначка крвца ...ова без престанка тече, да би зашто, ...само за то, што хоће да живе као ...ди, као Срби!

...кад би хтели оставити веру пра...ску, кад би хтели ма што друго бити, ...и се Србином не зову, нашло би ...нах „добрих пријатеља“, који би ...милости у недра стрпали, нити би ...не нужде било, да гладују и да ...муче!

...шта би рекли на то Црногорци, ови ...заточници српскога имена и слободе ...? Видиће мо мало ниже.

...онако занешен призором, који ме ...о пред кућом г. Боже, ишао сам ...у мисли, обилазећи гомиле ску... војника, које сам запиткивао, неби ...ли казати, где су Руси лекари, ...једаред, испаде пред мене, те ме ...један омален Црногорац, који беше ...плећа, црномањасте боје у лицу, ...рњих, густих бркова и великих ...ију, са мрким погледом, којег ...тискиваху састављене густе о... поврх свега, сав је био у крви ...анда је посекао педесет Турака. ...могао изгледати само Срђо-Зло...после косовске битке, ако је ос...животу. Но кад сам му боље ...у лице крвљу попрскано, познадох ...ног од старих познаника, још пре ...војну са Цетиња, Филипа Ша...шковића, рођеног стрица по...ике Ђурашковића, којег је овај ...боја на поље, на својим пле-ћима изнео, а целим путем на њега је точила крвца Никова, те је с тога вас у крви био. Нарочито рукави од кошуље беху укочени од суве људске крви. Али осим тога, Филип је и две живе турске главе посекао у овоме боју.

Филип Шалин ме питаше, еда ли сам видео мртва његова братучеда Нику, па кад му рекох, да га нисам видео мртва, али сам чуо да је погинуо, а он ме узе за руку, те ме поведе да ми покаже Ников гроб. Па кад смо дошли близу цркве, где је још непрестано трајала женска запевка, он не хтеде ићи ближе, него се самном заједно успе на један узвишен камен, са којег ми руком показа са свим одвојен гроб својега братучеда Нике, примећујући, како „жене грају,“ те не може да ме до гроба одведе. Но ме поведе неколико корачаја од овога места на страну, те се обојица заустависмо пред једном великом гомилом војника, који су као неким ланцем опасали пламтећу ватру, од које се густи дим дизаше поврх њихових глава. Па кад је Филип прокрчио пута, те се пред нама живи ланац од војника отвори, и ми обојица између њих приђосмо ближе ватри, истом онда видох, да више њих седе на камењу око саме ватре, а у средини њиховој, крај ватре, сеђаше једна жена, те куваше каву. Ово беше логорска и сеоска кавана.

Чим је Филип седећима назвао бога, те нас ови угледаше, на мах усташе два Црногорца са својих седишта, на која се нас двојица посадисмо, па кад се Филип са осталима, што овде сеђаху, стаде здравити, познадох и ја неколицину својих познаника из виђења и разговора уз војску, али само једноме од њих имена знадох. Тај је био Перо Костић, Црногорац, који од 15 потоњих година живљаше у Цариграду, где се оженио и окућио, па лепо и задовољно тамо живљаше са својом породицом, радећи неимарску радњу. Но кад је Црна Гора огласила рат Турској, Перо

остави у Цариграду своју породицу, укрца се на вапор (пароброд) уз осталу браћу Црногорце, што као работници живљаху од својих руку у Цариграду, те потеци амо у своје соколово гњездо, да се бију и да се крваве. До Петра је седео други један врло снажан и угледан Црногорац, који је као такав код једног министра-паше у Цариграду као његов телесни чувар 10 година провео, да не може боље бити, те причаше, како га је паша богато обдарио и како се тешко с њиме растануо, што овај не мога оглушати позиву браће своје. До овога је седео опет трећи, исто тако угледан и личан Црногорац, који се од осам година, тумарајући по свету, настанио у Америци, где је лепо имање стекао, па кад је убојна јека црногорског трубача и до њега стигла, чак у други, нови свет, он као прави Црногорац, поскочи на ноге јуначке, узе новца и осталога што му за пут требаше, а поврх свега, понесе својој сиромашној браћи две стотине американских пушака острагуша, те се с њима крену из новога у свој стари завичај, али му на путу нешто у Румунији, нешто у Трсту сав тај драгоцени дар одузеше и узаптише мирољубива браћа и пријатељи, те он и без тога дође међу своју браћу, да бије с Турчином крвави бој под Рогаме; но га је срећа послужила те је жив и здрав из боја изишао.

Како су Црногорци са мном заједно веселим очима гледали ову своју браћу, слушајући њихове речи, можете замислити, кад смо сви заборавили на каву, ради које смо управо амо и дошли, те се овде лепо нашли и видели, а кава се поред нас давно оладила. И тек кад се жена, која се такођер за говором занела, као иза сна тргла, па нас стаде редом опомињати, да брзо испијемо своје каве, јер нема других „ћикара“ (шољица), а около стојећи војници стадоше жагор дизати, иштући за паре од жене каву, ми брзо дохватисмо чикаре са ладном кавом, те их у часу исписмо и устадосмо са седишта око ватре, на која су нови гости поседали.

Филип плати обе наше каве, па ме још уз пут понуди тиквицом ракије, за подушије својега братучеда Ниве, а ја му се на свему захвалим, те пођем преко села право кући г. Боже, где сам се надао наћи лекаре.

Али како сада пред кућом овде никога не беше, осим неколицине перјаника, пођох мало више, где у путу, усред неког кршнога камена наиђох на лекаре, ове племените људе, који су целу ноћ неуморно радили око рањеника, па кад је јутро освануло, они су били са свим готови, послав већину превијених рањеника на Данилов-град. Њих сам овде нашао као поклане где спавају, онако, како је који где од умора пао на тврду земљу, наслонив главу своју на голо камење. Они су тако тврдо спавали, да нису ни чули турске топове, од којих су ђулад гађала наше војнике, под саме Рогаме што су још и сада истраживали по разбојишту своје рањенике, али срећом нико тада не погину.

Јутро је било тако хладно, да су се уморни лекари и њихови помоћници у сну трзали од зиме, јер су полегали онако у лаким хаљинама, како су радили, а ја изнађем њихове огртаче, те их све редом покријем и тиме се од њих опростим, пошав уз заостале рањенике и сам у Данилов-град.

Арса П—вић.

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

...ВУТИН-МЛАДОЖЕЊА И ЊЕГОВ ЦИЛИНДАР.

Из мојих путописних бележака.

...ад кажем путописне белешке, не ... одмах да баците лист из руке, ми...л да ће то бити неко путо, и то ...о олотру, као што су многе „пу...сне црте“ у нашој књижевности, него ...ите озбиљно лице (што у данашња ... није тешко), мало наберите чело, ...пажњом читајте ове белешке и на... из њих морал, јер не знате ни ви ... вас пут чека и шта вам може на...исрати.

...а путу могу човеку разне незгоде ...десе: да му нестане ситних новаца, ...борави платити хотелски рачун; да ... на лађу; да га ухвате на првом ..., а он платио за други; да му украду ...: да нађу код њега турска дувана; ...зубн; да окењечи беле чакшире; ...ије од куће телеграм, да су му за... ствари због порције; да изгуби ...ала 250 фор. и т. д.

...ћу овде да прибележим тако једну ..., која је пасирала једном мом са...у кад сам летос ишао у Беч на ...ци. Сапутник је мој био по ха...судећи Израјилћанин, по бради ... занимању Жид, по говору Је...о понашању — Чивутин.

...ма је у вагону седела и једна ста...ка са својим мужем.

...су троје седели и дремали и сне...да о лепшој будућности турских ...и англо-акција. Мени је ово ћу...адно било и ја започнем разго...а, те их раздремам, и из тих ... санова доведем их у сухо...у.

Разговор сам започео које с тога што ми је дуго време било, а које опет за то што ја увек на путу гледим да од страних људи штагод ново и паметно научим, па да тако профитирам који проценат мудрости и филозофије.

Тако сам и од моје поштоване сапутнице профитирао и дознао, да је на пољу „лепо време“, да она радо једе погаче са чварцима, да у белој кафи воле много шећера и да често снива своју покојну стрину. А од њезинога господара мужа искусио сам, да је он један од оних ретких људи, који наопако мрзи патити од жуљева и плаћати порцију.

Том згодном приликом приповедао нам је наш горехваљени сапутник, вере (али не кесе) Ротшилдове, да је повод његовог путовања у Беч — женидба. Не баш венчање, али обична посета, коју чини својој вереници у Бечу и коју је жицом известио да у Беч долази, те ће га без сумње дочекати на станици са својом госпојом матером.

Кад смо се тако мало поразговорили, устанем ја са свога места и одем ближе прозору, да посмотрим предео, кроз који смо пролазили.

Али сад настаје грозан тренутак...

Кад се ја повратим на моје место и кад седох — пуче нешто испод мене а у тај исти мах Чивутин као бесомучан поче псовати и грдити моју — непажњу, сав сам му шешир (па још цилиндар) изгњечио, јер сам сео на њега.

Младожења је т. ј. кад сам ја отишао прозору, скинуо свој цилиндар с главе и метнуо га на клупу баш онде где сам ја пре тога седео, и где сам опет не слутећи на ту промену сео.

Чивутин ме је грозно псовао и кривио за штету, коју сам му нанео.

Мени је ова сцена врло непријатна била, и ја сам му разлагао моје назоре о неупутности његовог поступка, да он т. ј. мeћe шешир на седиште. Али то је све узалуд, он грди па грди.

— Па шта кошта ваш тај шешир? запитам га флегматично.

— 5 форината, одговори.

Ја извадим 5 фор., уклопим му у шаке, узмем полуизгњечени шешир под пазухо те га са свим згњечим, метнем га у мој савијени огртач, овај метнем на другу клупу под главу и легнем.

Кад смо већ стигли близу бечке станице, онда тек паде Чивутину на ум, да не може без шешира изићи међ свет а да како ли ће још изићи пред своју вереницу гологлав, као да је утекао из луднице.

Ја међутим прикупљајући своје завежљаје, шешира испод огртача нисам вадио, него сам наумио да га бацим кроз прозор, али сам помислио, да на то још имам времена, да видим најпре шта ће Чивутин.

Он се пришуња до огртача и поче вадити шешир, али ја га тргох из његове руке велећи, да у моје ствари не дира, он је мени шешир продао и има сад мојих 5 фор.

Најпосле извади Чива 5 фор., баци ми их натраг и заиште свој шешир.

Ја сам га хтео мало секирати, и одговорим му, да мени шешир није на продају, него ћу га за спомен задржати.

Младожења је бледио и зеленио од једа и енергично искао шешир, велећи да му дам „његов“ шешир натраг.

— Молим, то није ваш шешир, то је мој; ви сте га мени продали; одговорим му, и позовем се на нашег сапутника и његову жену, као сведоке.

Ови су обоје тврдили, да сад мени стоји од воље, хоћу ли шешир, који сам купио, вратити или не.

— Него, напослетку, ако ћете ми дати за њега 10 фор., ја ћу вам га продати.

Чивутин није имао куд, него ми и
вади још 5 ф., да се извуче из невол

Ја му на то повратим шешир, а
се дуго мучио исправљајући га и пегл
јући рукавом, докле му није дао форм
да је опет изгледао налик на шешир, ј
је пре био права — лепиња.

Оних 10 форината хтео сам да по
љем као прилог на „народно позоришт
али сам се предомислио и вратим Чи
тину, да купи нов шешир, а ону лек
ју, што сам му том приликом очитао, з
да ће дуго памтити.

* * *

Морал је од ове историје то, да
ваља мећати шешир — особито ак
цилиндарске форме — на таква ме
где може лако когод сести, него ваља
држати на глави или обесити о в
(т. ј. шешир, не главу). А

ЗАБУЊЕН РОД.

Један мој пријатељ приповедао ми је ов
вели, и мој отац, живели смо у комшилу
једном удовицом, која је имала пасторку.
мој био је удовац, а ја сам био још неж
Мени неда ђаво мира, него се заљубим у у
и узмем је за жену. Ал мој се отац зал
њезину пасторку, те се венча с њом. Тако
моја жена постала пуница а уједно и снах
оцу; пасторка моје жене уједно је моја
а ја сам очух моје маћије. Сад добије м
ћија, која је уједно пасторка моје жене, си
То дете је сад наравно мој брат, јер је с
оца и моје маћије; али је то дете и син па
моје жене, то је онда моја жена малом
баба, а ја сам деда свога брата. Но то је
доста. И моја жена роди сина. Сад је он
маћија сестра мога сина, а уједно му је
јер је то син њезинога пасторка, а мој
шогор моме детету, јер има детињу се
жену. Е сад да човек не полуди! Кад још
о томе сродству размишљам, онда видим,
ја брат мога сина, јер он је син моје ма
сам шогор своје матере; моја је жена те
рођеном сину; мој је син стриц моме
сам — сам свој деда!

Тако је кад се људи жене којекако!

ЛЕКАР И БОЛЕСНИЦА.

Један лекар лечио једну старију госпу, која је у болести својој била врло нестрпљива. Лекару напоследку досади и рећи ће јој једанпут: „Боже мој, па не могу ја сада вама дати да будете млади!“ На то ће госпа: „Па то ја и не иштем, него дајте ви мени да будем — стара!“

ШТА ЈЕ ЛЕПА ЖЕНА?

Фонтенељ каже, да је лепа жена: рај за очи, пакао за душу, а „огањ чистителни“ за цеп.

КЊИЖЕВНА ПРИКАЗИВАЊА. *)

„Здравље и напредак наше деце.“ За народ написао Милан Јовановић-Батут. (Ово дело наградила „Матица Српска“ из фонда Јована Наке В. С. Миклушког). 16°. — 4 л. 80 стр. — 1 л. — Издање А. Пајевића у Н. Саду 1877. Цена је књизи 60 новч.

Мало је у нас књига, које би народу од користи биле, као што је овај књижевни рад. Наш народ опада и пропада — то свак види; али мало ко тражи прави и најжалоснији узрок тому. Ни прилике политичке, ни економне не оназађују нас толико, као што нас затире са света лоше одгајивање подмлатка нам, потоњег народа. Док се год у нас не обавести и не освести пук и пука у народу, како ће децу на ноге дизати и изводити у напредну; док се год у нас млада мајка, млада и по том мати деци не охрабри и не подигне до поноса људског, да што више на корист подмлатка одхрани дому, у ком је: донде ће нам деца се заносити у маштама и сањаријама, да ћемо ми кољи кад бити велики и славни.

Зато нам ова је за то у добри час добро дошла књига, као што ће бити благ зрачак на уранку и освитку народа нашег бројем напредовања. Писац ове књиге за тим је стао и разабрао, какво је одгајивање наше у том погледу; брижљиво и умно, у речи, нафотографиса нам тај вредни ред, слике и неприлике куће српске, пучке и господске, са којих опада, или бар не напредује народ у нас, спрам иначе припознатог рада и лозе Србинове. А што књизи још вредности даје: књижевник овај пише и казује простим и красним језиком народним.

*) ... уводећи, ради смо тим на руци ... књижевницима и књигоиздавачима. ... рад, да му се књига публици при... изволи послати за то по један ... као што то бива и у књижевности ... народа. Ур.

ним. Пазећи на стил му, не ћемо се огрешити, кад речемо, да је тај начин казивања му управ' доситијски а језик вуковски. И ко је рад за народ да пише, књига му ова у том може бити доиста за узор. К свему тому принео је са своје стране и родољубни издавалац књизи тој, А. Пајевић толико, како је само у напредних народа обичај и ред књигоиздавачки: књига је ова и по облику спољашњем угледна и удесна, а цена јој за пуних једанаест табака, готово да речемо: премалена. „Матица Српска“ пак образ је и себи и народу осветлала, наградивши књижевника за овакав труд и рад за народ.

Књига се ова по том сама собом најбоље препоручује народу, а нарочито језгри народној, којој је намењена **И.**

ДРУШТВА.

(Женско друштво у Београду.) С пријатељске стране јављају „Застави“ из Београда о „женском друштву“: „Пре дванаестину година могла су у Србији само господска и богаташка женска деца добити више изображење тим, што су им држали нарочиту учитељку (гувернанту), или су их слали у стране васпитне заводе. Године 1863. основана би „виша женска школа“, а то је као нека гимназија (уједно и женска препарандија) са 5 разреда. Од то доба излази сваке године из те школе око 40 питомица, или за 10 година око 400. То је учинило знатан покрет у нашем друштвеном животу. Кадгод се женске нису мешале ни у какве јавне послове, али са вишим изображењем почело је и то. Изнајпре су се састављала женска друштва само ad hoc, т. ј. за неки нарочити посао: 1863. у помоћ одбору за стално српско позориште у Београду; 1864. за велику болницу (варошку, окружну и земаљску) којој привредише на 2000 дук.; 1865 за педесетогодишњу светковину; 1873. за помоћ народном позоришту. Тек 1875. склопило се прво стално женско друштво статутима, за просветне цели, које кад се отвори рат за ослобођење, претвори се за време у човекољубиве одборе: у женску болницу, у локално друштво „црвеног крста,“ у одбор за помоћ страдалницима ратним. За женску болницу кажу странци, да лепше није било ни у француско-пруском рату. Болничарке толико жртвују, да су се неке и разболеле, и то не само од грознице итд. него и од великих богиња. Женски „црвени крст“ и помоћни одбор даће на крају свога рада јаван рачун. Онда нека и критика слободно врши своју дужност; онда ће се сваки „својим делима или прославити или постидети.“ Толико вам могу још сада рећи, да сваки родо

љуб српски може из свег срца желети, да сви рачуни овога рата буду тако исправни, као ови женскога друштва, и ако је и управа и секретарство и благајништво и контрола и сав остали рад — све у женским рукама.

Овоме друштву, које тако добро ради и толико је корисно, ни један јавни орган не рече до сад хвала! Друштво то и не тражи, ал хвала може да охрабри то дугим временом, вишим изображењем, муком и трудом стечено благо."

(**„Матица Српска"**) имаће 23. јануара (4. фебр.) о. г. ванредну главну скупштину. Скупштина се сазива, да јој се саопшти најновија наредба кр. уг. министарства, по којој се има текелијин фонд до 3. (15.) фебруара предати на руковање срп. црквеној општини пештанској. Скупштина ће имати да учини нужна наређења, која проистичу из те наредбе у погледу даље управе „Матице српске" и фондова, што стоје под њеним руковањем.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(**Народно позориште у Београду.**) „Српске Новине" пишу: „Управа народног позоришта одлучила је, да даде две три представе у корист позоришнога друштва, које је својим пожртвовањем заслужило пажњу не само своје управе, него и целе публике. Оно је пред почетак рата, поред уговора, пристало на смањене плате, и ставило се ратноме министру на расположење; глумци одоше који у војнике, који у војничку администрацију, а глумице у болничарке; па и технички персонал би употребљен. Овим путем мисли се у неколико помоћи њиховом материјалном стању, а то је уједно прилика и да наши мили гости, браћа Руси, виде наше позориште и његове представе."

(**Српске војсковође у српско-турском рату.**) Под овим насловом издало је уредништво „Србадије" у Бечу нову слику са ликовима кнеза Николе и Милана и са још 20 других ликова, најзнаменитијих војсковођа у бојевима, што се бију на балканском полуострову. Табло је овај врло лепо и укусно израђен, портрета су врло погођена, слика је у великом формату, а цена је само 1 ф. 20 н. Наруџбине се шиљу књижари Браће М. Поповића или г. Јовану Ђурчићу трговцу у Новоме Саду.

НОВЕ КЊИГЕ.

У штампарији Виктора Хорњанског у Пешти изишле су недавно ове књижице:

Невен цвеће, књ. I. (Нахида добра кћи. Орлово гњездо. Чиода). Приповетке за децу. Посрбио Чика Стева. Са 1 сликом. Комад 4 н.; 100 кома[д] 3 форинта.

Милка и њена лутка. Јогуница. Прип[о]ветке за децу. Посрбио Чика Стева. Стоји 2 но[вч.] Сто комада стоје 1 ф. 50 н.

На мађарским језику изишла је свешчица:

Jelentés a „Frusca-Gora" hegyégben t[ett] geologiai gyüjtés- és kutatásról. Popovits Sándortól II. rész. Budapest 1877. Ов[о] друга свеска ове књижице г. А. Поповића, а п[рва] је изишла летос. У овој је говор о седиментерн[ом] стењу у Фрушкој гори. На српском језику из[ић]ће у „Летопису", а немачки превод донеће „J[ahr]buch" бечког геолошкога завода.

ОДГОВОРИ.

Г. И. П. у М. — О томе можете чита[ти у] немачком часопису „Unsere Zeit" у свесц[и но]вембарској од Сигфрида Капера „Das Fürsten[thum] Montenegro Zur Kenntniss des Landes und [Vol]kes, ihrer Geschichte und Gegenwart."

Г. Л. С. у Г. — При војачењу тражи [се да] је рекрут најмање 59 палаца (1·5 метра) ви[сок и] груди да су му широке 29 палаца (76 центиме[тара]).

Гђи М. Ј. у С. — О томе је Др. Пена[] недавно баш донео један чланак у једним [...] ческим новинама; он вели, да после богињ[а] неће остати лице рапаво, ако се свака [...] намаже глицерином, а преко глицерина се [...] мало прашком, који је направљен од једно[г] црвеног преципитата од живе и четири дел[а] од сумпора; онда се направи крастица, ис[...] кожа остане равна.

Јелви. — „Норма" је Белинијева [...] очевидно је, да је у прећ. броју Lapsus c[...]

Гђици * * у М. — „Од куда је богиња [...] добила име Acidalia?" На митолошка [...] нерадо ћемо одговарати. Нама би милије [...] се наше Српкиње више интересују за [...] кујњске хемије и природних на[ука] опште, а нарочито из дијетике и х[...]. Оваким питањима радије ћемо уступити [место у] „Јавору" јер су кориснија, него разговор [о љубави] и занимању богова и богиња на Олимпу; [нек] их нека се они наслађују нектаром и ам[бросијом] а ви тражите насладе у озбиљној и кор[исној на]уци и радњи.

Приповетка „Глумац" с тога н[ије из]шла даље у овом броју, што је п[исцу због] изненадне болести забрањено пис[ати, али] је хвала богу оздравио и настави[ће у сле]дећем „Јавору" своје приповедање.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље:* на читаву год. 6 фор. аустр. вредн.

ЦРКВА ЂУРЂАНА.

(ЛЕГЕНДА)

од **Мите Поповића.**

У јуначкој српској крви
Окупано сунце село,
На брежуљку убавоме
Српска мука, српско село;
Ал у селу, веље муке,
Баш ни једне нема душе,
Само ветар сузна ока
Што над њиме тужно душе.
Становници разбегли се
Испред мача и куршума
Испред силе и зулума
Беле хорде турског гада
И врагова црног ада.

У селцу остављеном
Ни једнога нема гласа,
Ни појања од петлова
Ни лавежа верних паса;
Ни гуна танких врула
Ни гусала нежног звука,
Ни верене милоснице
Њенога тихог гука:
Побеже, све се скрило
Испред мача и куршума
Испред силе и зулума
Беле хорде турског гада
И врагова црног ада.

… села је бесан ага
… дијом својом пао,
А пред њега гласоноша
На знојавном коњу стао.
— „Селам-алећ, моћни аго!“
— Алећиму селам, слуго!
Не вај не јок? Сејле, море,
Не отежи тако дуго!“
— „Алах акбар, није бишра!
Господару, славни аго,
Ево моје русе главе
Ако сам ти игда лаг'о: —
Ал у селу остављеном
Ни једнога нема гласа,
Ни појања од петлова,
Ни лажева верних паса;
Нема тамо, пророка ми,
Баш ни једне живе душе,
Само ветар сузна ока
Што над њиме тужно душе!“
— „Алах-илах! виче ага,
Ао црне среће наше!
А очи му у крвавом
Колуту се кретат' сташе.
„Побегоше? то ли рече?
Риче звери разјарена,
А на уста од јордаша
Крвава му удри пена.
Побегоше, па сад нема
Никаквога тамо плена,
Ни алтина, ни инџина
Ни једнога каурина,

Да на муке њега мећем
И да створу томе псећем
Живом кожу с леђа дерем,
И славе си венце берем!
Баш ни једне дивне, танке
Плаховите Србијанке,
Да ј' у харем себи носим
Да се топим и уживам
И џенетске снове снивам!"

Крвожедан докле ага
У табору тако риче,
А војска му непрегледна
Клањајућ' се ником ниче:
Оружана дотле мала
С кршева се спушта чета,
Устаничка храбра чета
Што ј' освета води света,
Што се с голом душом дигла
На душмана свога стара
На зверскога зулумћара,
Што му језик на крст плази
И народност дрско гази.
— „Ура, друзи! За мачеве!"
Војсковођа тако грми,
А од гласа на далеко
Одјекују крши стрми;
„За мачеве! Ево Мује!
Соколови, ево звери!"
И усташем у очима
Чиста суза затрепери,
Чиста суза од радости
Уживања и милоте,
Што ће опет на сву меру
Да тамапе турске скоте.
И соколи закликташе
И срца се разиграше
И мачеви запевнуше,
Гњевне очи засевнуше
И потече река крви
Азијатских бесних псина
И диже се Ловћеп нови
Од телеса и трупина.
„Алах дејен, маруш калмаз!
Медед Алах, медед аман!"
Зове, риче бесни ага
Ал бадава, али заман!
Главе лете, крвца тече
Устаници страшно кољу:
Турака је више мртвих
Нег траве на бојном пољу.

(Наставиће се.)

ГЛУМАЦ.

ПРИПОВЕДА А. ХАЏИЋ.

(Наставак.)

IV.

Дође време да се Стари Милојевић мораде враћати дому своме.

У очи дана поласка позове кћер своју на страну и рече јој озбиљним, свечаним гласом:

— Слатко чедо моје! Ти знаш добро да немам никог више на овоме свету осим тебе. Ти си ми сада једина утеха, нада и сва брига моја. Кад би ти хтела, ти би могла учинити сретним и мене и себе.

Све то казивао је стари Милојевић таквим чудноватим начином, да једна Милева почела зепсти у срцу св

— Ја сам премишљао, — нас стари Милојевић, — на који би начин могао захвалити Војину, ко нашег Младена неговао и двор болести као прави брат и иск пријатељ до гроба. Ја сам преми и премишљао, и, хвала буди го Богу, ја сам пронашао начин, бисмо могли одужити му тај дуг наш.

Милева се задрхтала и нехотице. Оборила је главу и не смеде ни за живу главу погледати у оца свога.

— Дете моје, храно моја, сутра морамо одлазити одавде! Да ли осе-ћаш какву тугу у срцу, што мораш оставити ово место? Да л' би хтела остати овде?

— Ја сам твоја послушна кћи, татице!

— Та добро, добро, дете моје, али реци ми искрено, да л' би се радовала, пође с нама још когод?

— Мени је са свим свеједно, по-ло ко с нама или не! — одговори гло Милева.

— Свеједно?! Може ли то бити, су ме варале очи моје? Не, ни-ко! Ја видим, ћерко, да ти немаш ре у оцу своме!

— Татице!

— То не ваља, драга кћери моја! ј, да у таквим стварима једна је-а искрена реч може нам донети ћу, а у невреме притајиване ми-и осећаји могу нас бацити у не-ћу.

— Татице, та коме бих се могла рити, ако не теби, али —

— Па за то баш не треба да скри-преда мном оно, што ја знам и већ.

— Само што тај, ког ти мислиш, е хтети поћи с нама! Он тежи за им узорима! — одговори Милева о уздахнувши.

— Не ће хтети поћи? Војин да ође с нама! Неје него још не-Не разумеш ти то, девојко! ни се ти само на мене! Какви! Младо срце, које воли први кадро је принети љубави својој жртву, па и којекакве будаласте. Неје ти ни бриге! Удесићу ја ао што ваља! Јеси л' ме разу-?

Стари Милојевић рекао је све то тако поуздано, да је Милеву спопала била воља да поверује и нехотице тим речима оца свога.

Стари Милојевић хтеде наставити свој говор, кад ал' уђе у собу Војин (баш као на позорници у згодно време).

Дошао је, да се опрости.

Дошао је, да види још једанпут ону, за којом му је гинуло срце у потаји.

Дошао је, да испије на искап горку чашу растанка, па да после тражи у свету заборава.

Милева нађе брзо повода, да се може уклонити из собе.

— Драги мој синовче, — поче стари Милојевић онако с неба па у ребра, — тако сам те заволео, да ми не ћеш, надам се, замерити, што те присвајам као свога рођенога. Истина, да нас је зближио тужан случај, али ја се радујем од срца, што ми се даде прилика, да те упознам.

Војин неје умео ништа одговорити на то.

— Тешко ми пада, — настави стари Милојевић, — што сам изгубио сина свога, а терет ми је, што се морам растати с тобом, синовче. Ја сам имао лепих нада, али те наде леже сахрањене сада у гробу са сином мојим. Сада немам на овоме свету никога свога, у коме би могао имати потпоре, узданице кад наиђу стари дани, а с њима и свака нелагод.

— Ви заборављате, да имате бајну кћер, госпођицу Милеву, која је увек готова на сваку дворбу и угодбу.

— То је истина, али и она сама треба некога, ко ће је хранити и од зла бранити.

— И једно и друго наћи ће у мужу своме. За руку госпођице Милеве отимаће се многи, а ви ћете од тих мно-

*

гих иаабрати себи зета, у ком ћете моћи наћи накнаде за изгубљена сина.

Стари Милојевић погледа Војина неким чудноватим погледом, заврти мало главом па онда рече:

— Добар си глумац, синовче! Умеш се претварати онако по типару!

— Како да разумем то? — запита Војин.

— Ти си скривао тајну срца свога како си могао и умео. Скривао си је, али је неси могао скрити преда мном. Зар ти мислиш да имаш посла с јучерашњим дететом? На што да скриваш оно, што се не да сакрити! На страну претварање! Ово је ствар са свим озбиљна. Тиче се среће свију нас, и ја те ево сада питам јасно и разговетно: реци ми искрено, да ли волиш ти моју Милеву или не?

— Господине! — уздахне Војин дубоко, као какав очајник, — за што ме питате то и баш сада?

— Видиш, да ти не помаже претварање! Одговарај дакле по свом срцу. Ја те преклињем успоменом друга твога, а сина мога, да ми кажеш сушту истину.

— Кад желите ево вам права одговора. Ја сам госпођицу вашу кћер заволео од оног часа, кад сам је видео први пут; али сам се уједно у исти мах заверио сам себи, да не ћу одавати тајне срца свога никада. На што да задајем јада и њој и себи узалуд! Мене раставља од ње на веки кобни удес, коме је име: глумац! Или сте зар заборавили да сам ја глумац!

— Био ти, голубане мој, глумац или не, моја Милева тебе воли, па сад гледај за чим си!

— Милева ме воли? — повиче Војин сав раздраган, — воли ме заиста! Е, онда вам хвала, што ми то рекосте! Сада бар знам, шта ми ваља радити!

— За име божије, што си наумио?

— Допустите ми, да се удалим одмах. Ја не смем више видети кћери ваше.

— Та шта ти то булазниш, Бога ти! Остани и пођи с нама, кад те и ја и моја кћи тако радо имамо.

— Не може бити! То не допушта мој кобни удес!

— Еј, шта ту кобан удес! Ти мораш поћи с нама, или ћемо и ми с тобом макар до на крај света, — рече стари Милојевић пола љутито, пола шаљиво и позове брзо у собу Милеву.

Милева је ушла зажареним образима, стидљиво гледајући преда се и дрхћући од веће среће, од ненадана блаженства.

При уласку милевином Војин остаде као закован на месту, на ком је стојао.

У соби завлада тишина.

Војин и Милева ћутали су као заливени.

Ћутали су, ћутали, и несу смели погледати једно у друго.

Старом Милојевићу додија то ћутање. На брзо узе руку своје кћери метне је у руку војинову и рече:

— Предајем ти своје највеће благ на овоме свету. Чувај је, пази је, учин је сретном! Децо моја, да сте благословени!

За тим их изгрли и изљуби, и погледав сузним очима горе небу п облаке рече меким гласом:

— Блажена сенко сина мога, ли си задовољна са мном сада?

V.

Већ је прошло два месеца да од како су Војин и Милева муж жена.

Стари Милојевић и Милева с тни су, пресретни.

Да л' је то и Војин?

Како не би био сретан, кад има за жену правог анђела по души, по телу!

Како не би био сретан, кад има таста, који га пази као зеницу у оку!

Да, сретан је, у колико може бити сретан човек, који није задовољан сам собом.

Војин је заборавио био у свом љубавном заносу на цео свет у први мах, па је живео само за љубав своју.

Два месеца прохујала су му као сладак сан.

Цело то време беше за њ пуно чара, пуно миља.

Било, па и прошло.

Од свега тога не остаде му сада у срцу ништа друго, него нека празнина, коју није више у стању била испунити само љубав.

У срцу му стадоше ницати на једанпут жеље, којих се био одрекао.

Војин је прошао, као што пролази сваки човек, ком почиње нестајати у срцу главни основ праве среће: задовољство.

Почео је чезнути, тежити за својим *старим* узорима — за позорницом.

Ви не знате каква чаробна моћ ...сила, какве чари и дражи леже у ...ј речи: позорница. Ви не знате, да ...морају бити јаке, лепе и племе...не душе, које се не могу противити ...ј чаробној сили, него јој приносе на ...ту срце и душу своју, цео живот ...ј. Ви не знате, каква је то сласт, ...ка *слава* подизати из гробова давнинулих времена слике и при...е наших предака, будити из сто...њег мртвила наше старе, да се ...у, осећају, говоре, раде, трпе и ...ају. Ви не знате, каква је то ...а, какво блаженство борити се ...победу светих начела и великих ...ли. Ви не знате, каква је то на..., *какво* уживање осећати се но...ем народне просвете и изображености, будиоцем народне свести, верним чуваром народнога духа и језика.

Ви не знате шта је позорница, тај чаробан свет у маломе.

Ви не знате, ал' је знао Војин, и баш за то, што је знао, згрешио је љуто, кад је мислио, да ће љубав моћи надвладати страст његову за глумовањем.

Мислио је, па се преварио.

Љубавним заносом притиснута страст његова за позорницом, дошла је да тражи у њега стара права своја.

Љубав и страст за глумовањем стадоше бити љути бојак у срцу његовом на живот и на смрт.

Није чудо дакле што му са ведра чела не сија више сунце среће и што се у место њега навлаче тамо тамни облаци очајања.

Војин није више онај стари, весео, сретан муж. Пољупци и загрљаји жене његове опомињу га свеудиљ, да је изневерио задатак живота свога.

Нема мира нигде. Тумара из собе у врт из врта у собе.

У собама тако му је тешко, као да ће се сурвати кров на главу његову, а у лепом, великом врту око куће старог Милојевића дражи га светлост јаркога сунца, врећа га светило бледога месеца.

Јадна Милева опажа на свом мужу ту чудновату промену, опажа је, али не сме да га пита, какви му јади гризу душу.

Не ће да му врећа питањима тиху тугу, а боли је, што Војин нема вере да јој каже, какви јади тиште срце његово.

Снебива се, јадница од чуда, снебива се, а трпи.

У том свом снебивању нађе једно после подне Војина у врту, где је тужан, невесео сео у сеницу, наслонио главу на руку, па гледа преда се нетрептимице.

Милеву обузе нека неисказана туга. Полети мужу своме, као да би га хтела бранити од неке невидовне беде, загрли га и стаде му јецати на грудима горко и дуго.

Војин се прене. Неко време гледао је жену своју непомично, за тим обавије руке своје око вита стаса њезина и стаде пољупцима сушити на образима јој сузе, које су му палиле душу.

Случај нанесе у то исто време у врт и старог Милојевића.

Стаде се чудити и крстити кад је видео шта му раде његова љубљена дечица.

— А који вам је бес?— запита опоро. Да несте јели буњике? Бог и душа ако то није чудо и покор!

Милева се јако збунила. Јадница није знала ни сама за што је управо плакала, па тако није умела ништа ни одговорити оцу своме.

Стари Милојевић питаше очима Војина, да му разјасни целу ту загонетку.

Војин устаде и одговори озбиљно узбуђеним гласом:

— Јад ме мори, што сам сретан и сувише, а што не заслужујем да сам сретан!

— Своју срећу заслужује сваки, — одговори стари Милојевић мирно као какав нов Диоген.

— Заслужује . . . — понови Војин тек у полак на глас.

— Да како! Ко је човек на месту, тај држи срећу у својим рукама!

— Зар ви мислите, да удес нема никакве силе над нама?

— Сваки је своје среће ковач!

— Али ако нам страсти заслепе душу, или ако нам тишти срце каква ванредна туга, те не можемо да се одупремо страсти, нити да савладамо тугу, па ако у таквом стању, и против воље своје, учинимо нешто, што ће нам навући на главу патње и невоље: да л' нас може осудити когод за то, што смо тако, а не друкчије сковали срећу своју?

Стари Милојевић нашао је за добро да не одговара управо, него да запита само:

— Како да разумем то!?

Војин се заустезао одговором неко време, као да се плаши од онога што ће рећи; али на брзо се савлад[а] и одгов[о]ри чврстим гласом:

— Што мора бити, мора бит[и] пре или после. Немојте ми уписат[и] у грех слабост моју, али ја не мог[у] више заповедати себи. Усиљавао сам с[е] да угушим у срцу своме старе тежн[е] своје, али све узалуд: оне су овладал[е]. Дуго сам се борио у себи а прот[ив] самог себе. Сва та борба свеједна изилази на то, да овај свет, у ком са живим, није мој свет, да овај мој с[а]дањи живот, није живот за мене!

(Наставиће се.)

ОТАЏБИНА.

(ПО Е. М. АРНДТУ.)

Отаџбина и слобода —
Увек твоја зборе уста;
Умореном срцу твоме
Зашто недаш мира пуста?
Видиш да је свет таштина,
Смрт нам покров брзо снује,
И глава ти већ ћелава
Сву ништину показује!
А од твога мртва тела
Биће праха и пепела.

Глас отаџбе и слободе
Неба вечно зраком веје,
Кад прашину нашег гроба
Олуј давно већ развеје;
Од имена нашег звука,
Танка звука глас кад мине,
Нашег доба рад и жеља
У олуји кад угине,
Нек имена с' оре вила
Из тисућа јасних грла.

И што кратко жиће наше
Као магле прамен таје,
Веље сунце мора сјати
Што нам дух и живот даје;
С тог морамо с овом зградом
Вечност нама овде ѕдати,
Да можемо из тог раја
Вољни доле погледати;
Да су тако пуне желе,
Души биће то веселе.

Отаџбино, отаџбино!
Све је таштo, све нек мине;
Твом имену ја се клањам,
Твоје ми је свето име.
У имена српска глави
Ти ћеш веком вековати,
Љубав твоје деце миле
Круну ће ти саковати.
Живила нам отаџбина
Бог да живи верна сина! П.

КО ЈЕ КРИВ?

РОМАН ЈОСИФА СУБОТИЋА.

(Наставак.)

III.

Ко је крив?

И ту наш приповедач ућута.

А приповедач је млад адвокат Сима ...овић. Данас му је рођен дан, те ... се сви познаници и пријатељи к њему ...ли и лепо се забављали у красној ... његовој крај тија Дунава. Слу... је дошла реч на тога загонетног ... и ми га сви умолисмо, да нам ... што знаде о њему. А шта је управо ... те је реч о Игњатовићу поведена? ... чему ће се људи занаџије разгова... него о свом занату. О чему ће се ... разговор врсти међу правницима, ... о правничким пословима. Тако је ... правник заподео питање, је ли зло... сам крив, што је злочинцем по... или је крив други ко? Не носи ли ... највећи терет тога греха само ...о? Једном речи: Ко је крив?

...ме се породише разна мњења. ...су товарили сву кривицу на несрет... други су опет кривили друштво, ...су половили терете. Један је рекао:

— У срцу сваког злочинца мора већ по рођењу бити клица неваљалства. Међу моралним осећајима његовим нема хармоније. Наклоности к злу много су већма развијене него оне к добру. С тога дакле није ни најмање чудо, што таковог човека није кадра одушевити каква узвишена идеја; није чудо што је саучешће према субраћи тако оскудно у њега. Нико други, браћо, него он је сам крив. Наравно, не сме се, а и не може се порећи, да и друштво носи неки терет, али је тај тако пезнатан, да се према првоме губи.

А домаћин му је на то одговорио:

— Узмимо браћо нека је тако. Па ипак може се слободно питати: је ли одиста он крив? Ако је већ та клица у њему, треба ли кривити њега, или природу, која је исту у срце му усадила? Оћемо ли кривити кретена што нема мозга као и други људи, или ћемо можда кривити будалу што је побудалио, немога што је нем? Као год што се кривица на ове бацити не сме, тако се не сме ни

на онога. — Тако би, браћо, било кад би тако узели, ал ми тако нећемо да примимо. Могуће је да је у човеку један осећај мало више развијен од другога, као што се дешава, да један више чуства имаде, а други при најлепшој Моцартовој композицији остаје ладан, — али није могуће да је један осећај развијен на апсолутну штету другога. Нико неће рећи: Моцартова увертира у оперу „Дон Хуан“, је иста така, као и који бачки напев. Еле разлика је међу њима доста незнатна, тим је пак незнатнија, што појам доброг и злога нису урођени, већ се тек онда добијају, кад се у друштво ступи. На прилику, кад су пре толико година Кашпара Хаузера, неког баденског кнежевића, извели из тавнице, у коју га је нечовечна женска владарка затворити дала, и од малена до петнајсте године чувала, није могао сиромак све дотле појмати, да је дело, које је шњиме учињено, грозно, док му нису противност од грозно рекли. — Друштво је дакле, које му ту разлику улива. — Ми сви знамо да су положаји наши у друштву врло разни. Један пева у изобиљу, други плаче у голотињи. Један слуша удиљ о лепим стварима, о ваљаности и поштењу, или барем има приликѐ да то чује, а другом је свакидањи разговор, како би се невољи доскочити могло. И најпоштенији човек лаћа се крајни сретстава да злу доскочи, јер тако иште „борба за опстанак“. Да своје спасе жртвује себе. Орације Кокло жртвовао је себе да спасе своје, а дан дањи чујемо иљаду примера, да је сиромак отац крао, да породицу од глади спасе. Ово браћо, није узет пример из романа, него из живота, а ко је од вас у суду, тај ће то врло добро разумети. Ко је дакле крив, што је овај крајње сиромашан, крај све својееститости, а онај да се у изобиљу премеће? Решимо то, па смо решили оно што се пита. — Но, баш ми сада паде нешто на памет. Катице, одидер један час овамо!

Из оближње собе, у којој су се женске забављале зачу се умиљат гласић:

— Шта ћеш опет са мном?

— Оди молим те један час.

И збиља, млада, лепа Миланова госпа указа се на прагу.

— Шта желите господине супруже!

А Сима јој нешто шану, и она се одма удали. А Сима настави:

— Да докажем што сам мало час тврдио, мислим да ће најбоље бити навести пример. А пошто је случај тако тео — а времена доста имамо — те смо повели реч о оном несретнику, то ћемо своју приповест и да свршимо. — Није ли се сваки од вас, браћо, упитао, ко је крив ономе несретном човеку те је онаки постао? То је питање које се само намеће. Ја на исто одговарам овако: Криво је савремено друштво:

У то се Симина госпа врати, и баци преда-њ свеску папира, па му рече:

— Ево, господине супруже, а ако вам и други пут шта устреба, изволите се потрудити па само неколико пута куцнути у ово звонце, и помоћ је ту.

Па као срна одскакута.

— Е наравно, рече Сима, „фрише фире“ је увек прече него муж. — Па онда настави причати својој публици, која је са највећом пажљивошћу сваку Симину реч дочекивала.

„То је било лане. Кад је оно богињава редња ударила, морао сам и ја тој бољи подлећи, те сам богме неколико месеца одлежао. На срећу, боља ме је прешла, а за собом није оставила никаква трага. Дуго времена после тога осећао сам се тако слаб, да за никакав озбиљан посао нисам био. Шетао сам се по нашој милој фрушкој и ботанизирао сам. Дешавало се, да сам у таким екскурзијама чак под ноћ долазио кући. Попев се на висок окомак, уживао сам у дивотној околици.

Пред мојим очима пружа се равна Бачка [illegible]ћена шумом, селима, варошима и ле[illegible] салашима. Дуго сам тако ранио умо[illegible]же груди свежим зраком, а очи лепо[illegible]м. — и удиљ ме је неко особено чуство [illegible]ладало. Своју незнатност осећао сам [illegible]ного теже, једном речи, беја на најпра[illegible]ијем путу, да постанем сањалом.

Кад сам се једном кући враћао, мрак [illegible]е већ давно спустио на земљу. Прођох по[illegible] обале Дунаву и ту приметим да се [illegible]ове гране из небуа јако зањињаше, а [illegible]а затим чу, како нешто паде у воду. [illegible] ми се, да сам при том чуо неки [illegible] крик. С места поитам на то место, [illegible] не нађо ништа друго, до неки поде[illegible]шешир. батину и стари капут. У то [illegible] се на површини воде нешто црно. [illegible]љеник је. „У помоћ! За бога људи [illegible]оћ!" викнем и сместа чу, како се [illegible] ближњи воденица пуштају чамци и [illegible] ево их на месту.

— Шта је, шта је?

— Човек се дави за бога! Помозите! [illegible]ражише и тражише несретника али [illegible] беше залудан. Сиромак се утопио.

Тако ми је било тешко на срцу после тога догађаја. Ал и јесте то страшно чуство, гледати рођеним очима да се човек дави, а не моћи му пружити помоћи, — особито пак, у каквом сам стању ја онда био. Почнем преметати капут не би ли нашао каква извешћа о сиромаку, — и збиља наиђем на овај свезак папира. Узмем их собом, и помислите, како сам се изненадио, кад сам из њи дознао, да је утопљеник главом — Игњатовић Стева. — Пре пего је отишао са овога света, описао је свој живот, и ја ћу ево да вам га прочитам, прво, што знам да сте љубопитни чути га, а друго што ће мени да служи доказом у оној препирци.""

И с тим речма узе Сима свезак, отвори га и настави:

„„На наслов. свеске стоји ово: Роман једног н........а. Последњу реч није исписао. У колико се сиромак трудио, да сам пред собом савестан буде, ипак није могао препети преко срца, да сам себи даде назив, којим друштво измете крсти. Елем чујте.

(Наставиће се).

ВУК СТЕФ. КАРАЏИЋ.

КЊИЖЕВНА УСПОМЕНА ОД Ђ. РАЈКОВИЋА.

(Наставак).

[illegible]. 1818 спева Мушицки најлепшу [illegible]есму „Гласъ народољубца" и по[illegible]е Копитару и Вуку, да му кажу [illegible]ле о њој. На то му Копитар у [illegible]естита. *) А што се тиче Вука, он је желио да се нека места поправе и распростране. Истом 1821 године штампа Мушицки исту песму у додатку к 24 броју давидовићеви новина, где се чита између осталог ово:

„Граматіци! Покор'те вѣчном' благу
Рода лестну вашу ћудь!
Поета, витія могу вамъ законъ
Дават', ал' вы њима не!"

[illegible]ар. прочитавши Глас народољупца пише [illegible]: „Empfangen Sie meine Gratu[illegible] zu Inrem vortrefflichen Народолюбацъ." [illegible]рх. hoc studium parvi properemus et [illegible], Si patriae volumus, si nobis vivere [illegible] — sagt, glaub' ich. Horaz. Вашъ Флаккъ! [illegible] Gegenstand. von verschiedenen Seiten, [illegible]schiedenen Manieren, in Prosa und [illegible] ausgeführt, ist eigentlich was dén Ser[illegible]i fallor, itzt am meisten Noth thut, Wie wär' es, wenn Sie für den Забавникъ 1820 so einen serbischen Hercules hac de re auf dem Scheidewege bearbeiteten? Oder einen Serbier, wie er seyn soll, in einem kleinen Roman darstellten? (27 маја 1719)

И даље:

„Свѣтъ хвали вышшу классу нашег' Рода,
Ал' на просту баца срамъ."

Вук прочитавши целу песму овако пише Мушицкоме: „Особито ми је драго, што сте глас народољупца онако поправили и распространили. Други ћемо се пут разговарати: или граматици могу давати закон поетама, или поете граматицима; или ниједан ниједноме. — Да

„Свѣтъ хвали вышшу классу нашег' рода
Ал' на просту баца срамъ"

то ја не одобравам, него велим да је управо *наопако*. Српски је прости народ *поштенији*, *паметнији* и *просвештенији* од свију народа, које сам ја до данас виђео; а *вышша* (макар и једно ш мање било) *класса* (макар и једно с мање било) нашег народа онакова је, као што је и њено воспитаније. — — О том би се сила могло говорити; али ја Вас молим за опроштење, што и ово сад говорим; оћете ли оваког пријатеља, који без икаквог атера одма трчи с критиком у очи?"

А у другом писму вели:

„Сад гледајте, те скините с врата биједу, па ћу Вам онда ја дати једну *зубату* и *срдиту* рецензију на глас народољупца, да је се опомињете, кад год узмете перо у руку. — — То је Ваша једина и највећа погрјешка, што Ви једнако сањате о некаквим читатељима благоображеним, о некаквом публикуму, о некаквој благоображеној части нашега народа, о некаквом вкусу — (већ не смијем више, зашто сам се *разсрдио*), а не видите, да су то све пуки ципори. Данас у цијеломе нашем народу може бити да би се тешко нашла три човека, који су кадри о оваким стварма *управо* судити као што треба; него најприје питају, ко је написао, и шта вели о њему тај и тај, па онда по томе суде. Ми смо Платони и Аристотели у данашњему народу нашему; ми треба све ципоре ове да презремо, и да пишемо за благодарно по томство, које ће бити чисто од садашн будалаштина наше благоображене пр стоте, које не ће питати ђе се ко роди и како је ишао, и како се носио; не ће гледати оно, што му је оставио, и ономе ће судити о нашим умовима и срцима. Вођ не треба да слуша слијеп куд он казује да је пут љепши, него треба да иде онуда, куда види да је бо и љепше; зато је вођ. Списатељ треба пише онако, као што мисли да је најбољ и као што може бранити и одговара пред ученим свијетом (т. ј. пред људ који ствар управо разумију). Орације кад није писао своје оде, да се допа другим људма; него је писао као што њему допадало; па ако се још коме пало, добро; ако ли није, а оно тол и чиви: он није по његовој вољи ни сао, него по својој. — Кад сам узео п у руке, мислио сам само неколико риј да Вам напишем, па сам Вам ето н љао може бити што и сувише; ако се што не допадне, а Ви помислите сам пијан писао. За то и чекам Вашу луђерску шљивовицу, да је у вече п јешам кашто с Руским тејем, па да у глас народољупца преда се! Али најп док сам трезан, морам побиљежити ћу и о чему ћу да пишем."

Резултат је овога писма био, да је шицки изоставио у гласу народољупц горња места, што ји Вук не одобрава што се то може видити, ако читаоц реде исту песму у споменутом дода давидовићевим новинама са оном, к у скупљеним мушицковим делима књизи на стр. 92 наштампана. Му је у оно доба био заглибљен у дугов мастирске (на њи се односе вукове „Сад гледајте, те скините с врат једу"), и Вук га је наговарао, да п сва своја дела, како би и себи ос образ и непријатеље посрамио, а новаца дошао, а особито, како би с

епоха утврдила и јаче се поставио књижевности; јер осим њи двојало је било они година јачи радније него све којекакви ђаци, који нису ни имена склањати, ни глагола нити по српској синтакси саљати беседе, а овамо се отимали да у. Појавише се неки с песмама, које већ и сам наслов комичан: један Глас ясне лире. Песма нењ књижеству удесна;" други одуподнасловом: „Младог духа жено крило," а трећи „Забаве дог духа при безпосленим ика" — већином ђачка пенза и егије, што онда излазише у додак давидовићевим новинама.

ко ли се Вук међу језикознанцима довићевим новинама појављује као међу децом у колевци! Са за презирањем, с великим оштро одговара он на простачко насрзнатога из они времена пасквилима Вуића. *) Ево нешто из вуговора у „додатку к бр. 49 исти 1821: „Каква је дупља, још доизлијећу. Јерови будући најслова (или слуге слова) могу ли етно измислити и казати? А још у секретара. или адвоката, према дружчијега не могу ни наћи). За то се нећу ни упуштати у одговарање на њиове лудости и будалаштине; зашто н. п. какву би човек имао чест, да се инати с волом, или с лудим човеком, који прави пасквиле?" — И мало даље: „А највише се морам чудити, како ови јерови (са својим адвокатом) могу казати, да сам ја Видаковића насапунио! Баш да сам ја сам казивао, да сам ја Видаковићеве књиге рецензирао, то опет никакав паметан човек не може овако јавно рећи, кад се ја нијесам потписао. Ако ли ћемо о таковим стварима судити по прилици, и ја би могао рећи, да је ову „крітіку" писао Г. Јоаким Вуић, разныхъ языковъ учитель и преводчик Раффа и Крешталице и пр. и пр. Какогођ што адвокат јеровски може доказати, да сам ја рецензирао Видаковићеве књиге, тако би исто и ја могао доказати, да је ову „крітіку" писао Вуић. Н. пр. он вели, да познаје мој Ерцеговачки језик. И ја би могао рећи, да познајем језик преводчика Раффа и Крешталице, н. п. держу, бежу; Мразовића, Видаковича; имя, име; дичу, вичу; пишу, возвышу; прогону, потону; — Ако он вели, да познаје моје мисли; и ја би могао рећи, да кажу људи, да ова „крітіка" млого ћаликује на Вуићеве пасквиле, што је досад којеђе писао. — — То би

вуићева потписа (али се ипак зна да је ега) изишла је у додатку к броју 8-ом давидовићеви новина: „Крітіка и опротестацiа писмена Дебелога (ъ) и Танкога Єра (ь) против Курти-Шијачке Грамматіке Г. Вука Стефановича; Дебело Єръ са согласнымъ писменемъ (ф) и с прочими самогласными писмени крин и натеже. А опетъ танко Єръ съ Људи Єрь (љ) и Нашъ Єрь (њ) каже и злопати Обаче при томъ и веродость речени писмена Дебелога и Єра, што ихъ е Г. Вукъ изъ нѣгове Грамматіке по сви другіи места и избацiо." К тој критици својој доу примедбу: „Потомъ слѣдовати бу- и Решетанѣ Г Вука Стефановича Несланo-Мастног Арнаутъ-Турско-Херо-Шијачког Ћор-Дилберъ-Ћиди-Чауша Рѣчника."

У споменутој својој „крітіци и острој протестацији" Вуић у десетосложним черупцима напада на вукову граматику и ерцеговачко наречје:

„Није твоя Грамматіка Сербска,
Но она мора быти шіячка;
— — — — — — — — — —
Сербска има сва толкованія,
Всѣхъ части слова изясненія:
Ты твою измеша као салату,
Мутећи како піянъ по блату.
— — — — — — — —
Ты Видаковича насапуни,
Блювотинама га ты напуни."

велим све могао рећи судећи по прилици, али по законима рецензентским ја то не могу рећи (нити велим), кад се Г. Вуић није потписао.“

Тако је Вуку суђено било „поборю побориxомся“ са староваљама! У додатку к бр. 54. 1821. наштампана му је једна лепа ода као „списатељу рјечника србског.“ Ја ћу овде навести отуда четврту, осму, девету и тринаесту као завршну строфу. Певац вели Вуку:

— — — — — — — — —

„Не слушаш оног, који Роду биће
Одриче дрзко, намеће му језик,
Коме му мајка ни имена не зна:
Мајчиним пишеш.

— — — — — — — — —

Завист што црна, једовитој гуји
Подобно, пузи по прау и земљи,
Угризти тражи здраву ногу, зато
Завист се зове.

Својима неда та ценити Тебе.
Утешен буди, већ Те слави Краков;
Двогубу даје Петров град Ти круну
Заслуги редкој!

— — — — — — — — —

Велики Мужу! тако дуго путуј!
Примеру туђем следоваће Своји
Умреће завист, славиће Т' род це...
Име ком чуваш

Испод те оде има потпис: К. П.
Не ће ли бити Коста Пејичић С...мац?

Међу тим Вука једнако гони клето...ромаштво. Први дан по Митрову 1821 пише Мушицкоме: „Књиге из...сије ја нити сам донијо за Вас, ни Добровскога, него за себе, али сам невољи морао продати ономе, ... ми је прије готове новце помолио. Ви... чудан човек! Ви још не знате што је... воља: зашто Ви у Шишатовцу мо... живити три године без крајцаре, ал... у Бечу не могу ни два дана.“ И на ...гом месту: „Ја морам да продајем ... (нужне) ствари у бесцење, (што ме ... 10, морам продати за 3). У наши... вута има новаца доста, али не даду... нећу баш ни да им иштем.“

Тако је то од вајкада: неки су с...дили са сребрном кашиком у усти... неки злопате и натежу целога века...

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ХО МАЈ, ГЛЕ БЕЛАЈА!

Хуморeска.

I.

Баш сад идем од берберина; дао сам се уљудити, дао сам браду обријати, ал сам оставио тако-звану француску.

Пробао сам већ на сваки начин, да се која цура заљуби у мене, ал всује. Бивао сам и без браде и без бркова, имао сам и браду и бркове, нерачунајући бакенбарт, па све бадава. Ни једна цура да me заволе, а ја сам био тако жедан ...бави, тако . . На послетку био са...тов да волем сваку, само да ми ка... се изјасни, па зашт да ме не воле. ... сам висок, пет шухи и два цола, ...мањаст сам, нос имам препоручите... очи „Етна и Везув цео.“ Руке и... су ми малене, као пишкоте, уста ни...лика, а коса још доста густа. Чело... високо, тако високо, да сваки мор... мислити, „шта све лежи иза 'вакогʼ... Узто знам играти не само трамблан и кадрил, него и фарбла, префера...

шјара, гимнастичар сам, Книге-а имам библиотеци, ал сам иначе вешт — so ... А за друштво сам погинуо, ко не ..., нек пита моје силне колеге. На ... нисам баш ни звекан, шмок- ... и т. д.

Немам малера у љубави, јер нисам ... ни дошао до те прилике, да могу ...: „Ми се волемо!"

Од прилике сам тако мудровао, кад ... ступио из берберница и пошао мојим ... сокаком на чашу „музирајућег ...“ да дођем на чисто са мојим осе-...

Таман савијем у онај известан сокак ... гледим још извеснији цимер, кад ... пред паде преда ме цедуљица је-... Ја је дигнем — сетив се француске ... — и погледим горе. Само сам опа-... плаву косу, и то на тренутак.

Наравно, да се то мене тицало.

Бољег проучења ради, убрзам кораке ... цимеру, посадим се на своје о-... место — из принципа сам одлазио у једну исту гостионицу, креде ради ... добро порцију пива, и, право ... мало дркћућом руком отворим писманце.

На немачком језику беше написано „Господине В." — тако се почиње ... име, пасује дакле. „Кад сте синоћ ... прошли, нисте ни пазили на моју ...." — Има право, прошао сам ... јер сам ишао на вечеру, ал о це-... не знам ништа, превидио сам је. ... да вам кажем важну неку новост, ... данас около осам сахата пред вече ... гримајске улице. М".

... осам сахата имам времена, — та ... тек једанајст пре подне, ја обично ... у једанајст пре подне на пиво, ... ради. Ал М., хм, то може бити ..., Маргарита, Мелузина — но што ..., не пазим ни на народност, а ... на име. Само да је млада — па ... брада. —

Али како изгледа? Плава јесте — ја врло волем плаве, увек сам их и волео — по свој прилици је лепа, хм, хм.

Тако сам премишљавао, а уз то све чашу по чашу празнио. Бројао их нисам, а шта ме се тиче, келнер ће их запамтити а он је поштена душа, познајем га већ одавно, зове се Август. Презиме му не знам. Нота бене, и он има француску браду, ал врло слабу, па плаву — зове је својим магнетом.

Већ је подне, нисам нешто гладан, мислим на писманце, на француску браду — баш ми сад Август честита, што ју имам. Ја се насмешим и наручим говеђину и фришку чашу пива.

Један сахат. Гостију већ нема, сам ја једини седим на своме обичном месту. Позовем Августа, да седне поред мене, хоћу да га частим а уједно и да га запитам, како се ваља владати, кад човек има рандеву.

Ево га, донесе чашу и ми започнемо овај дијалог.

Ја: „Слушајте драги Августе, хоћу да вас нешто питам, ал морате бити искрени!"

Он: „Хоћу господине, како и не."

Ја: „Ствар је проста, јесте л' ви већ били заљубљени?"

Он: (мало порумени) „Ја, ја! Био сам."

Ја: „А јели и вас која цура већ волела?

Он: (мало поносито). „Да боме, и то не једна само!"

Ја: „Та ви сте коно Felix! Наравно да сте имали често рандеву."

Он: „На сваки начин, на пример јутрос на углу гримајске улице."

Ја: „Шта! Тамо баш! Па је л' то био први рандеву с том фрајлом?"

Он: „Први, ал по свој прилици и последњи. Не допада ми се. Црнпураста је, а ја бегенишем плаве."

Ја: „Е, кад можете да бирате Баш сте сретни! Добро здравље!" (Куцнемо се.)

Он: (Доноси две тазе чаше.) „Право да вам кажем, мени је та љубав додијала, да нисам јутрос видио лепу плавушу (ваљда не мисли моју!), то вам је цура! Извините, ал ви још нисте били никад заљубљени?“

Ја: (мало порумених). „Ја, хм, нисам, ал би волео да рескирам такво једно заљубљено стање, ал наравно не без резултата.“

Он: (саветујући и палећи цигару). „Па то није тешко! Ако је цура млада, безазлена, неискусна — а то већ сами морате приметити — онда не ваља говорити о љубави, то је буни; ваља ју гледати онако тужно, одано; глас да вам је мекан, пун модулације ал озбиљан. Таква ће швигарица то инстинктивно опазити — јер што се тога тиче, девојке су у то доба куд камо бистрије од мушкараца — на ето да се заљуби. Ако имате већ с великом девојком посла, онда ваља други операцијони план узети. Ту ваља да завидите свакој ситници која је у њеној непосредној близини а у једно треба и изрећи ту завист. Ваља јој гледати у очи док не поруменн, ваља јој шапутати речи нежне и љубавне, па кад обори очи — онда сте већ ви господар терена. Ако је цура прешла двадесет година, најбољи је рецепт — говорити о женидби; не морате се ви с места венчати!“ (Август је говорио још вазда о удовицама и о женама, па је једва овлажио осушена уста своја.)

Ја: „Та ви сте мајстор! (он чупкаше своју француску браду) А је л вам се десио случај, да вам је цура агију дала?“

Он: „То није, ал је с тим лакше.“

Ја: „Баш ћу видити.“

Он: „Шта?“

Ја: „Та добио сам данас писмо и рандеву.“

Он: „Само чувајте ваше достојанство гледајте, да јој импонујете.“

После овог дивана устанем и одем се мало пролуфтирам и да се уживим нову, љубавну улогу своју.

(Свршиће се.)

А ПРЖЕНЕ ПИЈАВИЦЕ.

Један лекар нареди у једној кући, да дон пет пијавица, а он ће већ доћи после ручка. І он после подне оде и заиште пијавице (да их леснику метне), добије одговор: „Ми смо му, сподине већ дали; четир је којекако прогутао, ону пету морали смо испржити, јер не мога др чије да узме.“

МОЛЕРСКА КВИТА.

Један молер и декоратер, кад је обавио с посао у једној цркви, поднесе општини оваки рач
Поправио и намазао десет заповеди божији !
Арханђелу Гаврилу десно крило позлатио :
Товијном сину нове сандале направио — '
Вилијамовог магарца ишчистио и потковао (
У Самсонову магарећу вилицу нове зубе уметнуо :
Блудном сину рукав искрпио — — — — .
И т. д.

А ЛЕК ОД ЛОПОВА.

У једном селу дођу неке харамије на про једноме учитељу, који је радо сушио чашице, пну на пенџер и заиште новце. Учитељ уст из кревета, отвори прозор и рећи ће са (мирно: „Луде једне, да ја имам новаца, не ја сад био код куће, него би седео у бирцу: - Харамије се овим одговором задовоље и

А БРЗ ОДГОВОР.

Немачки песник Шилер учио је у млад својој свирати у харфу. Један комшија, кој с Шилером није баш најбоље слагао, рећи ћ једном: „Господине Шилеру, ви свирате као вид, само не тако лепо!“ — „А ви“ — одго Шилер, „говорите као Соломун, само не : паметно.“

КЊИЖЕВНОСТ.

Морална историја жена. Написао Ер Легуве члан француске академије. Превео М Милићевић уредник „Школе.“ У Београду у жавној штампарији 1876.

Како у нашим крајевима књижарска ра није још довољно учвршћена те због тога пуб наша, која чита и превиди можда коју књиг

[illegible] да је дужност свакога, коме буди која [illegible] књига у руке дође, о тој књизи рећи коју [illegible] временим листовима и пажњу публике обра[illegible] на добре или рђаве стране њезине.

[illegible]жећи се тога, савест ми моја налаже про[illegible]ти коју о горепоменутој књизи. Познати у [illegible]жевности нашој М. Ђ. Милићевић превевши [illegible] књигу на српски, пренео је у нашу из фран[illegible] књижевности једно бисерно зрно, које не [illegible]стаје светлити. Књига нам ова износи жену [illegible] народа и разних доба у разном степену [illegible] телесног и душевног развитка; износи нам [illegible] кћерку, као драгу, као супругу, као мајку [illegible]; износи нам мисли и назоре разних на[illegible] о свакој овој; предочује данашњи њезин од[illegible] и положај те критичким оком а појетичним [illegible] писац Легуве износи нам жену, каква је да[illegible], а каква треба да је, па да она може одгово[illegible] своје светском и цивилизаторском одређењу [illegible]у.

[illegible] управо куда сам се ја упутио? ја, који [illegible] гвозденим пером, да „својим“ речима [illegible] ово, што је Легуве зацело златним пе[illegible]писао а Милићевић у течан појетичан срп[illegible]ор преточио тако, да кад човек ову књигу [illegible] поред све озбиљности питања, што се у њојзи [illegible]љају, ипак му се чини, као да чита нај[illegible] и најузвишенију појезију, што уздиже и [illegible] човекову уморену душу, уморену од сваки[illegible] још можда са свим прозаичног посла!

[illegible] доказа овоме што рекох, - а с допуштењем [illegible] навешћу неколико реченица из ове [illegible], јер на тај начин мислим да ће добити ја[illegible] читалачка публика приближно појма о ва[illegible] њезиној, те ће тежити, да је и целу про[illegible]

[illegible] 27. 28. . . . „Најзад одредимо једном за [illegible] освећена имена. . . . шта значе: су[illegible]мајка! Бог и душа, чини ми се, да се нико [illegible] поштовања с колико ја, не приклања [illegible] кућевним пословима, који су на очи [illegible] дивотни у самој ствари; јер се они [illegible] у ове две речи: бринути се о дру[illegible] Али зар ови послови обузимају све женине [illegible]? Зар бити жена и мајка значи само го[illegible]ручак, заповедати слугама, мотрити на и[illegible] и на здравље свију у кући, та шта ја ка[illegible] је то све: љубити, молити се, тешити? [illegible] јест све; ама има и нешто јоште: ваља [illegible] и васпитавати, па с тога ваља знати. [illegible] нема потпуне мајке; без знања нема [illegible] друге! Нико не намерава, откривајући [illegible] уму природне законе, да гради од наших [illegible]оме и физичаре. Него треба снажно [illegible]хову мисао озбиљном наставом, како би се спремиле, да могу разумевати мисли својих мужева, и све студије своје деце. Људи набрајају све незгоде од учења и знања, а не помињу ни једну опасност од незнања. Знање је једна веза више између мужа и жене а незнање је преграда. Знање је утеха, а незнање мука. Незнање доноси хиљаде недостатака, хиљаде погрешака за супругу. За што нека и нека жена скапава од дуга времена и за лудничења? За то што незна ништа. За што је друга каћтерка, ћудљива, сујетна? За то што ништа незна. За што троши она месечну замуку свога мужа, да набави себи какав накит? За што га упропашћава дуговима, које крије од њега? За што га вуче вечером, уморна или немоћна, на забаве које су му гешке? За то што сама ништа незна, што јој није дата ни једна озбиљна мисао, која би је могла хранити, што је свет умни затворен пред њоме... И тако њој остаје свет таштине и нереда! Многог је мужа, који се подсмева знању, баш наука спасла од бешчашћа.“

Стр. 30. „Пробити преграду незнања која не да да живе у породицама толика срца у слози, било би колико и прокопати земљоуз сујецки!“

(Свршиће се.)

- - - -

ПРОСВЕТА.

(Срп. осн. школа у Н. Саду.) а.) Школски врт. За наше срп. основне нар. школе подигла је наша цркв. школска општина у николајевској порти уз зграду школску један врт, где ће се не само деца из наших основних школа подизању и неговању воћа учити и упућивати, него и ученице ове срп. више девојачке школе у кухињском поврћу привикавати. б) Гимнастична зграда. Да би се наша школска деца мушка и женска по нашим школама не само духовно него и телесно у једнакој мери развијати могла, упутила је наша црквена општина свој одбор школски, да јој овај поднесе предлог и прорачун за подизање једне гимнастичне зграде, где ће се сва наша школска деца у зимње доба и у летњим неногодним данима у гимнастици редовно вежбати. в) Нова школа на салашу. Увидело се, да преко стотине наше салашке деце без икакве духовне хране одрашћује, што нигде на близу нема школе своје: то је наша цркв. општина на предлог једног за то од пре изаслатог одбора у својој последњој редовној седници решила, да се покрај једне салашке наше школе на Клиси подигне још једна на тако званом „Јарку“ код Летићеви салаша, и упутила је свој одбор школски, да за ово прорачун и предлог идућој црквеној скупштини поднесе.

ДРУШТВА.

(Женска друштва.) У последње време узео је наш женски свет по варошима и варошицама нашим врло племениту цел у своје руке. Оне почеше друштва своја склапати са законо-одобреним правилима. Тако нам је позната задруга женска у Сомбору, у Кикинди, и Срп. Бечеју, (а канда и у Вршцу и Панчеву постоји). У Новоме Саду постоји срп. женско друштво, само за случајеве неке и немају сталне своје радње, него тек кад се каква појава за њих укаже. Наше је мњење, да би ваљало и овде једно стално женско друштво или задругу створити за све племените цели, чему се ми и надамо од нашег толико пута племенитошћу оправданог женства. Ми за сад немамо све штатуте поменутих друштава, само оног срп. бечејског, из кога им и означену цел износимо примера ради. Тамо стоји: Цел задруге јесте: да потпомаже напредовање у друштвеноме и просветном животу грађана српске народности искорењује и настоји, да се у истима утврди разуман и праван живот, који се оснива на поштењу, штедњи и привреди, да потпомаже душевно и телесно васпитање месне школске срп. женске младежи а православне вероисповести, наиме сироте.

СИТНИЦЕ.

(Дифтеритис). Немачке новине приповедају, како је неки отац по лекарској наредби четкицом мазао грло своме детету, које је боловало од дифтеритичне вратобоље; но догоди се несрећа, да дете баш кад му је отац грло мазао и свој прст у устима детињим имао, стисне грчевито зубе и оца угризе у прст. Овај није то тако узимао на ум јер бол није био одвећ велики а крвава места, где је дете ујело, била су малена. Али на скоро букне му рука и угрижена места претворе се у дифтеритичне ране; дође и јака грозница. Лекари увиде, да је отац отрован дифтеритичним отровом; рука му се морала одсећи, а није још сигурно, да ли ће и жив остати. — Ово ради опомене родитељима.

(Куриозум.) У бр. 21. „Обзора“ читасмо, како ће 27. јануара ов. год. бити (дакле била је већ) седница „филологичко-хисторичког разреда“ Југословенске академије знаности и умјетности — у којој ће прави члан Армин Павић читати своју расправу: „**Hrvatske** (е гле!) народне пјесме о **косовском** боју 1389. сабране у спјев O vanitas vanitatum rarissima — име ти је Армин Павић!

ОДГОВОРИ.

Г. Сисифусу у м. — Пре свега ваша „Питања на сиромака уредника“:

„Јел валцер почео завртати мозак 18-ом или можда већ 17-ом веку?

Јел ванили-гефроренес хладнији од пунш-крема?

Јел Ватерло битка или је варош?

Јел Варадин град виши од највишег нсадског торња?

Јел Валтер Скот мосио зими дукcер?

Јел варјача така ствар, коју сме дирнути и фина ручица, која је вична да се само по фортепијану тоцића?

Јел Васко ди Гама био музикално изображен?

Јел варзило једини кармин, којим се могу ускршња јаја фарбати?

Јел вадијум заиста л тинска реч кад тако лепо на српски мирише?

Јел Варвара мученица била љубопитљива?

Јел вартаписл увреда?

Јел вајстертајкел питање или одговор?*)

*) Господине уредниче пукао би кад не би и ја овом приликом што запитао: **Јел ваше** стрпљење приметило, да се сва горња питања почињу са пет увек једиких те истих писмена? Ако није истина, не био ја **слагач**“

Да не познајемо рукопис нашега Змаја Жижановића, ми би мислили да нам је он писао ова питања (са алузијом на питања, што их добивамо од наше „Јелве.“) Ал кад сте ви умели овака питања пуна вица и досетке ставити, уверени смо, да ће те ви на њих најбоље умети и одговорити. Гледајте да нам скорим пошљете и одговоре за рубрику „Шала и забава.“

Г. О. В. у Суботици. — Ако нам пошљете рукопис „Мрнарска вера“, што је пок. Коста Трифковић писао г 1865. у Пожуну, учинићете љубав и нама и његовој гђи удовици; ми би онда с допуштењем њезиним или штампали у „Јавору“. или би се штампало са свима скупљеним списима костиним у засебној књизи.

Г. М. у З. — Песму „Часна сабља Керимова“ обуставио је држ. одветник без сумње због последње строфе; а „Брицу као спаса части шпањолске“ без сумње је обуставио због — „Inhaltslosigkeit“-а. Ал ови разлози и нама не допуштају штампање, као и том вашем листу, иначе би нас бомбардирала и полиција и — публика.

☞ Поједине рекламоване бројеве шиљемо бесплатно; кад је више онда стају 10 н. од броја.

„Јавор“ за 1876.: 3 ф.; увезан 3 ф. 50 новч.

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 5. У НОВОМ САДУ 30. ЈАНУАРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

ЦРКВА ЂУРЂАНА.

(ЛЕГЕНДА)

од **Мите Поповића.**

(Наставак).

Али, ено, нојца сетна
Штоно санак носи мио,
На земљу се спушта тио
Па ко добра мајка да је
Већом бригом покрива је,
И док јој у црном оку
Дробна роса, суза плива
Брижљиво је успављива.

Нојца паде . . . устаници
Престали су Турке клати,
Па одоше међ кршеве
Спаситеља бога звати,
Да им чува, да им брани,
Е тешки су врло дани,
Слабу нејач и девојке
Љубе, неве и старојке,
Крстове и манастире
Свете цркве и путире.

Силан ага, што вечерас
Беше таке среће лоше,
У табору, међ Турцима
Што му живи остадоше —
Тешко куне, гњевно риче
По колену себе лупа,
Па од муке и од једа
Сам себи си браду чупа.
— „Вај башина! Тешко нама!
Вај башина кариндаши!
Да ужасно, ево опет
Страдали су данас наши.
Тол'ко крви! тол'ко глава!
На ватри ми гори душа!
Ал, дина ми, опраћемо
Ову љагу са оружа!
Шта сте стали? шта гледате?
Ценкиције, шта чекате?
Ударите у давуле
У борије и у зурне,
И загоном жестокиме
Подигните ветре бурне:
Па спалите скотско село
Нек изгори у пламену,
Нек у њему не остане
Ни кам један на камену!
Растурите, преврните
Из основа место ово:
Тако нек се данас слави
Свето име пророково!“

Ага рече, па он гњевно
На сеоце упре очи,
А силна му војска скочи,
Па ко чета од врагова
Ил ко чопор курјакова
Када крајна глад их гони:
Грдном виком и урликом

На кришћанско јурну, ено,
Мало село остављено.

Растурише плодне њиве
Пеливоје, винограде
Копитима дивљих коња
Погазише рукосаде
Куће, стаје и огњишта
На којима српска мајка
Са зулума тол'ко пишта;
Разорише све подруме
И ахаре и бунаре
Отворише по гробљима
И гробнице оне старе,
И расуше по ваздуху
Невин пепо покојника
И спржише дивљом страшћу
Њивоте од мученика
И камена на камену
Оставиле звери нису — —
Све са земљом сравнили су.
Кад су тако извршили
Погано и дивље дело,
Кад су тако до основа
Разорили српско село,
Ни тад им се не зајази
Одузданост и беснило,
Већ пустише на све оно
За горење што је било,
Већ пустише огањ живи,
Страшну ватру са свих страна,
Док им хоџе тужно нешто
Читаше из алкурана.

(Свршиће се).

ГЛУМАЦ.

ПРИПОВЕДА А. ХАЏИЋ.

(Наставак.)

— Ја те не разумем? — одговори стари Милојевић. Ми те волимо, да већ не може бити боље. Шта ти треба још, да будеш сретан?

— Ви ме волите тако јако, да ја и не заслужујем те велике љубави ваше. То ме је и пречило, те се нисам могао на брзо одлучити, да учиним крај патњама својима.

— Каквим патњама! Шта ти то булазниш, море?

— Немојте ми замерити! Душа ми жели натраг онамо, од куд сам је отргао силом. Тежња ме спопада на ново за позорницом. Узалуд су ми сва напрезања, да угушим ту тежњу. Ја не могу живети без позорнице. Ван ње нема за мене спаса, нема задовољства!

— Тако!? — повиче стари Милојевић љутито. До душе, имаш право. Та ко би се могао још чудити томе! За два месеца дана мора човек да ом[
зне миран, породичан живот! Мно[
је лепше кад несмо везани ни за ког[
ни за што, кад смо слободни као птиц[
на грани! Та дичан ти је тај скитачк[
хоћу рећи глумачки живот!

— Немојте говорити тако, не р[
гајте ми се! Свака ваша реч зада[
љуте ране јадном срцу мом!

— А зар ти мислиш, да је моје ср[
тако окорело, да не осећа ништа виш[
Зар само оно не сме да заболи к[
се најсветијим осећајима његовим [
гају баш они, које је волело највиш[
Несретни сине, ти хоћеш да нас ос[
виш, а да за што, ни по јада, већ
љубав којекаквих ништавила!

— Несу то ништавила, него је
скуп светих, узвишених мисли, к[
су прирасле за срце моје. За м[
могле су се притајати, али иско[

нити се могу само тако, ако ово моје срце престане куцати, осећати.

— Зар није било доста жртве од мене, што сам морао омрзнути на свог рођеног сина због тог лудила? Зар да прегорим и тебе?

— Није то лудило, нити лакоумност. То је дична, племенита страст, која ме кида, ломи, мори, страст, која се не да савладати. Ја морам слушати гласе те страсти, иначе бих погазио своју прошлост, самог себе и свој карактер!

— До душе и то ми је леп, красан, јуначан карактер, који сваке годишње четврти мисли друкчије.

— Из тога излази само то, да сам *погрешио*, што сам оставио позорницу!

— Показао си само, да си *умешно* момче. Докрао си се, увукао си се у светињу моје породице....

— Ћутите, ако Бога знате! Бог ми види душу, да не заслужујем тога приговора!

— А зар ти није од људи зазор и срамота, а од Бога грехота, да занемарујеш добро дете моје, а твоју жену, која те искрено љуби. Зар ти није дужност, да је усрећиш!? Или ти је може бити баш стало до тога, да је учиниш несретном? Или би може бити то хтео, да и она пође за тобом на позорницу?

— Ако ме моја жена воли, она ме не ће оставити, ако ме не воли, одлазак мој не ће је учинити несретном.

— И ти мислиш, да ћемо ја кћи моћи за тобом, да ће постати глумицом? Моја Милева, јединица моја!?

— А ко за што не? Зар су глумци нико и ништа? Зар су то људи само за презирање?

— Ја поштујем, потпомажем глумце; али ако когод од мојих рођених, па био то ко му драго, тежи за глумачком славом, то има да бира између мене и позорнице.

— Ви држите дакле, да је позорница свет, у ком нема врлине, нема карактера?

— На што да понављам оно, што и сам знаш. Ти си живео у том свету, па тако знаш веома добро, да тај шарени свет има више тамних него светлих страна. Да се промислиш добро, ти би морао захвалити Богу, што си се ослободио тога живота, а не да још тежиш за њим!

— Али ако је тај живот, тек прави живот за мене?

— Ако си заиста о томе уверен, то можеш одлазити слободно: ја те не ћу задржавати ни једном речицом. Је ли, кћери моја, ми га не ћемо задржавати?

— Ја видим по ћутању своје драге женице, да она не мисли тако као ви, да ме она и сада тако исто радо има као и пре, и да ће она...

— Но шта?

— Поћи са мном!

— Шта! Моја Милева да остави мене и да пође с тобом!? Но, само би ми још то требало! Не, никако! Дедер одговарај, драго дете моје, да л' би ти у стању била оставити свога оца за љубав овом комедијашу овде?

— Ја ћу чинити оно, што ми налаже дужност моја, — одговора Милева одлучним гласом.

— Јеси л' чуо, да ће моја Милева чинити оно, што јој налаже детињска дужност њезина?

— Прва је дужност сваке жене, да дели добру и злу срећу с мужем својим, и ја сам уверен, да ће и Милева то исто чинити.

— Само нека се усуди! — повиче стари Милојевић од једа загушљивим гласом. Е, гле, мене дедака, та ко ме тера, да се упустим у разговор, који ме наводи на јед. Морам

*

се ублажити. Чујте ме дакле. Ви господине зете, а од данас незете, можете слободно одлазити. Ако вас је спопала воља да се скитате: сретан вам пут! Милева моја остаје код мене!

— То стоји до њезине воље, господине!

— Шта је мени стало до њезине воље! Она мора послушати све оно, што јој заповеди отац њезин.

— Ако је дошло до тога, то ћу је ослободити од вашег насиља по праву, које ми припада као мужу њезином.

— Ах, несретниче, и ти би се усудио! Зар је то твоја захвалност, што сам те подигао из прашине, што сам те ослободио беде и невоље?

— Слатки татице, немој даље ако Бога знаш! — преклињаше јадна Милева.

— Зар је то твоја хвала, што сам те начинио човеком!?

Војина су вређале те речи до срца, али је ипак имао толико снаге, да савлада самог себе, и да одговори озбиљно и достојанствено:

— Варате се, љуто се варате! Да су могла телесна уживања и светске насладе угушити узорите тежње душе моје, то бих ја данас проводио своје дане у сваком изобиљу у кући својих родитеља, који су ме пазили као највеће благо своје; али ја сам жртвовао узорима душе своје све удобности земаљског живовања, и био сам изабрао смело начин живота, који многи држе да је сраман. Нека их нека мисле што хоће, али ја вам ево кажем: ако нам чемер и јад, беда и патња могу окитити главу венцем славе, то се морају прославити сви они, који посвете живот свој позорници.

Војин ућута. За тим настаде за тренутак тишина, као кад оно пред буру наиђе маина на мору.

Сви су осећали редом, да је чвор сада тако завезан, да се не може више одрешити, него да се мора пресећи.

Стари Милојевић гледао је преда се укоченим погледом. Изгледао је, као какав храбар, ал' на смрт рањени борац, који и у својим самртним мукама осећа само тај једини бол, што не може да настави и даље борбу, и што не може да извојује победу.

На лицу војиновом видела се нека сета, неки одушевљени занос. Очи су му непомично гледале у даљину, као да би хтеле продрети у тајну скоре будућности.

Милева је била мирна. У цртама лица њезиног могао си читати, да је на чисто са собом, шта јој ваља радити.

— Мој кобни удес, — поче опет Војин окренув се Милеви, — донесе ето собом, да морам за узорите тежње душе своје на ново метати на коцку све, што је срцу моме било мило и драго до сада. Драга Милево, мила душо моја! Ти си се научила читати у души мојој као у каквој отвореној књизи. Ти ћеш моћи пресудити најбоље, да ли могу чинити друкчије. Реци без зазора искрено: хоћеш ли остати у кући оца свога, или ћеш поћи са мном у бели свет?

Стари Милојевић подигао је главу на те речи војинове и својим мрачним погледом гледао је нетрептимице у лепе светле очи кћери своје.

Милева је мирно издржала тај мрачни поглед оца свога и одговори са свим мирно:

— Драги мој Војине! Куд ти, тамо ћу и ја!

Стари Милојевић удари у смех од тешка бола.

— Скидајте ми се с врата! Одлазите! Не ћу више да знам за вас! —

викаше, и изнурен паде на клупу, на којој је пре тога Војин седео.

Милева му притрчи, ухвати га за обе руке и стаде их посипати својим врелим пољупцима.

Стари Милојевић истрже руке своје и викаше као помаман:

— Одлази, одлази! Одмах да си одлазила, да те не види више очи моје! Ти неси крв моја! Ти неси дете моје! Да си ти права кћи моја, ти се не би поводила за једним лакрдијашем, комедијашем! Одмах да сте се торњали одавде! Вуците ми се испред очију, да вас не постигне клетва моја!

Војину и Милеви не остаде ништа друго, него да се уклоне помамном беснилу старог Милојевића.

Одмах други дан, рано у зору, морали су отпутовати.

Стари Милојевић није хтео ни да их пусти преда се више.

Војин и Милева морадоше отићи и без збогом и без опроштаја!

Целога пута свога несу проговорили ни једне речи.

Несу ништа говорили не за то, што несу хтели, већ што несу могли од силна терета, који је притискивао срца њихова.

Свеједнако их је мучила мисао: може бити, да им ипак није требало тако радити, као што су радили!

(Наставиће се).

Г У С Л А Р У.

Ој гуслару, стар-јуначе,
Притегни-де струне лаке,
Нек се звуци оре јаче, —
Певај битке и јунаке!

Али не ћу песме старе
О мукама, о Косову;
Певај нове осветаре
И певај ми славу нову.

Певај, како зора руди,
Испред зоре мрак се клони,
Како Србин злоћи суди,
Душманина како гони.

Пој победе Србадије,
Јоште ниси малаксао;
А да бог да, што скорије
Слободу јој запевао!

1876. П. Ј. М.

КО ЈЕ КРИВ?

РОМАН ЈОСИФА СУБОТИЋА.

(Наставак.)

IV.

Роман једног несретника.

1.

Човек, који је са светом раскрстио рачуне, нема узрока да што таји, или лажно описује. Оћу да савестан будем. Речци ови морају ма коме доћи у руке, и зацело неће бити од штете да их прочита.

Вели се да је у сумануте обичај, да своју особу као раздељену на две поле пред собом гледе. Сами себе оптужују, сами се правдају.

Тако је у овом тренутку, кад сам се писати свога записника латио и мени, премда нисам луд. Једна ми је пола строг и неумитни судија, а друга је кривац. Ако се човек стиди признати пред другима

своје опачине, нема узрока и сам од себе да крије. Та сваки је онај сам пред собом дубоко пао, који се кадар одлучити да чини оно, што само људски измети чине, — може ли дакле пасти још дубље у својим очима, кад пред собом усполаже рачуна о својим гресима? —

Пустите ме, да вам не причам много о своме детињству. Дете сиротиње не зна вам причати ничега, што би вас занимало. Њему је свака друга реч: суза и клетва, а ви те ствари не разумете. Кад се сиромак пред вами, ви богати, пренемаже и богоради, да му помогнете, е ће од глади да скапа, ви се чудите, како би то могло бити? Ваше су житнице пуне жита, а кеса пуна новаца, — није дакле чудо, што крај тога нисте у стању створити појам о празној житари и празном џепу. Пазите на сваку реч, којом сиромак помоћи од вас иште, па рекне ли једну, која вам не годи, ногом га као скота од себе гурате.

Знате ли ви шта је то бити пука сиротиња? Знате ли ви шта је то бити глава породици, а не имати леба да ју зараните?

Кад где год у роману наиђете на овакав призор, кане вам преко лица суза милосрдница, особито пак онда, ако вам ју описује вешто перо, вођено шпекулативном руком! Потрешени остављате књигу на страну, а из груди вам се отму неколико одобравајући речи:

— Тај Н. Н. красно пише. Како само жалосно описује овај жалосни призор, где се отац и шесторо деце даве угљеном киселином.

А кад вам се какви несретник јави и моли за припомоћ, одбијате га, мислећи, е му зацело није до ноката догорело, иначе би се већ давно угљеном удавио. Ни из далека вам не пада на памет — да је тада свака помоћ доцне дошла!

Питате га: Ко је? Откуда је и — шта оће?

Ама не пише-ли му на лицу читава трагедија живота му? Велите му — претвара се! Ма је ли могуће да се човек претвара, коме код куће деца вриште од глади, и срце му парају — може ли се тако очајање измајсторисати? Никада. Јер, као што није могуће да се жив човек претвори мрцем — а да га сваки озбиља за мртваца држи, тако није могуће мицањем живаца своји изразити на лицу своjем прави очај. Та пред нами и стоји тада мртвац! Жив мртвац! Окрените га на коју оћете страну, радите са њиме што вам је воља као са лешином каквом, па вам се ни бар мало опирати неће, — само му дајте да заложи своју децу. Или можда не знате да човек умрети може, а ипак да је жив? Реците ми, има ли таки несретника будикаке сличности са живим створењем. Жив човек иде, ради — а он седи на једном месту као окамењен, очи му укочено гледе у једну тачку, кано да ће му оданде сва помоћ искрснути. Зовите га — он не чује! Дирните га — он не осећа. Само један знак живота даће вам — а то је суза, ако му споменете име детета, које је он у гроб бацио. Није ли то жив мртвац? Други људи мру по једанпут, а он умире са сваким својим дететом....

Пустите, молим вас, да вам о том не говорим, — јер ето ми се ствара пред очима слика мога бедног оца и његове породице.

Од како сам се родио, нисам запамтио весела часа у кругу своји. Отац ми се сваки дан препирао са матером, кад је пијан трештен кући долазио, — а мати ми је опадала сваким даном све већма, — док ју није црна земља покрила. Шесторо сирочади оставила је након себе.

Отац ми се грувао у прси, чупао косе — из очију му је вирила највећа туга, кад је сирота жена мртва на столу лежала, а ми — деца, једно другом до увета, пиштасмо око ње и звасмо ју нај-

слађим именима! Ледена рука смрти затворила је њене лепе очи; она, која је тако дубоко осећала сваки крик свога порода — не прозбори ни једне реч на наришање шесторо сирочади и великог очајника. —

После њене смрти имао сам још мање узрока да дочекам блага дана. Шибаше ме за најмањи преступ; јесам ли леба заискао, добио сам ћушку, да су ми светлаци пред очима искакали, и никад ми више није падало на памет, вређати оца. Ако је имао да нас зарани чиме, дао нам је, а ми смо се као алапљиви зверови скоро потукли о најмање парче леба.

Ко зна шта би било од мене и од браће моје, да се и сам нисам старао за њи, колико сам могао. Поред наше куће живио је богат газда, који је свашта у изобиљу имао. Двор му препун свакојаки стаја, у коњушници неколико пари тимарени чилаша, а таван пун кукуруза и разне ране. Једном речи — свега што се за сељаке иште, беја у њега и сувише.

Жена тога богаташа беја добра прија са мојом покојном матером. Помагала јој је чешће у њезиној невољи, а особито пак онда, кад ју је болест са свим у постељу свалила. Ни после смрти материне није нас та добра душа заборавила. Чешће је долазила к нами, кад оца није било код куће — а то је било скоро увек — доносила нам је јела и одела, неговала нас је као иста мати.

Добра је то душа била та сељанка. Кад год би нас опазила, да онако полунаги и боси трчимо по пустом дворишту обраслом коровом, или да усред зиме идемо без обуће, долазила би к нами и доносила нам изношене цинеле своје деце. Сузе би јој потоком лиле низ лице, — кад ступи у пусту собу, у којој се јад и чемер настанише, помилује свакога појединце, умије и очешља, па му онда даде по кришку леба, сира — комад колача, коју јабуку или крушку. А деца бијаху јој одана и срцем и душом. Шта смо ми знали, шта вреди материнска нега, шта је то: мати! Ми смо држали да ћемо скорим добити другу мајку, која ће нас исто тако љубити као и она прва. Али наскоро осетисмо, шта смо изгубили. Трчко сам на гробље, бацио сам се на гроб мајчин: плакао сам, звао сам је именима којима дете матер зове, — али гроб се не отвори, да ми негу нашу врати...

Отац нас никад не упита, ко нас рани и ко нас тако одева. Зором одлазио, а у вечер доцкан враћао се кући, пијан трештен. Једном се онако пијан сурвао на мог малог брата од две годинице и угушио је сирото дете — али то га од наваде његове није одвратило.

Добра сељанка нам је говорила често, да отац наш ради на агенцији паробродској, и да доста заслужи, али, да сав новац, што га заслужи пропије. —

— Ја сам од своје браће био најстарији. Увиђао сам добро, колико нам добра сељанка чини, те сам се старао, да јој колико толико љубав њезину наплатим. Већи део дана био сам у њезиној кући. Трчао сам у дућан по ђумбир и свећу, појио сам коње, чистио шталу, млатио пасуљ, — једном речи, ако је требало куда трчкати или извршивати какви омањи посао, то сам га ја на себе примао. С тога ме је и газда Цвеја радо гледо. Више пута ме је погладио по глави и рекао: Ти си добро дете, само остани таки! — Знао је он, да нас жена његова надгледа, и то му ни најмање није било неправо. Шта више, посредством своје жене сигурно нас је и он помагао. —

(Наставиће се.)

ЗАТОЧНИКУ...

Победиће српска мишца,
Победиће српска груд,
Разориће обест туђу,
Што се диже — узалуд.

У победи српске славе,
Ориће се српски пој,
У тој слави славићеш ми
И ти заточниче мој.

Лука Поповић.

ВУК СТЕФ. КАРАЏИЋ.

КЊИЖЕВНА УСПОМЕНА ОД Ђ. РАЈКОВИЋА.

(Наставак).

Ерцеговачко је наречје стекло било критичара такођер у Благоју Штипкаловићу, старцу Куцкалу, Јовану Ранитовићу (то је све троје био директор сремски школа Глигорије Гершић). За чудо је било заиста, да је и он устао на Вука, јер га је Вук пре неколико година сам морао бранити од Калиновића и Фрушића. Вук га је дакле држао за пријатеља, и жао му је било његова пређашња пријатељства и у књижевности друштва; али кад виде да и Гершић — овде Штипкаловић — напада на ерцеговачко наречје, а он се мораде бранити, ако му и није ишло од срца. Ево како му Вук одговара: „Познато је из додатка к ч. 18. н. С. 1821, да је Спасоја Мирољубића, старца од седамдесет година било „Неколико ријечи за српске дикоје списатеље." Ово је старац Спасоје писао Ерцеговачким нарјечијем, а потписује се у Бачкој. Штипкаловићу је најпротивније, што старац Спасоје пише Ерцеговачким нарјечијем, па за то штипа не само њега и мене, него и Ерцеговце и све остале Србље, који Ерцеговачким нарјечијем говоре, н. п. нијесте, прије, дијете и т. д. Ја мислим (као што сам, чини ми се, и прије нeђе говорио), да Србаља нема мање, који говоре Ерцеговачким нарјечијем, него оније, који говоре Сремачким и Ресавским. У народним нашим пјесмама, које су једино и вјечно благо и украшеније литературе наше, пјева се и данашњи дан усред Бачке и Сријема, као и усред Браничева и Ресаве бијело, лијепо, дијете, цвијет и т. д." А мало даље вели: „Ерцеговачким нарјечијем ја сам први почео писати; али нијесам казао још никоме (нити сам мислим) да је Сремачко и Бачванско нарјечије ружније од Ерцеговачкога; нити сам кога Сријемца или Бачванина понудио, да пише Ерцеговачки, него сам још говорио, да пише сваки нарјечијем предјела свога, у коме се родио и узрастао. Али може Штипкаловић рећи: „За што ти живиш међу нама, а пишеш Ерцеговачки." И он нека иде те нека живи усред Дробњака или Пиве, па нека пише Сремачки: ја му не ћу рећи за што то чини. Нити ја овђе пишем за саме Сријемце и Бачване, нити би он онђе писао само за Ерцеговце; него за све Србље. „Али сви Србљи не говоре Ерцеговачки." Не говоре сви ни Сремачки; а једним се нарјечијем мора писати; којим би дакле било приличније и правије, него својим, у коме се ко родио и узрастао, и које најбоље познаје? — Нека Штипкаловић само напише што лијепо и паметно, па Ерцеговци његову књигу јамачно не ће одбацити за то, што није њиовим нарјечијем писана; а тако исто мислим, да Сријемци и Бачвани неће одбацити књиге Ерцеговачким нарјечијем писане, само ако је у њој што лијепо и паметно написано. А (прави) списатељи треба да знаду једно и друго."

Да је Вуку тешко било, што је до овога ината дошло, види се из писма, што га је писао Мушицкоме други дан по Петрову дне 1821. где вели: „Колико ме је жао, толико и за чудо, шта би Гершићу, те се он тако на мене изопачи (он је и Куцкало и Штипкаловић)! Па да има право, ајде де! Нека га, срећан му пут! Заиста ми је жао, зашто сам ја њега држао за пријатеља као и Вас; а сад морам се бранити.“ Вук је после молио Мушицкога да га помири с Гершићем, што сведочи писмо од 26. јан. п. р. у коме вели: „Ако је Куцкало накупио 2000 ријечи Српски, то је млого, али око 1000 и ја сам и скупио, и купићу и једнако за будуће изданије. Кад бисте ме с Куцкалом могли помирити, врло би ми било мило, и неисказано би Вам благодарио. Ви можете бити свједок, да он у народу Српскоме нема још три човека, који га тако уважавају и почитују, као ја, и држао сам га за пријатеља, као и Вас; и ни данас се не могу начудити, какав ђаво њега наврати, да овако без невоље удари на мене! По свој прилици је томе крив прота Земунски; зашто сам чуо, да су они у Земуну некако засједаније о мени и о моме рјечнику торжествовали. Но било како му драго; ја би се опет желио с њим помирити, не за то, као да га се бојим, него ми је жао онакога пријатеља и помоћника у партији нашој. Деде се Ви, молим Вас, потрудите око тога мира нашега.“

Мушицки се заиста око тога потрудио, као што сведочи и овај натпис (књ. IV. 3):

„Чуйте, Стевановићу и Штипкаловићу! да ми влада,
Оћу, мећь вама миръ: яки сте, люб'те се садъ.
Союзъ дружественный треба књижество Србско;
Нуждно є боритис', да! Лѣпъ є ал' мећь браћомъ миръ.“

Гершић је од оно доба остао с Вуком у љубави све до своје смрти. *)

* Глигорије Гершић рођен је у Грабовцу, селу милитарском близу Саве, 14. дец. 1773. Нешто српски и немачки читати научи у Јарку, и будући је био веома трудољубив, а имао особито леп глас, постане српски учитељ у Огару. Видећи отац, да му син Глигорије између друге деце показује највише дара и жеље за науком, пошље га у карловачку гимназију. Дође у Карловце у први гимназијски разред сасвим неспреман, али вѐликим, постојаним, неуморним трудом дотера дотле, да су његови садрузи и поред најбоље пропедевтике имали посла с грабовачким милитарцем. У шестом, најстаријем разреду стече прво место одлике. Професори му били Грос и Волни С Волнијем је врло пријатељски живио, млого се од њега у наукама помогао и до смрти с њиме у преписци остао. Свршивши гимназију, изучи богословију приватно и постане у Карловцима нормалним учитељем. Неуморним трудом, непрестаним читањем и учењем, примерним владањем и ванредно красним појањем стече љубав и протекцију у митрополита Стратимировића, који га 1802 године постави професором карловачке гимназије. Како се као професор одликовао, најбоље ће се видити из ове сведоџбе митрополитове: „D. Gregorium Gerschics, qui ob praeclaras animi sui dotes anno adhuc 1802 ad Gymnasium mei ritus Carlovicense muneri Professoris, quo hucdum fungitur, admoveri meruit, eam in instituenda sibi concredita juventute semper exhibuisse solertiam et dexteritatem, ut in omnibus semestralibus tentaminibus publicam laudem reportaverit, atque pro indefesso suo erga solidiores studio, eam excitavisse spem, ut accedente morum, quibus se distinguit probitate, altiori quoque in sphaera hac munio idoneum et dignum existimem, pro futura ejus ubivis locorum validiori commendatione praesentibus erga requisitionem ejus lubens testatum facio. Datum Carlovicii die 6-ta Novemb. 1810.“ Био је директор основни српски школа у Карловцима од 1811—1814. Такођер 1811 би наименован за краљевског окружног директора народни школа у Срему, Рватској и Славонији. У том је звању остао до смрти своје, која га на пречац задеси 1 маја 1835. Он је одма у почетку директорства свога млоге лепе уговоре између општина и учитеља направио, гдекоју нову школу увео, гдекоју срушену подигао, гдекоју за-

У пролеће 1822 отпутује Вук у Немачку. „Freund! Vuk ist fort, wie Sie wohl von ihm selbst werden gehört haben (ex literis)“ — пише Копитар Мушицкоме под 21. мај. споменуте године. Вук је отпутовао у Лајпциг, ишао у Халу професору Фатеру, па се опет вратио онде. Ишао је и у Вајмар, те посетио Гета, који је преводио народну песму „Диобу Јакшића“ за свој часопис „Kunst und Alterthum“, а по том у Касл Јакову Гриму, из Касла у Гетинг, па опет натраг у Лајпциг. Године 1823 наштампа у Лајпцигу три књиге народни српски песама, од који прва би посвећена ерцегу вајмарском, друга грофу Румјанцову, а трећа кнезу Милошу. Те је године и Грим превео вукову граматику на немачки језик, пропративши исту занимљивим предговором од 4 табака, а професор Фатер анализом песме о Иви Црнојевићу из III. књиге. Рецензије о том издању народни песама штампане су у „Göttinger gelehrte Anzeigen“ 1823. Вук сам под $^{18}/_{30}$ јун. и. г. пише из Лајпцига Мушицкоме: „Пречестњејши Господине, високопочитајеми пријатељу! Већ има више од два мјесеца дана како се накањујем да Вам пишем, па сам ево данас баш наумио да надвладам и лијенштину и све послове моје.Ваља да сте, без сумње, чули, како сам се ја поћачио. Ово је нова епоха живота мојега. Из Беча довде ударио сам преко Прага и Дрежђапа (тако Чеси зову Дрездн), а одавде био сам отишао у 'Алу, ђе сам се бавио неки 15 дана, па сам се опет овђе вратио. Мени се баш скитња надала. Ваља да је моја дрвена нога већ заслужила оду Вашу? Ако ли још није, отидо одавде управо у Париз“. Опет из Беча пише му на Благовести 1825: „Видите ли Ви куд ја прођо прошавше године! Бог и Божја вјера, ако ми мојој дрвеној нози лијепу оду не начините, још ћу отићи чак у Париз и у Лондон, те ћу и тамо начинити ћ и ђ и љ и њ и џ, и „плевељ“ посијати. Знате да сам видио Гета, и да ми је послије писао један пут? Сад Нијемци уче Српски на врат на нос. Мислим да је већ наштампана читава књига (25—30 табака) Српски пјесама на Њемачком језику. Сад само још Ви гледајте да скоро постанете владика (макар и доцније митрополит), па ћемо онда запјевати „нам бизум олсун!“

У оно време, кад се Вук бавио у Лајпцигу, изишла је његовим настојавањем у тамошњем немачком „модежурналу“ слика

пуштену поновио У оно доба пише он конзилијару Урошу Несторовићу: „Omnes fere Districtus curae meae concrediti scholas aut negligentia praedecessoris aut ignorantia Communitatum, aut incuria respectivarum Jurisdictionum, partim collapsas partim vero funditus eversas fuisse et me tristis experientia docuit et Magnificentiae Vestrae — — perbene innotuit. Jam nunc quadraginta et octo opera mea indefessa, vel denuo erectas vel instauratas video. Sed restant adhuc et in Syrmio et praecipue in Slavonia et Croatia, ubi deterrima gentis nostrae ruditas ob culturam penitus neglectam jam dudum sedem suam fixerat, permulta loca, in quibus primum illud herculeo profecto labore ingentibusque sumtibus itineralibus efficiendum erit.“ Класичаре је старе и нове врло поштовао, добро познавао и марљиво проучавао: Цицерона је и Плинија и дан и ноћ читао, Канта обожавао, Шилера особито љубио, хердерове идеје веома фалио — у кратко: никад му књига није из руке избивала. Грчки је добро разумевао; био је редак и изредан Латин, тачан, темељан Немац, Славенин и Србин одличан — после Вука најчистије је Гершић српски писао у давидовићевим новинама. Стил му је кратак, јасан, снажан. Књижевник Димитрије Исаиловић о неком писму гершићевом овако му пише: „Седам листи писма Вашег, Господине! били су и остаће мени седам лепи писама Плинијеви! — Заиста га нисте за бадава читали, ни нѣга, ни изредног учитеља Вашег Цицерона. Лепо проничете у сваку и најтању бору срдца човеческог.“ Као човек био је поштен, неподмитљив, правду је бранио и чинио, истину љубио, тражио, — многе учио и савета им давао — многима помагао, слабије против јачи заклањао. Даровите своје синове с муком је и натегом изучио, и у сиромаштву и дугу умрьо,

сеица Филипа Вишњића, исечена на бакру, на осмини табака. Филип, озбиљан брат Србенда с гуслима, гуди и пева. И слика и текст уз њу направише сензацију код Германаца, који Србима дадоше име чилог, свежег, за живот способног народа, кога лепа будућност чека.

(Свршиће се).

НЕКОЛИКО ЧАСОВА У БЕОГРАДУ.

Прошло је било тек неколико недеља од како пуче први топ на граници српској, и објави свету, да је почео свети рат за слободу неколико угњетених народа под зулумом турским. Први топ одјекнуо је у сваким српским грудима, па и међу нама са ове стране Саве и Дунава, разлегаху се гласи убојне српске песме.

Ја сам се у то доба бавио у Земуну, те сам као и остали са неописаном журбом очекивао сваку и најмању вест са бојног поља.

Једног јутра одох у Београд, у престоницу слободног дела нашег мученичког народа, што се сада упустио одушевљено и одважно у борбу за слободу своје браће са много надмоћнијим непријатељем.

Прве жртве на бојишту су већ биле пале, и први рањеници са Бељине већ су били донети у Београд, и ја сам отишао тамо поглавито зато, да видим те жртве у борби за слободу раје босанске.

Чим ступих на обалу београдску, састадох се са мојим другом некадањим у школама, са медицинаром М. који је баш пре неколико дана ступио у болничарски кор кнежевине Србије, те ми се тако показа најбоља прилика, да заједно посетим бар једну болницу српских рањеника. После неколико тренутака, беласмо нас двоје већ пред вратима војничке академије, у којој сада бејаше болница под управом „црвеног крста“ српских госпођа.

На степенима већ осетих мирис карболне киселине и других сретстава за дезинфекцију ваздуха. Које тај необични мирис, а још више мисли што ми летеше по глави, учинише на мене необичан утисак. Чинило ми се, као да улазим у какву свету зграду, да се поклоним и да целивам свеце што у њој сада мирно почиваху. Грло ми се стегло, а груди да пукну. Ја сам се у тај мах и радовао и страховао.

Са таким осећајима доспесмо у ходник првог спрата. Ту сам угледао одмах неколико женских глава. Све су биле одевене просто, кућевно, гологлаве; очи им беху ведре и изгледаху озбиљно, а на лицу си им читао одважност и саучешће у народној ствари и спрам рањених жртава што беху поверене њиховој нези. Но што их је тада највећма дичило, то беше чиста бела платнена пруга око руке са црвеним крстом по среди — украс најлепши у оваким приликама за ваљану жену, украс што се не мери златом, већ племенитим срцем и благом душом, те чини да човек неко време заборави на самог себе, и да силно осећа, да је он члан друштва и народа, за који сви треба да радимо, да живимо па и да умремо, кад то потреба општа иште. То беху госпође српског „црвеног крста.“

„Госпођа Ј. Ч. — мој друг Н. Новосађанин,“ проговори мој вођа, приказујући ме једној госпођи, што нам на сусрет дође. После првих речи, којима се поздрависмо и познанство ухватисмо, упустимо се у разговор. Неколико дана пре тога беше допао глас о оној кобној битци на Јавору под генералом Захом. И муж госпође Ј. беше један од виших официра

у тој војсци, и тако ја одмах окрену разговор на те вести. Отворено и без страха, без знака и најмање зебње или очајања, говорила је госпођа Ј. да је битка та по Србе доиста била несретна, напоменула ми је друге непријатне појаве на другим ратним тачкама, „али, рече она завршујући говор, даће бог да по Србе не буде отуд никаквих злих посљедица. Доживићемо ми и победе српске, и ја се тврдо надам и верујем у сретан крај. Србија мора победити.“ — И одмах за тим извади из џепа неколико смотака, понуди мене и вођу мог, а и сама запали једну. Да-ли је тим хтела да каже како је свака нада дим, или је хтела да у диму сакрије зебњу унутарњу, или је хтела да каже тим, да у грудма српским тиња жар самопоуздања као дуван у смотци, и да се шири пламен самопрегоревања по Српству као дим по ваздуху?! Ко би то знао!

Растасмо се од ње и одосмо ходником даље, те дођосмо у једну гомилу људи, одевених у рухо болничко. То су рањеници, што смедоше већ излазити напоље. Они су живо приповедала о битци код Бељиче, како су прешли Дрину, дошли под Бељину, како су јуришали и ушли у њу, и како је — опет оставише.

Оставих и ово друштво те одох у једно болничко оделење. Беше то дугачка пространа дворана, наоколо пуна гвоздених постеља и пуна рањеника тешких и лаких. Гдекојем си на лицу читао како је силну крв пролио за слободу народа свог, јер му лице беше жуто као смиље. У једном крају одаје стајаше повелики шпански зид. „Тиме заклањају рањенике што су на последњем часу — што издишу,“ шану ми на уво мој друг. Језа ме прође на ове речи. Осетих да сам на месту где је близу обала живота, на месту, где многи последње часове тра[…] а онај зид ми изгледаше као права гр[…]ница између овог и оног света, као к[…] света и живота. У таким се мислима […] текох пред једном постељом. На њој се[…] један човек бледа лица. Ђуле му је […]нело сво месо испод потиљка на вра[…] те несме дуго лежати; на једну је ру[…] наслонио суморно чело, а другом — ј[…]ник! друге руке нема; њу је принео […] жртву ослобођењу босанске раје, а […] му је од руке још остало, то му је ле[…] наслонио на мали јастучић, да се одма[…] од тешког уморног за њу последњег […]сла. „Тај је понајвећма позлеђен“ приша[…] ми опет мој друг. Ја погледах на п[…]чицу што му беше изнад постеље, те […] њој прочитах, да је тај рањеник Хер[…]говац, звао се Вуле Шуљевић.

Провео сам по разним оделењима ј[…] неколико часова, и гледао сам како […]кари ране превијају. Лекари ти не б[…] Срби. Срби су били сами рањеници.

Сва су оделења била чиста и сви […]њеници беху чисто обучени.

После тог одох у болничку пис[…]ницу, где затекох неколико госпођа […] спремаху завоје. Са њима сам говори[…] данашњим приликама и о првим пот[…]бама у болницама рањеничким. При […]ласку опростих се са њима свима, се[…] се невољника и одох са овог светог […]ста одушевљен и охрабрен, јер видех[…] и рањеници радо и лако сносе своју […]вољу.

Признајем, да никад дотле нисам т[…] силно и ватрено осећао да сам и ја ч[…] једног народа, што се данас бори за […]боду и просвету, никад се нисам т[…] радовао што сам осећао да сам Ср[…] као у оним тренутцима, кад сам п[…]пут угледао на српској руци „црв[…] крст“ и слушао тихо уздисање срп[…] рањеника са бојног поља. Е[…]

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ХО МАЈ, ГЛЕ БЕЛАЈА!

Хуморeска.

(Наставак).

II.

Три четврти на осам избија, а ја већ на опредељеном месту — никад се нећу задоцнити на рочишту, а камо л' на првом. Шетам се горе-доле, сто сам већ прочитао „И. Ф. Шулце унд ...“, а нуз то све сам мислио шта ћу кажем. Нисам се код куће ни најмање ... нисам никакву орацију научио, ... ми је фајде, она треба да почне, ... потегне шта десето и ни налик ... тему, могу све у макулатуре ба... Само како ћу је познати — но она ... рати мени прећи.

Избија осам сахата, ја станем баш на ... сокака — да ме не промаши и ... се као бечки „Шток им ајзен“.

Ево неке цуре у башлику, гледи овамо, ... а ја не смем да дишем, прође поред мене, погледи ми у лице и у фран... браду, прође, опет се врати, опет ... ди и опет прође. Ја се окуражим ... за њом.

Ја: „Госпођице М...“ (ово М јасно казао, остала слова врло тихо и не...о).

Она: „О Владиславе (ја се управо зо... Владимир, али ништа за то) чисто ... сам познала, нешто ми мањи (пет ... два цола!) изгледате“.

Ја: „Обукао сам ципеле са врло ни...тиклама, тако рећи немају никакве, ... је врло танак, но ништа за то ...це М.. (опет као пре) моја љу... стаје тако исто велика, као и досад“.

Она: „Ја сам вам писала, да вам имам важно јавити“.

Ја: „Једва чекам да чујем —ваљда се не иде о глави нашој (почињем бити безобразан) љубави?“

Она: „Та скоро. Ви знате сестре моје какве су, завиде ми да ме ви љубите, ви који би могли грофице љубити (ја се мало накашљем) ви, тако горди Пољак (сиротица, незна разна словенска племена!) и емигрант“, (шта је то, истина, оставио сам пређашњу универзитетску варош, више тајно него јавно, онако инкогнито, — али она то не зна, да видим шта ће бити!)

Ја: „Зато опет ви остајете моја љубав и нико ме не би одвојио од Вас, драга М...“ (као пре).

Она: „Знам, казали сте ми, да ћу ја бити ваш анђео хранитељ, кад у битци топови ричу, мачеви севају и рањени јунаци вичу, и да сте у последњој битци (то управо није била битка, него ја сам се тукао са Чивутима ноћу на сокаку) само тражили анђела хранитеља (дошао је полицај сам) и кад сте сретно без ране непријатеља победили (то јест, да није дошао полицај...) и амо дошли, и кад сте мене видили, да вам се остварио ваш санак“.

Ја: (не знам шта да мислим, шали-ли се она или — али то би било страшно — или ме држи за кога другог)“. „Знам кад су трубе трубиле (звиждољке полицаја) ишао сам као бесомучан и тек ме излечише ваше дивне очи, (нисам смео да изриком назначим боју њихову). Ој М.... (као пре) ваша слика ме једнако прати.

Она: Ви ме дакле нећете изневерити и нећете слушати сестре моје, оне ће вам писати. Ја би била најнесретнија, јер ви знате....“

Ја: (управо нисам ништа знао, али нека сумња ми се појављује, да овде није чист посао). „Како би вас оставио, та ја

би себе презирати морао, да учиним такво дело“ (али какво?)

Она: Ено вид’те иде моја сестра Фридерика, збогом, сутра у ово доба опет овде, будите сретни и сећајте се Магдалене“.

И она брзо оде. (Свршиће се).

КРАЊАЦ И ВЛАХ.

Неког Крањца ухвате једанпут у крађи, те га почну бити, а овај стане јаукати; то чује неки Влах, који запита око себе стојеће људе: „Шта је томе те тако дречи?“ Они му рекоше, да је крао, па га сада туку.

„— Аха! тако му и треба, пасја вера, шта се пача у влашки посао! **В. К.**

КАЛЕНДАР.

Питао попа попадију: Пошо, шта је данас? је л’ петак ил’ субота? Ако је субота, морао би вечерње служити.

Чекај, чекај, попо, рећи ће поша; ја ћу то теби одмах најбоље знати казати по мојим кошуљама: У понедељак сам купила; у уторак квасила; у среду лужила; у четвртак парила; у петак прала; у суботу стерала, — акурат, попо, данас је субота! **В. К.**

КЊИЖЕВНОСТ.

Морална историја жéна̂. Написао Ернест Легуве члан француске академије. Превео М. Ђ. Милићевић уредник „Школе.“ У Београду у државној штампарији 1876.

(Свршетак).

Стр. 103.... „бављење уз нас жене коју љубимо, и њезина брига о нашим радњама и пословима, обогаћава наш разум свим деликатностима женске душе,.... брига о животу, брига о жени и деци, даје нешто човеку, што му саможивом увек недостаје, а то је срце човечије с главом филозофском“.

Стр. 125. „Љубав се може наћи и у срцу каквог пустињика, али је никад нећете наћи у срцу каквог распусника“.

„Страст је ветар који потискује лађу, талас који је љуља, али никад није крма која је упућује. Ко би хтео завести брак без љубави, ставио би у њега очајање; а ко би у браку показивао љубав без дужности, тај би у њему утврђивао рӯг и распусност“.

Стр. 144. „И ви сама (мајка васпитачица своје деце) немате више права, да будете жена ташта, кaћиперка, ћудљива, јер сте ви једна жива лекција, и ако хоћете да дајете васпитање своме сину, ваља најпре да васпитавате себе саму“.

Стр. 145. „Ако мајчино васпитање, продужено до дванаесте године, није напојило дете поукама о части и достојанству; ако оно није оснажило његову још нечврсту моралност против штетних примера: ако оно није неизгладљиво урезано у њега гнушање на лаж и на притворност; ако оно није мало по мало оснажило и саму његову природну мекост, јавно васпитање га може скршити или изопачити.

Стр. 147. „Оне (мајке) су удахнуле у њих он[у] женску душу без које нема никад правог велико[г] човека“.

Стр. 151. „Узалуд се светле око вас љубав и пламена пријатељства, па некад и сами ентузијазми, у дубљини душе ваше диже се сваки да[н] све лепши, божански облик мајке ваше! Човек нађ[е] и других срдаца која га чак обожавају; али г[а] она (мајка) једина љуби!“

Стр. 190.... „Шта су све философске системе[,] све друштвене утопије, све утопије политичке, св[е] створови духа, створови често прелазни, који с[у] данас може бити сјајни, а сутра може бити јалов[и] и смешни, шта је све то према оној обожавно[ј] непроменитој добродетељи, која нема ни страст[и] ни постања и која нас једино истински приближује Богу — према нежности? Нека сутра не[с]тане генија са света, свет ће опет остати досто[]јан погледа свога родитеља; али ако би нестал[о] нежности, љубави спроћу других људи, земља б[и] постала прави пакао. Света је Терезија то крас[но] казала: „Ала ја жалим ђаволе што ништа не љубе!

Стр. 193... „Прегледајте у памети све слав[не] људе, који су вам познати, па ћете наћи толи[ко] пута, прозревши у тајну њиховога живота, по једн[у] жену, која има свој део у њиховом раду и вл[а]дању; она је задах а они су радња. Ова је чи[]њеница била верна у сва времена; а док се жен[а] оснажи васпитањем, чињеница ће та постати г[о]тово редовно правило. Човек можда сам није н[и]кад потпун; он то постаје тек са женом и кроз жену“.

Дуго би било, кад бих још коју реченицу испи[]сивао из ове ваљане књиге, јер што се приближујемо крају, где се говори о жени у породичко[м] животу, о жени у разним радњама, све се ви[ше] гомилају лепе мисли одушевљене за бољитак жен[е] и по томе и целог друштва, тако да не може[м] управо одабрати, која је мисао лепша, а ко[ји] предлог уместнији, те ми ништа друго не пре[]стаје, него са исписивањем престати, — јер би

морао читаве табаке исписивати — држећи, да је ово доста и оних мојих неколико речи уз то, па да се читалачка публика увери о њезиној ваљаности и да ће сваки и свака, којима је стало до напретка своје женске а и мушке деце, ову красну књигу набавити, у којој ће наћи лепих поука, лепих мисли, које ће још и друге нове мисли породити, којих у књизи самој и нема, јер један човек заиста није у стању предмет као што је овај исцрпети; шта ја велим, један човек? та ни читав народ неможе га исцрпети, јер видимо, да се с тим предметом занимају све озбиљне главе од када је човека на земљи, што ће увек бити. Поједине ставке у овој књизи моћи ће бити предмет разговору и у забавним друштвима, јер забава не састоји се у вечитом „трич-трачу“; само тако се чини, као да све наше забаве и сви наши забавни скупови, било јавно или приватно, састоје се у вечитом разговору о „ништа“. Но наде је, да ће и у нас, у том обзиру на боље поћи, јер ћемо иначе остати с културним „ла̀ком“ превучени дивљаци.

А. М. М.

КЊИЖЕВНА ПРИКАЗИВАЊА.

„Црногорка“ од Франческа д' Онгаро, с немачког превео Јустин Милан Шимић у шестнаестини 62 стране, цена 40 новч. — Ко хоће да позна чист још непомућен карактер нашег дичног јунака Црногорца и његову сапутницу Црногорку; ко хоће да види како се у томе дичном народу дели и пресуђује поштење и правда у самом народу без писаних закона и отуда да оцени врлине јунака нашег, а преко свега ко жели да упозна велики дух и првог реформатора дичне Црне Горе блажено-упокојеног Петра Петровића-Његуша: тај нека прочита ову лаким штилом написану „Црногорку“; па ће све то у брзо и добро сазнати. С тога ми препоручујемо ову књигу свакој српској кући и сваком Србину.

В.

ДРУШТВА.

(**Матица Српска**) држала је 23. јануара о. г. редовну главну скупштину, која је имала да се посаветује, шта да се чини сада, кад уг. министарство новом наредбом строго налаже, да се до 15. фебр. о. г. морају све припреме учинити за пресељење текелијнога фонда у Будапешту. На предлог дра Илије Вучетића реши се, да се још једна поднесе представка министру, а уједно и да се спремања чине за сеобу; остане ли и ова представка без успеха, те министар не усхте да одустане од извршења своје наредбе, онда да се поднесе и самој круни. За овим покрене председник г. Ст. Брановачки питање о томе, како ће „Матица“ од сада рад свој продужити, какве ће промене бити нужне и како да се из осталих фондова удесе плате чиновничке. Ово се остави управљајућем одбору.

ДОПИС.

Господине уредниче!

Ево вам шаљем писмо Већеслава Ханке, које је писао покојном патриарху Јосифу Рајачићу. Ханка у књижевности чешкој заузима лепо место, и као што Пипин каже: „своей преданностью дѣлу и неутомимымъ трудолюбіемъ онъ оказалъ важныя услуги литературѣ“. Исти даље вели: „Труды Ганкы были почти исключително посвящены чешской старинѣ, литературѣ, археологіи и нумизматикѣ“. После вели: „вообще со всѣмъ усердіемъ заботился о распространеніи панславянскихъ понятіи“. Он је био готов да се прими руски језик за књижевни свију Словена и „надѣяся, что спасеніе славянства отъ чужеземнаго ига и чужой народности заключается въ Русіи“. Ханка се трудио и на старој словенској књижевности, али с мањом срећом. Између осталога издао је и Сазаво-емауско јеванђелије. На послетку, хотевши себе узвисити, бацао се блатом неумесно на бољега од себе, али ово у место, да га је узвисило, а оно је бацило тамну сенку на-њ. О овоме Пипин ћути, али Slavische Bibliothek. Erster Band не може са земље ишчезнути. Али ипак уза све то држим да ће старим словенским језиком писано писмо Већеслава Ханке, који „былъ однимъ изъ самыхъ усердныхъ тружениковъ новой чешской литературы“, достојна места наћи у „Јавору“.

У Карловцима. **Јов. Жив.**

Писмо то гласи овако:

Ваша Свѧтости!

Оуслыша что Г-нъ профессоръ Петровичь пріѣдеть къ намъ възрадовахъ сѧ зѣло въ надеждѣ, да привезеть съ собою давно мною жданыѧ рѫкописы Брашовскыѧ, ибо оу мене приготовлены и Апостолъ и евангеліе на клѣеной хартіи и ихъ скорригованіе съвршило сѧ бы въ немногыхъ днехъ. Азъ имѣюхъ оуже оудовольствіе оупоминати Вашей Свѧтости, что моѧ меценатіѧ въ млатоурыхъ лѣтехъ, и оумреть ли она прежде чѣмь азъ оуспѣю оныѧ въ печати приготовить — неиандемъ тако легко дроугыѧ покровительница православныхъ рѫкописій.

Ожиданыѧ рѫкописи находытьсѧ въ ризницы црькви св. Николаѧназыклисмон Комаршекъ въ градѣ Брашовѣ междѫ и дроугыми именно: апостолъ и дроугаѧ Евангеліе въ

такомь форматѣ и такымьже почеркомь писаны како здѣсь прилагаемый листокъ ⁄·. Вѣрнѣйшая пресылка и скорѣйшая государственый дилижансъ, коимь бы азъ и възвратилъ милостиво посланое.

Ректоръ цр̃кве св. Георгія на Градчанехъ Г-нъ Їоанъ Крбецъ просилъ мене приложити для Вашея Святости и для Г-на Проты Стаматовича Desatero knih Historic cirkevni od Evsebia, и надѣеть ся что милостиво приняты бѫдѫть.

Г-нъ Петровичь взялъ тоже для Матица србскыя Časopis českeho Museum книжкы тамо недостающія, именно: 1851. sv. 4-ty 1852 sv, 4ty. 1853 sv. 1. 2. 3. 4. и 1854. 1. 2. 3. и за то нашъ Моузей проситъ о допл̃неніе Сербскыя Лѣтописи по приложеномоу листкоу.

Препороучаю ся милостивой памяти и проса Высокоблагословенія имѣю чьсть быти Вашея Святости

Прага 8 окт. 1854.

нижайшій слоуга
Ваштеславъ Ханка.

СИТНИЦЕ.

(Први громоводи). Громовод је изумео год. 1753. у Филаделфији Венјамин Франклин, но с почетка нису хтели људи да га употребе и било је много тешкоће, тако да се у једној малој француској вароши Ст. Омару г. 1782. породила чудна распра. Неки тамошњи адвокат Визери де Боавале био је први, који се усудио да мете громовод на своју кућу. Његови га сграђани за то туже варошком суду а овај закључи, да се громовод мора скинути. Боавале апелује даље на савет; овај је ствар паметније узео и закључи, да је сваком слободно обезбедити своју кућу против грома. Али како се чини, и тај закључак није прошао без свакојаких тешкоћа, јер су се водиле читаве парнице, у којима се овај проналазак на разне начине тумачио и схваћао. Знаменито је овом приликом то, да се чувени крволок у француској револуцији, адвокат Робпијер (Robespierre), са толико оштроумља и речитости заузимао за громовод, да је тиме побудио општу пажњу. — У Америци се громоводи врло брзо заведоше. Код Немаца је први завео г. 1754. неки Дивиш у Прендицу код Цнајма у Моравској; а у Енглеској владика Рикард Ватсон г. 1762. у Пајесхилу; г. 1769. у Хамбургу на Јаковљевој кули и у Сагалу на цркви; г. 1775. на двору у Дражђани; г. 1776. на звонику маркове пијаце у Млецима и у Падови, а г. 1788. у Нирнбергу. — * * *

(Пољубац). Пољубац је нем говор између два млађана срца који се пољубцем више нег милионима речи разумеју.

Пољубац је у љубави оно што „напред“ у јуришу. Пољубац је отвор’ „граду (т. ј. срцу) врата.“ Пољубац је „пик-ник“ где сваки љубавник свој део приноси.

Пољубац је „печат дара љубави.“ Пољубац је референт наших унутарњих мистерија.

Пољубац је увертира љубави: за тим иде опера а то је — брак. **Лука.**

(Моде и обичаји у старо време). Г. 1234. спавао је енглески краљ први пут на сламњачи, а пре тога на даскама; г. 1246. биле су већином куће у Лондону још сламом покривене, а г. 1300 нису тамо још знали за фуруне и камине; нису знали ни за кола. Отмени јахали су на коњи а госпе остраг за њима. Г. 1340 износио је порез 30,000 вунених џакова. Судије и адвокати примали су своју плату у цимету и биберу. Г. 1334. дођоше прве чиоде; а пре тога служиле су се госпе дрвеним иглама; г. 1334. ковао се први новац у Енглеској. Прве свилене чарапе носила је краљица Јелисавета г. 1561. пошто је француски краљ г. 1540. моду завео. * * *

ОДГОВОРИ.

Гђци ** у м. — „Шта је узрок да бубуљице по кадкад имају благо произволеније своје љубопитљиве главе кроз кожу у свет промолити, и како би их требало васпитати, да се тог љубопитства окану?“ — Против те јогунасте оспе по кожи употребљују се врло различите ствари: ту су вам хладна, парна и сумпорна купатила, ту су вам пасте од сумпора, ту вам је утирање разним сапунима, влажење разним водицама (од којих смо једну у 2. бр. „Јавора“ споменули) и т. д. Шкрофулознима, који имају те бубуљице, даје се још и да пију зејтин од рибље јетре. Проф. Хебра у Бечу радо даје ову пасту: Lact. sulf. Kali carbon. Glycerini, Aq. laurocerae. Spirit. vini gallica. aa part. aeq. Четкицом се у вече свака бубуљица намаже том пастом, а ујутру се опере. — Питате нас даље, како се зову „митесери“ српски, — не треба да их зовемо, дођу они и сами.

Г. С. Ј. В. — Генерал Гарибалдија рођен је 4 јула 1807. у Ници, дакле је сада 70 год. стар.

Једном „почетнику.“ — Напротив, — баш за то, што сте почетник, не треба да се срдите, кад вам се песма не штампа.

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 6. У НОВОМ САДУ 6. ФЕБРУАРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

ЦРКВА ЂУРЂАНА.

(ЛЕГЕНДА)

од **Мите Поповића.**

(Свршетак).

Пуца дрво, пуца камен
До неба се диже пламен,
А од дима с' облак створи
Српска мука гори.. гори.
Дим се вије, огањ ждере
Ни спомена већ од села,
Само јоште на брежуљку
Што црквица стоји бела.
— „Нудер чуда! виче ага,
Црква јоште и сад стоји!
То ће само тек забава
Лепа бити, друзи моји,
Када цркви тврда врата
Секирама одбијемо
И са хати брзохвати
Листом у њу удегнемо,
Кад певнице и столове
Кад у јасле претворимо
Коње своје пред амвоном
Са литија назобимо“!

Турци дивљи, као пако
Грохотом се насмејали,
Те жељезом малој цркви
Растављати врата стали.
И багљеме попустише
И браве се поломише
И црквена мала врата
Пред Турци се отворише
И грабљива гнусна хорда
Ударив у јасне зурне
У Ђурђану цркву јурне.
Али шта је?. шта се збило?
Да ли је из ведрог неба
Сто громова ударило?
Да л' се тврда земља тресе
Од покора и чудеса?
Или звезде репатице
Падају ли са небеса?
Шта се збило? те је турска
Устрављено хорда стала
И пред врати свете цркве
Дрхатом на земљу пала?
Шта се збило, поганија
Те се тако упропасти?
Хој хришћанска браћо моја
Одма ћу вам редом каз'ти!

У црквици диван коњиц —
На свету га више није —
А коњицу из ноздрва
Живи плам и огањ бије
А звезда му сјајна пала
Међу мудре очи двије
Још богата густа грива
У небном му сјају плива.
Лаки коњиц с копитима
Тле цркви не додиркује

Већ на дивно чудо Мује
И поганим бесним псима
Ко да моћна крила има
По зраку се диже, лети —
А на њему божиј слуга
Мучениче Ђурђе свети.

Одора му ко од снега
Лице као сунце што је,
У венцу му мученичком
Трепталице звезде стоје.
Уздигнуто бојно копље
У десници моћној, ено,
Као да је од небеског
Чистог зрака саливено,
А из којих веља милост
И доброта вечна точи,
Мирне су му благе очи. —

Устрављена турска хорда
Ни да писне, ни да крочи,
Али ага гњевом плану
И мамно са хата скочи,
Те он трже из корица
Сакривену гују живу
Измашиву сабљу криву,
Па полети, па потече
Да прободе, да пресече
Светог Ђурђа мученика
Малој цркви заштитника.
Ага бесни, куне, кара —
Страхота је слушати га —
Тих погрда неби наш'о
У стотину турских књига.
Куне судбу, куне себе,
Кара небо, кара бога:
Ал гле чуда изненада,
Ал гле чуда големога!
Бесном зверу јоште сипа
Гнусан отров из чељусти,
Али сабљу подигнуту
Не мож' да на Ђурђа спусти:
Рука му се скаменила
Ко што беше уздигнута
А из руке звеком паде
На земљу му сабља љута.
Турска хорда ником ниче
Пред црквом у ниском праху,
Те не смије ни да писне
У трепету и у страху,
А вођа јој, зверски ага
Подигнутом руком стоји,
Као да би рећи хтео:
Да се човек бога боји.
— „Господару, моћни аго,
Дигни сабљу твоју бојну!
Води храбру твоју војну
Што са неба скинула би
Дугу с тебе седмобојну!
Води војну, што ти ј' верна
У зли дани и у срећи!“
Е тако ће онај слуга
Господару своме рећи;
Ал аги се срце пара
Што не мож' да одговара,
Е ага је нем остао
Кад је бога карат' стао,
Па у боку неизмерном
Кад и када нешто мута
А десница грешна рука
Остала му подигнута.
Турска хорда ником ниче
Пред црквом у ниском праху,
Па не смије ни да писне
У трепету и у страху.
Ал из цркве са олтара
Божиј светац проговара:
„Ко у цркву ову хоће
Мора бити душа чиста:
Блажен који бога хвали
И његовог сина Христа
И великог мученика
Цркви овој заштитника!“

ЈЕДНА НОЋ НА БАЛУ.

Коме не иде игра у ноге, тај нема посла на балу, ама баш никако.

За мене знала је већ цела околина, да имам ванредни дар у чепању играчица; а ја сам наравно ту моју способност знао најбоље оценити, те сам за то тврдо одлучио, окануги се ћорава посла, и невћи никад на бал.

Та насео сам и награисао на њему у мојим младим годинама, горе него маџарска депутација у Трсту и европска конференција у Цариграду. Било је дакле свега доста.

Удварање ишло ми је истина боље од руке. Знао сам наиме безконачно и красноречиво празнословити о лепом и ружном времену, о ширини, дужини, па и о самој висини балске сале; а кад и кад био сам врло пикантан у оговарању и подсмевању, а напоследку ако ћу право рећи, умео сам и саме карикатуре боље извијати него и сам Лаза Костић његове гласовите каламбуре.

Али бал није за удварање. Та већ и мала деца знаду, да је на балу свима лепотицама мозак завргнут то јест за игром; а ја додајем још: да је сваки благонадеждни јуноша пропао, ако мисли, е ће се на балу код своје лепотице удворити и њене љубавне осећаје према себи узбудити.

Но ко је могао о свему томе уверити моју тетку, кад је њено четирдесетљетно срце, још увек тако силно за балом чезнуло.

Она је заповедила да се иде и ја сам морао ићи, јер не могох се замерити тетки, која ми у изглед стављаше наслеђије од петдесет хиљада форината.

У девет сахата бесмо обоје готови. Ја у бело и у црно, а моја тетица у самим машлијама и чипкама, из којих се тешко и видила.

У гардероби једва што сам почео достеривати мараму на врату, а моја тета већ готова и заповеда да се улази.

Хитила је моја увек тачна тетица због тога, што је ангажована на први кадрил са градоначелником, па се бојала да не одоцни.

Наш улазак у салу беше величанствен.

Моја милост улазила је са мало дигнутом главом горе и напућеним уснама, са свим аристократски, а моја љубазна тетица, она је ситно поред мене цупкала и удивила се у њене машлије и чипке као ружа у чуну.

У дворани већ се спремаху за први кадрил. Музика још није почела, али мени се већ мозак вртио, чим сам у салу ушао.

Ха, врло лепо, ево господина градоначелника. Надам се, да сте са мојом тачношћу подпуно задовољни.

Више него задовољан, милостива госпођо! ја се дивим и високо уважавам вашу пажљивост, коју моја маленкост код вас још није ни заслужила. Ту се градоначелник дубоко поклони, и пружив руку мојој тетици, стадоше обоје у ред за предстојећу кадрилу.

Ала је ђаво та моја тетица, како уме да стане, и како уме да се намести, па како јој враголасто доликује она лева нога малко напред истурена.

Но, ох Боже мој и сви свеци, како на небу, тако и на земљи! каквих малера није било на балу, и какви их још бити неће.

Ено се већ неке лепотице кликоћу, ено их где шапућу, а све крадом гледају у ноге моје машлијасте и чипкасте тетице.

И ја нехотице погледах доле, и нека ми опрости моја слачајша тетица, и ја прсну у смеј, па и данас се смејем кад се на тај малер сетим.

Сирота моја тетица!

Она је у њеном заносу за првом кадрилом, заборавила свући злосретне плетене зимске ципеле што их је преко ла-

*

ких ципела навукла: па сад ето како изгледа, кад јој представих њену неудаћу са плетеним ципелама у мало што није сирота пала у несвест.

Одмах смо отишли у гардеробу, и ја имадох сада част власторучно скидати те злосретне ципеле. Поред тога извукао сам још лекцију, наравно: ради моје непажљивости, несмотрености, непредострожности и лакомислености.

Међу тим музика засвира, а моја тетица брзо заборави на овај малер и заплови у кадрилу.

Бејах далеко удаљен, па вам нисам у стању причати, како је играла моја тетица. Али већ издалека видио сам да је моја тетица од господина градоначелника, на чисто српски да се изразим, јако абштеховала. Он је изгледао као телеграфска мотка а моја тетица као маџарски монитор, што је под Београдом био морски бој са српским стражаром.

Кадрила сврши се у миру и љубави, а сад започе вратоломна полка.

Поред мене пролетаху све двоје и двоје, као сенови.

Али оно лепо црномањасто девојче тамо, што неигра већ лети са својим играчем? оно није сен заиста не, оно је Лепосава.

Како сам је угледао, одмах сам отишао њеној матери, и протестовах у име њеног здравља, да је сувише играла.

План ми испаде за руком. То лепо умиљато девојче седило је сада на опомену материну у крај мене.

Ја сам ћутао, и она је ћутала, али не за дуго, јер се ђаво попео на јабуку па ми неда мира — шапуће ми једнако, да се удварам.

Ја започнем о лепом времену — неиде — о ружном — ни толико — продужим о сали, њеној ширини, дужини, висини — али и ту попуцаше све штрањге. Сад зажмурим и тек што јој изустих — ја те обожавам несравњена лепотицо, убићу се оним новим маџарским толом што пе пуца напред већ натраг — и тек што сам се спремио да пред њу клекнем — али немилосна Лепосава даде новом изразу руку, погледа ме, насмеја се њеним сребрним гласом — и одлети у то шејтанско коло играчко.

Сви се играчи зноје и дувају а ја не само да се знојим и да сам задуван, већ у мојим грудима, рекао би, букти најужаснији пламен моје презрене љубави.

Већ сам се жив поплашио, да ће тај пламен у мени прогорети, те ће ми изгорети кошуља од најлепша батиста, и моје салонско одело које ме кошта осамдесет форината.

Али где је несреће ту је и среће. Поред мене пролажаху послужитељи са сладоледом и ја сам сад један оброк за другим отимао и њиме мој љубавни пламен гасио.

(Свршиће се).

ЖИВОТА ПУ'ТИ.

У срцу су лаки броди
Пуни добра, гадни страсти,
И чуднијег шта ту нема —
Не могу вам све изкасти!

У памети веран бродар
Што управља жића броде,
Казујући поуздано
Кршно стење, плитке воде.

Тешко оном чија лађа
Без бродара на пут пође,
Јер ће тако не до среће
Но до пада свог да дође! . .

У Пожуну 21. фебр. 1866.

† Јован Грчић-Миленко.

ГЛУМАЦ.

ПРИПОВЕДА А. ХАЏИЋ.

(Наставак.)

VI.

Смешно је гледати, кад болестан човек хоће силом да покаже свету, да је здрав, здравцит.

И стари Милојевић је боловао, али не од болести, већ од туге, што га оставише баш они, који му беху дика и понос, утеха и узданица старих дана његових.

Од одласка њихова није могао ни да пише, ни да чита, нити да ради што.

Једина му је разбибрига била лула и чибук.

По цео дан би само пушио и свеједнако је тражио самоћу.

Хтео је да буде сам са тугом својом.

Хтео је, ал' му се ни то не даде.

По цео дан долазили би му у походе пријатељи, сродници и познаници, које да виде шта ради, које да му се свете, а које да га теше.

Стари Милојевић држао се јуначки. Тако је умео савладати себе, да није могао опазити нико на свету, да му је срце тужно, да хоће да препукне од бола.

Лако му је било изаћи на крај са мушким светом, али како да доскочи силним пријама и тетама, које му дођоше на врат, као бојаги да га теше, али управо да му трују живот заједљивим оговарањем.

Наумио је био да ћути, у нади, да ће их ћутањем отерати најлакше.

Пустио их је да чантрају, да чангризају, да ландарају језиком.

А прије и тете несу биле у томе постидне ни најмање.

Све редом пуштале су по коју жаоку у ојађено срце старог Милојевића, али се у томе нарочито одликовала прија Сара и тета Перса.

Обе су умеле развести вешто разговор по правилима редовног чаркања, само да би могле измамити старог Милојевића из заседе, коју је саградио себи од свог ћутања.

— Ја вам кажем, пријо рано, — поче тета Перса, — да је Милева са свим добро радила, што је отишла са мужем својим. Та реците ми, Бога вам, куд је пристала жена без мужа свога!

— То је све истина, слатка тето, — прихвати прија Сара, — али знате, људи су људи па говоре свашта. За то би и наш пријатељ најпаметније био урадио, да није допустио Милеви, да се потуца по свету са мужем својим.

— А шта се то тиче кога! Нека сваки чисти испред своје куће! — одговори тета Перса.

— Та и ја велим то исто! Шта је нама стало до туђе невоље, кад имамо доста и своје. Само да та беда није постигла баш нашег милог пријатеља. Погледајте само патника како је невесео. Од тешке туге не може да проговори ни једне речи.

— Каква туга? Та није он тужан! А ко за што би и тужио. До душе, вредно би и било тужити за девојком као што је Милева!

— Имате потпуно право, слатка тето! — настави прија Сара. — Та, ква девојка, као што је била Милева, не заслужује ни да се говори о њој а не да се још тугује за њом.

Старог Милојевића стало је тешке муке, да не запита, какво је то зло дело учинила његова Милева.

— Та ја сам говорила и гово-

рила покојној прији, Бог јој дао души у рају насеља, да не отхрањује добро ту кћер своју. Аја, не хтеде ме жена послушати. На срећу што се Бог смиловао, те је узеде к себи, па тако није дочекала, да гледа својим рођеним очима срамоту кћери своје!

Тај разговор почео је у старом Милојевићу распаљивати гњев. Та то је заиста страхота, да не дају ни у гробу мира жени његовој, тој доброј, благој души, која је била мати, да јој је ваљало тражити пара.

Ускипио је био у њему јед, али је ипак имао толико снаге, да се уздржи још мало.

— Ја не знам, пријо рано, шта ће бити од тога света. Та наша омладина, стид је изрећи, не ваља вам ама баш ништа. Покварила се, да већ не може бити горе. Не слуша, не поштује старијега. Не зна за закон, за поштење. Ради што хоће, иде куд хоће! Бадава, мора отићи све у суноврат, мора свет пропасти!

— Тако је, слатка тето! Та реците само, да л' се то десило кадгод за наших времена, да се добро васпитана девојка из добре куће и од честитих родитеља, јединица у оца и мајке, тако заборави, па да погази свој образ и своје поштење, и да остави свога старог оца за љубав једне скитнице, вуцибатине!

— Та но, но, пријо рано! Не треба се жестити. Зар сте заборавили, да је Милева наш род и сада још.

— Какав род! Хвала вам на таквом роду, слатка тето! Милева мени нити је род, ни помози Бог од данас! Ја не ћу да знам више за њу!

Старом Милојевићу било је на те речи у тај мах тако, као да му когод кида срце на комаде.

Зар је то заслужила кћи његова од свога рода, да је грде као најгору на свету? Зар нико од рода да не устане у обрану њезину? Зар је то такав грдан грех, кад жена воли свога мужа нада све на свету?

Старог Милојевића јако је болело, што му је кћи изметнута руглу и порузи светској.

Љутило га је, што му се кћи осуђује тако неправедно.

Та показаће он већ и свету и родбини, да немају право, што оговарају кћер његову.

Да су могле и слутити само прије и тете, да ће им оговарање и опадање произвести са свим нешто друго, него што су хтеле постићи: заиста не би потрошиле биле толико речи на куђење и на пањкање.

Ко дакле да им опише чуђење, кад опазише на једанпут, да стари Милојевић вади чибук из уста, да је дошао пред њих, и да их пита озбиљним, не баш веома учтивим гласом:

— А да ли је заслужила кћи моја, да је осуђујете тако попреко? Реците ми без зазора, чиме је окаљала добар глас и поштено име своје породице?

— Да нас Бог сачува, као да бисмо ми знали рећи о њој што зло, али...

— Но, па шта?

— Али нам морате допустити, драги пријатељу, да је то веома смешно, да не рекнемо жалостиво, да девојка остави свог рођеног оца за љубав једном комендијашу, једном никоговићу!

— А да л' познајете, Бога вам, пријо, тог човека, ког сте баш сада назвали никоговићем?

— Не познајем, — одговори прија Сара, — нити сам га кадгод видела, нити га желим познати. Нека се и даље моли оном Богу, ком се и до сад молио, да се не сукоби са мном; јер ћу му, ако се нађемо, очитати

буквицу, да ће ме се сећати, докле год живи. Та реците ми само, је ли то лепо, је ли то поштено било од њега, да заврне мозак девојци таквог честитог и ваљаног оца, као што сте ви, драги пријатељу!

— То је све красно! — одговори стари Милојевић љутито, и стаде махати по ваздуху чибуком, као да би хтео да нашара коме леђа, — али за сад, драга пријо, можете уштедети себи ту муку. Чујте дакле и запамтите добро, да је то била моја воља, да Војин узме моју Милеву. Не браним, ако рекнете о њему, да је лош глумац, да не ће никад дотерати до правог уметника; али то не ћу трпети, да когод преда мном назива мога зета никоговићем и непоштеним човеком! Јесте ли ме разумели?

Прије и тете стадоше се згледати, као да би хтеле једна другу да пита, да ли су то добро чуле или не?

Стари Милојевић настави учтивим гласом:

— А сада изволите у дворану, ако желите да се мало прихватите чега. Тамо је и гласовир па можете и поиграти и посвирати и попевати по својој драгој вољи. Можете радити, што год хоћете; али ако се усудите рећи само једну једину злу реч о кћери, или о зету моме, то нека буде Бог у помоћи грешним душама вашима!

Али пријама и тетама није било ни до јела, ни до игре, ни до свирања, ни до певања. Одмах су се покупиле и целога свога пута грдиле су и псовале старог Милојевића, што их је дочекао и испратио на тај начин. На послетку су се утешиле. Та шта су могле друго што и очекивати од таквог неотесаног будале, као што је стари Милојевић, који се био тако заборавио, да је устао у обрану свога зета, тог скитнице светске, ког је морао протерати из куће своје.

А старом Милојевићу расло је срце од милине, кад је видео, како се на врат на нос журе прије и тете, да му што пре оставе кућу.

На једанпут постаде весео и добре воље, и од велике радости у мало што није загрлио свог старог слугу Јована, који је баш тада ушао у собу, носећи новине с поште.

Што није чинио већ од дужег времена, то је сад урадио: узео је у руке новине и стао их је превртати.

Готово у сваком броју новина, које су излазиле у Београду, тој дичној престоници српској, наилазио је на име свога зета.

Шта то може бити, да га спомињу тако често?

Није могао одолети жељи, да их не прочита.

Све те новине редом ковале су у звезде његовог зета Војина Славнића, који је у народном позоришту у Београду као гост био излазио на позорницу већ неколико пута.

Све новине, што је заиста велика реткост, слагале су се у томе, да се на српској позорници није још појавио такав глумац-уметник, као што је Војин Славнић.

При читању тих новина, које су трубиле на сву меру уметничку славу војинову, обузимала је старог Милојевића нека милина, неко задовољство.

Осећао је, да му се враћа његова стара добра воља, која му је до сад увек живот сладила.

Ал' на брзо стаде га мучити сумња:

— Не заноси се, стара луда главо! Зар си заборавио, да није све злато, што се блиста! Зар не знаш, да новине не говоре увек истину!

Стари Милојевић даде се на премишљање.

На једанпут удари се по челу, као да би хтео разгонити црне мисли и повиче:

— Морам се уверити сам собом, да ли је све то права, сушта истина, што пишу новине о Војину.

Што је рекао, није поре.ао.

Одмах заповеди Јовану, да се спрема на пут за сутра, а кочијашу, да упрегне у кола најбоље коње.

(Наставиће се).

КО ЈЕ КРИВ?

РОМАН ЈОСИФА СУБОТИЋА.

(Наставак.)

Протицаше тако година за годином, кад из небу'а завлада у нашем селу нека болештина, — као зараза. У нашој кући смрт се одомаћила. Оде ми један брат за другим, умре ми и моја мала сестрица Данка, коју сам волио више него село. Плакао сам дан и ноћ за њом. Грувао сам се у прси, чупао сам косу, али смрт се нехте смиловати. Отргла ми је ону, која ме је још везивала за тај очајнички живот, а мене остави. Дете сам био, али сам јако знао осећати. Мислио сам више него што мишљају други у мојим годинама. Не знам шта ми је било, али се сећам, да сам чешће стајао на обали Дунава, загледао се у дубоко његово корито, и премишљао најчудноватије мисли. Трудио сам се, да решим многа питања, која ми се тада силом наметну. Откуд то, да мој отац долази свако вече пијан кући? Мора ли то тако бити? Та ето и газда Цвеја има деце, али опет зато не долази тако доцне — а пијан никада. Зашто је моја, баш моја мати тако рано умрьла, а скоро цео свој век провела на болесничкој постељи? Зашто се отац према њој онако сурово понашао док је жива била, а кад је изданула, тео је да свисне од туге?

Но највећма сам се чудио овом: ја сам добро знао да имам два стрица, један у И. а други у К. — а то ми је казала газда Цвејина жена, али то нисам могао појмити зашто ти људи нису никад к нами долазили? Зашто нас нису помагали, а били су од нас много имућнији? —

Но ма колико да сам се с тим мучио дознати нисам могао никако. —

Откако ми браћа поумираше, нисам скоро никад ни бивао код куће. Од ране зоре па до мркле ноћи, беја код газда Цвеје. Кад сам свршио своје послове, завукао сам се где год у гувно па сам почео плакати, — ни сам не знадија зашто, али грдан терет лежаше ми на груди, и само сам онда осећао да ми је лакше, кад сам својим сузама на вољу пустио.

За то време нисам живео. Вегетирао сам, кано биљка у сред пустаре, за коју нико ни бар мало бриге не води. Имао сам доста јести, нисам ишао го наг — али то је било довољно да од глади не умрем, и да ми се деца не ругају. Али ја нисам био с тиме задовољан, осећао сам да ми нешто недостаје. Завидео сам газда Цвејином Мирку, кад је почео срицати своју читанку, а ја старији од њега стаја као мамлаз, не знајући ни једнога слова. И ја сам тео да будем ђак, али сам унапред знао, да ме газда Цвеја из куће неће пуштати, јер сам му скоро десном руком постао. Беја ми десет година, а то је у сељачкој кући велика радена снага. — Али читати морао сам научити ма којим начином. Обилазио сам око Мирка дотле, док ми није целу азбуку показао, а мени баш није ни требало ништа друго, до кључ. Оно даље, то је већ била моја брига. За кратко време, ја сам већ поштено знао срицати. —

Али једног дана деси се нешто, што

никад у свом веку нисам заборавио, и што је мојој мнимој срећи задало велики удар. — Са мојим оцем састајао сам се врло ретко. Никад ме није волео. Све је још којекако подносио, ал на мени се увек кола скрьала, ако је ко погрешио у чем. Сигурно за то, што сам био најстарији, те сам могао видети много више него друга моја браћа.

Није ме волио, па није дакле чудо, што ме ни тражио није. Али мене је чешће срце вукло, да знам шта је ш њиме, те сам чешће преко дан отрчао кући, не би ли га буди-каквим случајем застао. А више пута нисам могао све донде ока свести, док нисам чуо њега да долази.

Једнога вечера беја будан, не могадија заспати. Чудне ми се мисли врзу по глави. Кад из небу'а зачу неки бат око куће, врата се силовито отворише и неко рупи у собу па забрави врата за собом. То је отац. Месечина му паде на лице, и ја се престрави са страшна изгледа. Био је блед као крпа, очи укочене да ме чисто и сад страва вата, кад се сетим израза им. Скочим и викнем:

— Лало! Лало? Шта ти је?

— Ћут дериште! У кревет па да ниси писнуо.

Рече и подиже песницу да ме довати. Али ја брзо скочим у кревет, покријем главу јорганом, и почнем плакати. Не потраја дуго, али се зачу жагор око наши прозора. Људи вичу, а неки се гласови чују: Камо убијца? Недајте арамији да утекне! А за тим поче неко лупати на врати: Отварај!

Отац стоји крај стола, стискао песницу и узвереним погледом гледа кроз прозор на светину.

— Отварај! зачу се с поља, и почеше лупати на врати. А кад се Лала и опет с места не маче, иставише врата и у собу уђе неколико сережана.

Сад долази призор, од кога ми се и сад крв у жилама слеђује, кад се на-њ сетим, — а сећам га се често, јер и сина мал-не стиже иста судбина са оцем....

Серéжани уватише оца мог, везаше, пришивајући му свакојака имена, тукоше га, — ај, тешко ми је било таку страоту гледати, скочим са постеље и почнем преклињати серéжане, да ми пусте оца, обгрлио сам једном колена и молио га. Дирнула га је моја молба и плач, али ми није могао помоћи.

Одгурне ме тијо и рече ми:

— Ћути дијете, твој отац не заслужује да га жалиш, он је.... он је....

И серéжан је толико милосрђа са дететом имао, да није пред њиме тео оца да оптужи. Фала му, — али ја знадија, да ми је отац убијцом постао. Говорише ми доцније да су га — обесили! При поласку свом ни толико милосрђа није имао са мном, да ме је барем руком погладио, или једну реч прозборио. Није се самном ни опростио. Шта је даље било, не знам, јер кад сам очи отворио, сунце је сијало јасно кроз прозоре у јадну собицу. Завучем се у један угао и почнем нарицати.

Остао сам саморан. Не имадо никога више од своји.

Отац је за ме давно мртав био, али ме је ипак та мисао тешила, да ћу га видети — па сам га и виђао, али јао, никада у трезвену стању. Али сада, не имадо наде, да ћу га и видети моћи.

Плакао сам дуго у собњем куту. Не мишља на глад ни на газда Цвејину кућу. Мислио сам, шта ће сада са мном да буде? На коју страну да се окренем? Имам до душе два стрица, но, нити ја њи познајем нити они познају мене. Како да им одем. А после, да лепе ли препоруке: убијцин син! Неће-ли ми увек и они те речи понављати, неће-ли деца по улицама прст на ме пружати и викати: гле'те га, то је разбојников син! — Та ми помисао раздираше груди. Та јесам ли ја крив томе? Јесам ли учинио злочин, што сам се усудио доћи на свет као син убијце?

Кривите природу, кривите усуда, а не мучите мене.

У то зачу неки бат око врата. Реза шклоцну и неко ступи у собу. Не смедо дићи главе. Бојао сам се, е ћу сусрести очи, буди чије, само да очи нису. Осетим да ми се нечија рука полагано на главу спустила.

— Устани дијете! Немој плакати! Устани синко!

Сузе ми грунуше, почео сам јецати из свег гласа.

— Ниси ти крив, дете моје! Добру децу бог не оставља. Кад је несрећа највећа, помоћ је његова најближа. Ти си од сад моје дете. Устани, кад ти кажем, но...!

Био је то глас добре сељанке — друге матере моје. Подигнем се полако, па се машим њезине руке:

— Пусти ме дадо да умрем овде. На улицу пред свет не смем изаћи. Камењем ће се бацати на мене. Мој је отац прост злочинац. Пусти ме дадо — отићи ћу на гроб матере моје, плакаћу, док се гроб не смилује и мајку ми поврати.

До͑бра душа плакаше са мном заједно....

(Наставиће се).

ВУК СТЕФ. КАРАЏИЋ.

КЊИЖЕВНА УСПОМЕНА ОД Ђ. РАЈКОВИЋА.

(Свршетак.)

Пет свешчица вукова забавника „Данице“ (за год. 1826, 1827, 1828, 1829 и 1834) богата су ризница за српску историју и филологију. Познат је из „Данице“ вуков географско-статистички опис Србије, али ће зар мање читаоцима бити познато, да је Вук намеравао саставити и карту од Србије. За што карта није света угледала, не умем казати; али да ју је Вук збиља желио издати, о томе имам сведоџбу у једном писму, што га је Шафарик у томе смислу писао Вуку.*)

Стратимировић је са својом кликом просипао грдње и на вукову „Даницу,“ као на српски календар, држећи да не сме бити другог календара осим славенског или „славеносербског.“ Ево шта пише Копитар Мушицкоме под 9. мајем 1826 „Si fuisti Carlo**vitii**, audieris con**vitia** d Vukii Calendario ex eodem ore, quod 179 in Raicsii поученіа et ipsum vukizabat! — Quis talia fando temperet a suspiriis aut risu! Was würde man vom Papste sagen, wen er verlangte, dass nur l a t e i n i s c h e Ka lender gedruckt würden, und keine deutsche

*) То писмо од 7 нов. 1825 између осталога гласи: „Mit Sehnsucht erwarte ich Ihre Landkarte von Serbien; sollte sie fertig werden, so bitte ich mir einige Exemplare davon in Commission zu schicken — ich werde alles mögliche thun, um sie anzubringen. Wäre es Ihnen nicht möglich, die Gränzen nach allen Seiten hin, die nördliche ausgenommen, etwas zu erweitern? Dieses wünschte ich vor Allem. Ferner: könnten Sie nicht die jetzt bestehende Eintheilung des Antheils unter dem Fürsten Milosch, wenn auch nur der Hauptsache nach, anzeigen? Ich meine die N a h i j e n. Eine vollständige Landkarte von Serbien wäre sehr zu wünschen. Mittelst einer bessern, als die vorhandenen sind, liessen si viele — wo nicht alle — Örter, die in d serbischen Geschichte des Mittelalters g nannt werden, sehr gut bestimmen. Raić u Engel waren der Geographie von Serbi beispiellos unkundig. Ihre Antwort bei v kommenden Örtern und Gegenden ist mei „н е и з в ѣ с т н о !“ oder: s i e s i n d z u G r u d e g e g a n g e n“ Warum nicht gar! Man ka sogar die Existenz der schon von Consta tinus Porphyrogeneta genannten Städte in S bien noch heutzutage nachweisen: Städte u Schlösser aus Duschan's Zeit könnte m nicht?!“

italienischen, französischen, kroatischen, polnischen, slavonischen etc ? Eh bien! S. S. (т. ј. Стефан Стратимировић) verlangt es.“

Вук је још 1833 у јесен издао оглас на своју збирку „Пословица.“ Стратимировић се пожури, те пише царскоме министру полиције грофу Седлницкоме у Бечу, да никако не допусти да се те „скаредности“ тамо штампају, но да пусти вукову књигу будимској цензури, да је она најстрожије прегледа.*) Стратимировић као познати вуков противник и непријатељ, није се сам уверио, да ли у књизи има „скаредности,“ но послушао се опадањем онако негледуша и по чувењу; јер ми, који имамо у рукама споменуте „Пословице,“ читамо у предговору одма на првој страни ове вукове речи: „Из пословица које је покојни Јован Мушкатировић скупио и издао (први пут у Бечу 1787, а по други пут у Будиму 1807 године), узео сам само оне за које сам слушао да се и по народу говоре, и **за које нико не може рећи да су срамотне**.“ Последица стратимировићеве денунцијације беше, да је Вук истом након три године (1836) штампао „Пословице“, и то нит' у Бечу ни у Будиму (у Бечу још никако није смео, у Будиму није ктео) већ на Цетињу у Црној Гори! Стратимировић се после љутио и на Румија, негдашњег директора карловачке гимназије, што је у додатку к будим-пештанским новинама „**Gemeinnützige Blätter**“ 1837 бр. XXVI вукове „Народне српске пословице“ фалио.*)

Да знају наши читаоци, колико је околишила цензура за време озлоглашеног грофа Седлницкога, навешћемо овде како су се у оно доба књиге у Бечу цензурисале. Ево како: рукопис се морао предати надзорништву књига („Bücherrevisi-

*) Стратимировић под 13 јан. 1833 пише владики Рајачићу: „Ваше Преосвященство! Весма добро содѣяли есте Ваше Преосвященство, внимателна Насъ о изданіи Вукомъ Стефановичемъ Пословицъ Сербскихъ сотворше. Аще и не бы Преосвященство Ваше въ помянаемомъ посланіи, нинъ пріятелю своему писаномъ, доказателство къ тому имѣли, іако во изданіи томъ (sic) неслышаныя скаредности содержатися будуть: то бы по самому Вукомъ вездѣ засвидѣтелствованомъ вкусу его, иже и ондѣ, гдѣ бы пристойная и благовкусная изреченія употребити могль, паче варварская изреченія предпочитуеть (sic), можно есть мыслити, іако онъ всякими могущими скаредностми намѣряемое Изданіе преисполнитъ. — Мы и по опомненіи (sic) Вашемъ и по охотѣ Нашей, еже предупредити вся, іаже соблазнь и поруганіе роду нанести могутъ, писахомъ уже Полицай-Министру Графу Седлницкому, да бы обявленную Вукомъ книгу строжайше, и то чрезъ Будимскаго Ценсора, понеже во Віенскомъ Ценсурѣ, иже прочая его скаредности полна напечатати дозволилъ, повѣренія имѣти не можемъ, прегледати сотворитъ (sic). — Въ прочемъ съ высокопочитаніемъ пребываемъ Вашего Преосвященства обязателнѣйшій слуга **Стефанъ Стратимировичь** с. р.“

*) Реферат румијев гласи: „Hr. Dr. **Wuk Stephanowich Karadschich** hat sich schon früher durch sein serbisches Wörterbuch und die demselben beygefügte Grammatik der serbischen Sprache, und die von ihm herausgegebenen 4 Bände serbischer Volks- und Heldenlieder (welche grossentheils auch schon ins Deutsche, Böhmische, Englische und Magyarische übersetz sind) um die serbische Literatur unvergängliche Verdienste erworben. Diesen Verdiensten fügte er durch dieses Werk über die serbischen Sprüchwörter, dessen Herausgabe zunächst eine 1835 nach Czrna Gora (Montenegro) unternommene Reise veranlasste, ein neues hinzu. Er sammelte mit unermüdetem Fleiss die **serbischen National-Sprüchwörter** (durch welche man zum Theil den serbischen Nationalcharakter näher kennen lernt), erklärte sie, wo es nöthig war, und führt auch die Entstehung mehrerer derselben an, so dass man hin und wieder auf recht ergötzliche humoristische Anekdoten stösst. Die interessante V rrede des Hrn. Wuk Stephanowich Karadschich ist in Wien am 10 July 1836 unterzeichnet. Das Werk ist dem Montenegriner Erzbischof und Vladika Petrowich gewidmet Auf dieses Werk pränumerirten viele Serben.“

onsamt"), па су га оданде шиљали цензору. Цензор, пошто га прочита, слао га је са својим писменим мњењем опет надзорништву књига, па се оданде с цензоровим мњењем пошиљао дворскоме уреду полиције („Polizeihofstelle"), те се одунд, пошто прође кроз седницу, враћао опет надзорништву књига са заповешћу, шта ће се на њему написати, т. ј. „admittitur" или „non admittitur". Тим путем, што но реч: од Понција до Пилата, морало је прећи све што се год штампало, осим новина, које је цензор у свој одговор сам цензурисао. А ако је к томе рукопис био какав позив на јавне прилоге, онда је то као ствар, која се тиче новаца, морало ићи још и на хофкомору!

Године 1826 вукова се судба мало променила на боље: добио је од руског цара Николе годишње пензије сто дуката у злату, и то управо, као што стоји у указу, за своје књижевне послове, који приносе „пользу Славянской Словесности." Пензија та дата му је по представци вицеадмирала, члана државнога савета, президента императорско-руске академије и каваљера Александра Семеновића Шишкова. Године 1829 пређе у Србију, пробавив тамо скоро три године дана. „Ви знате" — пише он из Земуна владици Мушицкоме под 21 дец. 1831 — „да сам 1829 године отишао, на позивање Господара Милоша Обреновића, у Србију. По том готово двије године дана провео сам у Крагујевцу, као члан и (тобожњи) директор бивше српске законодатељне комисије, а годину дана у Бијограду, као президент магистрата наије и вароши Бијоградске; а сад сам опет Српски Списатељ и Писатељ! Како је то и за што, само би Вам редом приповједити устмено могао, а написати Вам само толико могу, да је томе највећи узрок рђаво стање здравља мога, и жеља, јоште што за живота на свијет издати."

Од 1827 године почиње непријатељство светићево против Вука. Учесташ лажи и грдње по Летопису и Пчели [...] Вука. Светић се зар био затекао митр[...] политу Стратимировићу, да уништи св[...] што је Вук створио. Познато је, ко[...] изишао као победилац из оне млогог[...] дишње борбе: самоук Вук тотално је п[...] мрачио звезду дуго школованога Светић[...] „Без сумње сте се морали виђати с Мил[...] шем Светићем. Чујем да он сад тамо до[...] интригира страшно против мене, као ш[...] се гдешто и из Љетописа може виде[...] Светић би рад да је први Српски с[...] сатељ, па ваља да мисли да сам му [...] на путу. Од мене да му је Богом прос[...] ако ће бити и митрополит! Само ми [...] жао, што ћу се уз то свадити с Ма[...] рашевићем, који њега мора сад слу[...] ти, а послије (кад Магарашевића ст[...] гребеном чешљати) он ће му се (мак[...] потаји) највише смијати (Вук Мушицк[...] 10 февр. 1828)." — „Непријатељства [...] тићева против мене мало у ком, од [...] вији љетописа нема, н. п. у ова два [...] следња (27 и 28), а и у пчелама (о[...] све његово масло). — Али нека га, [...] му драго: то су обични љуцки посло[...] (Исти истом 14 априла 1832.)

Вуку су замерали, што не штампа [...] с реда народне песме, које има. Сам С[...] Милутиновић у једном писму Д[...] трију Милаковићу (види Родолюбца [...] I) вели: „Я о нѣму (т. ј. о Вуку), [...] нѣговіемъ безпрерывно - неусипнѣйи [...] трудима іоштъ немогу ишто заклю[...] — — — — докъ не штампа и он[...] Народнѣ Пѣсне, кое онъ за нев[...] и ништетне држи." Вук је на проти[...] слио: где има чега доста, грех би [...] не избирати. Сећам се, да ми ј[...] зивао пок. архимандрит Севастијан [...] како му је Вук око год. 1830 гов[...] да би изишло 200 штампани табак[...] би с реда, без избирања, штампао с[...] родне песме, што ји је онда имао. [...] ко је Враз заиста имао право, кад

но. да је, што се тиче купљења и избрања народни песама, Вук био мајстор, а ми да смо само његови шегрти.*)

Вук је особито поштовао Мушицкога за његову жарку љубав к роду и за његове заслуге. Што се Мушицки доцније у српском језику поправио, колико је могуће било, томе је узрок мушицково познанство и живљење с Вуком. Камо среће, да је Мушицки послушао Вука, те са узвишени своји ода скинуо „славено-сербску“ одећу! Још год. 1817 пише му Вук „Како бы было да Вы — — печатате у свое све Ваше одбраніе оде (т. е. кое Вамъ не могу шкодити)? Я мыслимъ да бы было за Васъ врло добро: нека виде пріятельи (на свою радостъ) и непріятельи (на жалостъ и печалъ) да Вы нисте іоштъ умрли и пропали, и да предъ лулића ни есте лиру заборавили родъ любити престали.*) Гласъ народолюбца и ода Телемаху (овде Вук Стефана Живковића, који је превео Телемаха) и на сочиненія Державина ест. сила бы Вамъ чести и кодъ овы садашньиципора учинило. Ту бысте могли саставити и оне печатане све оде Ваше (кое су по мѣри правлѣне); него бы я желіо да и све поправите (што се тиче езыка) и колико е могуће очистите одъ Славено-Сербскаго езыка: да бы Сербскимъ стихотворцима (саданьимъ и потоньимъ) служіо за примѣръ и Вашъ езыкъ, као и мысли (духъ и срце)“. Простији језик у Мушицкога желио је и песник владика Његош, што сведочи ово вуково писмо Мушицкоме од 22 авг. 1833 из Беча: „Овде је пре шест недеља био Црногорски управитељ, архимандрит и будући владика, Петар Петровић, коме нема још пуни двадесет година, а већи је и лепши, него и какав гранатир у Бечу! Не само што зна Српски врло добро читати и писати, него прави и стихове лепе. Глас народољупца Вашега зна наизусти, и обожава Вас за Ваше родољубиве мисли; него му је мало жао, што још простије Српски не пишете, јер он ми-

*) Кад споменеу Станка Враза, навешћу овде нешто из његова писма, што га је 8 марта 1839 из Загреба писао Вуку, молећи га за допуштење, да му сме посветити своју збирку народни песама, што ји је купио по славенским крајевима Штајерске, Крањске, Корушке и западне Угарске. Окром фале, коју Враз неумрлим вуковим заслугама одаје, видиће се из места, што ћу га саопштити из споменутог писма, јесу ли право имали неки учени Руси, који су тврдили, да ће српски писци морати ићи у Загреб, да науче српски писати. Из Вразова писма види се баш противно — он није српски језик учио нити у Загребу нити из Данице рватске, већ је у томе изабрао себи за учитеље српске народне песме и вукова дела. Враз пише: „Vaše zasluže za izbavljenje poštenja sàrbskog imena i za izbavljenje naravskog južnoslavenskog jezika iz zaduha, u koje nedužni càrkvenoslav. jezik sàrbske glave zaveo bi, — jesu ni samo Slavenskom světu, nego čitavoj Europi dosta poznate, da bi mahnitost bila od moje strani, Vas radi proslavljati usudit se. Uzrok, s kojega ja moju knjigu Vam posvetiti željim, jest inovrstni. On ističe iz upliva, kojeg Vaša děla na izobraženje moga ukusa i jezika stekoše, Vaše narodne pěsni, koje najprie u němačkom prevodu čitah, biahu povod, da se ja vatreno prihvatih naukah slovenskih. — Poklě bi u Vašoj gramatici na toliko dotěrao bio, da sam pomoćju narěčja svoga zavičaja (štajersko-slovenskog) već několiko od izvorne knjige (ženske pěsme) razuměo bio, čitah ju jutrom i večerom, metah noćju pod uzglavje, kanoti kakova satravljena děvojka list og svoga ljubovnika. I od ono doba ostaše narodne Vaše pěsni i prozaični Vaši sastavci, koje u sàrbskej Danici nalazih, koje kao bunar pravoga života nar. južnoslav. smatrah jedino čitanje, koje si za uzor južnoslavenskog književnog jezika i narodnosti odabrah. O! od Vaših knjigah svaka više cěni, nego sva ostala sàrbska literatura, ako izuzmemo deset do dvanajst svezakah!“ —

*) Реч „лулић“ односи се на ракиџинину, коју је Мушицки у оно доба у намастиру Шишатовцу подизао.

сли, да на свету нема лепшега језика од нашега народнога (има право што тако мисли, макар и не било истина).“

Овим завршујем моју књижевну успомену о Вуку. Ни једно од његови писама, из који сам изводе овде саопштио, није нигде до јако штампано. Кад би се сва скупила те спојила са онима, која су Вуку писана, могла би се саставити најпотпунија карактеристика вукова живота и књижевна му рада. Ја сам то и у Бечу 1871 говорио дичној његовој кћери, госпођи Мини, и она ми рече, да су писма, што су ји други Вуку писали, сва у ње сачувана, а да би се вукови писама највише могло наћи у ове господе: у Јована Гавриловића, бившега намесника кнежевскога достојанства у Београду, у Вас Васиљевића, трговца у Земуну, у поп Вука Поповића и у конзула Вука Врче вића. Кад сам пре тридесет година би учитељ у Вуковару, показивао ми је по Јустин Михаиловић леп број писама, шт ји је Вук њему писао, и та су пис данас у јустинова сина г. Ристе Миха ловића. Ако ове врсте дођу до руке ко од споменуте господе, молим ји овим јавн да ми у препису уступе што од сво блага — ја сам сам скупио близу 100 к мада вукови писама (до 20 ком. уступи ми је госпођица Милица Стојадинови од писама, која је њојзи Вук писао); тако би ја ту грађу употребио у „Јавор за нову монографију о Вуку.

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ХО МАЈ, ГЛЕБЕЛАЈА!

Хуморескa.

(Свршетак).

Шта је то самном, јел ово игра, а шта би се играла самном кад ме управо и не познаје, по својој прилици, налик сам на њеног љубазника, и то мора да сам врло налик — само што је он већи — по својој прилици само телесно — него неки швиндлер мора да је овај горди Пољак, који може и грофице љубити.

Сав ми се ћошак вртио, и „И. Ф. Шулце унд комп.“ играо је неко врзино коло, још да нисам угледао онај известан цимер, пао би ваљда и у несвест. Ал то ми даде нову снагу. Брзо утекнем, да неби Фридерици у руке пао и то мож' бити као какав руски књаз са хиљаду робова и слободним ловом на беле медведе и самуре.

Кад сам сео на своје обично место — јер ма да сам доцкан дошао, било је за мене резервирано — морао сам нешто бледозрачно — израз мог брата од те — изгледати, јер ме Август запита, д ме грозница тресе.

Две чаше, и моје нормално стање бе повраћено, т. ј. био сам миран и на чио сам трећу.

За чудо, кад је човек узрујан, н апетита никаква, ал пити може — н лекарски дилетанти препоручују хла воду!

Шта ћу са мојим абентајером?

Да скинем француску браду, па д патећа Магдалина не позна — хм, а би била велика жртва; да не одем рандеву, него да се чиним и нев имало би смисла, е ал сад ме дражи особити случај; да одем да јој раз чим разлику међу северним и јуж Словенима, ал шта се то ње тиче; и јој искрено кажем, ко сам и шта са да нисам ни, какву фајн штумадлу в а камол' грофице, — пала би сиро у несвест, ја би морао помоћи, етс лаја. Решим се тако рећи најгорем, да продужим своју улогу.

Август све нешто намигива на мене, ал хоће да зна, како ми је било на рандеву-у, ја му пришапнем да је сутра продужење, и да ћу му већ све казати. — Наравно оно, што је за казивање.

III.

Сутра дан око осам часова ја већ гледим „И. Ф. Шулце унд комп." но нисам био више тако жедан љубави, као синоћ. Знао га враг, ова улога није ми се никако допадала — шта да се плетем у туђе ствари, шта ме се тиче горди Пољак и преварена Магдалина, а да ја кијам зато, што је Пољак шмркао, то немам ни најмање ћеф. Нека енергија ме ухвати и — ево Магдалине.

Она: „Зашт не долазите к нами више (ал незнам врата) ви хоћете да ме изневерите, ох ја несретница!"

Ја: „Утешите се драга Магдалино (свако слово сам јасно изказао.) Напослетку ви добро знате, да се скоро растати морамо, ја морам ићи кући наследства ради, а уверен сам да ћемо се ипак још једаред видити" (ал само у дистанцију.)

Она: Слутња моја беше дакле основана!"

Ја: „Ја незнам како ви то мислите, ево — дошао сам да вам кажем збогом."

Она: (које отважно, које јецајући). А где су ваше заклетве где су ваша обричања да ћу бити ваша жена, да ћу делити с вами и добро и зло (ово последње сам претегло) и ви сад хоћете да ме оставите овако несретну, без помоћи, да ме сестре ругају — јер, — ја сам."

Ја: „Ја управо не знам драга Магдалино, одкуд дођо до те среће, јер се тога не сећам) (Нисам лагао.)

Она (плачући): „Још и то, ал ја ћу онда клекнути, казаћу му све — јер кад мора и тако изаћи на видик — кад вас сузе моје не умекшају — онда ће претња мог родитеља."

Ја: „Ја га се не бојим, јер сам невин!" (Хтео сам да изађем са фарбом на среду.)

Она: А мој отац ће суд употребити..."

Ја: Окајте се тога, ви знате где седим (ваљда зна квартир пољаков,) па ми јавите све, ал само гледајте да се сами не преварите!"

То рекавши, поклоним се и одем, нити сам се осврвао до оног извесног цимера....

Кад се гости разиђоше, дозовем Августа да му нешто кажем, он седне до мене и ја га почнем запиткивати о овој тугаљивој афери, шта све може бити — каква опасност, каква каштига и т. д., а шта ми он одговори, беше довољно, те ми и жеђ растера.

Одем раније кући, легнем, и кад сам заспао, све сам сањао о неки четир стотине талира, о затвору, о граду — а по кад-и-кад ми показивао демон „француску браду".

Пробудим се сав ознојен. Чим сам се обукао, прва визита беше ми — у берберницу, те са лаким уздисајем жртвујем француску браду, мој понос за 48 часова, а бркове добро навоштим, онако вармеђски — са свим други човек, истина не онако леп, али, бар ме неће познати Магдалина.

Кад сам око једанајест сахати кроз извесну улицу прошао, погледим на прозор, одкуд ми ономад цедуљица паде, али мало попреко, онако крадом, тамо беше Магдалина и брисала је очи од суза — да-ли за мном? М.

ЗАБОРАВАН ЛЕКАР.

Један славан лекар у некој великој вароши, препоручи једноме свом болеснику, да иде у Карлсбад. Кад се болесник врати из Карлсбада, дође опет истоме лекару са тужбом, да му није ништа поможено, него се још горе осећа после Карлсбада. Лекар се не сећаше више тога болесника, него ће га запитати: А који вас је магарац у Карлсбад послао!"

УШТЕДЊА.

Дошао муж пијан кући, а жена га стаде грдити како је трошаџија, како ће упропастити кућу и шта ти ја тамо знам. „Ко, ја трошаџија! Та ево и сад сам уштедио четир шестака!“ — „Ти си у стању уштедити штагод!“ продере се Ксантипа. „Ево да те уверим да сам уштедио: био сам у једном бирцузу близу темеринске капије и попио четир холбе вина по шестак, да сам гдегод на пијаци то попио, морао би платити два шестака за холбу! Ето видиш како сам уштедио!“

ПРОРОШТВО.

Један пијанац са бакарним носом и образима, дође врачари да му што врача:

„Ти ћеш — вели ова — сваки дан имати све мање сребра, а све више — бакара!

АСТРОНОМСКИ ПОЈАВ.

Кроз неколико дана и то 15. (27.) фебруара, десиће се потпуно помрчење месеца, које ће се и код нас моћи видети ако лепо време буде, и биће одма с вечера. Тај интересантан појав бива увек онда, кад оба небесна тела (сунце и месец) у исто доба додирују ивицу хоризонта; ово ће бити 15. фебруара, јер тада сунце залази у 5 сати 34 минута а месец се рађа у 5 сати 21 минута, те ће се месец при самом заласку сунчевом видети са свим цео и пун на небесном своду с источне стране. Оваки је случај баш добро дошао, па да се сваки увери, да се помрчење месеца оснива на том, што земља дође између сунца и месеца, рекао бих сунце заиђе за земљу, те неможе своје светлости месецу да даде, или што-но се у астрономији вели, месец дође у сен земљин, што значи, да месец дође у онај простор васионе, куда не допиру сунчани зраци, јер их земљина кугла задржава. Већ и у то доба, што је горе споменуто, месец се налази у тзв. полусену земљином; но ово може око једва да опази. Право помрчење наступа онда, кад месец доспева у прави сен земљин, што ће овда почети у 6 сати 23 минута, које наступа тим, што почиње црнити доња ивица месечева, и то нам се тако чини, као да когод какву црну округлу плочу од доле потискује те месец мало по мало покрива. Тај појав ће непрестано напредовати и у 7 сати 20 минута нестаће и последњег слабосветлог српа, т. ј. месец ће сасвим помрчати, наступа тзв. тотално помрчење, које ће овога пута трајати више од једног и по сата. Кад месец помрчи, може, да га сасвим нестане, т. ј. да се са свим не види, или је кад-и-кад опет при тоталном помрчењу у необичној црвеној боји, као да је његов иначе сребрни сјај прешао у сјај црвеног усијаног бакара. Учени људи уче нас, да та црвена светлост месечева долази од оних зракова сунчевих, што кроз атмосферу земљину смотавају и доспевају у сам сен земљин, т. ј. на месец падну. А што се опет овака светлост не види увек, то ће бити по свој прилици зато, што атмосфера земљина није увек чиста, те сунчани зраци не могу кроз таку да прођу. У 8 сати 57 минута почеће се први помрчени крај указивати, те ће нам почети светлити а у 9 сати 54 минута биће цела месечева плоча слободна од земљиног мрака, т. ј. ми ћемо га видети целог у његовом чистом сјају.

Ово је исписано из страних новина, те због тога упозорујем све оне који буду тај појав мотрили, да ће разлике бити у минутима овде назначеним и оним, што их исти буду на својим сатовима видели. Ово долази отуд, што горњи минути важе само за оно место, где је оригинално чланак написан, а то је у Берлину, те по томе за свако место треба друкчије бројеве изнаћи, што ће онда бити, кад буде овде у нашим крајевима на југу било астрономских опсерваторија и људи, који ће имати каде то рачунати. **А. М. М.**

СИТНИЦЕ.

(Женски рај.) У руској губернији Тамбову почела се у новије време ширити нека особита секта, која је у Сибирији одавно већ позната. Њихова је главна догма, да се сваки, који је за женидбу, мора оженити, и жену признају за старешину у кући. Муж је дужан сваке недеље исповедити се својој жени; иначе су православни и иду у руску цркву. Но, ако се још и ова секта, као назаренска, почне и код нас ширити, онда смо обрали и ово мало бостана, што још имамо ми мушки у својој руци!

(Арарат). Из Тифлиса пишу, да се један Енглез по имену Брис из Лондона, попео на брег Арарат, т. ј. онај брег, за који библија каже, да се на њему зауставила нојева лађа после потопа. Ово је тек трећи или четврти пут, да се когод на тај брег попети могао. Први је био Паро г. 1834, а други Абих г. 1850, коме је испало за руком, или боље рећи за ногом, да се попне на ту висину. Брег је тај висок 17,212 стопа, а последњих 400 стопа пужао се Брис сам, јер козаци што су га пратили, не хтедоше даље ићи. Јермени, што око тога брега живе, држе, да се нико не може горе попети и говоре, да на врху Арарата још и сада стоји нојев ковчег.

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 7. У НОВОМ САДУ 13. ФЕБРУАРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

ДЕТЕ У ЖАЛОСТИ.

(ПО БЛУМЕНХАГЕНУ.)

Ливадицу цвећа пуну сунашце огрева;
А у цвећу дете седи, те сузе пролева.
— Зар ти цвеће не занима груди, чедне, младе
С приповетком каконо се поносити знаде?
Зар ти мирис опчињљиви срдашце не крепи?
Зашто плачеш? Утри сузе, мој деране лепи!

„Шарен лепир прелетио ливадицу бајну,
Ја сам трч'о да уватим ту тичицу сјајну;
Жудео сам шарни крила сит да се нагледим . . .
— О, да ми је! пазио би да је не повредим; —
Но одлети преко гора другом пољу, цвећу,
Па сад плачем што је више ни видети нећу!“

— Мило дете! тамо камо погледи ти стреме
И менека силно вуку жеље моје неме.
Јер најдраже што ми беа и што остат' мора
Одлети ми плавом небу преко зелен-гора.
Ој, па ајде да тражимо: ти свога лепира,
А ја срећу сарањену — па ето нам мира!..

У Пожуну 21. фебр. 1866.

† **Јован Грчић-Миленко.**

ЈЕДНА НОЋ НА БАЛУ.

(Свршетак.)

Тамо у другој соби већ почиње ве[...]о многаја љета. Тамо ћу поћи, мислио [...], тамо ћу наћи души мојој покоја.

Но бодро око тетичино видило је моју [...]ру, и понудив ми руку, заповеди да напред ступа.

Сад смо се пробијали кроз гомиле [...]а и играчица а то није мала за[...]. Ја за цело држим да је Хорвато[...] морало далеко лакше бити проћи [...] дрвље и камење, те заћи Керим-паши за леђа, него-ли нама пробити се кроз ову војску играчку.

Ту си морао пазити на све стране да те играчи негурну, да кога неочепиш да коме не станеш на хаљину, а овамо мораш опет и лево и десно да клањаш и клибиш зубе.

Мени бијаше већ доста кад на половину сале дођосмо.

Ако бога знате сладка и медена моја тетице. Закљињем вас и преклињем свима

машлијама и чипкама што их има на свету, престаните од овог опасног путешествија — па онда захтевајте од мене штогод хоћете — ја ћу вам све по вољи учинити. Желители да оснујем друштво за неговање наших рањених војника, хоћетели да вам аранжујем беседу у корист избеглих и од глади умирућих Бошњака, или да предводим депутацију светом патријару што ће га молити, да поради код Његовог Величанства, да се Матица насели у Пешту. Као што видите ја сам готов подухватити се најтежих подузећа.

Напред нећаче — не буди малодушан — али за бога, не гази хаљине госпођи судчевици знаш и сам да је сад мода код наше бирократије, да се за најбагателније ствари и саме госпође главом пред суд позивају.

А право — лепо — врло лепо, прекрасно — то ми се допада. Треба тог гордог Сремца мало укротити.

Како се забављате — врло добро — изврстно — мило ми је, ви сте краљица данашњег бала — о молим ви само ласкате.

Мој нећак — госпођица Надежда, желим добру забаву.

Музика поново засвира на кадрилу. Моју тетицу одведе неки професор што хвата по вилајету лептирове, а ја оста сам пред танкоструком Надеждом немарно на прозор наслоњеном.

Опет за мене ново искушење. Опет се ђаво попео на јабуку па ми неда мира. Хтео или не хтео, морао сам се опет удварати.

Зар вас госпођице чаробни звуци ове музике, ни мало не узбуђују на игру.

Не пада ми господине ни игра ни музика на памет.

—Шта сте наумили несретницо нећете ли у калуђерице и за тај случај могу служити, желите ли да вас препоручим код госпође игуманије, грофице Шаховске.

— Ох господине омладинче, јадна узданицо народа! Зар је и вама до игре, кад браћа завијају тешке ране и крваве у боју за ослобођење задобивене.

Хтедох нешто да одговорим али ми језик одказа послушност, и ја се само подмукло накашљем.

Сада настави моја лепотица дркћућим гласом: сада кад народ по ново прикупља сву своју снагу, да драгоцену крвцу за свету идеју српског уједињења по ново пролије, зар сте ви наумили да се лакоумно по овој сали тоцињате?!

Извините госпођице али . . . . Да извиним, ваљда зато, што сте имали част левентовати на Дрини три месеца.

То не госпођице, али ви строго . . . пресуђујем мислите — не, ни најмање, или бар не тако строго као што ви пресуђивасте српску војену управу и српско јунаштво кад оно имадосте част са опроштењем стругнути на ову страну.

Наше тужбе беху основане госпођице. Ћутите — знам их све на памет, преговарасте чак и ту важну околност, што вам пре кувања неопраше месо, већ онако крваво бацаше у казан. — Штета што вам нису и мало гринцајга спремили.

Ви се подсмевате госпођице.

Истину рекосте, али ви то заслужујете док страни свет преузноси дивски напор Срба у кнежевини, дотле ви и ваша братија на сва уста преповедасте, да се Срби нису јуначки борили. Али да, ми смо, сви Срби таки, — жестоки, плаховити. У нас нема ладна разума да појмамо, како је и српском јунаштву природа границе опредјелила преко које ни сам косовски јунак прећи неможе. Ми ћемо радије сами себе покудити него-ли признати, да се претежној сили неда одолети. Знате ли ви господине, да је Турска са три чести света повукла на српске кнежевине, не само сву своју регуларну војску, већ и своје хијене — башибозуке и черкезе. Обе кнежевине имаду једва 1,500.000 хиљада душа а турска најмање 35.000,000. Србија се може у дневним маршовима прећи

за 14, а Црна Гора за пет дана. Да су Турци прегазили Србију за 14 дана, ми би морали признати, да је природна историја само своје право одржала. Али то се није догодило. — Малене српске кнежевине са својом младом народном војском, са својим чобанима и ратарима, ломила је турску силу пуна четири месеца. Јунаштво даклем српско јасно је мој господине као сунце, а ваши и ваше братије коментари могли су случајно са свим изостати.

Морао сам признати, да ме је овако зрело свађање једне женскиње ужасно поразило. Таке лекције нисам одавно примио. На ову филипику неумедох ни словца одговорити. А управо ако ћу истину да кажем, слабо сам и премишљао на одговор.

Моје сладоледом разлађено срце почело је из нова буктити. Данас сам први пут озбиљно помислио на женитбу.

Госпођице, започнем ја после кр.тког ћутања муцајући: ви сте ме коначно убедили и победили. Смем ли се даклем вашим робом назвати: одобравате ли да пред целим овим вртоглавим светом пред вас на колена клекнем, и да вас за вашу љубав, вашу руку, ваше срце, ваше око, то јест за вашу малу љубав, за вашу велику руку, за ваше црно срце, за ваше црвено око. за ваше . . . . . . то јест замолим.

Даље није ишло, препун сам био речи, али као што се види, нисам имао довољно смећаја да се изразим.

Куд пукло да пукло, помислим, и пре него што сам дочекао одговора и видив да су сви у игри забуњени — спустим се на колена.

Али сад сам тек пазарио.

Несретни и неспретни послужитељ у тај мах запео је за једног играча, и изручио ми са служавника дванајст чаша воде управо за врат.

Сад нисам имао више нужде са сладоледом гасити мој љубавни пламен, послужитељ ме је основно разладио.

Морао сам отићи да се пресвучем, а кад сам се вратио, сви су седели већ за вечером. Лепосава и Надежда заједно, а до сваке по један поручик.

Сад ми све бејаше јасно и мозак ми се заврти, а сала дванајст пути у наоколо окрену.

Почео сам мислити о поступку који води самоуморству.

Али жив је јоште бог и за мене.

У другој соби запеваше:

Срби краља крунишу
А Мађари уздишу.

Та ме песма ослободи од мојих љубавних сањарија. Увидио сам да мене бог не само што није створио за игру, већ ни за удварање. Зарекох се даклем по ново да више никад нећу ићи на бал, нити ћу се више удварати.

Бадава је сад моја тетица махала лепезом и претила. Нисам је послушао, већ сам отишао браћи певачкој, и тамо сам изпевао сву моју балску невољу све до зоре.

У Руми на сретеније 1877.

. . . . ић.

ЕЈ МИНУШЕ ДАНИ.

Еј минуше дани
Златом оковани;
Јадовно ми срце
О том злату снева,
Али суза нема
Да за њим запева.

П.

ГЛУМАЦ.

ПРИПОВЕДА А. ХАЏИЋ.

(Наставак.)

VII.

Од варошице М., у којој је живео стари Милојевић, до Земуна, има тек неколико сахата на добрим коњима.

Стари Милојевић стигао је на својим ластавицама брзо у Земун.

Чим је стигао, онај час оде распитивати, да ли има представе у народном позоришту у Београду?

На своју велику утеху дозна на брзо, да то исто вече излази Војин Славнић на позорницу београдску као гост последњи пут.

— Та то је, као да сам наручио, — помисли стари Милојевић, и пређе одмах у Београд паробродом.

Дошао је таман као што ваља: само је једна једина пањега остала непродана у позоришту.

Одмах је узеде, и радовао се јако, што ће се моћи повући у дубину своје пањеге, и одатле гледати неопажен целу представу.

Једва ако је прошло шест и по сахата, а он се већ сместио био у својој пањези.

Чувао се, да га не опази когод.

Позориште се поче пунити светом мало по мало.

На све стране говорило се само о Војину, и о његовом великом уметничком дару.

Радовао се цео свет, што је Војин изабрао био за своју последњу улогу баш „Ђурђа Бранковића“, који даје сваком добром глумцу лепе прилике, да потресе гледаоце, износећи „Ђурђа“ у најжешћој борби са својим најљућим непријатељем: са собом самим.

Стари Милојевић једва је чекао, да се почне представа.

Гореο је од жеље, да види шта вреди Војин као глумац.

Нека се узме добро на ум Војин! Не ће он навести њега као многе друге, на танак лед својим којекаквим глумачким манзафларијама и комедијашким керефекама, у њему ће он наћи хладног посматрача, строгог судију!

Свирка престаде. У лепом позоришту београдском завлада дубока тишина на једанпут.

Застор се диже.

На позорници се указаше жалосне слике из усколебаног и најбурнијег времена у животу нашег народа.

Војин је покренуо сав полет свог лепог глумачког дара, да у „Ђурђу“ нацрта живим бојама и оца, који је потресен ужасном несрећом, и државника, који се налази у тешком положају и у свакојаким незгодама и неприликама.

И он је обе те црте спојио и изнео с таком уметношћу, да је занео публику, а верним приказом силне несреће Ђурђеве уздрмао је осећања у гледаоцима. У призору, кад му доводе оба сина ослепљена, показао је на лицу, у гласу и у кретању своме такав големи бол, да је тим приказом својим зауставио био за часак и само дисање у публици.

Стари Милојевић био је заборавио на цео свет око себе.

Он је видео пред собом само Ђурђа Бранковића.

Он се с њиме заједно борио, надао, патио и очајавао, и на једанпут

је приметио само то, да су му очи пуне суза.

Бурно пљескање и живо изазивање трже га из заноса, у који га беше довео прави, уметнички приказ војинов.

Љутио се на публику, која га је шумним изразима свога допадања сетила, да је то био тек сан на јави, што се баш сада развијао пред очима његовим.

Онако љутит пођe из позоришта одмах после трећега чина.

У ходнику од пањега осети, да му је метнуо неко руку на раме.

Окрене се брзо, да види, ко се то усудио, да га задржава.

Пред њиме је стојао његов добар пријатељ и рођак из далека, стари господин Јова.

Господин Јова био је на гласу у целој Србији као племенити добротвор свију патника и невољника, заштитник правде и правице, потпомагач сваког подузетка, којим се ишло на то, да се народ просвети и изобрази умно, да му срце постане племенито, да се заведу наши лепи стари обичаји и углађенији начин живота.

Са тих ретких врлина љубило је и поштовало је господина Јову у Србији и мало и велико и старо и младо.

Поштовали су га и љубили су га сви, а и он је грлио и љубио све, који су то заслуживали.

Био је, што но кажу, и отац и чајка свакоме, а нарочито пак глумцима, ал' и то само онима између њих, који су показали на делу, да им гори у прсима свети пламен одушевљења за уметност, и који се несу никад понизили до тога, да постану просте глумачке занатлије, пуки комедијаши. него су остали верни апостоли свега, што је лепо, истинито и народно.

Господин Јова волео је глумце, али глумце праве, који су свакад уједно и племенити људи и родољуби у пуном смислу те речи.

А ко да и не воли такве глумце?

Таквим је глумцима, по речима господина Јове, њихов народ, из ког су поникли, први на свету, и ако неје, а они бар желе, да дође међу прве. Такви су глумци весели и сретни у срећи свога народа, а кад настану црни и тешки дани несреће и искушења за народ, они су ту, да с њиме плачу, да га теше и храбре, да се за њ жртвују. Што им је народ слабији, беднији, угњетенији, презренији: тим га они јаче љубе, негују, поштују, обожавају.

Господин Јова волео је такве глумце. Волео их је, што је знао, да је срце у таквих глумаца прави барометар народне среће и несреће.

— Какав то ветар донесе тебе амо? — запита господин Јова старог Милојевића. — А знаш ли, море, не знали те јади, да то неје лепо од тебе, да пролазиш мимо своје старе пријатеље, као поред турског гробља!

— Опрости, не могох те потражити! Дошао сам амо баш пред саму представу.

— А ти хајде к мени на вечеру после представе. Имаћу више гостију, а међ њима и твога зета и твоју кћер, ако их, т. ј., смем још назвати твојима.

— Не могу, уморан сам, а морам још ноћас натраг у Земун!

— Зар се још несмо одсрдили, срдо једна! А знаш ли, море, да је то ружно од тебе, да се срдиш баш на оне, који заслужују љубав твоју потпуно. Но, но, не мршти се! Та дочекаћу ја, да ћеш ти попустити, ако ником другом, а оно бар за љубав пословици, која вели, да паметнији попушта.

— Не увек!

— Кад већ не ћеш да останеш на вечери, а ти бар дођи сутра на ручак, који дају наши честити београђани у почаст твоме зету Војину.

— Не могу! Морам се кренути на пут сутра рано.

— Шта ти ту околишиш? Реци истину, па онда утеци, ако ти је воља, само немој тражити празна изговора, кад и тако знаш, да ти га не примам. Међу тим ради како те учи Бог и твоја памет, али толико ти морам рећи за сретна пута, да ти је зет, па ма ти попуцао од једа, честит и ваљан човек, да ће бити дика и украс нашег позоришта, ако се приволи те остане овде, и да је са свим на свом месту и као човек, и као уметник, и као Србин.

Старом Милојевићу годиле су те речи јако, али за то ипак рече после ратког ћутања:

— Молим те, драги пришо, учини ми за сад ту једину љубав, те немој рећи ни зету моме, ни кћери мојој, да сам се састао с тобом овде у Београду. Имам за то важних разлога, које ћеш сазнати у своје време. Ако дакле желиш добра и мени и њима, а ти ми буди у помоћи, да произведем, што сам наумио. Морам се још, уверити о нечем, морам огледати још нешто, па ако и то испадне добро, те се не преварим у рачуну, то онда знај, да ћу урадити тако што, те ћеш и ти сам бити задовољан са мном!

Господин Јова обећа свом пришп, да ће ћутати као риба, и да ће му радо бити рука помоћи, кад се то тиче Војина, љубимца његовог.

За тим се врати у позориште, да гледа представу даље.

А стари Милојевић пређе у Земун још ону ноћ.

У Земуну је омркао, а није освануо.

Журио се, да стигне што пре кући, да би могао извршити, што је био наумио.

(Наставиће се).

ЗАМАН СУ...

Заман су сплетке —
Потворе гадне;
Заман су лажи
Чете вам јадне,
Заман се баца
Толико блато
Кужници гадни
Несрећно јато.

Заман су стреле —
На српске груди,
Заман је отров
Прљави људи —
Заман је крика
Јадног вам грла;
Пузавци клети
Куга вас трла.

Заман вам мука..
Јуначкој срећи,
Правда ће сама
У бој прићећи;
Синуће сунце
И српском роду,
Лијући крвцу
За — слободу.

Заман вам јади —
Сав свет се диви
Јунаштву вашем
Соколи сиви;
Диве се слози,
Јуначкој срећи —
А Србин бива
Све већи — већи.

У Ср. Карловци.

Лука Поповић.

КО ЈЕ КРИВ?

РОМАН ЈОСИФА СУБОТИЋА.

(Наставак.)

У кући газда Цвејиној било ми је добро. Угађали су ми у свачему, само да не осетим да сам сироче. Добра дада, није правила никакве разлике између мене и њезине деце. Шта више, почеше ме и у школу слати. А ја сам гледао, да се никада са тога доброг дела не покају. И учио сам, и вршио сам оно исто што и пре.

Туга ми се поче мало по мало таложити, и ја сам све већма и већма заборављао, да сам сиротан, који само од туђе милости зависи. Па и дан дани... кад пишем ове ретке, сећам се са уздајем тога златнога милога времена, доба среће, задовољства и — радости, а по хиљаде пута проклињем онај час, који ме је са тим добрим и поштеним људима раставио. Зли су то људи били, који ми уништише моје рајевине. Опачина и неваљалство бејаху им у крв усађени. Све што је на свету, мора се њиховој ћуди покоравати, — јао оном, који је слабији а није тео да погне свога врата јарму им....

Зимње је доба. Снег је завејао читава три шу'а. Радује се свет снегу, јер га неколико година није било, а године бејаху услед тога мршаве. А нами дечурлији игра срце од милина, кад се почнемо батргати по снегу, бацати се лоптама, привезивати своје мале саонике за велике пролазеће. Градисмо у школском дворишту људе од снега. На место носа дадосмо му репу, а на место уста велику кришку цвекле и шалисмо се све дотле док нас строги учин глас не сакупи у школу.

Једног дне дођох из школе кући расположен као и обично. Књиге на полицу, лају и даду у руку, па — збогом! Као и обично — али ме овога пута задржаше.

— Пољуби Стевице и овог господина у руку — то ти је чика!

— Мој чика! Ја га богме и не познајем.

То је био висок сувоњав човек. У зуби је држао дуг камиш са грдном лулетином на крају. Грдне колуте дима пуштао је из уста.

— Но дечко! — глас му је чисто кречао — оћемо ли скоро?

Погледам га љутито, и тедо побећи, али дугајлија скочи и увати ме за јаку.

— Море знаш ти да сам ја твој стриц? Знаш да сам властан учинити с тобом што ми је воља? А? проклето дериште. Таки да ме пољубиш у руку или ће бити батина кад дођемо кући!

Бризнем у плач.

— Не плачи, Стево — тешио ме је газда Цвеја — чика мисли добро с тобом. Само немој бити јогунаст.

Пољубим га у руку, али чим сам се машио те ледене коштуњаве руке, нешто ме текну, почео сам на зло слутити.

— Дакле, газда Цвејо — фала на указаној љубави. Рачунајте увек на моју помоћ. Гледаћу да вам по могућству вратим. А ти деране, — окрете се мени — спреми се за пут.

— За пут? реко. Шта је то: за пут? и очајно погледам на Лалу. Њему стоје сузе у очима, али не смеде ни речи прозборити.

— Ти нећеш више овде остати, настави мој стриц, ти ћеш са мном. Зафали се овим људима што су се смиловали на те и примили те к себи, те ниси од глади скончао. Отац ти је био —

Али се ипак уздржа. Видео сам како је све већма долазио у ватру. Сваки час је гледао у ме погледом — е мишља уби ће ме очима. — — —

Кад се сетим овога трена не знам шта да чиним од муке. Он је решио моју суд-

бу. Данас не би као протува и друштвени измет сам себи ово огледало стварао, него би као поштен и раден земљеделац у зноју лица свога лебац зарађивао и своје ранио. Тај тренутак начинио је јепоку у мојем животу. Као човек, кад га срећа почне мазити, те га доведе дотле, да напоследак почне мислити, е га невоља никада стаћи не може, — па кад из небу'а допадне просјачка штапа, — дакле као што таки човек читав пакао у својим грудима носи, што небо, земљу и људе проклиње, а са тугом се сећа некадањи сретни дана. — Тако беја и са мном; задовољства никад више не дочека, а и ако сам га кадгод у својем животу и имао, скупо сам после то неколико сретни часова откупити морао. —

— Доцне у вечер стигосмо у стричеву кућу. Уведоше ме у собу јасно осветљену. За великим столом седи једна жена у годинама, до ње четири детета, три мушка и једно девојче. Сви се загледаше у мене. Деца упитају жену ону: Ко је то? А жена им не рече ништа, него љутито гурне оног малог што је крај мене седио. Рече му кратко, куш! а при том се тако намести е сам мислио, сад ће се на сиротана нешто рукопипателно спустити.

У то ми уђе и стриц. Зловољно свуче своју дугу аљину, баци је на креветац и приближи се столу.

— Дај му жено нек једе! Па онда почне нешто шапутати ш њоме. Он јој нешто приповеда, а она га само мрко погледа. С почетка је доста срдачно говорио, а послије почне све већма и већма увлачити рогове. — Кад се дишпут свршио, извади моја стрина тањир куване кртоле и викне ми: На! и више ни речи.

— Као да сам ја псето, — помислим у себи, увучем се у угао код топле пећи, и нетедо ни дирнути у јело.

Нико о мени није бриге водио. Нико ме не запита за што. Као да ме и не ...мо тек кад и кад погледаше деца крадомице на ме; а кад и кад сам могао јасно разабрати како се церекају. — А шта им је смешно? Чему се смеју? Ваљда што нисам тако господски обучен као што су они. Та да, на мени је кратки кожучић и мале опанке, — а то је паорски. Тео сам их у један ма упитати што се церекају, али се ипак савладам и увучем у свој кутић.

Тек кад су вечерали, опази стрина да јело нисам ни дирнуо. Ко рис скочи на мене:

— А што не једеш! Оћеш ваљада да ти слугу најмимо, који ће те служити? А? Ви'ш ти господичића!

Стриц је поче мирити.

— Умири се за бога. Ко не једе, мање му у торби. Немој за бога први дан па тако . . .

— А јесам ли толико говорила да ми никога — ама баш никога од те проклете слепарије не доводиш у кућу. Сви су ти они своје главе. И отац му је таки био, — па је онако и прошао, а ни ивер неће далеко од кладе. . .

Крв ми појури у главу. Тео сам да јој речем шта, али сам се бојао, е ће ме ударити. Спустим главу и почнем плакати тијо. Нико да ме барем честито погледа. Био сам у средини своји, и баш ту сам се тако осећао, кано да сам запао међу најнепознатије људе. — Изађоше сви из собе. Деца прођоше покрај мене, гледајући пркосно. Девојчица се шта више тако осмели, да ме је тргла за кожух, а при том ми се тако пакосно смешила. . . беше сушта слика материна.

Кад ме самог оставише, спустим се на земљу, наслоним главу на колено и почнем премишљати.

— Шта мисле ови људи са мном? Је ли то мој стриц? Је ли то моја стрина? Кад ме баш толико мрзе, што су ме доводили овамо? Ко их је за то умолио? Та није ли Лала плакао кад сам полазио, а дада ме грлила и љубила и тепала сва...

којако? Ко им је рекао, да ме одведу оданде, где сам толико сретни часова проживео? . . . Зар ће тако и на даље са мном поступати? Бар сада, првога дне да се нису у правом свом облику показали, бар сада да су ме поштедили, — али те змије у људском облику не знају шта је то бити сиротаном од једанаест година... Па морам ли ја баш код њих остати? Ако тако и надаље поступали буду, ја ћу побећи. Отићи ћу у свет. Та валда нису сви људи тако нечовечни као они овде...

А ко је био тај добри стриц, и зашто се посвадио са мојим оцем? Ја сам ово све доцније сазнао, јер тада још нисам могао те ствари тако лако разумети.

Стриц ми је био бележник у И. Био јеислужени наредник. Као што је то обично код наши сеоски опћина, радије се те службе подељују тим искусним људима, који добро ракамити знају — а који особито вешто уму људе у корду дотеривати. Забадава су компетирали други учењији људи за бележничко звање, — стриц је први. То је људима било помилије, — а власт је оберучке потврдила општинске изборе, јер је унапред била уверена, да ће субординација вршити своје. Стрицу је добро било. Ко је дошао да га за што моли, није дошао са празном торбом. Кућа пуна, а и кеса пуна — па куд ћеш више. Али несито срце никад не мож зајазити. Глобио је сељане где год је могао. Није се бојао, да ће га тужити, — јер јао после томе, на коме би се он испизмио. И у паклу ће га наћи да му се освети.

Но, и он је нашао свога мајстора — жену! Ала га је та знала кризмати. Бива да по читав дан не сме кући да дође од жене. Оде у канцеларију, затвори се, па једе што му пандур из бирца донесе. — Свађе је у кући сваки дан доста. За најмању ствар почну се тек свађати, кано да од тога зависи спас целога света — или барем породице. Не попушта она, а и он се кадгод узјогуни. Али кад му се кадгод чудним неким случајем обије папуча или ципела о главу, сети се одма — да има са фуријом посла.

Разумео сам дакле, како да моји и.натарошеви нису могли живети у љубави. Посвађала се сва три брата при деоби. Мој отац је тео себи да задржи кућевну велику башту, — као што је по праву требало — а она двојица не дају. И крвили се, и крвили, док се на послетку нису као највећи крвници растали.

(Наставиће се).

НЕШТО О РАТУ И О САНИТЕТСКОЈ НЕЗИ.

Као год у историји природе, тако и у историји човечијег рода, слабо има случај или воља; и овде заповеда непогрешиви закон провиђења, те тако писац историје, који познаје дела и законе историјског развитка, тај може сигурно и из прошлости закључити на будућност. Тако пише већ 1861. Хенрик од ... (Die deutsche Nation und das Kaiserreich.) „Као што је јасно да реке теку ..., исто је тако јасно, да ће се у Немачкој поред Аустрије образовати особита савезна држава под Прусијом. А да се до тога дође, позваће се у помоћ свако средство наговарања и дипломације, да и сам, рат, у случају отпора.“ Предвиђење је то тријумф историјске философије, која своје познање црпи из неумолиме логике догађаја.

Но развијање човечијег рода не иде реком, која се подједнако пред собом шири, него постепено, одмарајући се на извес-

них местих и затрчавајући се. Снаге човештва некако се удруже, да онда наједанпут што већи скок учине. Те тако ти пароксизми, што се тако с прекидањем појављују, наличе на грчевито развијање лептира, који расклапа своју чахуру, кад хоће да живи слободнијим животом. Нема напретка у историји човештва без неке препоне од онога, што постоји, као што нема ни порођаја без болова.

Међу тим су те означене кризе у историјском развићу апсолутно потребне, оне су већ некако условљене разном и многоструčном организацијом људи и народа, која додиром и обртом појединаца од времена на време у сукоб долази. Кад дође време, да престане старо стање, па да нове прилике себи крче пута, ни то не иде без неког распада, баш за то, што се запаљива маса периодично гомила, а не развија се непрестано, те се и не раздели свуд подједнако. Те је с тога насиље једино средство, да се до напретка дође.

То историјски нужно насиље је рат. Само деца могу мислити, да је рат измислио овај или онај владалац — освајач или неки частољубиви министар. Не, њега изискују шпецијалне друштвене и политичне прилике, оне га неумолимо извршују, и они људи су само изабрано оруђе, који тај задатак с мање или више вештине изводе.

Како већ у једној породици и у једном народу поједини индивидуји често са свим различно осећају и разно су образовани, то су онда те разлике још од много већег уплива међу народима у целоме. Сваки народ има својих извесних карактерних особина, — већ по томе, каквог је порекла, где или како живи. Како се код једнако удешених ствари, које се некако узајмице хармонијски допуњују, показује нагон да се сједине, како се опажа нека симпатија међу њима — то се онда у неједнаких и дисхармоничних природа види антипатија, оне се одбијају. Па где се те противности сукобе, ту ће доћи до свађе и борбе, јачи ће победити, а своју вољу ће слабијем као закон поставити.

Тако је с појединим људима, тако и са народима. Па и у државном друштву воде једни против других тајни и јавни рат, а већ нарушиоци јавног поретка и сигурности и не престају својим нападајима. У свакој држави учини се на годину неки известан број злочина, шта више и поједине врсте злочина појављују се из године у годину подједнако.

Али не само у човечијој историји, већ и у природи животињској видимо где ратови заузимају нужно место. Без обзира на то, да су по читави редови животиња одређени на то, да живе од грабежи и од рата, налазимо, где се баш животиње од исте врсте међу собом кољу. Ти ратови су понајзнаменитији у мрави и у пчела.

Што је год дакле у начелу човечије и животињске природе основано, то ми не можемо променити. Но по што се род човечији у својој историји развија као и поједини људи, по извесним законима, ми онда можемо те законе проучавати, можемо им дејства предвидети, па се према њима унапред уређивати. Као и све друго што живи, тако исто смо и ми подвргнути природном закону, те се не искобељасмо од њега; али ми га можемо познати, па према томе нашем познању свој живот и делање уредити Тако ћемо се окануди сваког по себи узалудног покушаја, да спречавамо нужне прилике, али ћемо с друге стране научити чувати се, да се хотимице не огрешимо о захтеве човечије природе и историје. Тек истражујући узроке и законе, дознаћемо, да ли, и у колико се могу уклонити мане, које постоје у друштву човечијем; јер ако нисмо кадри уклонити узроке који делају, онда им се посљедице морају кад тад показати,

ту не помогоше никакве опомене ни предиковања.

Задатак је цивилизацији дакле, кад а законе човечије историје, на том ити, да напредак развића, колико се може, подједнако иде, да му дакле у сметњу с пута уклони. Само тако може до тога доћи, да насиља у фази ња буду, колико је год могуће, ретка и прођу, колико се год може, без ла. И доиста, по нешто се тако већ нуло на боље. Шта и шта најснаж- људи одведоше у смрт средњове- крстоношке војне и верозаконски и неког слепог самовоље, колике хи- е најкориснијих грађана одведе тада лерантни фанатизам као јеретике на е и на гломачу! Па ипак тада бе- у ти ратови и та спаљивања нужна; л, што су узроци тому постојали, мо- ени им посљедице неизоставно сљедо- Но, хвала богу, у развитку човеш- естало је оних прилика, и таки ра- у сада исто онако немогући, што онда бејаху нужни.

Други је задатак цивилизацији, на- ш, да ти неизбежни ратови, колико могуће, без крви прођу. Кад бисмо учинити, да нам војницима не може нахудити, те кад би тако од рата и рвалиште без крви, онда би га о многи благосиљали, сматрали би особито средство, којим се долази ј заћевицама међу народима. Међу то не можемо, а како нам на су- стоји толико усавршење оружја за е, немамо ни много изгледа, да игод моћи. Што нам пак у вла- ји, то је да рату одузмемо ону у окрутност, па даље: да за- о крв свима ранама, што су у рату е, и да ниједне неизлечене имо. Цел рату није тотално ење непријатеља, он треба само „побеђен", мора се само апеловати „да сила одлучи", као ultima ratio rerum; главно је само, да се снаге измере, да јача слабију савлада и присили је на покорност.

А да се та мета постигне, ту никако није на месту као средство, непотребно увијање и окрутност, које само више огорчава. Те с тога је и рат у новије доба много од своје првашње страхоте изгубио. Пљачкање, спаљивање и сагоревање, отимање и опустошавање, све је то свуда као срамота и против природног права забрањено, а фактично непријатељевање међу дотичним странкама ограничено је на војнике у војсци, који с оружјем у руци иду један на другог. А миран грађанин, као и рањеник без помоћи, ти су сада — хвала женевској конвенцији — уговором победиочевој заштити, а не само милости му остављени.

Други задатак, који цивилизацији у рату припада, то је нега и лечење рањеника. Не иште то само хуманост, него и мудрост. Јер ако рањенике сачувамо у животу, нећемо изгубити снажних руку, које би ваљда и у самим бојевима, ал' у мирно доба за цело вредним радом општем добру од велике користи били. Године 1866. сачувано је у пруској војсци деведесет процената од свију рањеника у животу, а то је тако срећан случај лечења, каквог није било још ни у једном рату пре тога; колико је дакле тиме капитала у снази и моћи држави сачувано?

Поједини жртвује отаџбини у рату своје најмилије, све што има и што може, своју крв, свој живот. На за то он за цело има права захтевати, да му та жртва не прође без неке користи. Он сме искати, чим падне рањен на земљу, да га брижљиво подигнемо и љубазно негујемо; кад се осакаћени без помоћи кући врати, да му држава буде благодарна, да му осигура опстанак; кад га на бојном пољу погоди зрно непријатељско те погине, да му се садрузи побрину за честит гроб. Неизбежно дакле нада задатак на државу,

да се исто тако стара за то, како да се одрже, излече и опораве борци синови јој, као што се стара за оружје и за друга ратна средства. Њима се исто тако мора помоћи, као што се непријатељ мора победити.

Ту је сада дакле прво питање: колико је жртава, што их рат данашњим даном потрошио и колика је према томе потреба, да се томе помогне? Пројимо с обзиром на то, историју последњих ратова.

(Наставиће се).

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ЖЕНЕ И НОВИНЕ.

Жене су као новине. Многи су песници сравњивали жену са књигом, ал ја вам кажем: жене нису књига, жене су — новине

Још покојна баба Ева у рају (нека ми опрости сенка њезина, што ју бабом називам), још прамајка Ева била је налик на новине; као што се из поузданог извора зна, она се појавила у листовима, и то у смоковим, дакле то су биле неке помологијско-ботанијске новине. Ондашње „природоиспитателно“ друштво састојало се само из два члана, Адама и Еве, а из штатута тога друштва види се, да ту није био Адам председник, него је и он морао многу горку јабуку загристи.

Кад је дакле још Ева била налик на новине, како тек морају наличити на новине њезине кћери, данашње женске, и за то ја могу слободно рећи: жене су — новине.

Код жена и новина прво се пита за датум, је су ли нове или старе; ако нам ово није по вољи, онда престаје све: старе новине неће нико да чита, а стару женску неће нико да узме. Старе новине бацају се у кошар за макулатуре, а старе женске добијају свуда кошар.

И код жена, као и код новина, прво се пита за титулу (наслов), јер то је врло важна ствар. Што лепша титула, тим више муштерије.

Жене, као што рекох, нису књига, књига је за озбиљно штудирање, а листови и новине служе за лаку забаву. Листови, особито ако су илустровани и ако не излази у седам месеца по један број него бар онако, као што се обећа, мећу се међу помаде и дијадеме, машлије и чипке, дакле се уједињују са стварима које женску лепоту сачињавају.

Жене су новине. Дух је уредник, а кројач, фризер, машамода — то су стални сарадници. Главни део листа доноси приповетке о љубави, сватовске песме, гатке и извештаје о баловима и позоришту, а у подлистку су варошке новости, пикантерије, критике, интересантне белешке, а кад и кад и шкандалозне анегдоте.

Жене су и у томе налик на новине, што и код њих новији бројеви откривају штампарске погрешке старијих бројева, и што се радују кад друге које новине — колегиница — опадају и пропадају и кад престану излазити.

Жене се и с тога не могу сравнити с књигом, него с новинама, што се књига држи једне теме до краја, т. ј. докле ову не исцрпе, а новине се баве површно са свима струкама.

Женска је душа новела, њихова је досетка епиграм, њихове сузе и несвест су песма за извесну прилику зготовљена, а њихово је срце загонетка.

Жена, која се уме претварати, то су политичне новине, здрава и вредна домаћица, то су економске, младо девојче са руменим образима, естетичне

[ст]аре уседелице — критичне но[ви]не.

Женска, која сваке недеље редовно [из]лази у шетњу, то је „Јавор"; која пак [сва]ки други дан пролази кроз дунавски [ке]ј у Новом Саду (променада) може се [сра]внити са „Заставом"; која радо друге [ба]да, то је „Комарац"; која је оштра и [сва]ки час тера мужа да је испод руке [вод]и у шетњу, то је „Змај"; која је из [нов]је школе у ношењу по новој моди, [то] је „Нова школа"; која не мари ни[ка]за шетњу, те је престала изла[зи]ти (из собе), то је „Млада Србадија". [и] д. и т. д.

[Ов]его морамо једанпут завршити; јер [ако] ћемо говорити, што год се може го[вори]ти о женама и новинама, онда ни[кад] неће бити краја. По „A. Z."

БЛЕДОМ МЕСЕЦУ.

Једне благе, тихе ноћи,
Кад је цео свет већ сниво,
А Целзијев термометар
Плус је гради показиво,
Шето сам се крај потока,
— Где с' појети шетат треба —
А месец је нежно гледо
Са звезданог плавог неба.

У потоку гледим слику
Тог трабанта земље наше,
Мргоди се, бекељи се,
Ко да гледи празне чаше;
Па сам брзо разумео,
— То се даје песницима —
Мука му је, ко и мени,
Када с водом посла има. **М.**

АНЂЕО.

[У]гогодан рећи ће једној старој, а опет [глу]пој женској: „Анђелу мој!"
[Т]ога имена не заслужујем!", одговори

[За]служујете, јер анђели су најста[ри]ја бића божија!"

БАШ ДОБРО.

Некога баце доле преко басамака. „Баш добро" — вели он — „и онако сам хтео да сиђем доле!"

КЊИЖЕВНОСТ.

1. Этнографическая карта славянскихъ народностей М. Ф. Мирковича дополнена А. Ф. Риттихомъ. С. Петербургъ 1875 года, 2-го изданіе С. Петербургскаго отдѣла славянскаго благотворительнаго комитета.

2. Статистическія таблицы распредѣленія Славянъ. А. С. Будиловича. Приложеніе къ „этнографической картѣ Славянскихъ народностей М. Ѳ. Мирковича С. Петербургъ 1875.

Истина да је већ друга година, како су угледале света горња карта и уз њу „Објаснителна записка", те обзнана ова неће бити међу онима што суураниле и на време стигле, али мислимо да је боље икад него никад, и да неће ни сад бити касно известити нашу публику о овом труду руске науке, који се и нас тиче.

Словенска статистика није наука, која се може похвалити особитом негом. Године 1842 изашао је у Прагу трудом покојнога П. Ј. Шафарика „Slovansky národopis" с картом, у ком су први пут прибрани тачни подаци о Словенима с погледа етнографског, политичког и религиозног. Та књижица, доживевши одмах 1842 год. два издања, изашла је у трећем издању године 1849. Но после тога време није текло на празно за словенску науку, и данас би већ требало на ново израдити, нешто онако као што је дело Шафариково. Наука је нарочито радила појединце, у свакоме племену и око посебних питања. Тако су тим специјалним испитивањем многе тамне и сумњиве тачке осветљене. Но колико би потребно било имати данас онаку, па још, и ако би се могло, и раширену књигу — опет се још нико не нађе да њом обдари словенску науку. Један прилог томе учињен је издањем горе поменутих дела у Русији, од којих је карта управо треће издање, но што је први пут (без допуна Ритихових) изашла 1867 у време словенске етнографске изложбе у Москви, други пут 1874. а трећи пут, ето, одмах годину дана за тим. Не показује ли и то колико је интереса за Словенство међу Русима?

Уз то треће издање карте издао је комитет и горе наведену „записку" А. С. Будиловића, које уз прва два издања није било. А. С. Будиловић је један од млађих слависта, из школе В. Ламанскога, човек, који је сам путовао по свима земљама словенским (не изузевши ни крајева балканскога полуострва који су под Турцима), он по-

знаје добро словенске језике, и одликовао се већ неколиким темељитим радњама из словенске филологије и етнографије. Тога ради и горња „записка,“ ма да нема више од 23 стр., заслужује пажњу, макар да ми у осталом не можемо све безусловно у њој одобрити.

Што се тиче карте, о њезином другом издању говорила је чешка критика у Časopisu čes muz. 1875. 218. истакавши јој приличне недостатке. Исти чешки часопис у трећем свеску за 1876 год. стр. 570 говорећи о овом трећем издању, напомиње, да у њему ниједна од указаних погрешака није поправљена. Тако осим погрешака у чешкоме одељку помиње се: да су и у овом издању остали обележени као Турци потурченици Бугари око Ловче и у Родопу, макар да Будиловићева „објаснителна записка,“ која се уза саму карту продаје, кори Лежана, што је исте потурченике Бугаре уврстио међу Турке. А то је извесно тим већа погрешка на карти, што на њој истој у Босни са свим правилно, нису Мусломани цепани од Срба, него је сва Босна српском бојом омазана. С наше стране могли бисмо напоменути, да је бугарском, па и влашком елементу јак мах дат напрама српском на источном крају Србије. Чисто бугарског елемента има данас тамо тако мало. да никако не заслужује да се узима у научни рачун. Влашки елеменат нигде не долази у онако густој компактној маси, као што је на карти обележен. А осим тога нетачност је тим већа што су под влашком бојом управо пусти планински венци Бељанице, Црног Врха, Мајданпечких и Мирочких висова, где има простора ненасељенога у ширини преко 5 сахата а у дужини далеко већој. Но надати се, да ће зар даља издања тачнија бити, ма да се карти ни овако корист и вредност у главноме одрећи не може.

Суд чешке критике (за коју знамо да је потекла из добро обавештеног пера) о „записци“ Будиловићевој много је повољнији. Хвали се вредноћа, критичан рад и употреба поузданих извора. Тога ради држимо, да нећемо погрешити, ако изнесемо нашим читаоцима цифре словенских народа по тој најновијој статистичкој студији. Целокупан број Словена мећe Будиловић на 90,365,633, и ту рачуна 61,199.590 Руса, 5,123.952 Бугара, 5,940.539 Срба и Хрвата, 1,287.000 Словенаца, 4,815.154 Чеха, 2,223.820 Словака, 96.000 Горњо-Лужичана, 40.000 доњо-Лужичана, 111 416 Кашуба (који имају особен свој књижевни језик и особену књижевност), и 9,492.162 Пољака.

Посебице међу Русима има урачунатих 14,168,288 Малоруса, и 3.488,600 Белоруса; међу Бугарима 30.000 унијата, 50,000 католика и 400,000 мусломана. Срба (православних) узима 3,023.129, муслomана 500,000, а Хрвата (католика) 2.407,8 и унијата 9,520.

Делећи Словене по језицима, Будиловић се држи тачно једнога назвања. На насловном л је „распредѣленіе Славянъ по вѣроисповѣданіі азбукамъ и литературнымъ языкамъ (на чіямъ“, тако и у наслову на стр. 5, а у с схеми долази „языкъ русскій“ па онда „нар болгарское“, „нарѣчіе сербское“, „нарѣчіе кое.“ Међу тим у самој ствари или су сви је словенски језици или наречја; довољн наука не може никад престати проглашава за равноправне, за потомке заједничког Шта ће бити од њих у напредак, хоће ли пасти и који ће, хоће ли се одржати, ко како, о томе ће пресудити упливи који и историју и правац њезин окрећу. Но баш и кад би се догодило да пропадну неки или м од садашњих словенских језика, који се лит но дижу и гладе, не може пропаст њихова менити места које им наука даје, нити ће онај словенски језик који би победио, моћ стати „языкъ“ према побеђеном, као год ш побеђени, само за то што је побеђен, не постати према победиоцу „нарѣчіе.“ Нека рија, нека на послетку моћ, уплив и сила што може — тек нек се памти, да матем правило 2+2=4 не може постати лажно, наука остане наука, а политика — полити пак рекосмо само за то, што г. Будиловић познаје језике словенске и науку о њима, да није могао случајно ни из незнања на Може се врло добро војевати за своја пол и литерарна уверења, а да се тога ради н у објективност рачуна. Та пак објективн може се довољно нажелети науци словенск

У Београду. 4

КЊИЖЕВНА ПРИКАЗИВАЊА

Извод из старе словенске грам својим ученицима саставио Јован Жива професор у гимнасији. Друго издање. У Саду. Српска народна задружна штам 1876. — 8°. — 74. — 1. л.

Цена је књизи **45** новчића.

Сад баш доврши се и на свет изађе књ Како се, у добри час, и у нас Срб средњим и великим школама у велике данас стари словенски језик — то је књ као мало која, добро нам дошла. А што ова за неколике године ето дочека и друг своје, знак је, да ни ми Срби не зас тој, дан-данашњи велеважној науци језик Доиста нас је зазор било и срамота, к

но десетак година дошао у прилике па видео
по омладина сваког другог словенског племена
и великим школама чак туђинским вољно и рев-
но изучава тај свети језик првоучитеља и прво-
ученика словенских Ћирила и Методија — а
то ва ум узео, како међ' Срби у цркви и у
ским приликах још владаше (и влада) она
ока, овај галиматијас, бајаги „славенски"!
И кад уз то знамо, како је осим свих других
ских племена, понајпречи овај стари језик
нама Србљем (Русом и Бугарем) ради изучавања
рођеног језика матерњег, онда се доиста од
да зрадовати можемо овој књизи вредног учи-
ља и књижевника Ј. Живановића.

Стари словенски језик данас је облигатни
предмет учевни на српским великим гимназијама
Сремских Карловцих и у Новом Саду — па
богу, и у богословији у патријаршији
ској, те књига је ова, како ваља, поуздани
вођа учеником у тим српским школама; да
отуд среће по браћу најближу, и слоге и љу-
бавгимске, била би књига Живановићева од
веће хасне и за школе средње у браће нам
, те им не би нужде било да (иза Јагића)
иру и с Новотним новотаре.

Проф. Ј. Живановић, састављајући овај извод
старе словенске граматике, држао се у свему
трудног и од свег ученог света припознатог
првога данас слависте, Фрање Миклошића. У другом овом издању проширио је и по-
много што шта по најновијих начелих
и ученијих научењака језичара словенског. Тим је
ова Живановића стигла на висине дана-
шњега знања језика старог словенског. К
том додао је к првом и трећем делу грама-
тике (к науци о гласових и облицих) још и
деo: синтаксу старословенску, те тако је
и прокрчио у том пута и у нас науци тој
словенској. Што је пак у другом овом из-
дању окренуо дојакошњи, у првоме источни
на јужни — о том ћемо, ако буде места и
реч коју више други пут.

Показујући овим дакле пошт. српском чита-
лачком свету ово друго издање те Живановићеве
словенске граматике — препоручујемо је
нашем млађем књижевном свету, који за
, да свој красни језик српски изучи што
потпуније, као што то чине у своме људи
у напредних народа. А од хасне ће
она бити и многом, нарочито млађег кола
свештенику, да оразуми као што треба
црквеном, којим служи (и служиће)
пред олтарем, и да поправи, што је у
них са незнања и неразбирања поква-
реном „књижевном срамотом", грама-
тиком Евђена Јовановића и Мразовића, и још
сакатијим изводима из ових.

Без старога словенског језика залуд ће српски
свештеник патити се и мучити да разуме свето
писмо, што у цркви чита, и књиге друге црквене,
из којих служи и поје. Исто тако и свак књижев-
ник Србин цигло разумевањем и разбирањем у том
језику старом моћи ће се дотерати у језику да-
нашњем књижевном научно и разборито, како
треба. Та језик наш књижевни, токорсе народ-
ни, пошао је од некле, са незнања и нехата, тол и
странпутицом*), те је већ прека нужда, да се мало
боље осврнемо на то трудом и науком.

А књига је ова Живановићева кратко али
тако јасно изведена, да ће се њоме свак моћи
послужити и мимо школе самоучки.

И ако ничег другог ради, а оно већ због тога
ваља ми Срби да прионемо око изучавања старог
словенског језика, што је наша стара, и црквена
и светска књижевност (с мало србуљисања) пони-
кла и у цвет ударила била на том светом, на том
дивном језику, који се пореди и места стече у је-
зиковној књижевности светској одмах до првих и
најславнијих класичких језика: санскрите, језика
јелинског и др.

А Србин се сваки поноси, и има и чим, ста-
ром својом књигом и писмом!...

У Новом Саду, на дан мученика Ђурђа Кра-
товца, 1877. **А. Сандић.**

БЕЛЕШКЕ.

(Императ.-руска академија наука) при-
ликом прославе јубилеја свог опстанка кроз 150
год. на крају прошле године, изабрала је неке
словенске и стране научењаке за своје чланове
кореспонденте. Од Срба је том приликом изабран
г. Стојан Новаковић за члана кореспондента
горе поменуте академије. Оваково одликовање
заиста је и заслужно неуморни и озбиљни радeник
на пољу српске књижевности.

(Лукијан Мушицки). Стогодишња светко-
вина од рођења митроносног песника српског Лу-
кијана, прослављена је у више крајева народа
нашега. Тако је „Матица Српска" обавила ту
светковину по програму, који смо у 1. бр. „Јавора"
означили. Осим тога славила је ту славу српска
православна општина у горњ. Карловцима, српска
омладина у Бечу и у Грацу по програму, сход-
номе овоме дану и важности таквога човека, као
што је био Лукијан.

---

*) У нас се н. пр. год. 1860 далеко лепше знало
и писало српски, него-ли данашњи дан, након
готово две десетине година.

(**Шпиро Ковачевић**), главни надзорник црногорских школа преминуо је после дугог боловања 24. јануара о. г. у Херцег-Новоме. Ковачевић се учио у Карловцима, где је свршио богословију и гимназију. За тим је био учитељ у Шибенику и Рисну, а г. 1867. дошао је на Цетиње за учитеља. Г. 1870. именује га кнез професором богословије, а три године доцније надзорником школа на место Милана Костића, који је отишао у Ст. Бечеј за проту. Истом је навршио 33 годину.

(**Јован Грчић**), свршени правник, изабран је у седници патроната од 9. фебр. о. г. за професора класичне филологије на овдашњој великој гимназији.

НОВЕ КЊИГЕ.

Библиотека за женски свет. Свеска I. **Мала грофица,** написао Октав Феље, с француског превео А. Хаџић. У Новом Саду 1877. Издала књижара Браће М. Поповића. Цена 40 н.

Извешће о унутарњем стању земунских српских основно-главних школа за 1875—6. годину од Димитрија Руварца. Земун, 1876.

Орао, календар за 1877. Уређује Ст. В. Поповић. Друго издање. Да је ова књига одговорила правој потреби у народу нашем, томе је сведок та околност, што се ево у 30,000 комада растурила у нашем свету. Може бити да ће когод пребацити овоме календару, да је једностран, јер му се скоро цели садржај бави са ратним догађајима на истоку, али догађаји су ти тако важни, да их је нужно било фиксирати сликом и речма за потомке наше, а то је календар „Орао" врло савесно учинио. Чиста је ствар, да је „Орао" данас најбољи српски календар, и ми се радујемо, да је то народ увидео и да га тако оберучке прима и купује. Ко би још желео набавити, нека се обрати књижари браће М. Поповића у Н. Саду. Цена је 50 новч.

A Szerbek története 1780—1815. Irta Kállay Béni. Első kötet. Budapest 1877. О овој књизи доноси познати Др. Адолф Дукс приказивање у подлистку „Пешт. Лојда" бр. 51. о. г., где представља књигу као врло објективно писано и ваљано дело. При писању ове књиге употребио је Калаји врло добре изворе, међу осталим до 600 нових докумената, који се налазе у библиотеци велике школе у Београду.

СИТНИЦЕ.

(**Проналасци**). Занимаће наше лепе читатељице, да им прибиљежимо овде за неке важније проналаске годину кад су пронађени и име проналазача: Наочаре 1290, Салвино д. Армати у Фијоренцији; барут 1350, Бертолд Шварц у Фрајбургу; штампарија 1440, Јован Гутенберг у Мајнцу, џепни сахатови 1509, Петар Хееле у Нирнбергу; термометар 1638, Корн. Дребел у Алкмару; барометар 1643, Торичели у Фијоренцији; порцулан 1702 Бетхер у Мајсну; гласовир 1717, Шретер у Саксонској; муњовод 1749, Франклин у Америци; парна машина 1763, Енглез Јаков Уат; жељезница 1778, Енглез Едверт; ваздухоплов, 1782, Француз Монголфијер; телеграф (оптични) 1794, Француз Шап; каламљење богиња 1796, енглески лекар Џенер; пароброд 1807, Американац Фелтен; жигице 1832, Камерер у Лудвигсбургу; телеграф (електро-магнет.) 1844 Гаус и Вебер у Гетингену и Фарадеј и Штајнхајл у Монакову; пушка игленача 1845, Драјсе у Семерда (код Ерфурта); машина за шав 1845, Илија Хауе у Америци.

ОДГОВОРИ.

Г. Н. Ман. у Цириху. — Понуду вашу примамо драговољно и на услов радо пристајемо. Изволите слати, ми ћемо вам бити захвални.

Г. С. Т. у В. — Издерани број, што сте га вратили, примили смо и послали други читав — а и дужност нам је, јер и на челу листа стоји: „Јавор излази сваке недеље на читавом табаку."

Гђи Л. Т. у В. — „Подбел" се иште у апотекама, које незнају српски: Huflattich, Tussilago farfara. Иначе се можете и без њега лечити.

Г. Н. Ђ. у О. — „Муфтија" је тумач закона т. ј. корана. Велики Муфтија (или Шеик-ул-Ислам) је највиши старатељ за култус и законе и у рангу долази одмах после великог везира.

„Јавор" од ове године може се још добити од првога броја. Ко би се желео претплатити, нека се изволи пожурити, докле нам није који број недостао.

„Јавор" за г. 1876. (36 бројева) може се добити мекано увезан за 3 фор., а тврдо увезан 3 ф. 50 н Поједине четврти (II. и III.) од г. 1876, могу се добити уз цену од 1 фор. а. вр.

ЛУКА ЈОЦИЋ
издавач „Јавора".

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 8. У НОВОМ САДУ 20. ФЕБРУАРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Javor“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вреди.

АЛЕКСАНДАР В. ПОПОВИЋ

ПРОФЕСОР ВЕЛИКЕ ГИМНАЗИЈЕ НОВОСАДСКЕ.

Умр'о 12. фебруара 1877.

Дакле ни њега немамо више!

Над оним човеком, који је живот свој посветио проучавању природе и њених вечитих закона, извршила је природа свој најстрашнији закон; — онога човека, који је за свога кратког века испитивао сваку грудву земље, да пред његовим очима не буде тајне и мрака ни у утроби земље црне — тога човека покри баш сама црна земља вечитим мраком.

Природне науке, а нарочито геологија бејаху науке, које је пок. Шандор озбиљно и темељито студирао и тражио сакривена обичним очима блага у српској земљи — Србији и Фрушкој гори. — Резултате својих студија саопштио је на три језика свету, а тиме осветлао образ српској науци! Његове белешке о путовању свом са професором пештанског универзитета др. Ј. Сабовом, којега је он љубимац био, и његове књижице о геологијском истраживању у „Фрушкој гори“ сведоци су томе, а уједно и сведоци грднога губитка, што је са Шандором изгубила наука и Српство!

А шта ли је тек изгубио подмладак српски у њему, ученици његови, које је он љубио као млађу браћу своју, а који су њега поштовали и ценили као ревносног учитеља, од којега су много и много научити могли!

Али смрт црна прекиде му радњу у најбујнијем развијтку њезином, одузе нам сва добра и блага, која нам је покојник још накупити и дати могао. Сада нам је још остао само мио и тужан, сладак и горак спомен на

пок. Шандора, који се тако млађан — та тек му је 29 година било! — растаде с нама на веки.

Горка суза, што ју јуче проли многобројни народ на гробу његовом, нека је сведок љубави и поштовања васколиког грађанства нашег према покојнику; а с овдашњим грађанима жалиће и васцели народ српски, кад му стигне злосретни глас о смрти шандоревој!

Лака ти земља, мили покојниче!

ГЛУМАЦ.

ПРИПОВЕДА А. ХАЦИЋ.

(Наставак.)

VIII.

На неколико дана после одласка старог Милојевића из Београда добио је Војин два писма.

Једно беше од оца му, а друго од Јована, који је оседео у служби старог Милојевића.

У првом је отац опомињао свога Војина последњи пут, да се мане глумовања. Претио му је, да не ће марити више за њега, да ће га се одрећи, ако се он не одрече позорнице.

У другом је јављао Јован, с највећом тугом у срцу, да му се његов добри и мили господар, стари Милојевић, у повратку свом из Земуна не само изврнуо, него је и ногу сломио, и два ребра поломио, а и леђа поштено нажуљио. Та га је околност, вели, приморала, да се под своје старе дане лати пера и да позове своју некадашњу милу господарицу Милеву, да се одмах крене на пут, ако жели још затећи у животу његовог доброг и честитог господара, старог Милојевића, који је такођер поздравља да дође одмах.

Кад је Војин прочитао то друго писмо, одмах рече Милеви:

— Мила женице, справљај се на пут, и то овога часа!

— Куда тако, ако смем знати? — запита Милева и не приметивши тугу на лицу мужа свога.

— То ћу ти рећи касније! Спремај се само брзо.

— Хоћеш ли и ти са мном?

— Не ћу!

— За име божије реци ми, шта значи то, Војине?

— Умири се! Отац те жели видети.

— Мој отац! Е, онда му се морало што десити.

— Дознаћеш, кад стигнеш кући.

— Мени задаје страх, што не знам, шта је с њиме!

— Та не рекох ли ти, да ћеш дознати касније. А дотле за што да мећеш себе на муке!

— Мој отац мора да је на умору, па ми не ћеш да кажеш, да ме не плашиш. Војине, ако је тако, и ти мораш са мном! Ја не ћу крочити без тебе одавде!

— Ја не могу ићи!

— Не можеш! А за што не можеш? Пођи са мном, мени за љубав. Та неси ти тако опак човек, окорео грешник, да ти не би могао опростити мој отац, коме тако рећи неси ни згрешио ништа!

— Пошао бих ја с тобом, душице, да је и моје име споменуто у писму, ал' кад неје, онда морам остати где сам. Да ме твој отац жели видети, он би наредио, да се позовем

и ја, а кад то није учинио, онда то значи толико, да се још није одсрдио, да не мари за мене. За то се ти спремај, а да не идеш сама, ја ево одмах идем, да замолим нашег доброг пријатеља господина Јову, да те прати у место мене.

Милева је морала дати за право мужу своме.

Заиста то би било наметање, да и Војин пође с њоме, кад јој отац то не жели.

Кад би желео, он би то и напоменуо у писму за цело.

Та лако ће му бити доћи и после, ако јој се отац одобровољи, те зажели видети мужа њезиног.

Докле је она тако премишљала и за пут се справљала, дотле се вратио и Војин с тим радосним гласом, да је господин Јова пристао да прати своју пријицу, и да види свог старог пријатеља.

Милева се брзо спремила.

Не за дуго ето ти и господина Јове, те се тако могоше одмах кренути на пут.

Војин је прешао с њима у Земун. Ту је нашао одмах кола за њих.

За по сахата били су путници, господин Јова и Милева, на путу у М.

Целога пута несу радили ништа друго, него су само нагађали, кака се то несрећа могла десити старом Милојевићу.

Страховали су за живот његов.

Ко га тера, да држи бесне, младе коње.

Пут им се био отегао тако, да су мислили, да га не ће превалити никад.

Једва једвице стигоше у М.

Сиђоше се с кола уздрхтаним срцем.

Држали су за зло знамење, што нико није изашао пред њих.

Нигде нико да их поздрави, да их дочека.

Као да је опустела цела кућа.

Уђоше у двориште — нигде никога!

Уђоше у трем — ни клете душе!

Уђоше у дворану, у прву, у другу, у трећу собу — нигде живог створа!

На вратима четврте собе, у којој је становао стари Милојевић, застадоше мало.

Несу смели одмах ући унутра, него стадоше прислушкивати.

И у тој је соби била мртва тишина.

На послетку охрабре се, отворе врата и уђу унутра.

На прагу остадоше као укочени од чуда и снебивања.

У соби нађоше старог Милојевића, где се, братац, извалио на диван, запалио чибук, и задимио око себе тако, да си га једва могао распознати од густога дима.

Кад је опазио кћер своју и свог старог пријатеља господина Јову, удари у смех и повиче:

— Дошлисте ми на лепак! Ал' сам вас лепо домамио! Сад вас не пуштам више натраг!

Ко да опише радост милевину и господина Јове, кад су видели пред собом старог Милојевића жива и здрава.

Они су држали, да га не ће затећи више у животу.

Милева је скочила око врата старом Милојевићу и од велике радости није могла проговорити ни речце, него га је само љубила и грлила.

Једва је могао од ње доћи на ред господин Јова, да се поздрави са својим старим пријатељем и да се упита за јуначко здравље.

Стари Милојевић радовао се као мало дете, што се све онако збило,

као што је он то лепо измислио у глави својој.

— Та знао сам ја, да Војин не ће пустити на пут Милеву саму, него да ће замолити тебе, да је пратиш, а знао сам и то, да му ти не ћеш одрећи ту љубав. Испало је дакле све као што сам желео. Сада треба да огледамо још једанпут, последњи пут, шта ће превладати у Војину: љубав према жени његовој, или љубав према уметности. Ако прегори уметност теби за љубав, мила ћерко моја, ја му праштам све, и примам га на ново за сина, за зета свога.

— Татице, — рече Милева, — ево да се опкладимо о што хоћеш, да ће Војин веран остати позоришту. Ако га дотераш до зида, па му оставиш да бира између мене и позорнице, то ти ја дајем ево главу своју, да ће прегорети и мене пре, него што ће рећи збогом позоришту. Немој за то мислити, да он мене не воли искрено: о томе сам ја уверена потпуно; али ја не могу захтевати од њега, да све друго занемари, па да живи само за мене. То не може тражити од мужа свога ни једна паметна жена, која хоће у браку своме да буде сретна и задовољна.

— Е, кад ти то тако сигурно држиш као да је у воску, ћерко, то ти ја ево задајем тврду веру своју, да ћу вам бити опет оно, што сам вам и био, ако Војин буде од характера и не изневери позориште. Али пре тога ваља још да ми допустиш, да му огледам сталност, а у томе мораш ми и ти помоћи, драги мој пришо!

— Стојим ти на услузи, ма да ти могу рећи у напред, да ће Милева имати право, — одговори господин Јова, ком је годило, кад је видео, да се стари Милојевић преломио.

— Добро, добро, видећемо већ ко ће имати право! А сад, молим те, буди тако добар, па седи тамо за онај сто и пиши Војину оно, што ћу ти казивати у перо.

Господин Јова одмах је послушао свог старог пријатеља, и кад се сместио, одговори му:

— Ја слушам твоје заповести пером у руци!

Стари Милојевић стаде казивати ово:

„Драги Војине,

Стигао сам заједно са женом твојом у М. још онај исти дан, кад смо се кренули на пут из Земуна. Твог таста затекли смо у тако невољном, јадном и бедном стању, да се Милеви, као доброј и послушној кћери, није могло на ино, а да му се одмах не зарече, да га не ће остављати никад више за живота свога. И таст твој и жена твоја замолише ме, да ти јавим, или право да ти кажем, рекоше ми и наложише ми, да те позовем, да дођеш овамо, па да живиш с њима заједно весело у срећи и задовољству. Ако ти је више стало до тихе, домаће среће, него до таште славе светске, ти ћеш се одазвати њиховом позиву. Ако се пак не би могао приволети на то ама баш никако, то очекује од тебе твој таст, да му не ћеш правити никакве сметње, кад подигне против тебе разводну парницу у име кћери своје. Као што видиш на коцки је срећа свију вас. За то се промисли добро, пре него што се одлучиш. То ти саветује твој прави пријатељ — Јова“.

Додатак. „Таст ти оставља рок од осам дана, да се промислиш. Кад истече тај рок, ја ћу сам собом доћи к теби, да видим, шта си наумио чинити.“

И то писмо посладе господин Јова, на молбу старог Милојевића, поштом Војину у Београд одмах други дан.

(Наставиће се).

ОМИРОВА ИЛИЈАДА.

ТРЕЋА КЊИГА.

Кад војводе уредише војске
Дрече, вичу ко тице Тројанци,
Као оно ждрали под облацјех
Кад измакну од зиме и пљуска,
Па у дреци Океjану журе
Пигмајцима пропаст доносећи;
Зором раном већ замећу кавгу.
Али муче Ахајци јунаци
Сваки смишља своме да помаже.
Као густа магла по брегови
Што-но бригу задаје пастиру
А крадљивцу од ноћи милија
И кад тол'ко видиш пред собоме
Кол'ко бациш камена с рамена,
Таки с облак праха заподио
Под ногама коња и јунака,
Хитро језде преко поља равна.
И обе се састадоше војске
Пред Тројанци Парид божанствени
На плећи му кожув од Пардала,
Љута стрела и мач о бедрима
Су два копља тучем окована
Зраком витла Ахејце позива
Најхрабрије, где имаде кога
Изазива на мејдан јуначки.
Кад га виде Менелај јуначе
Силовито где иде пред војском
Срадова се као лаве гладни
Кад наиђе на лешину масну
Козу или виторогу срну,
Па је мота, не мари за хајку
Брзоногих паса и ловаца;
Тако беше мило Менелају
Кад уочи дивнога Парида
Скочи с кола с оружјем убојним
Зликовцу се светит' млидијаше.
Кад га виде Парид божанствени
Међу борци да се он указа,
Зазебе га на дну срца силно,
Плећа даде побеже у војску,
И измаче смрти очевидној.
Ко у шумским када гудурама
Спази когод присојкињу гују
Па одскочи, подиђу га мрави,
Побледи му као крпа лице,
Е тако се сакри Парид красни
Међ' јунаке, међ' своје Тројанце,
Поплаши се од Атрејевића.
Кад то виђе Хекторе јуначе
Нагрди га речма свакојаким:
„Несретниче, леполик кукавче
„Камо среће да с' родио ниси
„Нежењена ил' да те нестало
„Камо среће, више б' вајде било
„Него презрен што си на срамоту.
„Ал' с и смеју косати Ахејци
„Мислећ' еси јунак од мејдана
„Где си лепа лица кукавицо
„А ти срца у прсијех немаш.
„Зар си такав пребродио мора,
„На лађама на брзопловкама,
„И украо жену из туђине,
„Милу снаху убојитих људи
„Што-но цидом замахују страшно
„На голему свима на срамоту
„Оцу твоме и народу целом
„Да ликују злурадни душмани,
„Теби самом на срамоту грдну?
„Што не чека храброг Менелаја?
„Видио би каквог мужа жену
„Ти украде и присвоји себи.
„Ал' ти неби ни вајдила цитра
„Коса, лице — поклон Афродите,
„У прашини кад би с' копрцао!
„Пак' и јесу Теукровци маме
„Јер друкчије б' каменисан био
„Још одавна, због толиких зала
„Која си нам болан почипио!"

Преводи **Светислав Вановић Србољубов.**

КО ЈЕ КРИВ?

РОМАН ЈОСИФА СУБОТИЋА.

(Наставак.)

Мој други стриц и натарош, добро су се слагали. Барем су се тако чинили. Обоје су имали нешто иметка. Онај је био поп у К. Па с тога, што су обоје нешто имали, а могли су мислити, е може кадгод доћи време, када ће узајамна помоћ и једном и другом добро доћи — и живели су тако. Нису баш сувише често досађивали један другом. За цело време док сам ја у кући бележниковој био, дошао му је стриц само три пута — и то само о крсном имену стричеву. Дакле у три године — три пута!

Тако су стајале ствари, кад је несретна коб мене у ту кућу бацила. . . .

Из небу'а осетим, да ме се неко дотакнуо.

Била је то служавка. У изгледу није ни мало стрини мојој утекла.

— Оди са мном! рече ми, и ухвати ме испод пазува.

Сањив сам био. Да ми је рекла, е ће ме у пакао одвести, ишао би ш њоме, само да се једном одморим, и — што је главно, — да се уклоним из близине ти опаки људи.

Увела ме је у собу одма до кујне. На поду беја нешто сена и једна стара поњава.

— Ту ћеш спавати — рече ми, па се врати у кујну.

Спавао сам, кад ме пробуди неки тих разговор. Отворим очи и видим крај месечине на прозору мушку главу са дугим брцима а пандурском капом. Служавка се наслонила на прозор и дишпуташе ш њиме.

— Канда имате гостију? упита бркајлија.

— Да, имамо, да га враг носи! Баш га је морао онај матори доводити, па га) тутнуше мени у собу.

— Хм! хм! Било би и другдер места за њега.

— Где, кад је свугде пуно.

— Па па таван ш њиме. Има сена доста. Нека се завуче као и миш па га ни бригеша. Код тебе не сме остати. А реци, бога ти, откуд матором та мисао да се брине за свој род, кад их је увек све ђутуре до сто ђавола отправљао?

— Онога одведоше у тавницу. Откако му је жена умрља пропио се. Једном се завадио са неким у крчми, па се попадну за кике. Ономе послужи срећа па се дочепа ножа и пробурази свога противника. — Сад је кућа пуста, а поред куће је велики плац. Овај матори је рад то да освоји, па је дете себи узео.

— А шта вели онај „сотона“?

— Богме су се три дана свађали и — били. . . Заклела се да ће детету главе доћи, ако и дуже остане, . .

— Е остаће тај — не може код ње ни ђаво издржати, — а некмо-ли дериште. . .

И тако даље. Врло ме је обрадовало то што сам дознао. — Но промислим овде се лепо мени спрема. Оће још да ми главе дођу. Богме ту мени није краси одма сутра бежим из ове куће, где ра чун на тако грозан начин влада. Идем у свет. Тамо ћу барем бити сигуран. —

Сутра дан дозове ме стриц у собу.

— Казаћу ти шта је у мојој кућ ред. Мораш слушати. Што ти се запо веди, мораш учинити, па ма шта било Мораш радити. Јер у мојој је кући оби чај, да само онај добија јести, који ра дити зна и ради. Мораш бити уредан покоран. Нечисмена дерана не трпим. Ви'ш како су моја деца чиста и уредн — а непокорност се строго казни. Г

читав дан не ћеш добити јести, ако будеш непослушан. Јес' ме разумео?

— Јесам.

— Тако се владај!

Тек што ме он испусти, довати ме стрина. Стисну ми мишице, е сам мислио, сад ће се распрштати на сто комада. Одвуче ме у другу собу:

— Запамти добро што ћу ти рећи.. горе ту главуру. . . ако се икоме потужиш да ти није добро, тешко теби. Убиће те као скота. Сад скини то одело... те прње, па навуци ово.

Изгледао сам као права додола у мом новом оделу. Строго ми је запретила, да ће ме бити, ако што подерем или упрљам.

Тога јутра био сам само колевку њихао. Детешце је накосна срца ни пошто да заспи. И љуљам и тепам, ништа не помаже. Сва кућа ври од песме. Стрини се досадило. Као стрела јурне у собу:

— Зар се тако дете забавља несрећо!

И тако ме шину преко образа, да сам посрнуо на креветац. Пао би на земљу да њега не би.

— Гле ти њега — ункаше фурија — дете иначе мирно као јање, нико и не зна да је детета у кући, али лати ли се само проклетник чега, мора испасти наопако. Иди ми с очију, да ми се ниси указао више или ћу те свога рашчерупати.

Нисам знао, како сам се из небу'а напољу створио. Сузе ми лију преко образа, — али не са бола. Срце ми напо бије, оће да искочи са жестине. Да сам снажнији, вратио би се у собу и скупо би јој платио то нечовештво. Али овако, шта знадија чинити, до гњевити се. Појурим у шталу. Бацим се на омут сена и пустим сузама на вољу.

— А што ти синко плачеш? Зачу из небу'а да ме неко запита. Подигнем главу. Крај мене стоји старац. Седе косе и браде, намжурана, али врло доброћуда лица. Милостиво гледи у мене, кано да добро познаје мој положај у овој кући. Тај ме је човек јуче довезао. Нисам могао да му одговорим на питање, јер сам на њега био озлојеђен. Зашто ме је одвео оданде? Што није казао стрицу е неће да вози, ако неће без мене да иде, што није ма какав изговор употребио само да остане на миру? Далеко је било од мене да помислим, е то није смео, а није ни могао чинити.

Но стари није ни чекао мога одговора: Полагано се спусти крај мене на сено, и почне ме тешити. Приповедим му како сам прошао. Поглади ме по образу, кано да је тиме тео и најмањи траг оданде да уклони, па рече:

— Мораш трпити, а шта ћеш. Ти си још као тиче без крила у гњезду. И оно би да прне у свет али чим почне махати својим голим крилима, осећа своју немоћ. Тако и ти. Не знаш ти шта је свет. Нису тамо сви људи као твој лала. Има их свакојаки. — Мој синко! Ја сам доживио свакојаки чуда. Много сам искусио, много преко главе преметнуо, — али овака чуда као што га овде у кући има, богме још у свој век нисам доживио. Али шта ћу? Куда да се кренем? Ближега свог немам, а забадава ме неће нико ранити. Па за то ето ћутим и трпим.

Тако ме теши стари. А ја погледам у седу косу и старо лице, па помислим: богме кад се овде ни старост не штеди, којим ћу правом то ја од њи да иштем. И бија ми лакше...

Од тога днева постанемо ја и чича Мија добри пријатељи. Кад би ме унутри испсовали, или ме злопатили глађу, чича ме је тешио, и делио са мном свој оброк. Добри старац! Често су му на место честита јела слали ти боже знаш шта. Ни пас то не би појео. А чича зађе у комшилук, те испроси овде лука и соли, онде леба и сланине, те нам је обојици тај залогај слатко пао.

А богме дешавало се често да су ме злопатили глађу. Ни сам не знаш откуд ме кривда спопане. Често сам постио или бијен био за оно, што је нека педесета особа учинила, за што ни у сну сањао нисам, — али стрина се заклела, е ће ми главе доћи, и то је хтела одиста да и учини. Обичне начине, којима се то чини — није тела, можда и није смела, — лукава је била, па је изабрала начин, који лагано мори, али тим сигурније. Оставила ме је, да душевно са свим закржљавим; јесам ли рекао што паметније — тврдила је да је то будаласто; ако ми је књигу у руци видела, истргла ми је из руку, велећи, да за мене има другог пречег посла. И доиста, — план би јој потпуно за руком испао, да није чиче ту било. Чича Мија је у своје млађе доба служио код неког капетана Србина као воришица. Капетан је био човек, који се бавио својом књижевношћу и ревносно је потпомагао. Скоро у свакој књизи можеш међу уписницима и његово име читати.

Мија је био човек писмен и радо је читао. Је ли се дочепао књиге, није ју пуштао из руке све дотле, док није прочитао од корица до корица, и наслов и гди је штампана, изговарајући гласно „запјата“, „точка“, „удивително“, „вопросително“, — јер се пред њиме ни један знак није смео изгубити.

Еле од тога сретнога времена, сачуване су у њега две књиге, које су морале сигурни своји двеста руку променути. Прва је књига „Геновева“ а друга „Касија царица.“ Чича је читао гласно не знам по који пут трагичну приповест сироте Геновеве, и несретне Касије — а ја зинуо и избечио очи — е би у тај пар помислио, сад ћу прогутати и чичу и Геновеву заједно са издајником Голосом. Кад чича није имао каде, ја сам сам читао — и тако је то из дана у дан. У читању сам се већ са свим извежбао, а обе моје књиге знао сам скоро на памет.

Од тога времена, кано да се нов свет отворио пред мојим очима. — Боже, — мишља — какви чуда нема ти на свету. А ја најпре мислио, да је онде крај света где се небо спушта, кад сам код куће са велика дуда погледао и целу околицу прегледати могао. Па и чича ми је причао, да је много даље био од онога села тамо, што изгледа, кано да стоји баш на граници, — па, — вели — најчудноватије — оданде изгледа, да наше село стоји на крају света.

— То су синко божија чуда. Ти ћеш то кадгод и докучити, јер паметни људи знаду много, и о сунцу и о месецу и звездама. Бива, кад ми покојни капетан почне приповедати о тим чудесима — све ти се мозак почне вртити. Питао ме једанпут — море Мијо, шта ти мислиш од куд долази ветар? — Е па са облаком? одговорим му. — А он ти се почне смејати, — е па, — вели — откуд то да често кад ветар дува ма да баш ни облачка нема на небу? — Томе сам се и ја зачудио, а знам и сам да бива тако. — Па кад ти он почне, ви'ш то је овако, па овако, — а ја блејим у њега, па тек рекнем: богме је вами то лако знати, кад читате скоро сваке ноћи до преко поноћи! —

Чешће сам упитао чичу о таким стварима, о чему сам се после и сам морао смејати. Питао сам га једном, да ли месец виси о конопцу, или о ланцу — јер би иначе на нас морао пасти. А он ми одговори, да не виси ни о конопцу ни о ланцу него о нечем петнајстом — о чему управо, то не зна — али покојни капетан је и то знао...

Тако ми дани протицаше за дневима, а месец за месецом; већ скоро и година да прође, како сам у својој новој постојбини. Па тако дође и крсно име мога стрица. У вече тога дне, — ево ти мога стрица попа из К. Од И. до К. има доста. На добри коњи своји поштени шест

сати. Сви смо изашли преда-њ, — а он се поздрави са домаћинима, тако срдачно, тако љубазно, е мислиш, да су то два узор-брата, да међу њима никада ни једна онака реч није пала. — Кад се шњима поздравио, почне редом децу миловати. Овом рече ово, оном оно, — тако дође и до мене. —

— А чији вам је ово делија?

— И то је наше дете!

— Е да, ... како то?

— Та то је Васин син!

— А, Васин син — и попа се мало намргоди — дакле то је Васин. Хм, хм! Па слуша ли.

— Јогуница вам је то, девере — умеша се стрина, — кад што себи усели у главу не мо'ш му ни са тољагом избити.

— Е то не ваља синко. Треба да их слушаш. —

Међу тим док су се разговарали о мени и к мени — ја сам љубопитљиво гледао у младо девојче, што је са попом дошло. Беја то млада цура моји година, али врло пријатна и милосрдна лица. Гледала ме је сажаљевајућим погледом. На лицу ми је читала беду и несрећу, — па је више чуства од оца имала. И мене је њезина појава изненадила.

— Богме је Тинка израстила — рече стрина ласкаво — скоро ћемо је већ удавати.

Тинка поцрвени, али не рече ни речи.

(Наставиће се.)

ДОК МИ...

(ПО ХАЈНЕУ).

Док ми злато на далеко беше,
На устма ми осмејци помреше,
Шалити се кушах када-тада,
Ал' смејат' се не могох никада

А од кад ми судба злато узе,
На очима следиле се сузе —
Хоће да ми пукне срдашце од јада
Ал' заплакати се ја не могу сада!

Н. Сад. Милка.

НЕШТО О РАТУ И О САНИТЕТСКОЈ НЕЗИ.

(Наставак).

У источном рату, што су га водили од 1854. до 1856. за двадесет и осам месеци, беше у војскама овакав губитак у мртвима:

Француза од 1854 до 56 на бојном пољу погинуло 10.240, помрло 85.375, Инглеза од 1854 до 56 на б. п. п. 2.755 помрло 19.427, свега 22.182, Пијемонтеза од 1855 до 56 на б. п. п. 12 п. 2182, свега 2194, Турака од 1853 до 56 на б. п. п. око 10.000 п. 25.000, свега 35.000, Руса од 1853 до 56 на б. п. п. око 30.000 п. 600.000, свега 630.000. Укупно свега на бојном пољу погинуло 53.000, помрло 732.000, свега 785.000.

Француска војска бројаше 302,268 људи а у болницама им лежало је само за време год. 1855, 217.300 болесника одових беше 40.000 рањеника, 2000 с назебом, 4000 венеричних а остали боловаху од грознице, особито од колере, тифуса и скорбута. Читав број помрлих беше 1:4; на име умрло је 7500 рањених, т. ј. 1 од 5½, и 75,500 у унутарњим болестима и то од грозничавих помр. ⅓, а од оних с назебом ⅕.

У инглеској војсци бејаше 1) за време кад се искрцаше код старог форта до краја марта 1855, у које доба падају битке код Алме, код Балаклаве и код Инкер-

мана, у болницама 4354 рањена, од којих је помрло 777, т. ј. 17·5 процената; 2) за време од 1. априла 1855. па до свршетка рата било је у болницама 7740 рањеника, од којих је помрло 1063, т. ј. 13·9 процената. За оба периода беше дакле — осим 2755 у боју погинулих — 12,094 рањена, од којих је помрло 1840. Од отих беше само с унутарњим болестима 23·2% На инглеској војсци, у којој је санитетска послуга с почетка била са свим слаба, освети се та небрежљивост страховитим умирањем, тако да је 60% за првих седам месеци помрло; у другом периоду, — нека је хвала дивном заузимању гђице Нихтингал и владе, која се трудила, да двоструком брижљивошћу надокнади свој прврашњи недостатак — изнесе цела сума умрлих само 11½ процената. Док прве зиме назебоше њих 1924 беше их друге зиме само 474, свега дакле 2398, од којих помр. 463.

Италијански рат од 1859. рачуна се међу најгрозније ратове новога доба. Ево како је било:

Аустријанци: на Монте-Релу 20. маја имали 15,000, на Маценти 70.000, на Солферину 150.000, изгубили на М.-Р. 20 м. 1300, на М. 9703, на Солф. 21.000 и то:

	на Монте-Релу 20 маја	на Маценти	на Солферину
мртвих	275	5703	13.000
рањених	715		
нестало	283	4000	9000
Французи			
имадоше	11.000	56.000	150.000
изгубише	1500	3.700	18.000
Сардињани			
изгубили			5.500.

Одношај мртвих према рањенима беше у аустријској војсци код Маценте 1:3, код Солферина 1:4½. Губитак за Аустријанце код Маценте и Солферина $1/7$ од целе војске. Исто тако за француски кор од Нијела код Солферина; $1/10$ код Монтебела. Аустријанци изгубише код Монтебела $1/12$ људства, Французи код Маценте $1/15$. Једно на друго дакле изгинуло је у битци за цело не мање од $1/17$ војника. Но још је млого више помрло, које од рана, које од болештина. А колико их се могло у животу сачувати! Веле да се 5 процената од свију оних, који су назначени као остали изгубило; до душе нашли су их, и то тек 30. јуна на бојном пољу; а 10 процената их је са оскудице и са хрђаве неге пропало. Само од 15. јуна до 31. августа помрло их је од грознице у талијанским болницама 40,000, за цело ¼ од свега. Француска војска имађаше за време похода 112,476 момака т. ј. 56% од њихове снаге. У Бразилији бејаше од 14. јула до 31. декембра 1859. у 39. болница 17.000 Француза, 15,000 Сардињана и 1.500 Аустријанаца; а Милано издржаваше у то исто време у 27 болниц 20,000 болесника с унутарњим болестима и 14,000 рањеника; у ову последњу варош беху само 1. јула донели 7297 рањеника, на име 3652 Француза, 2314 Аустријанца, 1331 Талијанца.

У северно-американском савезничком рату, у коме је било страшно млого војске, наилазимо такођер на велике цифре у губитку; но ни те не достижу ону ужасну висину бројева у талијанском рату. Тачнијих бележака имамо само о губитцима северних држава. Ове беху са свим неприправне ступиле у рат, а војничке санитетске неге не беше. Но та оскудица ипак не потраја дуго, јер чим јој увидеше важност, пошло се одмах, колико са официјалне, толико још више с приватне стране брзо и с практичном вештином, да би јој се доскочило, — тако, да тадашње уредбе у млогоме још и сада као најбоље, за узор служе. Истина да су се и они имали борити с грдним неприликама, а особито, што се морало страшно далеко ићи, даље с нездравом климом и с великим пределима. С тога су у толико сјајнији успеси, које оно поред

свију тих неприлика са санитетског гледишта у војсци показаше.

Прве године рата од 1. јула 1801. до 30. јула 1862. сводила се снага читаве савезничке војске на 290,000 момака; а беше на хиљаду болесника у читавој савезничкој војсци од 878914=3126, у атлантичкој војсци од 516876=2749, у централној војсци од 345649=3422, у мирној војсци од 16393=2168; од ових беше рањено у чит. сав. вој. 44886=160. Помрло је 19040=65, у ат. вој. 8364=33, у цен. вој. 10538=80, у мир. вој. 138=12, а од ових беху рањени 4857=17.

Друге године рата од 1862. до 1863. сводила се сваколика савезничка војска на 650,000 м. Бејаше их болесника у читавој савезничкој војсци на хиљаду, 1711803=2859, у атлантичкој војсци на хиљаду 781633=2563, у централној војсци на хиљаду 909532=2832, у мирној војсци на хиљаду 20638=2123; од ових беше рањено у чит. сав. вој. на хиљ. 98475=164. Помрло је у чит. сав. вој. на хиљ. 52152=81, у атл. вој. на хиљ. 18241=41, у цент. вој. на хиљ. 33797=90 у мир. вој. на хиљ. 141=8.

У потомачној војсци, једном делу од источне војске, која је бројала преко 100,000 момака, бејаше друге године рата у болницама 173,000 болесника с унутарњим болестима, рањених 52,000, болесника заосталих од прошле год. 2600, од прошле године заосталих рањеника 250, свега 227.850. Од ових вратило се у војску излечених и способних за службу 150,000 м., 70,000 бејаху се преместили у друге болнице.

За две године за тим нарасте снага савезничке војске на 7—800,000 м. Године 1864. до 1865. беше од ових 115,000 м. рањено, губитак смрћу износио је 104·4 на хиљаду, а на 3—5 болесника долази по 1 рањен.

Свега је за време рата од 1861. до 1865. скупљено по северним државама преко 2 милиона војника. У 202 генералне болнице са 136,984 постеље неговало се 1,058.000 људи, којих је помр. око 8%. In toto погибе у војсци 325,000 људи.

Од унутарњих бољетица бејаху највећма распрострањене Typho-malarial-fever (Camp-fever), од којих је сваке године по ¼ од свију патила, и по 2% или подлегло, и дисентерија и Diarrhoe, које нападаху на годину по ¾, и које сарањиваху ½ до 1½% од свију.

(Наставиће се.)

О К О.

НАПИСАЛА БЛАНДА РИЈФ.

Нема ништа лепшега, ништа узвишенијег у васколиком плану творчевом од човечијег ока. Као да је хтела природа, да покаже, шта све може њена чудновата моћ да произведе, тежећи за савршенством.

Око је, тако рећи, прозор на телесној згради човека. Ма како вредна била, читатељко, ипак гледаш по вас божји дан кроз овај прозорчић, док год не наступи ноћ и док стари Морфеј не затвори ти капке. Онда настане мир и тишина у собици мисли. А кад се у зору опет отворе прозорчићи, кад пројури светлост белог дана унутра, онда и душа заузме своје место у огледалу рефлексија.

Састав и каквоћа очију нису код сваког човека једнаки. Зато и види овај на свој начин, а онај на други; зато опажа један из свог прозорчића ствари, које други никако или бар сасвим противно види. Тако су облик, састав и каквоћа ока од врло велике важности; јер очни кристали не допуштају само да човек на-

поље у свет гледа, већ и свет , да у човека завири, да му погледа у комору мозга и да посмотри његово унутрашње уређење и састав. Ако су завесе подигнуте и окна на прозорчићу чиста и светла, онда може свет у њима много различни ствари приметити, као: памет и глупост, разум и ограниченост, љубав и мржњу, радост и жалост, срећу и несрећу, мед и жуч, шећер и со, спирит и пиво, папучу и спаваћу капу. Све ове ствари и још многе друге као да парадирају испред пенцера — ако су окна чиста, nota bene.

Ал' ова окна не имају увек својство провидљивости. Често их мути прљав карактер, кад и кад их муте завесе друштвени одношаја или претварања. Ако је прозорчиће прави и тешки бол потамнио, онда је брзо при руци свемоћна утешитељка природа са сузном водицом, која их мање више опет исчисти. Природа је увек вољна, да овим својим најмилијим средством сваком помогне; али се врло често опазило, да је ово средство особито женскињама дато, које оне уму и згодно да употребе.

Састав ока је врло разнолик. Некоји н. пр. имају очи у облом стилу, са сигурним, поузданим и самосталним погледом; други опет у готичком и пијететском стилу, који доноша собом, да мора побожна, крсту одана душа непрестано горе у небо гледати. Често су по изгледу сјајни и расветљени прозори ништа друго, до просто углађена окна. Обично су овде најлепше ствари изложене, те човек и нехотице помисли, да иза оваки „излога“ мора бити и богати магазина, пуних драгоцених редкости. А кад боље завиримо, онда опазимо да нема ни најнужнијих ствари: шала, дух, племенитост, врлина и друге драгоцености.

Пак ипак се огледа у оку срце, душа. Невидљива жица спаја душу и срце; мисао, која се тек родила, произвађа електричну искру, која денешу на све стране разашиље. Око постаје говор, писмо. Око оживотворава садржај душе фотографичним, стенографичним и телеграфичним путем. Да, жене имају обично и засебну типографију; а то је Ксантипографија!

Око је јасно и читко написано писмо, али писмо разноликог и за многе неразумљивог садржаја; оно је „племичко писмено“ душе, „дужничко писмено“ савести, „слободно писмено“ лакомислености и „пастирско писмено“ непогрешивости. Често је „напутка“ на фирму: усне, образи и comp., али оваке вредности падају у цени, чим се по „буд за што“ продају.

Нигде се не показује тако очевидно карактер човека, његово моментано расположење као у оку. Из очију се види, да л' је њихов властник задовољан, да л' што жели, да л' што премало или сувише има. Минерва је искочила из главе Јупитрове, а сад обичаје искочити из човечијих очију. У оку се може читати, шта је човек изабрао као циљ живота, за чим тежи, на што је опредељен и колико би свет изгубио, да га није никад ни угледао.

Око је позорница мисли. Овде се баве циники и епикурејци, тврдице и расипикуће, у опште пустолови и раденици; језујите, интригани, заљубљеници и пајаци: овде се игра и трагедија и комедија, шала и opera buffa. Често је игра тако вешто промишљена, да човек и не сања, шта се све иза кулиса сакрива и догађа.

Око је барометар духа и термометар осећаја. Његова жива показује нам врхунац страсти, топлоту или ладноћу назора и разума. У погледу лежи аристокрација, као и демократија, сиромаштво и милионарство, у њему се налазе комунизам, социјализам, рационализам, атејизам, материјализам и сви други небројени абстрактни појмови, који се свршују на — изам!

Око је колевка наивности; оно је шкољка бисера — „вечитог женскога“, мртвачки покров сарањене невиности, camera obscura пијетета. Око је тужитељ, који пред судијом савести стојећу душу предаје немилостиво јавности.

Око девице је бујна и шарена, цветна ливада. Овде мирише красни лиљан невиности и дивне љубичице чедности, овде се развија у сузној росици прве љубави румена ружица; тамо цвета „прстенак“ радиности, овде опет „мамузица“ допадања, дан и ноћ, красновет и завовет, поменак и noli me tangere!

Плаве очи! Има л’ на овом грешном свету опаснија оружја? Овака два ока делују као муња, и нема те „асекуратрице“ која би у стању била да штету надокнади ономе, који је овим огњем пострадао.

Ступи-л’ пак око као освојач, премести л’ се сва снага љубазности у очну батерију, онда нам се чини, као да само чека на команду „пали!“ И збиља опале; а шанчеви падају испред силног нападача и мушко срце — капитулира, предаје се на милост и немилост!

Ал’ има и женски очију, којих огањ ко бајаги „случајно“ пали, које се плаше отвореног боја те из прикрајка и иза бусија нападају. Можеш их познати по њиховом особитом погледу; њима је више стало, да човек „њих“ види, него да оне виде. Блесак им је налик на грчку ватру, а њихове муњевите стреле на жабице, које многобројно око ракетле попуцају. Оне извађају веће очне операције, него и најугледнији окулисте само обратним успехом; јер оне често мисле да су учиниле најсретнији „зарез“, а овамо су просто — засенуле. Њихов је говор зато опет често израз голе истине, само ако човек уме, да га сасвим ладнокрвно прочита. Ове су очи, тако рећи, обешен цимер пред крчмом мисли, цимер са надписом: „Овде може сваки на свој начин блажен постати!“

Често говори око говором, који је по изреци Талејрана дат човеку, да своје мисли сакрије. Око се смеје, док душа плаче; око се стидљиво спушта земљи, дочим се у души гордост диже, око се сија у сузама саучешћа, дочим се злоба и пакост увлачи у срце.

Да, говор очију разумети, то је мучан посао и тешка вештина. Морало би се прво написати „граматика очију“ и „речник очију“, да се могу све идиле, новеле, романи и драме читати, који су у овим прозорчићима на углед стављени. Зато и ја молим, да се приме ови напутци као неподпуни и да ми се по могућству „кроз прсте гледа.“ Ако пак нисам моју цељ постигла, и ако се поштованој читатељци свиди, или боље рећи не свиди, а она нека на једно око зажмури!

Прев. **Милан Световарев.**

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ТВРДИЦА.

У граду К. — живео је пре неколико година један бирташ, познат у целом граду као велика тврдица. Хаљине, што му је таст за венчање купио, носио је целог свог века. Капут му је на леђи изгледао као каква етнографска карта — шарен, закрпа до закрпе. Скоро сви грађани запамтили су га са његовом старом и масном шеширином. Жена га већ није могла гледати под тим шеширом, па оде једном у дућан и купи му фини „халбцилиндер“ за 7 ф. Тврдица се зачудио, кад је видео жену где носи шешир, и већ се стане приправљати, како ће је частити. Ал жена му још с врата рече, да ко-

шта само 2 ф. — „Но, то није скупо!“ промумла тврдица и ућути.

Други дан шетао се тврдица у свом новом шеширу кроз град. На путу сретне га његов један познаник, који га запита:

„Бога ти, шта си дао за тај шешир?

„Нисам много, 2 ф.“ одговори тврдица.

„Па ево, ја ћу ти дати 3 ф. за њега, хоћеш? рече познаник.

Тврдица радо пристане на то, а овај му изброји 3 ф. и оде са шеширом.

Онако гологлав, весео, отрчи тврдица кући и стане се фалити жени, како је „профитирао“ 1 фор. на новом шеширу. Жена је сирота ћутала и оплакивала своју брачну свезу. **В. К.**

ЂАЧКИ ВИЦ.

Неки професор предавајући нешто о знојењу човечијега тела, рећи ће међу осталим: „Човек се, господо моја, на оним местима највећма зноји, која су му најслабија.“ Један ђак, кад се изишло с предавања, приметивши, да се професор ознојио рећи ће му: „Чувајте се, господине, да не озебете, јер сте се по глави јако ознојили!“

СМЕРАН ПРЕДЛОГ.

Пошто скидање шешира, односно капе, може лако да шкоди човеку, зими због зиме, а лети због врућине, то потписани предлажем, да се обичај скидања капе укине, и да се од сада изјави, да ће се само старијим женскима капа скидати.

Ја сам с моје стране уверен, да ће онда тај рђави обичај са свим престати, јер ће се и женске све одрећи те почасти, пошто ни једна неће хтети да је „старија женска“.

Мутибарић.

КАКО КО СХВАЋА.

Господар (слушкињи): Девојко, јеси ли дала фришке воде рибицама? Слушкиња: Нисам. Господар: А зашто ниси? Слушкиња: А на што, кад још нису попили ни ону стару.“

* * *

ЗАКЛАДЕ.

(Одбор Чупићеве задужбине и његова радња.) Наш један пријатељ из Београда шаље нам ове податке о радњи и стању задужбине Чупићеве:

На дан 22. дек. 1874. год. одбор је задужбине Чупићеве конституисао се и све претходне послове тако уредио, да је могао радњу своју почети. По тој уредби капитал од 6000 дуката чини имање задужбине, и приходи тога новца троше се по тестаменту покојниковом на „издавање научних и моралних дела.“ Све књиге, које одбор издаје, излазе у једном извесном формату и улазе у серију „издање задужбине Чупићеве.“

Тако је 1875. као број први тих издања изашла књижица од М. Ђ. Милићевића „Чупићи Стојан и Никола“, у којој је биографија Стојана Чупића „змаја од Ноћаја“ с новим податцима, којима је обогаћено и исправљено историјско знање о Чупићу и биографија племенитог основаоца задужбине Николе Чупића артиљ. капетана. Вредно је данас поменути, да је оснивалац задужбине, као српски војник, писао једном свом пријатељу на два на три дана пред смрт ове речи: „Час је ту, мрети се мора, лека ми нема; моћи немам, да се кући вратим. Ах, српско сунце, српска земљо!... Хитам да учиним расположење с мојим имањем, док још ово мало душе у мени траје; кад не бејах срећан да, као што су моји стари, будем од користи својој отаџбини на бојном пољу, са сабљом у руци, за што се вазда спремах, оставићу своје имање на просветне цељи, те да на овом бар пољу својој земљи помогнем. И просвета је оштра као бојни мач, и она може да погњави Турке, и да освети наше Косово. Вама аманет да се ово изврши. Ах слатка и драга Србијо!.....“

Године 1876. изађоше 2. и 3. број „издања Чупићеве задужбине.“ Под бројем 2. јесте књижица „П. Ј. Савића: Први појмови политичке друштвене или индустријске економије. Француски написао Јосиф Гарније.“ 169. стр., а под бројем 3. „Николе Ј. Петровића: Кућа као васпитаоница. Немачки од дра Карла Фолкмара Стоја професора универзитетског.“ 122 стр. У тој години одобрено је још књига, да уђу у ред издања Чупићеве задужбине, али се, због летошње војне, штампање задржало. Тако ће бр. 4. издања чинити Ст. Новаковића критички зборник „Српских народних загонетака“, књига око 20 штамп. табака велика, која се баш сада у Панчеву доштампава. Тако је одобрено да се штампа превод познатога руског дела „Сеченова Рефлекси мозга,“ по том студија проф. велике школе Мих. Валтровића под насловом „Путописне црте из прошлости Србије под Турцима.“ На послетку у седници од 31. Јан. ове године одобрено је, да у издања задужбине уђу „Животи и дела славних људи свију народа“. Од М. Ђ. Милићевића, „књига прва“, у

којој је заступљен стари век, и „Један лист из физике социјалне“ од Мите Ракића, студија, којом писац упознаје наш свет с умним истраживањима Кетле-а.

На дан 31. Јануара, као на дан смрти покојникове, одбор по својој уредби чини преглед своје годишње радње и тихом свечаношћу прославља тај дан. Ове године председник одбора г. М. Ђ. Милићевић поздравио је на тај дан чланове одбора говором, коме су мото речи покојног Чупића „И просвета је оштра као бојни мач, и она може да погњави Турке, и да освети наше Косово“, и у коме се претресају узроци слабе среће историчког живота у народу српском и поглавито се износи, колико је просвета моћна и дужна радити око поправке тога. После се у одбору претресало питање о издавању зборника „Годишњице задужбине Чупићеве“, у коју би се могли примати и ситнији чланци, и у којој би се од године до године радња задужбинског одбора јавности предавала. Та се ствар није могла на том састанку свршити, и остављена је за други састанак.

На послетку одбор има намеру, да програм књижевних дела која ће потпомагати, ограничи, и да само извесну литературу потпомаже. Ово би било већ учињено, да није сметње у нешто пространој намени тестамента покојниковог, која је горе изнесена. С тога је одбор за добро нашао, да се у први мах не стешњава, при избору књига, како би се задужбина лакше разчула, и што пре почела деловати. Но није напуштена намера, да се касније приступи ограничењу програма бар у колико је према тестаментним речима могућно.

За председника одбора изабран је и ове године г. Милан Ђ. Милићевић, за деловођу г. Светислав Вуловић, а за касира г. Ђенерал Коста С. Протић.

Желети би било, да књижевници рачунају на помоћ ове задужбине, и да јој се са својим делима обраћају. Обавештења могу се тражити од горе поменутог председника. Ма да још програма нема, одбор би, колико смо ми извештени, најрадије примао популарно писана дела (осим белетристике) којима би се ишло на друштвено васпитање народа нашег, на ширење у њему знања о својим и о сродних народа земљама, животу и обичајима. Желети би било не само да у скоро број издања задужбинских нарасте, него да у њима буде заступљена боља књижевна радња, за коју се мора признати, да је у нас у последње време доста почела опадати.

ДРУШТВА.

(Женска задруга у Ст. Бечеју.) Овде на овоме месту, било је спомена о женским друштвима, која у нашем Српству, на основу потврђених им штатута фактично постоје и која само ad hoc постоје. Међу првима, налази се и ст. бечејска женска задруга.

Овде ћемо да наведемо укратко делање ове вредне задруге. Честите Српкиње ст. бечејске, којима је свест и увиђавност допустила, те су у задругу као чланови ступиле, састају се у години два и више пута у своју главну скупштину, а одбор је дужан сваког месеца седницу држати. Одбор мора тачан рачун дати о своме делању главној скупштини, а делање у главном састоји се у овоме: цело место где Срби живе, подељено је на срезове; у сваки срез одређене су две и две одборкиње, да га ревносно походе, и пазе, која деца за школу способна ову не походе, па да родитеље саветом на пошиљање приволевају. Је ли дете сирото, задруга му сву потребу набавља да у школу иде. Нађу-ли одборнице на болног Србина, Српкињу ил Српче у свом срезу, дужност им је настојати, да болни лекара зове и лекове узима, је ли сирома, задруга му је и у овоме у помоћи. Вредно је видети ове честите Српкиње ст. бечејске, како ступају с отвореним српским челом у сваку српску кућу без разлике, ту се поздрављају и српски говор поведу о бољитку и напредку народном. Ал вредно је и народ наш тамошњи погледати, особито сиромаси, како се диви овом заузимању наших тамошњих Српкиња и чисто не могу да верују, да је њима та част поклоњена и посета намењена. Задруга ова броји до 60 чланова, све саме тамошње госпође, но има и по декоја проста газдарица, што им заиста на дику служи. Она постоји од 1874 год. и сада има фонад до 1500 ф. а. вр. а чланови једнако по уставу месечно прилажу. Половина лихве и улога месечних иде на добре цели а половина се капитализира. По времену кад капитал ојача, имају намеру ове наше честите Српкиње да подигну дечије баште — Kindergarten — а по томе ако срећа послужи и вишу девојачку школу. Али и сада ова честита задруга, поред горњег добра што своме народу чини, издржава баштована, који ученице тамошњих народних школа поврћу обучава, и поред тога издржава и 10—12 одраслијих сиротих девојчица, које код тамошње ваљане учитељице женску радњу уче: крој, шав и т. д. Исте те девојчице долазе и у куће одборница, ту пазе и уче се справљању чистог и јефтиног јела. Ова је задруга до сада приредила више јавних забава у своју корист, на којима је скоро свагде поуке и говора било. Скупила је и

послала ова задруга до 600 ф. на пребегле наше Србе из Босне и Херцеговине. Тако ради шака честитих Српкиња ст. бечејских а шта и шта у стању би биле учинити наше Српкиње у оним нашим местима, где их је на броју много и много више, кад би само и оне своје лепо име „Српкиња“ оправдати и осветлати хтеле.

БЕЛЕШКЕ.

(1400 календара) „Danice“ купила је од св. јеронимског друштва крајишка зем. област, те ће се те књиге поделити школској деци у личко-оточком, огулинско-слуњском и банском окружју. А колико је комада „Орла“ и других добрих српских календара купио и поклонио когод нашој школској деци, а тиме и народу нашем?

(За чланице „Женског друштва“ у Београду), изабране су од новосадских Српкиња ове госпође: Марија Трандафил, Милица Јовановићка рођ. Брановачка, Нана Натошевићка, Софија Дунђерска, Јелисавета Натошевићка, Јулка Ђ. Поповићка, Марија Манојловићка, Ј. Брановачка, Нанка Добрићка, Амалија пл. Стратимировићка. — Цељ је овоме друштву: „Женско је друштво удружење женскиња у цељи да тежи усавршењу женског пола у правцу саморадње; да помаже сироте и невољне и да дејствује, да се сиромашне женскиње спремају и упућују за добре и ваљане служитељке и раденице.“

СИТНИЦЕ.

(Лекарска „Црна књига“). У једној већој белгијској вароши сложили су се местни лекари у овоме: 1. Да се уведе једна црна књига, у којој ће се уписивати имена оних, који неће (а могли би) лекару да плате, што их је лечио. 2. Лекари се заверавају, да (осим у изненадној опасности) неће њи да лече оне, чија имена у црној књизи парадирају. 3. Чланови лекарске задруге дају тајнику списак својих рђавих платиша са тачном адресом. Отуда испише тајник сва имена по азбучном реду и направи потпун списак, који се сваком лекару доставља. 4. Црна књига ступа у живот у другој половини јануара 1877. — Колико је нама познато, има и ван Белгије земље и градова, где је многим имућнима људима девета брига, да лекарске трудне услуге награђују!

(Репати људи). Жорж Браун, који се као милионар на острвима јужног мора бавио и који се октобра 1876. опет у Австралију вратио, прича, да су га житељи Нове-Британије и Нове-Ирландије, ма да су канибали, врло пријатно примили. Он прича, да су га житељи острва Нове-Британије позитивно уверавали, да у унутарњости њиховог острва, у пределу једном, који се Кали зове и куда још бео човек није дошао, има људи, с репови. На примедбу, да ће то ваљда мајмуни бити, одговоре житељи: дал се мајмуни копљем боре, дал саде биљку Јамс, дал зидају куће и т. д.

(Од куд долази реч Cadaver). Неки учени филолог нашао је да реч Cadaver (лешина) долази од три почетна слога, ево: **Ca**ro **da**ta **ver**mibus (месо црвима остављено.)

(Женски страх). Писац неки говори: Ја сам видео многе женске, од којих се једна бојала сести на кола а да се неизврати; друга опет сести на лађу а да се неудави, трећа бојаше се њи по трави да се неубоде и силесију таки ствари али ни једну нисам видео да се боји — удати се.

(Улице вароши Лондона) износе све скупа у дужини 1750 миља, а калдрмисање њихово стаје до 44 милијона фунти штерлинга (фунта по 10 ф.)

ОДГОВОРИ.

Гђи Н. Д. у м. — Желите да вам препоручимо какво добро мастило што се може њим по платну писати, а да се не испере. Подајте направити у апотеци ове две течности: I. Arg. nitr. fusi Gummi arab. aa grammat. 4. Tusch gramm. 1·5. Aq. dest. grammat, 20. Solve., и II. Gummi arab. gramm. 30. Natri carb. cryst. grammat. 10. Aq. dest. grammat 120. Solve. — Поквасите платно овом другом течношћу (под II.), осушите и превуците утијом. За тим испишите слова, која хоћете, течношћу под I., метните да постоји на светлости неколико дана, па онда добро исперите. Слова ће остати. Тако бар веле они, који су пробали.

Олеандри у м. — „Амброзијанску“ је библиотеку основао кардинал Федериго Боромео у Милану 1609. и она је јавна. Библиотека је ова богата, има 70.000 штампаних књига и 15.000 рукописа.

Серафими у м. — То је заиста лепа тица о којој питате, то је — лепотица.

Г. М. Т. коровођи у П. — Извините, ово је штампарска погрешка „каравођа“ место „коровођа“; а пошто нас ви због тога карате, то би можда Лаза Костић ипак одобрио, да кажемо каравођа. Искрено поздравље!

Сл. уредништву „Zvon-a“ у Бечу. — С драге воље и хвала на узајамности. Хвала и на уверавању, да се као браћа Словенци радујете напретку наше литературе

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 9. У НОВОМ САДУ 27. ФЕБРУАРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

СПОМЕНАК

ШАНДОРУ В. ПОПОВИЋА,

професору природних наука на гимназији новосадској, члану више учених друштава.

Штедимо сузе наше
За доба можда гора,
Ал данас српска душа
Заплакат' мора.

Једна је суза горка
Што ј' младо жиће пало,
Друга је јоште горча
Што нам је таких мало.

Ал дај да се варамо!
Обмана теши само
И њени опој-сни;
А она видећ раку
Руга се гробном мраку —
— Тебе већ у гроб мећу,
А она труби срећу
Да ниси умр'о ти:
„Геолог сишао је
У оне дубље слоје,
Научним гоном гоњен,
На сваке жртве склоњен
У свога живља стан“.
(Ах де лежи
Многи српски
Алем закопан).

Ал дај да с' не варамо!
Истина крепи само.
Санак се јави клања,
И наша ј' туга мања
И сузе нам се бришу,
И нади живље дишу
Зажгани дȁхом новом
На гробу Шандоровом.
— — Јер вијесте ли онај
На гробу венац диван, —
Не онај венац, што је
Трошности трошна слика,
Што га је сплела рука
Захвалних ученика, —
Не, том се венцу нико
Ни чуди нити диви, —
Вијесте л' лепши венац
Та венац онај живи,
— Ђа ученике саме,
То цвеће наше наде,
А покојника врсног,
Његове рукосаде;
Венац што бôле ћути,
И сам се сузом роси,
Венац што срца има
У коме мелем носи;
Који се свесним духом
На милом гробу сплео,
И кад се гроб затвар'о
Који се 'вако клео:
„У нама живе речи,
Младост их наша цени,
У нама живи душа

Премиле ове сени.
Па не сјало нам сунце
Ако нам воља клоне
Тражити цели исте,
Крчити стазе оне
Којом је Шандор пош'о; —
— То су сад наши пути
Да Србству буде лакши
Губитак овај љути!"

Хвала ти, венче живи,
На таковом усклику, —
У теби ћемо гледат'
Шандора нашег слику
Сад си нам веру зад'о
Да с' у њу поуздамо.
И нама биће лакше — —

—— Ваљда се не варамо...

J. J.

ГЛУМАЦ.

ПРИПОВЕДА А. ХАЏИЋ.

(Свршетак.)

IX.

Ала је леп, ала је то диван тренутак у животу свакога глумца уметника, кад излази на позорницу први пут као сталан члан народног позоришта.

Дичан је то тренутак, кад глумац, после црних дана дуге патње и муке, после потуцања од немила до недрага, види на једанпут, да није остављен сам себи, да је припознат члан народа, да је мило чедо народа свога, а народ, коме служи, да му је отац и мајка.

Дичан је то и узвишен тренутак, кад глумац ступи у светилиште народног позоришта, које је народ узео под обрану своје части, кад постигне, да му је позорница његов свети олтар, његово сигурно пристаниште, његово поуздано уточиште.

Војин је примљен био за члана народног позоришта у Београду онога истога дана, кад је добио оно по њега кобно писмо од господина Јове.

Шта да ради?

Да л' да се одрече позорнице, или жене своје?

Зло је поћи, а горе не доћи!

Мучан избор, тежак задатак!

Чинило му се као да чује неки потајни глас:

— Дед', Војине, јуначки сине. располови срце своје на двоје, па онда живи ако можеш!

Је л' да не можеш?

Кад не можеш, а ти буди несретан целог века свога!

Другог избора немаш!

Шта да ради?

У том премишљању пролазио је дан за даном, па тако дође и одређено време, да каже, ком ће се приволети царству.

Чудновата игра ћудљиве судбине: за одговор одређени рок и дан његовог првог изласка на позорницу нашао је у један и исти дан.

Био је у великој борби са јадним срцем својим.

Узалуд му је говорио: јеси л' чуло, ти клето срце моје, одмах да си престало осећати, да си престало сећати се лепших, сретних дана својих.

Непослушно срце његово, сећајући се прошле среће и блаженства, уздисало је и стењало под сињим теретом његове садање туге и жалости.

Шта да чини?

Треба да се прибере за вечерашњу представу, да прикупи снагу,

а не може од јада, који су му притисли срце.

Ако не узможе савладати себе, то ће морати пропасти вечерас на позорници.

У место лаворовог венца, поруга и подсмех!

Страшно је и помислити на то!

— Не! Не смем, не ћу да будем слаб! Заборавићу на срећу своју, искинућу из срца љубав своју! Нека ми остане срце хладно и пусто, шта марим ја! Ја хоћу да будем јак, ја хоћу да заповедам самом себи! Да, ја морам вечерас победити, или ћу умрети!

У том истом часу зачује се куцање на његовим вратима.

Војин је знао ко то куца. Знао је, да то долази господин Јова по одговор.

Одмах му пође у сусрет и поздрави га речима:

— Добро сте ми дошли, поштовани пријатељу и добротворе мој!

— Боље те нашао, драги синовче! — одговори господин Јова.

— Изволите сести!

— Хвала ти, синовче! Брзо ћу да свршим с тобом. Знаш ли, за што сам дошао?

— Сећам се!

— Е, то је лепо од тебе кад се сећаш. Је ли, да сам тачан? Јуче у вече прође осми дан, а већ данас ево мене к теби. Дакле: Је ли лио или тако? Хоћемо ли са женом или без жене?

— А за што да хитамо? — одговори Војин. Изволите сести и рећи ми, шта раде моји мили на дому?

— Ако сам добро разумео, ти си питао за твоје миле на дому, је ли? Е, да видиш, то је још лепше од тебе! По томе видим, да си се наумио вратити дому својих милих, кад разбираш за њих.

— То не, него сам мислио, да имамо времена, кад хоћемо да се растанемо за навек. На што да се журимо!

— Кад тако говориш, онда ја не попуштам, и тражим од тебе одговора на моје писмо, које сам ти писао из М.

— Господине! — одговори Војин, — ви сте се показали према мени увек као прави пријатељ. Ви сте ме до сад увек потпомагали и храбрили, да не клонем духом. То све даје ми слободе, да вас запитам, да ми одговорите искрено: да ли бисте ви мене осудили, да се малодушно одречем позорнице, и то баш онда, кад сам постигао, што сам желео.

— Никако! — одговори господин Јова. Задатак је нашега живота, да будемо сретни, а ја мислим, у колико те познајем, да ти не можеш бити сретан без жене своје, коју искрено волиш.

— А зар мислите, да би приличило мени, као човеку од образа и поштења, да се и опет махнем глумовања, које сам већ једном напустио, па му се опет на ново вратио!

— Ко би то знао!

— Добро дакле, ја се не ћу премишљати!

— Шта то велиш, синовче?

— Вечерас излазим на позорницу први пут као сталан члан. Поклоните ми ту срећу и дођите на представу.

— Еј, еј, драги синовче, томе се несам надао од тебе! — одговори господин Јова. Е, па кад ти је милија позорница него жена, а ти потпиши, Бога ти, ово писмо, у ком изјављујеш, да си се љуто огрешио о дужност своју према жени твојој, када си је напустио за љубав позорници, и да драговољно пристајеш на то, да она може дићи против тебе разводну парницу на уништење брака вашег.

И господин Јова пружи лист исписане хартије Војину на потпис.

*

Војин махне главом, с горким осмехом на лицу, и примети:

— То би дакле било сведочанство од мене, да ја своју жену, своју драгу Милеву, не волим, да је несам никад ни волео?

— То би тако нешто било; ал' то је од потребе, да би се могла повести против тебе та дерна парница.

— И Милева моја неје имала за мене никаквих других порука?

— Никаквих!

— Е, кад је тако, а ви ми дајте да потпишем брзо ту лаж.

— Ево ти, на! Па да си ми лепо потписао своје име, да се може прочитати лако.

Војин узе писмо у руке и пође столу.

Метнуо га је на сто, узео је перо у руке, гледао је и гледао у исписани лист хартије, а неје могао ни речи прочитати.

— Но, хоће л' бити скоро? — запита господин Јова, који је међу тим отворио врата од побочне одаје. Ил' ми дај писмо натраг, ако си међу тим смислио што боље и паметније.

Војин се трже на те речи, стисне перо грчевито и потпише брзо име своје на хартији, која је пред њим лежала.

Чинило му се, као да га свако слово са хартије исмева, да му се руга.

Брзо зграби хартију са стола, згужва је и окрене се, да је преда господину Јови.

Окренуо се, па се скаменио.

На прагу побочне одаје стојао је — стари Милојевић, а пред њиме Милева.

На лицу им је била сама радост и весеље.

— Но, драги татице, — прекиде тишину Милева, — јесам ли имала право, кад сам ти казала, да Војин не ће напустити позорнице? Видиш, да си изгубио опкладу!

— Хвали Бога што си је ти добила, иначе би било од нас свашта!

Иза тих речи приступи стари Милојевић Војину, који је још једнако непомично стојао, држећи хартију у руци, загрли га, пољуби га и рече му, са сузама у очима:

— Војине, драги сине мој, честит си човек! Ја ти, ево, и по други пут поверавам моју Милеву. Љуби је тако исто, као што волиш позорницу и глумачку уметност, па ћете обоје бити сретни, а у тој вашој срећи сретан ће бити и ваш отац, који вас не ће никад више остављати. А ти, ћерко, гледај да покажеш, да си потпуно заслужила, што си добила за мужа таког комедијаша, хоћу рећи глумца!

Војин је то вече играо и победио.

Никад неје могао до сад тако јако занети публику игром својом.

Сви су му се чудили и дивили.

Господин Јова само се смешио.

Као да би тим осмехом хтео рећи: Да знате, људи, што се десило, не бисте се томе чудили ни најмање.

Да војинова срећа буде још потпунија, добио је после неколико дана писмо од оца свога.

У том писму праштао је отац Војину, што је остао глумац; али је изреком напоменуо, да то не чини само њему за љубав, него више из љубави и поштовања према свом новом пријатељу, старом Милојевићу и његовој кћери Милеви, коју радо и весело прима за кћер своју, јер неје — глумица!

СЕВЕРНОЈ БРАЋИ.

Разлего се тежак уздах
Раје јађане,
Одјекнуо од обала
Неве лађане.

Грдни јади учесташе
Том уздаху лет,
Грдне јаде бедне раје
Сав познаје свет. —

Ал их неће ни да чују
Срца себична, —
Еуропа јаде гледи
И непомична.

Само ви нам чусте ваје
Браће јађане,
И топло се одазвасте
С Неве лађане.

А тај одзив бедном робу
Ужде нови плам;
Пробуди се у њем' вера,
Да он није сам.

Полу мртав потсети се,
Да је јоште жив, —
И од бедна, тужна роба
Постао је див.

Па се диже силан робе,
— С њиме Српство сво —
Да сатаре гују љуту,
Туре охоло.

И већ снађе зулумћаре
И туга и јад;
Задрхта се, задрма се
Мостар, Цариград.

Ој, ал' злоба неда раји
Ни да одане, —
Само ви јој притекосте
С Неве лађане! —

На срамоту правде, бога,
Човечанства свог,
Против крста они бране
Врага поганог.

На поругу човечности,
Права, просвете. —
Још их има, који бране
Љутске измете.

Ал' залуду клеветање,
Залуду им труд,
Злоба мора разбити се
О јуначку груд.

Што у вечној књизи пише
Једном мора доћ', —
И Србину мора минут'
Робовања ноћ.

Устреба ли, — сав словенски
Дигнуће се сој,
И тек онда рећи ћемо,
Да је свршен бој, —

Кад засијне зрак слободе
Наше млађане
Од Призрена па до ушћа
Неве лађане! . . .

Мил. Ал.

КО ЈЕ КРИВ?

РОМАН ЈОСИФА СУБОТИЋА.

(Наставак.)

Из целог њезиног понашања сам ви... да се са бележниковима не слаже ...ље, да их не бегенише. Деца се турају око ње, једно је вуче на ову, друго на ону страну, а она их ладним речима отправља од себе. Радо би говорио са њоме,

— али сам се сувише стидио. Шта би јој знао рећи, кад сам је сад тек први пут видео.

Старији су отишли у собу а ми стајасмо на пољу. Она гледи по дворишту, запиткује час за ово, час за оно, а деца јој сва, као из једног грла на питања одговарају. У то се један мали нашали, узме један пиљак и погоди ме баш у главу — па се поче смејати своме јунаштву; али га у тај пар згоди така ћушка од Тинке — да је безобзирце побегао у собу, и целом друштву изопачено ствар приповедио под силним пренемагањем.

Као фурија излети стрина на поље. Дршћући од беса, стане преда ме, стиште ме за руку, па ми рече: „С места да си се торњао одавде, да те више нисам видела ни данас ни сутра овде, а кад прођу празници, оћемо се богме рачунати.

Шта сам знао, одвучем се одатле — управо чичи. Чича је био моје уточиште, ако су ме гонили, били, патили — ја к њему, и за тили часак заборавим на сав свој јад. Извалио сам се на сено и слушао сам, што ми чича говори — а он је говорио о свачему, само да ми скрене мисли са садањости, кад из небу'а ево оне мале у шталу.

— Богме ти зло живиш! рече ми тако тужно, да сам се од тога звука чисто препразио. Из женски уста нисам га одавна чуо.

— Зло реко, да знаш само како!

— Видим! одговори она, — а реци, зашто те стрина тако мрзи? —

— Е моја девојко — рече чича — а ко ће знати. Зла жена — па мрзи на све. Да је његов отац био тако имућан као ви, и њега би тако гледали и пазили — али је његов отац био..... да, а ви'ш стрина је и њему и теби.

— Па ти си ми брат? викне девојче.

— Да, реко, — али жалостан брат, ми грунуше низ образе. Видио сам како је бризнула у плач, кад је оне речи викнула. Завучем главу у сено, и пустим сузама на вољу.

— Браца, мој браца... и две ме руке загрлише, — немој и на мене да мрзиш. Мени је жао што те ти људи тако мрзе, али за то те ја волим. Не могу ти помоћи, али ће ти лакше бити.

Језа ми мине телом. Та зар је могуће да и таки срдаца има на свету? — Сејо реци, откуда ти то чуство? Зар га је било, и зар га још имаде у нашој несретној породици? Благо теби — ти си сретна кад са тужним плакати — а са веселим се искрено и од срца радовати можеш! И чича је био тронут овим призором. А моја нова сеја силом ме поче гонити, да јој приповедим све, што сам до сада доживео. . . .

За три године дана три пута сам се ш њоме видео, и после само још једном а од тога времена никада више. Да знаде само у каквом сам стању сада, у које ме доведе опачина људска — плакала би више и јаче него што је плакала онда кад се свет на ме само мрштити почео.

Скоро пуне три године проведох у стричевој кући. И ко зна били преболио рану, која ми се у грудима отварати почела, да се нисам тој највећој опасности, која ме још тада постићи претила — уклонио. Та рана беше — мржња. Почео сам осећати, како ми осећаји у срцу све ладнији и ладнији бивају. Не беше скоро ничега што би ме на стазе свакидање, нити на виши пут извело! Осећао сам — да не могу бити са оним што ми се пружа задовољан, знао сам, да имам права захтевати, да ми се више даде, да се самном другачије поступа. Више сам пута покушавао, да то своје право и остварим, али сам се удиљ грозно преварио. Мислио сам, да смем на срце апеловати — али у ти људи не беја срца; мислио сам на послетку и то, да као члан породице могу искати, да ме као

такова и сматрају, — али ти људи не хтедоше признавати, да су присни сродници убијцином сину! —

— За име бога, — викнем једном стрини, ступив пркосно пред њу и сломив песнице — мислите ли ви да сам ја звер? Поступа ли се тако са човеком или псетом.

Она је сва пребледела. Пред њом није стајао више мали дечко, већ момчић, који се покрај свега тиранисања њезина красно развијати почео. Но поврати се и поче сикати на ме кано змија, кад јој се човек почне приближавати.

— Ви сте ме уморити тели — наставим — душевно уморити, али сте заборавили, да још имаде правде на свету. Упамтите добро моје речи: Како радите, тако ћете и проћи. Нисте достојни да вас кунем. Бог ће вам платити за оно што мени учинисте. . .

— Змијо. . .

— Змија сте сама, она отровна змија, што већ својим да'ом трује. Ко вас је молио да ме к себи доведете? Јесам ли ја то био, — или ваше несито користољубље? Ни чуо нисам никад за вас, нисам знао ни да сте живи, — што сте ме довукли овамо у ову зверску пећину, где тигри у људској кожи станују. . .

— Напоље из моје куће. . . и пође к мени да ме изгура.

— С миром или ћу сад . . . али се ипак уздржим. С места одлазим из ове проклете јазбине. Ни једнога часа нећу више овде да се задржавам. Ево и пра са ногу остављам вам, и он је проклет, јер сте ви удисали зрак који је преко њега прелетео.

То рекох и изјурим напоље.

А шта је било, те је из небу'а овај призор настао. Стрина ме је опет са неког преступа осудила, али казањ је овога пута била млого необичнија. Дала је усијати два црепа, и силом ме је тела натерати, да с голим коленом клекнем . . .

О, та то је звер била, права звер. Са стрицем се ни видео нисам, а искрено да речем, ни најмање ме срце није вукло да га видим. Желео сам у тај пар, да севне муња божије освете, па да и једно и друго с места сагаре.

Но куда сад да се окренем? На коју ћу страну? Преда-мном пукла пустара, скоро јој краја не могу догледати а по пустари сијасет путева. Којим да пођем? Ко ће међу толиким прави изабрати? Но и то којекако, али само куда да идем, то је била понајглавнија ствар? Данашњи призор дошао ми је сувише изненада, ја сам барем и помишљао кадгод на тај случај. Та почео сам се већ мало по мало своме јарму привикавати, у последње време шта више, нисам га ни сносио тако тешко као пре. Али као што труд све мало по мало, и тијо сагорева док недође до страшнога пра'а, који ће толики силни терет као ништа да разруши, тако сам ја полагано трпео и ћутао, док неби искра у срце бачена и ово се бујно распламтело . . . Сунце се поче клонити западу, а ја још никако да се решим на коју ћу страну. Сунце је већ давно зашло, и мрак се спустио на земљу а ја стојим на истом месту.

— Морам се крадом вратити чичи. Нека ме он посаветује.

Дођем до баштенске ограде, уватим се за проштац, и за тили часак ето ме на другој страни. Обазирао сам се на све стране, да ме не би когод опазио. Нигде ни живе душе. Прескочим и другу ограду, што је двориште и градину делила, и ево ме код мога чиче.

— А што се ти ш њаш море? упита ме стари зачуђено.

— Пст! Нико не сме знати да сам ја ту.

И у неколико речи сазна чича све.

— Богме то је зло синовче! рече стари и почеше се по потиљку. Па куд си навалио?

— Богме то не знам ни сам.

— Па да шта мислиш?

— Да се посаветујем с тобом чича.

— Синовче мој, то је тежак посао, ту се мора мислити.

И чича мете прст на чело и баци се у дубоке мисли.

Да идеш онамо, одакле смо те довели, није у реду. Ти си већ момчић, треба већ сам себи лебац да заслужујеш. А кад би отишао твом стрицу у К . . . да, тамо мораш ићи.

— Ал ако ме не прими?

— Мора те примити. О том нема сумње. Прими ћете већ и зато, да овоме овде неколико стотина воринти испод носа отме. Кућа твоја и плац продати су не знам пошто, и тај се новац у маси налази. Где ти будеш, томе и новци. Еле ти мораш сутра зором у К. —

И никакви приговор не помаже. — Кад је дакле ствар већ утаначена, легнем на мирисаво сено да се одморим а чича рече, да има нека посла, те оде. Могао сам сигуран бити, да ме нико неће наћи, све и ако ме устраже, јер сам се сав у сено увукао. Нисам чуо кад се чича вратио; али кад ме је сутра пробудио, видио сам крај себе мали завежљај, кола ми је чича на пут спремио.

(Наставиће се).

ЕВО ДАНИ...

Ево дани нове среће,
Ев' нам опет пramaлеће —
Ево дани слоге нове,
Што нас у бој зове.

У бој љути, у бој тешки
Хај на ноге — на витешки —
За слободу српског рода,
Ком се мили још слобода.

Ево дани — сад је ора!
А слобода бити мора —
Ево слоге — ево среће
Сад је згода — прамалеће.

Сремски Карловци. **Лука Поповић.**

НЕШТО О РАТУ И О САНИТЕТСКОЈ НЕЗИ.

(Наставак).

Ш л е з в и ш к и рат, који је трајао од 1. фебруара до 31. октобра 1864., даје нам с тога на страни савезника Пруса и Аустријанаца ванредно повољне санитетске одношаје, јер употребљене убојне силе беху сасма слабе према помоћним средствима обеју држава у опште. Губитак, беше у Пруса на Дипелу 18. априла од 16.000 момака било је рањених и мртвих 1160=7%, на Алзену 29. јуна од 15.000 момака рањених и мртвих 360=2·3%, у Данаца на Дипелу 18. априла од 12.000 момака било је рањених и мртвих 1900=16%, на Алзену 29. јуна од 10.000 момака рањених и мртвих 1400=14%.

Пруска војска, што се борила, имађаше 36.500 момака; од тих беше рањено 3665, т. ј. 3·8% од свега; у болницама их је било с унутарњим болестима 26.700, т. ј. 42·2%, а од тих је помрло 310, т. ј. 1·1% од болесних или 0·5% од свега. Највећи број унутарњих болести беше (30. априла) 3500, т. ј. 6% од 60·000 момака, који скупа састављаху савезну војску.

Данци имађаху за време рата 31.600

болесника с унутарњим болестима, од којих помр. 756, т. ј. 2·4 проц.; највећи број болесника беше у њих 5400, т. ј. 9 проц. од свију.

Но у болницама вароши Фелзенбурга беше од 12. фебруара до 30. новембра 12.280 болесника и рањеника, од којих је 260 помрло; од 1394 помрло је 162, од унутарњих болести 98.

У немачком рату 1866. изгину 45.000 људи. Пруска војска беше јака 363.000 м; на крају јуна 1866. пре почетка рата било је по болницама 15.880 болесника, т. ј. 4% од свију. У рату би рањено, 16.177, т. ј. 5% од свега, од којих беху 6000 тешко, а 10.000 лако рањених. Од тих згођених беше на бојном пољу мртвих 2931, т. ј. 0·8% од свију, а помрло је накнадно (до краја децембра) од рана, 1519, т. ј. скоро 10% од рањених; од рана их је помрло свега 4450, т. ј. 27·5% од рањених, а 1·5% од читаве силе; од болести помрло је 6427 т. ј. 60 проц. од свију мртвих, а 2 проц. од читаве силе. Цео губитак сврћу беше 10.887 м., т. ј. $^1/_{33}$ од све силе. К томе придолази још 785 изгубљених, т. ј. 3 проц.

Од унутарњих болести беше их 90 проц. од колере болесних, а од ових је помрло од прилике 40 проц.

Сума помрлих и рањених беше сразмерно највећа у првој војсци. Ту беше губитак у мртвима, $9^3/_4$ на хиљаду, несталих 44 на хиљаду, рањених 56 на хиљаду. Читав губитак скупа 8 проц. т. ј. увек је пропао по један од $12^1/_2$ момака.

Свака војска, која бројаше 25.000 људи, изгуби 4000 мртвих, рањених и заробљених, а од ових 800 мртвих и несталих; у болницама је помрло накнадно још 300 људи.

У боју на Кенигрецу 3. јула изгуби пруска војска 9—10.000 мртвих и рањених, Аустријанци 4200 мртвих и 12.000 рањених. Од свију тих рањеника допадоше 22.000 пруској санитетској нези. Крајем јула беше највише болесника, на име 36,084, т. ј. 10 проц. од њих свију. Наравно 14.187 од ових болесника припадаху непријатељским војскама; међу тима беше 21.304 рањеника, од којих опет 13.774 припадаху туђим војскама. У исто време беше пак и на 120 разних места по пруским — јавним и приватним — болницама приправљено више од 47.000 постеља за болеснике и рањенике. 11 августа, кад су се предале болнице, беше по пруским болницама, што лежаху у Аустрији, 10,000 болесника, у Пруској 18.000, и то 6000 Пруса и 12.000 Аустријанаца и Саса.

Још нам остаје да споменемо, шта су радиле некоје вароши и окрузи, који су лежали ближе или даље од бојног поља, те да добијемо мерило за грдну потребу у нези и помоћи и за будуће случајеве. Тако су н. пр. у маленој варошици Либау по 11 болничких штација неговало 900 рањеника, и још к томе давало се њима 4000 рањеника, што тамо одлажаху, завоји, покривачи, хаљине и храна. У Ландсхуту беше их од 4. до 15. јула сваки дан по 6—700 рањеника; свега се ту по болницама неговало 2000 рањеника, а њих 8000 лако рањених беше завијено и опорављено. По вратиславским (Bresslau) болницама било је 2200 болесника. У Гауер беху донели 829 рањеника и болесника у болнице и 419 у приватне куће. У свима болницама управног округа Опелна неговало се 10.000 људи. У Липиском (Leipzig) било је у болница 4700 рањеника и болесника; осим тога отишло их је 300 из вароши, који се беху предигли. У Дражђанима (Dresden) беше од 5. јула до 15. октобра у 6 болница 7332 рањеника и болесника, које је лечило 50 грађанских лечника; међу тима беше 5747 Пруса, 1227 Аустријанаца и 368 Саса; помрло их је 218. Осим тога било је на

спојној штацији за опорављање у Дражђанима до 9000 рањеника, што су туда прошли, и ти су сви лепо дочекани, опорављени и завијени.

Задовољимо се овим бројевима, што довољно доказују, колико је нужна санитетска нега у рату. Сад настаје питање, на који би начин тој потреби савршено доскочили, и како треба да се уреди војничка санитетска служба, да потпуно одговара захтевима на њу управљеним.

Санитетска нега без сумње мора бити, ако ћемо да је ваљана и способна, да одговара свом задатку, исто тако савршено спремљена за рат, као што се и војска спрема; поред стајаће војске, нужна су дакле стајаћа санитетска одељења и стајаће задруге за помоћ. С тога се санитетско тело мора још у мирно време не само образовати, оно се мора у својој специјалној служби вежбати, а несме се тек тада образовати, и то из саме војске.

У северно-американској војсци сачињаваше санитетско оделење сасвим самосталну затворену целину са својим шефом, који у свом делокругу слободно заповедаше, независан од сваке друге власти, и само ратном министру беше одговоран. Даље по тој уредби морао је сваки војник, чим би постао неспособним за службу, чим би био рањен или би оболео, прећи из војне службе у санитетско оделење, и ту бити, све док се не би опоравио. А санитетски официр, који му беше претпостављен, примао се те дужности да га премести, примао се неге и лечења, али и војничке дисциплине. Кад би војник оздравио, оправили би га опет његовој чети.

(Наставиће се.)

БАЈРОНОВО ЉУБАВНО ПРАМАЛЕЋЕ.

НАПИСАО ЕМИЛИЈО КАСТЕЛАР.

У последње се доба великим нестрпљењем исчекивало главно једно дело о животу песниковом, које би столеће ово с новим муњама те велике душе испунило и које би било као неко васкресење. Ваља себи представити, да Лаура пише о Петрарци. Она ванредно лепа Талијанка, која је добротворно упливисала на инспирацију песникову, остала је у књижевном свету у општој успомени — лепотице једне, која је само за то, што је у животу измученог генија створила по који ведар тренутак, подигнута у гледишту столећа у друштво бесмртних жена. Надао сам се још у последње доба, да ћу наћи њену песничку сенку у зеленкастој води великог млетачког канала, у оној шуми од стубова, да је упоредим међу оне бесмртне слике, које постадоше из кичице Веронеза или Тицијана; да ћу је наћи у сред ћипариза на гробљу пизанском, на оној земљи, која је донешена из Јерусалима и на којој ничу руже, тако дивне, као руже јерихонске које су и самог пророка занети могле да ћу је наћи међу великим обелисцима где се виде кипови Париса, како тужи над грчким гробовима, ти анђели Ђијота и Оргања, који са своји крили потресају све тајне вечности, тамо сам мислио, да ћу чути уздисаје оне тајанствене жене како ми их доносе свежи зраци тоскан ског мора, пуни каденца Арна и пуни бесмртних стихова Бајрона.

Познато је, да перивој те љубави није био поток, на ког су падале сенке маслина, већ усамљено гробље, где се вају страхоте страшног суда и где се осећају све тајне и сва свечаност вечитог ћутања, које само јаук звона прекида, кој

се чује са оближње куле, или одзив молитава и побожног појања, које допире из храма, или шуштање вегетације и инсекта, који пепео мртвих преобразују у нове животне приборе.

На том сам месту мислио на једну од оних књига, које су на мисли моје од највећег уплива биле и мене у млађаном добу мом песничком сањаријом испуниле, на велику књигу Кинета, на „Ахазвера.“ Нисам могао заборавити ону песму, у којој најзнаменитији љубавни парови при месечини цепају бео чаршав свој, те лебде као душе без тела, као мисли без облика, као неки душевни лептирови, на чијих се светлих крили изражују шарене идеје, да се с њиховим тајанственим заносима дотакну песникова чела. Тамо је у оној чети била Сафо, која је своју љубавну жеђ у левкадском мору смрћу загасила; Хелоас, у чијих је груди човечија нарав на ново оживила, коју су угушиле сукнене мантије и пепео средњег века; тамо жена, чиста као прва невина љубав, тајанствена жена та, која већ носи на челу нешто од Рафајлових дева, звезда та, која светли над отрованим валима бурног живота, као ни једна друга и која је очарана светлошћу вечитог сунца — Дантеова Беатрис.

Међу те бесмртне жене упоредио је Кине и грофицу Гичијоли, као једну од најлепших слика, коју себи на земљи занос икад и представити може.

И заиста, та жена, која је песнику у средини живота му на сусрет дошла, кад му је у груди очајање најдивље беснило, у оно доба, кад вера тако рећи, нестаје животом заједно, која се на-њ осмејкивала као месец кроз црне облаке, која га је сузама умирила, као киша узрујани океан, која га је одушевљавала на песме, чијих сласт спада међу најдивнији мед, што га има само душевна васиона вештине и која га је навела до бесмртних дела, као до боја за ослобођење Јелина, што остаје у повесници као једно од највећих јунаштва и пожртвовања — та је жена једна од оних узвишених вила, која, певајући као јато белих и тајанствених тица, лебди над ужасима и жалостима светским. Био сам свагда тог мњења, да ће грофица Гичијоли, кад се Бајрону у Млетцима насмешила, кад га је у Равану звала, кад је с њиме на обали Арна под загаситим пизанским јелама тужно ходала, на дан после смрти Бајронове у Јелади, умрети. Шта је имала и да ради још на овоме свету? Нашто да живи, кад је изгубила ону тајанствену тицу, која је уз њу певала, а песме своје није поверавала ваздуху, којег је бол опевала, да за кратак тренутак одјекну, већ их је поверавала слави, која бесмртност даје? Ја нисам могао себи замислити, да је смрт Бајрона к себи узела, а њу оставила. Мислио сам, да су им душе тако стопљене, да само заједно, у једном истом рају живети могу, као звезде оне, које се чине да су растављене и које се од почетка столећа у безмерном простору с љубавним погледима гледе.

Хелоас не би никад остала у успомени потоњег века, да је имала другу какву мисао, ван ту: Абељар. Да остане жива на сва времена, морала је умрети у потоку суза на голом манастирском камењу, бесмртна удовица генија. Њено ће срце живети дотле, док узживи знанственост љубавника њеног, јер срце њено обухваћа неизмерност љубављу, као што мисао Абељара обухваћа неизмерност инспирацијом и умним закључком. Сила и мржња их је раставила, али им кости данас мирују у једном гробу, и ожарени су истим пламеном, који их је грејао за време живота.

Шта је пак учинила грофица Гичијоли? Она је живела. И не само да је живела, већ се још и удала за богатог једног маркија и сенатора француског, за маркија Боаси-а. И не само да се удала, већ је и написала, кад је на ново удовом

остала, књигу једну о Бајрону у две велике свеске, који је рад потакнут најбољом вољом али је сувопаран као свака опширна апологија. Прочитао сам сви дванајест стотина страна, а нити сам нашао какву нову примедбу, нити зрак одушевљења. Тако јој шта није хтело небо да дозволи, тој богатој маркизи, која је костур љубавника свог покрила цвећем од сјајне свиле. Грофица је Бајрону за љубав увредила првог мужа свог. Ова је погрешка само у једном опроштења наћи могла: у вечитости љубави њене.

А како је поднела грофица Гичијоли ту њену вечиту тугу? Што се назвала маркизом Боаси и што је после смрти мужевљеве написала о Бајрону грдну књигу без краја, која је просто монотона и претерана, а требало би да је пуна лирске појезије, као што ју само срце што љуби, изразити може. Уверен сам, да би она са свим другчију књигу написала била, да је остала у њеном моралном удовиштву и да је тугу своју дотле носила, док би је бог к себи позвао, да није, да песнику оплете венац, употребила цвеће паришких салона, које и тако мирише на парфим, већ да је на ту цел покупила мирисаве љубичице са светог пизанског поља.

Но да видимо живот Бајрона па да га жалимо због толике несреће, која га је и после смрти снашла.

Да није у првом добу детињства свог тако несретан био, не би био у доцнијем добу тако пун порока. Детињство прима као и семе, земљу у се, у којој би требало да се развију снажне животне гране, оно се стопи спољашњим светом, напије се породичним духом, оно је продужење девет месеци феталног живота, првих година доба нејачког и као што му је млеко материно храна, а крв материна животни сок, тако је материнско васпитање хоризонт, небо, крв и храна душе његове

(Свршиће се).

НАД МОГИЛОМ
† АЛЕКСАНДРА В. ПОПОВИЋА,

професора срп. вел. гимназије новосадске, говорио дне 13 (25.) фебр. 1877. Јова Јоцић, осмошколац.

Лисје жути веће по дрвећу,
Лисје жуто доле веће пада —
Зеленога више ја никада
Видет' већу!.. Бр. Р.

И опет звона звон, и опет урнебес!

Хај, кобни звоне, клета тужњаво! Меште да ми срцем текне миље и блаженство — данас ми сваки откуцај роји муке паклене; меште да ми сваки урнебес успламти душу пламом милоште — данашњи ми урнебес страхотно фијукне срцем ојађеним, режући по њем ране безбројне, ране прељуте.

Да клете судбе! Тек што заблиста дични бисер у челенци Србињској; тек што се Србин наче поносити њиме — већ му се часи изборојише, већ га самрт клета збриса са света!

* * *

Хај, знате-ли како-ли је дану, кад му сунца нема, ноћи миомирној, кад јој месец зађе?.. Ој, још су љући јади, што се гоне срцем сирочади, кад остане без свог добротвора! Та сунце зађе па опет ограни, месец зађе па опет заблесне — ал што леден-рака у загрљај прими, то га више нигда не повраћа, тек оставља тугу клету:

„... Али туга само мучи груди,
А не може мртве да пробуди!“

И попао нам сирочадма сињи терет груд, и јадујемо јада нечујна, и поток горких суза роси нам образе бледе, а блеђан-усне тихо шапућу злекобне речи: ох смрти неумитна!

Да!... Неумитна самрт збриса нам са света премила учитеља, што нас љубљаше пламом нечујним, што до смртна издаха настојао, да нам покаже путе среће, путе миља: да нам отвори двери раја, двери науке; што благо мелемље сипаше на љуте ране своје сирочади... Ао јада големог...

И без збогом, и без опроштаја
Он се од нас, сирома, утаја
Лоша срећа нама га отрже
Па у црну земљицу га врже! Вр. Р.

* * *

Ој! меште да заоримо славопоје, да проносимо славу врлог учитеља — појимо му данас песму-самртницу; меште да га пољубима обасипљемо, данас га земља црна у загрљај прима; меште да га ловор-венцем уресимо, свили смо му данас венац од невена — од невена и горка пелена.

Ој пелен пеленче,
Горко наше цвеће!

Ао јада големог, ао судбе клете! Зар сто таке уде среће, зар и овој неуморној снази, и овом узор-учитељу тако брзо избројише с' часи, зар нам сунце тако брзо за облаке зађе, зар мораде већ у процветају рећи:

Збогом житку, мој прелепи санче,
Збогом зоро, збогом бели данче,
Збогом, свете, некадањи рају,
Ја сад морам другом њих крају
. . . . Вр. Р.

Паклене муке срцем ми муте а грозне сузе потоком лијем; ум ми се помути, кад ми мис'о ка' муња у нечасе плине: куцн'о је самртни му час!...

Ој премили учитељу! Та зар те тако брзо заволео творац, зар да му већ сад у милост уђеш, а ми те се и не нагледасмо, или мож'да:

... Да те тако нељубисмо жарко,
Још би глед'о ово сунце јарко!

* * *

Гле и земље црне, и она ти спрема загрљаја, и она те љуби; од милоште груд јој надимље се — над гробом ти хумка подиже се...

Ох, ти нас за навек остави, поносу наш, остави нас да јад јадујемо; ал наук твој свет ће нам бити, док сунца глали будемо — то нека ти годи анђеоској души, кад с неба на нас погледаш. Сузе ће нам лице росити, кад се гледом небу винемо и уочимо звезду блиставу, и срце ће рећи нам: то је звезда нашег учитеља!

Па борави вечни санак,
Учитељу, вечно спај,
И потоњи прими тужни
Твојих ђака опроштај,

Ој збогом, премили учитељу,
Збогом за — навек!..

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

КАКО СЕ ПРАВЕ ДУГОВИ.

Дугови су као мала деца: за час их се накупи, брзо расту и могу човека да поједу. Мала деца и мали дугови — то су вам најгоре ствари, с њима човек највише кубури. Кад си дужан шустеру 5 форината — то је да бог сачува! А сто форината бити дужан кројачу, то бива већ и код отмњених муштерија. Хиљаду форината на меницу бити дужан, то није никаква срамота, а дугови, који иду на милијоне, ти се већ јавно праве, зову

се „зајмови“ и са свим су обична ствар, и о њима се пише и по новинама.

Задуживање на кућу, то је свакидашња ствар. Библија се обично зове „књига над књигама“, али тако би управо ваљало звати књигу грунтовницу. „Хоћете ли вашу кућу зидати, черпићем или са цигљом.“ — „Зидаћу је с дугом“, одговорио је неко. Тако би мого и какав „хаусхер“ кад би га питали: „Колико носи ваша кућа?“ одговорити: „Носи 50.000 фор. дуга.“

Дугови су често као ципеле. Испочетка мало женирају и жуље човека, ал' чим се на њих мало навикне, онда га није више ни бриге. Старе ципеле и стари дугови не женирају ни мало, човек заборави и да их има. Онај ђак весељак, кад су га на дуг опоменули, рећи ће: „Ја старе дугове не плаћам.“ — А нове? „Нове пуштам да остаре.“

Је ли прављење дугова занат ил' је вештина? Час је ово час је оно. Код оних, који дуг праве редовно и од тога живе, занат је. Онај који прави дугове, као и занатлија, што се више својим послом баве, све им боље иде од руке.

Код онога, који прави дугове, као и код занатлије, не ваља кад има велико познанство. Брзо га изгустирају. Људи изгубе поверење и онда је тешко с њима имати посла и успети. Онда прављење дугова постаје — вештином. Ту треба онда духа и дара.

Кад те једанпут гдегод одбију, не смеш одмах духом клонути. Онда мораш на јуриш против непријатеља (т. ј. кредитора), докле га из свију шанчева (т. ј. изговора) његових не истераш. Дужника од струке не сме заплашити, кад чује по неколико кредиторских: Non possumus.

Који нема тога дара, остаће увек шегрт у занату, а дилетанат у вештини прављења дугова. Не ваља бити страшљив, јер ко сам у себе нема поверења од куда може захтевати, да му други поверују. Таква кукавица дође па бојажљиво иште 5 фор. на 14 дана па га одбију. Вештак ће пак куражно искати 50 форинти до прекостутра и увек ће пре добити.

Вештак у прављењу дугова увек ће знати, како му ваља са својим људма поступати. Он обично тако удеси, да изгледа, да он ономе, од кога хоће да узајми, велику част тиме указује, тако се онај мора стидети, да рекне недам. Таквог „нобл“ човека, који је случајно заборавио понети буђелар, па иште новаца у зајам, не може нико одбити. Вештак неће увек играти једну улогу, он мора бити добар глумац и облачити се у разне „маске“.

Његова је главна вештина, да људма дотле приповеда и открива своје планове, изгледе надежде и богата сродства, докле год не наговори, да му пруже новаца.

Паметан дужник неће се никад упуштати у дугове на меницу. Он на меницу дугује само у том смислу, да особе (од којих позајмљује) мења.

Кад такви јунак има доста познаника и пријатеља, који су му позајмили, он онда може на тај рачун лепо животарити а дугове пушта да остаре дотле, докле му кредитори не умру од старости.

Практичан човек нерадо ће остати дужан бирташу, јер овај вам је живи „грундбух“. Сазна те брзо сваки његов гост, цела варош, па брзо изгубиш кредит свуда.

Прави дужник никад не ваља да мисли на своје кредиторе, или треба бар онако да их се сећа, као своје старе остављене љубазнице, којој је обећао да ће је узети, а после слеже раменима велећи: „Кад је била луда па веровала!“

Дужник треба да има добро памтење. Он ваља добро да запамти место где је дужан остао, па да тамо више не иде.

Треба добро да запамти и људе, којима је дужан, па да се с тако лакомисленим људма више не меша.

Таквом би дужнику најбољи надгробни натпис био овај:

Одуживши дуг природи Јоле,
— Земном жићу кад је одслужио —
Први пут је у целоме веку
Да се и он коме одужио.

По A. Z.

НЕ ФАЛИ МУ НИШТА.

Један шаљивчина разболе се и препоруче му лекари Карлсбад. Кад се већ дуго лечио и пошао кући, запита га тамошњи лекар при растанку:

— Но, како вам је сада, како сте задовољни с вашим лечењем?

— Зафаљујем, господине, не фали ми ништа, баш ми ништа не фали.

Лекар је задовољно руке таро а шаљивчина настави: „Видите господине докторе, кад сам дошао овамо, имао сам зујање у ушима — па имам и сад; болеле су ме очи — па ме болу и сад; имао сам болове у стомаку — а имам их још и сад, дакле као што видите, не фали ми ништа, све је још ту.“

ЛЕП ИЗГОВОР.

Жена нека буде тужена, да је просувши на улицу врелу воду, полила једног, који је туда пролазио и јако га опарила.

На суду се жена овако изговарала: „Извините господо, ја сам мислила да је то мој муж, који је онуд прошао.

РАКИЈА КАО КАРМИН.

Играла се девојчица својом лутком, и то узела ракије, па маже лутци образе.

— А шта ти то радиш Анкице? запита је мати чудећи се дечијем послу.

— Хоћу да направим лутци црвене образе.

— Па зар се то може ракијом! Од куда ће ракија црвену боју дати?

— Ја сам чула од матере, да је теби нос од ракије поцрвенио!

КАКО СЕ КУВАРИЦА СВЕТИ.

Једна госпа отпусти своју куварицу и исплати јој што је још имала примати. Кад куварица прими новце, а она узе неколико шестака и баци их псету.

— А шта ће то рећи? запита је госпођа.

— Но, па ваљда је и он што заслужио, ево већ шест месеца, како код вас служим, па псето је то с дана на дан све тањире тако лепо олизало, да их ја никад нисам морала ни прати.

ДРУ. БОГОСЛАВУ ШУЛЕКУ.

У 8 бр. „Вјенца“ набројио је др. Б. Шулек доста имена биљних, за које незна шта значе, и моли сваког родољуба, да му ил значење тих речи у другом ком језику, ил саму биљку пошље.

Знатан део тих „непознатих Хрватских имена биља“ налази се добро опредељен у „флори околине Београдске“ и у „Ботаници“ дра Ј. Панчића, дакле у одавно познатим делима нашег најзнатнијег ботаничара. Ја ћу их овде г. Шулеку набројати:

Бабин зуб-Tribulus terrestris.
Балучка-Allium vineale.
Боца-Xanthium.
Бујад-Pteris.
Дремовац или каћунак или каћун-Orchis.
Грахорика-Vicia sativa
Козино грожђе или калина-Ligustrum vulgare.
Јабучица курјачка или кокотиња-Aristolochie clematitis.
Лазаркиња-Asperula odorata
Лисац-Polygonum persicaria.
Лобода-Atriplex.
Метиљ или противак-Lisimachia nummularia
Морска репа-Helianthus tuberosus.
Мрча-Myrtus
Певчига или мразовац-Colchicum europaeum.
Рани лист-Betonica officinalis.
Рудача-Agrostis.
Сито вилино или пупава-Carlina acanthifolia.

За ова што долазе држим да су идентична са оним именима др. Панчића што их заједно са латинским значењем иза назива др. Шулека мећем. То држим поглавито с тога што је разлика посве незнатна, и што се управо даје свести на разлику у говору у разним крајевима:

Брекуња-Брекиња, Sorbus torminalis.
Броћанка-Броћ, Rubia tinctorum.
Буњица-Буњика, Hyosciamus niger.
Чемеричица-Чемерика, Veratrum.
Драчје-драч, Palinurus australis.
Дучац-дупчац, Teucrium montanum.
Дебрлица-дебелица-Bryonia alba.
Гушћерњак-Гушчија трава или црни слез, Malva sylvestris.
Иван-цвет-Ивањски цвет, Galium verum.

Копитник-копитњак, Asarum europaeum.

Копривчек-копривић или кошћела или коштула, Celtis australis.

Лопушњак-лопушина, Petasites officinalis.

Медић-медак, Salvia glutinosa.

Мишина-мишинац, Cynoglossum officinale.

Обсика-овсик, Bromus secalinus.

Скрижо-скриж, Cyclamen europaeum

Тришлица-треслица Briza.

Тришљана-тришља, Psitacia vera.

Зеленица-зеленика, Ilex aquifolium.

И у речнику В. Караџића налазе се такође некоја имена, но та нехтедох истраживати; али ипак отуд забележити морам да халуга значи травуљина, коров, Unkraut; Кромид — црни лук; а јадиковина по Вуку није име ни за какву врсту, него има опште значење, као и немачко Trauerbaum.

Иначе има међу оним именима још доста мени познатих, али их бар засад нећу овде набрајати.

Професор **Ст. Недељковић.**

СИТНИЦЕ.

(Владика, као растуривач добрих књига). Владика Лукијан Мушицки пише г. 1837. Тодору Павловићу, уреднику „Српског народног листа,“ међу осталим и ово: „Кадъ самь на себе узео 150 ексемпл. (Народног листа) за благо Діецезе, кадъ сте ми 150 првы нумера послали да сте ми толико и одъ свію прочи Чисала оставили те бы и на вашу ползу и честь и утѣху, и на ползу ове Діецезе толйко цѣлы свезака по Діецези распрострели, сѣмена доброг' и лепогъ и истинитогъ разсѣяли по сухой земльи Хорватской; Я бы вамъ 150. свезака, и у ономъ случаю, кадъ не бы све парохіе узеле, у моемъ дому као у Кньигопродавницы распродао. Я самь требао ово средство: да съ цѣломъ свезкомъ С. Н. Листа удивимъ и плѣнимъ савъ клиръ тако, да га свака парохіа узме, да кньига дође у fundum instructum Парохіе! Али лиши сте ме блистателне побѣде!“ (види „Српски народни лист“ за г. 1837. стр. 176). — Слава владици Лукијану, који се није стидео растуривања добрих књига у народу своме, јер ширећи књиге, ширио је просвету, а то „подобајет добром пастиру.“ А ради л' то који Лукијанов колега данас?

БЕЛЕШКЕ.

(Учитељи у Барањи). Дописник „Нове Школе“ из Барање приповеда, да у мохачком протопресвитерату има свега 33 општине са учитељем. Од ових су слушали редовно припр… нички завод само 14, од осталих 17 учитеља и… их 5—6, који су стечајни испит положили. А о… друго су — чизмари, ћурчије, земљеделци, овча… и свињари (!!) Међу овима их има, који и друге вероисповести. Ово је тешко верова… али би нужно било, да се ради умирења наше… света (кад се већ по новинама говори о то… изнесе ствар ма како јадна била на среду, и а… постоји тај жалосни глас, да се злу што пре… скочи, та у Барањи и онако нагло пропада… Владико и епархијски одборе, дајте нам утехе!

(Леополд Ранке), славни историк, који писао и „Историју српске револуције“, славио о. г. 60-годишњи дан, од како је постао доктор…

ОДГОВОРИ.

Херувими у м. — Надали смо се, да после „Серафиме“ доћи и — Херувима. О… су свуда заједно. Ваш мушки рукопис показу… да сте много свога века писали, а ово опет … како претпоставља, да сте и много читали, па … је то мило од Српкиње. Или умете л' се ви игр… „Слепог миша“? Сад да пређемо на ваше пита… „Да ли шкоди зубима, ако се перу прахом, у ко… има Cochenille?“ Овај инсекат по себи није отр… ван, и лекари су га давали (а има који га и с… дају) ради лека н. пр. деци од магарећег кашл… а и посластичарима допушта медицинска полиц… да могу тим црвено бојадисати посластице (О… тога прави се од тога црвено мастило и карм… бојадишу се вунене и свилене материје и т. Што у прашку за зубе може да шкоди, то … друге ствари, а не та бубица; тако н. пр. дел… у томе праху, који механично драже и упаљу… десни, или који изазивају кисело врење и т. Да ли уопште ваља прашком зубе трти, па о… каквим прашком и у којим случајеви… то је друго питање, које би захтевало мало … рега разлагања, што не можете захтевати на ово… месту. Само толико вам саопштавамо, да н… фармакопеја онај црвени прашак за зубе в… није примила; у њој су само бели и црни.

Г. М. Р. у П. — Живот Лукијана Мушиц… од г. Ђ. Рајковића с тога се не наставља у „Ј… вору“, што је г. писац рад да изда целу биогр… фију у засебној књизи. У накнаду за то, дао … је г. Рајковић успомену на „Вука Караџића“, донећемо скорим и више чланака из опроба… пера овог вредног књижевника српског.

Г. М. П. у В. — Примили смо и хвала в…

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 10. У НОВОМ САДУ 6. МАРТА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„**Јавор**“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. **Рукописи** нека се шиљу уреднику, а предплата „**Администрацији Јавора**“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вреди.

ДАНИЦИ.

I.

Одавна сунце уморно
За густи облак маче
И небо тужно, суморно
Кишицом благом плаче.
Никога нема, Данице,
У мирном, позном добу —
Ја један стојим само
На твоме мирном гробу,
И кунећ' судбу, која нас
Већ тако рано дели,
С кишицом сузе проливам
На овај шимшир свели.

Студени ветар утеху —
Нежнога друга доно:
Кроз голо грање липово
Вечерње чујем звоно.
И преко мирних гробова
Ох како тужно звони,
Као да збори с мртвима
Као да сузу рони!
Кол'ко му пута, Данице,
Слушасмо звонке звуке
Шетајућ' вртом зеленим,
Стиштене држећ' руке.

И ето смрт нас растави —
Ти лежиш ту у миру,
А ја кроз борбу вијем се
У светском мутном виру.
Тако су дани облачни,
Усахле дражи, сласти,
Клонуле руже мирисне,
А бесне слепе страсти!
Па на твом гробу, Данице,
Бурном је срцу тише
Кад слуша звоно вечерње
И ромон хладне кише.

Милорад П. Ш.

ТУЂА КРВ.

ПРИПОВЕТКА МИЛОРАДА П. ШАПЧАНИНА.

Од Барича до Голупца ре-[illegible]е да има сахат. Пут је доста стра-[illegible]т, онако по планински. Лева и [illegible]а потеси, а на врх брежуљака [illegible]ри шумарци, опрани вечерњом ки-[illegible]ом. Тамо даље плава брда, оперважена бело светлим облацима, који се све даље уклањаху сунцу, што већ у велике огреваше целу живописну околину. У тим тамо брдима лежи манастир Туман, стара српска задужбина.

Рзаху коњи одморни, које јахасмо. Пред нама бржим ходом јахаше пандур с ледењацима за појасом и кривом саблом о бедрима.

Испесмо се на висораван.

— Голубац! Викну духовник тумански Руфим, који нам се од скора беше придружио, поигравајући на зеленку, који вазда махаше главом и бацаше белу пену преко духовникове камилавке од црне па избелеле кадифе.

— На овом вису вреди избацити метак, прихвати учитељ зеленички и испразни сви шест метака из челична револвера, што се модро-плавом бојом преливаше на сунцу.

Далеко се разлегаху пуцњи, а коњи се већма разиграше и потегоше још бржим кораком.

А пред нама се отворило небо на четири стране. Одмах под брдом видео се голубачки трг с неколико белих, растурених кућа, иза њега тамо широки поносити Дунав, а иза Дунава Банат са својим лепим селима и високим торњевима. Неколико пушкомета на десно, дизаше се достојанствено стари голубачки град са својим огромним кулама на високој стени, која се стрменито спушташе у хладне таласе дунавске. А овамо ближе на обали одмараху се неколико лађа винарица са својим високо-заошинутим кљуновима и белим једрима. Од куда ли долазе, куда ли, боже, полазе?

Оваких јутара, оваких погледа не уживамо богме сваки дан. За то и остављају у нама утиске, који се не губе са заходом сунца, но трају чак до далеких дана старости, згревају нас и буде, надахну новим животом, подмлађују нас. Не сметају седе власи животу, кад у срцу букти врео пламен младости; за то и замолих друштво, те устависмо коње и у миру дуго разматрах лепу, величанствену околину. Жао ми беше што је тада уживах само сам. Гледах и гледах, а мисли ми се преношаху тамо иза брда далеко, далеко. У оку ми је суза трептала. А можда је у истом тренутку још нечије влажно око гледало сунце на истоку. Да, да — тежак је и сладак овај тако стари, а опет вазда нови свет. Погледах још једном на све четири стране, уздахнух — и почесмо се спуштати низа страну.

У Голупцу сам до вечерња звона походио школу.*) Испитао сам на по се свако детенце, да видим колико му дадосмо спреме за тако тешку борбу живота. У главном незадовољан одох те одстојах вечерњу. Служио је стари свештеник. И он је био погружен. Његова нестручна али здрава памет прозрела је све. Ћутањем исказивасмо сагласност наших мишљења.

На обали нас већ ишчекиваше чамац за Добру.

— И ја ћу вам бити друг, рече стари свештеник, кад излажасмо из порте. Одавде тамо више од два сахата, а сутра отуда уз воду више од осам и десет часова. А има и опасних места на окукама. Само ако ви...

— Мени ће бити веома драго ваше друштво, рекох и стискох му стару, суху руку.

— Да, да, ја сам стари думенџија, знам Дунаву превртљиву ћуд и кад је миран као сад и кад га ветрови усколебају. А како ми је у овај мах у души — овај ће ме пут можда разгалити, колико толико успокојити. А не знате како сад — ваљада на крају дана својих — чезнем за одмором. А некад, некад...

Погледам га радознало.

* 1870.

— Мучна је служба свештеничка у овим брдима. И дан и ноћ на коњу. Двадесет година уз ове врлети што и пола века у питомој равни. Али шта знамо? Господ ме је овде позвао. Док није обелела ова брада, тамо пре двадестину, а богме и триестину година, верујте ми, нисам осећао терет крста који сам понео. Шта сам пута у по ноћи одлазио у села те крштавао нејаку новорођенчад. Цича зима, кошава*) да с коња обали, пуца дрво, камен, а ја сам самцит кроз планину певам иза гласа: „Августу јединоначелствујушту.“

— Чујеш ли учитељу, приметих зеленичком, који је свашта био пре, само не васпитач малене деце, којој кроз више година није уделио ни мрве васпитачке.

— Шта ме пута баш у сами мрак позва суседни свештеник да светимо масла. Док длан о длан већ сам у оранпци — тако у нас зову једноставан чун — и спустим се доле у Добру или Бресњицу. Помрчина — стари познаник, а таласи — играчка. Захитам веслом то десно то лево, певукам кроз зубе, а чун као стрела сече средом Дунава. Ехеј — тако се то онда поповало.

— Свет се мења, господине попо.

— Али све зебем, да не иде на горе. Ако су свуда ’ваке промене као што их овуд гледам сваки дан, онда, тада бих најволео да што пре склоним ове старе, ослабеле очи.

Седосмо у чамац. Стари свештеник узе крму, а оба учитеља весла. Отац Руфим оста да замени старог свештеника у цркви. За четврт сахата Јава се видео Голубац иза нас. Опловисмо стене од старога града и отискосмо се средином Дунава. Левом и десном обалом гледаху нас озбиљно ноћним мраком заогрнута брда и само им се врхови светљаху месечином. Месец је некако баш над нама био и осветљаваше речну матицу која нас ношаше. Где-што, ближе или даље, праћнула се по која рибица. С брда чуло се кад и кад звонце од какве залутала говечета. Иначе — свуда око нас величанствена тишина.

— Шта сте подремали, учитељи?! Викну опет стари свештеник после дужега ћутања. Кад сам био ваших година, било ми је не одспавати једну ноћ као отпостити петак или среду. Па и не јести по цео дан, охој, то је било са свим обично, само кад навали журан посао. А јако гле! Мора бити ручак баш тачно у подне, па да се само једна ноћ одседи при књизи, то би, ва истину, било девето чудо .... Дед ти зеленички одби веслом к десној обали! ... Јесте ли будни, господине?

— Као да сам сад устао, рекох, промешкољивши се мало живље на своједму месту.

— Десно, десно ти тамо зеленички! Тако! ... Та да си ти под мојом командом, умео би ти и веслати и дечицу учити. Али, ко би вам смео проговорити кад се завалите у шарагље, или се узбечите на седлима, па ћа тумарај од села до села, од заветине до заветине ... Ама рекох ти десно! — Кажете, тешко је бити данас учитељ?

— Богме теже, попо, него пре триест година кад си ти учитељевао — где оно беше?

— У Горњој Млави, — па као зашто онда лакше беше? И онда су биле књиге — књиге, а деца — деца. Онда је, до душе, било по мање предмета, али зар је тада било школованих људи као ето сад? Ни два

* Источни ветар.

десети није видео гимназије ни богословије... Ено, господнне, где се бели добранска црква; колико се чини близу, још имамо мал не пун сахат до тамо... Само живо одбијајте веслима, стићи ћемо таман у десет.

Чамац пође побрже.

— А зар ти мислиш, учитељу, да ви сад нешто више знате? Настави стари свештеник. Није ни у књизи сва мудрост. Не треба до душе књигу занемарити, али је не треба ни прецењивати. Умети се наћи у животу, поштено и савесно радити што ти се повери, и онде где те наместе, то је мудрост практична, мудрост која земље држи, која куће кући. — Али, пазите на матицу!....

И ту свештеник заошину јаче крмом, хватајући се левом руком за дугме на капи, коју хтеде оборити поветарац што поче јаче попиривати отуда са истока. Чамац опет пође право и поуздано средином дунавском. Учитељи поућуташе. Свештеник још их овда-онда подстрекаваше својим то блажим то јеткијим пребацивањима, па и он поче поприћуткивати. Пун месец као да све јасније сијаше, огледајући се са осветљеним небом у пучини мирног, реченог огледала.

Тако смо ћутом пловили читаву четврт сахата. Дремовна тишина успављиваше сваку помисао, и таман гдекоји од нас да клоне од сна.

(Наставиће се).

СРЕЋА И НЕСРЕЋА.

Шта је срећа? Ружа штоно
Мало цвета, па опадне;
А несрећа? Бодље, које
Дуго пате душе јадне!

† Јован Грчић-Миленко. *)

КО ЈЕ КРИВ?

РОМАН ЈОСИФА СУБОТИЋА.

(Наставак.)

Тек што је свитати почело. У дворишту нигде ни живе душе

Полако сам корачао крај чиче, који ме је удиљ храбрио и причао о свачему. Описивао ми је и села која морам проћи, док дођем до стричеве куће, причао ми је, како тамо не тече наш Дунав него друга река, преко које није више наша држава — него србијанска. А не далеко од тога места је главна вароiп у тој српској држави у којој много сиромашни ђака имаде, — који се сви о своме трошку школују, па су после знаменити људи. И шта ми није чича наговорио.

— А сад синко, — збогом! Морам се враћати.

Сузе ми потекоше при тим речима.

— Дакле се морамо растајати? Збогом чичо! Помените ме се каткад! —

— Пођи синко, бог нека те благослови!

Растасмо се. Он на једну страну, ја на другу.

*) Три песмице, што смо их штампали у овогодишњем „Јавору“ од Миленка, нашле су се на једноме листу са задаћама из математике пок. Јов. Грчића, што их је писао год. 1866. ђаком у Пожуну. Нека и оне буду сведоци, да смо у Миленку изгубили лепу душу нежнога песника. У.

Подоста смо се одмакли од И. а до оближњег села има пуна два сата пешице, оданде још једно и још једно, и ето ме на мети. Осврнем се и погледам на место одакле сам полазио.

Осећам нешто у својим грудима, што још никада у своме веку. Зрак ми беја пријатнији, јер сам много лакше дисао него тамо, а по кат-кад сам осећао, како ми се срце надима и неки мио потрес иде ми целим телом. Сада сам тек могао појмати и потпуно мислити, зашто је она тица онако весело прнула у висину, кад сам је крадом из кавеза пустио, у који га она немилосрдна дечурлија затворише.

— Та је ли могуће, ја сам баш слободан? И нико ме више псовати неће — и нико ми више претити — неће ме бити? Нико? Да нико! О да знате како је сладак осећај, кад знамо, да смо са грбаче своје стресли иго, који нам све већма на врат намицаше; да знате како је мио и узвишен онај осећај, кад човек увиди, да се право човештва неда газити тако лако, да све јаче и више скаче, што га већма притискујеш!! Питајте роба, како му је, кад га једном одкупе од сужањства, кад више не мора ићи на тешку роботу, и не мора осећати на своји модрим леђи грозне ударце немилосрдна надзорника! Питајте сени жртава, које је кобни удес у тавницу бацио, како им је, кад на слободу помисле; — како им је кад по први пут по недоказаној кривди — поче удисати слободан, свеж зрак, чист од поквареног тамничког задаја! — Тада ћете тек моћи разумети, шта је са мном могло бити! Та нисам ли и ја био и једно и друго....

Ишао сам весело напред. Пребацио сам мој пртљаг преко леђа, замакао шешир, па сам звиждућући једно село за другим прелазио. Подне је већ у велико превалило, кад сам до трећега, последњега стигао. Седнем под једну високу тополу у хладовину, па отворим пртљаг кога ми је чича на пут дао. Велика кришка сланине и леба, нешто лука и један замотуљак папира. Љубопитљиво отворим замотуљак, и гле: пет двошестака беху замотани у-њ. Имао сам дакле доста јела и новаца. —

Запара је тога дана била страшна. Чешће сам на путу морао свраћати мало на страну, да ме силна прашина неби загушила, а после и да се мало поодморим од невикнута ода. К. није био далеко од места, где сам ручао, али сам ипак доста морао до њега пешачити, јер је сада запара била највећа.

Уђем у село. Упитам некога сељана, где је попина кућа. Пре него што сам отворио врата од дворишта, застао сам. Срце ми је јако бело. Како ли ће ме стриц дочекати? Оће ли ме примити? Је ли код куће — ала кад неби био! Волио би то за тај пар, јер би после могао сигурније пред њега изаћи.

Уђем у двориште. Опазим моју малу сејку, где рани живину. Чим ме види; баци кошарицу на страну.

— Браца, браца откуд ти! и почне ме љубити.

— Богме изненада. Где је чика?

— Сад ће доћи, на вечерњу је.

Тако сам био уморан, да сам се једва држао на ногама. Седнем на клупу, а Тинка седне до мене и брижно ме почне питати, шта је узрок, те сам их тако изненада посетио. Приповедим јој шта је у ствари. Пренеразила се од чуда кад сам јој испричао.

— Богме то није жена, то је враг! И моја покојна мати није се могла с њоме слагати. Била је само једанпут код њи о крсном имену стричевом, али никада више! О мој браца... Ти си се твога века напатио!

— Шта је то сестро! Ништа! Ко зна шта ме још чека. И горе борбе и већа искушења. Зато сам и човек. Шта је са оним, коме се срећа смеши од постанка?

Тај постаје и остаје за целог свог века мекушац и ништа више. У борби се срце челичи, а ум се оштри. Није човек лутка, да с њиме по вољи окретати и радити можеш, — што га више гониш, бива све снажнији, а што га више мучиш, тим је челичнији.

— Али што је сувише, браца, — то ипак човек не може поднети. Та не ломи ли кап по кап и најјачи мрамор, а да не би слабо човечије срце подлегло непрестаним упливима.

— Ти говориш као жена, а ја као човек. Имао сам, сејо, доста времена да размишљам о своме стању. Ево читав дан како пешице идем и ја ни најмање нисам осетио дужину тога пута. Мисли о мојој судбини пратише ме удиљ. — Ако ме стриц не прими, идем у оно место куда ми је чича казао. Тамо вели има пуно сиромашни ђака. Е па где и има стотина, нека буде и сто један! Шта би знао овде и чинити. Срце ме вуче да видим и више света. Ово ми је већ досадно постало. Читам сам у....

Али у тај пар отворе се врата и стриц уђе у двориште. Приђем му и машим се руке.

— Гле, а откуд тако јуначе?

— Из И. чико!

— Па како си дошао?

— Пешице!

— Та јеси-л' ти при себи? Како пешице?

— Побегао сам.

— Стриц ме гледа зачуђено.

— Побегао... а што?

— Не могу више да сносим. Морао би за који дан умрети, да сам тамо остао.

— А шта је то било тако страшно?

Кажем му. Стриц се ослонио на штап и гледа ме чисто неверујући.

— А и иначе ниси баш на ружама спавао.

— На ружама не, али на трњу, чико!

— Могу мислити. Па шта мислиш сада.

— Оче, — уплете се Тинка — нека остане овде....

— Не, рекох — у тај пар ми се то тако детињасто учини: остати! Завући се ту у то гњило место па у детињаријама најлепше своје године провести. — Не, идем у свет. Оћу да видим како је тамо. Кажу, да има и више сирота на свету. А није баш ни моје стање тако несносно, да га нема у свету. Како се пробијају други, тако ћу и ја.

— Право имаш синко! Ти си већ човек, барем си наџико под небеса. Ајд видићемо шта ћемо с тобом!

— Изненадио ме је овај дочек. Судио сам стрица по ономе несретнику, мишља, кад је онај тигар у људској кожи, мора бити и овај. Али сам се преварио. Није био тако користољубив као онај. То се могло видети из понашања му. Онај ме је к себи довукао — добро, остајем ли — добро, одем ли — боље по мене, тако може мислити у оваком случају само онај, који нема само своје користи пред очима.

Читава три дана морао сам остати код стрица. Био сам доста нежна састава, те ми је тако дуг ход мало неприлике донео. По табанима изкочише ми водени меури тако, да нисам могао стати на ноге. А за то је време моја добра сестра непрестано шушкала око мене, час је прегледала ово, час оно, видео сам где се нешто меси и пече — а знао сам кога се управо те припреме тичу. Тако кад сам се трећега дана опоравио видео сам пред собом читав пакет, који ми је ваљало понети — јер ја сам наумио путовати, и то тврдо сам наумио, тако, да ме од тога ништа није могло одвратити.

Стриц ме упита куда сам наумио. Одговорим му као што сам и сестри пре рекао.

— То би све лепо било — одговори ми он, кад би ти бог зна каква трошка имао, али ти за сада немаш ништа. Ја сам размишљао дуго шта да чинимо, па

сам пронашао за најбоље, да одеш у Драгутиновце. Испословаћу да те приме у „добродетелни завод,“ а даваћу ти и мало припомоћи, док се мало не упутиш. Оћеш ићи у Драгутиновце у гимназију?

Шта да промишљам? За цело, да ми неби боље било тамо, где су они силни сиротињски ђаци, боље да пристанем уз стрица.

— Е па лепо! Даде ми нешто новаца и неколико писама са тачном адресом.

За по сата био сам на путу у Драгутиновце. Дан ведар, чист. Јуче је киша падала па покупила прашину и разведрила зрак, те је тако пријатно било сада путовати. Међер сам се у стрицу преварио. мишља у себи, држао сам, да ни бар мало није утекао од онога, али се преварио пријетно. Ишао сам весело све даље и даље. Да знате само како то годи остављеном човеку од целога света, кад има неко срце што за-њ бије, и што у његовој судбини свога судела налази. Тешко сам се растао са својом сестром, плакали смо обоје. — али, бадава, волио сам поднети и тај кратки трен растанка, него ли да се за живота у селу окујем.

Од неког доба осећао сам у себи неодољив нагон, да видим и више света. То што сам до сада видео, беше ми тако обично и свакидање, да сам мислио, ако се што пре одатле не отиснем, да ћу морати подлећи свом нагону за путовањем, који ме је тако изуба'а и опет тако силно спопао.

Већ тиме што сам пут од И. до К. вешнице савладао, окусио од слатког уживања, које пут човеку пружа. Слава је то, мишља, видиш са свим друге људе у сасма другом оделу, — па друге пределе. Код нас пукла ти неизмерна равница, и чак тамо у даљини, где се небо са земљом мило састаје, видиш кано неки плави ђерваз. Људи веле, то је планина. О планини нисам ни појма имао. Мора да је лепо у тим пределима. Кажу, сама шума, ту дивљачи свакојаке, ту поточића са чистом леденом водом, ту трава посред летње припеке свежа, зелена и опија те слатким мирисом — и бог зна какви ти дивота тамо није. А ја о томе ни појма не имадо.

И гле — планина као да је оживела. Полагано примицаше ми се све ближе. Дакле ћу ја у планини живети, благо ли мени, — и слободан и у планини, и видићу све, што сам до сад слушао да у планини имаде, и моћи ћу се напити те ледене красне воде — и нико ме неће пречити у томе. Широк леп друм води управо горе. Гледим, а он се вијуга кано змија. Сад иде управо, па ти тек онда на једанпут заошијне и обилази, док се опет скоро не врати на старо место. Душа ваља, добар скок и ето ме преко, а овако обилазим по сата док дођем на то место. Ала ти је ту силни јаруга, гледиш, а доле иде човек. е мислиш није ни са десетогодишњега детета висок, а кад тамо добар брат. Ветар пирка па ми доноси одоздо сладак мирис. Грожђе зрело, а ветар ћарлија око њега — те ми доноси сласти иза-њ. Дивота! Овога у нас нема. Па какви су ту људи — мора да су добра срца, јер им даје бог свега у изобиљу па што неби били милосрдни.

Па гле! Шљивик. Ваљда на хиљаду дрва једно до другог, тамо поток и поточара. Лагано се коло креће, а вода са њега пада кано да се удиљ с њиме свађа, што се усудио стати јој као препрека у току њезином, — а коло се са свим ладнокрвно окреће, само што се изнутра вазда чује: клипа-клапа, клипа-клапа! Онај унутри се срди, а овоме с поља ни бригеша. Поточић се боји — и јури даље, иде чак тамо, чак далеко, а бог ће га знати куда се не веруга.

(Наставиће се).

ПРЕКОНОЋ.

(ОД СТЕВАНА МИЛОВА [1])

Тек пупољак јуче росан,
А гле данас ружа рујна,
Дивна ружа мирисавка —
Ој ал нагли судба бујна!

Јуче дрхће пољуб први
Од дрхата уплашена;
А гле данас — ао сласти! —
Пољупцима броја нема.

М.

НЕШТО О РАТУ И О САНИТЕТСКОЈ НЕЗИ.

(Наставак).

Особље у санитетском одељењу састоји се за нужду — не узев у обзир управљача и трен — из лечника, из носилаца и послужитеља. Лечници, што је најглавније, морају бити војени лечници од струке, и специјално морају се добро разумевати у ратној хирургији и у војеној хигијени. Сад је већ по свима војскама припознато, да то морају бити савршени лечници прве класе и да морају бити официрског реда. У ратна времена, а нарочито после крвавих бојева не може доста лечничких снага да буде на руци; но најбржој потреби може се још тиме доскочити, ако се варошки лечници узму у војену службу, и то нешто из дужности, за обрану отаџбине, а нешто боме и за плату. У вароши Дражђанима, у којој има од прилике 130 лечника, служило је њих 50 својевољно три месеца дан-ноћ у војеним болницима, а тако беше и по другим већим варошима.

Исто тако важан задатак имају и носиоци болесника, којима је дужност, да пренашају рањенике с бојног поља у покретне болнице и после даље у сталне болнице. Јер стање болесника, и осим тога што је рањен, зависи јоште и од тога, како смо га из битке донели и у болницу пренели; за тим од оних средстава, што му се даду да се оснажи; од даљег премештања често на дугим тешким путевима; од неге, од утехе душевне и телесне и најпосле од тога, с каквом брижљивошћу се чува од топлоте, хладноће и од сваке непогоде, и то све пре но што рањеник доспе у лечничке руке. Врло често зависи читав успех лечења од тога, како смо болесника у болницу донели; искуство нас учи, да су те споредне околности често врло замашне, те да условљавају по кашто и то, да ли ће се живот сачувати.

Носиоци морају бити јаки и снажни људи, а поред тога и одважни и дурашни; они морају знати корачати уз и низ брдо, а морају се разумевати и у томе, како треба наместити први ослонац или завој, морају бити извеџбани дизати и спуштати рањенике и морају знати, како треба крв зауставити у први мах, јер и од тога помре 5—6% рањеника. Носиоци се морају за своју службу свакако четврт године приправљати.

Помоћ је у рату често с тога несавршена, што онај, који је потребује, не зна, где да је нађе, — а онај, који помоћи доноси, не зна где је и каква је најнужнија. Први је дакле задатак носиоцима, да траже рањенике на разбојишту. За тим долази то, да их преносе

[1]) Стеван Милов је Србин. Под тим именом пише песме на немачком језику. Критичари га броје међу најбоље данашње немачке лиричаре. — (У „Српској зори“, I. св. од ове године, има опширније о њему).

на место, где ће им се превити ране и где ће им лечници у помоћ притећи, да им чисте ране, да свуку с њих оне хаљине, које им сметају, да набаве нужне ствари за завијање и да набаве воде, до које је у таким приликама често врло тешко доћи, да помажу дизати рањенике на кола, да прате кола с рањеницима до болница које су даље, а и до железница, да се брину за њих док их преносе. Осим тога њима остаје још и та тужна служба, да се побрину за гроб и за сахрану; при том би морали констатовати смрт, прегледати тело и упознати дотичну особу.

Из руку носилаца прелазе рањеници у руке послужитељима или болничарским момцима. И ови обављају најважнији и најтежи посао санитетског одељења: они морају да обављају праву негу болничку, морају да им завоје намештају, при операцијама да помажу, једном речи, они морају знати тако звану малу хирургију. Време, за колико болнички послужитељ учи, траје две године; он се вежба у војеним болницама.

Поред послужитеља нужне су у болници за ситне послуге, и за ручне радове још и болничке слуге, које се као и друге слуге најмљују, но се могу лако узети и обични војници.

То су задаће, што припадају сваком санитетском одељењу, и то је крој, по ком треба свако да је устројено. Испитајмо сада, на који начин теже ове уредбе, које постоје у нашим војскама, да одговоре захтевима, што од њих рат изискује.

У пруској војсци броји сваки батаљон (од 1000 момака) једног штабног и једног асистентног лечника, и свак од четири компаније има по једног болничког помоћника. Свака регимента има осим тога по једног вишег штабног лечника. Сви ти лечници иду за региментом, но не долазе у бој, где лечнику у опште није место, него се скупљају иза фронта, где ће се завијати рањеници од читаве једне регименте. Даље имаде сваки батаљон још и по десет носилаца у резерви са два носила.

Свака дивизија, од којих по три чине једно војено оделење, а свака броји по 10—12.000 м., носи са собом по једну покретну болницу. Уз њу иду по 6 лечника, 4 помоћника и 8 послужитеља, даље једна компанија носилаца од 120 момака а са 30 носила. Ови последњи сачињавају за време битке санитетске патроле.

У материјалу имаде осим петоро кола лекарских и за пртљаг — још петоро кола за пренос рањеника, од којих су нека удешена за 2 тешко а за 4 лако рањена, а нека и за 12 лако рањених. Свака покретна болница има два одељења: прво се брине о рањеницима, док се не однесу на место где се завијају, а друго је опет или само исто за завијање и за операције. Одавде се рањеници, кад се нужне ампутације обаве и пошто се први завоји наместе, на тридесет до четрдесет сељачких кола прате у ратне болнице.

Свака дивизија имала је по 4 покретне или ратне болнице уза се, свако војено оделење дакле по 12. Ове су већ удешене тако, да могу дуже времена својој цели послужити. Свака од тих дивизионих ратних болница удешена је за 200 болесника, а све четири заједно имају 40 послужитеља, 20 помоћника, 20 лечника и 5 лекара. Пре, а још и у последњим ратовима беше тако уређено, да је свака дивизија имала по једну лаку ратну болницу за 200 болесника, и по једну велику за 4—600 болесника. За 12.000 људи стоји дакле 800 постеља у приправности, т. ј. за 15 људи једна или за 100 људи $6\frac{1}{2}$. Изгуби ли дивизија у један мах 10%, а то баш није, као што видимо, тако нечувено, онда јој недостаје још 400 постеља. Међу тим тако грдан губитак редко бива кад тако на једаред, и тако је онда мало час реченом

уредбом ратних болница првој потреби у боју задоста поможено. Како покретне болнице морају да се држе у неком растојању непрестано војске, онда се оне увек испражњују, и њине болеснике примају ратне болнице.

Кад војска путује, по станицама и по већим градовима има стајаћих или ратних болница, које су час веће час мање, по околностима и по месту. То су по свом положају болнице у резерви. У једном оделењу болничком са 50 постеља, у ком се узима, да се односи после крвавих бојева број тешко рањених према броју лако рањених; као 2:3, а касније бар још као 1:2, — има најмање 2 лекара и 5 послужитеља. — По жељезницама се приправе засебити болеснички вагони, и сваки транспорт од 100 болесника прате по 1—2 лечника, по 2 болнички помоћника и 13 послужитеља.

Ради упоређења да споменемо још и оне санитетске уредбе, што су постојале у северно-американској војсци за последњег ратовања. Кад би војска била спремна за бој, онда би се уредиле амбулантске штације, а то су места, где ће се рањеници завијати за невољу, — и то за сваку бригаду по једна. Оне су биле на 800—1000 корака иза оне линије, где се борило, односно иза линије марша. Амо су доносили и довозили рањенике, па им се ту заустављала крв и превијали им ране, отуда се изашиљаху санитетске патроле. На 800—1000 корака иза амбулантских штација, дакле и иза линије, где се борило, било је покретних или пољских болница — за сваку дивизију по једна, и то бијаху главна места, где се завијало и оперирало. Овде су увек разапињали шаторе; така болница водила је за собом по 30 амбулантских кола. А још даље беху подигнуте веће сталне (и амбулантске) болнице, и то у јаким зградама или у дашчарама; по њима беху лекари, те се ту неговаху болесници све дотле, док их не би пренели у генералне болнице. А то беху прави заводи за лечење и лежаху по великим варошима, нарочито на жељезничким станицама. Најпосле биле су ту још и куће за реконвалесценте.

У градиву беше у сваке компаније по двоје носила са послугом од 4 човека и с једним двоколицама за пренос (за 2 човека кад леже а за 6 кад седе), с једним слугом и са два послужитеља; све две и две компаније имађаху још по једне двоколице за лечничке ствари, а сваки батаљон (са 4—5 компанија) по једна кола за пренашање. За пренос на болничким жељезницама били су уређени болнички вагони све за 40 болесника, кад леже, уз које беше по један лечник-асистенат, по један надзорник и по 3 послужитеља.

(Свршиће се).

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

ПРИБЕЛЕЖИО П. Ј. М.

V*). **Синови Граовића Иве.**

Шта протужа у Ивином двору,
Ил је вила, ил је љута гуја?
Да је гуја у стени би била,
Да је вила у гори би била,
Већ синови Граовића Иве:
„Оба си нас одранио, бабо,
„И обадва школом научио,
„Ал нас ниси поженио, бабо;
„Ми идемо цркви Хилендару,
„Да се млади закалуђеримо!“
Кад то чуо Граовићу Ива,
Он упреже коње у интове,
Па он мету оба ђувегије,
Па испроси за оба девојке.

*) Од I.—IV. у 20. бр. „Јавора“ 1876.

БАЈРОНОВО ЉУБАВНО ПРАМАЛЕЋЕ.

НАПИСАО ЕМИЛИЈО КАСТЕЛАР.

(Свршетак).

Већ у другом добу престају те складности, престаје та одвисност. Живаљ продире скоро увек нагло кроз очински кров, те се шири ван корита свог, као поток, кад у пролеће нарасте. Младићи ступају против свега, што их окружава, у опозицију, немирно, узрујано, пуни живота. Страсти продиру као цвеће, кад раскине љуску, што га омотава. Младост је велика болест. Она надмудри време на се изгуби. Човек гледи хоризонт, гледи да се шири до бескрајности а не види сенке, што га покривају, нити вихоре, који му на међама севају. На место породичног живота ступа пријатељство, на место мира љубав, на место невиности страсти. Док растемо, док у живот напред корачамо, приближује нам се змија, да нас откине од раја. Ту ваља имати особито памтење, ако би човек хтео да се сети оних брзих дана, које леже између невиности и страсти: то прво усколебање крви, ту прву красоту живота, која би се на послетку тако горко завршила, да се не би приближила врлина, да је медом својим умекша. У првом добу потребујемо матер, у идућем невину љубав према женској, да се не изгубимо.

Кад се појави таква женска на хоризонту жића нам, све се претвори у дилату, и страст се, као најчистији сок, изражује у сањарији, у идеалним тежњама, у некој песничкој религији, која у себи вилно стање носи, као и све што је велико у души нам, која прожари цео живот као ватра, али га и чисти као ватра и распростире добротворну своју топлоту кроз недоглед.

Леди је Бајрон била добра али не нежна мати, те није водила бриге о првим моралним потребама ванредног сина свог. Мери, његова друга, мож' бити најжешћа љубав тог особитог духа, она, која га је требала на крили да носи, та га је одбила за љубав обичном човеку, који није рамао. Домаће непогоде, неспоразумљење његових родитеља, немирна и врела норманска крв, ужасна повест породице његове, напуштени дворови, у којима је одрастао, громом поцепане шотске стене, где се орио одјек бујица, лавина и орлова, све је то морало арогантном, за титанске бојеве створеном Енцеладу ванредну енергију улити, да не продре кроз прописане међе живота и да се не сјурва у борби са злим.

Универзитет Кембриџ био је већ први покрет к томе. Дисциплина је тамо била врло лабава и слобода се живота изопачила у неморал. Бајрон је имао екстравагантне ћуди, као што их је рађао вулкан његова духа, делирије оне моралне грознице, која се генијем зове. Одевао се кад-кад фантастично и чудно. Ма да није давао много на добра јела и ма да се хранио само вегетабилном и месном храном, ипак је давао вавилонске ручкове, где му се на вином раздраженој мрежици показивала слика Сарданапала, коју је доцније пером тако вештачки нацртао. Водио је собом на ланцу грдног медведа и захтевао је, да му се докторски шешир даде. Имао је пријатељицу, коју је облачио као пажа, те је натерао, да се тако с њиме шета. Уживао је у том, да представља живот свој као стожер неваљалства и савест своју као покварену лешину. Са другови своји склопио је неко тајно манастирско друштво, које је пило из сребром оковане лубање; ово је у народу побудило мисао, да је лубања та била некад Бајронове љубазнице, коју је друштво његово тога ради убило. Вежбао се на нишан из пиштоља, јахао је и пливао по

три миље у Темзи. Једном му побесни пас, и ма да је био у највећој опасности, да га овај уједе, дворио га је као брата свог и кад је умро, написао му је надгробни натпис, као да је с њиме сахранио честицу срца свог. У деветнајстој је години био већ задужен и будући приход његових добара био је у рукама кајишара. У деветнајстој години имао је већ три двобоја, један, што су га безбожником назвали. У деветнајстој је години већ имао сина и написао је био свеску песама. Чим је примио у руке добра своја, давао је друговима оргије, где је, као код Омирових јунака, цео во на сто донешен био, где је вино текло, као код азијских пировања, где се борило песницом и мачем, као при ручковима Римљана и где су се појављивали призори, као може бити нигде. Међу онима, који су учествовали у тим оргијама, били су људи, који су у доцније доба политичне и социјалне револуције произвели, као Рослови и Пилови једномишљеници. Ма да се покушавало, да се Бајрон истакне као чудовиште какво, које је на сваки злочин готово, то је ипак само ова епоха његова живота развратна била; на против, ако се ствар савесно промотри, то би се нашао пре стрмоглави ђор, него сама намера, чинити зло, нашла би се пре несмисленост, него развратност.

Гајање би вештине могло у добри час заузети место слабог васпитања и несретне љубави. Једна само идеја тако апсорбује живот, да се неда срцу на друго штa мислити, нит се да вољи довољна времена, да се бави рђавим. Бескрајно уживање у раду, у лаганом довршивању дела једног, у вечитом посматрању оних карактера, који пред нама лебде, растерују заиста сваки нагон к простој материјалној жељи. Нема тог физичког уживања, које би се сравнити могло с душевним уживањем у великом вештачком стварању или у великом душевном стежу. Вештина је дала Микелцјолу, математика Њутну, философија Канту тако невину чистоту, да је ова чисто мистичну, чисто манастирску невиност узела на се. Њихова је љубав била идеал, њихове љубазнице идеје, а њихови потомци статуа ноћи, критика чистог разума и прорачун безкрајнога. Бајрон је више припадао човечанству, него ови генији, који су као неки солитери замишљаја, као неки кипови, које бесмртна идеја осветљује; Бајрон је био створен да љуби и да буде љубљен. Одушевљење, присуство идеалног, чиста љубав к чистим облицима песничке лепоте, све узвишено, што му је душу испунило, било је без сумње доста снажно, да га не сјурва у оно безимено, брутално љубљење, које прохуји као занос пијанства, да у духу за собом остави само успомену пуну стида а у души осећај вечите обмане за цео живот.

Но ипак је био несретан у гајању вештине. Он је тежио пре времена за славом и искусио је горко неодобравање.

.... Он се осветио страшном сатиром не само својим критичарима, већ и целом енглеском друштву. Онда је ступио у кућу лордова, али мрзост, која се против њега заклела, натера га да остави не само парламенат, већ и завичај. Овај опроштај Бајронов није било путовање, већ прогон. И сам вели, да је сетно отишао из Енглеске, као Адам из раја ...

Љубав, само је љубав могла Бајрону створити свет среће и наде. Али најжешћа љубав његовог живота, прва, заиста велика љубав његовог срца, која би му трајна срећа могла бити, није нашла одзива. Љубити и не бити љубљен! Само у усамљеном срцу расту гује, као у пустињи. Нико се не брине о животу вашем, никог не занима судба ваша. Најдивније мисли потону услед сопствене тежине у бездно душино, јер немате никог, да му их саопштите, те је тамо кидају и гњаве. Можете излазити, кад

год хоћете, нико вас неће зауставити и можете се опет дома вратити а нико вас неће дочекати. А будући да је здравље ваше сама ваша својина, то га излажете ма каквој опасности. Јер смрт само усамљено срце наћи може, то ју равнодушно очекујете. Немате никог, с ким би могли делити вашу тугу, вашу радост. Душа, која се, ако ју двојица поделе, до бескрајности увелича, згрчи се од самог егојизма и осуши се, као воће, које зелено с дрвета падне.

Ако се снажни нагони мушких груди, ако се неотесана својства карактера једног, који се тешко бори, не улепшају осмејком жене, коју љубите, онда узимају на се изглед нечег дивљег, као пољана, која се не обрађује. За буром не следи мир; после ноћи нема зоре; из сумње не постаје вера; за болом нема утехе — живот без љубави је небо без звезда. Госпођица је Чеуор Бајрону, кад га је одбила, отела мож' бити крила, с који би небу узлетио и предала га је у сред светске граје страстима и усамљеним мислима.

Пре него што је отпутовао, хтео је песник још једаред да је види. Имао је заиста ту смелост, да одржи поглед оне жене, која је сретна била у наручијама другог, који јој није био први љубавник. Стегао је срце и ступио је у ону одају, за коју је држао, да ће бити храм његове среће. Плавојка се поклони да га поздрави. Очи обојих, које су биле растављене за свагда, састану се при овом последњем опроштају. Бајрон јој изјави, да му је једина жеља, да му пријатељица сретна буде и да задовољно путује, јер види да је сретна; да осећа велики бол, али да пре свега спрам ње осећа бескрајно пријатељство, које допире дотле, да је у стању мужа јој волети, јер он њу љуби. Кад је видио Маријино дете, које је онда имало тек две године и кад је у његовом лицу приметио трагове очиних црта, уједе му гуја срце; али кад га је изближе посматрао и кад је опазио материне очи, стисне га к срцу и стаде га љубити. Једва је отпутовао.

По Шанцу превео С.

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ТАКО ЈОЈ И ТРЕБА!

Хумореска.

I.

У златно доба апсолутног немешага и вармеђовања, кад се по Угарској говорио царгон lingua latina cuchelina, кад је звонцкање мамуза сметало сваком полету и развитку, кад се зујање локомотива само „с оне“ стране границе чути могло, кад се од ланца земље само сексер порције плаћало и кад је у солдате само тај дошао, ког су вешти вербункаши испудрили, једном речи, у оно доба, кад је изрека: „extra Hungariam non est vita“ сасвим важила, у ово се доба премести у духу драги читаоче и (наравно) лепа читатељко.

На пожунској правној академији било је неколико Срба, који су се повукли од остале немешке граје, па су заједнички терали кера и мамурлук, заједно посећивали лепу околину, особито „паценхајзле“, а боме, у слободним моментима, одлазили и на предавање. —

Биле су месојеђе. Сав немешаг, који је у околини Пожуна живио, преселио се већ одавна у Пожун, да ту проведе зиму и поглавито „фаршанге“. Наравно, да је било забава свакојаких, али све „у ужем кругу“ јер у светињу племенитог чардаша, немешког фарбла и благородне пианке није смело „паорско“ око завирити.

Наши ђаци нису баш много ни марили за те забаве, они се знали веселити на свој начин. Но ипак се догоди једном, да их је професор један позвао на забаву.

Сад држи конзилијум; сви не ће да иду, но су ипак увидили, да бар један или двоје од њих мора бити на забави. Двојица се одмах јаве, неки Мата Петровић и Аћим Поповић, који ће да заступају српску дружину. Сад се ваља оденути; нађу они једног лакомисленог кројача и чизмара, који им набаве хаљине на креду.

Кад је дошао велики дан, обуку се ови у те нове хаљине и оду на забаву. Света је било доста, све непозната лица Кад се јаве домаћици и домаћину, пођу по собама, да разгледају красан збор.

„Ми се морамо мало прошалити", рече Мата, „јер осећам, да ће нам се ма шта десити."

„Ја не браним", одговори Аћим, „ако оћеш сад одма."

„Ено гле, ону поноситу фрајлу, чисто видиш, како јој плаветна крв под кожом тамо амо јури, ајд да јој се прикажемо."

„Ал она не познаје ни једног," примети Аћим.

„Ништа не чини, ајд само."

И обоје приђу једној црномањастој госпођици с врло строгим очима.

„Имам част да вам прикажем мог друга Аћима Поповића," рече Мата госпођици.

Ова се разрогачи. „Опростите", рече, „али непознајем ни вас."

„Ништа то не чини," одговори Мата сасвим мирно, „њега сад знате, сад ће он мене вами да прикаже."

„Имам част мог друга Мату Петровића да прикажем," рече Аћим и обоје се поклоне што су дубље могли.

„Смем молити за један чардаш," проговори Мата и цаһне с новим мамузама.

„Извините господо, како се само зовете, ал ја играм само с племићима," беше кратак и оштар одговор племените госпођице, и она приђе к неком укалајисаном фићфирићу, који се у тај мах њој приближио.

Аћим и Мата почну се згледати.

„Шта си хтео, то си добио," рече Аћим Мати.

„Бре ја то нећу оставити тако на лако, ја ћу дознати ко је она, па ако самном не узигра чардаш, не био Бачванин," рече Мата и пође у ону собу, где се вино нудило и пило, и нађе тамо једног колегу, те га замоли, да му каже, ко је ова и ова госпођица.

Кад су је опазили, рече му овај, да се не чуди, што га је тако оправила, јер је бароница и не игра никад с оним, који није немеш.

„Бре играће самном, па да сам јој пудар," промумла Мата, па дода: „само ми још реци, дал је одавде из Пожуна или не?"

„Није, од прилике на по дана одавде има свој спахилук, па сваког месеца једаред ил двaред одлази тамо. Сад седи не далеко од лутеранског гробља."

„Хвала ти брате, ајдмо на чашу вина," рече Мата и обоје пођу да се састану с брат Аћимом.

II.

Неколико дана после ове забаве, пођу тешка нека каруца из Пожуна, у њима су биле две госпе, једна старија, друга млађа. Кад се већ били доста удалили од вароши и у једну шуму ушли, загрми пред каруцама у једаред громовито „стој!" и три момка у образини стану пред њих. Двојица су имали пиштољ у руци а трећи је држао нешто дугуљасто под пазухом. Кочијаша, који се хтео да противи, свуку с каруца и вежу га и један отвори врата од кола и учтиво замоли, да се госпође потруде, да изађу — истина не на паркет, ал у снег.

Уплашене госпе послушају их и кад су на пољу биле, стану их преклињати, да их не убију, а они ће им дати сав новац, што га имају уза-се.

„Не треба нам ваш новац,“ прогунђа један с дубоким гласом, „ми хоћемо просто, да с нама чардаш играте, а новце можете задржати, ако пак не би хтели, племенита госпођице баронице, онда припишите себи посљедице.“

Госпе их уплашено погледају.

„Немојте оклевати, ми смо се већ постарали, дед пријане,“ продужи онај и окрене се оном трећем, „извади твоје егеде, па посвирај нам чардаш, видиш да госпођица бароница једва чека да игра.“

Онај трећи извади егеде и почне свирати. Онај први се баци грацијозно у позитуру и понуди руком госпођицу, да почне. Шта је знала да ради, поче играти. Кад је оном већ доста било, окрене се оном трећем и рече му: „е на тебе је ред.“

Племенита госпођица се почела затезати, али кад је видила, како четир ока из образине севају, поче опет по такту по снегу да скакуће.

Кад се свршио чардаш, поклоне се оба играча, онај трећи умота своје егеде и сви троје нестану у шуму.

Знојена, пуна једа, одреши племенита бароница кочијашу руке и сви пођу даље.

Ко је била лепа играчица и ко су били весели играчи, ваљда није нужно да се каже, само ваља додати, да у српском ђачком друштву одавно није тако весело било, као оно вече, после овог чардаша у снегу. **М.**

МОЈЕ ЖЕЉЕ.

У младоме моме добу
Жеља ми је била
Да с' напијем карловачког,
Варадинског вина....

Кад с' напијем карловачког,
Варадинског винца:
Тад сам опет жељан био
Служит' Коронинца.

И ја би се тад борио
Док је капи крви,
А у боју б' увек био
Као соко први.

А кад легнем, те с' испавам
И нестане вина:
Ја изгубим одма вољу
Служит' Коронина. **М. Ј. б.**

БИСТРА ПИТАЊА.

1. За природњаке. Свaком је познато, да кокошке носе јаја, а да се из јаја пилићи легу. Сад је питање то, шта је било најпре на свету, кокош или јаје?

2. За правнике. Јоца, Пера и Паја играју се преференца. У једаред учини Јоца неки гиксер па се тргне и повиче: „О, баш сам шмокљан!“ На те га речи Пера ћуши и рече му: „Како смеш ти мог најбољег пријатеља грдити!“ Сад је питање то, дал може Јоца Перу због увређене части тужити?

3. За математичаре. Неки отац има сина: онај је 20 година стар а син једну, услед тога је отац двадесет пута старији од сина свог. Кад сину буде 5 година, биће оцу 24, отац је дакле само још пет пута старији од сина. Кад сину буде 10 година, биће оцу 30, отац је дакле само још три пут старији. Кад сину буде 20, биће оцу 40 година, отац је дакле само једаред старији. Кад сину буде 40, биће оцу 60 година, отац је дакле само још у једну трећину старији. Сад је питање то, кад би морало доћи оно време, да син и отац буду једнако стари?

4. За сваког човека. Обично, кад се вино већ не пије „чисто“, меша се са водом. Сад је питање то, шта је боље сипати најпре у чашу, вино, па онда воду, или воду, па онда вино?

Мутибарић.

ЗАГОНЕТКЕ ЗА ВЕЛИКУ ДЕЦУ.

1. Кад је добро да је човек сам?
2. Шта чине 12 апостола на небу?
3. Кад би Енглези имали грозницу, шта би они најрадије узели?
4. Ко има највише деце?
5. Зашто женске немају браде?

(Решење у идућем броју). „**N. B.**“

БЕЛЕШКЕ.

(**„Словенија“**), друштво словенских академика у Бечу, држало је 24. февр. о. г. своју редовну седницу, у којој је председник друштва и сарадник белетристичког листа „Звона“ г. Трстењак држао предавање „о српској књижевности.“ Друштво српске омладине у Бечу „Зора“ употребило је ову згоду прилику, да посети „Словенију“, у којој је дочекано и поздрављено са највећим одушевљењем. Г. Трстењак је — као што „Заставин“ дописник пише — доста исцрпео предмет о којем је говорио, и врло се лепо изражава како о прошлости, тако и о будућности наше братске литературе.

(**Црква у Русији**). По званичним белешкама било је у Русији свега 59 милиона православних, а 24 милиона иновераца. Православних цркава и капела 50.834, а свештеника 107.724. Прошле године било је у Русији 5689 калуђера и 3587 калуђерица, који су становали у 493 манастира. Православну веру примише у току прошле године њих 259.568 (међу којима је било 250.007 унијата, а оно друго су Јермени, протестанти, Чивути, Мухамеданци и др.)

(**† С. Т. Мовентал**), један од најдаровитијих песника и драматика немачких у Аустрији (рођ. у Каселу 1821), умр'о је у Бечу 5. фебр. о. г. — Од њега имамо „Марину, царицу“ у преводу проф. А. Сандића, која је више пута давана у нашем нар. позоришту.

СИТНИЦЕ.

(**Прва парока**). Филип Добри, војвода од Бургундије, после некакве тешке болести, остао је ћелав. Ово је по њега тим непријатније било, што је баш у то доба (1430.) са лепом кнегињом Изабелом био обручен. Да би ћелаву главу колико толико заклонио, носио је он једну малу црну капу. Ал ова му је капица врло рђаво стојала. Кад је дошао дан венчања, био је војвода врло суморан. Једно више духовно лице, које је у двору јако уважено било, узме на себе, да војводу запита, што је тако невесео. „Господару“, рећи ће духовник, „твоја мила варош Брисл невесела је због твоје тајне туге. Реци, шта ти је, па ваљда ће бити помоћи“. „Нема мени лека“, одговори Филип, „моје је зло неизлечимо, а ја би бог зна шта дао, кад би ме моја вереница љубила“. Духовник не изгуби наде, и како му је стало до тога, да се у милости војводиној одржи, то распише он велику награду за онога, који би пронашао нешто, чиме би се ћелавост могла сакрити. После неког времена, дође му некакав стран човек, и донесе једну капу, покривену дугачком лепом плавом косом, која је изгледала, као да је из главе никла. Духовник се јако обрадује. „Како се зовеш честити човече!“ запита га. „Моје је име Петар Лоршо, милостиви господине, ја сам берберин у Дижону“. Тога знаменитога дана у вече дао је Филип сјајну игранку, на коју је дошао са својом лепом плавом пароком на глави. Историја не спомиње, да л' је с тога лепа Изабела већма волела свога мужа, али ће јамачно многи читалац метнув руку на теме, благосиљати спомен Петра Лоршота.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Књижара браће Јовановића у Панчеву издаје и већ увелико штампа

Приповетке Милорада П. Шапчанина. Читаоци нашега листа имали су већ прилике и у „Јавору“, као и у другим листовима српским да читају приповетке милорадове, који се истакнуо последњих година као приповедач, коме је тешко равна наћи. Његове су приповетке обратиле већ и пажњу странога света на се, пак су већ превођене милорадове приче на немачки, руски и пољски (в. „Towarzysz.“ што излази у Лвову) језик. Више страних књижевника поискаше од писца његове приповетке ради проучавања и превођења и то га је и навело, да неке своје приповетке скупљене у књигу изда на свет. — Књижари браће Јовановића, која се примила издавања овога дела, нека је хвала од сваког српског читаоца, који има укуса за лепо и добро.

ОДГОВОРИ.

Олеандри у м. — „Мозаик“ или „музивски посао“ зове се врста цртања или молования, која се израђује тиме, да се комадићи од неких тврдих тела (камичака, стаклета и т. д.) једно до другога слажу и прилепљују, па тако издају какву слику. Постанак је мозаику без сумње на истоку, али су га доцније Грци дотерали а у Сулино доба пренела се та уметност из Грчке међу Римљане. Ови су мозаиком патосали собе и дворишта. У Помпеји су ископани дивни мозаици, који претстављају битке (склопљене из много стотина хиљадā комадића од стаклета.) Ко је баш први био, који је измислио ту врсту цртања у најдревније доба — што би ви желели да дознате — то не верујемо да има игдегод забележено.

Многим „песницима“ почетницима. — Зар тамо код вас на Олимпу нема поште, кад не мећете марке на ваша писма?

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 11. У НОВОМ САДУ 13. МАРТА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. За *стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

ДАНИЦИ.

II.

Крваво сунце седало
За Церско брдо оно,
И ја сам, сузе кријући,
Крај тебе болне клон'о;
Љубих ти руке свенуле,
Образе хладне, бледе,
Последњи зрачак гледасмо
Западу како греде.
И оп се румен угаси —
У твоју собу мирну
Махање крила анђелских,
Вечерњи лахор пирну.

Болну си главу подигла,
Крај тебе братац клече,
Чело му мутно милова,
Нешто му шану, рече.
Ал' глас ти брзо изумре,
Морала опет лећи,
На челу т' мудром чит'о сам
Шта брату хтеде рећи.
„На бојном пољу бију л' се?
„Какви ли стижу гласи?
„Да ли се слава дедова
„У нами диже — гаси?“

Бурни су, сестро, бојеви
За мало јато ово,
Грдну је силу пакао
На наше земље дов'о.
И Тимок, Ибар и Дрина
Громовне тутње носе,
Поља се родна, питома
Јуначком крви росе.
Многу ће крвцу пролити
Рањене српске груди,
Али ће из рана ускрснут'
Велики Срби — људи!

Још један само осмејак
Па лепе очи склопи —
Из чаше росна живота
Последњи гутљај попи.
И оде Богу, анђеле,
Понос те српски прати,
Ка' ови зраци вечерњи
Тамо ћеш небу сјати.
А мени, брату, миришу
Још и сад твоји даси
Кад год се тамо за Цером
Сунчани румен гаси.

Милорад П. Ш.

ТУЂА КРВ.

ПРИПОВЕТКА МИЛОРАДА П. ШАПЧАНИНА.

(Наставак.)

— Сад смо код пећине! викну неки стари чичица, који се заједно с нама вожаше у Добру.... Чујете ли, рече, како жубори поточић, што као стуб пада са хват-два високог пећинског свода и низ брдо јури правце у Дунав.

Погледасмо на ону страну.

— Беше ли на овом месту оно пре две године упита га свештеник.

— Ама баш некако овде, или хват-два подаље одавде, одговори чичица, бацајући на плећа гуњић, на ком је дотле седео. Кошуља сељачка белела му се на јасној месечини, а стари мали фесић готово се црнио на седој проређеној коси.

— Жао ми их је! уздахну свештеник; али шта ћеш му...

— Можда им тако беше суђено, прихвати чичица. А шта се у дугом веку не ће догодити. Та зар смо, оче попо, то једино чудо запамтили. Ко живи, тај и доживи.

— Још има доста поћи до села. Ако си вољан беседити, испричај све, готово сам и сам поборавио.

— А за што не бих, попо? Само ћете простити што не умем онако по чаршијски. Ми, сељаци, говоримо 'нако како јест, кратко, јасно, просто; знате не презамо један од другога као неко и неко пред капетаном, или као оно ти, попе, кад оном-лани долажаше владика. Сећаш ли се како беше завезао и ушукутрио. Гледах, па се чудих: да ли је то онај наш стари попо, што онако слатко испреда за софрама, да нас до једнога ућутка.

— Та причај како знаш, утаче се свештеник, коме као да не беше најповољнији чичин обрт говора.

— Добро, добро; само док припалим. Не марим, знате, ни ћутати док не задимим, а камо ли говорити, па још на овакој красној ноћи. Да, да, красна је ово ноћ. А има ли што лепше од оваке божје ноћи, па ове јасне месечине. Гледајте је како сија тамо над оном шумицом. И онда је овако сијала, кад сам се први пут састао с мојом Жиком код нашег браника. Па не реци да није сијала исто тако и онда, кад су се Јона и Раде први пут састали. Сирота Јона, сиромах Раде! Кад год их се сетим, готов сам сузу да пролијем. Онако лични, па онако млади: увенуше као рани цветови.

— А од куда оно беху? Упита стари свештеник.

— Из вајнога Миљевића. Били сте тамо? Село једно по једно кол'ко носи одавде до Звижда. Шта пута подбочих се на мотику, па с њиве гледах тамо преко Пека на потесе и бранике, и слушах свирку постилијуна који се жураше у Мишљеновац. Па она бела стада, па они добри коњи у окованим кочијама. Шта су наши брдски коњичци, козе, вечита ждребад. Ехеј, ласно ли је тамо живети; кућу кућити и порез плаћати, ама де овамо, брајко, по овим мучним брдима, где се два пут више знојиш, двапут мање жњеш. Али, не украти, боже! Кад се довде издурало, гледаћемо како ћемо још и за ово мало дана старости. Да, да, живот вам је као грана уз пут, коју за час путник очене. Што је китњастија и зеленија, тим је брже нестане.

И сиромах Раде млад и зелен оде на онај свет. Тек се, што-но реч, ро-

шо да живи, а свећа му се угаси. Чини ми се, да још Миљевић не виде онака здрава и угледна момка. Знао је и књигу; али се, као друга његова небраћа, не одметну од плуга и мотике. Беше то радник један по један. Милина ти стати па гледати кад оре ил' копа, кад коси ил' жње. Шта га пута гледах са своје прљуше, а срце ми заиграло у прсима. Можда ништа тако не волим к'о тежака вредна прегаоца. Да, да, красан је то момак био тај сиромах Раде.

Али је још лепша била Јона. Девојка, што-но кажу, као румена јабука. Пуна, здрава, весела, а благе јој очи суишта доброта. Па какву је косу имала: црна, светла, па низ плећа до на ниже паса. Па ем лепа да не скинеш ока, ем се некако ђаволски намести да је изедеш. Па што је била жива и весела. Да си бог зна како непогодан, разведриш се док је сусретеш на путу. И друге умеју предсрести и бога прихватити, ама Јона на Јона. Бадава, неко се то тако роди да другима годи, а понеко гиздај, гурај од јутра до мрака, па узалуд све. Па вредна и окретна, па охола као пајматорија редара. Намесиће ти и накуваће ти за читаву мобу, то јој је, рећи, длан о длан; порани ти она, жив ми био, пре петала сеоских; кад сунце гране обучена и очешљана као из кутије. А кад дође на извор по воду, котлови јој се преливају као огледала. Све је у ње било светло, и, што но реч, певало. Авлија, као боже прости порта, у собици као у црквици, а под прозором баштица пуна бела и црвена цвета. Прођете ли онуд, — замирише као тамјан у кадионици. Хај, хај, честито је било то божје челаде. Не знам тамо преко Пека, ама јој не беше равне колико носи све ово до Поречке.

Раде беше из куће Рајковића. И сад је прва у ономе крају. Чим се приближите селу, познаћете је одмах. Стакла у прозорима, а бели димњаци ка' по исте куле, па се пуше и дању и ноћу. Пуна авлија стаја, па стоке рогате и шуте, па живине, да јој броја нема. Здраву чељад ваздан видите из стаје у стају, из вајата у кућу, из куће у вајате и кошеве. Ја сам десетак година радио у Миљевићу, већ сам се био тамо рећи уживео, знали су ме сви, познавах свакога. У Рајковића кући ручах више но што је седих длака на овој готово оголелој глави. Отац Радов, газда-Паун, построг човек, ама поштен и уредан. И ваљан орач и добар ловац. Шта пута с њиме тражих зечеве по вас дуги дан. Имао је и добра хрта, да је испод земље, намирисаће.

Једном тако тумарасмо до захода сунца. Мрак падаше на земљу, кад се почесмо селу враћати. И тек ми онда паде у очи, да је газда Паун нешто זаћутао. Погледах га оштрије и два и три пута, видех: невесео је. Дуго и ја поприћуткивах не би л' му се окинула реч. Аја, као заливен.

— Море, ти си ми данас нешто покисао! Почех после дугог околишења.

— И љут и тужан, рече, не дижући главе.

Не рекох ништа, а он настави:

— Тако ми је, да бих радије у Пек, но тамо у село.

— Хајде прођи се лакрдије!

— Смркло ми се пред очимá, па бих чисто да бежим од људи.

— Прекрсти се, човече! Упадох му у реч.

— Не помаже ништа.

— А што ништа?

— Видим да хоће да буде зло.

— Зло?

— Срамота на моју кућу.
— Каква срамота?
— Јеси-ли ме чуо: не дам, море, туђој крви у кућу, па ма с места главу изгубио. Разуми ме добро, чича, не дам, па ма знао вући ланце тамо по Кладову. Нису, море, Рајковићи јуче поникли; у целом овом крају није старијега колена. А дед ми казива, да су наши стари из Новопазарског, да су и тамо били старо колено. И сад ћеш, вели, наћи тамо наших коленовића. Па сад да ми у род туђин улегне? Не дам туђој крви, док је ове главе, не дам! Разуми ме, хеј! Рајковићи су Срби, Срби косовски!....

Ја га само слушах, не хтех зуцнути ама ни једне. Кад је коме тешко око срца, најбоље га пусти, нек се изговори. Уђосмо у село. У велико мрак. Месец кадшто просијаваше кроз беле, провидне облаке.

С газда-Пауном растах се на његовим вратницама.

— Шта би од једанпут човеку? Помислих, кад бејах сам.

Пут ме вођаше право поред извора. Видех женско чељаде где отуда прти пуне суде. Поред ње протегљаст момак држећи је за руку. Прођоше баш тако поред мене. Познадох их одмах: Паунов Раде и лепа Влахињица Јона. Свану ми пред очима. „Аха, сад те разумем, мој драги Пауне“, рекох у себи, и скренух у другу улицу. (Свршиће се).

ГЛОСА.

„У мени се вулкан буди,
Из њега се пламен диже
Па по небу речи пише
Из препуни моји груди.“
Лаза Костић.

Мили роде — сунце моје!
Кад се сетим судбе твоје,
Кад се сетим тешки мука
И срце ми ој закука!
Кад размислим горке јаде,
Груди ми се ломе младе,
Болови ме тиште љути
„У мени се вулкан буди.“

Гледнем тамо — жалост, туга,
Потоком се крв вијуга;
Онде сузе стење квасе —
Моје срце задрхта се,
Па закуца јаче — јаче . . .
Час застане — те заплаче,
Па затвору тежи ближе,
„Из њега се пламен диже.“

А млађана моја душа
Сваки горки уздах слуша,
Те пригрли јадне слике
Петстолетне злопатнике . . .
Па се вине небу горе
Пред божије свете дворе
Помоћ иште — ништа више —
„Па по небу речи пише.“

Срце горе — душа боле
Гледајући брацке боле!
Вулкан — груди препун ватре
Бесни, оће све да сатре,
Кано Везув оне ноћи . . . .
. . . Еј злотвора да м' је моћи
Ватром, — паклом обасути
„Из препуни моји груди!“

У Печују на сретеније 1877.

Светозар Грубић.

КО ЈЕ КРИВ?

РОМАН ЈОСИФА СУБОТИЋА.

(Наставак).

Не могох одолети чежњи да се не напијем воде са потока. Признајем да таке воде само у планини има. Пијеш — а тебе обузима нека пријатна ладовина; сад си се напио те идеш даље — а теби уста све гору од жеђи, и што више је пијеш — тим би више пио. Уморан сам, ноге већ једва што вучем од умора, ал није ни шала — други дан како пешачим! Где је К. где планина, а после и пртљаг није баш био сувише лак. —

У тај пар осетим, да се неко крај мене спустио. Осврнем се. Гле чуда! Старац седе косе и браде — али живахни очију и румена лица, спустио се крај мене — мали завежљај му стоји крај њега а он некако пријатељски, и као да смо давнашњи познаници упрьо свој поглед у мене.

— Откуд синко, од кога ли града?

— Из К.

— А куда?

— У Драгутиновац!

— Е па то ћемо заједно. А и боље је кад човек путује у друштву. Бар се може лепо и честито наразговарати. А којим послом синко?

Старац је био пријатна изгледа. Али му је лице некако чудноватог кроја било — необично! Врло необично! Видео сам до тога дана много људи, али таког нисам видео никада. Лице пуно израза али страшно укочено, дрвено. Да не беја оног жара ватрени очију, морао би од свега бежећи чим би га спазио. Природа је канда при стварању лица увидела своју неправду, те је његову живост очима придодала.

Никада нисам све до данашњега дана видео таки очију, да — тада нисам познао таку силу која човека тако привлачи — али данас знадем је на своју несрећу и сувише добро. Зашто? виде ћете већ.

Није ми се могло на ино, него се исповедим староме. Казао сам му све од почетка до краја, а он ме слушао пажљиво. Само тек по каткад климне главом, намргоди се — а по каткад му опет сијне нека светлост у очима.

— Хм! Ти си патник, — дало би се поправити — од . . . ти си још млад. . . није време!

— Сад сам у најбољим годинама, — приметим му.

— Е насмеши се он, не разумеш ме, али ћеш ме разумети. А сад синко, одмарали смо се доста, време је да се крећемо!

— Али реците ми — почнем, кад смо се већ кренули — откуд ви тако из небу'а дођосте? Ја вас нисам опазио; да сте за мном ишли, морали би се још пре састати.

— Ја сам ти синко везде сушт. Сад сам овде, сад онде . . . Нико ме не види од куда дођем, а ни куда ме нестане — јер, ко се бави са остарелим човеком.

— А колико сте стари, деда?

— Ја сам ти сине од памтивека ту. Откад себе памтим, паштим се у овом обличју, скоро морам мислити, да детињства и немам и уживања бујни младости као да никад ни уживао нисам. Та да, — јер ко се роди у сиротињи и детињство у беди проведе, зар може после рећи да га је и имао каде.

Чудновато ли је старац говорио, гледим, а њему чисто ватра сева из очију кад почне да говори, — а кад оће да заврши, спусти глас и говори чисто тужећи. Али — мишља — на свету имаде свакојаки људи. Та и лице, цела спољашњост му је необична.

— Па чиме се . . . занимате . . . , ако смем питати?

— Чиме синко? Идем по свету и дишпутам са младим и старим људма. Почнеш ш њима — а њима испрва неправо па ти се жесте, па ти се опиру — а кад се други пут са мном састану, а они ти са страшћу трче мени на сусрет. Свугдер где год се укажем, волу ме — не само да ме волу, страсно ме љубе. Један ме брани, кује ме у звезде, грли ме и притискује на непријатељска прса, е мислим, угушиће ме, а други се мргоди на ме, љути се, бесни, псује ме, проклиње и што је највеће чудо — опет ме љубе. Мени та љубав од дана прави ноћ, а од ноћи дан.

— Ви мора да имате особите мајсторије код себе, са којом тако привлачите људе?

— Цела вештина и умешност лежи у овом завештају што га носим. Заманем тим ев' вако — и чујеш како звони. Ти не разумеш тај глас. Сувише си млад, а да га познајеш. Ви'ш, то у свету зову: новац. Један ме почне на сву меру проклињати, ја заманем — и као муња ево га к мени. Ласка ми и умиљава ми се. Сви ми траже пријатељства, сваки се сматра за особито сретног, ако постане мојим љубимцем. Кога ја обегенишем, тај од сиромашне колебе палату сазида, уместо да спава на досадањој својој дрвеној постељи, спава на свилени душеци — једно му само узмеш у накнаду за све то, а то је. . .

— А то је?

— Сан! Мала накнада. А шта ће му сан? Лежи као лешина, дођи к њему и гради из њега будалу, кажи му што ти је год воља, вређај га, повери му највећу тајну, — о којој му иначе ни једног слова а за живу главу неби напоменуо, — и он ће то све мирно сносити, он не чује и не осећа, спава као да му је смрт очи склопила. — А ја му узмем сан и нико му ништа не сме. Ти се чудиш? Ха, ха, ти си још дете. У овој кеси је синко новац. Идем ти од града до града, те сам вездесушт, просим од свакога те им ласкам свакојако сви ме волу — а кад напросим доста за свога века — оставим га коме, тај зида палате! Но сад синко, збогом, види ћемо се још дваред у животу! Ха, ха . . . .

Страшан ли је то био смеј. Крв ми се поче слеђивати у жилама од грозе. Погледим у старца ал њега нестајаше све већма и већма, док га са свим у зраку нестаде. Јесте л' видели у сред циче, кад се пара из локомотива по зраку растепе и густа се гомила све полако у зраку растапа, док на послетку ни трага јој не остаде. Нисам снивао. Био сам будан — чуо сам бат његов, видео сам га, као и обична човека, и опет, гле нестаде га: растопи се у зраку.

2.

Осам година сам провео у Драгутинову.

Чисто те гледим пред собом, читаш: Драгутиновац, па сам себе питаш, та где је то место? Име ти је са свим непознато. Заман ћеш тражити тога места и у најбољим картама, — нећеш га наћи. А то с најпростијега узрока — што га нема више. Порушен је до темеља. Каде? не знам ти касти. Чудновато ли је то место било. Мртво и пусто, канда ни живе душе у њему нема. Идеш улицом, удариш ногом о камен а чисто се сам од звука тога уплашиш. Уплашено застанеш, јер се звук некако тајанствено одбија о пусте зидине тога места. Изађеш из собе, гледаш улицом и молиш бога да ти пошаље пред тебе жива човека, — да на послетку не заборавиш, како изгледају та божија створења, што се људима називају.

У том пустом месту, било је по каткад доста живахно, а то је у време, кад ђаци из школе излазе. Но и та се живахност наспрам остали слични, слободне

може мртвилом назвати. Видиш, где гомилама излазе испод школске капије, бледа лица, упали очију, издрпана одела, а подерани ципела. Иде, а сваки час се обазире то на десну то на леву страну, то напред то натраг — јер усуди ли се проћи крај строжајша лица господина учитеља, а из непажње не скине капу — тешко њему. Сутра се слободно могао приправити на батине — или на затвор!

О, па да сте видили то здање у коме се васпитавају једном бедном народу заступници његови, у коме се младом човеку улива дух, којим ће некада као бранитељ народа свога на бојиште ступити. Јао, да сте то видели, ви би се згрозили! Ја сам видео здање у наши Карловци и Новом Саду — и срце ми се засмејало. Та оно је јазбина била наспрам ти данашњи наши завода. Уђеш у оне мале шпиље, које су Драгутиновчани огњиштем муза крстили — па чисто осећаш, како су те са свију страна бедеми опколили. Оће дух твој да се вијне у небеса, али дође до црне гредице неколико педаља над главом ти, и врати се жалосно у своју постојбину. Очи ти оће да погледе у дивотну долину, што се у око пружа, али гвоздене шипке и давно, ах давно нечишћени прозори одбијају поглед натраг. — Једном речи, оћеш да покажеш и делом и мишљу да си слободан човек, а све што је око тебе, опомене те да си сужањ — и да ћеш до века сужњем остати.

Погледиш с поља на ту просветну зграду, а модрикасти леп ти се у очи смеје па вели: „Гле ме, кажу људи у мени се скрива неоцењиво благо читавог народа, знање — ја сам врело знања, они који за њиме жуде, долазе к мени и напоје га се! Ха, ха — ма смеј се људској глупости. Чуј, ја ћу да нешто шанем само миран буди! Знаш ти шта сам ја? — Ја сам морална инквизиција! Ха, ха — унутар, питај моју браћу на унутарњим зидовима, па кад ти они почну приповедати, коса ће ти се на глави дићи! ха, ха!...“ И грозно ти се одзива у души смеј клетога зида, и ти бежиш с тога места грехоте и ужаса.

(Наставиће се.)

НЕШТО О РАТУ И О САНИТЕТСКОЈ НЕЗИ.

(Наставак).

Сад да видимо, колико је у стању санитетско уређење у нашим војскама, да испуни оно што треба, и колико му треба помоћи с приватне стране, да потпуно постигне своју мету.

У већем крвавом боју изгуби она војска, што се бори, 10—15%, дакле војено оделење од 30.000 момака, неких 4000. Ту има опет до 3000 таких рањеника, који се морају возити или носити. За 12 сахата морају се ови однети до главних места, где ће им се ране превити. Ако су та места на 12—15.000 корака иза бојишта, онда једној патроли за цело треба по сата, да једанпут оде и дође до тог места, она ће дакле за дванаест сати моћи пренети највише 20 рањеника, јер и иначе мора на месту да се задржава. Треба дакле 150 таких патрола = 450 људи, па да пренесу све рањенике за времена. Са бојишта до места, где се завијају рањеници за невољу, морају се рањеници увек на руку пренети; а отуда могу се пренети на коли до главног места, где ће се завијати. На једна кола стане по 6 рањеника; док их на кола понамештају, треба по сата, а док кола оду и дођу, за цело треба четврт сата. Те тако ће једна кола за 12 сати моћи склонити неких 80 ра-

њеника. Уз једна кола иду 3 момка да послужују, за 15 кола, која пренесу 1200 рањеника, треба 45 момака.

Овде наравно још нигде нисмо узели у рачун још и то, да санитетски војници и сами могу бити рањени или се разболети, или да се носила могу покварити, те је онда и пренашање спречено. А нисмо имали обзира ни на то, како и хуманост с правом изискује, да оног рањеника не за дванајест, него за осам, и за шест сати подигнемо и склонимо. Но свакако се из напред наведеног рачуна види, да војено оделење по садашњим пруским уредбама имаде доста санитетског људства, да се та нужна помоћ пружи рањеницима, на име 450 носилаца, за болеснике, а осим тога још по 10 носача помоћника за сваки батаљон, свега 700. Но ипак посао једној добровољачкој носачкој компанији не треба да је само на то ограничен, ма да се у главном ограничава на то, да распознају лешине и да их сахрањују.

Војено оделење имаде у 12 пољских болница 2400 постеља, а уз то 60 лечника, 15 лекара, 60 болничких помоћника, 20 послужитеља. Долази дакле по 1 негȍвâн на 13, а по један лекар на 40 болесника. По аустријским покретним и по разним болницама рачуна се н. пр. само 5 болесника на једног послужитеља; те по томе не изгледа баш неправично, кад бисмо искали бар по једног лечника на 30 болесника и по једног послужитеља, на 15 болесника. И тако би се показала потреба за 20 лечника и за 40 послужитеља, који су нужни да помогну у пољским болницама војеног оделења. Али ми морамо имати не само за ове, већ и за ратне болнице довољно неге у приправности. Само после једне битке са 10% губитка узима војено оделење већ свеколиких 2400 постеља у рачун; ове се дакле морају непрестано, што је више могуће испражњавати.

Не смемо заборавити узети у рачун и болеснике с унутарњим болестима; ових имаде најмање трипут толико, колико рањених, дакле на 7200 људи. Њих можемо неговати у 1000 постеља, по што нових болесника долази само толико, колико их се извидало. За ове унутарње болести треба нам дакле још 30 лечника и 70 послужитеља.

Ту снагу, што мањка, мораће си војска у ратно доба гледати да набави из грађанских сталежа. Како би пак с тим грађанским лечницима ишло, то смо још пре назначили.

Али је много теже набавити довољан број послужитеља, што ће болȇснике неговати. У грађанском реду има их са свим мало, што би били у својој струци ваљано извеџбани, а ти би се морали најмити, јер су то обично људи сиромашнији и из нижега реда. Врло многи опет сматраће ову службу као ваљану шпекулацију у зла ратна времена; они ће, као и сваки слуга, гледати, да их ко чим год подмити, у опште гледе, како да се из болесникове кесе пагумају, те тако, да богме, не може им се баш ни у поштење не посумњати! Уз то постану, са своје теретне службе, за час себични, без срца и сажалења. Куд и камо су бољи за тај посао духовници, и они су особито помагали у задњим ратовима. У шлезвишком рату 1864. беше десеторица милостиве браће и 30 ђакона — послужитеља око болесника. У немачком рату било је 45 католичке браће из Вратиславе и из Ахена, 65 ђакона из Дисбурга, 16 ђакона из хамбуршког спојених са 94 ратна ђакона — добровољца, из свију сталежа, који беху носиоци болесника, 86 приватних носилаца беху узети, из јовановског реда у службу — и 60 ђака — добровољаца вратиславских, који су служили у Траутенау, Кенигхофу, Хорицу, и Пардубицу.

(Свршиће се.)

ПИСМО Д-ра Ј. СТЕИЋА ВУКУ СТЕФ. КАРАЏИЋУ.

С ПРИМЕДБАМА ОД ЂОРЂА РАЈКОВИЋА.

У Земуну 4-тога Марта 1835.

Благородный и высокоученый Господине, милый пріятелю!

Једва и Вашега драгогъ писма єданпутъ! Вы као да само онда радо своимъ пріятельима пишете, кадъ сте што ново одъ нѣи ради чути. Но добро те се и такомъ приликомъ нѣи сећате. —

Мило ми є, што се ононико за нашъ єзикъ и у онымъ краєвима трудите: радите, и надайте се нашой благодарности.

Садъ Вамъ само накратко являмъ, што желите о Србскимъ догађаима на оной страни чути. — Милан-Бегъ є око Никоља-дне тешко быо болестанъ. Найпосле и мене онамо у помоћь позову, и я имъ одемъ, наравно изъ выше узрока. О Божићу самь се изъ Пожаревца натрагъ овамо вратіо. Докъ самь онде быо, нешто самь мало дочую, нешто и самь спазіо, што ми є показывало, да ће трудно време скоро важне ствари за Сербію родити. Я самь мою сумню нашимъ некимъ пріятельима одкріо быо „добра, браћо, бити неће.“ Я самь се мало преваріо, єръ се добро а не зло, збыло. Лицемъ на Јованъ-данъ чуемъ одъ єднога нашегъ найболѣгъ Пріятеля, да є у Сербіи буна: ето ти неволѣ, помыслимъ, чега самь се бояо, и самь се убояо! Гласови су се одма разносили свакояки, прави и лажни, као свакомъ таковомъ приликомъ. По ономъ, што самь поуздано мого дознати, и по новинама Србскимъ, кое самь читао, ово Вамъ као истинито явити могу.

Князь є Божићовао у Пожаревцу: сви нѣгови надворни заишту допуштенѣ, да иду своимъ кућама празнике светковати; тако остане самъ ту у Пожаревцу. Сви су чиновницы у договору были, и сви су скоро садъ радили, да съ народомъ оно учине, што се ямачно и догодило. Старешине одъ великогъ Суда сви оду у своя окружія, да народ спреме и — да га дигну. Найодважніи быо є Милета Радойковићъ, кои є су неколико иляда оружаны на Крстов-данъ у Крагуевцу освануо. Узъ нѣгове люде скупило се изъ други краева землѣ, за два за три дана выше одъ десетъ иляда: лепа войска, да моли и — да імпоніра. Старешине и тай скуплѣни народъ ту се договоре, да иште молебно од Господара све оно, што имъ є толико пута обећао быо, и што є већъ єданпутъ време, да имъ се да. Ако молба не помогне, а оно, ако Бог да, да учине и друго нешто. Князъ видећи све чиновнике и савъ скоро народъ на єдной страни, а Себе сама на другой, осети, да лепимъ путемъ выше може учинити, него другимъ каквимъ незгодніимъ. Пошто имъ по свомъ брату, Господару Єфрему, обрече, све дати, што є нуждно и право, и самь после неколико дана отиде къ народу у Крагуевацъ. Ту га сви лепо и покорно дочекаю, и приме одъ нѣга отеческо уверенѣ, да ће, што желе, све подпуно одъ нѣга добыти. Велика се дакле скупштина на Сретеніе отворила одъ Самога Княза съ єднымъ словомъ, съ коимъ се нова епоха у Історіи Србскога народа започинѣ. У томъ слову каже Господаръ, да Србіи дае 1. Уставъ Србскій и 2. Законе за народъ и за свакогъ како грађанске, тако и кривичне, а с тимъ и олакшанѣ велико у свему. По Уставу свакій є Србинъ слободанъ и безопасанъ како съ животомъ, тако и съ иманѣмъ; сви како Князъ тако и сви остали, одъ нѣга па до просіяка, подпадаю подъ законъ, и нико ништа самовластно не може радити. Князъ има свой Кабинетъ, и узъ себе и Міністерство, съ коимъ ће све радити; подъ овымъ є Државный Совѣтъ, а после великій Судъ и остали Магістрати. Што се олакшаня тиче за народъ, то

є заиста найвеће у Србіи: Србинъ, као пореска глава, плаћа ће 6 талира на целу годину, и basta: више нема ни арача, ни димнице, ни чибука, ни котарине, ни женитбине, чуете ли! ни кулука ни десетка! Може ли му болѣ быти? камо тога іошъ гди у Европи? — Другій данъ се и Княѕъ торжествено заклео, да ће по томе уставу и по тымъ законима съ народомъ управляти, а и народъ се такођеръ заклео, све то као свето писмо држати и бранити: лепо є, Господине, све то у новинама читати, ніе лепо, него єдинствено и прекрасно. — Трећій данъ є народъ лепо свомъ Князу на толикомъ добру и дару благодаріо; съ великомъ церемоніомъ дао му є красна уздарія: леба и соли, чашу „спасенія“ одъ злата пребогату (одъ 3000 талира), и скупоцену ону саблю (од 10,000 талира). Да Вамъ є читати оно народнѣ благодарствено писмо! Но быће и томе време. — Тако се та революціа безъ капи крви, на срећу Княза и на велико добро народа, свршила: кои є народъ таково што іошъ до данасъ учиніо! Ніє ли Вамъ мило, што сте Србинъ, и то топрвъ данасъ? Слава є ту велика, єръ братска крвь ніе за право и истину проливена, а особито, што є народъ честь свога Господара чувао и сачувао. То є простъ Србинъ учиніо, да застиди многе друге народе, кои су га дивлякомъ називали: шта су наше науке учиниле!“

Милета Радойковићъ правый є Лафаетъ Србскій, и онъ є садъ Міністеръ воены дѣла; Алекса Симићъ є Попечитель фінанціе; Лаза Теодоровићъ правосудія; Давідовићъ внутрены и просвештенія, а Аврамъ Петроніевићъ иностраны.

Бата Милойко быо є зло предусретанъ одъ скуплѣногъ народа: шкода, што ніе чистый патріотісмусъ показао.

Докъ Господаръ свою заклетву буде држао, дотле нигди неће моћи болѣ быти него у Србіи. Богъ ће дати, те ће добро быти, да не тражи сирома народ свако свое добро све єднако съ крвлю и съ силомъ! За садъ є у Сербіи све лепо и мирно, а надамо се, да ће одсадъ све и болѣ быти.

Шта є Господаръ, кои се садъ „Височество“ тітулира, о Вама и о Вашемъ писму мысліо, то не знамъ, али се надамъ, да садъ о Вама добро мысли, а зашто и небы?

Я самь у кући Баићевој быо, кадъ є оно писмо одъ Господина вице-Консула Гагића дошло, и добро знамъ, да є одма сутра данъ, кудъ треба, оправлѣно; изгубило се никако ніе. Учтиво ми поздравите Господина Совѣтника Гагића.

Изручуюћи Вамъ поздравъ одъ Господара Васе Василѣвића а и одъ нѣговогъ Господина брата Игнѣ, остаемъ

Ваш искреный пріятель
Докт. Ј. **Стеић** с. р.

---

1. Писмо ово има још од Васе Васиљевића, трговца земунског, овај додатак „Љубезни пријатељу! Новине из Србиј јесам нашему заједничноме пријатељу Господину Фрушићу у Трст јавио, молећ га, да Вам он све саопшти. Не сумња да то међу тим није учинио. Поздрављаі Вас љубезно — Ваш свагдашњи В. В

Стеићево писмо примио је Вук на рук Илије Лумбардића у Дубровнику, од куд ће у Црну Гору на Цетиње, да там штампа „Српске народне пословице.“ (поља на противној страни адреса, испо печата, стоји прибележено вуковом ру ком: „Одговорено 22 Маја.“ Занимљив би било читати тај вуков одговор, те ак је још сачуван у стеићева сина г. секре тара у Бечу Петра Стеића, то би ист господин учинио роду глас, кад би вуко одговор саопштио у „Јавору.“

Кнез Милош је године 1830 призна за наследног кнеза од Србије, а 22 но

1833 доби он из Цариграда ферман султана Махмуда II. почетком месеца реџепа исте године властитом падишином руком потписан. То беху права, одобрена народу српском у 18 тачака. Тај акт би на име кнеза Милоша послат, а не на име везира београдског, као што је то бивало са пређашњим хатишерифима.

Митрополит Стратимировић бивши у пролеће 1833 у Бечу, да се жали цару на унијаћење нашега народа у епархији арадској, спомене уједно цару, да је кнез Милош нашао за добро увести у својој земљи строжију цензуру, како би аустријска влада, не налазећи никакви противни основа, допустила, да се у Србији печатаве књиге у ц. кр. суседну државу уносе. На то генерал-команда варадинска президијалним својим дописом од 22 јула споменуте године бр. 249 извести кнеза Милоша, како је цар Фрања изјавио митрополиту своје задовољство са том строжијом уредбом о цензури од стране кнеза. Значајне су у писму на митрополита Стратимировића под 19 авг. 1833 ове кнезмилошеве речи: „Я самь Генерал-Комманди Варадинской, коя є прописе моє ценсуре актевала, обећавши іой оне при повратку моме у Крагуєвацъ послати“ (кнез Милош то пише митрополиту из Топчидера) „у одговору моме навео, и Вашему Высокопревосходителству овде наводимъ, да самь я, живећи између монархически држава, ньиовы основанія и при овой уредби придржавао се, далеко одстоећи одъ тога да необузданость ову у печатньи допустимъ, коя бы моме отечеству убиточна, а сосѣднимъ државама пагубна быти могла.“

У почетку 1836 доби кнез Милош од цара Фердинанда орден гвоздене круне I. реда. Знаке тога ордена предао му је у запечаћеном пакету од кнеза Метерника мајор петроварадинске регементе Јончаревић.

Год. 1837, кад оно особитим посланством дође у Србију руско-императорски обрстар и флигел-ађутант кнез Долгоруки, стадоше се разносити различни нескладни гласови о томе његовом доласку, који допреше и на нашу страну. Из неки штампани чланака пок. Косте Богдановића излази, да је од кнеза Милоша пало крупнији речи у разговору са кнезом Долгоруким. Томе на супрот пише тадашњи директор кнежевско-српске придворне канцеларије Јаков Живановић новосадском владици и митрополије карловачке администратору Стефану Станковићу под 16. окт. 1837 између осталога: „Они су се састаяли и разговорили, и налазе се оба у совершеномъ задовольству, и Князъ Милошъ чини садъ драгоцѣному своему госту угодности и увеселенія, коя се у Сербіи изобрѣсти могу; а Князъ Долгорукій полази по недѣльи у име Божіе натрагъ, пунъ задовольства, у комъ вели, да пришествіе нѣгово въ Сербію остается для єго достопамятно, нарочно по тому, что онъ, приѣхавъ здѣсь, обрѣлся какъ то въ своемъ родѣ и въ своей фамиліи. Истиннымъ извѣстіемъ овымъ я єдинствено желимъ препятствовати зловредна злословія, да не вређаю ухо Ваше, толико нѣжно-чувствително за благо Сербства“.

2. Др. Јован Стеић изишао је особито у нашој књижевности на глас са своји „Забава“, тако да је привукао на се пажњу и самога Шафарика, који му, прочитавши III. књ. његови Забава под насловом „Сабор истине и науке (Београд 1832) овако између осталог пише: „Wie erfreulich muss es für mich seyn, aus dieser literarischen Sandwüste endlich in eine grüne Oasis gelangt zu seyn: zu einem Buche, in welchem Geist und Herz die gesuchte gesunde Nahrung finden. Es ist hohe Zeit, dem Unfuge entgegen zu arbeiten; und nur auf diese Weise, durch Förderung glücklicher, gediegener Werke zu Tage, kann man mit Erfolg entgegen arbeiten. Männer Ihres Geistes unter den Serben sollten einen Bund

schliessen, um jene Dohlen und Krähen gänzlich aus dem Felde zu schlagen".

У Београд је год. 1831 донета штампарија из Петерсбурга, те су се већ те године штампале различне ситнице, као пасоши, огласи, протоколи итд. Грађанска су слова била врло лепа, а црквена беху она нова „Библейскога общества." Од књига се у пролеће 1832 прва поче штампати стеићева, т. ј. споменути „Сабор истине и науке" или III. књ. „Забава за ум и срце." Стеић је у први ма био јако заузет за вуков правопис, а овде га у писму видимо, где тај правопис напушта. У IV. књ. своји Забава „Огледи умне науке" (Будим 1836) у чланку „Моєму Милану" стр. 177 вели Стеић, да је вукова ортографија за наш српски језик „на свакій начинъ іошъ понайболя; при томе є и садъ моя тврда мысао" — он то тако вели, али се вазда служио славенским правописом и ван Србије, где тај правопис није био забрањен.

Кад сам овде код вукова правописа, а оно ћу да кажем, ко је био први и највећи присталац вукова правописа. То је био садашњи члан државнога савета у миру у Београду, заслужни наш књижевник Јован Гавриловић, родом из Вуковара. Он се још 1817 године познао с Вуком у Бечу. Тада му је Вук показао листиће, на којима беху побележене речи за први српски речник. Гавриловић му исте године пошље 100 фор. на дар за штампање речника, и Вук је у предговору речника свог споменуо њи неколико, који су му послали на дар новаца за штампање истога речника; али Гавриловића међу споменутим дародавцима не наодимо, по свој прилици за то што су његови новци стигли, пошто је предговор био већ наштампан.

Кад речник угледа света, онда Вук пише Гавриловићу и пита га како му се допада књига, а Гавриловић му одговори, да он потпуно пристаје на вуков начин писања, као што је и својим суграђанима Вуковарцима мишљење своје саопштио и они то мишљење усвојили. И тако вуковарци посташе први вуковци; а њиови стари, у време царице Марије Терезије дигоше читаву грају против митрополита, што им је исти препоручивао, да приме грађанска слова од цара руског, Петра великог заведена; а они ји не тедоше примити, но наставише писати словима минејским.

Кад Вук виде, да му је Гавриловић највернији присталац, а он онда сматраше у њему свога агента у Вуковару, који му је на сваку његову књигу скупљао пренумеранте и слао новце. Налазећи се Вук готово свагда у новчаним незгодама, обраћао се Гавриловићу молбом, да му позајми новаца. Тако 1824, кад је Вук у Лајпцигу учио по невољи хирургију, нашавши се без трошка, заиште од Гавриловића зајма, и он му пошље 300 фр., које је Вук вратио истом 1853, дакле после 29 година, без камате.[1])

Године 1831 стане Гавриловић у државну службу српску, те је и у Србији, ако је и знао да су сви, па и сам кнез Милош, били новом правопису противни, остао вуков агент, трудећи се, да му што више присталаца прикупи. Али је то ишло тешко. Сви, па баш Срби аустријски, бише му највећи противници. Год. 1842 пише

[1]) Тако се Вук и у своме повратку из Русије у јесен 1819 обраћао из Лемберга писмом поради зајма на Мушицкога, који је сирома донде и сам био у крајњем очајању, начинивши 18,000 фор. шајна манастирска дуга. Ево вукови речи: „Него знате ли да идем кући (т. ј. жени) без новаца?! Од 400 дуката ништа више немам, осим трошак до Беча!! Из тије 400 дуката реците да сам дао 60 д. за којекакве руске књиге, а остало су узеле све кириције, анције и меанџије. Дајте за српску вјеру! тражите одкудгођ знате, те ми пошљите, барем 200 ф. W. W. да ме срету у Бечу; па ћу Вам и јамачно вратити о новом љету; зашто ће мени онда дати Бог о-

Гавриловић Вуку, да ће правопис његов с њиме, с Вуком, у гроб лећи, — тако је слаба нада била, да ће у Србији моћи икако продрети.

Али добри Гавриловић није погодио. Показаше се људи, професори лицеја, да пристају уз Вука. Год. 1850 би Гавриловић изабран за подпредседника друштва српске словесности. Митрополит Петар, питомац стратимировићев, беше највећи пријатељ дебелога јера, — сам је с неким поносом говорио: ја сам јеровац! Будући се потпредседник поменутога друштва сваке године мењао, то митрополит Петар г. 1851 дође сам у главну седницу, да гласа противу Гавриловића, али Гавриловић доби ипак већину гласова, те митрополит изиђе из седнице љутит.

Тако друштво српске словесности у Београду пође другим правцем, правцем вуковим, и ако је ондашња влада била противна Вуку. Тако се изроди распра између владе и друштва срп. словесности (поређи брошуру „Распра између пређашње владе и друштва Србске Словесности“, која је прештампана из „Србских новина“ 1859).

За време владе Карађорђевића биле су забрањене у Србији књиге вуковим правописом издане. Кад г. 1859 ступи на владу кнез Милош, би забрана та дигнута. А за време владе кнеза Мијаила, онај исти Димитрије Црвоборац, који је био најжешћи противник и Вука и вуковог правописа, предложи законодавном телу, да се школске књиге вуковим правописом печатају. И тако правопис вуков постане што је данас: правопис свију Срба.

3. Старина Васа Васиљевић живи и данас у Земуну. Он је додатак свој к стеићевом писму, као што видимо, писао вуковим правописом. Леп и чист српски језик провирује већ из оно четири-пет врста. Васа је Васиљевић у почетку ере вукове са успехом радио на књижевном пољу. Расклопите додатак к бр. 38 новина давидовићеви 1821: ту ћете наћи његов превод под насловом „Војводка Церифалчка“, у коме је језик, за оно доба, леп и чист. И ту је правопис вуков.

Овај врсни Србин поручио ми ово дана по моме пријатељу д-ру Тодору Недељковићу из Земуна, да ће ми послати писама давидовићеви, вукови, фрушићеви, стеићеви итд., што с великом радости изгледам, желећи да помоћу нови података а уз многе моје белешке и богат материјал, што сам га од толико година прикупљао, изнесем на видик још неке моменте, допуне и поправке из народне историје, као такођер и из историје наше књижевности. Доготовио сам слике из живота и књижевнога рада Мушицкога, Саве Мркаља, Раића, Трлаића, Вићентија Ракића и Павла Кенђелца; а чекам да још у нечем попуним слике: Соларића, Аврама Бранковића, Фрушића, Јована и Павла Берића, Стеића, Петра Матића, Адама Драгосављевића, Лазара Лазаревића, Николе Боројевића и Моце Ђорђевића.

пет. Гледајте ми то, молим Вас; Вама је тамо лакше наћи, него мени; а морам имати“. Да му Мушицки није могао за овај ма жељу испунити, ако му и јест пре тога, и доцније, кад је владиком постао, често новцем у помоћ притицао, види се из вукова писма, које му је после 7 дана из Беча писао: „Дошавши овђе нашао сам једно Ваше мало писмо, и, које из њега, које из Ваши писама, што сте писали Давидовићу, разумијо сам, на моју жалост и несрећу нашега рода, да се Ваше стање није поправило, него да се још позлиједило“.

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ЗА ПАСИЈОНИРАНЕ ЛОВЦИЈЕ.

1. **Лов на зечеве.** Свакоме, не само ловцу, познато је, да очи сузе кад се при хладноћи гледи у жижак. На ту околност зида ловац свој план. Које хладне зимске ноћи, намести он на пољани на више места тако-зване фењере па се удали. Зечеви, видећи ову ванредну светлост, помисле, ваљда је каква звезда с неба пала, па бољег проучења ради, приближе се тим фењерима и стану у њих гледати. Цича зима им наскоро натера сузе на очи; сузе почну капљати а чим падну на земљу, смрзну се. Тако се гомила једна кап на другу, смрзне се, док лед не дође до самих очију, те тако ледена свећица иде од очију до земље и зец стоји тако као прикован. Пред зору дође сам ловац, види ове замрзнуте зечеве, зграби једног по једног за ушеса, баци их у торбу своју и оде фићукајући кући. —

2. **Лов на дивље гуске.** Дивље су гуске увек гладне. То зна сваки ловац. За то се у оно доба, кад се гуске крећу, пружи на леђа и, држећи у устима какву деликатесу — наравно за гуске — пружи руке преко главе и стегне какву тољагу.

Гуска, а особито дивља, има бодро око, те опази ту деликатесу, па хајд брже да је уграби. Но чим се приближи усти, опали је ловац тољагом по глави па је тутне на страну. Остале гуске мисле, да се ова доле слади, а неће да их зове, па држ' у потеру, а ловцу се само — при свакомь удару — смеши брк.

3. **Лов на лавове.** Лав је краљ свију животиња. То ловац зна. За то ископа у пустињи једној дубоку јаму и покрије ју само овлаш танким прућем. У сред јаме забоде мотку с малом таблицом, на којој стоји написано: „Овде је забрањено приступити“. Лав прође овим путем, види таблу, прочита наслов и помисли у себи: „Шта! мени, краљу свију животиња да је забрањено овуд проћи, баш ћу видити“. и нагло скочи баш на мотку и на пруће. Ово се наравно провали и лав упадне у јаму а ловац дође доцније, пружи руку у јаму, ухвати мог краља свију животиња за гриву, баци га у своју торбу и оде, пушећи цигарету, у свој стан.

4. **Лов на китове.** Кит, овај грдни морски сисавац, врло је љубопитљив. То ловац наравно зна. Кад је прилив мора, он положи на обалу најновији број каквих великих новина па се удали. Кит опази новине, кад изађе из воде, да мало дише и узме их одмах, да види, како стоји најновија фаза источног питања — јер њега то интересује. Но тако се задуби у читање, да и не примети, да се море већ натраг повукло, те остане на суву. Ловац, који је то из далека, смешећи се, посматрао, приближи се, узме тог морског политичара за врат, баци га у своју ловачку торбу и оде управо кући. —

Мутибарић.

Λ НОВА МЕРА.

Госпоја пошље своју слушкињу у касапницу да донесе 2 киле меса. На путу се сретне са другом слушкињом, и тако после подужег разговора с овом, заборави на нову реч килу; али толико је запамтила, да се нове мере зову метарске мере. Те тако ће рећи касапину, да јој даде два метра меса; а овај братац, који се такође још није упознао са новом мером, потражи у књизи, и нађе, да су два метра = 6 стопа, и тако јој даде шест говеђих ногу. —

Λ СЕЉАК У АПОТЕЦИ.

Сељак један дође у варош, стане код једне апотеке и узе лупати на вратима: „Еј, господару!“ „Хајде овамо унутра“, рећи ће му апотекар. Кад сељак уђе, запитаће га апотекар: „Које

добро, пријашко?“ Сељак: „Е бога ми, господару, није баш добро. Како сам се јутрос возио на воли, изгубио сам камиш, па сам дош'о да купим други; али да ми даш онаки исти, к'о што сам пре код тебе купио, онај је био вајн!“ Апотекар га стане обавештавати, да се он вара да је код њега купио, јер ово није дућан. На то ће се сељак обазрети по целој апотеци и видећи све саме флаше и стакла у рафовима, рећи ће: „Риктик, па ово је „клозер“ (стаклар)! Немој што да замериш“.

ДОСЕТИО СЕ.

За владе Карла II. у Енглеској имали су дворски капелани слободан ручак. Но кад се једном краљ нађе у новчаној невољи, заповеди, да се капеланима обустави тај ручак. Но да би ту своју заповест колико толико ублажио, почаствовао је капелане својим присуством при последњем ручку. Један од свећеника имао је да пред ручку очита обичну молитву: „Боже сачувај нам краља и благослови ручак!“, но он рече овако: „Боже сачувај нам ручак и благослови краља.“ „И нека се сачува,“ рече краљ добре воље са оваке сретне досетке и одмах обустави своју заповест.

РЕЦЕПТ.

Неки сељак стане једног дана са воловски колима пред варошку апотеку, стовари брижљиво два велика чамова собна врата и унесе их у апотеку. Апотекар, кад га виде, разрогачи очи и рече: „Шта хоћеш овде пријатељу с тим вратима? — столар станује лево, са две куће даље. — Жена ми је болестна — рече овај, па је био доктор код ње, те јој је хтео нешто наћи преписати, а не беше у кући перета ни мастила ни хартије, него се нађе комадић креде, па је написао неки рецепт ево на собна врата, па да будете тако добри, да ту чорбу скувате!“

Пр. В. К.

ОДГОНЕТКЕ.

В. пређ. број.

1. Код наслеђства.
2. Чине једно туце.
3. Кину.
4. Учитељ.
5. Јер не би могле ћутати док би се бријале.

БЕЛЕШКЕ.

(Иван С. Тургењев) добио је 7000 рубаља ... за свој најновији роман „Нов“ од свога ... Можда би и ми Срби имали славни књижевника, кад би им рад могли тако награђивати, да се не морају бринути за „хљеб насушни.“

(Глумица Јеленска) бивша чланица срп. нар. позоришта, налази се у Прагу, где је у тамошњем позоришту ангажована на дуже време.

(Друштво за срп. нар. позориште) у Н. Саду држаће трећи дан ускрса о. г. своју главну скупштину. Задатак је ове скупштине, да се постара о начину даљег опстанка позоришта и да према томе донесе нужне наредбе у погледу даљег уређења позоришне дружине. Умољавају се сви чланови, да дођу, да не буде као прошле године, кад се због недовољног броја чланова скупштина није могла да држи.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изашла је из штампе **„Србадија,“** свеска за март са овим садржајем: — **Текст.** На сеоској слави. Из приповедака Милорада П. Шапчанина. Кариктура. Драмска песма од Осијана. Превео Мита Поповић. Ко је убица? Из бележака једног полицајског чиновника од Т. Ј. М. Дан и ноћ. Роман од Виљелма Јензна. Превео М. Народно сујевјерије или врачање, слутња или бајање. Скупио и описао Вук Врчевић. (Наставак.) Кнез Милан и кнегиња Наталија. Животописи. Акционо министарство у Србији. а) Стевча Михајловић. Животопис. б) Др. Јован Ристић. Животопис. Петар Вукотић. Животопис. Машо Врбица. Животопис од — х. Слике с бојишта, а) Турска батерија у бегству. б) Застава Св. Ђорђа. в) Освојење Мрамора. Библиографија. Коњички скок. Бр. 1. Ребус. Бр. 1. **Слике.** Кнез Милан и кнегиња Наталија. Акционо министарство у Србији. Стевча Михајловић. Др. Јован Ристић. Јеврем Грујић. Владимир Јовановић. Алимпије Васиљевић. Тихомиљ Николић. Радивој Милојковић. Турска батерија у бегству. Петар Вукотић. Застава Св. Ђорђа. Машо Врбица. Освојење Мрамора.

„Србадија“ излази у месечним свескама од три велика табака са 6—7 лепих слика. Цена је листу на годину 6 фор. на по године 3 фор. а на четврт године 1 фор. 50 новч. — Претплата се шаље поштанском упутницом на адресу: Administration der „Srbadija“, Wien, VIII. Piaristengasse 49.

Као што ће читалац из овога видети, садржај је „Србадије“ врло одабран, па како садржај, тако и слике и цела спољашност листа таква је, да лист овај особито препоручује. Ми би се радовали, кад би нашао у публици заслужену потпору, те не морао тако неуредно излазити, као

што су то неприлике наше књижевне до сада са собом доносиле. --

Изишла је из штампе III. свеска „Српске Зоре“ са овим садржајем: I. Слог: Црна Царица. Приповетка од Сахер-Мазоха превео С. Петровић. (Свршетак.) — Причања Вука Дојчевића. Скупио и сложио Ст. М. Љубиша. -- Не варај се! (J. Т. Сајдл). Од Змај-Јована Јовановића. — Ратни сонети Мите Живковића. — Ромео и Јулија на селу. Приповетка Готфрида Келера. — Слике из париског живота. Како се у Паризу преноћива, од Е. Екштајна. — Писма Лукијана Мушицког Вуку Ст. Караџићу (I. писмо). — Иван Тургењев. — Велики кнез Никола Николајевић — Из Бугарске. — Исакова црква у Петрограду — Зимска палата у Петрограду. — Туркоман на стражи. — Мајданпек у Србији. — Листак: Из друштва. (Допис из Панчева. Претрес књига. Прегледне белешке. (Некролог. Књижевност. Свечаности. Новинарство. Лица) Ребус. Коњички скок. (Дописка.)

II. Слике: Иван Турдењев. — Велики кнез Никола Николајевић, врховни заповедник руске активне војске. — Из Бугарске, од Ф. Каница. — Зимска палата у Петрограду. — Исакова црква у Петрограду. — Туркоман на стражи. — Мајданпек у Србији од Ф. Каница.

Што смо рекли за „Србадију,“ то стоји и за други српски илустровани лист у Бечу „Српску Зору“ и њој тако исто желимо, да се у публици нашој што већма рашири, и тиме послужи српском читалачком свету за одгајање лепог укуса, за ширење поуке и знања у српском народу.

СИТНИЦЕ.

(О једној електро-магнетичној биљци.) Г. Леви јавља о једној биљци, која је заиста чудновата. Биљка је та Phytolacca, и добила је име Phytolacca electrica. Исти г. Леви вели у својој белешци: „Рад сам да обратим пажњу на овај џбун, у коме сам јасна електро-магнетична својства опазио. Ако човек гранчицу отргне, то му осети рука такав удар, као да долази из Румкорф-ове батерије. Ово ме тако изненадило, да сам почео с малим компасом да експериментујем; уплив се осећао већ на седам до осам корачаји. Игла је с тим више свртала с пута, што се компас џбуну већма приближивао, њезина су кретања постајала све немирнија а у средини џбуна почела се вртити около себе. Што се компас већма удаљивао, то је игла постајала све мирнија. У земљи, где је џбун био, није било гвожђа или каквог другог магнетичног метала, као кобалда ил никла, те нема сумње, да то својство лежи у самој биљц[и]. Снага тог појава се преко дан мења. Ноћу [је] скоро нула, а у два сата после подне најјача. К[ад] је хрђаво време онда је енергија још јача а к[ад] је киша, онда остане биљка увенута. Још ник[ад] ни инсекта ни тицу нисам видио на тој биљци.“

НОВЕ КЊИГЕ.

Српска књижара браће М. Поповића у Н[овом] Саду издала је већ и другу свеску „Библиотеке за женски свет“, а то је:

Фауст, написао Иван С. Тургењев, с руско[г] превео А. Хаџић. У Н. Саду 1877. Цена 30 нов[ч.] — Вредна ова књижара српска предала је већ [у] штампу и трећу свеску ове библиотеке, и тако ћ[е] наш женски свет имати за кратко време у ово[ј] библиотеци, коју је књижара браће М. Поповић[а] женскима наменила, леп низ здравих и занимљи[]вих приповедака.

Књижара Велимира Валожића у Бео[]граду издала је недавно ове две књиге:

Доктор Окс и његова посла приповетк[а] Жила Верна, с француског превео Мил. Ђ. Гли[]шић. Београд 1877.

Тарас Вуљба, историјска приповетка Нико[]ле В. Гогоља, превео Мил. Ђ. Глишић. Београд 1877

Како имена писаца — Жила Верна и Гогољ[а] — тако и име преводиоца стоје нам добри, да с[у] ово добре и занимљиве књиге и нека су свако[ме] лепо препоручене.

Уредништво „Српске Зоре“ у Бечу, издало ј[е] прву свеску

Причања Вука Дојчевића, скупио и сло[]жио Стјепан Митров Љубиша, Беч 1877. Ово ћ[е] дело излазити у двомесечним свескама од 2 таба[]ка. С последњом свеском изићи ће и „речник“ з[а] речи, које нису у свима крајевима нашега народ[а] познате Цена је свесци 20 нов. Овде у Н. Сад[у] прима претплате и наруџбине књижара браће М Поповића. Препродавцима 20% рабат.

ОДГОВОРИ.

Г. Св. М. В. у Ђ. Књиге Вука Ст. Караџић[а] можете добити у Бечу код кћери вукове г[-]ђе Мин[е] Вукомановићке (Wien, III. Marokkanergasse N[r.] 3.). „Речника“ ће без сумње још бити.

Дру. М. Н. у К. — Згодно удешене табак[е] за биљежење лекарских визита можете добити [у] Новом Саду у српској нар. задружној штампариј[и] по 5. новч. комад.

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 12. У НОВОМ САДУ 20. МАРТА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„**Јавор**“ излази сваке **недеље на читавом та**баку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

ЗИДАЊЕ ДЕЧАНА.

(ЛЕГЕНДА).

На огњена кола сео
Славан пророк, божиј слуга,
Те појури преко неба
Од истока, па до југа.
Кола грме, земља тутњи,
Усијана стрела сева,
У пећину беже лави
Од божјега страшног гњева
У големој својој страви.
Ветар риче, по дубрави
Најјача се ломе стабла,
Пенуши се хладна река,
Киша лије, ко из кабла.
Славан пророк, Илија се
С ужаснима сигра громи.
Као да је суђен данак
Пуца дрво, крш се ломи. .

Краљ Милутин тужно стоји
У Призрену, старом граду,
Бисер ниже из очију
На свиону своју браду;
На чело му облак пао,
Колено му тврдо клеца,
Па у везвем јаду своме
Само дршће, само јеца.
Заман краљу сви украси,
Заман пурпур, круна, престо,
Хладан му је, тужан му је
Сваки кутак, свако место.
Заман њега светло сунце
Лепе славе обасјава,
Неда њему жељна мира
Нити санак, нити јава:
Ево већем осам дана
Како не мож' ока свести:
Љута гуја коље њега
Црна грижа од савести.
— „Тешко мени!.. Однесе ме
Очајности бесна река
Нит' ће мира по менека
Већ за оба бити века!
Зима ми је, ко да с' гробља
Студен ветар на ме дува,
А грешна ми душа јечи
Као грана да је сува!
Снови су ми мучилиште,
Џелат ми је клета јава,
А његова бледа слика
И жалосна и крвава
Непрестано преда-мном је
Па ме строго оптужује,
А оптужбу праведну јој
Живодаван господ чује....
Е на ево плашта, круне
И краљевске моје моћи,
Само једне, само кратке
Дајте мени мира ноћи!
Нек ми огањ престо спали
На коме се крвца пуши:
За тренутак један само
Дајте мира мојој души!...

Шта су ветри?... шта је море
Када му се вали крећу?...
Ал не могу више даље,
Полудећу, — полудећу!"

Краљ Милутин тако збори
У поносни своји двори,
А земља се тугом цепа
А небо у пламу гори.
На двокрилна у том врата
Војвода је уш'о седи,
Задршће се несретнога
Милутина кад погледи.
„Светли краљу!.. Знадем... видим...
На терет сам теби је ли?
Ал прости ми, морам рећи:
Васцео се Призрен сели,
Слаби људи предрасудни
Не могу већ остат' више,
Са тебе је — тако кажу —
Што се ова бура диже,
Са тебе их бију муње
И вртуна разуздана,
А то ј' све од оног дана
Од како си свог Стевана
Из освете пусте, јао,
Ослепити, краљу, дао!"
— „Ако знадеш жива бога,
Мој војводо, немој даље!
Душу ми је већ и тако
Раскидао бол на траље,
Страшан џелат очајање
Однео ју је на клање,
Што још имам, то је само
То је само за кајање!"
— „Људи кажу, са тебе је
„Што-но огњем небо гори,
Из темеља што се твоји
Занијали тврди двори;
Људи кажу, васиона
С тога тврда да се цепа,
У неправду, што си свога
Прогонио сина слепа,
Што си њега — опрости ми —
Ослепити, краљу, дао,
И природну свезу свету
Смелом руком раскидао.
Па шта може краљевићу?
Шта ли ће од њега бити?
Зверје ће га раскидати
Вране ће му мозак пити,
На погреб ће, владаоче,
Само вихар њему поћи,
А небо га оросити,
Оплакати сваке ноћи!"
Краљ се стресе, задршће се,
Па из ока сузу проли,
А војвода седи клече,
Клече па се богу моли.

(Свршиће се.)

ТУЂА КРВ.

ПРИПОВЕТКА МИЛОРАДА П. ШАПЧАНИНА.

(Свршетак.)

После неколико дана носисмо крста. Искуписмо се по подне код записа пониже општинских кошева. Народ прекрилио целу пољаницу. Сеђасмо за пуном софром и благовасмо: рибе печке и дунавске, прасад и јагањци, јомужни сирови и гибанице, па вино црно и бело, па каве и горке и слатке, па.... А лаутари[1]) потргли ћеманета још од рана јутра, свираху и пева као махнити, да уши оглухну. М припалили чибучиће, пушисмо и п смо понајлак. Баш некако до ме сеђаше газда Паун. Гледам га, и с'о и није. Од један пут видех, век се промени. Позелени, па о плану у лицу као огањ живи. Ру му паде на кубуру. Нагло пође софре, али се опет врну и седе. П

[1]) Гудари.

ваљо је чашу пред собом. Чибучић му пао под софру; дигох му га и пружих. Неки видеше, а неки и не видеше. Згледаше се само, па даље пише и певаше.

— Ама, човече.... почех ја полистиха, а он ми стиште прсте и показа тамо на коло. Погледах и једном и два. „Сад знам шта је," шанух му, па даље ни речце. Раде и Јона једно до другог у колу.

О заходу се мало наоблачи; кад и кад паде по која крупна кап Народ се поче разилазити. Ја и газда Паун отискосмо се заједно.

— Чујеш, Пауне, рекох му, кад се осамисмо на ливади.

Он оборио главу па гледи у траву.

— Пусти децу нека.... Знаш Јона је, ма и Влахиња.... А има ти ту, знаш, и божије воље.... Та ми грешни људи.... Знаш, бог је свима отац....

Он ме само мркo погледа, а ја више ни једне. Жао ми би деце, али — ко би смео рису говорити? А не вреди трошит' речи пред разјареним човеком. „Хајде, други пут, има још дана у години," помислих у себи, кад се растасмо, и ја скренух својој улици.

Случајно се сукобим с Радом, који долажаше отуд од Јониних вратница. Ја правце, те преда-њ.

— Море, деране, рекох му; ти баш овуд учестарио?

— Овде Јона седи, рече отворено, и прстом показа на њезину кућу.

— Та знам, знам.... Али видиш бабо и стричеви....

— Још ми ни једне не рекоше, прекиде ми реч.

— Е, мој синко; зар ти чекаш ти они реку?.... Казах му шта Паун говорио.

Он уђута и приђе ми ближе к рамену. Сумрак је био — а све ми се чини плакао је.

— Чича! Поче истом, па опет уђута.

— Та но, но, говори; храбрити га почех. И ја сам негде био твога доба. Знам ја, дете, шта је младост, знам.

А он ми шану тише.

— Ја волим.... и реч му заста у грлу.

— Јону? Упитах га ја.

— Да, да, чича. Без ње не могу живети.

— Ама, дете — и сад се опет мени језик свеза.

— Или њу, ил' никоју другу, чича!

— Све лепо, али — и реч ме, на ђавола, опет издаде.

— Дадосмо једно другом реч.

— Реч?

— И заклесмо се. Видиш онај тамо Пек? Пре тамо у виру, но што бисмо се дали трћи једно од другога. Чича, чича — ти не познајеш Јону. И они је не знају. А њезина душа....

И ту он уђута и ја уђутах. И нехотице пођосмо на ниже поред ограде Јонине. Кроз сумрак спазисмо је где још стоји пред вратницама. Изађе пред нас и по говору познах да је уплакана. Узеше се за руке и сташе преда-ме.

— Чича! поче опет Раде загушљивим гласом, а мени се стиште око срца, па почеше просто сузе капати.

— Ти нас бар немој оставити. Реци, чича, је ли право да оставим .... Не, не, Јона, не ћу ни да изустим више таку гадну реч. И гробови ће нам, Јона, бити једно, и код бога ћемо бити заједно. Да, да, чича, волим и бабу и стричеве, ал' не могу без моје Јоне. Је ли крива она што је....

Ту Јона бризну у плач и наже

му главу на раме. И ја омекнух и почех још јаче јецати.

— Шта сам знао чинити. Хтедох тешити их, али ми се стисло ево овде, занемих, па ни укресати.

— Е децо, децо, расплакасте и мене 'вако стара, рекох, пошто се тако сити наћутасмо и најецасмо. Кад није иначе, говорићу с газда-Пауном. Лака вам ноћ!

И кад се растасмо, месец зађе за Мироч.

Проћи ће богме после тога и две и три недеље. Пораних да пођем у село Душманић. Обукао се па чеках освитак. Таман да пребацим торбу о раме, чух где шкрипнуше вратнице. Изађох пред кућу, а газда-Паун те преда-ме. Одмах ме текну у срце.

— Од куд тако рано, газда-Пауне?

— Богме сам ти, чича, на зло поранио.

— А што, да од' бога нађеш! Упитах га и сам преплашен.

— У мојој кући није добро.

— Мучи, човече.

— Зло, зло, чича. Побеже ми синоћ Раде са Јоном.

Усилих се те се насмејах.

— Одбегао да, а куд' знају деца бегати? Није то ни једно било ни до Крушевице.

— Јонини су стари из Добре.

— Па?

— Девојка ће тамо.

— Прођи се, газда-Пауне, ето ти њих до прве суботе.

— Рекао је старијој снаси, да се неће више враћати; морам за њим!

— Ама....

— Или кући, или .... И ту се маши за кубуру.

— Е, кад је тако, чоче, оно — ради, како те бог учи.

Он гњеван ућути. После неколико тренутака рећи ће ми опет:

— Да пођеш са мном, чича.

— А што ћу ти ја?

Знате, не би ми мило; знам му наглу ћуд.

— Не, не; баш да пођеш са мном! Понови он још једном.

— Ти никога неслушаш, газда-Пауне.

— Слушаћу те.... Прошапта да једва чух, видим разјарен је. Не хтех срдити га. Узех торбу па за њим.

Богме већ поче сунце добро прижизати, кад стигосмо на Дунав. Распитивасмо свуда по Голупцу. Неки стари рибар рече нам, да је пре четврт сахата село двоје у ораницу. Они и нико други, прихвати газда-Паун, и позва рибара да нас омах вози. Они завеслаше, а ја узех крму. Ово што ми сад весламо, то је играчка. Како се то онда живо веслало и — ћутало. Ама нико ни једне. Време тихо, небо ведро, а звезда озго припекла, да нас попржи. Возимо се а терет ме притискао да једва дисах као да се, боже прости, некаки ђа вољи дерт прикачио од остраг за чамац. После полак сахата опазисмо ораницу пред нама. Повезосмо живље. Таман је било онде према пећини, кад им се толико примакосмо да се познадосмо.

Деца се исправише у чуну. Видех, где се поплашише. Јона је спустила весло у воду.

— Стојте, децо, не бојте се! П... виках ја.

Они ни речи.

— Куд си нагао никоговићу . . продера се газда-Паун да се и сам ... гох, али му одмах руком уста запуш...

— Окани ме се, чича! Проде... се Паун на ново. Научићу ја те...

како се слуша старији!.... И окрете се опет њиховом чуну, па поче у сав мах зијати све грђе и грђе.

— Море, луд ли си ил' си побеснео, почех га стишавати, јер видех да се обоје престравило тамо у чамцу, који се силно заљуљао.

— Али пусти ти мене да.... Стој! повика још јаче. Куд си нагао? Стој! бре!....

— Немам куда, бабо, без Јоне; чух где отуда рече поплашени Раде.

— Немаш куд? Продера се овај одуд, а ја махнух главом видећи да је на зло кидисао.

— Прођи се деце! — окупих и ја вику. И ту чух, где раде викну: Опрости нам, оче!

— Раде, синко; не бојте се, док је чича жив.

— А Јона? Рече и видех, где се обоје ухватише за руке и ближе пољубише једно другоме.

— Опрости оче, опрости и мени и Јони! Чух, још једном викну оцу, који се овамо зверски машаше за силав.

За тим ми се, браћо, смрче пред очима. Обоје (и ту приповедач замуца) — обоје ишчезоше са чамца, као две анђелске душе, које се вратише богу на истину.

Бадава потргасмо весла и викасмо. Смирише се.

Ко зна, можда и сад блажени почивају на дну овог хладног Дунава, бог да им душу прости.

— Добра! Викну стари свештеник, и после неколико тренутака стасмо на обалу.

— Пун је јада овај божји свет, рече чича, кад му захвалан стискох руку при вечери.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

ПРИБЕЛЕЖИО П. Ј. М.

VI. Љуба малог Реље.

Поранила малог Рељё љуба,
Поранила на водицу ладну,
А цар Стефан цркви на јутрење,
У недељу на преображење.
Чекала га малог Реље љуба,
Чекала га, да му пут не пређе,
Чекала га, па и дочекала,
Те га љуби у скут и у руку.
Он се њојзи под грьоце маша,
Па јој царе тијо проговара:
„Није така љуба за везира,
„Већ је љуба за цара честита!
„Ти код њега у скерлету шеташ,
„Код мене ћеш у сувоме злату.
„Даћу теби два новца отровца:
„Отруј њега, дођи код менека.“ —
Дошла љуба са водице ладне,
Па казује своме господару;
А он ћути, ништа не беседи. — —
Кад је дошла прва недељица,
Цар га зове, шњиме да целива.
Не ће Реља шњиме да целива,
Већ се клања до земљице црне.
А цар њему 'вако проговара:
„Ваљда си се расрдио, сине,
„Што сам ти се нашалио с љубом?“
Реља њему тијо одговара:
„У тој речи никад шале нема,
„Та је шала — изгубљена глава!“

КО ЈЕ КРИВ?

РОМАН ЈОСИФА СУБОТИЋА.

(Наставак).

— Морална инквизиција — ја сам морална инквизиција! пишти ми у ушима. Слушам кад звоно на крову позива ђаке у школу, упитај једнога од њи, шта веле ти звуци од звона, и сваки ће ти рећи: тин-тан, тин-тан, тин-тан, а теби се чини е виче: мо-рал-на ин-кви-зи-ци-ја! — Легнеш мирно у постељу да одпочинеш из дневнога посла и миран сан опоји ти душу. Кад из уба'а, опазиш из даљине једну црну пегу. Иде ти све ближе. Гледиш, а оно читава зграда иде на танким слабим ногама, клеца сваки час е мислиш сад ће — сад ће отићи у суноврат, — али се љуто вараш, пуста се зграда грациозно на тебе насмеши, скине услужно свој кров и вели ти слатким гласом: Слуга најпонизнији! Знате ко сам ја? ја сам — морална инквизиција. У тај пар опазиш једну црну тачку. Причинити се човечијом приликом. Невидиш главе, невидиш лица — али видиш где се услужно чича-здање смерно пред приликом наклони клече, а црна тачка диже дуге своје сувоњаве руке и даје благослов!

Боже мој! ма каква инквизиција? Та није ли ово деветнајсти век! — кличем. Ма знаш ли ти, да се човек не мора с места убити. Обичнога злочинца вешају, а моралном се убијци за његву дугогодишњу патњу око своје жртве, издају признавања и вешају знаци заслуге.

Из малена се обузда дух у човека, окује тешким — тешким ланцима. Не за то, да се на терет навикне, па да после кад се њега опрости што смелије и сигурније у висину вијне, — не зато, него да му крила омлитаве, да му се и последња трун снаге и енергије из сржи исцеди, — да остане јадна карикатура човечијег ума. Плачи човече кад читаш ове ретке, лиј сузе потоком нек ти није жао ти ништави суза. Знај, да ти свака суза оплакује другу снагу, која би те некада штитити могла, — знај, да свака слана кап из твога ока пада пад јадном огризином каквог генија! Очи ми плачу, а рука којом пишем грчевито се стискава кад помислим на ту зграду... на тај просветни институт... на те црне моралне инквизиторе.

Вами је лако. Ви се поносите са вашим заводима у Карловци и Новом Саду, с поносом пружате прст на њи као места, у којима сте се напили воде живота са извора науке, — али мени је тешко што сам баш ја осуђен био, да се учим на губилишту човечанског духа...

Па да знате какви су вам ту учитељи били? Боже мој, кад се сетим само. Страшна је слика, која ми је мало час пред очима тако живо лебдила, али грохотом се смејем тим чудноватим свецима. Ах, данас таких патрона нема, али да сте живили у оно доба, видели би чуда. Оћу да вам опишем неколицину таки примерака љубитеља муза.

Био је један патриота човек — то јест човек са патриотским трбуом. Оћете ли потпуну му слику? Представите себи три кугле неједнаке величине. Мала кугла горе, већа испод ње, а најмања доле — и контура је готова. Иде вам улицом с поносом. Испод руке носи стару мудрост, и само што не повиче, та гле'те људи и ја сам љубитељ муза! Питате ме како сам дошао до тога? А ко ће га знати, било — и ту замрмља нешто, и ви само разумете испрекидане речи... екселенција... подрум... и више ништа. Јавите му се а он шеширом до земље и кликне: Слуга понизан, тако, да на послетку помислите, е је тај човек с ума сишао. Но да га видите кад седне за катедру. Намр-

шти лице, отвори чичу Ораца, па тек прозове каквог брацу, који се у запари нашао тражећи оду, коју ваља данас читати. Преводи, — а љубитељ муза сваки га час поправља, сећајући се, да у преводу кога је он код куће на изуст научио, није баш тако, као што онај браца вели. — У то се деси, да се један од слушатеља његови сетио, рецимо: покојне стрине и прсне у смеј. Љубитељ скочи као опарен са столице, разљућен у највећем степену пита, чему се смеје, — и залуд га сиромак уверава, да је у свему покојна стрина крива, љубитељ не верује, зграби шешир и излети као муња на поље.

Оћу да се код њега мало подуже задржим јер он вам је прототип правога магистра из „оног времена.“ Ви знате, да данас влада међу учитељима и ученицима таква љубав, кака се само желити може. Учитељ види у своме ученику младу шибљику, а зна, да само од њега зависи, који и какви ће јој правац дати; а ученик види у учитељу љубљенога баштована, који га штити од буре, а брани га од шкодљиви инсеката — те га везује нераздељива своза за-њ, своза најдубљега поштовања. Али т а д а, тога није било. Ученик бежи од учитеља, а учитељ иде као сабласт улицом, и где год какву креатуру опази — тешко си га њој; — а било их је и таки, који су се за свој живот почели бојати, да ли с разлогом или без разлога, то је још до данас тајна.

О томе ћу ево да вас уверим. Баш се мени тако нешто догодило.

Било је баш време кад се сведоџбе деле. То је доба тада за професоре било страшно. Потпише сведоџбу, па бега из места ма куд, и сваки дан очекује да чита у новинама некролог којега од својих колега разредника, како је насилном смрћу умрьо. Ишло нас четворо улицом. Сусретнемо поменутог нашег патрона, који нас — мимогред буди речено, ни бар мало бегенисао — и јавимо му се. Четворица у групи, мисли професор — рђав знак. Буна . . . договор . . . биће шкандала.

Сутра дан ево ти к мени једног уплаканог колеге.

— Ej наопако си га нами, трчи к Н. Н. зове те.

— Шта је за име бога?

— Иди, чућеш!

Пођем. Срце лупа, е мислим сад ће искочити. Шта то може бити. Не бојим се „секунде“, али тако изуба’а да ме зове? Шта је да је, зло је. Куцам.

— Слободно! Зачу се глас кроз нос, тако је удиљ говорио.

Уђем. Али кад дођем на четири корака близу њега, викне ми он уплашено.

— Стојте за име бога гди сте! Ни корака ближе.

Пренеразио сам се.

— Зашто господине, та ваљда вас нећу убити!

— Кажите ми зашто сте јуче у групи вас четворица ишли?

— Какво је то питање, зар није слободно ићи у друштву?

— О човече . . . хм, хм, . . . а познајете ли ви ово писмо.

И ту ми баци једно писмо. Отворим га.

Господине!

Ако ми дате „секунду“ из ваше штудије, душа ваља, нећете се више носити главе. Пиштољ је увек спреман. Опомињем вас, чувај те се, ако вам је живот мио! **Н. Н.**

Планем од гњева:

— Господине, познајете ли ви мој рукопис, и питам вас ево: смете ли ви из ваше штудије секунду дати? Не. Па којим правом сумњате у овој ствари, која је тако подла, на мене?

Професор се ушепртљио.

— Та опростите . . . ја сам вас јуче у друштву видио . . . па . . .

— Смете нам забранити читати „Аватеазу“ — ово је у то време био најбољи тумач јавног мњења, као што је на прилику данас „Застава“ али нам не можете и не смете забранити друговати.

И одем и без збогом остај. Али тога течаја не беше секундаша из језика, којим су говорила Орацијева браћа.

Друге године бацио је само једнога. А кад је овај неким послом тражио га код куће, па га није било, питао је кога је год видео од нас.

— О људи за бога, — та јуче ме — тај — три пута тражио. Шта ће он самном? Нек иде с милим богом! Нисам му ја крив што је пао. Кажите му молим вас нека ме не тражи више!...

И тако даље. Учитељ се боји ђака, кано да није за толико година васпитао за изображена човека, него за убијцу. Па је још тако јавно са својим кукавичлуком изалазио на видик. Кукавни човек. Не знам да ли је још жив, али ако му дођу до руке ови ретци, кунем га, нека ме помене по поштењу. Та ја немам зле намере, што га овде описујем. Полажем пред строгим судијом — пред собом — рачун о целом свом животу, па морам да се дотакнем свега што је по-њ од одлучна уплива било. (Наставиће се).

ФИЛОЗОФСКА ПИСМА ЈЕДНОЈ ГОСПОЂИ.

написао др. А. Силберштајн.

Увод преводиочев.

„Лепо и добро“ беше идеал грчкој цивилизацији; да се то свестраније постигне, грчки је дух извео своје најбоље снаге на мегдан. По својој моћи он је леп плод донео: плод, од којега и ми данас уживамо . . .

Непристрасни данашњи пресуђивачи, њихова укупна живота налазе ипак неких мана, неких недостатака у грчкој цивилизацији.

Много би било, да то све овде износим, а није ми то ни намера; намера ми је само, да обратим пажњу на ту околност која није ј е д и н а у историји људског развитка.

Данашњи век наилази у прошлом развитку разних народа на поједине препреке, због којих запиње у тој машини, што се зове људско друштво; даље опажа да ни у данашњем развитку неиде онако, како би се онај гореспоменути идеал: „лепо и добро“ оваплотити могао. Данашњи век испитујући узроке томе, долази све више до уверења, да досадашњи а и данашњ развитак људства болује од једностраности, која отуд долази, што неучествује ц е о човек у развитку, него тек једна само половина; друга половина је осуђена, да већином проводи своје време у лудо, које је штетно к по њу саму, али и по ону прву половину, јер ова има свој почетак у оној . . .

Мисли се дакле, да се и тој другој половини даде учешћа у раду и животу; како и колико, још није о том све на чисто сасвим изведено; али сви се у у томе слажу, да женски створ — то је та друга половина — треба и мора више образовања добити, али таког образовања, што ће ум да изоштри а срце облагороди, а не само онаког, које је измерено у часу само да „засветли“ као бенгалска ватра, како је на жалост данас; женски створ има престати бити једино лутка, која се само на забавама именује лепшом половином — у животу пак и озбиљном раду жена је скоро ништа, па још кад-и-кад и лопта у бесавестним рукама, што је ваиста жалосно! Жена (у ширем смислу, мора добити више

озбиљна посла; мора јој се раширити поље, на коме она треба своје богодане и образованошћу увеџбане снаге да опроба, па корист своју али и на корист целог људства. Образовање ће разбистрити њезин поглед, те ће и сама онде видети мана и недостатака, где је до данас а и од данас једино њезин делокруг.

Што је речено за жену уопште, то важи и за Српкињу напосе: није она „изабрани“, који би био изузетак од општег правила. Имала је Српкиња до данас великог утицаја на српску будућност; утицај тај бивао је и добар и рђав, али више рђав него добар, тако, да српски народ још и данас осећа јачину тога рђавог утицаја . . .

Сви смо позвани у спремању материјала за бољу будућност свога народа; па зар да се Српкиња искључи од тога посла, зар да она и даље чами у незнању и ништавилу?

Вели се „знање је моћ“; а зар „незнање није моћ“? По мојем скромном мишљењу, незнање је још већа моћ од знања, јер до данас је незнање више зла починило, него што је знање добра привредило . . .

Патимо сви од утицаја незнања у прошлости . . . У тежњи и намери, да Српкињин оштри ум окрене се на озбиљније мишљење и на испитивање и упознавање саме себе; у жељи, да Српкиња више премишља о своjему позиву и задатку, као жена, као прва и најважнија учитељка својега подмлатка — износим пред њу, пред њезин њежан форум овај потоњи низ философских писама, што сам их нашао у немачкој литератури, обукавши их у онаку одећу, у којој мислим да ће Српкињи највише годити, те их зато препоручујем њезиној пажњи.

Андрија М. Матић.

ПИСМО ПРВО.

Уважена госпођо! Ви сте вољни опровргнути предрасуду, да је више мишљење само за „господу људе“, да је за хвалисави род људи̂ философија у неку руку као неки монопол, неко чисто њихово право. Ви се опирете одавна уобичајеној подели, да су жене представнице срца и осећања, а људи представници разума, и да у тој мрављој гомили, што се људство зове тек неколицина, и то опет људи̂ (мушких) представља ум. На збиља, уважена госпођо, кад бисмо ми по̂ милијарде ваших друга̂ по вама судили, ко зна, не би ли онда стари ред, по којем се човеку непрестано даје првенство у завлађивању и уживању света и његових красота — можда указао се као остатак стародавног дивљаштва, који би се што пре имао збрисати.

Но ми смо се већ нашли код питања, које треба да се философски разгледи и које је већ толико пути било на свакојаком ситу и решету. Чудновато! Жена у истину слабо поштована и доста потиснута, јесте, још од најдавнијих времена почевши па до данас, била омиљени предмет песништву. Хомер нам представља Пенелопу и Наусику у таким бојама, које је пречистила љупка румен зорног песништва. Софоклес меће своју Антигону и Електру на тако високо место, да с њега од тих узвишених слика у људству допире преображујућа светлост чак и до нашег далеког века. Вера грчка мѐте Јунону поред Јупитера, Минерву поред Аполона, те на тај начин подели светску моћ а и светски ум на две једнаке половине међу оба облика, који нам се чулно приказују. Јест, грчка вера у поштовању женског елемента иђаше још и даље, јер створи, као неуништиву слику, облик Афродите, богиње лепоте, која се роди не од родитеља него од пене морске, а влада небом и људима својим скиптром

чара. Ерос бог љубави, само је тек дете, а лепота је његова мати. Када се Афродита смеши, онда се ужасава и тресе небо и море: жена је дакле, чар и лепота владатељка свију светова — али по грчкој вери.

У истину пак грчкој жени беше горе него ли њезивој робињи; она беше прост објект задовољства њезином мужу или у најбољем случају створ, који своје природно одређење има тражити у рађању и подмлађивању породице и који тек у тим границама имађаше поштовања. У јавном животу грчка жена није имала никаквог дѣла. Па и сама софоклова Антигона играла је пред чисто мушком публиком а Антигону саму приказивао је на позорници човек а не жена. Тако ужасно једно другом противречише појезија и истина у старој Грчкој. — Па како се ослободи грчка жена тих вѣза и окова? Једном пасквилом на стародавни обичај. Удворица Грк клањаше се пред женом, кад она једном изађе предањ оружана са свима чарима женске душе. Бесмртни управљач снажне атичке републике, Периклес прео је на преслици Аспазијиној. Ова је све обичаје освећене давнином бацила за леђа, ова је прва отворила целом свету донде затворену женску одају у Грчкој, ова је оборила светињу породице — и та жена привезала је за своја тријумфална кола највеће, најслободније и најобразованије духове у Атини, али та кола иђаху преко развалина стародавне и старинске строгости и наравствености. Аспазија је ослободила грчку жену сјајем и чаром женске душе, која се први пут указа у бујној и сасвим цветној одећи. Дуговечно ропство грчке жене би освећено, али освета беше већа од погрешке; грчка жена би ослобођена, али та слобода уједно одулари и све демоне раскоша и раскалашности. Фамилија беше разорена; мекушци и слаботиње потомци, долажаху иза витешких предака па још даље и непрестано растијаше и прождираше отров необуздане чулности док и светска римска држава не тону у своју пропаст, душевно и телесно изнемогла после ужасно класичких чудовишта из потоњег царевског доба. Хришћанство је морало доћи, да покуша свету у већој сјајности повратити светињу породице, у којем светилишту жена није више требала бити робиња, него, и ако привезана на кућевно огњиште, ипак је смела љубав пружати али и љубав примати. Хришћанска је митологија у њезиној божанској породици класички идеалисала људско биће, и тешко да је и наше данашње појимање превагнуло тај идеал.

Но само што хришћанска као год и свака друга митологија, беше много лепша од хришћанске — збиље. И ако хришћанска фамилија беше одлучан напредак у хуманитету, то је ипак за последњих две хиљаде година жена била у неком подређеном положају, па је и данас као и досад жена у глави људи ипак створење душевно назадније.

Још се и данас опажа разлика међу појезијом и истином. Наши песници и данас још непопуштају у одушевљењу обожавати небесне женске слике, дочим проза живота износи у судби женској више сени него светлости. Човек обожава жену само док је љуби. А љубав је као зора, што се указује јутром нашег живота, преображује и полепшава све предмете, на које падне њезин величанствени блесак; али љубави брзо нестане, као год и зора што брзо пређе. Благо ономе, у чијем срцу још и онда улепшавајућа љубав светли, кад је већ напољу мрак. У већине људи на брзо се угаси тиха јутарња светлост љубави и место ове наступа несита врела јара свакидање чулности.

Не, како ми певамо и појетишемо, него како ми мислимо о женама, нашим другама, то карактерише мушки свет. Овде ћу обићи галантног Француза Мишелета,

те ћу вас подсетити али само у кратко на данас врло модерног философа немачког Артура Шопенхауера. Ако би ви његове изреке о женама узели за готов новац и ако би Шопенхауера у опште држали за узор философа, то би не само код вас, него и код ваших љубведостојних друга свака философија врло лако и за кратко време обрала бостан.

Метнућемо то са свим на страну, што Шопенхауер иде врло далеко јер сумња о лепоти женској и човековој даје прво место. Што Шопенхауер тврди о некој уображеној ругоби склопа женског тела, то је врло досетљиво, али уједно и јако грозно, те за то нећемо то ни опетовати. Но небеска се Афродита љуто осветила злобном задиркивалу. Свршивши своје главно дело, Шопенхауер оде у Италију и ту је, пријатељи бар његови приповедају, волео не само лепо него и лепе. И сам Шопенхауер признаје да је учио какав треба да је светац, но он сам, да никако није светац. (Свршиће се.)

НЕШТО О РАТУ И О САНИТЕТСКОЈ НЕЗИ.

(Наставак).

Без човечије се неге не изиђе на крај у ратовима, а особито у ратним болницама су људи за послужитеље неопходно нужни. Па ипак се показало, да је поред мушке и женска нега рањеницима не само најугоднија, него да је и најцелисходнија. Жене су у опште згодније за то да негују болеснике, него људи, оне то обично раде и с већом вољом, с оданошћу и истрајношћу. Жена је већ по природи истрајнија, у ње је већа еластичност и пасивна снага за отпор. С тога је врло пробитачно, да се при неговању болесника подели посао међу људе и жене. Човек треба да обавља оне послове, који изискују више напора, обично кад треба носити болеснике, што болују од спољне болести; — а жена нека обавља праву негу болесничку, да бди над њима и да их нуди. Али ако хоћемо, да нега буде спасоносна, нужније је женама, да се ваљано приправе за тај посао, него што је то људима нужно, јер њихов начин живота иначе много већма одудара од послуге болесничке. Грађанске жене пак, које су томе веште, а при том су женске образоване, — још су ређе, него добри мушки послужитељи. У рату 1866. нађе јовановски ред само 41 пудиљу, што их је могао у службу узети. На против има међу милосрдним сестрама и ђаконицама повелик број жена, које су читав свој живот једино томе посветиле. Па те су и у сваком послу најпробитачнију службу обављале.

Познати су сјајни успеси у кримском рату од 1854—56., са којих се слави „уједињење слободне неговање“ у Инглеској, а на челу им гђица Флоренца Нихтингал. Исто тако показаше се ту и руске сестре из „реда ваздвижења крста“, који основа велика кнегиња Јелена Павловна, и „милосрдне удовице“ из Москве.

У американском рату беше сестарство Винћентија де Пола, које у свима болницама пружише руку од помоћи.

У шлезвишком походу год. 1864. беше свега 118 жена, што неговаху болеснике, на име: 77 милосрдних сестара и 41 ђаконица. Јовановски ред беше о свом трошку подигао у Алтони и у Фелзенбургу сталне болнице, а у Нибелну и у Вестернсатрупу покретне, услужношћу ђаконица из болничког завода Витаније у Берлину, а под руковањем гђе управитељице тога завода, грофице Ане од Штолберг-Вернигерода, добише те ста-

билне болнице најбоље негованке, којима се месеца марта 1864. придружи од своје воље још неколико родољупкиња, посвећујући се нези болесничкој; при том обављаху теже ручне послове и другу послугу изучени послужитељи из Берлина и из болница тога реда; у пољским болницама отпала је била женска нега, а заменише ју милосрдна браћа из Хамбурга и послужитељи, а у Вестернсатрупу два Алексијанца из Минстере.

У немачком рату 1866. било је 731 милосрдна сестра и 282 ђаконице, што су неговале болеснике. Осим тога беше још 41 приватна нудиља, што их искупише Јовановци. У Немачкој има доста милосрдних сестара, но ипак није довољан тај број, да потпуно одговори свом задатку. С тога би било желети, да се осим тога изучи још више ваљаних нудиља, те да се приправе, како би могле у војсци послужити.

Али да можемо рањенике лепо на место донети и неговати, ту нам је нужно још више што, него извеџбано о с о б љ е, које болеснике негује. Пре свега ваља нам изабрати ваљана и целисходна м е с т а за болнице. При том треба вазда на ум узети, да ли су испуњени главни захтеви за болницу: да болница није препуњена, да се чисто и уредно држи, да се често ветри и дезинфицира. Најпосле треба нам доста м а т е р и ј а л н о г средства у нези и у помоћи.

Али нези санитетској у војсци није дужност само, да се стара о рањеницима, већ и о оболелим војницима, које н. пр. војене колоне чак и по друмових у јаме остављају, и који још пре битке понајвише као жртва напрезања и оскудице тешко оболе, напуне болнице, те им само јадни нема, пружа мање учешћа и пажње, него њиховој рањеној браћи. Нека нас не зачуди, како је млого унутарњих болести у покретној војсци за време похода, кад погледамо на толике шкодљиве ствари, што све на њу ударају. Војник мора да остави своју домовину, те да у окорелим ципелама а са тешким телећаком пође на далеки пут, где ће да се изложи влази и хладноћи и свакој непогоди; кад дође време одмору, често мора у кошари заклона да потражи, вечеру справља без огрева и без ватре; уз то долази још неуредна нега са немирним сном, и тешка служба на стражи и на најопаснијим местима. С друге стране пак показало је баш и искуство, кад п о ч н е умор и изнуривање, да га обично може предупредити м а л и одмор и опорављење, кад пак умор наиђе у свему свом дејству, ту је онда нужна дуготрајна и скупа нега, да јој савлада тешко и шкодљиво дејство. С тога мора санитетска пега непрестано бодрим оком бдити над својим колонама, кад су на походу.

Л.

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

БРАТ МИРКО МИРКОВИЋ.

Слика из живота.

У својој стародревној наслоњачи — у којој је већ прадед нашега јунака седио — седи опруженим ногама брат Мирко, грађанин, општинар и по занату шеширџија. Имаде му око четрдесет година, добро је урањен, средње величине, просе[illegible] плави доброћудни очију. А очи су одјек душе, рече неки гласовити муж! Споро пуши из свог дугачког чибука и чита с наочарима на носу новине, кад и кад ркне црну каву из повелике на асталу стојеће шоље, почека на то

неко време, док се гутљај на своје одређено место спусти те се опет маши новина.

Сваки, који га овако седити види, мора помислити, да се наш брат Мирко врло добро осећа. И збиља се добро осећа, премда му занат баш особито неиде, од кад су се ватрогасне капице увеле у моду.

„Хрђаво је,“ обичаваше рећи, „да се у данашње доба људи слабо за покривање своје главе брину ... ал шта ћемо!“

По његовом мњењу може пристојан човек кад и кад и у подераним ципелама ићи, ако му је само ваљан шешир на глави; јер ноге су удови secundi gradus човечанског тела, а глава је — главна ствар.

Баш је дочитао чланак о херцеговачком устанку, те помисли у себи: „Та, мало револуције не би баш ни нама шкодило ради пореза и други ситнарија!“ притом је ипак сасвим благ остао, па ни само уморство султана Абдул Азиса није у стању, да му крв ни за драм убрза.

Сад улети супруга му Кумрија, као без душе у собу.

„Ала Мирко, Мирко! зар ти ништа не чујеш?“

Брат Мирко спусти сасвим мирно новине и погледа своју узбуђену супругу те одговори:

„Не чујем ништа, Кумријо!“

„Та ено ти се Никица дере, као да је на ражњу!“

„То сам чуо, ал’ сам помислио, да ће скоро и престати,“ примети ладнокрвно супруг.

„Пао је ... сав се изкрвавио ... читава му рупа на глави! Ајде жури се ... те га донеси!“

„Но, но! ваљда није баш већ опасно,“ одврати јој брат Мирко, устане, испије најпре полагано своју каву те се упути корак по корак низ басамаке у авлију, да свог несташнога дерана донесе.

Кумрија га жури, изгура га напоље, ломи рукама и јадикује, ал’ брат Мирка ни бриге ... иде, као да ће на венчање. После неколико часова ево га натраг са својим још непрестано вриштећим и крвавим синчићем. Супруга му полети на сусрет, отме му шестогодишњег синчића те стане рану на глави прати и ладне завоје на исту мењати. Она је у највећој бризи, да ће ова озледа можда детету шкодити.

„Не бој се, женице! није тако опасно ..... ја сам већ много већи рупа видио,“ умириваше је брат Мирко те се опет у своју наслоњачу спусти, да започети чланак дочита.

Брат Мирко спада међу оне људе, које ништа из њиове благости и хладнокрвности извести не може, он је од главе до пете прави флегматичар. Већ у стотину прилика рекла му је пагла супруга: да он мора да има у жилама рибију крв, нашто би јој свагда супруг Мирко са највећом мирноћом одговорио:

„Вараш се, Кумријо ... то се не слаже са природним наукама!“

Кумрија га још никад није видила, да се збиља кад год занео или ражљутио. Кад би му кућа над главом горела, он би пре свега мирном душом чибук напунио и рекао: „Само достојанствено! ... Та, и ми имамо ватрогасце;“ кад би сам роми-даба на метли из пред његове куће пројахао, брат Мирко би ладнокрвно кроз прозор погледао и рекао: „Гле, гле! та, тај баш уме лепо да каса!“ да, и кад би га супруга Кумрија и са деветим чедом обдарила, он би се само мало иза ува почешао и рекао: „Но, скоро ће бити шале сувише!“

Све што чини, чини са највећом мирноћом и ладнокрвношћу. Ако је до увиђења дошао, да свога шегрта казни, он донесе прво из ћошка штап, повали дерана преко левог колена, оцепи му пет батина а притом невади чибук из зуба.

Умакне л' му каква муштерија са повеликим неплаћеним дугом, а он превуче линиром крст преко рачуна те само примети: „Тако је, кад је човек неумерен.“

У општинској кући спада брат Мирко међу оне чланове, који на свашта „да“ кажу. Ако себи у главу усели, да ће „не“ казати, онда ће при том остати ма како му разлагали и молили га. Да, кад би му и улаз у рај од тога зависио, он би на питање св. Петра ипак „не“ казао, сасвим ладнокрвно чувару раја „добар дан“ назвао, окренуо рајским дверима леђа те се достојанствено нуз басамаке у пакао сишао.

Он се у свом флематичном значају најбоље осећа те га и неможе ништа из његовог уредног живота кренути. У вече иде обично у крчму код „три бокала“ где попије редовни број чаша пива. Његово је расположење увек једно те исто, ни весео, ни жалостан. Он говори и о политици и о варошким стварима, али свагда таковом умереношћу, као да га се ни најмање нетичу.

Његови су пријатељи већ сва могућа средства употребљавали, да га из флегме изведу, ал у залуд. Они се договорише са једним странцем, да му на сваку реч одговора и баш противно доказује само да га разљуте.

Мирковић је целу ствар мирно сносио, најпосле и сасвим ућутао, јер — по његовом мнењу — паметнији попушта. Они су знали, да је брат Мирко у државној лутрији играо, те му преко други дадоше јавити, да је он Мирко Мирковић највећи згодитак добио. У вече при чаши пива, донесе му листоноша брзојав . . . сви пријатељи и познаници упреше очима нањ, кад је брзојав одпечатио и почео читати. Задовољан осмеј обли му лице те рече флегматично:

„Мило ће ми бити, ако се обистини!“

„Али Мирковићу, зар нећеш ову веселу вест твојој супрузи саопштити?“ запита га неки пријатељ.

„Дакако да ћу!“ одговори брат Мирко, „чим кући дођем.“ Нато покуца својим повеликим прстеном, који му је уместо брачног на десној руци био, о чашу, да му је келнер поново наточи.

Једног вечера прочита неко из друштва телеграфичну вест из најновијег броја новина: „У Цариграду букнула буна. Мусломани кољу и убијају хришћане. Султан се затворио у својој палати. Игњатијев ухваћен. Страх и ужас на све стране влада.“

Сви гости се претвараху, као да су страшно изненађени, све се ужурбало, некоји се машају шешира, да грозну вест својима познаницима јаве . . . Брат Мирко пак сасвим мирно шмркне из повелике своје бурмутице и рече: „Но, шкодити не може! Сад ће ваљда и код нас скоро почети; време је!“

Пријатељи изгубили су већ сву наду, да ће га икад из флегме довести, супруга му пак још није до тог осведочења дошла; јер се сваки дан рад њега љути. Кад је слушкиња тако наљути, да по целом телу дркће, као лисће на ветру те дође свом супругу Мирку, да он као муж и општинар девојци суди, а он сасвим мирно рекне: „Кумријице, девојке су данас све таке, с тога се не треба на њи љутити; јер не хасни ништа!“

Супруга је, само да га разљути, јела пресолила, препаприла или загорела, но он је или јело појео, или од астала устао и свој чибук запалио; она га је ноћу по два трипут будила, он је и ово мирно сносио те изгубљени сан сутра дан после ручка накрмио. У свом десперату одсеће му једном приликом, кад је хтео неком свом пријатељу на вечеру поћи, сва дугмад са свечаних чакшира. Он је истина, кад је ово опазио, очи избечио, али таки и приметио: „Кумријице, без дугмади не могу ићи: јер ће ми чакшире спасти . . . ја ћу моје старе чакшире задржати на мени! Не чини одело човека.“

Кумрија је васцелу ноћ преплакала, што јој није жеља за руком пошла. Кад би се само један једини пут могла с њиме својски посвађати, ма јој се супруг и заборавио те је чиме о главу ударио. — Она би се од срца радовала; јер би се осведочила, да се и он уме ражљутити! Он је свагда миран и благ, те јој само хладнокрвно примети: „Видиш Кумријице, каква си опет!“

Бар да га није за супруга узела! Она га је бар познавала! већ кад се за њену љубав отимао, показивао је исту флегму. Имао је супарника, неког лецидера, ал’ то га није ни маложенирало. Кумрија га је волела; срце њено бијаше му наклоњено и само, да га већма у ватру доведе, показиваше се према лецидеру пријазна и љубазна. Пријатељи га учинише на то позорна те му световаху, да одважном прошњом лецидера претече, нашто им брат Мирко одговори: „Прво морам кућу дозидати, која ми много бриге задаје. У осталом има мој супарник суву болест, пак ако га Кумрија и узме, неће га дуго уживати — а ја њу могу и онда, као удовицу, узети!“ (Свршиће се.)

ПРЕД УСКРС.

Један свештеник предикујући пред ускрс о васкрсењу христовом, запита ће своје парохијане: А за што се наш спаситељ најпре јавио женама, кад је васкрснуо? За то, настави даље, што је држао, да ће се тако глас о његовом васкрсењу најбрже распрострети по свету.

ЦИГАНСКА ШПЕКУЛАЦИЈА.

Продавао један Сремац лозу. Понуди једном Циганину, који је хтео да засади виноград. „А колико би мени требало лозе за један ланац винограда?“ Сремац му прорачуна. „А кад ће донети плода, кад ће родити грожђе?“ запита Цига. „Та обично роди треће године,“ одговори Сремац. „Е па што ћу ја онда сад још да купујем; ја ћу онда купити лозу после три године!

ДОВАР ПРИМЕР.

Један предикатор рећи ће овако својим слушаоцима: „Узмите пример благости од Авела; јер он је тако благ и добар био, да се није хтео светити своме брату, што га је овај убио

А ШТА ЈЕ СТАРИЈЕ?

Препирали се доктор и адвокат, шта је старије — доктор или адвокат? Адвокат је доказивао, да је адвокат, јер — вели — кад је Кајин убио Авела, то је била криминална ствар, дакле морао је адвокат ту бити. „Али - вели доктор — кад је бог створио Еву, он је Адаму ребро ишчупао, дакле то је већ операција била, дакле докторски је посао старији.

ОДГОВОР

Г. ПРОФ. СТЕВАНУ НЕДЕЉКОВИЋУ.

По наших књигах и рукописих има којекуда пуно имена биља, више пута и протумачена латински или талијански, ал не свагда једнако. Ја ћу то разјаснити са неколико имена, која је г. Недељковић у ботаници дра Панчића нашао, те мисли, да ја за њи и незнадем.

Бабин зуб је у Панчића Tribulus terrestris а у Вујичића Dentaria.

Балучка је у Панч. Allium vineale, као што и у Вука Караџића, али у рукописном именику Анселма Канали је Pancratium maritimum, а у Matthioli-у сињскога манастира Muscari comosum,

Боца је у Панч. Xanthium, а у Вујичићевом рукописном именику биља Gnaphalium.

Калина је у Панч. и Кар. Ligustrum vulg., ал у Висиана и по свој Хрватској је Viburnum, па ваља и у Србији; јер тому доликује српска пословица: „Калина је лијепа гледати, ал је грка зобати,“ што се може потегнути само на красне црљене јагоде од Viburnum.

Бујад је у Панч. Pteris, а у других Aspidium и Asplenium.

Метиљ је у Панч. Lysimachia Nummularia (противак је Lys. vulg.), но мене је увјеравао неки господин да је Coronilla varia прави метиљ.

Дремовац је у Панч. и Кар. Orchis, а у Госпићу Leucojum, у Висиана пако Galanthus, којим то име боље доликује него Orchis-у.

Жалуга је у Кар. коров, а у далматинских писаца Alga.

За јадиковку ме је увјерио биљар Rossi, да у Далмацији значи нарочито Salix bab.

Исто ваља и за остале од г. Недељковића наведене траве.

наоружали као што ваља. Све са истинитим и изворним доказима!

Ипак ми ваља одма спочетка приметити, да имаде пуница — а ко за што их неби било? — које се као пун месец љубазно и благо осмејкују на срећу своје деце; које, као што месец лебди око земље, исто тако брижно и искрено око млади супруга лебде Али права пуница, пуница comme il faut не ће да ју сравнимо са бледим месецом, она хоће да је јарко сунце а младенци да су ситне звездице и да се по њеној вољи владају. Ове је године сунце владајућа планета, чувајте се дакле ви сретни пресретни, који имате такову·пуницу! У нечем има пуница, која овако мније и право; јер она ведри и облачи, она прави супрузима помраченије месеца и сакулске врућине. Од ње једино зависи, да-л' над младом брачном срећом сјаје ведро небо; јер кад она навуче на своје „бело лице“ густе облаке, онда ће зацело бити олује и грмљавине, ма да није ни посадила на главу своју „бурну капу“ са жутим пантљикама.

Уплив је пуница тако стародреван, као што је и човечији род, ма и забацили Дарвинову теорију. Није змија преварила прве људе у рају, не су они змије ради из раја протерани. Веројатније је, да је свемогући творац у место „Адаме, где си?“ повикао: „Адаме, ево ти пуница долази!“ нашто је Адам уватио Еву за руку и својевољно из раја — умакао.

Мојсије вели у I. књизи 7. глава својих целокупних дела тачно, кога је све Ноје пре „васеленског“ потопа у ковче примио. Тамо стоји црно на бело: „И Ноје уђе у ковчег са својим синовима, и са својом женом и са женама својих синова, пре но што се киша спустила. Од дивље и питоме животиње, птица и црви, што по земљи гмижу, уђоше у ковчег све по пар, мушко и женско, као што му је Господ заповедио...“ ал' да је и своју пуницу собом повео, о том нема у целој библији ни словца. А Ноје бијаше мудар човек. Он је сваки дан пио рујно винце и веселио се у славу бога небеског, што му је врло пријало; а да је имао своју пуницу код себе за цело би му и ово мало весеља пресело!

Исто тако нема у целој библији ни спомена, да је Лот и своју пуницу из Содома повео. Да, можемо сигурно рећи: да ју је у граду оставио. Јер би се морало на друму од Содома до Зоара наћи два слана кипа, јер не ма сумње, да би се и његова пуница осврнула. А и мудри Одисије лутао је више година по свету и није смео својој кући да се врати ли ради своје пунице.

Кад су Римљани на заповест свога краља Ромула уграбили тридесет сабинских девица, оставише своје пунице лепо на миру. А кад је апостол Павле писао Коринћанима: „Ко се жени добро чини; а ко се не жени још боље ради,“ мислио је у овом другом случају једино на пунице!

Тако би вам могао за доказ мојих речи још стотину примера навести, ал' надам се да је довољно и са ово неколико.

На брачном небу, на ком се појави пуница престаје весеље и задовољство. Ваздух, у ком пуница борави, постане загушљив и несносан; јер тек што је два три дана у кући, заори се таковски убојни глас: „Ево мене, ево рата са — зетом!“ Понајвише она одржи победу, а зет се мора повући тешко рањен и до ноге потучен. У свакој пуници има парче ђенерала; јер она уме вешто да меј-

дан дели и да у згодном часу сву своју убојну снагу употреби. Она не војује на „попреки“ начин, као грк Јепаминонда, премда свог зета не престано попреко погледа; она се не упушта у отворену битку, јер се боји тешких гумбара свога противника, него напада онако из потаје и прикрајка, она води тако звани — „герила“ бој. Она се баци у бусију и одавде бије свога противника ђулима и куршумима, речима и горким погледима, а он сирома не може ни близу да јој дође.

Сирома супруг не ма никад мира; он мора не престано да је на опрезу. Тек што се накане и замане да свог непријатеља једним махом уништи, а он му је већ умакао. Услед тога му дух клоне, он постане зловољан и неспособан за даље ратовање. Нема куд, он се мора својој пуници победитељки на милост и немилост предати, и целог јој века свог плаћати данак. Редки су случајеви, да се зет покаже да је јунак, и да свог злотвора хаметом потуче и са земљишта протера. Врло је лудо са побеђеном пуницом склапати мир! Ма како јој строго границе означио, ма услови и овако гласили:

I. Пуница не сме излазити из своје собе.

II. Она се не сме мешати у кућевне ствари.

III. Каву мора пити у својој соби.

IV. Слушкињи не ма ништа заповедати.

V. У опште мора се ових правила строго држати и увидити, да је она нико и ништа у кући.

VI. У осталом сме читати псалтир и „локално блато“ т. ј. у колико им не смета кућевном реду.

Сва ова правила ипак не помажу; јер још их пуница није ни подписала, а већ је повредила границе.

Сваки супруг, који се бори са пуницом, треба свако вече кад леже и свако јутро кад устаје, осим тога дневно 82.400 пута са мудрим Катоном да повикне: „Caeterum censeo socrum esse delandam!“

Све ове борбе пуничине рађају се из њене без граничне себичности; јер њезина је једина жеља, да сву кућевну владу добије у своје руке, а да ограничи или уништи зетовљеву самосталност. Данашње младе супруге нису баш веште у газдалуку те су упућене на савет и подпору својих матера. Мати пако преузме радо и весело сву бригу на себе. Испрва у кујни и подруму, а кад се тамо угнезди, онда лако постане „factotum“ целе куће, а млади супрузи?... е, они су онда пети точак на колима.

Многа је брачна срећа ли пунице ради пропала и уништена! Многа је женица изгубила љубав свога мужа једино ради своје слатке мамице. Сироте женице! Њихов је положај у борби зета са пуницом врло неугодан. Оне би радо остале неутралне, да не помажу ни мужа, ког љубе, ни матери, за коју их веже дечија љубав. Ал' у овако жестоком боју не може бити неутралности; јер обе странке сматрају у њој искрена савезника!...

* * *

Трговац Младен Добрић беше испросио ћерку покојног капетана Смиљанића. Његова је заручница Зорка, красно, невино и изображено девојче. Она је зарана изгубила свог доброг оца те је са својом матером ограничено живела; јер мировина коју добијаше удовица покојног капетана није тако сјајна, да би могле њих две безбрижно живети! Зато је морала Зор-

ка за стране шити, да се колико толико кућевни трошак подмири.

Младен је врло добро знао, да му заручница не ће донети мираза, ал' он га није ни требао. Он је имао нешто свог иметка, а уз то и лепу велику трговину, која му је врло добро ишла. Он није био од оних људи, који тек по иметку супруге њену вредност оцењује. Он је хтео жену, која му срцу одговора, која ће му оно парче огњишта претворити у рај, која ће у стању бити, да му и душевно задовољи. Он бијаше од оних редких трговаца, који док су у свом дућану једино мисле на свој посао, а изван дућана се радо са вештином и песништвом баве.

Он љубљаше Зорку из дна срца свога... Није ни помислити могао, да би шњоме могао бити несретан!

(Наставиће се.)

ЗИДАЊЕ ДЕЧАНА.

(ЛЕГЕНДА).

(Свршетак).

На пољани окићеној
Краљевић је моран пао,
Не може од бола даље
Ужасно је малаксао.
Холујина разуздана
Свилену му косу мрси
Из облака силан пљусак
Млађане му шиба прси,
Не мож' никуд да се скрије
Испред ветра чедо лепо,
А да може, неби знало
Куд да иде, јер је слепо.
По из ногу краљевићу
Док бујано крвца лопи,
Зајеца се, заплаче се
Побожно си руке склопи,
Па дигнув си слепе очи
У бескрајне небне висе,
Дрхтајућим слабим гласом
Вечној правди помоли се:
„Свети боже, свети крепки
И бесмртни боже прави!
Ја очију немам својих
Немам више већ у глави,
Па не видим љупко цвеће
Тајовиту чарну гору,
Нит' сунашце огрејано,
Нит' питому твоју зору,
Ни облаке голубасте,
Ни шарена плодна поља,
Ал ја и сад тако кажем:
Нек је вавек твоја воља!
Не видим те, ал чујем те
У пуцњави од громова
И у страшном међусобном
Бесном боју од ветрова.
Па огреј ме с' чистим зраком
Милосрђа вечна твога
Упути ме у пустињи
Неизмерног јада мога!
Ја не видим бела света,
Ја не видим куд ми треба:
Погледај ме милостиво
Са високог твога неба!“

Издануо краљевићу
А бура се веће стиша,
Већ не хучу бесне реке
Већ не лева бујна киша:
Но по небу од осмеја
Божјега се дуга роди,
А лахори несташни се
Купају у плавој води,
Час у зраку, у колевци
Љуљушкају вито грање
А по лугу разних тица
Отпоче се и певање.

Ал у вису недогледном
Живодаван господ збори:
„Анђеоче, слуго моја
Иди, узми светлост зори,
Па од ње си крила гради;
А од звезде трепталице
Од Данице, од краљице
Узми на се ризу белу,
Па у отом у оделу
Слетићеш се другом крају —
Вршиоче моме слову —
На малену ону пегу,
Што у неки „земљом“ зову.
Кад у малом оном куту
До Призрена дођеш града,
На врати ћеш градских очи
Краљевића наћи млада,
Скини очи изнад врата
Па даруј их мом Стевану“...

Анђеоче пред господњем
Светлим лицем ничке паву,
Па дигнув се, за час тили
Одлетио божиј слуга,
Њега прате са висина
Сунце, месец, шарна дуга,
Ка љубавна песма мила
Шапућу му лака крила.
Кад се с неба анђо свети
На малену пегу слети,
Призрену се граду вине
Изнад врата очи скине,
Краљевићу тад потече
Па му онда 'вако рече:
„Благословен који човек
У господње име греди!
Господ од сад па до века
Милосним те оком гледи;
Па „одѐчи“ очи своје
Вид се теби назад враћа:
Бог једнако свакојм мери,
Бог по правди свакомм плаћа!“
Анђ'о рече, па отпрне
У рај оде с' земље црне.

Краљевић је нешто чуо,
Као свирка свера да је,
Али не зна од куда је,
Те ко из сна вилинскога,
Описати што се педа,
Као из сна да се трго
Дигне очи па — прогледа.

Изненађен и потресен
Од милости божје веље,
Више сунца, више свера
Крилате га вукле жеље,
А жеље му чиста крила
За пут онај слаба била
Те уморно паше доле
А Стеван на стене голе
Страхом клече, руке склопи,
Дигне очи, па вазопи:
„Владаоче васионе
У праху те, ево, хвалим,
Од срца си олтар градим
Од молитве тамјан палим.
На олтару чиста свећа
То је тврда вера моја
Да без тебе ништ' не бива,
Да је вечна слава твоја.
Ти окове сужном скидаш,
Ти сатане покораваш,
Ти отвараш слепом очи
Ти и мртве ускршаваш;
Ти си извор вечног жића
Бранич си нам ти у беди:
Благословен који човек
У свето ти име греди!“

* * *

Кад глас пуче, да краљевић
Вид очију назад доби,
Бескрајна и чиста радост
Заузела ј' место злоби:
По широкој српској земљи
Барјаци се свуда вили,
А синци јој раздрагани
У реци се слоге мили;
Становници, свећеници,
Калуђери млади, стари,
Све се је у цркве слегло
Да Господу благодари.

А краљевић рад спомена
Пресретнога оног дана,
Ударио тврди темељ
Од високих од Дечана,

Да од светог манастира
Док опека једна стоји:
Сенка сени, човек горди
Да се вечног бога боји!

Мита Поповић.

МАЛА РУСАЉКА*).

(Х. Андерсенова прича).

Далеко, тамо у мору, вода је зелена као лишће у најлепшег цвета, а бистра као најчистије стакло. Тамо је дубоко и све дубље и дубље тако, да није могуће дна дохватити; да поређамо млоге и млоге црквене тороње један на други, једва да би тада могли допрети од дна до површине воде. Па видите! ту доле, на дну мора, живи народ — морски народ.

Но, сад не треба помислити, да је на дну само чист, бео песак; не, ту расте врло чудновато дрвеће и биље, тако витко и у стаблу и у листу, да се и при најмањем покрету воде превија час на једну час на другу страну, баш као да је живо! Све рибе, велике и мале, провлачу се кроз то грање исто онако, као амо горе, код нас, тице кроз дрвеће. Ту, на најдубљем месту лежи замак морскога краља; зидови су му од корала, и дугачки прозори од најсјајнијег драгог камена; кров му је од љусака шкољкиних. Како то дивно изгледа! Свака од тих шкољака пуна је сјајнога бисера, — једно једино зрно његово било би велики украс у круни какве наше краљице! —

Тај, дакле, водени морски краљ, о коме хоћемо да причамо, био је удовац од више година. Кућом му управљаше стара мајка. Беше то паметна жена, по свом положају горда, с тога и носаше дванајест шкољака на својем репу, док друге смедоше носити само шест. Она имађаше и унучад — шест лепих девојчета, али најмлађа међ' њима беше најлепша; у ње беше кожа сјајна и мека, као лист у руже, а очи плаве као најдубље језеро. Али, и она као и друге неимађаше ногу, но место њих реп као у рибе.

По цео дан играху се оне доле у замку у великим дворанама, где из зидова израшћиваше најлепше цвеће. Отвараху велике прозоре од драгог камена, те к њима улазаху рибе, баш исто онако, као што код нас амо горе улећу ласте кроз отворене про-

*) Русаљка је морска вила код старих Словена, која је непрестано у води живела. Код Руса о њој има више занимљивих прича. Русаљка ће бити од прилике оно, што је у митолођији Римљана била сирена. —

Андерсен је написао и у књижици издао више оваких прича. Сва немачка штампа са највећим симпатијама говори о делима његовим, у којима се огледа савршена лакоћа и живот у описивању предмета. Нарочито су ове његове приче за децу удешене. Њега друкчије не зову но „Андерсен пријатељ деце и цвећа.“ — Умро је пре кратког времена у дубокој старости.

Андерсен је нас Србе веома обвезао. Ту скоро издао је у данском преводу, у Копенхагену, „Српске народне песме.“ Па да би му се колко толко одужили, гледаћемо, да пред српски читалачки свет изнесемо у српском преводу неколико његових чланака.

Превод ове приче Андерсенове датира се из 1873 године. **Преводник.**

зоре. Играху се рибицама, храњаху их из своју руку и миловаху их. Те девојчице беху мале русаљке — морске виле.

Пред краљевим замком беше велика башта, пуна црвених и плавих дрва; плодови се на њима сијаху као злато, а цветови као ватра, док се међу тим лишће непрестано лепршаше. По земљи беше разастрт чист, плав песак, као пламен од сумпора. Преко целе те простоте разлеваше се нека особита плаветникаста светлост. Гледећи на све ово, човек би пре помислио, да стоји високо у ваздуху и да само небо под собом има, него да је на дну мора! Када не беше ветра, могаше се са дна и сунце угледати, оно изгледаше као какав пурпурни цвет, из чије се чашице сва светлост разлева!

Свака русаљка имађаше за се своје оделито местанце у башти, где могаше копати и садити, како је која хтела. Једна од њих направи цвет по облику кита, друга по облику жене, а најмлађа направи свој цветак, као сунце округао. То беше чудно девојче — увек сетно и мирно. Сестре јој се китише разним стварима, које су са разбијених лађа добијале, а она се само забављаше око својег црвеног цветка и једне мермерне слике, која представљаше красно детенце, изрезано од белог светлог камена. Та мала слика беше са неке лађе, која се пловећи по површини разбила и на дно морско потопила. Покрај те слике мала русаљка посади црвену, жалосну врбу, и под њом разастираше се хладовина љубичасте боје!

Малој русаљци беше једина радост, да што чује о том горњем, људском свету. Стара јој баба мораде причати све што знађаше: о лађама и варошима, људима и животињама. Чудно јој се чињаше, како то горе на земљи цвеће мирише, како су овамо шуме зелене и како могаху тице на дрвећу јасно и лепо певати. На дну мора свега тога не бијаше. „Када ступите у петнајесту годину, рече им баба, онда ћете моћи из мора изаћи, те, седећи према месечини, погледати на велике лађе, које покрај вас буду пролазиле. Видићете тада, шта су то шуме и вароши.“ Идуће године беше прва од сестара у петнајестој години а остале све једна од друге у годину дана млађа. Најмлађа од њих мораше, дакле, пуних пет година чекати, па да се са дна морског дигне и види, како је овамо горе код нас. Али, оне једна другој обећаше, да ће причати што год буде која угледала и првога дана као најлепше нашла.

Ни једна није толико тежила, да изађе на површину морску као најмлађа, она мирна и сетна, баш која је имала најдуже чекати. По неколко ноћи стајала је она на отвореном прозору, па би погледала у вис, кроз плаву воду, како се рибе својим перајима и реповима праћакају. Могаше месец и звезде угледати. Наравно, ови јој изгледаху са свим бледи, али много већи, но кад их ми гледамо. Провуче ли се што као облак црно испод њих: она је одма знала, да је то или какав кит, који више ње кроз воду плови, или каква лађа пуна људи, који и не сањају, да дивно девојче стоји и своје беле ручице к лађи подиже.

Ступив у петнајесту годину, најстарија сестра усплива на површину морску.

Када се одозго повратила, она имађаше сијасет којечега причати. Али најлепше је, говораше она, лежати у мирном мору на каквом пруду према месечини, па одатле посматрати

оближње обале са великим варошима, где се хиљаду светила, као звезде светлуцају, где се чује музика, вика и хука од кола и људи, где се виде млоге куле црквене и где се могу чути гласови звона. Она се не могаше приближити овим предметима, па јако жуђаше за њима.

Како све то слушаше најмлађа сестра? Стојећи по доцкан у вече на отвореном прозору и погледајући у вис, она замишљаше себи велику варош са свом њеном хуком и лармом; мало час јој се учини, као да чак до њеног уха допире глас црквеног звона.

Друге године дође ред на другу сестру, да на површину изађе. Она изрони на врх мора, баш када сунце седаше — и овај изглед учини јој се најдивнији. Цело небо чињаше се јој се као злато. Црвени и љубичасти облаци прелећаху над њом; али млого брже од њих летијаше поврх воде једно јато дивљих лабудова, право тамо где сунце стајаше. И она заплови к сунцу, али оно утону, ружична светлост угаси се на морској површини, и нестаде је у облацима.

На годину дана за тим изађе трећа сестра. Она беше најсмелија, те заплива уз једну широку реку. Ту опази дивне зелене брежуљке са виновим лозама. Замкови и градићи просијаваху кроз красне шуме и она чу певање тица. Сунце јој беше врло топло, те се морала више пута у воду гњурати и угрејано лице расхлађивати. У једном малом заливу, близу обале, угледа млого мале деце. — Ова беху гола и брчкаху се по води; и она се хтеде са њима играти, али они утекоше од ње. Мало за тим на њу залаја нека мала црна животиња (то беше псето, али она није никад пса видела) и она мораде утећи у море. Но ипак никако не могаше заборавити дивне шуме, зелене брежуљке и малу красну дечицу, која, и ако репа не имађаху, опет могаху по води пливати.

Четврта сестра не беше тако смела: она остаде на сред површине бурнога мора. Па опет и она причаше, да је ту најбоље. Гди год се наоколо окрене, свуда стоји небо као какво стаклено звоно. Она је видела и лађе, али само издалека, изгледаху јој као тице голубови. Несташни делфини превртаху се, а велики китови, говораше она, истериваху воду из својих ноздрва, те то изгледаше стотину водоскока.

Сад дође ред на пету сестру. Дан рођења беше јој баш у зиму, те с тога она виде оно, што друге не могоше видети. Море изгледаше сасвим зелено а свуда у наоколо плољаху ледне санте велике као брегови. Оне имађаху чудноват изглед, и сијаху се као дијаманти. Она је била на највећој санти; сви бродари обилазаху са страхом то место, где она сеђаше, а ветар јој се играше дугом њеном косом. Но када наступи вече, навуче се небо облацима, муње севаху а громови пуцаху, док црно море подизаше у вис велике санте, које одсјаиваху према црвеној светлости муње. На свима лађама морнари савијаху јадрила, ту беше страх и ужас. Али, она сеђаше мирно на пловећим сантама, гледећи, како се тамо амо, по мору, светлуцају плави зраци од муње.

У први мах, када се најстарија сестра успела над водом, све друге млађе сестре жуђаху јако за тим новим и лепшим светом. Но, када су оне сада добиле дозволу, да се над водом, кад год хоћеју, узвисе: онда им је то постало као сасма обична ствар. Успев се горе на површину, оне једва чекаху, да се опет

натраг врате; па већ после месец дана говораху, да је ту доле код њих најлепше.

Више пута у вече загрлише се сви пет сестара, па се издигоше на воду. Имађаху дивне гласове, млого лепше но што је људски глас на овом горе свету. А када су опазиле да ће буре бити, те ће се моћи која лађа утопити, онда оне пливајући пред лађама у дивним песмама узношаху: како је лепо и красно на дну морском, па мољаху морнаре, да се не плаше већ да к њима доле сиђу. Али им морнари не могаху речи разумети, па помишљаху да то хучи бура у беснилу свом. А и када би се каква лађа потопила и ко од морнара удавио, он опет никад не могаше видети ту сјајност и величину на дну морском, јер човек свакад мртав долазаше краљевом замку.

Пре тога, када се друге сестре у вече подизаху уз воду, стајаше сасма мирно најмлађа сестра те само погледаше за њима; учини јој се као да мораде плакати, али немајући суза она баш с тога трпљаше млого више.

„Ах, кад ми буде петнајеста година, рече она, како ћу јако волети горњи свет и људе, што на њему живе.“

Најзад дође и њој петнајеста година.

„Видиш, сад си дорасла, рече јој баба, Лара краљица, па оди да и тебе накитим, као и оне друге твоје сестре.“ И мете јој на главу венац од крина, а сваки листић у томе цвету беше сам бисер; за тим наниже јој на реп осам шкољака, да би тиме показала високи положај русаљкин.

(Наставиће се.)

ТА ДА ЗНАДЕ...

(ПО ХАЈНЕУ.)

Та да знаде оно цвеће мало
Каква рана срдашце ми кида —
Са мном би се заплакало марно,
Да ми рану у срцу извида.

Да за тугу и бољу ми
Славујићи мали знају —
Певали би мелем-песме —
Да ми бољу одлакшају.

Кад би за мој сињи терет
Још и сјајне звезде знале —
Са неба би сишле доле,
И утеху мени дале.

Ал то они знат' не могу —
Један зна их међ људима —
Та он ми је рашчупао
И срдашце у грудима.

Милка.

ФИЛОЗОФСКА ПИСМА ЈЕДНОЈ ГОСПОЂИ.

НАПИСАО ДР. А. СИЛБЕРШТАЈН.

Свршетак.

Метнућемо то сасвим на страну, што Шопенхауер иде врло далеко, јер сумња о лепоти женској и човековој даје прво место. Што Шопенхауер тврди о некој уображеној ругоби склопа женског тела, то је врло досетљиво, али уједно и јако грозно, те зато нећемо то ни опетовати. Но небеска се Афродита љуто осветила злобном задиркивачу. Свршивши своје главно дело, Шопенхауер оде у Италију и ту је, пријатељи бар његови приповедају, волео не само лепо, него и лепе. И

сам Шопенхауер признаје да је учио какав треба да је светац, но он сам, дакако није светац.

У том обзиру женски род не треба дакле да очајава! та и сам човекомрзац и тако духовит противник жена, као што је Артур Шопенхауер, подлеже њиховим чарима. Но зато је горе Шопенхауер мислио о душевном оспособљењу и друштвеном позиву жене. Жене — држи он, по једној српској пословици, имају дугу косу а кратку памет. Оне су њему само као велика деца, која су којекаква и кратковида кроз цео њихов живот. Жене су, по Шопенхауеру, само ради одржања људског рода и зато их је природа обдарила али само на кратко време с лепотом, да с њоме лове људе. Но кад је тај ефект природин намирен, онда на њима неостаје ништа скупоцено. Док човекова душевна зрелост наступа тек око двадесет осме године, женски је дух зрео са годином осамнајестом; по том је њихов ум врло ограничен.

Тако од прилике, само у још јеткијој и драстичнијој форми, непрестано говори Шопенхаур о вашим другама. Па ипак његова мати Јованка Шопенхауер беше написала више чувених романа и путописа, јер и сама беше нека необична жена. Али се син свађао са својом матером због насљедствених одношаја, — филозоф је знао ценити вредност новца — те приватна срчба наведе озлојеђеног мислиоца на малоуважавање у опште женског рода.

Но Шопенхауер је одавно умрьо а био је зацело неки особењак. Али шта да се ту рекне, кад један још и данас жив и у опште као духовит припознат књижевник, као што је млађи Александар Дима, о женском роду таке тврдње изрече, које да се у живот приведу, збиља ми би се далеко бацили у прошлост али у прошлост дивљаштва и варварства. Исти је Дима написао сензациони спис L' homme femme; ко чита ово дело, гнушава га се, али му се и диви. Зацело се мора дивити духовитом опажању, вештачком приказивању и свежем полету стила. Но шта је крај том француском илуминацијоно-брилантном делу? Гомила пепела, под којом лежи и спаљено и закопано женско достојанство. Дима даје човеку врло јевтину поуку: „жену, која те превари, одма уби!“ Ово је од прилике тако речено, како Индијанац какав са својим буздованом ради. У веку, који смрт као казну држи и за најгоре злочине сувише строгом и који би што пре смртну казну избрисао из криминалне праксе, у том веку придикује један одличан дух смрт — жени. Жена је још и данас остављена свакој самовољи, она још није индивидуум, него предмет, којега се човек оако може опростити, кад му се не свиди; и данас је још мање индидуум, него што је била у језичништву, много мање, него што је прописао оснивач западњачких религија. Биготни католик Дима сме данас сасвим без срца поступати према своме ближњем само зато, што је тај ближњи жена, ма да нам се у легенди која казује, да се је оснивач сам и на Магдалину смиловао — износи нужност хуманитета и то још у врло великом блеску. Тако дакле, уважена госпођо, још и данас најпросвећенији духови, држе се непрестано тога становишта, да је човек позван, да према жени буде као господар према робу и да се још никако неприпознаје као друштвено и правно правило, да људско достојанство подједнако припада и човеку и жени.

Но и димина изрека сигурно ће вам се учинити као парадоксон (нешто особењачки) свакидашњег писача, којему је стало само до ефекта и да тај не може никако те своје изреке озбиљно узимати, него да су само удешене за сурови и промењљиви укус обичне множине. Ви ме питате, шта је строга и озбиљна, безпред-

расудна и без црва у глави филозофија докучила о положају и душевним својствима жене, и шта је као правило поставила.

Па и ту нећете много утехе наћи. Узмимо н. пр. психологичка писма (Psyhologische Briefe) од Ердмана која су духовито и јасно написана. У тим писмима наћи ћете многу истину и пикантну реченицу о опреци што постоји међу човеком и женом, али уједно и много искреног поштовања и силне комплименте женама; али шта је поред свега тога крај његовом истраживању? Да су човек и жена створени за противположене сфере, да човеку припада свет, жени кућа и фамилија, човеку разум а жени осећај, човеку снага, а жени трпка, блага и весела нарав, наклоност реду и измиривању, човеку резон, а жени правољан такт који недолази свестно. Човек и жена су не само разни, него да су и противположени поли људског бића, који не обухватају само цео круг људских моћи и способности, него се још непрестано и међусобно привлаче и то све зато, да нам се у зајединству бића у фамилији представи потпуна слика човечности.

Без сумње женском роду Ердман одређује тим узвишен и достојанствен позив, али и у тој висини, жена је опет онај створ, што има мање преимућства. Жена је слободна али само у кући, жена попуњује хармонију човекову, али сама она за себе није ништа. Човеку је напротив отворен цео свет, па и кад се клони хармоније са другим бићем, он је ипак за себе нека целина, он може своје опредељење као човек постићи и ако непотпуно. Од девојке ће бити само онда нешто, кад и ако се уда, па и као жена тек је онда нешто, кад је сасвим жена, т. ј. кад своме мужу сасвим припада. То је, али само нежније и човечније изречен стари назор, да је жена створена само за човека, да човеку припада цео свет, па дакле и жена. И ако признати морамо, да су човек и жена два пола људске егзистенције, то је ипак у данашњим околностима човек северни пол, што правац казује, и које му жену компас живота непрестано привлачи.

У пркос свему овом описивању, и строга наука, строга психологија одређује жени у животу тек друго место. Ма да психологија признаје одличност женскога рода и изриче признање женском срцу: то ипак и она признаје само у човека мислећи, па дакле и творачки дух и разум, као чисто његово насљедство. Споменути професор Ердман оставља вам осећај на штету разума, такт на штету фантазије, живахну пријемчивост на штету творачге снаге. Само брак — вели даље — може изменом душа учинити, да жена научи мислити, но да и тада жена не мисли с разумом, него са осећајем, а да се опет с друге стране и осећај човеков у браку оплемењује и радо припушта, да такт женин коригује једностраност његова разума. — Па и тај крајњи уступак не уништује право мишљење филозофово, што свему томе за основ служи, а то је, да жена нема интелигенције. Али интелигенција светом влада, те су по томе жене искључене својом природом од владања светом, и по овоме значило би прескочити природну ограду, кад би жена једино и само њојзи уступљени кућевни скиптар бацила у коприве и упутила се на јавни вашар у живот, да се с човеком надмеће и ради. Тако су од прилике мислили и црквени оци, који рекоше: mulier taceat in ecclesia, жена у цркви нека ћути.

Уважена госпођо! Ако има данас владајући назор право, па ако је и сама изјава науке основана, да жене не могу себи присвајати интелигенције, ако је деоба људских душа у једну творачку мушку и само пријемчиву женску вечан природни закон, онда је свака душевна

тежња жена тако исто узалудан напор, као кад би когод хтео прескочити свој рођени сен.

Било би сувише брзо, кад би још сад хтели одлучити, да ли је данас владајући назор правоваљан. Доста је ако се ви, чији пример за сада сматрамо за изузетак, осећате у овај мах овим неколико редака побуђеном, премишљати о бићу душе и њезиним разним изјављивањима, које, као што се данас држи, има код човека бити мишлење и хотење а код жене особито као осећање. Можда ћемо доцније на основу беспредрасудних истраживања докучити, да је криво, што се женској души одриче интелигенција. За сада до душе признати морамо, да има разлике у душевним даровима човека и жене и искуство само као да пре то потврђује а не да обара, шта више, да симбоника склопа телесног у неку руку можда и доказује.

За сада ћемо се задовољити са сумњом, јер то је у филозофије нешто особито и њојзи својствено, да са сумњом почне, у намери, да до извесности доспе. Пут од сумње до извесности зове се филозофија; тај пут иначе грчки још и методом назван, не мора нас увек до мете довести, али нас мора њојзи ближе довести. И пошто сумња, као што ћемо доцније дознати све обухвата, то може бити само једне извесности, може бити само једног врхунца, са којега се може прегледати цео задржај блудње, сваколика магла у земном мишлењу, и пред којим се задржај размигује а магла мисли ишчезава, са којега ће се као што се ми надамо, свет моћи видети и гледати као јасан и узвишен приказ, који се вечно креће. На оној је висини блаженство, јер тамо станује вечна и једина истина, која све појми.

Свака појединa наука има своју засебну мету, филозофија тражи мету свију мета: апсолутну истину. Ко се лаћа тога пута и у тој намери, тај филозофира, ко њиме ићи може, то је мислилац, ко се горе попне, па ма кад-и-кад и забаса, то је филозоф, ко достигне висину где душевни мир влада, то је мудрац, ко мету још из далека види, то је пророк, на врхунцу пак стоји — свезнајући. Ви сте у овај мах на ногама; сад гледајте докле ићи можете, а да се не уморите.

Превео **А. М. М.**

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

БРАТ МИРКО МИРКОВИЋ.

Слика из живота.

(Свршетак.)

Кумрија је ово дознала те је у огорчености поклонила своје срце лецидеру. Ну пре него што је шњиме пред олтар ступила, умре јој заручник од суве болести. После неколико месеци, кад је са кућом готов био, венча се брат Мирко са Кумријом. У сватови је много печења јео и бермета пио те је на брзо на дивану . . . заспао? Спавање му у опште бијаше најмилија — забава. Кад у вече из крчме дође кући, Кумрија га дочека те таман почне за сутрашњи дан располагати и наређивати, а супруг јој се већ извалио и — заспао. Најпосле обрати се на свог кућевног лечника, не бил' он имао какво сретство против дремежа. Лечник смакне раменима и примети: „То лежи у крви!“

„Зар не ма баш никакво сретство против његове флегме?“ запита очајна супруга. „Та ја ћу се задовољити, ако

га један једини пут видим, да је узбуђен и гњеван! Помозите ми, г. докторе!"

Доктор се замисли.

„Има ли ваш супруг какву страст?"

„Не ма никакву!"

„Пије л' радо?"

„Пије . . . пре подне чашицу шљивовице, а у вече неколико чаша пива .. добро му прија . . . ал' кад му не би могло више бити, он би се и тога лако одучио."

„Он пуши!?"

„Дакако! Смотке и на чибук. Кад би му забранила пушење, он би га се оканио и рекао: да много имаде људи, који несмеју пушити, онда немора ни он!"

„Ваш супруг је општинар", настави лечник, „можда је частољубив? Како би било, да му у главу уселите: да би требало, да се за општинског кнеза бирати даде?"

„Ви га непознајете, докторе! Кад би га сутра изабрали за кнеза, он се не би ни примио; јер би му ово ново звање много посла и главобоље задало. Да, ни орден неби га тако обрадовао, као кутија добрих цигара!"

„А ви гледајте, да постане љубоморан!" рекне нестрпељиво лечник.

„Све то не помаже . . . и то сам већ покушала! Набавила сам „кућевног пријатеља", наравно ли pro forma; јер се то непристоји за поштену жену! Учинила сам се као да сам му наклоњена, тако да је мој Мирко морао приметити. Ал' он се чињаше и невешт, као да ме не разуме! Тек кад је тај „кућевни пријатељ" почео сувише често у кућу долазити, одправи га мој супруг „једног лепога дана" из куће. А притом се није ни најмање разљутио! Узео га лепо под пазуво . . . довео га до врата . . . поклонио му се, дошао натраг, за ручак сео и с највећим апетитом ручао! — Сад сам нешто друго измислила . . . да се осведочим, може ли из флегме изаћи! Али ви ми, докторе, морате помоћи! Ја сам уверена, да ме он из свег срца воле; начинићу се болесна и да морам умрети. А да ми узверује морате му ви, докторе, казати!"

Лечник не ће о овом плану ни да чује! Он не стоји добар за здравље брата Мирковића, јер овака проба није мала ствар и т. д.

Кумрија га моли и преклиње . . . најпосле осведочи га, да ту нема никакве опасности за њеног супруга.

„Видићете, докторе, неће му ништа шкодити!" рече Кумрија. „Мало ће се поплашити, пак мирна Бачка! . . . Може он сто пута више поднети, него ма који други! А ја ћу му после све признати, он ће све опростити . . . та он је добар . . . предобар!"

Сутра дан ће се овај план извести...

Брат Мирко упути се, и не слутећи шта се за његовим леђима уговара, сутра дан у дућан. Ал' тек што је почео да калфама послове даде, дотрчи Кумријина служавка и зове га, да кући дође; јер, рече, супруга му лежи болна, преболна и жели да га види!

Не иде му у рачун. да на другом дућан оставља; ал' служавка му доказује, да је положај њене госпоје врло опасан и да не оклева . . . најпосле крене се у стан. Обичним кораком ишао је и сврне још код грк' Диме, да за грошић бурмута купи!

Кад је у свој стан ступио, дочека га супруга у кревету болна, преболна. Чини се, као да страшне муке трпи. Лечник седи код кревета и забринуто спустио главу.

„Но, но, Кумријице, а шта је теби?" запита брат Мирко.

„Умрећу . . . умрећу!" стењаше Кумрија.

„Не бој се, женице . . . не иде то тако лако!" тешио ју супруг. „Јер' . . .

што нагло дође, то нагло и прође, вели „домаћи лекар", а можда и не вели!"

„Умрећу умрећу!"

Брат Мирко погледа лечника.

Ал' овај слегне раменима и промрмља: „врло опасно!"

„А јесте л' јој што преписали на узимање?"

„Шта знам преписивати? По мом мнењу нема помоћи . . . врло опасна болест . . . срце јој може сваки час пући."

„Кад би јој крв пустили . . . не би шкодило . . ." примети Мирко.

„Ух! . . . Ајаој! . . . Осећам . . . . да се смрт . . . ух! . . . приближује . . . Мирко . . . мили супруже . . . ух! . . . где си? . . . оћу тестамент да . . ."

„Кумријице, мани се тестамента," рече Мирко машив се руке кумријине. „Чему тестамент? Осим мене и деце твоје други наследника нема. Само би ти већма шкодило!"

Кумрија на ове хладнокрвне речи свога супруга криви лице као да се смрт приближава.

Брат Мирко примети ово те ступи лечнику.

„Докторе!" рече. „Зар нема лека? Помозите, ако се помоћи може! вама је врло добро познато, шта ће то рећи: кад жена у кући умре и ситну децу за собом остави! За мене би то врло непријатна кубура била! Па тек брига око погреба . . ."

„Шта, шта?" упадне му супруга својим обичним гласом у реч и скочи из кревета.

„Сад ће бомба да прсне!" прогунђа доктор.

„Велиш дакле", настави супруга Кумрија подбочив се рукама, „да би ти „врло непријатна кубура" била, кад би ја умрла?! Само се бриге око погреба бојиш . . . ништа више?"

Брат Мирко се изненадио, ал' му се непознаје.

„Кумријице! Лези у кревет шкодићеш сама себи . . ."

„Нећу ја себи нимало шкодити!" продере се нањ Кумрија, која није могла, да се умири. „Ја нисам ни била болесна . . . мени и не фали ништа."

„Фала Богу!" дода брат Мирко.

„ . . . Ја и нећу да умрем."

„Право имаш!"

„Немам право! Хтела сам само да се уверим: да л' ће те моја смрт узбудити и твоју лењу, рибију крв покренути! Сад те сасвим познајем . . . знам . . . све знам!"

По старом, познатом гласу увери се брат Мирко, да му супрузи збиља ништа не фали и да је све пука комедија била. Ал' он се рад тога нимало на њу не љути, au contraire! сасвим му је лакше око срца, што ће га све неприлике око њезина погреба мимоћи.

„Но, Кумријице, то ми је мило!" рече брат Мирко весело. „Ти дакле нећеш умрети! То је паметно бар могу вечерас на време у крчму . . ."

„Тако?" разрогачи се нањ супруга. „Ти дакле више мислиш на пиво, него на мене?! Неугодно би ти било, што би — да сам збиља умрла — вечерас по сата доцније у крчму отишао! Сад нећеш ни видити крчму!"

„Како ти наредиш! Ја ћу данас остати код куће, ако је теби по вољи," одврати Мирко.

„Чујете ли га докторе? . . . Такав је од увек! Ништа га неможе из флегме довести!" обрати се Кумрија лечнику. „Кад би се за цело знало, да ће наша земља данас по подне у три сахата пропасти, он би по обичају у дванајст сахата сасвим мирно ручао, после ручка чибук запалио, на диван се извалио и заспао! То је грозно!"

Лечник слегне раменима и препоручи се.

„Али жено, ја не увиђам, зашто да се жестим?“ дода брат Мирко.

Супруга му не одговара. Она је изгубила сву наду, да ће јој се супруг икада променути. Брат Мирковић остао је веран својој флегми, или боље рећи — флегма њему.

Он је сретан пресретан. Он се не љути ма шта се догодило.

Као што је мирно и ладнокрвно живио, тако исто легне на кревет, да умре. Плачући стоји дечурлија и супруга му око смртне постеље Кумрија је печална и неутешима! Ма да се често нањ љутила, ипак га свесрдно воле, а и он је свагда добар спрам ње био.

Брат Мирко осећа, да неће ни по сахата још живити и прозбори својој супрузи:

„Кумријице! Немој плакати . . . умрети се мора! Деци буди дојакошња мати . . . Пази, да те попа и тутори не преваре. Попу плати обичну штолу, а и за звона недај много . . . немој правити помпе и параде . . . Пошаљи вечерас „код три бокала“ и јави мојим пријатељима, да не могу вечерас доћи; јер сам умро . . . Комшија Лука . . . дугује ми још . . . 3½ грошића, које . . . које сам му . . . на, марјашу однео! . . .“

Рече, окрене се дувару и умре, мирно и ладнокрвно.

1876. **Милан Светозарев.**

ОН ЈЕ ЊЕГОВУ ИСПИО.

Страсне недеље пили неколико Буњеваца у Суботици вина, па ће онда у цркву на поноћницу. До поноћи су се прилично налили, па ти онда сви заједно у цркву, те поседаше у скамије. Стипану је глава била тешка, те је наслони на скамију и по мало је дремао. У то ће поп предикујући, како је спаситељ наш страдао за нас, запитати узвишеним гласом: „А ко ће данас толике муке трпети, ко ће сада о в у г о р к у ч а ш у и с п и т и?!“ Стипан се тргне из дремежа чув да се о и с п и ј а њ у ч а ш е говори, па ће на свога комшију показати прстом велећи: „Ј а с а м м о ј у и с п и о, сад је н а С к е н д е р а р е д!“

АЛ ЗА БОГА ШТА ЋУ КАД СЕ СМЕЈАТ' МОРАМ!

Баш ми није до смеја
— Ко се данас смеши
Да се добу озбиљном
Љуто не огреши!

Громови се витлају
Око наших глава;
Очи наше читају
Времена крвава.

Баш ми није до смеја
Нити се осмехну
Кад се цветак мађарски
У Стамболшаг кречу,

И кроз Демир-Капију
Јуначки прошета
Да излије осећај
Свог к е р и м и т е т а.

Ни на ото не могох
Ни уста развући.
— Ипак често сломим се
Гротом се смејући.

Суседи се пробуде,
По неки се жести,
По неки се прекрсти:
Та јеси л' при свести!

А ја јадан р е к' о би:
„Праштајте ми људи!“
Ал од смеја тешкога
Стегнуле се груди.

Има л' траве за бога
Смеј да забашуре!
Све се хватам за трбу,
А сузе ми цуре.

Маните ме, дечице,
Ако Бога знате.
Ох, х р в а т с к и м л а д е н ц и
Што ме голицате!?

Озбиљко

Б Е Л Е Ш К Е.

(Др. Лава Костић), који се већ од дужега времена бави у Бечу, држаће 29. о. м. у бечком „научењачком клубу“ предавање „о с р п с к о ј н а р о д н о ј п о ј е з и ј и.“

(Нова штампарија у Н. Саду). Добро познати и вредни издавалац српских књига, г. А. П а ј е в и ћ, отворио је у Новоме Саду нову штам-

парију. Г. Пајевић је посветио још од својега ранога детињства живот свој штампарској вештини, те је како практичним тако и теоријским изучавањем стекао себи довољно знања и вештине за ову струку, па ће моћи рад у својој штампарији удесити тако, да ће му на дику служити, а сваки издавач, који с њим буде посла имао, биће у пуној мери задовољан. Тако сад имамо у Н. Саду две чисто српске штампарије, које су у стању како на српском, тако и на страним језицима сваковрсне наруџбине израђивати. Ми од срца желимо г. Пајевићу онакав напредак у радњи, какав је он својим досадањим поштеним и солидним радом и заслужио.

(**Српско народно позориште**). Ових дана дођоше нам мили гости, — глумци срп. нар. позоришта — и бавиће се у нашој средини до шест недеља дана. Отворен је упис на претплату на 18. представа и нема сумње, да ће се Новосађани одазвати свесрдно и осигурати опстанак нашем позоришту, као што су то наши грађани и до сада чинили.

(**Др. А. Шембера**), стари професор чешкога језика и литературе на бечком универзитету, славио је 9. марта о. г. своју 70-годишњицу. Осим свију славенских дружина у Бечу, које су на прослави учествовале, стигле су још са свију крајева депутације и до 300 телеграфских поздрава са свију страна. Представницима друштва „Зоре“ одговорио је Шембера — као што „Заставин“ дописник, од којега ову белешку позајмљујемо, — пише — од прилике ово: „Сећам се бурне год. 48. и 49. када сам у тесној свези стајао са многим Србима и тада беше, да ми је једном срећа у део пала, да предводим чешку депутацију, која је требала да поздрави вашег хероја, чувеног Стеву Книћанина, који тада кроз Беч пролазаше. Како ли ми је стиснуо руку ваш Книћанин, како ли се радовао, што га ми Чеси тако одушевљено дочекасмо.“ Свој одговор српској депутацији завршио је Шембера са топлом жељом, да се српски народ ослободи скоро турског јарма и да постигне све оно, за чим тежи. — У вече је био концерат у почаст јубилару.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(**Др. Ђуро Даничић**), наш велеучени академик и професор на великој школи у Београду, пошао је у Загреб јучер у јутру (16. (28.) марта ов. г.), да на позив југославенске академије преузме редакцију **великога академичкога речника**, за који се по основи његовој кроз десет година силна грађа скупила, као што је и читалачкој публици познато из годишњих извештаја академије. Српска влада, како чујемо, умољена од академије и заштитника њезина (владике Штросмајера), пристала је на то, да Даничић у то име пређе на неко време у Загреб, чим ће она такођер са своје стране у име Србије приложити жртву за ову заједничку радњу, која ће једнако корисна бити српскому као и хрватскому народу. Радујемо се вели „Обзор“ овом српске владе сусретају на пољу заједничке просвете, која је једина подобна изравнати све размирице у дневних питањих између хрватскога и српскога народа. А нашега врснога Даничића поздрављамо искреном добродошлицом, желећи му здравља у том мучном послу, који заиста није могао доћи у вештије руке. Пође-ли за руком Даничићу уредити, академији пак издати тај велики речник, који ће не само изнети благо нашега језика него и одсећи му сталан правац — тада ће се овим делом заиста подићи „monumentum aere perennius“ (споменик вечитији од железа). „Obzor.“

НОВЕ КЊИГЕ.

Књижара Браће Поповића у Н. Саду издала је већ и трећу свеску своје „Библиотеке за женски свет“, у којој је **Срећа у браку**, приповетка грофа Лава Н. Толстоја, превео Сава Петровић. Н. Сад 1877. Библиотека ова доноси, као што се види, приповетке од најзнаменитијих писаца ове врсте, само би имали пријатељски приметити књижари браће Поповића, да се постара, да и нове ствари, које наша публика још није имала прилике да чита, прибира за своју библиотеку. Једне исте приповетке кад се штампају два пута у неколико година, не богате забавну књижевност и не намирују потребу за читање у оној мери, у којој би то иначе могло бити. Тако су приповетке „Мала Грофица“ и „Фауст“ штампане пре неколико година у листу „Матици“, а ова трећа („Срећа у браку“) изишла је г. 1870. у „Даници“ у доста добром преводу Марије Лебедеве под насловом „**Породична срећа.**“ Нове забавне ствари привлачиле би без сумње више читалаца, па и више купаца, чим би се боље осигурао и даљи излазак ове красне библиотеке.

ОДГОВОРИ.

Г. В. Секулићу у Балтиморе. — Пр[illegible] послане бројеве од „Baltimore Wecker“-а, [illegible] јоршког „Belletristische Zeitung“, „Ilustrirte Z[illegible] tung“ и „Republican National“ примамо већ дуже времена и хвала вам на левој љубави.

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у новоме Саду.

БРОЈ 14. У НОВОМ САДУ 3. АПРИЛА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље:* на читаву год. 6 фор. ауст. вреди.

ОДЛОМАК ПОЈЕМЕ „ОТМА МУРАЊ-ГРАДА“

ОД Ј. АРАЊА *)

I. Одељак.

На врх голих стена, виђен из далека,
Још Мурањ стој'о ко невеста нека,
Гордо ј' глед'о доле са камена сиња
На опсадну војску Фрање Вешелиња.

Војска није силна, ал је одабрана,
Све срца ваљана, момци од мегдана;
Ну да буду страшни мурањскоме вису
Треба да су диви, — а то богме нису.

Да је посо тежак војсковођа види,
Зато се и гњеви и брине и стиди.
Што данаске смисли, само се обара,
— А Мурањ се држи, јогуница стара.

И часници 'ваке проклињаху дане,
Па нукаху вођа, нек до беса мане
То орлујско гњездо, нек се даље креће
Де ће наћи брже и олакше среће.

Скупише се опет под белим шатором
Празну сламу млатит' узалудним збором,
Јер које се пута Вешелињи лати,
Нема тога ко ће да га натраг врати.

„Нек ми“ —вели — „нико тако што не слади
Да урадим оно, што јунак не ради.
Зар за тол'ке труде кроз толико доба
Да ми буде плата: срамота до гроба!

Зар сам за то поч'о, да се брука створи,
Да ми се насмеју сви од мене гори,
Да отворим врело прича и певања:
Како ј' нешто хтео Вешелињи Фрања,

Како бритва трчи шуму да искрчи,
Ил комарац мали торањ да стровали.
— Ил ме за то памет Мурањ рушит' звала
Што сам држ'о да је такав посо шала.

Ја не дођох сневат', борит' сам се хтео.
Кад сам започео нисам с ума смео
Да ј' Шалмова сила негда овде била,
Мурањ јуришала, — ал и малаксала.

Дов'о сам вас да се одупремо сложно;
Знао сам да је тешко, али да је можно.
Па што једном рекох да учинит' треба,
Нико ме не врати, до ли онај с неба!“

Ето тако рече, па се сместа диже;
Четовође храбре главе оборише;
А капетан неки, Гомбкети се звао,
Исправи се мирно, па се накашљао:

*) Слављени песник мађарски Ј. Арањ и српској је публици познат по Јовановићевом преводу „Толдије“ и „Толдијне старости.“ Међу најлепше умотворе Арањеве увршћује се и ова појема раздељена у четир делка (500 строфа). Исти преводилац има ово дело готово и за штампу спремно, и чујемо да би вољан био у једној књизи на свет га издати. Уредн.

„Госпоодо штована, све до овог дана
Знате да сам живо с вама наваљив'о,
Да се иде даље из долине ове,
Ал сад ћу вам рећи мисли моје нове.

Та ласно је нама мудровати јако,
Световати вођу и 'вако и нако,
Напуштати града, нек га време свали,
Та ласно је нама, ми смо људи мали.

Ал друкче је име: Вешелињи Фрања,
Велико и мало пред њиме се клања,
У срцу га носе пријатељи наши,
А турска дадиља њиме децу плаши.

И Ракоци знаде какво је то име,
И срце га боли што није са њиме.
Па још кад би пит'о Фердинанда краља,
Он најбоље знаде шта то име ваља.

Тако светло име није грана суха,
Да се пусти лудо ветру, да је дува;
Па ко тако име чува тако здраво,
Питам ја вас, браћо, зар не ради право?"

Заврши па седе, чело дланом снажи,
А поглед му кришом војсковођу тражи;
Ал он, пресит веће, китњастих беседа,
Измак'о се напред па у Мурањ гледа.

Сад Казаји уста; реч му је у власти:
„Није ништа ново што вам мислим касти.
Ја баш нећу своје зажалити крви,
Де је треба лити, ја ћу бити први.

Разметат' се не знам са јунаштвом својим,
Ал толико велим: смрти се не бојим.
Какав сам у миру, какав сам у боју,
Ко не зна нек пита пешадију моју.

Та презирем и ја превртљиве створе,
Који данас 'вако, сутра 'нако творе,
Којим није чврста воља и начело,
Којим није свето започето дело.

Па зато се клањам војсковођи моме.
Што је тако сталан у науму своме,
Велећ да су слабе човечије силе
Које би га с овог пута помериле.

Ал гледнимо Мурањ, браћо моја мила,
Па рецимо зар је то човеча сила!
У њему су људи, — ал нек сиђу амо
Па груд у груд мушки, да се огледамо.

Зар би нама Мурањ пркосио клети,
Зар га не би могли одавно отети!
Шала би нам била зидове узети,
Ал ко ће се живи на врлет попети!?

Видите ли куд се та врлет узвила, —
А ми нисмо тице, нит имамо крила;
Та облаци крију ову пустолију,
И тице се море док узлете горе;

Кумбара се увек са по пута врати,
Пре нег што се виса Мурањског дохвати,
Па и она куне овај камен сињи
Кад о њега љосне па челенду стињи.

Шта смо пута пошли дивокозјим скоком
У походе тајне том бесу високом,
Ал он огањ просу, а ми с крши голе,
Који жив, ко мртав, полетисмо доле.

Па шта ћемо сад? Ми смо тога сити,
Војсковођо славни, та ваљда си и ти.
Поведи нас даље, да се војска бије.
А махни се тога што за људе није!

Ово није бедем, к'о што човек ствара,
Бог је ово сазд'о, — то се не обара.
Замерил' ти когод, ти му у брк кажи:
Иди, брајко, тамо, па се ти покажи!"

Тако сврши Казај' војводу мотрећи, —
А климајућ' главом одобрише речи
Два Фаркаша брата, с њима Габор Паво.
Ал сад ће Вадаси рећи што је право.

„Шта нам вајде, браћо, те беседе дуге,
Помињати своја дела и заслуге,
И ређати скромно све своје јунаштво
— Биће и том доба, али сада нашто?

Та ми сви до једног нашег вођа знамо;
А слаби смо да га потерамо.
Боље нам је журит' да с' прионе раду,
Да срушимо пркос томе бесном граду.

Ево полак лета скоро ће да мине
Од како се овде и чека и гине;
Доћи ће и јесен на крили зловољни,
Па ће да нам каже: а ви баш доколни!

А кад једном руга на нас прстом пружи,
Е, онда, јунаци благо нашој души;
Кад зајечи светом она дична хвала,
Како ј' нека војска под градом заспала.

Зато буд'мо сложни, слога ће помоћи, —
Што ће бит' нек буде још ове ноћи.
Попнимо се кришом под зидине града,
Та сад нам се веће нико и не нада.

Па ил ћемо доћи до јуначке среће,
Ил нека нам крвца низ стене потече;
Боље да нам крвца зарумени стене,
Нег да нам имена од стида црвене."

Сад устаде неко, баш Фекете Влада,
Одмакнув столицу десницом назада
Подуже је ћут'о усправљен стојећи,
Па дубоким гласом овако ће рећи:

„Нек је просто кашто мегданцији седом
Улетити у бој нештедом, негледом, —
Кад не може живет частан и угледан,
Нек му ј' просто што је славне смрти жедан.

Ал млађана снага, пуна нада лепа,
Несме бит' очајна, не сме бити слепа,
Не сме лудо мрети де невоље није
— Јер тај греши себи и оном чији је.

Јест, ма да је лето, ал ми знамо и то
Да тамо у граду не мож' нићи жито;
А што кадкад зором нешто росе буде,
То је мало воде за толике људе.

Жеђ и глад је сила, јача од топова,
Она је отела толико градова,
А пред ко'м се нико није мого маћи,
Зар мислите да је Мурањ од ње јачи?

[illegible] то велим, браћо, у то се уздајмо,
[illegible] опрезу стојмо, па још почекајмо,

Ево данас сутра они ће да моле:
Смилујте се, браћо, пуштајте нас доле!"

Е овако штогод свако одобрава, —
Фекете је био стара умна глава,
И сам Вешелињи мудрост му је сазн'о.
Зато га је и сад саслушао пазно, —

Па ће на то рећи: „Право, старче, право!
О томе сам и сам много промишљав'о;
Уводе сам слао да тајну провире,
Имал Мурањ доста воде и захире.

Ал до сада нисам ништа разабрао;
Данас сам улака Шољмаш'а послао.
Да им новом силом и јуришем прети, —
Он ће скоро доћи и гласа донети."

И даље је хтео војвода да збори
— Ал чекани улак међ њима се створи.
Уморан је био гласоноша стари, —
Тај му умор дивно бледо лице жари.

Уздахну дубоко, али не заусти,
Док му Вешелињи мигом не допусти,
Онда реским гласом 'вако зборит заче
(А дружина чека, шта ће рећи, шта ће?):

„Све што знадем, браћо, казаћу вам, ево
Ал немојте рећи: то је старац снев'о!
Нит ћу што год додат', нит ћу одузети, —
Неверујетел ми, смем се и заклети.

Чим сам у град стиг'о запитам стражара,
Де ми ваља тражит' граду господара,
Он смешећ се рече да за њиме гредем,
Одведе ме право на целатски бедем.

А кад тамо дођох, стражар рече: пази,
Ево господара! — А ја с' пренерази
Ху, триста му мука! — шта ће то да значи!
Та то ј' женска глава! — Ко је зајуначи!!

На глави јој шлемак од сухога злата,
Са главе се спушта па до пола врата;
А на златном шлему поносито стоје
До три вита пера од три разне боје.

А од танка паса до рамена гојна
Прионула дивно панцирлија бојна,
Спред чисто стрепи да је не нажуљи,
Још се на два места облано брежуљи.

А од паса доле женска с' сукња слива,
Ко зелено море зелена кадива,
А да свачи поглед за њу чешће запне,
На њојзи су гране сребрне и златне.

З. Јов. Јовановић.

ЛЕК ОД ПУНИЦЕ.

ХУМОРЕСКА.

(Наставак).

Зоркина је мати повисока, мршава стаса. Она је сиромашког, ал' немешког порекла, зато и гледа попреко на обичне људе. Она се тако рећи само из нужде удала за покојног Смиљанића, који је иначе врло ваљан човек био. Очи су јој црне и велике; поглед непријатан а кретање тела укочено и запето, заостатак из бољих, немешких времена. Младан јој се није никад поверавао, премда се спрам њега увек врло учтиво владала; а кад би у њеном понашању опазио што му није годило, обичаваше тада лакомислено рећи: „Па! не узимам ја матер, него ћерку!“

Госпођа капетаница Персида Смиљанићка рођ. „од“ Миодраговић, није никад показивала спрам Младена какве особите жеље. С тога се младожења врло зачуди, кад му пуница при бирању стана сасвим мирно рече: „Господар зете! узећемо овај стан; јер се мени допада . . . Ове две собе задржавам ја за себе . . . остале можете по вашој вољи за вас удесити.“

Младен погледа зачуђено своју заручницу . . . Зорка мало порумени и одговори:

„Драги Младене! Моја мати жели да код нас станује, а то је и моја жеља . . . Мислим, да ти не ће неправо бити. Помисли само да си ти преко дана у дућану, а ја би сама код куће морала бити . . .“

Младен не може да одбије својој заручници прву жељу, тако невину жељу, те одговори: „Па не браним . . . нека буде тако.“ Ал' му ипак није сасвим право; јер гђа Персида изабрала је баш најлепше собе.

Кад су се венчали, од то доба беше се цео положај променио.

Младен је по свом ћефу собе наместио; он је удесио намештај како се њему најбоље допадало. Веселим срцем пође прво вече из дућана кући. Већ се у напред радује, како ће у малој собици по својој вољи вече провести . . . први пут као прави домаћин! Ал' како се изненадио, кад је на врата ступио . . . сав се укочио кад је видио, да је сав намешта друкчије намештен, него што га је он оставио! У први му се мах у чини као да сања . . . не! ово је грозна јава. Диван, који је крај топл фуруне наместио, беше чак под про зор одгуран, астал стајаше у сред собе а столице беху поређане пу дувар, као какви гранадири из пр шлог века.

„Зорко, Зорко . . . а шта је ов ако бога знаш?“ запита Младен. „К је овај дар-мар починио?“

„Драги Младене“, одговори супруга љубазно, ал' ипак мало зб њено. „Мамица мисли, да је ова лепше . . .“

„Овако лепше?“ повтори супр

„Зар не видиш, да ћемо се зими смрзнути овде код прозора, а лети ће нам сунце запалити мозак? У осталом, дете моје . . . ја не појмим, ал' ово је твоја, наша соба, а не твоје матере!“

Младен ома поче да намештај по старом намести . . . ал' га Зорка ухвати за руку и преклињаше га нежним гласом:

„Драги, рођени Младене, само данас не . . . увредићеш матер . . . само данас не . . . мени за љубав . . .“

„Не браним . . . нек' остане за данас овако!“ рече умирени супруг. „Ал' не појмим, шта се ова соба твоје матере тиче . . . допусти бар, да ове укочене столице наместим . . .“

У овај мах ступи гђа Смиљанићка у собу и затече свога зета, како намешта столице. Она га оштро погледа њеним укоченим грдним очима, које би и највећег јунака застрашиле, ал' Младен се чини и невешт.

Седоше за вечеру . . . Пуница једе ћутећки и достојанствено. Младену паде камен са срца кад су довечерали; сад ће се бар „бабе“ опростити, па ће моћи по вољи пушити и дембелисати. Ал' гле чуда! Сања-л' . . бдије-л'? Пуница се сместила са свим безбрижно на диван, извадила своје плетиво из џепа, намести наочаре на грдну носину и раширила се, као да мисли годиновати.

Младену памет да стане . . . Нема сумње, пуница је наумила да цело вече остане у њиовом друштву . . . Крв му узавре . . . радо би јој разјаснио: да јој није место у овој собици, да је њезина присутност сувишна и несносна . . . ал' се Зорки за љубав умири.

Зорка седи на столици крај мамице, а Младен се шета немирно по соби горе-доле. Он је намеравао, да он са својом женицом на дивану седи а сад га је заузела пуница са свим. Кад-кад погледа срдито гђу капетаницу. У свом праведном гњеву не може да појми, како је ова дугачка мршава женска дошла до имена Смиљанић. По његовом мњењу боље би јој доликовало, да се зове: натегача или ђерам!

Да забашури своју љутину, он запали цигару. Ал' тек што је два три дима повукао, а пуница поче својим дугачким носом шмркати . . . Испод наочари погледа најпре свога зета, па онда ћерку своју.

„Драги Младене“, рече Зорка тихо. „Не мој пушити . . . . мамица не може да поднесе дим!“

„Али Зорчице, та ти си ми сама рекла, да волеш кад пушим,“ одговори Младен.

„Јест, ја волем . . . ал' мамица...“ примети Зорка и погледа њежно свога супруга.

Младен се не може да реши, кога да жртвује . . . . цигару ил' пуницу. Најпосле ступи прозору, отвори га и баци — само цигару на сокак, пак се упути опет горе доле по соби. Крв му је узаврела, могао би у њој јаја обарити . . . . Стара је мамица врло лепо почела! Дакле ни пушити не сме у рођеној соби? Раширила се на дивану, као да је за њу купљен. Да је и помислити могао, да ће се тако догодити, он би узео стан чак у петом кату, бар би се пунице своје опростио; јер она се не може преко басамака пењати, будући је костобоља мучи.

Гђа Смиљанићка погледа и опет своју ћерку оштрим погледом, ал' ова се чини, као да је не разуме, или као да не ће да је разуме. Ал' мамица је повторително још оштрије погледа.

„Драги Младене,“ прошапута Зорка збуњено. „Мамица не трпи то шпартање по соби . . . ходи . . . седи до мене . . .“

Младен стисне срдито усне . . .

„Драге воље . . . зашто не . . . .“ рече и спусти се на столицу, да се мал’ није распала. Пуница га погледа испод наочари, презорно, и насмеши се пакосно.

Зорка зна врло добро зашто јој је супруг зле воље и употреби сву своју љубазност, да га развесели. И збиља јој пође за руком Она се шали и смеје, а гђа капетаница седи као окамењена. Да не плете прстима, мислио би човек да је збиља штатуа, ал’ врло жалосна штатуа.

У шали запита Зорка свог супруга, шта би најволео сутра за ручак. Мамица се баци оштро у позитуру и рече:

„Дете моје, ти заборављаш, да смо већ наредили, шта ће се сутра кувати.“

„Али, мамице . . . можда Младен жели . . .“ примети Зорка невино.

„Ћери моја! У уредној се кући не може свачија жеља специјално у обзир узети,“ пресече мамица даљи разговор, и плете даље.

Младен добује од љутине прстима по колену . . . Он би радо запитао своју пуницу: ко је овде господар, ал’ умиљат поглед његове женице умири га.

„Ја не ћу сутра ни ручати код куће!“ одговори Младен оштро. „Неки ме је пријатељ позвао на ручак. Дакле не води бриге о мени.“

Сахат на дувару изби десет . . . . Гђа капетаница устане, покупи своје плетиво и препоручи се од младенаца.

Младен одане душом. Зорка га загрли нежно, запали му својеручно цигару и почне га тешити. И збиља му брзо нестане гњева из груди . . . Ал’ кад је у кревет легао, дођу му на ум црне мисли . . . . Он се сећа свега, што је икад у свом веку читао и слушао о пуницама!

За неколико дана бијаше се тачно уверио о њеном значају. Она је горде и осетљиве ћуди, а уз то је радо заповедала и наређивала по свом ћефу. Она хоће да сама влада у кући; она живи у том уображењу, да јој Младен мора особито захвалан бити, што му је дала своју јединицу. Зорка беше збиља ретко девојче, ал’ њена мати... недај јој боже области! Она му истина увек каже: „Господар зете,“ а он њој, „госпођо пунице“, ал’ то је пука формалност.

(Свршиће се.)

ВЕЧЕРЊЕ ЗВОНО.

Када звони чини ми се
Да у мени дете спава,
Па се у сну цркве сећа
И невиних молитава.

Сећа с’ села око цркве,
И другова својих мили’
И ружичних дана оних
Што су давно одлетили.

Од миља му крило расте,
Радост шири пуне груди,
Па је срећно, задовољно
Док се, док се не пробуди.

А кад стане нежно звоно,
Јава прије грозна лика,
Дете буде дани мутни
И низ хладних споменика.

Гледа збиљу од пораза
Мушке борбе, зрелих лета —
Плаче, плаче, — та и љубав
Види с оне стране света.

М. П. Ш.

МАЛА РУСАЉКА.

(Х. Андерсенова прича).

(Наставак).

Венац јој беше тежак, и она би радо сав тај украс одбацила, само када би могла. Њени црвени цветићи из баште боље је красе, али сада мораде тако бити — друкчије није могла. — „С богом“, рече она, и узлете тихо као мехур на воду.

Сунце баш беше зашло, када она диже главу из воде; облаци се још сијаху као злато а поред њих дивно светлуцаше вечерњача звезда. Ваздух беше благ и пријатан, а море сасма мирно. Ту стајаше некаква велика лађа са три катарке, а само једно једино једрило беше подигнуто. Ваздух беше миран. Свуд, наоколо, по лађи, сеђаху морнари; сеђаху и певаху. А чим се поче сумрачити, упалише стотину шарених светила, која се по ваздуху лепршаху. Мала русаљка доплива баш до прозора од собе, и свакога часа, чим би је вода у вис подигла, могла је кроз окно на прозору погледати унутра у собу, где више њих сеђаху. Међу њима беше најлепши млади краљевић са великим црним очима. Не беше му више од шеснајест година. А баш тога дана беше му дан рођења, те с тога владаше оно весеље на лађи. Морнари играху, и када краљевић на кров лађе изађе, полетеше преко стотину ватромета у ваздух, те се створи светлост као дан. Мала се русаљка уплаши, па гњурну у воду. За тим на брзо главу подигне и учини јој се од варница, као да су све звезде са неба на њу попадале. На самој лађи беше толика светлост, да се могао и најмањи конопчић видети, а камо ли не човек. Како беше леп млади краљевић, са свима се руковаше и осмејкиваше, док се музика разлегаше кроз светлу ноћ.

Ноћ наступи у велико, али при свем том мала се русаљка не могаше одвојити од лађе и лепог краљевића. Шарена светила беху погашена, ватромет се не дизаше више у вис, а не чујаше се ни пуцањ топова. Међу тим, дубоко доле у мору нешто јако хукаше, али русаљка, сеђаше на води, те се нијаше, погледајући сваки час у собу на лађи. Но, и лађа се крену, једно за другим беху једрила разапета, таласи се покретаху, навукоше се велики облаци, а за тим севну муња у даљини. Спремаше се ужасна олујина. Морнари савише опет једрила; лађа се страховито нијаше на белом мору. Вода се подизаше у вис, као какав велики брег, и у мал' што не запљусну преко катарке; међу тим лађа се непрестано љуљаше као какав лабуд међ' великим таласима. Мала русаљка мишљаше, да је таква пловитба мила људма и да их забавља, али се морнарима није то тако чинило. Лађа шкрипаше и распуцаваше се, дебеле даске савијаху се

у пену на води, те се не сахрањујемо овде доле, међу нашим рођацима. Немамо бесмртну душу, па и тело мењамо: подобни смо зеленој трсци, која, кад се једном пресече, никада се више не може зазеленити. Напротив људи имају душу, која вечито живи, која живи и даље, пошто се већ тело у земљу претворило. Та се душа пење кроз чист ваздух у вис к звездама, што се тамо горе светлуцају. Као што се ми из воде изгњурамо, те видимо земље и људе, тако се она пење к непознатим светим местима, која ми никада ни видити нећемо". —

„Зашто и ми не добисмо бесмртну душу", питаше невесело мала русаљка. „Ја бих дала све моје године, што их имам да проживим, само да један дан будем човек, те да се тако могу надати и учешћа имати у небесном свету". —

„Ти несмеш о том ни мислити", рече јој стара. „Ми се осећамо млого срећније и боље овде, но они људи онамо горе". —

(Наставиће се).

М О Л И Т В А.

Кад јасногласна зазвоне звона,
Танани гласи небу им лете,
И моја душа горе се вине
Творче пред твоје дворове свете
Да моју малу молитву, топлу
Пред свето лице твоје донесе:
Помози боже тужноме Србу,
Да ропске ланце са себе стресе!

Доста је ваљда жртава било,
Доста је Србин проливо крви! —
Непуштај звери да српско племе,
То дично племе истреби, смрви!
Ако је Србин згрешио страшно,
Пето столеће ево каје се . . . .
Помози боже тужноме Србу,
Да ропске ланце са себе стресе!

Праведни судче! очинским оком
Погледај српску сироту млогу,
Погледај сузе несретне раје,
Што бујном реком потећи могу,
Па оштром муњом поразн, смлави
Те српске клете и грозне бесе! . . .
Помози боже тужноме Србу,
Да ропске ланце са себе стресе!

Гле у тавници сужнога роба,
Немоћан пада на камен голи,
При смртном часу подиже руке
Још хоће једном Богу да с' моли
Дигнуте руке вериге стежу — —
Молити богу Срб неможе се! . . .
Помози боже тужноме Србу,
Да ропске ланце са себе стресе!

У Печују.

Светозар Грубић.

М Е Т Е О Р И Т И

Од др. К. Прел-а.

Метеорити су одломци распалих светских тела. Метеорити у ужем смислу т. ј. они, што на земљу падају, изгледају као отпадци и то не само онда, кад се пролазећи кроз атмосферу распадну услед топлотом произведеног напрасног ширења заптивенога водоника и угљен-оксида, већ и кад целокупни падају.

По гласовитим истраживањима Шјапарелиовим не може се сумњати, да су и летеће звезде чврста тамна тела у облику комађа. Кад би била гасовита или

течна, морала би се по својој знатној брзини, — којој би опет морала одговарати температура, произведена отпором ваздуха, — већ кад наступе у гушће атмосферске слојеве, распасти, што не бива; даље, тада би онај у атмосфери заоставши њихов светао траг могао само прав бити, док је он у самој ствари посве неправилан — опажани су криви змијасти и таласасти, завојасти а по кад-кад чак и улазни трагови. Овакви трагови зависе од облика тела, што се крећу у средини, која им се одупире; а могућни су само код чврстих обрћућих се тела, која су неправилнога облика. Т. ј. кад снаге, које отпором ваздуха дејствују на њихову неправилну површину, произведу резултанту у правцу кретања, који се не слаже са правцем кретања тежиштне тачке, тада такови метеорити подлеже компоненти кретања, усљед чега облик пута њиховог може бити веома различан.

Већина метеорита, што на земљу пада, камења су и тек само стотинити део им је металан, али тако да од метеорског камења до чистога метеорског гвожђа постоји читав низ непрекидни и једва приметни постепени прелаза. Хемијском анализом ових тела нађено је до сада већ више од тридесет елемената, што се у земљиној кори находе, а њихов унутарњи строј показује, да се она образовала под сличним геолошким процесима, као и камење на земљи нашој. Метеорити су дакле, пореклом са светских тела, која су вулканску периоду преживела. У колико дубље у земљину кору продиремо, у толико је већа њезина сличност са метеоритима. Оливин, Херцолит и Серпентин, које у великим дубинама налазимо, подударају се готово сасвим са минералима у метеорита, а старе лаве са Хекле, као и са Вулкана на Јави, састоје се такође из аугита (угљо-киселог оксидића гвожђа, креча и магнезије) и анортита (угљене киселине, глине и креча) као и матеорити са Живинаса, Жонсака и Станерна, шта више они показују готово и исти размер у саставу своме. Само метално гвожђе метеоритско разликује се од земнога гвожђа, јер се не појављује чисто, но као руда или у једињењу са платином, док се чисто матеорско гвожђе налази у колосалном комађу,[1] али је основано и то мнење да се исто тако и у унутарњости земљиној налазе такове металне масе, пошто није само специфична тежина земље далеко већа од специфичне тежине њезине стврднуте коре; већ и сама појава магнетизма на земљи, даје нам повода да закључимо, да је земљино језгро метално.

Водоник, кисеоник и азот, нађени су усисани у метеоритима у огромним количинама. Гвожђани матеорит (жељезњак)[2] са Ленарта имао је у себи више од 85°/₀ водоника, а камени метеорити (Каменци)[3] у опште садрже веома много угљене киселине. Из овог се види, да су светска тела, од којих су метеорити отпали, такође преживела при распадању и своју нептунску периоду, да су она своја мора и атмосфере већ била посисала и досегла оно стање, које на месецу опажамо. Ово се потврђује и тиме, што су метеорити, који на Туфе наличе, испуњени многим сићушним опиљцима гвожђа, што Добре приписује редуцирајућем дејству водоника, па онда и хемијском анализом гвожђаног метеорита са Јаве, из којега се добило 20. пута онолико угљене киселине, угљенога оксида и водоника колико гвожђа

[1]) Метеорско гвожђе даје се познати, јер кад се изглади и са ма којом разблаженом киселином прелије, излазе на видик неке шаре што се зову: видманстетенове фигуре.

[2]) Жељезњаци су они матеорити, што највише гвожђа у себи садрже.

[3]) Каменцима пак, зову се такови матеорити, који су већином из самих разних минерала скопљени. Прев.

ствовали.“ Он је био у великом послу, ту се курисало на све стране. Ал за то је ипак приметио г. Целић, да га је једна од најлепших госпа почесто погледала умиљатим погледом, све се око њега налазила, а очи њезине чисто да му изјаве најнежније љубавне осећаје. Он је био пресрећан; а особито кад му је госпа полазећи кући на уво пришанула: „Господине Целићу, ја бих се желела с вама на само разговарати. Хоћете ли бити тако добри, да ме сутра на подне посетите. Дођите, имам тајног разговора с вама.“

Господин Целић изјави своју највећу готовост, пољуби је у руку с речма: „Њест предјел радости мојеја; пришествије моје ожидавајте тачно у определени час, госпожо.“ Самом себи рећи ће г. Целић:

„Дакле ипак! Ко би то мислио? Дакле и та горда пауница љуби ме у потаји!“

Нећемо да приповедамо, колико је госп. Целић сутра дан ујутру провео пред огледалом, доста то, да је он у уречени час дошао у стан оне госпође, пријавио се и пуштен био у собу.

„Г. Целићу,“ поче госпа мало збуњена, „чисто се кајем, што сам вас молила да дођете. Не знам да ли ће моћи преко мојих усана прећи речи, што би имала да вам их кажем и које ми леже на срцу. Хоћете ли се срдити, господине?“

„Ја сам усхићен, госпођо; изволите ми само ма издалека наговестити шта вам лежи на срцу, и ја ћу вас разумети. Умирите се, лепа госпо!“

„Пре свега“, настави госпа, „морам вас молити, да ником на свету не кажете, што ћу вам рећи.“

„Заклињем вам се, госпо, да нико неће знати.“

„Но“, продужи госпа, још једнако у забуни, „онда ћу се усудити. Ја имам једну пријатељицу — име јој морам прећутати —, ту пријатељицу љубим ја као сестру своју, па њу је постигла ужасна несрећа.“

Господин Целићево смешење поче ишчезавати, он се друкчијем разговору надао. Ал ипак примети:

„О сиротица!“

„Али несрећа као што знате, не долази сама! Услед те несреће, што је задесила моју пријатељицу, помислите само — изгубила је она своју лепу црну косу, а тек јој је двадесет и осам година, и оседила је, па можете мислити, до каквог је очајања дошла. Ја мислим да сам вам доста казала?“

„Милостива госпођо“, одговори г. Целић отромбољеним носом, „ја заиста не могу да погодим, шта ви управо хоћете?“

„Моја пријатељица“, настави госпа, „неће онако седа нигде да се покаже жива. Она се иселила из вароши и живи на салашу, а своју несрећу само је мени, као својој најбољој пријатељици саопштила. Ја сам јој саветовала, да зло своје покрије.“

„Ал зашто она то баш мени приповеда?“ питао се г. Целић и седео је као на иглама.

„То се зло да сакрити“, продужи госпа, „али ви знате како обична средства слабо помажу а и већином су шкодљива. А чули сте без сумње да је и недавно једна госпа умрла с тога, што је фарбала косу некаквим отровом.“

„Јест, јест, познат ми је тај жалосни случај“, одговори г. Целић.

„Јуче сам пак опазила, а и сада видим, како је ваша коса светла и црна, а уз то, како сте ви потпуно здрави!“

„Да, али шта ћете —“

„Познато ми је, да ви имате неки особити рецепт за бојадисање косе, што сте га ви наследили од свога стрица, који је увек имао лепу црну и сјајну косу, и да вам то добро чини.“

„Милостива госпо“, одговори г. Целић, који је из седмог неба пао, „то није истина, мене само оговарају —“

„Није истина, велите? Човек од педесет година, не може имати тако црне косе.“

„Али, молим, мени нема педесет година.“

„Ви сте дакле млађи? Е па то је и за вас несрећа што старији изгледате. Помислите, да ћете тим једну младу женску из очајања извести. Ја се обраћам на ваше срце, које је женскима увек наклоњено било. Ја вас молим — дајте ми рецепт ваш за бојадисање косе!

То је било и сувише за нашега г. Целића. Он се поклони и оде.

Најгоре је у целој ствари, што се тај цео случај дознао по вароши. После осам дана, дође к њему неки фризер и изјави му, да би се он могао за кратко време обогатити.

„Обогатити? А како?“ запита г. Целић.

„Ја вам уступам половину дохотка, ако ми дате препис рецепта, о коме се говори по целој вароши.“

Г. Целић није био тако паметан, да прими ту понуду, он фризера истера напоље. Из „А. В.“

ПРАКТИЧНИ СЕЉАЦИ.

У једном селу био је један једини ковач. Али му враг не даде мира, него учини некакав злочин и суд га осуди на робију. Ал ти се побуни цело село, јер је ковач у селу нуждан као кора хлеба. С тога сељаци подигну грају и не даду ковача затворити, него вичу судији: „Немој нам ковача затварати, кад само тог једног имамо, него ено ћурчије имамо у селу два, па боље затвори једног ћурчију, а ковача нам остави!“

У ПОМРЧИНИ.

Имао попа госта на ручку. Пред вече се наоблачи и поче ветар и киша. Попа не даде своме госту, који је био из оближњега села, да иде по овом времену кући, него га задржи на конаку. Пре него што ће ићи спавати, оде попа да види, јесу ли гостински коњи у штали намирени, а госту рече, да иде у собу, где су књиге стајале, па да изабере штагод да чита мало у кревету. Тек што гост уђе у показану му одају, у којој није било свеће, ал ти га нека књижурина лупи по глави, а из помрчине чује попадијне речи:

„Ето ти несретниче, то је за то, што си задрж'о ту вуцибатину на конаку!“

Попадија је то јест мислила, да је попа ушао у собу.

НЕМА СЛОБОДЕ.

Кад су недавно ухватили једног брацу, што је правио лажне банке и затворили, рећи ће један индустријалац огорчено: „Па каква ми је онда та хваљена слобода заната, кад ето тек што се нашао мајстор да прави банке, а они га одмах затворише“.

КАРАЂОРЂЕВА НАРЕДБА
ВОЈВОДИ ЛУЦИ ЛАЗАРЕВИЋУ.

1358. (Саопштио Ђ. Рајковић.)

Благороднiи Господар Луко!

Вам поздравлѣ;

По урежденiу Нашему у Тополй и Београду шалѣмо вам ово наше писмо, да вам буде пропис за увести нови ред, то јест вам се налаже, да вы у Шабачкой Нахiи једну компанiу войника од 250 люди изберете од задружнiи люди коиће Екзерцiр, на свако 25 људи по једног каплара вещег и на компанiу целу по једног да наречете, ито од заслуженiи и паметнiи люди да наречете, и у име божiе да пачнете нови ред уводити, и компанiу Ексерцирати, једноглавце немоите за сад дирати, нити кое какве скитаче, но сву компанiу люди да изберете од задружнiи люди кои ће моћи по неки зеiман без промене служитй, найпосле на вас осланямо — и уверенисмо даћете вы знати урадити. Храпу войником да се постарате издаватi од 10-га по једну оку леба, и по пол оке меса, а у Петке — скупйте пасулѣ из нахiе и свакам једнако да се преко Тефтера издае, и да буду рачуни чистй од ране, коясе воинником издавала буде. Впрочем вам свако добро желећи у Београду 22 Декемвр. 1808.

(М. П.) Кара Георгие Петровић
верх. коменд. и предводитель народа Сербскаго.

(М П.) Правителствующи Совѣт
Народны Сербскiй*).

*) Дакле се слово ј писало већином још и за карађорђева времена, као што видимо, да је и у овој краткој наредби на седам места употребљено! Од јерова ни помена нема. Р.

ВЕЛЕШКЕ.

(**Велика школа у Београду**). Министри на расположењу, г. г. Стојан Бошковић и Стојан Марковић постављени су опет за професоре вел. школе у Београду, и то први ће предавати општу историју, а други трговачко и меннчно право и науке о државној управи.

(**Земљетрес**). У Штајарској, Хрватској, горњој Угарској и још неким крајевима било је 23. марта о. г. изјутра земљетреса, које је трајало до 8 секунда и прилично јако било.

СИТНИЦЕ.

(**Опет о женама.**) Жена која нема те храбрости и одважности, да сваки па и најтежи положај са мужем својим сноси, несме се удати; јер ништ јој не даје гаранције да у таки положај неће пасти. — Лепа жена — без добра срца, леп цвет без мириса. — Мало људи воле лалу, ал љубичицу воле сви. — Жена нек не иште од мужа да после његове радње увек код ње седи. — Жена која васпитање деце своје мужу повери и на њему остави, незна свог позива и једнака је сахату без сказаљке. — Жена која нема поверења у свом мужу, изгледа као лађар без компаса на мору. У јавном животу је најбоља она жена, о којој се најмање говори. — Жена која много о врлини и верности говори, изгледа као дете, које је нешто узело па хоће да сакрије, те виче: „није код мене.“ **Лука.**

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

(„**Позориште.**“) Са доласком позоришне дружине почео је опет излазити и стручни позоришни лист „Позориште“, што га уређује А. Хаџић, управитељ срп. нар. позоришта. Лист овај улази сада у VI. годину. Излази свагда о дану сваке представе на по табака, и стоји за II. Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. Како овај лист знатно потпомаже нашу позоришну уметност, то га својски препоручујемо нашим читаоцима.

НОВЕ КЊИГЕ.

IV. издање задужбине Чупићеве. **Српске народне загонетке.** Уредио и издао Стојан Новаковић. На 8°. XXIII и 283. стр. — Са сликом Чупићевом челикорезном. Може се добити преко књижарнице Браће Јовановића у Панчеву, у којих је главно складиште за Аустро-Угарску; исто тако и преко српске књижаре браће М. Поповића у Новом Саду.

Цена је књизи **1 фор.** ау. вр.

„Le droit coutumier des Slaves Méridionaux d'apres les recherches, de M. V. Bogišić. Par Fedor Demelić. (Обичајно право јужних Славена, по испитивању В. Богишића, написао Феодор Демелић). Извод из „Revue de Legislation ancienne et moderne, francaise et ètrangère.“ (Преглед законодавства старог и данашњег, француског и иностраног) год. 1876. Paris Ernest Thorin, éditeur. Libraire du Collége de France и т. д. I. 8° 156. стр. — Цена књизи?

Наручити се може у српској књижари браће М. Поповића у Новом Саду.

О књигама овим рећи ћемо коју више други пут.

ОДГОВОРИ.

Г. Ђ. П. у З. — Живот Теодора Павловића описао је г. 1857. његов пријатељ и друг г др. К Пејичић и изишао је у засебној књизи (штампарија дра Дан. Медаковића у Н. Саду).

Г. М. П. у Г. — „Нероков зејтин“ се прави од цвета неранџиног (поморанџиног)

Гђц. Катици Н. у Т. — Изволите се обратити на дра Ђ К. Од њега смо и претплату за вас примили Надамо се, да ћете нам остати верни (т. ј. као предбројница).

Г. Ђ. Гр. св. у Ф. — Целу годину „Јавора“ од 1876. као и досадање бројеве овогодишњега „Јавора“ шиљемо вам по жељи вашој поштом.

Г. О. у Т. — Не брините се ништа Учињено је по жељи

☞ Овим бројем улази „Јавор“ у другу годишњу четврт. Да се не би ред у разашиљању листа кварио, молимо свакога, да претплату изволи што скорије обновити.

Нове претплатнике можемо послужити свима бројевима од почетка године. Цена на четврт године 1 ф. 25.

„Јавор“ од г. 1876. мекано увезан 3 ф., тврдо увезан 3 ф. 50 н.

Администрација „Јавора.“

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 15. У НОВОМ САДУ 10. АПРИЛА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„**Јавор**“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вреди.

СВОЈОЈ ВИЛИ.

Дан ми без тебе тавнији, дужи —
Пружи ми руку, ох пружи, пружи!
Да те из близа осетит' могу,
Да стишаш бољку дугу и многу,
Да мелем канеш на ране старе,
Да сузом гасиш срца пожаре
Димовном маглом што муте сјања
Полетних мисли и осећања.
Живота борба заман ме плаши
Ручица твоја кад ме се маши,
Страшила гадна губе се, гасе
Анђела кад те видим уза се.

Гледах ох гледах грозничком жари
Велика чуда, малене ствари;
Јунаштва смелих и дела срамних
Победу хуља, пораз очајних,
Јавор на гнусном пустоши творцу
А трнов венац на светом борцу!
И гледах, роптах, и ружих смело
Промисла вел'ког грозно начело,
Ал' заман — мутне очи ми прели
Капљичав пљусак од суза врели.
И дан ми поста тавнији, дужи —
Пружи ми руку, ох пружи, пружи!

Гледах по земљи — људи се муче
Бадава боре, бадава уче.
„Рукама празним мршаво госте
„Вас, радни, скромни и мирни што сте.“
И небу хтедох побећ' од људи,
Ал' мис'о заман свемиром блуди;
Потресу срце, помркну око
Безбројне звезде, небо широко,
И тражим тебе кроз мрклу таму —
Та страх је, страх је живети саму!
Дан је без тебе тавнији, дужи —
Пружи ми руку, ох пружи, пружи!

Истину тражих, ал залуд' хода'
Преко земаља, широких вода.
Тајнам' што живот бистре и муте
Нађох одавна засуте путе.
И наук многи биљка је била
Без свежа цвета, стабла и жила;
Није ми души мириса дао,
Није ме маштав уљуљат' знао.
Клонух — и умор тек тада мину
Кад твоје лице кроз опсен сијну.
Пружи ми руку, ох пружи, пружи,
Дан је без тебе тавнији, дужи!..

Милорад П. Шапчанин.

ЛЕК ОД ПУНИЦЕ

[illegible]

(Свршетак.)

[illegible] Младен је [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Чим Младен [illegible], да [illegible] [illegible] у [illegible] сахата одлази из ње- гове собе, а он намести сказаљку за читав сахат раније. На брзо приметила мамица и овај маневар па [illegible] сат по једанаест сахата. Младен почне опет да пуши, а пуница га мери во преко и кашљуца. Ал' [illegible], што се чини и невешт, него пуши и дими да му очи искоче. Најпосле се научи милостива госпа и на дим и не кашље више. Она врло добро опажа, да зету није по вољи, што седи у његовој соби, зато сад остаје по сахата дуже. Кад Младен пође од куће а он намести намештај по свом ћефу, а кад се врати он не може да позна своју собу.

Није ни четрнајест дана прошло, а пуница постала неограничен господар у кући. Без њеног допуштења не сме слушкиња баш ништа да у- ради, а Зорку сматра као малолетно дете. Мамица наређује шта и како ће се кувати, она зна све најбоље. Младен се чуди, како већ није пукла од превелике мудрости.

Млади супрузи не могу без ње ништа предузети и никакве забаве уживати. Кад науми Младен да иде са Зорком у позориште, ево ти им и пунице у друштво. Пођу-л' у шетњу, и пуница уз њих каска. Младен је тако на њу омрзао, да не може да је очима види. Да, кад на њу само помисли, нема три дана среће. Изгу- [illegible] је сад [illegible] [illegible] му пуница за [illegible] vis a vis седи. Чим га [illegible] [illegible] [illegible] очима, одма му [illegible] [illegible] у грлу.

Ал' све би он то још лако поднео ... само да му не квари Зорку док је он у дућану. Узалуд је Младен [illegible] Зорки, да би за мамицу и све њих најбоље било, кад би се она од њих одселила. Он је приправан, да за капетаницу плати стан, дрва, једном речи све што јој треба ... ал' Зорка не може да се одважи. она се боји своје матере. Не може да јој савест поднесе, да тако рећи своју матер отера од себе.

„Драги Младене,“ обичаваше на то рећи. „Ја не би бранила, кад би мамица сама изјавила, да хоће од нас да се одсели, ал' ја не смем ...“

Младен је добро утубио ове речи. Он није ни једну прилику пропуштао, а да не иде уз нос својој пуници; а она му је мило за драго троструко враћала.

Мамица воле топлу собу ... чим Младен кући дође а он отвори широм прозоре; волије помодрити од зиме, него пуницу у соби својој трпети. Ал' сад пуница долази у топлом ћурку на ручак и вечеру и кува му јела, која он нерадо једе.

Наједанпут се разболе гђа Смиљанићка ... Младен се осећао као у седмом небу. Он руча са Зорком без мамице, шњоме пије црну каву и не иде цело после подне у дућан, него пуши и дембелише. Кад је сутрадан лечник дошао, увуче га Младен у собу.

„Драги докторе“, запита га Младен, „Како је мојој пуници?“

„Не брините се . . . мало је назебла. За неколико дана биће опет здрава“, одговори лечник.

Младен побледи . . .

„Не, не докторе, варате се . . . Она је болесна . . . опасно болесна . . . чини ми се, да је и бунцала . . . да, да, она је за цело бунцала. За бога, не узимајте ствар олако . . . бар две три недеље мора у кревету лежати, а најмање месец два дана не сме из собе излазити. Молим вас докторе, реците јој тако! Она је врло болесна.“

Доктор је ово збиља гђи капетаници саопштио и сад мора Зорка дан и ноћ код болеснице да седи. Младен не виђа своју супругу по читав дан; а кад ју и види то бива само на неколико тренутака. Сад не ма скиме да руча и вечера, а у вече нема никога да се поразговара и нашали. У овом очајном стању једва чека да пуница оздрави, ма старе неугодности на ново почеле. Пуница је оздравила сретно, болест је мало ослабила, ал' нарав је иста остала, ако не још гора.

Младен је дочуо да његова пуница страшно мрзи нѝм свирку, а да сигурније успе у свом плану, почне се вежбати у гајде. Свирао је и дувао је у гајде дању ноћу, мал' што није и сам оглувио, док му комшије не поручише, да се окане гајда, јер ће му прозоре полупати. Младен мораде гајде напустити, чему се мамица од свег срца радовала; ал' млади супруг набави себи тамбурицу те поче непрестано ударати, да је пуница на скоро „нервозна“ постала. Да нечује то вечито тамбурање морала је памука у уши и мараму преко ушију мећати.

Младену је постала пуница несносна . . . Кад га посети у вече какав пријатељ или познаник, а милостива се госпа тако намргоди, да му други пут за цело неће доћи. Позове-л' ког друга на вечеру, онда за цело не ће бити вечера пре десет сахата готова.

Он је већ свашта пробао да се опрости своје пунице: ал' му она свагда вешто доскочи.

Кад је у њеном друштву, а он мисли да је у паклу. С' тога је сад врло редко код куће. Почео је већ и у читаоници вечеравати и тамо вечер провађати, ал' — наше за мало бијаше! На брзо му нестане кључ од капије из цепа; он наручи други кључ, ал' и овај му нестане већ трећи дан.

А местном боктеру дао је неколико шестака, да се што игда може дере испод прозора гђе Смиљанићке. Ал' зато опет мамица, баш кад он после ручка задрема на дивану, почне псовати слушкињу пред његовим вратима, те му тако растера сваки и најмањи дремеж. Младен је већ више пута у свом очајању наумио, да је отрује ил убије, ал' се бојао шкандала!

„Ох! благи боже“ повикао би више пута. „Како је могуће да ђаво роди анђела?“

Једног вечера опази Младен, да су пале наочаре гђе пунице на патос . . . случајно — бајаги! — стане ногом на њих и размрска их на сто парчади. Сутра дан хтеде по обичају цигару да запали, кад тамо — а цигаре све редом машћу намазане. Одма је знао чије је масло·

Младен случајно дозна, да се његова пуница ничега тако не боји и не гади, као . . . мишева. У вече дође кући и донесе собом леп мали кавез са неколико мишева. И он се гади ових животињица, ал' да се о-

*

прости своје пунице, не би се ни ромога дабе бојао! Нато извади једног мишића, да га покаже својој женици . . . Пуница се уплашено тргне . . . Наједанпут испусти миша, а овај скочи преко астала па се завуче под диван . . . Мамица врисне и побегне као бесомучна из собе; а Мла ден ухвати опет миша, милује и храни га мрвицама од леба . . . та он би га и целивао, само кад би га опростио пунице. Сад закључи, да ће од данас неговати и патити мишеве; јер мнијаше, да му пуница неће за цело више доћи. Ал' се јако преварио! Сутра дан ступи гђа Смиљанићка сасвим достојанствено у собу, са повеликом црном мачком на руци. . . Сад настане прави бој! Младен израчуна: једна мачка може дневно десет мишева потаманити, а он ће набавити нових двадесет; утамани-л' двадесет, а он ће донети четрдесет . . . ма отишло цело имање на саме мишеве!

Сретно је после неколико дана истерао пуницу из своје собе и радује се сјајном успеху. Пустио је све мишеве да трче по собама . . . мамица набави још једну мачку, намести две три мишоловке и мишомора, а Младен доноша сваки дан нових мишева, граорасти и бели, да, и једног парцова најпосле набави. Он је одлучио, да се до последње капи крви бори, ма морао мишеве чак из паришких и лондонских канала набављати.

Мамица не сме да се макне из њене собе, него заповеда и наређује Зорки и слушкињи из собе. Зорка се тужи супругу, да су мишеви грдну штету починили у кујни и по собама, да су већ и у ормане ушли . . .

„Нека их . . . нека све поједу, слатка женице!“ умираваше је Младен. „Све ћу ја то опет купити . . . Ал' дане, недеље и месеце, што ми је твоја мамица отровала, не могу више никад купити . . . Ја не попуштам, ма ме и самог мишеви појели!“

После неколико дана ватрене борбе јави Зорка свом мужу, да је мамица нашла себи други стан, и да ће се сутра одселити. Радосно и весело загрли своју женицу те скаче и игра шњоме као бесомучан по соби.

И збиља се сутра дан исели пуница.

У свом усхићењу поклони Младен својој женици врло леп огртач од кадифе и златан сатић. Убогом дому поклони пет дуката, а мишеве земаљском музејуму. Одма прве недеље оде са Зорком у цркву, да и милостивом богу благодари на избављењу.

Собе, у којима је пуница становала, даде на ново окречити и осветити, а из речника истргне листове на којима беше реч „пуница“. Неће ни да чује, ни да види ову реч.

Сад се тек осећа сретан, пресретан са својом милом Зорком!

Писац ових редака зна врло добро да ће му многа пуница замерити. Ал' је приправан да мушки и поднесе! Питање је, да-л' ће му замерити и добре пунице, које у кући своје деце благо и мирно управљају, које жртвују зарад своје деце све своје обичаје и назоре? . . . За цело не! . . . Е, па и ја велим: не сам ни са рђавим пуницама мислио зло! . . . Дакле — пардон!

Нови Сад 20. фебр. 1877.

Прерадио Милан Светозарев.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

ПРИБЕЛЕЖИО П. Ј. М.

VII. Јагода девојка.

Разболе се јагодина мајка,
Па дозивље Јагоду девојку:
„Ој Јагодо, мила ћери моја,
„Ти обуци руво девојачко,
„А на главу круну материну,
„Те ти иди за гору на воду;
„Донеси ми воде иза горе —
„Чини ми се, лакше би ми било.“
Он' облачи руво девојачко,
А на главу круну материну;
Па отиде за гору на воду,
Да донесе воде иза горе.
Ал на води Верес, добар јунак,
Поји коње, одмара соколе;
Око њега гологлаве слуге.
Он беседи Јагоди девојци:
„Не мут' воде, невестице млада,
„Не мут' воде, не плаш' ми соколе,
„Док не питам, чија ли си ћерка,
„Чија ћерка, чија ли љубовца,
„Чија љуба, а чија снашица?“
Ал говори Јагода девојка:
„Ја сам ћерка Вукашина краља,
„Мила сестра Краљевића Марка,
„Верна љуба Деспота јунака,
„А снашица Змаја огњенога.“
Па беседи Верес, добар јунак:
„Ој бога вам, моје верне слуге,
„Заит'те јој лађане водице,
„Заитите, на брег изнесите,
„За краљевство Вукашина краља,
„За јунаштво Краљевића Марка,
„А за љубав Деспоту јунаку,
„За страоту Змаја огњенога.“
Њега слуге верне послушаше:
Заитише лађане водице,
Заитише, на брег изнесоше:
Још јој даде младе пратиоце,
Пратиоца тријест и три друга,
Да јој није од горице туга. —
Кад је дош'о своме белом двору,
Верес пита своју стару мајку:
„Кад се, мајко, оженио Јова?
„Била му је на води невеста,
„Мила ћерка краља Вукашина,
„Мила сеја Краљевића Марка,
„А снашица Змаја огњенога;
„На њојзи је руво девојачко,
„А на глави круна материна.
„Па ја рекох својим верним слугам':
„„Ој бога вам, моје верне слуге,
„„Заит'те јој лађане водице,
„„Заитите, на брег износите,
„„За краљевство Вукашина краља,
„„За јунаштво Краљевића Марка,
„„А за љубав Деспоту јунаку,
„„За страоту Змаја огњенога.
„Верне слуге мене послушаше:
„Заитише водице лађане,
„Заитише, на брег изнесоше.
„Још јој дадох младе пратиоце,
„Пратиоца тријест и три друга,
„Да јој није од горице туга.“
Њему вели остарела мајка:
„То не беше деспотова љуба,
„Ни снашица Змаја огњенога,
„Ни сестрица Краљевића Марка,
„А ни ћерка Вукашина краља;
„Већ то беше Јагода девојка...
„Ала те је љуто преварила!“

VIII. Дукић Продан.

Фалио се Дукићу Продане
У кавани међу капетани:
„Учинићу, што сам наумио!
„Поробићу проданове дворе,
„Поробићу, огњем попалити;
„Заробићу проданову мајку.“
Што с' фалио, то и учинио:
Сакупио чету огњевиту;
Поробио дворе проданове,
Поробио, огњем попалио;
Заробио проданову мајку,
Терао је голу преко трња,

Терао је босу по камену,
Тер'о гладну преко горе чарне,
Тер'о жедну преко воде ладне.
Ал беседи продапова мајка:
„Што ме тераш голу преко трња,
„Што ме тераш босу по камењу,
„Што ли гладну преко горе чарне,
„Што ли жедну преко воде ладне —
„Проклета ти и мука и рана!"
Тек што она у беседи била,
Ал ево ти двадесет грађана
И пред њима два млада Продана;
Уватише Дукића Продана,
Везаше му руке наопако,
Бацише га на дно у тавницу. —
Тавновао три године дана
И четврте четири месеца;
А кад било о Ђурђеву данку,
Носи мајка листак од горице
Па му даје кроз тавнички пенџер:
„Ево, сине, листак од горице,
„Да ти знадеш, да је Ђурђев данак!"
А кад било о Петрову данку,
Носи мајка влат беле шенице.
Па му даје кроз тавнички пенџер:
„Ево, сине, влат беле шенице.
„Да ти знадеш, да је Петров данак!"
А кад било о Миољу данку,
Мајка носи белу лозу грожђа,
Па му даје кроз тавнички пенџер:
„Ево, сине, бела лоза грожђа.
„Да ти знадеш, да је Миољ данак!"
Ал беседи Дукићу Продане:
„Да се оћеш смиловати, мајко,
„Да м' изведеш пред двор на сунашце!"
А мајка је срца милостивна,
И за својим сином жалостивна —
Изведе га пред двор на сунашце,
Простире му мекану постељу
Поширoку па и подугачку:
Ту метула Дукића Продана
А њој Продан тијо проговара
„Да се оћеш смиловати, мајко,
„Да м' опростиш и муку и рану!"
То говори, а с душом се бори,
То изусти, па душу испусти.

МАЛА РУСАЉКА.

(Х. Андерсенова прича).

(Наставак).

„Ја ћу, дакле, умрети и као пена се по мору расути, нећу слушати свирку таласева, нити ћу моћи видети лепо цвеће и сјајно сунце. Зар не могу што учинити, па да добијем ту бесмртну душу?" —

„Не, рече Лара, само када би те какав човек толико љубио, да би му била нешто више и од оца и мајке, када би само на те мислио и сву своју љубав теби полагао и за жену те узео: онда би његова душа прешла у твоје тело, те тако би и ти добила учешћа у људскоме блаженству. Он би теби дао душу, али оју неби изгубио. Но, то ни- може бити. Што је овде у мору, баш најлепше — твој реп, тамо на земљи то мрзе, а то за то, што боље не разуму. Код њих човек ако хоће да је леп, мора имати два незграпна подупирача, која они називљу — ногама."

На то уздахну мала русаљка и жалосно погледа на свој реп.

„Будимо веселе" рече Лара, „скакаћемо и играћемо за триста година, колико имамо да проживимо, а то је за цело доста дуго време; али, у толико се можемо доцније боље одморити. Вечерас имаћемо игранку."

Беше то свечаност, какву ми овде на земљи не можемо ни замислити. Кров и зидови од велике дворане за

играње, беху од дебелог али прозрачног стабла. Више стотина љусака шкољкиних, црвених и зелених, беху поређане по зидовима. Плаветникаста светлост, које целу дворану обасјаваше, просијаваше и кроз зидове, те тако цело море с поља беше осветљено. Око стакленог зида могаше се видети, где пливају сијасет риба, великих и малих; на некима се сијаху љуске, пурпурно цвеће, а на другима беле и жуте, као сребро и злато. Посред дворане тецијаше широка река и на овој играху и певаху морски људи са својим женама. Тако лепих гласова немају људи амо на земљи. Од свију најлепше певаше мала русаљка, пљескаше јој цео двор. У овом тренутку обузе је радост, јер знађаше, да има најлепши глас од свију, како на земљи тако и у мору. Но, на мах јој паде на памет мисао о горњем свету, не могаше заборавити лепог краљевића, па се стужи и ожалости: што и она нема бесмртну душу као и он. С тога се истрже из наручја својега оца, и док све беше у весељу и praisеванци, она сеђаше невесела у својој баштици. Ту зачу ловачки рог, где кроз воду јечи, па помисли: сад плови безбедно тамо горе онај, о коме вечито мислим, и у чије бих руке могла срећу својега живота положити. Све ћу прегорети, само да њега и бесмртну душу добијем. Док ми сестре играју тамо у замку, отићи ћу морској вештици, да од ње помоћи и савета потражим и ако сам је иначе свагда избегавала."

На сада пође мала русаљка из своје баштице право к беснећим вртлозима, иза којих становаше вештица. На путу не растијаше цвеће ни никаква друга морска трава, само се голи песак уздизаше према вртлозима, где се окреташе и све што дохватити могаше, носаше собом у дубљину. Кроз оваке вртлоге мораде она проћи идући к морској вештици. Ту беше дугачка мала стазица преко неког блатишта и иза овог, у сред чаробне шуме, стајаше кућица, у којој вештица живљаше. У место дрвећа и шумарака, на овом путу бејаху наслагани полипи — пола животиње а пола биље — који изгледаху као змије са стотину глава. Све што год у мору дохватити могаху, полипи стегоше својим протегљивим рукама, тако, да више никако и не пустише. Ту стаде врло уплашено мала русаљка, њено срце дрхташе од страха; беше готова да се врати, али помисли на краљевића и бесмртну душу, те на један мах доби храброст. Своју дугу косу тврдо обавије око главе, да је неби могли полипи дохватити, обе руке склопи на прса, па пролети као риба, међу мрске полипе, а ови пружаху за њом своје дуге руке, које чврсто држаху све, чега се само дочепати могаху. Људи, који дубоко у мору беху потонули, изгледаху у тим рукама бели — костури. Точкове од лађа, катарке, костуре од земних животиња, па и једну русаљку држаху полипи у својим канџама. А ово се учини малој русаљци готово најужасније.

На средини баровитог места, где се змије превртаху, беше подигнута кућа од костију потопљених људи. Ту сеђаше морска вештица, хранећи из својих уста некакву жабу, баш као оно људи што дају шећер канаринци у кавезу. Гадне водене змијурине она називаше својим пилићима, и допушташе, да јој миле по гадним недрима.

„Већ знам шта хоћеш", рече морска вештица, „то је истина лудо од тебе, али ти идеш својевољно на

сусрет несрећи. Ти волеш да реп са себе збациш и место њега добијеш, као и у људи, два подупирача за ход, да би се тако могао млади краљевић у тебе заљубити, те да добијеш и њега и бесмртну душу.“ При том говору вештица се тако јако засмеја, да су јој и змије и жабе попадале на земљу и ту се у котур увијале. „Ти баш долазиш када треба, настави она, већ сутра, кад би се сунце родило, неби ти могла помоћи, док неби опет једна година прошла. Справићу ти известан напптак, са којим мораш још док се сунце не роди, на земљу испливати, тамо на обалу сести и попити га. Тада ће нестати твојега репа, и он ће се претворити у оно, што људи зову ногама. Ти ћеш у том осетити бол, као када би те какав оштар мач пробо. Сваки, који те види, казаће, да си најлепше дете што је икада човек могао имати. Онда ћеш моћи ходити и ни једна играчица неће се моћи тако лако покретати као ти. Али, сваки твој корак учиниће ти се као да по оштром ножу идеш. Ако хоћеш све ово да претрпиш онда ти могу помоћи.“

„Хоћу“, рече дркћућим гласом мала русаљка, помишљајући на краљевића и бесмртну душу.

„Али, промисли се“, рече вештица „када добијеш човеков облик, онда не можеш више никад на ново постати русаљка. Не можеш се више никад повратити твојим сестрама и оцу. И ако не задобијеш љубав краљевића, нећеш добити ни бесмртну душу. Прво јутро, како се он са другом венча, твоје ће срце пући и ти ћеш постати пена на води.“

„Ја то хоћу“, рече мала русаљка, па побледе као смрт.

Али и мени мораш платити за мој труд, рече вештица, а то није мало што ја захтевам. Ти имаш од свију овде на дну морском, најлепши глас. Њим мислиш да њега можеш опчинити, али тај глас мораш мени дати. Оно, што као најбоље имаш, хоћу ја да узмем за мој скупоцени напитак, јер моју сопствену крв морам ти у њему дати, да би напитак био јачи.

„Но, кад ми глас одузмеш, рече русаљка, шта ми онда остаје.“

„Лепо лице, рече вештица, диван ход и ватрене очи, а с овим можеш лако човеково срце задобити. Сад, ако ниси изгубила храброст, а ти исплази језик, да ти га одсечем, те да се тако наплатим за моје услуге, а ти да добијеш снажни напитак.“

„Нек буде“, рече мала русаљка, и вештица пристави котао, да се кува чаробни напитак. Пара, што излазаше из котла извођаше најчудноватије ликове, који би могли у човеку страх и ужас произвести. Свакога тренутка бацаше вештица нове зачинке у котао, а кад стаде врити оно беше као кад крокодил плаче. Најзад беше напитак готов и изгледаше као најчистија вода.

„Ево, узми га, рече вештица, давајући јој напитак и одсече малој русаљци језик те ова онеми — ни певати ни говорити.

„Ако би те хтели полипи ухватити, кад се натраг враћала будеш, рече вештица, ти само баци на њих неколико капи овога напитка и њихове руке одма ће се уклонити.“

Но, то није нужно било, јер се полипи уплашено повукоше натраг, чим опазише светли напитак, што се у русаљкиној руци блисташе као звезда. Она мирно прође кроз шуме, блатиште и вртлоге.

Идући тако мала русаљка погледаше на замак својега оца. У вели-

кој дворани буктиње беху угашене. Сви већ безбрижно спаваху, али се она ипак несмеде приближити к њима. Наумила је да их навек остави — а беше нема. Учини јој се, као да ће јој срце пући од жалости. Прикраде се к башти, па узбере од свију сестара по један цветак, што им више главе растијаше, баци хиљаду пољубаца на замак, па се попе у вис кроз плаво море.

Сунце се не беше још родило када угледа замак краљевића. Она се попне на лепе мермерне степенице. Месец врло сјајан изгледаше. Мала русаљка испи оштар, горући напитак, и учини јој се, да јој кроз тело прође двосечни мач. Она паде у несвест и лежаше као мртва. Када се засија над морем сунце, она се пробуди и осећаше јаки бол — али баш пред њом стајаше лепи краљевић. У њу беху упрте његове црне очи, а она своје погледе обори к земљи, и опази да више нема рибњег репа но мале лепе ножице. Али беше гола, с тога се покри својом дугом косом.

Краљевић је запита: ко је и одкуд је ту дошла, а она га само љупко погледаше својим плавим очима, за тим се стужи — немогаше му говорити. Он је узе за руку и уведе је у замак. Сваки корак учини јој се, као да иде по самим иглама и оштром ножу, баш исто онако, као што јој је вештица говорила Но, шта беше њој до тога, њена рука беше у његовој, с тога корачаше лако као сапунски мехур. И он и сви други који беху у замку, зачудише се њеном дивном и гипком ходу.

Мала русаљка обуче скупоцене хаљине и беше у целом замку најлепша — но само нема, те не могаше ни певати ни говорити. Ропкиње, обучене у злато и свилу, певаху пред краљевићем и његовим родитељима. Једна од њих певаше најлепше. Краљевић јој пљескаше и на њу осмејкиваше. Мала се русаљка сневесели — она је знала некада млого лепше певати. О! кад би он знао, мишљаше она, да сам мој глас дала за навек зато само, да сам код њега. —

(Свршиће се).

ЈОВАН БАРТ.

(слика из живота).

У старије време није још никад било млатније ратне марине, него што беше у Француске под чувеним министром Лудевика XIV., грофом Колбертом. Све до битке код Ла Хога, 21. маја 1692., била је француска ратна флота јача од поморских сила свију осталих народа, па и од саме енглеске. У оно доба бројала је она 101 линијску лађу, међу којима је било осам са сто топова, а министар није штедио трошка, да добије најбоље људе за војнике, па били они ма које народности. Те тако се велики део морнара састојао из људи свакојаке врсте. којих су се душмани јако бојали, али су их уважавали са њихове ваљаности у рату.

У Динкирху живео је тада један сиромашан рибар по имену Еманујило Барт, овај је имао јединца сина, који му је још као дечак од 12 година помагао у његовом тешком послу. Кад је овоме било 15 година, побегне он од оца, и оде на холандску лађу, где се одликовао као

вредан и неустрашив морнар. Баш када је букнуо шпански насљедствени рат, ступи Јован Барт, пун смелости и частољубља, у француску војену службу, и добије на једној лађи место подкорманоша. Но као што је већ било у оно време, а, и читав век касније, скоро у свима европским земљама сматрала се флота и сувоземна војска као помодна нека институција, у коју су се племићи примали, и тако Јован Барт, као човек скромног грађанског реда, никако није могао постати официром.

То га јако расрди, и Јован Барт науми, да на своју руку ратује. Он нађе неколико имућни људи, који о свом трошку саграде и наоружају једну гусарску лађу (Kaperschiff), а управу над њоме повере Барту. Не потраја дуго и ова мала лађа постаде ужас за непријатеље и Бартово се име прочу на све стране. И Лудевик XIV. чује од Комберта за јуначкога Барта, па закључи, да му понуди официрско место у краљевској поморској војсци. Барт прими понуђену му почаст, али буде тако несрећан, те га у једном боју ухвате Енглези, који су били бројно јачи, и одведу га у Плимут. Но он умакне одатле на врло лукав начин и пребегне на трошном рибарском чамцу преко канала у Француску. Краљ се на ово смело и дрско дело тако јако зачуди, да га је одмах наименовао капетаном, а уједно заповедио, да му се у Верзаљу лично представи.

Може се мислити, какво чудо снађе краља, који је строго пазио на етикецију, кад му врховни придворник јави, да у предњој соби седи неки човек па пуши, и да га ни опоменама ни претњом не може присилити да остави лулу.

„Ma foi,“*) повика краљ, „мени се чини да ћу ја решити ту загонетку. Ту ил мора бити ђаво, или Жан Барт!“ И доиста не беше нико други до Јован Барт, коме није била позната дворска етикеција. Било му већ досадило дуго чекање у краљевом предсобљу, те је од дугог времена запалио лулу и мирно пушио.

*) Вере ми!

И ако је овај дочек у Верзаљу за Барта било одликовање, што му је ласкало, ипак се јако једио, што је краљ за време аудијенције разговарао скоро само о његовој незгоди, што га је тада била снашла, а после о његовом срећном бегству; те с тога науми, да претрпелу срамоту спере каквим новим смелим делом. Седне на своју фрегату; па отплови управо под Динкирхен, што су тада Енглези били опсели. Овде у сред најжешћег боја, који се на скоро заподео, опази он, да му је синчић од десет година, који је стајао поред њега, почео дрхтати кад стадоше пуцати и ударати непријатељска танад. И одма заповеди, да усред најгушће кише од ђулади привежу дечака за велику катарку. И то је помогло. Од тога је часа мали дечко у најжешћој ватри, а после и у свима опасностима показао непоколебиву ладнокрвност. Барт отме Енглезима пет лађа, потуче холандеску флоту са раном, уништи четрдесет трговачких лађа и сачува Французима Динкирхен, довозећи изгладнелој вароши брашна и ране.

Лудвига XIV. то јуначко дело тако обрадује, да је Барта подигао у племићки сталеж, и опет га позвао у Верзаљ на личну аудијенцију.

Овде дочека краљ скромног морнара у сјајном кругу својих отмених великодостојника и дворских каваљера.

„Капетане Жан Барте,“ рече му краљ, „ја сам вас наименовао за команданта једне ескадре.“ *)

„То је ваше величанство врло добро учинило,“ одговори са свим мирно наш морнар.

* Ескадра, мала флота.

Кавађери и саветници, што су стојали унаоколо, држали су оваки одговор за врло неучтив, и све се очи управише на краља; нека су се опет смејали, и охолим очима мерише негдашњег рибарског сина из Динкирхена. Али Лудевик погледа господу очима, те им њихову веселост претвори у збиљу, и охолост у понизност. За то пружи морнару руку, да је пољуби, па ће онда, окренув се својим великашима, оштрим нагласком рећи: „Господо, овај велезаслужени официр зна шта вреди, и он је одговорио, као што и доликује таковом човеку.“

Поред највеће смелости беше у Барта непоколебиве ладнокрвности и присутности духа, што га је често избавило из најочајнијих прилика. Тако је једном крстарио са својом фрегатом, па пошто је ухватио неколико непријатељских лађа, отплови у неутрално пристаниште Берген у Норвешкој, да оправи своју оштећену лађу. Овде се састане са неким енглеским капетаном, који је такође тога ради потражио исто пристаниште. Када се једнога дана Барт шетао на копну, сретне га Енглес и поздравивши га учтиво замоли, да му се придружи. „Радујем се,“ рече Енглес, „да сам се састао са славним капетаном Бартом, јер сад се бар смем надати, да ће ми се испунити моја и давнашња највећа жеља, а та је, да се огледам с њим у боју, лађа против лађе.“

„Немам ништа против тога, и стојим вам свагда на услузи,“ одговори Барт. „Као што ми се чини, ваш је брод она фрегата тамо преко на крај пристаништа, лепа лађа, имао бих је воље под мојом заставом одвести у Брест.“

„Допустите ми, да за сад још посумњам у ту победу,“ рећи ће Енглес. „У осталом вам је слободно, да лађу сасвим тачно прегледате, па тога ради мислим, да ми не ћете одбити мој учтив позив. Капетане Жан Барте, капетан Хопе узима себи част, позвати вас сутра на ручак, па ако вам за тим не буде противно, отпловићемо даље на море из ове неутралне воде, да се мало гвожђем прочастимо.“

„Учтив позив никад не одбијам,“ уверавате Барт. „У осталом не видим, за што не би два поштена непријатеља испили неколико флаша вина, пре него што се побију? Прима се, господине друже, — ја ћу доћи, па ћемо онда покушати, ко ће одржати мегдан!“

Сутра дан Барт није дао дуго чекати на себе, и Енглес га дочека на свом броду с одликовањем. Јели су, пили су, ћеретали су, а час је за часом пролазио. И тако дође и ручку крај, кад Барт примети, да остали гости, официри енглеске фрегате, са својих места поустајаше и њега опколише!

Капетан се са победоносним осмејком окрене своме госту.

„Господине друже,“ рећи ће он, „чудим се, да сте се ви као мудар и обазрив вођа, као што се о вама проноси, тако лако дали уловити. За то чујте, ја сам се заклео, да ћу најопаснијег непријатеља мога народа, вас капетан Барте, у ланцима довести у Лондон. Дајте ми ваш мач — ви сте мој заробљеник!“

„Јован Барт мету на сто своју чашу, коју баш беше испио, устаде са своје столице, и пође мирним корацима према дувару од лађе, где су кроз прозоре два топа на поље вирила. По тадашњој уредби стајао је између оба топа сандук са џебаном, покривен ћилимом, а био им је уједно место стола. Брзо потрза Барт пиштољ из џепа па га напери управо на тај сандук са џебаном. Енглеси пребледише. Нико не смеде дићи руке на човека, за чију су страшну одважност били знали.

„Јесте ли се томе надали, господине друже,“ запита Барт са свим мирно, окренув се енглеском капетану. „Али ви-

дите, Барт се не да тако ухватити, као какав глупак!“ Сваки на своју столицу, рекох вам — и ко се макне на другу страну, тај нека очита своју последњу молитву; јер тако ми светога тела Христова, ко пружи руку на мене, даће знак, да ова одаја с нама свима одлети у ваздух!

Енглези стојаше заплашени и збуњени. А Барт даде белом марамом знак кроз прозоре од топова, и одма за тим зачу се веслање и хура! што викаше Бартови момци, који су по заповести свога капетана држали спремне чамце и за случај каквог издајства добили нужна упутства. За тили час попеше се ови на енглеску лађу, која сад беше без свога вође, и ослободише Барта. Још је сунце високо сјало на небу, тада се могло видети, где две фрегате са пуним једрима плове к западу, једна посаше до половине катарке енглеску заставу, над којом се високо вила француска флага.

Велико поверење, што га је Лудовик XIV. имао у Јовану Барту, беше повод, те је овај г. 1697. добио заповест, да Луја Бурдона, принца Конти, који је био изабран за пољског краља, на својој лађи одведе у Хелзингер. То није био лак посао, јер неко је потказао Енглезима, каква се отмена особа налази на лађи, те то их подстицаше, да ухвате француску лађу. За цело време свога путовања имала је скоро непрестано да издржи нападаје, но којима је она вештином свога вође и храбром одбраном сретно избегла. Једну тешку енглеску фрегату, Барт је на том опасном путу у море потопио, тако, да су се сви морнари на истој лађи подавили. А када су већ после разне борбе и опасности стигли близу пристаништа, у које ће упловити, пружи принц храброме бродовођи захвално руку, и изјави му своју вељу радост, што је умакао својим душманима.

„Ваше краљевско височаство, није се требало бојати, да ће вас ухватити,“ одговори тешећи га честити капетан. „Ја сам мога сина са упаљеном лунтом послао у одају где је барут, и он би тамо чекао само на знак, ако би све пропало, да сви заједно с лађом одемо у ваздух.“ На оваку неочекивану утеху букавни се принц тако страшно уплашио, да је пребледио и ућутао. А своме краљевском рођаку у Паризу дао је на знање, да ће се добро узети на ум, по други пут путовати преко мора са Бартом, јер у том је морнару сам ђаво.

Кад се учинио мир, повуче се Барт у Динкирхен, где је г. 1702 умро, и где су подигли споменик.

По немачком. * * *

ДОПИС О ПРЕДАВАЊУ ЛАЗЕ КОСТИЋА У БЕЧУ.

Др. Лаза Костић предавао је јуче у овдашњем „ученом клубу“ („Wissenschaftlicher Club“): „О женским карактерима у српској народној појезији.“ „Ueber weibliche Charaktere in der serbischen Nationalpoesie.“) Било је доста одабране публике по што на клубовна предавања само клубовни чланови и понеки гости приступа имају. Но ваља и то да споменем, да би слушалаца још и више било, да није многе одвраћао предмет Костићевог предавања, јер се не могаху отрести предрасуда што им уливаше мржња према свачем, што је српско и словенско. Па и међу присутнима испрва беше млоги, који се смејаху и спрдаху и који као да су само за то дошли, да виде и да се радују „бламажи“ тога дрзновеног Србина, који се усудио, да у бечком „научном клубу“ предаје о „српској народној појезији“. Па и у самом одбору — који је само г. Каницу за љубав одобрио ово предавање —

било је више од половине одборских чланова, који предсказиваху, да ће се предавач са својим предавањем „блампрати“, и да ће ова „бламажа“ бити добра лекција онима, који би у будуће хтели да предају о таковим и сличним стварима.

Но у колико је више тешкоћа испрва било, и колико је предавач испрва више и љућих непријатеља имао, у толико је доцније славио тим већи триумф, пошто је на овом одиста клизавом, и као што смо видели и подривеном земљишту сјајно мегдан одржао и тиме осветлао образ и себи и нама и читавом српском народу, чију је појезију странцима приказао тако разумљиво и лепо, да је сваки, па и највећи противник признати морао, да је овај народ више нешто него само зрео за такозвану европску културу.“

Овом смо приликом нашег Лазу чули први пут предавати на немачком језику, и морамо истини у хатар признати, да смо ми били изненађени предавањем, које је по саставу свом, по спољашњем облику, по краткоћи и јасноћи својој, по избору наведених примера, по досетљивости, оштроумности и вакредној диалектици предавачевој, како у целини, тако и у појединим својим деловима било савршено. Видило се, да је предавач својски проучио предмет, о ком је говорио, и да је добро промислио ствар и сваку поједину мисао, чак и поједине речи, на ваги измерио, само како неби никоме, па и најстрожијем критичару, повода дао, да му пребаци, да је био непажљив или дрзак.

И заиста, то не беше мала ствар, већ то беше прави „кунстштук“, што га је Лаза извео, када узмемо у обзир строго научан карактер клуба, у ком је говорио, и крајње нерасположење, да не рекнемо мржњу, немачке публике према предмету предавачевом.

Но Лаза је поред свег тога сјајну победу одржао, он је, ако не баш сву публику, то бар већи део публике преволео на своју страну, те му је при крају и највећи противник аплаудовати морао. А при том је потпуно одговорио захтевима естетичке критике, која је у овом случају једина позвана била, да своју пресуду изрече.

Свако се то чудио необичној досетљивости и фином хумору, којим је предавач предавање своје зачињао и тиме интересовање и пажњу публике не само за предмет, него и за личност предавачеву потенцовало. Један од најлепших момената у Лазином предавању, била је паралела између љубави Омера и Мејриме с једне, а Шекспировог Ромеа и Јулије с друге стране. А најсавршеније и управ најкласичније сравнење било је оно, када је упоредио српску са грчком и римском матером.

Према величини племенитости и доброти мајке Јевросиме, чисто је изчезнуо онај нимбус, који је до сада увеличавао претерано љубећу и слепо одану матер, какву нам Омир приказује, и ладну, само отачбини својој одану, управо неприродну матер римског Кориjолана. Овај моменат у предавању Костићевом за цело је био најлепши и најизрађенији, што је у осталом и публика осећала, јер га је са подугим аплаузом одликовала. Нећу даље да говорим о томе, јер би ме далеко одвело, и јер знам да ће и онако ово предавање и на српском језику се публиковати и то у „Летопису“, а у изводу и „Српској Зори“, те ће се читалац тамо све боље и тачније наћи, него што сам ја у стању слабим својим пером све то испричати.

Нека је при крају само толико речено, да је Лаза врло добро урадио, што се већ једном одважио, да пред страну публику изнесе то дивно цвеће из богато врта наше народне појезије, те да га упозна и да једном увиди, да има право ако о нашем народу суди по онима, који

из мржње према нама износе којекакве лажи и који поричу, да немамо културне способности, те нити смо, нити можемо бити културан народ. Само још желимо, да наш Лаза не охладни према читавој овој ствари, већ да и даље употреби прилику, која му се у Бечу указала, чим ће не само себи, него и народу српском хаснити.

У Бечу, 30. марта н. р.

Т. С. В. (Из Заставе).

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ДА ВАС БОГ САЧУВА!

Црта из ђаковања.

Ићи ћемо једног четвртка нас тројица код лукине тетке у Карловце, — он, Емил и ја. А кад ћемо се вратити, почео се већ сутон хватати. Е богме добро, те писмо и дуже остали поред онако добра шилера и лепих слатких залогаја. Сваки је понео собом по нешто. Лука неколико суџука, Емил једну мосаљку шиљерца, вели, причести ради; ја — е бога ми, сад не знам, шта сам ја био понео, али се добро сећам, да смо сва тројица имали још нешто и у глави... Елем било нас је шесторица, кад смо се вратили.

Како нам се друштво тако умножило, побојасмо се, е нам не ће друм бити узан, те се договоримо да најмимо једног таљигаша, да нас одвезе бар до кантара.

Дођемо до пиваре.

Још једне једите таљижице заостале. На њима седи Сремац. Ускакавчио ноге, обема рукама држи отрцану камџију на кратком вишњевом бичаљету, па швићка њоме свога пршу по репу а дрема. Прша, стоји као укопан, отромбољио главу и реп, па и сам као да нешто снева, те ће по кад-кад дубоко уздануnи, ама баш из дубине своје душе. Корисно кљусе. Памти више него госин најстарији син. Сећа се ваљда добрих старих времена, кад још није било конкуренције, кад се није у Новом Саду ни сневало о каквом омнибусу, те народни посланици о карловачком сабору ишли од Новога Сада до Карловаца и од Карловаца до Новога Сада на договор код теча Пере или бившег „сокола“ на таљигама. Еј, онда је и њему боље било а и његовом газди.

— Еј чича! — повиче Лука. — Пошто ћеш нас возити до Мајура?

— А колико вас има? — запитаће опет он, као канда и не види, да нас је тројица, или је можда и он видио шесторицу.

— Нас тројица!

— Хај?! повиче Сремац, отворивши мало боље чујно чуло.

— Нас тројица! — Продере се Лука. — Валда ниси глув?

— Нисам.

— Шта ниси?

— Нисам још данас имо пасажера.

— Па пошто ћеш нас возити?

— Хоћете сви?

— Сви да боме.

— Платите сваки три сексера.

— Није него ротква.

— Ја по то возим...

— Хајдмо, браћо, per pedes! — Рече Емил. — Пре ћемо отићи.

— Јок! — Одговори Лука. — Ја хоћу да ме Прша вози, па макар му и сам помого повући таљиге уз брег. — Дед', пријашко, — осврни се чичи, — реци што јевтиније.

— Па шта би ви дали?

— Доста ће бити тридесет крајцара од све тројице.

— Волијем скочити с Магарчевог брда

у Тенгер. И онако ми кљусе није цели дан ништа окусило. — Одговори Сремац.

— Еј наопако! И то ће бити подвоз. Ајд'мо, ако бога знате, пешке.“ — Рећи ће опет Емил.

— Најпосле, кад није друкчије, дајте сваки петнајст, па седајте. — Рече чича и сиђе с таљига, те баци ам на пршу.

Коњ, који се често за време погађања освртао, мргодећи се на нас, подигне главу, па узме свој обични „штелунг“.

Поседасмо на кола, па да се кренемо. Једва прши дође ћуд, те почне милити уз брег. Ал га је чича морао неколико пута опоменути дебљим крајем државета на дужност.

Тешком муком — било је ту и повуци и потегни, док се узвезосмо уз брег. Таман пође Прша мало брже, јер га и таљиге саме почеше гонити, кад се стадоше спуштати с брега, а чича узеде навијати свог холог хата натраг.

Ми ћутимо, да видимо, шта ће да буде. Ал он наједаред заустави коња, па сиђе с кола.

— Силазите доле! — Повика нама.

— Шта је? — Повичемо ми, мислећи да се није што откинуло или покидало, јер све беше трошно ко бабини зуби.

— Доле, кад ја кажем! — Повиче опет Сремац, ко канда има пред собом рекруте, а он да је господин лаћман.

— Да није чивија испала?

— Не ће та испасти; не бој се!

— Ваљда се није Прша предомислио? — Рећи ће Лука.

— Та то није кантар. — Рекох ја.

— Видим ја да није. — Рече он. — Него то је доста за петнајст крајцара.

— Е дабоме да! — повиче Лука.

— Ваљда не ћеш ти меви судити с мојим коњем и колима. — Одговори Сремац, па пребаци камџију преко леђа, те стаде са свим ладнокрвно.

Е шта ћемо сад? Платили смо му напред, што смо погодили, па сад опет да идемо пешке — лепо смо накаљали. Неда се чича ни осолити.

— Доплатите, — вели, — још по петнајст крајцара, па ћу вас одвести до кантара.

Не имадо смо куд ни камо, него му обећамо и то.

Седне чича на таљиге, па потера даље. Трапа коњиц све ногу пред ногу.

Кад дођосмо до варадинске чесме, повика кочијаш кроз зубе:

—. Ш'оха!

А коњ стаде, ко да једва дочека.

— Та ваљда не ћеш још и појити коња? Ето је већ мрак. — Повиче Емил.

Сремац ћути, ништа не беседи, већ испреже коња, па хајд њим на валов.

Е да вас бог сачува таке вожње!

Шта смо друго знали, него испружимо ноге преко лотре, поскидамо шешире те станемо ладити угрејане главе.

У бари с десне стране брујао је диван концерат четвероножних славуја у свима могућим варијацијама, да је милина било слушати.

Једва у нека ево и кочијаша. Упреже на ново свог верног коњица, те се кренемо на далеки — заиста далеки пут.

Пустио Сремац свог пршу, а овај иде, како је њему воља, да је чича имао довољно времена напунити лулу, запалити дуван, турити камиш у зубе, забости камџију у сено и — са славом задремати.

Е заиста смо имали доста времена мислити о жизни будуштија веков. Емил је почесто вадио мосаљку из џепа, те се и више пута причести без попиног благослова. Ја сам мислио, да вечног воспоминанија ради опишем то путешествије. А Лука — е он се, као одувек практичан човек, држао садашњости.

Кад ћемо да дођемо до пред кантара пришануће нам:

— Хајд за мном!

Па пребаци ногу преко ниске лотре, те се наједаред нађе на земљи, с оне

стране долготерпељивости, т. ј. на путу којим ћемо пре доћи до Новога Сада, а да задржимо још обећану половину путнога трошка.

„Ко је јунак и узда се у се, нека скаче“ — доле са таљига. „Ко би јако јунак био“, те неби сљедовао лукиним трагом. За тили часак, „и ево нас на другојзи страни“.

Сремац задремао, па се и не осврће, само чини ми се, Ирша лакше одану.

— Сад ћемо одавде пешке. Пре ћемо ми у Нови Сад него чича до кантара. — Рече Лука, а ми убрзамо кораке — ђачки.

То је био резултат лукиног мударствовања.

Шта је Сремац рекао, кад је видио да никог нема на таљигама, не знам вам казати, али рекох и онда, па и сад:

— Да вас бог сачува таког путовања!

П. М.

У КРЧМИ.

Гост. Ово месо не могу ја јести — та то удара. **Крчмар.** Како то, та пре осам дана вам је пријало месо. **Гост.** Јест, онда је било врло добро. **Крчмар.** Па како да вам сад није по вољи, та то је о д о н о г и с т о г м е с а!

ГЛУМИЦА И КРЕДИТОР.

Једна глумица представљала улогу неке несретне кнегиње и кад она с тугом и болом рече: „Ах боже, кад ћу ја једанпут имати мира!“ зачу се глас из партера: „Никад, док год ми не платите хаљину што сте дужни!“

СИТНИЦЕ.

(**Куће од артије.**) Подузетни Американци праве куће већ и од артије. У Висконцину има једна папирна фабрика у којој ходе три млечајнице и израђују дневно 16 тона (1 тон 2240 фуната) папирног материјала. Тај материјал састоји се из дебелог и тврдог па̂па (папендекл) збија се у клупчад од 25 до 100 фуната, гњечи се тако снажном машином, да табаци који испадају из машине јесу као саливене плоче. Зна се, да је артија хрђав топловођа те су куће грађене од тих папирних плоча, у зиму топле а у лето хладне. Плоче те не осуше се и не окору се те не витопере се а не пуцају као дрво, сигурније су од ватре, јер не гору тако брзо као дрво, по томе је боље градити кућу од артије него од древета. У Америци има такођер више фабрика које граде од тога папирнога материјала бурад за брашно, за суво месо, која су трајнија и боља од древених бурадн. Фабрикат овај изумели су 2 Американца још год. 1857 и осигурали су свој изналазак државним патентом.

НОВЕ КЊИГЕ.

У Београду су изишле пре неког времена ове књиге:

Војени хируршки требник од дра О. Хајфелдера с немачког и францеског превео М. М. Радовановић ординир. лекар војене београдске болнице. 1877. Да је ова књига од велике важности по предмет, о којем се у њој говори, нека је најбољи доказ то, што је она још г. 1874 преведена на р у с к и, г. 1875 на ф р а н ц е с к и (на заповест францеског војеног министра), и г. 1876 на т а л и ј а н с к и језик. Исте године добило је дело ово на брисељској медицинској изложби медаљу. Хвала вредноме г. Радовановићу, што је и нашу књижевност обогатио овим делом.

О дејству хлорал-хидрата и т. д. Инаугурална дисертација дра Р а и с е С в ј а т л о в с к о г. Превео М. М. Радовановић.

Прва помоћ рањеноме, јавно предавање проф. хир. Есмарха. Превео с немачког **М. М.** Радовановић.

Целокупни приходи од сва три ова превода иду у к о р и с т с р п с к о г а ц р в е н о г а к р с т а. Евала родољубивоме преводиоцу!

ОДГОВОРИ.

„Јубилару“ у Т. — Жао нам је што оне слике не можемо у нашем листу донети, пошто „Јавор“ није илустрован лист.

Т. К. у —лу. — Вашу „п о с л е д њ у ж е љ у“ не можемо ми испунити, обратите се на кога другог. — Песму „Милеви“ донећемо доцније.

J. П. у Шајкашкој. — „Х е р м и н а“ је истина интересантна новела, али је не можемо тискати. А и у оне друге је рђав језик.

Ненаду у * — Најбоље ће бити да лично овамо дођете.

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 16. У НОВОМ САДУ 17. АПРИЛА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„**Јавор**“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вреди.

ПРВА И ПОСЛЕДЊА ЉУБАВ.

ОД СТОЈАНА АНДРИЋА.

Година 186— остаће за свагда уврштена у ред мојих успомена, које ће ми пунити срце радошћу и тугом, кад год се сетим оних зимних вечери, које тада у кругу својих пријатеља проведох. Јер већ више нас није ни двојице заједно. Рука судбе, расула нас је на све стране, и питање је: да ли ћемо се игда више скупити? да заједно попркосимо леденоме северцу, који зими тако бесно звижди око сузних прозора. Хоћемо ли се још једном скупа провеселити пријатељским збором и песмицом! Између свију тих дана, остаће као круна мојих успомена 31. декембар, кад се опет искуписмо на вечерњи наш састанак, да се скупа опростимо са старом — а да поздравимо нову годину, и када после дужег разговора, на предлог нашег једног другара би закључено: да при ступању у нову годину исприча сваки што му се у животу знатније догодило.

Овај предлог је примило друштво са радосним срцем, осим јединог Милана Соврића, полицајног чиновника, који се томе јако противио, а који је и иначе већином ћутао, и једва би онда развукао усне на смеј, кад се други грохотом смејаху; што је његовој достојанственој озбиљности, његовом борном челу, његовом измученом погледу подпуно доликовало. Он не хтеде предлог нипошто усвојити. Но његов једини разлог: „то неиде господо, да, то неиде“, заман је био. Предлагач је одпочео, и кад је завршио, орило му се срдачно: „многа лета“. . . . !“ Тако је ишло наизменце, свакоме се у здравље испило и свакоме много година пожелело, док најпосле није дошао ред и на Милана Соврића, кога беше прешла лака румен. Винце му је зажарило лице. Његове велике црне очи светлише необичним жаром, жаром, што га кад-икад у човеку запали каква божанствена мисао! Он се више није вољи опирао, а и друштво, као један, ћуташе. Сусретај наших погледа са његовим погледом тужним, казао нам је: да се у њему бори милина и туга прошлости и садашњости.

*

— Ваша је воља — рече — да ми моје измучене груди на ново мучите, сећањем на оне црне дане, које сам већ преживео, и кад није друкчије, а ви чујте: Сад је 32 године,

како сам угледао овај бели свет. Моји незаборављени родитељи водише трговину у питомоме месту С . . . Једина њихова брига беше, да мене — свога јединца — изведу на добар пут, као што би добра моја мајка — бог да јој душу прости — чешће говорила. С тога не жалише ни трошка ни труда, само да ме изведу „на добар пут“, под чиме они у својој простодушности разумеваху све оне лепе врлине, које човека правим човеком чине. За постигнуће свега тога они држаху, да је једини пут школа, с тога ме још од колевке зваху својим ђаком. Кад сам навршио осму годину, одвео ме је отац у основну школу у месту, и предао учитељу Аркадији Лазићу, који ми беше други отац, и којега ћу онда заборавити, кад заборавим овај бели свет. Још као да је данас тај дан, тако стоји пред-а-мном слика те благословене душе, слика мога првог учитеља; тако стоје пред-а-мном све ђачке слике, које тада упираху на мене очима. Још и данас се живо опомињем онога, што је учитељ тога дана старијим ђацима прочитао: „На свршетку дана запитај се, јеси ли га поштено свршио“! Ове речи су ми од то доба свагда као путевођа служиле.

По свршеним наукама у месту одвео ме је отац у К . . . . у гимназију. Још пре неколико дана пред полазак, почела ми је моја мила мати спремати моје ствари за полазак. При поласку ме је мати пољубила у чело желећи ми: „сретан пут“. Ах, пољубила у ово чело, које данас љубе облаци од бора. А кад су се кола већ кренула, дуго је дуго . . . . за нама махала. О, како су ми ово свети тренутци и сада још, и кад бих могао само један повратити, залечио би ми све ране, које ми је задао овај свет, у који ме моја мајка тужно испраћаше!

К . . . . беху за мене нов свет. Из уског свог круга дошао сам у широки свет, и с тога сам се осећао чудно. За часак обхрвала би ме нека туга за кућом, која ми је свако вече гасила жеље, које се преко дан рођаше у мојој слабачкој души, да још већма познам овај свет. И то је тако ишло сваки дан првих дана, док се код моје госпоје Кадићке, где сам сам био на стану, нисам са свим одомаћио, која ме је пазила као своје рођено дете. Уз то познанство са моји мали другари, залечило је потпуно моје боле за кућом. Време ми је летило, као на крили, а ја сам се осећао тако блажен! Школска година ми је прошла тако, да сам једва и приметио, и тек кад сам примио сведоџбу о успеху и владању, пробудила ми се чежња поново за постојбином и родитељима. Али не морах јој дуго одољевати. Већ други дан сам угледао свога доброг оца, који ме је стиснуо у свој очински загрљај. Отац је био потпуно задовољан самном; јер сам био између првих ђака у своме разреду, а и госпођа Кадићка ме је оцу похвалила. Други дан кренусмо се зором дома. Славуји као да знаше, поздрављаху нас песмом из својих зелених градова, а сунце то благо смешило се на нас својим првим јутарњим зрацима, кроз зелено лишће мирисавих липа. А кад је сунце преполовило свој дуги пут, кад се са последњим својим зрацима самном прашташе, бесмо пред нашим двориштем, које нам таки и отворише. Моја добра мати не чекаше да се сиђем с кола, него ме је на коли загрлила и пољубила у чело, и гле! ваљда и нехотице на исто место, где и пре 10 месеца, и ја бејах тада тако сретан. Моја мати не могаше ми наћи места. Сваки дан ме је предусретала радо-

стима, само да угости свога госта, — као што би оцу чешће говорила. Док најзад не дође опет дан растанка, дан, у који ми је ваљало поново поћи пут К........ Мати ме је поново испратила оном истом нежношћу као и први пут. Отац ме је наново одвео и оставио код госпође Кадићке, оном истом озбиљношћу као и први пут. Госпођа Кадићка радоваше ми се, као мало дете.

Тако је пролазила година за годином. Ја сам се сваки пут при поласку дома осећао сретан, а при поласку у К........ тако блажен; јер ме на дому сретаху неге материне, а у К........ милости моје госпође Кадићке — моје помајке! Тако беше седам пута наизменце. Али, кад ми се ваљало растати с кућом и осми пут, тада сам се осећао горко. Моја мати је плакала из гласа, говорећи: да јој се по глави врзу страшне слутње. Отац ју је тешио — а најзад и кореo. Ја сам плакао и сам, а незнадох за што. Тада ми је било 22. године, био сам свестан себе, али опет не могох себи дати рачуна, што ми беше тако тешко растати се с кућом. А особито кад знађах, да ме моја помајка у К........ чека рашириним рукама; кад сам био уверен: да су слутње моје добре мајке уображене од тешких брига за својим јединцем. Већ се попесмо на кола, а моја мајка ме опет пољуби у врело чело. Ах, ја сам се тада осећао тужно, и немогох одолети своме срцу. Сузе се потоком пролише, а опет не могоше опрати тугу црну, која ми као сињи камен притискиваше моје груди. Тада се и отац заплакао и кола се кренуше.....

Кад је сунце почело увијати своју сјајну главу у црни плашт ноћи, ми смо били у К. Госпођа Кадићка надала нам се и све је удесила за наш долазак. То вече немогох дуго заспати. Црне мисли врзоше ми се по глави, и заман им се хтедох извити из леденог загрљаја, да заспим.

Пре но што зора указа своје румено лице, окићено бисерним капљицама росице, био сам већ у врту моје помајке. Поздрављао сам остављено цвеће, и грлио се виновом лозицом, коју сам ја однеговао. Но нисам још ни обишао све редом, кад чух из суседове баште женски глас, који тепаше мирисавом цвећу. То беше божанствени глас, глас, пред којим се губи глас славуја, и сигурно зато и нестаде одатле мога старог знанца славуја, који ме дотле свагда поздрављаше песмом својом. Тај глас сам тада први пут чуо, па и опет ми беше тако знан и драг, знан, јер сам га ипак пре чуо, та он је свагда у мојој души звонио...! Заман хтедох видети створ, који је надгукао најмилија голуба, а надпевао мог пријана славуја, те се са својом песмом одселио. Ограда ми не допусти, да је видим. Тај се глас помало губио, и најзад га је са свим нестало. Али га није нестало у мојој души, ту је јасно звонио, ах, и ја сам га разумео! Ја сам дуго немо стајао, и остао би тако вечито, да ме моја помајка не отрже из мојега заноса, позвавши ме на доручак.

По доручку, отац се опрости са госпођом Кадићком. Мене је загрлио и пољубио, а после очинског савета, опрости се и самном. Моје срце доби опет владу над мојим целим животом. Потоци од суза, које пролих, изазваше две крупне сузе на суви образи мога доброг оца, из којих сам читао нешто страшно. Отац седе на кола,ману још једном руком и већ га изгубих из вида. Моја помајка поче ме тешити, чудећи се свему томе, чега не беше за доба мога детињства. Тај цео дан осећао

*

сам као грозницу по целоме телу, и једва ме је мало разведрио састанак са мојим друговима. Што мојој помајци врло мило беше.

Сутра дан бејах потпуно свеж, јер сам ту ноћ мирно спавао, и тек сада могао сам мирно промислити о свему, што ми се јуче догодило. Тада сам увидео: да мојој тузи не беше места. Моја помајка ми је материнским осмејком пожелела: „добро јутро.“ О доручку ми још рече: да је — као обично — чекала за мном са својом бербом, и да ће таки идућег дана почети брати. Тај цео дан моја помајка спремаше за сутрашњу бербу, а ја сам обилазио своје другаре и с њима се здравио. Ја сам тај дан био потпуно опорављен. С тога сам у вече написао мојим милим родитељима писмо, у ком сам их тешио онако, како ми је моје срце говорило. (Наставиће се).

ДЕМОНИМА.

Свет се бори, свет се ломи;
Његов рат ми дворац тресе,
У дворишту разиграо
Разуздане своје бесе.
Распаљених страсти гади
На прозору с' гнусно плазе,
К'о фурије црнокриле
И у собу дрско слазе.

Шта тражите, ви демони,
Код маленог мога дворца?
Је л' вас мало на бојишту?
Тражите ли нова борца?
Остав'те ме с миром, дуси,
С вама немам старих веза:
Нит' сам кад год бога вређ'о,
Нити народ, нити кнеза.

Је ли завист моме миру
Што вас амо црне гони?
Мислите ли: око моје
Никад сузу да не рони?

Ил' да не знам чашу горку
Што отровом живот гаси,
Мутне дане, ноћи дуге
У сузама и уздаси?

Одлазите! Па у паклу
Рец'те сваком ко успита:
Има једна црна душа
Што се земљом амо скита;
Глава јој је од хијене,
Злобна прса — клупче змија,
Језик — отров скорпијонски
Што недужним крв испија.

Са тим гадним чудовиштем,
Што се за њим свита дала
Од сојева варaличких
Од безјака и будала,
Свакидашњу борбу бијем
Зарад правде и поштења. —
Па сад натраг, ви демони,
Доста ми је искушења!...

1875.

М. П. Шапчанин.

МАЛА РУСАЉКА.

(Х. Андерсенова прича).

(Свршетак).

Лепо и гипко уз дивну музику заиграху сада робиње, а мала се русаљка подиже на ноге, па започе поскакујући по дворани од свију најлепше играти. При сваком покрету постајаше све лепша, а њене дивне

очи говораху и пријањаху више у срцу но сво певање робиња.

Сви беху тиме зачуђени, а највише краљевић, који је назва „малим находчетом.“ Она играше и даље све више и више, па и ако јој је било при сваком кораку, као да по оштрим ножевима ступа. После играња рече јој краљевић, да ће она за навек код њега остати.

Они заједно јахаху на коњима кроз мирисне шуме, где иза свежег лишћа цвркутаху мале тичице. Она се пузаше са краљевићем на високе брегове, и иђаху дотле, док већ не видоше, да испод њих лете облаци, као оно када се јато тица у јесен сели у стране земље.

Код куће у замку краљевићевом, када ноћу сви спаваху, она излазаше на широке мермерне степенице, те ту хладећи у ладној води вреле ноге, помишљаше на оне, тамо доле у дубљини.

Једанпут ноћу, пливајући по води загрљене јој сестре, беваху жалостиве песме а она им махаше рукама, поздрављаше их. Оне ју опазише, прићоше јој ближе, па јој причаху, како их је све ожалостила. Од тада она их посећиваше сваке ноћи, а једном опази из далека своју стару бабу и морског краља са круном на глави, како јој пружаху руке, али се не усудише ближе к земљи прећи.

Из дана у дан све милија беше краљевићу; он је вољаше као што се добро и љупко дете волети може, али да ју начини краљицом, то му и не долазаше на памет. А она опет морала му је постати жена, иначе није могла добити бесмртну душу и морала је када се он буде с другом венчавао, постати пена на мору.

„Волеш ли ме већма од свију њих?“ — тако као да хтедоше рећи очи русаљкине, кад он до ње сеђаше и по челу је миловаше.

„Да боме, ти си ми најмилија, рече краљевић, јер ти имаш боље срце од свију њих. Ти си ми највише одана, а личиш на једно девојче, коју само једном видех, али коју, знам сигурно, нећу никада више наћи. Бејах на једној лађи, која се је потопила била, таласи ме избацише на обалу код неког светог храма, где беше више младих девојака. Најмлађа од њих нађе ме на обали и живот ми спасе. Онда је само видех, па сам уверен, да би она била једина, коју би могао на овом свету љубити. Но, ти изгледаш исто онако као и она, па готово истискујеш њену слику из моје душе, и срећа као да ми те је послала. Никада се нећемо раставити.“

„Ах, он и не зна да сам му ја живот спасла, тако мишљаше мала русаљка, ја га однесох преко мора к шуми, где храм стајаше, ја сеђах иза стене те глед х да ли ће му когод прићи. Ја видех ту лепу девојку, коју љуби више од мене.“ — И она дубоко уздахну — не могаше плакати. „Он рече, да девојка припада светом храму, те да се неће никад наћи, они се, дакле, неће више никада срести. А ја — ја сам код њега, гледам га сваки дан, чуваћу, љубићу га, па ћу му и мој живот жртвовати.“ —

Но, сада наступи време женидби и како говораху, краљевић се требаше оженити ћерком суседног му краља. Опреми дакле величанствену лађу и поведе собом велику пратњу. Мала се русаљка томе смејаше, она познаваше краљевићеве мисли много боље но ико други. „Ја морам путовати, рекао јој је он, морам видети ту лепу ћерку краљеву, јер то моји родитељи захтевају, али ме они неће

моћи приморати, да ју за жену узмем. Ја ју не могу волети. Она не личи на оно лепо девојче, које је у храму и које изгледа као ти. Будем ли кадгод жену себи бирао, то ћеш ми ти, моје немо находче пре бити, но ма која друга.“ Па јој пољуби црвена усташца, играше се њеном дугом косом, па јој наслони главу на срце, које сада сањаше о срећи човековој и бесмртној души.

„Ти се не плашиш мора моје немо находче?“ рече он, када на лађи стајаху, идући к земљама суседног му краља. Па причаше јој о бури и тишини, о чудноватим рибама у дубљини и о ономе, што су гњурци тамо видили. А она — она се смејаше на то, јер знађаше боље но ико, шта се збива на дну морском.

Ноћу, према јасној месечини када сви спаваху, осим корманоша, који на крми стајаше, сеђаше она на крову лађе и прозираше доле кроз бистру воду. Учини јој се, као да види замак својега оца. Ту стајаше стара јој баба са сребрном круном на глави, погледајући право горе к лађи. Изађоше јој и сестре на површину воде, жалостиво гледаху пружајући јој беле руке. Она се осмејкиваше, махаше рукама на њих, као да им хтеде казати, да јој је добро и да је срећна. На то јој се приближи један морнар, а сестре јој се од страха загњурише у воду. Морнар мишљаше, да је то, што је видео, била пена по мору.

Сутра дан укрца се лађа у пристаниште величанствене вароши суседног краља. Сва звона на црквама зазвонише, војничке трубе зајечаху са високих кула, док доле стајаху војници са лепршајућим се заставама и бајонетима. Из дана у дан трајаше свечаност, весеље и игранке. Но, још ту не беше књагињице. Она беше далеко одатле у једном манастиру чувана и васпитана. Али, најзад дође и она.

Мала русаљка беше љубопитљива, да јој лепоту види и мораде јој се задивити. Лице јој беше нежно и светло, а иза дугих црних трепавица осмејкиваху се два црна ока.

„Ти си она, рече краљевић, која ме је спасла када оно лежах мртав на обали.“ И притискиваше стидљиву невесту на своја прса. „О ја сам пресрећан, рече малој русаљци, највећа жеља моја испуњена ми је. Је ли, и ти ћеш се радовати мојој срећи јер и ти мислиш и желиш оно што и ја.“ А мала русаљка пољуби му руку, и учини јој се, као да ће јој срце пући. Дан када се он буде са другом венчавао, доноси јој смрт и претвара је у морску пену.

Сва звона на црквама загрмеше. Гласници трчаху улицама, објављујући венчање. На свима олтарима горијаше мирисно уље у скупоценим сребрним судовима. И с благословом владичанским сврши се венчање. Мала русаљка беше одевена у злато и свилу и држаше скут невести, али њене уши не слушаху дивну музику, њене очи невидоше сву ту свечаност — она помишљаше на своју смрт и на оно, шта је на овом свету изгубила.

Још истог вечера крену се краљевић са невестом и пратњом на пут. Једрила беху разапета и лађа пловљаше лагано преко широког бистрог мора.

Када наступи мрак, морнари запаливши шарене фењере, весело поиграваху на крову лађе. Мала се русаљка сећаше свог првог изаласка на морску површину, када је исту таку свечаност и радост угледала била. И она се окреташе у игри, носаше се као ласта, те јој ту сви пљескаху а ни

када није била тако дивно као сада играла. Истина, беше јој као да под ногама оштар нож има, али она то не осећаше, јер у срцу јој беше још теже. Она је знала, да је то последње вече како гледа онога, за кога је сроднике и отачбину оставила, леп глас дала и сваки дан небројене муке трпила. То беше последња ноћ у којој она један ваздух са њим дише и дубоко море и небо пуно звезда погледа. Очекиваше је вечна ноћ у којој не може бити ни мисли ни сна; она немађаше душу, а не могаше је ни добити. Све до преко пола ноћи беше радосно и весело на лађи, она се осмејкиваше и играше, помишљајући на скору смрт.

За тим наступи тишина на лађи, само крманош стајаше на крмилу. Мала русаљка беше наслоњена, управив своје погледе к истоку, одакле се зора појављиваше. Она знађаше, да ће ју први сунчев зрак умртвити. Тада виде сестре где пливаху, а беху бледе као и она. Њине дуге, лепе косе не лепршаху се више по ветру — јер беху одсечене.

„Дале смо их вештици, да би ти помогла те да ове ноћи не умреш. Она нам је дала нож. Ево га, гле! Како је оштар. Пре него што се сунце роди, забошћеш га у срце краљевића, па кад буде врела му крв канула на твоје ноге, оне ће се претворити у рибљи реп и ти ћеш опет постати русаљка. Онда ћеш моћи к нама сићи, те живити твојих триста година, док се неби претворила у славу, мртву, пену морску. Жури се! Он или ти мораш умрети, пре него се сунце роди. Баба нам се тако ожалостила, да јој је сва бела коса опала, као што су и наше под маказама вештице. Уби краљевића, па сиђи доле. Похитај, видиш ли оне црвене пруге на небу? Још само неколико минута, па ће се сунце родити, и ти ћеш онда морати умрети.“ И уздахнувши дубоко из срца, сестре јој потонуше у таласе.

Мала русаљка погледа онамо, где лепа невеста лежаше на прсима краљевићевим. Она се саже те га пољуби у лепо чело, погледа на небо, где зора све више и више свиташе, за тим посматраше оштар нож, па опет упре очи у краљевића, који у сну помињаше име невестино. Само о њој он мишљаше, а нож дркташе у русаљкиној руци. За тим га на један мах баци далеко у морске таласе и где нож паде, ту искакаше у вис чудновата црвена светлост. Још један пут мала русаљка жалосно погледа у краљевића, па скочив с лађе у море, осећаше, како јој се тело претвара у пену.

Сада се и сунце попе из мора, његови зраци па́даху благо и топло на ладну морску пену, те мала русаљка и не осећаше смрт. Она угледа светло сунце и над њом горе таласаху се стотине провидних, сјајних створова. Она могаше кроз њих упазити и бело једрило на лађи и црвене облаке на небу. Језик ових створова — то беше сама мелодија, коју не може разумети ухо човеково, исто онако, као што ни њу не могаше нико од људи опазити. Без крила, лакоћом, они лебдијаху по ваздуху. Мала русаљка опази, да и она као и они има тело, које се све више и више из пене уздизаше.

„Куда идем ја?“ питаше она, а глас јој као и у других јечаше кроз ваздух.

„К ћерима ваздуха, одговорише јој друге. Русаљка нема бесмртну душу, па ако још не задобије ни љубав човекову, она не може ни опстати, њено вечито биће зависи од туђе силе: И ћерке ваздуха немају бесмртну душу,

али је могу добити, чинећи добра дела. Ми летимо к жарким и топлим пределима, где загушљиви ваздух од куће човека убија, и ту стварамо хладовину. Ми распростиремо мирисе од цвећа кроз ваздух, те опорављамо и лечимо болне. Па кад смо тако проживиле триста година, трудећи се да свако добро, које можемо и извршимо, онда добијамо бесмртну душу и имамо учешћа у вечној срећи људској. Ти, сирота мала русаљко, свим срцем мораш тежити к ономе чему и ми. Ти си страдала и трпила, уздигла си се у ваздушни свет и сада можеш само добрим делима после триста година добити бесмртну душу.“

И мала се русаљка разведри, па подиже очи к сунцу божијем и први пут потекоше јој сузе. На лађи наступи опет вика и живост, она виде краљевића са лепом му невестом, где тумарају и њу траже, погледајући тужно у бисерну пену, као да би знали, да је она у таласе скочила. Она пољуби невесту у чело, али је нико видети не могаше, па облетајући око краљевића узлете са осталим ћеркама ваздуха у ружичасте облаке, што етар носаху.

„После триста година овако летећи, говораху ћерке ваздуха,ући ћемо и ми у царство божије! —

Београд. **Таса J. М.**

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

ПРИБЕЛЕЖИО П. Ј. М.

IX. **Кратонић Рада и Карајкоролија.**

Вино пије Кратонићу Рада,
Вино пије с Карајкоролијом;
У пићу се лудо опкладио:
„Колико је од мора градова,
„Све од мора па до Сења бела
„Лошем коњу и лошем јунаку
„За три ноћце и три обданице
„А менека и мом каравранцу
„Баш за једну летњу обданицу,
„Пити вина за једнога сунца,
„Пити вина и тамо и амо.“
„Па се вину преко поља равна
„Ил за моју, ил за твоју главу!“ —
Кад је било данку око подне,
Ал ето ти Карајкоролије,
Право иде кратоњиној љуби,
„Божја помоћ, кратоњина љубо!
„До јако си била кратоњина,
„А од сад ћеш Карајкоролина.“
„Ид’ одатле, Карајкоролија!
„И до сад сам била кратоњина,
„И од сад ћу бити кратоњина!“ —
Кад је било сунцу на заоду,
Ево опет Карајкоролије.
„Добар вече, љубо кратоњина!
„До јако си била кратоњина,
„А од сад ћеш карајкоролина!“ —
„Ид’ одатле, Карајкоролија!
„И до сад сам била кратоњина,
„И од сад ћу бити кратоњина!“
Таман они у говору били,
Ал ето ти Кратоње Радоње,
Па извади ферман из недара,
Па га даје Карајкоролији.
Ферман чита Карајкоролија,
Ферман чита, у лицу се мења,
А под њиме ноге поклецују.
Сабљом ману Кратоња Радоња,
Сабљом ману одсече му главу,
Избави га од страха самртна.

X.

Љуто тужи скоро доведена,
„Црна горо, не зеленила се,

„Моја мајко, не веселила се.
„Што си мене за јединца дала!
„Кад ја одем у пребелу цркву,
„Свака снаја стоји до заове,
„А ја стојим с туђим заовама;
„Кад ја одем у то коло дивно,
„Свака снаја стоји до девера,
„А ја измеђ туђих девојака.“

О ПОСТУПНОМ РАЗВИЋУ ЖИВОТИЊСТВА.

Из „Весмира“ од Милана Јовановића.

Погледамо-ли на многобројне редове животињских организама, каква разноликост облика, каква различитост органа, што нам се на први поглед јавља! Ко је ма у неколико прилике имао, да се из ближе упозна са различним редовима животиња, увидеће, да се цело животињство не налази на једном истом ступњу савршенства, но да у своме развоју прави непретржен ланац, почињући од најнижих протозоја, којих много пута милиони у једној капи воде гамижу, и завршујући се најсавршенијим организмима, међу које и сам човек спада.

И та поступност развића од најнижих до најсавршенијих организама, не врши се нагло, но лагано и правилно, јер природа не трпи никаквих скокова ни великих изнимака. Видићемо, да сваки члан тога непрекидног реда садржава све савршеније и савршеније животиње, а пређемо ли све чланове, срешћемо се напоследку са најсавршенијим и најразвијенијим створовима.

Но пре него што приступимо самоме проматрању, обазримо се боље по области органској, да би се што више упознали са створовима, о којима ћемо говорити.

Сви производи природе, распадају се на две велике групе. У прву долазе бића, која немају на себи ни најмањега знака силе животне, нити икаквих приметних органа. То су бића неорганска или минерали, који не расту, бар не на начин, као што то код органских бића бива, не живе и не подлежу оној непрестаној мени, којој подлежу сва органска бића, као рашће и животиње.

Минерали створивши се једном, трају до краја у томе облику, и само упливом и учинковањем спољних сила, мењају се од чести или са свим. А какву разлику опажамо у области органској? Живот и то вечити живот стално је оруђе сваког органисаног бића. Оће-ли органисано биће да екзистује, мора живети, мора се непрестано мењати, јер живот није ништа друго, до ред непрестаних промена, којима је подвргнут организам сваког органисаног бића. Чим органисано биће престане живети, чим то јест престане само изазивати ту промену, прелази тело његово мало по мало у другу област, у област просту органску, и учинковањем спољних сила подлеже даљим променама.

Живот је дакле главни знак свију органисаних бића, а јесу-ли околности и мало повољније, јавља се свуда разнолики развој животни. Ето у томе је биљка са животињом сродна, с тога се налазе и многи органи, који су код обојих заједнички. Органе те, међу које поглавито спадају органи за храњење и расплођавање, називамо органима вегетативним, за разлику од органа, који се само код животиња налазе и који се анимални органи зову.

Главна задаћа сваког органисаног бића, како биљке тако и животиње јесте, да сачува себи живот и одржи род свој. И при ближем проматрању природних појава видимо, да се природа свом силом о испу-

њењу тога закона стара. Но нека би биљка као и животињи исту цељ имала, опет је животиња савршеније биће, као што се о томе можемо сваког тренутка уверити, јер налазимо бар код свију виших животиња органе, који биљкама савршено оскудевају, но који су карактеран знак за сваки организам животињски. Биљку можемо резати, поједине јој органе одузимати и отровне и шкодљиве материје приносити, она не јавља никакву промену. А учинимо подобне покушаје са каквом животињом, ма најмањим црвићем, па ћемо видети промену, те велику. Животиња се грчи, окреће, увија и сваким могућим начином непријатност своју и знаке болести на видик износи. Шта је узрок томе, за што то исто не чини и биљка, кад је и она органисано биће? На то одговарамо просто: биљка нема тих органа, којих животиња има, да би могла осећати, нема никаквих чулних органа. Тим је казана главна разлика међу биљком и животињом, па по томе можемо рећи даље: Биљке су бића органска, која само живе а не осећају, нити се својевољно кретати могу, јер где нема осећања, ту ни вољан покрет замишљати не можемо. А животиње су бића органисана, која живе, осећају и вољно се окрећу.

А главна цељ биљке је, да прима храну и да је даље промењује, да себи живот одржава и да оплодне органе развија, којима ће своју фелу одржавати. За то нам се и јавља биљка у тој доби, када своје плодеће и рађајуће органе развија, у највећој красоти и савршенству. Она истина нема говора, али пријатан и мио мирис цвета њенога јесте за њу толико, колико љубазна песма свакога пернатог певушца. Тада и органи вегетативни достижу своје савршенство у области биљака. У том савршенству и спољној красоти, јавља нам се прави идејал биљке. Истина и код животиња нам се јавља идејал савршенства и красоте њихове у оној доби, када им полни органи у свом правом бићу сазревају, али за то опет ти њихови вегетативни органи у свом правом бићу сазревају, бивају подчињени вишим, анималним органима, и за то бивају увек сакривени, да их није могуће добро промотрити. Рекосмо, да биљка није обдарена чулима као животиња, да не осећа, и да се вољно с места кретати не мора. Али њој то ни потребно није као животињи. За њу се природа у свему брине, она се о сачувању свом и рода свога стара. Биљка својим кореном тврдо у земљи стојећи, прима из ове храну и околни ваздух, а сунчани је зраци по потреби даље промењују.

Истина и у области биљној многе појаве налазимо, који као да би сведочили, да се и код биљака трагови неког осећања јављају, али при тачнијем и пажљивијем испитивању увиђа се увек, да су покрети, који се код таквих биљака приметити могу, понајвише механички, да су подчињени законима физичким.

А код животиња примећујемо са свим друге појаве. Оне су остављене саме себи, оне се морају покретати и своју рану тражити, да би очувале живот себи. За то је природа, одредивши им вишу цељ, дала им и више органе, него биљкама. У вољноме покрету и лежи право биће животиње, а овај покрет можемо замишљати само тамо, где су органи за осећање развијени, као што то у области животињства у ствари виђамо.

Но како се подудара са законима природе то, што налазимо неке животиње, које су по цео свој живот или само за неко време прирасле за друге предмете, могући се истина кретати, али никако своје место другим заменути? Какве-ли су то животиње и каква је њихова организација?

У главном можемо рећи, да су то нижи створови, код којих рад појединих органа није још очито развијен и код којих ор-

гани вегетативни превлађују. За то чешће код многих таквих животиња виђамо облике, који више једној биљци доликују, нарочито правилан распоређај оних органа, који за хватање околне хране служе. Зар не бисмо рекли, да различите морске губе и разнолика и многобројна стабла полипска више биљкама но животињама наличе, због чега су дуго време међу оне прве и уврштиване биле.

По овоме што до сада рекосмо, видесмо главне слике и разлике међу биљем и животињством. Али то вреди при савршенијим организмима обојих области, јер нико се неће размишљати, оће-ли познати праву разлику између корасте липе и крилатога певца, или између мирисавог цвета и шареног лептира. Но погледајмо на организме микроскопске, који се голоме оку видити не дају и којих често у једној капи воде на милионе налазимо. Да-ли има овде те стварне разлике међу биљком и животињом, као код виших организама? За цело нема. Овде се сретамо с створовима органским такве несавршености, да о њима још ни до данас на чисто расправљено није, да-ли су то животиње или биљке.

На најнижем ступњу живота органскога, тако рећи у његовом прво-почетку, налазимо понајвише једноћелијчне једва приметне организме, чије је право биће врло сумњиво и загонетно. Неки знатнији природњаци као Гегенбауер, некад и Еренберг, Негели и др. веле, да би сва та једноћелијчна бића, ваљало сматрати само за биљке а никако за животиње, без да нам правих и основитих разлога за своје назоре и мњење у томе дају.

Други опет природњаци као Келикер, Штајин и још неки тврде, да је могуће да постоје и тако неприметне животиње као и биљка, и труде се, да нам те своје основе разним начином докажу. Овде ћемо само навести мњење, како износи у томе обзиру познати природњак Штајин: „О најнижим и до данас врло загонетним организмима, не можемо са тачношћу рећи, да-ли су то управо једноћелијчна или више-ћелијчна бића, јер нам нису познате промене, које су се над њима при развићу њиховом вршиле.

Најпре морамо врло пажљиво проучити односе развића, и кад ту какве јасности добијемо, онда тек можемо о таквим организмима нешто тачније и одређеније изрећи.

И непознавајући околност ове, можемо у неколико према извесним знацима у напред рећи, спада-ли овај или онај организам у област животињску или биљну. Јер промотримо-ли такво биће при јачем увећању, и увидимо ли, да се препонама, које му се на пут мећу, час на лево а час на десно уклања, или да се грчи и окреће кад га се случајно дотакнемо и да чврсте материје отвором усним или другим којим начином у се прима и промењује, хоћемо сумњати, да имамо пред собом биће животињско, јер ни код какве биљке нису до сада такви појави примећени. Као што знамо, постаје свака биљка и свака животиња првобитно из ћелијице, с том истина великом разликом, што биљне ћелијице не подлежу таквој промени као животињске, и што се код биља самосталност ћелијице и пошто се организам развије, даље одржава.

Првобитно постаје дакле, како биљка тако и животиња из ћелијице. — Па кад је могуће да постоје биљке, које за цело време свога трајања остају само просте ћелијице за што не би било могуће да постоје и животиње, које би за цело време свога живота само једном ћелијцом биле. Гегенбаур и Хекел веле, да се не може никако оштра граница међу најнижом животињом и најнижом биљком поставити. Истина је, да не можемо истаћи никако стална свима нижим створовима заједничка знака, којим би се у основи разликовале животиње од биљака. Али при тачнијем испитивању таквих бића, мо-

рамо се обзирати на све знаке, који нам дају сведочанства о бићима животињским. Учинимо ли тако и сазнамо ли, да је тај или онај знак непоуздан, наћи ће се заиста други, који ће нам у томе веће јасности дати. Не дођемо ли ни тим начином до правих посљедица, не остаје нам ништа друго, до такав организам добро проматрати дотле, док нам се у правој својој суштини не покаже.

Природњак Хекел, који је врло добро познат због многих филозофских назора у наукама природним, тако, да је називан био већи дарвиниста него сам Дарвин што је, стављa та бића, чија суштина још није добро осигурана за област животињску, и која стоје на граници биља и животињства, у особиту класу, коју назива протисте. У ту класу уврштује многе биљке као: diatomaceae, плесни и др. и многе загонетне животиње из кола протозоја или праживотиња.

Проговоривши у опште о бићима органским и о појавима, какви се у царству животиња виђају, да назначимо, у кратко и главне знаке редова животињски, почињући од најнижих организама, да би тако изнели на видик поступно развиће животињства. Но ваља нам унапред споменути, да то није лака задаћа, дати увек подпуно јасне и основите разлике међу поједином класама, јер је дугим и дугим испитивањем потврђено, да су најразвијенији организми сваке ниже класе савршенији од најнижих организама виших класа, и да се истичу поједини родови, који праве прелаз од нижих ка вишим животињама.

Овде морамо науци дарвиновој о промењљивости родова и фела према разним околностима приписати велику важност и основитост, ма да се још за сада на њу у свему ослонити не можемо. Чувени тај природњак енглески, по дугом испитивању изнео је начело, да се могу родови и феле мењати, и да су сва организована како животињска тако и биљна бића постала поступним развићем, према разним околностима из неколико нижих узорака. Науком својом произвео је Дарвин међу природњацима велику узрујаност, јер је чак и до његове добе важило као главно начело, да је сваки род исконски, да је створен, и да се није могао никако из другога организма према околностима развити. И за то се та сталност и непромењљивост родова узимала за главан основ при подизању како животињске тако и биљне системе. Наука Дарвинова, која се најпре у Енглеској распрострла, добија све више присталица и код осталих народа, ма да најодабранији природњаци новије добе дурају још на пољу старих начела, а њој само у неколико пажње поклањају. Важност ствари саме изискивала би, да се што више о њој проговори, али то за сада није наша цељ, а ми упућујемо читаоце на многе расправе о науци дарвиновој, које су се у последње време у свима страним литературама појавиле.

На најнижем ступњу живота органскога виђамо како код животиња тако и код биља готово једнака бића. Ћелијицом почиње сваки сложенији организам, и што нам се простије јавља биће, то је и мањи број ћелијица, из којих се оно састоји, док на последку код најнижих организама једна једита ћелијица је цела животиња, цела биљка. Дивити се заиста морамо мудроме уређењу природе, која не показује свој благодатни уплив само при сложним организмима, него и најпростијим средствима велике посљедице постиже

(Наставиће се.)

Листак.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ЧАРОБНО ОГЛЕДАЛО.

Хуморескa.

I.

Покојни мој ујак Тимотије — бог да му душу прости! — беше у сваком погледу редак човек. Он је био питоме ћуди, блага и поштена срца, искрен на сву меру, а при том и на невину шалу у свако доба спреман. Зато и беше опште обљубљен и уважен, како код старежи, тако и код младежи; радо су га спомињали не само за живота, него и дуго након његове смрти, што је у данашње доба велика редкост. Он се није женио, те је као човек бећар у својој 67 години, „у најлепшем цвету живота свога“ — као што му на крсту записано стоји — преминуо. Ал' и он је имао својих мана и особености! А који човек их не ма?... Само што су његове мане биле тако невине, да се на њих није могао нико потужити. Једном речи: мој ујак Тимотије — наравно са две „ѳ“ по његовом правопису — бијаше што но веле, човек од старог кова. Као такав држао се чврсто старих обичаја, а о новим стварима није ни чути хтео. Жељезница... телеграф... парна лађа... то бијаху имена, која су га могла у највећу ватру довести. Само кад би му ова имена споменуо, бијаше сав узбуђен. Целог свог века не хтеде их употребити.

Ево један пример у тој ствари!

У оближној вароши имао је мој ујак нешто новаца у штедионици те је морао неколико пута преко године тамо ићи, да интерес дигне. Премда је могао са жељезницом за $^1/_4$ сахата тамо стићи, ипак се не хтеде на њој возити, него обичаваше узети кирија̂ша са пијаце те хајд у варош пуна три сахата по сунцу, џомби, киши... А кад се сретно кући врати, одлежао би обично два три дана; јер га беше труцкање на рђавим тарницама измучило и старе му кости угрувало.... Ал' зато би опет првом приликом свог кирија̂ша узео. Ма шта му човек о том говорио, све беше узалуд!

Да му није био по ћуди и ћефу живот данашње омладине, „те усијане главе“ — као што обичаваше рећи — о том не треба сумњати. Та и данас има тобоже политичара и људи од уплива, који сву омладину српску ђутуре осуђују и од ње страшило праве. Ма ко шта рђаво учинио и погрешио одма се вели: омладина је крива!

Бејах у оно доба око 24 године и омладинац „vom reinsten Wasser“ — на грдну жалост мога доброг ујака — и као такав несам спадао међу лицемере и фарисеје те сам увек био међу веселом браћом! Често сам дао повода добром старцу, да ме својски избрише и „на пут праведних“ изведе, а то беше најбоља прилика за њега, да ми коју о својој младости приповеди и као пример благонадеждног јуноше предочи. Мени су се да како — по мом модерно-омладинском духу — ове приче врло досадне и смешне чиниле. Крај сваке оваке индиректне придике бијаше: „Да да, мили мој нечаће! Сад је све друкчије и наопако. У моје младо доба није смео младић пре своје тридесете године ни помислити да ступи међ' озбиљне старије људе. Сваком је морао пристојно капу скинути а многе и у руку пољубити. Поштуј старије беше тада главна парола... У оно доба није било толиких мода! Стари капут од оца и прслук од шарена сукна матере, које су за те прекројили, то бијаше цела тоалета. У цркву на службу, јутрење и вечерње мо-

рао си увек ићи, ал' у театер, соаре, пикник... ни за живу главу. А и картање бијаше гадна забава... Све се то сад на жалост променило!"...

Слика мог доброг ујака, која виси над мојим писаћим асталом, погледа нежно на мене; мене, који му сад ни у гробу мира не дам, него га предајем потомству на „увеселеније серца." Та и ову слику не сам поштеним начином, него лукавом преваром добио. Јер својевољно се не би мој ујак фотографисао... Та и фотографија беше изнашашће најновијег времена! Он себи није могао друкчије представити слику, него бојадисано попрсје, као што у оно доба обичај беше. Ове слике изгледаху обично једна као друга, од прилике овако: францблау капут са жутим сјајним дугметима, свилен жут или бели прслук са грдним црвеним или плавим гранама, а бела платнена марама беше се трипут око врата обмотала, из које су врхови од фатермердера провиривали. Десна рука бијаше обично „на левој страни крај срца" испод прслука, а у левој цвет — само ме не питај какав цвет, јер то би ми немогуће било казати — тако вешто насликан, да си могао сваки прстен на руци већ по боји камена познати. Особито беше бурма на кажипрсту заједно са изрезаним на њој словима добро и вештачки израђена. У опште беху све узгредне ствари на оваким сликама верно и лепо погођене, дочим је лице и израз испод сваке критике био. Да ти не кажу, кога та слика представља, не би никад погодио, ма ти то и отац in effigie био! Или су усне биле дебеле и криве, или очи неједнаке... сећам се, да сам у детинству мом оваку једну слику без ушију видео!

Ал' смеши се само старче, ипак сам те надмудрио. Не мој се срдити, што ћу овде браћи и сестрама да причам, како сам дошао до ове слике...

Беше на почетку јесени... ветар се мотао по житним и зобним стрњикама, шуштао је већ кроз суво кукурузно лишће а и дани почеше све већма краћати и неугодни бивати. Небо беше по вас дан сивом магловитом копреном застрто, а сунашце јарко једва се видило.

Бијаше после подне... био сам код ујака. Он сеђаше у својој повеликој наслоњачи код прозора те је пушио из прекрасне истивне луле са још лепшим ћилибаром, што сам му врло завидио, те ми једина мисао беше, да предобијем ову дивну лулу. Ја сам се не далеко од њега на канабе извалио и густе димове из цигаре пуштао. Кад сам ову смотку куповао, нисам толико на квалитет, колико на квантитет и цену гледао; јер по мом скромном мњењу свеједно је... смотка остаје смотка, а и димови су једни те исти.

Говорили смо сад о овом сад о оном. Мој ујак понајвише о старим златним временима, а ја о синоћној „беседи", па којој сам се што-но веле, „божаствено" забављао. На моја сјајна описивања приповеди ми ујак: да је он пуних 35 година имао, кад је први пут у друштву својих родитеља на балу у овдашњој читаоници био.

„Да ти још нешто кажем", настави ујак Тимотије тајанственим гласом и примакне се ближе мени. „Онда сам и моје невино срце први пут изгубио. Да, да! чуди се ти колико ти је воља. И ја сам био заљубљен и то у красну ћерку тадашњег градоначелника, Дафину Петровићеву, која се после — и не сањајући, да је моје невино срце тешко ранила — за неког богатог трговца удала и своју нежну ручицу „пред олтаром верно" му пружила.Речени трговац беше врло невешт у свом послу, те је сретно трипут добош пред кућом доживио; данас се ово не узима на жалост строго, ал' у оно доба био је сваки банкрот... наказан! Ал' да би му се „благослов божији и „добра

срећа“ бар у нечем показала, подари га мила женица са многом дечурлијом, која је после одкијавала грехе својих родитеља. Sic tempora mutantur! Пух!“

(Наставиће се.)

„ЉУБАВНИ“ СИМПТОМИ.

(Из Ђаковања).

Питало ме моје луче:
„Што ј' суморан твој поглед?
Какви тебе јади муче,
Те си сетан, те си блед?“

Ја уздану предубоко:
„Што сам сетан, што сам блед,
Том је криво твоје око,
И зубића бисер-ред....

Твоја уста, коса твоја
Бела рука, танан струк....“
А у ствари, браћо моја, —
Гладан бејах кано вук.

Пешта 1872. **Ан. Е. Ђ.**

КАКО ЈЕ ОН ДОБАР.

Један човек, коме је недавно жена умрла, срете једног свог доброга пријатеља, који је био врло добра срца. Тако му и сада изрази овај своје сажалење овако:

„Смрт ваше госпоје тако ме је потресла и ожалостила, да бих већма волео, да је моја жена умрла!“

КРОЗ НОС А НЕМА НОСА.

Факт је да онај човек, који нема носа не говори чисто, него онако кроз нос.

ПОЗОРИШТЕ.

* **(Народно позориште у Београду)** добило је управитеља. Као што читамо у званичним „Српским новинама“, министар просвете поверио је управу народнога позоришта секретару у министарству просвете и члану позоришнога одбора, г. Милораду Поповићу Шапчанину, који се готово непрекидно бавио с позоришним стварима од г. 1867. као члан одборски, секретар бившег великог одбора позоришног и известилац за позоришне ствари у министарству, и који је и као писац лепих приповедака из народнога живота изашао на глас у нашем књижевном свету. Ми се радујемо, што је једини стални уметнички завод у целоме Српству добио за управитеља човека књижевника, који ће, бар се тако надамо, знати и умети управљати тим просветним заводом као што треба, а српској влади, у интересу нашег просветног напретка, морамо бити захвални, што је тим избором својим показала, да јој опстанак и напредак народнога позоришта заиста на срцу лежи. Досадањи управитељ позоришта г. Јован Ђорђевић, који је народно позориште тако рећи из ничега створио и за шестнаест година позоришту као управитељ и драматург у нас заиста ретким пожртвовањем послужио, решен је од те дужности на његово сопствено захтевање и одлази за управитеља шабачке гимназије. Ми, који цео рад г. Ј. Ђорђевића око позоришта добро познајемо, од срца жалимо, што је он напустио позориште, око којег је стекао био себи неумрлих заслуга. Тугу за његовим одласком блажи нам једино та нада, да ће он и даље позоришту, као прави отац милом чеду своме, саветом и радом бити од помоћи и користи.

БЕЛЕШКЕ.

(Г. **Драгутин Милодановић**,) бивши уредник буњевачког листа „Суботичкоггласника“, примио је у Београду православну веру. Милодановић је још у почетку рата прешао у Србију, и био је најпре на Дрини, а за тим на Делиграду. На Кревету је био рањен и у енглеској болници у Београду лечен, а чим је оздравио, отишао је опет на бојиште.

(Стенографске стипендије.) Далматински сабор у Задру био је прошле сезоне без стенографа. С тога је донео закључак, да се имаде двојици способних ђака дати земаљска стипендија за изучење стенографије, да би се у будуће осигурао, јер је врло незгодна ствар, кад на сабору нема стенографа. Чујемо, да је један наш пријатељ у Бечу зготовио једно ново дело за учење српске стенографије и да је намеран скорим дати га у штампу, пошто се досадања дела нису као врло практична показала. Пријатељима ове вештине и онима, који су ради да је уче, препоручујемо „Југославенскога стенографа,“ лист што излази у Загребу под уредништвом Ант. Ј. Беземшека са литографисаним додатком.

(Изложба новина и рукописа). „Vienac“ пише: „Дне 16. свибња (маја) отвориће се у Прагу светска изложба новина и рукописа. У збирци часописа има екземплара из свију држава Европе (из саме Немачке 1615). Из Америке биће ту изложена огромна збирка, што је била лане на светској изложби у Филаделфији, — а биће и збирка свију новина кинеских, јапанских и сијамских, што их послаше ташоњи аустријски конзули Ше-

фер и Болеславски. Збирка рукописа (аутографа) има преко 2000 бројева, а и садањи председник северо-америчке савезне републике послао је свој потпис. Сав тај материјал раздељен је ради лаког прегледа у групе.

СИТНИЦЕ.

(**Пси и књиге као преносачи прилепчивих болести**). Недавно се у Енглеској приметило и доказало, да је неко псето пренело прилепчиву болест скерлет (шарлах) на више деце. Држи се, да се псеће длаке напуне прилепчивим отровом, кад псето борави у соби, где има таквих болесника. Тако је лако могуће, да мачке и вашке преносе болести из једне куће у другу. Исто тако из књиге, које је који болесник, особито у богињама, мраси и скерлету, кад му је већ боље било, читао, могу да рашире болест даље. За то ваља при заразама и на то пазити.

(**Болести због нечистог леда.**) Догодио се један случај, да су се у једној великој гостионици многи гости, што су узели у пићу леда, јако поболели. Ушло се у траг, да је лед вађен из неке устајане, смрдљиве баруштине, у којој је пуно трулих материја. Зато ваља лед само из чисте воде да се прибира.

(**Мекане зиме.**) Прошла зима била је врло блага, али бивало их још мекших и блажијих. Тако је године 1172 било у зиму тако топло, да су дрва још и крајем јануарија била зелена, а птице су се легле у фебруарију. Год. 1289 није се ни приметило да је било зиме. Тако је било топло, да су се девојке о божићу китиле венцима од љубичице. Год. 1421 цветала су дрва у марту, а чокот у априлу; истога месеца било је зрелих трешања. Г. 1572 терала су дрва у јануарију лишће а и птице су се легле у фебруарију, као и г. 1172. Исто тако је било и г. 1585, где се о ускрсу већ косило жито. Године 1538, 1607, 1609, 1617, и 1659 није било ни снега, ни мраза. Г. 1662 није се целе зиме ни у северним пределима ложило и дрва су цветала у фебруарију. У новије доба биле су зиме од год. 1807, и 1846-47 врло благе.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(**Нова издања књижаре браће М. Поповића у Н. Саду.**) Уверени смо, да ћемо обрадовати свакога пријатеља белетристичне књижевности наше, кад му јавимо, да ће вредна књижара браће М. Поповића скорим временом да изда јовановићев превод **„Отме Мурањ-града“** од Ј. Арања, од које смо појеме један одломак донели у 14 бр. „Јавора“. Кад се сетимо, како је претпрошле деценије такав књижевник, као што је Јован Јовановић, кубурио тражећи издавача за Арањевог „Толдију“, као што сам у предговору у својој књизи приповеда —, па како је онда и од саме „Матице Српске“ свесрдно примљен био, — онда се морамо радовати, што су се наше књижевне прилике тако јако на добро промениле, да сада налази издавача пре, него што је дело још и довршио. Евала! — Осим тога издаје иста књижара другу књигу скупљених песама нашег омиљенога песника Мите Поповића, чије су песме нашим читатељкама и из нашега листа довољно познате и срцу угодне. Тако исто намерава књижара ова да настави и свој „Зборник позоришних дела“, те ће за кратко време изићи „Пркос“ (превод дра Ј. Андрејевића) и „Рукавица и Лепеза“ (превод Ф. Оберкнежевића). — Нека публика српска не заборави, да је издавање књига с големим трошком скопчано, те нека својим немаром не квари вође издавачима српским, јер ће тиме опет навући време, што смо га имали пре две деценије!

ОДГОВОРИ.

Једној предбројници „Јавора.“ — Ми би у нашем листу врло радо уступили места чланцима, који поучавају домаћицу у газдовању: изволите само послати. — Оно што питате за оног арапског лекара — истина је. — Гвожђа има у Бузјашу, Слијачу, Пирмонту и многим другим мицама, али да ли је то за вас и колико да употребљујете — то вам не може нико саветовати, ко вас и не познаје. Ви врло далеко терате са анонимношћу!

Г. Цв. у Бечу. — Ви нам лепу услугу чините вашим прилозима. Молимо да наставите и даље, а чим се сврши што је започето, почеће ваше ствари.

Г. М. С. медику у Г. — Године 1844. издао је др. Ђорђе Аугустиновић књижицу: „Kurzgefasste topographische Anatomie und Versuch einer ilirischen Terminologie der Anatomie.“ (То му је била инаугурална дисертација у Бечу). Дисертација је посвећена кнезу српском Милошу. Пробе ради навешћемо неколико његових термина: Gewebe-тканина; ligamenta-свезе; tendines-тетиве; periostium-костокрија; dura mater-подлубањица; pericranium-олубањка; membrana mucosa-балавка; epithelium-надбалавка и т. д.

Г. С. С. у Т. — Примили смо.

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 17. У НОВОМ САДУ 24. АПРИЛА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уредникy, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вреди.

Г У С Л А Р.

Дивна ли је, тужна ли је
Земља лепа србинова!
По њој сама крвна слова,
Што су крвцом мученичком
Исписана од векова —
Од Косова.
По тој земљи од вајкада
Србин своје име слави
У гуслама у кивоту
Вере, нада и љубави.

*

У сред горске хладовине,
Где се мирис горски спаја
Са чемером уздисаја,
Где прадедски дуси лете
Као тајне чаролије
Кроз врхове стовековних
Јаворова и дубова,
Уздижући га слободом,
Што је давно у гроб нама
Њином крвљу окупана —
На камену гуслар седи,
У руци му струне лаке
А на крилу јавор-гусле;
Пева битке и јунаке,
Пева живот дана худих,
Па освету свету буди
У храброга горског дива,
Што је скрива
Сред јуначка срца жива.

Око њега народ силан
Слуша, што му гуслар гуди,
Те у груди
Силан му се огањ буди
А млађана Србадија
Мисли, е већ Туре вија;
Па песницу снажну стиште,
Ко да лети на бојиште;
И куне се тврдом вером
И пепелом
Погинулих прадедова,
Опрат' грехе са Косова,
Да јој сјајна зора сине,
И разгони дуготрајне,
Уздисајне и очајне
Робовања грозне тмине.

Гуслар пева —
Ил му гласак већма дрхће,
Или звуци од гусала,
Ил му већа на срдашце,
Ил на гусле туга пала;
Па се туга с тугом спаја
У јадовном загрљају,
А глас му се губи, тоне
Све у тамом загушљају,
Што му мори груди болне
И умуче глас гусларев,
Препуће му срце јадно,
И клону му слаба рука,
И пукоше лаке струне;

Али гусле јада пуне
Још осмејком тијим брује,
Као да је српска вила
По струнама невидовно
Косом својом загудила —
То је звоно,
Што ће старцу на самрти
У рај душу да отпрати.

Србадију туга стеже;
Ал јој на мах светлост сину,
А јад ко да одумину,
Кад осети светог жара.
Што уздиже осветара.
. . . Над њом облак злаћан пао.
Из облака српска вила
Српске гусле приватила,
Да их чува, док се нова
Спева слава србинова.

*

Сад на гробу тог гуслара
Јечи цика од ханџара,
Рик топова, џевердара,
У рукама осветара —
Срб слободу себи ствара.

Читао у срп. акад. друштву „Србадији" у Грацу 1876. **Паво Ј. Марковић.**

ПРВА И ПОСЛЕДЊА ЉУБАВ.

ОД СТОЈАНА АНДРИЋА.

(Наставак).

Сутра-дан, пре но што се петли усудише, да огласе румену зору, био сам будан. Пробудише ме миле песме берачица, које певаху, кад их наш верни Петар у виноград поведе. Пре но што ме је моја помајка опоменула да устанем, ја сам био већ обучен. А кад је јарко сунце својим златним крилима разагнало ноћну таму, кренуо сам се у виноград. Песме берачица, живахно људско кретање на све стране, дало ми је нова полета, и чисто сам летео уз брег, и био сам потпуно сретан. Све црне слутње најближих дана одоше од мене далеко, далеко . . . . Већ сам чуо и наше берачице, и чуо сам глас нашег верног Петра: „не остављајте пабирке", које је речи читав дан и читаве бербе опетовао.

Моја помајка је цео дан спремала вечеру за госте; јер је она сваке бербе частила. За таку прилику свагда би се постарала и за свирца; јер је том приликом свагда било момака и девојака.

Већ је и неуморно сунце почело руменити, те већ и гости почеше долазити. Прве беху на бињези моје званице, моји другари, који певајући јездише пешице, и којима је свагда тако журно, кад је на весеље! А кад је ноћна тама обмотала то јарко сунашце а блеђани месец указао своје бледо лице, гости беху сви на окупу. Још је моја помајка чекала једну званицу, па би јој — као што рече — гостински венац потпун био. Али једва што је исте речи изустила, а кола се иза брега указаше. Ја сам госте дочекивао. Тако сам и пред ове последње изишао до широког излаза, где су обично кола стајала. Кад се кола зауставише, чух глас: „пазите мамице". Ах, тај тренут нећу нигда заборавити; он ће ми свагда пунити моје срце тугом и милином! То беше онај исти глас, што га јуче чух из баште нашег новог суседа. Са жишком у руци приближио сам им се, а још ни данас незнам, да ли сам их са добро вече поздравио? Ви-

сок, смеђ човек средњег доба стајао је пред-а-мном са својом госпом, којој се још виђаху трагови неописане лепоте, и гиздавом ћерком, од шестнајест љета. Ја сам их лагано пратио у друштву, али не осећах земље под собом. На први поглед познадох то дивно девојче, које дотле нигда невидех. Али шта говорим ја ...?! Ах, та видео сам је, видео . . ! Моји млађани снови сликаше је толико пута у мојој души! . . . Моја помајка представила ми је у лицу новог госта новог местног судца Стевана Ђорковића са његовом госпом и ћерком Сузаном, уједно преставивши мене њима. Господин Ђорковић стиснувши ми руку, рече: „А, то је дакле ваш посинак, право делио!“ Ја сам исте речи једва чуо. Један поглед лепе Сузане, одузео ми је мисао и реч, одузео цео живот. Цело вече сам дворио госте, и једва сам чекао, да се вечера сврши; јер кад год би ми се сусрео поглед са погледом Сузанииним бајним, свагда би се задрхтао, а срце би ми лупало јако. Цело вече нисам ништа окусио. После вечере сам се изгубио. Потражио сам самоћу, јер та ми је годила. Потражио сам блеђаног месеца, да му мога бледила позајмим — да му моје боле кажем. Али, и он највернији другар туге, и чувар поверене му тајне, и он ме је изневерио; јер се крио иза мутних облака. Или ваљда се и он крио од сузаниних бајних погледа, којима срца тако дубоко рани!? Уздах за уздахом подкрадоше се из мојих груди, и одаваше моју тајну, коју хтедох у мојим грудима вечно да сараним. Ах, та тајну моју, прву љубав!

Док се старији окитише лозовином, док се млађи раздрагаше песмом и играњем, ја сам стајао немо као стена. Моја помајка је приметила, да сам се изгубио, с тога се упутила к мени. Наш верни Петар ју је упутио. Ја сам дрхтао као прут, кад ме је ова добра душа из мојега заноса отргла. Моје ледене усне и нехотице се прилепише за њену руку, коју облише моје вреле сузе, и ја сам се онда осећао врло горко. Хтедох мојој помајци рећи све, али ме опомену вера, којом сам се заверио: да ћу тајну, своју прву љубав вечно саранити, у живи ћивот — у моје груди! Јер сам држао, да би се мојој љубави смејао свет. Позвао сам разум у помоћ, али заман — срце је владало над мојим животом неограничено. Кад смо се приближили друштву, моја помајка ме је извинила, да ми је зазлило. При првоме погледу на друштво, опазио сам Сузану. Она ме је гледала чудно, али опет тако бајно, да сам се изгубио још већма. Ах, та изгубио за навек . . . ! Ја сам збиља био болан. Срце ми је било бо’но и рањено, с тога сам морао лећи у нашу виноградску собицу. Моји другари ме обасипаше питањима: „одкуд бољетица тешка!!“ Али ја сам па сва њихова питања остао, као стена нем. Гости су се још дуго веселили, и разиђоше се доцне . . . . желећи једно другом: „лаку ноћ.“

Моја помајка, пошто је госте испратила, прва јој брига беше, да мене обиђе. Али како се изненади, кад ме и поново нађе, где се на лицу месечевом огледам. Све њене молбе, да јој моју бољетицу кажем, осташе заман.

„Моје драго дете — рече — шта да мислим о теби. Ја сам твојим родитељима за те одговорна, па, шта да им јавим? да-ли да им још већма потпаљујем црне слутње, које их и

*

сувише море? Или, зар немаш више вере у моју добру вољу, да ти помогнем...?!

Ови гласи звонише кроз моју душу, као гласи анђела хранитеља, али ипак прикрих своју праву сет, а место одговора, облих суву руку моје помајке пољубцима и потоком од суза.

За неколико дана наша берба беше готова. Осми дан бесмо сасвим дома, и тада би у нашој кући био завладао стари ред, да мене није морила нека сет. Лака румен беше нестала са мога лица, заменуло је бледило, које сам у винограду од блеђана месеца позајмио. А на ово дотле ведро чело, скупише се облаци од бора, који се ни до данашњег дана не разиђоше. Слика сузанина ми је лебдила испред очију, њени мили осмејци и погледи, дубоко беху запарали у моје срце. Ја сам за њу живео; јер ако сам што читао, читао сам име њено, ако сам куд гледао, гледао сам њено лице, и ако сам слушао — слушао сам њен мио глас. А све то морах крити у моје груди. Моја помајка је све моје патње гледала, и чешће би ми говорила: „... твоја туга је и моја, твоји боли су и моји, које не могу дуго сносити, ја их морам с твојим родитељима поделити, ја им морам све казати.......“

За тим би ме свагда оштро погледала и ја немогох нигда тога погледа издржати.

Мојем туговању не бејаше краја. Ја сам одлазио и долазио у школу, а без да сам што мислио. Моје мисли блудише за сликом Сузане.

Кад сам једног дана дошао из школе сетан, рече ми моја помајка: како је ћерка нашег суседа болна. Мати јој се вели — тужаше, како не могу, да јој нађу лека. Њено лице румено, превукла је — вели — бледоћа нека, а њене сјајне очи угасише потоци од суза, које лије, а не зна управо ни сама, да каже, шта је боли! При овим речима беше ме обузела нека језа, а обхрвала нека дрхтавица. Као муња прелетила ми је така мисао кроз главу, то беше кобна мисао, која ми још и данас раздире срце и душу, кад је се опоменем. Нешто ми је из дна душе говорило: „и она пати и љуби. Али кога“? Грозно питање! Јер несмедох се усудити, да помислим: да су њени боли одговор на моје боле; јер ми је и опет нешто из дна душе шаптало: „И она љуби, ал' не љуби тебе, она љуби другог, који је већ стекао славе, који има части и имена, и који сме с пуном надом заискати њену руку. А ти си још ђак, ти немаш ничега, што привлачи свет, што би ти дало права на њену љубав.“

Ово беху горке опомене за мене; јер заиста ништа не имадох, доли срца, ал које пламтијаше ужасним пламом љубави, којом љубљах моју драгу Сузану.

С горућим нестрпљењем сам изчекивао извештаје о сузанином здрављу, које примах од моје помајке, која ју је редовно похађала. Тако једног дана ми рече: „Нашој малој компиници је много боље, данас је свирала на гласовиру. Али још је слаба и нема више оне румени, која ју је пређе красила, као најлепши накит. Њени живи осмејци претворише се у неку ледену укоченост, а њени нежни погледи губе се у некој суморности, којом човека предусрета. Још ми рече њена мати: Да чим јој буде боље, даваће част у славу њеног здравља, и уједно, да је тиме извије из загрљаја неке потајне туге, која је мори.“

Ја сам све ове речи особитом пажњом слушао. А од то доба жељно очекивао тај дан, у који је одређена гостба код наших суседа; јер сам напред знао, да ћу и ја с помајком на истој учествовати, а тада и опет уграбити прилику, да се на сунцу бајних сузаниних погледа огрејем. Не морах дуго чекати; јер већ после неколико дана бесмо позвати од наших суседа на весеље.

(Наставиће се.)

ДРУГОВИМА.

Ко кад бесмо безазлени, мали
Тако смо се срдачно смејали.
Зборили смо весело и много
И песме сам још певати мог'о.
Једном само ја прићутах мало —
У мени је срце задрхтало;
Не видесте — весели сте били,
Па сте даље зборили и пили.

Да, душа ми пуна бурних вали,
Кад дан сване она се разгали:
Жубор, борба, пријатељи, врази,
И победе и грдни порази,
Осмех среће ил' обмане машта
Боној души годи, годи свашта,
Те јој с' чини благи ветри пире —
Таласи се у њојзи умире.

Ал' кад поноћ затече ме сама,
Око мене тишина и тама,
Пробуди се овај свет у мени
Измучени и тешко рањени,
Оркан грмне преко њег'вог неба —
Пучина се душе усколеба,
Лик бледилом преобрази туга —
Тад' вашега да видите друга....

М. П. Шапчанин.

ВЕШТИЦЕ.

СЛИКА СА СЕЛА.

Сад ћу да вам приповедам, како је... Ал не ћете можда мени веровати, него ајдсте, да чујете баш из уста самог Миће Бркиног. Он је био очекидац. До душе, видио је само једним оком, јер другог и нема, но клеће вам се и тим једним, да је истина.

Ено га баш сад иде у бирцуз на диван; али се неће срдити, ако га задржимо, само му морамо обећати, да ћемо му накнадити његов фракл ракије.

— Брат Мићо, ајд' нам приповедај, како си носио вештицу ђоче.

Брат Мића се почеше за уво, погледа оним једним здравим оком, као да би на нешто опоменуо.

— Не бој се, бога ти, твој фракл несме валити.

Брка са насмеја, па ће кратким својим камишем прогладити кроз бркове, те ће приповедати:

„Био ја у варошкој кући на ординацу, а натарош отишао код газда-Пауна на свечаре, па га нема, е боме већ неко доба ноћи. Натарошевица сама, па се боји, те ме замоли, да преноћим у штали.

„Знаш, ко и ја бих радије оврљкивао око газда-пауновог стола, него што би дреждо у штали целу ноћ, као гладан коњ. Али ко велим, женска је глава, па хајде да јој учиним.

„Одем у шталу. Напуним лулу, укрешем ватре, запалим дуван, па се извалим на кревет. Ал не мож' ти спавати. Све ме голица нешто у грлу.

Пушим, пушим, да прочепнем, ал ајак! Никако да заборавим на газда-пауново вино. Преврни се на једну страну, преврни се на другу . . .

„Није вајде! Подигнем се, па се полако изшуњам из авлије, да натарошевица не осети; те кад изађем на шор, а ја убрзај кораке, као канда ме неко гура одостраг, па ме све чепа по петама.

„Кад ја тамо — е, брате, то ти се пило све немилице. А кад видише мене, дочекаше ме као на рукама. Овај нуди чашом, онај бокалом, трећи опет лонцем. А ја ти рекох, идем тамо на извор, те одем у вајат, па онако ладног испод славине.

„Изађе натарош на поље, па кад ме види, а он ти се разрогачи на мене:

„— А што, брајко, остави госпоју саму код куће?“

„Ето ти а на, — помислим у себи, — што ја оставих његову госпоју саму? А што он?!

„Па онда рекох њему, да ме је она послала по њега . . . Знам, да сам слагао, али фала богу, слагао сам и пре и после тога више пута, па ме ето здрава и читава.“

Ту се ухвати Мића и нехотице руком за оно валично око.

„— Хајд', хајд', — вели натарош, — само ћемо, још мало.

„— Мало ти, — рекох у себи, — још и треба. Него — рекох, — дај да се ја за то мало осветим.

„Те ти удри по вину душмански. А баш ако ћете ми и неверовати, нисам, тако ми очњег вида, остао толико вина ради, колико, мислим, треба ће мом господину помоћи до куће...

„Еле једва једаред око неке хајд' да идемо кући.

„Вели мени газда-Паун. — Хајд' Мићо, мој брате, пазидер нам на господина! Он се мало развеселио, знаш... као господин човек.

„Хоћу, како не бих! Гле јако! — Одговорим ја.

„И тако се кренемо.“

„Е богме има вам, као што ћете ваљда знати, од паунове куће до варошке, колико одавде до бирцуза пет пута, а теретном човеку, као што смо нас двојица онда били, још једанпут, ако не и двапут толико.

„Иде мој госпо'н натарош, али час по час, па ће ти се забатргати, те буб' о један буб' о други дуд, а кад груне дигод о плот, узбуни све вашке у комшилуку.

„Ја ти се укочио канда сам вретено прогутао, па идем као какав варошки ћифталос, кад блеји по пенцерима, не гледи л' га каква врајла; али ни мрднути кудгод главом на страну. Ударило вино у ноге, па ми се уштапиле као некуване, да простиш ћурчије, а глава претегла као канда ми је на њој двоје егеда иришког солгабирова.

„Кад ти дођосмо тамо на онај рогаљ спрама цркве и оног пустог плаца, а мени ти се нешто обеси на леђа, е, брате, не ћу слагати, ако кажем, да је било сто центи тешко. Хоћу да се осврнем, да видим, шта је, али ме стегло око врата као каквим грдним књештама, па неда врднути.

„Кад погледим пред-а-се, имам ти шта и видити Мој госпо'н натарош лежи на земљи, а над њиме дугачка нека, ма брате, рекао бих, женска прилика. Бацака се, врпољи се кукавац, па све виче промуклим гласом: — „Патрола! . . . Патрола! — Ал нема ту патроле нигде ни од корова. Све се то запило којегде по свечари.

„Погледим боље. . . . Јест, очњег ми вида мог, женска, па сва обучена у бело, беле јој и штивлетне на ногу.

а косу распустила пусту до ниже струка.

„Кад ти ја то видех, уђе у мене, брате, неки ђаволски страх, боже, опрости; па забодем нокте, те сугреб све как' икада. Нисам ништа осетио ни у глави, ни на леђих, ни у ногама, него перјаши као зец низ брдо.

„Јест, ја мислим да је тако, али нисам одмако ни колико одавде до бирцуза, а учинило ми се, да сам отрзо цело село, те ти ја т. ј. он — Мића Бркин на једаред ђускац о земљу, колико сам дуг . . . Чисто сам се обезпанио. Али сам опет видио као на јави, јест брате, баш на јави видих, како скочи с мојих леђа друга женска прилика, ма иста као она на натарошу, те је на једаред нестаде.

„Е па сад реци, да није била вештица. Боже ми опрости сагрешенија!

„Учини ми се, као да се сав свет тумбе окренуо, а ја висим, па све хоћу да паднем леђима у ништа. Али сам био добро забо нокте у ђомбу, да ме не би могао очупати, мислим, ни плуг волова, когод, боже ме помилуј, кад мртвац што згњечи у своју укочену руку.

(Свршиће се.)

ЧУНЕ ЛАКИ...

(ПО ХАРТМАНУ.)

Чуне лаки срце моје
Држах те за чврсту зграду
Оружану проћ незгода.
Ал сад с' тобом титрају се
Играју се лаки вали,
Чуне лаки срце моје.

И ако ниси јака зграда
Тежи само цељи твојој
Јуначки се бори брале.
Сву ми срећу, живот, наду
И будућност носиш лако
Чуне мали срце моје.

Томашевац. Даница.

О ПОСТУПНОМ РАЗВИЋУ ЖИВОТИЊСТВА.

Из „Весмира“ од Милана Јовановића.

(Наставак).

Достојна је дивљења сложена махина, која велике радове врши, али је још достојнија проста, која те исте резултате постиже. Такве примере даје нам у ствари природа Она показује живот не само при сложеним организмима, него једина ћелијица, најнижи организам, врши исте радове као свако више органисано биће.

Занимљиво је проматрати, како се поједина ћелијица у двама различитим правцима, може различито усавршавати. У својим првопочетцима су биљка и животиња међу собом врло сродни; по што се више те индивидуалне ћелијице усавршују, то више међу собом једна од друге одступају, док нам се на послетку не појаве као са свим различита бића. Говорећи сваки час о ћелијицама, ваља да те створове из ближе посмотримо. Свака ћелијица показује нам се у своме првобитном стању као мехурасти облик, па коме распознајемо спољашњу опну-cellulosa, — за тим унутарњу ситнозрнасту течност, која ћелијицу испуњује

и протоплазма се зове, а на послетку тамније зрно-nucleus — које се у протоплазми налази.

По свима појавима да се судити, да је протоплазма најважнији део ћелијице, из ње се ствара и опница и зрно. Да је то у ствари тако, сведочи и та околност, што се протоплазма по кад-кад налази како без опне тако и без зрна, а ови без ње никада. Протоплазму можемо по праву назвати основном материјом органском, чијим појавом и живот почиње. Материја та не показује никакве основите разлике при ћелијици биљној или животињској. Протоплазма назива се код неких природњака и цитобласта, то јест материја, из које се ћелијице праве. Код животиња назива се материја та саркода — месина —, јер се при даљем развијању промењује у кончиће мишићне, који се, као што је при тачнијем испитивању примећено, састоје опет из кончића примитивних, а ови у уснови својој садрже исту материју као што је саркода.

Најниже животиње, које у скупа називљемо праживотиње — Protozoa —, по некима и аморфозоје, састоје се из саме саркоде, која нема ни правилног облика и непрестано се мењати може. О материји тој, која мора да врши све функције живота, не можемо са сигурношћу рећи, да ли је то једна једина ћелијица или скуп више таквих, ма да се чини ово последње да је вероватније.

О каквим приметним органима, које смо навикли да виђамо код виших животиња, овде неможемо говорити. Заједнички знак свију нижих животиња, јесте једноликост коју саркода показује. Она нам обично представља ситно-зрнасту течност са многим пружним шупљинама — vacuolae. До какве поделе органа у унутарњости саркода није доспела, јер нам се не показује ни као мишићни кончићи ни као гангличне ћелијице или нервна влакна. Само код неких налевњака показују се први почетци мишића као неке бразде на површини тела, или као танки кончићи, на које су многе јединке прирасле, и које могу по вољи пружати и скупљати. Покретање, а ако смемо говорити и о каквом осећању, врши обично цела материја.

Код најнижих животиња, међу које спадају поглавито кореноноге — Rhizopoda, — животињска је материја, саркада, без икаквог одређеног вида, као густа течност, која се на све стране разлива. Разливци ови имају вид корењака и зову се лажне ножице или псевдоподије. Животиње такве живе само у води, примају као и биљке храну трансфузијом, то јест тако, да храна улази кроз целу површину тела у саркоду и тамо се даље промењује. Значајно је, што већина таквих животиња лучи у саркоди различите вапнасте или силичне иглице, које тело као мрежа преплећу — Radiolaria, или вапнасте као у пужа љуштурице, у којима се саркода налази. Вапнасте љуштурице су код Foraminifera снабдевене многим ситним рупицама, кроз које псевдоподије пружају; а где таквих рупица нема, налази се по већи отвор за излаз саркоде. Какву разноликост облика виђамо, кад кроз микроскоп посматрамо морски песак, у коме се налазе безбројне љуштурице изумрлих ризопода, које су не само у садањем добу него и у добу предисторичком морале сачињавати фауну морску! Из ситних љуштурица таквих животиња састоје се моћни слојеви опуке и креде, по чему можемо себи бар у неколико представити, каква је множина тих, понајвише микроскопских, животиња морала живети у мору а и данас живи.

Савршеније се чине да су праживотиње другога реда, налевњаци-Infusoria који су микроскопичарима због разноликог облика свога и врло брзог

покретања више познати. Животиње ове живе не само у мору него и у стајаћим водама, где их можемо свакога тренутка видети помоћу доброг микроскопа. Ко је на једном имао прилике, да кроз добар микроскоп погледа на садржину такве капи воде, начиниће себи за цело доста јасан појам о најнижим органским бићима, који ће му за навек у памети остати. Но није све што тамо видимо сам налевњак. Има тамо и других животиња, као слатководних ризопода и недораслих црви и нижих зглавкара, а и биља. Налевњаци имају тело одређенијег облика, и навучено опницом, која је урешена ситним трепњама, длачицама, четинама и т. д. и животињи за покретање служе. Код неких се показују на површини тела особите браздице, које већ одговарају првим почетцима мишића. Многи могу своје тело различито пружати и скупљати, али се не могу разливати као ризоподе. Само паразитни родови, као што су опалине и још неки, примају храну целом површином тела као и ризоподе. Код свију осталих налевњака налази се на телу већи или мањи отвор, кроз који храна у тело улази и који се **уста** зове, а по некад назначен је и почетак **ждрела**. Око уста налазе се обично трепље, које својим вибрирањем храну у уста утерују. Код већине налевњака налази се и отвор на телу, који **чмару** одговара, и кроз који непотребна материја на поље излази. Осим тога налазе се у телу ближе површини још неке промењиве и пружне шупљинице, о којима се мисли, да служе на то, да непотребну воду, која се у телу налази, купе и напоље истурају. Но до сада још није на чисто, да ли оне непотребну воду само испуштају, или и потребну воду примају. Налевњаци не луче никакву тврду материју као ризоподе, с тога гину чим вода усахне, не остављајући по себи никаква трага.

Расплођавање је код ризопода до данас загонетно. Врши се без сумње деобом материје, али како, није још добро познато. Код налевњака је већ боље испитано, и врши се или делењем и ницањем (Fortpflanzung durch Theilung und Knospung), или полним начином, о чему сведоче особита зрнашца, која се код већине налевњака налазе и за полне жлезде сматрају. Та зрнашца називљу се једно језгро — nucleus —, а друго језгарак — nucleolus. Прво се сматра за полни орган самца а друго самице.

Међу праживотиње броје се и морске губе — Spongozoa, које су до скора у биљке рачунате, и тек у новије време сазнало се, да су то животиње ниже организације.

Тек код сљедећег реда животиња, који се називају **меховци** — **Coelenterata** — и зоофити — живобиље — наилазимо у животињству на ћелијчна ткања, из којих се састоје поједини органи, чиме се поглавито разликују од праживотиња, код којих разделитост саркоде није још постигнута била. Овде већ неможемо говорити о самој саркоди, која би вршила све редове живота, јер се цело животињско тело састоји из потпуно развијених ћелијица, из правог ћелијчног ткања. Шта више, извесни делови тога ткања променили су се у особите органе, у кончиће мишићне, ткање кожно и т. д. И за то можемо себи лакше објаснити, за што тело тих животиња, ма да је још врло еластично, добија одређенији и правилнији облик. Па како изгледају те животиње и каква је њихова особина? У опште може се рећи, да им је тело тулумасто, унутра шупље, као нека кеса, нарочито код полипа, јер код медуза бива звонасто или пљоснато, но увек више правилно, то јест поједини органи бивају око средње осе правилно распоређени. И тим знаком разликују се од праживотиња, чије тело не показује никакве правилности.

Врло значајан одељак животиња чине тако-звани полипи, којима је тек у последњих дванајест година већа пажња поклоњена. Тело појединих полипа изгледа више мање као шупаљ, на врху сужен ваљак или боца с грлом. Дољим ширим крајем је животиња уза какав спољни предмет срасла, а на противном налазе се уста опкољена пипцима, којих на броју има 4 или 6 или у производу тих бројева. Пипци (Tentaculae) су врло пружни, и за то бивају око уста мишићи највише развијени. Кроз уста улази храна у орган, који се комора за варење назива. Овде се она промењује даље, а што је непотребно, истура се опет кроз уста на поље. Потребна материја иде кроз отвор, који се налази на доњем крају те коморе за варење у остало тело, у тако-звану шупљину телесну, која се налази под комором за варење и између ње и површине тела. Шупљина је телесна раздељена у кругу особитим пречагама на коморице, у којима даље храна циркулира. Коморице су обично у извесном поретку и наизменично упоређане са раменима, у које се донекле пружа телесна дупља. У шупљини под желудцем налазе се на особитим пречагама полни органи. То је све што се тиче органа, које виђамо у унутарњости тела сваког полипа. Овде нису органи за храњење и циркулацију крви подељени у својим радовима. О каквим чулним органима код ових животиња нема ни трага, ма да су, као што се зна, полипи према утисцима спољним врло осетљиви. При најмањем такнућу одмах се скупе, и јаче зраке светлости не могу да подносе. На телу полипа примећујемо поглавито две врсте коже, спољну и унутарњу, а међу њима се налази још неко ћелијично ткање. Код неких полипа остају ти слојеви кожни меки као год актинида, а код других срожe се, или примањем неорганских материја нарочито креча, са свим се стврдну. С тога кречна материја прима потпуно облик животиње, у коју улази, и по угинућу животиње остаје као тврда од чести рожаста а од чести вапнаста материја. Остатци тих животиња зову се корали или полипарије. Кад их у каквој природњачкој збирци проматрамо, изгледају нам као какви биљни или минерални облици. Та нечудимо се неискусноме, што му се врло невероватно и непојмљиво чини, како би то могли бити облици и створови животињски, где ни трага од живота нема, кад се то што догађало и са самим природњацима у прошлим вековима. Нема ни пуних 100 година, како су ти створови уврштени међу животиње, ма да су они у мору од вајкада живели, а живе и данас у великој множини. У старијим списима налазимо о њима врло различите а по каткад и занимљиве повести. Чак до године 1723., када Пејсонел рече, да су то бића животињских карактера, сматрани су били полипи за биљке и називани су час каменим биљкама, час биљкама бе
цвета и листа и т. д. Назор пејсонело
као у опште сваки нови назор, не б
примљен од тадашњих природњака, и те
на крају друге половине 18. века, ка
се и други научњаци о истинитости то
уверише, доби опште вредности. Шта
узрок томе, што прави карактер тих б
тако дуго загонетан остаде? Живот
ове с малим изузећем, живе искључи
мору, и то у извесним дубинама. Ма
су много савршеније од праживоти
ипак се животињска материја распа
одма, чим такву животињу из воде и
чемо, и губи сав живот, а нама у
остаје само рожасти и вапнасти ск
њен! За то их морамо, хоћемо ли о н
права појма да добијемо, одма у шп
турити, чим из воде извучемо, где ћ
у неколико сачувати. Али то вреди
о неким родовима, јер други што б
прилазе ка површини гладине море
се све више скупљају у своје ћели

ми опет из воде извучемо скоро саму неорганску материју. Није дакле чудо што карактер тих животиња тако дуго непознат остаде, јер као животиње, ти су створови ипак врло несавршени.

Други врло чудан појав, који нас при првом погледу на корале мора изненадити, јесте тај, како су могли ти разнолики, гранати, губасти и т. д. облици постати, кад су то животиње. Да би се у томе оријентовати могли, морамо бацити поглед и на развитак тих животиња. Као што смо рекли, код њих су органи плодни потпуно развијени, и прво размножавање врши се помоћу јаја. Из јаја се излеже животиња, која претрпивши неколико промена, добије облик полипски, и као такав на остале се предмете усађује. Сад тек почиње даље живити. Из животиње почну на све стране као код биљака изницати нови створови, из ових опет други и т. д., и за кратко време постане из једнога створа цела колонија, цела гомила животиња, који својим телом конфедерацију међу собом праве. Ми овде видимо тај најсавршенији, најразвијенији комунизам, јер једе-ли и ужива-ли једна животиња, служи то као храна и за све остале. Чим се једна индивидуја усади и друге из ње изницати почну, почне и стабло полипово улагати оздо у своју материју од чести органске, а од чести неорганске делове, и постајати рожасто или вапнасто. Ово наслагање спољних материја бива не само на поврху телесном, него и на унутарњим пречагама, које тело на коморице раздељују. И тако сада можемо лакше појмити и растумачити, шта је то, кад проматрајући какав корал приметимо на њему различите шупљичице, час веће са разним пречагама, а час врло мале. То су коморице или ћелије, где су живиле поједине животиње, док су још у води биле, чија је телесна дупља била у свези са телом осталих животиња, но које су по угинућу своме оставиле само шупљикаву — ћелијасту материју.

Ми смо овде о постанку корала мало опширније прозборили, јер ти створови заиста веће пажње и заслужују. Корали имају велика уплива при појављивању нових острва, јер тако-звани васпни коралови, састоје се обично из самосаме вапнасте материје, коју су изумрли полипи слагали обично око стена у мору налазећих се или поред брегова, јер су тим животињама ради усађења њиног потребни тврди предмети.

Други ред целентерата чине М е д у з е — А с а l е р h а, код којих кеса за варење заprема цео унутарњи простор. Та дупља је код њих најглавнија, и само се из ње кад-што и цела животиња састоји. Медузе имају увек тело слузно и провидно.

Код њих већ не можемо тако очито и јасно пратити развитак кожних слојева као код полипа. Већина их слободно у мору плива у виду мехурова, са многим урезима, помоћу којих се ритмички крећу. Од уста, која се на доњој страни налазе, пружају се по катшто дуга шупља рамена, до којих се комора за варење простире. На површини рамена као и на осталим урезима виде се влакна, која се и код полипа налазе.

Код неких родова медуза, које овамо спадају, налазимо већ и почетке нервне системе, а код неких је примећен на окрајку ждрела и особити круг црвених и жутих узлића-ганглија. За те ганглије, које су од целе нервне системе најприметније, мисли се да служе или као чуло вида, јер садрже многократ кристаласту материју, или за мехуриће слуха. Да ли су то у ствари ти органи, не може се извесно одредити, могуће је, да је то само излучна бојена материја.

(Наставиће се.)

НАРОДНЕ ПРИПОВЕТКЕ.

1.

Иш'о бог и свети Петар по земљи, па једаред изгубе прави пут и залутају у неку незнану земљу. Идући тако и даље тим путем наиђу на неког момка који своју њиву ораше. Кажу му се они за странце, који не знајући пута, залуташе, већ да им он пута покаже. Момак тај беше нека лењштина, па их нехте ни погледати, већ ногом показа страну и рече: „ен' онамо ћете наћи пута“ и оде даље. Крену се путници одатле и дођу једној реци на обалу а ту девојчица нека убељује платно; јаве се и њојзи и питају је за свој пут. Брзо она удри пратљачу о земљу, дохвати их за руке и изведавши подалеко на пут, каже им: „Ево вам права пута, држите се њега, па нећете заићи“. Рече девојче и поврати се своме рубљу, а свети Петар: „О да вредна и ваљана детета, боже! кога-ли ће та усрећити?!“ — „Баш оног лењштину, што нам ногом пут показа“, одговори му господ. То је Петру мучно било, па се мало и наљути: „Ја млидијах, боже, да си ти у свему правичан и да ћеш људе по заслузи награђивати: ово девојче још бољим другом а тамо ону лењштину таком несрећом к'о што је и сам“. — „Умири се Петре, јер немаш право; ја као бог ваља да се подједнако старам за свако своје створење, нити да башкарим добро од хрђавога; а та лењштина тек тако неће пропасти, ако ваљана друга добије, што ће заиста и добити у овој девојци“.

2.

Носио човек један сирац на вашар да прода. Идући тако путем, сукоби га гладан Циганин па рече човеку: „Дај, куме, да загризем једаред сирац, па ћу ти казати, што никад ниси чуо“. Човек му даде, а он: „Ето видиш, кажу људи: месечина као дан; истина да је доста видно ал' опет није као на дану“. — „То није ништа“, рече човек и пође даље, а Циганин опет: „Стани, куме, да ти баш кажем што никад ниси чуо, него дај да загризем још једаред“. Промисли се човек па му даде. „Видиш, вели Цига, кажу људи: помрчина као тесто; истина да је мрачно ал' није баш као тесто“. — „Иди до врага, све које-шта бунцаш“, рече човек и опет пође. „Не, не куме, него ако хоћеш да ти кажем највећу истину, дај да загризем и по трећи ред“. Шта ће човек, к'о вели: кад сам му дваред дао, даћу му још једаред; и даде му, а Циганин разваливши гладне вилице, одруби сирац до поле, па рече човеку: „Сад, куме, носи твој сирац на сто вашара па га продавај, ал' нећеш добити за њега оне новце, што би иначе за цео добио“, рече Цига па утекне.

3.

Окумио неки човек Циганина па га сваког благог дана позивао на ручак. Циганин је својски ручавао а при поласку домаћин га је увек молио, да му опрости што је слаб ручак био. „Слаб је, куме слаб“, одговарао је Цига озбиљно. Дотужало то човеку, што му Циганин сваки пут куди ручка, па му једном рече: „А шта ти је куме, мало било за мојом трпезом те ми вазда ручку забављаш?“ — „Хо, куме, одговори лукави Циганин, та ти кажеш да је слаб ручак, а ја нећу да те утерујем у лаж већ по теби полагујем“.

4.

Побрати се Правда и Кривда па пођу заједно да путују по широком свету. Путујући огладнеше, а не имађаху ни пребијене паре у цепу. Онда ће рећи Кривда: „хајдмо, брате, у ову кавану да се мало заложимо.“ — „А зар је когођ луд да нас за бадава нахрани“, одговори Правда. „Не брини се ништа, говори Кривда,

ти само ћути па гледај.“ — „Гладан хоће и камен да загризе“, веле наши стари па зато се и Правда не даде два пут молити већ пође у кавану. Кад тамо дођу, заседну за један сто а Кривда заповеди келнеру да им донесе одабрана јестива и ваљана пића. Овај донесе и они почну да једу. Правдаједе, све пуца за ушима а Кривда на све стране звера по кавани и очима прати сваког госта. Кад се већ сити наједоше и напише, каже Кривда да устану па збогом да пођу даље. А Правда: „како да идемо кад нисмо ручак платили?“ — „Устај само, каже опет Кривда, плаћено је све и сва.“ Устадоше и пођоше, ал их дохвати келнер за огрљак, вели: „нисте, господо, трошак наплатили.“ — „Даље од нас, продере се Кривда, ваљда хоћеш дваред да се наплаћујеш!“ Реч по реч па се посвађаше а у тај мах ево и каванџије, пита: шта је то? „Ето, прихвати реч Кривда, овај нитков хоће два пута да се наплати за један ручак; само срамоти поштене људе.“ — „Нисте ви мени ни потуре дали“, одговори келнер. „Ја сам ти мало час дукат дао,“ осече се опет Кривда на-њ; него, окренувши се каванџији, каже му: „изволте наћи мој дукат у његовом џепу.“ Маши се овај у келнеров џеп и заиста нађе дукат, па срдит ћуши келнера, карајући га, што му својим непоштењем госте одбија. Сиромах келнер видећи, да човек и на сухом путу може накаљати, узвикне: „Еј, правдо, где си? — та овај ми је дукат други неки гост дао.“ А Правда стоји за његови леђи па шапуће: „ево ме, ту сам, ал ни пребијене паре немам у џепу.“ И тако се путници сити и пијани кренуше весело даље. —

Прибележно **Светозар Мл. Бајић.**

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ЧАРОБНО ОГЛЕДАЛО.

Хумореска.

(Наставак).

На ова нежна одкрића усудим се и ја, те саопштим ујаку — наравно sub rosa — да сам се на „беседи“ са шумаревом Јелом, том шумском вилом — мислим, да сам је у мом заносу овако назвао — упознао и пуни шест игара с њоме одиграо, и да смо једно другом наше фотографичке слике обећали.

„Рад тога сам, мили ујаче“, наставим „већ пре зоре био код фотографа, који се од неколико дана у нашем месту бави, те сам га питао, кад ме може фотографисати.“

Учини ми се сасвим наравно, да том згодном приликом моју толико пута изражену жељу поновим, т. ј. да се и ујак Тимотије фотографисати даде. Ал’ стари мој ујак, који ми је ову невину молбу већ сто пута одбио, устане зловољно са свог меканог седала, те ми са свим озбиљно рече: „Је с’ чуо, деране! Једанпут за свагда ти велим: да се нећу никад фотографисати. Пух! Казао сам ти сто пута, пух! — а да си разборитији — пух! увидио би и сам твоју луду жељу пух! — и да се ја не шалим!.... Лудорија... пух!... Незнам, коме за љубав, да се ја овако матор фотографишем?! пух!“

„Коме за љубав? Како можеш тако питати, ујаче?“ запитам га зачуђено. „Мени за љубав, ујаче, мени, твом једином нећаку... а и осталим нашим рођацима за љубав! Помисли ујаче, да се умрети мора... данас си још здрав и весео међу нама, ал’ доћи ће време — недошло никада! — кад те неће бити

више међу нама. Онда ће нам твоја слика жива и мила успомена на тебе бити…“

„Тако? Дакле се, господине нећаче већ сада на моју смрт мисли и рачуна? Наравно! Стари вам ујак живи већ дуго те неможете да дочекате час наследне деобе! Ал' само да се не преварите у рачуну.“

„Ујаче! Немој грешити богу и неправо људма чинити! То нису ни остали рођаци заслужили… а најмање ја!“ Рекав ово, машим се шешира и пођем вратима.

„Но, но! Не мораш одма пренути,“ умириваше ме старац. „Како та омладина одма прекипи и преврије! Пух! Та нисам ни ја сасвим озбиљно мислио. Пух! Шалио сам се… немој се одма срдити. Знам ја врло добро, да ме старца радо имаш, пух! ал' и ти знаш, да ја тебе волем и да ми је мило, кад ми дођеш, пух!“

„Није довољно рећи: да кога радо имамо, него треба и доказати,“ одвратим, ко бајаги увређеним гласом.

„А чиме, мили роде, да ти докажем?“ запита старац.

„Чиме? Ти још питаш?… Твојом фотографијом, ујаче!“

„Гром и пако! И опет та проклета фотографија!“ гунђаше срдито старац. „Бадава, драги нећаче, бадава ти говор, пух!… Из тог брашна неће бити погаче! Пух! Мораћеш што друго желити, да ти узмогу доказати моју искрену, срдачну љубав, пух! јер на ову твоју жељу не могу пристати, ма при том рескирао, да ћу своју љубав изгубити.“

Срдито му окренем леђа, те му зловољним гласом рекнем: „То је пука каприца од твоје стране… Нећеш, да се фотографишеш… а зашто? Зато, јер је и фотографија дело, које не спада у прошасти век, дакле нећеш о њој ни да чујеш.“

„Можда имаш у нечем и право, момче, пух!“ одврати старац лаким осмејом. „Ал' мораш допустити, да је и од твоје стране пука каприца, што силом хоћеш да ме наговориш, да се фотографишем. Пух!“

„Добро, добро!“ рекох резигнирајући гласом. „Видим, да не могу ни лепим ни ружним ништа постићи. Ал' фотографију морам имати, ма ме шта стало… то сам се чврсто заверио. Зато морам гледати, преваром…“

„Преваром? Ха, ха, ха!“ смејаше се старац. „Хм! хм! то ће ти врло тешко за руком поћи!… Истина бог, ја још не сам видио како ти врашки фотографи сликају… не желим ни да видим, пух!… не сам љубопитљив… Ал' ми се ипак чини, да тек онако од ока и против воље дотичне особе не може бити, пух! Па ни преваром! Пух!“

„Хм! ујаче, можда се ипак може!“ додам лукаво. „Само ако узхтем покушати.“

„Покушај, покушај, момче!“ одврати старац подсмешно. „Шта више! Да ти покажем, да те се не бојим… Ако ти превара за руком пође, добићеш од мене у знак победе, као награду, овај мој красни чибук…“

„Заједно са ћилибаром?“ запитам весело.

„Заједно са ћилибаром!“

„Прима се ујаче! Оклада стоји… Чибук је мој!“ повичем весело скачући по соби.

„Но, но! не радуј се прерано, роде… Рекох, да њих двоје мора бити… фотограф и дотична особа!“

„То је моја брига, мили ујаче!“

„A propos! Ти си такав ветрогоња, да си у стању свашта учинити, само да до моје фотографије, respective чибука дођеш. . Тако н. пр. оклада не важи ако ме у сну…“

„Али, ујаче!? Каква би то слика била..?“

„Добро је да знаш!“

„А сад ујаче, збогом!“

„Куда тако нагло?“

„Морам на посао!“

„Е па збогом, пећаче! Дођи ми опет скоро!“

„Првом приликом! Збогом!“

„Збогом!“

Опростим се... Старац се маши свог прекрасног чибука, који се међу тим угасио био, погледа га лукавим оком, испразни истивну лулу о леви длан, те ју напуни наново мирисавим листом дувана, који је дан пре својеручно насекао. Кад је дуван кременом, труди и оцилом упалио, жигица небијаше на свету за ујака Тимотију, отвори прозор, те одбациваше густе димове у свежи јесењи ваздух.... пух! пух!... (Наставиће се.)

САЛВЕТА.

Догоди се, те заустави један господин паора једног на ручак; а слушкиња заборавила „салвете“ да поређа, те ће госпођа повикати иза стола: „салвете донеси!“ Паор мишљаше, да је то какво особито јело, што он још није видио и јео, па се стежаше, да се од „салвета“ наједе. Што год принесе на сто, њему се учини познато јело. Бадава га нудише, он чека „салвете“.

Кад је отишао кући, а он гладан, иштући да једе, рече: „ја чекам да једем „салвета“ па нисам ни дочекао“.

БЕЛЕШКЕ.

(Немац о Србину). Наш пријатељ пише („Застава“) г. М. П. из Сомбора, који стоји у преписци са уредником етнолошког часописа „*Globus*“, дром Р. Кипертом, сином славнога картографа Хајнриха Киперта, пише нам ово: „Поводом извода из једнога чланка о солунској околини од пок. мајора Михаила Илића, („Отаџбина“ 1875), што је у „Глобусу“ изишао, обратио се још при крају г. 1875. др. Р. Киперт на мене, да му што опширније пишем о илићевом раду, нарочито пак о мапама, што их је у кипертовој карти нашао. Кад сам му жељу испунио, писао ми је ове како за Киперта тако и за нашег Илића једнако часне речи: „Саопштене илићеве примедбе од интереса су и значаја за мог оца и употребиће се у своје време у коректури“. Не давно известио сам Киперта о јуначкој смрти илићевој на Јавору, и умолио сам га, да га се достојно сети у некрологу географа, што га он за „Глобус“ пише. Р. Киперт, који је дуже времена у картографском послу заједно са својим оцем у Турској живео, пише ми под 21. априлом о. г. из Берлина између осталога као одговор на ону вест ово: Смрт мајора Илића дубоко ме је потресла. Дај боже, да га што скорије освети руска војска! Ја познајем Турке, и мрзим лењу, лажљиву хорду, као што се само може мрзити. Да се хоће решити већ једном ствар тамо доле, те да нестане срамоте, што је нанесена Европи са турске инвазије.

(Српска црквена општина пештанска.) Познато је, да је дошла „Матици српској“ строга министарска наредба, да текелијин фонд пресели у Пешту. Ни најлогичнији разлози не помогоше. Сад је настало питање, ко ће да рукује тим фондом, кад је „Матица“ у Новом Саду? Министарство просвете ставило је на срп. црквену општину питање, да ли је општина вољна примити руковање текелијинога фонда, и ако је вољна, да онда неки приосланн јој акт потпише. Дописник „Заставин“ из Будапеште тврди, да се у томе акту не садржи ни више ни мање, него јака и топла захвалница министру, да је већ једанпут одузео од „Матице“ и њима предао руковање фонда. Општина је решила, да министру да повољан одговор, т. ј. да се прима и да дотичан акт потписује. На послетку пита још „Заставин“ дописник: „Шта мислите, ко је сад крунисао нападај министров на „Матицу“, да ли сам министар или пештанска црквена општина под председништвом г. М. Манојловића, члана надзорништва у текелијануму?“

СИТНИЦЕ.

(Како је постао гетеов „Баук“.) Гетеова балада „Баук“ (Erlkönig), коју је Милорад П. Шапчанин лепо на српски превео, постала је овако: Априла месеца год. 1781 узме богат један сељак из Куница своје јединче, које је тешко болесно било, с собом на коња, и понесе га у Јену, славном једном лекару. Лекар изјави, да детету не може помоћи, а отац пун туге врати се и пројаше покрај гостионице „код јеле“, на путу идући кући преко неке ливаде, где је било и шипрага. Пре него што је стигао у село, издане му дете. Гете дође после неколико дана у онај крај, где му тај случај приповеде. Њега јако дирне тај догађај и он узе собицу „код јеле“ и напише ону красну баладу.

(Против пушења.) Енглески краљ Јаков I. био је најжешћи противник дуванџија и написао је г. 1619 књижицу против њих. Књижицу је назвао „Misocapnus“, т. ј. презирач дувана. Ту он вели, да је пушење гадно за око, непријатно за

нос, убитачно за мозак, шкодљиво за груди, а густи димови изгледају као пушећи се пакleни дим.“ — Насљедник његов, Карло I., наредио је да црква прокуне ту „бунтовничку биљку.“ — Папа Урбан VII. искључио је дуванџије од причешћа. — Густав Адолф је издао најстрожији закон против дуванџија, али овај је после његове смрти укинут. — У Немачкој је побожни Скривер јако радио против пушења и доказивао је, да је пушење жртва, што се приноси ђаволу. — Некакав др. Трап, који је у исто доба живео, држао је дуван за „помоћника ђаволовог, који свет наваћа, да пије вино и пиво.“ — У Берну је од г. 1661 па све до половине прошлога века постајао дуванџијски суд, који је дуванџије кажњавао новчаном глобом, батинама и затвором. — Цар Михаило Феодоровић, претио је дуванџијама, да ће им дати одсећи носове и отерати их у Сибирију. — Грозни султан Мурат IV. дао је једном дуванџији пробости нос и лулу кроз нос обесити, па су га онда водили кроз Цариград, да друге плаше и одвраћају од пушења.

НОВА КАРТА.

(Руско-турско разбојиште). Књижара Морица Перлеса у Бечу издала је већ нову карту, на којој су пограничне земље између Русије и Турске представљене и која ће врло добро послужити свакоме, који чита новине и у њима најновије догађаје, који се збивају и који ће се развијати на истоку. Карту је израдио Арнолд Киперт а цртао Густав Кениг у Бечу. Карта је чисто и јасно израђена и на њој су обележена сва иоле важнија места, а има је у три различита издања: обично небојадисано издање 20 новч., са бојадисаним границама 40 новч., а са 6 боја израђено издање стаје 80 новч. а. вр. — Наруџбине се шаљу: Buchhandlung von Moritz Perles Wien, Stadt, Bauernmarkt 11. Карта се може добити и у књижари Браће М. Поповића у Н. Саду по исту цену.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(Песме Мите Поповића), које смо у прошломе броју огласили, посвећене ће бити Њ. Св. кнезу црногорском Николи. На понуђену посвету, добио је песник с Цетиња ово писмо:

„Господине! Његова Свјетлост књаз Никола допушта вам, те се овијем и овлашћујете, да књигу, скуп бојних пјесама вашијех њему посветите. — Свијетли књаз читао је и у прошлим годинама ваше пјесме и сјећа их се са задовољством. Примајући радо вашу посвету, Његова Свјетлост књаз жели указати заслужено признање пјеснику и пјесмама, које је родољубна душа радила у овим највеличанственијим данима живота нашега народа и одати захвалност за осјећања, која према њему негујете и изјављујете.“ — Примите, и т. д.

На Цетињу, 2. марта 1877.

Секретар Њ. Свјетлости
књаза Црногорског.
Симо Поповић с. р.

— У књизи ће бити много песама, што још нису нигде штампане. Наше лепе читатељке без сумње ће похитати, да свака у својем кругу што више претплатника скупи на красне песме митине.

(Правила православне цркве). Кад сам 1873. године пустио у свјет другу свеску Правила православне цркве, ја сам обећао да ћу „кроз кратко време“ и III. издати, рачунајући, да ћу бар толико од продаје добити, да трошкове печатње исплатим; али сам се у рачуну преварио, — и да ми се опет иста ствар не догоди, оканим се посла и одложим даље издавање до бољег времена. Данас је канда то боље време наступило, јер ми са више страна стижу гласови, да се Правила траже, а и пријатељи ме храбре, да се на ново посла латим. Одазивљући се тим гласовима, ја сам готов дати да се печата III. свеска Правила, али нећу ту моју готовност у дјело привести, док ми се не пријави бар триста и педесет добрих предбројника. Позивљем дакле овим све, којима је стало да имају у србском преводу са тумачењма Правила прав. цркве, нека се предброје на ову III. свеску, којом се започиње излагање и тумачење Правила Трулског Сабора. Ја нећу ово издање препоручивати, — нека свак о њему суди по изданим двјема свескама и по ономе, што је о овом издању казано у „Православљу“, у „Сиону“ и у „Pravu“. Свеска ће ова изнијети пуних пет арака оне исте величине, као што је I и II свеска. Цјена је шесдесет новчића. Предбројити се може до Петровдана о. г.

У Задру на Цвјети 1877.

Проф. **Н. Милаш.**

ОДГОВОРИ.

Г. М. L. Р. у Вр. — Ваша приповетчица пуна је лепих досетака и здравога хумора и штампаћемо је скорим. Наставите рад у томе жанру, а ми ћемо се увек радовати, кад нам год што за „Јавор“ уступите.

Г. М. П. у В. — У идућем броју.

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 18. У НОВОМ САДУ 1. МАЈА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

БОЈ КОД ИНИСТОНЕ.

(ОД ОСИЈАНА).

Наша младост прикладна је санку,
Што га пастир на ливади шарној
На оглавку зеленоме снева.
Питом зрачак сунца да успава,
А холуј га из санова буди.
Око њега хитре муње лећу
Грми главе по ветрови тресу.
Радосно се, весело се сећа
На сунчане свог живота дане
И на благи санак свога мира!

Кад ће моја радост да се врати?
Кад ће опет срце ми невољно
Заиграт' од лупе од оружја?
Кад ћу и ја, ка Оскар витешки
Да засијнем од челика светла?
Чујте реке поносите Коне
И брегови, што небу тицате,
Чујте песму старог Осијана!
Као сунце диже ми се песма
У дубини измучене душе
Те осећам завидљиву радост
Минулих и блажених времена!
Видим, Селмо, куле твоје красне
И грме ти около зидина.
Чујем ромор лепих твојих река
К' лицем лицу, гледам ти јунаке
Што на зборе чилим кроком скоре.
Фингар седи у среди јунака
Наслоњен на штит Тренмора вука,
Сабља му на чивилуку виси
А он слуша песме у певача
Дела своја из свакога боја
Славу још из доба млађанога. —

Ал ето ти Оскара из лова,
Да он чује песме соколова,
Што их вију у тремови Селме
Јунацима у славу и хвалу.
Скину сабљу Бранова витеза
И прађеда свога са дувара.
Те од јада заплаче се горко
Млађано му огњем плану лице
А гласак му задрхтао љуто.
Убојито копље моје стисну
Па он рече дрхтајућим гласом:
„Хој Фингале, краљу соколова,
И прваче Осијин јуначе!
Ви сте млого, славно војевали
Још у добу вашем млађаноме,
За имена сваки ваша знаде
У песмама барди певају вас:
А ја, тужан, као магла празна,
Тек што падне, а већ исчезава!
Певци знати за име ми неће;
Нит' ће ловац гроб да ми посвети,
Кад ми младо тело закопате!
Пустите ме у бој, у крвави,
Пустите ме Инистони граду
У далеку земљу устаничку!

Нико не ће чути, да сам пао,
Тек бард ако какав ме не нађе
И у песми име ми спомене.
У даљини деве непознате
Мој ће гроб ми оросити таван
Жалећи ме што сам млађан пао
Далеко од завичаја свога. —
Кад будете за трпезу сели,
Овако ће бард добар да каже:
„Чујте браћо, песму о Оскару,
Далеко од завичаја свога
Што је мртав на бојишту пао!“
— „Хој Оскаре, сине моје славе,
Одговара краљу Морвенаца,
Иди дакле граду Инистони!
Брзопловка већ те чека лађа,
Да те носи преко мора сиња.
Мој Оскаре, сине сина мога,
Немој да нам имена потавне
Е од лозе ти си, сине, славне!
Немој 'вако, да туђинци кажу:
„У Морвенској нема већ јунака.
Бурна река буди на бојишту
А ван боја, ко сунце вечерње.
Кажи краљу Инистоне града,
Да се сећам младости нам лепе
Кад смо још за владе Адандека
Ко лавови борили се љути!“

Развише оплетена једра
А ветрови зазвиждали бурни
Међ ремици високих једрила. —
Кад је Оскар са високе лађе
Угледао земљу устаничку
Он уљеже у пристан код Руне
Те пошаље сабљу си убојну
Копљанику Аниру владару!
Седи јунак у чуду се нађе
Кад опази фингалову ђорду.
Очи му се напуниле суза
Сећајућ' се доба ратоборна
Из младости славом увенчане.
Три пута су поломили копља
На јуначком и дивном мегдану
Пред Аниром, љубазним владаром.
Јунаци су издалека гледали
Красну сигру младих мејданџија
Којино су ко немирни дуси
Међ северним, међ бурама страшним
Од јутра до мрака носили се
Без да један другога победи.
„Али сада — бесеђаше краљу —
Немоћан сам од старости веље
А сабља ми захрђала бојна
Тужно стоји у широком трему.
Морвенац си, племена си славна
Анир знаде за моје јунаштво
Ал' сада се од невоље суши
Као раст, што из корена труне
Ја порода никаквога немам,
Да радосно изађе пред тебе,
Да те води у тремове сјајне.
Аргон давно у гробници труне
А ни Руре нема више мога!
Ћерка моја код туђина тужи,
Што од мене силом одвео је
Те од бола свиснуће ми веља
Силну војску дигао јој војно
Па он иде ко бугија тровна
Из језера што се диже мутна
По васцелој краљевини мојој!
Али хајде у тремове моје
Да почастиш трпезу Анира
Дични сине поносне Морвенске!“
Три дана су поседили овде
А четвртог кад се Оскар каза,
Кад се каза, ко је од куда је:
Удариште певачи у харфе
Те радосно сташе подвикиват'
И одоше на вепрове бесне
Гонећи их по горама Руне.

(Свршиће се.)

ПРВА И ПОСЛЕДЊА ЉУБАВ.

ОД СТОЈАНА АНДРИЋА.

(Наставак).

У одређено време бесмо, ја и моја помајка у кући наших суседа. Овај дан је за мене кобан дан, а и опет тако мио и драг. Кад год се сетим тога дана, постанем разбојиште, на ком бију бојак туга и милина . . ! Јер свагда ми изађу пред умне моје очи све оне милине, које је моја драга Сузана тога вечера на ме сипала својим погледима бајним, и све оне муке, које ми срце стезаху при помислу: да Сузана никад моја бити неће. С тога сам горко проклињао зао удес, по коме срце за оним срцем бије, које бије за другим. — При нашем доласку, поздравила нас је Сузана лаким поклоном и благим осмејком. Њено бледо лице сведочило ми је, да је и она узајмила бледила од ноћног стражара на звезданом небу. Ми се поздрависмо и с осталим гостима, међу којима беше и један војнички лекар, човек око 30 година дежмекастог састава телесног, са малим црним очима, који иначе беше углађена понашања у друштву.

До вечере је Сузана по жељи свога оца — забављала госте свирком на гласовиру. Њени лаки прсти кретаху се мило. И они звуци, што их издаваше гласовир, беху тако мили, да сам иза сваког осетио нове и нове ударце у моје рањено срце. Ах, ви блажени и горки тренутци! ни време, ни патње не могоше вас изгладити из моје душе, у коју сте са сликом Сузане тако дубоко урезани!

Сузана беше престала свирати, а њен отац је седао госте једног до другог за богато искићен сто. И ја се бејах посадио, али се не сећам још ни данас како. Моје мисли се изгубише са последњи звуци сузанине свирке, пред њеним бајним погледом, којим је последње звуке своје свирке мени испратила. Она иста дрхтавица, она бољетица, која ме беше обузела у винограду моје помајке, вратила се поново, да ме новом снагом стегне. И ја би опет био тако сретан, да сам се могао у самоћи на лицу блеђаног месеца огледати, да му лаким уздахом пошљем моју тугу!

Цело време борише се у мени милина и страх. Наизменце ме је спопадала језа и врућина, и једва сам чекао вечери крај. Пошто најзад млађи усташе, устадох и ја. Моја помајка беше приметила моју бољу, с тога ми рече: „теби је опет као и у винограду, она иста ти невоља подгриза твој млађани живот, али ја те разумем. Твоја бољетица је она, што је природа унела у човечије груди, и која се разгорева у млађаном добу, а коју потпаљују мили и драги, једно другом с погледом и лаким уздахом! Ја сам негда исто преживела, и ти ћеш заман од мене крити!“

Иза ових речи ме је моја помајка оставила, а ја сам остао као ледена стена, занет за сликом сузанином, за Сузаном драгом! Из овог мога милог заноса отргне ме свирка и један играчки пар, који је игру отворио, и који је као муња испред мене пројурио. То бејаше Сузана са војничким лекаром, коме још ни данас имена незнам. Овај тренутак је однео полак моје младости, јер ми је у том тренутку пролетила кроз главу мисао: да је то тај за киме сузанино срце бије. Јер ме је Сузана опет пуним погле-

дом погледала, кога би ја дуго, дуго пратио, да ме моја помајка није опоменула: да ваља, да прикријем своју тугу, и да играм. Ја сам је послушао. Играо сам и ја, и једва једном дошао је ред и на Сузану, с којом сви редом играчи играше. Ја сам јој се поклонио, али је тада не видех. Играо сам и не осећах земље под собом. Моје срце било је јако на њеноме срцу. Осетио сам и њено срце на мојим грудима, и чисто сам разумео разговор наших срдаца, која се разговараху куцањем. Ах разумео, и тада ћу га заборавити, кад ме загрли ледени гроб! Сузана је дрхтала на мојим грудима. Лака румен јој беше застрла њено лице. Њене очи беху засјале поново жаром, који је у мени још већма распалио љубав.

Весеље је текло до пред зору. Али ја сам и моја помајка отишли раније дома. Отишли смо немо, без једне речи, сваки у своју собу. Ја сам се бацио благом санку у наручја, али и он ме беше изневерио, и ја сам се мучио целу ноћ, као прави мученик. Пре но што је наш верни Петар огласио зору, ја сам био у башти моје помајке. Ладно јесење јутро годило је мојој занешености. А кад сам погледао око себе, видео сам посуту земљу лишћем жутим, које је ледени север по земљи просуо. И нехотице ми изађе тада пред очи са судбом лишћа, и судба човекова. Мој разум — тај неверник после дугог неверства, приближио ми се опет, показујући на ништавост свега, што је богата природа, целе године неговала, како је једним махом уништено за навек, показујући тиме, да је тако и с човеком и са свима његовим радостима и бедама на овоме свету. Мој разум је почео капати лековиту кап по кап на моје рањено срце, и ја би и даље слушао његов глас. Али ме од њега отрже други глас, који сам првог дана из суседове баште чуо. То беше глас моје драге Сузане. Она разговараше цвеће. Али сада не с тепањем као некада, но са тужним нарицањем: „Збогом моје цвеће драго, тебе је немилостиви мраз оборио, јер те је твој драги — то благо сунашце изневерио. Ти си своје свршило — без бола и без мука, јер те је твој драги — то мило сунце — целог лета жарког миловало и љубило, са своји позлаћени крили. Али што ћу ти ја јадна?! Та и моју младост покосиће туга, јер ме мој драги нељуби, ах, та он је тако за ме ладан! Његови погледи су ладнији од мраза тог леденог. Ах, та разумела сам његово срце синоћ на мојим грудима, све ми је казало, казало, да он другу љуби! Разумела сам, где му моје срце одговара, да ће тајну, моју прву љубав, чувати, ах, вечито чувати! А сведочио ми је његов синоћњи одлазак пре свију гостију, јер сигурно не беше оне, која му је мила и драга!“

Ја сам све чуо, а моје срце је опет почело владати над мојим животом. Прислушкивао сам, неби-ли још чуо њен анђелски глас, али тај се изгубио. — Ја сам за тим изишао из баште. Наш верни Петар ме је уплашено гледао, јер сам морао страховито изгледати!

Кад сам ушао у своју собу, хтедох Сузани да напишем писмо, хтедох да јој опишем моје муке и моје боле, да јој опишем моју љубав, којом је страстно љубљах. Али ме и перо овај пар изневери.“ На то је ушла моја помајка. Петар јој је сигурно казао, како сам изгледао. Сирома Петар, он је за мене живео! При првом погледу видио сам, да је моја помајка уплашена. Њен глас ме

је необично звонио: „... „Ах, драго моје дете, шта још нећу доживети?! Ти страшно изгледаш, теби се морало што страшно догодити. Ја те преклињем, не мучи ми ове остареле груди, које ће и тако скоро бити жртва леденога гроба!“ Све молбе моје помајке осташе заман. Ја сам остао веран себи, и нехтедох рећи, да љубим Сузану силно.

Од тога дана свако јутро сам одлазио у башту. али узалуд. Из суседове баште нисам више ништа чуо, до ли звиждање северног ветра, који бејаше цео летњи накит мајке природе на земљу оборио. Анђелски сузанин глас је умукнуо за навек! Ја сам и даље ишао у школу и долазио натраг, без да сам и што мислио. Моји другови у школи ужасаваху се од мога изгледа! Дан за даном пролазаше и што више нови долазаше, то беше све већи рај мојих жеља, за Сузаном! Моју добру помајку је мучило моје стање, и чисто би још и данас рекао: да се та добра душа беше заверила, да ми ма којим начином помогне. Тако ми једног зимњег вечера рече: да ћемо ићи у вече код наших суседа на поседак, јер су нас — вели — позвали. Ја сам се дуго колебао, хоћу-ли ићи или не, у мени се поново отвори бој, који бише срце и разум. Али и овом приликом је остало срце господар. Ми смо већ у кући господина Ђорковића. Сузана нас је и сада дочекала лаким поклоном. Али сада се самном руковала, ах, блажен је то тренут за мене! Сада не бејаше онолико гостију. Бејасмо ја и моја помајка. И сада нас је Сузана веселила својом дивном свирком. Али сада, сада бејаше тако дивотна. Ах, та лепотом би својом горску вилу надлепшала, а милокрвношћу надвисила би небесног анђела, са свима његовим небесним милинама! Она је то вече била млого разговорнија. Њен глас тај анђеоски, будио је јесење успомене у мени, будио старе жеље моје љубави. Наши погледи су се сусретали често. Из њих смо читали наше тајне. У њима огледасмо, као у јасном огледалу, наша болна срца. И ја сам то вече био разговорнији но обично, а све је то приметило мудро око моје помајке. У речи ми рече мати сузанина, како их, као први сусед никад не похађам; на то додаде и отац јој: „да, да, делио, а ваша госпођа помајка нам толико о вами приповеда.“ Иза ових речи сам осетио, да ми је ударила ватра у лице. Ја сам се тихо поклонио, чиме сам молио за опроштај, и чиме сам се обећао, да ћу се поправити. Сузана је ћутала, по лицу беше јој се посула лака румен, а из њеног бајног погледа, читао сам: дођи, дођи...!

(Наставиће се).

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

ПРИБЕЛЕЖИО П. Ј. М.

X. Плетикоса Павле.

Фалио се Плетикоса Павле
Усред рата [1] измеђ комората:
„Имам сеју од седам година,
„Ђердан носи од седам стотина!“
Ту се нађе један од јунака,
Па говори Плетикоси Павлу:
„Не фали се, Плетикоса Павле!
„Седам има, како је ја љубим.
„Уз'о сам јој седам кавадова,

[1] Логора.

„Сви су седам од зелене свиле,
„И седморо новајли папуче,
„Све седморе сребром потковане.“
То се Павлу па ипо не може,
Већ се вину преко поља равна,
Кано звезда преко ведра неба.
Колико га сеја угледала,
Толико је пред њег ишетала,
Па се маша, да коња превати.
Ал беседи Плетикоса Павле:
„Уклони се, моја мила сејо,
„Коњиц каљав, да те не покаља,
„Братац љутит, да те не покаря.
„Данас сам те удомио, сејо
„Отварај ми шарене сандуке,
„Да ја видим имаш ли дарова.“ —
„Ја сам моје кључе погубила,
„Не могу ти сандук’ отворити.“
Расрди се Плетикоса Павле,
Па удара лаким буздованом.
Све сандуке редом отворио,
Па он нађе седам кавадова
И свих седам од зелене свиле.
„Од куд, сејо, седам кавадова,
„И свих седам од зелене свиле?“
„Учила сам седам девојака,
„Учила сам ситан везак вести;
„Узеше ми седам кавадова.“
Па он нађе новајли папуче,
Све седморе сребром потковане.
„Одкуд, сејо, седморе папуче,
„Све седморе сребром потковане?“
„Учила сам седам девојака,
„Учила сам танку пређу прести;
„Купише ми седморе папуче.“
Расрди се Плетикоса Павле,
Те заману својим буздованом;
Како ју је лако ударио,
Са црном је земљом саставио.
Ударио, па се покајао,
Те он оде међу Латинине,
Да би ли се изодио греха.

В Е Ш Т И Ц Е.

СЛИКА СА СЕЛА.

(Свршетак).

„Лежим ја тако, ни жив ни мртав, а за натароша не знам, ни где је ни шта је шњим; кад ево ти у неке од некуд људи.

„— А шта ћеш ти ту? — Повиче чича Тодор; ево га и дан-данас жива, па питајте њега, ако мени не верујете. Јест, очњег ми вида, баш ме тако пита: — А шта ћеш ти ту, — вели, — Мићо? — Па ме без по муке преврну на леђа.

„Ја помислих, да падам већ у ништа, па ђипим као опарен. А кад познадох своје људе, оданух, као да ми жрвањ паде са срца.

„— Ма не видисте л’, људи божији, чуда и покора? — Повичем ја.

„— Каква то? — Зачуде се они.

„— Та сад . . . ме баш овај час дојаши (т. ј. њега — Мићу Бркиног) вештица.

„— Ајд’ мани се, душе ти! — Вели чича Тодор, — каква вештица Напунио си главу винушином, па ти се сад врзу по памети вештице.

„— Ма јесте, људи, очњег ми вида баш на јави вештица. Јашила и мене и . . . Видисте ли, тако вам бога, ди год натароша?

„— Окај се ћорава посла. Одка је натарош код куће . . . !

„Е гле, та немојте ме правит лудим. Ако ми вали, и рекох, — једно око, све су ми даске у глави н броју. Та сад овај час био је ту натарош ево на овом месту.

— Одведем их, где се натарош копрцао. — Ето ту, браћо, очњег ми вида, гњавила вештица натароша.

„Смеју се они. Мисле, ја збијам шалу, а нисам, брате, био пијан, ни колико сам сад трезан.

„Хајд тако ја шњима па до варошке куће. Ту се растанемо, они оду даље, а ја сврнем унутра.

„Таки ти хајд' код натарошевице, па лупај на врата.

„— Ко је? — Виче он изнутра.

„— Ја сам!... Јесу ли код куће господин?

„— Јесте! Ево га спава.

„И у тај пар чујем, како се натарош преврну на другу страну, хрчући као да га је, помилуј боже, ропац стегао.

„Ја се окренем, па хајд' у шталу. Легнем, ко велим: Хајд' да продремам, док није сунце изашло! Али не иде сан на очи, а из главе никако да ми изађе вечерашње збитије.

„— Мај, та ваљда нисам, — рекох, — попио мозак. Од куд натарош да пре мене дође кући!? Та био сам трезан трезначак, брате... Бар да сам целу ноћ пио, не бих ни сумирао.

„Извадим ти опет своју лулу из ћемера, узмем зелењака из дуванкесе, те пуши, пуши... једну... две луле, а никако задремати.

„Закукурекаше и петлови... Шта сам знао радити?... Устанем, одем на бунар, па протрем мало очи ладном водом, те хајд' у концоларију. Очистим и уредим све, као што ваља.

„У јутру, већ сунце беше одскочило у велико, чујем виче и зипара натарошка на господина:

„Устај! Докле ћеш чмавати, ванцаго једна!

„— Охо! — Помислим у себи. — То је лепо добројтро!

„— Та мани ме се, бога ти, жено! Бучи ми глава. — Зачух натарошев глас као из бунила.

„— И не бучила ти, кад банчиш целу ноћ... А где ти је сат, где прстење?

„— Какав сат? Какво прстење? — Проговори натарош трезвеније.

„— Та шта се буниш? Ваљда знаш, да си имао до јуче сат и прстење?

„— Па ту је.

„— Где ту?

„— Ма мани ме се, жено, хоћу да спавам.

„— Спавај, не наспаво се жив!..

„Нисам ја знао, да је то тако горопадна жена. Мај, сује, канда носи опрегачу. Шта је он крив, што се мало напио као господин човек? Нису увек свечари... Неки пута бих волео и сам, да имам жене, да се с киме мало прокошкам, кад ми тако дође, а ја одем у бирцуз, па ето кавге. А неки пут опет велим и благодарим господа, што немам кога, да ме пита. Куда ћеш? Ни где си био? Ни шта си радио? Ух, а кад би ме опет когод запитао. Што си се опио? Е, мислим, то би ми била смрт!

„То сам баш и онда мислио, кад ево ти натарошке мени.

„— Бога ти, Мићо, незнаш ти, где је био синоћ господин?

„— Па на свечари, госпоја! — Рекох ја, устанем са клупе и скинем шешир, па га метем под клупу, као што се приличи, кад говорим с господством.

„— Та наопако, — стаде она зипарати, — какви су то свечари, где краду човеку сат и прстење?

„— Е па знате, госпоја, људи ко људи! Мало се напили, па ваљда је ко из шале и узео господинове ствари.

„— Каква је и то опет шала?

— повиче натарошка на мене (т. ј. њега — Мићу Бркиног), па оде, те ти опет на господина: Таки да си отишао, па видио, ко те је покрао? А сутра одмах у бецирк, па ишти да те тромферирају (Мића хтеде да каже: трансферирају) из овог лоповског места.

„Е мени се то мало млого учинило, да она наше село назива лоповским, па ја од то доба нисам баш тако ни лешпектиро (решпектирао).

„Одмах одем газда-пауновој кући. Питам, зна-л' когод за натарошев сат и прстење? Неки кажу, да их је имао на себи кад је пошао, а неки опет нису ни видили у њега ни сата ни прстења.

Дођем натраг. Дочека ме натарош.

„— Ни за живу главу — вели, — не приповедај госпоји, шта је синоћ било.

„— Та, господине, ја мишљах, нећете ни живи остати, како вас је она вештичентина прегњечила. Рекох, прегњавиће вас.

„Госпоја натарошка је дуго зипарала на господина, где му је сат и прстење? Али ко ће то знати?

„На том било, па и прошло.

„Како ме је госпо'н натарош замолио, да ником о томе не приповедам, нисам ником ништа ни казао, само вама...“

Тим би била можда цела приповетка готова, да се није још нешто десило.

Мића сваком каже, коме год приповеда, да не разноси даље, јер га је натарош молио, да се ствар не разчује, али то је већ цело село знало. И сад је отишао у бирцуз, па ће опет можда коме то исто приповедати за фракл ракије, јер људи радо слушају, кад се о господи штогод приповеда.

Једаред ће возити брат Мића Брка свог господина у варош због неких општинских ствари.

Оде натарош код сајџије, да купи себи сат, јер жена да га потре без сата. Али како се упрепасти, кад види тамо свој сат и прстење!

Пита сајџију, одкуд му то? А овај вели, продала му нека мајсторица. Остало јој, вели, после мужа, па јој догорело до нокага, те је морала да их прода.

Натарош слеже раменима, па ућута. Узме други сат, јер свог није смео, како неби опет подстакао буне у кући...

Ни данас незна нико, осим оне две жене, где су натарошеве ствари, а свуда се приповеда, како су натароша и Мићу Брку гњавиле вештице.

1877. —м.

О ПОСТУПНОМ РАЗВИЋУ ЖИВОТИЊСТВА.

Из „Весмира“ од Милана Јовановића.

(Наставак).

Веома нам у очи пада и слједећи ред животиња „бодљокошци“ — Echinodermata, међу које спадају разне морске звезде, морски јежеви, холотурије и др. Те животиње, по неким природњацима, чине с целентератама одељак правилних животиња, у науци Radiata или зракари названих, јер сви органи бијаху правилно око замишљене средсредне осе у кругу распоређени.

Бодљокошци праве већ прелаз ка животињама симетричним, јер им тело, које је петозрако, петоугло или у опште округластог облика, са пет јасно-назначених уреза, постаје закржљањем једног од тих уреза у неколико и само симетрично.

Бодљокошци или Echinodermata зову се за то, што им је кожа многим бодљама обрасла, а од целентерата се многим органима знатно разликују. Код њих су унутарњи органи у својим радовима у велико подељени, и сваки орган за другу цељ служи. Најпре се јавља орган за варење у правој својој чиности. Храна улази на уста, која бивају често појаким вилицама снабдевена, и иде у кесу за варење, на којој се може распознати ждрело, желудац и задњик. Од та три дела највише је развијен желудац, у коме се управо храна и прерађује. Потребна храна кружи и даље по телу, а неупотребљива материја избацује се кроз чмар на поље. Неке само животиње овога реда немају чмара. Код неких налазимо шта више уза желудац и торбасте прираштаје, који се чине да одговарају јетрама виших животиња, ма да се цељ њихова још добро незна.

Други орган, којим се ехинодермате карактеришу, јесте систем водних канала. Око ждрела ових животиња, налази се увек крива цев, која се зракасто у појединa рамена или друге делове тела пружа. С њом бива спојен један или више каналића, који се у телу или на површини овога завршују мрежастом плочицом, која се плоча Мадрепорова зове. Кроз ову плочицу као кроз неко сито, улази вода у канал, покривен по кад-што шиљастим иглицама, и иде у криву цев око ждрела. А оне животиње, код којих се водни каналићи у унутарњости тела завршују, примају воду из унутарњег простора, која се тамо у повећој количини налази. Цеви, у којима чиста вода циркулира, обрасле су унутра ситним длачицама, и служе од чести за боље прерављање хранеће материје, оне су тако рећи у неколико органи за дисање, а од чести за ирекцију или истурање ножица, које се обично налазе дуж жљеба, кроз који те цеви пролазе, и притиском воде на поље искачу.

Код ехинодермата појављује се такође и систем крвних судова. Он се састоји из средсредног органа, срца, које стоји у свези са два кружна канала, из којих се разилазе зракасти каналићи, што безбојну крв по телу разносе. Један од тих кружних канала налази се око ждрела, други на противном крају, а међу њима срце. Канал око ждрела представља артерију, разносећи по телу чисту крв, која се, пошто је телу потребну материју за храњење издала, враћа као крв венозна кроз друге каналиће у други канални круг, а отуда опет у срце.

Скоро код свију животиња овога реда, нађен је нервни систем, који се обично састоји из средсредног круга нервног око ждрела, из кога се пружају нервне гране у појединa рамена и остале делове тела. Но ма да је нервни систем ту, опет неможемо још ни о каквим чулима са сигурношћу говорити, и ако се многи органи и код овог реда животиња за очи сматрају.

Дисање врши се или помоћу нарочитих органа, који се у телу као код медуза налазе, или танком површином унутарњих, поглавито боковима хранећих органа.

Полови су обично одвојени, а развиће се врши прелазним облицима — метаморфозом.

Обазремо-ли се летимички на сво животињство, које до сада пређосмо, видићемо истина знатну поступност у појављивању нових органа, али је савршенство свију тих бића у сравњењу са вишим животињама, јоште врло мало. О каквим чулним органима неможе код њих ни бити говора. Оне немају још ни одређеног облика, и узалуд би се трудили

да нађемо каквог назначења главе или који други раздео тела, на шта смо се код виших животиња навикли. У опште можемо казати, да су овде, и негледајући на еластичност саркоде или мишића, развијени поглавито вегетативни органи.

Пошто смо се у неколико упознали са животињама, како облика неправилног, као што су протозоје или праживотиње, тако и правилног као код целентерата и ехинодермата, приступимо сада животињама, чије тело показује савршену симетричност и чији су и органи како спољни тако и унутарњи, на обе стране тела симетрички разложени. На тај начин уређене су све остале животиње, што им као нека међусобна заједничка црта служи. Симетричан створ велимо да је онај, чије се тело даде равнином једном у извесном правцу на две једнаке поле, на десну и леву разделити, тако, да свака од њих исти део органа задржи.

За најниже животиње симетричног кроја, сматрају се по једним природњацима мекушци — Molusca, а по другима црви — Vermes. Обратимо-ли већу пажњу на развиће унутарњих и животињских или анималних органа, онда ћемо одсудно морати признати, да мекушци над црвима стоје; а обратимо-ли пажњу на спољну организацију, онда нам црви савршенији од мекушаца изгледају. Најсавршеније јединке црва праве прелаз к зглавкарима. С тога ћемо ми овим последњим редом и поћи.

Мекушци, у које спадају и наши пужеви и шкољке, показују међу некичменим животињама, највеће савршенство у развићу унутарњих органа и чула, и за то их знаменити зоолог Кивије, који је први животиње по анатомским знацима на класе уредио, ставља одма после кичмењака а над инсектима и подобним животињама. А што се тиче савршенства самог тела, нарочито органа за покретање, мекушци се ни од зракара много неразликују, а од зглавкара далеко ниже стоје. Код њих су попречни и уздужни мишићи већ у велико развијени. Орган за варење постигао је овде своје савршенство, састојеће се из једњака, желудца и црева, и снабдевен је увек несразмерно великом јетром. За циркулацију крви, налази се већ средсредни орган, мишићно срце, а код неких и три, са особеним одвојеним цевима, то јест артеријама и венама. И нервни систем се јасно види, а састоји се обично из неколико узлова, тако рећи малих мозгова, који су на разан начин међу собом узицама спојени. Органи за дисање су скоро код свију шкрге, и само неки мекушци, који искључиво на суву живе, дишу плућима.

Спољни облик тела не показује велику савршеност. Правих ногу немају, а као орган за покретање служи им мишићно стопало, помоћу кога врло лагано пузе и крећу се. Код других се налазе крилати израсци или дугачки краци као код главонога — Cephalopoda, — који највише при пливању помажу. Тело многих мекушаца представља нам труп без главе и сваких израстака. То су безглави мекушци или Acephala. Код неких су као код пужева, глава и чула приметна, а код најсавршенијих је мекушаца глава од тела потпуно одељена и јаким раменима наоружана, као код Cephalopoda. Код тих се налази особити суд за мозак, а и очи су им подобног градива као у виших животиња. Но орган слуха налази се још на врло ниском ступњу развића и састоји се из мехурића, који су на крају једног подебљег нерва. Полови су или одвојени на индивидује или сједињени у једној — полутани, hermaphroditi.

Тело мекушаца бива покривено или сво или од чести мишићном материјом, плаштом, из које се лучи код већине вапнаста материја, од које се образују једна

или две љуштуре. Љуштуре служе овим животињама за склониште и охрану, у њи се оне могу или целим телом или донекле увући. Са рашћењем животиње расте и љуштура њена, а налази-ли се у околини где она живу, доста кречне материје (вапна), бива и љуштура много јача. Љуштуре шкољака одликују се најразличитијим облицима, као што то можемо видети у збиркама природњачких музеја.

Нигде можда у животињству не налазимо толико разноликости као код црви, због чега је врло тешко истаћи за ове животиње какав заједнички знак. Најпоузданија је симетрија тела, али и она бива по кат-што нарушена.

Тело меког и растегљивог црва, који само у води или на влажним местима живи, јесте дугуљасто, пљосно или обло, глатко или неравно, прстенасто или зглавкасто, чиме се поглавито од мекушаца разликује. Само код ваших родова, може се глава разликовати од осталог тела.

Покретање тела врше попречни и уздужни мишићи, који се па истоме налазе, а по кат-што помажу пузању и брадавице или четине, које се немогу праве ноге назвати. Многима служе котурасти апарати за припијање на какав спољни предмет.

Унутарња организација је према месту и начину живљења врло различита. Многи су црви врло сићушни, због чега су их дуго у налевњаке бројали, но од ових се они савршенијом организацијом разликују. Паразитни црви немају органа за варење, а приправљена храна улази кроз целу површину тела. Код свију савршених црва, развијени су ти органи потпуно.

Нервни систем је код многих, нарочито паразитских животиња овога реда врло неразвијен, и тек код виших појављује се у правоме облику. У најпростијем виду показује нам се као мали узо — ганглија на предњем крају тела код ждрела, или као нервни круг, који са више узлића једњак опасује. Из овог нервног круга као средишта, пружају се две нервне гране поред једњака трбушном страном, па дуж органа за варење као две јаке узе, или се од нести једна другој зближују и чине ганглије трбушне, из којих се гранају нерви и по осталоме телу.

Од чула познати су код црва органи вида, слуха и такнућа.

Орган вида или је прост или сложен. Прост се састоји из нерава, који стоје у свези са обојеним очним пегама, а код сложеног, налазе се поред тога и нека кристаласта тела за преламање светлости.

Органе слуха, који су истог кроја као и код мекушаца, имају само неки родови црва.

За орган такнућа служе брадавице, четине и пипци на површини тела, а код многих без сумње и цела површина тела.

Органи за овоњање мисли се да су мале трепљама обрасле јамице, које се налазе на предњем крају тела.

Крвоток није тако развијен као код мекушаца, а понајразвијенији је код виших родова. Место срца имају ове животиње неколико леђних и трбушних цеви, које се даље гранају у мање длакасте цевчице. По леђним цевима кружи разнобојна, понајвише црвена крв к предњем крају тела, а у цевима трбушним к стражњем крају. Дисање врши се или целом површином тела или особеним шкрголиким прираштајима. И за лучење течности налази се код већипе црва нарочити органи у виду врло танких водених цеви, које су по телу правилно разређене. У тим цевима виђају се по кат-што различита зрна, а и беличаста течност, која кроз мање или веће отворе на поље излази. Полови су или сједињени или посебни. Развој је врло занимљив, али о томе нећемо овде говорити, јер то изискује великог предходног зоолошког знања.

(Наставиће се).

ГЛАЈХЕНБЕРГ КУПАТИЛО У ШТАЈАРСКОЈ.

„Ал' кад ми се једном смрћи мора,
Нек се смркне измеђ ових гора.“ [1]

У највећем очајању, кад би га бранкова боља мучила, морао би млађан болник находећи се у глајхенбершком купатилу и нехотице са Бранком уздануги: „Ал' кад ми се једном смрћи мора . . .“ Не због тога што би га глајхенбершка околица на красне успомене подсећала, не због тога што би му то његова колевка била — него опијен милином рајске природе, која већину Штајарске, а наиме Глајхенберг окружава. Сама природа без толиких вештачких производа довољна би била да и најздравија путника, који би кроз Штајарску у Глајхенберг путовао, на горње речи потсети; а да шта онда да речемо за сам Глајхенберг, где се природа и вештина сестрински сложиле да чак и онаким болницима, код којих би и лекари и сви сродни наду за опоравлљење здравља изгубили, у свом топлом, мирисавом загрљају исто му, ако и не са свим поврате, а оно бар продуже и осладе.

Онима, који су кроз Штајарску путовали, а наиме за летње сезоне у купатилу Глајхенбергу бавили се, ови наши ретци мало би било, да им речене пределе у онаком облику претставе, какве су их они сами собом посматрали. Но пошто нисмо намерни за њих ово ни писати, него усљед тога што се са мајем месецом већином купатила, а наиме Глајхенберг отвара, то нам се чини, да неће згорега бити, ако и српска читалачка публика, која или из нужде ил одмора и уживања ради летос за разна купатила распитивати почне, из ових редака дозна што год поближе и о Глајхенбергу.

У равној мирисавој жубор-поточићем просеченој долини, око које се у виду копите јелове горе подижу, лежи на подножју самих брегова купатило Глајхенберг. Оно је између 46° 52' 30" северне ширине и 33° 36' 56" источне дужине, а уздиже се 900 [2] беч. стопа или 284 метара над површином морском. По томе је Глајхенберг што се тиче географске ширине и висине над морем по готову једнак са чувеним климатичним местом Мераном; а при том је као и Меран својим брдима од источних северних и западних ветрова, киша и непогода сачуван, тако, да ће ретко који гост, већ који би се преко целе сезоне бавио, ветар и кишу запамтити.

Са историјског гледишта имало би се врло много шта писати, а и писано је већ, но то се више односи на прастара времена самога предела где је садањи Глајхенберг. Геолошки податци и ископани продукти културе одводе нас још на нека столећа пре Римљана, а силна посуђа, крчази и римски новци (од год. 14. пре — 284. по Хр.) јасно казују, да су још цару Константину, који је често штајарске владаре походио, ови извори морали познати бити. [3] Па и сами старински називи од келто-германских речи: Alafelder, Alahügel, Alawiesen (које се доводе од грчке речи ἅλος — со); или од латинског sal (Sulz) — со доведене речи: Sulzkogel, Sulzdorf, Sulzleiten — све нас одводи у најстарија времена у која је иста долина са својом околином због својих слaних извора позната била. Но само купатило води своју историју од почетка XIX. века кад је 1818 год. садање изворе „Konstantinusquelle и Johanisbrunnen“

---

[1] Рекао је Бранко за карловачко Стражилово, да неби случајно ко помислио, да је то Бранко у Глајхенбергу певао.

[2] По некима 930' а по некима 932'—36'.

[3] Од ових старина могу се многе и у самом Глајхенбергу видети, а о осталима може се у многобројним списима читати.

држао неки марбуршки трговац Јован Рајбауер под закупом и водом истих трговао. Права историја започиње од оснивача истог купатила Матије Константина графа од Викенбурга тадањег гувернера над Штајарском. Овај се по савету градачког лекара др. Ј. Берле заузме око скупљања акција и 15. маја 1834 ту своју намеру и оствари (1000 комада акција по 100 ф. беху на мах распродани). Врли заузимач да таки ту такозвану Sulzleiten долину (а сада Brunnenthal) од силних бара и мочвари очистити, отворивши 60.000 метара дугачак канал до у Муру. А од сасвим затворене смрдљиве пљоште постаде по плану грофице од Викенбурга, која је сама наређивала, где ће се које дрво засадити, најдивнији мирисави парк. Извори се таки нађоше, подигоше и по њиховим именима: „Konstantius — и Emmaquelle назваше. Из нужде буде најпре једна дрвена зграда за странце подигнута и 1837 год. имађаху већ 118. особа нужно склониште. Од ове године поче се све више и више зидати. Тако исте год. подигне акционо друштво једну зграду за купање, другу за пуњење флаша, а трећу за собе. Гроф пак подигне о своме трошку 1844 год. болницу за странце код „Аџије“ („Zum Pilger“), 1845. цркву, намастир и швајцарију. Осим тога буду многе зграде за госте а и многи приватни летњиковци, подигнути. А у последња времена, кад ће се Глајхенберг већ самосталном општином прогласити, буде школа, позориште, нов Curhaus и општинско здање подигнуто.

(Свршиће се.)

Л И С Т А К.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ЧАРОБНО ОГЛЕДАЛО.

Хумореска.

II.

Нико не може својој судбини утећи!..

После овог горе описаног појава бијаше неколико недеља прошло... За ово време одлазио сам дневно до ујака Тимотије, да га видим и да се шњиме разговорим. Али хотимице не сам хтео разговор на фотографију довађати, а и он није никад ни речце о њој спомињао. Чинило се, као да је старац на целу ствар сасвим заборавио. А и мени још никако, да какво средство на ум падне, да ујака преварим...

Бијаше баш недеља пре подне, кад сам код ујака на две три речи трknуо. Нађем га врло узнемирена, где по соби горе-доле хода, а из луле одбациваше густе димове.

„Свемогући боже!“ повичем заиста забринут, јер ми беше положај ујака необичан. „А шта је теби данас, мили ујаче? Та ти си сав узбуђен!“

„Дакако да сам! Пух! Ал’ имам рад шта и бити!“ рече срдито.

„Шта се збило, ујаче? Молим те говори... говори!“

„Шта се збило? Пух! Та није баш тако страшно... догађа се то и варошанима... ал’ неугодно ми је... врло неугодно... Крађа, лопови и ништа више! Био сам спремио неколико комада акција у вредности до 500 талира, да их ових дана у варош понесем... пух!... кад сам их данас потражио а њих ни од корова, нестало све до једне... пух!“

„Гром и пако! ујаче, то је врло неугодно. А на кога сумњаш?“

„На кога сумњам? А на кога знам сумњати? На никога!“

„А је си л’ већ полицији јавио?“

„Да, ваљда сам па мозак пао!“ прогунђа старац.

„Како то?“ запитам зачуђено.

„Ти ваљда у твојој невиној глави мислиш, да ће ми сл. полиција новце моје наћи? Пух! Оће врага!... Знам ја њу већ одавна!... Пре неколико година сам шњоме накаљао! Бијаху ми моје најлепше и најскупље чакшире нестале, а носио сам их тек пет шест година. Пух! Ја ти одма јавим сл. полицији.... еј! сад да ти је било видети трчкарања, истраге, увађања и уписивања у протоколе и записнике и бог те пита шта? Пух! Најпосле добијем и ја моје чакшире, кад сам се два три месеца начекао... али какве?! Ногавице отрцане и изкрпљене на све сарапе; а дугмад, као да их није ни било на чакширама! Пух!... Зато, нећаче Милане, мапи ме сл. полиције.... далеко јој лепа кућа!“

„Та то је све тако, ал' без ње сумњам да ћеш до својих новаца доћи.“

„Било па и није! Пух! Полиција би ми их још мање донела!“

„Дакле си ујаче, новац већ на пола прегорео!“

„Готово! Пух! Ал' још имам једну наду!“ дода лукаво старац.

„Како то? Не сумњаш па никога... полицији не ћеш да јавиш... а ипак се надаш, да ћеш до својих новаца доћи! То не разумем!“

Међу тим се бијаше ујак умирио.... Полако скиде своју сомоцку капицу с' главе, почеше се иза ува те ме погледа сумњиво.

„Дакле, ујаче?“ запитам даље.

„Хм! — дакако!“ рече старац спорим гласом. „Хм! шта хтедох рећи..... да, још ми један начин преостаје, да лопова пађем.“

„А какав је то начин? Ја сам збиља љубопитљив!“

Старац се сасвим озбиљно у своје нокте загледа, као да ће из њих читати, те ће напокон рећи: „Реци ми, нећаче, ал' по души... да л' си кад што о такозваном чаробном огледалу слушао?“

„О чему?“ запитам зачуђено.

„О чаробном огледалу!“ понови старац свечано.

„Ако тиме мислиш laterna magica...“

„У напред сам знао, да ти је такова што непознато... Чаробно огледало није у овом веку, омладинском веку пронађено... наши ваљани, али заковани прадедови нам га оставише!“ рече старац злобним гласом.

„Не, не, ујаче! Ја збиља не мам ни појма о тој ствари. Шта је шњоме?“ запитам љубопитљиво; јер не сам могао дочекати, да сазнам својство овог чаробног огледала.

„Ах, па! Где би човек с тобом изображеним младићем 19. века о тако чему говорио...“ примети ујак поругљиво!

„Ујаче, ујаче! Не мучи ме тако дуго... Молим те говори... шта је у ствари са тим такозваним чаробним огледалом?“

„Такозваним?! Pardon, нећаче, није само такозвано, него је у истини оно, што му име вели: чаробно огледало.“

„Аој ујаче, ал' би га ја радо имао!“

„Верујем! и ја се не би срдио, кад би моје било... А сад ме чуј!“ И сасвим озбиљно настави старац: „„Чаробно огледало“ има то необично својство, кад у њега завириш а оно ти особу и лице дотичног лопова сасвим тачно покаже!“

Морао сам све могуће силе употребити, да не прснем у грохотан смеј... Ал' мој ујак, који је сасвим у духове и друге којекакве чаролије веровао, поче ми чудновате ствари приповедати о овом огледалу, које је неки старац имао и који је некад са ујаком Тимотијем у истом месту становао. Овај је човек на грдну жалост мог ујака и њему равних, пре неколико година умро и у својој себичности, на кратко пре своје смрти, и „чаробно огледало“ својеручно размрскао. „Да, да!

камо срећа, да је тај човек још жив. Ја би сад управо њему отишао, приповедио би му мој случај а он би ме пустио у орман да завирим, где се огледало налази, те би за тили час упознао лопова мојих акција, ал' шта ћемо... мужа овог с огледалом више не ма, а по свој прилици и мојих новаца!“ заврши тешким уздахом старац своју причу.

Ал' шта рече?... У орман завирити... у ком је огледало... Триста му мука!... Каква је то мисао?... Ах! та се мора употребити...

„Ујаче!“ повичем брзо. „То је дакле „чаробно огледало“? Еј, пак таково стакло могу ти и ја набавити! У оближњем селу — куда често рад важних посала одлазим — живи неки омален гурав човек, који такођер такову справу има. Он истина вели „апарат“, с тога се и несам могао одма сетити, шта ти под именом „чаробно огледало“ мислиш!“

„Збиља, момче?... А је л' то истина?“ запита старац весело. „Ил' се можда — по старом обичају! — самном шалиш?“ дода ујак сумњиво.

„Боже сачувај!... Свако дете у селу познаје тог човека и његов „апарат“... А често је и с полицијом посла имао...“

„То ми је најбољи доказ, да му је огледало ваљано!“

„Лудорија ујаче! Ко ће у такова шта веровати?“ рекох подмукло, знајући, да ћу на тај начин старца још већма раздражити и да неће хтети мировати, док не види човека са чаробним огледалом.

„То је моја ствар, тићу крилатићу!... Питање је, да л' ми можеш тог човека довести?“

„Хм... зашто не?... могу, ујаче!“ рекох устезајућим гласом, а срце да ми искочи од радости. „Ако желиш... баш... ако ти није стало до неколико сребрњака... ал' узалуд...“

„Доста! Не говори ни речи више... Ти ћеш ми довести човека... ил' му је можда милије, да ја к њему одем...“

„Ни пошто! Он ће радо и весело амо доћи! Тим радије, што га сл. полиција, која га ради његових врачарија и чаролија одавна гони и вреба, код тебе за цело неће тражити...“

„Врло добро, млади Србине! Sehrrr gut!“ повиче старац весело. „А шта мислиш, кад ће доћи...“

„Ако ти је по вољи, ујаче, још данас после подне!“

„У по дана? Зар то није за њега опасно... полиција....“

„Не брини се, ујаче! Твоја башта граничи на друм, који води у оближње село. Ја ћу га дакле кроз башту теби довести, а у вароши не ће ни душа знати, да је он код тебе био!“

„Добро, добро, роде! Ја целу ствар остављам теби!“

„То можеш без бриге, мили ујаче!... А ја одмах идем, да се с човеком договорим. Дакле, до виђења... данас после подне!“

„Сретно пошао, мили нећаче... Servus!“

Брзим и лаким кораком оставим старца... Неко угодно и необично осећање обузимаше ме... та! бејах својој жељи тако близу! (Свршиће се.)

РАДИ СИГУРНОСТИ.

Неки странац дође у манастир *. Видевши све знаменитости у њему, зажели да види и библиотеку. Дошав тамо види о зиду у библиотеци обешену многу сланину, шунку и друго јестиво, те ће запитати игумана: „А бога вам оче игумане, ко је видео да се у библиотеци држи јестиво, сланина и шунка!?“ На то ће овај: „Знате, господине, ту ми је најсигурније од калуђера, јер ови у библиотеку никад не завирују, те неће наћи и појести!“ —

ПРАВИЧАН ТЕСТАМЕНАТ.

Умре један адвокат и остави цело своје имање земаљској лудници. У тестаменту се изри-

ком вели: „Ја остављам лудама, што сам и добио од луда“, (т. ј. који су терали процесе).

ШТА ЈЕ ЖИВОТ?

Један млад песник напише у свој дневник ове појетичне речи:

„Шта је живот? — Живот је дугме, јер непрестано виси о концу.“

СИТНИЦЕ.

(„Пуритас“). Средство за бојадисање косе, које су назвали „пуритас“ забранио је министар унутарњих послова како за Аустрију тако и за Угарску, јер је шкодљиво по здравље и власти су позване, да ову забрану спроведу и строго надгледају и каштигују свакога, који буде „пуритас“ продавао. Али има и осим „пуритаса“ још много „лекова“ што се по новинама оглашују и свуда продају, а који су тако исто шкодљиви и још отровнији, па кад ће се и ти забранити?

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(Извештај о правосл. патријаршеско-богословском училишту у Сремским Карловцима, за школску год. 1875/6. Уређује управа богословије, год. I. књига I. У Новоме Саду 1876). На првоме је месту чланак „О псалтиру“ од Милутина Думића, проф. јеврej. језика и св. писма, који је и у засебној књижици изишао. За овим чланком, који је вуковим правописом писан, долази „извештај о богословском училишту у Ср. Карловцима“, који је писан са я, ђ, ю, й, (и ъ, без дебелога јера); после тога „преглед лекција“ опет јотовским правописом, а одмах за тим се опет враћа даљи реферат писан са є, ю, ђ, я, и т. д., а да би се неконзеквенција потпуно илустровала стоји напослетку потпис: Иларион (без ъ,) Руварацъ (са ъ)... управитељ богословије (овако са љ и j) — дакле три феле ортографије у четир речи! — Иначе се из програма види, да се у богословији добро ради; прикупљене млађе снаге живо настоје, да се ученици што свестраније науче и изобразе и евала свој господи редовним и ванредним професорима! Богослова је било прошле године на броју 14, од који су сви положили испит зрелости а већином и права слушали.

(„Забавник“). Под овим насловом изићи ће у Н. Саду књига, коју уређује и издаје наш сарадник г. Мита Живковић и којој је намера, да у неколико попуни празнину у нашој забавној књижевности. У књизи ће бити сами оригинали. Садржај је: Отац и син, приповетка Паје Ј. Марковића; Бугарка, новела Душана Кнежевића; Веља, приповетка из ђачког живота од Ј. Видића; Болничарка, Ахмет, (веће песме); Преводи из срца (лирске песме); Чивуткиња, проста приповетка; Испред топа, црта из црногорско-херцеговачког похода — све од издаваоца. — Топло препоручујемо ово подузеће наших младих снага, јер добар одзив у публици подстаћи ће их на даљи и јачи рад. Цена је књизи 50 новч. а претплата се шиље на г. дра К. Пејичића, надзорника у текелијануму, Pest Grünebaumgasse Nr. 23.

ОДГОВОРИ.

Више претплатника у С. — На српском језику позната нам је од новијих само једна граматика за учење руског језика, а то је „Учитељ руског језика“, што га је написао проф. А. Васиљевић по методи Робертсона а по налогу министра просвете у Београду. Писац вели у предговору: „Ова је књига сада удешена тако, да се по њој сваки без учитеља лако и брзо може научити руском језику.“ Цена је 70 новч. и може се добити у књижари браће М. Поповића у Н. Саду. — Од немачких књига за учење руског језика можете добити у истој књижари упутство по Олендорфовој методи (3 ф. 75 н., „кључ“ 1 ф. 40 н.), руска граматика од Алексијева (1 ф. 75 н.) итд.

Г. Ђ. К. у Монахову. — Слике смо примили и велика вам хвала, али ону књижицу, за коју кажете да сте је рекомандирали, нисмо никад добили. Изволите рекламовати, штета је да пропадне.

„Једној читатељци“ у Земуну. — Она приповетка у 106. бр. оног пешт. листа, на коју нас чините пажљивим, пуна је деликатних ствари, па нисмо ради да је донесемо.

Г. П. Р. у С. — Фрања Шузелка је рођен 15. августа 1811 г. у Будвајсу у Чешкој. „Реформу“ је покренуо г. 1862. — Сима Милутиновић се родио 1791. у Сарајеву, а умро је 1847. у Београду. „Србијанку“ је издао г. 1826, а „Обилића“ 1837. О његовој „Пунктаторци“ донели смо шиpу нотицу у „Јавору“ за 1875.

☛ Нови претплатници могу добити потпуне бројеве од почетка ове године. „Јавор“ за годину 1876. мекано увезан 3 фор.

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 19. У НОВОМ САДУ 8. МАЈА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље:* на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

БОЈ КОД ИНИСТОНЕ.

(ОД ОСИЈАНА).

(Свршетак).

При подножју стогодишњих стена
Лежали су уморни јунаци.
Ал' Анир се заплакао беше
Те он стаде уздисати горко.
„Овде леже чеда моја млада,
Над и понос ту је затрпан ми.
Овај камен првога ми сина
Тавни гробак Руре означава,
А она се вита тамо грана
На гробницу Аргону савија!
Чујете ли тужне моје гласе,
Децо моја, у кућама вашим?
Ил ваљда у тихом лахорењу
Благог ветра са мном говорите
Или ваљда у шумору грана?“
„Владаоче Инистоне красне
Како паше чеда твоја млада?
Вепрови им преко гроба језде
Али зато снове ми не буне!
Они и сад на дивљачи лове
По литови, а у магли сивој,
Те потежу убојна си копља
И запињу стреле за тетиву,
Па вијају по кршеви сиви
Дивокозе, кошуте и срне
А вепрови од муке јаучу,
Што не могу да за њима прну!
— Кормало је, владар одговара,
Војсковођа десет тисућ људи
Од кужнога језера Ланонска
Што заразом на далеко прети.
Једном дође у тремове рунске,
Да јуначке приреди мегдане.
Кормало је љубак јунак био.
Ко сунчани први што су зраци:
Мало беше таких витезова
Да Кормалу на мејдан изађу.
Мејданџија није више било
Да се мере Кормалом јунаком:
Сви се пред њим уклонише срамно,
А ћерка ми заволи га јако
Са великог његовог јунаштва!
Ал ето ти Аргона и Руре
Два јуначка и млада ми сина
Где долазе с' лова богатога.
Кад су чули за чудо големо
Што Кормало почини по граду,
Заплакаше од зазора грдног.
Ћутке беху гледали јунаке
Што Кормалу уступише срамно,
Но зато су учинили гозбу
Пола крађу нег' недељу дана.
Када гозба и весеље прође
Скочи Аргон као огањ живи
И приступив Кормалу витезу
Позивље га на мејдан јуначки.
Е па зашто да дуго отежем:
Аргон млади Кормала победи

И задену за капку си црну
Ретке славе поносну челенку.
Ал Кормало осветом гораше
Те он смисли, да убије кришом
Децу моју Аргона и Руру
Кад одоше једном моји синци
И кренуше кошуте лагане
По кршеви и литови стрми:
Докраде се Кормало ненадно
Те он пусти крилате си стреле
И устрели оба моја сина.
Онда оде ћерци мојој лепој
А његовој дугокоси драгој,
Те ј' одведе преко мора сиња;
А ја оста као дрво суво
Што северни ветри шибају га!"

..."Нојца оде, бели данак свану,
Али нема драгих ми синова
Не чујем им више жупке гласе.
Нема мога Аргона јунака
Нити Руре мејданџије славног.
Ал ето ти омиљеног пажа
Изнемоглог ето ти Рунара
Лелекајућ' што овамо дође,
Сузним оком гледајући место
Где су мртви пали моји синци.
И одосмо за Рунаром пажем
И нађосмо синове ми красне
Прикованом у срца им стрелом
Те их онда закопасмо тужно
Поред ове валовите реке.
Овде лежи Анир чедо драго
Те не гони кошуте скакаче.
Савијам се до земљице црне
Ка одељци остарела дуба
Сузе ронећ' из очију мутних!"
— "Славни краљу! Оскар бесеђаше
Зове моје чувене јунаке
Из широке, из земље Морвенске.
Сутра ћемо подигнути војну
До језера Лапонска отићи,
Што заразом на далеко грози
Да не кличе већ Кормало више,
Е на врху нашега оружа
Коштуњава смрт је неумитна!"

И одоше кроз пустињу жуту
Ка' облаци по небу прегњевни
Кад их ветри вијају северни
Кад обрубе муње њима рубе
А дубраве холујине слуте.
Тад убојне затрубише трубе
Поносита Оскара витеза,
Па све до дна задрхтале љуто
Мутне воде језера Лапонска.
Али војска Кормала јунака
Подиже се, ко тутњава силна
Кад је штитом гласатим потрес'о.

Удари се са челиком муња:
Кормало је пред Оскарем славним
Мртав пао на бојишту страшном.
Копљаници језера Лапонска
Пред Оскарем побегоше срамно
И у спиле скрили су се тавне.
Оскар узе Анирову ћерку,
Одведе је Инистони граду
Па ју врати родитељу седом.
Као сунце, кад зором изађе
Засијнуло Анирово лице
Од велике радости ненадне
Те он дигнув остареле руке
Благосови Оскара витеза!

* * *

Ко ће радост моју да опише
Кад умотрих у даљини једра
На бродови победног ми сина?!
Као зора на истоку сјајном
Кад се јави путнику уморном
У далекој земљи непознатој
После дуге, страшне ноћи тавне
Кад се спусти са своји хавети:
Е тако је сијнуло ми лице.
На море смо извезли се сиње
И одосмо на сусрет јунаку
Те певајућ' и подвикујући
Водисмо га у тремове Селми.
Славни барди превазносили су
Дично име Оскара јунака
При вечери и богатој софри.
И Морвенска одјекнула цела.

Од веселог бардског славопоја.
И Малвина присутна је била
Те попевну из гласата грла.
Гласи њени прикладни су били
Складном звуку навијене харфе,
Што их лаки мирни поветарци
Из даљина преко дола носе.
.... Кад у тавни гроб ме закопате
Поред стене на зеленом хуму:
Неће тешко бити срцу моме,
Кад се дигну од магле облаци
И гробницу завију ми тамом;
Само ако гранчице од дуба
Зашуморе над гробом ми тавним
И зелена и мекана трава
По мом гробу ако ми нарасте:
Тад ћу мирно слушати из даља
Чисти ромор valовите реке!
Поносита Тоскарова ћери,
Узми харфу, па о граду Селми
Отпевај нам ону песму дивну,
Да док санак на очи ми падне
Да ја видим у санови зрачни
Из младости славне моје дане
И јуначка Фингалова дела!
.... Селмо, Селмо! Већ ти видим куле
И бедеме с дрворедом красним;
Већ ја видим Морванске јунаке
Чујем већ и песме у певача.
Оскар ману Кормаловом сабљом
А јунаци чуђаху се млади
Позлаћеној сабљи окованој,
Што је више на свој земљи нема.
Зачуђено гледали су орла,
Дивећи се великој му снази.
Мени сузе падоше низ лице
А јунаци гинуше од жеља,
Да до славе Оскарове дођу!

На част вама свака слава празна,
Добри синци поточне Морвенске!
Моја душа песништвом се краси
Као исток зором баштованком:
Па се сећам младости ми кратке!

Али санак, као звуци харфе,
Већ се спушта доле са висина.
Добар ловче, не буни ми санка:
Стари песник минулих времена
С предцима се својим разговара
И славнима кнезовима дичним
У својима сановима лепим.

Добар ловче, снове ми не буни,
Пусти спати старог Осијана!.

Мита Поповић.

Ј А Д А Ц.

ПРИПОВЕТКА.

Готово свака данашња приповетка свршава се са удадбом-женидбом, са сватовима и са ујују, претпостављајући, да писац није каква убојица, те при крају своје приче покоље и погњави делујуће особље. Веле, да се то оснива на оном ђенералном правилу, кога се, као сваког другог правила, нико и не придржава; него ја би рекао да ту више управља писчева нарав, која је, узгред буди речено, тако исто ћудљива и превртљива, као и другог поштеног — да перекнем — шписпурђера.

Овом приликом имаћу част да се претставим читалачком вилајету, као човек са свим треће нарави, т. ј. нисам баш тако заузет за женитбу, јер би се иначе до сад ваљда већем оженио; а да нисам убојица, може сваки из тога закључити, што још нисам никог убио, макар што су ме на то учили моји војнички абрихтери.

Даклем почем је данас и иначе наступила епоха, у којој се непрестано исчекује дипломатско недоношче — почетак свршетка, то ћу и ја у духу

времена да почнем онде, где други свршују т. ј. код женитбе — молим не моје!... Хоћу да изнесем једну цртицу из брачног живота, па ако ми не испадне на лијо, моћи ће млоги братац да повуче одатле право „нравоученије,“ да женска мудрост не стоји увек у противном размеру са дугачком косом.

Пре свега да вас упознам са особљем ове приповетке, а то су: Пера Костреш и његова жена Милева, Драгољуб Шебојчић њихов домаћи пријатељ; Јова, перин слуга, и на послетку — једна печена кокошка.

Господин Пера Костреш, званичник, то вам је тако званичан човек, као да се званично и родио. Нема ни пуна година дана како се оженио, а то му не смета ништа, да поред своје лепе, младе и умиљате женице остане веран маторој фрајли — дерном протоколу. У јутру отиђе, у подне дође; по ручку отиђе, пред вече опет дође својој кући, и то увек једним путем и увек једнаким кораком, никад пре, никад касније; никад брже, никад спорије. Мало говори, а при том није грубијан, само колико му званичан положај допушта, а у својој кући је толико љубазан, колико се са његовом протоколираном нарави слаже.

Напротив гђа Милева Кострешовица, то вам је жена — шта ми радиш! Она је доста паметна, да за зло не прима млако понашање свога мужа спрам ње. Она је њега познавала пре него што су се узели, а знала је, да ју он не узима да промене ћуд, него да промене — да се србијански изразим — бећарски са брачним сталежом. У осталом, живили су као два нова протокола, који мирно једно поред другог стоје. А молим вас, као зашто и да не буде она с њиме задовољна, кад није хаљкав у оделу, не иде после вечере у кафану, не вуче се клипка са владом због народносног питања, те не доводи у опасност своју личну слободу и звање, не једи се на моду, не иде без жене у друштво — па куда ће више!

Трећа је особа Драгољуб Шебојчић, јединац у мајке, опћи курмахер, момак за женитбу, а иначе велико ништа. Свакидањи му је посао да се на лицка, накинђури, па онда од прозора до прозора да тражи, коме ће да досађује са оним ласкавим речма, које се у њега у богатом стоваришту налазе. У тој улози доживио је тма наседанија и пецкања од стране мушкараца, а понешто и од женскиња, но то га ништа не женира, да уобрази себи, да је немогуће одупрети се његовим личним врлинама и дражестима, и да су све женскиње, госпе и девојке све у њега заљубљене, као што је и он у све, изузимајући у које несме. Господичић Драгољуб је Кострешов друг из детињства, те га ето и данас видимо да су често заједно, особито од кад се Пера оженио, тако рећи, и небива му из куће. А мари господин Костреш, што му Драгољуб вас-дан седи код жене; још му се чуди, како му не буде дуго време? А госпођа Милева, тако се навикла на Шебојчића, да га држи, — тако се барем чини, као неко мало нужно зло.

Слуга Јова, то вам је једно верно и послушно чељаде, као сваки слуга, ком је име Јова.

На последку — печена кокошка! О њој се, мислим, и неможе никад зло говорити, јер је она увек добродошла гладном човеку. Као особито добро својство има јој се признати, што не бега са астала, него се трпељиво даде појести, како од „маћарембера“, тако и од „вадраца“.

Тако је данас та иста печена ко-

кошка лежала на асталу у својој рођеној масти а око ње за столом седи гђа Милева; њојзи о деснују муж јој, а о шујују Драгољуб Шебојчић, накани, да се поближе упознају са врлинама горе хваљене кокошке, потенциране вештином куваричином.

До сад се водио непрекидно жив разговор међу ручајућим, т. ј. господин Пера је као обично ћутао, а жена му слушала је, како Драгољуб говори, говори безоданце, као да из књиге чита. При том смејао се својим досеткама и за Кostреша и Кострешовицу.

Али сад, пошто извадише сваки по парче печења, прекиде се на час разговор и настаде тихо ћутање, кроз које је продирало слатко мљацкање ручајућих.

Одједаред диже главу гђа Милева и окрене се мужу.

— Перо! рекне веселим гласом. — А гле баш мени паде у део мамуза. Хајде да је прекинемо!

— Хајде де, кад имаш воље — рећи ће јој муж равнодушно

— Али најпре да се погодимо. Господин' Шебојчићу, ви ћете да нам будете сведок при нашој погодби.

— С драге воље, милостива! — прихвати ословљени. — Изволте само заповедати, ја вам увек стојим на услузи. Особито сам љубопитљив на погодбу.

— Дакле, пристајеш ли, Перо, — почне опет гђа Милева, — да ти кажем услове, под којима ћемо да ломимо?

— Изволи само.

— Е добро. Прво је, да ми купиш једну свилену хаљину, а друго је, да претплатиш на све позоришне представе, колико буду овде даване... Примаш ли?

— Примам.

— А сад услови ти што од мене!

— Хм! хм! — почне Пера вртети главом. — То је врашки посао за мене. Па што му драго: ти ћеш да ми извезеш један пар папуча, и да... смем ли и ја два услова узети?

— Смеш, смеш!

— Дакле, да ми донесеш од твог оца онај његов дугачки чибук, знаш?

— Добро — настави жена му. — Чули сте господине Шебојчићу. Рок нек је недељу дана.

— Ах, госпођо, — почне Шебојчић, — то је изврсна мисао! Бадава, ми смо мушкарци одвећ троми за тако дивне досетке, као што је, госпођо, та ваша. А ако хоћу да сам дослеедан у томе тврђењу, морам већ унапред рећи, да ћете ви, милостива, и победилац бити. Перо брате, ја те сажаљевам, и сматрам те као већ побеђеног.

— Но, но, видећемо! — рећи ће Пера значајно, па се диже од стола да потражи свој обични, кратки чибучић, докле не добије од жене онај дугачки. —

Овај народни обичај, о ком је баш реч, особито је у Србији у јеку, од куда је сигурно и к нами прешао, а састоји се у том, да при ломљењу напоменуте кости, обреку ломијоци један другом известан поклон, који је дужан дати, ако га противник ма на који начин превари. А кад који мисли, да ће противник му да га чиме обмане, онда само рекне „знам!“ па макар и учинио подметуто му дело, сматра се као да није преварен. Дакле ко кога пре наведе на лед, тај је добио опкладу, —

А сад опет у друштво.

(Свршиће се).

ВИДИШ ОНУ....

Видиш ону капљу малу
На ружу је пала —
Та се капља у твом милом
Оку заблистала.

Та и ти си росна ружа,
Што ми живот краси
Од мириса твога бајног
Нема веће сласти.

У Томашевцу. Даница.

ПРВА И ПОСЛЕДЊА ЉУБАВ.

ОД СТОЈАНА АНДРИЋА.

(Наставак).

Ја сам своју реч одржао; јер сам кућу господина Ђорковића чешће похађао. Кад-год сам отишао, Сузана ме је радосно дочекала, свагда ми је свирала, а ја сам се заносио за њеном свирком, и њеним погледом. Ах, та ми смо се потпуно разумевали, ми смо погледи и лаки уздаси, једно другом млого, ах, млого говорили . . .

Кад сам једног дана опет отишао, изшаран снегом, који је на пољу падао, нашао сам Сузану саму. Њени родитељи бејаху на некој црквеној светковини у цркви. Сузана је била необично весела, ах, овај тренут, никад нећу заборавити, тренут, у ком сам Сузану најлепшу видео. Њено румено лице, бајне очи и свилена коса тако су ме занеле, да не имадох једне речи. Ја незнадох за овај свет и за себе! У једном пољубцу сам се изгубио . . .! Један жарки загрљај сузанин, сагорео ми је живот мој . . .! Она весела Сузана претвори се у саме сузе. И наша срца хтедоше да се пољубе, али их задржа њихов тешки синџир, наша груд! С тога лупаху јако, и тиме ваљда причаше једно другом, све јаде и све боле, што их тако дуго, дуго и горко сносише . . .! И мени се скотрљаше две сузе, и откотрљаше се, као два зрна бисера у недра сузанина. Ах, то беху прве и последње сузе, сузе радости! И ја бејах тада потпуно сретан, моје груди уске беху, да сместе сву радост тога дана. Моје срце је пливало у срећи и радости! Сузана ми тада није свирала, ми смо једно у друго дуго, дуго гледали . . .!

А кад су ови први тренутци минули, ми смо дуго причали оно: што наша срца већ једно другом испричаше! Време је летило као на крили, и ни сам незнам, кад је прохујало. Но друкчије није могло бити, ја сам морао поћи дома. При поласку сам поново осетио њено срце на мојим недрима и милину њезиних усана на мојим уснама, чиме запечатисмо своју љубав, чиме се заверисмо: да ћемо до гроба остати једно другом верни. Ја сам чисто летео, а кад сам стигао у своју собицу, нашао сам у њој рај, био сам потпуно срећан!

Моја помајка је приметила, да су се облаци сете са мога чела почели разилазити, од како сам почео кућу наших суседа похађати. Али тога дана ме је први пут — после пуна два месеца — видела потпуно ведра, као некада. Она је ћутала, али ја сам ипак видео, да ме је потпуно разумела. То вече немогох заспати дуго. Моје груди се надимаху од милина, а моје срце пливало је у радости. Ја сам око себе саму радост гледао! И моји другови су приметили промену

на мени, чему се они од срца радоваху. Од тога дана ја сам живео у рају. Свет ми је цео био рај; јер што год сам погледао, све ми је било мило и драго. Ја сам од то доба сваки дан Сузану виђао, и свагда ми све лепша и милија биваше. Кад год сам је посетио, морала ми је одсвирати ону песму, којом ми првог дана узе срце за навек. Ја би тада пливао у радости. А Сузана би ме тада погледала бајним погледом, из кога сам јасно читао, да ме љуби!

* *
*

Док сам ја онај блажен живот живовао, дотле су на борно чело моје помајке наишли нови облаци бора. Она је почела ређе говорити, а и кад је говорила, беше сувише кратка. Ја сам је разговарао већма но икада. Певао сам јој песме, које је она волела, па ипак сам приметио, да је ладна као стена. Чешће сам се тужио на зао удес, који тако удеси, да се ипак нешто нађе, што ће ми мучити моју већу радост, та моју прву љубав! Али 1. март ми је све протумачио. Тога дана сам се опет весео упутио мојој драгој Сузани. Али, како се изненадих, кад је нађох уплакану?! Потоци од суза беху замутили њене бајне очи, и спрали ону румен са њених образа. Њене румене усне беше превукло неко плаветнило. Преко целог лица, беше јој се навукао неки мутан облак. А њена црна хаљина свему томе одговараше страшно! Ја сам се скаменио, не имадох ни једне речи, да је ословим. Слутио сам већу несрећу. А она, ах, сиротица, ваљда и нехотице, прилепила је своје усне на моје, и дуго је, дуго јецала на мојим грудима . . ! И ја сам лио сузе. Моје срце хтело је, да искочи из груди, под теретом сињим; јер свему томе незнадох правог узрока. Ја сам је тешио, молио сам је и преклињао, али заман, она је још дуго јецала. Најзад, кад је ваљда и последњу сузу пролила, подиже своју главу. Ја сам стајао немо, ноге су под-а-мном дрхтале, и цело тело ми је дрхтало, пред тужним и измученим сузаниним — погледом. Иза кога полугласно прозбори: „Збогом, збогом моје сунце, данас си ме последњи пут обасјало, облаци се црни навлаче над мојим животом, из којих ће ми муња сажећи мој живот, и ја те више никад, никад видети нећу . . . ! Нећеш више на ме сјати. Ах, мој Милане драги! Ми се више никад видети нећемо. Сада па никада! Онај војнички лекар заискао је моју руку, и отац му је даде против моје воље. Ни плач ни молбе ми непомогоше. Отац је остао непоколебив као стена. Ах, још ми рече за тебе, да си ђак и да ниси наше вере, да си Србин!“ После ових речи сирота Сузана је сасвим клонула од слабости. Њено врело чело грејаше моју груд, која беше усколебана, као морски вали, кад их почне ветар својим оштрим швигаром шибати. То беху први часи мог патничког живота. Ми смо дуго још стајали непомично у загрљају, и тако би остали вечито. Али избијање петог часа, опоменуло ме је на одлазак. И Сузана — ваљда је разумела, по куцању мога срца мисао, што ми кроз главу сијну. И она диже своју дивотну главу, и умерено рече: „Милане, мој драги! ми се морамо растати. Мој отац нас несме овде заједно наћи, зато збогом, збогом! љуби ме, јаћу те до гроба љубити! Сузане нестаде испред мојих очију. Ја сам је жељно тражио, тражио очима, али узалуд, чуо сам само њено јецање из друге собе. За тим бејах на улици, а незнам ни

сам како. Нисам више ниједне сузе пролио; јер ме и оне изневерише. Та ваљда зато: да ми буде тежи сињи камен, који ми притискиваше моје груди тешко! Клецајући дошао сам до куће моје помајке, а како сам ушао у моју собу, бацио сам се у кревет, као највећи болник. Усне ми дрхтаху, а срце ми хтеде, да искочи из груди. Очи ми укочене витлаху, незнам ни сам куда, а у души ми се опетоваше горке сузанине речи: „ти си још ђак, ниси наше вере!“ Овако ме је нашла моја помајка. Њена мека рука, којом ми преко чела пређе, њена блага речица: „за кратко ти беше радовање!“ разгрејаше моје срце, као први топли ветрови, и први зраци пролетњег сунашца, што разгреја ледене коре, којим зима окива земљу — те се недра земље почну грејати! За тим пролих поток суза, као прве капљице топле пролетње кишице, што пролије небо, кад се разжали на овај свет. Моја добра помајка је већ све знала. „Приметила сам ја то одавно — рече — да су очи сузанине бајне, распалиле жижак љубави у твојим грудима у страховити плам, који сажиже живот. Но тога се још нисам плашила, држала сам, да ће га време угасити, ако не буде више нико палио. Али приметила сам, да си и ти Сузани — томе земном анђеоку — тако мио и драг. То ме је дало у бригу, јер сам се свршетка бојала, свршетка, који ти ето сажиже твој млађани живот. Ја знам, да је лакше давати савете, него трпети. Али опет те преклињем, да стегнеш своје срце и да послушаш разум свој; јер оно, што је једном учињено, неда се више поправити. Сузана не може бити твоја. Сутра ће бити за навек вереница оног војничког лекара. Свети олтар ће му дати то право — сутра за навек.“ Ја сам једва чуо последње речи моје помајке. Моје мисли беху одлетиле за мојим жељама, које блудише за сликом сузанином. Мој разум је почео радити, хтео је, да ме извије из загрљаја моје прве љубави. Али заман. Ја сам остао дуго тако занет. Моја помајка ме више није то вече узнемиривала. Дубоко у ноћ — незнам ни сам како — нашао сам се на улици. Помрчина беше као тесто. Ладан ветар ме је шибао по лицу. Кап по кап крупне кише, спушташе се на моје врело лице. Те ваљда се и небо расплакало гледајући, како се удес титра са човеком!

Све живе душе боравише давно тио санак, кад сам ја стао под прозор моје драге Сузане. У њеној соби горело је тихо кандиоце, тако мило, да ме је довело до суза. А кад сам ја почео гласно јецати, указала се Сузана на прозору. Ах, ово је час, у који ме је несрећа пригрлила, и која ми је остала верна до данашњег дана! Сузана није плакала. Она је сипала на ме милине, од којих је узајмила небесним анђелима, да се њима небо дичи! Њена расплетена коса; њено блеђано лице и исплакане очи, давале су величанствену слику, која ми још и данас тако јако јасно пред очима лебди. Сузана се тио сагла са прозора, а ја осетих њено врело чело на мојим устима. За тим се диже вилинским покретом, и у речи: збогом! изгуби ми се испред очију за навек! Зао удес уграби ми је из мог наручја, ах, та уграби ми срце из недара; уграби ми живот мој . . . !

(Свршиће се.)

О ПОСТУПНОМ РАЗВИЋУ ЖИВОТИЊСТВА.

Из „Весмира“ од Милана Јовановића.

(Наставак).

Врло занимљив одељак животиња јесу зглавкари у ужем смислу — Arthropoda —, у које бројимо љускаре, стоноге, пауке и инсекте. Ти нас изненађују како својим различитим облицима, тако и својим јасним бојама и начином живота. Међу њима има већ много таквих, који нису везани за поједине делове па ни за целу нашу земљу. Многи од њих, ма нам се и неприметни чинили, снабдевени су органима за трајан и брз лет, као што то виђамо код комараца, лептирова и других, који својим летењем по неколико сати ватрена кола пратити могу. Веће савршенство показује нам се код животиња, код којих су органи за покретање развијени, јер изузимајући мали број паразита, обдарене су скоро све остале животиње овога реда правим зглавкастим ногама, којих ни код једне од пређашњих животиња нисмо нашли. Али нису само ноге, што им за брзо покретање служе, него су многе обдарене и свакојаким крилима, помоћу којих се далеко над земљом у ваздушно море дизати могу, у коме неке понајвише и бораве. Зглавкавости удова одговара права зглавкавост тела, која се појављује у најразличитијем виду. То су понајглавнији знаци, којима се разликују ове животиње од свију пређашњих, ма да се оне над тима и другим анатомским особинама уздижу. Међу зглавкарима налазимо врло разнолике животиње.

У најниже зглавкаре броје се љускари — Crustacea. Говорећи о њима несмемо мислити само морског или речног рака и подобне животиње. Јер много већи одељак чине нижи љускари — Entomostraca, од којих се неки само помоћу микроскопа видети могу, а други, и ако се голим оком видети могу, опет су тако мали, да их на милијоне наше воде оживљује. А има их и таквих, који су много несавршенији од виших црва, јер им је тело сасвим црволико без приметне главе и развијених удова, а најглавнији орган им је трубица за сисање или кукице, помоћу којих се као паразити за друге животиње, поглавито рибе, припити могу. Многи нижи љускари имају велики број лиснатих ногу, као што то налазимо код изумрлих родова трилобита и сада живећег апуса. Код љускара који у води или на влажним местима живе, није глава приметна, јер срашћује са неким деловима тела уједно, и тада се ти срасли делови скупа труп зову.

И код стонога, које један одељак зглавкара чине, налазимо у телу неких особина. Цело тело састоји се из великог реда (некад и 100) зглавака, од којих је сваки осим главе и последњег чланка, снабдевен са једним или два пара правих ногу.

Но познатији су а у исто време и многобројнији пауци, који због свога начина живота не уживају баш лепу историју, јер су у друштвеном животу гнусни и немили. Код већине их је тело сложено из две чести, из једне, која постаје прираштајем главе и груди, што се у науци Cephalotorax зове, и друге, трбушне — Abdomen —, а само код најнижих паукова сви ти делови у један срашћују.

Најсавршенији од свију зглавкара јесу инсекти, код којих се увек на телу могу распознати три раздела, то јест глава, груди и трбух. Никакав други зглавкар није обдарен крилима осим инсекта. Зато и налазимо код тих животиња врло разне начине живљења, час их виђамо где се по ваздуху мотају, час где по води плове, а час опет где пузе и скакућу по сувој земљи.

Што се тиче појединих органа, ови су код различних одељака зглавкара врло неједнако развијени. Од чула најразвијенији је орган вида, код кога налазимо велике занимљивости.

Код најнижих љускара показује нам се око као проста различно обојена пега, а код других, као што су дафниде, налазе се на окрајку повеће тамне мрље многа стакласта тела или сочива, која оку леп изглед дају. И на последку код виших зглавкара, као што су виши љускари и инсекти, споји се више простих очију уједно и учинкују као један једити орган. Код инсеката налазе се осим тако сложених очију још и просте очи. До данас нам је још нејасно, како може постати у оку инсекта, које се састоји из хиљаду простих очију један једити лик предмета, или их можда постаје и више? Пауци имају само 6—8 простих очију.

Други орган, који се налази на глави многих зглавкара као инсеката, љускара и стонога, јесу пипци. Понајвише се држи, да су то органи за овоњање, док неки мисле да служе и за друга чула, као такнућа а можда и слуха. Пауци пипака никако и немају.

Осим поменутих органа налази се на глави, или бар делу који глави одговара, различити усни органи, који су према околностима у којима живе, од чести за сисање а од чести за бодење и уједање удешени.

О органу укуса и слуха на глави нема ни трага, ма да се неда одрицати, да и зглавкари укуса имају, јер сваки од њих тражи само ону храну, која њему годи.

Орган за слух налази се код многих инсеката, само тај бива на другом месту тела а не на глави постављен, и то је заиста врло чудан појав у природи.

Органи за варење су скоро код свију зглавкара доста развијени, само разуме се на разан начин. Дисање врши се или помоћу шкрга, то јест разним лиснатим или влакнастим пpираштајима на телу, у којима крв оптиче; или помоћу плућних кесица, као код паукова, или напоследку помоћу трахеја, то јест разгранатих цеви у телу, које помоћу једног или више отвора са спољним ваздухом у свези стоје. Кроз ове отворе улази ваздух у тело и неправилно кружећу крв истражује и оксидише. Тако помоћу трахеја дишу скоро сви зглавкари, који на сувој земљи живе.

За крвоток налази се скоро код свију срце, а ово се састоји из једне или више комора, који својим стезањем и растезањем као један орган раде. Нарочитих цеви за опток крви нема код зглавкара, јер ова излази на предњем крају срца и иде ка глави и у остало тело, и пошто је целом телу потребну храну издала, сусреће се на путу свом са органима за дисање, где се пречишћује и другом страном ка срцу враћа, да тако с нова свој ток започне. Крв је зглавкара беличаста.

Систем нервни је налик на онај, што смо код развијенијих црва видели и понајвише је гангличан.

Полови су код зглавкара с малим изузећем посебни, а врло је занимљива код њих промена при развићу — метаморфоза, то јест што морају пролазити многе ступње развића, док свој прави лик не добију.

Најсавршеније а у исто време и најразвијеније животиње јесу кичмењаци или кичмене животиње, које чине последњу а у једно и највишу класу свега животињства. Они су били и старијим природњацима добро познати и у старим књигама налазимо о њима разне прибелешке, које се односе поглавито на спољни облик тела, на начин живота, као и да-ли су корисне или шкодљиве ове животиње итд.

Главни знак, за што се ове животиње називљу кичмењаци, јесте костур, или скуп свију у телу њиховом налазећих се

костију, који телу сталну основу дају, и о које се сво мишићство ослања. Најважнији део костура чини кичма, коју сачињава ред једно за другим лежећих обртања, од који су се прва три у лобању претворила. Уз кичму се припајају остали делови костура као ребра и удови. Тим постојаним знаком разликују се кичмењаци у основи од свију пређашњих животиња, јер ни код најсавршенијег инсекта нисмо нашли ни трага о каквом костуру у том смислу, какав виђамо код кичмењака, а све што би овоме у неколико одговарати могло, била би тврда површина многих животиња, коју можемо за спољни костур сматрати. Но мислимо, да је разлика овде тако јасна и очита, и да неможе ни најмања сумња наступити, кад имамо коју животињу да урачунамо у кичмене или некичмене животиње.

На први поглед чини нам се, да је прелаз од зглавкара на кичмењаке брз и велики. Да је тако у ствари, не може се одрећи. Но ако расмотримо све особине како душевна својства најнижих кичмењака, риба, тако и најсавршенијих зглавкара, инсеката, увидећемо да овде не може решавати о развијености и савршености животиње само један једини знак, до скуп свију.

И код кичмењака наилазимо на многе занимљиве појаве, који нам сведоче о поступном развићу њиховом. Јер и ако су и риба и мајмун кичмењаци, опет је међу њима тако велика разлика, да мислим неће бити никога, који би могао одрицати првенство мајмуна над рибом.

(Наставиће се).

ГЛАЈХЕНБЕРГ КУПАТИЛО У ШТАЈАРСКОЈ.

(Свршетак).

Сама бања глајхенбершка броји данас 70 зграда са преко 1000 соба за издавање. Има своју особито уређену апотеку, пошту и телеграфију, које целе године раде. Осим тога налази се Његов. узвишености надвојводе Албрехта здање за официре; два купатила са 40 кабина; зграда за парну машину; поменути нов Curhaus — са једном огромном двораном за забаве, читаоницом, у којој се налазе преко 100 ком. различних листова и часописа, двораном за свирање, двораном за женскиње и то све у првом спрату, у партеру је пространа кафана са рестаурацијама, а на другом спрату 16 соба за издавање; — позориште које од 15. маја до конца аугуста редовно претставе даје; једну собу за инхалацију; један 130 □ метара на површини широк базен (Vollschwimmbad) за пливање — где се може осим у киселој, слаткој још и у ладној води купати — снабдевен са апаратима за туширање и многим кабинама; а на последку што је најглавније, поменуто купатило, има своји осам извора.

Лековитост воде зависи од температуре и од многих минералних састојака у разној количини Тако, да док се за „Klausenstahlquelle“, који на обронку западних брда из трахита извире, може рећи, да је чисто гвожђана „кисела вода“ (Säuerling) од мање температуре, јесу главни извори бање: Konstantins-Emma-Werlé-Koemer-Carls и Bachquelle“, који у самој долини бање не далеко једно од другог извиру — алкално-муријатичне „киселе воде“. Овде ваља још један 9 и по метара удаљен од два врела „Johanisbrunnen“, по надвојводи Јовану аустријском назван извор споменути, који се од пређашњих својим садржајем кујнске соли и гвожђа (овог далеко више) разликује. А-

нализе већине ових извора правио је др. Ј. Готлиб, професор на Јоанеуму у Грацу, и за ова четир главна извора температуре по Целзију обележио: Konstantinsquelle 16·40, Emmaquelle 12 25, Klausnerstahlquelle 10·50, стари Johanisbrunn 12·10, нови 12·20. А од многих минералних састојака као: Клорнатријума, угљено-киселих — сумпорно и фосфоро-киселих; калија, литија, барита, магнезије, гвожђаног кисика и др., највећу превагу чини угљено-кисели натрон. Из тога се види, за које је болести ово купатило од благодетна уплива, као: за све грудне и плућне болести у опће; катаре слузних кожица у носу, грьоцу, јабучици, бронхијама, органа за респирацију и сваривање на посе. Код гениталних органа, кронични катарални запалења плућа у мањим и већим степенима, па и код саме туберкулозе (суве болести — јектике). Лечење у Глајхербергу дејствује тако исто добро на болести стомака, отицање јетре и слезине; на катаралну жутицу; катаре бубрега, бешике, материце; на задржану или поремећену менструацију, скрофуле; на болујуће од недостатка крви, кроничну костобољу, реуматизам и др. — За разна катарална стања препоручују се Konstantins и Emmaquelle, са својим богатим садржајем кујнске соли и алкалија; за болести у стомаку и цревима Klausnerquellen и Johanisquellen. Овака разноврстност, које у самој природи извора, које у вештином доппринетих прибора за све потребе поменутих болести, заиста мами све па и оне, који већ дане почињу бројати у тај чувени Глајхенберг.

Ко тражи помоћи у горе наведеним болестима, тамо ће је заиста наћи. Сваке сезоне својом науком и искуством шест равноправних доктора лекарске савете дају. Сезона почиње првим мајем па траје до новембра и дели се на троје, од којих мај и јуни, за тим септембар и октобар исту важност као и висока сезона јули и август имају; јер се за Глајхенберг не може рећи да има сурову оштру планинску, него напротив, због свог јужног положаја и заклона од брегова, са свим благу и постојану климу, где се никакве напрасне промене температуре не примећују, тако, да се и сами болесници са здравима како на дану тако и до неко доба ноћи, без икакве плашње од назеба по мирисном парку шетати могу.

Што се самог лечења тиче, оно се састоји у купању у разним водама и пићу истих. Ово последње бива редовно од 6—9 у јутру од 11—1. у подне и од 4—6 сахати у вече, када се на глас милозвучне позориштне капеле стотинама болесника ка изворима упућују, да тамо у присуству лекарском, а уз послугу у чистој белоћи одевених и на то одређених девојака, нову снагу, нови живот природни — српу. За тим у удисању балсамом мирисавог дима из казана пуног самих боровиx иглица, који се без икакве промаје пушта и пропушта у собицу за инхалацију (Inhalationssaal). Осим тога налази се и једна штала са извесним бројем швајцарских крава и коза, нуз коју и над којом су собице за извесне болеснике намештене. Овде се и млеко добија (Molkencur) Јесен се пак одликује богатством разнолика воћа и грожђа — Trauben und Obstcur. —

Из овога свега види се, да нема ни једнога, ко би могао посумњати у благодетан уплив глајхенбершке бање; јер тамо и они којима са лица читаш:

„Боловање око ми попило,
Рука ломна, тело изможденo
А клеца ми слабачко колено....“

далеко светлије и веселије гледе него у обичним пределима. А узрок томе су, све могуће удобности. — Кад дакле поменуте удобности на болеснике такав уплив имају, онда нам се чини, да би са свим излишно било говорити о томе, да-ли само здрави какве насладе имају. Они се неморају на

сам Глајхенберг, где је и тако многоструко уживање, ограничити, кад могу и сву околицу које пешице а које на колима обићи.

Глајхенберг посећује публика по готову из свију крајева земаљских, осим Аустрије још из: Немачке, Русије, Енглеске, Влашке, Србије, Грчке, азијске Турске, Египта па и из саме Америке. Број гостију сваком годином све већи бива, тако, да су од почетка т. ј. 1837. до 1875. год. incl. 49.710 странаца ово купатило посетили. —

За госте из наших крајева најбољи би пут био Дунавом до Мохача, одавде железницом преко Прагерхофа у Грац, из Граца у Фелдбах, а одавде за сат, сат и по на колима у Глајхенберг. Има још и преко Штајнамангера, ал ону прву препоручујемо, што би путници том приликом и чувени Грац видели. — Ко опширнија извешћа о Глајхенбергу жели имати, нека се обрати на Адресу: An die Direction des Gleichenberger und Johanisbrunnen Actien-Vereins im Curorte, Gleichenberg in Steiermark.

Ђ. С. Ш.

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ЧАРОБНО ОГЛЕДАЛО.

Хумореска.

III.

Бијаше рано после подне истога дана... Служба се у цркви свршила, сваки се своме дому на ручак пожурио, те с' тога и бијаху сокаци пусти, кад сам са врачарем, који је свој апарат на леђа упртио био, кроз ујакову башту у његов стан ушао. Дошав до куће рекох човеку: да ме у башти причека, а ја се лаким скоком попнем уз степене до ујакове собе. Мора да ме је по кораку познао ил' ме је већ у башти опазио, јер ми већ на собњем прагу на сусрет ступи.

„Јеси л' га довео?“ запита ме нестрпељиво.

„Довео сам га!“

„Фала богу и богородици!... већ сам се побојао, да ћеш ме за луду држати, и да је цела ствар пука лагарија мог ветрењастог нећака!“

„Али ујаче!“ повичем увређеним гласом. „Како си могао тако рђаво о мени и помислити?“

„Но, но, господичићу, не би ми првина била, да постанем жртва твојих лакомислених шала!... Ал' на ствар.... Дакле, где је?“

„Чека нас у башти!“

„А зашто га не си овамо довео?“

„Опрости, мили ујаче, ал' он ми рече: да његов апарат само напољу своју чудновату снагу има, у соби пак, вели, да не вреди ништа!“

„Тако?... То ми је чудновато, врло чудновато... Његова справа мора да је друкчија од оне, коју сам ја видео; јер она је и у соби и свуда задржала своју чудновату моћ... Ал' свеједно!... Ајдмо дакле у башту!“

Сиђосмо доле... Учтивим наклоном поздравише се обојица, ујак Тимотије и човек са чаробним огледалом. Мој ујак као да је себи овог врачара са свим друкчије представљао! Строго га посмотри од главе до пете, те ми шапне на уво, док је врачар око свог апарата шушкао: „Је с' чуо, нећаче, овај ми се за сељака сувише фин чини!“

„Тако је ујаче!... Посао му се врло добро наплаћује... Може му бити... а у осталом, он и није баш прави сељак“, одшапнем ујаку.

„Уз то ми се и лице познато чини... Као да сам га већ где видео ... и то недавно ... ових дана ...“

„То може лако бити; јер он често амо у варош долази ...“

„Милостиви господине!“ пресече врачар љупким гласом наш разговор. „Ако смем молити, да седнете!“

Сумњивим погледом седе ујак Тимотије на спрам апарата. Дуго је мотрио апарат, који је на три танке повисоке ноге стајао, те ми шапне:

„Јес' чуо, џеране, ово ми огледало сасвим друкчије изгледа него оно, о ком сам ти говорио!“

„Опростите, милостиви господине,“ рече врачар са дугачком косом и брадом, „ал' сад морате на један час мирни бити... Сад ћу одма стакло у апарат наместити... тако ... имајте доброту гледајте у ову жуту цев ... ни десно ни лево ... молим не тако озбиљно ... мало се насмешите... тако је добро ... још мало главу натраг... (ујак Тимотије извршавао је све ове налоге врло савесно, ал' није могао да појми: чему све ове ситнарије) — тако ... врло добро ... Пазите! ... Један — два — три — четир — ах! боже мој ... шта радите? Сад је цела мука узалуд! ... Јако сте главом дрмали ... Зашто не сте мирни били?“

„Враг ће мировати! На нос ми грдна мува села, а око ушију ми грдан зољ зујаше!“ испричаваше се старац.

„Тако, тако! Молим вас, седите још једанпут... Срећом сам на такав случај свагда приправан... понео сам више стакала“.

„Овај џметењак ми необично дуго шепртљи“, пришапне ми ујак. „Онај човек, о ком сам ти говорио, није требао ни у полак толико времена. Тек што си у огледало завирио, бијаше цела ствар свршена, те си одма знао на чему си. А овај сметењак...“

„Молим, милостиви господине!“ рече врачар.

Ујак Тимотије баци се одма у пређашњу позитуру, те се тако озбиљно загледа у стакло, као да је очекивао, да ће наједанпут незнани делија, лопов његових акција из „апарата“ искочити.

„Тако ... задржите тај израз у лицу“, рече врачар. „Врло добро ... magnifique... молим ... сад пазите ... сасвим мирно... Један — два — три — четир — пет — шест ... тако ... благодарим, милостиви господине! Сад је све у најлепшем реду“!

„Фала богу!“ уздане старац. „Ал' сад, молим вас, оћу да видим тог лолу, што ме је покрао! Рад сам знати како та уља изгледа!“

„Молим, милостиви господине, да се до сутра стрпите!“ одврати врачар, те се окрене мени и замоли ме, да му помогнем „апарат“ скупити.

„Бијаше ми особита част ... слуга сам понизан!“ препоручиваше се врачар.

„Ох, молим ... част је с моје стране!“ извињаваше се ујак.

„Молим, молим ... и у будуће препоручујем се! Слуга сам понизан!“ рече врачар те самном оде. Ујак је гледао дуго за нама. А кад смо из баште ступили, окренем се и опазим ујака машући главом, где у кућу улази ......

Сутра дан одем ујаку. У два три корака прејурим степене, отворим собна врата и ступим веселим лицем пред ујака.

Ах! ти си, мили нећаче?“ дочека ме старац.

„Ја сам, драги ујаче! Ја главом!“ одвратим весело.

„Та ти си ми данас врло весео, роде!“

„Чини ми се ујаче, да и теби нису лађе потонуле!“

„Нису, млади соколе!“

„Пак дед реци ми, шта се збило?“

„Еј! да ти је то знати“.

„Неоклевај, старино! Дед да чујем!“

„Еј! да знаш“, рече старац лукаво.

„Гром и пако! Шта је у ствари?“

„Помисли, моје су „акције“ опет у мене!“

„А-а-а-ах!?“

„Да-а-а!“

„Пак, ко их је украо био?“

„Ја сам!“

„Шта-а-а?“

„У кратко! био сам их забацио. Међу мојим чарапама у орману нашао сам их. Како су тамо доспеле, то сам бог зна... Ал свеједно!... Новци су ту... а једино ми је жао, што сам морао твог врачара употребити... A propos! Цела ми се ствар врло сумњива чини. Много вике ни зашто! Ха-ха-ха! Ал' сам љубопитљив, кога ће нам као лопова обележити?... Ал' ће се тај сметењак осрамотити! Ха-ха-ха!“

„Полако, ујаче!“ упаднем му у смеј. „Не вређај невиног човека! Мора му се човек до земље поклонити... Сад баш долазим од њега, и он ми је лопова твојих „акција“ означио“.

„Таа-а-ко?“

„Да-а-а!“

„Хм! На то сам љубопитљив! Но па ко је дакле лопов? Реци ми га!“

„Ево... овај је, ујаче!“ и извадим једним махом врло добро погођену слику ујака Тимотије. Ставим му слику пред очи те опетовах: „Овај је, ујаче!... Но, шта велиш?... Је-л' прави? Ја мислим, да јесте!“

Разрогаченим очима укочен сеђаше старац у својој наслоњачи, а руке му се тромо уз тело спустише... Ја пак ступим свечаним лицем пред старца те му рекох: „Ујаче! Надмудрио сам те! Цела ствар са чаробним огледалом је превара, као што и сам видиш. Човек, који ти се за сељака сувише фин чињаше, није нико други него **фотограф**, који се од неког времена у нашем месту бави. Тако-звано чаробно огледало бијаше његов апарат, којим те је и против воље твоје фотографисао... Утеши се и помисли: да у нашем веку нико не може својој судбини утећи! Мора се фотографисати!... Ти си дакле од мене преварен, победа је моја! А сад: vae victis!“

Старац ме десператно погледа, устане и ступи у ћошак, где су се луле налазиле. Тешким срцем — рекао би — узе своју краспу истивну лулу те ми ју преда са речима: „vae victis!“

„Ујаче! Ти се не срдиш! Је ли?... Ти ме држиш за каквог...“

„Превејаног ветрогоњу! а мене за... матора магарца!“ упаде ми старац у реч. Нато ми пружи своју десницу, коју сам својски прихватио и стиснуо, да је дивно било видити.

1874. Прерадио **Милан Светозарев.**

СРОДСТВО.

Судија (сељаку, који је за сведока позван). А да нисте ви какав рођак оптуженоме?

Сељак. Јесам, ал издалека; његов је отац хтео да узме моју матер, кад је била девојка, ал се покварило.

БЕЗАЗЛЕНОСТ.

Мала Милица. Мати, а зашто нема сад никад тетке да дође к нама; није била већ одавно.

Мати. Е она је већ шест недеља у купатилу.

Милица. Па зар је тако прљава, кад се мора толико дуго да купа!?

УТЕХА.

Она. Та чисто бих плакала кад помислим, да сам већ тридесет година!

Он. Утеши се, та сваки дан ћеш бити од тога све даље и даље.

МЛОГО ВАС ЈЕ!

Напио се паор добре цујке без обзира на нове мере, те кад је навршио стару меру, а он мало љуљкајући се пође кући. Пред биртом дреждао му коњ на улару. Паор га одреши, метне руку коњу на грбину, а левом се окебари за гриву. Али неуздајући се са свим у се, завапи за помоћ са речима: „Помоз' боже и сви свеци!“ — па се нешто јаче отисне са земље, те прескочи коња и тресне с друге стране о ледину.

— Охо! одступите, одступите, млого вас је! — говораше паор устајући.

СИТНИЦЕ.

(**Фенелон и његов принц**). Чувени камбрејски арцибискуп Фенелон, један од најплеменитијих мужева свога доба (умро г. 1715.), и познати писац „Телемаха“, беше васпитач унука француског краља Људевита XIV., војводе бургоњског, који би после дедове смрти ступио на престол, да није пре времена умро. Строги војвода Сен-Симонски описује карактер тога војводе бургоњског, какав је био, кад га је Фенелон примио у своје руке, те између осталога вели: „Беше се родио с таквим карактером, да су стрепили. Тако је био љутит и наго, да је хтео полупати све сатове, који су га опомињали на посао, што му је био неугодан, и највећма се љутио и запарао, кад би му киша сметала да изврши, што је био наумио. Свака сметња довела би га у јарост. и ватрена жеља вукла би га онамо, што је за његово тело и дух било забрањено. Његова дивља необузданост није му у прво време ништа дала да учи, ако га у исти мах нису две ствари занимале. Свако уживање љубио је најстрасније и са неописаном охолошћу....“ Ето такав беше карактер, што га је примио Фенелон са раскошног и на сваку самовољу навикнутог двора Лудевика XIV., који је изустио ону општу изреку: *L'état c'est moi*“ („Ја сам држава“). Сад ћемо да видимо, како је Фенелон те околности или управо рећи, ћуди свога краљевског питомца преобразио; да саопштимо само неке цртице, које су доиста веома занимљиве, и одкуда се види, шта је кадар учинити човек, свестан о своме великом и важном позиву. Принц није марио ни за какву поуку у наукама, јер је видео, да тиме зависи од свога учитеља. Једном ће се Фенелон врло озбиљно разговорити с њиме како о томе, тако и другом којечему. „Никако, господине“, одговори му на то принц; „ја недам себи заповедати, јер ја знам, ко сам ја, а знам ко сте ви.“ Фенелон је ћутао, али је гледао, да у целом свом спољашњем понашању према њему покаже, како га јако тиште те речи свога помамног питомца. Сутра дан започе он разговор па му рече: „Ја не знам, најмилостивији господине, да ли се још сећате онога, што ми јуче рекосте, т. ј. да ви знате, ко сте ви, а ко сам ја. Моја је дужност, да вас као учитељ поучим, да ви незнате ни једно ни друго. Ви дакле збиља мислите, да сте ви нешто више од мене? То су вам без сумње рекле ваше слуге; но пошто ме на то приморавате, то се ни мало не устручавам рећи вам, да сам ја више нешто од вас. Ви ћете зацело и сами појмити, да овде не може бити разговора, какав је ко по своме рођењу. Ви би за онога рекли да је будала, који би сматрао неку особиту милост или заслугу у томе, што је небесна киша оросила његову њиву, место њиве његовог суседа; па тако исто не би ни ви ништа паметнији били, кад би сте се уобразили због вашег порекла, што вашу личну заслугу баш никако не увеличава. Али то ћете морати признати, да вас ја куд и камо надмашујем увиђавношћу и знањем. Ви ништа друго не знате, до само оно, што сам вас ја научио, а то, што сам вас ја научио, није још ништа према ономе, што вас могу научити. А што се тиче власти, ви је ни најмање немате над-а-мном; ја напротив имам неограничену власт над вама, што вам је и сам краљ већ толико пута казао. Ви ваљда мислите, да сам ја бог зна како срећан у том звању, што га код вас отправљам? И у томе се варате, принче! Ја сам се тога звања латио само зато, што се краљу покоравам, а не због тог тешкога почасног посла, да вама будем учитељ; а да о томе не бисте ни часка посумњали, то ћу вас сад с места одвести Његовом Величаству и замолити владара, да за вас наименује другог учитеља, коме срећнији успех желим код вас!“ Ова претња не остаде без успеха. Принц се бојао краљева гнева, а и стидио се јавнога мњења. Он поче молити; али Фенелон га цео дан остави у неизвесности, и учинио се, као да он најпосле попушта само за то, што се принц каје и што за њега моли госпођа Ментнон (краљева милосница). И од тога доба стекао је себи учитељ надмоћије над њим, и могао је с њиме даље радити.

* * *

ОДГОВОРИ.

Г. М. И Д. у Ј. — Предлог усвајамо и молимо да наставите. У идућем броју донећемо.

Г. Л. Г. у П. — Луј Бихнер је имао два брата — Ђорђа и Александра — и једну сестру, Лујзу, који су сви списатељи. Ђорђе је умр'о 1837. Он је уређивао „Hess. Landboten“. Лујза је написала књигу „Die Frauen und ihr Beruf“ и неке новеле; Александар је писао историју енглеске појезије (1855 у две свеске) и т. д.

Г. С. Х. у Н. — Брајила је романско слободно пристаниште. Има око 42.000 становника (Романи, Грци, Немци, Чивути и т. д) У народној башти у Брајили подигли су Руси г. 1828 леп споменик у спомен заузећа града Брајиле.

ПОПРАВКА. У пређ. броју казано је, да „Забавник“ Мите Живковића стаје 50 новч. (а треба да се каже 60 новч.) Претплату прима овдашња „српска народна задружна штампарија“.

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 20. У НОВОМ САДУ 16. МАЈА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

ГРУДА ЗЕМЉЕ.

Муктар пашу султан кара
  У Стамболу на дивану;
„Зашт' Муктару, рђо стара,
  Не би јунак на мегдану?
Ја ти дадох сто тисућа
  Одабране војске моје,
Да попалиш оно кућа
  На Цетињу што-но стоје.
Да умириш кнез-Николу,
  Што ми неда нигде стати;
Што ми неда у Стамболу
  Ни по часа мирно спати.
Он је глава оног јата,
  Он предводи Црногорце;
Он је извор овог рата,
  Он покрете Херцеговце.
Њему треба одпор дати,
  Он је страшан царству овом;
А лако је војевати
  Са Ћесаром и Московом.
Знаш ли, пашо, кад си хтео
  Поћи на ту горску страну,
Како си се мени клео
  На ћитапу Алкорану:
Заложио с' твоју главу,
  — Ту су биле наше многе —
Да ћеш земљу црногорску
  Ти под моје метут ноге,
А ти оде на зачама;
  Та то треба да ти с' плати!
Војска паде у биткама,
  А ти један здрав се врати.
Па сада је, пашо, право
  Да осветиш главе њине;
Зато ево џелат стоји
  Да и теби главу скине!..“
До земље се Муктар-паша
  Клања цару по три пута,
Па се онда тихо маша
  Свиленога царског скута:
„Аман, царе, све је тако,
  Па шта ћу ти и ја крити!
Црна Гора наш је пак'о,
  Већ неможе црњи бити.
Удар'о сам са свих страна,
  Војска твоја борила се;
Војска твоја одабрана
  Међ кршеве сломила се.
Оно, царе, није земља
  Као што су земље друге;
Већ градови од камења,
  Нигде стазе, нигде струге.
Она земља све што роди,
  То је само јунак прави;
Живи слави и слободи
  Свуд победи где се јави.
Оно нису, царе, људи
  Као што је свет остали,
Већ змајеви то су љути
  Од којих се небо пали.
Кнез Никола, царе, није
  К'о краљеви други што су;
Као ор'о он се вије
  Кад се за њим војска осу.

Да си одкуд, царе, био
  На крвавом Вучјем долу,
Ти се не би уставио
  Ни у самом твом Стамболу.
Ударише изненада
  Црногорци к'о варнице;
Учинише много јада,
  Отворише свуд кланице.
Исекоше војску нашу
  И топове освојише;
Погубише Селим-пашу
  А Османа заробише.
Ту би, царе, пао и ја
  Да не беше једног чуда:
Сачува ме амајлија,
  — Црногорске земље груда. —
То са собом ко год носи,
  Њега зрно свуд облеће.
Тај од пушке црногорске
  Погинути нигда неће.
Аман, царе, немој сада
  Овде сећи главу моју:
Заклетва је моја права,
  Ја испуних жељу твоју.
Ето, царе и сада су
  На дивану паше многе;
Ево земље црногорске
  Ја пред твоје мећем ноге."
Па извади из недара
  Једну груду црне земље,
Пред ноге је цару баци
  Да је види он од жеље.

Цар се трже и повика:
  „Не дајте ме, сад ме спасте!
Невидите л' како груда
  Страховито брзо расте.
Уклон'те је испред мене,
  Грозница ме од ње хвата.
Гле! — сви ћемо погорети,
  Ето из ње сева ватра.
Та ето се ваља к мени!
  Свега ће ме раздробити.
Није груда него сабља —
  Та све ће нас поморити.
Аман, аман Обилићу! —
  Та ево ти круна ова;
Јесам Мурат, али нисам
  Онај Мурат са Косова.
Земља турска — само гробље —
  Свуд невина крв се пуши.
Не дајте ме! — беж'те Турци! —
  Царевина сва се руши."
На ту вику са свих страна
  Дотрчаше слуге хитре,
И бацише ону груду
  У таласе морске бистре.
Ал се диже бура страшна,
  Заљуља се сиње море;
Замути га груда земље —
  Груда земље Црне-Горе!
А сутра-дан по Стамболу
  Телал виче к'о никада:
„Султан Мурат полудио,
  Султан Хамид цар је сада!.."

(Из „Заставе.")

Љ. П. Ненадовић.

Ј А Д А Ц.

ПРИПОВЕТКА.

(Свршетак.)

Пошто се сви троје дигоше од ручка, извали се Костреш — с допуштењем — колики је дугачак на диван, и набрзо опколи се густим барикадама од дима. Госпођа му седне у једну наслоњачу крај прозора, а Шебојчић узме да јој чита, наравно на њену молбу, једну нову приповетку.

Пера је неко време пиљио у таван, а можда је при том што год и мислио, тек на једанпут у блаженој мисли, почне тихо и складно да вуче

тикву по леду, што ће по нашки рећи — да хрче.

Госпођа Кострешовица приђе му, пробуди га и опомене на пристојније спавање, на што он са свим флегматично устане, баци се у званичну позитуру и отиде у канцеларију.

Његова жена и Шебојчић навикнути на тако владање перино, баш и не зарезују што га је нестало; шта више, гђа Милева устане са свога места и завали се у један крај од дивана, а Шебојчићу понуди руком други крај, што овај нарочито услужно и прими.

Сад се прекине читање и зачне поверљиво ћеретање. —

А шта је са Јовом? . . . Сад је ред и на њега.

Као сваки правоверни грешник, који је свој извесни квантум залогаја стоварио у благоутробије, шета се Јова по авлији, и тако спокојно пуши своју цигару, као да није угарски грађанин.

Али канда баш није ни тако.

Гле, гле; канда је нешто Јова замишљен. Биће тај враг. Ето га час по настане па врти главом са оним тајанственим: „хм, хм“! Па се опет шета, и опет застане.

— То није чист посо, — почне сада гласно да мисли. — Видиш ти, молим те, како се тај детлић увалио у кућу мога поштенога господара, па све непрестано шурује са мојом госпођом, а њега за то ни бригеша. О боже ми опрости, ако то није прави господски покор! Али ја би њему дао ветра! — заврши Јова са подобателном гестикулацијом, како би он коме ветра дао. Сирома Јова, шта је морао да доживи! Док је још служио код покојног Кострешевог оца, и онда су долазили пријатељи и гости у кућу, али да се који усудио да злоупотреби газдино гостољубље, тога није било, јер је стари господар умео да даде ветра — од кога је сигурно и Јова примио ту ветродавајућу мајсторију.

За тим опет настави шетњу и опет застане.

— А како би било . . . Хм, хм! . . . Богме, ја ћу моме господару да кажем, па макар ме одма отерао. Не марим, куд пукло да пукло, ал ћу све да му кажем!

Док се он борио са том мишљу, чује како се Шебојчић праштa од гђе Милеве и препоручујући се у особиту милост њену, лаким скоком одскакуће, као човек коме су све козе на броју.

По одласку његовом позове госпођа Јову к себи.

После добра четврт сата ево га опет у авлију, да настави шетњу а уједно и своја премишљања.

— Е нисам ли рекао да то није чист посо? — Ето сад ми је госпођа све казала, и још ме позвала, да јој ја помогнем . . . О, о, о! Ко би то реко! . . . Сирома мој господар! . . . Ал ја ћу да му кажем . . . хоћу бога ми . . . А онај ће детлић све да искија. Ја ћу њему дати ветра.

Са овим доста нејасним монологом завршује Јова своју данашњу улогу и отиђе у своју собу.

Сутра дан пре подне није се ништа особитог догодило, осим што се Пера Костреш мало поречкао са својом женицом, но које се по узвишеним правилима модерне ратне тактике са врло мало жртава на обема странама, а без икаквих замашнијих последица сврши, и они се срећно разиђу т. ј. Пера отиде својим обичним путем и кораком у звање, а жена му не оде никуд.

После подне отиде Костреш опет у своје звање, кад непотраја ни добро по сахата, ал сто ти Шебојчића са

*

блистајућим лицем и блаженим осмејком на њему. Госпођа Кострешовица дочека га са особитом љубазношћу на врати и одма уведе у стражњу собу.

Кад то виде Јова, а он брже натуче шешир на главу.

— Е сад ћеш, детлићу, да знаш! — рекне и оде хитро од куће.

Као што је рекао, наумио је да открије пред својим господарем неки, по његовом свађању, непристојан односај између госпође Кострешовице и Шебојчића. У то име оде управо у звање Кострешу, где га баш на само затече.

Јова му приступи тајанствено и са пристојним уводом, пређе на саму ствар, ради чега је дошао. Костреш га је испрва мирно слушао, а кад му Јова поче крупније ствари казивати, а он заче чудновато бечити очи на њега. На послетку обхрва га нестрпљење, те ће да запита Јову:

— А јели то све истина, Јово?

— Цела истина, господине, — увераваше га Јова. — Ено га и сад код госпође, а видио сам га како је обуко ваш шлофрок и као дембел извалио се — да опростите на диван...

— Доста, доста! — викне Костреш немирно, спремајући се да иде.

— Господине! — почне Јова. — Немојте тако нагло. Пустите ме да ја пре одем кући, јер кад вас примете, може да се где год сакрије, а ја ћу већ узети на ум, да ми не умакне.

— Иди, иди — рекне му господин и истура га својеручно на поље.

Тек што је Јова приспео, ал дојури и Костреш. Јова му пређе и шапну нешто на уво, а он уђе у предњу собу, отвори неку кутију, извади из ње револвер и тури га у џеп. Нагло отвори врата од побочне собе и заустави се у сред ње.

У соби није никог више било вилети, осим његове жене, која седи крај прозора, па гледи зачуђено у њега.

— Шта си се тако усплахирио? — запита га она. — Шта ти је?

— Знаћеш одма — одговори јој намрштени супруг строго. — Ко је био ту код тебе?

— Нико. Ко ће да буде?

— Жено. Ти се бездушно играш са мојом добротом, а тим си наумила да проиграш и моју и твоју част. Али се нећу дати да ме држиш за луду, не. Хоћу да ми кажеш, ко је био овај час код тебе?

— Ти ниси при свести, Перо, — почне госпођа обилазећи његово питање. — Изгледаш ми као да си у бунилу. Шта си...

— Ах! — цикне Пера. — Даклем ја у бунилу!?... Али стани несрећо, сад ћеш да ме знаш и ти и он.

И јурне к једном орману, бесно га отвори и извуче за гушу из њега Шебојчића, бледог као дувар а дрхће као прут.

Махом довуче га до сред собе, истргне револвер из џепа и напери га на Шебојчића.

— Казуј хуљо, куцнуо ти је час! — дрекне на њ Пера, дрмусајући га немилостиво.

— Јадац! Јадац! — кликне госпођа Костреш, скачући и таппући рукама. — Јадац, Перо! Ја сам добила опкладу.

Пера се скаменио. Држи непрестано Шебојчића за гушу, па се разрогачио на њ, као кад оно човека напрасно пробуде из дубока сна. А Шебојчић још једнако блед, стоји као да виси о слабом концу под грдном провалом.

То је све било дело једнога тренутка.

Сад спусти руку Пера у којој му је револвер, а другом пусти огрлицу

драгољубову, па се онда полагано и блесасто окрене жени и мирним гласом почне:

— Даклем то је била игра за опкладу — говораше Пера, као да није са свим на чисто, да л' да верују, да ли не. — Ал стани мало . . . Јоване! Јоване! — викне он, а Јова као deus ex machina створи се пред њим.

— Заповедајте!

— Шта си ти мени отојич говорио? — запита га Пера.

— Молим господине, то ми је милостива госпођа заповедила — одговори Јова јасно.

— Хахаха! — насмеје се госпођа. — Даклем разумеш ли сад, Перо?

— Разумем, разумем, сад већ разумем — одговори Пера расејано, а канда и зловољно.

— Даклем признајеш да сам добила опкладу. Добро. А сад молим те да забраниш господину Шебојчићу даљи долазак у нашу кућу, јер он није заслужио твоје пријатељство. Он је са свим са другог гледишта сматрао моје својско понашање према њему. Зато се дао затворити у орман. Дакле он је јарац!

Пера погледи строго на Шебојчића и ћутећки покаже му само руком где су врата, а он се покуњи и пође на поље.

— Хоћу ли га, господине? — запита Јова, и покаже руком шта мисли.

Пера му махне руком да иде, а он се почеше по потиљку и изиђе.

Тај дан господин Пера Кострeш није више отишао у канцеларију, него је изшетао са госпођом у варош, купио јој свилену хаљину, и претплатио се на позоришне претставе.

Милорад П—тић.

С У З Е.

(С НЕМАЧКОГ).

Тек што човек на свет овај крочи —
Већ дететом сузне су му очи;
Први поздрав радосна суза је
Што с пољупцем мајка чеду даје!

Човек расте у срећи и јаду
Љубав ниче у срдашцу младу
Срце каже оној коју љуби —
Суза једна вели: ја те љубим!

Дивна ј' суза у верене моме
Кад у очи гледне војну своме
Везе вежу па су муж и жена —
Бурна тешка тад почну времена!

И кад муж већ више наде нема
С поуздањем тад погледа жена —
Ка звездама, вишњем небу гори,
„Ој не клони!“ суза једна збори!

Муж је — старац, смртни час куцно је
Пред њим тужни сви његови стоје
Пуне очи суза у свакога
То ј' љубави последња залога!

Преображен али старац бледи
На унучад и на децу гледи
И у борби већ последњој мрења
Суза једна збори: „до виђења!“

Светислав Вановић Србољубов.

ПРВА И ПОСЛЕДЊА ЉУБАВ.

ОД СТОЈАНА АНДРИЋА.

(Свршетак).

Кад сам се пробудио, опазио сам на мојој постељи моју добру помајку, и моју слатку мајку. Мати моја плакала је горко. Ја сам осећао неописану слабост, видео сам за тим лекове и лекаре. Све то беше за ме загонетка. После кратке почивке, запитао сам скоро изумрлим гласом: „где сам ја? и шта се самном збива? „Моја помајка ми је испричала све: казала ми је, да су ме ноћни стражари нашли онесвешћена, под сузанини прозори. И најзад рече ми: да већ четир недеље болујем у љутој врућици, бунцајући име сузанино. Моја мати још плакаше горко, а и мени се указаше две бисерне сузице преко мојих жутих образа. На мојим грудима сам осећао сињи терет, гледајући моју мајку где плаче, а сетивши се поново моје драге Сузане. При првој помисли на Сузану, осетио сам нову кап по кап горчине, која капаше у моју мученичку чашу! Моја мати ме је тада пољубила у чело, тако мило, као што мати љуби. Њене сузе росише моје измучено лице тако благо, као што роси блага росица то шарено цвеће!

„Добро моје дете, моје црне слутње ме нису превариле, дај Боже, да се на том сврши — прекрстивши се рече моја мајка. — Ја те преклињем мојим материним негама; мојим мајчиним млеком, које си сисао, мани се тих црних мисли, које те ето скоро у гроб свалише.“ Моја мајка је још дуго говорила, говорила је све, што јој је њен разум говорио. Ја сам слушао њене зборе, а мој разум јој је потпуно одобравао. Но срце је и опет надвладало, а ја и нехотице прозборих: „Сузану да заборавим, никад, ах, та никад . . . . . . заборавићу је, кад будем и сам заборављен у леденом гробу!

Ја сам се крепио сваки дан већма, већ сам пошао и у школу. Моји другари су ме поздравили од срца. И моја слатка мати је после тешког растанка самном отишла дома. Ја сам за кратко време био потпуно здрав, али само не беше више оне румени на мом лицу; не беше више оне веселости, којом сам свакога предусретао. Ишао сам по свету, а нисам знао за њега. Ја сам био оцечено дрво, које још неко време живи. Моја помајка ми приповедаше, како је моја драга Сузана горко плакала, — кад су је олтару повели, а за тим — вели — отпутоваше други дан Бог свети би знао куда?! Ја сам све слушао немо, а моје мисли тражише по свету моје изгубљено благо, моју милу Сузану.

Већ се и школска година приближиваше крају. Ја скоро целе године нисам ништа радио. Но пред испит сам се почео живље спремати. Неки понос у мени пробудио је поново жељу у мени за науком! Али . . . . .

Овде је приповедач застао, а две сузе му засветлише очи, и запараше две сјајне бразде, преко његовог измученог лица. Међу нама је нема тишина владала, док је најзад приповедач не наруши: „Ах, та не бесмо испит још ни почели, млого пре но што сам се могао моме добром оцу надати, опазио сам једног дана коњаника, пред двориштем моје помајке. Коња сам таки познао и с тога сам истрчао из моје собице, јер ми као муња прођоше кроз главу неке црне слутње, да добро бити неће. Коњаник ме је већ на

прагу сусрео и предао писмо. Али какво тужан?! Какви црни гласи; црни и чемерни, који ми још већма опрнише мој живот! У писму ми јављаше мој стари учитељ, да су лађе мога оца на Дунаву пострадале, да су се утопиле, ах, да се с њима и отац утопио, да је и он нашао свој гроб у леденим недрима тија Дунава! Уједно ми јављаше, да је овај догађај, моју мајку тако потресао, да лежи болна на самртничкој постељи. Кад сам прочитао тих неколико редака, био сам ван себе, чупао сам своје власи и јаукао као рањен лав. Трчао сам по соби овамо онамо, и из гласа викао: Збогом, збогом слатки бабо! скоро ћемо се видети у том вечном недогледу!

Сутра зором сам већ био спреман на пут. С мојом добром помајком сам се опростио тужно. Сирота, плакала је као мало дете и благосиљала ме по сто пута. Ову божију душу од то доба никад више нисам видио Још и данас незнам, јесам ли путовао или летео. Моје мисли јурише једна другу, као што јуре црни облаци по том плавом небу — док их не разагна отварање пашег дворишта. Ја сам се сишао с кола. Али на шта?! Ах, ви црни часи, што сам вас тада преживео, ви угасисте мој живот за навек! те још и сад идем по овој божијој земљи као сенка, без радости и туге, идем без живота! Моја добра мати је лежала, као ледена стена, без радости и без мука, она није могла преживети рану, што јој очева смрт зададе; она је подлегла под теретом своје туге; она је умрла! Ја сам немо пао на њено мртво тело и целивао сам њене ледене усне, те, што ме за живота тако мило љубљаху. Ја би на њеном телу остао вечно, да ме из тог заноса не отрже благи мирис тамјана из свештениковe кадијонице, који губљењем свога дима, показиваше нестајање свега што је на овоме свету, па и човека. Ови димови, својом благом топлотом раскравише ледену санту са мог срца, тог сузног потока, и потоци од суза покуљаше за мојом добром мајком, коју тада предадосмо у недра земље црне, и коју више никад, никад видети нећу....! Ах, та још и данас обузима ми сињи терет срце и душу, кад се сетим на онај тренут, у коме сам највеће и последње своје добро овога света у чељусти леденог гроба предао.

Ја сам остао као права сирота. Сва добра овога света, уграбила ми је клета судба, и ја од ње нисам ништа тражио, доли, да и мене што пре спусти у наручја црне смрти!

Што је још иметка иза мога покојног оца заостало, то сам претворио у новац, и пошао у широки свет, заверивши се, да ћу од краја до на крај света поћи, да потражим опасности, која би се смиловала, да скрати бројаницу мојих црних дана. Но нисам морао дуго тражити. У вароши Н. баш тада скупљаху добровољце против Француза у Италији. И ја сам се пријавио за добровољца, у тој вери: да ће Французи имати једно тане и за мене, које ће ми прожећи срце, које ће ми сажећи све ране мога срца; које ће ми сажећи и сам живот мој. Два месеца смо се вежбали оружјем и војничким покретом а за тим се кренусмо пут Италије. — Моји другови су ишли весело; јер је већином пошло све оно, што не могаше хлебом да се рани. Ја сам ишао немо. Нисам више тужио; јер сам ишао с тврдом вером да ћу тамо наћи мом животу крај. После 9 конака кроз саму Италију, били смо већ пред непријатељем. Моја озбиљност и наука учинише код моје предпостављене војничке власти, те

сам официрем постао, на што ја тада нисам млого давао. Сваки дан смо имали мањих чаркања. Али ја сам жељно изчекивао дан, у који ћемо се свом силом са непријатељем ударити, да у топовској грмљавини и у пљуску од танади потражим мојој рани лека. У очи 14. јула издата нам је заповест: да будемо спремни. У јутру, пре но што је сунце показало своје златно тане на истоку; пре но што је указало своје златно лице — пре но што се показало само сунце — које се тога дана беше задоцнило, зар да не види оне страхоте, што се тај дан збише, страхоте, што човек за човека спрема! — бесмо у бојноме реду. Наши први редови већ заустављаше непријатељску танад. Ја сам стајао као на жеравици, и једва сам чекао, да наш командант барон Берг командује.

Баш кад сам се с том мишљу борио, засветлила се сабља нашег капетана у ваздуху, а зајечао му глас: „Напред....!“ Али то му и све беше, непријатељевог топа тане одкиде му главу. Ја сам га видео. Читаве две тренути се одржао на коњу. Крв му је кућала у вис на три стране, и он за тим паде мртав на земљу. Команду је предузео други официр Јановски родом Пољак. Непријатељска танад сипаху као крупа, али ми смо им одговарали достојно. Топовска грмљавина помешана са јауком рањеника, са писком издишући, грозно се разлегаше: Ја се на све то нисам ништа обазирао, него сам само пазио команду нашег команданта, који, баш кад хтеде нешто рећи, умукну за навек! Француско тане прожеже му леву страну његових јуначких груди, и он се стропошта мртав поред мене. Ја сам за тим предузео команду над војницима, над тим храбрим Србима, јер сам у очи тога дана био придодат редовној војсци, као Србин уз погинуте официре, пошто њихови војници беху већином Срби око Вел. Кикинде, прави потомци диштриктских баталијона од 48. године.

Ми смо се борили српски, својих позиција нипошто не напуштасмо, док наједанпут не добисмо заповест: „јуриш“, и ми појурисмо на непријатеља. Но ја нисам учинио ни неколико корачаји. Топовско тане тако ми је близу испред чела пролетело, да ми је сво чело спржило, а мене тако потресло, да сам се онесвешћен стропоштао на земљу. Кад сам дошао к себи, нашао сам се у војничкој болници. Поред себе сам нашао стару једну жену, која ми је ладним облозима чело облагала. Кад сам је поред себе осетно, и нехотице ми паде на ум моја мати и моја помајка, и тада ми је срце било болније, ах, млого болније од мога рањенога чела и очију.

Моја стара послужавка ми рече: да су ме пре једног дана донели као тешког рањеника у ту болницу у Верони. Моји болови беху ми мало одуминули под ладним облозима, и ја сам био тихо заспао. Из тог лаког санка отрже ме неки говор, из кога сам разумео, да је лекар дошао до мене и да испитује моју послужавку, како ми је. Лекарев глас учинио ми се познат, али га немогох познати. По лекар још није ни свршио, кад иза њега чух женски глас: „та он је, моје очи ме неварају, он је... Милане моје јарко сунце, зар ту да се састанемо, Милане, ах, та ево твоје Сузане, која те још љуби....! За тим умукну. Ја сам познао глас моје драге Сузане, глас, који ми је и у сред топовске рике тако мило звонио у души мојој. — Ја сам скочио из постеље као па крили и полетио на сузанин глас — јер ништа не видех, — викао сам из гласа:

„Сузано, моја мила Сузано, ево мене, вером, којом се заверисмо, нисам превнуо! Али заман, заман, Сузану не нађох. Њен муж, војнички лекар, кога је она пратила, заповедио је, да је онесвешћену изнесу на поље; заповедио је, да и мене умире. Ах, и ја сам се морао вратити у моју болничку постељу, ричући као лав, али узалуд. Сузану више нисам видео, нити чуо њен анђелски глас. Она ову нову рану није могла издржати, срце јој се распукло под теретом туге, она се опростила свога наметнутог мужа, она је умрла.

Ја сам лежао још дуго у Верони. Лекар ми је залечио ране, што ми зададе француско тане, али не могаше залечити ране, што ми још и данас срце тиште! Кад сам из болнице изишао, био је мир између обе ратујуће стране закључен. Ја сам за тим са свима добровољцима из службе био отпуштен, и тражио сам и распитивао за гроб сузанин. Хтео сам да одем на њега и да га целивам, да се на њему исплачем, да пролијем на њему све моје сузе, те да више никад у моме животу, ни за чим не засузим. Али моји труди беху узалуд, јер оно што сам тражио, гроб моје незаборављене Сузане, немогох наћи, и с тога сам морао са болом у срцу поћи у своју постојбину.

Кад сам се из Италије вратио, прва ми брига беше, да нађем начина, како ћу насушни лебац заслуживати моћи. У то време су баш у нашој домовини попуњавали поједина звања. Хвала нека је мојим пријатељима, који ми поверише ово звање, које и данас вршим. У вашем друштву сам нашао по који часак утешице благе, ваше пријатељство капуло ми је чешће по коју кап блага мелема на моје рањено срце, у које је дубоко запарала својом оштрицом: „Моја прва и последња љубав“.

Овде је наш пријатељ поново ућутао, и ми спазисмо, још две сјајне бразде на његовом лицу, што их запараше две крупне сузе. Ми смо сви ћутали и укоченим очима гледали за нашим пријатељем Миланом Совриђем, који се из наше средине удалио. Најзад се разиђосмо дома сви. Ја сам ћутећки корачао, а моје срце било је јако, и чисто сам чуо: како ми се из дубљине душе одзивају последње милланове речи: „Моја прва и последња љубав“.

О ОКУ.

Предавање проф. А. В. Поповића.*)

Може бити, пошт. слушаоци, да ни једном предавачу не стоје на расположењу толике теме, — као природњаку предавачу; па опет, ваљда нико није у тој неприлици као он, да незна о чему ће да започне говорити. А зар је и чудо? Та природњак црпи из једне књиге — а та је књига тако голема, да је кроз више од две хиљаде година не могоше прочитати; он црпи из природе; а природа је

*) Пок. Ал. В. Поповић био је врло омиљен предавач, како у својој школи, тако и својим јавним предавањима у публици. Говорио је живо и јасно; показивао је и демонстровао слике и препарате, и цртежима на табли тумачио своје речи. До овог предавања дошли смо добротом његовог брата Стеве, а надамо се, да ћемо моћи још који заостали рукопис шандоров за „Јавор“ добити и штампати. Уредн.

тако величанствена; природа је тако дубоко врело, из кога не само да извиру трајно хиљадама појава, него су те појаве, слике природне, тако разновидне, е се чини, да их човек једва може да прегледи, а камо ли да свакој појави даде права тумачења и да је са свих страна расветли. Свака је од тих појава занимљива, свака привлачи са тако чаробном снагом, да јој се не може одолети; свака од тих природних слика има вредности, значаја или по материјално благостање човечанства или по наш духован живот; једном речи: природњак има пред собом голем скуп појава и предмета, о којима може по вазда̂н говорити, али незна о којој ће појави прво да прозбори, који ће предмет пре да изнесе на видик, где ће да се лати лепоте и красоте природе, кад је све лепо, кад је све занимљиво, кад је све поучно, корисно, кад све има велике важности, да се ништа несме забацити. — И ја сам природњак; и пред-а-мном је силесија предмета, па зато вас молим, да ме извините, што сам и ја овом приликом дошао у неприлику, те од силних других природних ствари нисам умео други који да изаберем, него баш око.

Ја сам рад, пошт. слушаоци, да вам тај орган прикажем онако, какав је у свом природном градиву код човека и код животиња, а за тим да прозборим коју и о његовој радњи у служби човека и животињског света. Гледаћу да у свом тумачењу будем што разумљивији а рад бољег упознања изнеђу неке делове тог органа као препарате на видик.

Да почнем са човеком.

Очи човечије смештене су на лобањи у тако зване очне шупљине, које су остраг мало сужене, спреда пак заокружене. Шупљине те чине околне кости на лобањи. Гледајући на лобању у мојој руци, примети ћете, да су те шупљине врло велике према нашим очима. Али око и не заузима целу шупљину. На живом човеку те су шупљине тако да кажем „постављене“ (испуњене) месом (мишићима) и машћу, те тако за наше око остаје округласт простор. Према томе и облик нашег ока је округласт и извађено око зовемо ми очно ђуле. На очном ђулету има више једно од другог одударајућих делова. Пре свега напомињем, да има кожица, које око омотавају као оно љуске на луку. Прва кожица спољa, то је она, што чини онај бели видљиви део ока; зове се белизна. Та је кожица на стражњим својим партијама дебља, спреда пак провидна је као стакло а уз то испупчена. Тај предњи део од белизне зове се засебитим именом „рожњача“ Скинемо-ли ту прву кожицу, белизну, онда можемо видити другу, која се уз њу јако припила. Та друга кожа тамне је црне боје, осим тога осута многим жилицама, кроз које крв отиче, и за то се та кожица и зове „жилача“. С преда на ову савија се та жилача, те чини као малу завесу иза оне провидне рожњаче. Завеса позната је под именом дужице, јер на њој има више боја, као: плаве, црне, зеленкасте, мрке и т. д. Да је чије око плаво, црномањасто, зеленкасто, то долази од оне масти, која је у дужици наслагана. Дужица је на сред среде пробушена и та јамица на среди дужице јест оно што се каже „зеница“. Погледимо ли ма коме од нас у очи, увек ћемо опазити да је зеница црна, ма какве иначе очи по боји биле: и у најчистије плавоме оку остаје зеница црна. Од куда је то? Отоич сам напоменуо, да је у жилачи наслагана црна маст; па пошто је дужица на сред среде, као што видимо пробушена, отуда је, да се она црна маст провиди кроз зеницу, која је дакле као мали округао прозор — ал без стакла. Код неких животиња, на пр. код белих, питомих зечева, зеница је црвена; тако је и код оног људског племена, што се зову „Албиноси“. Што је код белих зечева и албинона зеница црвена, отуда

је, што на жилачи, која се кроз зеницу види, нема оне тамне боје масе, те тако ове многе крвне жилице видимо.

Осим тих кожица, има још једна трећа. На име: посматрајући очно ђуле, наћи ћемо на стражњем делу његовом неки врпчасти комад. То није ништа друго, до живац, који се из мозга у очно ђуле спустио. Таквих живаца излазе 12 пари из мозга, те се спуштају, у нос, у уво, у лице и т. д.; тај живац што се у око спушта, јесте други пар. Очњег ђулета тај живац продре кроз белизну и жилачу, те се онда рашири и чини веома фину кожицу, која се зове „мрежица“. Мрежица иде као постава жилаче све до предњег јој дела, где се после као путир свршава. Мрежица није дакле ништа друго, до раширени очни или оптични живац и као такви јесте део на оку, без кога не би било вида, — као што ћемо се доцније уверити.

Што се тиче финијег састава тих кожица, најзамршенији је састав треће кожице — мрежице. Ако се један комадић мрежице оштрим бријачем оцече и ваљано препарира, онда видимо овакових делова или управо више оваких слојева: У првоме слоју има прутоликих, шипкастих делова, који су једно до друго тесно понамештани. Неки су од тих делова дебљи и зову се клице. И тањи прутићи и клице важни су делови, јер служе произвађању осећаја светлости. Иза њих долазе конопчасти и округласти делови или зрнцад, што стоје у свези са трећим слојем, на коме има веома финих сплетова. У четвртом слоју има танких живчаних кончића, који су на доњи крајеви привезани уз живчана зрнцад. После тога опет видимо јако фине и густе сплетове од живчани кончића, који су с друге стране привезани за звездасто-округласте живчане облике, а ови пак у свези са огранцима виднога живца, за који смо рекли, да остраг у око улази. — На што служи овај замршен апарат, дознаћемо доцније; а сада да видимо остале делове ока, који су такођер важни. Ако расечемо кожице на очном ђулету, добићемо два разна комада. Један је неки питијасти, мекана маса, срчано тело, омотано сопственом опоницом, уз коју је приљубљена мрежица. Други је комад сочивастог облика, кристално сочиво. То кристално сочиво налази се иза пупиле, зенице, веома је бистро и провидно; а срчано тело, заузима цео онај стражњи простор у оку. — И тако сада, ако добро посмотримо око, имамо на њему чистих, провидних делова, мање више течних, као: рожњачу, крист. сочиво и срчано тело; за тим непровидних кожастих делова, који споменуте омотавају. Напомињем, да између рожњаче и дужице има просторија једна, која се зове предња и стражња комора ока, и у којој има течности, што се увек понавља. Кад се рожњача прободе, онда та течност прсне на поље, без икакве штете по вид.

(Наставиће се).

О ПОСТУПНОМ РАЗВИЋУ ЖИВОТИЊСТВА.

Из „Весмира“ од Милана Јовановића.

(Наставак).

У кичмењаке рачунамо према поступном савршенству, рибе, водоземце, рептилије, птице и сисаре. Деоба је ова врло природана, и оснива се на постојаним анатомским особинама, међу којима су органи за крвоток и дисање понајважнији.

Најнижи кичмењак је риба. Душевна су јој својства, као што је сваком добро

познато, врло незнатна, а ни спољни облик тела не показује какве развијености као у сисара и птица. Глава, врат, груди, трбух и реп, сраслн су у један једити део, а код већине не можемо ни те разделе добро распознати. За покретање служе им различите пераје, које можемо за закржљале удове сматрати. Цељ им је, да тело рибље по води проносе и одржавају. Највећи рад при покрету пада на реп, који је најглавнији орган за веслање и који телу правац у пливању даје.

Чудновати су код риба унутарњи органи. Костур неких родова показује нам се у свом примитивном стању. Код најнижих је кичма као прост хрскавичасти стубац — Chorda dorsalis — на коме се ни раздели обртања не виде. Из тога се ступца развије код виших риба кичма, и то тим начином, што из њега израшћују горе и доле продужења, насадци, који примајући све више и више фосфора и креча постају тврђи, кошчани, и при том ширењу се првобитни стубац леђни губи, тако, да код најсавршенијих кошчаних риба од њега врло мали траг остаје. Занимљиво је што се и код осталих кичмењака развиће костура тим истим начином почиње, и што како птице тако и сисари показују у првим добама живота готово исте особине риба, имајући такође као први почетак будуће кичме врло хрскавичав стубац. Код многих риба и то код највећих, остаје костур за цело време живота са свим хрскавичав, но код остали претрпи наскоро знатну промену, мењајући се са старошћу животиње у тврду кост.

Различне особине кичмењака можемо себи разјаснити само помоћу тачног познавања крвотока и органа за дисање, јер ће заиста свакоме непојмљиво бити, за што рибе, водоземци и рептилије имају студену крв, а птице и сисари топлу. Узрок томе сазнаћемо одмах. Рибе имају најпростији крвоток. Срце им се састоји из једне предкоморе, једне коморе и булве артеријске, што се све налази у особитој такозваној срчаној кеси (Herzbeutel). Рибље срце је просто венозно, и садржи неоксидисану, нечисту крв. Крв кружи следећим начином: Из коморе срца излази учинковањем мишића венозна крв и иде у булбу, која није ништа друго, до више развијена и раширена шкржња артерија, у коју и прелази. Артерија одводи од срца сву крв шкргама, гранајући се при том у толико отока, колико је шкржних лукова. У овима се стиче венозна крв са водом, која туда непрестано струји, и прима из ваздуха, који се у њој налази, потребан кисеоник за се. Тако се крв оксидише и пречисти и постави се у стање, да и даље тело изхрањивати може. Но невраћа се одма по том у срце, да отуда нов ток започне, него из шкрга иде јаким млазом на доњу страну испод кичме као телесна аорта (Aorta descendens) у тело, пружајући од себе гране свима удовима и на све стране тела.

Пошто је тако крв по целом телу до најкрајњих делова оптекла, враћа се другим путем као употребљена и нечиста опет у срце, и то у преткомору трима струјама, од којих се две зову вене кардиналне и доводе крв из главе и осталих делова тела, а једна вена јетрина или хепатика, која скупља и у срце одводи употребљену крв из органа за варење.

Из тога можемо ласно разумети, зашто рибе имају крв студену, то јест мање топлу него сисари и птице. Док ови дишу чист ваздух у великој количини, рибе су својим органима за дисање упућене само на ваздух, који се у води у врло малој количини налази Немају дакле довољне количине кисеоника за сажижање и горење. А где сажижање не подупире довољна количина кисеоника, не може се развити ни велика топлота. Осим тога оне немају особити одељак срца, који би

чисту крв по телу разашиљао. Овде има велика утлива и студена средина, у којој рибе обично живе. А с тога можемо објаснити и неразвијеност душевних сила, каква се код њи показује. Органи за варење и полни, истина врло су различни, али већином бар у неколико налик на оне код виших кичмењака.

Кичмењаци се разликују од свију осталих животиња и својим **нервним системом**, који је нарочито код птица и сисара постигао највеће развиће, због чега се у њих и велике душевне способности јављају. Главни део нервне системе чини мозак, који је смештен у лобањи, и кичмена мождина, која није ништа друго, но продужење мозга у кичменој шупљини на леђној страни. Како из мозга, тако и из мождине излазе многи нерви и иду у поједине органе, и за то се цео систем тих нерава заједно са својим средиштима зове **систем цереброспинални** (мозго-мождани). Ни код једне некичмене животиње, па ни код најсавршенијих зглавкара, не налази се какав налик на овај систем. Истина и код овић чини мозак, који се у глави налази, основити део целог нервства, али тај се не продужује у кичму као код кичмењака, него од њега излазе две нервне узе, које се савијају око једњака, и на доњој се страни спајају у једну вратну ганглију. Од те ганглије пружа се подебљи нервни стубац дуж целе трбушне стране животиње, правећи више трбушних ганглија, за поједине зглавкове тела из којих се као из малих мозгова пружају нерви у поједине зглавкове тела, из којих се као из малих мозгова пружају нерви у поједине делове тела. Систем тај зове се **систем ганглијозни** и разашиље нерве у органе за храњење, дисање, расплођавање и т. д. у органе вегетативне.

Но и код кичмењака је систем ганглијозни заступљен, само с том разликом, што овде систем тај непревлађује као код некичмених животиња, већ је подчињен вишем цереброспиналном систему, који влада над покретом и осећањем нашега тела, и који је у исто време седиште душевног рада. За то код некичмењака и не можемо говорити о великим душевним особинама, јер све скоро врши се код њих из прирођеног нагона за самоодржање. Ганглијозни систем састоји се код виших кичмењака а и човека из две нервне узе, које се испод кичме и дуж ње протежу у поједине органе. Систем тај није засебан, јер стоји у свези помоћу особитих нерава са системом цереброспиналним.

Што се тиче појединих редова кичмењака, налазимо овде велике разлике. Рибе истина имају мозак и мождину, али у размери према осталом телу тако маленој, да можемо лако разјаснити њихово блесило и лахнитост. Савршенији је систем цереброспинални код водоземаца и рептилија, али и овде још добро развијен није. Тек код птица и сисара постиже своје право савршенство.

Но и овде нам се показују знатне разлике, јер како је велика разлика у душевним даровима ћурке и сокола, или слона и мачке?

Ови и подобни појави објасњују се по различној количини мозга код појединих животиња а по особитом кроју тога органа.

Од чула су код риба најразвијенији орган вида и мириса, а о другим неможе ни говора бити, јер се рибе сматрају у опште за неме и глуве, што у ствари мора и бити, јер већином оскудева уво, а само код некоје, налази се врло неразвијени орган слуха. Ни језика такође рибе немају, за то о каквом укусу неможе ни говора бити.

Водоземци и рептилије савршенији су од риба; и код њих се налази већ и развијенији удови, ма да многима, као змијама, ови са свим оскудевају. Право раздељење тела, на главу, врат, груди, тр-

бух и реп није код њих још потпуно назначено, јер код већине сrасту сви ти делови у један.

Својим обликом тела упућене су ове животиње или на пливање или на пузење по земљи.

Код њих је крвоток већ савршенији, но још не тако развијен као код сисара и птица. Срце се састоји из једне коморе, која код најсавршенијих рептилија већ почиње бивати на две раздељена, али не потпуно, и из две преткоморе, леве, која увек садржи чисту артеријелну крв, и десне, у којој се венозна неоксидисана крв налази. Из обе те преткоморе спушта се крв у комору, где се артеријелна чиста крв са нечистом венозном помеша, па је тако смешану шиље срце целом телу на исхрану. Тим опет можемо лако растумачити, за што многе рептилије бивају најосетљивије при великој ведрини и за што се сунчају. Необична тупоћа душевна, коју код њих при нижој топлоти виђамо, тиме се даје објаснити.

(Свршиће се).

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

НОВОСАДСКИ УЗДИСАЈИ.

I.

Ах престан'те невине
Окол' мене птичице!
Ком' ви сада певате?
Еда ли се ругате?!

Дуго смо се размишљали и ломили, да ли да пишемо што о новосадским керовима, или пак о новосадским уздисајима, и пошто се на керове плаћа порција, а уздисати је слободно и без штемпла, то смо таки уздахнули и решили се, да одланемо срцу којим дубоким уздисајем.

Први уздисај једнога маловарошанина и смернога грађанина не може бити други, него: „Боже, што сам се родио на овај свет!“ Зар не бих ја био много сретнији (а без ичије штете), да се никад родио ни познао нисам! Да се нисам родио, не бих сада плаћао толику порцију и парохијал; не бих имао акција новосадске трговачке банке; не бих морао пролазити сваки дан поред мађарске касине; не би ми цело јутро парала мозак дрека и вика новосадских алваџија, пекара, кестенџија и пандура; не бих морао пушити по скупе новце труле мађарске цигаре; не бих морао у новосадској променади дисати с једне стране загушљиви задај од баруштина, а с друге гутати густу прашину с друма дунавског; не бих морао гдегод станем или седнем, слушати неисцрпими разговор о политици и свачије сакате комбинације, — не би, велим, све то морао, јер како аустријски, тако и угарски државни законик, решавају од свију тих дужности и терета сваког оног честитог грађанина, који писмено докаже, да се никад није родио на овај свет.

Други уздисај (кад већ први не помаже) морао би бити овај: „Кад већ није друкчије, и кад сам се морао родити, бар да се нисам дао крстити!“ Ово би за нас овде много боље било. Јер да нисмо крштени, ми би сада били или Турци или Чивути. А свакојако би по нас Србе у Мађарској ма које боље било, јер би нас онда Мађари волели, као год што се ето и са Турцима братиме а Чивуте еманципују и чине им све по вољи. А кад би нас Мађари волели, они би нам чинили и дали све што желимо, те сад не би се морали борити по новинама и саборима и чамити по тав-

ницама. Да се нисмо крстили, могли би и морали би под капом зими и лети у цркви стојати, те они малерозни људи, који су ћелави (ја их сажаљевам), не би тако често патили од кијавице и реуматичне главобоље. Да нисмо крштени, не би нам број три био тако свет, те не би све по троје радили („трипут бог помаже!); не би н. пр. три илустрована листа у Бечу подизали уједанпут; „Јавор“ не би лане три месеца ишао у илиџе; за плаћање порције не би три опомене чекали; свечаре и сватове не би по три дана славили; у Новом Саду не би само три лампе ноћу целу варош осветљавале; на најбоље књиге наше не би се само три претплатника јављало; многа велика господа не би само три даске у глави имала, (а четврта да им фали) и т. д. Да се нисмо крстили, не би наш прост народ, који читати не уме, толико материјално пропадао, јер као некрштен не би смео крст мећати на облигације и разне друге задужнице кајишарске, који га тако одеру, да му ни један крст жита на њиви не остане; него би се (ма да онда не би био Хришћанин) крстио од тога посла.

Трећи уздисај (који је најгорчији) чује се такође често у нашим крајевима. А то је од прилике (и од неприлике) овај: „Кад већ нисам имао друга посла, него сам се дао родити и крстити, бар да се тужан нисам — женио! Зар се не би могли давати балови и пикници и без моје жене? Зар „Базар“ не би био исто тако леп, да га баш моја жена и не држи? Зар би свилене хаљине и по моди шешири плакали и грували се у прси, да их моја жена не купује и не носи? Зар би карте зевале од дуга времена, да се моја жена не игра „фрише фире“? Зар моји кућевни пријатељи не би к мени тако исто радо долазили, кад ја и не би имао овако лепу и младу женицу? Зар би моја коса лепше очешљана и углађенија била, да је моја жена који пут онако људски не продрмуса? Зар би Чивути пропали и подавили се у Црвеном мору, да је на свету један човек мање, који се због жене код њих у дуг увалио? Једном речи, женидба је излишна ствар а излишне су ствари раскош, којег се паметан човек мора клонити.

Али осим ова три главна уздисаја имамо ми Новосађани још много мањих и већих уздисаја и уздисајчића, али о њима други пут.

Аб.

А НА ДУНАВУ.

Отац Јефтимије седне код Варадина на скелу — ћуприја још није била намештена — да пређе у Нови Сад. Кад се скела већ кренула стиже обали један пријатељ оца Јефтимија и повиче му из далека: „Оче Јефтимије! Оче Јефтимије!“ Скелеџија помисли да онај хоће да пређе и да њему нешто виче, па одговори: „Ко оће јефтиније нек иде на каменичку скелу!“

А РАЗНИ ПОЉУПЦИ.

Поштовање љуби у руку. — Пријатељство у образ. — Љубав у уста. — Очинска доброта у чело. — Галантерија љуби рукав. — Чежња очи. — Понизност скут.

А ДОБРА КАВА.

Црна кава, ако ћемо да је добра, мора имати ове особине: мора бити црна као ђаво; врела као пакао а слатка као љубав.

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИ БР. 1.

Ова 23 слога дају 8 речи, којих почетна слова читајући их од горе доле дају име једног српског владаоца, а крајња име једне његове задужбине.

а, а, а, до, зи, ја, јец, ка, ку, лар, лов, пи, њу, ра, ра, ра, рон, ру, си, слав, ста, цир, чи.

1. Врста званичне коресподенције.
2. Женско име.
3. Име једног српског краља.
4. Чисто српско село на чепељској ади.
5. Име једног првосвештеника из старога завета.
6. Мађарска великашка породица.
7. Варош у Шпанији.
8. Део човечијег тела.

Решење и имена оних који су решили, донећемо у једном од идућих бројева.

БЕЛЕШКЕ.

(Добротворка гђа Марија Трандафил.) Не можемо а да не прибележимо овде нове и јасне знаке доброга срца и благородне душе ове велике добротворке нашега народа. Осим делења дрва сиротињи преко целе зиме, осим новчаног потпомагања сиротих и убогих, осим набављања књига и хаљина сиромашним ђацима и т. д. што је племенита госпођа ова и ове, као и сваке године чинила, навешћемо овде само ова три новија доброчинства гђе Трандафилке. Она је опуномоћила својега лекара, да може сиротињи на њезин рачун све нужне лекарије прописивати докле не оздраве, што се већ неколико месеца чини. — Друго, решила се, да од идуће школске године нашег младог шиђанина, г. М. Мауковића, самоука а вешта сликара (цртача „Радована“, „Жижана“ и др.) о својем трошку пошаље у Монахово ради изучавања сликарске уметности. — А једно од најзамашнијих и најзадушнијих доброчинстава њезиних, то је, што је науммла и већ све кораке учинила, да у ово оскудно и гладно доба, где сиротиња не може себи ни највећим трудом кору хлеба да заради, да изхрани хлебом до бољих времена. Тако је већ наредила, да се попише сва крајња сиротиња варошка, нарочито удовице са дечицом, и да се сваки дан за њих хлебац пече и раздаје, докле не наступи боље доба године, кад ће моћи себи зарадити најнужнију храну. Треба ли с наше стране да додајемо каквога коментара овим белешкама? Зар није јасно као сунце, да у поменутој госпођи има сиротиња своју добру мајку, која јој неда да пропада, него својим делима милости душевне и телесне брише многу горку сузу са очију болних и здравих мученика наше вароши. Да бог поживи још много година ову ретку побожну и племениту душу, која толикој сиротињи олакшава тешке и мучне дане, а награда нека јој буде уверење, да ће је многа сиротиња благосиљати док јој је имена!

(Срп. нар. позориште). Како време није удесао за позоришне преставе у арени, то се позоришна дружина за сада још не може кретати на пут, него ће се још неко време бавити у Новоме Саду. С тога се отворила претплата на нових 9 престава, а пошт. публика новосадска нека својски потпомогне дружину, која је, као што се сваки уверити могао, голем напредак учинила у своме усавршавању и ми се са оваким позориштем заиста поносити можемо.

(† Душан Марковић), бивши медицинар, син честитога свештеника пирошког г. П. Марковића, преставио се 3. маја о. г. Душан је био даровит младић, врло ваљан Србин и човек добра и поштена срца. Пре две године паде на тугу свога родитеља и својих многобројних пријатеља у жалосну — душевну болест, од које се не мога излечити, и ако је његов добри отац све што се могло чинио и никаква трошка жалио није, да своме јединчету лека, а себи утехе нађе. — Лака ти земља, Душане, а топал спомен међу нама!

СИТНИЦЕ.

(Женске сметају железници). На северној железничкој прузи у Енглеској приметило се поодавно, да железнички влакови не стижу уредно у своје станице, него се увек закашњавају. Управа се постара да се потражи узрок, због којег то бива. Поведе се истрага и брзо се увиди, да је то с тога, што су понамештане за билетерке женe и девојке, те кад млади путници ваде карте, а оне се пусте у курисање, те тако се билете споро издају и влак се закашњава. Говори се, да је управа решила, да се уклоне женске са тога звања.

(Женско срце). Шикинг вели: Женско је срце пуно поезије и живота; оно је бескрајно и дубоко море, у које мушке испитујуће мисли гњурају, као бисер-ловци, те увек нова и нова блага износе напоље.

НОВЕ КЊИГЕ.

Библиотека за женски свет. Свеска IV. Драга (Карла). Приповстка из чешког живота сеоског. Написала Божена Њемцова. Превео А. Сандић. Издаје српска књижара браће М. Поповића, У Н. Саду 1877. Како је г. проф. Сандић вешт српскоме језику, те влада и богатством речи и знањем облика и синтаксе српске, то је веома добро, што се баш он латио превода и желили би да нам што више добрих приповедака из стране, а нарочито славенске литературе, пресади у нашу књижевност.

Успомена на светковину у славу стогодишњице Лукијана Мушицкога и т. д., коју је приредила срп. цркв. општина у Карловцу 30. јан. 1877. У Новом Саду. Срп. нар. задр. штампарија 1877. — У овој је књижици слика Лукијана Мушицког, опис прославе стогодишњице му, говори, поздрави и. т. д.

ОДГОВОРИ.

Г. Мил. Јов. у Београд. — Молимо да нам изволите ваш адрес послати, како би вам лист уредно могли слати

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 21. У НОВОМ САДУ 24. МАЈА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

БОЖЕ ПОМОЗИ!

Крилатиһи се дигоше тиһи
Смртнога гњева, бескрајна зора...
Млогопатничка радуј се, рајо,
Са севера ти ј' сијнула зора.
Уз дивну светлост зоре слободе
Поһи һеш скоро миру и слози...
. . . . Боже помози!

Трула се турска трепетом тресе,
Велико море славенства бруји...
Ко суђен да је настао данак
Огњена крила вију с' холуји;
Холуја страшна смртнога гњева
Вечитим сломом Стамбулу грози...
. . . . Боже помози!

И даһе закон вечите правде
Борби нам светој победе славне,
Рад човечанства што су се тргле
Бити нам сабље неһеду тавне;
И турскога һе нестати гада
На нашем стаблу, на нашој лози...
. . . . Боже помози!

Али кад дође, да пукну громи,
И бесан вихар стане да дува,
Нек спреман буде соколиһ сваки,
Да народност си и веру чува;
Е буран вихар одн'о би сваког
На својој који не стоји нози...
. . . . Боже помози!

Народа мора дигнуһе вале,
С морем һе да се океан бије
Из тајних књига од догађаја
Душевно око тако ми штије;
Нек дакле сваки на драгом броду
Опстанка свога јуначки вози...
. . . . Боже помози!

Па нека дође, устане нека
С Јевропом целом поган варварства,
На пространоме нека се дигну
Целоме свету душманска царства,
Славенско море поплавиһе их
У лепој ако будемо слози...
Господе правде, боже помози!

Мита Поповиһ.

ВЕЗИЉА.

НОВЕЛА ПАВЛА ХАЈЗА.

Веһ три дана како киша непрестано пада а стазе по башти око летњиковца претвориле се у поточиһе. Првог и другог дана паштило се друштво, које се у летњиковцу скупило, да буде пуно добре воље, тако, као што је небо пуно облака било, па у салону са пет прозора, пред којим су

олеандери цветали, падале су досетке, разлегао се смех тако непрекидно, као што су напољу кишне капи падале на терасу. Али тог трећег дана почеше и најјуначнији у Нојевој лађи слутити, да ће потоп дуже трајати, него њихова добра воља. Нико се додуше није усудио, да одустане од завета, што га прекјуче измеђ себе учинише, наиме, да ће ту невољу заједно сносити, па тако нико и не хтеде да се одшуња у своју собу, па да тамо у самоћи проклиње време. Али и разговор, и досетке, и смех умукну, кад професор, кога сви сматраху, да се у барометру добро разуме, признаде, да жива у барометру опет пада. Он је дао себи донети други барометар, па је сад озбиљно испитивао разлоге, са којих оба пророка не проричу једнако. Његова госпа рисаше ћутећки већ шесту ружу; на другом асталчићу баш постављаше госпа Јелена фигуре шаха за седму реванш-партију; у буџаку седила је госпа Анка поред колевке свог мезимчета, па га је својом лепезом од мува бранила, а међутим је у неком старом календару на крилу решавала загонетке и шараде. Млади доктор, што је са госпом Јеленом досада шаха играо, хтеде почивку употребити на то, да приповеди једну анекдоту, али наједаред престане, да припореда, јер се сетио, да ју је јуче већ приповедио. Муж госпе Анке, држећи се принципа, да се сви болови и невоље душе најлакше сносе, кад је тело у хоризонталном положају, пружио се у сву дуж на неки стари кожни диван, па се губио у диму, што се из цигаре у лаганим плавичастим окрузима према ниској таваници салона пењао.

Усред тих мање више чудних покушаја већине, да време себи прекрати и да лако сноси оно, што се избећи неда, мораде у очи упасти безбрижно весело лице, са којим је човек средњих година већ од по сахата лагано по салону горе-доле ходао. Час по застао би код асталчића, на коме су шах играли, час би опет у рисачичин посао загледао, или би, пролазећи покрај колевке, омиловао спавајуће детенце по челу, а при том као да није ништа мислио, него као да се занео у посматрања, али не из кишовите садашњости, него из ведре прошлости или будућности.

„Само да ми је знати шта је вама драги Ђуро?“ запита госпа Јевђенија, што је баш тај час у салон ушла била. „Ми смо сви смућени, као што се и приличи на овакав дан; а ваше се лице, чини ми се сија, као да сте у потаји верени или као да сте пишући књигу, данас последњу страну написали, или као да осећате да вам хоће зубобоља, што вас је читав дан мучила, да одумине. Таки исповедите, шта вам је или ћемо иначе посумњати да није ништа друго, доли најбезбожнија злоба на нас, што ми не долазимо на село, као ви, само зато, да ту у соби за књигама време проводимо.“

„Могу вас уверити драга пријатељице,“ смејаше се он, „да овога пута нема злобе, а остале ваше хипотезе хвала богу такођер су неосноване, једна чак апсолутно немогућа; јер тешко да би ми се лице од радости сијало, кад би после слободе, коју толико дуго уживам наумио, да још једаред у папучу љубим, тим више, што су све папучице, које су овде, већ раздане. Шта ме покрај свију наши немили околности ипак у равнотежи одржава, није ништа друго, доли једна лепа приповетка, на коју сам јутрос, кад сам моје папире прегледао, случајно опет наишао, и која

ме сад гони, као год што се кадгод каква лепа мелодија дотакне ушију нам, па у њима непрестано зуји.

„Приповетка? Па још лепа? рече писачица. „Ту нам морате одмах приповедити разуме се. Зар нисмо ми увели правило, да докле киша траје, свако све, што зна, и осталима приопшти, а ви хоћете лепу једну приповетку за се да задржите? Но, то би била лепа ствар.“

„Али можда вам се не ће допасти“, одврати Ђура, заставши код ње. „Мени бар не допадају се толике приповетке, које се иначе свакоме допадају, но сам себи већ давно рекао: море, ти имаш стародревни укус, а не управљаш се по времену. Као хисторичара не би ме се то баш тако много ни тицало. Ми у опште нисмо баш спали на најновије. А мени су можда моји извори за хисторију покварили вољу за приповетке. Па и јесте велика разлика између невеште манире какве старе трошке кронике и фотографске, стереоскопске, лепо израђене отесаности, какве модерне новеле. Тамо још свѐ сурово, материјал разбацан, тако, да се тек зналац нађи, и оно, што је за-њ нужно, извадити може. А у нашем модерном времену све је тако глатко и равно, тако промишљено, тако у саму форму и штил претворено, да човеку често самог предмета из очију нестане, и да се од силних психолошких финеса приповедачевих човек и престане бринути за особе, на којима је приповедач хтео да покаже за своју вештину. Ја пак још идем са остарелог гледишта, па ми је у свакој приповетци *сама приповетка* главна ствар. Је-ли она сад мало боље или мало горе исприповедана, до тога мени није стало. Ако оно, што се збиља догодило, или што је какав фантаста изумео, већ у неистесаној форми какве старе кронике утиска на ме има, онда ми при том и онако не треба никаквих стилистичких бримборија, него ја сам себи из сопствене фантазије додам оно, што фали. Али ви „модерни“, при том погледа саркастички на онога, што је шаха играо и на онога, што је на дивану пушио — „Ви се не задовољавате пре, док нисте приповетци какվој све могуће украсе огрнули, ма да би она онаква, како ју је бог створио, најлепша била.“

„Свако време има своју моду, а за овом човек хтео не хтео, мора ићи“, рече онај са дивана.

„Па свако време доживи и исприповеда своје приповетке,“ упаде онај, што се шаха играо, у реч. „Док је још владало „право песнице“, биле су и приповетке „рукопипателније“, од Ахила све до витеза из Манке. Од то доба ушло је више духа у живот, па што год су догађаји више унутарње природе, то ће се све мање дати тек овлаш прибележити, као каква „убојита“ новела из средњег века. Не хасни то тек онако прегледно изнесавши нешто светлости а нешто сени; хоћемо ми да видимо сву игру боја, хоћемо да чујемо и најтише полугласе, па пошто смо и сами постали људи, код којих мање више душа превлађује, то нам не може бити право, кад приповедач од својих особа одузме онај део, што им се на душу односи.“

„Знам ја већ“, ругаше се Ђура, „мало есенције,“ а врло много „душе“, то је дан-данас лозинка, па ја баш немам ништа против тога. Али ја сам човек „бездушног“ средњег века, и ако не у смислу романтике, па зато ћу радије своју приповетку за се задржати, јер она се ни у ком погледу не подвргава данашњој „моди“, па ће тако присутни песници замерати стародревној форми, а за тим се још

*

бојим, да се садржај приповетке неће госпама допасти, да ће им се исти доста неморалан учинити, што бар по мом схваћању није.“

„Кад нас ви уверавате, да није неморално,“ рече госпа Јевђенија „а ви нам дакле приповедите“.

„Та и онако нема никакве госпођице, која би могла и сувише стидљива бити, овде“ допуни госпа Јелена.

„Изузевши мало невинашце овде у колевци“, рече госпа Анка, „али оно ће на сваки начин од тешке пажње и заспати.“

„Тако би дакле могао приповедити рече Ђура. „Али сад се опет чисто бојим, да ће моје љубимче, које ми се између четир ока тако допало било, сувише чудно изгледати, ако га овако размаженом друштву прикажем. Многи није имао боље среће са идолом, који је у потаји обожавао. Па мој стари крониста, од кога сам ја тих неколико листова без икакве претензије само за себе преписао, зацело није био песник à la Бокачио и другови, ма да га та његова приповетка у мало да не уврсти у тај ред.“

„Маните се већ једаред толиког предговора“, зачe професор. „Најгоре, што би се вашој приповетци десити могло, то је, да би ју песници узели за материју, из које би, ако би киша још четрнаест дана падала начинили какву жалосну или шаљиву игру, која би за позорнице остала само макулатура.“

„Е, хајде де, у име божје,“ уздане Ђура па пође, да донесе рукопис.

(Наставиће се).

У ВЕЧЕ.

ОД СТЕВАНА МИЛОВА.

Дивно вече! небо рујно,
Мирно лежи цео свет!
А кроз зрачак као муња
Опијен ми леће глед.

Па све даље... даље жуди
Кроз тишину нему ту,
Изнад оних звезда хоће,
Што трепере по небу

Ох ал залуд... залуд труди!
Неуморап заман лет'...
Ал ми мило, што тек гледим
У бескрајни недоглед.

м.

ГРАБАНЦИЈАШ.

ЦРТА СА СЕЛА.

Јесте чули већ, како је чича Моја страдао? Нисте?

Та ваљда није? А видите, о том ће по селу чак и треће колено да приповеда.

Па кад нисте ајд' да вам приповедам.

Знаћете бар онај велики брест на раскршћу. Како то не би знали? Ту се путеви укрштају. Један води овамо, други онамо, трећи тамо, а четврти опет на другу страну. Но сад ћете ваљда знати!

На том раскршћу видио је једа-

ред чича-Моја грабанцијаша. Баш под тим великим брестом. Дугачак, па се отегао пусти, каже, као гладна година; а одрпан, канда су га бикови вијали по трњу.

Ево како је то било.

Али збиља! Ви ваљда не знате, ни шта је то грабанцијаш?

Човек! Е јест! Али није као сваки човек. Сваки човек на прилику, да кажем, не води баш облаке. А то је баш оно, што грабанцијаши раде... А да! Грабанцијаши богме воде облаке. Грабанцијаш вам може урадити, да на вашем атару не пада киша, кад свуда унаоколо хоће да потопи; да ваше винограде не потуче лед, кад све друге у млево сатре; а ако је опет суша, па не помогну ни ђурђ вске, ни спасовске, па ни духовске литије ни молитве, он ће вам тако натерати облаке, да вам морају њиву поквасити кишом... Ако мени неверујете, ено К—наца. Живе људи, вала богу и данас! А они су до пре три године плаћали неког грабанцијаша, савесније и свесрдније, него свог учитеља и натароша, боље него попа, а радије него порцију. Чија учитељева или попина удовица или сирочад доживи то, да им народ подигне кућу, као што је то доживила ћерка тога грабанцијаша, што је умро у К—ну?

Али да се не би с чије стране изродила завист, морам казати, да не прођу тако добро опет ни сви грабанцијаши. Ево на прилику да кажем, одмах овај, о ком ћу да вам приповедам... И они су као ватра и вода. А пословица каже: Ватра и вода миле су слуге, али мрски господари.

Но да ми не кажете, да сам отегао приповетку, као покојни поп — не ћу да кажем који — јектенију, ево ћу таки да пређем на ствар, па да што пре свршим, јер и овако вам сад не ћу приповедати о блеђаној месечини, о љубавним уздисајима, ни лаганом зефирићу...

Елем однео био чича-Моја неколико вагана јечма у варош на пијацу и, вала богу, сретно и продао Кренуо се кући још за раних заранака. Е, али дабоме! Човек као човек; а вино је вино! Па онда не може образ да му поднесе, а да не плати алвалука. Дед' једну олбу код снаш'-Пеле, па дај другу код сека-Јуце, трећу код браца-Јефте, а дао бог уз пут бирцуз до бирцуза, па се свуда нашло добрих људи, те није чудо, ако се где-год која олба и више омакла, ако се мало наћевленсао, а најмање што га је одмах иза вароши уватио сумрачак.

Еле доста то, кад је дошао близу сеоског атара, а њега сусрела и киша.

Дабоме, њему се натурили облаци по глави, те није ни приметио, какве се облачине погнале небом, па радије избра благују част, да мало продрема. Пустио коњице, па трапају ногу пред ногу. Што и не би? Та толико су кљусали тим друмом, да су га знали на памет у подне у поноћ! Ако су где-год мало и застали, то је било не толико да одану, колико да свом госи угову, јер би стали само, кад би дошли на спрам каквог бирцуза. Тако приповедају и о шарину Краљевића Марка... Бадава! По газди се коњ познаје, а амови по кочијашу...

Из далека се чула потмула грмљавина, па све јаче и јаче, као да се небо разлаже, па се комад по комад стропоштава на земљу. Наједаред севне, па загрми, па опет се замислиш, небо се отвори, па опет загрми. Та није да грми, као што грми, већ све... грми.

Док се наш чича-Моја пробудио из лакога санка, већ је киша пљуштала као из кабла. Пада, брате, ре-

као би, из неба и земље. Коњи отромбољили вратове и репове, па миле као две мачке, а с њих киша музе, као богу што је воља.

Чича-Моја се завио у оно мало худе сурдумице, бацио преко главе ћебе, па се и не види.

Тако трајало не за дуго. Али тек Моја прокисао скроз као моча.

Почело да се разгаљује. Густе облачине се клониле тамо, од куд је наш путник дошао. Плаво небо као окупано поче да провирује. А за мало па ће и месец (гле! ипак месечина!) да се насмеши иза црне дебеле копрене, те ће обасјати бисерне капи, што се сијале и трепериле по трави и дрвећу украј друма. По блатавом путу бљечкају коњи копитама, точкови шуште кроз брчкавицу, а с њих шићка водурина.

И чича-Моја нашао за добро, те збацио са себе свој мокри штит, па ће да пожури коње, да пре стигне, куд је наумио.

У тим ће доћи и спрам оног високог бреста.

Погледи тек онако тамо. Ал одмах тргне поглед натраг, па баци очи међу коње на руду, да никуд не може мрднути. По тек не може да боље не види. Погледи крадом испод ока, као мало дете из светле собе кроз пенџер у помрчину или испод јоргана под кревет. Ал одмах опет окрене главу пред-а-се, па увуче врат. Преко леђа га поче језа прелазити, а коса му се на глави накостреши, све се побојао да ће му спасти шешир с главе. Још му се учинило, да грабанцијаш витла обема рукама и нешто урла. Месечина засијала као дан па му сен пао чак на другу страну друма. Тргне Моја за кајасове, не би их му коњици покасали, ал ови ни кренути брже.

Еј де је оно старо златно доба, кад би само сламку бацио на коње, а ови ће полетити као виле? Кад је сина женио, баш је било блато, ал опет га нико није могао престићи. Летили су чили коњици као хале, да су му набрекле руке, а шаке нажуљио, док и је зауставио. А гле! Сад се чине и невешти.

Е мој чича-Мојо, прошло је све то већ. И ти си ми пре био друкчији јунак! Та ухватио би голом руком за бритак мач! А сад бегаш од удог сиромашка вандрокаша, који те моли, да га повезеш до села. а ти мислиш, он је грабанцијаш!

Није чича-Моја одмакао од раскршћа ни по дужи, а наједаред ево ти се затрча нешто црно, па големо као чобански пас, те под његова кола. Час по час, па ће истрчати пред коње. А ови одмах застану, подигну главе, рашире ноздрве, па стану хрзати. Вуче се за кером грдан ланац, па звекеће боже прости, то ђаволско путо. Викнуо би Моја на њега, да га отера, ал му се укочиле вилице, па цвокоће зубима, канда га тресе трољетница. Нема куражије ни да се прекрсти.

Из те коже никуд! Хајд' тако ногу пред ногу, па ће доћи и у село. Е сад једва мало одану душом. А кер га све једнако прати. Кад ал ево ти се сад склепташе вашке на њега, па да поједу. Јест! Ал он стао само у среду, па се наромешио, искезио зубе, нарогушио уши, па режи на њих, увукао реп, а ни да се помакне. Кад то видише други керови, устукнуше одмах неколико корака натраг, накострешена длака им се поче спуштати, као кад оно пето скочи с буништа, па се стресе, те један по један одоше лагано преко плота у своју авлију, освртући се с највећим решпектом на немилог госта. А овај, кад се виде

као победилац на мегдану, одскакута на ону страну, одкуд је и дошао.

Чича-Моја сад је тек добио времена, да се прекрсти . . . Једва је чекао, да сване, па да приповеда свету, како је страдао.

Сутра-дан — била недеља — отишао пред варошку кућу на заповест, па говори људима, шта га је ноћас снашло. Каже, како је видио грабанцијаша, па витла рукама и нешто урла, те растерива облаке; а кад се одмакао од њега, а он се наједаред створио у кера, грдног као теле, па дотрчао до његових кола и пратио га све до села. Каже још и то, како ни једна вашка није смела ни да писне на њега, па како га је наједаред нестало, као да га је земља прогутала.

— Е људи, веле они, што су га слушали, — да то није ђаволска маштанија?

— Било, шта било, — каже чича-Моја, — тек вам ја пропатих муке самртне, да у мал' нисам и . оре оседио.

Сиромах чича-Моја! И то све од оног кукавног божјака што се склонио под брест да преноћи и његовог верног пса, јединог му друга, сапутника и пријатеља у добру, али више заиста много више у злу! . . .

Моја је приповетка готова. Ако баш и није приповетка по строгом закону појетике, нек ми се не замери; назовите је, као што и сам урадих, ако хоћете цртом са села; до тога је, чини ми се, најмање стало, него — фала вама, који сте ме саслушали.

1877. —ђ.

О ОКУ.

Предавање проф. А. В. Поповића.

(Наставак).

Осим тих битних делова, има на човечијем оку још и других, који га бране и штите и радњу његову олакшавају. У делове што штите и бране око, спадају обрве, које баш неморају бити „обрвице с мора пијавице“, па да узмогу вршити своју задаћу. Обрве су против зноја, противу прашине а и да одбију зраке. Исто тако чувају око капци на којима су трепавице. Капци су изнутра постављени нежном кожицом, која је глатка и клизава, те се капци, без да повреде очно ђуле, могу преко овог спустити и дизати те тиме пропуштати или непропуштати светлост. Како је та кожица нежна и осетљива, знаће сваки, коме је год пао трунак у око односно међу капке. Горњи је капак у многом покретљивији од доњег, што се види особито при намигивању. Ма да капци подпуно затворе око, опет за то виђамо, да се многи људи из спа тргну, чим се уђе у мрачну собу са свећом, а многи се опет т. ј. они, који су научили преко ноћ да им гори кандило, пробуде чим се кандило угаси. То је с тога, што су капци на очима, прозрачни и тако пропуштају нешто светлости. — И трепавице су за то, да задржавају прашину. Ван тога лучи се у очима, да би око чисто било, она течност, који су силни песници у разним приликама на разан начин овековечили; течност, коју би извесна лица, у извесним тренутцима са највећим усхићењем посркали са извесних очију — мислим сузе. — За лучење суза има на сваком оку по две жлезде, једна горња већа и једна доња мања. Из тих жлезда сцуре сузе кроз каналиће на очно ђуле, одатле утичу кроз сузне поточиће у сузно је-

зерце, из језерца путем тачкица и цевчица у сузну кесу и одатле напослетку помоћу мишића и удисањем ваздуха кроз сузни ходник доспеју у — нос, јер их и он, да би влажан остао, потребује. Као што видите, сузе, те „бисер-капљице“, имају доста прозаичну улогу. Због тог, што сузе доспу и у нос, у плачу се често усекњујемо. Кад се сузе бујно лију, онда наиђе поплава од сузног језерца и сузе теку низ образе. А што су нам очи после плача црвене, отуда је, што сузе оперу ону маст коју капци луче, те се виду крвне жилице. Свакоме је познато, да се очи наше крећу, да можемо њима па све стране гледати, да је то покретање у афектима, у гњеву н. пр. брзо и снажно. Што очи наше могу да се покрећу, отуда је, што свако очно ђуле има на ту цел шест мускула, мишића, помоћу којих се креће горе, доле, напоље и унутра а ван тога још косо — ма на коју страну. Четир мишића су права, и радњом њиховом покреће се око горе, доле, на поље и унутра. Друга два мишића зову се коси, јер чине, да се око крене на страну — косо. — Ма да свако очно ђуле има за се својих шест мишића за покретање, и ма да су ти мишићи једнака строја, опет зато оба наша ока гледају у један правац. Тим мишићима владају живци, који потичу из мозга, у коме је огњиште, управа за више животне појаве. Па када хоћемо куда да погледимо, онда, тако да кажем, мозак изда заповест, те живци у једно исто доба диригирају мишиће на очном ђулету. То се најбоље види, кад погледамо на страну. Ако н. пр. једно око дотерало до слепа ока, онда оно друго доспе у кутић близу носа. Тако се оба наша ока у кретању подпомажу, и отуда је, да једно око не чини сметње другоме.

Да погледамо сада радњу оних битних делова, који причињавају виђење.

Око је најдивнији, најдрагоценији, ако и не најсавршенији дар природе. Њиме уживамо красоте природе; бујно шарenило њезине вегетације, сјајне призоре звезданога неба; једном речи: све милоте овога света имамо њему да захвалимо. Око наше сасвим се лепо може упоредити оном инструменту, на који се људи, а ако смем рећи, особито женскиње јако туже, јер бајаги не уме довољно да одговори њиховој — сујети; мислим инструменат, машину фотографа, који се у науци зове тамном одајом — camera obscura. Да се упознамо са стројем тог инструмента. Он се састоји из дрвеног сандучића, који је изнутра тамном црном бојом бојадисан. На предњем делу налази се цев и на врху ње изострено стакло, онако каквим деца у забави својој на сунцу ватру изводе, труд запале или научним именом да кажем сочиво испупчено. Остраг на сандуку, баш преко пута и у некој даљини од сочива стоји стаклена табла тамнога сјаја. Тамна, црна боја у сандуку је да одбија сувишну светлост, сочиво је да пролазе зраци а стаклена табла, да се на њој слике прихвате. Ако погледамо кроз ту таблу, ми ћемо видети слику оног предмета, на који је цев сандука наперена, само што ћемо видити предмет — натрашке, обрнут. А зашто обрнут? То својство имају она сочива, која су испупчена. Да то својство прикажем, ево ћу пред тако једно сочиво ставити запаљеву свећу иза сочива метнућу какав не јако сјајан предмет — па као што видите, пламен свеће види се на овоме предмету али — натрашке обрнут. — Тако исто бива и на оној табли од стакла кад се фотографише. Узмимо сада наше око. Још је славни Кеплер приметио, да је око исто тако и још савршенија camera obscura, коју је Порти год. 1558. пронашао. — Рожњача, кристално сочиво, и срчано тело, јесу оно што је на камери испупчено сочиво, а

жилача заступа црну боју у сандучићу, дочим мрежица, за коју знамо да није ништа друго до раширење видњега живца, има исту улогу, коју тамна табла, т. ј. на њој постају слике предмета што га гледамо. Па као што се кроз camera obscur-у гледа, тако се исто и на оку може на мрежици видити слика дотичног предмета. Кад се око белих зечева очисти, на стражњој страни расече, те окренув се прозору, гледамо кроз њега, онда се на мрежици види слика прозора са околним предметима, умаљена ал и обрнута, натрашке. Да видимо из ближе: Зашто натрашке?

Физика нам казује, да се зраци који пролазе кроз испупчено сочиво, осим онога који средом пролази, одмах иза сочива на једној тачци састану, укрсте, те по томе други правац добију. Зраци дакле који у наше око улазе, састаће се иза кристалног сочива, промениће правац: десни зраци узеће пут на лево, леви зраци пут на десно до мрежице, па с тога ће онда слика онога предмета, одкуд зраци пођоше, бити изврнута, што је горе биће на мрежици доле и обратно. То јесте тако, то мора тако бити, јер сви провидни делови на оку чине укупно једно велико испупчено сочиво. Пошто мрежица стоји управо у свези са мозгом, отуд ће и мозак да сазна предмет. А што се у пркос томе никоме од нас није десило да је видио људе, где на глави ходају; — што нам се дакле сви предмети у свом природном положају указују — та појава још није доста протумачена. Биће по свој прилици, да навиком до тога долазимо.

Сад ће нам јасан бити онај замршени строј мрежица. Њезини тањи и дебљи прутићи позвани су да приме утисак, да осете, а оне зрнасте кончасте материје на то су, да спроведу те осећаје тако, да кажем до дна видњега живца, који је као што знамо у свези са мозгом. Особито су важне код човека и код савршенијих мајмуна они дебљи прутићи — клице, што су у сред-среде мрежице, скуп њихов познат је под именом **жуте пеге**. У тој пеги је и близу ње, најживље осећање вида. Ал има у оку нашем местанце, којим ништа невидимо: то је **слепа пега**, која се налази баш онде, где живац у очно ђуле улази. То је приметио још год. 1668 чувени природњак **Мариота**, а може га и сваки на себи кад год хоће приметити. (Десно око затворити па левим десно гледати.)

Око наше има то неисплатимо својство, да може своју радњу вршити у сваком тренутку, при мањој, при већој светлости; при мањој, при већој даљини. Да видимо како. Дужица, у којој се налазе многи танки кончићи од мишића, неслужи само зато, да се одбију они зраци, који падају на ивицу кристалних сочива, него она баш помоћу оних малених мишића, може да скупи и рашири, те отуда и зеница, може да буде час шира час ужа. Кад у око долази велика жестока светлост, онда се дужица скупи, — кад је слабија светлост, дужица олабави и зеница буде шира. Отуда се даде протумачити, зашто не распознамо добро предмете кад са видела ступимо на мрачно место и зашто обратно чисто боле око, кад из помрчине уђемо нагло у осветљену просторију: у помрчини зеница се рашири, на светлости скупи. Тим својством дужице и мрежице може око наше да поднесе и жешћу светлост а у тами распознајемо предмете при мањој светлости, што можемо да читамо при сунчаној светлости, која је 1200 пута јача од светлости свеће и при месечини, која је 25 пута слабија од свеће, имамо да захвалимо скупљању и ширењу зенице. Ал још већма него код човека, скупља се зеница у птица. **Ђорђе Јакшић** рекао је на једном месту

„..... јер пред сунцем и орао сури
Мрачан поглед земљици обара!“

Ма како да је лепа изрека иначе са појетске стране; са стране природне, физиолошке, та је изрека сасвим неистинита, јер баш код тих птица, зеница се тако скупи, да орао може правце у сунце гледати, без да га она жестока светлост врећа. Совуљаге пак имају јако раширену зеницу, отуда су преко дан у буџацима, а ноћу могу добро да виде. И код мачака и других грабљиваца, зеница је преко дан узана, а ноћу се рашири: ето зашто боље виде од човека.

Али око наше може не само то, оно може јасно да види оближње предмете и оне, који су даље од нас. И то помоћу једног мајушног мишића, кога је нашао славни бечки физиолог Брике и који се и зове његовим именом. Тај је мишић припијен у кристално сочиво, па кад се затегне, сочиво се изпупчи и јаче прелама зраке. Помоћу тог мишића може око најпре чисто да види удаљен какав предмет, а одмах за тим исто тако чисто ближу ствар. Но тај мишић са годинама олабави и око онда изгуби моћ да се прилагоди гледању удаљенијих и ближих предмета. С тога старији људи подпомажу олабављену сочивицу у свом оку другом — наочарима и онда обично мало подаље држе предмет кад га сматрају. То се зове старачки вид, пресбиопија. Сасвим је друго нешто кад је кратковид и кад далеко види. Да то растумачим, навешћу да свако око има своју одређену даљину у којој предмет може јасно и верно да види. Та је даљина код здравог ока од прилике 8 палаца. Али то није код свију људи. Некима је та даљина велика и примакну предмет ближе — то су кратковиди људи; другима је опет та даљина недовољна, они тек издаље виде сасма јасно предмет — та су дуговиди. Очи и једних и других могу се лако распознати: код кратковидих су очи, рожњача, јако испупчена, код дуговидих скоро пљосната. Зато онај који је кратковид треба наочари издубљене, дуговид наочари испупчене да и један и други подпомогну своје очи.

(Свршиће се.)

О ПОСТУПНОМ РАЗВИЋУ ЖИВОТИЊСТВА.

Из „Весмира“ од Милана Јовановића.

(Свршетак).

Амфибије или водоземци разликују се од рептилија поглавито у органима за дисање. Као што је свеопште познато, водоземци, у које бројимо жабе, саламандре и тритоне, подвргнути су у развићу особитој промени — метаморфози. Из јаја се излегу тако-звани пуноглавци, који тек после неког времена добијају облик праве животиње. У првим добама живота бивају млади пуноглавци, снабдевени малим шкржним урезима на глави, којима поред плућа дишу. Доцније се спољне шкрге изгубе као код жабе и др., и рад дисања предузму сама плућа. Но неки родови као сиредон и протеус чине од тога изузеће и задржавају шкрге за цело време живота.

Рептилије не подлежу никаквој метаморфози и дишу само на плућа. Тело им је увек влажно, јер им се на кожи налазе жљезде, које луче течност за овлаживање истога. Међу рептилије спадају змије, гуштерови и корњаче, којима је тело покривено или крљуштима или штитовима.

Чула су како код водоземаца, тако и код рептилија знатно развијена а погла-

вито орган слуха. Многи могу различне гласове од себе издавати Облик тела врло је различит.

Најсавршенији кичмењаци јесу птице и сисари. Не само развијени систем, нервни, но и крвоток, органи за дисање и у опште скуп свију анатомских особина, сведоче о њиховом савршенству, и зато су те животиње још у најстарија времена сматране за узор свега животињства. Код њих су поједини раздели тела јасно назначени, и само код неких као кита и делфина не разликују се ти делови један од другог, због чега те животиње облик рибе добијају. Код осталих прави глава са осом тела угао.

Овде напослетку налазимо најсавршенији крвоток, о чему сведочи цео карактер животиње. Срце птица и сисара, по једном калупу скројено, има две коморе и две преткоморе, и по томе двогуб крвоток, то јест велики и мали. Из леве коморе срца излази чиста крв у тело и снабдева га потребним материјама за храњење. Непотребна венозна крв враћа се у десну преткомору срца, одакле се у десну комору спушта. То се зове велики крвоток.

Из десне коморе срца иде нечиста венозна крв у плућа, где се оксидише, и као чиста враћа у леву преткомору, из које по том у леву комору прелази. То је мали крвоток. Из тога видимо, да тело птица и сисара рани потпуно чиста крв, коју мишићно срце по телу разашиље.

Дисање врши се плућима, која као ћелијчна, сунђераста материја много ваздуха у се примају, а што су она већа и брже раде, то се и брже оксидисање крви врши, а за то и различну топлоту код животиња налазимо. О птицама и сисарима велимо, да су топлокрвне животиње, које на плућа дишу. Каква првенства над птицама имају сисари, и каквим се знацима они измеђ себе разликују, то је у неколико већ свакоме познато.

Што се тиче душевних способности, сисари су много савршенији. Врло неједнако су пак развијена поједина чула, тако, да многе животиње у неком обзиру над човеком стоје. Но таква развијеност бива обично једнострана, јер код човека, као најсавршенијег сисара, сва су чула сразмерно развијена, чиме се он као и другим душевним особинама над осталим животињама уздиже.

Пошто смо пропратили поједине класе и редове животиња, које данас живе, да приступимо расматрању оних, чији су нам се остатци сачували у слојевима коре земске. И овде ћемо видети врло занимљиве појаве. Најстарија фауна јавља нам се на два начина. Или се налазе остатци таквих животиња које на садање доста наличе, или налазимо створове, који су савршено изумрели, неоставивши по себи никаквих или данашњим врло мало сродних фела.

При досадањем посматрању данашњих створова видели смо, да ниже животињство борави поглавито у водама, и то како морским тако и слатким, мирним барама, рибњацима и језерима или текућим потоцима и рекама. А какав тип имају изумрле животиње? Подобне појаве и код њих налазимо. У најстаријим слојевима земље погребене су водене животиње, судећи по траговима усахнулог мора. Тек у позднијим млађим слојевима појављују се поступно савршеније животиње, које су сада живећим што доцније то све више подобније, док на послетку не наиђемо на створове, који су у садањој доби заступљени.

Ради лакшег разумевања да споменемо у кратко поједине формације земље, у којима се какви остатци животиња показују.

Најстарија формација мисли се, да су прагоре, које се састоје из гранита, гнајиса, вапнаца и другог камења. Дуго

време мислило се, да су то производи вулкански, и за то да у њима не може никакве стопе органског живота бити. Но недавно бише у северној Америци на прагорском вапнацу откривене стопе животињске као беличасте и зеленикасте, пегасте материје, ћелије. Те животињске материје су по мишљењу зоолога и палеонтолога, стопе некаквог сунђерастог створа, који Eozoon canadense (праживотиња канадска) назваше. И у Ческој налази се такав прагорски вапнац са подобним траговима животињским.

Изналаском тим, би учињен како у геологији тако и у палеонтологији знатан корак у напред. Из тога појава види се, да прагоре не могу бити производ вулкански, него да су то таложења воде, која су тек дугим редовима над њима вршећих се промена добила свој кристалички тип и тиме сваку стопу органских бића из себе истисли.

У исто време би решено спорно питање о томе, која су бића старија, да-ли биљна или животињска. Чак до те добе били су палеонтолози тога мњења, да су биљке старије.

У сљедећим формацијама, које називамо првогоре и у које бројимо формацију кембричку, силурску, девонску, каменог угља и пермску, појављују се већ много обилатије стопе животињске, разуме се на особите начине.

У формацији кембриској налазе се већ неки трагови црва и зглавкара, али су остатци ти врло неприметни и нејасни. Тек у слојевима силурске формације сусрећемо се са првим очитим прастановницима наше земље, на које морамо са особитим поштовањем погледати. Животиње, које се овде понајпрве у великој множини појављују, јесу зглавкари и то трилобити, који су такође значајна окамењенотина за ову формацију. У садањој доби нису ти створови ни једном једитом фелом заступљени и једино листоноги љускар Apus чини се да им је сродан, но и та животиња Apus је чудновата, јер је само у једном роду у две феле заступљена.

Изумрли трилобити морали су у врло великом броју живети, као што о томе сведоче многи остатци њихови Осим трилобита показују се у силурској формацији и мекушци и лилијице из реда бодљокожаца, даље црви, љускари и форалшнифере.

У силурској формацији имамо дакле заступљену скоро сву нижу фауну. Од животиња неправилног облика налазе се овде кореноноге или ризоподе, а од правилних полипи и бодљокошци. Од симетричких животиња налазимо мекушце, трагове црви и зглавкаре.

Шта више у силуру налазимо и стопе кичмених животиња и то краљуште риба, сродних јесетрама.

Но фауна силурскога мора, морала је ипак бити особита, јер у данашњим водама налазимо само неприметне стопе оних животиња; где би нашли многе заступнике трилобита, кринојидеја, граптолита и тако различитих раменонога и главонога.

И фауна сљедеће девонске формације има подобни тип, с том само разликом, што су овде силурски граптолити сасвим ишчезли а триболити врло мало заступљени. Но за то опет излазе овде друге животиње на видик и то рибе, истина не у правој битности, јер трагови њини тек у формацији каменога угља сасвим видими постају.

У формацији каменог угља, која се таложењем и наплавама слатких вода образовала, трилобити су сви осим рода Phyllipsia изумрли, али се тим више налазе стопе полипа, мекушаца и ризопода.

Шта више овде се први пут истичу животиње што на сувој земљи бораве, као пауци и инсекти, а у исто време и тра-

гови великих гуштера. Но ови последњи су врло ретки.

У формацији пермској наилазимо на многе остатке добро сачуваних риба из рода Paleoniscus као и друге чудновате рибе стакластих краљушата. Лењи саламандри и окретни гуштерови, који су у сравњењу са исполинским гуштерима у формацији јурској врло неприметни, оставили су у меким каљугама трагове својих ногу. У исто време долазе ту и различне шкољке, као и корали и др.

Сасвим различна од ове је фауна другогорска, у које спада формација тријаса, јуре и креде. Овде би узалуд тражили какве остатке граптолита и трилобита. Свеколико творство изменило је напрасно свој тип, јер нам се па једанпут појављују сасвим нови створови, који су сада живећим већ у многоме подобнији. Но и у слојевима тих формација налазимо многе животиње, које су само у тој доби живиле, јер нам се у сљедећим формацијама више не појављују.

У Америци су откривени у пешчаницима тријасовим и белим литографским маргама јурске формације прве стопе крилатих животиња, које имају многе сличности са рибо-гуштерима (Ichthyosaurus). Прави костури риба долазе тек у млађим формацијама.

Значајне окамењенотине за формације другогорске јесу красни Амонити из реда главоногих мекушаца (Cephalopoda), као и белемнити, теребратуле, морске лилије и многе друге окамењенотине. Такође отисци различних риба врло су се добро очували, као и трагови лептирова одржали су се поред многих љускара са тврдим штитовима, ризопода и бодљокожаца.

Занимљив су појав у тим формацијама и многи остатци препотопских гуштерова, који нам се показују као створови сасвим особитог типа. Подобних животиња међу данас живећим неналазимо. За то се данас сматрају за велике реткости и јесу увек украс збирака музеја, у којима се налазе. Па кога неби изненадио чувени Плесијосаур са гуштерском главом, крокодилским зубима, змијским вратом, сисарским трупом и китовским удовима. Чудновати су рибогуштери — Ichthyosaurus, — а најчудноватији су птицогуштери — Pterodactylus — то јест гуштери са крилима, као што имају наши слепи мишеви.

На крају јурске добе сусрећемо се још и са другим врло чудноватим гуштерима земским, који, што се тиче величине и неокретности тела, у многом обзиру личе на слонове, а по облику тела и зуба показују у неколико сродност са данашњим гуштером легуаном. Красан је то заиста морао бити поглед на фауну јурске добе, која нам таку смесу створова претставља.

Окамењенотине у формацији креде, имају исти тип као и у јурској, само што су овде ти препотопни гуштери много ређи.

У сљедећим формацијама, које се третична и четвртична зову, сусрећемо се већ са животињством које данас живи, шта више налазимо и поједине феле, које и дан-дањи живе. У тим као најмлађим формацијама, јављају нам се и стопе најсавршенијих створова, то јест сисара и напослетку и човека.

Од сисара су то поглавито велики слонови, Dinotherium, Mastodont, Mamut, носорози, обеси, медведи, хијене, соби и др., чији су остатци били нађени. Већ тај кратки поглед на изумрло творство, даје нам јасних доказа, да се природа непрестано мења, но да при том непрестано свом усавршењу корача.

Многи остатци погребеног животињства, причају нам најјасније историју наше земље, и свака окамењенотина може нам служити као скупоцени новац успомене.

Дубоко знање из палеонтологије или

науке о окамењенотинама противуречи у многоме смелим нагледима дарвинизма, јер и међу окамењенотинама налазимо тако неприметних животиња, као и у садање доба, ма да нас у томе раздвајају толике хиљаде година и ма да су, судећи по осталим знацима, за њих и тада исти животни услови били као и данас.

Листак.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ЂАЧКО ПУТОВАЊЕ.

Смешна ствар, кад оће човек да путује — па још кући, а нема путна трошка. Тако сам се шетао по Пешти и мислио шта да радим: несмем више писати за „путни трошак“ кући, јер сам већ двапут добио. Први пут сам потрошио, а други пут — платио дугове и извадио сат — јер без сата несмем пред мог строгог оца изаћи. На моју срећу сретнем једног мог старог познаника — који се смилује на мене и позајми ми управо толико, да сам могао карту платити. А јести? Мислио сам да може човек један дан издржати, без да што једе — и тако је некако и било. Кренем се у јутру са жељезницом; у истом „купеу“ (као што Срби кажу) било је пуно и препуно — и то све неки радeници Маџари — носише млого алата за собом, као да ће у Турску да жељезницу граде. Но ни дувана им није оскудевало и то правог кржака. Било ми је да се удавим од дима. — Напослетку замолим кондуктера, да буде тако добар, да ме пусти у један купе „für Nichtraucher“ — нисам имао ни новчића да му дам, но он се ваљда надао томе, те ме пусти код идуће штације. Ја сам дуванџија — но сад нисам, јер немам ни мрве дувана. Кад уђем у тај мали купе, била је само једна баба унутри, ја се јавим — но она мени само главом зафали. Ја је не питам ништа, ни она мене — она гледа на један прозор на поље, а ја на други — док ми се не досади и ја јој рекнем на немачком језику, како је време лепо. Она опет само главом климата. Сад тек нисам знао шта да радим — обично баби треба само једну реч казати, па је разговор отпочет, без да треба више говорити, јер она онда непрестано говори, а ти требаш само: „тако је“, „дабоме,“ — да говориш. Не изгубим наду, већ јој опет рекнем „ала брзо иде жељезница“ и то сад маџарским језиком, јер сам мислио, да је могуће, да је Маџарица. Она опет само главом климата. — Сад смо неко време ћутали, док јој ја опет не проговори немачки и запита, куда путује? На ово питање рекне ми она: Мокрин „ni(chts)ks deutsch“. „Па ви ћете знати српски онда, кад незнате немачки ни маџарски? запитам је ја, а она ми сасвим весело одговори: „о синко, а како Српкиња неби у Мокрину српски знала? „А откуд и куда ти синко путујеш?“ запита ме бака. Ја путујем из Пеште у Кикинду. А чиј си ти синко? Ја сам син Н. трговца. „Е то је лепо. Поштен је то човек, да га нема у дистрикту — неће тај своју муштерију преварити, као други грци — а познавала сам ти и пок. маму — лепа је била као молована а добра као јагње...“ и т. д. Скоро цео сат је говорила о мојим родитељима, и фалила их је „до бога“ — као што обично бабе раде, кад каквом рођаку о коме говоре — а кад каквом странцу почне кудити тог и тог трговца, е онда има и „обешењак, и виле га однеле и с лоповом“ и т. д. Но немају бољег посла, па зато науче млого говорити. Тек што је свршила баба један

разговор, запита ме опет по обичају: „а шта је ново тамо у тој Пешти?“ Колико је ово питање за баку важно, толико је за мене било смешно, а смешно је за свакког који је био у тако великим варошима. Међу тим ја се одма подсетим, да неће бити хрђаво, ако се мало с баком пошалим — те рекнем баки: „сад само слушајте, па се чудите, да се у Пешти може тако што десити.“ Бака већ разрогачи очи, а ја почнем приповедати: Све новине пишу о неком „нечистом духу“ (бака се прекрсти), који се сваку ноћ у 12 сати у једном хотелу појављује. Можете мислити, каква је то штета, јер одкад се тај „дух“ појавио, песме нико више да отседа у истом хотелу. Дочује то неки ладнокрван Енглез, оде тамо да ноћи, понесе леворвер (тако кажу у диштрикту) и оштар нож са собом — наручи себи добру вечеру, и доста пива. Није тео да легне — него оће на ногама да дочека „нечистог“ (бака се опет крсти). До поноћи је био миран — кад у 12 сати наједанпут куц куц на врати неко лупа. Слободно, продере се Енглез. Наједанпут ступи, као нека људескара — са седом брадом и с ланцима у руци — унутра. Енглез ни нечекајући, да види, шта ће „дух“ да ради, пукне на њега, но тане отскочи, а духа нибригеша. Бака: „ух — видиш синко“ ... Но ја продужим: Енглез оће ножем да га убоде, но нека снага задржава, и рука му утрне... Сад тек дух разапне ланце, и зове Енглеза прстом — он неће да иде, одупире се, но као неко да га гура — неможе да се одржи... но (бака се крсти и врти главом) мора за њим да иде. Наједанпут се отворе нека велика врата — „дух“ иде напред, а Енглез мора за њим — и кроз неки мрачан подземни ходник тако дођу до неки гвоздени врата — унутри се чују ланци како звекећу. „Дух“ покаже на та врата, да их Енглез отвори — он неће — заустеже се, но сад га опет нека снага гурне, он отвори врата, нешто се страшно засветли — а Енглез се — пробуди. Стојао је код прозора па гледао у месец. У том стигосмо у Мокрин, и бака се само насмеја мало и рекне: „иди синко врагу, баш сам се била поплашила!“ Поздрави у Кикинди — с богом и изиђе.

Цврчак.

АЛА ЗНА ГЕОГРАФИЈУ.

Једна госпа Београђанка, која држи да је „гебилдет“, јер је у Аустрији била на „ерцијунгу“, добије од свога мужа, који је у боју био, писмо, у којем је — међу осталим — и ово било: „Наша се бригада преместила из Н., и сад лежимо на Креветима“.

На то ће она чудећи се рећи: „Да ми је само знати, од куд им толико кревета, да цела војска на њима лежи“?!

К.

МРЗИ ГА МИСЛИТИ.

Био је леп и дуг летњи дан, кад сам седео у манастиру Н. пред баштенским вратима са два калуђера. „Како можете, свети оци, — запитам их — читаво време своје да проводите седећи тако по васдуги дан ништа не радећи. Зашто бар не накупите прућа у тим густим и лепим шипразима, па да плетете корпе, то би вам прекратило време а и привредили би нешто?“

На то ће ми један калуђер: „Да плетемо корпе? Е, господине, то нама не годи, јер ту се мора много мислити“.

(Овај дијалог није измишљен, него је на жалост истинит).

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИ БР. 2.

Из 20 слогова да се саставе 7 речи којих почетна слова читајући их од горе доле дају име једног припознатог политичког листа, а крајња име вароши у којој изалази.

а, ар, ат, ва, вла, ди, зем, ја, ка, мед, о, плин, пос, ров, су, ти, тон, тро, хи, чи.

1. Жупанија у Угарској.
2. Место рођења једног великог војсковође.
3. Знаменити руски ђенерал.
4. Проналазач лутрије.
5. Једна од трију Парцах (богиња судбе).
6. Црквени великодостојник.
7. Славан математичар старога века.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ БР. 1.

1. Циркулар.
2. Анастасија.
3. Радослав.
4. Ловра.
5. Арон.
6. Зичи.
7. Арањујец.
8. Рука.

Од ових речи почетна слова чине „Цар Лазар", а крајњи „Раваница."

Решили су: Г. Г. Божо Вучковић, Богдан Давидовић, Бранко Илијић, Конст. Костић, Митар Савић, Живко М. К. Томић, Симеун А. Ћирић, гимназисте у Новом Саду; гђца Терезија С. Толмач у Врањеву; Светислав Шумановић гимн. у Винковцима и Ст. Михалцић у Карловцима.

БЕЛЕШКЕ.

(Женско друштво у Београду) изабрало је накнадно још и ове честите Српкиње из Новога Сада за своје чланице: госпође Јустину Поповићку, Ану Павловићку, Тасику Недељковићку, Софију Максимовићку, и госпођице Софију и Ану Кодине, све као ревносне раденице у новосадскоме одбору за припомоћ рањеницима. Живиле честите Српкиње!

НОВЕ КЊИГЕ.

У штампарији А. Пајевића у Новом Саду изишле су:

Одабране народне песме за учење на изуст у српским основним школама. — Ова књига броји 6 табака са 60 одабраних песама, које су раздељене у три врсте: 1. Песме дечије 2. Побожне песме. 3. Јуначке или Косовске песме, а цена је књизи само 10 новч, а ко поручи ових књига на више, добије 25 проц. рабата (или комад по 7 и по новч.) Наручбине се шиљу штампарији Арсе Пајевића у Новом Саду. — Не можемо а да се не пожалимо овде на одбор „задружне срп. нар. штампарије", који је у својој седници решио, да не допушта, да се ова књига огласи у „Застави!" Као узрок узима се, што је и задружна штампарија издала једну збирку нар. песама за учење на изуст деци. Овај пак узрок не може се уважити. Г. Арса Пајевић има велике заслуге као вредан издавач добрих српских књига и као вешт растуривач литерарних списа у свима крајевима нашега народа, те заиста није заслужио, да му се ни за новце његова књига не оглашује. Зар су познати швиндлери Мориц Хандлер, проф. Орлице и онај, што продаје докторске дипломе, достојнији да своје изврсне еспапе препоруче у српском листу, него један поштен и вредан издавалац српских књига и штампар? Узрок, који се наводи, врло је низак и одбор је својим решењем показао слабост и још нешто горе. Ми видимо и у чивутским новинама, (које су баш познате као шпекулативна подузећа) огласе, у којима се друге које новине препоручују, дакле и они се уздижу над ниским појмовима ненависти. Од наше честите „Заставе" надамо се, да ће бар у редакцијоном делу свом препоручити родитељима ову драгоцену збирку наших лепих народних песама.

Албум хумористичних слика, саставља га Стеван Ј. Јевтић. Књига прва. У Н. Саду, Штампарија А. Пајевића 1877. Садржај: 1. Наши хрђави обичаји. Песимистично предавање са оптимистичним тежњама и т. д. 2. Како се ђаци дуелирају, црта из варошког живота. 3. Мисли о људским страстима и страсним људима. Шаљива придика за озбиљан свет. 4. Љубомора. Обична приповетка са необично злим посљедицама. 5. Разна „толкованија" различних тема: I. Бити паметан и радити паметно. II. Љубав. III. Квантитети, квалитети и фаталитети или шта још нећемо доживети? 6. Срцепарајућа приповетка једне сироте звезде. 7. Вештина, начинити од муве медведа, приповетка из најновијег доба. Цена 30 новч.

Накладом Лавослава Хартмана у Загребу изишле су ове књиге:

Kosovo, *srpske narodne pjesme o boju na Kosovu. Pokušaj da se sastave u cjelinu kao spjev. III. izdanje 1877.* Цена 30 новч.

Zemljopis trojedne kraljevine *od Vjenceslava Zaboja Mažika.* С картом *IV. izdanje 1877.* Цена је 60. н.

Изишао је

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Књ. XXXVIII. 1877. Цена је 1 ф. 50 нов.

Све ове књиге могу се добити и у књижари браће М. Поповића у Н. Саду по оригиналној цени.

ОДГОВОРИ.

Гђи ? у Мокрин. — На вашој дописници (карти) заборавили сте се потписати, те не знамо од кога је. Молимо, да нам изволите наново јавити како да шиљемо лист: назначите нам све бројеве, којих нисте добили, па ћемо вам одмах послати. Упутите на „Администрацију Јавора."

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 22. У НОВОМ САДУ 29. МАЈА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Javop“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

ЧИНИ.

ОД ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

Хуји, јечи широки Дњепар,
Дува ветар расрђени,
Ниско вите повија врбе,
Диже вихор планином;
А блед иза облака месец
Махом вирне па се скрије,
Исто чунић у мору сињу
Час се губи, час се виђа.
Петли трећи певали нису,
Нико нигде не ромори,
Гајем кликћу поноћне тице
И покашто шкрину гране.
У то доба тамо доле
Испод оног гаја
Што се црни покрај воде
Неко се прикрада.
Изишла је зар русаљка
До потражи мајку
Ил Козака млада чека
Да примами — смори.
То русаљка не бејаше
Већ девојка млада;
Сама не зна — опчињена —
Кога тражи сада.
Врачара јој вргла чини
Да много не жуди,
Да ходећи у поноћи
Санана угледа
Свог Козака милог, драгог,
Што ј' остави давно.
„Вратићу се....“ рекао је
Па погину ваљда!...
Ћитајком се не покрише
Очи му козачке,
Бело лице не умише
Сузе девојачке;
Црне очи ор'о кљује
Сред поља туђега;
Тело бело вуци једу —
Тако му суђено....
Заман ноћас што га мома
Чека и погледа —
Не ће доћи црнооки
Да се здрави с њоме,
Ни расплести косу русу
Ни везат мараму
Нит уморан у постељу
Лећи да почине....
Худе ли је среће.... драги, мили бого!
Што л' се срдиш на њу сиротицу младу?
Зар што тако јако заволела јадна
Козакове очи?.... Опрости сироти!
Та ког ће волети? Ни оца, ни мајке —
К'о тичица сама у крају далеком
Ти јој даруј среће — сиротици младој;
Могу јој се људи насмејати туђи.
Зар је крива голубица, што голуба воле?
Зар је грешан голуб, што од копца гине?...
Голубица гуче, белим светом лети,
Лети, тражи, жуди — те кудгод залети.
Голубици благо: високо узлеће,
Чак до бога горе — драгог бога пита...

А кога ће сиротица, кога да запита,
Ко ће њојзи кас'ти, а ко ли ће знати:
Да л' ноћује драги где у гају тамном,
Да л' коњица поји на Дњепру бистроме —
Ил' је ваљда другу драгу заволео
А црнооку своју већ заборавио?
Хеј, да су јој сада сурог орла крила
Преко мора сињег нашла би драгана,
Па љубила жива „другу" уморила
Ил' крај мртва у гроб на мах се спустила.
Није вољно срце, да се још с ким дели,
Није вољно оном, што бог вишњи вели:
Живит' срце не ће да јаде јадује,
Песма пева јаде те — јаде задаје —
То је воља твоја, мили, драги бого!...
Худе ли је среће, а удеса худа!...
Иде мома, свуд је глухо —
Широк Дњепар не ромори:
Разбив ветар црн-облаке
Лег'о мору да почине.
Сија, светли месец небом;
И над водом и над гајем —
Свуд је тихо, све умукло.
Док — из Дњепра поврвеше
Мала деца насмејана...
„Хајд грејмо се!" дозивљу се,
„Родило се сунце!"
(Расплетене дуге косе —
Све девојке редом.)
. . . .
„Све сте скупа?" пита мајка,
„Хајд да вечерамо,
„Да играмо, да ходамо
„И песмицу запевамо:
„Ихуј, хуху, ху!
„Ихуј, хуху, ху!
„Мати нас је изродила
„Некрштене сахранила...
„Месечићу!
„Наш братићу!
„Ходи нама на вечеру:
„Козак нам је под обалом
„Украј воде у тршњаку,
„На руци му прстен сребрн;
„Млађан момак црномањаст,
„Нађосмо га у дубрави....
„Још нам светли чистим пољем,
„Да се сити находамо
„Док још лете виле беле,
„Док још петли не певају —
„Посветли нам.... Гле! ко иде?
„Испод храста.... шта ће ту?
„Ихуј, хуху, ху!
„Ихуј, хуху, ху!
„Мати нас је изродила
„Некрштене сахранила..."

(Свршиће се).

ПЕТНАЈСТ ВРУЋИХ.

ПРИПОВЕТКА.

И са укинућем војене границе утонула је у море приповедака једна дерна установа, над којом се злопатња народна није баш заплакала, али се није ни засмејала, него је само — с допуштењем — уздanула. Сиромаси граничари, као да им се преснило, знали су, да их ни у наступајућем конституцијоналном животу нечекају медени колачи, него врећајућа патња, и паки патња. Та док су пређе у граници пиштали под ударцима физичних батина, данас они стењу под моралним шибама владајуће системе.

Но останимо само при батинама! — Молим немојте ме зло разумети!

Има вам данас остарелих људи, да пред њиме скинеш капу, тако ти и сама његова појава неко поштовање улива; али да му завириш у књигу прошлости, нашао би у њојзи трага од неких 70—100 батина, које је он по милости божијој у разним званичним приликама, са оне кобне клупе

понео. Па штагар се ту пролило крви — овчије, свињеће, пилеће итд. само да се умилостиви који разљућени „господин.“

Али шта то помаже? Опомињем се једнога капетана, који је био пуно уверен, да као што је човеку створена глава, да има на што капу да метне: тако је и други известан део створен, по којем ваља да пљеште батине.

Рапорт без батина — сватови без свирца! То беше његова conditio sine qua non.

Као да и сад видим ону сјајну господу како искупише народ пред-а-се и један каплар завршује заповест:

— Момци! Ови дана ће да дође овамо госп. генерал госп. обристар и још које-ко; зато нека су вам у реду пушке и којешта, јер ће бити којеком којекако-свакојако наопако!

Ал и то је сада стара приповетка, и народ је уздануо — али није одануо!

*

Има у покојној нем. бан. пуковнији село Бр. у коме је некад била компанија, али је доцније премештена у друго.

Село Бр. лежи лепо на Поњавици, једном огранку Дунава, с југа и запада плави се венац српских планина, а са истока и севера пукла банатска родна равница у далеки недоглед. Становници су му некад били овејан Србин — а данас је већа половина Немаца.

У добу, кад су „батине“ цветале, збива се ова приповетка. —

Недеља је.

Тешко би човек нашао у целој ризници песничкога духа згодна сравнења, којим би могао представити зору на селу. Толико лепоте, толико дивоте има у разноврсности, но које се тако дивно и складно спајају, те чине зору неком узвишеном појавом на божанственој позорници — на небу и на земљи.

На небу се сунце блиста у свој својој красоти; на земљи се разлеже село од тичијег певања и људскога жагора, јер је зора већем сво село затекло на ногама, ужурбано у послу, као да и није недеља. Ту ти лепушкасте девојке и младе жене на витким обрамицама носе воде са Поњавице; а што је мушко, то се дало око стоке, па је намирује и истерује на воду, те је на Поњавици прави вашар. Дигла се граја — што-но реч — до неба, е би помислио да се неко дави.

И доиста, нешто јесте. Преко све опће граје, чује се нека засебна вика и дрека. Народ се узбунио, те трче тамо амо; волови и краве се бобичу; коњи се усплахирили, па јуре шором као бесомучни, а то све неки халовити коњи и лепа марва.

— Шта је то сад тамо? — запита једна лепа плавојка девојка, што је ишла на воду, једну своју другарицу, која се одонуд враћала.

Ето шта је: твој се бата опет посвађао са кума Стевом... Боже мој, да ти људи већ не знају како ће један другом да науде! И сад су дигли ларму до бога.

— Јао мени, могу се још и потући — рећи ће прва уплашено, па се пожури напред.

Кад приспеде на обалу Поњавице, али има шта и видети. Два постара човека стали један према другом, па махају песницама један другом испод носа, очи им севају од гњева, жиле им набубрише на врату од силног напрезања, да се надвичу, а уста им се већ запенушила од силна говора.

Мало даље од њих потукла се два бика, па се народ око њих скупио,

*

те ко вилом, ко батином, труде се да им протерају вољу ка хрвењу.

— Ја ћу тебе да утрескам, као скота! — виче један од она два старца.

— Ја ћу тебе да закољем, да закољем... да закољем... знаш ли... да закољем! — дерао се онај други, па све песницом ономе под нос.

— Ја ћу теби да истерам мачку кроз оџак... још толико имам да те се не бојим...

— Наћи ћеш ме и тамо на мегдану! — одговори му противник, грувајући се песницом по грудима.

У том се сиђе к њима и она девојка, па полагано приступи своме бати, увати га за рукав, те га готово кроз плач мољаше да иде кући.

Још неколико претња рекоше старци један другом, па се онда растану. Међу тим и људи развадише два борећа се бика, па их одјуре сокаком уз дечију веселу пратњу.

Чудна су вам та два старца. Њих су двоје најбоље газде у селу — па то је онај ђаво, ради чега се они гложе. И један би тео као и други да се искључиво најбогатијим граничарем зове у Бр—у. И нема једног боговетног дана, кад се неби посвађали, па и макар за најмању маленкост, претећи најгоре и најстрашније један другом, а има томе добрих двадесет година од кад се они тако руже и грде. Ни један од њих не би пропустио згодну прилику, да другоме не пркоси, па се ту надмећу и чашћењем и митом. Ако је чича Стева на четири бељца возио свог полаженика кући, то је зацело бата Јова упрегао шест мркова, те је поред стевине куће више пута провезао свог полаженика. Боже сакрани, да су се дигод тако сукобили — натерали би један на другога коње и кола, пре него што би који коме сврнуо с пута. Ето и сад им се бикови покошкали, па је то већ био довољан повод, да и они искале срце један на другог.

Чича Стева и Јова су вршњаци; сваки је већ претурио преко прогрушане главе лепих 50 година, а није вам у целом селу било тако љута човека, као што су њи двоје, па су се већ осушили од љутине.

Иначе су били врло уважени код свакoг, једно ради њиховог доброг стања, а друго и као радини и паметни људи — само кад нису били заједно, јер онда им ђаво одма узме ушуру од памети.

Чича Јова је имао само једну ћер, Милку, коју је он највећма на свету волео, и није жалио ни највећи трошак, — само да му чедо његово буде лепо и угледно.

Милка, она плава цура, што је свога бату — тако је оца звала — и данас развадила са чича Стевом, била вам је девојка што јој пара нема. И добра и лепа, и паметна и умиљата, и све врлине на свету, стекле су се код ње. Па не знаш чим би је пре назвао: или лучетом од шећера, или цветом са ливаде — тако ти је природна и слатка у сваком одношају, „мислима и персоном“ — што-но наши веле.

Стева, јовин комшија и такмац, био је благословен породицом, али му деца помреше и од свију остаде сам Иван, момак, први у колу. Па какав му је отац прзница био, такав је он добричина, — да на њему месиш лебац.

Шта ћете више да вам кажем? Колико се чича Јова и Стева мрзили, толико се Иван и Милка добро пазили. — Ала би то био красан пар! — било је опће тајно мњење, велим тајно, јер ни за главу да се когод усуди да то и бата Јови каже, јер би му била тесна једна улица. Пре би је утопио у мутну Марицу, него

што би је дао за жену сину крвниковом. Та то се неда ни замислити!

И то је знао и Иван и Милка, па ипак, они су се радо гледали — и ништа више. А можда су се једно другом и заверили, ко ће их знати? Та млада су срца као пупољак, као цветак неразвијен; а кад га развијеш, а оно се у њему млого пута златна бубица светли. Ко ће их знати?!...

(Наставиће се).

ДЕВЕТНАЈСТОМ ВЕКУ.

Оседео си, стари грешниче!
Данас, ил сутра, ил још који дан,
Спомињаћеш се већ у читуљи
Међу мртвима хучне прошлости.
Више од пола гадног већ тела
У гробу т' лежи прошле вечности,
А само још, ко гуја крвава,
Крвавим, гнусним мичеш се репом
По другој поли вечности тавне,
Што будућношћу свет је назива.
... Не памтим млађан, ал књиге кажу,
Да су те страшне буре родиле,
Што узбуркао олуј страхотни
Духова силних људског порода,
Тражећи спаса пореклу своме
У једнакости, правди, истини.
Колевка ти је у крв огрезла,
У крви свесних потиштеника,
Ал осветника вечне природе,
Што иста права дала свакоме.
Дадиља ти је, идеја свѐта,
Певала песме дивне божанске:
О миру, срећи, слози, напретку,
Ослобођењу свију народа.
... А ти? — Де реци, стара дртино,
Па де, кад смо се тако десили,
Реци ми, шта си свету донео?
Млоги те слик'о надом праведним
Ко здраво, снажно, момче млађано,
У руци једној с мачем истине,
У другој с вагом правде вечите,
На груд'ма оклоп гвозден — челичан,
Окован правом братском љубављу.
А гле! Вај тужан! То је обмана!
Горка и страшна, љута обмана!
И ти се смејеш смехом тиранским,
Што тако љуто нада превари,
Ил што си премоћ дао силником,
Ил што т' истина беше сиграчка
На отрованом подлом језику
Потвора гадних, прљавих страсти,
Што кужним својим дахом троваху
У срцу сваки полет праведан!?
... Па кад се сетим јоште народа,
Што га на крилу јоште мајчином
Називах својим братом рођеним;
Када се сетим роба жалосног,
Што пет векова, ево, лијућ' крв,
Помоћи тражи у људи, у бога,
Бранећ' се мачем, бранећ' десницом
Против измета људског порода;
Па кад се сетим гадних сплетака,
Шта си их ево и ти оплео,
Да спуташ њима роба спутаног
Тиранском силом, пŷтом пакленим;
Када се сетим зверских покора,
Што зверска обест све починила
Са перјаницом свију народа,
Па то све теби ево на углед —
Ал си ми мрзак! Ох!
... А ти? —
Хаљина ти је дивна, шарена,
Телејисана златним шарама.
Ал тим је боље... боље прозирем:
Испод ње видим дроњке прљаве,
Испод дроњака тебе, дртино!
Гњило ти тело гадно, прљаво,
Исакаћено гнусном болешћу. —
На устима ти речи медене,
Ал њима кријеш подлост, превару.
... И мор'о бих те клети, грешниче,
Ал ми у души нада говори,

Да ћеш пре часа свога самртног
Покајат' грехе дана злослутних;
Запалив свећу себи смртницу,
Расветлит њоме грозне тавнине,
Под којма чами исток дивахни.
И у то име, стари грешниче,
Нек ти је просто! —
1877. *β. к.*

ВЕЗИЉА.

НОВЕЛА ПАВЛА ХАЈЗА.

(Наставак).

За час се врати, носећи под пазувом малу торбу, из које извади исписан пропис. „Ово је већ пре двадесет година писано“, рече он, седнувши код прозора и отворивши пропис. „Тада сам баш прибирао материјал за историју ломбардских вароши, па сам дошао био и у Тревизо, где сам се надао био, да ћу у варошкој архиви и у библиотекама манастирским добро се хаснити, али сам се преварио. Само код доминиканера смео сам извадити из прашине неку чудну кронику из краја четрнаестог века, коју би добрим оцима златом наплатио био. Али сам само могао добити допуштење, да под надзором оца Антонија у трапезарији испишем оно, што би за ме икакве важности имало. Овај пропис још има на себи трагова од црног манастирског вина, који је на тамјан мирисао, и с којим сам ја прашину посипао, док после неколико сувих нотица нисам наишао на: „историју о белој Ђовани“, која ми тако добро дође, као какав извор у пустињи.

У оно доба наиме — овде је говор о првој четвртини четрнаестог века — породи се жестока борба између вароши Тревиза и суседне Виченце, са незнатних разлога, које је злоба једне вароши на другу подрањивала, као невидими ваздух слаб пожар Виченићани позову Млечане у помоћ, па помоћу ових задобише најпре градић Сан-Салваторе ди Колалто, а за тим заузеше чак и саму варош Тревизо, па тек пошто су Тревижане срамно понизили и на њих данак наметнули, вратише се кући са таоцима и са пленом.

Кад се то дознало, и кад је глас о томе чак у Милан допрео, нико није већма огорчен био, од једног младића, који је био родом из покорене вароши; звао се Атилијо Буонфиљи, а био је син једног од најуваженијих грађана тревижанских; одрастао је био у Милану, у кући Матеја Висконтија; тада му је било око двадесет-и-пет година, а био је врло добро обучен и извежбан у оружју. Кад је чуо за несрећу вароши, у којој се он родио, завери се, да неће пре без оклопа лећи да спава, док се не освети за нанешену срамоту; изиште допуст од свог господара, па са неколико својих пријатеља, сви наоружани као и он, изјахаа на капије града Милана. Па пошто је он у борбама Висконтијеваца, ма да је млад био, себи лепо име стекао, појури к њему, чим се за његову намеру дознало, са свију страна читава руља снажних младића, нудећи му присегу верности као свом кондотијеру, па ма их он на какве непријатеље водио. Кад је тако скупио био доста људства, да би се за сваки случај Млечанима и сам одупрети могао, пошље потајног весника у Тревизо, да јави његовом ујаку и оцу, да ће он тога и тога дана стигнути на капије Виченце, да се са Виченћанима разрачуна. Онда нек

они буду приправни, да му у помоћ притеку, па ће тако зацело својим непријатељима ногом на врат стати моћи.

Па тако је и било, све је било тако лепо намештено, да је Тревижанима пошло за руком, да савезничке чете на повратку у Млетке нападну и да им и пљен и таоце одузму, а међу тим је истог дана млађи Атилијо Виченћане на речици Бакилијону до ноге потукао. Тако се ствар сад сасвим променула, па као што је пре неколико месеци сва Виченца клицала, радујући се победи, тако је сад у Тревизу било опште одушевљење. Али било је још нечега што је Тревижане у сред радости растужило. Млади победилац наиме био је на врату тешко рањен, па неколико дана висио му је живот о концу. Његов отац и мати неговаху га у покореној Виченци, у кући Тулија Скарпе, једног од најуваженијих грађана, а овога најстарији син Лоренцачијо био је свагда најогорченији непријатељ Тревижана, па и док је рањени победилац у кући Лоренцачијевог оца негован био, није он преко прага куће ни коракнуо. Али је тим радије Атилија гледала Лоренцачијева сестра јединица, млада Емилија, ма да је он био непријатељ вароши, у којој се она родила, родитељи то брзо приметише, па се већ почеше надати, да ће, ако се те две тако уважене породице сроде, и да давнашња борба и злоба обе вароши једна на другу претворити се у суседско пријатељство. Мати Атилијева приопшти то њему једном приликом, кад је већ оздравио био, и он се баш томе није ни противио, јер му је срце још сасвим слободно било, а лепа Виченћанка била је врло умиљато девојче. Па ипак као да му баш није најправије било, да узме кћер ове вароши за жену, па зато се, већ и кад су верени и навештени били, туђио од девојчета, па за цело би био покварио целу ствар, да се није бојао, да ће између баш клијајућег усева мира нову мржњу посејати.

У томе су прошле четир до шест недеља, а лекар, што је Атилија лечио, изјави, да исти сад без икакве опасности може коња узјахати, мач опасати и оклоп на се метнути, но да само још врат од челичне јаке чувати мора. Тако они закључе, да се крену на пут у Тревизо, камо ће за неколико недеља и невеста са својим родитељима доћи, јер избављена варош силом је хтела да сватови њеног спасиоца буду у њојзи. Та нису добри Тревижани ни време Атилијевог боловања онако тек пропустили, него су се спремили, да га при његовом улазку у варош поздраве онако сјајно, како још донде никакав владар није поздрављен био.

Између осталих почасних дарова, што му их варош даровати хтеде, беше и једна застава, коју ће му његов рођени ујак у име целог варошког савета предати, прави ремек, што се материје а и вештачког посла тиче. Држаље, које је било десет стопа високо, било је од фине растовине, сасвим оковано сребрним ексерима, онде где се хвата рубинима украшено, а врх позлаћен, да човек у-њ није ни гледати могао, кад га је сунце обасјало. На том држаљу висила је застава од тешке свиле, на којој је био извезен златан јастреб — тица из грба Буонфиљеваца — крунисан круном вароши Тревиза, како у ваздуху дави црвену змију. Над тим је стајало са златни слови написано латински: „не бој се, ја ћу те спасти."

Тај ремек вештачке игле изашао је за време тих шест недеља, што је

Атилијо боловао, из руке једне једите девојке, која је са своје вештине у везењу са златом, сребром и свилом на далеко позната била. Звала се Ђана, а то је Ђована, а још су је звали и Бела. Имала је косу као предено злато, тако да је читав барјак за богородицу у капели Сан-Себастијано из своје рођене косе извести могла. Косу је себи одрезала из превелике туге, што јој је вереник, леп, ваљан младић из суседства, на неколико недеља пред свадбу од богиња умро. Тада јој је тек било осамнајест година, па су ју већ тако многи просили, да је често морала слушати прорицање; пре но што јој коса опет нарасте, добиће њен вереник заменика. На то не би она ништа одговарала, него би мирно у свој вез гледала, као да је се ништа није тицало, шта свет говори. Па — и збиља у пркос свим прорицањима, живљаше она и даље сама, као да се тиме, што је своју косу мадони посветила, заветовала, да ће на веки остати девојка, па као да ни једном мушком није суђено било, да витице, што се опет око њене главе обвиле, икада поглади. Многи су мислили, да ће отићи у манастир, тим више, што је најрадије свештеничке одежде, покривала на трапезу у олтару везла, а с друге стране опет избегавала је свако увеселење. Али и то се није испунило; она је шта више с временом постала опет чила и ведра, премда је увек више слушала него што је говорила, па после смрти њених родитеља уселила се, она у кућу која је била назидана на варошком зиду, и из које је имала врло леп изглед на плодне пољане, кроз које су текле речице Пијавесела и Ротенига. Ту је она живила са старом, глувом служавком, њеном дојиљом, у миру преко десет година, па нико није њеног прага прешао, до-ли кадгод каква сусетка или каква племићка госпа из вароши, да јој посла даде. По неки пут долазио би и какав мантијаш из вароши к њој; она би у таквој прилици одмах дозвала своју дојиљу у собу, где је посету примила, па тако се ништа за њом није могло рећи. Ма да је иглу тек недељом или свецем из руку пуштала, и ма да и иначе није на се много пазила, није ипак ништа изгубила од своје лепоте, тако, да, кад би она недељом у оближњој шумици са својом старом служавком шетала, би свако, кога би њене велике црне очи испод дивних трепавица ма и само са равнодушним погледом погледале, као очаран стао, па за њом гледао; а странци и велика господа, који нису знали, да се она заверила, да ће остати девојка, или који нису веровали, ма да су то и чули, наваљивали су на њу, да од своје завере одустане. Она је свима једнако одговарала: живот, што га она живи, сувише јој је мио а и сувише се на-њ научила, а да би га могла изменути с каквим другим.

Па тако јој већ беше настала тридесет и друга год. кад се изроди борба између обе суседне вароши, па пошто је она била верна кћи своје домовине, то је она горко осећала сву бољу и невољу, која је њену домовину постигла, па тако јој се исто учини и спасење њене домовине снажном мишицом младог њеног земљака, кога још нигда ни видила није, као небесно посланство а млади спасилац као анђео са огњеним мачем. Никад се није ни једног посла радосније латила, никад није ни један посао са таквим трудом и таквом вештином израдила, као ону заставу, коју је варош свом спасаоцу пре његовом доласку дати наумила, па кад је дошао

свечан дан, кад је све у Тревизу, што није на болесничкој постељи лежало, на пијацама и по сокацима, пред градском капијом на прозорима, да и на крововима кућа себи место тражило, да Атилија Буонфиљија поспе цвећем и одушевљеним усклицима, тада ни бела Ђана није хтела да остане код куће, ма да је са свог прозора лепо могла видити, како Атилијо са пратњом из Виченце долази. Она нађе себи места на некој простирачима украшеној трибини пред варошком кућом, да би из ближе јунака видити могла, па се одела најлепшом хаљином; мстла је на се мидер од плаве кадифе, и фину плавичасту хаљину; косу је по тадашњој ношњи са силним тракама украсила, тако, да се већ један сахат пре свечаног уласка свет слегао и скоро на глас своје чуђење изражавао, кад је она тако оправљена на своје место дошла. Но за час се окрете множина од ње, гледајући нестрпељиво у ону улицу, кроз коју ће јунак морати пројахати. Неки чланови варошког саветаваљда су на по миље пред-а-њ изашли, да њега и његове родитеље добродошлицом поздраве. Његов ујак чекао је са осталима на степенима варошке куће, који су били покривени скупоценом црвеном чојом, од које се опет једна пруга преко пијаце све до портала саборне цркве пружала.

(Наставиће се).

О ОКУ.

Предавање проф. А. В. Поповића.

(Свршетак).

Кратковид и дуговид постаје човек навикама, насљеђењем, својим занимањем, а од уплива је и доба. Статистика је доказала, да људи који седе, ситно, много и при слабој светлости читају — постају кратковиди, напротив они, који се више крећу по пољу по слободној природи — постају дуговиди. Ево: од теоретичних научењака, којима књига не избија из руку 84% су кратковиди, од практичних научењака 63%. Трговци, који већину свог века у бирову проведу, дају 63% кратковидаца, а њихови помоћници, магацинари, који се више крећу, дају 48% дуговидих. Војници, ципелари, вештаци и кројачи имају међу собом више од пола дуговидих, а највише је дуговидаца код ловаца и земљорадника, јер међу њима је 74. дуговидих на стотину. — Како поједини људи, тако су исто наклоњена и разна племена људи на разан начин кратковидости. Тако се доказало, да су Немци јако наклоњени кратком виду, и н. пр. у Швајцарској стручњаци показаше, да је германска раса много кратковидија од романске. Но највише је тако да кажем, кратковидих међу децом — ђацима. Деца, ако се на њих не мотри још из малена, примичу сваки предмет ближе, него што је нужда и тако непрестаном употребом акомодациони орган ока олабави и настане кратковидост. Даље слаба светлост, хрђаве скамије су такођер криве, што су ђаци кратковиди. Др. Кон у Бреслави испитивао је ту ствар и нашао је међу 10.000 деце 1004 кратковидих, а то је знатан број. Узмимо да то траје са колена на колено, онда може у смислу Дарвинове теорије, настати доба, у коме ће истина људи бити још савршенији но што су данас, али се без наочари неће моћи ни корака маћи и тадашњи песници моћи ће без сваке ироније певати:

„Љубило се двоје млади с наочари“.

Ал ми специјално у Угарској не треба да се плашимо, да ће то наочарско доба скорим наступити, јер у земљи, у којој још и данас више од 60% становништва не знају ни читати ни писати — у тој земљи нема велике опасности од кратковидости. Но с тим нисам хтео рећи, да ми треба да смо равнодушни. Кратковидост је болест појединца, а ако се налази код расе, онда је друштвена болест, од које друштво има неизмерних штета. За то пре свега, постарајмо се свуда и у свакој прилици за ваљану светлост, добро удешене одаје, мотримо пажљиво на децу, а пре свега крећимо се сви без разлике што више по слободној природи, отресимо се колико год можемо седећива живота.

Да наспоменем још које мане. — Око наше тако је удешено, да види ствари у оним бојама, које имају. Но при свем том има људи, који нису у стању да разликују боје, те тако гледају предмете у сасма другим бојама. Зна се н. пр. да славни физичар Далтон није могао да распозна зелену боју. Њему се дрва тако указиваше, као инглески официри у својој црвеној униформи. Исто је тако занимљив случај, што га приповеда Карло Фогт о једном свом пријатељу. Тај пријатељ писаше жени својој писма увек на ружичастој хартији, и тек је онда увидео, да није писао на белој хартији, кад му то споменуше: он дакле није разликовао ружичасту боју од беле, а његова жена држаше ту црвену боју за символ нежних чустава! — За неког кројача причају, да није могао да разликује нити да осети црвену боју, па је без оклевања и велике параде често закрпио црну хаљину црвеним закрпама, без да је знао. Но иначе такови људи сасма добро виде.

Да би који предмет јасно видели, нужно је, да буде осветљен, и да с њега довољно светлости доспе у око, јер ће мрежица, само тако моћи ваљано делати. Слаба светлост не надражи мрежицу, па за то слободним оком и невидимо многе звезде или их видимо као у некој магли, јер из грдне даљине не доспе довољно светлости. Прекомерна светлост засене око, те за кратко време не видимо ништа; н. пр. кад у сунце гледамо. — Ако мрежица наша за дуго времена не добије светлости, омлитави у својој радњи, и може слепоћа да наступи; бар се зна за неколико људи, који су много година провели у мрачним подземним тамницама, да су вид изгубили. Исто је тако шкодљива за вид нагла и жестока промена светлости: није дакле саветно гледати час у јако осветљену, час опет у мрачну просторију узастопце или обратно, а има опет и то прибележено, да су људи, гледајући у мрачним вечерима у севање муња, на месту ослепили. — Ми имамо тај обичај, да наше лампе покријемо „ширмовима", због којих већи део остане мрачан; то није упутно, него ваља употребити такове, који су прозрачни, да се светлост мање више изједначи.

Осим ових прилика, што напоменух, кад наступа слепоћа? — Има неподпуне, и подпуне слепоће.

Кад се крист. сочиво замути или постане непровидно, онда наступа слепоћа „grauer Staar." Вештом операцијом, може се томе злу помоћи, кад се згодним апаратом коже на оку расеку и кристално сочиво извади кроз зеницу или гурне у дубљину ока, да светлост опет узмогне проћи. Ал за то се онда мора узети јако оштра сочивица од стакла.

Неможе се излечити савршена слепоћа, која настаје, кад се олабави и прекине видњи живац, ма да тада око изгледа као да је са свим здраво.

Толико о строју и радњи ока код човека. —

Код оних животиња, које су човеку најближе, код мајмуна и осталих сисаваца, очи су у главноме истога строја и рада, као у човека; али напомињем, да

животни одношаји, место њиховог пребивања и друге околности, могу да учине знатно промену. Они сисавци, који живе по мрачнам пећинама, испод земље или на другом месту, или немају никаквих очију или су им бар тако закржљавиле, да се једва могу распознати, н. пр. код слепог кучета (Spalax), што живи у јужној Јевропи. Напротив наше кртине, мишеви, јежеви и слепи мишеви, све животиње које живе испод земље и по ноћној тами, при свем том врло добро виде и распознају предмете (у ретини њиховој скоро сами прутићи). Још напомињем, да се многим сисавцима ноћу очи јако светле, у грабљиваца, а то је отуда, што на њихној жилачи има нека зелено-плава пега, што светле зраке одбацује. Код човека и код мајмуна се то не виђа.

Око у птица је мало другачије. Очи су смештене с обе стране главе, те зато један предмет виде увек једним оком и међу тим то бива и код других животиња, које имају коштану хртењачу. — Ван тога рожњача је код птица испупчена и вид им је јако савршен, јер из преголеме висине могу те животиње да спазе и омање предмете. Зеница им је округла, осим сови, где је дугуљаста.

За дужицу сам већ споменуо, да се јако може скупити и раширити. Птице имају два капка и трећу кожицу, никавицу, којом покрију око за време мировања.

Очи крокодила, корњача и гуштерова личе на птичије око, само што су мање; код змија нема капака, него кожа, која покрива тело, прелази и преко очију, само је на том месту танка и провидна. А од гуштерова знатан је камелеон, не само што мења боје, но и с тога што сваким оком може засебице на другу страну погледати.

Међу рибама имаде и такових, код којих су очи једно до друго, на једној страни главе. Код других су очи са испупченом сочивицом и могу по дубинама морским и речним да спазе свој плен. Ни рибе немају капака, а жилача им је сјајно сребрнасте боје. Напослетку има овде таких облика, код којих су очи веома кржљаве, па су превучене не само кожицом, него чак и месом — мишићима.

Још ниже су животиње, црви. Они црви и гљисте, што живе у телу других животиња, под кожом у преви и т. д. или у земљи, у блату, под камењем, немају ни трага од каквих очију. Код других, што живе по води, већ се јављају пеге црне, црвене и плаветне боје, које одговарају очима, а код неких се виде делови, који нас опомињу на кристално сочиво, рожњачу и жилачу. Таких очију има по два, три и више на предњем делу тела, у виду копите смештених; н. пр. наша пијавица има 10 таких очију. Напослетку код неких налазе се очи на задњем прстеву од животиња, а опет код других на сваком прстену по један пар.

Код пужева и шкољака има такођер очију. Код пужева су на врху рогова или доле на дну рогова. Код шкољака нема главе, па зато код многих виђамо очи на другом месту, н. пр. на окрајку оног меснатог огртача, који тело тих животиња омотава; а код многих шкољака и нема очију.

Ал најзанимљивије су очи у ракова, буба и паукова. Ево како је дивна слика, што нам пружа уздуж пресечено рачије око. Исто је тако лепо око и у лептирова, буба, мушица. Очи ових животиња зову се сложене очи и мрежасте, т. ј. састоје се из веома много прутића, а на сваком прутићу има као сочивица. Ти су прутићи раширени исто онако, као кад се лепеза рашири, а по броју их има много, н. пр. код мрави и код неких тврдокрилих буба биће их од 15—25 хиљада на једном једином оку. А кад се расеку горњи делови тих очију, добијамо облике четверокуте — или шестокуте, баш као што саће у кошници изгледа,

Толико нека буде за данас доста; — а сада да завршим.

Како бедан, како жалостан мора бити живот без видела — без светлости, у пркос оној високој вештини људства, која је учинила, да и слепци могу читати, неговати вештине. Али од телесне слепоће, још је ужаснији, још чемернији живот појединца и целог једног народа без — умног видела, без духовне светлости! — Па зато ја, пошт. слушаоци, говорећи о оку и виделу данас, немогу а да не пожелим народу своме здраве и будне очи, немогу, да му не пожелим светлости духовне, умна видела — не би ли био виђен у свету! — А вама, који сте имали доброту, те ме до краја саслушали, вама ћу да се зафалим на посети са речима:

„И око и чело —
Све вам било весело, весело!"

ФИЛОЗОФСКА ПИСМА ЈЕДНОЈ ГОСПОЂИ.*)

Написао др. А. Силберштајн.

Писмо друго.

Поштована пријатељице! Стали смо онде, где је речено било, да и онај филозоф што највише срца има, вашем роду све друго припушта, само не, да имате духа. Онда би по томе само срце имало бити ваша домена, тај вилински перивој, у којему осећаји блаженство спремају. Па ко би могао и хтео порицати, да је и тим већ вама најлепша мисија у крило пала! Ви би онда били анђели, што са чистим и белим крилима хладе, ублажују и лече љуте ране, од којих болује људство; ваше би срце било вечан и неисцрпиви извор љубави, што људство оплемењује и одржава. Ми би онда имали промислу бити благодарни, што је уз наш сурови и телесно јачи сој додао један други, који је њежније жице, који наше погрешке уклања, наше тврдо срце умекшава, људе-кавкаџије измирује и ублажује оштрину мушког бића, а то све на општу хармонију. Тврдо мушко срце треба благе сунчане јаре, што у лепим очима пламти, па да се растопи; најдивља човекова страст треба уништавајућег муњевног удара, што сукће из небесног погледа, па да се ослободи разних прљотина. Љубав уздиже срце човеково до најчистијег осећаја радости, да најплеменитијег осећаја бола. А како човек у кругу своје породице, у деци својој види оне, који ће га на овом свету заступити, кад њега нестане, то их он зато воле, грли и љуби, а љубећи своју децу, посредно, тиме уједно грли и цело људство, постаје кроз породицу и љубав — тај двојаки чар — зрелији за своје опредељење, за човечност, за љубав к човечанству и целој васиони. У томе баш и лежи морално и културно значење породице, те зато мислим, да ће те и ви самном заједно с негодовањем па можда и с презирањем гледати на оне филозофе или нефилозофе, што држе и исповедају, да је љубав и брак само варка природина, а једино зато, да се одржи људство. Ако пак има природа у опште какве цељи са својим производима, то та цељ и намера може бити само она, која је најлепша; а најлепша и највећа цељ сигурно мора бити виша од простог

*) У прошлом писму поткрало се више штампарских погрешака, од којих овде неке поправљам, јер кваре смисао. Стр. 411 о. г. 3-ћи ред читај никако, место како; стр. 413 о. г. 20-и ред, ч. правоваљан м. правољан; стр. 414 латинску изреку овако: mulier taceat in ecclesia. Стр. 415 о. г. 21-и ред ч. символика м. симбоника; стр. 416 о. г. 7-и и 9-и ред ч. замршај м. задрмај и 9-и ред размршује м. размигује.

ржања једног или више индивидуа — та јесте потпун развитак нас самих у удству и с људством. Љубав к жени води нас у шири свет и руши нашу ебичност; љубав к деци то је прва рика, што нас привезује љубави к лижњему.

Оснивач западњачких религија знао врло добро, зашто је своје јеванђеље убави протегао и на жене. У женама сте и живи љубав; оне нетребају учити, та је љубав; већ од саме је природе њихов живчани систем таки, да лакше рима жалост и радост; лакше пријања жену што је лепо и пристојно, и срце езино јаче прихваћа разне осећаје. Жена дошла непосредно из недара природих; она је цветна круна на дрвету приде. Жена ствара сама собом нов живот, реображује и гаји; па и кад га изнесе ету на видело, непрестаје га гајити војом рођеном крви.

Поштована пријатељице! ви ћете сирно на ово одговорити, да је горњим рказивањем жене и њеног заиста викког одређења довољно наговештен њен делокруг, и да је све остало излишр, што нема свезе са срцем. Па ипак реба а и мора се покушати доказати, ена не само да треба да дође у сферу уха, него да је зато и способна.

Да знаду многи, како је управо нитаво и сујетно оно, што мушки под меном духа себи присвајају, ко зна, да би и онда тако јако наглашавали разику међу човеком и женом. Човек се ли тим, да је са својим духом зашао стину, да је у његовој фантазији поикла лепота вештине, да је он нанио оруђе за индустрију, да је само државе уредио. С подсмехом довикује век жени, која оће главу да подигне: мном је пет хиљада година истраивања, пријањања око вештине, рада уређивања државног. Историју људства сам створио. Па шта оћеш ти жено с овим, али што је твоје, да сравниш, што би било једнако с оним, што је моје, ти, која тек провирујеш кроз прозоре твојих тамничних зидова? како да се ти усудиш самном се препирати, и порицати моје првенство у завлађивању, цивилизовању и унапређењу света?

Па ипак, сујетна је та хвала човековог духа са тим успесима, па ма да су а као што и јесу заиста велики. Мушки се дух поноси, да он истражује истину. Но, одма вам морам признати, да човеков дух није само истину добио за најлепше уздарје; он није само брао с дрвета познања него је још и змију заблуде одранио на својим грудима, која га је толико пута истерала из раја истине. Није само истина, него је и заблуда резултат човековог духа. Жене што само своје срце за савет питају, никад се не варају. Срце се никад не вара, нити може само себе завести. Када је Соломун имао да пресуди код две жене, које су рекле, да свака има једнако право на дете, што га пред-а-њ донеше, глас срца је непогрешно одлучио чије је дете. Мудри владалац окануо се форума ладног мушког разума и обратио се на материно срце препуно љубави, и процес би свршен.

Човек се гордељиво издаје за творца историје своје; па преврнимо који лист у њојзи. Разгледајући по њојзи, много нас пута мора да обузме румен стида, јер је човек толико пута злоупотребио своје право! Људи устају па људе, народ један диже се на други, да га смлави; трећи опет скупља своје победне знаке по развалинама, под којима леже сарањени његови суседи. Тако звана историја света с једне стране узевши, ништа друго није, до неки непрекидан процес уништавања народа, дизања нових престола на развалинама старих, доkивање нових окова уза старе. Или један се народ диже против свога владаоца; партајски и грађански ратови уништују цветуће благо-

стање, обарају негда моћне државе, кад се разбукти беснило мржње народне и сталежне, или распламти жеља за владањем и новцем. Последице таких прилика куже читаве векове својим неугодним задахом. Или, ето ти свећеника кога, што обожавајући бога, мисли да је он бог, те се у зао час шали са својим громовним стрелама; и чим се појави гдегод, па било то на Гангесу, или жутој реци, на Нилу или на Тиберу, одма облаци сујеверија и фанатизма помрачују свет.

Из тих облака, што их по свима крајевима света доведоше заблуда и запос мушких врховних свећеника, из тих пада ужасна туча читаве стотине па и хиљаде година. Овде гоне један народ зато, што се другоме богу клања, тамо уздише парија под бичем владајућег брамина; грчки Олимп на гомиле бије последника хришћанске религије и гони их у живи гроб катакомба. Но крст не остаде дужан; он је оборио орла с капитола и с ватром и мачем запроповеда своју владу над светом. Азија се подиже; јака бујица народа навали из ње, те се уз ратан усклик: „Алах ил Алах“ разли по континенту. Полумесец засија на место крста у Јерусалиму; но на један мах сијну крст необичним сјајем и хришћанска Јевропа светила се мухамеданству кроз више векова на самом гробу спаситељевом. На ново се подиже полумесец; његови рогови засијаше од Восфора до херкулових стубова, док напокон не би сузбијен на један закутак источне Јевропе. Но мало за тим свадише се између себе хришћанска браћа; стотинама година лије се људска крв у разним биткама по Немачкој, Француској, Шведској и Инглеској, јер сваки за себе држаше, да је он једини притежалац праве хришћанске вере. У име божије пуше се згаришта, затвореници јауку, творачки дух оплакује своје пролеће у мрачним тамницама. О моја пријатељице! Та наша тако горда историја пуна је и препуна разних епизода, због којих се човек стидети мора, епизода, када је владала заблуда место истине, а место сазнања крвави запос. Многи сравњују историју људства са шареним ћилимом, у који је уплео сваки народ своје конце, а сваки велики дух (жени) своје неувеле и вазда мирисне руже. Но кад-и-кад или управо често нас обузме мисао као да је досадања историја људства шарена тигрова кожа, окаљана крвљу, попрашена заносом; време пак што све изједначује, пушта, да из крви процвета ружа а праху даје племенит сјај.

(Свршиће се.)

Листак.

ШАЛА И ЗАБАВА.

Б У М.

СОЛДАЧКА ХУМОРЕСКА.

I.

ДВОЈЕ СУ СЕ МЛАДИ ВОЛЕЛИ.

Вече је; месеца нема, а најпосле и не мора он свој нос свуда имати! Лето је; ми се налазимо у врту.

У овом се врту шета хусарски лаћман Жарко Жарковић.

Он није сам.

Шњиме је и млада, лепа Дафина Прапорић; тако се звала, Прапорић.

Лаћману Жарку беше за руком пошло, те је освојио њезино невино срдашце... истина, не су се још једно другом изјавили, ал' он беше сигуран својој ствари.

Он беше њезина прва љубав, а она његова тринајста или четрнајста. Не!... ипак беше и она њему прва љубав.

До сад није ни једно девојче тако о-

божавао, као Дафину Прапорић; пак кад би му случајно на ум пало: да је ипак можда не ће моћи добити за жену, а он је онда себе у „перспективи“ гледао, како ће морати свом бедном животу револвером крај учинити. Дал' би збиља и учинио, то вам не могу за цело рећи; јер се њњим врло површно познајем. Ал' у овом часу, уверен сам, беше му то са свим озбиљна мисао. Некад се просто клео, а ни сам није веровао у своју заклетву!

Дафинин отац није спадао у ред сиромашних људи. Напротив! Имао је лепу кућу на пијаци у вароши, салаш од двеста ланаца и леп виноград преко у Срему; држао је кочију и коње. Сваке године обичаваше са својом ћерком јединицом Дафином мало „по свету“ путовати. Из свега се тога дало закључити, да ће Дафина кад тад леп мираз добити. Кад тад?... скорим надао се лаћман Жарковић. Њему би требало новаца. А који лаћман, па још хусарски, не би могао поднети повећу свотицу? Али, да је Дафина Прапорић била и убога као њен нико, он би је тек онда радо и весело узео за жену.

А закон о кауцији?...

Отац лаћмана Жарковића рекао је свом сину: „Је с' чуо, деране, за твоју ће „карјеру“ најпрепоручителније бити, ако избијеш себи из главе женскиње. Ал' ако те најпосле и улови која, те ју мораш узети, а ти дођи само мени.... дванајест хиљада ваљда ће се још наћи. Ал' те молим, да ми не правиш á conto тога дугова!“

Увек је пријатна ствар, кад човек има коју крајцару. Стари је Прапорић већма волео такове људе, него ли онакове који не мају нигде ништа. И сви смо такови! Да је хтела лепа Дафина да пође за каквог сиромашног лаћмана, не знам како би је стари Прапорић гледао. Ал' свакако би је много муке и преклињања, а можда и суза стало. У овом случају беше све као наручено.

До сад је старац само нагађао, да се лаћман Жарко и његова Дафина волу.

Дакле... лаћман и младо девојче шетаху се по мирисавој и хладовитој башти на салашу, који је око два сахата од вароши удаљен био, а шта су међу собом говорили, то бијаше скоро — ништа. Већином су ћутали. Права је љубав нема, јако штука, вели не знам који научењак.

Славуј, који мнијаше да су двоје заљубљени, поче на зеленој гранчици прислушкивати, не би ли од њих какве слатке речи научио, да их после својим дивним гласом веселом свету пева; јер све што пева и прижељкује, то су слатке речи љубавника! Славуј овај, велим, љутио се страшно на њих двоје, јер не могаше ни једне паметне речи чути, те оде да — спава!

А кад су се доста нашетали и кад лаћман Жарко хтеде да одпрати своју љубљену Дафину натраг у кућу, премда им обојима врло тешко паде, да прекину ово сретно самовање и да сепред страним светом чине, као да није ништа у ствари, тада је лаћман Жарко први пут... пољуби!

Јест, он ју је пољубио!

И док је она још од овог првог пољупца усхићена била, рече јој: „Дафино! ја ти сад кажем ти. Ти ћеш бити моја жена. Сутра ћу после подне опет овамо доћи и тебе испросити.“

Она не рече ни речи. Бар сад не рече ништа. После, кад се лаћман Жарко праштао, да се врати у варош, она му пружи своју дрхћућу ручицу и лаћман би се за главу опкладио, да је сасвим јасно разумео ове две речи: „Дођи зацело!“

На то је побегла од њега...

(Наставиће се).

ВОДЕНИЧАРИ.

Била два воденичара у својој воденици. Наједанпут се поче воденица давити. Један се воденичар устумара тамо амо по воденици и стаде викати у помоћ; други пак седи па једе на тенане паприкаша.

„Та какво те јело снашло!“ повиче онај први, „зар не видиш да ћемо да се удавимо!“

„Па баш за то — одговори други флегматично — нећу да пијем воде наштесрца!

ВЕЦБАЊЕ.

Берне је био и на самртној постељи досетљив. Онога дана кад ће умрети, рекне му његов лекар изјутра: „Ви данас теже кашљете него јуче.“ — То ми је чудо — одговори Берне — а целу сам се ноћ вецбао!“

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ БР. 1.

Загонетку ову решила су још и ова г. г.: Гавра Пециковић у Сиску, Владимир Георгијевић у Загребу, Коста Јанковић учитељ у Шиду, х и у, у Београду, Манојло Летица гимн. у Карловцима, К. И. и М. Ј. у Прагу, Радивој Вукадиновић реалац у Земуну, госпођице Марија В. Поповићева у Мошорину и Милица и Јулка учитељице у Сентомашу.

СИТНИЦЕ.

(Шта је то торпедо?) Турска дунавска флотила страда од Руса. Једног монитора турског отправи под воду потпоручик руски Сомујло а ових дана разбише опет једног Дубошов и Шестаков, два руска морнарска официра и то једним торпедом. Руси су у опште спремни да торпедима руше турске бродове па дела да видимо шта је то тај торпедо? — Американац Фултон, који је пронашао пароброд, био је уједно и први, који је удесио справу, којом се могу рушити сви бродови и даде јој име торпедо по оној риби Raja torpedo, која има у телу своме живу електричну батерију, те њом напада на плен и брани се од туђег нападаја. Према томе су удесили двојаке торпеде, офензивне, за нападај и дефензивне, за обрану. Дефензивни торпеди су всома прости. Успеш десет кила барута у стакло, на тај барут положиш неки судић у коме је нешто шећера са клоркиселим калиом и стакло зачепиш запушачем од тресета. Запушач је пробушен и кроза њ се провуче мала стаклена цев. Ту цев напуниш сумпорном киселином и то тако да сумпорна киселина само онда може ћи на шећер и клоркисели кали кад се пребије. То зачепљено стакло метнеш у мали дрвени сандучић, који је горе отворен да стаклена цев провири из њега — и спустиш га у воду. Кад брод наиђе на сандучић и пребије цев, онда сумпорна киселина капље на шећер са клоркиселим калиом, овај се запали а шећер још потпомогне ватру. Сад се ватра наравно разлије и на барут и то све у једној секунди, барут плане, груне у дно или у бок брода и овај — тоне у воду. Таки се торпеди праве и у већој мери и пале се с обале електричном струјом у оном тренутку кад брод прелази преко торпеда. Ови су згоднији, јер се могу удешавати према бродовима, дочим од оног обичног торпеда страда сваки брод само ако га додирне. Офензивни торпеди, за нападај лете непријатељским бродовима на сусрет. У неких је конструкција врло умна. Неки торпеди плове сами у одређеном правцу као каква риба, облик им је као два шешира са главе шећера кад их саставиш. Сапред и састраг врх а у среди широко. Цела је справа од гвожђа и изнутра је муниција, а осим тога и стиснут ваздух. Кад се одгурне овакав рибљи торпедо онда шиче згуснут ваздух кроз једну рупу напоље и тера неки мали точак а овај опет торпеда напред. Мали крман удешава торпеда у правцу. На том путу забоде се торпедо у страну, броду, од потреса пукне муниција и брод пропада у невидиш. У новије се доба употребљује место ваздуха згуснута угљена киселина, јер се ова киселина згусне у неку тврду масу као снег, па дуже тера точак, те такав торпедо трчи на 400 корака кад се отпусти. — Али има и простијих офензивних торпеда који се мало разликују од дефензивних. Оваке употребљују Руси. Потпоручици Дубошов и Шестаков довезоше у мраку на дерегљи неколико таких торпеда с „тампираним циндерима“ и спустише их крај турског брода. Ти су „циндери“ тако удешени да гору доникле док ватра не захвати мунициију. Таман се дерегља одмакла колико треба, а турски брод оде с ћелавим Мујама под воду. Али имаде још и таких торпеда, којима се напада а да непријатељ и не примети. Имаде чамаца који плово испод воде па носе торпеде под непријатељски брод, па онда имаде парних чамаца, који се једва виде из воде па им је врх удешен као торпедо. Ти натрче на брод са својим пуним врхом, врх се забоде у брод, чамац се одмакне натраг и маса експлодује.

Ето то је торпедо, једно од модерних оружја којим се војује по води у 19-ом веку све за „слободу и народ.“ — —ан—

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 23. У НОВОМЕ САДУ 5. ЈУНА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

ЧИНИ.

ОД ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.

(Свршетак).

Скликташе се некрштене....
Гај одјекну; хука, кикот,
Па то јато к'о зграну̂то
Лети хрáсту.... Замукнуше....
Занемише некрштене
Само гледе — ко то греде
С гране грани поврх храста —
Те се врху пење.
То бејаше сиротица
Што санана ходи:
Врачара јој учинила
Натурила чини!
У кичици у врх храста
Стаде.... срце жудно!
Обазре се на све стране
Па се доле спусти.
А русаљке око храста
Једва дочекаше:
Узеше је сиротицу
Те је уморише.
Дуго, дуго дивише се
Њезиној лепоти....
Трећи петли запеваше —
Све прсну у воду....
Запевала шева мала
К небу се уздиже;
Закукала кукавица
На храст долетила;
Запевао славуј песму —
Месец за гај зађе.
Иза горе зора зори,
Ратар већ попева.
Гај се црни преко воде,
Где се Леси бише;
Заплавише с' изнад Дњепра
Могиле високе.
По дубрави ветрић пири
Те трепери лишће.
Испод храста мома спава
Крај друма широка;
Тврдо спава — те не чује
Кукавицу тужну;
Ни да дише не види се —
Слатко је заспала....

*

У тај часак из дубраве
Козак изјездио
На вранчићу уморноме
Те му једва језди.
„Сустао си, вран коњицу!
„Сад ћемо починут....
Сад ће двори — сад ће драга
Отворити врата....
Ко зна.... биће отворила
Већ другом драгану....
Хитај, вранче, добро моје,
Похитај, појезди!...“
Уморан је коњиц врани
Граби, ал' — посрће....
Око срца козакова

Вије с' гуја љута.
„Ето храста гранатога....
„Она!... Боже драги,
„Гле, заспала чекајућ ме,
„Моја голубица!...."
Сјаха вранца пријеђе к моми:
„Јаој мени тужном!..."
Па је буди, па је љуби...
Ал све заман, заман!
„Ох, рашта нас раставише,
„Јади моји љути?!".
Заплака се млађан Козак
Покрај драге паде.
Жетелице пошле жети
Припевају песме гредом:
Како мати сина прати,
А Татар се ноћу бије.
Док под храстом упазише
Зауздана коња врана,
А крај коња драгих двоје:
Млађан Козак и девојка.
Враголасти жетеоци
Из шале се прикрадоше —
Шта да виде!.... Преминули....
Врнуше се невесели...
Скупише се другарице
Сузице утиру;
Скупише се момци млади
Гробак ископаше;
Иду попе с барјацима,
Зазвонише звона.
Сахранише двоје драгих
Једно крај другога.
Подигоше украј друма
Две могиле тужне....
Нема нико да упита:
Рашта преминуше?
Усадише над Козаком
Јавор и дафину,
А девојци више главе
Чемер и калину.
Долеће им кукавица
Те над њима кука;
Долеће им славуј мали
Те им песму поје.
Пева славуј, песму вије
Док месец изиђе
Док изиђу да се греју
Из Дњепра русаљке. *)

Г—ћ.

ПЕТНАЈСТ ВРУЋИХ.

ПРИПОВЕТКА.

(Наставак.)

Сунце је већ у велико одскочило и велико звоно на српској цркви позиваше побожни народ на службу божију. А народ као договорен поврвио са свију страна, све у крутим гуњцима с плавом огрлицом и црвеним новим обојцима. Ама му се познаје, да је био 20 година солдат, тако ти је све на њему по староме форшрифту.

То ти је баш побожан свет! — помислићеш — како драговољно сљеди позиву великога звона. Но за часак, па видиш, како тај исти свет иде, иде и цркву оставља за леђи.

Шта је то? — То је то, што госп. капетан држи у 10 сахати „Früh-Rapport" и „Befehl," те се побожни свет тако многобројно одазива гласу великога звона. И док се издаду заповести од регименте, батаљона и компаније, таман стигне побожни свет

*) О русаљкама верују Русини ово: Кад умре женско дете некрштено — постаје русаљка и оде у воду, у Дњепар. У глухо доба изиђу русаљке из воде, те се „греју" према месечини и траже своју мајку. Ако подесе кога момка, замаше га и голицају га, док га не уморе. Русаљке излазе голе; коса им је дуга веома и расплетена. Пр.

да прими навору, или у најбољем случају „благословеније господње."

Ђхе, шта ћемо, тако изискују државни интереси! —

Недељно пре подне је код Срба, старачко, а после подне је омладинско. Што је у селу старијега — то је пре подне на стражи при заповести; а што је младежи — то је после подне пред биртом у колу.

И данас је тако.

Пред „ћурковим" биртом се нанизало коло шире него у копине суваче, а милина ти је погледати како сваки по своме осећању и вештини игра, и ипак сви заједно играју, те се из тих појединости складна целина ствара.

О, па ко ће их све редом да опише!?

Та сви су дични, та сви су красни, та за бога — наше је, па шта хоћете још више!?

Већ се треће коло игра, а Милка увек украј Ивана. Па да човек не рекне!... Ал ко ће их знати!...

Па ће Иван од милине да закликће:

Аој цуро, злато моје,
Пусти руку око паса;
Па поиграј, златно лане,
Узећу те после Спаса!

Тек што је Иван то изговорио, кад му иза леђа милкин бата увати играчицу за руку и растави је од њега.

Коло се прекиде.

Момци се сви ускомешаше. Све је упрло очи у Ивана, а он стоји као окамењен, па пребледив као крпа, а већ у другом тренутку, јурну му крв у образе, да се разбукташе.

— Шта је то, бато? — запита Иван, именом како су га сви звали.

Бата га само поругљиво погледи, па се окрене и рече Милци:

— Хајде кући, имаш посла! — и пођу.

— То је срамота, браћо! — викне један момак, и за тили часак створи се код Јове па га удари песницом, да се старац занесе. И остали момци сада нахрнуше на-њ.

— Немојте, браћо, немојте! — викне Иван и прискочи Јови, придржи га да не падне и одбрани га својим грудма од навале момака.

— Та пусти да му покажем; кога ће он да срамоти — викаше иванов побра.

— Немојте браћо — понови Иван, — он је мене највише увредио. Стар је човек, немојте — а при том је отискивао момке на страну, те пропусти онемелог Јову, који са Милком оде кући.

То се све тако брзо свршило, да си изгубио сироту Милку из вида, како се чисто окаменила од стида и срама. И једва си могао да смотриш јовину забуну, што је тако безсмислено поступио, те је на његову срамоту, морао да прими заштиту сина свога крвника.

Ваља знати, да је то највеће понижење за момка и за целу његову дружину, кад му ко из кола девојку играчицу отргне. Као да би му ногу подметнуо. И то се никоме не прашта.

За то се момци тако устремише на Јову, и само се ивановој доброти има приписати, што је и тако олако прошао, — иначе зло по њега.

Више се није ни играло.

Међу момцима се чуло неко зловољно гунђање. Иван обореном главом оде кући, као и остали.

Јова је добио гостију, а дошли су да му виде ћерку, па ако се погоде, да одма вежу пешкире коњма на оглавке.

Сирома Јова, како је због тога награбусио код кола, ступи са свим

збуњен у собу и једва се усили, да каже ћери:

— Дедер, ћерко, наспи гостима, да пијемо у здравље — говорио је таруħи зној с лица, који му је крупним капљама цурио низ образе.

Бата-Јова је био сада тако сметен и расејан, да га нису могли поњати, те се гости брзо дигоше, незнајући скоро ни зашто су дошли, јер Јова није умео ни да поведе ни да прихвати навијања гостију о удадби и женидби.

— С богом!... Сретан пут... Дођите други пут! — викао је бата за гостима, као кроз неко бунило, па се онда врати у собу, седне на банак, те се дубоко, дубоко замисли. Он је ћутао као заливен, а Милка је тако исто ћутећки тумарала по целој кући, као да нешто тражи, али сваки час заборави шта тражи.

Међу тим се село разлегало, како је бата накаљао, те је то брзо дошло и до чича стевини ушију, који је све подскакивао од радости, премда му баш није највећма годило, што се и с његовим сином додесило; али кад помислим, да је баш бата страдао — чини му се, као да ће слађе вечерати.

Полагано па се и тај злокобни дан заче докончавати.

Сунце је већ зашло за Авалу, па је својим зрацима позлаћивало иначе мрачне развалине на њојзи.

Сељани се у ово доба скупе пред чију кућу, па диваницу; момци се загрле па шором шећу, певајући, да се све ори. Цура чека на узвртница свога драгана, и ућуткује рундова, када драгог кроз помрчину позна.

Бата Јова легао полеђушке на кревет, запалио лулу, пуши и пиљи у гредице, а рекао би, да га и нема, тако ти је нем.

Ал на врати злато, дочекало злато. Иван и Милка.

Има већ скоро по сахата како ту стоје, а нису две у накрст проговорили, као да једно од другога нешто таји.

Али полагано, полагано па се уплеше у тихи разговор, изказаше једно другом шта му на срцу лежи, изјадаше се и утешише се, па онда почеше опет слатке зборе, као и до сада.

Али чича Стева нема мира.

Мислио је он још да натре нос своме милом комшији, па је скупио неколико момака и подговорио их, да прођу поред батине куће и да му певају Ивана и Милку.

На селу је то што обично, да кога спевају.

Момци то једва дочекају и тако су кивни сад на бату, па се одма загрле и почну:

Ђикај траво детелино
Да ураниш вранца:
Кад се вози Иван с Милком
Да игра шаранца.

Бата чује, па се премеће по кревету. За час ђипи, па у мраку падне преко клупе. Али зато још неразклопи стиснуте вилице. Само хода по соби па кроз зубе пљуцка.

Момци шором још једнаку певају.

Бата Јови догорело. Ћупи иза запећка неку суву палицу, па појури као бесан на поље.

— Ха, скотови... све ћу вас поматити!...

Кад, ал код врата у авлији стоји Иван а у загрљају му његово рођено чедо.

Као да га је змија ујела, тако цикну, па потегне штапом и удари Ивана по рамени, да се палица одма на двоје пребила. Ал то Јови не беше доста, већ шћаше да га шакама угњави, те се сад ухвати са Иваном

у коштац. Са сокака се чуо грохот чича-стевиног смеја; ал кад се њи двоје изгураше на сокак, и кад виде Стева, да му Јова сина гњави, стаде се и он дерати:

— Да удри га, сине, ди лека нема!

Али Иван то не шћаше, него је хтео само да се отресе беде; но кад види да неможе друкчије, а он Јову отисне од себе, који посрне натрашке, падне и окрвави главу о једну цигљу.

Са тим се борба прекиде.

Чича-Стева грди од прека, а бата се стењући дигне и одвуче унутра. Али момци опет пролажаху певајући Јовину горку песму; док и њих скоро свануће не умири. (Свршиће се.)

ПЕЦИ, ЛАЗАРУ И БОГДАНУ.

(СОНЕТ).

Надвира се отуд облак густи,
Са беснећи азијатски вали,
Па у Дугу оће да провали;
Што дочепа све ће де опусти.

Те пре зоре и белога дана,
Поранио па у Дугу сађе;
Ал га онде баш и чудо снађе,
Од Лазара, Пеке и Богдана.

Само видиш како муња сену, —
Ударио облак баш о стену, —
— Распршта се о чврстину њену.

Сад и тице певају из луга:
Стара Дуга Муктарева руга,
У сред Дуге светле сва три друга.

Г. Важаловић.

ВЕЗИЉА.

НОВЕЛА ПАВЛА ХАЈЗА.

(Наставак).

Но ко би био у стању описати збиља дивни и свечани призор, кад је Атилијо са пратњом у варош ујахао, на коњу жераву, у простом оделу, са оклопом од фина челика; мач му је висио о бедрима. Главу му је красила кудрава смеђа коса, брада тек што му је ницати почела, а на левој страни врата, црвенила се биљега од ране. Па ма да се чинило, да са свим поуздано и сигурно држи узде у рукама, ипак се приметила на лицу му још лахка бледоћа, коју је само час по заменуло руменило; кад је, осврћући се на све стране, приметио седе главе, које се пред њим са поштовањем клањаху; или матере, које своју децу у вис дизаху, да би боље видили спасиоца вароши. Но што је цело највише улепшавало, било је цвеће, које је из свих прозора, са свих кровова небројено на јунака падало, тако, да се он за час скоро губио, као под каквим разнобојним велом, а његов жерав, који је у битци на другчије стреле навикнут био, махао је ушима и свом главом, па је у радосно клицање и звон звона мешао своје гласно хрзање.

Кад се тако дошло до варошке куће, сиђе Атилијо с коња, па полети на степене, да на колена падне пред својим ујаком, да прими из његове руке заставу и да пољуби ту руку,

[illegible] зав [illegible]
[illegible] ви̂ [illegible]
[illegible] др [illegible]
[illegible] има [illegible]
[illegible] ао [illegible]
[illegible] ут [illegible]
[illegible] ави [illegible]
[illegible] ећ [illegible]
[illegible] га [illegible]

[illegible] је
[illegible] мирове

пољане диже, како сребром посипа таласе реке Ротениге, па у место бурне ларме из вароши, која се све већма стишаваше, поче славуј, који је имао гњездо у џбуну, под њеним прозором, тако дивно да прижељкује, да саморано, лепој девојци у слушању сузе на очи пођоше. Тако јој нешто постаде уско и загушљиво у њеној соби, да је устала, свећу угасила, и загаситу мараму преко лаке кућне хаљине пребацила. Тако се сишла низ уске степене, отворила врата од куће, па изашла на улицу, на којој није било света, да се мало прође по ноћној ладовини. У мислима је заборавила, да мараму преко главе метне, те би ју тако свако, који би поред ње прошао, одмах морао познати. Па као да је суђено било, да јој баш онај на сусрет дође, око кога су се њене мисли цео дан врзле.

Атилијо наиме, давно већ сит свију части и од силне халабуке при свечаности уморен, изговарајући се на своју рану, отишао је био са банкета, да у самоћи и незнан потражи стара места, где се још дететом играо. Више га је још гонило љубопитство, да ли неће наићи опет на оне очи, којих поглед још му у срцу гораше. Он је дознао био од једног грађана, да је она бела лепотица уједно вештакиња, која је заставу извезла, па је намислио био, да ју сутра-дан под изликом, да јој захвали, у њеној кући походи. А сад баш, кад је брижно мислио на све, што се догодило и што ће се још догодити, изађе пред-а-њ полузастрта слика, као да га је она ишчекивала. Обоје, кад тако једно пред друго искрснуше, не знадоше ни речце прословити. Атилијо се први осмели. „Ја вас познајем мадоно, рече он, наклонивши се учтиво.“ „Ви сте Ђана ла бјонда.“ — „А и ја вас познајем, Атилијо Буонфиљи,“ одговори Бела. „Ко у Тревизу да вас не познаје.“ — За тим умукнуше, па обоје употребише ћутање на то, да једно друго из близа као нигда досада по вољи гледају и Атилију се учини, е њена лепота сјаји хиљаду пута дивније, него кад ју је први пут видио, а њој се учини, е његове очи на њу много друкче погледају сад, него јутрос, кад ју је из далека приметио био. „Опростите мадоно,“ поче младић, „што овде на улици пред вас ноћу као разбојник излазим. Мислио сам био, да вас сутра у вашој кући потражим, те да вам захвалим за труд и дивну вештину, са којом сте моју заставу извезли. Ако ми нећете замерити, допустите, да вас до куће одпратим, јер сте сами. Заиста радовао би се, кад би за вас шта учинити могао, чиме би вам доказао, како сам вам одан.“ — Бела му на то одговори: „мој стан је шест корачаји удаљен одавде и сувише скроман, а да би вас позвати могла да у-њ уђете.“ — „Немојте тако говорити,“ рече Атилијо, „шта више, да сте ви кнегиња, па да од вас имам какву милост да просим, била би за ме највећа милост, кад би ми допустили, да к вами дођем и да се који часак код вас одморим, јер заиста, већ сам уморан од силног лутања, а и чаша воде не би за мене згорег била. — На то му одговори Бела, додуше не без оклевања и стида: „Ко би бакињонском победиоцу на дан, кад свечано улази у ослобођену варош, одрекао чашу воде, коју он тако учтиво моли. Уђите, сињор Атилијо, моја кућа и све, што је у њој, стоји вам на услузи.“ — Она отвори малу капију, пусти га да уђе, па пошто је изнутра забравила, јер на свечане дане много бекрија по сокаку лута, уведе

свог госта, ухвативши га нежно за руку, за собом, нуз сасвим мрачне степене, тако, да је он чисто обневидио, кад је она горе отворила врата што у њену собу воде, и кад је светла, бледа месечина пред њим засинула. „Седите за који час,“ рече она, „док вам воде донесем. Или можда би били задовољни са пехаром не баш добра вина, што га ми пијемо.“ — Атилијо, коме је срце силно куцало, дрмаше само ћутећки главом, па приђе к столици код прозора, на којој је лежао њен вез, посматрајући исти, као да га снимити хтеде. Она га остави сама, па оде у кујну, где је дојиља у дубоком сну лежала на покривачу, што га је преко каменитог патоса прострла била. „Еј дојо“, рече она полугласно, „да знаш ко је дошао“! За тим напунивши пехар из великог бокала поред огњишта, застане, притисне обе ладне руке на вреле образе, па завапи: „света мајко божја, сачувај ми срце од жеља, које се неће нигда испунити моћи.“ — На то се охрабри, па пошто је још парче леба метнула на тањир, однесе и то и пехар у собу к Атилију, који је међу тим сео на столицу, па на отворену пољану гледао. „Чисто ме је срамота“, рече она, „да вам доносим заробљеничку рану, воде и леба. Али ако вам је по вољи, пружите само руку кроз прозор; ту доле стоји стара смоква, а њен врх пун слатка плода допире до горе.“ — „Ђано“, одговори младић, узевши јој пехар из руке, „никад не би зажелио другог напитка, кад би до веки смео остати ваш заробљеник.“ — А она усиливши се да се насмеје, рече: „скоро би вам тада дуго време било, а напољу у свету чека вас хиљадама забаве, среће и части, уз младу вашу госпу.“ — „На што ме подсећаваш?“ повиче он, а чело му се намршти. „Знај, да је оно заручење за ме страшније, него пакo. Док сам још изнурен био од грозница, које ми рана проузрочи, па док скоро сам за се нисам знао, допустио сам, да ме ухвате у ту проклету мрежу, у којој се сад праћакам, као ухваћена риба на врелој обали. Авај младе моје године! Зашто ми се тек сад очи отворише, кад је већ касно? Зашто сам сад тек научио, да себе познам, пошто сам се већ продао! — За тим скочи са столице па поче по соби у наоколо корачати, не друкче, него као пантер у гвозденом кавезу. — А Бела, која се са његовог признања јако зачудила била, ипак као да се чинила невешта, па је рекла: „ја се чудим, сињор Атилијо. Зар није ваша невеста млада и лепа, зар нема све врлине на себи, да ви то као неко проклетство сматрате, да њу за жену узмете? — „Па да је анђео с неба!“ ускликне он, па наједаред пред њом застаде, „цветак овај, што га ти у руци држиш, био би за ме драгоценији поклон, него она целцата, са свим њеним даровима и врлинама. Ој, зашто си ме тако очарала, Ђано. Ко никад сунца није видио, тај може у тами живити и задовољити се. Али одкако је јутрос моје око са твојим сукобило се, само то знам, да је једна једина женскиња на свету, за чију би љубав и милост све учинио, за коју бих и живот на коцку метнуо, а та женскиња си ти бела Ђано, па сад бих се радовао, кад би ме вечна ноћ прогутала, уместо да по тами лутам, да се вратим, па да јадан и невољан о свом сунцу сневам.“

(Наставиће се).

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

ПРИБЕЛЕЖИО П. Ј. М.

XII.

Мусић Стефан и Грчић Манојло.

Лов ловио Мусићу Стефане
Око двора Грчића Манојла;
Он не лови, да ловак улови,
Већ да види сеју манојлову.
Лов ловио за два бела дана,
И не види сеје манојлове.
А кад трећи на заоду сунцу,
А он виде сеју манојлову,
Ди се шета по зеленој башти,
Руком маше, карамфил мирише.
За њом иде Кумрија робиња,
Ибрик носи, па цвеће залива.
Приближи се Мусићу Стефане,
Па беседи сеји манојловој:
„Дај, девојко, стручак маслеђина.“
Она ћути, ништа не беседи.
Опет вели Мусићу Стефане:
„Дај, девојко, жив ти братац био!“
Она ћути, ништа не беседи;
Ал беседи Кумрија робиња:
„Та даћу га за брацино здравље,
„Макар знала изгубити главу.“
Па узабра стручак маслеђина,
Те га даде Мусићу Стефану. —
Сретоше се на друму царевом
Мусић Стефан и Грчић Манојло.
Пита Грчић Мусића Стефана:
„Од куд тебе стручак муслеђина?
„Тога цвећа ни у цара нема,
„Нег у мене и у моје сеје.“
Ал беседи Мусићу Стефане:
„Прођох, брате, поред твоје баште,
„И заисках од твоје сестрице:
„Дад', девојко, стручак муслеђина!
„Она ћути, ништа не беседи,
„Дај, девојко, жив ти братац био!
„Она ћути, ништа не беседи,
„Ал беседи Кумрија робиња:
„Та даћу га за брацино здравље,
„Макар знала изгубити главу.
„Па ми даде стручак муслеђина.“
Оде Грчић своме белом двору.
Пријђе љуба, да коња превати.
Ал беседи Грчићу Манојло:
„Камо сеја, да коња превати?“ —
„Данас ти се сеја уморила,
„Давајући делијама цвеће.“
Скочи с коња Грчићу Манојло,
Како скочи до љубе доскочи,
Удари је руком по образу;
На руци му девет прстенова,
Учини јој девет грдних рана,
Потече јој девет млази крви.
Кад то виде сеја манојлова,
Она цикну, као љута гуја:
„Зашто, брате, да од бога нађеш?“ —
„А, не вришти, моја мила сејо,
„То је твоју искупило главу.“

О ГЛАДИ.

Из физиологије дра Кодила извадио Милан Јовановић.

Глад је једна од најблагодетнијих, но у исто време и најстрашнијих охота, којима је човек надан. Из глади проистиче свако прегнуће на рад, прегнуће на напредак и узвишена дела. Куда се год окренемо, свуда видимо, да је глад први и главни покретач свега напрезања људског. Глад је заиста то, што мирне и поштене људе у бојне редове ставља, што путове кроз горе и планине просеца, што преко река мостове подиже и целу земљу гвозденим шинама опасује, зближујући место месту а земљу земљи. Глад је невидими настојник при подизању палата, тамница и колеба; глад седи за разбојем и тка тајанственом силом чудне произ-

воде памука и свиле; глад ради код огњишта и на плугу, подстичући урођену немарљивост људску на прилежање и неуморниу делателност.

Кад би хране било у изобиљу, и кад би је сваки себи лако набавити могао, био би крај сваком напретку и свему усавршавању људском. Сво наше напредовање, сво тежење за нечим вишим, проистиче само из наших нижих потреба. Само потреба хране пригне човека на рад, којим се толико уздиже, но од кога се уклони чим само узмогне.

То је тако не само код радничког сталежа људи, но и код свију осталих сталежа ма и у мањој мери. Јер труди ли се човек да стече новаца, ради тиме, да набави не само потребне но и сувишне хране, за коју би рад других људи купити могао.

Као што је глад благодетна, тако је у исто време и страшна. Овлада ли код кога и не утоли се, разбукти се у пламен, који прождире у човеку све што му је најузвишеније. Као што гони глад на поштен рад, гони такође и на зла дела. Као зли демон, шапуће она на узбуркано уво очајничке намере, и доводи несретнике у лудило, да се без сваког стида, без сваког милосрђа и поштовања пуштају у дела, која се само с грозом причати могу. Глад тлачи у човеку и оно, што је у њему људскога, и чини, да у њему зверска страна преовлађује. Распламћеном том охотом не поштедише ни људи жене, ни жене своју рођену децу.

На шта је глад и какав је узрок и последица њена?

У неколико можемо сви рећи, да знамо, шта је то глад, али нема тога ко би нам је објаснити могао; наука барем до данас није још тако далеко дошла, да би нам то учинити могла.

Од првих пријатнијих утисака глади, па до последњег издисаја глађу умирућег, има безбројно много ступања. Први ступњи познати су и нама и у опште имућнијим људима. Ми знамо шта је то гладан бити, али даље ступње познаје само онај сиромах, кога је нарочита судба постигла.

Проговоримо понајпре о узроку глади.

Наше тело и у обште тело свакога живога створа јесте као зграда, која се непрестано руши и обнавља. Тело ради, а радом тим троши се, као што се горењем троше дрва у камину. Колико дрва, толико топлоте, а колико хране, толико животне делателности. Ми не можемо оком тренути, не можемо прстом мрднути или мисао имати, а да тим не утрошимо какав мали делић нашега тела. Ако се ватри, која на огњишту гори, час по час дрва не притурају, догореће; а ако се телу час по час не придаје нова храна, да би се надокнадило оно, што је потрошено, почне живот светлуцати, док се па послетку сасвим не угаси. Глад је то голицање, које нас подбада да притурамо.

Но ма да је потреба, да се надокнаде животом утрошени делови тела, први узрок глади, опет за то није то сама глад. Узрок осећају није још сам осећај. Дешава се, да храна оскудева, па опет за то нема осећаја глади. Колико пута они, који су с ума сишли, дуго време не узимљу у се хране, а не узимљу је с тога, што никакве глади не осећају. И нама је у неколико из искуства познато, како јачи какав душевни потрес, н. пр. жалост или радост, одагна не само сву глад, но чини, да се човеку сваки залогај јела огади, ма да се сат један пред тим желудац његов осетљиво за јело одзивао. Осим тога познато је, да се осећање глади узбија и пушењем дувана, уживањем опијума и свега онога, што никако за храну служити не може. С тога је дакле потреба хране први али не и најближи узрок глади.

Из тога назиремо, у чему се састоји то, што се глад, пошто је једном уто-

љена, опет по неком времену јавља, и то тим брже, што је потреба хране већа. Млада животиња тражи да једе чешће но одрасла, птица и сисар чешће него змија и риба. Змијски цар нахрани се у месецу дана једном, а чили зечић двадесет пута на дан ждере.

И топлота ваздуха причињава, да глад већа или мања буде. Зими се увећава глад код топлокрвних а умањује код хладнокрвних животиња. Већина од ових последњих престане са свим храну узимати, чим се мрзнути почне. И неке топлокрвне животиње, које у зиму спавају, владају се у томе као хладнокрвне. За време спавања не потребују никакве хране, јер скоро сав животни рад устављен је. Чим се мрзнути почне, варење код тих животиња са свим престане. Један научењак нахватао је гуштерова, и ове је у почетку зиме нахранио, а доцније једног по једног парао, и нашао је, да за сво то време, храна у гуштерима готово ни мало сварена није била. Неколико их је оставио до пролећа, но ти су тада из себе истурили све, што год им је преко зиме несварено у желудцу лежало.

Ако испитамо крв од глади умирућега, видићемо, да она у себи садржи исте материје као и крв здравога, само у другој размери. Крвних зрна је у крви гладнога много мање, али за то много више употребљених материја, материја солних, које би већ имале истурене бити. Могли бисмо рећи, да је то као сурвина рушеће се зграде. Сурвином том крв је препуњена, а правога градива, ћелијица, нестаје.

За колико човек без хране може издржати, не може се са тачношћу казати. Има примера, где без икакве хране ни шести дан не преживи, а било је случајева, где је и шест недеља издржати могао.

(Свршиће се).

ФИЛОЗОФСКА ПИСМА ЈЕДНОЈ ГОСПОЂИ.

Написао др. А. Силберштајн.

(Свршетак).

Дакле никако се неможе људима завидети, што, како они држе, имају монопол истине. Свака се истина појављује тек после дуге ноћи блудње и мрака; много је срце пукло из очајања, пре него што је наступило јутро. Па и истина није дата човеку у крило; и она се мора као и све друго стећи тешким радом. Већ има томе на хиљаде година, од како мушки дух ради на освојењу блаженог земљишта, што се извесност зове; увек је и непрестано држао човек, да је дошао до цељи, било под руковођењем пророка или мудраца, и сваки пут пуче му пред очима, кад угледа, да је мета још врло далеко, као што хаџија, који неба тражи, бадава пружа руке вечном плаветнилу, био на најдаљој ивици од хоризонта, или на врху највишег брега.

Истина дакле није поклон; она је плод, који ниче на њиви, што се мишљење зове; обделавање ове њиве јесте тешко и мора бити пажљиво и брижљиво; у близини њезиној пак често преотме мах коров блудње и много пута оће здраву клицу са свим и да угуши. Плуг, којим се њива мишљења обделава, зове се логика — ужасна реч за жене, као што се вели! хумус, црна плодна земља, на којој семе истине најрадије и најлепше клија, јесте искуство!

Молим за опроштење, уважена госпођо! Сад, на овом месту, морам вас позвати, да ваше љупко чело, на коме до-

сада почиваше само богиња веселости, да га намрштите. Ајде, промишљајте и ви! Је ли могуће, да у чаробној женској глави, у женском додуше лакшем, али зато нежније и финије сложеном мозгу — места нађу још и искуство и логика, та два основна елемента духа и философије?

Логика (у обичном говору значи упутство да се ваљано мисли) је нужно средство мишљењу, као што је језик нуждан говору. Логика је оно, што длете у руци кановиној, превлакало у руци паганинијевој. Мишљење је без логике немо, без живота и облика. Изван логике је сан, слутња, шарена и немирна фантазија, инстинкт и несвестност!

Преко срца вашег ви несвестно учествујете у истини; у вашем фином посматрачком чулу имате најбољег основа за искуство; још вам треба само логике, систематског мишљења, тога кључа науци и философији — пута, што води храму васионе — па само зар до ње да неможете доспети?

Ствар изгледа сићушна, па ипак се у тај закутак завлаче најјаче аргументације мушке, против душевне равноправности женске. Најгалантнији философ ће увек до тога доћи, да жене уза сва њина лепа својства и предности, имају и ту малену слабост, да их у расприкаквој никад неможемо о бољем поучити, да жене успркос најјачем резоновању и успркос, по нашем мнењу, најоснованијим доказима и против-наводима, ипак хоће да је њихова реч последња, да оне увек имају право. Дакле, жене по овоме није могуће уверити разлозима разума, у једну руку, да их није могуће научити резону и памети. Па и сам, иначе човек пун духа и без предрасуде, књижевник Л. Берне пише овако о женама: „Тешко је казати, шта је неугодније: усецати свећу или жене разлозима убеђивати; свака два минута мора се свећа изнова усецати, што се напослетку и досади, те је напослетку волије угасити него је усецати“.

Логика беше до сада повредљиво место у женских; то малено место довољно је било, па да се жени извије из руку скиптар науке и политике. Покушајте најпре с нама поћи успоритим путем логике! Награда не може лепша бити! Ако се спотакнете, лаким срцем заборавите на то! На томе су путу већ и највећи мушки духови падали, а можете бити уверени, да велика већина људи, није тим путем никад ни полазила. Логика није преимућство људи у опште, него тек неколицине људи. Логика сама, као систем, тек је лагано постајала. Омир није знао ни за какву граматику и синтаксу а још мање за какву писану логику. Четир стотине година после Омира, почеше у Атини премишљати о језику. Од онда проуја читав век, док најотвореније грчке главе — софисте, док женијални људи као Сократ, Плато и Аристотел не утврдише законе људског мишљења, и то назваше логиком. Аристотела, васпитача великог Александра, зову оцем логике и хвале га, да је он као какав други Александар али душевно, био освајач и светски владар мишљења. Али као што после Александра правог дођоше недостојни му наследници, државу растроише и у прах претворише, те од ње данас нема ни трага више — исто тако и после Аристотела наступише невредни му последници; али душевна држава Аристотелова постоји још и данас, и била је, јесте и биће заједничка школа богословима и правницима, језуитима и онима, што истину изопачују, као год и најваљанијим испитивачима њезиним.

Блудња и истина леже врло близу једно другом у мушком духу, тако, да и сам језуит потребује логике, „правоваљана мишљења“, да би своје противнике могао побити и својим речима и делима дати логичан сен истине, светлу љу-

ску за мрачну превару. Логика ће вам бити дакле не само путевођа у прављаном мишљењу; она ће изоштрити ваше душевно око, те да можете провидети, где је занос, тама и превара; она ће вам бити светао оштар мач, што ће без оклевања да расече сваку сплетку лажи и заблуде, ограничености срца и духа. На томе путу наићете на све велике људе, као Галилеја, Лесинга, Русоа и т. д. на томе путу наћете ви слободу. Та тек слободна мисао ослободила је народе, и све што је још у ропству, то ће слободна мисао ослободити. Јер закони мишљења, уважена госпођо, јесу уједно и закони васионе!

Немојте се устравити због успорита пута! Лако се њиме иде, само кад је стална одлука ту, и кад се одважно пође. А да он није ни за женску половину одвише нераван, то треба ви да докажете. А напослетку, та и сам Грк — оснивач логике, појмио ју је као нешто женско. Наиме, логика је вештина мишљења. А вештина је нешто женско, јер је у кући прва вештина свој зачетак светковала. Док је човек ишао да лови или да се бори, дотле је грчка жена седела код куће, ткала и прела. Ткати и прести беху прве домаће женске вештине. Жена има природну одрешитост у вештини, па зар да она није у стању ову пренети и на поље мишљења? Зар она да не може скупљање и свезивање, укрштавање и плетење, раскидање и ткање, ту вештачки сложену делатност, пренети и на мишљење.

Стало је дакле само до тога, да се докаже, да је мишљење вештина, а ја сам уверен, да урођена у жена наклоност к вештини, за кратко ће их време начинити правим вештакињама у мишљењу. Тада ће мушки бити брзо достигнути, па можда и престигнути, што ће зацело и бити. Многи људи „обичествују“ до душе пред женама хвалити се са својим научним образовањем, својом логиком, али мало је светлуцавих дијаманата — правих.

Превео **А. М. М.**

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

БУМ.

СОЛДАЧКА ХУМОРЕСКА.

II.

ПРИСНИ ПРИЈАТЕЉИ.

„Марко! Мааарко!“ продере се лаћман Жарковић, сутра дан после подне око три сахата из своје собе. Ал' нико му се не одазва.

На то скочи са дивана, на ком је по свакидашњем обичају мало одремао, отвори собња врата и продере се још већма у ходник: „Мааааркооо! Маааааркооо!... Гром и пакао, где се та лола опет завукао?“

Тако је још неких пет шест минута викао свог слугу Марка... ал' Марко као да је у земљу пропао. На то се појави и газда куће на ходнику, те замоли најучтивије господина лаћмана, да не виче тако јако, пошто га ватрени и љутити лаћман онако хусарски „убрише“ те настави свој пређашњи посао т. ј. викао је још већма свог Марка.

Наједанпут се појави на басамацима неко глупо лице. Лаћман мора да је одма познао власника овог глупог лица, те причека да му се приближи.

„Марко! лоло хусарска... а где си до сад, врази те однели?“ загрми му лаћман на сусрет.

„Молим, господине лаћмане, доле сам у авлији био,“ одговори слуга сасвим безазлено.

„Марко, твога је доста,“ настави лаћман, улазећи заједно са момком у собу.

„Марко, кад се ја дерам, да се скоро сав комшилук узбуни, не мој ми лагати, да си у авлији био.“

„Бога ми јесам, госп. лаћмане, био сам у авлији и чибукао сам неке ствари, пак се није ништа чуло.“ Марко се правио као да и сам верује што говори.

„Марко“, рече лаћман строго. „Марко, кад лажеш а ти бар не лажи тако глупо! Помисли само, какву бруку чибукање прави, те би и ја што год чути морао... Нег’, ако ја тебе станем чибукати...“

„Кад човек...“

Марко хтеде нешто врло глупо рећи, ал’ му оштар поглед лаћманов сатера реч у грло.

„Опет си био у проклетој крчми преко пута, тако је... пак не си могао чути! А сад терај... коња ми оседлај!“

Кад се лаћман Жарковић мало „дотерао“, а он се и сам сиђе у шталу; а кад је на коња седао, рече Марку:

„Ево ти три шестака... данас си слободан те можеш ићи у пивару и коју чашу у моје здравље и среће ради попити, ал’ до осам сахата да си код куће. Је с’ разумео?“

„Јесам, госп. лаћмане!“

„Пази, да те који од наших официра не види... ако би те ипак видио и за мене питао, а ти се не упуштај у дуг разговор. Ти умеш ваљда груб бити, Марко?

Слуга се насмеши. „Та умем, госп. лаћмане, ако баш мора бити!“

„Добро!... Ако те за мене запитају а ти у кратко одговори, да сам данас зле воље, да сам се код куће забравио и да сам те отерао од куће... Кад се смркне, вратићу се. Је с’ ме разумео?“

„Јесам, госп. лаћмане!“

„Дакле, шта сам ти рекао?“

Марко повтори све од речи до речи на подпуно задовољство лаћманово.

„Добро!... а сад отварај капију.“

Марко отвори једно крило капије, а лачман ободе свог бесног хата и за тили час се изгуби у даљини. Марко је дуго за њим гледао....

У том гледању беше се Марко предомислио те се врати у кућу. Није му ни на ум падало, да тако рано у пивару иде. Беше му сувише топло за шетњу. Напротив, већ давно је тежио, да попуши лулу лаћмановог турског дувана и то на онај дугачки чибук лаћманов. А сад бијаше најбоља прилика, штета би била да ју пропусти.

Другим кључем отвори собу лаћманову и забрави се опет изнутра; узме лаћманов чибук и напуни га турским дуваном. Кад је лулу запалио, а он се извали у мекану наслоњачу и одбациваше густе димове... пух! пух! У овом уживању беше му једина жеља, кад би могао сваки дан овако уживати!

После неког времена метне на главу лаћманову сомоцку капицу са златном китом, а после по сахата баци се у шарени „шлофрок“ лаћманов. Око четир сахата кувао је на лаћмановој машини каву, наравно од скупе лаћманове каве. Кад је каву попио и нов чибук запалио, пружи се на диван, где је неко време дремао. Око пет сахата пробуди се, протегли се неколико пута са облигатним зевањем, те поче премишљати: да-л’ је већ заладело и бил’ се могло ићи у пивару. У ту сврху погледа кроз пенџер и увери се, да је још врло топло, те се маши „званичних новина,“ ал’ се брзо увери, да се не слаже са тенденцијом овог листа и зато га баци од себе.

(Свршиће се.)

ЉУБАВНЕ ПЕСМЕ РАЗНИХ ЉУДИ.

I. ФИЛОЗОФА.

Твоје лице, коса твоја
Чар ока ти пламенога
Појмови су непојмљиви
У логици жића мога!

Премиса је прва селе
Чаробна лепота твоја

Друга ј' опет моје очи
А закључак љубав моја!

На те мислим непрестано
Ил' кад спавам ил' штудирам
Па у песми чари твоје
Све једнако дефинирам!

II. ИСТОРИКА.

Ти Сципион поста славни
А ја тужна Картагина
Од опојног твога вина
Од погледа од љубавни!

Играли смо целог бала
Ал' то теби беше шала,
Остави м' у неприлици
Мислећ: veni, vidi, vici!

Ал' ти ево пишем сада
Ја сам Балкан штоно страда,
Буди Рус па реши, јање,
Ој источно то питање!

III. МАТЕМАТИЧАРА.

Елипса је твоје лице,
Очи твоје — то су жиже
Што све већма, што су ближе
Сажижу ме немилице!

Лице ти ко бела алва —
Нос са усти синус алфа
Волео би по сто пута
Бит' тангента тога кута!

Ал' што бунцам: жиже, алфа
Што се варам, драга Лиди,
Кад се теби боље свиди
Бечкеречки онај калфа!

Светислав Вановић С.

НИЈЕ ПЛАШЉИВ.

Доведе сељак коња на вашар, да га прода. Кад га један купац запита, да није коњ плашљив, рећи ће сељак: „Ни најмање; он је више ноћи сам у штали у мраку ноћио!

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИ БР. 3.

Ових 25 слогова чине 10 речи, којих почетна слова читајући их од горе доле и крајња читајући их од доле горе, дају једну познату пословицу: бе, бри, ва, вид, до, дикт, и, ин, ко, ко, ли, лис, ло, лу, љеш, ми, нић, но, о, о, пу, рал, ски, ћин, у.

1. Тица.
2. Римски песник.
3. Румунски ђенерал.
4. Град у Хрватској.
5. Политичко друштво.
6. Врста стубова.
7. Знатан Пољак.
8. Планине.
9. Друштвена игра.
10. Обележје времена.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ БР. 2.

Загонетку ову (в. 21. бр. „Јавора") решише: Г. Миша Милићевић у Бечу; Милан Миковић, Лука К. Стефановић трг. спомоћници у Новом Саду; Иса Личанин гимн. у Н. Саду; Милутин Татић у Н. Саду; Радивој Ј. Вукадиновић реалац у Земуну; Васа Максимовић гимн. у Сомбору: О. Белеслијин у Суботици; Душан Петровић гимн. у Суботици; Гавра Пециковић у Сиску; Васа Режа у Вршцу.

1. **Земплин.**
2. **Ајачио.**
3. **Суваров.**
4. **Тонти.**
5. **Атропос.**
6. **Владика.**
7. **Архимед.**

Застава Нови Сад.

ПРИКАЗИВАЊЕ КЊИЖЕВНО.

МОЛИТВЕНИК, на потребу **православних Српкиња**, превео Јевтимије Вукадиновић, протојереј. — Треће издање. — Панчево. Наклад књижаре браће Јовановића. 1876. — 32°. — 191 стр. са 2 иконице челикорезне.*)

Драга Српкињо, мила читатељице! Ову књигу од светиње теби приказујемо. По наслову њену, ето на почетку, и сама видиш, да је света књига ова намењена православној побожности твојој. Честити свог народа свештеник и књижевник, прота земунски, Јевта Вукадиновић, преведе је са лепог, богопојног црквено-словенскога на твој милозвучни, красни језик српски. Књижари браћа Јовановићи у Панчеву, добрим смером и големим трошком, дадоше овом ти молитвенику штампом својом и израдом књиговезном тако красан спољашни облик, да књизи овој у том у нас равне нема. Штампана је књига ова слови одабрани на, до најмањег најмање коло, на финој хартији велинској, сатинираној, свака страна

---

*) Добити се може, ил по пошти наручити у књижари накладници: Браће Јовановића у Панчеву, ил у српској књижари Браће М. Поповића у Новом Саду.

Гле, мома нека тамо
У њега ноне меће,
И он их грли, љуби,
Ал' уздах из њег' неће!

VIII. Љубав.

О, изреци ту речцу,
Како је нежна, мила,
Бесцена к'о бисер драг
Светла к'о звезда сила!
О, тако молих стену,
И дувар задрхта блед,
Ја га пригрлих смело,
Кад тамо а оно лед!

IX. На гробу.

Међ овим пустим робљем,
И твој је гроб Миленко,
Јата славуја српских,
Блажена вечна сенко!
Над тобом тице лећу,
Славуји с' песмом роје,
Из гроба као да чујем:
О да утехе твоје!

У српској Деспотини.

Душан Кнежевић.

ПЕТНАЈСТ ВРУЋИХ.

ПРИПОВЕТКА.

(Свршетак.)

Сутра дан као сваки дан.

Оно исто јучерање сунце је онако исто дивно сјало са ведрога неба, и људи су се онако исто дали у посао, као и до сада.

Чича Стева од прека довикује Јови:

— Море хеј? Како си спавао? Хоћеш ли и данас да се курјачиш?...

— Покурјачи ћу ја тебе, скоте паклени — гунђао је бата, ходајући по авлији завијеном главом, па онда довикне слугу. — Ти ћеш да идеш на стину, па ћеш да избираш најлепше шиљеже; хоћу да га носим госп. капетану. Јеси-ли ме разумео?

— Јесам — одговори слуга.

— Али да си ми за један сахат ту, јер ће те сто ђавола однети.

— Није него ти ротка — промрмља момак и оде у шталу, а Јова у кућу.

Момак одма уседне на коња па оде, ал у путу сретне чича Стеву, који је такођер ишао да огледа своје овце. Момак му каже за рад чега иде, а Стева се чисто топио од радости, што је то дочуо.

Од прилике после једног доброг сахата врати се слуга са јагњетом.

Бата Јова скине мараму с главе, па натакне пажљиво шешир на главу, да не увреди место, с којим је дошао у непосредни додир са цигљом; затим увати донешено јагње за ноге, па га баци на плећа.

Као што је већ рекао, наменуо је јагње госп. капетану, те да га његов мили комшија не види, упути се преко баште, па кроз њу пређе у други сокак и њиме оде управо капетановом стану.

Капетан је био данас код куће, те одма пусти к себи бату, пошто му је слуга већ јавио за поклон.

— Које добро, Јово? — запита капетан.

— Богме, госпо'не, није добро. Дошао сам да вам се покорно потужим...

— На кога ли то сад?...

— Хе, на кога?!... Та на тог мога комшију Стеву — одговори бата, а капетану се одмах обрве сабраше. — Ето видите — настави бата и пока-

БРОЈ 24. У НОВОМЕ САДУ 12. ЈУНА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

ЖИЦЕ МИЛЕНКОВЕ.

I. Роб.

Окове тешке носи,
Умирућ' другом служи,
На срцу терет сноси
Нит' коме сме да с' тужи;
Зар баш никога нема
Да злу утоли обест? —
О људи јестел' живи,
О људи где вам је свест?!

II. Немарни.

По души облапоран
По срцу пуст и гњио,
Тек само себи годи,
Живот му такав мио;
Кад икад рећ'е холо:
Шта имам ја отуда? —
Нек брда право стоје
А поток нек кривуда!

III. Сан.

Да чудне у сну јаве!
— Будан ни мислит' не смеш; —
Сви људи равноправни
Ни један није „немеш“;
Нит' има ту господе,
Да црну чујеш тугу,
Кад се иза сна тргнеш,
Читаво јато слугу!

IV. Луда.

Бос, наг, по земљи ходи,
Цери се на све стране,
Час јури к'о помаман
Час опет блене, стане;
Каквог га данас видиш
Таки ће остат' довек, —
Гроза ме нека снађе
Кад смислим да је човек!

V. Сунцу...

Ох како ветар дува,
А киша запљускива,
На путу никог нема
Сваки се дома скрива;
Само просјаче дршће
У углу леденоме,
О, сини сунце, сини,
Не дај га гробу томе!

VI. Убица.

У лицу блед к'о восак
По челу мрк к'о гуја,
Погледа десно, лево,
Узбуњен ка олуја;
У друштва никад нејде,
Клони се људска лица, —
Бежи од њега брале,
Та то је ох убица!

VII. На потоку.

Лагани поток струји,
Бисерни дршћу вали,
Као да туга нека
На њега терет свали;

— Али молим покорно — зачне Јова дрхћућим гласом, а сав је као авет пребледио.

— Ни реч! — продере се на-њ капетан — лези!

— Молим господине — јадиковао је бата, лежући на клупу — та ја нисам... ајао!...

Богме непоможе њему никаква молитва од напасти, јер му каплар тако лепо изброја његове, да их брат брату неби јефтиније од петнајст нарачунао.

Стева се чисто гојио од милине, кад је доживио ту радост, и видио како момци остваривају његову давнашњу жељу, а при том је био потпуно уверен, да је то само преко милостиве госпође могао постићи. Тако се беше уљуљкао у слатке мисли, да није ни чуо, како је бата благодарио „милостиво подареније штрофа,“ али се прене кад зачу капетанов глас.

— Сад оцепите и овом — то се односило на Стеву — толико исто.

Каплар га увати за раме, па га тако брзо постави у нужну позитуру, да сирома Стева не имађаше када ни да се правда, јер је већ морао да јауче усљед ритмични удара без појезије.

Бата је међу тим стајао на страни, па гледао остварање давнашње жеље своје, али тако тужним срцем, тако жалостиво — да би помислио, е још и на њега ред долази, као да није већ прекужио ту беду.

И совершиша сја!

— Тако. Сад идите — рекне им капетан са свим милостиво — и при том махне руком да могу доиста ићи.

Тако се Стева и бата Јова дигну, па ћутећки, негледајући један на другога, изиђу из двора и упуте се кући. Као да ни један није био са свим при себи, тако некако изгледаху, те нису ни приметили да заједно, једним путем, раме уз раме иду, што већ скоро нико и не памти, да је то кад и пр[illegible] било. Није чудо дакле што су и људ[illegible] и деца застајала, дивећи се, какво с[illegible] то чудо морало додесити, да те дв[illegible] противности тако мирно једно поре[illegible] другог иду.

Кад беху од прилике на једно сто[illegible]тину корачаја пред својим кућама, за[illegible]стану обоје, па се почну гледати, ал[illegible] тако, као кад оно двоје стоје у не[illegible]прилици, па чекају један од другог[illegible] какав удесан савет.

Напослетку ће Стева, са горки[illegible] уздисајем рећи:

— Еј хеј, Јово! видиш то си ти крив.

— Богме, Стево, нисам ја него си баш ти сам — одговори бата тужно, жалостиво.

Ту мало застану. Увидели су да и један и други имају право.

— Па је-л то нама требало? — почне поново Стева.

— Је-л нам требало!? понови бата, као да се и сам пита.

Опет застану. Бадава, не беху они навикнути да се заједно мало дуже паметно разговарају. И пошто не могаху да продуже разговор, обоје уздахну одједаред и пођу даље. Када стигоше својим кућама, рећи ће Јова:

— Стево, брате, знаш шта? Хајде ти сад к мени, па ћемо се разговарати.

— Стева га разрогаченим очима погледи па онда без речи уђе у батину авлију, а из ње у кућу.

Милка, кад их је видила, мал није побегла од куће, јер јој непоњатно беше, како су се они један другог зажелили. Доста то, да су они данас доиста заједно били, заједно вечерали, заједно пили, заједно се и опили.

Нема више!... Ал да!

Пусти руку око паса...
Узећу те после Спаса! —

Тако мислим да је Иван у колу крај Милке кликнуо. И није узео реч натраг.

Боже мој, та нису то били сватови — него мислиш цар сина жени!

Чича Стева и бата Јова су опет заједно били, заједно пили, заједно се и опили.

Ехе господо моја, и отров је кадкад лек, ал и ја га нерадо узех.

Баш више нема!

Милорад Поштић.

ТАМБУРАШУ.

Ој не дирај у те жице
С којих гласак срце цепа
Не свирај ми нежну песму,
Мани је се — није лепа!

Шта да срце тужи, плаче,
Кад се сети лепших дана?
Посвирај ми громку песму
Љутог боја и мегдана!

Окрени-дер друге гласе,
— Па ћеш бити мени мио —
Посвирај ми мало песму:
„Сабљо моја димишћијо...“

Не осећаш како лете
По ваздуху уздисаји,
Не видиш ли горке сузе
Што из ока теку раји?

Не чујеш ли како браћа,
Јадна браћа помоћ иште,
Не чујеш ли тешки уздах:
„Ране моје љуто тишту!?“

Данас божић ми славимо,
А како је нашој браћи?...
.... Срце моје шта си тужно?...
Срце моје та не плачи!....

Свирај!... али ону песму,
Што јој громки гласи зову
За крст часни и слободу
Да згинемо на Косову!

У Печују на божић 1876.

Световар Грубић.

ВЕЗИЉА.

НОВЕЛА ПАВЛА ХАЈЗА.

(Наставак).

Он је узео био обе руке њене, као да се о њих задржати хтеде, да не пропадне у провалију, али их одмах и испусти, кад њено лице при том непомично остаде, па приступи отвореном прозору. На то за час беше тишина, па само славуј доле у џбуну не престаде прижељкивати. Но наједаред као да се напрасно на што решио, окрене се младић и рече: „Па нека и ја и сви пропаднемо због тога, ја нећу да трпим те ланце и везе. Сутра у зору послаћу писмо у Виченцу, да своју реч натраг иштем, па онда ћу изаћи пред обе вароши, па свакога изазвати, да се са мном бије, ко би се усудио порећи, да је бела Ђана краљица свију женскиња“!

„То ви нећете учинити, Атилијо,“ рече лепотица, па погледа мирно и озбиљно на звездано небо. „Што ме ви наједаред тако заволисте, што ми ваше срце са свим поклонисте, то је за ме неисказана срећа, за коју ћу

вам, премда сам је недостојна, целог свог живота захвална бити. Али примити је не могу, а да нас обоје у пропаст не бацим. Помислите, како би се тек угушено непријатељство између обе вароши силно опет распламтило, кад би ви кући Скарпиној а с њоме и свој вароши ту срамоту нанели, да верну вам невесту презрете, а овамо је због ничега окривити не можете, једино само зато, што вам се друго лице већма допало. Па то лице, узмимо да сад и заслужује сву ту претерану хвалу и страст, коју је у вама побудило, ко зна, неће ли за коју годину све дражи с њега нестати, па ћете се ви чудећи се запитати, како је и могуће било, да се за-њ тако распламтите? Зар не видимо често касно у лето, да преко ноћ јесен дојури, па дрво, које се још јуче на свим гранама зелснило, наједаред пожути? Ја сам прешла већ тридесет и једну годину; ви сте још у цвету младости, па се још успињете на онај брег, коме сам ја већ врх достигла. Допустите дакле, да ја, као старија, будем и паметнија. Очитујем вам даклем моју тврду вољу: и ако би икада видила, да је ваша љубав више што, него просто тренутно уображење, па се све противне околности каквим чудом по вашој жељи на добро окрену — никад се не би приволела, да за вас пођем, па све да ваши родитељи сами к мени дођу, да вашу просидбу код мене понове!“

Тек кад је свршила, обрнула је очи опет к њему, па кад је видила, како је он побледио, па својим лепим очима, као у очајању, овамо онамо зверао, у мало те није из љубави и сажаљења све натраг повукла, што се овај час усилила била тешком муком да искаже. „Добру ноћ мадоно“, одговори он жалосно, па као да хтеде отићи, али опет застане, оборивши поглед к земљи. — „Ви се на ме љутите, Атилијо“, рече она. А он одврати: „Не, тако ми бога, Ђано! Али допустите да идем; јер збиља већ сам дуго остао, па сам брбљао као махнит, а нисам промислио, да је то, што сам вам ја понудио, за вас од таке мале вредности, да не би хтели ни руку за тим пружити, а камо ли ради тога борбу и невољу издржати. Тако се дакле праведно стидити морам, па није ничија кривица, до моја, ако се овај свечани дан, који се тако лепо родио, за ме тако јадно сврши. Збогом, Ђано! Заставу, коју сте ви извезли и која ми се јутрос чинила, да ми је најдрагоценије благо, даћу у какву црквицу, да се не би, гледајући у њу, сећао руке, која ми се тако ладно одрећи могла.“ — На то се наклони и већ се приближио био прагу, кад ал чује, да га неко по имену зове. Ђанино срце, које је већ давно хтело да раскине везе, што га вежу, беше се одрешило, па на усне дошло. „Атилијо“, рече ван себе, сва поцрвенивши, „не могу допустити, да тако одете, ако хоћу још да живим. Што сам рекла, то остаје, ни јота се једна на томе неће дати променити, јер то води вашем добру, које је за ме драгоценије од мога. Али ја вам још нисам све рекла. Знајте дакле, од како је мој заручник пре дванаест година умр'о, нисам никада ни помислила, а камо ли зажелила, да ичија више будем, па ако сам своју част недотакнуту сачувала, заиста није ме ни муке ни борбе стало. Јер ја себе баш и не презирем, не толико ради јадне, непостојане лепоте, колико ради тога, што знам, да имам слободну, јаку душу, коју не бих радо предала у власт горега и слабијега, онако покорно, како то у браку жена мужу учинити мора. Па од сил-

них оних, што су мене просили, нисам ни једнога нашла, коме би могла служити, а да ми то неизгледа ропство и понижење. Данас први пут кад сам вас видила, где улазите у варош, којој сте повратили част и слободу, кад сам видила, како скромно склонисте главу под толиком срећом још тако млад, па не сујетно, него са лицем божјег посланика примате захвалност оних, које сте ви спасли, тада сам у себи рекла: зашто ниси више млада, да заслужиш љубав тог младића. Па кад сам видила биљегу од ране на вашем врату, помислила сам: пешице би отишла до светог гроба, кад би само једанпут смела усне на ту свету рану притиснути. А кад сам кући пошла и добро знала, шта се са мном збило, дигла сам са улице цветак, овај овде, само зато, што га је копита вашег коња прегазила, па сам намерила, да га себи под јастук метнути дадем, кад ме некад на гробље понесу. Па сад, кад сам ти све рекла, Атилијо, сад понови, ако можеш, оне кобне речи, да ти се ова рука ладно одрећи могла.“

Она му пружи обе руке, док је он као осуђеник, коме у последњем тренутку помиловање долази, ван себе немо пред њом стајао; за тим привуче његову главу на своје груди, па се наже над његовим вратом, да пољуби рану, за којом су јој усне толико жедниле. Онда се отрже од њега и рече: „То што чиним, чиним при потпуној свести и никада се ради тога нећу покајати, ма да знам, да ће ме многи осудити и проклети, ако за то дознаду. Ја вам поклањам једино благо што га имам, и што ми је досад драгоценије било од самог живота. Јер видите, ту на том месту, где ви стојите, стајао је ваш будући шура, сињор Лоренцачијо, нападајући на ме с молбама и обећањима, да његова будем, па ме хтеде са собом у Виченцу одвести. Што сам њему, непријатељу и угњетачу моје вароши, одрекла — са овим сам му ножем морала запретити, пре но што је од своје дивље просидбе одустао, па још и сад носи биљегу на десној руци, — вама, спасиоцу моје вароши, поклањам као награду за победу, и ништа друго за то не иштем, до-ли, да ме опет заборавите, кад пред олтар ступите, да се другој на верност закунете. Па не брините се за то, шта ће са мном бити. Моја судба при свој невољи за ме је блажена, јер сам слободним даром своје части одарила најваљанијег човека, што га моје очи икад видеше. Ове очи и усне твоје су, Атилијо, твоје је и ово срце, које, кад се ти од мене раставио будеш, неће ни за чим на свету више тежити, него као срце удове само још сањати о прошлој срећи, док и куцати не престане.“

(Свршиће се.)

О ГЛАДИ.

Из физиологије дра Кодила извадио Милан Јовановић.

(Свршетак).

Но и ако не можемо рећи за које време мора човек од глади умрети, можемо бар показати, колико мора тело да се у тежини својој изгуби, па да смрт наступи. Један научњак чинио је о томе многе опите на животињама. Опитима тим уверио се, да животиња угине када $^2/_5$ своје важине изгуби. Ако је животиња била 50 ока тешка, то ће мањкати чим јој тежина спадне на 30 ока.

Но то је само средња мера, јер некад угине животиња пре а некад позније. Ту

зависи много и од других случајсва, понајвише од тога, да ли је животиња била угојена или мршава, и од каквоће њене дебљине. Тако се једном десило, да је једно угојено прасе било затворено, и у затвору том заборављено остало живо 160 дана без икакве хране. Кад се по том измерило, нашло се, да је било само $^1/_4$ тешко, него што је пређе било. Сво са.ло, које је пређе имало, утрошено је било за то време на исхрану тела.

Што се тиче оних $^2/_5$ губитка, што су за угинуће животиње од глади у средњу меру нужни, то је исто било нађено не само код топлокрвних животиња него и код хладнокрвних, код риба, гуштерова, жаба и змија. Чим је која од тих животиња $^2/_5$—$4^0/_0$ на вази изгубила, био је крај њеноме животу.

Тим истим опитима нађено је, да животиња и човек, утроши или изгуби својим животом у телу дневно $^1/_{24}$ део своје тежине, а толико дакле мора се сваки дан хране додавати, да би тело, не губећи се у својој мери и вази, могло трајати.

У осталом животиње, које се само месом хране, издрже глад много дуже него оне које од траве и у опште биљне хране живе. Грабљива тица, орлушина, много ће дуже без јела трпети моћи него наша кока, која се зрњевљем храни. Месождер и онако мора по дуже да пости, док какву корист не улови, док траваождери лако и свуда себи храну наћи могу.

То зависи у неколико и од добе старости животиње. Млада животиња угине пре него одрасла, а ова опет брже но маторка. Тако је како код животиња тако и код људи.

Ако човек ништа не једе и не пије. умире петог или шестог дана. Но и ту има много изузетака. Зависи много од тога, каквог је карактера, какве старости и здравља, и какве су му околности, да ли проводи живот у миру или у раду, је-ли у топлоти или у хладноћи, у суву или у влази и т. д. Отуда долази да многога убије глад већ другог или трећег дана, а други дочека десети, једанајести па чак и шестнајести дан. Но то је кад човек нити шта једе нити пије. Већ је друго кад човек шта пије, ма било чисту воду. Има примера да су људи, намисливши да се уморе глађу, не јели ништа само воду пили, па се одржали у животу чак до трећег месеца.

Причају се случаји, где је по какав човек понајвише женска, видовитим каквим начином, по неколико лета у строгом посту без икаква јела преживела. То су немогућности, голе чисте гатке, које почивају на лагаријама. Нека би таква женска била, и увек у постељи лежала да се никако не креће, чиме би се и губитак делова телесних много умањио, опет би бар тело њено било топло и дисала би. А тога без потрошка тела не може бити. Топлота нашега тела не долази сама од себе, не долази од некуд са стране. Као што топлота у нашим каминима долази само из палива, које у њима гори, тако и топлота нашега тела има свој извор само у рушењу и горењу честица његових. Што се таким начином поруши, истура се разним путовима на поље.

За тим дисање. Кад човек дише, увлачи увек у се кисеоник, а истура смесу кисеоника и угљеника. Од куд тај угљеник? Угљеник произлази из тела, из порушених честица његових, и у толико се тело губи. То није мало, то чини неколико лотова дневно. У кратко, нека човек ништа не ради, нека мирно лежи и спава, тело његово троши се ипак, а не накнади ли му се оно што је потрошено, мора опасти, и на послетку угинути. Топлокрвна животиња, која у зиму спава, ако је пре но што се за спавање положила, дебела била, наћи ћемо је у пролеће кад се пробуди врло мршаву и слабу. Омршала је за то, што је дисала. Како дакле неби омршавио човек строгим постом у постељи покрећући се и говорећи? Опа-

дање и мршање, које од нејела долази, може њи само до извесне мере, а по том настаје смрт.

Но смрт може настати и кад човек једе, али не у довољној количини. Догађало се а и догађа се тако у време глади у време опсаде или других незгода, где је било мало хране, с којом се дуже времена издржати морало. Ту су људи опадали и губили се у телу дотле, док тај губитак није достигао $^2/_5$ онога, што је пређе тело важило, по том је морала настати смрт.

Чудно је заиста, којим се редом разне честице тела губе. Нерви су последњи, који у том на ред долазе. По опитима, које је Хосат чинио, изгубило се код животиње, која је глађу морена од 100 делова следећих материја: 93. дела сала, 52 јетре, 42 меса, 16 кости, а само 2 дела нерава и мозга. Кад се толико изгубило, животиња је крепала.

Из тога се види, да се при гладовању сало најпре и најбрже, а нерви најпосле и најмање почну трошити. И саме тврде кости изгубиле су осам пута толико, колико меки и скоро пола течни нерви и мозак. И у мозгу има повећи део сала, али је то сало остало при гладовању скоро недотакнуто, док оно сало, које се на месу налази, знатно је ишчезло.

Овим се чини, као да се може објаснити неспавање и дражење мисли глађу умирућег. Мозак служи не само за мисао и осећај, но и за храњење и покрет. А међу тим радовима јест та узајамност, што превлада-ли један, ослабе у тој мери они остали. Ко дубоко премишља, или је тугом и жалошћу погружен, томе желудац хрђаво ради, а ко се телом силно и дуго напреже тај не бива способан за велико премишљање. Убојице су глупи, а тако исто и они, који много једу. По томе можемо објаснити расејаност мисли код гладника. Мозак и нерви немају ту шта да раде, са исхраном тела, а због слабости је и покретање удова спречено; сав дакле рад мозга обраћен је на произвођење осећаја и мисли. Отуда је неспавање, отуда раздражење мисли, отуда и лудило глађу умирућег.

Но да се вратимо на оно, чиме смо почели. Какав је узрок томе осећању, што га називљемо глађу?

Једни наводе, да то лежи у празноћи желудца; тиме веле, што је желудац празан, почне се озивати и храну тражити. Али је тај навод неоснован. Задиванимо кад глад почне звати, па ћемо је престати осећати; а сетимо се и многих болести, као грознице, врућице и т. д. како дуго траје по некад, да болесник никакве хране не тражи, где дакле о савршеној празноћи желудца нема ни сумње, па опет болесник нема никакве глади нити воље на јело. Није то дакле празноћа желудца, од које би увек осећај глади произлазио.

Од тога одусташе многи, рекавши, да осећај глади произлази из желудачног сока који се тамо из жљезда у унутарњости желудца лучи, и не налазећи ничега, на шта би дејствовао, дејствује на бокове самог желудца, које као нагриза. Али тај навод не важи, а не важи за то, што се на неистини оснива. Баш онда, кад је желудац празан, не лучи из себе никаква сока; кад је празан — празан је са свим, празан је и од желучног сока. Јер тај сок лучи желудац из својих жљезда онда, кад има у њему хране. Храна голица и подбада желудац, да пушта из себе сок; а кад нема хране, кад нема подбадања, не може се ни сок лучити.

Испитамо ли желудац гладне животиње, опазићемо да је унутра побледио. Из мањих жила на површини одишла је крв, и кружи само по већим жилама. Но допре ли у желудац гладујућег храна, или друга каква материја, онда се крв у све жилице поврати, и унутарњи дуварови желудца почну се руменити и обиљност сока из својих жљезда пуштати. Чини се дакле, да је празноћа или спласнутост речених жилица узрок томе осећању, које глад називљемо.

ПИСМО ВИЋЕНТИЈА РАКИЋА

МИТРОПОЛИТУ СТРАТИМИРОВИЋУ.

Ваша Ексцеленціа!

Ваше многопочитаемое писаніе под 15-м сего истекшаго мѣсеца февруаріа съ приложеніемъ писма Пивскому Архімандриту, первый сего текущаго есамъ пріиміо, и сада едавъ бродъ полази у оне стране и капетанъ вѣранъ коиће у боки из'ручити и отуда безсумнѣно отитиће писмо у Пиву.

Овди ючеръ добилисмо извѣстанъ гласъ, да су Руссы завладали бокомъ тоестъ Албаніомъ венеціанскомъ, владика Черногорскій съ 6000 Црногораца дочекаое Руссе у Монастыру Успенском зовомомъ Савина код' града Ерцегъ новы, Італіанскій Кастелъ новы, у Рагузу было е дошло 800 француза и узело контрибуціе Сто и двадесетъ и петъ хиляда Талира великій, кои сада близу три форинта свакій коштуе. И како су чули да су Руссы приближилисе таки су побегли у далмацію, но надеждае да ће быти истерани и из' далмаціе и из' Істріе. Кой гласъ овде све Серблѣ есть весма обеселіо како граждане, тако и бокезе, но они бокези коису Римског исповѣданія цр'каваю от жалости будући дае нашъ законъ весма презренъ у опимъ странама, и от нихъ нападаеми свагда бывали а сада се бое да имъ се невраћа, но Руссы нису злобни као они, ер' дасу дошли французи у боку свебы люде за матрозе узели ербо овису люди за море найспособніи.

Мы пакъ овди едвасмо данули душомъ после Тиранства францускога, они су от' овуда 20. фебруара всеконечно изышли, а наша трупа 21. унутра ушла с' великомъ радостію, тое изышао народъ дасе подави вичу Evviva nostri via ladri, капе бацаю у воздухъ, іасамъ се заплакао от' умиленія, гледаюћи народъ угнѣтени от' они безбожнѣйшій разбойника, коликосе радую видѣвши свое Освобожденіе. 22 пакъ у вечеръ дошаое Губернаторъ Ловасъ нѣму пакъ сви граждани есу величайшу честь учинили 30 каруца едну милю далеко есуга дочекали, међу комма быо е и Господаръ Ризнићь кой е код' нѣга у величайшей милости и любви.

Прочее цѣлую Святую десницу и остаю до смерти

Вашея Ексцеленцій

В' Тріестѣ
1805. Марта 5.

всепокорнѣйшій слуга
Викентій Ракичь с. р.
Ефимерій.

Василије, у калуђерству пазван Вићентије Ракић рођен је год. 1750 у Земуну, где се и књизи учио и оженивши се живио као трговац. Оставши удов, оде 18. августа 1785 у намастир Фенек, где га 9. априла 1786 закалуђери игуман фенечки Софроније Стефановић. За ђакона рукоположи га у Карловцима владика пакрачки Ћирило Живковић 28 јуна 1786, а 5. јула исте године, опет у Карловцима, у св. петровској цркви, произведе га за свештеника Стефан Стратимировић, који је тада био будимски владика.*) Вићентије Ракић био је и парохом

* „1786. Монахъ Викентіе родился у Земуну, книги учился тамже, пришелъ во общежителный Монастырь Фенекъ 1785 Августа 18. а постриженъ во иночество Априлия 9. 1786 чрезъ Софронія Стефановича фенечкога, старъ лѣтомъ 36. рукоположеніемъ во діаконство чрезъ Господина Епископа Кирила живковича в' карловцѣ у саборной цр'кви храма святаго отца Николая на 1786 года 28. Јунія, а рукоположенія во священика чрезъ Господина епископа Стефана Стратимировича в' Карловцѣ храма святыхъ апостоловъ Петра и Павла тогоже года и лѣта Јулія 5-и денъ.“ („Протоколъ в' чинѣ ступающихъ и умирающихъ“ у нам. Фенеку.)

у Шапцу, што се види из његова „Житія святаго и праведнаго Алексіа человѣка Божія“, где на последњој страни ово стоји: „Преведе и состави на стіхове изъ Минеа **Викентій Ракичь** Парохъ Шабачкій“. А и у једном писму, што га је фенечки игуман Софроније Стефановић 30 јуна 1793 писао Стратимировићу, наодим ово: „Ваше писмо примили есмо позаради Викентія Ракича еще **держатисе будне за некое време у шабцу**“. Год. 1796 би постављен Вићентије за игумана у намастиру Фенеку, а доцније, услед плетака калуђерски, деградован на проигумана истога намастира. Од г. 1799 до 1810 био је парох при цркви св. Спиридона у Трсту, по том опет проигуман у Фенеку, где је 1818 и умрьо, што сведочи ова белешка у „Протоколу в' чинъ ступающихъ и умирающихъ“, коју сам ја, истражујући старине по намастирима, у Фенеку исписао и која од речи до речи гласи овако: **1818** Марта 29. Преставися рабъ Божій Викентій Ракичь Проигуменъ, постригжникъ м. фенечкій, стар **68** лѣтъ, погребенъ же въ Гробницѣ съ лѣвыя страны внутрь церкве въ женской препратѣ Господиномъ Протопресвутеромъ Еѵѳміемъ Ивановичемъ земунскимъ и прочимъ Братствомъ 30-го сего въ м. Фенецѣ“.

Како је дакле г. **Стојан Новаковић** у својој „Историји српске књижевности“ другога издања стр. 208 могао рећи, да је Вићентије Ракић рођен у Земуну **1792** а умрьо у **Београду 1824**, — да је био најпре поп а по том калуђер, — ја се томе не могу никад доста начудити!*) Није Вићентије Ракић био поп у Земуну, већ његов син Коста. Да је Вићентије заиста био најпре трговац, то ја знам из казивања вићентијеве снае, удове попадије костине, која је доцније живила и умрла у Н. Саду. Него добро би било, да нам г. Стојан Новаковић у овоме листу каже, од куда он има своје податке.

Од прилике у оно време, кад се Вићентије Ракић покалуђерио, беше дисциплина намастирска у опште, а у нам. Фенеку на посе, врло олабавила. Калуђери су пијанчили како им је воља, кицошили се како им је воља, скитали се куд им је воља. Како је било трезвеној, смурној и поштеној души вићентијевој, кад дође међу оне ајмане! Млађи калуђери фенечки носили су аљине од фине чое: ту црвена постава и залисци на рукавима, ту црвени појасови и чарапе, а на врату помодне извезеним цветом урешене поше! Тако су се носили не само по намастиру, но и кад пролазе по местима милостиње ради!! Митрополит Стратимировић под 10. јан. 1801 пише игуману фенечком Арону Радовановићу, да „нити е чину пристойно, нити соблазни ради общія то терпитисе може, да Монасы, **како женицы накићѣни**, по Монастыру и внѣ Монастыра, противу Нашихъ толкратно о Благочинію и пристойномъ житію отпущеных Циркуларовъ, с' презрѣніемъ чина своего ходе;“ најозбиљније налаже игуману и некаком старцу Самујилу, да они „сву братију“ визитирају, те што год од кицошага нађу, то да покупе и најдаље за 24 сата униште, а по том да игуман или о. Самујило са још једним млађим калуђером дођу у Карловце, те да јаве: у колико је налог такав извршен? који су кривци и јесу ли се покорили или нису? Митрополит даље кори и игумана и о. Самујила, што се код њи живи могла такова поруга нанети намастиру, а они обојица да та недела или нису могли приметити, или су били немарљиви; а завршује: „В' прочемъ вѣдайте, іако

* И **Антоније Арнот** под рубриком „Србско Списатељство“ у своме листу „Магазинъ за художество, књижество и моду“ од г. 1839 бр. 32. стр. 128 погрешно вели, да је Вићентије Ракић рођен у Земуну **1759** а да је умрьо у **Трсту** (не спомиње које године)!!

Мы своимъ временемъ на таковая позорствовати, и ащебы что и въ будущее в' Монастырѣ вашемъ примѣтилося, не само васъ старшихъ к' жестокому отговору притегнути, но и онакове Бездѣлнике строжайшей Казни подложити будемъ."

И дан и ноћ читао је Вићентије и писао. Служећи се изворима грчким и руским састављао је проповеди и поучавао народ у храму божијем. Али место љубави и признања на скоро он пожње мрзост и гоњење како од стране свога старешине игумана Софронија Стефановића, тако и од стране остале браће, пошто му даље забране проповедање слова божија. Он се на то пожали тадашњем митрополиту Мојсију Путнику, који изашље у Фенек реметскога игумана с налогом, да Вићентију не сме нико на пут стајати у његовом племенитом труду.*)

Стихови Вићентија Ракића одликују се народном снагом, религиозним осећајем и лаком техником. Његова „Пѣснь Церногорска" коју је спевао о победи над скадарским пашом (1796), Махмудом Бушатлијом, почиње овако:

Књигу пише Махмуте везире,
(Арбанас је, а од турске вере)
Он је пише у том Скадру граду,
Књигу пише, гладп своју браду,
Пак је шиље он у Гору Црну
Баш владици горе на Цетињу.

А почетак је „Жертви Аврамовој," где анђео Аврама буди, овај:

Пробуди се и дигни, Авраме,
И обрати твоје лице на ме,
Донесо ти заповест са неба,
Бодру теби сада бити треба:
Творац вишњи, о Авраме, сада
Жерхву оће од теб' изненада,
Не ће овцу ни јагње од стада
(Taкова је то Божија правда),
Већ Исака, твог рођена сина,
Ово оће Творац са висина.

Г. Стојан Новаковић у својој „Српској Библијографији" стр. 49. наводећи да је „Жертва Аврамова" доживила пет издања, да је била књижица веома популарна, по чем се ни до 1863 није могла заборавити, — додаје, да она „иначе нема никакве вриједности."

Ја сам имао оригиналан дневник Вићентија Ракића, веома занимљив рукопис, а тако исто и неколико писама, што ји је Доситија писао Вићентију, па ми је то с млогим другим артијама пропало бурне године 1848. Архимандрит крушедолски, г. Сава Павишевић, говорио ми да он има у рукопису одговор Вићентија Ракића на „Малій Букваръ за велику децу," што га је издао Михаило Максимовић у Бечу 1792. Кад би се нашао који родољуб, да ми јави што више зна о животу, писмима и осталим рукописима Вићентија Ракића, учинио би ми особиту повољицу.

* Дотични записник у оригиналу гласи: 1788 маја 22-о. Во общежителномъ Монастырѣ Фенеку, держанномъ Соборѣ в' присутствіи Г. Отца Ігумена и всего братства обявихъ Имь Мое пришествіе на Милостивѣйшее повелѣніе Его Высоко Превосходителства Господина Архиепископа и Митрополита Господина Мојсеа Путникъ, кое в' томъ состоится, да помежду Братства и Іеромонаха Викентіа пострижника сего Монастыра, несогласіе и разнія приговори, поношеніяже и уничиженія, іаже чину монашескому весма неприлична и непристойна суть, в' миръ и согласіе и всегдашнѣе братолюбіе из между обоихъ Партаевъ соутвердимъ. Предварителнѣ убо Писаніе Ихъ Екселенціи Господина Архиепископа и Митрополита подъ 20-им текущаго мѣсяца датиратое, и на Отца Ігумена Г. Софроніа Стефановича управленое, чрезъ Мене вслухъ всѣмъ прочтено бысть; внемъ объявляетъ тужбу предложенну Всевысочайшему Надлежателству отъ Іеромонаха Викентіа ракича, что ему проповѣдь Слова Божія отъ Отца Ігумена и Братства возбранѣна есть, кое клонится Всевысочайшему Промиссу и Повелѣнію противъ, сего ради днесъ в' Сосѣданіи всего Братства, силою Милостивѣйшаго Налога Ихъ Екселенцій обявлено ему бысть реченому Іеромонаху Викентію, да онъ в' первомъ своемъ начатку, трудолюбію и чтенію книгъ іакоже и проповѣди Слова Божія свободенъ будетъ. П. Марковићъ с. р. Ігуменъ Реметскій."

Ми ваља да се угледамо на Французе, који су велики устаоци у прикупљању књижевно историјског материјала. Њима много вреде монографије, мемоари, писма и т. д. Збирка слични монографија, где би се у оштрим потезима, а уз згодну карактеристику, говорило о старијим нашим заслужнијим писцима, не би нам заиста била књига на одмет.

Ђорђе Рајковић.

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

БУМ.

СОЛДАЧКА ХУМОРЕСКА.

(Свршетак).

Како није имао паметнијег посла, то поче лола превртати и цуњати по лаћмановој соби. Преметао је по свим отвореним фиокама, читао је сва писма и карте, што је лаћман добијао, да! ни љубавна писма свога господара није поштедио. Том је приликом украо пет разних дугмади за кошуље и три празне патроне од револвера. Наједанпут наиђе и на флашу рума, која је још скоро сасвим пуна била и на коју је лаћман по свој прилици заборавио био; јер кад је неки дан хтео да пије чаја, морао му је Марко из каване рума донети. Усљед тога се осећао Марко сасвим невин и није га савест гризла, што ће и ову флашу с' румом да „сподоби." Чудновато, да се прошета до пиваре, за то му беше и сувише топло, а да рума пије и то без воде, за то му не беше нимало топло!

Сваки врло добро зна, какво дејство имају јака пића на човечије тело. Ни Марково тело није имало привилегију, да га не постигне исто дејство. Пре свега поста врло весео и раскалашан, те бијаше на свашта спреман.

Већ давно је он себи увртио у главу, да би он као хусарски лаћман врло добро изгледао; ал' су га жали боже! околности спречиле, да и остали свет о том увери. Ми се надамо, да ће ове околности тек будућа велика социјалистичко-демократичка револуција порушити... ал' онда нам опет не ће лаћмани требати.

Да бар нешто на том пољу постигне, обуче се Марко од главе до пете у официрско одело, којом приликом није ни мало лаћмана Жарковића униформу поштедио. И „ратну медаљу" обеси на лева прса, препаше сабљу и стане пред огледало. Мора се признати... Марко беше врло згодан официр, те би бар по спољашњости са свим добар лаћман био, само што му ноге мало криве беху. Ал' несу оне **криве**, што су тако **криве**, рекао би брат Стева. Марко чисто није веровао, да није збиља хусарски лаћман.

Ал' њему не беше доста, што сам ужива у својој лаћманији.

„За бога, ваљда не ће на сокак изаћи? Но, тај је са свим с ума сишао! То ће бити лепа комедија!"

Не бојте се; Марко није баш тако глуп. Он се просто наслони на отворен прозор. Хоће да види, да-л' ће се који војник „упецати". И збиља; не потраја дуго, а ево ти улицом два новака од хусара. Опазише Марка, помисле да је официр, салутирају... а Марку коса расте од милине и уживања. Он их зовне под пенџер, пита их, од куда су и како се зову, и поклони најпосле сваком по две цигаре, наравно од лаћманових скупих цигара, што их у „шпецијалитету" купује.

Марко повторава још више пута овај „маневар“, јер му се врло допада, само што не поклања више цигара. Особито му годи и ласка, кад му војници салутирају а он само мане главом, онако лаћмански.

Сад се наједанпут појави иза ћошка његов друг и пријатељ из горњег града, Јанош, који је тамо код неког пешачког капетана момак. У први мах хтеде да се уклони са прозора. Ал' као да му сам ђаво у уво шапу: „Баш да видим, хоће л' ме Јанош познати?“ помисли у себи и оста на прозору.

Јанош корача безбрижно, опази официрску униформу: „Стран официр код лаћмана Жарковића“, помисли у себи, те се и нехотице мало боље укочи... и већ подиже руку, да му салутира... ал' је одма и спусти.

„Марко!“ повиче Јанош. „Дед, баци ми коју цигару“.

Марко стоји као укочен.

„Ал' не мој! Ево ме самог по њу!“ настави Јанош и уђе у кућу. Дотле је руком добовао на врати, док му Марко најпосле отвори, само да не буде ларме и да га не изда.

У осталом и не шкоди, што је Јанош провидио његов инкогнито. Јанош није никад кварио игру. Они су већ више пута лудорије правили.

Да Јанош разуме шалу, то је одма показао. Он приста на комедију, обуче се такођер као официр и чињаше се, као да је дошао свом другу официру у посету.

Сад тек наста права шала.

Како се лаћмани накашљују и како пљуцкају, то су врло добро знали. Сад један другом кажу „ви“; говоре само о коњма, керовима и девојкама. Оговарају своје другове, исмевају капетана и мајора, да! ни госп. пуковника не су поштедили својим опаким језиком. Уз то пуше немилосрдно од лаћмановог турског дувана и пију душмански рума. Извалили се обојица у мекане наслоњаче један спрам другога, а међ' њима беше мален астал.

Рум је чинио своју дужност, а нешто је и јаки турски дуван допринео. Сад се већ чешће догађало, да се у говору о пристојност огреше. Марко се више пута заборавио и рекао на пр. Јаношу: „Јанош! ал' си ти велико магаре!“ на што би Јанош одговорио: „Не лај, сад ћу те по звезди“, и т. д. Ово се дакако није ни мало са униформом официрском слагало.

Тако су пушили, пили рума, шалили се, грдили се... док најпосле Марко и запева онако ирошки:

„Ко је солдат на коњу
„Два форинта фасује.
„А пешаци шест сексера
„Кад иду с' „бефела“! Еј!“

Ова је два последња стиха одпевао Марко с' особитим нагласком и пакосним подсмејом, што је Јаноша врло немило дирнуло. Ал' и то му не беше доста, него настави даље:

„Варадин је висок град;
„У њему је Ђока млад,
„Који браћу кавом части,
„Не смеш ником касти, еј!“

Ово је Јаноша још већма увредило, зато и рече зловољно:

„Мани се певања! Хајд, да пијемо!“

„Јест, бога ми!“ одговори Марко. „Хајд, да пијемо!“

„Та то нам је толико; сто година не ћемо живети, што но вели мој капетан Ђока“, дода Јанош, натегав флашу с' румом и пружи је свом другу.

И тако су пијуцкали, док најпосле не угледаше дно у флаши. Од многог пића и пушења почеше већ језиком заплетати; очи им се беху већ закрвавиле а лице се зажарило као ковачка фуруна. Нека их необична тромост беше обузела, а разговор им све то краћи биваше. Чињаше се, као да им врло тешко пада да се дигну са свог меканог седала... прво подбоче

главу једном руком, ал' се ова брзо показа као недовољна, те најпосле спустише тешке главе на астал и заспаше као топови...

Тек што се сутоњ почео хватати, зачу се оштар топот коњских копита на улици... не потраја дуго, а лаћман Жарковић дојаха под капију.

„Маркооо! Марко!" зачу се лаћманов глас у авлији.

Јест, ал' ко ће Марка сад дићи?

Лаћман мислећи да се Марко није још из пиваре вратио; а друго, што је данас за њега најсретнији дан у животу, скочи весело са свог ознојеног хата, опали га лако бичем, а коњ управо у шталу.

Брзо се попне лаћман до свог стана, извади кључ да одбрави врата, ал' се врло зачуди, кад нађе отворена врата. Опрезно отвори врата... ступи у собу и још већма се зачуди, кад виђе две особе у наслоњачама... полако приђе ближе... је л' могуће?... та то је његов Марко као официр, и још неки официр... на асталу празна флаша од рума, а страшан дим у соби... а овај други?.. та то је Јанош капетанов... лаћман и њега добро познаје...

Лаћман је Жарковић данас особито расположен... штета би било, да се овај дан сврши без закључна „ефекта". Он затвори прозор, скине нато с' дувара пиштољ, напуни га барутом и ступи међ' пијане слуге... десну руку пружи с' пиштољем међу њихове главе а у левој држаше свој бич...

Бум!

Соба загрми... Марко и Јанош у исти мах попадају од страха на земљу... а у том маху поче лаћман Жарко немилосрдно ударати бичем по њима и не гледајући куд шиба... Тек што Марко и Јанош мало к' себи дођоше од пуцњаве, сад их збуни опет та киша од батина... плачу и вичу као бесомучни... мисле да је какав дух... а још никако да се освесте и устану... лаћманов бич пада као пљусак...

„Хоћете л' рума, пијанице солдачке?... турског дувана и цигара?... ха?... мајчини официри!..." овако је пратио лаћман своје ударце.

На част Марку и Јаношу мора се признати, да их није ни пиштољ, ни бич тако отрезнио, као познати глас госп. лаћмана. Зато по могућству, који четвороношке, а који посрчући, дочепају се врата и овде се сретно избаве даљег бичевања.

А лаћман се Жарковић извалио на диван, те се грохотом смејаше, да му очи искоче:

„Ха-ха-ха-ха-ха!

На Спасов дан 1877.

Прерадио **Милан Световарев.**

ЉУБАВНЕ ПЕСМЕ РАЗНИХ ЉУДИ.

IV. ФИЛОЛОГА.

Vade, песмо, salutatum
Цуру моју, луче драго
Quum ми subit њен imago
Таки м' памет узме fatum.

Ој уби ме њена коса
Да за мене нема среће
Док не рекну људи веће:
„Moliter му cubent ossa!"

Па quo usque tandem дево
Abutere meo amore
Кад скапавам већ ја море —
Moriturus већ sum ево!

V. КЕМИЧАРА.

Као пламен од штронција
Усťанца су твоја рујна
А недра ти бела бујна
Као сјајна магнезија!

На ваздуху ко калије
Што се пали — у ватри је
Тако т' срце све се више
У љубави оксидише.

А калијев љубичасти
Из срца ти плам што гори
Кроз лице ти мени збори:
„Љубим те ал' не смем кас'ти!

VI. КАРТАША.

Ни четири дерне „даме“
Нису тол'ка радост за ме
Ко кад видим твоје лице
Мила моја лепотице!

Игро фарбла или дарде
Преферанца ил' пикета
Све помишљам како с' лепа:
Љубим те ко моје карте.

А ту љубав твога ћире
Ти ћеш знати тек појмити
Та радо се играш и ти
И то често — „фрише-фире!“

Светислав Вановић С.

КАД СЕ ВРАТИ.

Водили једног Мађара на вешала. Успут прођу покрај неке крчме. Осуђеник замоли своје пратиоце да допусте, да још последњи пут попије у бирцузу чашу вина. Кад попи вино, рећи ће крчмару: „Ја немам сада ситних новаца, него пречекај ме, кад се вратим платићу ти!

УМЕТНОСТ.

(Чермакова слика у Паризу). У „Застави“ читамо: Нашем свету биће познате слике славног уметника живописца Чермака. Оне су изашле у лепим дрворезима у познатом илустрованом листу „Србадији“. Сад је изложена његова најновија слика у Паризу, која представља „Херцеговке, које се враћају у своје село, које су башибозуци попалили.“ У излогу, где је ова слика, има 2.192, а међу њима сматра се она као понајбоља. Слика још није продана, а има купаца који већ нуде 20.000 динара. Велика је 2 метра и 60 сантиметара у дужину, а саразмерно је томе и висока. Један пријатељ лепих уметности пише о томе уредништву „Вијенца“ ово: „Чермак је знао тако живо а туробно представити жалосни призор савремене наше историје, да гледећи слику морате да пустите сузу, јер вас опомиње на песму: „На рекама вавилонским“ јадне раје. Не знам да ли за то, што сам давнашњи пријатељ сликарев или што ми је занимљив сам предмет, тек ми се чини, да у целој изложби нема слике, која се може с овом надмећати. С тога сам молио Чермака, да вам пошље фотографију њезину, да можете и ви, у колико се може у фотографији разабрати уметност којом се одликује ова слика. Чермак ми сам рече, да до сада није био ни једним својим радом толико задовољан, као овим сад. И заиста је све у њој дивно: женске што кукају пред вратима разорена храма, старац у кабаници што од једа себи руке гризе, искрнављено гробље, опружене лешине, на колац набијене главе, јато гавранова што се по мутном небу вије, па и онај турски топ што је на поломљеном лафету остао у селу као успомена варварског насиља, — све то саставља таку једну величанствену елегију, да јој можете равну наћи само у несрећама нашега народа. Слика је увршћена не у tableaux de genre но у слике историчне. И доиста је она листак данашње историје наше, и то тако изврстан, да би ма како ваљало настати, да не пође у туђе руке, но да дође у нашу домовину“. Овде је писац за цело мислио на каквог нашег мецената, који би је у стању био купити. Пређашњу слику Чермакову откупио је ђаковачки владика Штросмајер.

НОВЕ КЊИГЕ.

У накладу српске књижаре браће М. Поповића у Н. Саду изишла је ових дана ова дечија књижица:

Дан и ноћ, дарак доброј деци од чика Стеве урешен са 22 слике. У Н. Саду 1877. Цена 25 новч. — Књижица је ова пуна лепе забаве и лаке поуке за добру децу. Чика Стева — онај што шиље деци „Радована“ — види се, да јако воли добру дечицу, кад се све за њих стара, да имају лепих и добрих књига, а кад читају таке књиге, онда немају каде ни воље да једу зелена воћа, да се вешају колима за шараге и да драже вашке по сокаци. Свако дете, нека се сада потруди, да се добро покаже на испиту, па ће им општина и родитељи купити ову лепу књижицу, која је за њих врло згодна и удесна. — Књижара браће М. Поповића даје школским одборима, учитељима и другим даривачима о испитима на сваки 10 комада по 2 на дар.

У Београду је изишла у издању чупићеве задужбине ова књига:

Рефлекси мозга И. Сеченова, превео с руског К. С. Араницки. Београд 1877. Цена 1 динар (60 новч.) Ово је већ седма књига, што је издата трошком чупићеве задужбине.

У издању и штампи Арсе Пајевића у Н. Саду изишла је: **Индустрија и њени чиниоци у Србији**, написао Драгутин С. Милутиновић, архитекта и инжењер. Три јавна предавања у београдској касини. Н. Сад 1877. Цена 20 новч.

Све ове књиге могу се добити и у књижари браће М. Поповића у Н. Саду по оригиналној цени

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 25. У НОВОМЕ САДУ 19. ЈУНА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље:* на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

АЛИЛУЈА!

Жељезо и огањ, освете близанци,
Покидаше ланце, па чудеса творе...
Жељезо убојно допире до пакла,
А од огња двори Посејдона горе.
Од јуначког крика свемир се разлеже,
А звезде се тресу од силнога дуја...
Алилуја!

Трубило се вазда, да ће трула Турска
Велемоћном каквом заштитит' се руком,
Ал гле јада тешка, а гле чуда дивна:
Зловарна Јевропа умукнула муком
Тек се само славска покренула струја..
Алилуја!

Звездано је небо препуно песништва,
Ивањска је нојца пуна чаролија
Опијене руже кад посрну рујне
Од лахора нежних красних мелодија;
Ал величанствено тек море је пусто
Бесомучна кад га уседне холуја...
Алилуја!

Славенско се море силно узрујало,
Кренула га бура ускрснуле свести,
Ко би саде звезде мог'о испитиват'
Ил љубавне венце мирисаве плести,
У страхоти дивној кад може уживат'
Од величанственог океанског бруја?!
Алилуја!

Па на ноге, Србе! Прилике оваке
Ретко рађа које дугачко столеће!
Слога и јунаштво, бог и срећа даће
Те ће сретно бити наше подузеће;
А огњено море освете и гњева
Спржиће проклета котишта од гуја...
Алилуја!

Мита Поповић.

ИЗ ОБИЧНОГ ЖИВОТА.

ПИСМО I.

Од Александра Ивановића С*, Олги Александровној В*.

Москва 16. августа 1874.

Зачудиће вас моје писмо; молим вас, чудите се, али, по богу, не срдите се! Ја сам вам прави очајник, живот ми је постао несносан и тежак, Олга Александровна. Немојте ми замерити, што би рад био да стојим с вама у преписци. То би ми донекле заменило оне нигда незаборављене драге шетње по обали морској у Схевенигену, које су за мене — саmoраног очајника — можда једини ведри дани у животу! Дозвољавате ли ми писати?

Јелте? — Одовуд видим ваш мили, кратки осмех и, њиме окуражен, почињем . . . .

Ја се живо сећам нашег случајног сусрета. Ветар је збацио с ваше главе мали шеширић и брзо га терао по песку да га у море снесе. Ја сам дошао баш кад треба, ухватим ваш шеширић и предам вам га. Ви сте ми се захвалили. Пођосмо заједно, познанство је — зачело.

Да вам отворено кажем: још у први мах осетио сам према вами нешто блиско, сродно, као да вас одавна знам, и, преко обичаја, нисам се од вас туђио; сећате се, разговор је ишао сам од себе, премда ви нисте разговорни. После сам дознао, да је мој најбољи и једини друг био — ваш муж. Ви сте од њега чули о мени, и то је припомогло нашем ближем познанству. Ви сте волели моје приче о нашем ђачком животу у опште, о нашем раду; о томе, како смо сви волели Сергија, и ако је он у неколико био дивај и суров, какав је ауторитет имао међу нама, како је био праведан, како није трпео лажи и хвалисања! Често ми је говорио, одавна је то било, о његовом идеалу жене: све је сневао о дивотној лепотици са заповедним погледом и поноситим, и такву је хтео љубити дуго и дуго . . . . а непризнавао љубави . . . . Он је вазда говорио, да је оно, што човек не може речима да искаже, нешто најлепше у животу. Ту је доста просторије за уображење, ту се можеш сит намислити, како ти душа хоће. И то је у своме раду, неки начин уживања, није ли тако?

Такав начин уживања, мени се чини, да припада само људима од рада, људима, који су занети пословима. Светски су људи много одлучнији и нестрпљивији, они се не боре дуго са својим осећајима, не неже се њима, па и кад ће? У њих се осећаји као и уживања, брзо замењују једно другим . . . .

Али од прошлости да пређемо на садашњост. Причајте ми, како сте удесили ваш живот у селу? Шта сте остварили од свију ваших планова? Како утиче на вас самоћа и сеоски живот? Очекујем ваш одговор са нестрпљењем. Ја сам по повратку иза границе почео живети као и пре, идем у канцеларију, седим тамо до четири сата, после идем на ручак гди пре стигнем, и тамо читам . . . . и мислим, погодите о чему?

Код нас је право септембарско време. Непрестано киша пада. По улицама блато. И људи су некако незгодни као и време. Истину вам кажем, да вас нисам сусрео, постао би мизантроп. Пишите, пружите руку помоћи вашем очајнику,

Алекси С*.

ПИСМО II.

Од Олге Александровне В*, Алекси Ивановићу С*.

Миловидово, 21. августа 1874.

Писмо ме је ваше зачудило, ви се нисте преварили, али ме и обрадовало. Ја вам сад имам много тешких и жалосних часова, у мојој осами, и у тако једном часу добила сам ваше писмо . . . . Ви сте ме се сетили? Како да ме то необрадује? Хвала вам! Хвала морском ветру, који ми је скинуо шешир с главе, да није њега било, може бити, никад се неби ни познали!

Ви као да сте нагађали, Алекса Ивановићу, потребу душе моје — разговарати се с вама. Ја сам се станила у селу на дуго, а може бити да ћу остати овде навек. И ма да ме осама плаши — имам доста посла:

газдујем, читам, много премишљам о прошлости (последње ми чини велику радост), али опет, каква разлика између живота у Схевингену и у моме Миловиду! Тамо пуно народа, живахност . . . . тамо сте и ви били, ваше су ме приче драгале; овде — сама, истина, веле, да има и суседа — али ја се непознајем ни с ким. Место је ово и онако, само по себи, за ме врло пријатно. Овде сам провела детињство и успомене сам те сачувала. Мајку моју не памтим. Живела сам с оцем и старом гувернанткoм. Сећам се, како сам плакала, кад сам се с овим местанцем растајала, кад ме је отац повео у Смољни манастир. Он ме је ту препоручио својој рођеној сестри баронпци Б* и отишао да служи на Кавказу. Брзо сам се навикла на нов живот и године су пролазиле једнолико. Кад је било време да изиђем из манастира, онда је дошла и вест о смрти оца мојега. И тако сам остала саморана. Та је несрећа била за ме пролазна. Да ли зато што сам била млада, или што сам навикла бити с туђим светом, — нисам дубоко осећала тај губитак. Баронпца Б* узела ме је к себи, кад сам изишла из манастира. Онда ми је било седамнајест година. Она ме је китила, водила на балове и чинила ми је сва могућа задовољства. Између осталих младића, који су посећавали нашу кућу, био је и Сергије. Његов пријатан и светао ум, топло срце, праведан и поштен карактер, очарао ме. Ми смо познали једно друго, у кратко, заволели се и венчали се. Да ли сам ја одговарала његовом идеалу — не знам. Само једно могу казати: ја сам га јако волела. На скоро смо отпутовали ван отаџбине. О нашему путовању често сам вам причала; поновићу само, да сам три године била потпуно сретна. По повратку у Русију, муж ми занемогне и постиже ме велика несрећа — изгубила сам га! Удар је био тако јак, да сам се озбиљно разболела, дуго сам се лечила, и најзад ме пошљу у морска купатила. Тамо смо се нашли . . . . .

Али ја сам се и сувише заговорила о себи. Кажите ми, шта вам је тешко и о чему мислите? На жалост, немам способности да нагађам што није дописано; туђе мисли вазда остају за мене тајна, ма како желела да их сазнам, и зато неволем ништа тајанствено и неизговорено . . . .

Пишите ми и даље. Моје дугачко писмо, нека вам буде доказ, како радо говорим с вама. У очекивању одговора, лепо вас поздравља

(Наставиће се). **Олга Б*.**

САВА ВОДА..

(НАРОДНА.)

Сава вода заносита,
Синоћ Марка занијела,
А јутрос га изнијела,
Повр' себе на брјегове;
Да ј' у Марка своја мајка,
За дан би му гласе чула,
А за други разабрала,
А за трећи над-а-њ дошла,
Већ у Марка туђа мајка:
За годину гласе чула,
А за другу разабрала,
А за трећу над-а-њ дошла.
Кад из Марка јела никла,
По дну јеле Дунај тече,
По сред јеле челе лете,
По вр'х јеле соко сједи,

*

Држи коња у синџиру,
Сунџир пуче коњ утече,
Кроз ливаде некошене,
Кроз шенице нежњевене,
Кроз ђевојке непрошене.
Ал' говори соко сиви:
„Држ' ђевојко тога коња,
„Ти ћеш бити снаша моја.
Ал' бесједи ђевојчица:
„Како ћ' бити снаша твоја,
„Кад ја незнам брата твога!
„Лако ти је брата знати!
„Три су пера калопера:
„Једно перо жарко сунце,
„Друго перо тија киша,
„Треће перо сјајан мјесец;
„Сјајан мјесец за путника,
„Тија киша за шеницу,
„Жарко сунце за сироте! —

(Из Славоније.) Прибиљежио **Влад. Красић.**

ВЕЗИЉА.

НОВЕЛА ПАВЛА ХАЈЗА.

(Свршетак).

За тим га доведе до столице, која је до прозора стајала, па клекне пред њиме а он узме њену главу у обе руке, па је се не мога сит нагледати, обасипљући уста, чело и образе јој врелим пољупцима. У то се већ из далека преко поља зачује и прво кукурекање петла, а ђана замоли Атилија да иде да не би у кући његових родитеља осетили, да он није тамо. Они су се били договорили, да се сутра на вече и свако вече опет састану, па тако се он опрости с њоме, па није хтео да се низ степене сиђе, ма да на улици не беше никога, него скочи на прозор, па одупревши се ногом о грање смокова дрвета, спусти се по зиду доле; ту застане, да драгој својој још коју љубавну реч рекне, и да цвеће, што је на крајевима варошког шанца цвало, у стручак везано њој на прозор баци, док она, бојећи се каква уводина погледа с прозора неоде. Тада се он отрже с тога места, па шуњајући се полако покрај варошког зида, доспе до капије. Буновна стража не познаде га а и нико код куће није био приметио, да је он био ван куће, те тако весео уђе у своју собу, па се баци на постељу, да се још испава до зоре.

Исто тако предосторожно и потајно знали су они то и сљедећа вечера удесити, да нико у свој вароши о њиховом споразумљењу није ни слутио, до-ли једина дојиља, која је то тако исто икоме причала, као и смоково дрво под прозором. Јер срећа и част господарице њене, лежаше јој врх свега на срцу, па ни највеће муке не би биле у стању из њених уста измамити, име младићево. Само јој је бриге задавало то, што је њена господарица остајала при својој мисли: да то све мора проћи, кад се невеста, Емилија Скаричина, венча с Атилијом. Какво је то од вас уображење, рекла би она, мислите ли ви, да би ви мирно могли гледати, како се друга оним цвећем кити, које сте ви на груди носили. Тако ми моје љубави, госпо, спрам вас, то ће вас убити, срце ће вам препући, као јабука, коју човек ножем преполови." — „Дојо", рече Бела, можда имаш право. Али шта је до тога стало; боље да ја пропаднем него онај, кога ја љубим, и ова мила варош, која је нама обема мати." — „Како све којешта говорите," одврати стара. „Ако вас он тако љуби, како каже и ви верујете, онда и он неће

моћи преживити, па тако ћете са вашим јогунством двоје упропастити. А варош, сад, где ју такав јунак чува, могла би се са три друге вароши мерити, које су још моћније него Виченца.“ — Тако јој је и Атилијо говорио и све је више на њу наваљивао, што се већма приближавало време, где ће се за навек растати морати са својим најмилијим. Још се једнако надао, као и првог дана, да ће њено опирање против његових жеља победити, па се био одлучио, да све жртве принесе. А Ђана, која је зебла при помисли, да ће његово срце према њој оладнити, и да ће се он кадгод покајати, што је он тако млад њу постарију за сапутницу у животу узео, паштила се, кадгод је он новим молбама на њу наваљивао, да га, исмејавајући бајаги, своју старост и непостојаност мушких умири, и да га за час тако занесе, да на горку будућност са свим и заборави.

Међу тим се у обе куће, и код Буонфиљија и код Скарпе, журно спремаю за сватове и девете недеље после првог свечаног дочека младожењина пођоше Тревижани свечано по младу, и одведоше је у Тревизо. И ако је међу гледаоцима због утврђене слоге између обе оближње вароши, радост била увеличана појавом младе дивно украшене невесте и њене пратње, ипак беху двоје, којима је тешко било, да своју срџбу сакрију, једно је био младожења сам, који би се пре змије дотакао био, него своје младе, а друго сињор Лоренцачијо, његов будући шура, који је потајно зуби шкрипио, кад је помислио, да сад поред млађег такмаца мора са свим скромно да корача и да то смешећи се сноси, а овамо би и шура и сву његову својту најрадије зубма пољубио био. Па још за једно треће срце не беше тога дана весеља; то је срце куцало у прсима беле Ђане; јер она је знала, да ће вече, што ће за тим даном доћи, бити последње вече њене среће. Па и није као оно при првом свечаном уласку гледала, да добије места на трибини пред варошком кућом, него је остала била код куће, кад је Атилијо упоредо са невестом кроз улице јахао и опет цвећем обасут био. А после подне, док се силан народ слегао на пољани испред вароши, где ће се утркивати и у опкладу борити, седила је она код куће замишљена, а сузе јој тако често на очи дођоше, да белог дана скоро није видила. „Јадно моје срце,“ уздисала је она. „Сад би време било, да покажеш, да си доста јака, да се можеш одрећи једине среће, па ипак си тако слаба, да хоћеш да се растопиш у сузама. Ти си на се примила оно, што не можеш извршити. Ниси да богме онда још знала, да је љубав вино, од кога човек све већма жедни, што га више пије. Сад је у пехару твога блаженства отров, што те полако једе, па ни један лекар на свету, па ни сви свеци не могу ти више помоћи! — У то је ушла и Каталина; па је наговарала своју господарицу, да пође с њоме, ако већ хоће да се са Атилијом са свим растане, а оно бар да га види у свом сјају његове лепоте и снаге и да му се диви као победиоцу нада свим људма. Јер у потаји се још једнако надала, е ће се збити какво чудо, те ће се њена господарица променути. Ђана ју је послушала, обукла се лепо, па, не проговоривши ни речи, изишла је са својом служавком на пољану, на којој се силан свет слегао био. Ту су видиле, стојећи међу светом, како млада у среди између свог оца и младожењиног ујака седи, па чуле шта је свет о њој говорио; једнима се преко мере

допадала, други опет знадоше јој ово или оно замерити. Бела Ђана није ни речце прословила, а шта је мислила, то није нико дознао. Само јој је крв к лицу појурила, кад два млада момка, прошавши поред ње, доста гласно један другом рекоше: десет Емилија дао бих за једну белу Ђану! — а на то онај други: варош Тревизо надмоћнија је, и што се женске лепоте тиче, као и у оружју! — па при том се многе очи управише на лепу везиљу, којој сад са лица румени нестаде а на исто мртвачко бледило дође. Јер баш у тај мах дојахао је сињор Атилијо, сав наоружан, само је врат, у место са тучним штитом, што га Французи барбијером зову, покрио лахком кожом, што је била за калпак утврђена. Визир је био с лица скинуо, тако, да су сви видили, како је блед био и како је озбиљно гледао око себе; па сви су се томе чудили, та он је досад био тако весео, а сад је још и младожења. Он дојаха до места, где је млада седила а она му привеже траку за шлем у знак, да ће он њен витез бити. Тада затрубише трубе а с друге стране дојаше сињор Лоренцачијо, са визиром преко лица, али га сви познадоше по његовој опреми, па сви зажелише, да буде оборен јаком мишицом свог шура. Али друкчије је то промисао божја хтела. Јер тек што херолди са својим палицама дадоше знак, тек што трубачи у трубе затрубише, сударише се оба јунака а коњи им толику прашину дигоше, да се борба измеђ њих двоје није могла видити. Само се чуло ударање бритких копаља о штитове, па онда се све утишало. Кад је прашине нестало, сви су пренеражени видили Атилија, још у зенгијама, али на седлу свог доброг коња, који је непомично стајао, натраг пружена, а крв му је потоком куљала из врата, што га је подмукли непријатељ за циљ своме нападају узео био. Победилац је стајао преко од њега, дигао је био визир, као да хтеде боље да се увери, да му је освета добро за руком испала, па пошто је противника свог подругљивим погледом погледао, заклопио је опет шлем, па је одјахао у лаганом касу, не јављајући се ником, а народ, који још никако својим очима веровати не мога, остаде окамењен од чуда и покора.

Међу тим су слуге Атилијеве дотрчали, дигли га са седла, па га положили у по песка на неки покривач. Па како они одмах зачеше нарицати, то се наоколо сав ред поремети; народ се гурао, да дође до рањеника, они што су на трибини седили, на брзо оставише своја места, па једва могаху херолди грдећи и гурајући својим палицама толико простора око умирућег сачувати, да су његови родитељи и сродници па и сама невеста до њега доћи могли. Он је мирно лежао са заклопљеним очима, па док су једни нарицали, други су проклињали подмуклост Лоренцачијеву, неки по лекара, а неки опет по попу слали, да умирућем јунаку последњи благослов даде, дотле са његових бледих усана не дође никакав гласак бола и тужбе, што тако рано са света отићи мора. Можда му је та горка судба као неко спасење из мрских веза добродошло било, па кад је чуо, да га неко по имену зове, и познао глас своје невесте, покушао је, да главом задрма, као да хтеде рећи, да хоће без лажи душу да испусти. Наједаред се народ, који је умирућег опколио био, поче комешати; сви се осврнуше, па опазише белу Ђану, бледу као крпа, али са величанственим држањем, као да су је тога часа трновитом круном бола

за краљицу нада свим женама крунисали били, где долази кроз свет и где се приближи умирућем. „Идите одатле,“ рече она дигнувши руку спрам младе; „он је мој, па као што сам у животу сва његова била, то хоћу да сам код њега и у смрти, па никаква туђиница неће ми ни једнога даха од њега отети!“ — Тада клече до свог љубавника, диже му главу нежно у своје крило, да је крв преко њеног свечаног одела лопила. „Атилијо, рече она, „познајеш ли ме?“ — Одмах он отвори очи, па уздане: „О моја Ђано, све је прошло. Смрт није дала, да се другој на верност закунем, коју сам само теби одржати могао. Ја умирем, анђеле мој; пољуби ме још последњи пут, па да испустим душу на твојим рукама.“

Тада се она наже до његових усана, па кад му је уста додирнула, заклопише се његове очи а глава му клону у њено крило. А саучешће беше толико у свију, што су около стојали, да се нико, па ни Скарпини, не усуди, да узнемири опроштај љубавника. Шта више, кад метуше мртво тело младог јунака на носила, да га у варош унесу, поделио се народ, па једни одоше за самртником, а други одоше за онима, што његову љубавницу кући носише; јер она се онесвестила била поред свог мртвог идола. Само млада Емилија са својом мајком, вратила се исте ноћи у Виченцу. Њен отац, Тулијо Скарпа, остао је у кући Буонфиљија, да буде на погребу Атилијевом; а двострука га је туга мучила; једна са ћеркине несреће а друга са срамоте, коју му је син нанео.

Кад су трећи дан самртника на гробље поред црквице мадоне дељи анџели носили, ишла је тик за сандуком, пред свим сродницима, бела Ђована, са црним велом и сва у црно обучена. Кад је вело скинула да самртника у чело пољуби, указа се свом народу чудо, што се збило. Јер њена коса, што се досад на далеко сјајила, за ово неколико дана сва је побелила а црте јој увеле, као у какве старе жене.

Па многи су мислили, е она неће дуго више живити, него ће за својим љубавником отићи. Ипак је живила она још три године, а није са себе црнину скидала. У тишини је марљиво радила на застави, што се заветовала, да ће ју начинити за црквицу мадоне дељи-анџели; на застави био је начињен арханђео Михајило, у белој опреми, како аждају убија. Па говорило се, да је Ђана опрему за анђела из своје сопствене беле косе извезла. Ту заставу метли су поред оне, што ју је она за Атилија негда начинила била, у црквици, где је био његов гроб. Кад је то свршила, није више дуго трајало! однесоше и везиљу на гробље, па јој испунише последњу молбу, да је саране код ногу њеног љубавника. Онамо су још дуго одлазили и ондашњи и странци, па су посматрали вештачки посао обе заставе, а преповедали су једно другом приповетку о белој Ђани, која је своме љубавнику све, што је имала, жртвовала, и своје лепо име, ма да га је могла сачувати, да је ћутала била.

— — — —

Кад је читалац свршио, била је за час тишина у салону, само је киша, чије ромињање целу приповетку меланхолично праћаше, своје терала.

Најпосле поче млади доктор, што се шаха играо: „Приповетка та као да је изишла из млетачке школе. Такво што модерни већ неће начинити моћи. Премда ми се овде-онде учинило, да је преписивач што-шта и дометнуо свога“.

„Преписивач!“ повиче онај са дивана па баци своју цигару. „Види се, да Ђуру још не познајеш. Он је нас само за луде држао, па није ништа друго хтео, него да уз наше сличице са мртвим бојама упоредо стави једну слику са живим бојама. О шта да се опкладимо, да је ова кроника из Сан-Николо-а много млађа, него Макферзонов Осијан, о коме се толико говори.“

Ђура као да је све то пречуо био. „А што мислите о моралности те приповетке?“ запита он обрнувши се госпи Јевђенији.

Ова се за часак замисли, па онда рече: не знам, да ли се у опште може о том говорити, да се тако чудан случај за узор или пример узме. Па зар немају разна времена, разни обичаји, и разни народи друкчије нарави. Признајем, да страсној оданости, уз коју не иде намера на вечиту верност, никако за право дати не могу, па да сам тако тек усљед трагичног свршетка опростила чудном почетку. Па ипак, да је та бела Ђана била моја сестра, ја не бих дуго премишљала, да на спроводу с њоме испод руке за Атилијевим сандуком пођем.“

„Бољу сведочбу за њену моралност не би јој могли издати“, рече приповедач. „Допустите, да вас зато у руку пољубим.“

ПРИРОДНИ ЗАКОН У РАДУ.

Као што неки људе класификују, човек је или жени или филистар. Женијални људи, веле они, не знају ни за каква правила, нити се равнају по њима, већ права женијалност састоји се у томе, што они, као оно цврчак у басни, весело и без бриге живе од дана на дан, уживајући сунчане зраке, догод их траје. Бринути се за будућност, пажљиво распоредити средства што их има, штедљиво их употребити, а оно што претече остављати за црне дане, у кратко, тачно и савесно употребити оно најмање као и оно највеће, сад било то време, новац или умна снага — све је то женијалном човеку страшно и несносно. Он ради кад му је воља, а игра се, кад други раде, он живи, кад други спавају, а спава, кад други свежи и крепки устају, и рачуна само на последњи тренутак. Па кад чујеш те небриге, како говоре, е би заиста помислио, да су сви остали људи жалосна створења и нешто сасвим противно од њих, јер или изгледају као оно камиле, што претоварене силном бригом и теретом иду кроз пустињу, а ови се башкаре по свежим и зеленим ливадама.

Но кад пажљиво посмотримо ове противности у људском друштву, нарочито међу универзитетским слушаоцима и разним уметницима, често ћемо опазити, како је та тако звана женијалност, ма да с поља изгледа тако сјајна, од најштетнијих последица како по себе саму, тако и по друге. Човека ништа не занесе лакше, него те еластичне и окретне природе са својом веселом површином. Чисто би човек имао воље, да њих држи за најсрећније људе на свету, којима живот не може ништа наудити, а себе на против да сматра за прозаична човека, ма да ти је срце пуно свежих осећаја. Често видимо, како се људи, особито млади неискусни, сами у себи преваре, те истргнувши се из свога дојакошњега простог и задовољног живота, а тежећи за оним „женијалним лакоумљем“, сасвим пропадну. Па више пута бих се запитао, да ли нас сама природа, која никад не греши, упућује у том погледу, да би смо могли са-

знати, које је прави пут, да ли је она сјајна и безбрижна, тако звана женијалност, срећнији темперамент, или овај обични, поругани тако звани филистарски карактер? Питање се свиди чудновато; али сувишно није никако, и то просто зато, што и они сами, који су компетентни да то питање пресуде, од вајкада нису у томе сложни, пошто у њима самима има нешто или од овог или оног карактера, што га напоменусмо. А догод само разум буде управљао човеком у свакои његовом подузећу или нагону, свагда ће он наћи разлога и доказа, којима ће оправдати и најнеприроднији начин живота. Овде помаже само физика морала; пође-ли дакле за руком, да нађемо разлога и упутства било у природи, која све најженијалније и најпоузданије ствара и производи, било у самој повесници, онда се томе морају покорити све странке, и то што се пронађе, имало би важити као нормални морални закон.

Посмотримо-ли природу са етичке стране, онда нам доиста не ће бити тешко, одма опазити морални закон, што влада у природи. Natura non facit saltum, рекао је Линé у својој ботаничкој филозофији, т. ј. у природи нема прескакања, већ све се развија стално и постепено, употребљујући сваку и најмању снагу.*) Нигде нема мира, а ма ни за тренутак, и ако нам се чини, да све мирује. У онај исти час, кад глачар (Polierer) остави своју најсјајнију справу, већ је ова почела рђати, и кад опазимо, где се једна за другом појављују пеге од рђе, па мислиш да су постале преко ноћ, ваља знати, да је то резултат силних напора природних снага. Па тако бива у природи све, чему се ми после дивимо и што нас очарава.

*) „Tout va par degrés dans la nature et rien par saut.“ (Nouveaux essais de Leibnitz, IV. 16.)

Чини нам се, да је пролеће дошло преко ноћ, кад се наједанпут почну развијати милијони од лишћа и цвећа; па ипак су то резултати природне снаге, што лагано дејствује, и која је кроз целу јесен и зиму употребила сваки сунчани зрачак, да нам спреми онај дивни и величанствени призор, за који би човек рекао, да га је природа из рукава истресла. Као оно сказаљка на сату, што се неприметно окреће, па ипак цео свој круг обиђе, тако и природа врши свој лагано, али без престанка, и тако поникне и израсте горостасно дрво, ма да нисмо ни најмање оком опазили, како се то збило. А док беше још скривено у својим замотачима од плода, не беше ништа друго до проста ћелија у клици! Па сад стоји као какав милијонар, што је почео са неколико новчића, али који је са своје постојаности и стрпљивости, сталности и опрезности, са своје умешности, штедње и одважности постао оно, што је. Шта је све кадра учинити снага, што непрекидно ради, не може се ваљда ни у чему тако згодно видети, као код капи воде. Једна једина водена капља, што непрестано пада на камен, после дугог времена овај издуби, као што се и вели у оној латинској изреци: „Gutta cavat lapidem, non vi sed saepe cadendo“ (капља дуби камен, али не силом, већ тиме што често капље). Овом приликом сећамо се и на камените кипове, што су местимице издубљени од самих пољубаца побожног света, као н пр. постоље св. Непомука на мосту у Прагу. Речју: Све велико и дивно, што је природа произвела и производи, те нас тиме очарава, све је то постало усљед непрекидног њеног дејствовања. Кад се само сетимо једног примера, одма ће нам на ум пасти и сто других.

(Наставиће се.)

ПИСМО СПИРИДОНА АЛЕКСИЈЕВИЋА

МИТРОПОЛИТУ СТРАТИМИРОВИЋУ.

Екцеленца!

Высокопреосвященнѣйшій Г. Митрополітъ! я ніесамъ пропустіо постаратисе, Были было мощно да наша неунитска Церква и народъ добіе отъ Всепремилостивѣйшаго Імператора нашего Франца I. каквугодъ отраду болю него ли е садъ имаду, гди нынѣ никакве надежде отъ напредка неимаду; Кралѣвићъ у Падви у Італій, Священство отъ данъ до данъ умире, 20 ихъ е умерло посліе отлазска кралѣвића. Со овакимъ теченіемъ до мало времена, нашъ законъ, Церква, Манастыри и проче са свимъ е пропало. Зато самъ я начиніо едно прошеніе ко всепремилостивѣйшему Монарху нашему! да народъ нашъ просіи и моліи Царску милостъ дасе смилуе, да имъ даруе Епископа отъ закона, и націона, кадъ Кралѣвића нећe; Послао самъ исто Шибеничкомъ Пароху Попу Ѳодору Шуши, да ступорима отъ церкве развиде, и ако иде добро, да подпишу, и то далѣ..., Но они ніесу смѣли усудитисе, говорећи, „мысмо досада были вазда Первый, но садъ нека буду другій“ ... Скрадиняни, „Мыћемо сами учинити у Італіанскій езыкъ, Сербски недопаданамсе“. Со овимъ несогласіемъ ница ніесу учинили, пакъ не ће ни учинити.

Овди спіони владике Кралѣвића, коису отъ нѣга плаћени, вѣруите запакостъ овога націона; Или истій Попъ Шуша Парохъ Шибеничкій, или Арсеніе Поповићъ, кои е родомъ из Сріема, Писацъ Сербскій отъ куріе Епіскопске, или ова обадва у договору свесу писали кралѣвићю у Італію: и ето вамъ шалѣмъ копію, что кралѣвићъ пише и прісти. Но небоимсе, мыслећи, да предобрый, и правдолюбный нашъ Імператоръ нећe учинити свомъ вѣрномъ Шуддиту зла, что за добро свогъ закона, и народа мысліи и тражіи.

Екцеленца! Какавъ е ово народъ, жестокъ, берзъ на зло, кадму што у очи падне. Вѣруите ми Милостивый Архіпастырю, я незнамъ наштоће паипосліе изаћи. Я се зла боимъ а добро нећe нашкодити.

Я сада реннунціявамъ ово кралѣвића викарство, ерсу сви нѣгови викари наопако отишли; уздамсе я у Бога да нећю, защо я нсћю никаква зла учинити, 41. година дасамъ у Далмаціи, познаеме светъ, не само наши но Римляни у свой Далмаціи; Пакъ потлѣ нека мысліи ткоће мыслити за далматинске Серблѣ.

Присемъ из'остаю с' глубочайшимъ синовскимъ высокопочитаніемъ цѣлујући Святую Десницу.

Вашего Высокопревосходителства наймилостивія Господина и Архіпастыра

у Задру на 20 фебр. 1828.

Всенижаишіи слуга

Спvрідонъ Алексіевићъ с. р.

---

1. Спиридон Алексијевић Милорадовић био је родом из Ерцеговине. Године 1787 дође у Далмацију, где се и књизи учио и доцније покалуђерио. Био је неко време економ у двору владике Миоковића, за тим парох у Дрнишу и најпосле у Задру. Издао је на свет г. 1811 „Малый Катихисісъ“ с неколико пунктова из регламента духовнога и правила из Кормчије, а г. 1830 „Руководство человѣческогъ живота“ по Честрфилду. У давидовићевим новинама (бр. 37 1818) певао је „Оду на пришествіе Єго императорскаго Величества Францеска Перваго у Далмацију“, која овако почиње:

„Простерла Зора по земли церлѣну ризу,
Златозарный Фебо со іаснѣйшими зраци

Іаснитъ воздухъ неба, озарнетъ вся низу,
Поля, села, грады, моря, горы высоци."

Ја сам имао још једно писмо, што га је Спиридон г. 1818 писао митрополиту Стратимировићу о зебњи за унију од стране далматинског владике Венедикта Краљевића, па ми је то пропало, кад је ово лане у Н. Саду нагрнула велика вода у мој стан у дунавској улици. Клео сам, Боже опрости! и онога, који је први изумео и отпевао песму: „Дунаве, Дунаве, тија водо ладна! Што стојиш, шта мислиш те се не разливаш?" И разлио се и јурнуо ми у собе две стопе високо!

Алексијевић је био човек врло частољубив, те је аспировао на круну владичанску, а не би срећан, да је получи. Владика Пантел. Живковић под 4 февр. 1835 пише из Шибеника у Карловце Мојсију Лазаревићу, митрополитовом експедитору и љубимцу: „Алексіевичъ особито себе уязвена осетьа чрезъ то, что е Господинъ Епіскопъ Раячичь нѣму сослужащу и первенствующу Теркулю у Задру за Протосѵггела произвео. Ово нетьу крітіковати, Г. Епіскопъ могао е имати свое причине къ тому, а знамъ и что е имао противу нѣга, но то е све у честолюбію Алексіевича, коему волемъ по нѣчесому удовлетворити, гди е пуно, него пустити, да се изъ того другій порокъ ветьій у садашнѣмъ состоянію цркве излеже. А не могу Вамъ свашта ни писати. Дивили бы се, да видите, каковое честолюбіе у овомъ простомъ Священству." Ипак би Алексијевић био заиста у оно време најзгоднији за далматинску јепархију већ по томе, што је онде толике године провео, цело свештенство и сву Далмацију и Боку Которску познавао, језик талијански добро знао, а уз то био човек јаке душе и, што је за оне крајево одвећ потребно, здравог телесног састава; јер владика Живковић у споменутоме свом писму вели даље: „Зло ми иде іашенѣ. Нисамъ само еданъ сатъ у Драговичь іашио, а ноге ме и садъ іоштъ болу. А что бы было, гди се дуже мора іашити, особито као у Боки. Никада ништа!" Карактеристично је за познавање далматинског народа и свештенства му још и ово у живковићеву писму: „А шта да рекнемъ за сиротиню овогъ предѣла свагда а особито у гладне године, како что е ова, и какова се овде честье догадьа, зашто су честе суше. Шеста часть могъ прихода само на милостиню мора отити. Выше може отити, али манѣ не. Нема возможности отрестисе овогъ издатка. Кто не види очима, не може то себи представити. Гомиле гладне издрпане сыротинѣ, кудъ се макнемъ, срѣтаю. Кадъ самъ у Драговичь ишао, гди се стане съ колы, не може се кренути, гомиле навѣшаю се на точкове. Священицы гдѣкои тако су сиромашни, да имъ и на путъ что одавде мора се дати, особыто, кадъ се кои оправи на парохію. Пре ми дойде Священикъ изъ Балька у горньой едной издераной хальини, да га е жалость гледати, не може ни коня да плати, на комъ е дошіо."

Кад сам у Бечу 1871 имао срећу састати се са господином владиком которским Герасимом Петрановићем, на молбу моју обећа ми Њ. Преосвештенство, да ће ми доставити што од наши старина. Кад бисам и о Спиридону Алексијевићу могао што више дознати! Г. владика послужио би народној ствари, за коју се он вазда ревносно заузимље, кад би ми преко своји подручни дао исписати те доставити ми какови података, ако ји има, или кад би ме изволео напутити, куда иначе да се обратим ради тога.

2. Далматински владика Венедикт Краљевић отпутује у јесен 1818 у Беч, тобоже да изради у двора за наш народ семинарију у Шибенику и школе у Далмацији, а у истину да ради за унију. Далматинци су били у бризи и страу од тога пута његова. У Трсту, кад је про-

лазио к Бечу, видили су му прстен на руци. У почетку пролећа 1819, на свом повратку дома, стиже владика у Трст. Онде ће славити ускрс и служиће, те су му из Шибеника послали и окрут. Писао је још из Беча у јепархију, да се разгласи по црквама и преко световни власти народу, како је добио од цара српску семинарију и како ће бити у њој четири учитеља. Павао Соларић под 7/19 март. 1819 пише из Млетака митрополиту Стратимировићу у Карловце ово: „Изъ епіскопова едногъ писма, изъ Беча къ пріятелю у Задаръ зна се, да ће Царь поставляти учителѢ у сербской семинаріи. Епіскопъ е Г. Венедіктъ КралѢвићъ одержао къ тому къ предьашньой плаћи 2000. сребр. форинтій, тако отселѢ 8000; и за путь у Бечь и натрагъ, 3000. сребр. и 5000 папѵрны форинтій; и нѢговъ секретарь, грекъ у Шибенику родьенъ, 500. сребр. фор отъ Цара.*) По воскресенію дойћиће и амо (вторый кратъ) овай Г. Епіскопъ, и тада ћу о свемъ моћи найточніе освѢдомитисе; како таьодье, е-ли истина, што по Далмаціи, како чуемъ, некіи фратри бунцаю, да ће онъ іоще и до Рима поѢздити, пакъ онда вратитисе у Далмацію.“ Ваља ми овде споменути, да је у исто доба и унијатски владика великоварадски Вулкан предлагао цару, да се постави митрополит унијатски у Мацарској, и омилао се да он тај буде, обећавши да ће мало по мало поунијатити православне у арадској, ердељској и вршачкој јепархији, ако дуже остану без своји владика. Тако су доцније, г. 1835, унијати и вармеђаши чинили чуда у арадској јепархији. Сава Текелија под 12. апр. и. г. пише митрополиту Стратимировићу: „Вчерашныи день быша у мнѢ из села Боксега бѢдныи, и изповѢдаша, како оны на воскресеніе Христово во удаленія вѢси убѢгоша от священника во унію ступившаго, воежебы тамо во православнои церквы изповѢдалися и причастилися, како ныхов священник поуниятеныи из нѢдер матерных неуніяткини помощію вармецкаго человѢка оторгнул отроча, и во уніяти крестил.“ Текелија саветује митрополиту да иде цару на тужбу.*)

Народ се у Далмацији подиже, да убије владику Краљевића, издајицу свога закона, који је тео сву јепархију да поунијати. Завереници неки вребали су владику, који се обично сваки дан возио у шетњу иза Шибеника. Он случајно онај дан изостане, а завереници место њега убише директора, а тако исто и једног професора семинарије, па и плац-мајора шибеничког.**)

Кад владика Краљевић по том побеже у Задар, а доцније у Италију, поче се говорити, да Далматинци желе Лукијана Мушицкога за свога владику. Копитар му пише: „Possunt Te facere

*) Слично и владика Јосиф Путник пише из Карловаца под 14. јануара 1820 архимандриту ораовичком Стеф. Станковићу: „НовѢйше вѢсти кажу да е КралѢвич Далматінски Епіскопъ оно что е мысліо у Бечу и совершіо, то есть порепіо се. Доста то, да абіе по нѢговом отшествіи 4 унітска калуђера из Полске отишли за учителѢ у Далмацію. Онъ Епіскопъ добыо ad personam 2000 фр. у конв. мінцу годишнѢ, и различне Церковне утвари и Адићаръ отличный отъ сребра и злата отъ Імператора дарованый, у цѢни до 25.000 ф. Сада ожидава Буллу и Пурпуру от Папе. — Ето ти Ціпцара Епіскопа Далматинцемъ!“

*) Митрополит је то и чинио, као што се види из једнога писма, што га је Гершић из Карловаца у оно доба писао Мушицкоме: „Старац є іошт, као што знаш, горе. Не зна се до овога, у кои ти пишем, часа, кад ће се овамо кренути. Нада се, да ће и за Арадскога Епіскопа свршити. Найвише га и найвећма уніа мучи, и єде. Пише да є, што се ове тиче, Цару тако говоріо, да се; осим пристойности, ни на што освртао ніє. Плакао је пред њим, и Цара є — веле — ово у срце дирнуло.“

**) Пореди „Преписку о уніи далматинскогъ епископа Венедикта КралѢвића са аустрійскимъ правителствомъ.“ Београд, 1863.

владикам Шибеничкога (6 јунија 1821)." — „Ajunt te posci a populo Episcopum Sibenicensem. Utinam! Sed confirma ipse haec novalia, ut possim plene et secure gaudere et gratulari non tam tibi, quam populo et literis, itaque et mihi ipsi (23. јул. 1822)." — „Tu deberes Sebenicum ducere! et duces ni omnia fallunt (12. нов. 1822)." Мушицки, колико моји извори сведоче, само на прво копитарево писмо одговара овако: „Facere владыкам Шибеничкога est aenigma, quod solvere nescio. Homine ibi vivo! Civiliter ne forte mortuus est? — Nullatenus ne eum grex pro custode habere vult? Solve ipse hoc aenigma."

Међу тим је све до у јесен 1828 јепархија далматинска била без владике, а исте године би изабран за владику тамошњег Јос. Рајачић, потоњи патријар, о коме је још под 18. окт. 1825 писао из Беча владика Путник. Стеф. Станковићу: „Імператоръ — — — за дополнити Далматінску Епархію Individua нѣка представи, между коима и Архимандрита Раячича; и како се из цареви речи заключити могло, ако кого тамо наименуе, то ће онъ быти, еръ га и познае, и како каже да га и Гуверперъ Томашичъ, и жели, и ище."

Ђ. Рајковић.

Листак.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ПРВИ ПУТ НА КОЊУ.

истинит догађај.

„Хм, хм!" рече мој лечник, а притом је врло забринуто изгледао. После сам се осведочио, да многи лечници тако изгледају, кад хоће да унапред приправе своје болеснике на повећи годишњи рачун. Ал' за тим се мало по мало одкрави мој ескулап те ми преведе своје тајне мисли на чист српски језик и рече: да је мој случај врло интересантан — ја му се лепо захвалим на овом комплименту — те ми а почне на широко и дугачко разлагати, а притом је непрестано мешао латинске и грчке речи, које ме из 99 узрока не су занимале, прво и прво што не знам ни беле ни латински, ни грчки. Остали 98 узрока одпадају сами по себи.

„Драги пријатељу!" настави лечник, метнув значајно врх од штапа свог на уста. „Драги пријатељу, пожури што пре те се баци на жељезницу и поздрави ми Маријенбад!"

„Али, драги докторе, зар не ма баш какво друго средство, да омршавим?"

У том се мој лечник већ свог шешира машио и пође из собе. На прагу се окрене још једанпут и добаци ми овај рецепт: „А ти јаши или буди писар код суда!"

Читав сам се сахат борио, шта да радим. Најпосле се сетим оне мудре изреке, да је живот леп, те одлучим, да пре свега покушам са јахањем.

Нато почнем премишљати, кога ћу од мојих пријатеља и познаника да усрећим мојом намером. Ал' па жалост ниједан од њих не беше прави џамбас! Некоји је имао кола и коње, ал' тим ми није поможено. Можете мислити у каквој сам неприлици био!

Једва се сетим мог негдашњег друга хусарског лаћмана Живка Живковића. Он ми беше сад једина нада. Он је тек недавно дошао амо, а ми бесмо некад добри пријатељи. Врло је угодно, кад се од многих пријатеља, који и у нужди нађе! Кад смо ђаци били, седили смо у једној скамији, те смо се онда већ опријатељили. Што се тиче лењости и нерада, ту смо се тако рећи натецали а то је и нашег старог учитеља Буквића, који је у том позиву оседио, врло изне-

надило. Узалуд беху све његове очинске опомене, узалуд све казне, којима нас је често онако својски почастио... све то беше узалуд а да нас доведе до рада и напредка.

Кад смо средње школе свршили а ми ступисмо у јавни живот. Мој пријатељ Живко осећао је у себи довољне способности, да буде хусарски лаћман. Тако смо се сваке преступне године виђали, те смо се мало отуђили један од другога. Ал’ зато се опет одржало наше пријатељство.

Одма се упутим у касарну. Кад сам у собу ступио, лежао је мој пријатељ на кревету у чизмама и с’ мамузама. Једва се помакнуо, кад сам ушао.

„Триста му бомба и граната! та то си ти Милане... Не мој ми замерити што не устајем, ал’ сам се баш лепо наместио. Нег’... дај руку!“

Ми се својски руковасмо.

Нато ми поче причати како је тешка служба, како су жене неверне, а коњи не мају доста ватре у себи и т. д. Затим ме посмотри од главе до пете те ми рече весело: „Је с’ чуо, момче, та ти си страшно удебљао! Имаш најмање 185 фуната.“

Ја се сав стресем.

„Зато сам управо и дошао теби,“ одговорим му промуклим гласом. „Сад би ми могао велику љубав учинити.“

Он се мало замисли; нато се продере солдачким гласом: „Стеване!“

Момак ступи у собу; спусти руке на шав од чакшира и очекиваше укочено заповест свог господара.

„Стеване! колико си веровника данас већ одправио преко басамака?“

„Тројицу госп. лаћмане!“

„Али пријатељу,“ рекох му срдито, „та не сам рад новаца...“

„Него?“

Ја му приповедим мој разговор са доктором, и замолим га, да ми буде на руци у погледу јахања. Живко пристане радо и весело.

„Хм, ако је то све... онда ћемо лако помоћи... Дакле хоћеш да јашиш? Чекај... „Јабучило“ ми рамља... „Селим“ мени треба... знаш шта, даћу ти „Султанију“. Она иде као бела лала!... Ил’ можда волијеш ватрена коња...?“

Ја се свечано против тога оградим, а Живко ме ухвати за руку и привуче кревету, те ме злобним гласом запита: „Ал’ л’, гуштеру, (тако су ме још у школи звали) опрости што ћу те питати, а — умеш ли јашити?“

Најрадије му довикао: „Не умем!“.. Ал’ ме беше срамота, да признам мој незнање пријатељу, који је некад у школама од мене ма и лоше задаће препи савао. У овај ми се мах учини, као д је већа срамота не знати јахати, нег кад не би знао седму заповест божиј Истина, да до данас не сам никад ни н коњу био, осим као дете у „енглишрај терају“. Радо сам и у „циркус“ ишао где ме је особито занимала... велик „пантомима“.

На то сам се ослонио.

„Шта? Да-л’ умем јашити?... Драг Живко не мој се срамотити... Ја мог већма јашити, него што десет хусарски официра поднесу... Био сам на сва питање од твоје стране спреман, ал’ д ћеш ме тако увредити, мене, који се н Ренца, ни Зубовића не стидим...“

„Но, но, не срди се одма! Та не сам ни ја зло мислио. У осталом зар би тако немогуће било?... Ал’ дед’ ру да устанем.“

Једва се дигне са кревета. Одос доле у шталу, где смо „Јабучила“ саж љевали, „Селима“ критиковали а „Су танију“ хвалили. „Султанија“ беше ле мркуша, седам година стара и 15 ша и по висока. Ноге јој беху танке као срне а плећа широка и јака. Живко саопшти све њене поједине врлине, крај говора беше: „Стеване! Седлај

Но, лепа ствар! Тако не смо уго

рили. Ја сам намеравао, да се најпре опријатељим са Стеваном. С' тога и рекох мом пријатељу: „Не, не, Живко! Данас прво не мам времена, а друго милије би ми било, да се зором мало продрмам. Него сутра, ако ти је по вољи ...“

(Наставиће се).

ЉУБАВНЕ ПЕСМЕ РАЗНИХ ЉУДИ.

VII. ДУВАНЏИЈЕ.

Баш је „вајин“ моја Мара:
Образ јој од ћилибара
Па те очи свесмождиве,
Чело бело ко од стиве!

А коса јој бошча права
Од које ме боли глава,
Па тек рука што „кипира“
Ко од цигарен папира.

Да је папир тај цигара —
Коса-бошча у њем да је...
Па да пушим док ме траје
Из њезина ћилибара!!!!...

VIII. БЕРБЕРИНА.

Сапуњасто лице твоје
Бритвичасти твоји зуби
Зејтинасте очи двоје — —
То ме збуни ... то ме уби!

Волијем те, мило дете
Нег најбољег мога кунта
(Само незнам јел' рад тебе
Ил' рад твога силног грунта!)

Када бријем оца твога
Ти се само смешкаш таде
А ја једит питам бога:
Зашто женска нема браде??!!!

Светислав Вановић С.

НИЈЕ УМОРАН.

Неки висок и дебео човек имао је обичај у позоришту да стоји пред својим седиштем, како би боље видео на позорницу, али тиме је заклањао онима што су за њим седели. Једна госпа иза њега замоли га да седне. „Захваљујем, нисам уморан“, одговори онај.

ИСТИНА.

На свету има више старих пијаница, него старих доктора.

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИ БР. 4.

Ових 38 слогова дају 15 речи, од којих почетна слова читајући их од горе доле, дају име једног данашњег владаоца, а крајња државу којом влада и престоницу јој.

и, а, бор, берг, бе, бе, во, гам, да, да, дан, дар, де, де, е, 'елб, и, кар, куп, ло, лу, на, неј, ни, ни, нур, ра, ра, рест, ри, род, рус, сид, та, тар, те, у, ч.

1. Псеудоним једног нашег песника.
2. Острва у хинеском мору.
3. Главица у Кавказу.
4. Политичко друштво у Талијанској.
5. Варош у Аустралији.
6. Варошица у Бачкој.
7. Место у Бугарској.
8. Талијански песник.
9. Главица у Хималаји.
10. Врста радника.
11. Мушко име.
12. Варош у Саској.
13. Варош у Хиндостану.
14. Вођа политичке странке у Француској.
15. Владалац за време христова рођења.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ БР. 3.

1. **Колибри.**
2. **Овид.**
3. **Лупу.**
4. **Иванић.**
5. **Коло.**
6. **Обелиск.**
7. **Љешћински.**
8. **Урал.**
9. **Домино.**
10. **Индикт.**

Колико људи, толико ћуди.

Решили су: Госпођице Анка Јовановићева у Прагу, Терезија С. Толмачева у Врањеву, Марина Пантелићева у Пакрацу; г. г. Милутин Јовановић у Прагу; Теодор Врга поручик у Комонрану; Јован Зељковић гимн. у Карловцима; Сима Бомбица, Један читалац овидових метаморфоза, Душан Бебукић, Иса Вуковић гимназисте у Н. Саду, Коста Веселиновић, Милан Миковић трг. помоћници у Н. Саду; Ешкулап у Сиску; Стеван Мих. гимн. у Карловцима; Љубомир Нинковић подпоручик у Уј-Сењу; Павле Крстић свећеник у Свилајници у Србији; Јулије Драшкоци апотекар у Свилајници; Васа Режа у Вршцу, Г. Екмецић гимназ. у Н. Саду, Васа Максимовић гимназ. у Сомбору и Миша Милићевић у Бечу.

СИТНИЦЕ.

(Против „шлепа“). Један славан дечији лекар у Бечу управио је на матере ове речи: Без сумње неће ни једна од вас, моје госпође, примити на себе кривицу, што вам многа деца због немарности ваше пропадају, а овамо може се рећи, да сте све мање више криве дечијим болестима! Познато ће вам бити, да се у многим дечијим цигерицама, кад ова умру од грудних болести, нађе ситан прах од камења, што су деца удисала и и што им је плућа покварило. Да се тај прах у вис диже са земље, томе су много криви ваши „шлепови“. Погледајте само на променади нежну матер, како води десно и лево за ручицу по једно дете од 4—5 година, а за њом и око ње диже се облак од прашине, што је „шлеп“ подигао. Деца тако удишу ту прашину у своје груди. Доле дакле са „шлепом“ на променади; пре се може допустити (ако већ мора бити), да се „шлеп“ носи у углајисаним салонима.

(Леп метод). Нека лепа учитељица у Пенсилванији хтеде своје ученике на што већу ревност побудити, особито да раније у школу долазе, па им с тога једног јутра рече, да ће онога ђака пољубити, који најраније у школу дође. Следство би, да су неколико ђака од 18 и 19 година, који су код ње у школу ишли, у једној башти близу школе по целу ноћ пребдили, само да би први у школу стигли. Но љубљенка ова мораде наскоро свој лепи метод напустити. **В. К.**

Поштованим читаоцима.

Са идућим бројем свршује се друга овогодишња четврт листу „Јавору“. Издавање овога, као и сваког књижевног листа српског, скопчано је са великим тешкоћама. Времена су врло незгодна за књижевна подузећа уопште, а нарочито за издавање белетристичних часописа. Крваве борбе троше нам људе и имање, па није нам ни мало чудо ни жао на српску публику, што се живље и јаче не заузима за опстанак забавних и поучних листова, који у данашњим околностима и не могу велике пажње на себе привлачити. Ми то добро знамо и најбоље осећамо, али за то смо и ми склоњени на сваку жртву и са трошком и дангубом држимо ово подузеће, само да нам не би у овим тешким данима сасвим престао сваки рад до бољих, сретнијих и мирнијих времена. Да је доиста и од наше стране жртве види се и отуда, што ни један радник око овога листа **нема никакве плате, а издавач је имао прве четврти штету од 76 фор. а. вр.** Ово је најбољи доказ, да „Јавор“ није никакво спекулативно подузеће, а ево већ кроз четири године излази он у обећаном виду тачно у одређени дан, те се пошт. публика не може потужити, да јој је што закинуто од издавача овога листа. Они пак претплатници — било их је 160 — који су лане, кад је „Јавор“ три месеца дана морао да престане, имали добрих, сви су поштено намирени ове године и већином остали и на даље претплатници овога листа.

Да би се „Јавор“ у овом тешком времену одржао и онај део публике наше, нарочито наше честите Српкиње, и у овом добу поучавао и забављао, молимо свакога родитеља и брата, коме стање допушта, да се за своју децу и сестре претплати на наш лист, а ми ћемо како до сад, тако и од сад настојати, да лист најуредније излази и што бољи садржај доноси.

Цена је малена. **На четврт године само 1 ф. 25 новч. За Србију и стране земље 1 ф. 50 н. (или 15 гроша чарш.)**

Претплата се шиље **Администрацији „Јавора“ у Новом Саду.**

Можемо још служити свима бројевима од почетка ове године.

Имамо још неколико потпуних екземплара „Јавора“ од г. 1876. и дајемо их мекано увезане по 3 фор. а. вр.

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 26. У НОВОМЕ САДУ 26. ЈУНА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи нека се шиљу уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Нови Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 фор. на по год. 2 ф. 50 н. на три месеца 1 ф. 25 н. *За стране земље*: на читаву год. 6 фор. ауст. вредн.

ПОСВЕТА.*)

Господару Црне Горе,
Коју никад турског мора
Не могоше сломит' вали!
Поред сунца славе Твоје
Шта ће Теби песме моје?
Шта ће жижак да се пали?

Пирамида горостасна,
Поносито што се диже
До висина плава неба,
Неколико зрна праха,
Што к'о дођу, тако прођу,
На свом врху слабо треба.

Оно сунце, што ће сјати
Док светова божјих траје:
Духом Твојим створио си,
А поносну пирамиду,
Што ће вавек постојати
Мачем себи дигао си!

Ал видела неба Твога
Бесмртности зашт' наваћат',
Прва дико српском роду!
Кад с' народи клањају Ти:
И к'о кнезу, и к'о певцу
И к'о борцу за слободу!

Мита Поповић.

ВЕЧИТИ РАДНИК.**)

Смаис, писац „Самопоуздања“, „Карактера“, „Штедње“ и др. написао је нову књигу. Ко је читао његове пређашње списе, тај напред зна, шта ће наћи и у овом потоњем. Сви су његови јунаци — јунаци рада. Он их не узима из једне ма које професије; код њега нема тога занимања, коме би он особито симпатисао; да ли се човек бави сликаријом на порцелану или руководи спољном политиком, — Смаису је све једно; он само пази шта је учинио тај човек и шта је „могао“ учинити, колико се он борио у животу и каква га је сила водила правце, једанпут изабраној цели. Државника и простог копача, он вам описује са једнаком љубави, само ако у души њиховој гори она неодољива чежња за радом, која покреће свет напред. Јунаци Смаиса — то су прави јунаци рада. Они не раде за то, што их

*) Другу књигу својих песама посветио је г. Мита Поповић црногорском кнезу Николи и ово је посветна песма. И овом приликом препоручујемо топло публици нашој песме митине, што су сада у штампи. **Уред.**

**) Life of a Scotch Naturalist. By Samuel Smies. London 1877 год.

на то гони глад, него за то, што живот без рада није за њих живот, но смрт, сан, немогућност....

Нека сваки, који је посустао у борби и не једанпут проклињао свој живот за читави низ обмана, за оно осећање досаде и једноликости у животу, нека, велим, прочита Смаисову историју шотланског природњака, који је као дете од шест година већ морао да зарађује себи лебац, и постав у животу сирома мајстор, такав и остао целог века. Нека у тој тужној историји, нађе извора, на коме ће освежити своју снагу сваки, коме се чини, да му је судба неумитно жестока, ко држи да је увређен и заборављен.

Тома Едвард, син простога ткача, родио се у Шотландији у почетку овога столећа. Још у прво детињско доба, у њему се појавила извесна борба два начела, кроз коју смо сви ми прошли у детињству и младости: борба природних инстинката и инстинката задобивених вештачки, васпитањем и околином.

Кроза све векове продужава се та борба, у којој се готово вазда природа појављује као победилац, упућује човека на ону стазу, куда га вуку његове урођене тежње и раније или доцније руши све измајсторисане сметње.

Тома Едвард то је најсјајније доказао. Он је пошао са свим противно своме васпитању. Син варошког ткача, растао је, као што су расли и остали његови врсници, но док су они постајали ткачи и чизмари, Едвард је изишао природњак, страсно заљубљен у природу и њој се посветио сав. Едвард је растао у средини природе, она га је начинила природњаком. Шта може бити простије! Но хиљадама друге деце расло је тако исто у средини те природе, па је нису приметили. Све оне жабе, гуштери и пауци, који су били за Едварда права појезија, за његове врснике били су предмет одвратности. Оне ноћи, које је он проводио скривен у какво сено и пратио полет ноћних тица или изучавао нарав твора, чинило се његовим врсницима као нешто невероватно, пуно ужаса и грозе, чему је сваки претпостављао топлу одећу и топлу постељу код своје куће. Ми смо вазда склони, да дајсмо некакав особито увеличан значај упливу околине. Али шта је то околина? То је безкрајна разноликост живота и природе која нас окружава. Сваки узима из ње оно, што му се допада. Едвард је узео оно, што нису хтели узети други; он је узео природу. Кад још није умео љуцки ни да хода, он се већ изближе познао с кокошима, мачкама и псима. Још као малишан, једва виђен од земље, често се увлачио у обор, и тамо се забављао са свињом и њеним прасицима. Једанпут га нестало читав дан и ноћ. Укућани су већ премрли од страха да га нису Цигани однели. Тек другог дана, нађу га у обору код свиње, где проучава њезину нарав са највећом пажњом. Никада се ни једне животиње није ни плашио ни грозио. Заједно са лептировима и тичијим гњиздима, доносио је кући жабе, пијавице и мишеве. Укућани су сви очајавали. Малишан није обећавао никакво добро. Сваки дан је довлачио са собом тек по што ново. Дух испитивања освојио га, те ни једну муву није пропустио а да је не прегледи. Све што се могло ухватити он је хватао и доносио кући живо или мртво. Најзад мајка његова, изведена из стрпљења, избаци му све његове колекције (збирке) запрети му, да више ништа не доноси. Сутра дан он донесе жабу. За то га избију. После тога опет донесе коњске пијавице. Све је било

зман. Борити се са инстинктом није било могуће.

Али родбина му, покуша још један начин... Да не би ишао од куће, скину му хаљине и привежу га за сто. Он потпали везе и у мало те није сва кућа изгорела. Миран од природе, без икакве бујности, није се заустављао ни пред чим, кад су покушали да га лише слободе. Бежао је из куће, и бегао је без хаљина, без обуће, ноћу и по свакојаком времену. Он се није јавно бунио, али родбина је наишла код њега на таку силу отпора, која је млого страшнија од сваког јавног бунта. Тај четиргодишњи натуралиста, показао је већ толико карактера, да су му се сви његови узрасли сродници дивили. Не само код простог необразованог ткача но и у образованом друштву врло често влада мњење, да се дете од шест и осам година не може поправити, него остаје за навек јогуница и закорели рђавко, и ако с временом не пљачка на друмовима, то ће извесно тровати живот својим сродницима. Сваки отпор детињи, доводи у ужас „забринуте родитеље“ и педагоге.

Кад је Едвард већ стао на ноге одлуче да га даду у школу. Сем чистог образовања школа има још и васпитног значаја, који се у главноме састоји у томе, да умири непокорне. Малишану није било још ни пет година, да су га одвели у школу. Али учењем се није користио. Он је био у три школе и из све три су га набрзо истерали. Узрок је томе она несавладива страст његова према животињама. Ма како да се сам са собом борио, опет се није могао да уздржи, а да по декад не донесе стакло са пауцима, пијавицама или гусеницама, које је скупио на путу идући у школу. Из стакла су се све те животињице размилиле по школи. Сви су се од тога ужасавали и другог дана Едварда су истерали. Декад је доносио врапчије гњиздо, које је с великом муком скинуо са крова. Једном донесе он у панталонама чавку — коју је најрадије имао и коју је сам васпитао, а у кући је није смео држати, јер му је мајка бранила за то, што гаче па узнемирава болну му сестру. Едвард је мете у панталоне и оде у школу. Чавка је испрва била мирна, но баш у време молитве кад су деца клечала, она се осети да јој је незгодно и изиђе на поље. Едварда опет истерају из школе.

Све што је он изнео из те три године школовања, било је знање кратког катихизиса и нешто мало библије. Из аритметике научио се механичном исписивању два реда цифара један испод другог, и множењу које је радио на прсте. Писати није никако знао. Са том сумом знања он уђе у живот не имајући никад прилике да га више задобије.

Раније његово детињство, без обзира на све недаће у школама, где су га још жестоко тукли, остаје опет најпоетичније доба у његовом животу. Детињство његово није дуже трајало од шест година. Шесте године он је већ радио у фабрици, био је радник, знао је цену новцима. Али и тада је он тој радњи давао само своје време. Мисли су његове биле далеко. Он је живео с природом. Сваког слободног часа он је трчао у шуму, одакле је сваки пут доносио по где-што ново за попуњење своје колекције. Једанпут је донео осично гњиздо, које је с великом муком добио и завије га у своју кошуљу у нади, да ће га ма како било, сакрити од својих укућана. По у вече кад је хтео да спава и скинуо аљине, гледао је да га не о-

пазе кад се подвуче испод подкривача, али га брат спази и повиче матери:

— Мајка! гледај, Тома је без кошуље. Стану га испитивати, а да га застраше, донесу каиш и осичино гњиздо пронађу.

Као што се видело, малишан са свим није знао за страх. Једном нађе змију и радостан стане је размахивати и лево и десно па је донесе мајци.

— Гледај, мајка, како је ово добра животињица!

Мајка нада вику и испред носа му затвори врата. Тома пође са змијом по селу, где је за њим у пристојној даљини ишла узастопце вели гомила дечурлије. Најзад је прода је ном трговцу, који му да за њу неколико крајцара и мете је у флаш

Највише је Едвард волео мес где се камење вадило. Веома се чу дио величини камења. Није могао се да објасни, како постаје камење. О је знао како се праве гњизда тич и како расту животиње, но како ра сте камење — то није могао да пој Кад му је отац казао да камење н расте, он није поверавао и оде д запита раднике. Но они му на пита ње одговоре с подсмејом и отерају г

(Наставиће се.)

ИСПОВЈЕД.

ПО КРУМАХЕРУ.

„Ој! чуј ме младу оче, драги оче мој!
Брала сам прво цвијеће у шуми лиснатој
Па од то доба сневам, сневам дању, ноћу,
Срце ми стрепи, дркће, да не знам што ћу
И дан када ми сване
И сан на очи пане,
Па за то оче часни, реци ми право ти,
Да ли су за то грешни дни моје младости?“

„„О сневај само, сневај, дјевојко милена,
Срце без снова гај је без лишћа зелена,
Срце без снова мај је без цвијећа шарена,
Па за то: сневај, — сневај, дјевојко милена!““

„Ој! чуј ме младу оче, драги оче мој,
У ти ми снови нешто души занетој
Засија и затрепти, к'о небо, као рај,
А ја то љубим оче, — ој љубим, љубим знај,
И дан када ми сване
И сан на очи пане;
Па за то оче часни, кажи ми право т
Да ли су за то грешни дни моје младости?

„„Ој, љуби ћери моја, то није гријота!
Без љубави је срце пука сирота,
Што незна топлог зрака шта је милота
Ој, љуби ћери моја, то није гријота!“

„Ој! чуј ме младу оче, мили оче мој,
Ја гледам: небо, сунце у љубави тој,
Срце ми младо гори а груди ми се трес
Ка' оно море кад је у највећем бјесу —
И дан када ми сване,
И сан на очи пане;
Па за то оче часни, кажи ми право т
Да ли су за то грешни дни моје младости?

„„Престани сада ћерко, уздржи плам тај,
За огњиште га брачно добро причувај;
Љубав је цвијеће нежно и то ми ћер знај,
Спржио би га брзо, разжарен пламен тај!“

1868. Д.

ИЗ ОБИЧНОГ ЖИВОТА.

(Наставак).

ПИСМО III.

Александра Ивановића С*, Олги Александровној В*.

Москва 27. августа 1874.

У добри час сам вам писао, Олга лександровна! Ваш брзи одговор, ше дуго и мило писмо, доказују ми ... Некако унутрашње осећање каје ми, да сте ми то писмо писали вољом, и, одмах, чим сам га добио, имам перо.

Тако сте се дакле за дуго настали у селу и никога невидите. Коко могу да приметим из писма, још м није досадно. Како ли ће бити дније? До сад вам је живот био рави калајдескоп: порасли сте без атере у селу, васпитали сте се у мастиру, излазили у велики свет, у Петрограду заволели сте и удали се за века кога сте љубили, три године ли сретни, путовали и претрпили рашну несрећу. Сад сама, опет у лу, где је и почео ваш живот! Кава разноликост, колико задаћа за изду карактера! Како су на вас мојно утицале те разнолике сфере? ако сте се развијали без матере: састално, или вам је стара гувернана заменила мајку? Зар вас није гуио онај увучени институтски живот? ли главно је, како је подејствовао вас, код такве ваше лепоте, свет, ј страшни велики свет?

Да сте лепи, — то вам је позна! Свака лепа жена то зна, и то је ојмљиво: лепота је сила, магична, чабна, тим више освојачка, што је она оклон, она се не може ни купити измајсторисати — чист продукт ироде? Па како то, да они, који је ају, непознају своју моћ? И тако, знате да сте од природе добили тај поклон, завидан, но често опасан!... кад-кад за вас, кад-кад за друге.....

Видим какву сте гримасу направили, по институтски напућили усне! Али не бојте се: ја нисам строг моралиста. Ја сам само — ваш друг, ако ми дозволите да се тако назовем. Но ако вам то није по вољи, онда се с поштовањем клањам и узимам своју реч натраг!

Да ли вам је свет бунио главу? То ми се питање непрестано намеће, и никако неумем да нађем правог одговора... Мислим, да јесте, мало... Чујем наизменце ваше речи: Како? Због чега? Зашто? Због ваше осетљивости, може бити, због вашег живахног карактера, зато, што сте опазили како вам се свуда клањају....

Боље не умем да одговорим. Ви ћете то сами најбоље знати; па ви и решите....

Кад се не би бојао, да вас морим мојим питањима, Олга Александровна, неби им било краја, као и писму. Одговори ваши, биће ми веома драги. На сву прилику и ја — тако исто, као и ви — не умем да нагађам; највише се бојим да непогрешим, кад је реч о вами. Још ја лутам по мраку!

Питате ме, шта ми је тако досадно? Одговорићу у неколико редака:

Дошао сам из канцеларије, где сам пуних пет часова оверавао неке рачуне, који ме ни мало незабављају. Стара Никитина, дочека ме с питањем: „а где изволеваш данас ручати?“ — и добија обичан одговор: „идем у „Ермитаж!“ — Код куће празно, ништа ми се не мили, не сусрећу ме ласкави погледи црних очију или слатко тепање детешца....

И одем у „Ермитаж“... Свира

све иста музика, слуге трче с јелима и тањирима, општа сала јако осветљена и дупке пуна, новине стоје гомилама .... Ту ти је галама и таштина, од које би бегао ...

Тако данас, тако и сутра, тако је било и синоћ .... Шта мислите, је ли то весело?

Остављам вами да одговорите. Време је већ за у „Ермитаж“, јер ће иначе све појести, а с празним желудцем још је несносније. Са највећом смерности примам ваш поздрав и молим да не замерите моме збору. Ви сте ми у време пружили руку, ја још нисам запао у блато. Ваш А. С*.

ПИСМО IV.

Од Олге Александровне В*, Алекси Ивановићу С*.

Миловидово, 2. септембра 1874.

Са поверењем примам вашу дружбу и тиме вам одговарам. Усне нисам напућила, Алекса Ивановићу, јер немам ту институтску навику; не држим вас за строгог моралисту и на сва питања ваша одговорићу вам искрено. Детињство је моје прошло без икаква трага. До десете године живила сам у осами, нисам имала познате деце, с којима би се могла поиграти и нашалити. Отац ми је био по нарави невесео. Ја сам га се бојала. Али гувернантка и ако није била врло строга према мени, — да ли због старости или гојазни, није имала учешћа у мојим детињским играма, и волела је, да пристојно седим испред ње, да читам или шијем за моје лутке. У одређено време, ишла је самном у шетњу, или ме је пуштала да јурим по башти, а она седне на клупу с књигом у руци па често и задрема над њом. Прелаз из овако усамљеног живота у весело друштво манастира, повољно је утицало на мене: ја сам била дивља, бојажљива, ћуталица. Ту сам се почела развијати, учила сам прилежно, чинила сам брзе успехе у наукама и најзад сам била једна од првих ученица. — Сад, прелазим питању: како је на мене утицао свет? Прву годину провела сам у вихору задовољства. Била сам као у неком заносу: све ме је усхићавало, занимало, веселило, играла сам без одмора; бал ме очаравао. Али је после све то уступило места размишљању. Стала сам проматрати околину у којој сам; с неким људима било ми је досадно, с некима опет пријатно. Међу прве долази и моја тетка. Од јутра па до мрака, она није ни о чему мислила, ни о чему говорила, него само о накиту, о скорашњем балу или маскаради. Ако почнем шњом разговарати што озбиљно, неће ни да ме чује. Свагда сам се чудила њезином ограниченом погледу на живот. Сем светске таштине за њу је све било нешто страно, па и само осећање симпатије. Она није никога волела. С мужем је живила лепо. Кад је он умро, она, као што говоре, ни мало није очајавала, али црнина јој је била досадна, јер због ње није могла ићи на весеља. За то се наплатила одласком иза границе. После годину дана врати се у Петроград, одреди дане за примање посета, и почне опет живити као и пре. Признајем, моју тетку нисам ни мало волела. Само сам јој за једно захвална: што ми је вазда остављала пуну слободу мисли и рада. Када сам се познала са Сергијем, моја појава у свету, имала је неку одређену цел. Ја сам била весела само онде, где је он био. Без њега ми је било досадно, нерадо сам играла, расејано слушала шупље разговоре кавалера, а још им расејаније одговарала. Сјајност бала, светлост хиљаду свећа, све је то било за

ме као нека магла; али чим се он појави, све ми оживи пред очима и ја се опет овеселим.

Из свега овога можете видити, да и ако ми је свет заносио главу, опет то није било за дуго.

О лепоти, нећу се с вами препирати. Сваки има свој укус. Рећи ћу само: да никад нисам високо ценила тај поклон, и као што видите, он није био опасан ни за мене ни за друге.

Из вашег писма видим, да вам је несносан такав живот, или боље рећи, осама. Да, то је тешка ствар. Али, боже мој! Ко вам брани да се тога ослободите: промените начин живота, ручавајте у кући, као што сте и говорили, сећате ли се? Заволите — и „Ермитаж“, где већ нећете одлазити сваки дан.... Дајте ми само реч, да се тада сетите, да имате друга, коме прво треба поверити вашу тајну! Обећавате ли се?

(Наставиће се). **Олга В.***

ПОСЛЕ БОЛЕСТИ.

ОД СТЕВАНА МИЛОВА.

Некад си, душо, до неба хтела,
А сад ти уздах тек скроман прија;
Још јуче бурна, поносна, смела,
А данас тако већ смерна, тија.

Бурна то беше борба немирна,
Што за највишом цели се труди;
А данас милост још неизмерна,
Да ми тек једва уздижеш груди! **М.**

ПРИРОДНИ ЗАКОН У РАДУ.

(Наставак).

Американац је на особити начин изнашао закон непрекидног дејствовања (das Gesetz der Stetigkeit) у својим заводима за кажњење и поправљање (Zucht- und Correktionshäuser). Он своје кривце и злочинце не дотерује ни чим другим, доли само — једном капљом воде. Али каквом капљом! Капљом, што са математичном сигурношћу сваког минута стално и непрекидно пада кривцу на главу и тиме га мучи. Па било би доста чудно, кад та непрекидност не би имала истога дејства и на сам људски дух. Јер, по искуству практичних и искусних људи, по дух не може бити све једно, да ли он сваки дан у исто доба има каква посла или не. А тиме, што се научимо и приморамо на неки перијодични извесни посао, све нам се већма снажи и изоштрава наша памет и вредноћа, тако исто, као што мускулатура све већма јача у гимнастичара и свију оних, који раде теже физичне послове. Гдекоји филозофи ту идеју још даље изводе, те мисле, да ће човек, пун дара и фантазије, своју природну даровитост често боље моћи употребити и више се користити, ако је принуђен, да знатан део свога времена проводи у пословима, за које баш тако немари и који га јако не занимају, неголи, кад му његова 24 сата стоје пуста и празна на расположењу. Приповедају, да је чувени енглески писац, Валтер Скот, био приморан примити секретарство код судбеног стола, и баш у то време написао је своја најбоља дела. Јер кад се после о феријама повукао из вароши у сељачки живот, беше му умна снага много еластичнија, свежија, а душевни полет много силнији, него кад по више месеци није морао радити прико-

ван за судски сто. Али, наравно, у очима женијалних људи, он је само практичан Енглез! Добро, само ваља знати, да је најидеалнији немачки песник прерано отишао са овога света, а то без сумње понајвише зато, што није био везан за стални, одређени периодични посао. Познато је, како је Шилер изнајпре желио какво звање, да би само узгред могао бити песник. Гете је имао своје свакидашње занимање, и осећао је благодетни уплив отуд. Док је у Бутштету морао бити на војничкој рекрутацији, писао је у празним часовима — своју Ифигенију Он је баш и рекао, да се човек може уздићи над чудљивости своје музе, и да се ова даје прилагодити. Али зато и није као Шилер морао пити јаку црну каву метати ноге у ладну воду, и мирушући труле јабуке снажити своју живчану систему, и дозивати дунђерина да му тешући и секући прави лупу и калабалук, како би њему, док је међу тим шмркао силни бурмут и живце дражио, долазиле велике мисли. А Гете? Он се држао природног правила, што се зове простота и непрекидност, али је зато усред свога непрекидног периодичног рада, а поред скоро младићске свежости и дочекао 83. годину свога живота. Он је имао најразноврсније послове, али се у свом раду није никад претргао; на против све је говорио, да Шилер сам себи свој посао огорчава; па ипак какво неоцењено благо остави он своме народу! Немци имају обичај рећи: Der Mensch ist ein Gewohnheitsthier (Човек је животиња од навике) и: Gewohnheit wird zur zweiten Natur (навика постаје друга природа.) „Јест доиста, навика је силна моћ, и цела је истина, — што вели Ф. А. Волф — да се главна задаћа васпитања за срећан и пријатан живот баш у томе састоји, да се човек учи навикавати се и одвикавати. Људи већином не знају и не верују, шта то вреди и какво је то уживање, кад се јутарњи часови употребе за рад. Ту се тече благо.“

Ко са даном живи и ради, тај прима у себе и неки део његове правилности и хармоније; и пошто је човек тако рећи дневни а не ноћни створ, то се шта више мисли, да је промена материје (Stoffwechsel) дању много правилнија, јер цео унутарњи живот човечији за чудо расте и опада, упоредо са сунчаном светлошћу, а ноћу влада сама монотонија, и уметничко осветлење (лампа, свеће) не може нам никад заменути ону живу сунчану светлост. Дању су нам чуства и осећаји млого живљи и јачи него ноћу, па отуд долази, да тако често одбацимо дању оно, што смо ноћу привредили и мислили, да је бог зна како лепо и добро урађено. А како је благодетан живот дању, то се никад тако не осећа, као кад се човек бави дужим послом. Како је то слатко и пријатно, кад сваког јутра одма знаш, где ћеш наставити свој рад! Човек је онда по вазда весео и добре воље, дух му је свеж и еластичан, а то очевидно благодетно утиче и на његово физичко (телесно) здравље и све му се мили. Човек се уживи у тај правилни непрекидни рад, с њиме чисто срасте; чини га способним да све више ради, и крепи га телесно и душевно. На против како се спевеселиш, кад си свршио посао, па опазиш да немаш више шта радити, с каквим задовољством погледаш натраг на цело оно време, за које си створио своје дело, па како ти је цео такав живот прост, јасан и провидан! Као да си био очаран, чисто сам себи не верујеш, да си збиља све то баш ти сам порадио; чудиш се откуда ти је било толико дурашности у послу, а да ниси ништа осетио. А то је отуд, што ти је цео рад био као пријатна забава. Па тако је са сваким непрекидним послом, после краћег или дужег времена чудимо се сами, како се подигла грдна зграда, којој се пређе једва видео поче-

так. Лепо вели наш народ: „Зрно до зрна погача, камен до камена палача.“ За то се и каже, да је само онај живео како треба, који није провео ни један тренутак, а да није што привредио. Nulla dies sine linea, т. ј. ни један дан без потеза. Ова је изрека по Плинију *) остала од славног грчког сликара Апелеса, који је сваку прилику употребио, да се усаврши у својој уметности, те ни један дан непропушташе, а да није бар једну линију нацртао и тиме се у цртању вежбао. Ту изреку, која је постала пословицом, особито препоручујемо нашој омладини уопште, а нарочито оној, што науке изучава, јер време пролази док си се окренуо, и никад се више неће вратити; зато благо оном, који може о себи рећи што је рекао Апелес!

Но нека опет нико не мисли, да човек треба у сваком минуту да ради то исто. На против. У људском животу има поглавито троје, што човека подмлађује, и то тим више и боље, кад то бива редовно и на изменце. Сваки дан свога живота треба поделити на троје: на рад, уживање и спавање, и то тако, да свако од ово троје падне баш у најудесније време дана. Сат иде тим боље, што га уредније навијамо. Па тако је исто и са сатом нашег живота. Најдуже живе свагда они људи, који су најуредније живели. Само не варајмо се ретким изузетцима! Кажу да је мирноћа у кретању, и кретање у мирноћи највише, за чим треба да тежи свако уметничко дело; а та тежња за уметношћу, за лепим и уредним уједно се опажа код људи, што стоје на вишем ступњу увиђавности, културе и образованости. Погледајмо на прилику само, како живи богат и имућан простак, а како живи сиромашнији образован човек, каква разлика! Док се обично онај први креће у екстремима, т. ј. или поред свога богатства непрестано ради и мучи се, штоно веле, да скапа од посла и труда, а ништа не ужива, или седећи на силном благу, проводи свој живот у нераду и беспослици, кужећи и деморалишући своју друштвену околину, те није кадар узвити се до више какве идеје и посла, откуд би друштво имало користи и тиме се унапредило — уме овај последњи да свој живот удеси што кажу као сат, да га и сам доиста и право ужива, и својој околици омили; другим речима, овај последњи уме да уметнички удеси и дотера свој живот. Оћемоли дакле, да нам се наш рођени живот развија као какво уметничко дело т. ј. да будемо културно напредни, онда је тај уметнички закон уједно и морални закон; а то се даје постићи само непрекидношћу „ohne Rast und ohne Hast“ као што вели Г е т е. То је једини пут и начин, по коме се најмање троши организам. Н е п р е к и д н о с т у р а д у то је н а ј п р о с т и ј и, н а ј п р и р о д н и ј и и н а ј ј е ф т и н и ј и м е т о д, к а к о д а с е с в а к о м е д о б р о с а ч у в а ж и в о т, и о то се правило не сме огрешити ни најмањи као ни највећи таленат, а да му се то после не освети. Ено погледајмо само занатлије и друге индустријалце, како су ти људи здрави, чили и весели, а то зато, што раде редовно и непрекидно, те им, уопште узевши, цео живот најбоље одговара оним трима начелима, што их мало пре спомемусмо.

Ма се како женијалност нашла увређена кад је упоредимо са простим занатлијом, ипак јој овај у многом чему може служити за узор, и јамачно би они славни музичари М о з а р т, Б е т о в е н и др. поред уредна живота са свим друкчији век били дочекали. Јер Х а ј д н, Б а х, Г л у к, Х е н д л и други славни музичари јесу доказ, да човек може бити и дуга века, поред све рано и ванредно развијене женијалности, ма се бавио и музиком, која иначе живце razњежава и те уметнике обично чини нервознима. Е, али баш ти дуговечни му-

*) Римски писац.

зичари провидили су цео свој живот као прави филистри, који се као из неке душевне дужности, старали и за угодности свога тела. Ко хоће да брзо живи, тај треба само да несталан живи и ради. А ко је рад, да уметнички развије и удеси свој живот, не треба ништа друго да ради, већ да се навикне на периодичан рад у свачему и на што мање потребе, тако да је кадар и све уживати и свега се одрећи. Дивни ли су узори људи, што нам у том погледу приказује које светска историја, а које анали обичног грађанског живота!*)

(Наставиће се).

*) Овом приликом не могу, а да читаоцима не свратим особиту пажњу на најновију књигу: „Животи и дела великих људи из свих народа“ као VI. изд. Чупићеве задужбине, књ. I.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

ПРИБЕЛЕЖИО П. Ј. М.

XIII. **Стева Сарајлија.**

Везак везла сестра тефтедара
На чардаку у дебелом ладу.
Туд се шета Сарајевац Стева,
У руци му аршин сувог злата,
Чиме Стева мери Сарајево.
Гледала га сека тефтедара,
Гледала га, па му беседила:
„Да леп ти си, Сарајлијо Стево!
„Да се оћеш јунак потурчити,
„Дали би ти полак Сарајева,
„И по блага брата тефтедира
„И сва села око Сарајева.“
„Ал беседи Стева Сарајевац
„Не ћу ти се јунак потурчити,
„Да ми дате и све Сарајево
„И све благо брата тефтедара
„И још томе сву Босну питому —
„Покрсти се, па ћу те узети.“
Покрсти се сеја тефтедара,
Покрсти се, он је узе за се,
Па је љуби, кад се год пробуди.

XIV. **Сеја Илије Смиљанића.**

Књигу пише Мандушићу Вуче,
Па је шаље Смиљанић-Илији:
„Дај ми, брате, милу сеју твоју
„Сеју твоју за љубовцу моју.“
Књига дође Смиљанића двору,
Ал у руке Смиљанића сеји.
Књигу чита Смиљанића сеја,
Књигу чита, другу натраг пише,
Те је шиље Мандушићу Вуку:
„Није расла Смиљанића сеја
„За пресојну гују у Крајини,
„Већ је расла сеја Смиљанића
„За онога пашу јелечкога,
„Да с' пазовем пашином кадуном.“ —
Књигу гледа Мандушићу Вуче,
Па је шаље паши јелачкоме,
И овако њему дописује:
„Чујеш мене, пашо од Јелека!
„Тебе чека Смиљанића сеја,
„Тебе чека, за другога не ће.
„Нит' је проси, нит јој прстен даји,
„Купи свате, иди по девојку;
„Тебе чека, за другога не ће.“
Кад је паша књигу прочитао,
Скупи свате, оде по девојку. —
Кад су дошли Смиљанића двору,
Зачуди се Смиљанића мајка:
П' она пита кићене чауше?
„Од куд свати, од кога ли града?“
Њој беседе кићени чауши:
„Јесу свати од Јелека града
„Од онога паше јелачкога.
„Дошли свати по твоју девојку.“
Ал говори Смиљанића мајка:
„Цура ми је још синоћ умрла.“
Па отиде брже у одају,
Те на астал намести девојку,
Чарне јој је очи заклопила,
Беле јој је руке прекрстила.
Глас допаде паши од Јелака:

„Девојка ти још синоћ умрла.“
Ал отиде паша на чардака,
Па јој ложи ватру на прсима;
Нит се цура миче, ни помиче.
Он јој меће гују у недарца;
Нит се цура миче, ни помиче.
Сад јој мету руку у недарца;
Нит се цура миче, ни помиче.
Тад окрену паша са сватови,
Па он оде свом Јелеку граду. —

Пита мајка своју милу ћерку:
„Како ти је, моја ћери, било,
„Када ти је ватру наложио?“ —
„Текем сам се била угрејала.“ —
„Како ти је, моја ћери, било,
„Када ти је љуту гују мето?“ —
„Текем сам се, мајко, разладила.“ —
„Како ти је, моја ћери, било,
„Кад ти ј’ мето руку у недарца?“ —
„Мал’ се нисам, мајко, насмејала.“

НАРОДНЕ ПРИПОВЕТКЕ.

1.

Био један човек и жена па се ни у чему нису слагали, те се отуда међу њима свађа заподевала. Најпосле види човек да та свађа добру не води и да им кућа сваким даном све већма пропада, па почне својски о томе мислити, како да уведе мир у своју кућу. Једаред оде он у оближњу варош да пазари што им треба за кућу. Идући по вароши тамо и онамо и разгледајући сад ово сад оно, дође до апотеке па се загледи унутра. Случајно прође онуда неки његов познаник и запита га шта гледи. „Не знам, вели, шта се овде продаје.“ — „То је апотека, ту се продају свакојака биља и лекови од сваке болетице“, каже му овај па онда оде својим послом даље. Кад то човек чује, мало се промисли па хајд унутра. „Помоз’ бог, — бог помаже!“ Пита га апотекар шта ће, а он му каже све по реду, како се је и оженио и како од тог доба нема мирна живота у кући му, већ се по ваздан са женом гложи, него, каже: „чуо сам а и људи ми казују, да имате свакојака биља на продају па дођо да ми дате каква гођ лека од свађе.“ Апотекар беше нека шаљивчина па ти брже боље самеша неколико прашака и даде човеку један. Кад овај прихвати прашак, апотекар га ћуши. Ћути он па ни беле да рекне а овај му пружи и други прашак па га опет још већма ћуши. Он тек ћути. Сад апотекар начини и трећи прашак, човек прихвати а овај га и опет што игда може удари да му светлаци пођу на очи, па отвори врата и покаже му пут. Тури човек лек у торбу па — зар вес’о, оде кући својој. Ту он жени разведе казивати шта је све пазарио у вароши а најзад јој и прашкове покаже, „него вели он, кад се свадимо онда ћу ти дати један да попијеш, пре не.“ А жена к’о свака жена не мож’ да мирује, већ све гледа да заподене кавгу, само тек да види хоће ли лек по мужевљеву казивању од хасне бити. Он је одговара а она хоће на силу да узме, па се, богме, у томе и посвађаше. Сад јој човек даде један прашак и што је већма мог’о удари је. Не мало се жена зачуди таковом леку ал’ га опет зато попије. Од сад почну нешто мирније и задовољније живети и рекао би неће се више никад свадити. Ал’ после дуга времена сети се жена да у човека имаде још два прашка који свакојако новаца коштају, па да узалуд не пропадну, намисли она да их употреби. Човек јој најпосле мораде један дати ал’ кад се прашка маши, опет је поштено удари. Ћути она па лек попије, „ал више помисли у себи, нећу искати ма их најзад у воду бацио.“ Што рекла више

не порекла а човек кад виде, да је лек са свим као што ваља дејствовао, узме заостали трећи прашак па однесе у варош апотекару и преда му га са великом хвалом натраг, него кад се овај маши за прашак, ћуши га човек, каже: „по што си га прод'о прими га и натраг по ту цену.“ Апотекару не беше криво што му је човек доскочио и јер је његова проста лакрдија сиромаху човеку од хасне била. А мој ти човек сад препун задовољства благосиљајући апотеку оде својој кући.

2.

Био један човек, убоги сиромашак, па ништа друго није имао до једног магарца, на коме је сваки боговетни дан ишао у шуму по дрва. Док је он дрва скупљао донде му је магарац лешкао у хладу или тамо-амо шврљао и тражио што за јело. Једаред, као и до сада дође човек у шуму по дрва, сјаши магарца и лати се свога свакидашњег посла. Не било за дуго а мој ти се магарац стане чешати о неки трухли храст, ал тек се ослони на-њ, пуче дрво у корену и свали се доле а јадан магарац пружи се на земљу колико је дуг. Стаде човека смејање на ото, ал кад ближе дође има шта и видети: у дну извађеног храста жутио се сам дукат. Скаменио се жив човек од чуда па одабирао сан од јаве, најзад пође претуривати злато прстима и увери се е је баш све цела истина. Сад брзо натовари нађено благо на магарца па вес'о хајд кући: „међер, магарац је узрок свему богатству моме“, тако човек премишља у својој глави, „него њега ми ваља било којим путем наградити.“ Мисли он свакојако: евако ћу, енако ћу, а најпосле смисли једно на друго, да свога магарца запопи. Што је смислио неће да преврне, те одмах с јутра напуни једну зобницу пуну дуката, обеси је магарцу о врат па хајд владици. Кад тамо: „помоз бог, свети владико!“ — Бог помаже, хришћанине; а које добро?“ одговори овај. „Добро је, свети, ево дов'о сам магарца да ми запопиш.“ Намршти се владика на таке речи па каже да му не мож' магарца запопити. „Запопи га само, свети владико, а ја ћу ти већ поштено муку наплатити“, вели опет човек и пружи прст на зобницу. Приђе владика зобници ближе ал му се на мах чело разведри а брк насмеши: „ху, триста му мука та ово је, море, сам дукат! — е, па да си благословен, синко, ако и неси добар чатац бићеш добар појац!“

3.

Био човек пијаница па каже својој жени: „хајде, жено, и ми ове године да славимо наше крсно име па да позовемо кога“. — „Немој булазнити које шта, одговори ова, а чим ћеш дочекати званице, кад немаш ни хлеба сваки дан да једеш, а њима богме треба супе и меса, па печења, гибанице и лукумића.“ — „Бог с тобом, жено, та несам ја једном био на свечарству; нема ти ту ништа до ли ракије, — па ракијамо поваздуги дан“, (јер он се до ручка увек опије па друго не види).

4.

Дош'о комшија код комшије на беседак па затек'о вечеру на столу. „Хајде с нама“, каже му домаћин. „Хајд с богом, ја сам се већ одужио“, одговори овај. „А чега си се ти тако набацао те, видим, једва дишеш?“ — „Е, барила ми је жена мућкове да сутра носи у варош а ја ти надробио четврт хлеба у ту чорбу па сад, брате, ни гладан ни жедан.“

5.

Свадила се два просијака у путу; један рече ономе другом: Ко си ми ти, гољо један, ти си тек од јуче просијак а мој је, море, отац, дед, па чак и чукундед просијак био.“

6.

Питали свињарче куда ће. „Идем, каже да просим цареву ћер за жену“. — А хоћеш ти, хрђо, њу добити?“ рекоше му. „Полак посла је већ готово: ја хоћу, — па сад још на њојзи стоји.“

Прибележио **Светозар Мл. Вајић.**

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ПРВИ ПУТ НА КОЊУ.

истинит догађај.

(Свршетак.)

Тек што је сутра дан сунце грануло бејах већ у штали, где сам имао са Стеваном подужа тајна разговора. Овај момак беше врло велик поштоватељ аустријских банака; доказ више, да их не треба баш тако омаловажати. Опрезно затвори шталска врата, те ме поучи помоћу дремовне „Султаније“ у првим правилима о јахању. Он ми покаже, како се „елегантно“ на коња седа, да се једна уздица између другог и трећег прста левом руком држи и како се треба коленима држати. „Султанија“ је сасвим апатично сносила све ове моје покушаје. Мени се учини у топлом шталском ваздуху, као да сам рођен за јахање. Једина ми жеља беше, да и изван штале покушам.

„Стеване! Би л' ти са мном мало изван вароши јахао?“

„Боже ме сахрани!“ одговори момак уплашено. „„Јабучило““ још рамље, а „Селим“ ће господину требати ...“

„Предомисли се!... Неће ти од штете бити.“

„Пак госп. лаћман ..“

„Шњим ћу већ свршити!“

Стеван се непрестано узтезао, док се најпосле опет машим у џеп и гле чуда! Дејство беше чудновато! За час се Стеван навуче, донесе цео јахаћи прибор, а после неколико минута беснмо већ и на улици. Ја сам неколико корачаја пред Стеваном јахао; тако се кипира.

Беше тек око 6 сахата у јутро месеца маја... Варош је тако рећи боравила тешки сан... Јутро беше поладно, као што то уме кад кад месеца маја да буде... Само си где-где могао видити дремовног пекарског шегрта са корпом на леђи, ком сад није до ничега било; чисто сам се љутио, што ме и не гледају. Пиљарице намештаху свој еспап у ред ... не би веровао, да су то оне обичне пиљарице, тако су тешке на говору, а пред некојим кућама чистиле су вредне домаћице прашину... Кад смо из вароши изашли сусретасмо сељанке са живином, млеком и сиром, а и по некоја кола са храном, која на пијацу иду... То беше за мене појетичан моменат!

Можда се и „Султанија“ нашла увређена, што сам њу занемарио а све ово мотрио; а можда ју је и моја лепа тежина од 185 фуната изненадила, доста да она на један пут пређе у оштар кас. Сад ми је ваљало врло пазити. На срећу моју ишло је све као наручено. Кад не би баш кога у близини било, то ми Стеван довикиваше како да се држим и т. д. а ја сам се трудио да га што већма задовољим. Кад смо иза вароши срнули на онај лепи хладовити пут, који води управо у варошку шуму, камо нам и циљ беше, осећао сам се врло сигуран на „Султанији“, и једина ми жеља беше, да ме који пријатељ ил' пријатељица види. Ал' узалуд жеља! Нигде живе познате душе. Ја сам се већ почео да љутим на све моје познанике

и познанице; јер чему су најпосле на свету, кад их ни онда нема, кад би хтео човек да се пред њима покаже?!

Тако гњеван сврнем на пут, где је канда „Султанија" боље пут знала него ја. Сад се моја бедевија тек осећала у свом елементу, те поче све то живље касати, тако, да ми се смрче пред очима те сам дуже премишљао: шта је у овом часу саветније, ил' да држим узде ил' да се ухватим за гриву. Стеван је једва за мном касао. Он ми више пута довикаваше: „Лакше, лакше, господине! Боље узде притегните!" Ал' то беше узалуд! На несрећу ми и нога из узенђије испадне, те сам сваки час очекивао катастрофу — у том наједанпут „Султанија" престане касати и почне опет својим обичним кораком ићи. Камен ми са срца падне и ја се осврнем Стевану поноситим лицем, а он за час би уз мене. Он доведе у ред уздице и узенђије те ме почне и корети ради мог лакомисленог владања.

„Мани се, Стеване, празна разговора," рекох му, „та у мени тече права каваљеријска крв... Мој деда видио је патријарха Јосифа на коњу јашити, па отуд мора да је нешто и на мене прешло."

Стевану мора да није доста импоновала цитирана личност, јер сад тек поче без икаква обзира да ме „муштра."

„Управо седите, господине! Управо, кажем, а не као прасе на пољу... прса на поље, главу горе.... врхове од ноге горе... горе... већма горе..."

Наједанпут поскочи „Султанија", мало на страну.

„Та не дирајте коња проклетим мамузама... „Султанија" је тугаљива... Стисните колена! Ескадрон... Ка-а-а-сом!"

Тако сврнусмо већ у варошку шуму. Сунце се поче промаљати кроз ситно лишће, угодан мирис бујне природе напајаше ми здраве груди... осећао сам се у деветом небу!

У таковим дивним часовима постајем појетичан. Тај гадан обичај остао ми је још од детињства. Кад сам усхићен, тада и најпрозаичније моменте пратим стиховима.

Тако ми н. пр. ни најлепши „бифтек" не прија, ако га не пропратим оваким стиховима:

„Осећам ти мирис душе,
„Куд год одим, уза м' лета;
„Куд погледим слику т' видим,
„А не видим ина света.
„Ти си сунце незалазно
„Што на моме небу сјаје..."

А кад ме који пријатељ замоли, да му новаца позајмим, ја му просто одговорим:

„Море, нема, црни душе,
„Анђелом се каце суше!"

а кад ми моја стара послужитељка донесе воде у собу, а мени се не може на ино, а да не шапнем:

„О, не трепћи, о не трепћи,
„Имај очи отворене —
„У трепутку свет с' окрене!"

Тако почнем и сад опојен бујном пролетњом природом декламовати сљедеће бранкове стихове:

„Дивно гора листа,
„Дивно сунце сија
„Дивно река чиста
„Зраке му одбија.
„Дивне липе стоје,
„А на липи једној
„Дивно тице поје.
„Ој тиче......."

У том плану пушка ни десет корачаја испред мене у шуми.. „Султанија" скочи на лево... а ја стрмоглавце ш ње на десно... Она нагне путем бегати... Стеван почне за њом јурити и псовати... а ја сам лежао полумртав које од страха, које од пада украј пута у некаквој бари; јер кад сам се мало освестио, уверим се на сву срећу моју, да су ми сви удови остали читави, осим што сам мало озледио десни кук и што ми је одело блатњаво од проклете баре.

У том се појави и шумар, виновник моје несреће, те ме почне запиткивати.

како то да сам пао, јесам ли се озледио и т. д. Глупак један! ја сам га просто с презрењем погледао, и кренем се пут вароши. На целом путу ни трага ни гласа о Стевану и „Султанији“. Кад сам дошао до прве крчме а ја свренем унутра, да се мало загрејем, а уједно пошаљем дерана у варош да ми кола набави. Тужне и горке сам часе провео у овој крчми. Сваки ме загледаше од главе до пете, гдекоји ме и запиткиваху каква ми се несрећа догодила ... а ја сам само ћутао и преда се гледао, као закован. После добра по сахата дођу кола и тако сретно доспем у мој стан, одма се бацим у кревет, где ме је прилична грозница тресла. Сретно се изнојим и тако фала богу остадох жив, ал' сам том приликом изгубио најмање три четир киле тежине.

Стеван мора да се сретно вратио заједно са ‚Султанијом;‘ јер мој пријатељ Живко и не миче се. А мени је то врло мило.

Од тог сам се доба јако променио. Идем и сад кад и кад у ‚циркус‘, особито ако је каква лепа ‚пантомима;‘ ал' место да се вецбам и даље у јахању, бацио сам се сада на поље — шале и забаве!

Н. Сад 12. јуна 1877.

Прерадио **Милан Светозарев.**

РАСЕЈАНИ ПРОФЕСОР.

Римљани су основали шест провинција на једанпут; то је велики број, ал онда је био још већи.

Трећи пунски рат би се много пре свршио, само да се раније почео.

Каракала је у оном метежу изгубио не само живот, него и престол.

Кад би ее све улице вароши Лондона наставиле једна уз другу, онда би се могао трипут око целе земље обмотати.

Агамемнон и Менелај су били браћа, ал то се само о оном првом зна сигурно.

У Аустралији има 40 милијона оваца, ал ја то не верујем, јер ко ће толико оваца изројати.

„J. W.“

ЗА ДУВАНЏИЈЕ.

Није истина да пушење шкоди; мој деда пуши а има му већ седамдесет година.

— Е ал' ко зна, да не пуши, можда би он сад још старији био!

КОЊИЧКИ СКОК.

Бр. 1.

Од Анке Ј. у Прагу.

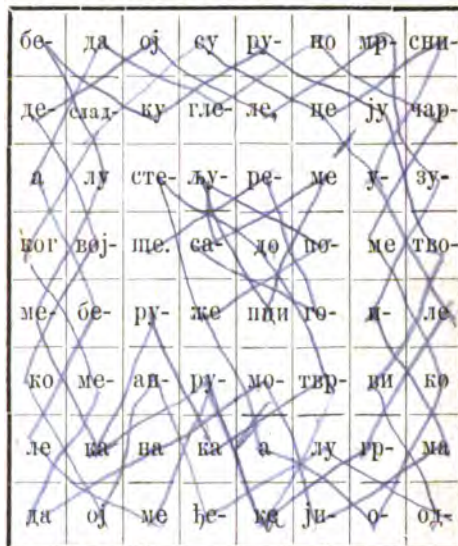

бе-	да	ој	су	ру-	но	мр-	сни-
де-	слад-	ку	гле-	ле,	це	ју	чар-
а	лу	сте-	љу-	ре-	ме	у-	зу-
ког	вој-	ще.	са-	до	по-	ме	тво-
ме-	бе-	ру-	же	пци	го-	и-	ле
ко	ме-	ан-	ру-	мо-	твр-	ви	ко
ле	ка	на	ка	а	лу	гр-	ма
да	ој	ме	ће-	ка	ји-	о-	од-

БЕЛЕШКЕ.

(Марија Трандафил). Племенита родољупкиња гђа Марија Трандафил обвезала је свакога који има саучешћа према јаду и невољи сиротиње новим једним великодушним делом. Пре неко доба опазило се у нашој вароши, да је многа сиромашна српска породица допала толике оскудице, да нема ни насушнога хлеба, те немоћни старци и старице и нејака дечица почеше се мучити већ глађу. Како је племенита ова добротворка сазнала за ту невољу, нареди, те се поче из дана у дан израњивати сиротиња о њезиноме трошку. За пуних шест недеља дана поделила је дарежљива добротворка на 13.600 порција хлеба у вредности од 1360 фор. те спасла тиме на више од 600 душа од ужасне патње. Диван је призор био ово дана када је сиротиња јатомице нагрнула добротворци својој, да јој усрдно благодари што јој поможе у најтежим данима. Нека је ово ново племенито дело врлој родољупкињи на славу у целом народу. **(„Застава“).**

(Честита задруга Српкиња у Ст. Бечеју) приредила је о Ускрсу ове године „игранку“ у корист свога фонда. Том приликом добивено

је чиста прихода 163 ф. 68 н. а. в. заједно са добровољни прилози. Знатнији добровољни прилози дошли су од преосв. господ. Германа владике 10 ф. Г.Г. Стеван Ранковић из Новог Бечеја 5 ф. Сава Ђорђевић адвокат из Ст. Бечеја 5 ф. Госпођа Софија Поповић 5 ф. Др. Игњат Миљко жупаниски лекар 5 ф. Ђорђе Јовановић 5 ф. Милан Дунђерски из Сентомаша 4 ф. 20 н. Др. Арон Војновић адвокат 3 ф. 40 н. Милан Костић прота 2 ф. Аврам Фархи 1 ф. 20 н. Таваши Антал 1 ф. 20 н. Матковић срески начелник из Сенте 1 ф. 20 н. Мл. Манојловић из Сентомаша 1 ф. 20 н. Филип Гринбаум 2 ф. гђа Марија Манојловић из Н. Сада 1 ф. гђа Љубица Влаовић 1 ф. Са приређеном овом игранком, поменута је задруга знатно помножила свој фонд, те ће у будуће још лакше моћи поћи оним путем, којим је већ пошла, и који, ако се баш и не допада декојем новинарском дописнику, знатно допринаша бољитку тамошње српске општине.

Л (**Покрштени Турчин**). Један млад Турчин из Новога у Босни, именом **Мустафа Атлагић**, којега је отац пре неког времена био кајмакам новски, примио је православну веру, те је у српској цркви у Загребу покрштен. На његову жељу добио је име **Никола**, као име, које и кнез Црне Горе носи. Покрштеник се сад из лако појмљивих узрока не враћа у своју земљу.

СИТНИЦЕ.

(**Госпођа с руковањем.**) Америчке новине „Sun“ причају о једној деведесет и пет година старој госпођи, Сари Девис. Она је жива историја сједињених америчких држава и позната је по називу „**госпођа с руковањем**“.

Тај назив добила је зато, што је измењала руковање са свима председницима америчких држава, почевши од Вашингтона и свршивши с Грантом. Ових дана опет је полазила Белу Кућу да се рукује и са новим председником Хајсом. Њу је пратио доктор Исак Кул, из Марни-Јенда. Нови председник савеза примио је веома ласкаво, пружио јој руку и изјавио жељу, да она још дуго поживи и дочека, да се рукује са још многим председницима који буду дошли после њега.

Л (**Како је искрен.**) Славни француски лекар **Бернаж** практиковао је тридесет година, па онда се окане лечења с речма: „Уморило ме је већ нагађање, и све само нагађање.“

Л (**Добар одговор**). Велики кнез Константин позове астронома С. на ручак. С. је био целога ручка нерасположен. Кнез запита неку господу око себе, шта ће бити узрок, да је астроном данас тако нерасположен. На то ће један одговорити: „То је наравно, он види овде многе **звезде**, које не стоје на свом месту.“ (Мислио је звезде на прсима, ордене).

ОДГОВОРИ.

Гђици М. Г. у С. — Решавање загонетака. што смо их почели доносити у нашем листу, корисна је забава, јер баца онога, који се труди да погоди, у разна поља науке: географију, зоологију, историју књижевности и т. д. те тражећи **једну реч**, нађе много штошта што пре није знао. За то не треба да вам дерогира упуштати се у тај посао.

Поштованим читаоцима.

Да би се „Јавор у овом тешком времену одржао и наше честите Српкиње корисном и забавном лектиром снабдевао, молимо сваког родитеља српског, да за своју одраслу децу и сваког ваљанога брата, да за своје миле сестрице претплате на наш лист, који ће се старати, да лепом забавом и корисном поуком занима читалачки свет, а за уредно излажење листа настојаће од сада, као и до сада акуратни издавач овога листа Лука Јоцић, који је и до сада најсавесније гледао, да ни једноме претплатнику не буде штете и нереда.

Цена је малена. **На четврт године само 1 ф. 25 новч. За Србију и стране земље 1 ф. 50 н. (или 15 гроша чарш.)**

Претплата се шиље **Администрацији „Јавора“ у Новом Саду.**

Можемо још служити свима бројевима од почетка ове године.

Имамо још неколико потпуних екземплара „Јавора“ од г. 1876. и дајемо их мекано увезане по 3 фор. а. вр.

Издаје Лука Јоцић. Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

БРОЈ 27. У НОВОМЕ САДУ 3. ЈУЛА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 1 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

НЕКА ИДЕ!..

Нека иде, ком је куда драго!
Ја себичних намера не храним;
Ни на ког се не обзирајући,
Ја ћу својим путем изабраним!

Бијте мене стрелом и камењем,
Крвав жиг ми удрите сред чела,
Терајте ме из народна кола,
Али својих ја недам начела!

Док у срцу једног има гласка,
Отворено, јавно ћу да кажем:
Са кукавном, са неодлучности
Ја се нећу никада да слажем!

Не слажем се, да у овом часу
Српска земља остане на миру,
Кад славенског океана вали
Осовину кидају свемиру.

У тој бури, која сада дува,
И српски мач мора да зазвечи,
На дивану крунисаних глава
Да и Србин има после речи!

Па и грдна срамота би била,
Да у ови судбоносни дани
Да у куту беславнички стоје
Наше сабље, наши јатагани!

Србин мора скочит' на оруже
Угњетеној браћи да предњачи,
Да заузме међ' народи место,
Што промис'о божји му назначи!

Не пође ли и српско бродовље
По крвавом сада оном мору?
Неће нам се ни име споменут'
На будућем од народа збору!

Срећа наша на бојном је пољу,
Барем моје то је уверење...
Тако само може да нам сијне,
Од народне славе васкрсење!

Не поричем, да у роду српском
Има људи и другог мишљења,
Ал издајник ваљда ни ја нисам
Што смем бити другог уверења!

Мита Поповић.

ВЕЧИТИ РАДНИК.

(Наставак.)

Ето каква је била околина у којој је растао мали природњак. Ако таланти пропадају угушени таком околином, онда би овај таленат морао први да пропадне. Но мучно да су се приче о бајаги пропалим талантима,

икада оправдале у животу. Ђеније не пропада у борби, он црпе из ње нову снагу! Пропадају оне болне, немоћне снаге, које нигда, па ни при најзгоднијим условима не би процватиле. Кад жеравица на часак севне, не даје сталан и јарки пламен, и само обманувши гледаоце, утоли се у сред општег сажалења што још не гори и даље. Али она није могла горети више, она је дала све, што је могла дати. Едвард не само да није имао око себе људе, који би колико толико припомогли његовом развићу, но није имао ни оно што је још нужније за развиће — није имао слободног времена. Рад на фабрици почињао је у шест сахата изјутра, а свршавао се у осам с вечера; и како је фабрика била далеко од куће читаво два сата, то је с братом морао устајати у 4 сахата изјутра, да се спреми и стигне на време. Кући се враћао у неко доба ноћи. Ето каква је била прва школа Едвардова, где се бавио до 11-те године с пијаним и глупим радницима, који извесно ни чим нису могли припомоћи његовом развитку.

Малишан се сам развијао. Бавећи се својим ботаничким и зоолошким екскурзијама, које је већином вршио ноћу, јер дању није имао времена, он је попуњавао своје васпитање шетњама поред књижара, где су у излогу стајале књиге. Кад је по декад имао каку залишну пару у џепу, куповао је јевтиније књиге, које је прочитавао по неколико пута од почетка до краја. У тим књигама највише је било чланака религијозне садржине; никад му се није десило да добије књигу у којој би било што из природне историје. Гореo је од жеље да има ботаничку башту, па је зато ишао по дворишту великих кућа, те из сметеног ђубрета, што су га избацивали баштовани, пребирао корење и семење за потребне му растиње. Све се то у његовој башти примало и раскошно напредовало и цватило, чему су се чудили његови суседи. Нигде и ни на чему није се тај малишан заустављао на по пута. Жудња за знањем, јако га мучила; хиљаду питања забављало је његову детињу главу. И никога није било око њега, ко би му могао ма чиме помоћи. Једна само природа, која је за све подједнако приступна и пуна чудних тајана — била је за њега вазда отворена књига, и једино само ту књигу читао је Едвард, читао је целог живота и црпео из ње знања и силе за борбу.

Кад му је било једанаест година даду га на занат обућарски. Мајстор је био некаква пијана и сурова животиња, који је тукао своју жену и своје ученике, и терао их да трче у пивницу за ракију. То је била последња година те највеће школе, где је Едвард завршио своје образовање. Ту је пробавио три године и подносио сва могућа унижавања и ругања. За његову страст к природи, за тице и шкољке које је сабирао за своје колекције, мајстор га је тукао и сваки пут све му поизбацивао на поље и страшно га грдио и претио, да ће он из њега истерати тога беса.

Трпљење Едварда најпосле је превршило. Његов мученички живот, био је тим ужаснији, што му се није предвиђао крај. Он се одлучи да иде у морнаре. Али где се год јавио, или су му отказивали или тражили да донесе дозволу од оца, а отац о том није хтео ни да чује. Једно време падне му на ум да емигрира у Америку, јер су у то доба била настала тешка времена за Инглиску; фабрике се једна за другом затварале и емиграција је широким таласом обухватила цел

земљу — али ни тај се пројект није остварио. Излаза није било. Едвард опет почне шити балске ципеле за госпође.

Тако је у томе тешкоме раду, без сваке наде на бољитак, и у ноћним екскурзијама по околини, пролазила његова најлепша младост. Кад му је било 23 године, он се ожени. Самртни корак у његовом положају; једва је и за се зарађивао хлеба. Сиротиња и породица! Две страшне речи, које правдају сваки пад и сваку пропаст. Човек се напусти, пропије се, заборави на науку; напушта идеале, пада у блато нечистих новчаних рачуна, и све за то, што има породицу, коју треба да издржи. „Он је могао бити талапат, он је могао да открије нове хоризонте, — он је постао зао муж и рђав отац! Женидба га убила.“ Каква жалосна, али обична прича! Ко је од нас није чуо.

Женидба није убила Едварда. Она га је баш спасла. Мисао о емиграцији, која га последњих година пратила, са свим је напустио. За самољубиву и неповерљиву натуру, која се од свега клони, и осећа се усамљена у средини суровиһ и пјаних обућара, такав наслон, као жена, добро је дошао. Она му је повратила снагу, коју је већ почео губити. Он се наново одушевио и предао својим испитивањима. Купио пушку, истина стару, са цеви привезаном кундаку једном узицом; али Едвард није малаксао, она му је послужила по века и њьом је излазио на своја ноћна путовања. Од свога рада преко дана, није могао украсти ни једног часа, јер би му то умањило његову зараду.

Ни киша ни бура није га могла задржати. Кад је киша, он се увуче у ма какво склониште и отуда, промолив на поље само главу, пратио је све, што се ради у ноћној тишини. Живот ноћних животиња, био је за њега читава поема, која је свакога дана расла у обиму и најзад кад се је научио писати, постала је предмет многих његових чланака. Да ноћи ма где, у пласту сена, у блату, на гробљу, међу гробним плочама, њему је то било нешто најобичније. Како му је време било скупоцено, то је врло мало спавао. Сат или сат и по, било му је доста, да се освежи и буде крепак читав дан и ноћ. Неодољива жудња за знањем, вазда је подржавала у њему ону унутрашњу ватру, која загрева човека изнад физичних напора, али која за то брзо сажиже снагу и спрема старост пре времена.

Осим своје властите колекције (збирке), која је већ нарасла до две хиљаде нумера, рачунајући ту сунђере, корале, морске звезде и друго. Едвард је правио испуњене тице за продају. Он је сам справљао кутије за своје колекције, помоћу простог обућарског ножа и тестере. Кад му је требало да нумерише „насјекоме,“ он је куповао старе календаре и таблице множења, па је отуда узимао бројеве. Ето до чега је долазио тај нови Робинсон, који се осећао са свим усамљен у средини индиферентног (равнодушног) друштва!

Више од половине његове колекције угинуло је. Насјекоме, појели му мишеви, а у трави, коју је прибирао, мачке направиле легло, па начиниле дар-мар. Сав његов труд за четири године пропао је за навек. Едварда је то поразило, али он је урадио оно, што је некада учинио Одибон. Он се поново заузме за посао. После три године колекција буде попуњена, но неке екземпларе већ није никада могао добавити.

Међу тим породица се увећавала,

*

а средства за живот све једна и иста. Едвард се одлучи да покуша срећу и покаже своју колекцију на вашару, који је сваке године у њиховој варошици. Посетиоца је било, али врло мало, сигурно за то, што је и варош била мала. Онда он смисли да своју изложбу пренесе у Ебердин, где има два универзитета, много професора и где ће за цело његов рад пасти у очи. У души Едвардовој на мах се појави читави низ неостварљивих нада. Скупи доста новаца, набави књига и — купи микроскоп! Та мисао није му дала мира. Пред њим се ширио хоризонт и у даљини је видио нов живот. Он сложи све своје благо и на шестора кола одвезе га у Ебердин.

Тамо је све удесио као прави научењак: све своје новце утрошио је на цедуље и објаве, уверен, да ће се сва варош згрнути да гледа његове колекције. Но варошани нису потрчали. Долазили су само продавци реткости, који су му нудили по где коју наказу, маче с мишијом главом, или псето с две њушке. Долазиле су и неке старе госпође, које су му доводиле на лечење болесне псе и мачке. Декоји тек из образованог друштва дошао је, и прогледав са неповерењем његову колекцију, запитао би га са протекторским тоном, каким је начином он постао природњак. Учешћа није било нигде. Празно љубопитство, али и тога је мало било — ни један професор није дошао да види збирку. Едвард спусти цену, не би ли тиме привукао прост свет. Али ни светина му се није одазвала. Помоћи није било ни одкуда. Било је само оно, у чему су људи најмање потребити у таквим часовима, било је, — добри савета. Једни му говорили, да се за помоћ обрати варошкој управи, други — да његову збирку изнесе мало виднације и најми музику. Али понос Едвардов није то допуштао. Није хтео да буде шарлатан. Да ма где моли за помоћ, то му је бранила његова таштина. Никада целог свог дугог живота, никоме није казивао каква га нужда мучи. Он је нужду сносио ћутећи. Кад га је једном некаква госпођа позвала к себи на чај, да га том приликом покаже својим гостима као занимљивог самоука. Едвард је одбио, јер није желео да игра такву улогу. У души простога обућара било је толико поноса, да је могао да појми свуколику лажљивост таквог положаја.

(Свршиће се.)

ИЗ ОБИЧНОГ ЖИВОТА.

(Наставак.)

ПИСМО V.

Од Александра Ивановића С*, Олги Александровној В*.

Москва 5. октобра 1874.

Ви сте примили моју дружбу — хвала вам! Ја сам сретан и задовољан. Стараћу се да оправдам ваше поверење и потпуно заслужим назив друга, којим се сад користим само вашом добротом...

Како сте одлучни, како, једном речи, расецате гордијев чвор: заволите! Као да је то тако лако! Као да само треба казати хоћу, па да се одмах преда-те јави симпатична личност, па да још и она тебе воле! Не, најбоље је и небавити се таким узалудним мислима.

Читајући ваше писмо, ја сам са живим учешћем пратио ваш детињски

живот; мени се учинило, као да сам ја смерно седио на клупи испред ваше гојазне гувернантке, — само за лутке нисам шио, — или трчао с вама по башти, док је она дремала над књигом! То би било сретно детињство! Али ја сам своје детињство провео горе но ви, као право сироче: растао сам међу туђим људма код далеког рођака, стараоца мог, али нећу хрђаво да кажем о њему; он се понашао према мени лепо, послао ме у гимназију, пратио је моје успехе и вазда је тражио, да гледам сам наћи где зараде, јер ми стање није било најбоље. Ја сам рано почео радити и спремао лење ђаке за испите, а после сам писао компликације за мале новине и. т. д. и боже како сам био поносит и сретан, кад сам за мој рад, добијао награде!

Ви сте вазда благовали у животу, Олга Александровна; институтски живот не даје ни појма о правом животу, у коме се често од детињства мораш борити са свакојаким незгодама па и са невољом. Гимназија је — мали свет, веома сличан са овим великим светом, у коме живимо. Ту већ имаш непријатеље и другове, разпознајеш истину и лаж. Често цео правац у животу зависи од друштва у коме се нађеш. Ја нисам био господски син и већином сам се дружио са друговима који се муче, и због тешког начина зарађивања, постао сам штедљив.

Кад ми се навршила 21 година, староалац ми предао мој мали капитал, и казао ми том приликом искрену реч, о свима незгодама које ме чекају у животу. Он ми је то изговорио са таким осећањем, тако искрено, са тако топлим саучешћем, да су ми речи његове дубоко пале на душу....

Универзитет сам свршио заједно са Сергијем. Ви сте у манастиру били између првих ученица, ја сам тако исто изишао као кандидат математичног факултета; ја и ви нисмо се ленили.... Ви сте запали у вихор петроградске светине но срећом, наскоро сте се сусрели са Сергијем, заволели га и били сте сретни. — А ја?

Сергије отишао да служи у Петроград, а ја се примио службе у Москви! Ето вам повода да запитате зашто? О! то је тужан епизод; сад вам га могу испричати, време је уравнило и залечило ту рану; ја сам — ваш друг и, по вашој жељи, несмем ништа од вас тајати.

Вазда сам избегавао кафански живот, веселе пријатељске пијанке, извесне женскиње — за то, може бити, што сам био тврдица; али вазда сам волео женско друштво, породичне забаве, позориште, и имао сам неколико пријатних ми, познатих кућа. Између осталих била је породица Л**, муж, жена, два сина и ћери. Никола Димитријевић и Ана Сергијевна, не беху још стари људи, не бејаху глупи, ни рђави, ни богати а ни сиротни.... Као што видите, код њих је било све негативно. Једно је само било позитивно: њихова љубав једно према другоме и према њиховој деци. Њихов породичан живот био је топал и пријатан кутић, који сам заволео свом душом. Синови су им били моји другови, красни младићи, а ћи...

Укућани су је звали Маша, и ја ћу је тако звати. Била је лепа плавуша, са дивним плавим очима, које су вазда гледале весело и безбрижно. Карактер је имала вазда једнак: никад се није љутила, никад није викала, свакој шали, свакој досетци смејала се без разбора; све јој било по вољи.... Никад и о ничем није озбиљно размишљала, тешка питања није зада-

вала ни себи ни другима. Једном речи, била је за ме непојмљива, загонетна, дивотна, и ја сам се у њу заљубио до ушију!

Каква је била у самој ствари, видићете.

Ја сам одлазио код њих врло често. Декад ме обаспе чаробним погледом, и ја занесен мислим о љубави. Декад опет њен безбрижан, боље да кажем, некакав непријатан, бесмислен осмех, као погрешна нота дирне ме, и као ножем боде по срцу... Такав осмех, неприличи првом дубоком осећању љубави! Жудео сам, да буде према мени поверљива, очекивао сам, ма и за часак, да се замисли, не, тога није било. Али ме опет погледи њеним милим очицама, насмеју се њена мала усташца, и све сумњичење, — оде бестрага. И ја сам се поново осећао сретан!

Отац и мати њена, нису се уздржали да у мојој присутности, често говоре, како би желили Машу да удоме. „Само за доброг човека, говорио је отац, солидног али и богатог.“ „Свакако треба да је од чувене породице, додавала је мајка, да има добру службу, велику плату, ја неволем особењаке, а најмање шарабатала и полутане: нек иду с богом! Али ако би бог послао и ваљаног поседника, онда би било имањца и земљице....“ Па шта ћеш боље! „ И нарави да је мирне,“ додао би отац.

Као да ме је ко ладном водом поливао, тако ми је било, кад сам те разговоре слушао. Како мало одговарам њиховом идеалу! Ни педи земље немам, па ни колебе! Дрољати по хартији волем. Нарави, рецимо, нисам плаховите, али нисам ни благе. У осталом, у државној сам служби, имам мало капиталца, имање могу купити, мислим ја....

Међутим пошљу ме службено у једну окружну варош. То ми је ласкало као младом чиновнику. Дошао сам да се опростим шњима. Маша је тада била и сувише милосна према мени. Јавим им, да идем службено таким и таким послом. Стари су ме лепо и ласкаво поздравили. Маша ме погледаше дуго, сузе јој се показаше на очима и брзо излети из собе. Ја сам стајао као укопан, крв ми појури к срцу, у мало што нисам потрчао за њом.

Мајка јој све то приметила и изишла за њом. Ја сам већ био готов све да искажем оцу, али Маша се сасвим мирно врати с мајком.

Поразговарали смо се. Донели самовар. Стара почела наливати чаја. Ја се нађох с Машом код гласовира.

— Ви ћете се вратити? питала ме.

— Што пре... Желите ли то?

— Веома, мени је без вас тако досадно, тако празно! А да неби заборавили на ваше обећање, да ће те се скоро вратити, ево вам за успомену....

И она ми брзо утутка у руке нешто завијено у хартију. Ја брзо сакријем, стара приђе к нама....

Извините што вам досађујем са ситницама. Сад ми се све ниже у памети! Ја се опростим. Њени ме родитељи обасипаху поздравима сретнога пута. Маша ме узме за руку и стегне је обема њеним рукама.

Одем потпуно сретан и тврдо одлучим да се оженим с Машом.... У хартији сам нашао прамен свилене плаве косе, коју сам често вадио и љубио....

Шта је даље, питате ме? Дуго сам се задржао на страни, писао сам њеној браћи и често сам добијао врло драге и пријатељске одговоре. У писмима сам напомињао о мојим плановима у напредак, све је ишло лепо.

Свршио сам посао часно, добио крст и повишицу и похитам да се јавим Ј** у највећој нади. Отац и мати сеђаху за столом по ручку. Маша и њена браћа небеху ту. Веома су ми се обрадовали, поздравише ме са поштом.

„Честитајте нам“, рече затим отац. „Ми смо Машу заручили....“

Не дочух све. Смрче ми се испред очију, зграбим капу и излетим из собе.... У ходнику, чујем глас Машин, она ме стигне, радосно ми пружи руку и осмене се оним непријатним осмехом, који је свагда на ме онако болно утицао!

— Камо ћете, Алекса Ивановићу, ви нисте добри, кад нећете да поделите наше радости....

Ја одговорим на двоје на троје и одем.....

Тако сам вам онда прошао. Од то доба постао сам још више неповерљивији и тужнији, избегавао сам женскиње и остао бескућник. Хвала богу те нисам Китајац; тамо нежењене сви презиру, па их готово и власти у име закона гоне. Али у Европи се још може поживити.

После моје приче, мислите ли ви још, да ми је могуће и лако заволети? Мени се то неда. Судба ми је одредила, да живим усамљен и никада не свијем гњизда! Тако и пропада мој чемеран и ником непотребан живот!

Е баш сам вас и сувише уморио! Тако се може досађивати само друговима! Више нећу, опростите вашем несносном

А. С. *

КРАДЉИВИЦИ.

Изгледа си наивнога,
Лепота ти краси лице,
Али ти ме необману,
— Познајем те крадљивице!

Издаје те румен лица
Залуд вичу: није, није
— Ко — зар она крадљивица?“
— А да моје срце где је?!

С.

ПРИРОДНИ ЗАКОН У РАДУ.

(Свршетак.)

Као што дакле мало пре рекох, занатлије су здрави поред свог ритмичког посла, и стависмо их за узор тако званој женијалности, не бојећи се замерке, што се овде похваљује механички ритмички посао занаџијин. Но ваља знати, да се механички зове само оно, што бива без мисли, без духа; али да у ритмичком току занатлијскога рада нема духа, не може се рећи; јер ту има и плана и реда, који сасвим одговара природном току. Па било би доиста жалосно, кад то сваки не би био кадар удесити. А који је то, који не би могао, само кад би сваки минут употребио онако, као што се то може употребити радећи мудро и непрекидно. Ко пак није у стању, тај, ако иначе није болестан, ради без метода, без мудре поделе времена, снаге и материје. Ко све одгађа до последњег тренутка, тај најпосле мора радити што кажу par force, на врат на нос, као оно роб, који не може сам собом слободно располагати, али с том разликом, што је онај сам себе заробио, незаробљен роб. Али ко напред рачуна и све у своје време уради, тај обавља свој посао мирно и весело као слободан човек, који има

своју вољу; њега посао снажи и крепи, а онога слаби и овај се разболе. Њему ће се мало по мало учинити посао све тежи, а најпосле може дотле дотерати, те себи уобразити, да је његов посао доиста тежи и мучнији од свију други, и да баш толико више вреди. Он заборавља, да се права женијалност и вештина састоји једино у лаком раду. То је шта више признао и женијални Шилер Гетеу, који је тако рећи као у игри радио.

То, што наведосмо, нека особито утуби омладина што науке изучава, јер само тим начином стећиће она себи права и темељна знања, те ће се свагда моћи показати са светлим образом; а напротив ће све знање бити непоуздано и површно код оних, који грешећи о те природне законе форсирају, али најпосле ипак цел своју не постигну како треба. Нећемо да наводимо поименце примере, јер Exempla sunt odiosa; али кад пажљиво и оштрије погледамо на неке појаве, нарочито на пољу наше новије књижевности, те кад пођемо корак по корак натраг на извор и узроке тим појавима, одма ће нам све бити јасно, и уверићемо се о непобитној истини овде изложених начела. **Систематичан и природан рад** нека дакле буде лозинка свакоме раднику ма на коме, али **особито на научном пољу.** То је она сила, којој се све покорава, то је сила што свет осваја! Чета војника, систематски и тактички убеџбана, много је јача и поузданија, него ли много већа гомила људи, скупљена с брда с дола, истим оружијем снабдевена, али без система и правила. Устројене фаланге Александра великог и извеџбани легијони Цезареви освајаху силне земље на јуриш, те тако је овај последњи и могао свршити један рат за 5 дана, словом пет дана, па писати сенату у Рим: Veni, vidi, vici! (Дођох, видох, победих!) А осим тога наћићемо још и других безбројних примера. Систематичан и организан рад занатлија и сваковрсних индустријалаца много је бољи и треба куд и камо мање времена и снаге, него ли посао, који врше трипут више неорганисаних неизвеџбаних руку, што сви знамо из искуства и живота.

Па за чудо, како те разлике одма дубоко захваћају и у кућевно газдинство! Онај, који непрекидно ради, тај подели сваки дан и сваком приликом своја средства са трговачком савестношћу, и не цимришући види, како се он развија и расте као оно дрво, што за своје ћелије треба таман толико материје, колико је нужно, те тако му преостане и за остале ћелије. А онај који је у раду несталан, и издаје се за човека женијална, живи бурно из дана у дан; то ти је сјајан живот, као оно живот у шареног сјајног лептира, али онако и траје само за који дан. Природи то није маленкост, да може у сваком тренутку начинити биланцију о својим доходцима и издатцима, па и сами они велики идеални филозофи, као што је Хегел, или песници, као Гете, нису се баш ни мало стидили водити књигу о своме газдинству. „Мудри стари обичај, штедња у великом и малом“ — вели М. Арнт за страсног женијалног Штајна, „били су овом исто као и пријатељу му Нибуру врло важна грађанска врлина; он је, као и стари Перзијанци, свагда био тога уверења, да презадужен човек најпосле мора постати лажом и робом таковых људи, који су још гори од њега самог“. Али женијалном човеку све то изгледа филистарски. Па докле ће доспети једни, а докле други? Они који су стални у раду, биће независни у свакоме погледу, а они нестални падају у сваку нужду, бригу и невољу. Оне прве не треба нико да гони на рад, јер они осећају да стоје на чврстом темељу, и то их непрестано подстиче на рад, што им најпосле може

прећи у страст. Ови опет све говоре, да не могу живети без спољних надражаја и нагона, а заборављају, да тиме и сами признају своју ужасну зависност. Зато им и требају драстична средства, па звала се ова како им драго, тек она спадају у ону страховиту врсту, која, као оно опијум, могу проузроковати дрхтавицу, пре него што га је човек окусио.

Ко тако ради, тај не живи природно. А какве су од тога последице, знаће сваки, као што их је на жалост познао и она племенита душа Шилер, који је у том погледу грешио, али не што је страсно љубио уживање, већ што није познавао физичну природу људску. Када је умро, лечници растворише његову лешину, и том приликом нађоше, да му се срце смежурало као лист, од плућа преостали су само јадни остатци, а скоро сви унутарњи органи били су се почели распадати.

Па кад пишемо ове ретке, колико нам честитих млађаних чланова нашег народа излазе пред очи, који су се, можда у незнању, тако исто огрешили о те природне законе, те их смрт пре времена немилице покоси, и који — узгред буди речено — већином подлегоше сувој болести, што на велику нашу несрећу оће да се одомаћи у нашем народу.

Но осим ове женијалне несталности (Unstetigkeit) има још нека друга врста.

Неки су људи непрестано у послу, па опет никако да што изведу; да се искидају од тешка посла и рада, па никако да су готови. А то бива отуд, што се никад не придржавају једне ствари, док ову не сврше, већ гоњени неким унутарњим немиром, и чисто у себи раскидани, скачу од једног посла на други, док их најпосле не сатре та њихова журајивост. Као што учи искуство, има их и такови, који су с тога почели очајавати, те скоро дођоше до лудила. А били су иначе красни и изврсни људи. У непрекидном раду нужна је дакле сталност и дурашност, и само тако је постало све што је велико на овоме свету.

Кад смо дакле све тако разложили, преостаје сад само питање: где у томе лежи истина, и које је права класификација људи? Мислимо, да ће најбоље бити, ако оставимо свакоме, нека сам на то одговори, и нека та питања и даље развије према томе, да ли има мање или више искуства. Страховите су жртве, што са несталнa рада и неразумевања или неатости сваким даном пропадају у свима сталежима нашега друштва, и ако су природне науке игде позване, да благодетно утичу на људски развитак, то их највећи задатак очекује на пољу морала, где су се људи обично придржавали начела апстрактне филозофије, а слабо се обазирали и на физичну страну људске природе.

(Израђујући овај чланак, за који мислим да неће бити без интереса за наше читаоце, придржавао сам се поглавито као супстрата: „Das Naturgesetz der Arbeit“ од К. Милера. — Овом приликом имам да исправим једну штампарску погрешку, што се поткрала у овом чланку у прошлом броју одма горе у првој врсти на стр. 827. где стоји: „провидили су цео свој живот“ треба: проводили су —.)

Ф. Оберкнежевић.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

ПРИБЕЛЕЖИО П. Ј. М.

Жњела моба код два господара,
Код Ђурђа и код лепог Павла;
Силна моба, поље прекрилила,
Сто момака, двеста девојака,

И сто младй скоро доведених
И међ њима Ђурђевица млада.
Чудило се мало и велико:
„Мили боже, чуда великога!
„Ил је моба, ил су најменици,
„Ил од куће силом потерани?“
Сва је моба жела и певала,
Ђурђевица жела и плакала.
Туд је Ђурђе итар лов ловио,
Па он пита своју верну љубу:
„Шта је теби, моја верна љубо?
„Јеси ли ми данас ужинала?“ —
„Овако ти ужинала мајка,
„К'о што ти је љуба ужинала!“ —
Оде Ђурђе своме белом двору,
Па беседи својој старој мајци:
„Које сунце на близо код мајке,
„Оно сунце ведро и весело;
„Које сунце далеко од мајке,
„Оно сунце врло невесело.“
Томе му се досетила мајка.
„Ваљда си се расрдио, сине,
„Што сам твоју накарала љубу.
„А како је покарати не ћу:
„Села прести, дворе не помéла,
„Села јести, воде не донела.“ —
„И да си је накарала, мајко,
„И да си је столом ударила!
„Ал да си је ручком понудила,
„Понудила ручком и ужином!“

ФИЛОЗОФСКА ПИСМА ЈЕДНОЈ ГОСПОЂИ.

Написао др. А. Силберштајн.

Писмо треће.

Поштована пријатељице! Блажени су то часови били, када нам судбом допуштено беше заједнички уживати чисте радости у непрекидном измењивању мисли и природном слагању осећања. Нека мисли већина како јој драго, тек човек неможе наћи највеће задовољство у вулкану чула. И ако је мало чудновато, то ипак жена, која се чини да је одређена за задовољство и уживање, у истину је мање чулна од човека. Као у свему, тако је жена копија природе. Женска је душа нежна и од природе чиста, као чашица љиљанова. Дивна смерност и ружична стидљивост лебде око слике девојачке и преображују њезин утисак. У срцу девојачком још обитава рај невиности и анђели чувају стражу на том светилишту.

Друкчије је код човека; ватрена жеља то је његова привилегија. Ма и осуђивали са гледишта морала необуздану чежњу за уживањем, то ипак човек без освојачке жеље изгледа управо смешан, и докле га јавно хвале, дотле га потајно исмевају! То исто чини и песништво, јер човеку љубавном јунаку плете венце и улепшава ненаситљивост његових жеља, те му напослетку и опрашта на начин, који је сваког поштовања достојан.

Али и најлакомисленији пустолов тражи у жени, која пада пред летећом брзином његових била — душу, која има с његовом бити у хармонији и заједнички осећати његову страст. Ма да највиша филизофија не допире даље но до изреке, да је талог љубави на послетку ипак чулно осећање, то ипак нека нас с друге стране теши та опаска, да и најгора жеља и страст неможе никад да се осећа сасвим задовољном, ако нема какве ма и слабе сени од душевног саучешћа. Узели ми у човеку, да лежи двоструко биће, које је у среди између анђела и мајмуна и које узалуд шири крила, да одлети небу под облаке, јер због оловног притиска мора да остане на земљи; макар ми и наглашавали животињство у човеку и с допадањем сравњивали њега са свима класама нижег животињског света: то ипак с друге

стране не сме се никад заборављати, да не само чулно него и душевно, усред срца и осећања нераздељиво делује у свакоме изјављивању живота па и последњег човека. Човек није сама душа, али он није ни у најгорем егземплару — само материја. И баш се у томе људи разликују, што код изабрани духом и срцем небесна крила све већа бивају....

Но зар не изгледа, драга пријатељице, као да философија сматра царство чула као нешто подређено. То несме бити! Такова би нас деоба бацила натраг у мрачна времена калуђерског асцетизма (испосништва). Весело царство чула јесте наша најдража својина на земљи и ни зашто на свету не сме нам се укратити занимљиво преливање боја и облика, светлење светиљака, стоструки и чудновати тонови, што уво наше усхићују; мирис и кус, свежина и топлота, што пролазе у нашем земаљском животу — ни за цео свет нека нам се не отима овај дивни земаљски сјај, који лебди око нас. Али нека не владају само чула, него и најдражи утисци нека се покоравају строгости доброга реда и обичаја, скиптру лепоте и налозима разума.

Драга пријатељице! Вадан бејах усхићен, кад сам слушао мудре речи са ваших усана и гледао нежну владу у кругу што га ви сами за се начинисте. Нежан тон, што га прсти ваши на клавиру изазиваху, чисти звук ваше анђелске песме, грациозан корак ваше игре — све то у мени изазиваше угодно осећање, као и у свима онима који имађаху приступа у ваш домаћи круг. Још и данас ме свежином обасипа и оживљује успомена на вашу појаву која беше скромна, и коју свако мораше поштовати. Док сам могао уживати срећу ваше близине није могао проћи ни један дан, а да вас нисам видео.

Па ипак пун нежности поглед вашег ока, стисак нежне руке — тек онда имађаше за мене потпуну и угодну садржину, кад то беше неодвољна последица буди којег усхићеног измењивања душе, чега ме ваша доброта учесником учини. Мени је дозвољено било читати у вашој души и срцу вашем, као у каквој отвореној књизи, најмање јаде, као и највеће радости, што испуњују породичан живот једне госпође, те ми их саопштавасте ради саосећања.

А када плаветнило вашег домаћег живота кроз дуже времена сијаше ведро беше ми тада дозвољено заједнички уживати с вама списе наших песника, разгледати и критиковати уметничка дела којом приликом сте ви били непартајна пресуђивачица — а то све било је за наше душевно узвишавање. Политичка питања, разлагања о социјалним догађајима, пресуђивање особа и њихових разних дела даваше нам прилике говорити о грађанском животу и његовим дужностима, о основима и захтевима морала и наравствености. Поглед у природу рађао је у нама заједнички одјек, који је саопштењем обостраног усхићења бивао и јаснији и јачи. Често се ту још когод, овај или онај образованији нашао, којега ви удостојисте вашег дружења; гдекоја дама оспособљена својим скромним врлинама и увећаном душевном делатношћу умножаваше и улепшаваше наш малени круг. При светлости пламенова, уз мирис цвећа, поред светлуцања рујног вина, слободише се духови и језик, лепе мисли и досетке, мнења и тврдње лећаху као варнице; измењивањем лепих осећаја у лепој форми преображаваше наш сто и ако у много мањој светлости, у читав атиски „симпозион“.

Та „атиска гозба“ (симпозион,) како ју је бесамртно перо платоново описало, јесте не само узор лепе људске друштвености, него је и постала колевком узвишене душевне делатности. Речено је, да наш малени круг беше само слаб од-

сен, нетрајна варница од оног сунца друштвености, какову сијаше пре више од две хиљаде година у класичној Атини. Када зађе сунце Грчкој, тада легоше у гроб лепота, вештина, љубав к слободи и отаџбини, племенита хармонична човечност; из тога гроба извлачимо ми данас само пожутеле пергаменте и напрашене штатуе. Грчка је старина мртва, али је тако мртва, као год и камени угљен, остатак пре много хиљада година сагорених грдних шума. Али тај мртав камени угљен греје данас наше машине — носиоце модерне цивилизације. Читајте, гледајте најлепше продукте грчког стварачког духа, па ће сва ваша била ватреније бити за лепу човечност. Јевропа је читала Грке када је Цариград пао и слобода се душевна и политична подиже из рођеног пепела. Јевропу је подмладио стари класичан дух и „ренесанс“ (препорођај) обележује праг, иза кога долази наше светло новије доба.

У Платону ћете познати најплеменитији дух, што га је Грчка родити могла. Истина у облику лепоте — то вам је Плато, то су вам његова бесамртна дела. Плато је својом вештачком лепотом најближи женском срцу. Плато је идеал, оживљавајући извор свима вештацима, углед Спиноци, полубог Гетеу, Фихтеу и Шелингу, он вам је творац идеализма. Докле год гине младићска душа за лепим и узвишеним, докле год ма који државник буде радио на срећи своје отаџбине; докле год песник желио буде идеал оваплотити а вештак лепоту у облике сложити; докле год жена буде ценила душевну љубав: све дотле ће платонова узвишена сен лебдити над изабраним духовима светске историје.

Читајте платонову обрану Сократа, његовог Федона, Федруса, а пре свега његов симпозион, па ће вам се указати сва племенитост, финоћа, досетка и оштрина атиског духа. У симпозиону (гозби) изиће вам врло љубазно на сусрет велики мудрац Сократ; идеална слика младића Алкибијада довешће вас до усхићења, ви ћете са Сократом филозофирати а нећете ни опазити, па ће те се дивити, како ви много способности у томе већ имате, што сте тек од филозофа научити хтели.

Та цела садржина логике ништа друго није до суво цепање каквог „духовитог разговора.“ Прво име логици беше диалектика, а диалектика узевши право њено значење, ништа друго није, него — конверзација, реч, која се много употребљује, и у чему се особито жене веџбају.

Пребацује се женама, да имају сувише наклоности говору. Но ако баш брбљање није сасвим ништаво, ако се не врзе увек око једних и истих, свакидањих отрцаних предмета, ако не буде од њега бесмислено приклапање, што изазива врло неугодно сравнење, ако ли се разговара са неком озбиљношћу и с нешто духа, тада је брбљање, или још боље и лепше речено: конверзација најбоља предуготовна школа за досетљиво и јасно мишљење. Код људи конверзација узима на се озбиљнији облик те бива од ње дебата, што опет ништа друго није до логика или диалектика у кретању т. ј. борба разлога и против разлога доказа и опровргa. Из те борбе мнења логична глава излази увек, а софиста врло често као победитељ. Но и сами мушки нису увек близу чисте логике, о чему нас на жалост уверава учестан појав, да често од борбе мнења постане борба особа, што се у много случајева после каквих интересантних парламентарних дебата свршује са „прањем“ части. Дакле је и самим људима тешко уверити једно друго са чистим разумом и његовим разлозима, те често распра

међ кнежевима, народима и државама неможе друкчије да се оконча, него последњим аргументом — топовима! Е па онда, зашто да се кору жене, кад мушкој кад икад привидно основаној и чврстој логици стављају на супрот као последњи аргуменат — сузу. (Свршиће се.)

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

МИСЛИ И РЕЧИ.

Шта је мисао?

Кад ју имаш много вреди а кад ју тражиш, то је онда као кад ти игла падне на земљу, па не можеш одма да ју нађеш, премда сваки час покрај ње руком пипаш. Велике ћеш игле лакше наћи него мале — а мале мисли лакше него велике.

Мисао вреди кад кад врло много, а кад кад врло мало. Чини се, да и министру финанција мисли врло мало важе; јер се и дан данас још не плаћа на њих порција, важе дакле мање него дуван, со и маст.

Велика је мисао ретка; ал, где се усвоји, било у народу ил' на престолу, она доноси за собом огромне последице. За велику мисао дигне се њих хиљадама, за њу се жртвује сво добро, да, и сам живот.

Мисли се рађају у мозгу. Ако желе изаћи на уста онда се морају у реч заоденути; јер се у данашњем веку врло на морал гледа те и мисли ваља што лепше оденути. По каквом журналу и фасону то дакако није означено, ал' свакако не у — ветар. Човека чини одело, мисао — реч. Ако обучеш мисао у складне речи, онда је мисао много добила; јер су рђаве речи и најбољу мисао упропастиле.

Велика се мисао може рећи са мало речи... малу мисао једва ћеш разјаснити и са хиљаду речи.

Ко много мисли обично мало говори ... а људи, којима не избивају речи, пате обично на оскудици у мислима.

Политични брбљавци, који не мисле но само говоре, не су опасни; млого су опаснији они, који ћуте а млого мисле.

Мисао и реч се слажу као барут и куршум. Мисао-барут опали; реч-куршум погађа. Речи без мисли су као куршум без барута.

Рећи: „ја сам ово или оно учинио или рекао у мислима“ то је пука лаж; јер би се морало правилније рећи: „ван мисли.“ — Често се каже: „бејах у мислима задубљен,“ а овамо није ни имао свога века мисао, ил' бар не тако дубоку, у коју би се могао задубити.

Мисли се могу поделити на: велике, лепе, рђаве и добре.

Велике мисли очекујемо од владаоца, војсковође и народних вођа. Код дипломата су већ нестале. Велике су мисли у историји као кажипут на друму ... Мораш дуго путовати док на какав наиђеш.

Лепе мисли захтевамо од песника. Ал' се чини као да је и ова врста мисли изумрла; јер у данашње доба не позајмљују песници мислима речи, него узму већ готове мисли пак само речи скроје.

Добре се мисли налазе на пољу шале. Оне су деца „вица“ и „присуства духа“ те су многоме већ више пута помогле из највеће неприлике. Добре мисли, које ти доцкан дођу, наличе кишњаку (амбрелу), који обично онда нађеш, кад си већ до коже прокисао.

Рђаве се мисли налазе у грудма харамија, разбојника, паликућа и — шпиона. Често пате и господа министри од такових мисли. Кнез Бизмарк беше још недавно пун таквих мисли. Кажу, да је сад излапио, ал' ђаво не спава!

Речи су често више него мисли. Већ и Гете вели: „Где не има мисли, тамо је реч довољна!“ а и Хамлет принц шекспиров јадикује: „Речи! Речи!“

Често сљедује мислима дело . . . Као грмљавини плодоносна киша: реч често подиже само прашину, а то је „песак у очи.“

Велике су мисли важније него велике речи, велике су мисли као кулесветиљке, које показују морнарима пут. Ко гоји у себи велике мисли, тај је велики муж. Ко употребљава велике речи, тај није ништа друго до . . . надувен.

Исто тако имају лепе мисли већу важност него лепе речи. Лепе су речи како у политици тако и у песништву много изгубиле. Лепа мисао удара на слушаоца као гром. . . А лепе су речи као летња кишица, отресеш се на одма и заборавиш, да си мокар био.

Па тек добре мисли! Колико више ове вреде од добрих речи. Добре мисли обично држимо у резерви т. ј. за самога себе или их дајемо свом искреном пријатељу, да га избавимо из велике неприлике. А добре речи дајемо свакоме т. ј. ако нећемо или' не можемо да му шта боље дамо. Добре су речи новац рђави платиша, у блажујуће сретство за неваљалу децу и пакосне керове, најјефтинија удела досадним просјацима.

Само су рђаве речи боље од рђавих мисли. Јер се гњев, који се у речима проспе, изгуби у ваздуху, дочим пакост, која гоји рђаве мисли, наваћа и најпоштенијег човека да постане паликућа, невера — шпијон.

Не смем заборавити ни на скромне мисли. Овде ми је милија побожна мисао од побожне речи. Скромна мисао подиже храмове божје, а побожна реч прави често раздор и немир и са саме — придикаонице. Побожна мисао утемељује благодјејанија и благотворне заводе, побожна реч уздиже понајвише бабе од 90 година.

Нове речи кују и бацају у свет обично песници и не обазирајући се, да-л' их читаоци разуму. Доцнији ће векови решити ове песничке загонетке и — каприце, ако се у опште мислило буде.

Доказ, да реч мање важи него мисао, сљеди из ових примера: „Дајем вам моју поштену реч! ал' своју мисао још није нико другом уступио, бар не забадава. Туђе речи употребљавати то је данас свеопшти обичај, као: Хорацијеве, Димостенове, Шилерове, Шекспирове и т. д. дочим се и дан данас сматра онај, који туђе мисли употребљава, као крадљивац, des geistigen Eigenthum's и тешко се казни.

Кад ко новаца треба, а он ти вели: „За осам дана ћу вам вратити, на моју поштену реч.“ — Осам минуше. Јел' вратио? Ни помисли!

Дубоке и душевне мисли не требају речи, тија искрена молитва не ма речи. Говор је љубави такођер — нем. „две су душе а једна мисао, два пољупца а — ни да би речи“ с допуштењем песника Халма. Подај заљубљеницима подпуну слободу мисли, пак ћеш се уверити, да ће им прва мисао бити: „Ах реци, љубиш ли ме?“

Ја сам саопштио мојим красним читатељкама моје мисли „о мислима и речима,“ сад сам љубопитљив, куд ове моје мисли спадају? Надам се, да ће и оне на ове моје мисли пристати, јер је паметном човеку хиљада „речи“ доста.

Пр. **Милан Светозарев.**

— — — —

ОД КУДА ЋЕ ОН ЗНАТИ.

Чича Соврониje из Станара седео у бирцузу три дана и пио, никад се трезнио није, нити излазио из бирцуза. Кад је дошла трећа ноћ, а оно лепа ведра ноћ, пун месец је сјао. Али чича Соврониje изгубио рачун, те не зна који је дан а видевши ону ведру ноћ, не зна сад је ли ноћ или је дан. Сретне једнога Сивчанина, те ће га запитати: „Ал кажи ти мени бога ти, јели то сунце што сија, ил је месец?“ „Ја не знам брајко,“ одговори Сивчанин „ја нисам из овог села.“

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИМА, Бр. 5.

Из назначених слогова имају се сложити 9 речи, којих почетна слова дају име, а крајња презиме једног српског уметника.

брук, ва, вен, гња, де, е, и, ине, јев, јент, ји, јо, ка, ком, ла, не, ни, о, нас, ра, ри, рић, со, ти, ца.

1. Једна физикална справа на морским лађама.
2. Део земље.
3. Један српски манастир.
4. Цвет.
5. Варош у Аустрији.
6. Справа што су Американци у ратовима употребљавали.
7. Славан дипломата.
8. Мађарски писац.
9. Место на блатном језеру.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ Бр. 4.

1. **Абердар**
2. **Лучу**
3. **Елбрус**
4. **Карбонари**
5. **Сиднеј**
6. **Ада**
7. **Никуп**
8. **Данте.**
9. **Еверест**
10. **Ратар**
11. **Данило**
12. **Радеберг**
13. **Уденур**
14. **Гамбета**
15. **Ирод**

Александер други. — Русија, Петроград.

Загонетку **бр. 4** (в. бр. 25) **решили** су: Г. Г. Енкулан у Сиску; **Миша Милићевић** у Бечу; **Нинковић поручик** у Уј-Сењу; **гђица Анка Јовановићева у Прагу**; Милутин Јовановић у **Прагу**; **Милан Јовановић** у Вршцу; Јован **Бранчић** трговац у Падеју; С. **Бомбица, Милан Семпалић**, Душан Бебукић, Иса Личанин, **гимназисте** у Н. Саду; **Милутин Татић** у Нов. Саду; **Радивој** Вукадиновић и **Милорад** Шимић, реалци у Земуну. Стев **Благојевић** у Бошњаци. **Благоје Бранчић**, из Петрова села.

ЧИТУЉА.

(† Фридрих Виљем Хаклендер). Овај најпопуларнији и најплоднији радени у новијој немачкој литератури умр'о је у Штутгарту, у 61. години живота. Он је 36 година радио на књижевноме пољу. Последњих година основао је и издавао познати илустровани часопис „Ueber Land und Meer“.

(† Ђорђе Л. Поповић). У горњем Товарнику умр'о је 23 јуна о. г. апотекарски помоћник Ђорђе Л. Поповић у 22 години свога живота. У лањском „Јавору“ изишло је од њега неколико прилога грађи за „народну медицину“, нарочито је бележио шта народ наш у апотекама купује, како коју лекарију српски зове и на што је употребљује. Био је честита српска душа и жалост је што тако млађан мораде да се са овим светом растане!

(† Петар Костић) ц. кр. капетан у миру, отац нашега песника Лазе Костића умр'о је 26. јуна о. г. у Новоме Саду, у 75 години свога живота.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(Илустрована ратна кроника). Ради великог интереса, којим српска публика прати данашње ратне догађаје на истоку почеће идућим месецом да излазе за народ писане књиге „Илустрована ратна кроника“, коју бележи З. Ј. Јовановић уз сарадњу више књижевника, а издавач је овдашња штампарија А. Пајевића. Од оте књиге излазиће сваких 15 дана по једна свеска од 4 та-

бака велика формата на лепој хартији, илустрована са 10—15 уметнички израђених слика, а цена је 30 нов. по свесци. Садржај ове књиге, лако и занимљиво писан, пратиће што верније и истинитије све догађаје на бојним пољима.

(**„Српски соко“**,) велики илустровани календар за г. 1878. Г. Др. Милан Ђорђевић, уредник „Заставе“, наумио је да изда за идућу годину један илустрован календар под горњим насловом. Садржај и цена „Српског сокола“ означиће се за кратко време.

(**Игор Везић**) „списатељ“ позива на претплату на „свезчић чудореднијех приповедака“. У овој свесци биће изворних и преведених приповедака. Цена 30 новч. Претплата се шиље г. К. Трумићу, уреднику „Народњака“ у Винковцима.

НОВЕ КЊИГЕ.

У штампарији Арсе Пајевића у Н. Саду изишла је ова књига:

Српско-турски рат, ратне белешке добровољца Милутина Спасића Издали: Тоша Г. Ђорђевић, Коста Лера и Лаза Нанчић. У Н. Саду 1877. Цена 30 нов.

У срп. нар. задружној штампарији изишао је:

Извештај о српској великој гимназији у Новоме Саду, за школску годину 1876/7. У почетку је некролог Алекс. В. Поповићу и чланак проф. А. М. Матића **„Где лежи узрок музикалној хармонији,“** који је изишао и у посебној књижици. Ученика је било уписаних у новосадској гимназији 221. изостало 16, умрло 2; по вероисповести: 204 православних, 15 римо-католика, 1 грчко-католик и 1 евангелик.

У накладн и штампи Милоша Грабовачког у Земуну изишло је:

Енглески завод за српску сирочад, прилог за историју васпитања и наставе у Србији. (Ова брошура продаје се у корист српске сирочади.) У Земуну 1877. Цена 10 новч.

Једна јунакиња из француске револуције, новела од др. Х. Таушинског, превела Милица Тодоровићка. У Земуну 1877. Цена 10 новч.

СИТНИЦЕ.

(**Обичај у Индији**). У Индији држе за велику несрећу кад је само женски пород, јер оне не могу да обаве обичаје при сарањивању својих родитеља, и без тих обичаја ни једна умрла душа не може имати мира и осуђена је на вечно тумарање. Сем тога, свадба ћери везана је са таким трошковима, да просто упропашћују родитеље. Положај удовица веома је жалостан. Мужевљева је смрт, доказ срџбе богова, и кад се та несрећа догоди, од удовице одузимљу све драгоцености и наките а она мора да носи најгрубље одело и вазда да носи обрнјану главу.

ОДГОВОРИ.

Г. М. П. у В. — Сада су се све изређале што сте нам их оставили, и очекујемо ових дана нов транспорт.

Гђи. Ј. у Београд. — Примили смо поодавно онај чланак скорим ће изићи у листу.

Поштованим читаоцима.

Са овим бројем „Јавора“ улазимо у трећу овогодишњу четврт, и умољавамо како наше досадање претплатнике, тако и остали српски свет, да се изволи претплатити на „Јавор“. Бројевима од почетка године можемо још послужити.

Цена је 1 ф. 25 н. на четврт године.

„Јавор“ за 1876. мекано увезан стаје 3 фор, а. вр.

☞ С овим бројем престајемо шиљати „Јавор“ оној господи, која није обновила претплату за трећу четврт.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 28. У НОВОМЕ САДУ 10. ЈУЛА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 1 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

МАРГАРЕТА.

ИЗ ГЕТЕОВА ФАУСТА.

Оде ми покој,
Срце ми клону,
Нигдје га наћи, —
Вјечно утону!

Гдје њега нема
Гроб ми се спрема,
Цио ми свијет,
Отров и јед.

У глави боли —
Ој, јао — јао!
Болну ми душу
Јад растрзао.

Оде ми покој,
Срце ми клону,
Нигдје га наћи,
Вјечно утону!

Ој за њим само
Очи ми глају,
Ој за њим само
Ноге ступају.

Исполин стасом,
Анђ'о изразом,
Осмјехом блажи,
Погледом дражи;

Бесједом кротком
Срце ми чара,
Пољубма врелим
Рај ми отвара.

Оде ми покој
Срце ми клону,
Нигдје га наћи,
Вјечно утону.

Лебдећи за њим
Срце ми бије,
Ој да га може
Грудма да привије:

Да га ижљуби,
Да га жеља мине,
Под пољупцима
Вјечно да примине!

Д.

ИЗ ОБИЧНОГ ЖИВОТА.

(Наставак.)

ПИСМО VI.

Од Олге Александровне В*, Алекси Ивановићу С*.

Миловидово 10. септембра.

Вратила се с поште, а писма од вас нема. Јесте ли здрави Алекса Ивановићу! Зашто сте ме размазили? Навикла сам на ваш писмени разговор, па ми је без њега тешко. За своје умирење, ево да вам пишем.

Испред мојих прозора указује се романтичан положај места Миловидова,

дивотно живописан и не зове се бадава тако. Моја је кућа на брежуљку, у низи подиже се шумарак и иза њега блиста се широка река са зеленим луговима. На другој страни обале, разбацала се богата села, са њиховим црквама, дућанима и пијацама, што привлаче шарене гомиле народа, а у празничне дане представљају прекрасну слику. Јасан глас сељана, звук хармоничних песама често долеће до мене, али ја их не волем, јер ме само ражале својом тужном мелодијом. Чим сам дошла овде, одмах сам предузела поправку и улепшање куће. Сад су већ сви послови свршени: као да лепше и веселије изгледају моје собе, које декад огрева септембарско сунце. Ви у вароши непримећујете, како су ноћи постале већ дуже, али у селу — ах! како је то досадно!

Лампа гори преда мном, седим сама, радим, читам. Често и књига и рад падне ми из руку, пустим се у дубоко размишљање, сва прошлост, радост, несрећа, срећа, прелеће преда мном; затворим очи, неби ли се заборавила под тим упечатцима, неби ли задржала ту представу, но оне беже, привиђења нестају испред жалосне садањости. Око мене мртва тишина, ништа се не чује, само одмерено цакцакање шеталице, и зујање муве, која још није заспала и која је тако исто усамљена, као и ја!

Прекидам писмо. Дошао управник мога газдалука да говоримо о разним домаћим пословима.

13-ог септембра.

Моје писмо ових дана не доврших. Причаћу вам шта се десило.

Пре три дана било је прекрасно јутро. Наредим да ми оседлају коња и упутим се, по обичају, сама. Осећала сам неко особито задовољство, да се нагутам свежег ваздуха трчећи на коњу. Дошав до речне обале, пустим коња да иде ходом. Околина је била замотана у провидну маглу, на облачном небу сунце је кријомице провиркивало, у природи је била мртва тишина. Узев на лево, пођем к шуми, која беше прилично далеко. Дошав до једне косине, пустим узде, извадим из торбе кутију са жигицама и запалим цигару. На једанпут из шуме излети велико псето и лајући пролети испод ногу коњски. Коњ се поплаши, учуљи уши и отскочи у страну. То је тако изненадно било, да од страха нисам имала кад да прихватим узде и коњ појури. Ја паднем из седла, било ми је лоше . . . . Кадсам дошла к себи, видим, пред собом младог човека његове велике црне очи исказиваху страх и учешће.

„Кажите, ако бога знате, јесте ли се јако убили? питао ме дрктавим гласом, ја сам крив — моје је псето поплашило вашег коња.“

„Нагњечила сам ногу — моја непажња — узрок мога пада.“

Хтела сам да устанем, али нисам могла од бола — он ми пружи руку.

„Дозволите ми да вас одвезем, ја сам послао по кола, да, ево баш кола иду. До имања грофа Б* где сам управник, свега по сахата, лекар близу, можемо га позвати.“

Захвалим му и замолим да ме одвезе до моје куће; одречем да идем к њему. Он ме пажљиво смести у кола и седе упоредо самном. Целим путем ишли смо кораком, јер би се иначе при најмањем потресу бол у нози понављао. Онда сам дознала, да му је породица Горски, зове се Евђеније Александровић, и да је кандидат дерпског универзитета.

Мој се коњ већ одавна вратио у коњушницу, а моји млађи кад су га видили самог, препали се, појашу и на све стране потрче да ме траже.

Стари мој слуга Степан и собарица Маша, стали испред кућњи врата и кад сам прилазила, срету ме пуни плача од радости, што ме виде живу. Мој друг на путу, нехтене да сврати, одмах оде по лекара, кога на брзо и доведе. Лекар ми пажљиво прегледа ногу и нареди облагање са ладним завојем а мене умири, рекав, да је био већи страх но пад, бол ће скоро проћи, и „за два три дана, моћи ћете и играти“ додао је смејући се.

Пили чаја код мене и дуго седили. Фигура лекарева непровидна; малог раста, дебељко, округао као глобус; овално лице, вечно весело насмејано, и мале смеђе очи његове, добродушно су гледале испод густих високих обрва. Био је веома глагољив. Разговор је прелазио из збиље у шалу, али Горски, напротив, више је ћутао, и за све то време опажала сам како ме непрестано гледао. Обоица се опросте и замоле да ме могу посетити.

Једва ми једном донеше с поште и ваше писмо, Алекса Ивановићу. С каквим сам га уживањем читала и пречитавала. Веома сам се љутила на вашу Машу, што вас није умела да разуме! Опит вас је научио, да неподлежете првом утиску, и да будете обазривији, али не и да се сасвим одречете љубави после првог неуспеха? Да је та недаћа хрђаво утицала и повећала ваше урођено неповерење, које вас је још више растужило и осамило, — ја то разумем, због чега сам вас, сећате ли се, често корела. Али нису ваљада све женскиње налик на Машу? Смилујте се!

Да завршим писмо, уморна сам. Мени је сад много боље, али сам још слаба. Јел те да сам сретно пала? Пишите ми много и никад немислите, да ме можете уморити вашим писмима.

Олга.

ПИСМО VII.

Од Алексе Ивановића С*, Олги Александровној Б*.

Москва 18. септембра 1874.

Извините, што сте морали чекати на моје писмо, Олга Александровна. Оно се тако отегло, да сам се дуго премишљао, оћу ли да вам га пошљем. Али, оно је дошло баш кад треба! Шта ли нисте препатили? Пад с коња, повреда, страх, појав младог човека, који вам је понудио кола, све ме је то некако забринуло, узнемирило! Читајући писмо, тако сам био потресен вашим причањем, да ме и уверавање лекара, како је „већи страх но повреда, и да ће те за који дан моћи играти“ није могло умирити.... Оставим писмо, недочитав га, и пођем по соби.... Тек мало после, ослободим се, прочитам све и умирим се. Ви сте све оно писали вашом руком, о свему пишете потанко и мирно. Шта више, моје искрено причање догађаја није вам било на досади, оно вас је заинтересовало.... Све те прилике, а још више уверавање лекарево, умирило ме и казивало ми да непатите. У том тренутку, жао ми је било, што ја нисам лекар, и ако лекаре неволем и неверујем у њихову науку.... али био би сретан да вам помогнем и да вас пратим!

Ви сте приметили, да вам непишем. Тешко вам је било без нашег писменог разговора? То би ме веома радовало, кад ме неби мучила мисао: да је то било још онда, кад сте онако живо описивали вашу сеоску самоћу, и мучаљиво проводили јесење вечери код лампе, уз одмерено куцкање шеталице! Ваша још незаспала мува, тако је лепо довршила сликање.... Онда сте желили мога писма, али сад имате друштва, колика забава! И разговорљив лекар и занимљив младић

*

са лепим црним очима, кандидат дерпског универзитета, јамачно лепо васпитан и још, већ тако паметан! Сад вам није потребе да слушате куцкање шеталице и зујање јесење муве; да се заносите мислима о прошлости или да очекујете моја писма: живот је ту, друштво, па још како пријатно!

Пишете ми: „није ли истина да сам сретно пала“? Шта хоћете тиме да кажете? Или, како се нисте јако повредили, или што сте тим падом изазвали сретан коб? Првоме се радујем од срца, другоме ћу се радовати онда, кад ви сами будете задовољни!

Немојте се срдити на Машу, није она крива: ја сам погрешио, као што сад видим. Моји идеални снови, сметали су ми да разазнам истину, него сам усвоио као истину ствар своје властите фантасије! „Кога је змија ујела, тај се у гуштера боји“, вели народна пословица. Неби рад био да се још једном опечем. Али дружби верујем, и тражим је свом снагом душе моје!

Хвала вам што сте ми тако брзо и потанко писали. Како се сад осећате? Немучите ме, тако вам свега на свету, што је за вас свето, Олга Александровна, пишите ми што пре, како се осећате, па будите добри те завршите: и о лекару и о тајанственом Горском, прозборите ма и једне речице!

Нека вас бог сачува. Увек ваш

(Наставиће се.) А. С. *

ПОЗДРАВ.

Лети песмо, лети..
Лет' лепире жића мог,
Мој узданче слети
Крај прозора драгиног!
Однеси јој црне снове.
Што их снује душин вај,
Што их љубав — срце зове
Уздисај.

Ал се чувај мој несмире,
Чувај твоја крила два:
Црну тугу, наду моју,
Небесног ми чувај сна!
Светиња је душе моје
Мојих суза бисер-низ,
Не дај да их презре сунце
Лепоте јој сјајни вис!

Сагоре л' ти једно крило,
—Нек је црна туга то, —
Шта ћу онда с пустом надом, —
Без туге је нади зло;
Навикле су једна с другом
Као миле сестре две,
У мојим су грудма никле,
Заједноће да им с' мре!

Сагоре ли наду моју,
Десно крило срца мог,
Шта ћу јадан с црном тугом, —
Шњом ћу видет' гроба свог;
А над гробом шта ћеш и ти
Мој лепире мио, драг, —
Без крила полетит' нећеш
То ће и твој сатрт' траг!

Већ чуј ли ме мој узданче,
Бисер-суза чуј ми вај:
Краљица је ружа лепа
Дај да будем ружин краљ,
Ох донеси, донеси је
Нек те мине тешки вај,
Нек ти вечно љубав гове,
Нек ти вечан буде мај!

Душан Кнежевић.

ВЕЧИТИ РАДНИК.

(Свршетак.)

А међутим за њега су наступили очајни тренутци. Стан није имао чиме да плати; још је био сав огрезао у у дугу. То су били први његови дугови у животу. Та га је мисао о дуговима просто убијала. У напред се ништа није предвиђало. Од куће су дошли извештаји, да ако се одмах не врати, господар куће с места ће да им откаже стан. Да се врати! Али га нису пуштали из вароши.

Едвард је изишао из куће замишљен и онако без цели тумарао по улицама. Тешка туга притисла му душу. Он није видео излаза у будућности, будућност му није ништа обећавала. Први пут у животу, дошла му мисао о самоубијству. Борба није била страшна, него немогућност да продужи ту борбу. Док има излаза, па ма какав он био, макар и најужаснији, такве се природе јуначки држе. Од рада се они не плаше, сиротиње тако исто. Али кад му се једном учини да је излаз изгубљен и око себе виде само страшне високе стене, душа је разбијена и ту нема живота. Едвард се реши да скочи у море. Но од оног тренутка, кад је он усвојио ту одлуку, па до онога, кад се је видео на обали морској, прошло је четири часа, којих се никада није могао опоменути. Та четири часа у животу његовом, остала су вазда као неко нерешено питање. Шта је шњим било у тим часовима није знао.

Одлука му је била тврда, да не живи. Али, њега су спасле тице. Кад је већ стајао над таласима, да у њима потражи вечнога мира, он спази на површини мора неку особиту врсту тица, које га заинтересују. У њему се од једном појави природњак. Научењак победи у њему човека. Он заборави неко време своје невоље и пође за тицама. Тице су те биле, нов одељак у његовој појеми. Треба најпре исписати појему, па после се већ може и умрети. Одељак је тај био исписан и Едвард спашен! Вратио се кући ведар. Високе стене, које га недавно затвараху и недаваху излаза, ода свију страна на једанпут се расклопише и излаз се нашао.

Излаз за Едварда био је веома прост: он прода своју збирку. Све оно, зашта се тако дуго и много година мучио, продао је за 20 фунти штер. и 10 шилинга некаквом господину Гранту,који је купи за свог сина.

Предаја збирке, била је за Едварда као да се са животом растравља. Кад су однели све оне кутије, које је толико година и са таком љубави испуњавао, кућа му је опустела и он се осетио усамљен. Истина говорило се по вароши, да би му требало ту суму скупити уписанијом, — но на томе је и остало. Просвећена варош ни једну пару није дала, да одржи пропалог природњака.

Едвард је опет тражио утехе у природи. Дошла је јесен и његове се ноћне шетње понове. (Дању је као и пре шио обућу). Али године су пролазиле здравља је нестајало. Таква лутања, ноћни живот, није могао дуго трајати. Јако се оштетио од оно доба, кад је једном пао у неки амбис, и би главом платио да је на дно пао, но некако случајно падне на своју властиту пушку, која се углавила између две стене, те тако начинила као неки баван, који га је и задржао од даљег пада. Но опет за то удар је

био тако јак, да се веома нагњечио о свој попречан баван. Донесу га кући једва жива.

За људе који живе од свога рада и то тешког свакидашњег рада, није тешка болест, но њене последице. Питање је у томе, са чим ћеш живети! Али Едварда већ није плашило то питање и није га наводило као пређе, на мисао о самоубиству. Извор је био нађен. Он је продавао своју збирку и све што је могао да сабере за време те две своје невоље. Његове колекције биле су његова банка. Он је отуда црпео сваки пут кад му рад од 14 сати није био довољан, да спасе од глади себе и своју породицу.

Кад му је било четр'ест година, научио се писати и почео писати своје чланке најпре у местним, а после и у новинама престонице. Од то доба он постаје нека знаменитост. Са свију га страна обасипају писмима, на која нема времена ни сретства да одговара. Он сиротује као и пре и трчи на све стране, да нађе себи места, но свуда добија све само гола обећања. Његова најмилија жеља, о којој је једва смео и да мисли, била је, да добије место осматрача при ма каквом повећем музеју. На рачун тога, водила се дугачка преписка. Сад, кад је он постао познат у научном свету, сваки хоће да га чује, да му одговара, и са сажалењем извештавају га, да је у овоме случајно неспоразумљење — упражњених места осматрача нема, но има место чувара, које му не смеју ни да предложе.

И у богатој Инглеској није се нашло места за природњака, који је шио и још и сад шије обућу за госпође.

Жив је и сад тај Тома Едвард, стари обућар, члан у три учена друштва, ебендирског, глазговског и друштва Линеја (последње је звање врло високо и веома их мало, који га се удостојавају), није признават за научара само у вароши где се родио, где местно „друштво вештина, наука и помагач отачаствених генија и таланата", ничим није показивало да што зна о њему. Једном се је само на неком банкету повела реч, да би требало помоћи Едварда, ако не новцем, а оно књигама.

— Помоћи и свима силама одржати тај отачаствени таленат, говорио је беседник, — то је наша дужност! Али не дајте му новаца!... (Громко одобравање). Не, недајте му новаца! Дајте му књига!

Предлог је примљен са одушевљењем. Но, додаје Смаилс, Едвард не само да није никад ни једне књиге добио од својих обожаоца; но ни једног листића ма какве књиге.

И ако је био у преписци са свима знатнијим природњацима, који га вазда називаху, „наш поштовани и даровити испитивач", Едвард је био на крају гладне смрти (on the trink of starvation) и нико од научара није знао о његовој страшној нужди. Нико од његових многобројних кореспондената, који га молише, да им пошље нов ексемплар ма каквог „Aplidium lobatum" или „Ascidia sordida" и не слутаху каква чемерна сиромаштина убија тај светли ум природњака, који се никоме не потужи на своју сиротињу, коју је сносио у младости, као и у старости, веран својој болној и шкакљивој таштини, која је стављала вечну преграду између њега и тог индиферентног друштва, на чије је очи могао мирно и од глади умрети.

Али зар није доста? Шта би требало додати овој тужној поjеми, ко-

ја почиње поезијом детињства у средини дивље природе севера, а свршава са грозном песмом старости, која само очекује да дође смрт и на крају песме мете тачку.

О Томи Едварду, Смаилс је написао читаву књигу. Ово, што нашим читаоцима приказујемо, нашли смо само као извод у једним новинама, још пре два месеца. Но у другим једним новинама, нађемо о овој истој ствари опет и ову белешку:

„У Шотландији живи у једној незнатној вароши, чувени природњак, **Томас Едвард,** који је обогатио науку многим изналасцима. Он је поштено проживео 62 године и налази се у крајњој сиротињи са својом многобројном породицом.

Човек, који је учинио велику част својој богатој отаџбини, у којој се лордови топе у раскошу, овакав човек једва живи од свог обућарског заната.

Ту скоро Смаилс је издао биографију Едвардову са сликом његовом. Овај рад Смаилсов, изазвао је писмо, првога министра сиромашном научару-којим јавља, да му је краљица одредила пензију прочитав књигу Смаилсову.”

Из „Н. В“. Тарас. *)

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

ОМЕР И ОМЕРКА.

Двоје дјеце у милости расло,
Млади расли Омер и Омерка.
Кад је Омер био за женидбу
А Омерка била за удају,
Мајка проси Ватиму дјевојку;
Омер неће Ватиму дјевојку
Већ он хоће Омерку дјевојку.
Ал' бесједи Омерова мајка:
„Ој Омере моје чедо драго
„Ватима је и љепша и већа,
„Рукатија, рувом богатија,
„Књигу знаде кано мушка глава!“
Омер мајци на вољу пуштао:
„Проси, мајко, кога теби драго!“
Мајка проси Ватиму дјевојку,
Испросила и претеновала,
И довела бјелом двору своме.
Кад је било вече, полувече,
Ал је Омер бесједио Вати:
„Ао Вато, материно злато!
„Донеси ми фењер јасну свећу,
„Ал' се чувај моје миле мајке.
„Да те моја не осјети мајка,
„А ако те и осјети мајка
„Ти овако мојој мајци кажи:
„„Просула сам ђердан од бисера,
„„Носим фењер да покупим ђердан!“ “
Бог је дао и срећа дон'јела
Те је није осјетила мајка.
А Омер је бесједио Вати:
„Ао Вато, материно злато,
„Довати ми дивит и папира,
„Да т' напишем до две до три р'јечи,
„Ако л' мени суђен данак дође,
„Да те моја не окриви мајка
„Ао Вато материно злато,
„Де скини ми бијел вађам с главе
„Да ти видим твоје бјело лице,
„Јел' ти лице к'о у моје Мере,
„К'о у моје Омерке дјевојке!“
Вађам скиде Ватима дјевојка;
Књигу пише Омере бербере,
Књигу пише у лице јој гледи:
„Ао Вато, материно злато.
„И љевша си и већа од Мере,
„Рукатија, рувом богатија,
„Књигу знадеш кано мушка глава
„Ал' ми ниси мила кано Мера!“

*) Прештампано из београдских „Српских Новина“ са потпунијим уводом преводночевим.
Ур. „Јавора“.

Још овако Ватими казива:
„Ао Вато, материно злато,
„Још овако мојој мајци кажи,
„Ако л' мени суђен данак дође
„Нек м' обуче тапану кошуљу
„Што ми ј' Мера у милости дала,
„Више злата него бјела платна,
„Нек дозове Иву Самарлију
„Нек сатеше самарли сандука,
„Нек ми зове младе носиоце,
„Носиоце момке нежењене,
„Пратиоце прошене дјевојке,
„Нек ми купи три ђуле румене,
„Нек ме носи крај мерина двора,
„Да би ли ме Мера цељивала,
Кад ме није живог пољубила,
„Нек ме барем мртвога цељива;“
Чим то рече с душом се растаде.
Цикну викну Ватима дјевојка,
А бесједи Омерова мајка:
„Ој Омере, моје чедо драго
„Зар се љуба прво вече туче?“
Њој бесједи Ватима дјевојка:
„Мртав мати Омер у постељи!“
Кад то зачу Омерова мајка:
„Курво, кучко, Ватимо дјевојко,
„Што отрова Омера бербера?“
Ал бесједи Ватима дјевојка:
„Стан' почекај, Омерова мајко,
„Да доватим ситну књигу малу,
„Што је мени Омер написао
„Да ме младу не окривиш мајко!
„Још је мени овако казао:
„„Ако л' мени суђен данак дође,
„„Обуц'те ми танану кошуљу
„„Што ми ј' Мера у милости дала,
„„Више злата него бјела платна,
„„Нек дозове Иву Самарлију
„„Нек сатеше самарли-сандука
„„Нек ми зову младе носиоце,
„„Носиоце момке нежењене,
„„Пратиоце прошене дјевојке,
„„Нек ми купи три ђуле румене,
„„Нек ме носи крај Мерина двора
„„Да би ли ме Мера цељивала,
„„Кад ме није живог пољубила,
„„Нек ме барем мртвога цељива!““
То је мајка за савет примила,
Обукла му танану кошуљу,
Што му ј' Мера у милости дала,
Више злата него бјела платна,
И дозвала Иву Самарлију,
Те сатеса самарли-сандука
Дозвала му младе носиоце,
Носиоце момке нежењене,
Пратиоце прошене дјевојке,
Купила му три ђуле румене,
Проноси га крај Мерина двора
Изилази Омерка дјевојка:
„Мила мати не могу ти ткати
„Сребрн чунак неће да пројеће,
„Миришу ми три ђуле румене,
„Онуд носе Омера бербера,
„Изаћи ћу да га оцељивам
„Братимићу момке просиоце,
„И сестрићу прошене дјевојке
„Нек га спусте на зелену траву,
„Да га млада мртва оцељивам
„Кад га нисам жива пољубила!“
Она брати младе носиоце,
Она сестри прошене дјевојке,
Спуштише га на зелену траву,
Цељива га Омерка дјевојка,
Цељива га па се с душом раста;
Кад Омера у цркву однеше,
А Омерки сандук сатесаше,
Кад Омера у цркву унеше
А Омерку у сандук метнуше;
Кад Омера из цркве изнеше
А Омерку у цркву унеше;
Кад Омера уз гробље однеше
А Омерку из цркве изнеше;
Кад Омера у раку спустише,
А Омерку у гробље унеше,
Кад Омера земљом затрпаше
А Омерку у раку спустише.
Закопаше двоје дјеце млади,
Кроз земљу им руке провлачили,
А у руке зелену јабуку;
Из Омера зелен бор изнико,
Из Омерке зелена борика,
Борика се око бора вила,

Бор борики потихо бесједи:
„Што се вијеш око мене мртвог
„Кад се ниси око живог вила!“
Она бору тихо одговара:
„То је крива твоја мила мајка
„Оног нас је света раставила
„А овог нас света саставила!

Прибиљежио **Светислав Вановић,**
Србољубов.

ГАЈЗЕРИ.

(Лорд Дефрин: Letters from hit latitudes).

Једва једном и ја сам доспех да видим те славне Гајзере, о којима сам доста читао а још више слушао. И заиста је то чудноват и необичан појав у природи, који због своје дивоте заслужује, да човек пређе преко океана и да оде на крај света.

После петнајест сати веома тешког путовања, ми приметимо управо спрам нас црн и снизак брежуљак са веома стрмим нагибом, са свим одељен од оне горе, дуж које смо ишли цео дан. За неколико минута, обиђемо тај брежуљак и нађемо се управо испред Гајзера. *)

Ви ћете имати са свим тачан појам о месту, ако преставите себи доста пространу равницу, нешто мало већу од половине квадратне врсте. Неки разрушавајући појав у природи, изрио је, и управо рећи, изрешетао цео тај простор начичкан јамама пуним воде, провалама и мочарним луговима. Никакво зеленило, не расти на овој изгорелој земљи, која се састоји из црвенкасте глине, у неједнаким слојевима наслагане и помешане са комађем различна камена.

Па опет зато ово тужно место изгледа врло живописно: с једне стране дигле се високе горе покривене снегом и ледом; облаци се вечно вију над њима а кад се сниско спусте, онда се кроз њих преламају зраци сунчеви у свима бојама дугиним. И тада нема ништа лепшег ни занимљивијег од тог магловитог појаса, који се овда онда уздигне на високе стенске скале и својом светлом пругом дели на две половине њихове вечно натмурене врхове.

Јамачно чисто човек неможе да верује својим очима, — па и нехотице помисли, да су се врхови горски сами собом подигли у ваздух. А с друге стране опет у даљини показује вам се намргођен стражар, белушава и увек једнака Хекла. **)

Три заокругљена врха њезина оштро се показују у светлосињем ваздуху, а сам гребен високо је отишао под облаке.

На равнини, на северу од Хекле а 30 врста далеко од вароши Скалхота, жуборе око четрдесет кипећих извора познати под општим именом Гејзери, а међу њима велики Гајзер и Строкр или нови Гајзер, најчувенији су. Од отих кипећих извора, диже се густа пара која застире сву ову равницу, а велики Гајзер то умукне то опет загуди потмулом испрекиданом тутњавом, налик на пуцање пушака у даљини.

Прво што смо зажелили чим смо сишли с коња, било је, да идемо да видимо велики Гајзер. Он лежи на крају сам, удаљен од остале гомиле кипећих извора. Да дођемо к њему морали смо прећи преко целе просторије, засејане јамама кипеће воде и врелим блатавим глибовима. Кад смо већ дошли до Гај-

*) Назив: Гајзера, узет је од Исландске речи Гейза (geysa) што значи беснити, бацати се са необузданом јарости.

**) Ватрометни брег у Исландији.

зера ноге су нам до колена биле испрскане и улопане кречним блатом и глином. Но било како му драго, еле ево нас код великог Гајзера. Пред нама се дао широки готово округао басен по крајевима испуњен врелом водом прозрачном као кристал; вода се од часа на час ускомеша лаганим врењем; на дну басена, у самој средини, видила се нека рупа или цилиндраста цев, која се одвесно спуштала у дубину земље, (седамдесет и осам стопа у дубину и осам до десет стопа у дијаметру). Кроз тај отвор, управо цев, врела вода и јако угрејана пара подизала се са дна у басени, нагревала у њему воду до степена кипења. Сам басен има у дијаметру око педесет стопа на једну и до шесет на другу страну, а дубок је четири стопе; дно и стране његове покривене су кречном пеном беле боје а непрестаним спирањем воде углачале се тако, да својом блештећом бојом изгледају као унутрашњи део шкољке.

На два места са стране басена, протежу се два мала канала, кроз који вода отиче, кад се басен препуни, па одатле јури нагибом брежуљка, те се разлива по свој околној турфеној земљи и поливајући маовину и друге траве кречним талогом окамењава све ово биље. Човек гледа, диви се и задовољава видев први пут у животу овај окамењени луг, у коме је сваки листић, толико нежан и деликатан, да тек што се дотакнеш руком до окамењене билчице, она се сва распрсне и издроби.

Све наше постеље и шатре, које смо одпратили овамо још небеху стигли на место, али нас срећа послужи те имађасмо ноћ суву, топлу и светлу као дан. После укусне вечере, разбашарисмо се и седнемо да кувамо кафу на води из Гајзера. Док на једанпут испод нас загрми подземна батерија — земља задршће. Сигурдр (то нам је вођ био) скочи, баци шахску даску, на којој тек што смо почели партију шњим, и колико игда брже може, полети к великом Гајзеру; кад и ми тамо а оно се већ све свршило, — подземни потрес се стишао, земља се није тресла, и само на површини воде, на средини басена, опажали се округли таласи. Онако разљућени што смо бадава прекидали игру, наумимо да се осветимо за ту нашу недаћу, те пођемо новом Гајзеру или Строкру да га подражимо. Овај се први пут међу осталим изворима показао 1784, после силног земљетреса. Кад се човек нагне над њим, може у дубини да види кипећу воду. Треба да вам кажем, да је Строкр просто бескарактерни и незаштитни ојађеник, који није у стању да савлађује своје страсти и свој желудац; у њему можеш изазвати избацивање воде кад год хоћеш, само треба бацити у јаму неколико грудава земље или какву гранчицу — и после неколико минута почне одмах да дејствује: Строкр се сав нарогуши, стане да се мучи и праћака као да га нешто дави, па онда фрчи, стење, клобара, док вам пакосно не бризне водом под нос, па онда избаци у ваздух читав стуб воде на пуних осамнајест аршина висине, заједно с водом Строкр избаци вам пред ноге и комад глине или грану, коју сте му мало пре дали да прогута, његов је желудац толико осетљив на увреду коју сте му нанели, да дуго после тога и пошто је избацио стране и непријатне му ствари, све још дакће и штуца једнако; најзад кад се сасвим умори још једном и последњи пут застење, сјури се доле и тамо се завуче у свој брлог.

Сасвим задовољни тим опитом, пођемо да разгледамо и друге изворе, но ни један од њих није заслуживао особите пажње. Сви они имају општи карактер оних последњих двају Гајзера, које сам мало пре описао и разликују се само

снагом избацивања и величином. често врло незнатном. Но мало даље има друга веома чудновата игра природе, о којој ћу казати неколико речи. Преставите себи широку, разјапљену провалу, чија је унутрашњост и дно састављено из глине нежно беличасте боје; провала је та по крајевима испуњена врелом водом која се немиче и прозрачна као кристал. Кроз ову и сувише прозрачну воду, види се у дубини улаз у широки подводни свод, који лежи водоравно — и сам бог да зна колико далеко. Дуварови овог подземног свода изгледају као да су наслагани из самог лазурног камена и подсећају на прекрасни лазурни свод на острву Катри. Горња кора целог околног земљишта, тако је танка и крта да се ломи испод ногу и руши у ма какву величанствену, но не опасну бању.

Како је дакле главна цел нашег доласка овде била посматрање великог Гајзера, то је нужно било да почекамо и постражаримо код овог дива.

Два три дана провели смо на стражи код Гајзера као благочестиви побожни путници на каквом светом месту. Ако смо опазили и најмањи какав знак шуштања и грмљења испод земље, јуришили смо к басену све у трк. Два три пута чуо се као топовски пуцањ за та три дана, и једанпут се показало избацивање на осам или десет стопа високо; али то је прешло тако брзо да ми тек што смо потрчали и стигли до Гајзера а оно се све већ свршило.

Одлучили смо се тврдо, да дочекамо пуно избацивање Гајзера и љубопитство нас је задржавало тамо на неодређено време. Док смо избацивање Гајзера очекивали, проводили смо највише време у лову по околним пољима и долинама; на једном се и ја бејах тако занео ловом да и неприметно зађем у гору. Изглед ови гора беше неописано величанствен, оне се пружале и губиле у недогледној даљини с неком тајанственом тишином. Чинило се, као да је некад вас океан у часу страховите буре, неком вишом судбином био осуђен, да се његови бесни и гигантски таласи наједанпут преврате у камен. (Свршиће се.)

ФИЛОЗОФСКА ПИСМА ЈЕДНОЈ ГОСПОЂИ.

Написао др. А. Силберштајн.

(Свршетак.)

Што јаче нагиње женска природа конверзацији, тим се више мора у ње предпостављати основа за вишу душевну делатност. Посмотримо без предрасуде конверзацију жена. И најобичнија жена има врло особиту тачност у описивању. Око је у жене изванредно оштро; оно види стотину ствари, што их често не би ни увеџбано око каквог испитивача природе опазити могло. Још више страст оштрих чула жене и зато је она љубављу анђео хранитељ човеку а мржњом његов највећи непријатељ. Оштар женски језик има свога основа у већој способности за опажање. — Свакојако јасност у посматрању, живост у престављању код жена, неможе бити лепша. Конкретне предмете жена неће никад променути, т. ј. издати једно за са свим штагод друго, нити ће се кадгод у том погледи заплести у противусловље: човеку напротив па и најученијем често што је жуто то му је зелено, и мора се трудити, ако хоће да узмогне разликовати

угасите, бледе, црвене и све разнобојне руже; оставите на страну белегу, да има много лишћа, па сте с тим опет стекли виши појам о ружи, под којим разумете не само центифолију, што вам је у руци, него све врсте ружа. Ви ћете на тај начин доспети до једне тачке, где престају белеге, што ружу карактеришу; остају још само белеге, струк, чашица, и т. д. Појам о ружи ишчезава а ваш се видокруг шири; ви видите све оне предмете, који имају заједничку белегу струка и чашице. Ви сте тиме дошли до новог вишег појма, који обухвата не само ружу него читаву гомилу сродних појмова. Тај нови појам, што га ви добисте, јесте појам о цвету, под којим се разуму не само руже, него и сви сродни предмети: љиљан, шебој, зумбул, камелија и сви остали разнолики цветови наше флоре. Од руже је апстраховањем више пута постао цвет. Цвет у истину непостоји; постоје само руже, љиљани, шебоји и т. д. што ви рођеним очима видите. Ружа, што је ви себи замишљате ваша је душевна слика. Ваш појам о ружи и још виши о цвету, јесу ствари вашег мишлења.

У својим апстракцијама пење се мушки дух у недогледне висине. Виши појам цвета јесте биљка, које такође нема, као год и цвета што нема, него се то име придаје свима предметима те врсте, свему цвећу, свима џбуновима, дрвима, корењу и травама. Биљка пак није твар, него је општи (свима заједнички) појам, заједничко име, што га човек пришива свима сличним стварима, као н. пр. травама, џбуновима, дрвећу, маховинама и т. д.

Мушка апстракција иде још и даље, од биљке па до живог створа с осећањем, од овог до суштине у опште, од суштине до онога, што јесте, од овога до ништа, од ништа до могућности, од могућности до нужности; од нужности — —

Стани! Ви ћете се уморити, а није нужно да се на нашу логичну пирамиду мисли једним путем попнете. То ћете ви више пута покушавати, те ћете напослетку доћи и до врхунца. Та речено је, да је мишлење вештина, а свакој вештини треба вежбања. Само је жалити, што школе неупућују децу још од првог почетка на логично мишлење. Онда би се с људима имало много мање посла, кад оћемо, да их о чему уверимо. На жалост и данашња реторика необраћа се толико на логичан разум масе људи, што се народом зове, колико на распаљиве његове страсти. Па и разум, у вишем степену, ум, није, као што је већ речено, привилегија свију људи, него тек неколицине њих.

Кад се будете навикли пењати се и спуштати по степенима чистих појмова, кад будете узмогли за сваки појам наћи његов виши, и од сваког вишег његов нижи, тада сте што је најтеже у логици савладали. Све што вам осим тога треба, вама од чести иде већ од руке, од чести ћете доста лако наћи у низу појмова.

Ваш је суд и онако оштар, а који је правоваљан учи нас логика. Ви у своме суду нећете доћи у противусловље; нећете сутра тврдити противно од онога што сте данас рекли, па и ако учините, мотивираћете с промењеним околностима. Ваш суд о вештини, о особама, пословима и предметима увек је оштар, тако да у томе ни сама логика нема вам шта боље дати. Она вас може само опомињати, да се брижљиво чувате сваког противусловља.

Преостаје нам још један важан део логике а то је наука о доказима. Научан се дух у томе огледа што усваја само што је доказано. Све што је недоказано то је за њега само тврдња.

и најобичније ствари. Та и сама народна досетка коре растресеност научењака и позната је гатка о астроному, који је упао у рупу. Овим се хоће очигледно по народњем обичају да илуструје, како онај дух што себе за узвишен држи, може да се и о оно спотакне, што је врло близу. Ако је дакле прва логична делатност белеге каквој ствари определети (дефиниција, дескрипција,) то не увиђамо, зашто пажљивија душа, оштрије око женско не би исту а сравњивању и разликовању можда још из бољу услугу чинила него и мушки дух.

Само се једно неће никако да припусти женама, а то је дар за апстракцију. То вам је ужасна ствар, уважена госпођо, то је највећи непријатељ вашег рода, којега ви свакако надвладати морате, ако хоћете да освојите земљиште философије. Какво ли је то чудовиште, кад га изближе загледамо, та апстракција? Празно страшило, којим се чворци плаше. Кад идете пред њега, онда вам прети, али није опасно; једним примером ће бити ова ствар разјашњена. Ви држите у овај мах н. пр. ружу у руци. То вам није прва, а неће бити ни последња. Свака година доноси и доносила је у свима пределима под небом небројене цватуће руже. Али су све те руже једна другој налик и кад ви само једну ружу опишете, онда сте тим описали све руже. Ту једну ружу видите и онда кад зажмурите. Ружа што је у руци држите, то је једна извесна ружа, она ће венути, ви ћете је заменути другом, ружа пак, што је ви затворених очију у свом духу видите, јесте слика руже, непропадљива слика, што важи за милијуне ружа, које су биле, што јесу и што ће бити. Та чиста слика јесте појам руже, и ако у гомили толиких ружа себи јасно обележите једну трајну слику њезину, онда сте тим урадили оно, што ми људи велимо: апстраховати. Колико чистих слика при мирним чулима т. ј. кад нераде, имате у својој глави о предметима природе, о појавима у свету, о начину делања и осећања у људи, толико имате ви тада појмова.

Молим још само мало стрпљења! Појам дакле ништа друго није него тачан опис те слике. Но мушки су пронашли неку вештину која се такођер зове апстракцијом, а боље би било, да се зове склапање виших појмова. Са тим вишим појмовима морате се безусловно упознати, ако хоћете мушку логику да разумете. Па и то је лакше, него што ви држите.

Још вам је непрестано ружа у руци. Но та је ружа црвена. Ја ћу вам дати још једну али белу. Кад ви затворите очи, онда имате две слике, које дели белега боје. Апстрахујмо од боје, то се изнад ове пређашње слике ружине појављује једна треће боје ружа, која не постоји већ је продукт ваше фантазије, вашег мишлења, чист појам о ружи. Те чисте појмове начинио је мушки дух, они су најрођенији продукт његовог мишлења, за које вам он одриче да имате способности.

Ја ћу вам дати кључ за ову врсту мишлења, која је уз сву опасност од самовоље, уз сву конзеквенцију заблуде, заноса и лажи, ипак за науку од врло велике важности; ми оћемо да вам пружимо кључ за мислену операцију апстраховања. Најлакше ће бити, ако овако почнете. Опишите ма какав предмет. Описати значи назначити све белеге, појам растворити у белеге. Ви описујете н. пр. ружу, што је држите у руци: црвена је има много лишћа, лепо мирише и т. д. Забаците коју од тих белега, то сте мишлењем створили исто толико нових, сродних и виших појмова. Ако изоставите белегу боје, онда сте тиме стекли виши појам, под којим се разуму све беле,

На то јако пазите, кад когод изнесе какву неочекивану тврдњу, никад му немојте веровати, докле неоспорно не докаже. Радите онако како судија поступа, који не пресуђује одма после оптужбе него најпре наређује истрагу да се види, да ли је и у колико тужба основана. Исто тако судија неверује одма ни ламентацијама правдајућег се оптуженика, него и у његовим исказима гледи да нађе зрнце истине и одели од плеве лажи и извртања. Напослетку судија према исказима обе партаје и резултату сопственог истраживања тражи средину, да би могао правичну пресуду изрећи. Поступајте и ви тако са свима тврдњама, које се пред вас изнесу. Увек питајте: Зашто? па баш и код веродостојних особа. Нека вас увере, а не наговоре. А уверавање се оснива на извесним и познатим изворима истине. Ти извори јесу с једне стране, необориво сваком и у свако доба приступачно искуство и позивање на коју истину, која је за нас већ стална. Та искуство не вара нит може варати, јер се исто увек опетовати даје, а с друге стране свака изрека која се изведе као поступак од буди које већ сталне истине, може и опет само истина бити. *) **А. М. М.**

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

ЦРНЕ И ПЛАВЕ ОЧИ.

Црне очи захтевају да их љубимо, плаве очи хоће саме да љубе; из црних очију севају муње, из плавих извиру слатки зраци. — Ева је без сумње имала плаве очи, јер да је имала црне, не би се Адам дао преварити и ми би и сада још били у рају; ал' какав би то рај био без плавих очију? — Црне су очи лепа ствар; и била би црна неблагодарност, кад не би хтели признати, да су црне очи небеске очи; али црне очи нису нежне! А шта је љубав, шта је блаженство, шта ли свако уживање без нежности? Нежност је со у мору љубави; нежност је поверителни лист и пасош љубави. Љубав без нежности је глувонема, јер не чује шта јој ја говорим, нити она мени шта збори! Црно око није нежно, а плаво је око колевка нежности. Кад се дуго загледимо у велико црно око, сва се осећања у нама пробуде и дигну ларму, а наших пет чула хоће да искоче из своје преграде; али душа остаје мирна, она мирно седи у запећку и немиче се; — но кад погледимо дубоко у велико плаво око, у то влажно небо, а ми осетимо како кишица у нама ромори, као кад пролеће земљу први пут пољуби, а небо отвори своје велико плаво око и насмеши се на свет, а душа наша се тихо узбуди, добро јој је и топло, те провири кроз све прозоре нашега срца, па нам испуни сво жиће наше умиљато и благо.

Сафир.

НЕ ВОЛЕ ТУРКЕ.

— Стевице, рано, кажи ти мени, волеш ли ти Турке? Запита отац свога синчића.

— Не волем, одговори Стевица.

— А зашто их не волеш?

— Јер се то не једе; одговори Стевица.

*) У пр. брају поткрале су се ове погрешке: Стр. 861. 2 ред од горе м. уверд. треба „**удео**“; стр. 892, 9 ред од доле м. измењивањем, треба: „**измењивање**“.

А ПЛАШЉИВАЦ.

Чим облаке на небу спазим
И чујем тутањ и грома глас,
У подрум одмах потрчим, слазим
Спасен сам онда за који час.
Мислите страшим се грома?
Муња' и треса њина?
О не, — варате се —
Ја тражим само вина.

С.

УЗДАСИ БОЛНОГ.

Овде лежим слаб и болан
Жена ми од бриге веље
Не одступа од постеље;
О да оће доћи време
Оба зла да оставе ме!

С.

КОЊИЧКИ СКОК.

Бр. 2.

Од проф. А. Ј. у Н. Саду.

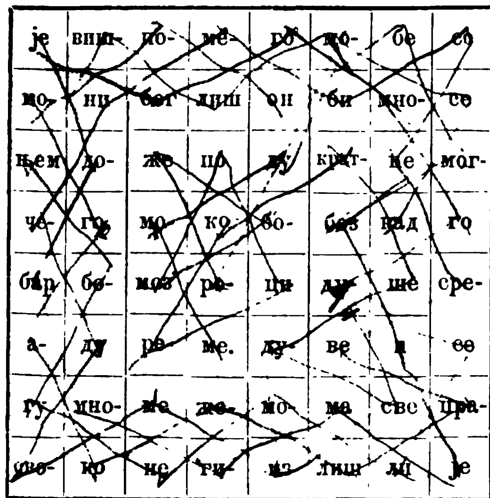

РЕШЕЊЕ КОЊИЧКОГ СКОКА бр. 1.

(в. бр. 26.)

А око ме чарно гледа
А беле ме руке грле
Уснице су слатког меда,
На мојима изумрле.

Ој девојко, ој анђелу
Одви твоју руку белу,
Мека рука тврдо стеже,
Пољупци ме сагореше.

Ђ. Јакшић.

Решили: Проф. А. Ј. у Н. Саду; М. К — К у Сомбору; Радован Малушевић срп. учитељ у Ср. Карловцима; гђца Софија Миловановићева у Сентомашу.

БЕЛЕШКЕ.

(Српско друштво црвеног крста) почаствовало је поново некоје новосадске госпође особитим одликовањем. Тако су добиле госпође **Марија Трандафил** и **Дунђерска** златне емаљиране крстове и дипломе, а госпође **Ана пл. Стратимировићка, Милица Јовановићка, Јустина Поповићка** и госпођица **Даница Миљковићева** дипломе за услуге учињене српским рањеницима и болесницима у време српско-турског рата г. 1876. — Ово одликовање нека приме оне и у име свију других вредних чланица новосадског женског друштва; све су оне биле вредне и дарежљиве и Нови Сад се може поносити лепим бројем честитих родољупкиња. Живиле!

(Американске новине о Србима). Наш пријатељ г. **Васа Секулић**, који живи у Балтимори у Америци написао је дугачак чланак **„О Србији“** у великим новинама тамошњим „Baltimore Wecker“, у којем мушки брани Србе од нападаја баш тих истих новина, које су рекле биле, да су Срби неспособни и страшљиви. Чланак је изишао у броју листа од 15 (27) јуна о. г. Хвала земљаку нашем, што у туђем свету брани углед и интерес српског народа.

(Др. Лаза Костић) приспео је — као што „Глас Црногорца“ јавља на Цетиње и отишао је одмах у главни стан, од куда ће дописивати неким знаменитим страним новинама.

(Данило, наследник кнеза црногорског) наступио је ових дана своју седму годину и сада ће да отпочне учити се. За руководитеља при васпитању младога књежевића паименован је наш пријатељ **др. Милан Јовановић**, који ће дакле живети на Цетињу.

(Стечај за управитеља срп. нар. позоришта) расписан је по одлуци овогодишње главне скупштине позориштне. Годишња је награда 1200 фор. а вр. Од управитеља се тражи да је књижевник, који познаје драматско песништво и позоришну уметност и да има онај степен

изображења, који се уопште захтева од вршиоца управитељске дужности. Рок стечају шест недеља дана.

(Мошти Петра Прерадовића). Песник Петар Прерадовић сарањен је у туђој земљи — на бечком гробљу. Академијска омладина у Загребу склопила је одбор, који ће се заузети и искати дозволу, да пренесе тело Прерадовићево у Хрватску, а за тим ће радити и да му се достојан споменик подигне.

(† Јован Костић), парох сивачки, отац проте ст. бечејског г. Милана Костића, умр'о је 30. јуна у 73 години свога живота. Лака та земља честита старино!

СИТНИЦЕ.

(Шта чине књиге са људма мекушцима.) Кад су изишли Шилерови „Разбојници," а они изазваше тај шкандал, да су многи ђаци из Липиске (Лајпцига) добили вољу да буду разбојници, те су се одметнули у чешке шуме да дочекују људе и харају. Много је труда стало, док им се то није избило из главе. — Гетеов „Вертер" је изишао на девет година пре тога и увео је у моду самоубијство. Љубавници стрпају „Вертерове јаде" у џеп, те се убију или скоче у воду, написавши пре тога коју песмицу драгани у своју бележницу. — И „Нова Хелоиза" од Жана Ж. Русова такође је починила чуда. Несретни љубавници читаху тај роман па онда си заједно задаваху смрт, тако их је књига русовљева омекушила. Летописи прошлога столећа спомињу силна самоубијства, што их је Русо својим пренемажућим писањем проузруковао. У Паризу се убило једно девојче од 13 година и оставило за собом писмо које се почиње: „Моју душу остављам Русову, а тело предајем земљи" — И Виктор Хиго је доста згрешио својим књигама. Једанпут се убио у Паризу неки официр, који је у свом тестаменту изјавио жељу, да му се овако надгробно стави: „Овде почива човек, који је веровао Виктору Хигу." Несретник је читао хиговљево дело „Три последња дана једнога осуђеника," и држао је да не може пре- ——— утисак, што га је та књига на чила.

(Пиринач) је још од најстаријих времена познат у стражњој Азији и Индији и њиме се свет хранио. Ратовање Александра великог пренело је пиринач и у западне земље. Грци су тако исто уважавали ову „најплеменитију пшеницу." На ушћу Нила су Арапи први били, који су пиринач сејали, а од како се основала мисирско-грчка држава, била је трговина са пиринцом врло жива. У јужној Европи се по мало тек могла да сеје, а у Новом свету врло се много негује.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(Мала библиотека). Под овим насловом излазиће — издавалац је г. Л. Нанчић — књижице, које ће доносити разне белетристичне ствари, расправе о друштвеним и природним наукама и т. д. изузимајући специјалне строго научне ствари. „Мала библиотека" појављиваће се по материјалној могућности и нагомиланости предмета за штампу. — До који дан изићи ће прва књига, којој је садржина: 1. „Пчеле". 2. „Разговор с једним либералом" — два чланка руског писца Писарева. Књига ће изнсти 4 штампана табака, а цена јој је 10 новчића или 1 грош. За тим ће одмах ући у штампу и друге свеске, које ће допети: II. књига: 1. „Прича како је прост геја наранио два начелника". 2. „Нестало савести" (обоје од руског сатиричара Шчедрина). 3. „У сну". 4. „Радничка старост". У 3. и 4. књизи биће гласовити руски роман „Новина" од И. Тургењева. Наруџбине се шаљу: штампарији Арсе Пајевића у Н. Сад.

(Пред васкрс . . .), песме Мите Поповића, увелико се већ штампају и биће до који дан готове. Цена 1 фор. Наруџбине се шаљу књижари браће М. Поповића у Н. Сад.

ОДГОВОРИ.

Г. П. К. М. у Б. — Као што видите Ваше ствари довршују се и радо ћемо примати остале прилоге. Жао нам је што нисмо у стању давати награду за ваљан рад, јер уредник и издавалац не само да немају никакве вајде за труд око листа, него последњи имао је још и материјалне штете. Шта ти у том погледу код нас боље прилике настану.

БРОЈ 29. У НОВОМЕ САДУ 17. ЈУЛА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

ДЕВЕТ КРВАВИХ ДАНА.

Кад се диже гуја љута
Црну Гору да прогута,
Љута гуја, турска сила,
Какву јоште Црна Гора
Никад досад не видила;
Кад Сулејман-паша рече
Да мироват' донде неће
Док не види мора сиња
Са Ловћена врх Цетиња —
(А турска је сила многа,
Шесторо су на једнога)
— Када сикну ова гуја
То се чуло на далеко,
Сваки Србин у даљини
Пред иконом богу клек'о.
А сиктање гује ове
Пробило је и гробове,
Пробудило ј' девет тића,
Девет Југовића.

*

Завапише девет браће
У божији стан:
„Дај нам, боже, сваком сада
Још по један дан!“
Што молише домолише
— Бог је смилован —
Он поклони сваком брату,
Сваком брату Југовићу
Још по један дан.

*

Ал ево веће
Војска се креће,
У Црну Гору улази враг.
И већ је уш'о;
Већ јој је преш'о
Северни праг;
А Црна Гора,
Зетска долина
Чудно га прима у обим свој.
— Ох, је ли ово
Косово ново?
— Јел ово српски последњи бој?
— Јел ово ора
Када се мора
Саплести венац, па онда мрет'?
... Уздах се леди,
Дркће и бледи
Десно и лево словенски свет.
Ал што се бринем, што ли се бојим,
Умеће борац гостима својим
Спремити дар!
Све што год има
Пружиће њима,
Топове, пушке, мач и анџар.
— Ено их кличу,
Ено их вичу:
„Лагано, Туре, дана је дост'!
Разгледај, море,
Те црне горе, —
Лагано шетај, кад си нам гост!“
Па једни са пред
Примају госте,
Измичућ да им отворе пут:
„Сулејман-пашо,

Де си се наш'о
Ту буди вес'о, — не буди љут!"
Други их прате
Да се не врате,
Нек иду напред кроз Карадаг,
А огањ сева
С десна и с лева
У славу госту, кад им је драг:
„Ено ти, Туре,
Цетиње наше,
Ено ти Ловћен с брдима свим!
Ево ти нашег
Светлога кнеза
Обрн' се мало, здрави се с њим!
Ево ти нашег
Каменог дома,
Ево ти његов и шир и дуж!"
Ал Турчин неће, —
Он оком тражи
Јел још далеко на југу Спуж?
Тако је, браћо,
Деветак дана
У Црној Гори трајао пир.
Бијаху Турци
У Карадагу,
Па сад је опет настао мир.

*

Кад заврши Сулејмане
Ову шетњу — мало скупу —
Бројао је своју војску,
Колко их је на окупу. —
Сви би били на окупу
Да не беше грка јада,
Ил — да могу да оживе
Њих петнај'ст хиљада;
А с Ловћена вила кличе:
„Кад ћеш опет нашим стенам'?
Кад ћеш опет, Сулејмане,
У походе, у госте нам?"
— Уздисај се само чује;
Де год које Туре дише
Шапутом се одговара:
„Никад више . . .
Никад више . . ."

* * *

Отвори се, књиго бела,
Црногорских светлих дела,
Да на листу златни слови
Забележиш бојак ови.
Да се знаду док је српства
И србинских тића
Ови нови девет дана
Девет Југовића!

Змај Јован Јовановић. *)

САВА МРКАЉ.

БИОГРАФСКО — КЊИЖЕВНА СЛИКА.

Од Ђорђа Рајковића.

Слава је од вајкада релативна: за неке веома јефтина, а за неке веома скупа. Слава је слепо бачена коцка, која из урне усуда не пада увек на најзаслужнијега. Тит није толико познат, колико Пилат. А шта истом да речемо за књижевну славу? Она је верна пратилица неки сретника, који се у свети минервин храм знадоше и силом протурати, који су вешти у истицању, те се у пантеонско сигурационо друштво уписују с тим уговором, да ће Петар Павла а Павао Петра узајмице фалити. Потавнила је звезда неки старији генија на српском књижевном небу, док је међу тим по гдекоји најновији писарчић дотерао до гласа, што га тек незналице могу за готов новац примати.

О Мркаљу, за живота млого гоњеном а по смрти довољно не признатом нашем књижевнику, рад сам

*) Из великог илустрованог календара **„Српски Соко"**.

коју да проговорим. Он је био даровит као мало који од наши писаца, а с друге опет стране несретан, тако да је глад трпио. Јамачно би он и више и боље што оставио иза себе у књижевности, да му је срећа била наклоњенија. Да, чак је још Улис пре три иљаде година мислио, да нема ништа страшније од празна желуца. Глад је стари душман даровитости и таленту. Највеће умове убила је материјална невоља. Орфелин и Соларић пропадоше са апсолутне празнине желуца, а и Мркаљ је, као што ћемо ниже видити, искапио горку чашу до дна.

Сава је Мркаљ рођен г. 1783 у горњој крајини у Сјеничаку, селу првобанске пуковније. Године 1799 свршио је клирикалну школу у горњокарловачкој јепархији (мислим у Карловцу, али не смем јамчити да није у Плашком). Исте године постао је учитељ у „славено-сербској“ школи у Госпићу, као што су тада онамо постојале сличне школе, у сваком протопопијату по једна, издржавајући се највише приносима дотичног свештенства, уз учитељску плату од годишњи 150 форината (не пише да ли сребра или шајна; али пок. плашчански прота казиваше, да тамо није никада ишао шајн). У Госпићу се Сава није могао слагати са официрима и трговцима, и чини се да ту није био дуже од године дана, па је онда ишао у Загреб на академију, а доцније у Пешту на университет и с одликом слушао философију и математику. Осим српског и славенског језика знао је изврсно латински, француски и немачки, а разумевао је грчки и јеврејски. Кад су г. 1811 они крајеви били под Французима, Сава се на своју велику несрећу покалуђери, би назван Јулијан и као ђакон опремљен у намастир Гомирје, где је тада био архимандрит Јосиф Рајачић, потоњи патријар.[1])

Дакле Сава Мркаљ, темељан у високим наукама, као у логици, метафизици, физици и математици, изишавши већ дотле на глас са свога „Сала дебелога ера либо избукопротреса,“ — доспе међу глупе и разуздане просте калуђере у Гомирје, у намастир, о коме је архимандрит Рајачић на неколико месеци још пре доласка мркаљева писао своме тадашњем дијецезану Мојсију Мијоковићу ово: Ели кои настоятель икада песрећанъ быо, то самь воистину іа. Не само что ништа при моему вступлѣнію у ову жалостну обытель ни комада хлѣба нисамь нашао, но неслогу, палежъ, да и само разбойничество между моіомъ братіомъ терпѣти морамъ.“ Оваковy браћу ваљало је да назове Мркаљ својом браћом! Овакови људи да се барабаре с њим: он окукао над књигом, а они највећу пажњу поклањају подруму!!.. Шта је било природније, него да га „братија“ почеше задиркивати, говорећи му: „Јеси учен, ал' паметан ниси; јер да си паметан, не би дошао међу нас“. Особито му се беше попео на душу намастирски намесник Партеније Оклобџија, а доцније опет намесник Теофило Грбић, бапајући своје и остали калуђера недело на Мркаља, тужећи га сваки час консисторији, да он тобоже ником живу мира не да.

---

[1]) „Дѣланно в' Плашкомъ дне 31 Јулія 1811. г. ч. 425. Савва Меркаиль рожденіемъ из Стѣничака (sic) первобанскія регименти средствіемъ Інстанціи своея от 26 с. м. проситъ в' монастирѣ Гомиріи чинъ монашескій пріимити мощи; а повнегда онъ и науками украшенъ и лѣта ко воспріемленію чина монашескаго имѣетъ, ради того заключено есть: прошеніе сіе пріимити и просителя в' чинъ монашескій в' монастырѣ Гомиріи постригше во Діакона такожде рукоположити.“ (Извод из записника у плашчанској архиви.)

*

Али је владика Мијоковић добро увидио, да красно „братство“ Мркаља раздражује, те једном на сличну тужбу калуђерску донесе закључак, да се Мркаљ, кога је сад већ и архимандрит Рајачић гонио и из намастира удаљио, у Гомирје врати, а да се калуђерима најоштрије заповеди, да они у напредак оставе Мркаља на миру и да не дају повода новој неслози. [1]) На овај закључак, као такође и на писмо владичино од 18 нов. 1812 у истоме смислу, опреми Рајачић свој одговор, славенски погрешно стилизован (Рајачић није слушао богословије), а иначе значајан по томе, што илуструје како тадашњи положај самога Рајачића, тако и жалосно стање намастира и суровост „братије“. Одговор гласи:

„Ваше Высоко Преосвященство! Милостивѣйшій Благодѣю!

Ваше милостивое писаніе от 18-ог с. исправно пріимихъ и Діакона Меркаля по налогу Вашего Высокаго Преосвященства участника всего, іакоже и прочую братію сотворихъ, при томъ всѣмъ како братіи, тако и служителемъ отъ страни Вашего Высокаго Преосвященства острѣйше запретихъ, что бы его ни въ наименшемъ чемъ обидѣли, или поводъ ко распри подали; и твердую надежду имѣю, іако Ваша высокая заповѣдь с' сея страни точно исполнена будетъ; понеже ни единъ отъ Братій и служителей ни единаго словесе с' нимъ говорити хощета.

Обаче неизглаголаныя милости и щедроты сея, юже на немъ удивити изволи Ваше Высоко Преосвященство, помянутый ниже заслужилъ ниже заслужити будетъ; и іа таковую никако попяти ниже доволно дивитися ей могу.

Да суть непристойная Священническому колми паче монашескому чину въ нещастной обытели сей содѣлана, кромѣ всякаго сумнѣнія вещь есть; и да таковая и между простими людми острѣйшаго наказанія удостоишася, и сіе солнечныхъ лучъ іаснѣе есть: слѣдователно или іа или Меркалъ, или прочая Братія за сицевая худая и богомерская и чину Священническому на укоризну и соблазнь служащая дѣла и поступки острую казнь заслужихомъ. Того ради, воеже бы святость законовъ, и правилъ церковныхъ и монашескихъ по произволенію каждаго монаха ненарушавалася; и воеже бы единожди бѣдное состояніе монастыра сего кончину свою взяло, и онъ позорищемъ разбоя, насилія и біенія быти престалъ; усуждаюся Ваше Высокопреосвященство колѣнопреклонно и со слезами всепокорнѣйше просити, воеже бысте прегрѣшенія наша предъ Богомъ и человѣцы мерская чрезъ отъ Вашего Высокаго Преосвященства милостиво опредѣлитися имущую Комиссію по тонкости извидѣти дали, преступленія наша по цѣлой строгости законовъ и правилъ церковныхъ наказали; іа отъ моея страны всякое наказаніе, еже ми Ваше правосудіе присудитъ, с' радостію терпити буду; ниже ми в' коемъ либо сравненіи сице тяшко, іакоже поруганіе сіе и отъ послѣдныя классы человѣковъ наносимое, будетъ.

[1]) „Дѣланно в' Плашкомъ 20 Ноемвріа 1812. ч. 177. Извѣстію монастиря Гомиріа, да діаконъ Іуліанъ Меркаль с' братствомъ въ нелюбви и несогласію живетъ. Повнегда суду сему не непознато есть, да и братство такожде ему діакону поводъ къ сему многажди подаваетъ: ради того заключенно есть: его діакона в' монастирь вратити, братству же да в' будуще къ сварем, ему діакону повода и наименщаго не даеть, острѣйше наложити.“ (Изв. из зап. у плашч. арх.)

Николиже сумняюся, іако мя Ваше Высоко Преосвященство болше терпѣливаго сносителя всякія казны, нежели послушливаго сына искусити будеть; и іако іа толь прогнѣвное щастіе сносити, коль во Благополучіи смиритися научихъ. Обаче твердое упованіе мое на правосудіе Вашего Высокаго Преосвященства возлагаю, что и прочая Братія, иже во винѣ обрѣтутся, заслугамъ своимъ сходное мздовоздаяніе пріимутъ.

Аще ли Ваше Высоко Преосвященство неблаговолитъ предметъ сей своего высокаго и особливаго позорствія удостоити; то паки со слезами прошу, что бысте милость имѣли, мене еще во благовременіи из лавvрінта сего нещастій моихъ извлещи, и поне за капелана гдѣнибудь в' найпослѣднѣй веси приставити; ибо не довлѣютъ силы моя сице распустнымъ и непокорнымъ особами владѣти. Ваше Высоко Преосвященство добрѣ знаетъ присяжнія обѣти моя, которія между сицевимъ Братствомъ отнюдъ невозможно есть исполнявати. Болше убо благовременно сказати: немогу, неже послѣ вящшему отговору подлещи. Ја самь в' монастырѣ семъ все, что самь чрезъ Вашу милость пріобрѣлъ былъ, погубилъ; іа самъ и послѣдню мою крайцару здѣ потрошилъ, іа самь в' мѣсто послушанія упорность, в' мѣсто любве и склоности мерзость и крайнѣе отвращеніе обрѣлъ, и елико вящше трудихся суровству ихъ угодити, толико менше признаніе пожнохъ. Понесу крестъ Христа моего Господа, егоже обѣщахъ носити, со всякимъ терпѣніемъ и смиреніемъ, но не понесу креста враговъ моихъ, поносящихъ мнѣ до очаянія.

Уповая на благорасужденіе и правосудіе и архіпастырское попеченіе о стаду своему Вашего Высокаго Преосвященства, дерзаю со лобзаніемъ святѣйшія десницы називатися святины

Вашего Высокаго Преосвященства

В' Монастирѣ Гомиріи дне 25. Ноемвр. 1812.

всепокорнѣйшій рабъ
Іосіфъ Раячичь с. р.
Архімапдрітъ."

Рајачић, једнако злобећи Мркаљу за то што га је владика у намастир вратио, заклео се беше у себи, да ће га по што по то за свагда из намастира истиснути. Ово му брзо пође за руком. Одма у лето г. 1813 поднесу „братија“ нову тужбу против Мркаља, да он не престаје међу њима сејати немир и неслогу, те заиште, да га консисторија лиши чина и сасвим отпусти из намастира. Та је судбина Мркаља исте године збиља и постигла, а калуђери језуитски подметоше, да је он и сам то желио. [1])

Сад се Мркаљ поче пребијати од немила до недрага. Био је у Турској, — био је приватан учитељ у Карловцу, за тим општински учитељ у Глини, — бавио се неко време у банатском намастиру Шенђурђу, — пролазно је најпосле по Фрушкој и молио се у Карловцима митрополиту Стратимировићу, да га прими у који сремски намастир, па му Њнова Екселенција не тедоше молбе саслушати. Из намастира Гомирја, кад га оно раскалуђерише, изнео је неку раз-

[1]) „Дѣлано в' Плашкомъ 30 Јуніа 1813 года. ч. 71 Братство монастыря Гомиря тужится, да Јеродіаконъ Јуліанъ Меркаль непрестаетъ раздоръ, бой, немиръ и несогласіе между братствомъ творити, и тогоради проситъ скораго уврачеванія; а будући да више реченій діаконъ и самъ проситъ чинъ оставити и из монастыря со всѣмъ отпуститися; ради того заключено есть: его іеродіакона Јуліана Меркаля и по собственому его желанію чина лишити и из монастыря отпустити." (Изв. из зап. у плашч. арх.)

дражљивост живаца, неки немир душе, који му нигде не даде станка наћи. Западе у крајњу оскудицу — било је дана кад залогаја леба није окусио. Дотле је дошло са писцем „Сала дебелога јера“, коме се и један Копитар клањао! „Па за Бога! за што Мркаљ није радио? за што није ишао добрим људима, те искао да му уделе?“ Тако велите ви наједени и напијени у вашим сјајним дворанама, ви узурни у вашим наслоњачама! Откуд ви да разумете, шта су јади књижевника — патника? Треба да знате, да су писцу, који обичан правац напушта, а свога се држи, свачија врата затворена. Мркаљ, без кога никад Вука не би било, — Мркаљ, који је створио посве нов правопис, а по њему истиснуо и ъ, — како би он смео дебелојеровцима на очи!? Приповедају, да је један трбушат дворски калуђер запитао Мркаља у Карловцима, видећи га у његовом јадном стању, за што обућу своју није намазао, кад је имао сала дебелога јера? Ћале би боље учинио, да је гледао своју трбушину и сало, а да се мануо јеровског, о ком и тако није имао појма.

(Наставиће се.)

ЖИЦЕ МИЛЕНКОВЕ.

II.

I. У ноћи.

Све су звезде већ изашле
По небу се наместиле,
Само једне нема више
Нема моје звезде миле;
Ох да није тако силно
Мом животу засијала,
И сад би је јоште гледо
Још ми не би с неба пала!

II. Над прозором.

Над прозором драге моје
Запевао славуј мали,
Како за њом тужим, гинем,
Тешку тугу на њу свали;
Гле, срце јој нешто стрепи
Ал' попушта ипак доста,
Шта уради славуј лепи, —
Тек на срцу ја јој оста.

III. Век љубави.

К'о што цвет у цветном гају,
Спрам сунашца дивно мири,
И у летњем бисер-сјају
Благостање разашири ...
Кад ето ти зимњи дани
Да уморе цветак тада,
И он вене неузбрани —
... Тако љубав расте, пада!

IV. На станици.

Ох убриши сузе своје
Не тужи ми ој драгано,
Растанак нам није вечан
Видећемо с' опет рано!
Ти сад плачеш, ал погледај
На састанак онај мили,
Гле како су оно двоје
Једно другом полетили!

VI. Славују ...

Што ми тужиш тицо мала
Што жалостиш душе боне?
Песма ти се заукала
Чују је и звезде оне!
Ал' што питам, зар не видим
Да је ово поноћ блага,
А кроз њу ти срце плаче
Свалила те тугом драга!

VI. Ништа без ичег.

У врту су многе биљке
И све лепе плоде носе,
Али шта би од њих било
Да им нешто нема росе?

Шта би живот без љубави,
Шта би мома јадна сама,
Шта би сунце без светлости,
Шта би песник без песама?

VII. **Тиранину. ...**

Ти, што живе у гроб згрташ
И туђом се крви појиш,
Што од мајке чедо мило
Преко поле мачем двојиш;
Ти, што срамиш стид образа
Са црних ти зверски' зала,
У српској Деспотини.
Ти с' човеком смеш да зовеш? —
О, земља те прогутала!

VIII. **Чија ј' земља?**

Чија ј' земља оно тамо,
Што с' од крви тако сјаји,
Са које се громко чује
Звекет ропски, уздисаји?
Ох не питај незнан бране,
Сниза ми се суза ова,
То је земља раје тужне
То је земља србинова!

Душан Кнежевић.

ИЗ ОБИЧНОГ ЖИВОТА.

(Наставак.)

ПИСМО VIII.

Од Олге Александровне В*, Алекси Ивановићу С*.

1. октобра. Миловидово.

Шта је то с вама, Алекса Ивановићу? Вама као да се недопада моје случајно познанство? Па још мислите, да ће оно да утре моје успомене, и чини ми се, жао вам је што ми више неће досађивати самоћа са тик-такањем шеталице и зујањем муве! Све то као да не личи на вас! А међутим, исказујете ми тако топло саучешће, нестрпљиво желите дознати последице мога пада, да вам морам од срца захвалити. Зато и хитим да вам кажем: Истина, бол у нози још ми није сасвим ни прошао, али без муке ходам по соби.

Бадава је што мислите, да друштво може угушити у мени потребу разговора с вама: откуда вам така мисао у главу? И опет ваша стара неповерљивост, опет сумњичење? Али све то нема разлога према мени: ја вазда с нестрпљењем очекујем ваша писма и увек вам са неким уживањем пишем.... Неби вам описивала даљи развитак новога познанства, али ви ме сами молите на крају писма, да ма и једну речицу прозборим о лекару и тајанственом Горском: покоравам се, и причаћу вам где што!

Лекар ми рече, само једном: „Ну, како ваша нога? То ме је питао са обичним веселим тоном, трљао рукама и стао жмиркати са његовим и онако малим очима. „Сигурно се нисте од шале поплашили, Олга Александровна? Свакојако, могло вам је и горе бити. Али Горски се поплашио, чини ми се, више но ви. Дотрчао као суманут, улетио к мени блед, счепао ме за руку, ни речи да је проговорио, терао ме у кола, није ми дао да попијем ни чашу чаја..... молим га да седне, да се умири, да ми исприча шта је, аја, неће! ни да ме чује. Идемо, идемо и све једно те једно! Кажите ми, је ли вам што род, Олда Александровна, или стари познаник?“

И онда ме погледи испитујућим погледом. Ја му у кратко одговорим, да није ни једно ни друго и окренем други разговор.

Горски ме сваки дан посећује. Он је прекрасно образован, нисте се преварили, — уман је..... Његово ми је

друштво врло пријатно; има искрено учешће према мени, стара се да ме разгали, донео ми сијасет књига и журнала, у вече долази да ми чита на глас, ја радим и време пролази неприметно.... Не могу да будем неблагодарна!

Али опет зато ништа о њему нисам знала. Једном одлучим да га упитам:

— Кажите ми, шта вас је нагнало да се настаните у селу. Са вашим образовањем ви би могли изабрати другу каријеру? Зашто сте изабрали то место, или сте позвати или што сте морали?

— Зато што сам морао, рече ми, и после мало ћутања, продужи: ако вам је по вољи да знате узрок, ево га у две речи: Мајка ми је била хектичава. Лекари су јој препоручили, да живи на селу, на чистом ваздуху. Зато сам с драге воље примио предлог грофа Б * да управљам његовим имањем, да би само мајци могао помоћи.

— Зар неби боље било да сте најмили какво добро, него што сте жртвовали каријеру, рекох му.

— Нисмо имали никаквих сретстава. Мајка је моја била врло образована жена, живела је од свога рада дотле, док је није болест обрвала. Кад сам свршио курс, дужност ми је била да се не мучи више. Ја сам био сретан, што сам је могао издржавати; ја сам вазда био једина њезина брига, цел њезиног живота... При смрти, дала ми медаљон са њеном сликом, с којом се никад нерастављам.

— Оћете ли ми је показати кадгод?

— Показаћу вам је некад.

— А ваш отац?

На то питање, лице му се одједном намршти, задркта и спусти обрве.

— Ја га непамтим, одговори кратко, устаде с места и поче ходати по соби.

И ја сам тако исто ћутала, али сам била јако радознала. Кад се умирио, опет почнем:

— И вама није досадна самоћа у селу?

— Било ми је досадно, али **сад** (и удари гласом на ту реч) не би мењао мој живот ни за какав други!

— Како то! Зар вам у овако мрачно време, као што је ове године, није досадно у селу? Чудан вам је укус!

Баш у тај мах, као у потврду мојих речи, поче о прозоре запљускивати крупна киша с ветром.

Горски заустави свој дуги поглед на мене и не рече ништа. Обојеућутасмо. Мени је било нешто тешко и тужно. Он се опрости и оде. И ја се праштам с вама, мој добри друже, време је за пошту....

Олга В *

ПИСМО IX.

Ја сам вам опет скривио, Олга Александровна. Дуго вам не одговорих на ваше писмо од 1-ог октобра. Настала је права јесен, и у природи и за моје унутрашње ја. На улицама — блато, а у души — туга. Киша сипа, као што бог оће, од јутра па до мрака и нигди неможи изићи.....

О чему да вам пишем? хтео би да вам јавим што ново, занимљиво, али баш никаква материјала немам. Варошке кронике неумем да спишем, сам вам живим као неки пањ и самоме ваша писма покрену и чине, те осетим да сам још жив! Код таког расположења, шта вам могу писати? Шта вам може казати моје сирото перо, кад тако много говори дугачки

поглед Горскога! Пред њим полажем оружје и ћутаћу за време....

Држим да сте ви сад сасвим здрави, и да још нисте навек заборавили успомене из прошлости..... Али, молим, немојте примати моје речи у обратном смислу. Ја се веома, веома радујем што је ваше село оживело, што је читање вас двоје заменило вашу самоћу и најзад, време тако неприметно пролази.....

Молим вас, немојте се освртати на моје туговање, пишите ми што више, ваша су ми писма и сад занимљива: код вас се завезује чвор, — да ли ће те га замрсити или одрешити?

Али опет, само вас молим, кажите истину вашем другу, будали, који тако тугује, тако тугује, да је готов..... Не, кад би га могли видети у овом тренутку, то би вам и поглед његов много казао, што перо не може да испише!

Ваш **А. С.**

ПИСМО X.

Од Олге Александровне В*. Алекси Ивановићу С*,

30. октобра.

Данас је мој дан рођења. Прошло ми је 26 година. Време је исто тако мрачно као што ми је на срцу. Ево већ трећа година, како тужно дочекујем тај дан! Некада ме је Сергије вазда нечим лепим изненађивао на тај дан и увек сам га проводила весело ш њим! А сад да ми је да се и нерасаним, но цео дан да проспавам! Али опет и преко воље устала сам, наредила, да ми се донесе кафа у кабинет, гди на зиду стоје слике моје мајке, оца, мужа, и ту сам се — горко исплакала! Дуго сам седила замишљена; последње писмо ваше, Алекса Ивановићу, стајало је предамном, читала сам га и видим, да ви непрестајете туговати; велите, да вас само моја писма радују... Те су ми речи дошле као утеха, и премишљала сам о томе.... Ето тако би преседила, чини ми се, цео цео дан, кад одједном уђе у кабинет моја собарица и рече!

— Молим вас госпођо, дођите у у салу да видите како је тамо лепо, просто дивота! И весело се насмеје.

— Шта има тамо лепога, Машо, остави ме!

— Нећу да вам кажем, видићете сами, само хајте што пре да сами разгледате. — То ће вас овеселити, понови она, а погледом ме чисто моли.

И неотице пођем за њом. А кад уђох у салу, задивих се. Сва сала и претсобље беше искићено тропским растињем, у корпицама и на прозору беше дивно разнолико мирисаво цвеће. Вештачки и са укусом намештене собе за обитавање, изгледаху као башта. Није ми било тешко да се сетим, ко је све то уредио. Једном сам говорила Горскоме, како волим лепо растиње по собама и како је Сергије то знао, па нам је кућа вазда изгледала као зимња башта. Таква пажња Горскога, била ми је веома драга, и ја му напишем писмо да му се захвалим и пошљем га по коњанику. Место одговора, Евгеније Александровић похитао, да се сам јави. Кад је дошао, радост му је сијала на лицу, ја му пружим руку и станем се захваљивати:

— Ја сам сретан Олга Александровна, што вам тиме могу учинити задовољства, рече он, и узев моју руку, ватрено је пољуби. Седесмо заједно на малом tête-à-tête са свих страна ограђени зеленилом и најискренији разговор није се прекидао до ручка. О чему смо говорили,

тешко је испричати, али доста то говорило се и са осећањем.

— Хајдемо те, рекох му, после ручка, код мене у кабинет, ви још нисте били тамо. Тамо сам јутрос тужно дочекала данашњи дан, али сад ће ми с вами бити веселије.

С тим речима уђем у кабинет. Горски је ишао замном. Соба је била осветљена, дрва су пуцкала у камину а пламен ватре, давао је соби некако фантастичан изглед. Ја седнем испред камина и запалим цигару, а он приђе сликама, но тек што их је погледао, као да посрну, сакри лице рукама и падне на столицу, која је ту близу њега стојала и простење: „Боже! каква несрећа!“

Ја скочим уплашена.

— Шта вам је? Кажите, тако вам бога, вами није добро, и приђем к њему.

Он беше опустио руке, ја се упрепастих: лице му изгледаше бледо као смрт.

— Ништа, рече слабим гласом, ја сам вас поплашио, опростите, Олга Александровна, било ми је зло, сад је прошло . . .

— Можда да је овде сувише топло, неби ли боље било да пређемо у друге собе, наваљивала сам и гледала да се покажем мирна, али срце ми обузела некаква туга и све ми се чинило као да нешто неће бити добро. . . . Он се полако подиже, ја га узмем за руку и изиђемо из кабинета. Осећала сам како му је рука дрктала у мојој. У предсобљу он се опрости самном. Жаљаше се, да га јако боле глава.

2. октобра.

Кад сам синоћ исписала цео овај загонетан случај, легла сам да спавам али сву ноћ нисам тренула. Бејах узнемирена, мисли ми прелеташе по глави: шта значи онај усклик: „каква несрећа!“ кад је погледао на слике, па његово бледило и обамрлост! Губила сам се у нагађању и ништа нисам могла да смислим. Тек сам се у зору мало смирила; можете мислити, Алекса Ивановићу, како ми је у глави после таког немира и неспавања . . . . Не могу даље, у глави ми се ни две мисли не могу да вежу...

Можете ли се ви домислити, шта ово све значи?

Олга В*

(Наставиће се).

ИСПОВЕСТ.

И гледах те и говорих,
Тиме веће јаде створих,
Срцу моме у грудима,
Ој ти чудо над чудима!

Кад ти поглед мноме шене,
Лака пона тело крене,
Кад т' осмејак лице блажи,
Кад сагледам твоје дражи,

Онда срце силно куца,
Уста стоје, језик муца,
Исповест ти — започета
Неугледа тада света.

Ја те љубим — те три речи
Исповест је моја цела,
Што ти речца несме рећи
Нек артија збори бела.

78 18/2.

С.

МЕЛА.

КАЛИФОРНИЈСКА ПРИЧА БРЕТА ХАРТА*).

1.

Онде, где се Сиера Невада спушта у питомим колутима, где реке теку све тише и жуће, онде лежи крај неког високог црвеног брда насеобина „Смитов Цеп.“ Кад при заходу сунца гледаш с друма кроз црвене зраке и црвену прашину, изгледају ти беле куће као комади белутка што провирују из окомка брда. Спуштајући се по вијугаву путу сваки час губиш из вида црвена поштанска кола и на крову им путнике у црвеним кошуљама. Гледаш кола сад онде где их ни изгледао ниси, па онда ти опет замакну очима на неколико стотина корака од вароши.

Нема сумње да је баш са тога кривудања друма, што се при сваком доласку каквог путника обично деси нека забуна. Поверљив путник би сишао код поште па би правим путем опет изишао иза вароши — мислећи да варош лежи у сасма противном правцу. Причају, како је једном на две инглеске миље иза вароши један мајдански радник срео такога неког путника; натоварио је на се торбу, амбрел, хрпу новина и још које какве тричарије па се у зноју лица свога мучно вукао путем, што га је мало пре прешао на поштанским колима, те у залуд мучио, да нађе насеобину Смитов Цеп.

Беше ли путник „љубитељ природе,“ то би брзо нашао накнаде за своју муку у маштавом облику самога природног положаја. По великим пукотинама у земљи, па и по нагомиланој црвеној земљи пре би рекао, да је то неки каос прадревног преврата, него ли рукотворина људска. Баш посред окомка брда распечио неки древни водовод своје неразмерне кракате ноге над провалом — те изгледа као какво незграпно скамењено зверињe из прапотопског времена. На сваком кораку се укрстали мали јендечићи, а по њима мили прљав мутан глиб, да се с великом жутом реком тамо на ниже споји. Тек дигде видиш порушену колибу, на којој је само димњак читав, а огњиште зија под ведрим небом.

Насеобина Смитов Цеп поникла је по неком Смиту, који туна нађе „цеп.“ *) За по сахата је ископао Смит пет хиљада долара. Три хиљаде од тога новца употребише Смит и другови на водовод и лагумисање. И после се показа, да је Смитов Цеп један прост цеп, па се као цеп временом и испразнио. Бадава је рио Смит по утроби црвеног брда; ти пет хиљада долара беху прва и потоња зарада. Брдо чуваше непоколебимо своју златну тајну, а водовод полако али сигурно однесе остатак смитова имања. За тим је Смит радио по мајданима белутка и млиновима, па онда на води и земљи и најпосле спаде да буде механџија. Почеше људи шаптати, како Смит лоче више него што би требало; после рекоше: Смит је древна пијаница, а најпосле — као што обично бива — завлада о њему мишљење, да је пијаница свагда и био.

Али на срећу будућност Смитова Цепа као и других проналазака не пропаде с пропалом срећом свога првога пионира: други наслутише и нађоше цепове. И тако постаде Смитов Цеп за кратко време знатна варошица; у њој поникоше две помодарске болте и две господске гостионе, пошта и телеграф и две „прве породице.“

---

* Брет Харт је новији писац амерички. Осим прича писао је дојако роман Gabriel Conroy и у свему се одликује особеним при-родним стилом и реалним схватањем, те га броје међу најбоље приповедаче новијега времена.

*) Тако зову копачи злата златан слој у земљи, у облику једнога цепа.

Кад после те две прве породице стадоше да увозе ли за своју употребу најновију моду из Сан-Франциишка, цео дугачки и једини шор у месту стаде из дана у дан да се диви и решпектује; и те елегантне рите, упадајући толико у очи уз храпаво боровито лице и онаку већ злостављену природу, наружише их још горе; па онда је то лично вређало већину становника, јер ови сматраху суботу ли за дан кад се мења кошуља, мије и пере — без да се то раскошно кити и улепшава. Беше после туна још и методистичка црква, не далеко од ње заложница, а мало ниже крај окомка гробље и на близу од гробља мала школа.

Једнога вечера сеђаше „уча“ сам у школи; деца га нису другчије ни звала. Пред њим лежаху отворени прописи па брижном руком црташе по њима дебеле прописе, а то сматраху тада као узор калиграфског и моралног савршенства.

Баш је дошао до става „богаштина је лажна“; поче именицу да кити и реси многим заошијуцима, онако према смислу реченице; ал' зачу неко слабо лупање. Зелене жуње су по вас дан лупкале по крову школском, па учитељ није марио ни сада. Ал' кад се врата отворише и поново куцпу неко, онда диже главу с посла. Задивљен виде пред собом неко младо девојче у прљавим ритама. Ал' је ипак добро познавао те велике црне очи, ту густу неочешљану врану косу, што се у черупавим витицама осула низ опаљено лице, те црвене руке и блатњаве ноге.

Беше то Мела Смитова — смитова јединица.

Шта ли ће та код мене? — помисли учитељ.

Свако у месту и околини црвенога брда познаваше Мелу, — свако је знадијаше као неваљало дере. Читаво место је знало дивљу, круту јој нарав, будалаштине и бунџијски опори карактер јој, баш као и слабу страну оца њезина; и сваки је становник сматрао и једно и друго философском мирноћом као необорими факт. Млатала је и воштила се са школском децом, својим хитрим језиком претекла их је све, па се и у снажним мишицама мерила с противницима својима. Као каква урођепа брђанка тумарала је по планини, и учитељ бих је не једанпута затекао босоногу и гологлаву на неколико сахата далеко од насеобине.

У том својевољном хаџилуку живила је од милостиње усрдних рудара што се раштркано сместише дуж реке. У осталом сама је крива, што је изгубила неку вишу протекцију. Пречасни Јозува Мак Снеље, плаћени проповедник у Смитову Цепу, покушао је да је узме у своје закриље па да је мало профини; набавио јој је место служавке у једној гостиони и примио је у своју недељну школу. Али не само што је своме госи бацала тањире о главу а несташним гостима одшалила грубе шале још грубљом, већ је узбунила и сву недељну школу, што је јако шкодило староверној несносној уљудности овога завода; и тако пречасни господин с обзиром на уштиркане хаљинице и неокаљани морал нежних огранака првих породица мораде са стидом и срамом да отера Мелу из школе.

Такав беше предживот и карактер мелин стојећи сада пред учом. Све се то великим словима урезало у подрпану хаљину, неочешљану косу и крваве ноне, па мољаше за милост. Све јој севају велике очи, а одважан поглед улева и нехотице решпекта.

„Дошла сам вечерас амо“ — рече брзо и смело, па му оштро погледа у очи, — „дошла сам, јер сам знала да сте сами. Док су девојке туна биле, нисам хтела улазити. Ја мрзим њих, а оне мене... То је узрок... Јел'те ви држите школу?... Ја бих да научим што!“ —

Да је уз сиромашко рухо, уз разбарушену косу и неумивено лице своје додала и још по коју сузу, учитељ би се по обичају смиловао — и ништа више. Али у урођеном ма и не доследном нагону људском опростио јој је смелост с оним поштовањем, што га људи особене природе и нехотице одају један другоме, и ако су им друштвени положаји разнолики. Стога је пажљиво гледао на њу, како све брже и брже говори држећи се за кључаницу и гледајући у њ:

„Име ми је Мела — Мела Смитова Ако хоћете да се кладимо за главу. Бабо ми је стари Смит... стара битанга Смит.. Јест да он, па хоћу да идем у школу!“

„Па?“ одговори учитељ.

Како је свикла, да јој се сваки противи и пркоси, ма и неправедно — јер многи би збијали шалу с њом узбуђујући јој страсти жестоке нарави — то није ни очекивала така мирна одговора; ућута, стаде савијати прамен косе око прста, крута горња јој наусница, што се чврсто свела над пакосним зубићима поче да дршће, обори очи на земљу, румен јој осу ланета, па хтеде да потисне отуда још црвенију прљотину и опаљену кожу.

У један мах поскочи напред, узвикне Бога, што јој неда да умре, и паде лицем на сто учитељев, плачући и јецајући као да ће јој срце пући у грудма.

Уча је нежно подигне и почека док се стиша. Док је лицем на столу непрекидно јецала и у детињском кајању обрицала — да ће се поправити, да она није никад тако ни мислила и т. д. — суне учи мисао кроз главу, да је запита, зашто је напустила недељну школу.

— „Зашто сам напустила? Да зашто! Зашто је он — Мак Снељије — морао говорити, да сам ја безбожно дете? Наштo ми је говорио, да Бог презире мене? Кад ме презире, на што ми онда недељна школа? Ко мене нетрпи нетрпим га ни ја.“

Дал' је то рекла Мак Снељију?

— Дабогме, рекла сам му дакако баш у брк. — (Наставиће се.)

ГАЈЗЕРИ.

(Лорд Деферин: Letters from higt latitudes).

(Свршетак.)

Тако смо ми провели читава три дана Ма како да нам је овде било добро, опет нам се додијало оно непрестано стражарење код Гајзера, једва смо чекали на то избацивање које би нам дало прилике да се опростимо већ са свима Гајзерима и вратимо се натраг. Четвртог дана у јутру на очајничку вику нашег вође појуримо колико игда можемо к басену, и гле сасвим изненада, изнад целог басена, вода се издиже као огромно кубе, са лармом излеће осам до десет стопа високо, па се одваја у малене водене праменове и са праском пада доле. Мало затим опет се подигне читава колона воде, преобрати се у густу пару, распе се у светле снопове и са шумом јури у ваздух. Управо осам минута трајало је избацивање у таком облику, а после се вода почела да смирује. Светао сребрнаст сноп, проспе се, вода пљусне над басеном, подигне се, падне, и кроз отвор скрије се најзад у тајанствену подземну празнину.

То је одиста био прекрасан, величанствен изглед. Никако описивање не може да подпуни појам о овоме. Она грдна количина воде понета у вис, она необична брзина њена и скривена снага, они бескрајни вихорови паре и блештаво

играње светлости у сребрнастим запенушеним млазовима воде, све те ситнице чине овај феномен најчудноватијим, заношљивим али уједно и непостижним појавом природе.

Висина воденог стуба у тренутку највеће снаге избацивања доспела је до двадесет и седам и никако више од тридесет аршина над површином басена. Истина немогу да се пофалим, да сам видио једно од најсилнији избацивања, али опет мора се узети као басна они сто педесет аршина висине, о којој пишу и причају стари путници. Математична мерења доказала су, да избачени водени стуб ретко ће прећи педесет аршина. Што се тиче подземног механизма који покреће масу воде и паре, и све то избацује напоље са онаком ужасном снагом, највише је вероватно и усвојено ово објашњење: на извесној дубљини налази се подземна празнина, која је више од половине, али не до врха напуњена водом и додирује се са површином земље помоћу цеви, чији доњи крај место да се налази на тавану пештере, он је обично намештен на будикоју страну њену и улази далеко¦ млого ниже испод површине воде у подземни резервоар. Вода нагрејана подземном топлотом до степена врења, непрестано лучи испарење које тражи излаза. Па како ово испарење неможе довољно подједнако да изађе кроз ђев, јер је њен доњи крај заривен у воду и затворен њоме, те се пара скупља у празном простору дотле, док збијена, до великог степена, неучини силовити напор на камене сводове пештере и житку масу воде, тежи крај цеви потискује пред собом воду што се затекла у цеви и најзад је са ужасном брзином избаци у ваздух.

Други дан после избацивања Гајзера, наш малени логор већ рано у јутру био је на ногама: једни су пребирали мотке, други намештали ствари, тамо заборавили једно, онамо друго, Фриц преко ноћ изгубио обућу па тражећи непрестано облеће по логору; вође намештају нешто око коња, деру се највише а раде — најмање. Кад се кренула та изморена гомила натраг, мени дође на ум да опробам још једном неби ли фотографски снимио Строкр. Да то учиним одмах појурим Гајзеру и бацим му приличну грудву земље и грање. Прошло је добри по сата а каприздни Строкр ућутао се, ни да се крене и покаже ма једног знака, као што обично чини пре истурања; мени се досади то јогунство, пођем за караваном и упутим се даље. Но још нисмо ни зашли иза горе, а Строкр почне да клокоће, фрчи, пљуштење и избаци у ваздух величанствен стуб у вис од тридесет аршина.

Ј—на.

Л И С Т А К.

ШАЛА и ЗАБАВА.

/\ ШТА ЈЕ ЗЛО?

Зло је кад когод има кијавицу па оде у лепо друштво, а овамо заборавио код куће мараму за џеп. — Зло је кад се когод у каквом свечаном и озбиљном тренутку сети какве шаљиве досетке па прсне у смеј. — Зло је, кад когод приреди ноћу серенаду својој љубазници, а сутра дан чује, да она није била код куће. — Зло је, кад нам се на сокаку учини од кога, да је наш добар познаник, којега нисмо одавно видели, те га одостраг лупимо шаком по рамену, а кад се он окрене, а оно кројач, ком смо

толико и толико дужни. — Зло је, кад каква госпоћица испусти плетиво на земљу, а ти се сагнеш брзо да дохитиш а у том ти пукну чакшире, или се вас двојица уједанпут сагнете да дохватите па се главом о главу људски звекнете. — Зло је, кад у женском друштву пушећи цигару метнеш ватру у уста. Зло је и то, кад би хтео да пушиш цигару, а немаш. — А као паклене муке описују дуванџије, кад имају и дувана и хартије а немају ни једне жигице да запале. —

По „С."

ЗНАЦИ.

Кад се слуге возе и јаше, знак је, да ће господа им скоро ићи пешке.

Кад која девојка има много љубазника, знак је, да — се неће скоро удати.

Кад се која књига код нас јако распродаје, знак је — да није српска.

Кад какав славан човек код нас умре од глади, знак је, да ће се скоро у његову почаст приредити сјајан банкет.

„С."

ШТА ЈЕ ЖИВОТ?

Филозофи веле: „Живот је израз једне потенције, која у атомистичном партикуларитету из сунца универзалитета извире и утиче у поре индивидуалитета по законима иманентног, апсолутног дифузибилитета".

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИМА, Бр. 6.

Од ових 18 слогова имају се саставити 6 речи, којих почетна слова дају име једног књижевног друштва, а последња слова име народности тога друштва.

а, ан, и, ја, бер, ко, коп, чак, ли, дар, ни, но, но, стас, цвр, тр, ће, рис.

1. Једно чуло човечије.
2. Збир песама једног српског песника.
3. Земљеделско оруђе.
4. Црквена ствар.
5. Име једног инсекта.
6. Женско име.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ Бр. 5.

(в. бр. 27. „Јавора").

1. Компас
2. Оријент
3. Раваница
4. Невен
5. Инсбрук
6. Ласо
7. Игњатијев
8. Јокаји
9. Едерић.

Корнилије Станковић.

Решили: Г. Г. Милутин Татић, Милан Миковић трг. помоћник у Н. Саду: Стеван Благојевић у Бошњацима: гђца Ан. Јов. у Прагу: Вељко Константиновић, учитељ у Панчеву; Љубиша М. реалац у Марбургу; Љ. Јовановић у Ст. Футогу. Душан Поповић реалац у Панчеву; Милан Јоановић у Вршцу; Ђ. В. у Н. Саду: Ђорђе Докмановић учитељ и Милан Давидовић поседник у Ком. Моравицами; Ј. М. у Осеку: гђце: Софија Клес, Корнелија Стојшићева, Марија Јовановићева, Софија Петровићева, Паулина Петровићева, Марија Гавриловићева, Тинка Јовановићева, Јелена Велисављевићева, Марија Никифоровићева, Милева Димитријевићева, Лепосава Поповићева, Катинка Адамовићева; г. г. Теофан Рашковић, Бранко Јовановић мађист. подбележник у Вел. Бечкереку; Јован Бранчић трг. у Падеју: Ескулап у Сиску; Петар Дамјановић у Н. Саду: гђце Марија Нићића у Ст. Бечеју: Јулка Н. Давидовац у Сентомашу; Васа Максимовић, гимназ. у Сомбору; Мих. Лукачек гимн. у Н. Саду; гђа Милица Грегоровић у Сентомашу.

П Р О С В Е Т А.

(Срп. народне основне школе у Н. Саду). Јуна 26. завршена је школска година на свима ондашњим основним народним школама. По записницима школским било је за обичну основну школу способне деце мушке: 529, женске: 464. свега 993; од тих је уписано у школу: 367. мушк. 243. женск. свега 610; — од ових је било нередовних: 35; у течају године изостало 80. а умрло је 9. На крају дакле школске године било је 486. ученика и од ових су оспособљени за прелаз у старије разреде и средње школе 438. — Према прошлој години стоје овако бројеви: за школу способних 983: у школу уписано: 590; нередовних било: 50; у течају школ. год. изостало 70; умрло: 24; на крају године било је: 446, а за старије разреде и средње школе оспособљено 349. Из овога се види да су наше школе у овом погледу нешто у напред поступиле, ако и морамо признати, да се још много порадити мора, како нам

не би годишње до близу 400. дечице наше без своје науке остало.

Што се тиче пофторне школе, ту много лошије стојимо. За ову школу има способни: 519; од ових су мушких: 257. а женских: 262. И од целог овог грдног броја било је само шегрта као пофторних ђака у школи, и то: у I. и II. разреду. 22; а у III. и IV. 44; свега: 66; од ових су у течају школске године од школе ослобођени: 11. — Пошто је ова школа пофторна ове године тек заведена и одпочета, то не можемо са прошлим годинама ни чинити сравнење.

Надамо се, да ћемо до идуће године у погледу похађања школа наших од стране наше дечице. повољније извешће донети моћи.

(Г. Марко Кречаревић) изабран је у седници патроната гимназије новосадске од 17. о. м. за професора природних наука и мађарског језика на нашој гимназији. Живио!

СИТНИЦЕ.

(Најбоља препорука.) Један трговац огласи у новинама, да му треба један млад помоћник. На то се пријаве њих петнаесторица. Трговац набрзо изабере једнога од њих, другима врати њихове молбенице и „препоручителна" писма. „Волео бих знати" — рећи ће му неки пријатељ, „што си баш тога дечка изабрао, кад нема ни једнога „препоручителног" писма? „Вараш се, одговори трговац, тога младића много препоручује: Пре него што ће ући у собу, очистио је ципеле своје и затворио за собом врата; то показује да је брижљив. Једном старом господину, што се код мене десио, поднео је столицу да седне, то је доказ да има добро срце и да је пажљив. Кад је ушао у собу скинуо је капу, а на моја питања одговарао је брзо и поуздано; дакле учтив је и има манира. Књигу једну, коју сам ја хотимице на земљи оставио подигне он и метне на сто, а они други су газили по њој и шорали је ногама. Он је мирно чекао да дође на њега ред, није се гурао — а то ми је доказ да је пристојна понашања. Капут му је чист, лице умивено, руке опране. Па зар то све нису „препоручителна" писма? Ја више дајем на оно, што ја сам видим у детету, кад сам се с њим само десет минута разговарао, него ли на бог зна како лепо звечећа „препоручителна" писма.

(Испушене цигаре.) Познато је, да је трафиканат вирђиније цигаре тако „ушпирао" да ни саме не могу дисати а камо ли онај који их пуши. Некога доведу пред суд што је украо 100 таквих цигара. Судија га запита: куд си део те крадене цигаре? Кривац одговори: попушио сам их Судија позове јавног тужиоца, да предложи каштигу. Тужилац рече: да не налази за потребно, какве каштиге предлагати, пошто је кривац доста тиме кажњен што је толико вирђинија испушио.

НОВЕ КЊИГЕ.

У срп. нар. задружној штампарији у Н Саду изишла је књига:

„Забавник", издаје га Мита Живковић Н Сад. 10 табака. Цена 60 новч. У књизи су овој сабране лепе песме и приповетке из пера нашег књижевног подмлатка, који оправдане наде даје, да ће својим радом, ако задржи добар правац и буде имао лепе тенденције бити од користи по народ, за који ради.

У штампарији Арсе Пајевића у Н. Саду изишле су књиге:

Мала библиотека I. Садржај: Пчеле. — Разговор с једним либералом. Цена 10 новч. Н Сад. Издавалац Л. Панчић. 1877.

Сочивица или Станко Петровић. Историјски догађаји из XVIII вијека у 5 чинова, написао Лука Петровић. Н. Сад 1877. Цена 40 новч.

У штампарији **Н. Стефановића и др. у Веограду** изишла је:

„Збирка судских решења о праву. Сабрао и пропратио Ст. Максимовић адвокат. књига II. Цена 1 динар.

У државној штампарији у Веограду одштампано је из „Гласника срп. уч. друштва".

Историја као наука од Мијаила В. Вујића. Цена 1 динар.

ИСПРАВКЕ.

Непријатним случајем поремећене су у прошлом (28) броју „Јавора" две стране и то тако, да најпре ваља читати стр. 897—898, па онда стр. 895—896. Осим тога има у чланку „Философска писма једној госпођи" и неколико погрешака, од којих неке и смисао кваре; тако стр. 894. 4. ред о. д. место „погледи" читај „погледу"; стр. 897. 24 р. о. г. место „пред" читај „поред"; стр. 898. 22 р. о. г. м. „треће боје" треба „трећа без боје"; стр. 900. 14. р. о. место „поступак", тр. „постулат".

БРОЈ 30. У НОВОМЕ САДУ 24. ЈУЛА. 1877

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

КО БИ САДА ПЕСНИКОВЕ...?

Ко би сада песникове
По листови песме чит'о
Кад железо убојито
По три дела света звечи
И од звека свемир јечи!?

Ко би сада песме чит'о
Кад орлови бојак бију
С крокодили и тигрови
И потоком крв си лију
Под заставом од слободе,
Да с' остваре лепи снови,
Да се дигне погажено
Поругано, скрнављено
Јеванђеље Христа бога.
Распетога, ускрслога?!

Ко би сада песме чит'о
Ил песничка чуо гласа
Кад од Јантре до Кавказа
И од Зете до Балкана
Бура бесни разуздана
И ужасни ричу громи,
Од којих се свемир ломи?.

Ко би сада песме чит'о,
Кад се, ево, свемир тресе
И небеске кад завесе
Од страхоте цепају се,
А ступови плавог неба
Пузајући љуљају се?
Кад оруже убојито
Тврду земљу проваљује
И кад море огња букти
Што га вихар смртног гњева
И освете потпирује!?
Нема никог, уверен сам,
Да ми бедне песме штије,
Што их врело срце моје
Сад у ово доба вије;
Али сила привлачива
Чудна сила опчињива,
Којој незнам шта је име:
На певање принуди ме!

И ја седим, пишем, певам,
А из срца из вулкана
Као лава усијана
Крилате ми песме теку,
Песме бујне огњевите
Као и сам вулкан што је
Из дубине што их своје
Дању, ноћу, доцне, рано
Избацује непрестано.

Па друкчије кад већ није,
Кад ми срце огњевито
Мора већ да песме вије:
Као нови Тиртеј стаћу,
Где најжешћи бој се бије
Да соколим своју браћу!

Хај, ала ће красно бити
Када рањен крвав панем
Па с крвавом руком станем
Да превлачим гудило ми

Сред урлика од вртуна
Преко танких, звучних струна
Од гусала јаворови',
А крилати соколови
Када кликну: „бож' помози!“
И у славу, у крваву
Полете у лепој слози!
Хај, ала ће красно бити

Када рањен, крвав панем
Па кад певат' тако станем
Соколећи браћу своју
У одсудном страшном боју,
Када кликнем! „хура, друзи!
Стигнулисмо својој мети!
Сад работник рода свога
Лако може већ умрети!“

* * *

САВА МРКАЉ.

БИОГРАФСКО — КЊИЖЕВНА СЛИКА.

Од Ђорђа Рајковића.

(Наставак.)

На глас, да је Мушицки наименован за администратора горњокарловачке јепархије, врати се Мркаљ у Крајину. Из Воинића опреми он молбеницу на консисторију поменуте јепархије. Човека зазебе у срцу, кад ту молбеницу чита. Из ње се види, шта је препатио, види се и крајње очајање његово. Молбеница та од речи до речи гласи:

„Честнѣйшій Консісторіуме!“

Покорнѣйше долу подписанный еще въ 16-омъ лѣтѣ возраста своегω ѿпущеніе ѡ мілітарскія службы получилъ, обаче не имѣлъ е въ рукахъ своихъ никогда, зане Честнѣйшій Консісторіумъ тое издѣйствовалъ и задержалъ. По силѣ тогожъ ѿпущенія рукоположенъ онъ въ годѣ 1811. во Діакона, съ увѣреніемъ и надеждею, въ клирическомъ тогда воздвигнутися имѣвшемъ Училищи Учителемъ поставленъ быти. Потомъ вмѣстω благодѣянія сегω, иже бы себе и ближняго своего усовершенствовалъ, ѿсланъ бысть въ Монастырь Гомирю, идѣже почти 2 года пребылъ, въ скудости крайнѣй многая гоненія терпя, и тѣми такω побіенъ сый, якω ни единъ кратъ не возмоглъ Священнику въ Богослуженіи церковнѣмъ содѣйствовати. На послѣдокъ изъ Монастыря, не вѣдый за кою вину, прогнанъ, повсюду въ мірѣ съ грозною судбою своею и ужаснымъ своимъ щастіемъ доселѣ борися, нынѣ же, видѣвъ светенъ и послѣдній ωпытъ свой, въ коемъ либо Фрушкогорскомъ Монастырѣ въ чинъ монашескій вступити мощи, всѣхъ земныхъ благъ лишаяйся въ 42-омъ лѣтѣ возраста своегω возвращается къ началному своему ωпредѣленію, еже за насущный хлѣбъ земѣлю руками своими дѣлати, и прочія состоянія сегω тяготы носити. Понеже долу подписанный непщуетъ, да имѣя въ рукахъ Консісторіалное Свидѣтелство, якω за преступленія своя ниже прогнали, ниже Діаконства лишили его, нѣкимъ ωблегченіемъ въ настоящей своей мілітарской службѣ ѿ мілітарскихъ властій помилованъ будетъ: понуждается покорнѣйше просити:

Да бы Честнѣйшій Консісторіумъ, сиу милостиво соболѣзнуя, его вслюющаяся въ Дѣяніихъ Консісторіалныхъ ωбрѣсти и ему единую копію онагω ѿпущенія ѡ мілітарскія службы со Свидѣтелствомъ, да за никаковое, аще так есть, преступленіе свое Діаконства не бысть лишенъ, въ Карлштадтъ на Госп. Василіа Ковановича послати благоволилъ.

За таковое Честнѣйшагω Консісторіума благодѣяніе долу подписанный толикω благодарными чувствованіями всегда преисполненъ будетъ. еликω смиренъ есть, и бѣденъ.

Во Воинићѣ дне 17-гω Іуліа 1825.

САВВА МЕРКАЛЬ с. р.“

Консисторија му место сведоџбе: да није са своје кривице од ђаконства разрешен, достави извод из „протокола рукополагаемыхъ“, у коме је стајало, да је из намастира управо

„ради своихъ безчиний прогнанъ". Сад се Мркаљ опет понуди у Карловцу да приватно поучава децу, али одзив бијаше слаб, тако слаб, да је при томе — што но реч — једва имао и воде, а камо ли леба. Сватко се туђио од књижевника и учитеља, који се бледа лица, плашљива погледа, а у изношеном оделу виђао на улици. Тако је било, тако ће и остати. Светина се клања новцу, ма седио на њему највећи угурсуз и шмокљан, а презире сиромашка, па ма колико он био врстан умом и поштењем.

Год. 1827 у лето снађе га највећа несрећа, која икад човека може задесити — Мркаљ помери памећу. Већ давно се спуштала меланхолија на дух његов. Најпосле клону му снага под теретом свакидашњи брига, и катастрофа мораде наићи. Како је био син сиромашне краишке куће, то га породица није могла узети к себи, те доспе у болницу слуњске регементе у Карловцу. После године дана, под 28 нов. 1828, пише генералкоманда конзисторији, да је хофкригсрат на основу сведоџбе регеменскога лекара Сакса, по којој Мркаљ нити је пристао међу људе, нити више може остати у болници, — јавио, да би најбоље било, да се Мркаљ о трошку провентне касе издржава у намастиру Гомирју, али под неким надзором. А како је баш у то доба владика Мушицки намеравао полазити у Карловац, то је генералкоманда слуњској регементи заповедила, да се Мркаљ лично изведе пред владику, надајући се, с једне стране да ће владика, сажалив се страдаоцу, кога толике науке красе, заиста порадити, да се Мркаљ прими у намастир, јер то би као био последњи покушај, да се патник опрости своје душевне боље и свога јадног стања; с друге пак стране и сам Мркаљ нашао би у владичином доброчинству умирење и повлађивање к уредном животу.[1]) Консисторија никако није била рада примити Мркаља у намастир, за то под 3. дец. 1828 пише архимандриту гомирском Рајачићу у Пакрацу, где је тада био администратором, иштући да он, као негдашњи мркаљев старешина, каже шта мисли, те да се у том смислу пошље извештај генералкоманди. Рајачић под 15 дец. и. г. одговори, да Мркаљ не може бити примљен у намастир Гомирје по томе, што би му тамошња жестока клима још више наудила и што он тамо не би могао имати ни чувара, ни лекара, а ни праве послуге. Паметно је учињено, што Мркаљ не би тада послат у намастир Гомирје, паметно с тога, што је он тамо међу калуђерима искусио млоге беде и гоњења, те би му и сама успомена на њи стање позледила.

---

[1]) „Da man übrigens in Erfahrung gebracht hat, dass der Herr Bischof von Muschitzky soeben im Begriff stehe nach Karlstadt abzugehen, so erhält das Sluiner Regiment unter Einem den Auftrag, den unglücklichen Merkaly dem Herrn Bischofen persönlich vorzuführen und ihn Seiner wohlwollenden Fürsorge zu empfehlen, und man erwartet mit voller Zuversicht von dieser Massregel, dass einerseits der Herr Bischof bey seiner bekannten Menschenfreundlichkeit, gerührt durch das Unglück eines Individuums, das durch manche scientifische Kenntnisse Interesse erweckt, den Erwartungen der hohen Hofstelle gemäss hülfreiche Hand biethen werden, um auf dem bezeichneten Wege der Aufnahme des Merkaly in ein Kloster diesen letzten Versuch zur Heilung seiner Gemüthskrankheit und Verbesserung seiner traurigen Lage zu machen, dass dagegen andererseits Merkaly, dem hochwürdigen Chef der Diöcese vorgestellt, in den Schritten, die zu seinem künftigen Besten eingeleitet werden, Beruhigung und Aufmunterung zu einem geregelten Leben finden werde."

*

Што се тиче наредбе, да Мркаљ буде приказан владици Мушицкоме, та се није никад остварила по томе, што Мркаљ никако не теде пред владику. „Не дам се“ — то су му речи биле, кад је случајно чуо за ту наредбу — „ни једноме попу жив у шаке!“[1]) Може се дакле мислити, шта би он чинио, кад би видио гомирске калуђере. Зло је с њим прошао и протопопски наместник Јован Ђаковић, кога регеменга и консисторија одредише, да му у болници предаје науку вере и морала. Ђаковић би увек у пратњи капетана — надзорника долазио к страдаоцу, али би овај у своме заносу одма почео ружити и наместника и сву консисторију; другдаш би писао наместнику погрдна писма, тако да је овај на скоро престао долазити.

Болесник је имао фиксу идеју, да га од свуда гони неки потајни непријатељ, неки зао дух. У тој мисли чинило му се, да и живот остали људи нема никакве вредности. Нашао би се за најмање што увређен, тако да је у раздраженом стању ранио некога цртача, по имену Милинковића. Мушицки је у свом опширном одговору предлагао генералкоманди, да болесника пошље у који сремски намастир, где је клима бла́жа̂ и где га људи тако не познају као у Крајини, где се сви смеју кад он почне декламовати, критиковати, љутити се и псовати. У концепту мушицковом написан је читав план, како би са Мркаљем ваљало поступати по сремским намастирима, као у болници, наиме: да је Мркаљу, у пратњи свога чувара, просто обилазити који оће од 13 сремски намастира, да га сви ти намастири уз одређену своту новца из провентне краишке благајне сматрају као свога свакидашњег госта, да га нико у намастиру не задиркује, да му не упада у реч нити да га у чем побија, кад се он пусти у књижевне диспутације и критике, у филипике и панегирике, у ироније и сарказме, но да му се у свему повлађује. Особито да чувар опомене госте, који патника не познају, како да се понашају у разговору с њим; јер ко би се иначе усудио при његовим експекторацијама само насмешити се, а камо ли насмејати, тај би од њега зло прошао. За то да му се за друштво бирају само познати озбиљни људи. Мушицки завршује свој одговор тим, што вели, да се у суседству ти намастира налазе две гимназије: карловачка и новосадска, да професори обе те гимназије често иду у намастире, те кад би се Мркаљ једном с њима упознао, да би њиова конверзација била поспешна по његово стање.

Овај предлог мушицков није усвојен, — по својој прилици морала му се одапрети калуђерштина сремска, на челу с митрополитом Стратимировићем. По мојим рукописним изворима Мркаљ је још по године дана после мушицкова предлога, на име до 29 јул. 1829, остао у Карловцу; кад је однешен у Беч у болницу, не знам. Да је тамо 1835 умрьо, знам из ове белешке „Србског народног Листа“ за г. 1837 бр. 52: „Савва Меркаилъ (списатель

[1]) „Uebrigens ist seit der Zeit, als man die Ehre hatte, die anfangs erwähnte hohe Note zu empfangen, zu den Ohren des hiesigen Bischofs und Präses dieses Diözesanamtes die sichere Nachricht gekommen, Merkaly habe sich geäussert, als er, man weiss nicht wie, das frägliche Vorhaben mit ihm erfuhr, „er wolle sich keinem Pfaffen — dies seyen seine Worte gewesen — übergeben lassen.“ (Консисторијин одговор генералкоманди под 31. дец. 1828.)

Сала Дебелога Єра) быо є єданъ одъ найученіи Србаля, Докторъ Філософіє, искусанъ астрономъ и математікъ; знао є и многе єзыке. Подъ старость (?) га несрећа постигне, да память изгуби; и доспе у Бечкій лазаретъ, гди є г. 1835 и умро“.

Тако је свршио Сава Мркаљ, у такој је ужасној несрећи склопио очи своје за вечни санак! Значајно је, да је у једно доба с њим у Пешти ђаковао Стефан Станковић, потоњи митрополит наш, с којим је Мркаљ тада склопио побратимство. Веле да је једном у шали прорекао Мркаљ Станковићу: „Ти ћеш, Стево, постати временом владика, доцније и митрополит, а ја целог мога века не ћу ни до чега дотерати; него ми обећај да ме онда не ћеш заборавити.“ Станковић му то обећа, постаде за живота мркаљева владика, али не одржа реч.

Соларић, Дошеновић, Лука Милованов Ђорђевић и Вук били су пријатељи мркаљеви, — већ толико би доста било речи, па да се призна мркаљева ученост и врлина.

Сава је Мркаљ био средња раста, сув, смеђ. У друштву је за здравља био разговоран и шаљив, у болести мргодан и рабијатан. Да је бар тренутно долазио к себи, види се из неколико у оно време писани саставака, од који су неки штампани, као говор и сонет, поднесен владици Мушицкоме мес. јуна 1828 (види „Голубице“ свеску I. стр. 24 и 145.) Да је било човечанства и неге, зар би, јадник! и оздравио. Али се с њим у болести брутално поступало, као што то онда беше обичај у болницама, чему су сведок и ове речи владике Путника у писму писаном Стефану Станковићу под 21 септ. 1828: „У Нарењ Хаузу Krankenwärter никада без кнута не візітіра, а бѣснующіися у край! и тако деркћу када бы ихъ грозница тресла! То сам ја у Бечу zum St. Mark и у Темишвару код Barmherzigera очима гледао.“ — —

А сад да видимо Саву Мркаља, као књижевника.

(Наставиће се).

ЕЈ СРБИНЕ...!

Дижи барјак нек се силно вије
Алај-барјак дичне Србадије,
Сипај огањ из танки пушака
„Еј Србине, муњо из облака!“

На Косову српски гроб с' отвара,
Да васкрсне слава наша стара,
Да пригрли Србина јунака...
„Еј Србине, муњо из облака!“

И цар Душан из гроба се буди,
Да те води у тај бојак љути
На пакленог петстолетног врага
„Еј Србине, муњо из облака!“

Сложно напред мученичe стари
Нек се крше клети зулумћари,
Ко пред орлом тичица нејака...
„Еј Србине, муњо из облака!“

Па покажи том подломе свету
— Што ј' клевету на те диго клету —
Да си синак Краљевића Марка...
„Еј Србине, муњо из облака!“

Нек се види на свецком дивану,
Да си и ти јунак на мегдану
Да ј' мишица у Србина јака...
„Еј Србине муњо из облака!“

У Слобоштини на Ивањ-дан 1877

Светозар Грубић.

ИЗ ОБИЧНОГ ЖИВОТА.

(Свршетак.)

ПИСМО XI.

Од Алексе Ивановића С*, Олги Александровној В*.

Москва 7 новембра.

Како је буран био дан 30-г октобра! Дан рођења — то је свакоме своја нова година: 27-ма година вашега живота, Олга Александровна, изгледа да ће бити пуна колебања! Ваше сам писмо неколико пута прочитао и заједно се с вама губим у нагађањима: шта је могло поплашити вашега госта кад је погледао на слике? Од куда тај страх и усклик: „каква несрећа!“ Нисам ја бадава, још у почетку казао: да је ваш Горски, тајанствен човек и да ће његов појав донети ма какву забуну у у вашем животу! Ви сте онда, вашим правим женским инстинктом нагађали моја претсказивања! сећате ли се почетка вашега писма од 1-г октобра? Ви као да сте онда готови били да ме прекорете, како се нерадујем вашој забави на селу и како сам незадовољан са вашим случајно учињеним познанством. Да, сад ћу да вам кажем праву истину и отворено: ја сам био врло незадовољан појавом те две личности у вашој кући! Зашто? неумем да објасним другаче, по тим, да је срце врач, које ми је још онда, истина неодређено, али тек нешто много и зло претсказивало!

И ето нисам се преварио. Ја нисам волео вашега доктора — Зашто да кријем? — из зависти: завидно сам, што је њему у део пало да вам помаже..... Нисам волео Горскога, јер је он проникао у ваш живот, забављао вас, тешио, читао с вама, једном речи, за то, што вас је заволео и што исказује своје осећаје и погледом и бригањем о вама! Ко му је дао права на то? Нико други, но ви сами; вама је то драго, ви разговарате ш њим дуго и осећате заједно? Кокетујет ели ш њим, или га — волете?

Далеко се упустих, извините. Да се вратимо сликама. У вашем кабинету има их три: и нехотице се намеће мисао, која је од њих три тако потресла Горскога? Сергијева? Не може бити, он га је сигурно и пре виђао, ако не другаче, а оно на вашој бразетни. Мајку вашу није могао познавати, јер је и ви сами непамтите. Остаје слика очева.... Мени сену једна мисао у глави..... о као да бих погодио! Немучите ме, пишите ми све и што пре, брзо. Ви јемачно сад већ знате целу тајну, умирите ме молим вас, Олга Александровна. Очекиваћу ваше писмо као доброг весника, или као самртну пресуду.... Ако имате и једне капи сажаљења према вашем другу, онда ћете брзо одговорити....

Здрав сам.... или, — не... болан сам, болујем од страшне боље која се зове сумња.....

Да ли се нисам преварио и с вама и с мојим нагађањем? Нисте ли ви — само обмањљиви мираж, а моје нагађање — само пород мојих ватрених жеља?

А. С*

ПИСМО XII.

Од Олге Александровне В*, Алекси Ивановићу С*.

7 новембра.

Другог дана после оне сцене, коју сам вам описала, шиљала сам да што дознам о Горскоме и добила сам од-

говора, да је болан. Бадава сам га очекивала: за читави шест дана, које сам тако хрђаво провела, није дошао. Одлучим, да сама одем к њему, време је било грозно, блатаво. Кад сам већ била близу његове куће, срце ми је јако лупало, мислила сам: дознаћу ма шта! Слуга, који ми је отворио врата гледао ме чисто као питајући.

„Да ли могу видити, Евђенија Александровића? Ја сам из Миловидова; питајте.“

Момак се није дуго бавио и врати се са одговором: „Изволте господин вас моли“ и допрати ме до кабинета. Горски је седио за писаћим столом; кад је чуо моје корачање једва је устао, да ми изиђе на сусрет..... Ја се препадох кад га угледах: лице му стало, очи упале, изгледао је као прави мрц!

На моје питање о здрављу, одговорио је кратко и пажљиво. Узев ме за руку својом, као лед ладном, руком, доведе ме до дивана а и сам седне до мене. Било ми је тешко... он је некако без икаква смисла гледао у под... обоје смо ћутали....

Ја га погледах, он као пробуђен и на мах дрктавом руком скиде венац с врата, на коме је висио медаљон:

— Ви сте желили да видите слику моје матера, рече, и пружи ми слику.

— Дивна, умно лице, рекох, пажљиво разгледајући слику.

Он ћутећки пружи руку медаљону, притисну скривени федер и друга се страна отвори.

— А то је — слика мога оца, рече, узбуђеним а тихим гласом.

Ја сам се ужаснула и у мало ми медаљон не испаде из руку: познала сам свог оца.

Не умем да вам кажем, шта сам онда осећала, али некако и нехотице загрлим га....

Евђеније буди ми брат.

Лице се његово одједном зарумени, очи природно зажагрише, одгура ме руком, пружи се на диван и стаде се грчевито и истерички грохотом смејати.

— Брат! да твој брат будем, Олга! Али је ли то могуће! Знаш ли да те волем, страсно, лудо. Први пут кад сам те видио, ти си постала за ме живот, свет, срећа — све.... све. Братинске осећаје не могу тајити према теби! О! нека је проклет онај дан, кад сам се и родио!

Лице му опет пребледи, снага га издаде и он паде онесвешћен.

Ја брзо дохватим за звоно и почнем лупати. Слуга дотрчи. Пошљем га по лекара. На срећу, лекар је био код куће и одмах дође.

Кад ме је видио, застаде од чуда.

Шта, Олга Александровна, ви овде на овако време.

Нисам имала снаге да му одговорим и ћутећи покажем му болника, који је почео к себи долазити.

Сад је моја брига. Идите, тако вам бога, кући и смирите се. Доћићу и казаћу вам о стању болесника. Молим вас, утоплите се се добро, хладно је, озепшћете.

Имао је право. Оштар и јак ветар са сунцем на целоме путу дувао ми преко у лице и ја сам озебла веома. Пишем вам под свежим утицајем све што сам претрпила. Осећам како сам изнемогла.

28. новембра.

Болест ми сметала да вам пишем за све ово време. Доктор је често долазио и помогао ми је. Донео ми и писмо од Евђевија. Само неколико врста. Пише ми, да иде на Кавказ. Прашта се самном за навек и моли

за моју слику, с којом се, вели, неће растајати.

Ваше писмо од 7-ог добила сам. Шиљем вам све што сам пре написала. Ту ћете наћи и мој одговор и објашњење тајне. Још сам слаба веома и више не могу да пишем.

Олга.

ПИСМО XIII.

Од Алексе Ивановића С*, Олги Александровној В*

Москва 27-ог новембра.

Може бити да вас је поплашило или увредило моје будаласто писмо, на које ми, до сада неодговористе. Грдите ме како вам је воља, карајте ме како вам је воља, али ми само немојте укратити вашу дружбу, коју сте ми једном већ дали. Немојте ми одузимати радости, да добијам ваша писма, да знам шта је с вама и задржте ма и најмањи кутић у срцу вашем за мене.... Ако вас немило дарнуо мој страсни исказ, одавно прикривано и неисказано осећање, онда сам готов, да узмем моје речи натраг, само ми опростите, нетерајте ме од себе!

Ако ме ви одбаците, живот ми више нетреба.... Он ће ми онда бити веома тежак терет, без светлости, без радости! Горки и мучни дани прати ће ме до гроба!

Ваш будаласти А. С.*

ПИСМО XIV.

Од Алексе Ивановића С*, Олги Александровној В*

2-ог Децембра.

Евђеније ваш брат! Хвала богу! Како сам сретан! Али зато је он — несретан! Како вас је волео! Какве ће страшне последице имати, кроза цео његов живот, то прво пропало му осећање!.... Но ви сте оболели, шта је то? Назеб или душевни потрес? Време је било тако грозно, кад сте ишли Горскоме, није вас бадава лекар опоменуо.....

Да, то је назеб. Другог узрока вашој болести нема, тако држим.... Као по неком предсећању, ви сте заволели Горскога, као брата. Тако је, друго осећање нисте имали према њему. У вашем загрљају, кад знате да је он ваш брат, ја видим природну и искрену симпатију према сроднику, а не оно јетко осећање страсти, које је изазвало Евђенија да вас отури од себе, да се распали и грохотом грчевито насмеје и онесвести. О сирото младо срце! Али ви га сигурно жалите, Олга Александровна, и ако неделите његове осећаје? Добро што одлази, то ће му помоћи забораву! Боже дај да та недаћа у љубави немадне хрђави последица по њега!

Ваше писмо, објашњује ми само то, како сте ви добро расположени према Евђенију, али где су одговори на моје заједљиве сумње? Јесте ли слободни, или је ваше срце коме поклоњено — ја незнам! Ето што ме кида и мучи! Из моја потоња два писма, вама је сасвим јасно, да вас лудо, дубоко и страсно волем, а заволео сам вас давно, још онога часа кад сам вас видео на обали морској! Ни сте ли ви то још онда опазили? Па и у писмима моје осећање провирује скроз, оно се показивало, као у свакој врсти!

У вашим сам га писмима вазда тражио, али ми се ретко кад учинило, као да га овде онде опажам. Већином сам у писмима вашим налазио тихо, али опет зато, мени веома драгоцено осећање дружбе.... Губим се, ништа не могу да разберем! То

је за мене — гордијев чвор. Расеците га једном речи!

Позовите ме к себи и цео ће живот мој, сви осећаји и мисли, сва снага моја припадаће вама навек! **А. С***

ПИСМО XV.

Од Олге Александровне В*, Алекси Ивановићу С*

6 децембра

Није ме обмануо женски инстинкт, Давно сам вас разумела друже мој. Ваша је сумња неоснована и гордијев чвор раздрешен. Моје срце припада вама! Ваша

Олга.

ПИСМО XVI.

Сутра ћу добити отпуст и долазим. Ја сам потпуно сретан. Сумње је нестало. Надам се и верујем....

С руског **Ивс.**

НАДА.

(ШИЛЕР.)

Сневају људи и зборе много
О некој срећи, што ће тек доћ';
Зидају дворе злаћених жеља
Гвозденом вољом и дан и ноћ.
И свет се мења, умире, рађа,
А нада траје, све бива слађа.

Са њоме човек у живот дође,
Она му слади млађани век,
И — зреле људе очара она; —
У самом гробу старцу је лек:
Јер када руке баш хладне скрсти,
Над му је тврђи нег' камен чврсти.

То неје само сујета празна,
Махнитог' ума нејасан глас.
Истину праву срце нам каже:
Већа је сврха створила нас.
А што нам срце повери тајно,
Души је јасно к'о сунце сјајно.

Душан Рогић.

МЕЛА.

КАЛИФОРНИЈСКА ПРИЧА **БРЕТА ХАРТА.**

1.

(Наставак.)

Учитељ се насмеје. Смејао се од срца, ал' тај смех изгледаше чудноват у тој малој школи; није доликовао према тужном уздисању чамова с поља, покаје се и уздане дубоко. Ал' и тај уздах учин беше искрен; ућута за тили часак па онда стаде разбирати за оца ој старог Смита.

— „Отац? Какав отац? Чији отац? Шта је он урадио за мене? Зашто су ме презирале остале девојчице? Да богме отац! Па нашто онда говоре људи, кад ме виђају: то је Мела — ћерка старе битанге Смита? Јест зашто! Волела би да умрем... јест да умрем, да изумре цео свет!“ па стаде из нова јецати.

То што јој уча рече, нагнув се пријатељски над њом, рекли би јој можда и ја и ви, слушајући тако неприродна разговора с усана детињих. Али сумњам да л' би се ви са мном заједно обазирали толико на неприродно јој стање, на подрпану хаљиницу, закрвављене ножице и на сенку пијаначког бабе њезина. Најпосле је подиже, замота је у неку мараму, позове је с јутра рано себи и испрати је донекле низ пут. Понда јој зажели лаку ноћ.

Месец је јасно сјајио по уској путањи. Застаде уча донекле, и стаде је пратити очима, како се погнутом главом батрга даље; причека, док мине мало гробљанце и приспе на заошијутак брега. Онде стаде девојче за тренут непомично, један атом патње према небројним стрпељивим звездама у даљини. И за тим се врати уча послу своме.

Али се пруге у његових прописа разлише у дуге паралеле некога недогледног друма, по којима ликови дечији јецајући и плачући тонуше у тамну ноћ. Мала му школа дође тога вечера самохрапа и тужнија него одпре. Закључа врата и оде дома.

Сјутра дође Мела у школу. Лице јој беше умивено а на густој враној коси виде се трагови како се мало пре љуто борила с чешљем, борба у којој и коса и чешаљ веома патише. Тек кад и кад би још севнуо онај стари бесни поглед из очију, али види се ипак, да се у свему нешто припитомила. И онда отпоче читав низ малих искушења и жртава, подједнаких и за учу и за ученицу, а то им подиже међусобно поверење и наклоност. Беше свагда послушна пред учом, па сувише и за време одмора; али ипак, кадгод је увредише или наједише, онда би се Мела наново љуто разгњевила, и не један би деран дошао с поцепаним рухом и огребеним лицем учи, да му се потужи на бесну Мелу.

О мелином примању у школу говорило се у варошици врло различито. Једни почеше претити, да ће узети децу из школе, ако и даље остане Мела у школи, а други опет потпомагаху учу у поправци и спасу мелину. Али уча истраја дурашно у свом предузећу да спасава Мелу свога прошлог тамног живота; полако је свикне, без да је и сама опазила, да даље корача по уској путањи, на којој јој показа прве кораке онога лепог вечера, кад се састадоше први пут. Користећи се примером Мак Сниља брижно је избегавао онај пруд, на коме наседе и пропаде са невешта морнара млађана вера мелина. И ако је при поуци наилазила на речи, што су уздизале другове њезине над осталима, ако је нешто научила о вери, којој је обележје патња, те јој разагнало стару таму у умним очима — али никад јој се није пружала истина у облику лекције.

Двоје троје простих насељеника накупе нешто мало новаца, те заодену издрпану Мелу, да изгледа као свако уљудно и честито девојче. Не једанпута би се зарумено млађани уча на просто руковање, на просту неуглађену похвалу и признање каквог незграпног радника у црвеној кошуљи, те би се сам запиткивао, да ли је одиста заслужио, да га толико узносе и поштују.

* * *

Минуше три месеца иза тога дана како се први пут састаше, и уча сеђаше опет над својим моралним и значајним прописима. Опет куцну неко на врата и опет стајаше Мела пред њим. Беше сходно одевена и чисто умивена; осим те дуге вране косе, тих севајућих очију тако рећи ништа на њој од оне прошле Меле.

„Јесте л' у послу? запита. „Можете ли самном поћи?“

Како рече да може, одмах прихвати старим оштрим, бесним гласом: „онда хајдете, али брзо, брзо!“

Изађоше у мрак. Доспев до варошице запита уча, куд га води.

„Моме баби“ одговори Мела. Први пут је чуо да га тако зове тим детињим именом — у опште друкчије неголи, „онај матори“ или „матори Смит.“ После три месеца први је пут, како у опште говори о њему а уча је зна, да се од тога времена клонила свагда свога бабе.

Није ни хтео да је запиткује даље, јер је познавао Мелу, и која му је вајда Прођоше сва удаљена места, просте механе, гостионе, пиваре, картарнице и игралишта; само бануше на опет даље — руку у руку. Усред густога дима и необуздана калабалука стајаше Мела држећи учу за руке, и страшљиво разгледаше десно лево, а очи јој тражише и лутаху само за једним предметом.

Нека браћа по сунђеру познаше Мелу те је позваше, да им пева и игра, и да се не уплете уча силом да натуре детету ракије. Други опет познаше учу те му ћутећи направише места. Дете шапну учи у ухо, да с ону страну потока, што тече под дугим водоводом, стоји нека колиба, и ту мисли да ће га још затећи. Тумараху по мрачном путу по сахата, дођоше до колибе — али узалуд.

Вратише се дуж водовода и опазише већ с ону страну осветљене прозоре у варошици; ал' у један мах јекну кроз тиху ноћ оштар глас као из пушке или пиштоља. Прихватише га одјеци, глас се разлеже около црвеног брда по свима кутовима и буџацима тако нагло, да пси залајаше на све стране. У исти мах беше, као да по варошици и то при уласку почеше да се крећу фењери трептећи час десно час лево: али посред тога чуше уча и Мела како шушти вода, како се низ брдо камење котрља, пада и бућка у воду; — тамне гране жалосне врбе изгледаху као да их је занијао изненадни холуј, те се таласају по ваздуху а затим престаде све, тишина би све дубља неснoснија и грозовитија него ли што беше одпре.

Нехотице се обрну уча да некако заклони Мелу али детета нестаде. Спопаде га чудновати страх, потегне брзо назад путањом чак до обале реке и скачући с камена на камен достиже подножје брда и прве куће варошице. У један мах стаде и сав се убезекну од страха. Јер над главом му лебдијаше дете преко уског дрвеног олука над провалом.

Нагло се успужа по стрменој обали; помоћу светлости, што трепташе по брду око исте тачке, брзо се нађе сав задуван усред гомиле људи, којима се по лицу опажаше сажалење и ужас.

У гомили беше и дете. Ступи напред, ухвати учу за руку и одведе га ћутећи на једно место, налик на неку просту уваљену пећину. Побледила као креч али се већ стишала, а на лицу јој видиш израз, као да јој се испунила нешто што је већ давно очекивала — израз, као нека олакшица устрављеном учи.

Дуварови у пећини беху подупрти трулим гредама. Дете му покаже нешто, налик на хрпу хандрабуља, што осташе иза потоњег становника ове пећине.

Узе учитељ жижак у руку приближи се и наже се над хрпом.

Беше Смит!

Охладио је већ; у руци пиштољ а у срцу ђуле — тако лежаше крај празног „џепа“ свога.

(Наставиће се.)

О ТРИХИНАМА.

НАПИСАО МИЛАН В. ЈОВАНОВИЋ.

Готово сваки живи створ има својих паразита. Паразити су животиње, које се било у унутарњости или на спољној површини тела какве друге животиње усаде и о соку и храни, коју органи те животиње за исхрану свога организма приправљају, живе. Ту оне бораве, а ту се и размножавају. Ово виђамо не само код виших животиња, него и код најнижих куд само наоружаним оком погледаш. На човеку и уопште животињама вишега реди виђамо паразитских животиња из кола зглавкара и црви, а на овима опет животиње нижега реда. Што је виша животиња, то је и већи број на њој живећих паразита, или бар на телу таке животиње осигуранији је опстанак за паразите већега броја и рода. Ако на животињи каквој никакве паразитске животиње не приметимо, то ће мо видети да тамо сами мужјаци живе паразитски на телу својих жењака.

Паразити на животињама вишега реда најчешћи су из кола зглавкара и црви, а некад и протозоа. Зглавкари као више животиње живе скоро увек на спољној површини тела, док протозое и црви, као животиње са неразвијеним органима, нарочито за спољну комуникацију, живе увек у унутарњости организма, у утроби, трбушној и грудној дупљи, плући, јетри, слезини, гркљану, мускулима и т. д. Као паразити живе у унутарњости животињских организама и створови из биљне области.

Паразити узрокују животињама, на којима бораве, разне болести, које је незнање зоолошко сасвим другим узроцима приписивало. Данашња је наука успела да многим болестима узрок само у таквим паразитским животињама нађе. Свраб, шуга, красте и многе заразне и унутарње болести — све су то болести, које већим делом таким начином постану. Опити, који су не давно на колери чињени дају нам наде, да ће се и њен постанак на тај начин објаснити моћи.

Да се објасне многе такве болести, да се објасни постанак паразитних животиња на телу, или у унутарњости какве животиње, доприноси много изучавање начина и развића животиња. Јер, разумети живовање глисте у утроби какве животиње, где она на два краја са спољним светом опет може у додир доћи, није тешко, али ни лако представити себи постанак и опстанак какве животиње у унутарњости каквога органа, затворене у средини његовој и одвојене од сваке спољности, као н. пр. црва ценура у мозгу или метиља у средини јетре, где никакве подобне животиње у природи невидимо, са којом би могли рећи да су постати морале, ако историју тих животиња не знамо. Тумачити постанак таквих виших животиња самосаздањем била је несмислица и за време Спаланцанија и других природњава још у ранијим вековима, који су опитама потврдили да животиње од протозоја вишег реда не постају путем самосаздања, него путем правилнога разплођавања.

Сво животињство, које већ постоји, расплођава се или полним или неполним начином. Неполни начин то је онај начин на који се у неколико и биље плоди, а то је помоћу деобе (Fortpflanzung durch Theilung), где се животиња на два једнака дела сама од себе раздвоји, и делови ти се даље у савршене животиње развијају и по ново деле, или помоћу ницања (Fortpflansuug durch Knospung), где на једној животињи у виду пупољака више других животиња изниче, које, или остају и даље у свези са материнском животињом, или се од ње одвајају и живе

засебним животом. А полно расплођавање условљено је помоћу јаја семеном оплођених.

На први начин, неполни размножавају се махом ниже животиње, а на други, полни, и ниже и више.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

КАДЕТ НА ЖЕЉЕЗНИЦИ.

Регимента се је бавила у Моравској. Кадет добије отпуст на неколико недеља и крене се на мало „путешествије“ у Пруску, да види тај гласовити Берлин.

На једној од последњих саница ступи у вагон нека госпа и посади се баш „визави“ нашем кадету; око себе наслагала је читаву барикаду од „шкатуља“, не беше лепа, шта више могао си из њених сакатих црта увидети, да племе Ксантипа још није истребљено са света.

Наш кадет, неимајући поред ње друге забаве, извади из шпага свој ћилибар и запали цигару.

— Не пушите ту! — рече госпа заповедајућим гласом.

— А зашто, ако смем питати?

— Зато, јер сам ја овде.

— Опростите, госпођо, ал ово је вагон за пушење.

— Све једно. Ја немогу трпити дим од дувана.

— А ви изволите у такав вагон сести, где је пушење забрањено, а овде оћу моје право да уживам.

Госпођа га је све оштрије погледала.

— Господине, баците ту цигару:

— Ја сам платио за ово место, могу радити шта ми је воља.

— Нећете оставити? Ал ако вам цигару бацим кроз прозор?

— Но и то би волео видети.

На то госпођа љутито зграби цигару из уста младићевих и заједно са ћилибаром баци кроз прозор.

— Госпођо! — викну кадет умерено — ви ћете за тај поступак одговарати пред полицијом, чим стигнемо у Берлин.

— Оћу одговараћу за себе.

После те појаве за кратко време извади госпођа из шпага тубакеру и поче да шмрка.

Младић помисли: ево згоде да вратим зајам.

— Госпођо — не вадите више тубакеру, јер ја то не трпим.

— Шта се вас тиче моје занимање, које не вређа никога.

— Још једаред вам кажем, оставите тубакеру, јер . . . .

— Јер?

— Јер ћу ју бацити кроз прозор, као и ви мој ћилибар.

— То би волела видети.

— А ви гледајте!

Затим вешто зграби из њене руке тубакеру, замане руком, и за часак нестаде тубакере.

Сад се започе право: „држ' се држ'“ Сад се тек одреши језик госпођин.

— Само да једаред дођемо у Берлин — рече пруска дуена — први ће вам полицај показати, како треба поступати с таковом госпођом, као што сам ја! . . . Ох моја мила тубакера!

За по часа приспеде влак на берлинску станицу.

Часак — два а већ су стајали обадвоје у соби жељезничке полиције, и ту поднесоше своје тужбе.

— Господине и госпођо! — рече „полицај-беамтер“ смешећи се — обадвоје, имате право тражити, само то је питање, да л' ћете се ви задовољити са заменитим кваром, ил обадвоје тражити накнаду?

— Ја се не задовољавам — ја не пристајем — дераше се госпа — ја тражим накнаду.

— Онда и ја тражим — рече младић — дакле шта тражите госпођо?

— Ваша је прва штета; ви тражите први — одговори госпа, која је већ лукаво измислила, да ма шта заиште младић, даће му, ал и она ће бар двапут толико искати за своју тубакеру.

— Вала на великодушију, госпођо, — рече младић — елем принуђен сам казати, да сам онај ћилибар добио на дар од мог верног пријатеља и тако га врло ценим, да ако заиштем тридесет форината, то га по најнижој цени дајем.

— Нечувена смелост — за таку ништавост 30 фор.! Ал се је само претварала да се срди, јер знађаше шта ради, зато исплати захтевану своту, а кадет смејући се метне новце у шпаг, за које је могао и десет онаки ћилибара купити.

Сад дође ред на госпу да иште, а полицај ју запита шта жели.

— Ах господине, та ни сам овај човек не вреди толико ка она тубакера. — Једини спомен од моје миле, добре мајке, немам другог спомена од ње. Зато ако заиштем шездесет форината, сама себе варам, јер ју тако волем, да би могла пешачити на пољану и потражити ју, да незнам, да су ју већ нашли „боктери“ или посленици, што увек онуд иду.

— 60 фор! — викну младић — то је грдна свота.

— Да иштем две стотине, још неби била исплаћена. Моју тубакеру неби дала ни за хиљаду форината! Тад се тек младић слатко насмеје и рече.

— Кад је већ тако, госпођо, нећу дакле да вас оштетим, да морате тубакеру, коју неби дали за хиљадарку, сада за 60 фор. профурати . . . јер гле . . . . изволите ево вам ваше тубакере, нисам ју бацио, већ у руци задржао, а само сам тако показао као да сам ју заиста избацио. Изволите, будите њоме срећни, ево вам предајем тубакеру у присутности господина „полицај-беамтера“.

Сад се већ нико немогаше уздржати од смеја, само је госпа беснила од љутине, ал то јој не поможе.

прерадио **Цветан.**

ВИСИНА.

— Је л' висок тај торањ св. Стевана у Бечу?

— Је л' висок? Боже, толики је, да својим очима гледах, кад сам баш пред њим на стражи стајао, да је у руци цимермана док је сишао доле, иструнуло држаље од сикире.

КОЊИЧКИ СКОК.

Бр. 3.

Од М. Т. у Н. Саду.

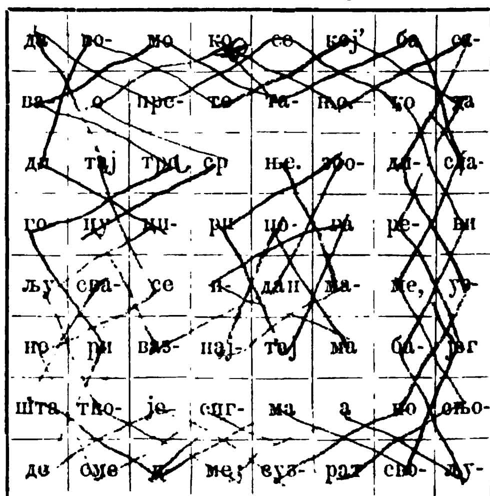

РЕШЕЊЕ КОЊИЧКОГ СКОКА бр. 2.

(в. бр. 28. „Јавора“).

Кад се молиш вишњем богу
Не моли се дуго, много,

Бог је добар многима је
И без молбе он помого.
Ако желиш, праве среће
Себи, мени, чеду своме,
Из све душе кратко рецн:
Помоз' боже роду моме.

З. Ј. Јовановић.

Решили: г. Г, Љубомир Николић у Уј-Сењу; Ј..... Делићевића у Врховини; М. Каракашевић у Сомбору; гђи Анка Јовановићева у Прагу; гђца Даринка у Карловцима; В. М. Т. у Карловцима; гђца Даринка Зарићева у Срп. Крстуру; Јован Хорват ученик у Н. Саду; Петар Дамјановић у Н. Саду; Мил. Лукачек гимн. у Н. Саду; Милутин Татић у Н. Саду; Стеван Грчић трг. опом. у Н. Саду; Јаша Вурдеља гимн. у Осеку; Јоца Јер...,. у Осеку; Радован Милушевић учитељ у Ср. Карловци; гђце Ј. М. у Осеку и Даница Николићева у Томашевци.

СИТНИЦЕ.

(Зимско спавање животиња.) Прође јесен, а дође зима. Све је покривено снегом. Са дрвећа је опало све лишће, само осташе голе, сухе гране. Само моћне гране смрче, бора и јеле одолевају убитачној снази декембарских мразева. Куда се дедоше милијони створова, што нас преко лета и веселише и мучише? Видели смо, како се тице под јесен одселише у топлије, јужне пределе. Већи део осталих животиња, што не би могао да поднесе круту зиму, погрузио се у дубок сан. Уточиште своје нашле су ове животиње на дрвећу и у маховини, испод земље и у брлогу, па су тамо саградиле себи обиталиште.

Неки инсекти лепе своја јаја на гране дрвећа и шибља, без икакве заштите. Налазимо их не само на пупољцима воћака, него и на пупољцима липе, граба, букве, бреста и ораха, и то су јаја мрког лептира, из којих се легу гусенице одмах, како биљке почну пупољати. На врхови млади борових гранчица виђамо мале, округле гуке, у којима ћемо, кад их расечемо, наћи мале гусенице од лептира, што се зове coccyx rosinacea Подобне гусенице виђају се у шишарицама смрче, Веома много различитих буба завлачи се испод коре, нарочито у дубоке пукотине дрвећа.

Гледајте само ову осицу, како је у зимском сну као кост се стврдла, тако да изгледа, као да је већ мртва. Ако падне на земљу, зазвечаће као парче стакла, и при свем том, она само дрема, чувајући у себи тајни живот, који ће се опет вратити, као наступе топлији дани. Бумбари, који лети живе у друштву, разбегну се под јесен на све стране, а већина их угине; поједине живе, што у сакривеном кутићу преспављују зиму, буде се с пролећа, па свака од њих постане оснивачица нове општине. Пчеле у друштвеном презимљавању издају из себе толику топлоту, да се не смрзну; кад на пољу топлота падне на 4°R., у кошници је још топлота од 24—27°R. Мрави преспавају зиму у подземним ходницима својих мравињака. Па ни ви, домаће муве, и ако лети онако безобразно летите по нашим собама, не можете да избегнете зимско спавање. На вама види се дремљивост и тромост, летос сте тако весело зујале и биле сте онако досадне, а сад немате више ни мрве безобразлука Идите и спавајте, завуците се у рупе и пукотине, иза слика, полица и греда; спавајте мирно, па ћете дочекати ново пролеће.

Пужеви у опште спремају се за дуго зимско спавање. Завлаче се у рупе, увлаче се у своје љуске, па се затварају поклопцем, који уз њихову кућу тесно прилеже тако, да им не смета ни светлост, ни зима. Тако проведу четири месеца, од новембра па до марта, без хране, без мицања. Значајне су оне спреме, са којима они дочекују зи.у. Чим дође први мраз, у октобру или новембру, одмах пужеви престају јести, па се у великом броју скупе на каквом брежуљчићу, на крајевима шанчева, или у густом шибљаку. Пре свега испразне желудац и црева, па се онда завуку под траву, или под опало лишће, па онда окретањем љуске, а помоћу меснате ноге и лепљиве пене, избуше у земљи јамицу. За пену, из ноге испуштену, лепи се земља, лишће и т. д. што опет са себе одлепљују. На тај се начин озидају и покрију кровом. Пошто сврше посла са јамом, увуку ногу у љуску, па је чврсто затворе, пошто пре тога увуку у себе доста ваздуха. На скоро после тога почну из окрајка пуштати беличаоту течност, која се на површини стврдне и претвори се у кречовиту плочицу. Кад се образује прва плочица, онда се испод ње образује друга, трећа и четврта, према томе, да ли је зима јача или блажа. У празнинама између ових појединих плочица, које не

прилежу тесно једна на другу, остаје увек нешто ваздуха, који пуж удише, кад се с пролећа пробуди. У марту, или априлу, како сунце почне огревати, пробуди се и пуж. Притискивањем ноге проломи препону за препоном, док не проломи и последњу плочицу, и, изишав на бели дан, почне се опоравлати од дугог поста.

Рибе остају већим делом чиле, како лети тако и зими. Често бива, да се шарани дању виђају, како су се завукли у блато, па их тамо има често врло много. Изгледа, као да у таквом друштву загревају један другог. Кад се плитка вода замрзне готово до дна, онда се и рибе укоче, али не претрпе никакве штете. Смрзнути шарани и штуке могу се извадити са исеченим ледом, преносити са једног места на друго, а да опет не угину. Кад се лед почне постепено топити, онда и рибе оживљују. Исикре се укоче преко зиме, али не губе способности за живот, јер се с пролећа опет из њих излегу рибице.

Водоземци наших предела спавају уопште 4—6 месеци. Жабе се завуку у рупе и блата, ту се укоче, и спавају преко целе зиме без хране и без ваздуха. Па ту и непријатељи спавају један покрај другог; жаба се не боји змије, која се не далеко завила у котур, па спава. Тамо даље опет спавају гуштери, увучени у дубоке рупе, до којих мраз не може да допре.

Тице, имајући топлу крв и велику чилост, не подлеже у опште зимскоме спавању, само неке од њих презимљују зиму у суседству наших обиталишта, а већина их се сели у јужне пределе, одмах како се почне приближивати зима. Бива, да ласте н. пр. изненади јак мраз, и онда се оне јаднице, крију на таване, у пећине, у торњеве или у дупље дрвећа, па укочене преспављују зиму. Често се налазе и брегунице у рупама на обалама река и потока. Ко хоће да таквој јадници живот спасе, нека је не уноси никако у топлу собу, јер нагло загревање усмртило би је.

Посмотримо сада укратко још уточишта, у која се преко зиме крију сисари. Од сисара преспављују зиму: јазавац, јеж, миш-кепец, слепи миш, хрчак, текуница, пуаћ, свизац и медвед. Обиталиште њихово или је рупа испод земље међу корењем шумскога дрвећа, или је дупља у иструлелом пању и у деблима, или је у зидовима, торњевима, кулама, старим развалинама и подобним местима. У таквом скривалишту лежи четвороножац савијен у клупче, главу приљуби уз трбух, а задње ноге опружи уз њушку. — Тело им се под јесен обично угоји, па је преко целе зиме укочено и хладно, а с пролећа, кад се животиња пробуди, бива мршаво. У шумама налазимо испод ситне и растресите земље сакривеног јежа, тако не осетљиво укоченог, да се, при додиру његових бодља, само једва приметно сгрчи, а ако га унесемо у топлу собу, пробуди се па иде као пијан. Јело никакво неће ни да дирне, него непрестано тражи какву рупу, и, ако га не пустимо на поље, онда ће црћи од глади. Хрчак је према њему прави гурман. Цело лето непрестано једе, целе јесени доноси хран у своје обиталиште; шири него што је дужи једе зрневље до последњег тренутка, кад на њ навали дремеж. Кадкад се сам пробуди из сна, и онда му је прва брига, да се добро наједе, па опет да заспи. Исто се тако и јазавац буди кадкад преко зиме, па тражи, где ће угасити жеђ. Слепи мишеви не остављају своја обиталишта, него једнако висе, обешени, у торњевима и кулама, испод стреха, или у развалинама, и то у великом броју, као да су омађијани

БЕЛЕШКЕ.

(Главна скупштина „Матице српске“). Председништво „Матице Српске“ сазива редовну главну скупштину матичину за 18. (30.) август о. г.

(Нове српске стипендије.) Г. Христофор Шифман из Бан. Комлоша основао је још сада за живота свога две стипендије, и то једну са 300 ф. годишње за слушаоце лепих вештина и уметности, а другу са 200 до 250 фор. годишње за учитељске приправнике. На обе стипендије расписала је већ руковатељка „Матица српска“ и стечај. Првенство имају ученици из Н Сада, а за тим из Бачке. Нека је слава честитоме фундатору, а захвала народа српског трајаће док је српског имена!

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 31. У НОВОМЕ САДУ 31. ЈУЛА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

САВА МРКАЉ.

БИОГРАФСКО — КЊИЖЕВНА СЛИКА.

Од Ђорђа Рајковића.

(Наставак.)

Године 1810 у јесен наштампа Сава Мркаљ своју књижицу у Будиму: „Сало дебелога ера либо азбукопротрес.“ Књижица има 18 страна мале осмине, и печатана је црквеним словима. На насловном листу нема пишчева имена, него испод предговора датиратог „у Пешти 16-га Вресня (т. ј. септембра) 1810“ стоје слова С. М. У књижици су ова три одсека: а) „Што су то рѣчи? што єзик? писмена? и колико и мора у азбуки єзика єднога бити?“ б) „Колико Сербльи за єзик свой требаю писмена?“ в) „Неки отвіети.“ У целој књижици испуштено је слово: ъ. Све до одсека „Неки отвіети“ задржана су слова: ѣ, є, ю, я, й, зато и вели писац на завршетку другог одсека под нотом: „Довде смо свакояко, а одавде новом азбуком пишемо.“ Та је нова азбука прави данашњи наш правопис, те се види да Вуку, пошто је већ Мркаљ пробио лед, није било тешко увести реформу. По својој новој азбуци пише Мркаљ у „Отвіетима“ место ѣ іѳ, место є іѳ, м. ю іу, м. я іа, где је доцније Вуку само требало, да место мркаљева і прими ј. Мркаљ је истина употребљавао у свом новом правопису: дь, ль, нь и ть, али чујмо га, шта он (стр. 13) вели: „Колико се до мога мнѣния каса, требало би нам писмена дь, ль и нь (као што имамо ть) под каковим нибуд обликом изрезати, пак танкоме єру онда казати пут за дебелим.“ Ни ту дакле није тешко било Вуку спојити ль и нь = љ, њ, а за ђ зна се да га је начинио Лукијан Мушицки.

Први је Сава Мркаљ био међу Србима, који је (стр. 3.) рекао, „да за єзик єдан толико писмена треба, колико звучитьа прости све рѣчи нѣгове имаду. Ако и є манѣ, то не будемо сваку рѣч записати либо пред очи поставити моћи, или ако ю и упишемо, то буде морати чрез сушта веть писмена бити; налагаютьи њима више тудьу, тако ретьи, дужност и службу, за кою обносити чисто ни постала нису. Ако и є пако више, то, окром што су непотребна, єзику с' временом

вредительна бити могу; равно како и Писменником причина главоболѣ и што какови праздни повод измишлѣня. — Но еште єдан крат. Число писмена, будутьи да су прости частица рѣчни очима видни знаци, равна се по єзику, за кога су опредѣлена. Што єзик више прости частица, више прости звучитьа има; то више мора бити писмена, и на против. Но како годь што сваком гласчитьу свой надлежи добити знак, тако исто не валя, да и више, него по єдан имаду. На што бо єдном простом звучитьу два или три знака?" Према томе је Мркаљ у својој новој азбуци од славенски слова задржао ови 26: а б в г д е ж з и і к л м н о п р с т у ф х ц ч ш ь; а испустио ови 15: ѕ ȣ ѿ щ ы ѣ є ю ѡ ѩ ѧ ѯ ѱ ѳ ѵ.

Како је књижица Саве Мркаља данас врло ретка (Стојан Новаковић као српски књижевни историк и библиограф ни до 1869 није се, као као што сам признаје, „могао на њу намјерити"), то ћу овде саопштити из ње „Неке отвіете," једно да читаоци у целини познаду његову нову азбуку, а друго да увиде једрину му мисли и свежину стила. Он вели:

„Но веть чуіем, гдье нетко запитуіе: „А како тьемо падеже разликовати? Како ріечи не мало раван имуште глас? Како мотьи разазнати, кад бити, на приміер, казнити (schlagen), кад ли суштествовати (seyn, da seyn) знаменуіе? — (Хихихи!) —

Како? како? — и опет како? — И іа питам: Како Латин падеже разликуіе своіе? Како толике равногласне ріечи? Како? — Јели не из смисла и слога ріечи? — Он пише н. п. est panem, est in officio; перво значи: іеде хльеба; друго: іест у служби; како се то разпознаіе? Не боіи ли се овде Латин заміешательства? — Никада. И боље се, віеруі ми, с' братьом споразуміева своіом, неголи наіревностниі дебелога іера бранитель с' своіом.

Но и ми за што не би различити могли: кад бити казнити, кад ли суштествовати значи? Чеса би ради ы овде потребито било? — Ніе ли достаточни, довольни различіа знак, да бити казнити (schlagen) и винительни, а бити сушттествовати само именительни падеж код себе има и влада? — Ми велимо: Ја тьу га бити, іа тьу бити Свештеник; пак ніе ли то, управ колико валья, разборно и разумительно? Све су то били измисли писменика, нити су писмена за то изобріетена, да и к' разликованьу рокова служе; но само да ньихове просте частице представльаіу, ни мало не стараіутьи се о том, што значе оне.

А пустимо, нека би то све тако не било: можемо ли ми различне знаменованіа ріечи довольно писменама опредіелити? Даі, покушаі, како би то учинио, ево ти задатак. Ми велимо:

горе,	sylvae,	des Waldes.
горе,	sylvae,	die Wälder.
горе,	sylvas,	die Wälder.
горе,	ardent,	sie brennen.
горе,	ardebat,	er brannte.
горе,	pejus,	schlechter.
горе,	superius,	droben.

Више іе заисто равногласни ріечи, него што би се писменама различити могле; а хотіети, што се учинити не може, не показуіе ли премало соли у глави?

Но што нам ползуіе: да писмена, коіима смо се веть привикли, сада забацуіемо?

То наіпре, да діечица наша не буду, азбуке толико недостаточне ради, по три, по четири године губила, докле читати само сиротице науче. Друго: да от сада не будемо щ на міесто шт, и на міесто љи, оу на место у и подобна проча наопако извернута говорити. Не будемо сиріеч вешчи на міесто вешти, боли на міесто бољи, изо уста наміесто из уста произношавати; но почети іедан пут іезику нашем сваку іединовидност (uniformitas) како у перу, тако и у изговору прискорбљавати; чуваіутьи га од толике случаіне преміенљивости. Треће: Да се діечица наша не буду ціелу, као сада, писменицу изучити морала, перво него што право писати знаду. Познато іе, да ко у нас поне тако звано художнословіе прешао ниіе, ни своіе име правилно записати не умиіе. От данас све наше правописанье под ово долази начало: **Пиши како што говориш.***) На конац четверто; да тье нам бити лагше толико нуждну іезика Сербског сочинити Писменицу; о чем у **Језикопротресу**, будуштоі књижици моіоі, своіе міестно имаде бити слово."

Кад чувени слависта Копитар доби мркаљеву књижицу у руке, те кад виде, да се г. 1810, за цветања мразовићеве граматике, за цветања курцбекова речника, може оваким језиком и овако темељно и оштроумно писати, а он се зачуди и зарадова, те стаде разбирати за име писца. „Wer ist wohl" пита он Мушицкога у писму од 1. нов. 1811 „der Autor von dem 18 Seiten langen aber nicht üblen Azbukoprotres?" И мало ниже: „Existirt schon eine serbische Grammatik (mit Kyrillischen Buchstaben)? Oder ist bald etwas zu hoffen? Der Autor des Azbukoprotres macht

---

[1]) По овоме вели и Вук у својој „Писменици Сербскога іезика по говору простога народа" (Беч, 1814) ово: „Перва и наівећа критика, коіа ће срести ову моіу Писменицу, бит'ће сверху начина правописанья: и іа сам истина о овоме много сумньао и размисльавао, но наіпосле ми се учинило да іе овако наілагше дотерати Сербско правописанье под оно заглавлье: Пиши као што говориш; а читаі, као што іе написано."

Из овога се цитата види, да је Вук посве усвојио мркаљев правопис, само што је место ть узео слово ћ, за које је и Мркаљ знао да постоји, али није тео пре да га употреби, док се дь, ль и нь не слију у једна слова. Вук нам (стр. 4. „Писменице") прича, како се у славенским словима, док је један писац избацивао једно, а други дометао друго, родила читава буна, те додаје: „Г Савва Меркаило, желећи да би се та буна утишала и да би сви учени Сербльи, коіи Сербски писати желе, на іеднаке мисли о томе дошли и согласили се, предузео іе то и издао на свиет коіа су измедьу славенски писмена Сербскоме іезику потребна, коіа ли нетребаіу, и коіа іошт недостаіу (Сало дебелога іера, либо азбукопротрес. У Будиму 1810). Но ово ріешенье г. Меркаила (коіе іе тако истинито, и тако іасно да га сваки Сербльин коіи здрав разум има, и безпристрастно судити оће, мора одобрити) нашло іе льуди коіима се недопада. Но шта се до сад, и шта ли ће се и кад свим льудма допасти? Али овде чини ми се, колико сам до сад познати могао, да би готово сви учени Сербльи радо Меркаилу послъедовали, али несмиіу да со тим коме вольу непокваре, него за своі добитак и дебело іер, премда му се и сами подсміеваіу, пишу. — Іа сад овде имаіући за наміеренье успіех Сербскога кньижества не могу друге азбуке употребити него Меркаилову, іербо за Сербски іезик лагша и чистиіа неможе бити од ове."

*

hiezu Hoffnung. Möchte man sich doch die böhmische des Dobrowsky quoad criticam et philosophiam grammaticalem zum Muster nehmen!“ — И опет у писму од 26. дец. 1811: „Wer ist der S M., der das Сало дебелога Ера geschrieben hat? Was hat eigentlich denn Solaritsch geschrieben, dass er дика и милота Сербска ist?*) Види се да Копитар у писмима Мушицкоме не ће навлаш толико да уздиже нову књижицу, што је он отпре једнако Мушицкоме честитао као човеку, који је једини кадар бити философски граматичар у Срба попут Копчинскога у пољском, и још више Добровскога у чешком језику; али је за то Копитар у часопису „Vaterländische Blätter“ за г. 1812 поздравио Мркаљево дело са особитом добродошлицом и великом фалом, рекавши: „Auf diesen 18 Seiten ist mehr **Sprachphilosophie** als in mancher dicken Grammatik. So klare grammatische Vernunft habe ich in Israel nicht gefunden.“ А завршује: Ueberhaupt ist das ganze Werckchen sehr lebhaft geschrieben; selbst der heilige Cyrill muss eine kleine Schlappe mitnehmen.“ Ово се последње односи на оно место, где Мркаљ говорећи (стр. 10) о сложеним словима вели, да ми имамо више такови слова, него и један народ, — да скоро сва наша слова могу омекшати или примити неки глас, а то да није ништа друго него толико нови слова уз нашу азбуку, — те додаје: „Ово исто єзика нашег свойство учинило єст, да є свети Тьирило на дебело єр (ъ) пао. Видетьи сирѣчь он, да писмена, коя є за нас веть измислио био, тако великой подлеже премѣни; да свако замѣшательство препети, додао є знак єдан (речено ъ), кой би нас опоминяо, да онде, гдье он стои, никаков умегчак бити не имаде. Излишна, Свеца ми! провидльивост. Болѣ би свети Тьирило учинио био, кад би нас, на мѣсто многи други непотребни, сва тако постаюшта научио писмена. Тада му не би ни за танко єр требало било разбияти главу.“ И то, што се Мркаљ научно дотакао св. Ћирила, мора да је помогло, те га митрополит није трпио. У оно се доба орловским оком мотрило, да се тобож не профанише светиња. Тако је Стратимировић год. 1833 претио књижевнику Адаму Драгосављевићу, да ће му дати 12 батина ударити кад у Карловце дође, што се усудио на српски превести и штампати у Бечу једну катисму давидови псалама!...

(Свршиће се.)

ПОЛАЗАК МАРКА МИЉАНОВА.

„Црна Гора по моме мњењу једно је чудо у историји“.
Гледстон.

I.

„С Богом мајко — љубо мила —
„Дружина ме ето чека,
„Да наставим свету борбу
„Што се бије четир века.
„Ако паднем ја у боју,
„Ако буде божја воља,
„Осветиће крвцу моју,
„Осветничка чета ова —
Црногорских соколова.
А шта треба више мени?
Ја ћу живет' у спомени
Браће моје да сам пао,
За крст, веру живот дао . . .

*) Тако је Мркаљ у предговору назвао Соларића.

Ој, сети се, љубо мила,
И ви децо — моја крила —
Кад се браћа дома врате,
Да је ова чета чила,
Сузу твоју и крв моју,
Турском крвљу осветила.
Таман поглед — сузне очи —
Старе мајке њега гледе,
А син Марко корак крочи,
Да пољуби руке бледе,
Које су га брижном негом
Од колевке неговале,
Ко је су му прво дале
Љута ножа — пушке мале —
Да њим брани славу рода
Земљу своју — свете стене —
Што се светле, што с' румене
Са просуте турске крви
Ко алеми круне царске.
„С Богом мајко сину прости
„Нек ти овај пољуб буде
„За све неге и милости
„За све бриге и све труде
„Плата моја, сва награда.
„Срећан био, сине мио,
„Благослов ће твоја мати,
„Свакој твојој стопи слати,
„Докле будеш бранич рода
„Докле буде крст — слобода
„Твом животу прва циљ,
„Нек је теби храна проста
„Којом сам те задоила
„Успомена мајци доста
„Што у души мојој оста
„Да ме теши — да ме крепи
„Да се сећам у старости,
„Мојих нада сладких, лепих,
„Мога Марка — сина мога —
„Кога шаљем у бој свети,
„Да за браћу крвцу лије,
„Са Турчином да се бије,
„Да погине ил освети
„Стару славу помрчану
„Што ће синут' опет једном
„На крвавом јатагану ....
„Ако паднеш као јунак
„Сред кршева, посред боја,
„Што је цигла жеља моја,
„Твоме гробу, твојој сени
„Клањаће се нараштаји,
„Твоје име славиће се
„Танком жицом од гусала,
„Докле траје овиx гора,
„А зар то је слава мала?
„Та за таку цену увек,
„Сто живота своје деце,
„Црногорка сад би дала.
Око чете скупило се
Цело село старо, младо,
Многи старац сад би радо
С четом овом у бој пошо,
Ал је прошлост љутом борбом
Давно веће саломила
Челик-снагу, вита крила,
Јоште срце само оста,
Што за бојем тако жуди,
Ал у бони своји груди
Тешке мисли јунак снује
Сећање му душу трује,
На минуле, срећне дане,
На бојишту проигране...
С тугом већом старац гледа
Чилу снагу и њен жар,
А уста му тихо зборе:
Ох да не сам вако стар!
Та да ми је јоште једном,
Да полетим пољем равним,
Да заманем јатаганом;
Па да умрем по сред боја,
Где се боре браћа моја,
У сред звеке од сабаља,
У сред лома од копаља,
У сред јеке од пушака,
Смрт би била само така
За ме стара, за јунака ....
„Журно, браћо, напред сада
Марков грмну ка' гром глас
„Није време за чекање
„Света борба зове нас ....
„Хај, јуначе, сабљу паши
„Далеки су пути наши
„Хватај ножа џевердара

„Што је сведок доба стара
„Старе славе, старих рана
„Љутих боја и мегдана,
„Нами ваља одмах поћи
„Путовати брзо треба
„И по дану и по ноћи
„Да стигнемо својој мети....
„Тамо, тамо где се дижу
„Оне кршне горе плаве
„А у земљу Светог Саве [1])
„Где се чује браће наше
„Њине душе тешки јек,
„И где ето јоште траје
„Сраман оков ропски век
Све се журе, хити сваки
Ко ће прије припасати,
Оштре сабље димишћије
Ко ће у ред први стати....
Јесте л видли сјајне звезде,
Како плавим небом језде?
Најбржа је чета ова,
Осветника — соколова —
Што сад плахим летом лети
Да покаје — да освети
Јаук браће — њихов бол....

Мијајло Војвођанин.

ЦАРИЦА У СПИНЕТИ.

ПРИПОВЕТКА СА СЕЛА.

Написао Павле Хајзе.

У алесандријској долини, сахат хода од села Маренга лежи друго једно село; зове се Спинета. Спинету је слава њеног суседа сасвим у таму одагнала. Тек гдегде у опширнијим ратним извештајима спомиње се њено име, а странци, који на бојном пољу код Маренга свако местанце испитују, ни да загледају у Спинету. Па тако нико скоро и не зна, да је то скромно сеоце доживило дан, где се у њему крунисао цар и царица са најсвечанијом помпом и парадом, па и то зацело нико незна, како су њих двоје, цар и царица, јадно своју владу завршили. Само је мала књижица, каквих се по сеоским црквеним славама и сајмовима хиљадама по грошић продаје, сачувала чудну приповест о том крунисању, а пијемонтески и ломбардески сељаци опевали су ту приповест, додавши јој да богме по гдешта, тако, да је сад тешко разликовати оно, што се збиља збило од онога, што се измишљено к томе додало. Но у главноме се збило тако, како ће се ево приповедити.

На крају прве четврти овог столећа, кад је Карло Феликс, сузбивши све револуцијонарне покушаје карбонара, на престолу Пијемонта седио, живиле су у једној од најсиромашнијих колеба у селу Спинети две лепе сестре, које су са своје честитости и скромности опште штоване биле. Рано су изгубиле и оца и матер млађој сестри Маргеритини, било је тада тек три године. Мати им је умрла од туге за својим мужем, који је са Наполеоном као сержан онамо-на Москву ишао и у леду Березине запао био. Да је збиља умрьо а не тек само заробљен био или залутао, потврдило се тек неколико година касније, па са искрицом наде, што ју је добра жена још једнако у себи гајила, угаси се и њен живот. Старијем девојчету — звало се Нија — било је тек петнајест година, кад је са својом сестрицом сироче остала.

[1]) Херцеговина звала се пређе војводство Светог Саве.

Она није хтела да дете страним људима у кућу даде, а сама да се издржава службом, него је остала у кући, коју је још њен отац сазидао, ранила је себе и дете од своје преслице и од жетве мале неке њиве, коју је сама радила, а притом је и себе и дете пристојно одевала, а живила часно и поштено тако, да су ју сви хвалили и да су матере својим ћеркама то двоје сирочади као образ доброг владања наваћале.

Била је то додуше слава, која се горко заслужила, јер поред своје сиротиње морала је она од јутра до мрака робовати, само да некако животари, па ни недељом ни свецем није могла преслицу у запећак метнути. Па могло је њој боље бити, само да је хтела. Не само да су јој са више страна помоћ и пријатељске поклоне нудили, не само да су јој хтели малу сестру с врата да скину, јер је иста била љупко и паметно дете; него се још и за њу нашло више од једне среће, јер је била најлепша девојка у селу, па и осим тога сваки, па и најбогатији био би са таквом домаћицом срећан. Но она је на то све само главом дрмала, молила је, да јој се ништа не поклања, а млади људи, који су јој се удварали морали су један по један са отромбољеним носом и тешким срцем повући се.

Због тог њеног чудног понашања наравно да је почело и старо и младо на њу зипарати, па чак и сеоски попа најпосле се усудио, да своје јагње пред пастирски суд позове, да чује разлог том особитом поносу. Што му је она на то разјаснила, није било ништа грешно, зато му она и није исповедила то, као тајну. Па тако је наскоро знало сво село, какву будућност Пија ишчекује.

Она се наиме родила баш оног 14. јуна године 1800, кад се бојак био код Маренга, тако близу код Спинете. При порођају могла је мати топове Француза чути, а била је у двојаком страху, јер јој је и муж тог дана у Дезе-овим четама борио се. Ако се дакле дете родило под ратном звездом, ако је имало оца јунака, кога је први конзул на бојном пољу сам похвалио и сержаном начинио, то је понос породице још нарастао, кад је пет година касније силни Наполеон, од кога су све државе на свету дрхтале, опет дошао у близину њиховог села, сад, где је већ био цар француза и где је већ намеравао, да у Милану себи и круну Италије на главу метне. На бојном пољу код Маренга прегледао је цар војску. Тада жена сержанова није могла мировати, него се дигла са својим дететом, па са осталима из села отишла, да види свечаност. Живахно девојче од пет година дабогме још није могло појмати, шта то све значи. Али кад је прегледање војске свршено било, па кад је цар са својом сјајном пратњом лагано друмом у Александрију јездио, стајала је мати у првом реду непрегледног шпалира, што су га сељани из околине начинили, па је малу Пију, која се иначе већ давно на ногама држати знала, дигла на руке, да би дете цара што боље видити могло. Па кад повикаше: „Ево га! Ево иде! Тај ту напред на бељцу! Evviva! l'Imperatore!“ — пружило је дериште, кад је поглед лепог ока царевог на бело лишце детета пао, као у вељој радости обе голе ручице према јунаку, па је тако јасно повикало своје Evviva! — да је детиња радост кроз све остале гласове до ушију владара допрла и он за час узде притегнуо. За тренутак дигнуо је дериште себи на седло, погледао му је озбиљно у велике црне

очи, које су нетренувши издржале тај поглед, пољубио је мало чело, па је онда дете матери дао, која је немо као кип на путу стајала, и од тешког чуда и свог рођеног мужа превидила, кад је овај на скоро затим уморан и прашан са својом регментом поред жене и детета прошао.

Никоме неће чудно изгледати, да је тај догађај на све очевидце, нарочито на познанике из села, необичан утисак учинио. „То је Пија, што ју је цар пољубио“, говорило се још много година, кад би каквом странцу у Спинети у очи пало лепо витко девојче, које као да је са своје стране са неким особеним држањем, како у хаљинама, тако и у понашању, хтело да покаже, да је некако оплемењено оним доживљајем из детињства. Ма да је била убога, ишла је Пија увек у ципелама и чарапама, 'никад није трпила ни једну прљотину на својој хаљини или на платну, што га је сама ткала, а своје дуге, тешке витице намештала је напред на чело, па су исте изгледале тада као какав дијадем на глави. Другарице ју нису волиле, звале су ју „царица“, што њој није противно било, па су гледале, да ју код момака оговоре, да јој нису све четир даске у глави.

На то оговарање момци нису ни пазили, тим више, што се њиме лепоти девојци неправда чинила. Пија није никог зато презирала, што је на се много држала, па ако је онај пољубац царев за њеним челом чуда починио, то зацело није било ништа друго, до ли сановно премишљање, које је почесто на њу наилазило, где јој се онда чинило, да чује потајне гласове, који јој причаху о дивној будућности, тако да ју је баш иста чудна језа од главе до пете пролазила, као оног тренутка, кад ју је победилац на Маренгу к себи на коња дигао. Она је била доста паметна, а да би тим гласовима својих снова веровати могла, чим је будним оком погледала по својој сиромашној кући, па кад је сасвим сама и за сестру бригу на се узети морала, дођоше јој ти снови све ређе и ређе; па ипак је било само зато, да није хтела у службу ићи, па што је на одело при свем послу особито држала, на то ју је гонила помисао, да ће можда једаред опет какав владар пројездити и на њу око бацити, а тада би се морала застидити, кад не би лепо и чисто одевена била.

Но то, што је силне просиоце одбијала, није било можда зато, што се она надала каквом великашу, него, као што је и попи зарумевивши се признала, баш напротив зато, што је силно и верно љубила најсиромашнијег момка у селу. Био је то неки Мајино, који је, као и она, врло рано родитеље изгубио био, па се, тек као надничар, касније као зидарски момак поштено, али бедно кроз живот провлачити могао. То му није нимало одузимало воље за живот, шта више није на далеко било веселијег, живахнијег момка од њега. А био је и дивота леп, имао је густу кудраву косу, ватрене црне очи, широке груди, а ноге као јелен; уз то је још имао диван јасан глас, па је знао хиљадама риспета и риторнела, што их је на гитари пратио. Једина његова слаба страна, осим великог сиромаштва била је та, да је био сувише ватрене крви, па се тако често завађао, а тада опет ножеви у корицама нису мира имали. Но још је увек прошло на лијо, па што је Мајино старији бивао, тим је све више зауздавао, не разум, него неки понос, његову страст, те је тако он избегавао просте за-

вадиће а свој гњев штедио за веће ствари.

Али и љубав је припомогла, да се дивљак припитомио. Пија је била још швигарица, кад јој је Мајино већ изјавио био, да несме ничија бити, до његова, па у пркос свим сновима о царству, не имаде она ништа против тога. Сиромаштво њеног младог вереника не могаше је заплашити. Она је на себи искусила, да племенито срце и у простим хаљинама куцати може. Кад јој је мати умрла, није хтела, да он к њој долази, нити да икоме о њиховом потајном споразумлењу коју рекне док дотле не дође, да сам за се кућу води, у којој би и за Маргеритину места било. Она ће радо њега чекати, само нек он гледа, да слободан и независан мајстор постане, јер за калфу она неће поћи. Знала је она добро, да је нужно, њега на рад присиљавати, јер да је до њега стало било, он би њу с места за жену узео био, а не би се даље бринуо, како би обоје живили.

(Наставиће се.)

ЛИСТ У КЊИЗИ.

ОД АНАСТАСИЈА ГРИНА.

Седа моја стара мајка
Стару неку књигу има,
А у књизи стародревној
Сув, увео листак скрива.

Сува јој је сад и рука,
Што га некад узабрала.
Еј шта ли јој листак значи,
Кад га често оплакала?

М.

МЕЛА.

КАЛИФОРНИЈСКА ПРИЧА **БРЕТА ХАРТА.**

2.

Пречасни Мак Снељије рекао је да је Мела преврнула срцем, а рудари по мајданима и подровима тумачили су то некако пластичније. Рекоше: Мела је наишла на нову златну жилу. И кад на маленом гробљу ископаше нови гроб, и учитељ о своме трошку даде направити дрвени крстић с простим натписом: онда не заоста ни „застава црвеног брда“. У уводном чланку, посвећеном спомену „једнога од првашњих покретача“, финим тактом спомену писац онај отров што трује племенитије људе, а тихо уздану за свима насладама земаљским и позва да се са „љубазним братом“ укопа и прошлост његова. „Након њега остаје јединица ћерка да га оплаче — тако завршује чланак — „а то је девојче трудом пречаснога господина Мак Снељија сада једна од најузоритијих ученица.“

И одиста је пречасни Мак Снељије направио читав калабалук са покајањем мелиним. Иначе ни пет ни шест већ је баш то јадно дете кривио рад самоубијства очина, а овамо је у недељној школи дирљиво описивао уплив немога гроба и то тако дирљиво, да већину млађаних слушаоца спопаде ужасан страх, а она нежна ружичаста чеда првих породица ударише у грохотан плач, па се баш никако не дадоше тешити.

Дође дуго, сухо лето. По височима планинским дизала се запара из дана у дан у жутосурим облачићима, а кад с вечера пирне тихи поветарац, онда би се спржен црвени пепео осуо над свом околином. Зелена лелујна трава што раним пролећем изниче на гробу смитову, осушила се сасма те ожути и стврдне. И у те дане би се уча шетао недељом по подне по маленом гробљу па би се не један пут зачудио гледајући гроб смитов, како је окићен дивљим цвећем из влажне шуме чамове, (а још чешће би виђао сирове венце на малом чамовом крстићу. Ови венци беху већином плетени слатком миришљавом травом, што је деца радо чувају по долапима школским), а проплетени цветовима дивљега кестена, јоргована и шумске анемоне; кад и кад би приметио уча и тамна плава звонцад клобучца или отровне вучице. Ова чудновата свеза између отровне биљке и знака успомене на покојника, некако боно дирну учитеља.

Шетајући се једнога дана дуго по густом шумовитом брду, у један мах опази Мелу усред шуме. Седила је на неком обаљеном чаму, а сухо грање чамово раширило се над њом као неко маштаво небо. Пуно јој криоце корења и шишарака, а кроз зубе мрмље неку црначку мелодију, што јој остаде у глави још из минула времена. Познала је учитеља из далека, па му начинила места крај себе на престолу своме, и сада му понуди ораја и дивљих јабука сасма достојанствено, а овај у мало што не прсну у смех, да се Мела није онако намрштила.

Уча уграби прилику да је опомене, како је отровна та биљка клобучац са плавим цветом, што је гледа у криоцу њезину, и она му заложи реч своју, да ће се оканути те биљке догод је ученица његова. Задовољио се тиме — јер знаде да се може ослонити на реч њезину — и одмах нестаде у њега онога чудноватог осећаја, што га побуди та биљка.

Од свију породица, што су пристале да приме себи покајану Мелу, изабра уча породицу госпође Морферове. У ове госпође беше оличен бајан и љубазан тип југозападног женскиња и у млађане дане њезине дадоше јој надимак „преријске руже." Како госпођа Морферова беше једна од оних, који одлучно савлађују природу своју, то јој након неколико година мучна труда и пожртвовања најпосле пође за руком, да угуши у себи урођени нагон лакоумљу, па да се подвргне начелима реда, што и она сматраше за најпоглавитији закон под небом. Али, ма како да је изравнала путању своју, децу своју не могаше да одржи свагда у одређеном правцу, те би се не једанпута баш и сама сукобила и сударала са драгим „Цимсом" својим. Урођена али укроћена природа јој изађе у деци изнова на видик: Ликург би за време ручка и вечере чешће јуришао на „креденц", а Аристид би остављао своју обућу на прагу школском, да му се тим лакше пода прилика да трчи и глиба босоног по јендецима и брљама сокачким. И Октавија и Касандра баш не беху узори чистоте. И тако изђикоше ови дивљи огранци као праве неотесане дивље шибљике, у пркос свима напорима прерijске руже, која је већ до бога и сувише подрезивала, дотеривала и китила бујни струк свој. Али јој оста једна изнимка, ћерка Клитемнестра од петнаест лета. И у тој ћерци виде мати оличен свој узор чистоте, уредности и досадне уљудности.

Али та љубазна госпођа Морферова некако уобрази себи, да ће њезина „Клита" бити Мели на радост и на углед. Према томе, кад год би се Мела хрђаво понашала свагда би је опомињала на ћерку њезину а кад би се Мела пока

јаја онда би је упућивала па узор дете да се угледа на њ.

Елем уча се није изненадио баш бог зна како, кад је чуо да ће Клитемнестра доћи њему у школу; очевидно је сматрао то као неку особиту протекцију — да девојче буде у школи његовој узор за Мелу и осталу децу. Клитемнестра беше већ тако рећи читава госпођица. Од матере је наследила све телесне draжи и особине њезине, и под упливом климе црвенога брда поче већ у раном пролећу свом да листа. И отуда би, да сва омладина Смитова Цепа, гледајући у томе девојчету неки редак цвет, поче у априлу да уздише, а у мају већ да се топи, да жуди за њом. Чим би се свршила настава, раздрагана момчадија би посела школу и не један би ревновао с учитељем.

Можда је баш са тога ревновања, што је уча бацио око на другу девојану. И нехотице је приметио, да је Клита у неку руку малко романтична девојка. За време наставе морао би чешће да пази на њу: сваки час би искречила перо па би морао ново да реже, и онда би га молила неким значајним погледом, који ни мало није приличио тој незнатној услузи. Кад и кад док би јој уча писао нешто у пропис, спустила би — наравно случајно — своју облу белу руку на учину, и тада би свагда поруменила и тргла главом, да исправи плаве прамене косе своје.

Не сећам се дали рекох, да учитељ беше млад човек — али све једно; у тој школи, у којој је сада Клита почела да учи, васпитао се он строго, те би као какав млади Шпартанац јуначки подносио дражи обле јој руке и заношљивих ватрених погледа. Можда је и оскудна храна нешто допринела томе. Сад било како му драго, тек он се обично уклањао испред Клито; али кад се госпођица једнога дана вратила у школу по нешто што је заборавила и никако није могла да нађе ту ствар док јој уча није обећао да ће је пратити: онда чујем, да је био веома љубазан и учтив према њој — ваљда поглавито с тога, што је знао да ће се обожатељи клитини љутити и триста чуда починити.

Сјутра, иза те дирљиве сцене, није Мела дошла у школу. Подне — али нема Меле. Запита Клиту, а ова рече, да су заједно пошле од куће, али је јогунаста Мела ударила другим путем. Ни после подне нема Меле. Пред вече походи уча госпођу Мерферову, и њезино материнско срце одиста се веома забринуло. Господин Морфер је по вас дан тражио Мелу, али од Меле ни трага ни гласа. Узеше Аристида, да га преслушају као сукривца; али дете говораше истину, те видеше да је невино. Госпођа Морферова изрече своје мнење, да се дете утопило у каквом јендеку или — а то је тако исто страшно — можда се тако ублатавила, да је ни вода ни сапун опрати не могу.

Уча се тужним срцем врати у школу. Запали свећу и опази писмо на столу. Рукопис беше мелин. Писамце је писала на неком малом листићу из једне бележнице, а да не завири у писмо ни једно проклето око запечатила га је са шест искрханих „облатна“. Уча отвори писмо, рекао би сасма нежно, и прочита ово.

Поштовани Господине!

Док прочитате ово писмо, ја сам већ умакла. Нећу се никада вратити. Никада, н и к а д а, н и к а д а! Моје ђердане можете поклонити Марији Цинингсовој а мој Понос Америке (неку бојадисану литографију с кутије смотака) Салики Флендеровој. Али Клити Морферовој да ни сте ништа дали! Само се усудите! Хоћете да знате шта мислим о њој? То је нека бљутава отужна кревељуша.

За данас доста. И тиме остајем

с особитим поштовањем

Меланија Смитова.

Уча се заронио у дубоке мисли, а месец запловио сјајно иза далеке планине, те обасјао као уску трачицу ону путању, што је већ отврдла под ножицама школске дечице. Поцепа писамце на сто комада и проспе га по друму; смирио се већ и већ је нешто смислио.

(Наставиће се.)

МАН'ТЕ СЕ...

И Србин на час клону
 Ђуниски зби се пад . . .
Цере се, кликћу, сикћу
 Пакосна чивучад.

Ман'те се, Јуде, ман'те,
 Ћорава посла тог —
Та кад је ускрс био
 Без петка великог?!

Ј. Јодић.

О ТРИХИНАМА.

НАПИСАО МИЛАН В. ЈОВАНОВИЋ.

(Наставак.)

Но може се код неких животиња и полно и неполно размножавање спојити у једно, тако, да се једна генерација животиња расплођава на полни а друга следећа генерација истих животиња на неполни начин. Тада пород, који је полним разплођењем од својих родитеља постао, не бива или ни у колико или врло мало сличан својим родитељима, и сам се размножава даље неполним начином. И овај тек други пород бива сличан својим дедовима и множи се полним начином. Но може и он сличан не бити. и може се сличност порађати тек у трећем или четвртом покољењу. То спојење са неполним начином разплођавања у животињству зове се промена или наизменичност генерација или метагенеза. Пород, који је полним начином од својих родитеља постао а сам се даље на неполан начин множи, и који се тако рећи као ларва полне генерације сматра, зове се амна.

Такав је начин развића већином код црви, који већи део паразита наших сачињавају, и кад то знамо. лакше ћемо растумачити појаве, које у животу њиховом виђамо. Но паразитски црви у генерацијама својим, морају и на разним местима у организму истих живети. Глисте н. пр. као једно поколење, које се на полни начин множи, живе увек у цревима животиња, а њихов пород, амне, одмах по порађају своме оставе то место и излазе на поље, или се разилазе по осталим деловима тела у виду сасвим других животиња, и развијају се у праве глисте тек онда, кад у желудац друге какве животиње доспу. Овоме им припомогне желудачни сок животиње, у коју допру. Све дакле, и црви у мозгу животиња, који им као код оваца вртоглавост узрокују, и метиљи у јетрама и плућима осталих животиња и т. д. нису ништа друго, но један стадијум развоја глиста, које у утроби животиња налазимо.

Међу зглавкарима, од којих такође многи паразитски живе, има животиња, нарочито инсеката, на којима та промена, која се код црви на генерацијама врши, врши у току развића једне једите индивидуе. Индивидуа при своме развићу пролази разне стадије, и то се зове метаморфоза.

Пошто смо претходно споменули све, што нам је нужно било за разумевање онога о чему смо изабрали у овоме чланку да прозборимо, прелазимо на саму ствар.

Међу паразитима, који се у организму неких виших животиња а и човека виђају, јесу и трихине. То су животиње из реда црви, што се зову Нематоде. Но пре свега, у колико је могуће краће, ваља да се упознамо у опште са црвима.

Кад најпростији распоређај начинимо, онда у главноме налазимо црви од две руке, таквих, којима је већи део тела више-мање обао, и таквих којима је тело плосњато. Пљоснати црви сви су паразити осим турбеларија, које у води или на влажним местима живе. У пљоснате црве долазе глисте и метиљи. Од глиста свакоме је позната она, што се зове пантљика, Taenia solium, која се састоји из небројено много чланака на једном крају ширих а на другом све ужих. На тањем крају налази се глава. Ти чланови нису ништа друго но поједине животиње, које међу собом у свези стоје, и сваки садржи у себи савршено развијене органе за оплођавање. На глави глисте налазе се дуже и краће кукице, којима се она за утробу припија. Сви чланци могу отпасти и напоље изићи, само ако глава не изиђе, на њој ће се лако низ чланова других начинити. Кад се какав чланак отргне, покреће се брзо, и излази с нечистотом на поље. Амне живе у осталом телу ван утробе, а поједе ли се некувано месо са таквим зародцима, развију се у утроби глисте. Друга једна глиста, што се зове Taenia coenurus, живи као амна у мозгу оваца, и притиском узрокује болест „вртоглавост“. У једном мехуру зачедном види се гомила, некад и до 500. главица аманских. Као развијена глиста живи у утроби паса, нарочито овчарских и има преко 200. чланака. Чланци препуњени јајима, излазе из тела заједно с нечистотом, и распадају се, а сићушна јаја разноси ветар и киша по пољима, одакле уз траву и она у тело овчије допру. С тога не би требало да се пси овчарски мозгом вртоглавих оваца хране, нити дасе пас, у коме таких глиста има, код стада трпи. (Наставиће се)

Л И С Т А К.

ШАЛА и ЗАБАВА.

У ХЕРНАЛЗУ.

Лакрдија из ђачког живота у Бечу.

I.

Прилично је давно било, има томе већ много година и за чудо, оне епизоде без главе и репа, без смисла и намере — како су саме наишле — тако ми живе у памети, да би чисто рекао, е, јуче се десиле.

Бијасмо нас шесторо, весели, доброћудни момци. Ако се цео дан виделп нисмо, у вече код Елтерлајна у Херналзу нашли смо се и без договора, јер смо тамо разапели перманентан шатор наш.

Но ваља да нас прикажем поштованој публици: 1. Андреја, бркајлија понајвише је ћутао и никад се куцао није; 2. Аско, волео се шалити, да не кажем лагати и уживао је, кад му је ко веровао, 3. Ђупа, плав, дебео као фалшаф, био је . . . . . љута кавгаџија, иначе весељак. 4. Мали, без бркова, волео је кеца, на седмице је имао идиосинкразију, ван ако су биле у друштву. 5. Мица, имао је повелики нос — има га још и сад — и нерадо је рано легао. 6. Тата, са дугачком плавом брадом, бетенисао је жижак и волео је да има испушен „шницл“. Још кад се додада, да су сви били одани ученици прадеде

Ескулапа, онда их публика већ са свим зна.

Лето је било. Код Елтерлајна се нешто спрема, келнери турају и намештају столове, у виљушке заглављују хартијице, на којима је написано било име оног друштво, које ће сести за овај ил' за онај сто. На нашем столу у ћошку једном беше написано: „Die Herrn Docters.“

И заиста, било је нешто у плану, јер „Еделвајс“, весељачко друштво, даје забаву. Да ми при таквој слави нисмо смели фалити, то се и по себи разуме; особито се томе радовао Мали без бркова и т. д.

— „Оћемол' се обући у црно?“ запита Аско шаљивчина.

— Ја их немам,“ примети Ђупа дебељко.

— „Боме ни ја,“ дода Тата брадоња.

— „Е онда ћемо као што смо, јер и код мене имају апсенцију“, доврши Мица носоња.

А Андреја — — ћуталица.

У седам сати ми већ заузесмо места наша, само фали још Мали без бркова . . . ево га, ал — у црним хаљинама. Десет очију се разрогаче и гледаху на Малог без бркова, ал овај се само подмукло смешио и по обичају свом бацао је ватрене погледе на лепојке и већ комбиновао, коју ће да усрећи.

Враг би га знао, како је дошао до тих црних хаљина! Биле су сасвим нове.

— „Него браћо“, поче Аско шаљивчина, „што сам видео данас цурче. ух.. већ не знам да вам кажем, како је лепо.“

— „Ево неко друштво“, примети Тата брадоња, „да неће бити у њему оно твоје цурче?“

— „Зацело, ено га,“ рече брзо Аско лажа.

Породица једна од пет особа приближује се, тражи места, а места нигде нема.

— „Ја се боме нећу ни маћи“, прогунђа Андреја бркајлија.

— „Зашт' да им не уступимо мало места“, дода Мали без бркова.

— „Истина много их је, ал су међ њима и две девојчице, па не би згорег било,“ примети Тата брадоња.

Гласамо. Три гласа за, три против.

Вучемо ћибре, испадне — за.

Глава ове породице је мало глупаво около себе гледала, Аско шаљивчина нуди места, глава грозничаво брзо прима и одахне. Ми се мало сћућуримо а цело се друштво посади.

До Аска шаљивчине седе врло лепа плавојка, из очију јој вирила доброћуд: до Малог без бркова такође плавојка, млада и невина, бар по изгледу. Ђупи дебељку паде глава у тал, Мица носоња. који је већ онда показивао педагошке наклоности, посади деранчића малог од једно десет година уза се, а бака, по свој прилици мати ове менажерије, узме Андреју ћуталицу на миндрос и грациозно се спусти на столицу, коју је услужни Мали без бркова од некуд донео. Андреја ћуталица, кад примети, до каквог је комшилука дошао, пружа Мици носоњи чашу да се куца, а то је важан знак.

Келнер свима донесе пива и разговор је почео живо да тече; Ђупа се куца са главом, а ова му густира „лагер“, она двојица говоре и шапућу са цурама, Мица нуди деранчића да пије, овај неће па после сам нуди Мицу носоњу. Бака смерно покушава да се упусти с Андрејом ћуталицом у разговор, ал овај армуција не да се ни осолити, већ само ћути, глади брке и празни чаше — једино овог последњег посла ради отварао је уста.

Започне се свирка. Галантоми, Аско шаљивчина и Мали без бркова узму наравно сваки своју дулчинеју, па хајд међ играче. Бака нешто спомиње. Андреја се куца; тако се опстовало сваке игре, ал Андреја — каменита стена. Међу

тим је глава пила као да се најмила те се тако разгрејала да хоће да игра. Бака употреби ту прилику, шчепа сироту главу за руку и одвуче је у салу, где су се баш намештали за четворку.

Ми петоро с деранчићем заједно, гледасмо са стола нашег на дивно позорје, које нам се пред очима отвара.

При другој фигури нешто мало забуне — зацело је глава; при четвртој гунгула, ларма; при шестој лети наша глава из реда. Ми за столом се смејемо, да су нам сузе низ образе цуриле. Бака долети расплетени курјуци, који се као подужи мишији репови испод капе њене дрмкали и паде сиротом Андреји ћуталици на крило. Овај скочи као бесомучан и да ђупа дебељко није баку прихватио, имали би ваљда још дивније позорје. (Наставиће се.)

ПАРАГРАФ.

Судија. Ваша молба не помаже ништа. Не осуђујем вас ја, него — параграф.

Девојка. (плачући). Тако увек све баца један на другог! Па реците ми бар где т а ј седи, да к њему одем.

ИЗ „ОЧЕНАША.“

Млоге жене кад читају „оче наш,“ место да кажу: „да будет воља твоја“ чешће погреше те веле: „да будет воља м о ј а.“

ДУГАЧКО ЈЕВАНЂЕЉЕ.

Свештеник неки, пошто је ишчитао јеванђеље о Самарићанци, које је подуже трајало, обрати се својим слушаоцима са овим речма: „Благочастиви христијани, не чудите се, што је ово јеванђеље тако дугачко, ј е р г а ж е н а г о в о р и.“

П.

РЕДКО РОДОЉУБЉЕ.

Неки беседник рекао је једном: „За отаџбину господо, мора сваки прави грађанин све жртвовати. Ви знате да сам ја сирома, те да немам тако рећи ништа, што бих могао дати. Па опет сутра одмах, кад би од мене захтевали, да што ми је најдражије, моју жену, жртвујем ј а б и х т о д р а г е в о љ е и в е с е л и м с р ц е м у ч и н и о.“ П.

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИМА, Бр. 7.

Ова 34 слога дају 14 речи, којих почетна слова дају име једног знаменитог војсковође и владара, а крајња имена двају места, од којих је код једног победно, а код другог побеђен.

А, ам, вак, ван, ве, ви, вра, дар, е, е, е, зи, и, и, је, кон, ла, лен, ли, нак, не, но, пе, о, п, пал, по, ри, рис, рос, сос, спа, хан, цу.

1. Острво у Архипелагу. 2. Старозаветни патријарх. 3. Река у Италији. 4. Драги камен. 5. Римски историк. 6. Варош у Тифлису. 7. Мисирски бог. 8. Мушко име. 9. Јужноамериканска држава. 10. Бог љубави. 11. Естетичко својство. 12. Формација воде зими. 13. Тица грабљивица. 14. Варош у Персији.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ Бр. 6.

(в. бр. 29. „Јавора“).

1. **Марис**
2. **Абердар**
3. **Трнокоп**
4. **Иконостас**
5. **Цврчак**
6. **Анђелија.**

Матица-Српска

Решили: Госпођице Терезија С. Толмач у Врањеву; Софија Мишићка, Софија и Даринка Радосављевићеве и Марија Петровићева у Ст. Шови; Јованка Милићевић у Бечу; г. Спасоје Дедић учитељ у Даљу: Анк. Јов. у Прагу; г. Света Војновић у Вршцу; Стева Здјелар учит. у Плашком; К. М. Миловановић у ст. Врбасу; Јелена у Н. Саду; Данило Недељковић и Иса Личанин гимн. у Н. Саду; гђца Мара пл. Золди у Руми; Ђуро Гојковић учит. у Суботици; Г. В. Вујић у Београду: Ешкулап у Сиску; гђце Даница Римски у Араду, Јеца Муачевић у Осеку; Софија Клее, Корнелија Стојшићева, Марија Јовановићева, Софија Петровићева, Олга Емануел. Лазар., Ј. Е. Дем. Чок. Пирра, Павлина Петровићева, Марија Гавриловићева, Софија Крстићева, Тинка Јовановићева, Олга Поповићева Пеци из Вел. Бечкерека; г. г. Теофан Рашковић, Емил Поповић, Сава Клее, Бранко Јовановић из Вел. Бечкерека; гђце Марија Никифоровићева, Лепосава Поповићева и Катинка Адамовићева из В. Бечкерека; Петар Дамјановић, Милан Миковић и Лука К. Стефановић у Н. Саду; гђца Марија Нићина у ст. Бечеју; Тоша Звонарев у Даљу; Г. М. К. трг. помо-

ћник у Н. Саду; Милорад Шимић у Земуну; Радован Малушевић учит. у Карловци; Јов. П. Зељковић гимн. у Карловцима; гђце Анка Рудићева и Јелица Саванова у Н. Саду; М. Каракашевић и Васа Максимовић у Сомбору; Иван Косировић гимн., Душан Хорват ученик, Ћира Ђ. Поповић трг. помоћник, Милутин Татић, Мих. Лукачек у Н. Саду; Јово М. Жлакић у Свилајинцу; гђца Анка Димитријевићева у Делиблату А. Јојкић у Н. Саду; Пера Натошевић трг. помоћник у Сланкамену; О. Белеслији у Суботици, Мица у Н. Саду.

БЕЛЕШКЕ.

(Новак Милошев), кнежев телохранитељ у Црној гори, који се одликовао као један од најбољих јунака црногорских, наиме у крвавом боју на Фундини (2. августа 1876), где је 16 Турака посекао, добио је од браће Руса почасни јатаган. Јатаган је скован од најјачега гвожђа, са дршком од чиста и позлаћена сребра и скупоцене кости. На крилима дршка озго стоје грбови руски и црногорски, а са стране натпис: „Храброму Новаку Милошеву от Руских за 2. августа 1876, въ сраженіи при Кучах". Низа сам нож има руски и српски натпис: „Кој' се бије, сијечем га, а кој' падне остављам га". Корице су плавом кадифом обложене и златним гривнама оковане. По корицама има 58 комада драгога камења. Уз то је добио и почасну диплому са 84 потписа.

(Стеван Петаковић), правник, преводилац турскога „Корана" на српски језик, умр'о је 20. јула о. г. у манастиру Јаску после дугог и тешког боловања.

СИТНИЦЕ.

(Турска мудрост из прошлог века.) Кад је у јесен године 1792. у Француској република проглашена, нису — као што се онда причало — турске дипломате никако могле да разуму, шта је управ та „република". Најзад, држећи да је то име ново-проглашеног владаоца француског, закључе да признају Француској „републику" али под условом „да се „република" из основних узрока никада не сме оженити аустријском принцезом". П.

(Дима о богаштини и сиротињи). Приликом последњега раздавања награда за врлину у француској академији допаде младом Димау познатом писцу француском, та почаст у део, да поднесе извештај о делењу награда за врлину. Том приликом држао је мајсторску беседу о богаташима и сиромасима и истакао је то питање: „од куда је то да сиромаси завиде богаташима на богатству а богатство не може да усрећи богаташе?" И Дима је нашао одговора да реши ту загонетку, која се из дана у дан показује у обичном животу. Размишљајући дошао је до овога веома простог резултата:

„Имање, на коме сиромаси завиде богаташима, не усрећи оне који имају то имање; јер они, који имају имања, не употребљују то имање довољане на то, да усреће оне који немају имања." — То је веома прости — јасан одговор, који нетреба коментара. Препоручује се богаташима да своје среће ради приме то к срцу. —ан—

НОВЕ КЊИГЕ.

Накладом књижаре браће Јовановића у Панчеву и у њиховој штампарији изишле су ове књиге:

Практичан поступак при настави у рачуну за први разред срп. нар. школе, израдио Светозар Милетић, земунски учитељ. Панчево 1877. Цена 45 новч. — Ово је дело прегледао стручњак г. Н. Ђ. Вукићевић, управитељ препарандије сомборске, и пронашао, да је сходно рационалном и најновијем методу, који се у сомборској препарандији предаје, да је ваљано писано и достојно да се награди и штампа. Онда је честита општина земунска издала писцу награду од 50 ф. а. вр.

Спомоћна књига за разјашњавање црквеног појања, написао Н. Ђ. Вукићевић. (Друго поправљено издање). У Панчеву 1877. Цена 45 новч. — Ову је књигу школски савет за школску прогласио.

У штампарији Арсе Пајевића у Н. Саду изашао је: **Програм српске православне велике гимназије карловачке** за школску годину 1877. година XXV. Књига XVIII Н Сад 1877. — На првоме је месту чланак проф. Ј. Живановића „Како би се имале писати словнице за гимназије"; за тим животопис Андрије Волнога, некадањег управитеља карловачке гимназије (✝ 1827) написао управитељ Стеван Лазић. — Ученика је било уписаних 183. Испит зрелости положише њих 11.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 32. У НОВОМЕ САДУ 7. АВГУСТА. 1877

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

АЛМАНЗОР.

ХАЈНЕ.

1.

У Кордове сјајном храму
Стоје ступа тисућ-триста,
Тисућ-триста цин-ступова,
На њима се кубе блиста.

По зидови и кубету,
По ступови нанизани —
Алкорана збори мудри
Арапски су написани.

У Алаха славу негда
Храм су овај сазидали
Краљи црни, но с' промену
У времена мрачних вали.

Са мунаре, где је оџа
Позивао на клањање,
Сад хришћанских звона бруји
Меланхолично мумлање.

Са степена, где се чула
Пророкових речи клика —
Сад досадне летурђије
Тих ћелавих свећеника.

И то вам је вика, вијуг
У шарених тих луткова,
Стоји крика, дим, звонцање
И махнити сјај жижкова.

У Кордове сјајном храму,
Стао Алманзор Бен-Абдула,
Па ступове мирно гледа,
С усана му с' речца чула:

„О ступови силни, јаки,
Доживесте грдну бруку —
Алахове славе урес,
Слуге мрзком хришћанлуку!

Прилагодисте се добу,
Те сносите терет немо,
А слабији ми то онда
Јоште лакше сад можемо.“

Ведрим лицем Алманзоре
И главу је погн'о саму,
Над шареном крсјоницом
У Кордове сјајном храму.

2.

Тад из храма брзо оде,
Јури хата дивља, врана,
Ветром му је влажна коса
И челенка завитлана.

Јури друмом Алколеје
Где но цвета бадем бео;
Дужом бујна Кадалк'вира
Наранџин се мирис свео.

ћник у Н. Саду; Милорад Шимић у Земуну; Радован Малушевић учит. у Карловци; Јов. П. Зељковић гимн. у Карловцима; гђце Анка Рудићева и Јелица Саванова у Н. Саду; М. Каракашевић и Васа Максимовић у Сомбору; Иван Косировић гимн., Душан Хорват ученик, Ђира Ђ. Поповић трг. помоћник, Милутин Татић, Мих. Лукачек у Н. Саду; Јово М. Жлакић у Свилајницу: гђца Анка Димитријевићева у Делиблату А. Јојкић у Н. Саду; Пера Натошевић трг. помоћник у Сланкамену; О. Белесљији у Суботици, Мица у Н. Саду.

БЕЛЕШКЕ.

(Новак Милошев), кнежев телохранитељ у Црној гори, који се одликовао као један од најбољих јунака црногорских, наиме у крвавом боју на Фундини (2. августа 1876), где је 16 Турака посекао, добио је од браће Руса почасни јатаган. Јатаган је скован од најјачега гвожђа, са дршком од чиста и позлаћена сребра и скупоцене кости. На крилима дршка озго стоје грбови руски и црногорски, а са стране натпис: „Храброму Новаку Милошеву от Руских за 2. августа 1876, въ сраженіи при Кучах“. Низа сам нож има руски и српски натпис: „Кој’ се бије, сијечем га, а кој’ падне остављам га“. Корице су плавом кадифом обложене и златним гривнама оковане. По корицама има 58 комада драгога камења. Уз то је добио и почасну диплому са 84 потписа.

(Стеван Петаковић), правник, преводилац турскога „Корана“ на српски језик, умр’о је 20. јула о. г. у манастиру Јаску после дугог и тешког боловања.

СИТНИЦЕ.

(Турска мудрост из прошлог века.) Кад је у јесен године 1792. у Француској република проглашена, нису — као што се онда причало — турске дипломате никако могле да разуму, шта је управ та „република“. Најзад, држећи да је то име ново-проглашеног владаоца француског, закључе да признају Француској „републику“ али под условом „да се „република“ из основних узрока никада не сме оженити аустријском принцезом“. П.

(Дима о богаштини и сиротињи). Приликом последњега раздавања награда за врлину у француској академији допаде младом Димау познатом писцу француском, та почаст у део, да поднесе извештај о делењу награда за врлину. Том приликом држао је мајсторску беседу о богаташима и сиромасима и истакао је то питање: „од куда је то да сиромаси завиде богаташима на богатству а богатство не може да усрећи богаташе?“ И Дима је нашао одговора да реши ту загонетку, која се из дана у дан показује у обичном животу. Размишљајући дошао је до овога веома простог резултата:

„Имање, на коме сиромаси завиде богаташима, не усрећи оне који имају то имање; јер они, који имају имања, не употребљују то имање довољане на то, да усреће оне који немају имања.“ — То је веома прости — јасан одговор, који нетреба коментара. Препоручује се богаташима да своје среће ради приме то к срцу. —ан—

НОВЕ КЊИГЕ.

Накладом књижаре браће Јовановића у Панчеву и у њиховој штампарији изишле су ове књиге:

Практичан поступак при настави у рачуну за први разред срп. нар. школе, израдио Светозар Милетић, земунски учитељ. Панчево 1877. Цена 45 новч. — Ово је дело прегледао стручњак г. Н. Ђ. Вукићевић, управитељ препарандије сомборске, и пронашао, да је сходно рационалном и најновијем методу, који се у сомборској препарандији предаје, да је ваљано писано и достојно да се награди и штампа. Онда је честита општина земунска издала писцу награду од 50 ф. а. вр.

Спомоћна књига за разјашњавање црквеног појања, написао Н. Ђ. Вукићевић. (Друго поправљено издање). У Панчеву 1877. Цена 45 новч. — Ову је књигу школски савет за школску прогласио.

У штампарији Арсе Пајевића у Н. Саду изашао је: **Програм српске православне велике гимназије карловачке** за школску годину 1877. година XXV. Књига XVIII Н Сад 1877. — На првоме је месту чланак проф. Ј. Живановића „Како би се имало писати словнице за гимназије“; за тим животопис Андрије Волнога, некадањег управитеља карловачке гимназије († 1827) написао управитељ Стеван Лазић. — Ученика је било уписаних 183. Испит зрелости положише њих 11.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 32. У НОВОМЕ САДУ 7. АВГУСТА. 1877

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

АЛМАНЗОР.

ХАЈНЕ.

1.

У Кордове сјајном храму
Стоје ступа тисућ-триста,
Тисућ-триста џин-ступова,
На њима се кубе блиста.

По зидови и кубету,
По ступови нанизани —
Алкорана збори мудри
Арапски су написани.

У Алаха славу негда
Храм су овај сазидали
Краљи црни, но с' промену
У времена мрачних вали.

Са мунаре, где је оџа
Позивао на клањање,
Сад хришћанских звона бруји
Меланхолично мумлање.

Са степена, где се чула
Пророкових речи клика —
Сад досадне летурђије
Тих ћелавих свећеника.

И то вам је вика, вијуг
У шарених тих луткова,
Стоји крика, дим, звонцање
И махнити сјај жижкова.

У Кордове сјајном храму,
Стао Алманзор Бен-Абдула,
Па ступове мирно гледа,
С усана му с' речца чула:

„О ступови силни, јаки,
Доживесте грдну бруку —
Алахове славе урес,
Слуге мрзком хришћанлуку!

Прилагодисте се добу,
Те сносите терет немо,
А слабији ми то онда
Јоште лакше сад можемо.“

Ведрим лицем Алманзоре
И главу је погн'о саму,
Над шареном крсјоницом
У Кордове сјајном храму.

2.

Тад из храма брзо оде,
Јури хата дивља, врана,
Ветром му је влажна коса
И челенка завитлана.

Јури друмом Алколеје
Где но цвета бадем бео;
Дужом бујна Кадалк'вира
Наранџин се мирис свео.

Туд прелеће вес'о витез,
Свира, пева, раје снева
Пој птичица, лаки вали —
Весело му све отпева.

А у двору, Алколеји,
Живе Клара од Алваре;
У Навари војшти бабо
Не гали јој нико жаре.

Алманзоре из далека
Чује песму, свирку лаку,
Види светлост силних свећа
Кроз шумарак у сумраку.

И у двору, Алколеји,
Дванаест мома игра горе
С дванаест дивних витезова —
Ал најлепше Алманзоре!

Та крилат је у весељу,
Сву дворану лак прелеће —
Да поласка свакој цури
Пропустити нигда не ће.

Изабели руке беле
Љубне брзо, даље скочи,
Па се пусти до Елвире,
Весело јој гледа очи.

Смешећ пита Леонору,
Како јој се данас свиди —
Показује крсте златне
С огртача, да му види.

Уверава сваку цуру,
У срцу је носи, рече:
„И тако ми мог хришћанства!“
Триест пута оно вече.

3.

У двору, у Алколеји
Умукла је, врева веће.
Нит витеза нити мома
Погашене свуд су свеће.

Дона Клара и Алманзор
У дворани сами седе,
Сјај кандила једног само
Шири своје зраке бледе.

На столици седи дона,
Крај ногу јој млад витеже
На колена младој цури
Алманзоре главу слеже.

А из мале, златне боце,
Прели прамак црне косе
Алманзору лепа мома,
А уздах му отрг'о се.

Алманзора косу црну
Љуби цура нежно, врело,
Брижљива је, замишљена,
А њему се мути чело.

Алманзора косу црну
Росише јој сузе бујне,
Брижљива је, замишљена,
Њему дрхте усне рујне.

Јер он снева: к'о да стоји,
Где је погн'о главу саму,
К'о да чује мрачне гласе
У Кордове сјајном храму.

Чује витез цин-ступове,
Како шапте пуни беса,
Не ће више да подлежу
Веће дрхте од потреса.

Већ се ломе, прсну кубе . .
Силним падом страшно звече,
Мори народ, свећенике,
А хришћански бози јече.

Јован Симеоновић Чокић.

САВА МРКАЉ.

БИОГРАФСКО — КЊИЖЕВНА СЛИКА.

Од Ђорђа Рајковића.

(Свршетак.)

Мркаљ је дакле први био, који је свратио пажњу на фонетичко писмо, Вук је то писмо приватио и допунио, те сад имамо правопис, за који нам завиди Европа. Какви кривописа нисмо већ имали пре тога! „Сербская новина„ (Беч, 1792) има „вармедья“ (вармеђа), „упокойо“ (упокојио). А митрополит Стратимировић у својим стиховима „Любосава и Радованъ“ (Будим, 1800) пише „суд'ѣно (суђено), „кт'ѣрку“ (кћерку) „стет'ы“ (стећи) итд. Павао Атанацковић и после Мркаља и Вука, наиме г. 1818 (поредн „Слово надгробно благонадеждномъ юноши Васілію Стоячко“) има „ѣстество“, „заѣдно“, „ѣцамо“; а опет Самуило Илић у давидовићевим новинама (1821) „деца“ (дјеца), „лепо“ (л'јепо) „найманє“ (најмање). И по томе како је коме звекнуло у памет, онако је и писао, не обзирући се на то што његов начин писања гребе очи читаоцу. Само нека се не испушта „дебело“ и „танко“ ма све друго ишло наопако; јер књига без јерова, беше тада — као што Вук вели — говече без рогова!.. Велика је то идеја од Мркаља била, велика је то добит данас, да нам свако дете зна одма правопис, чим позна слова. Немци су н. пр. по стотину пута, што се тиче писма, наткрилили Французе и Енглезе, па им још писмо ни толико није просто, колико латинско (с којим се опет чине одвећ многе пробе), а камо ли да је тако провидљиво, тако једноставно и у сваку руку поуздано, као наше српско. Ту сваки видљиви знак потпунце одговара чујноме гласу. [1])

У својој књижици (стр. 8, 9 и 10) вели Мркаљ, да су слова е є ѣ; з ꙁ; о ѡ; ȣ у; и і ы ѵ: ѩ ѧ заменљива, тврдећи: „Эднако бо се чита: езд и ѣзд; злоба и злѡба; рука и рȣка: Милан, Мілан, Мылан и Мѵлан; ѩвор, ѧвор. Но и то по неиспраноме само, свеобштем почти, нашем писмена изговору. Иначе све горнѣ замѣнлъивости не стое. Тако веть, на примѣр, ери (ы) ние замѣнлъиво ижем (и) ери бо не као **и**, но или као ьи, или као Магьарско ӥ сматрати валя. Будуштн наш Аделунг, Господин Соларить, не гледаютьи што Г. Дурить, и данас код неки Славенски народа заостало, друго доказуе, свагда се держи первога. Он н. п. **ньика** nyiva, чрез ы (овако: **ныка**) пише; кое, по души, ако само на данашньи писмена ери облик (ы) соизвольимо, толико ест, колико и предобро. „То є у прав као да ми славянске либо Церковне кньиге читати не знамо!“ — Чуда! пак и не знамо равно као ни Єврен Єврейске, ни Греци Греческе. Позната су разна кньига Єлински чи-

[1]) Било је туђинаца, који нам г. 1811 желише латиницу натурити. Копитар поменуте године пише Мушицкоме: „Ich weiss nicht, welcher Deutschmichel oder Magyar sich in unsern Annalen an eine Ihrer Oden gemacht hat, und sogar von der Uebersetzung derselben ergriffen wurde! Nur tadelt er das cyrillische Alfabet, und meint, Sie hätten nicht so pedantisch seyn sollen und das lateinische gebrauchen! *Ηηπιε*! als sey das lateinische Alfabet gleich so zu brauchen! Ich habe aber bereits in das Intelligenzblatt dagegen was gegeben.“

*

таня. Показую Наученици заисто, да Греци предака свои сочинке читати не знаду. А ми! ученици Гречески! толико имаютьи загонетни писмена, да не заборавимо читати Славянски? — Да видимо. Ми знамо што Нѣмцима ньихово писме u значи. Ово Греци чрез υ написую. Ми смо єдан пут υ на ο (омикроново) чело горе метнули и добили ȣ. Други пут, дали смо υ ножицу єдну, и оно исто ου преобразилосе ест у оу. Третьи крат загладилисмо υ код оу, и получили у. Свега дакле скупа три єдинозначашта, замѣнльива писмена u. Кое ако є тако, нека ми се каже: єли ми Славянски читати знамо, кад почти сви у псалму осмом изо-уст, на мѣсто изуст поємо? — Писме і нама не само і, но и j Нѣмачко значи. Колико нас є, кои се тога опоминѣмо, кад н. п. **вечерній** али **писаніє** произносимо? — Не би ли то читати валяло: vecsernji, piszanje? Єр тапко (ь) нне писме, но само знак умегчательни: добро ли дакле знамо: **вь, кь, жь, рь, сь** и подобна, када се прислуче, изговарати? — Іа сумням. — Но доста вопроса, ми смо изван ограде зашли.“

Мркаљ нам је, као што смо видили, обећао и језикопротрес, али тај никад не угледа света. Је ли га иза себе у рукопису оставио, није ми познато. Кад би ова моја слика могла допринети, да се мркаљева посмрчад својски потраже! Да је било среће, те да је Мркаљ даље радио као што је почео, да је од г. 1810 једнако писао и књиге издавао, могао је бити први српски филолог. Већ по искрицама, које је у своме „азбукопротресу“ о речма и о језику просуо, види се да се Мркаљ могао разгорети до читаве језиковне метафизике, — види се да је имао сукије за састав граматике, као што ју је Копитар желио, упирући прстом на Добровског. Крила нашега Вука нису за оно доба толико домашала. Он у предговору к својој „Писменици“ вели читаоцу: „Іа теби іошт у напредак кажем, да нетражиш овде они танки и дубоки правила іезика, с коіима іе Г. Аделунг код Ньемаца, и Г. Добровски код Бохемаца, и код свиіу славенски народа, безсмертну славу задобио. Ова іе моіа Писменица само іедан перви опит, у коіему сам се іа потрудио, по силама знанья мога, само нека правила о скланьанью имена и міестоименніа и о спрезанью глагола, у іедно ставити, и со тим, ако не внутренье вештество, а оно барем вид Сербске Писменице предложити!“

Видили смо мркаљев славенски језик у молбеници му на конзисторију. Што је он оно држао за славенски, то је била мана онога времена, која се и за Мушицкога, Хранислава и ост. лепила. Залуду је Востоков (1822) доказивао да је данашњи славенски језик дотеран на руски калуп, да су га у неку руку измислили „затѣйливіи грамматицы,“ — то никако не тедоше признати наши писци, који су „славенствовали.“ У једном писму (1821) вели Копитар Мушицкоме: „Slovenica dialectus hodiernorum librorum est plane barbara = nulla, ficta, stulta, ridicula,“ а Мушицки не уме друго да му на то одговори, него: „Multum dicis! bellum moves contra omnes sacerdotes et monachos duarum Ecclesiarum, russicae et serbicae. Vae tibi! Не боите л' се наше клетве?“ На Бога, Мркаљ не само да није узимао у обрану славенски језик него није ни одобравао, да се за народ српски уопште пише

славенски. Он вели у своме азбукопротресу (стр. 2.), да је „найветьа возможна разумителност перви конац и начало у єдном єзику. Кой ово не заметье начало, тай се народнѣг или части народа, медьу койом живи, за кою говори али пише, єзика держи. Онай, кои н. п. за народ Сербски, Латински, или, што почти све єдно єст, тако зовомо Славянски говори или пише, очевидно перво єзика начало гази; он мисли свое тако не сообштава, како надлежи: єр или не, или чисто мало разумѣвасе.“ Дуго је стењао српски језик у оковима поповштине, која је славенски у цркви служила, славенски све књиге и исправе писала. Српска су деца у основним школама имала све књиге на словенском језику — на матерњем ни клете. А ипак је сваком народу најмилији свој језик; он му је само леп, он му се уву најслађе одзивље. Где се народу силом или иначе каквом лукавштином одузме његов језик, ту ће за мало нестати и народности, јер народ, који другим некаквим, а не матерњим језиком мисли и говори, метнуо је сам себи нож под грло. Добро је то увидио Мркаљ, иштући да се за Србе пише само српски. [1])

Мркаљ је био па преминуо. Гладовао је, пропао је, заборављен је — па крај! Која историја књижевности, који славенски конверзациони речник спомиње Мркаља? Залуду тражисмо његово име у чешком „Научном словнику.“ Био је одважан борац у првоме реду, а тек љута невоља беше му награда за борбу. Не његовом пепелу — његовом генију кајући се дајте грану ловорике.

Оволико му спомена од мене — док се не нађе вештији молер, да нам молује Саву Мркаља.

ИСПОВЕСТ
РОБЕРТА ХАМЕРЛИНГА.

Најбољу књигу нисам
Напис'о никад своју,
Најлепшу нисам никад
Испев'о песму моју.

Пољупцем врелим својим
Љубио нисам никад,
Најпоноснији завет
Још не испуних до сад.

Духовнику ћу само
На смртном часу своме
Поверит', шта ми лежи
На срцу јађаноме.

Бог ће ми простит' грехе,
Што их сагреших до сад;
Ал што пропустих згрешит',
Искајат' не ћу никад.

Превео Ј. М.

[1]) Било ји је и такови, који су нам јавно наметали мађарски језик. Копитар пише 1811 Мушицкоме: „Herr v. Engel (онај исти' који је на немачки преводио Ранћа), mit dem ich oft freundschaftlich disputire, sagt in der Recension der Vaterländischen Blätter (irgendwo in den Annalen) bei Gelegenheit meiner Addresse an den Archenholz etc., dass man erstens die Nichtunirten nicht sekkiren soll (wozu ich von Herzen und mit Ueberzeugung Amen sage, um so mehr

ЦАРИЦА У СПИНЕТИ.

ПРИПОВЕТКА СА СЕЛА.

Написао Павле Хајзе.

(Наставак.)

Одкако је она, да би сумњу, да је понош.ънва, са себе бацила, господину попи исповедила, како с Мајином стоји, па како се то даље дознало — дабогме да се томе сваки чудио — мислио је Мајино, да нетреба више, да се Пије клони, него је сваког свеца а кад би и радњим даном онуда прошао, са својом љубавницом две три речи говорио, но ова га нигда не би пустила, да преко прага њене куће пређе. Тамо их је човек могао видити, кад је лепо вече, како до у ноћ заједно на клупи седе; Маргеритина би се код њихових ногу играла, док најпосле неби заспала, обгрливши ручицом пестанце Бруска. Тада је тек смео Мајино своју лепу вереницу загрлити и по гдекоју милу реч шапнути јој. А поштовао ју је, као какво више биће. Не једанпут рекао би јој: „Пија, ја знам, да нисам тебе достојан, па кад бих могао и помислити, да би те ико други силније и верније љубити могао, него убоги зидарски момак — вере ми, одмах бих у воду скочио, па би ти постала срећна онако, како и заслужујеш. Али имај само стрпљења! Још и сад се сваки дан збивају чудеса по свету, па као год што је донде непознати Корзиканац могао постати цар и господар свега света — господарству његовом дабогме да је жалостан крај учињен, а то зато, што је себе више љубио, него народе — исто тако може још и убоги Мајино велики господин постати и тебе као какву кнегињу у својој кући држати.

Она би се на те речи дрмајући главом смешила, па би гледала да свом љубавнику такве снове из главе избије, како би се само што боље напитио, без наде на икакво чудо да досне до циља њихових жеља. Али нешто, што се од чуда баш није много разликовало, збиља се догодило, па је тај циљ, који се чинио да је врло далеко, наједаред приближио се.

Једаред после подне, много пре, но што се посао свршава, ево ти Мајина са радосним лицем у селу. Ма да га је вереница одговарала ипак није хтео, да срећу не куша, него је на сваку лутрију мећао. Па сад се збило, да су све четир нумере, што их је он метнуо, изашле. Тај добитак донео му је добра новца, а са овим се смео усудити да се за мајстора даде начинити, да почне радњу за себе и да девојче, што га је цар у чело пољубио за жену узме.

Па и вереница се сад није про-

da ich auch Kirchenhistorie studiert habe), zweitens aber, dass wir Slaven uns an die **Slavenretter**, die Madjaren in Sprache etc. anschliessen sollen! Wie einen doch die Leidenschaft ungerecht machen kann! Aber Dank sey es der Natur, die ihren stillen aber sichern Gang fortgeht, unbekümmert um die Patrosiese, die das Ungrische den Serben einprügein! Die Ungern haben euch bezwungen, sagt Engel. Gut! wenn Gewalt für Recht gilt, so haben die Némzi hinwiederum die Madjaros bezwungen: wenn also des Siegers Sprache herrschen soll, so deutsch (was auch schon ganz gebildet ist): soll sich aber die Geschäftssprache nach der Mehrheit richten, so slavisch. Auf keinen Fall also Madjarisch! Engel kann recht toll, grob und despotisch werden, wenn er auf den Punkt kommt (wie Sie auch aus seiner Geschichte Kroatiens werden ersehen haben.) Sed natura me solatur."

тивила да зањ пође. Није био толико новац, што ју је навео, да се сад брже боље уда, него више то што им је исти сама срећа у кућу донела. Од то је доба она Мајина сасвим друкче сматрала, као љубимца божјег, па и ако је била доста разумна, а да би могла помислити, е је њему судба наменула исту ону сјајну стазу, којом се корзикански часник до царства успео, то га је она ипак себи представљала као првог момка у селу, да, чак као подесту у једном од суседних градова, ако му само срећа не би леђа окренула.

Осим тога било јој је већ двадесет и две године, а љубила је Мајина, како се само љубити може, па је и тежила за тим, да му жена постане.

Срећни младожења хтео је да сватови буду што лепши. Свако, ко је год обема сестрама из близа или из далека род био, био је позван у крчму; свираче су довели из Алесандрије а побринуло се и за подобро буре лепа вина. Не треба ваљда ни спомињати, да је Мајино своју вереницу и малу Маргеритину од главе до пете поновио. Па и псетанце Бруско добио је црвену сомотску пантљику око врата са малим сребрним прапорцем, а одкад је Мајино на лутрији добио никад није долазио к својој вереници, а да не би донео њој киту цвећа а псетанцу по који комадић меса.

Кад је друге недеље освануо дан венчања, дојаха младожења на коњу са четир или пет својих најбољих пријатеља, и ови на коњма, јер је село Сан Ђулијано Векијо, где су сви они на надници били, прилично далеко било од Спинете на тортонском друму, а китњасти свати не треба са прашним ципелама и хаљинама да у село уђу. Невеста је усред својих другарица, најлепша од свију, дочекала свог младожењу са тако радосним лицем, да се момку учини, е му се рај отворио, па се чисто усилити мораде, да од радости као махнит не скаче. Лак као перо сађе с коња, пружи својој будућници руку, па са њоме одмах одатле, као што то старински сеоски обичај налаже, пође у цркву на венчање.

Од вајкада је и то био обичај, да на путу у цркву и после венчања из цркве до крчме пријатељи младожењини топове пале, из пушака и пиштоља у зрак пуцају. Али одкако је Карло Феликс на влади био, није ниједан сељак топа, пушке и пиштоља ни видити, а камоли чути смео, јер се владалац још бојао потајне побуне Карбонара. Краљевски жандари, који су свуда и по селима раздељени били, имали су строго да пазе да не би нико оружја ни дирнуо, па чак и пуцање у сватови било је од године двадесетпрве забрањено.

Досада се весела сеоска омладина, која мисли, да никаква свечаност не може без ларме и халабуке бити, покорила била заповести више власти. Но Мајину није ни на крај памети било, да своје сватове без пуцања прослави. Он је држао, да то већ треба да буде због његове невесте, јер је њен отац као храбар војник на бојном пољу пао, па и ако не треба да се потроши толико барута колико се потрошило при крунисању великог цара или при његовом венчању са ћерком аустријскога цара — ипак не смеју његови сватови проћи тек онако, као код другог сељанина, јер он је на лутрији кватерно начинио.

Кад су дакле већ по пута до цркве прешли стадоше Мајинови пријатељи „ијују“ и „живио“ викати и из пушака пуцати, а сам младожења кад је чуо те гласе, који му тако да-

вно до ушију нису допирали, извади иза појаса два стара, али лепо израђена пиштоља, па их испразни, у пркос свим молбама његове Пије, која се добру није надала.

У обичним околностима такав преступ био би кажњен тиме, што би преступник морао новчану глобу платити или би био строго опомењен. Но на несрећу био је један од оба жандара, што су у Спинети намештени били, и сам заљубљен у невесту, због свог звања надао се, да ће код лепе Пије успети, па тако је он сматрао за личну увреду, ако не за увреду његове части као званичника што се лепа Пија удала за сиромашног зидарског момка. Снујући освету обилазио је неколико дана пре сватова сва села около, позвао је своје другове из села Пароди и Мандроње, да на дан венчања дођу у Спинету, јер тог дана може лако до завадице доћи, а кад се сељани малко вина поднапију, није доста њих двоје, да би какву несрећу предупредити могли.

Када дакле оно почеше свати да пуцају изађу наједаред на сред сокака шест оружаних жандара, заишту, да им се пушке предаду а онај презрени супарник младожењин — ругали су му се Барбоне — пође са тријумфујућим лицем к Мајину да њега као покретала целе те ларме у затвор одведе. Је су ли сад момци већ пре, кад су у Спинету јахали, мало се винцем подкрепили, или их је та злоба од стране жандара и сувише распалила доста то, они се отворено противише, а сам Мајино, кога је понижење на очиглед невесте скоро обезнанило било, одговори Барбону са таквом поругом и исмевањем да је додуше на то цело село у смех прснуло, али и разгњевљени противник скоро ван себе био и свог непријатеља за јаку шчепао, да га својом руком у тавницу одведе. У исти мах засија нож Мајинов, као да се својим сјајем надтицати хтеде са сјајем из Мајинових очију. Похрваше се песницама, ножевима и сабљама; жене и деца стадоше запевати и викати; људи се стадоше комешати. Барбонови другови били се са фиферима у контац ухватили, па тек кад је попа, који је из далека у цркви чуо ларму, у одежди изашао на црквена врата, настаде наједаред тишина. Сад се могло видити, да су Барбоне и два његова друга на земљи лежали, а из више рана им је крв цурила; и Мајинове хаљине биле су крвљу попрскане а из једне зарезе на његовоме рукаву куљале су тешке капи крви.

За дивљом лармом настала је суморна почивка, сви су немо око себе гледали. Попа се журио, да доспе до места, где су се тукли, а нико није знао шта ће сад бити из сватова, што су тако крваво узнемирени били. Мајино је први к себи дошао.

(Наставиће се)

СУЗЕ И ЦВЕЋЕ.

Најчистија капља, што на земљу кане
То је горка суза што на гробу па'не
Где сарани мати мило чедо, лане;
А најлепше цвеће што на земљи цвати.
То је мален цветак што га дете сади
На миломе гробу, где му лежи мати.

К. К.

МЕЛА.

КАЛИФОРНИЈСКА ПРИЧА **БРЕТА ХАРТА.**

2.

(Наставак.)

С јутра у зору стаде крчити себи пута кроз густо растиње чамове шуме. Један зец се трже на беж, а мало подаље гракнуше неколико врана; бећарисале су вране сву драгу ноћ, па им је криво што им руши тако рано сан. И тако достиже онај гребен, где је већ једном затекао Мелу. Позна обаљен чам с престолом од сухога грања, али на престолу не сеђаше нико. Али у један мах поче нешто шуштати кроз сухо грање шумскога дива, као да се поплашило како живинче, па хоће да трчи уз дрво и да се скрије међу листове. Кад уча допре до старога рочишта, осети врућ траг, погледи у гране и срете црне очи устрављене тичице. Обојица ћуте па се гледе. Мела прва узе реч.

„Шта ћете?“ обрецне се на њ.

Али је уча већ скројио свој операциони план.

„Хтео би мало дивљих јабука“ прихвати понизно.

„Каквих јабука! Идите од куда сте и дошли. Зашто не иштете од ваше Клитемнерестере?“ (Хтела је да посведочи како презире ту класичну госпођу тиме што јој је и онако већ дугачко име отегла са још два слога) „Идите баш сте гадан човек!“

„Гладан сам, чедо моје. Нисам окусио од јуче на подне ништа. Да скапам од глади.“

И ту се стаде претварати, те изнеможе и наслони се на једно дрво.

Мела се већ раскравила. Док је живила као Циганче осећала би често шта ће рећи гладовати. Ражалио је дирљив глас његов, али му још није сасма веровала.

„Копајте тамо под дрветом, па ћете наћи читаву хрпу. Али да нисте никоме казали!“

Мела је имала свој вајат, као пацови и веверице.

Уча, разуме се, не може ништа да нађе — по свој прилици је обневидио од глади.

Мела се нађе у запари. Најпосле промоли своју главицу кроз лишће као неко мало ђаволче па запита:

„Ако се сиђем, па вам нађем, дајте ми реч, да ме нећете дирнути.“

Уча даде реч.

„Надам се, да ћете с места умрети, ако погазите реч!“

Уча пристане да се у томе случају претвори у прах и пепео.

Мела се спусти доле. Доникле само чујеш како пуцкају ораси под зубма училим.

„Јел’ вам сада лакше? запита брижно.

Уча је стаде уверавати да му је одиста лакше, захвали јој збиљски и учинио се као да ће кући. Тако и би; није се далеко одмакао, а Мела га довикује. Окрене се: стоји пред њим бледа, а у разрогаченим очима јој трепту крупне сузе. Осети уча, да је сада најзгоднији тренутак. Приступи јој, ухвати је за руке, погледа јој у сузне очи и рече озбиљно:

„Мело, сећаш ли се још онога вечера, кад си ми први пут дошла?“

Мела потврди да зна.

„Питала си ме, дали смеш у школу, да научиш што и да се поправиш, а ја сам рекао. . .“

„Смеш“ одговори дете нагло.

„Шта би ти сада рекла, да дође уча па да ти каже, како је самохран без своје мале ученице, да те моли да се вратиш, да га учиш како ће се поправити?“

Мела стоји неколико тренутака мирно; оборила главу па ћути. Чека уча стрпељиво. Тишина примамила једнога зеца у близину; исправио предње ноге у вис па чучи и радознало гледа на обојицу. Веверица стрчи до половине обаљенога дрвета и у један мах стаде.

„Ја чекам, Мело,“ рече уча тихо а дете се насмеши.

Стаде тихи ветрић да пирка врхове дрвета и кроз густо грање сијну светла пруга на образе миле девојане. Устезала се — и најпосле нагло ухвати учу за руку. Једва је разумео шта је рекла; али он јој зглади врану косу са чела и пољуби је; и руку за руку изађоше из мрачне шуме, из тога заношљивог тамјана шумског, те кренуше пустим видним друмом.

3.

И ако је Мела одјако постала љубазнија према осталим ученицима, али је Клитемнестру ипак баш мрзила. Можда се она љубоморна стихија још није сасма стишала у тим страсним грудма. А можда и с тога, што јој обли и округли облици тела њезина дадоше више прилике за штипкање. Али то би уча могао својим очима контролисати; с тога заузе неки тајни положај, да јој не смета ничија контрола.

Кад је уча првом приликом проматрао карактер мелин, није могао да замисли, да је Мела икада имала лутку. Па као и други оштроумни проматрачи срца човековог тако је и учитељ сигурније доказивао a posteriori него ли a priori. Мела је одиста имала лутку, баш своју властиту лутку — као по „подобију“ њезину. Лутка беше њезина тајна, док је случајно не пронађе госпођа Морферова. Отпре беше јој лутка верна другарица при тумарању њезину и одиста се виђаху на лутци јасни трагови претрпљене патње. Стару кожу јој је давно спрала киша а забрљало блато из јаруга — у кратко лутка беше иста Мела из пређашњих дана. Једина отрцана катунска хаљиница на лутки беше прљава и подерана — баш као и на Мели некада. Никад нико није чуо Мелу, да слатким речма теши своју лутку ради толике беде и невоље. Нигда је није показала осталој деци. Јадна лутка је тврдо лежала у неком шупљем дрвету крај школе и тек онда би се мало протеглила, кад би је мала госиница при своме тумарању понела уза се. Мела је држала лутку тако строго као и себе саму — а на њој не беше баш ни труни раскоша.

Елем деси се некако, да добра душа, госпођа Морферова купи Мели другу лутку. Дете прими лутку радознало али хладно. Кад је неки дан виде уча, примети да обла румена ланета и питоме плаве очи луткине личе некако на Клитемнестру. Мало за тим, па и Мела опази то. И на само би јој лупала главицу о стену, а концем око врата би је вукла у школу и из школе кући. Другдаш је метнула преда се и претворила јој невино тело часком у „накис“. Да ли јој се тиме светила с тога, што је зар мислила, да јој се у тој лутци изнова износе на очи врлине клитине, или је то радила за то, што се можда инстинктивно држала обичаја других поганика, па је замишљала себи, да ће оригинал од овога воштаног модела под тим мукама најзад скапати — то је питање метафизичко, и сад није прилика да га овде дубље решетам.

Али у пркос тој религиозној заблуди учитељ је ипак приметио у сваком покрету њезином, да је бистре, живе и снажне памети. Није се устезала нити сумњала као што је обично у деце. У школи би одговарала на све некако одважно. Разуме се да није била непогрешима. Али у ње беше одважна и одлучна црта: бацати се у незнане поноре и пловити по неизвесним

дубинама, које није могла прокучити ни она нити остали страшљивци око ње, и то јој је одржало превагу над свима заблудама другова и другарица њезиних.

У том обзиру држим, да ни одрасни нису бољи од деце; и кадгод би се она мала црвена рука уздигла над столом учитељевим да моли за реч, тада би наступила чудновата тишина, те би кад и кад и сам уча сумњао у опите и пресуду своју слушајући њу кад говори.

И ипак неке извесне особине њезине, које му се пређе јако допадаху, стадоше га сада узнемиривати. Ни овамо ни онамо већ се баш уверио, да је Мела осветљива, нарртљива и јогуница. Беше у ње само једна боља особина и то са полудивље јој нарави — телесна снага и оданост, и још једна, — што наравно није свагда врлина дивљачка — љубав истини. Мела не знадијаше шта је то лаж нити страх; можда је у таког карактера као њезина значило то једно и исто.

Дуго и озбиљно је размишљао уча о томе предмету и дође до тога закључка, до кога обично долази сваки који својски размишља, — да је он обично подлегао предрасудама својима. И тако се реши да потражи савета у пречаснога господина Мак Снељија. Тај корак није никако годио поносу његову, јер он и пречасни баш нису били пријатељи.

Али он је помишљао само на Мелу и на први састанак с њом. Занешен можда предрасудом, да није прост случај навео самовласно дете у школу, а можда и убеђен о томе како ће тиме показати да је великодушан, савлада своју зловољу, склони се и оде Мак Снељију.

Пречасни господин су се јако обрадовали тој посети. Изволели су имати доброту да примете, да учитељ слабо изгледа — да ли не пати од шуљева и севања? А што се њихова господства тиче, од потоње парохијалне сесије никако да се отресу катаралне грознице. Та они су свикли „да се пате и моле Богу.“

И пошто пречасни неколико пута даде прилике учи, да добро утуби најбољи лек против катаралне грознице стаде распитивати за здравље своје сестре Морферове. (Наставиће се.)

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

У ХЕРНАЛЗУ.

Лакрдија из ђачког живота у Бечу.

I.

(Наставак.)

Ево и главе, нешто запурене „ништа то“, рече, „то ми увек пасира“ и предложи вечеру.

Бака би ишла кући, Мали без бркова предлаже кавану Планер а глава живо акцентује. Но шта ће са дераном, тај спава а Мица носоња слеже рамени. Једва га разбуде и још једвије оду сретно а с њима Мали без бркова, Аско шаљивчина и Тата брадоња; остали одахну дубоко и наруче фришко пиво.

Сутра дан се хвали Аско да су позвани у породицу, Тата примећује, како му је глава при осмом жишку срце своје открила, како је рекла, да је свет покварен, он пак т. ј. Тата брадоња да је најбољи човек на њему а он, т. ј. глава да је шустер, ал врло вешт и да има кућу своју и новаца у шпоркаси, да му је бака жена а они други деца.

Мица носоња жали, што се није с главом дубље упустио — требале су му ципеле.

Мали без бркова купује таубенграу рукавице и шапо клак, црне хаљине већ има а имаће скоро и лакиране ципеле. јер на то много даје, не новаца, ал ужива у ципелама. Аско шаљивчина купује цвикер и пошу а Тата брадоња дао се до главе ошишати, вели, да му пиво онда боље ветри из главе. Спремају се да иду у визиту.

Шта су они тамо радили, то нису говорили ал мора бити да је љубав паклена умешана, јер се Аско шаљивчина и Тата брадоња од оног доба мало по преко гледе. Ону другу тројицу није ни француско-пруски рат тако занимао, као овај случај, јер се тиче њиховог друштвеног живота а весела браћа не мрзе ни на антикриста тако, као на оног, који друштво квари ил добру му вољу мути. Зато су они гледали, да на сваки начин дођу до извора тог „неспоразумљења“ па да га још у клици угуше. Ал све бадава. Тата ћути и не само да на Аска шаљивчину по преко гледи, већ тражи и усамљена места, уздише, није мало, шепртљи у свачем — по свој прилици мора да је заљубљен и то до преко ушију. Па по свој прилици не само да је заљубљен, већ мора бити да је и љубоморан, ал то ће се све већ дознати у II.

II.

Код Штадлера свира војничка банда. Штадлерова башта лежи у Херналзу, чим се из „линије“ изиђе на десно. Прилично је велика и пуна је лепих дрва, већином кестења, и друга густижа, који као зелена гарнитура опкољава она места, где су столови понамештани. Улази се у њу са улице, где многи беспосличари стоје и шетају се, слушајући свирку из далека са жедним грлом, јер им садржај буђелара не допушта, да уђу у башту, ма да је улазница само 20 новч. С друге стране од уласка тече поток Алз, који се лети својим присуством тако намеће, да сваки гост, коме је пало у тал, да у близини му седи, уздисајем жељу изражује, да је бар могао нос код куће оставити. Кроз башту вијугају стазе, покривене белим шљунком; десно и лево од њих, под густим хладом, понамештани су столови, који се само онда покрију чаршавом, ако друштво, које на њих седне, заиште шта за јело, иначе остану непокривени, голи. Салвети, које келнери донесу, од папира су, па није штета, ако их који гост у „заборавности“ и понесе. Пиво, које келнери једнако носе и нуде, плаћа се одмах, нит га когод добије, док не пружи ганимеду дванаест новчића. (У Естерхазијевом подруму у сред вароши где се само вино точи, плаћа „гост“ и шестак за чашу, тај шестак добије натраг кад врати чашу — кредита дакле абсолутно нема).

Недељом и празником, јер само онда има свирке, долазе Бечлије у дугим карванима на таква места. Ту корача достојанствено занатлија и мањи трговац са породицом својом, која обично много глава броји, да се поред свирке и пива мало провесели. По обичној фигури можеш свагда шнајдера од шустера (који баш нису с в а к о м госту мили гости) распознати. Амо долазе и мањи званичници или беамтери, и њих је свевишњи обдарио многом децом, и то понајвише женском, чији добар и здрав апетит оца им до очајања доводи;. жене су им већином ружне. Амо долазе и трговачки момци и „хаузхернсене“ и то сваки с љубазницом својом — јер сваки Бечлија већ у петнаестој години има љубазницу своју. Родитељи тих цура не нађу се ни најмање у чуду, кад своју ћерку виде у таквом друштву — та нису ни они боље радили пре толико и толико година — шта више, они седају и за исти сто. Ту има и солдати, такође с цурама својим, ал нижег реда. Амо долазе и ђаци и то свагда у повећој гомили.

(Наставиће се)

НА МАШКАРАМА.

Цар Душан и Урош (шећу се и спазе Вукашина).

Ц. Душ. Гле Уроше, ено нашег кума

Урош. „Стан' неверо! (тргне дрвен мач.)

Вукашин (дркћући) Ентшулди, мајне хери, их бин тен Јакоб Леви сај' сон. Нисам могал добит труго халина.

У ШКОЛИ.

Уч. Кажи ми Петрићу шта је над нами?

Пер. Таван.

Уч. (љутито) Ал, ваљда не само таван?!

Пер. Јесте господине и фамилијазове кошуље, то сам заборавио. К.

АСУД.

Један сеоски кнез купи на пијаци два шарана, па их однесе кући, али заборави наредити шта да се с њима ради, па оде у судницу и од дугог времена задрема тамо. У то доведу пред њега двојицу, коју су на крађи ухватили, па запитају шта да раде с њима. Но кнез сањајући о оним шаранима иза сна рече: „Једног пеците а другог кувајте.

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 4.

од проф. А. Ј. у Н. Саду.

д	а	в	м	л	и	д'	е
е.	а	а	с	н	т	м	о
н	д	о	м	е	м	з	л
с	т	и	б	а	а	с	е.
о	и	л	д'	ц	љ	и	о
с	и	в	л	с	в	с	у
н.	л	о	з	и	л	л	м
В	а	л	е	е	е	б	а

РЕШЕЊЕ КОЊИЧКОГ СКОКА бр. 3.

(в. бр. 30. „Јавора“).

Свашта има својег реда
Кој' те води цињу твоме;
А љубави ко се преда
Тај се не сме сиграт' с њоме.

Слаба тамо ватра гори
Де је сузно уздисање
Ко о срцу вазда збори
Тај га има понајмање.

Јов. Јовановић.

Решили: гђце Дарина Зарићева у Срп. Крстуру; Јелена Јорговићева у В. Кикинди; г. Љубиша М. реалац у Марбургу; Манојло Летица. гимн. у Карловцима; А. Којкић у Н. Саду; Петар Дамјановић у Н. Саду; Тоша Звонаров у Даљу; Јовен Хорват ученик у Н. Саду; гђца Анк. Јов. у Прагу; Стев. Благојевић у Бошњаци; Радован Малушевић, у Вршцу, Н. Николајевић у Н. Бечеју; Љуб. Нинковић поручик у Комарану.

КЊИЖЕВНА ПРИКАЗИВАЊА.

Методика за народне школе на историјској основи Дра. Фридриха Дитеса. За потребу наставника основних и средњих школа. Превео Милорад П. Шапчанин, секретар министарства просвете и црквених дела. У Београду. У државној штампарији 1876. На 8-о, страна XII и 285.

Ова књига изашла је у времену, кад су све мисли биле обузете ратним догађајима, те с тога није о њој до сад говорено, па опет ако и која књига заслужује да се препоручи, то је доиста ова. Сам Дитес вели о своме делу, да је с њиме довршио свој систем педагогије. Са његовим пређашњим делима.[1]) ово последње сачињава потпуни курс науке о васпитању и настави у опште, а напосе с обзиром на народну школу. Г. Шапчанин је ово дело, према нашим приликама, у неколико изменио и допунио.

Но као свака књига, тако и ова учи само правила а не праву школску практику, која се не може из књиге научити. До добре наставничке технике долази се само вежбањем, јер као што може ученик научити занат само у радионици, тако исто учитељски кандидат само практичким радом усавршавъ се у наставничкој техници. Ово све имао је Дитес

1) Од Дитесових дела имамо у нашој књ.жевности у преводу г. М. П. Шапчанина, Теорију педагогије или основе науке о васпитању и настави (Београд 1872.) а остале су још непреведене; Психологија и логика „Историја васпитања и наставе.

па уму при писању својега дела, и претпостављао је, да ће довољно знати све што се у народној школи учи онај, који се с методиком народне школе бави. Методика има да покаже само начин, како ваља употребити науке и вештине па да су средства за васпитање.

Претпостављајући стручно знање, методика даје само правац, у ком би се имало ово најкорисније употребити. Методика је резултат антрополошких посматрања и многоврсних наставничких покушаја. Хиљадама њих радило је на њезином подизању; историја њезиног развитка изискује, да се она опет само на историчкој основи даље развија. Шта смо доброга од наших старих наследили, то треба да и очувамо и тиме користимо се; што је као нецјелисходно познато, тога да се клонимо, а напослетку шта нам још недостаје, за тим да тежимо. Ово све имао је на уму Дитес. Његова Методика подигнута је на историјској основи Та књига чини врсту, какве до данас није било. Рекли би смо, да је то говорница, са које говоре стручњаци разних времена и разних народа. Милим осећајима испуњени смо, читајући данас оне дивне изреке оних мудрих и племенитих мужева, који су у давнашње доба наставничком раду путе крчили.

Књига сама састоји се из два дела Први, општи део говори о народној школи као јавном заводу за образовање, и о наставним начелима народне школе. У другом, засебном делу изложена је методика свих појединих наставних предмета народне школе.

У књизи овој налазе се упутства и обавештење о многим школским питањима која су у реду наших наставника још недовољно позната. Па с тога ће моћи много користити ово дело, ако нађе пута у оне кругове, за које је намењено.

Толико о садржини књиге, о преводу имамо само толико додати, да је у њега чист, обрађен, леп и збијен језик, и да желимо да г. Шапчанин што пре обогати нашу књижевност с Дитесотом Психологијом и логиком, најапстрактнији појмови налазе у његовом језику проста и разумљива, а опет лепа израза. Мислимо да неће бити сувишно напоменути, да би и наша младеж, која се сада вежба писању, а и сами млађи књижевници, добро урадили, да ради вежбања у разумљивом, једром и лепом језику, читају поменута два дела г. Шапчанинова: **Педагогију** и **Методику**.

Б..

БЕЛЕШКЕ.

Помрачења у месецу августу 1877. Овога месеца десиће се честимично помрачење сунца и цело (тотално) помрачење месеца. Оно се прво код нас неће видети, за то о њему нећу ништа ни рећи.

Помрачење месеца пак код нас ће се ведети и десиће се ноћу између 11. (23.) и 12. (24) августа, дакле ноћу од четвртка на петак ове недеље, што наступа. За Берлин ће овако бити:

почеће се помрачавати у	10 с.	7·1 м.
цео ће месец бити помрачен у	11 с	12·4 м.
почеће на ново један крај светлити у	12 с.	57·5 м.
крај целом појаву биће у	2 с.	2·9 м.

За **Нови Сад** оне сате треба предругојачити у толико, што ће све бити за отприлике 26 минута доцније.

О самом појаву п. ц. читалице могу наћи мало више у бр. 6 „Јавора“ од ове године под насловом „астрономски појав.“

А. М. М.

ПРОСВЕТА.

(Виша девојачка школа у Н Саду). Идуће школске године отвара се и четврти разред овог ваљаног младог завода нашег. Код нас су се увек могле да чују тужбе и жалбе, што се тако слабо стара за женско образовање, јер осим основних школа, не имадосмо до пре три године никаква завода, где би и женске могле окусити сладост виших наука, те где би се што свестраније образовале и изучиле будуће српске жене, матере и домаћице. Сада хвала богу имамо већ неколико виших завода за девојке и на родитељима је сада, да настоје, да им кћери не пропуштају узалудно и напразно златно време своје младости. Ево какви се предмети уче у овим школама: Наука хришћанска; српски језик и повесница српске књижевности; мађарски и немачки језик; земљопис повесница света и повесница домовине; повесница српског народа; природопис и природословље са обзиром на женско занимање; математика;

наука о држању куће; наука о чувању здравља и неге у болести; наука о неговању и васпитању деце; естетика; краснопис и цртање; музика; певање; женски ручни радови; гимнастика; као необвезни предмет: страни језици. — Учевни течај траје четир године. У завод се примају ученице, које имају најмање 10 година, а свршиле су 4 разреда основне школе. — Управа је више девојачке школе у Н. Саду у рукама г. Аркадије Варађанина, а професори су г. г. Ђорђе Глибоњски и Алекс. Јорговић, учитељица је гђца Милева Симићева. Музичко изображење даје г. Фр. Петрик, а Француски језик гђца Анка Коспровићева. — Школа је снабдевена свима нужним средствима за учење, ту су вам две шиваће машине, два гласовира, слике и збирке за природословље и т. д. а сваке се године допуњује и обнавља што још није могло за ово кратко време да се набави. — Родитељи српски нека не пропуштају ове лепе прилике, да кћерима својим у овом здравом српском заводу прибаве право, чисто морално образовање, које је једини услов да народ наш може процветати и унапредити се.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(„Орао"), велики илустровани календар за г. 1878. Штампарија А. Пајевића у Н Саду, као издавалац, јавља, да ће и ове године изићи познати и ваљани календар „Орао", који је за ове три године дана стекао себи лепа имена и омилео народу нашем. Илустровани део у ликовима и сликама са бојишта израђен је у првим радионицама по руским и енглеским оригиналима. Слике са српских бојишта и из српскога живота израдили су за „Орла" српски сликари: Стеван Теодоровић, Ђура Јакшић и Ђорђе Крестић, а карте стручан картограф Б. Радуловић. Садржај су написали уз уредника: Стеван М. Љубиша, Змај Јов. Јовановић, Ђура Јакшић, Мита Поповић, др. Ђ. Натошевић, проф. Стојан Новаковић, проф. Јов. Бошковић, др. Л. Станојевић, др. Ђ. Максимовић, др. Ђ. Мијатовић, др. Милан Радовановић. дрд. Милан Јовановић Батут, С. Поповић. проф. А. Матић, проф. Ф. Обркнежевић, П. Теодоровић, економ С. Симоновић, дрд. И. В. Поповић, проф. Г. Матић и др. — Имена ова дају нам јамства, да ће и овогодишњи „Орао" бити ваљана и корисна књига и да ће заслуживати, да ју свака српска кућа набави, и за то нека се похита са наруџбинама, а издавачу и уреднику нека је лепа хвала, што се латише овога теретног и скупог подузећа у корист народу српском.

Прошле године изишле су, а нису у „Јавору" прибележене ове две важне књиге:

Статистика наставе у кнежевини Србији за 1871—72 и 1872—73 школску годину. Израдио Богољуб Јовановић са 42 статистичке карте. У Београду, у државној штампарији 1876.

Умирање учитеља основних школа у кнежевини Србији, написао Богољуб Јовановић, са 5 графичних таблица. (Из „Гласника"). Београд, у државној штампарији 1876.

Пријатељи школе и учитељства неки набаве ова важна статистична дела, јер ће имати из њих много да науче.

СИТНИЦЕ.

(Тургењев дома.) Под овим насловом донесоше будапештанске „Ф. Л." лане занимљиву белешку о славном руском романописцу Тургењеву. Белешка садржава у себи интересантних података о Тургењевљевом животу „дома;" многог новога има у њој, па зато мислимо да ће је и читаоци „Јавора," који су и онако добри познаници Тургењевљеви, радо примити. Белешка гласи: „Спаскоје-Лутовиново, пољско добро славног руског приповедача, лежи у северноме делу Мъзенскога округа. Већ издалека се види бела кула сеоска, између лишћа неке стародревне баште. Од господскога стана, кога простран авлија окружава, само једно крило постоји; друга су погорела. По дворишту се бусење зелени; а по башти се јеле, тополе и матори растови дижу у вис. Башта је мало пренебригнута, али је од природе красна. Ту је Тургењев своју младост провео; ту је „Записе ловчеве" написао, ал' сад тек у години једанпут оде тамо. Пред кућом има мељем обрасла веранда. У соби тешко старо пособље, и бакрорези без вредности. Тургењев је волео све по староме задржати. И у собици, у којој његов писаћи сто, између два прозора, стоји,

старомодни комарник на кревету, кожни диван, два асталчића, полица за књиге, до две три столице, све је по староме. Највише му вреди књижница. Она је половином наследство, а половином рођена течевина Тургењевљева. Купио је књижницу покојног Бјелинскога, с збирком старих руских листова заједно, којој би пара валда тек у царској дворској књижници могао наћи. Тургењев је висок човек, широких рамена, са седом брадом и брковима. У руци снажан штап, на носу наочари — с погнутим ликом ходи." (Слику Тургењевљеву донесе „Српска Зора" 1877 број 3. — има је и у српском преводу његовог „Руђина.")

Фарбе је црномањасте; косе густе и већ прогрушане; носа усправљена, јака; глас му је мек и није у сразмеру с његовим крупним саставом; тихо говори, и ретко ће се узбудити. Мир му је по читавом бићу разливен. Сад му је 57 година, и доста је здрав. Ове године ни костобоља га није узнемиривала — Тургењев је у последње доба врло огорчен на лихварско гулење, што руски народ притискива. Пред једним својим посетиоцем узвикнуо је: „Шта вреди укинути мужиштво, кад оно у другом облику постоји? Задужени ратар од зајмодавца зависи, његовом с т в а р ј у постаје. Да сам млађи, или да стално на селу станујем, покушао бих ово, по Русију тако важно економско питање, у белетристичном облику обрадити." Тургењев је, као и сви озбиљни, и дубљег мишљења људи, врло скроман; неволе хуку-буку и почаствовања, и ни за цео свет се неби латио обичних комедијашких мајсторија, да себи и својим делима гласа прибави. „И самом ми је чудно кадикад рече једном свом посетиоцу да се за писца сматрам. То никако није лажан стид. Готово да сам увек с таким људима, којих се моје списатељство ништа не тиче. Многи ми познаници ни не знају руски. Није дакле чудо, ако се тек ретко осећам писцем, и то само онда, кад баш радим, кад које дело пишем." И обично пише о ономе, што види, и што непосредно има утиска на њ. Допадни жагор и пљескање крајње му се не допада. „Ако би ми, каже, требало бирати међ каквом строгом казном и својом јубилејском свечаношћу, ја бих прво изабрао. Ако кад што јавно прочитам, на иглама сам, док ми пљескају, и једва чекам, да крај приспе. Похвала, пљескање мене не одушевљавају, али ако ми таки пријатељи, на чије мњење могу дати, похвале које ново дело, то ми се допада." Приповетке овако прави. Прво га какав карактер привуче себи, он му тад створи околину; направи нацрт приповетци; замисли свакој особи причу; и кад је све добро промозгао, лати се писања, што му је најтеже. Радује се кад приспе последњој врсти. Своје приповетке кадикад и двапут препише. Од њих највећма милује „Прву љубав", у којој своје рођене успомене описује. **Н е м а ч к и с у в р е м е н и р о м а н н е в о л е. Држи, да има** дарова, али да незнају приповедити. Ни Ауербах, ни Шпилхаген, изузевши им првенчад њихову, не чине изнимке. Дијалог им је често немогућ, а положаји су увек пуке репетиције: ако љубавник насамо остане с драгом, драга му увек дркће, што се у ствари не догађа увек; **ч о в е к а п р о ђ е в о љ а н е м а ч к и р о м а н ч и т а т и.** Као кад би кроз какву гостионицу прошао, камо често свраћаш; сваки ти је кут познат. И у енглеском приповедању доста потешкоћа налази; ал' признаје, да и знатних дарова има. Од својих земљака гр. Леона Толстоја великим уметником држи: сам мисли, да је штета, што нагиње к тенденциозноме. Тургењев врло милује запад, али је уједно и веран син своје домовине, свога народа. Желио би, да му народ постигне онај узор, који се на западу, делимице већ остварио."

(Александар Пушкин) је био страстан картација. Издавачи његових дела давали су му по 5 рубаља за сваки стих, па је Пушкин кад прокарта новце често вадио готове стихове из џепа и важили су у картама његови стихови као готов новац. — Он се због жене завади са својим шуром и позове овога на двобој, у којем буде у груди смртно рањен и умре (г. 1837.) Цар Никола му напише — док се Пушкин још смрћу борио — писмо, у којем му обећа ради утехе, да ће му матери давати 20.000 рубаља годишње пензије.

* * *

☛ Због нагомиланог материјала морали смо наставак чланка **„О трихинама"** оставити за број, што долази.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 33. У НОВОМЕ САДУ 14. АВГУСТА. 1877

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

БОЈ, КОЈИ СЕ...

Бој, који се досад био
Предговор је само био,
Страшна радња и крвава
Сад настаје само права.

Од Елбруса до Балкана
Сева сабља окована,
А вртуна, што се диже,
Цариграду све је ближе.

Неће дуго већ да траје,
Да се реши судба раје,
Међ народе да с' уврсти
И слободно да се крсти!

Скоро ће већ доћи доба
Да с' одвали кам од гроба,
Да васкрсне бог, слобода,
Живодавац људског рода.

Бадава су Луцифери
У помоћи адској звери,
Точак судбе, што се креће,
Зауставит' нико неће!

А када би било кога
Да у точка големога
Би ухватит' смео жбице
Пропао би нештедице.

Па залуд се отров сипа,
Узалуд се толко ђипа
Што с' не може, Велзевули,
Да се раји кожа гули.

Па кан'те се после тога,
Диж'те срца к' трону бога!
Мож' да ће још, гнусни беси,
Простит' вам се моћи греси.

* * *

ЦАРИЦА У СПИНЕТИ.

ПРИПОВЕТКА СА СЕЛА.

Написао Павле Хајзе.

(Наставак.)

Погледом самртне мржње погледа још једанпут на Барбона, који је стењући на земљи лежао, затим пришапне својој скоро окамењеној невести две три речи, које није нико разумео, ватрено ју загрли и пољуби у бледа уста, даде затим својим друговима знак, па за час га нестаде у сакупљеној светини, баш кад је попа дахћући дотрчао, и младожењу по имену звао, да му овај разјасни, шта се збило.

Пуцњава што ју је пре чуо и поглед на чуваре закона, који су на

земљи лежали, доста му је разјаснио, па тек што је послао по брицу и рањенике запитао, како им је, кад већ дође глас, да се младожења са својом пратњом коња дохватио, па да је одјездио, по свој прилици у шумовита брда близу Тортоне, осим ако бегунци нису тај пут изабрали само зато, да своје гониоце преваре.

Тако се тужно окончали ти сватови. Младожења је као бандита, који се по закону мора казнити, у гору побегао; а невести не остаде ништа друго, него да се врати у своју саморану кућу и да опет зачне стари, усамљенички живот са својом сестрицом.

Но кад је лепу невесту први страх прешао, као да јој није тешко пало, кући се вратити. Није марила да јој ико своје сажалење изражује, узела је Маргаритину за руку, па се упутила својој кући, где је још истог дана сасвим равнодушно у свом свакидањем оделу ринтала и радила.

Попи, који је пред вече дошао био, да види, шта је с њоме, рекла је она, да јој је истина тешко и да ју боли, што се то тако збило, али се она узда у своју и Мајинову срећу. Њих двоје рођени су, да буду необично срећни, само морају мало дуже чекати.

Из њеног говора могло се видити, да је свог вереника сада већма, но икада, љубила и штовала, од како се онако јуначки одупре безобразном насиљу. У томе погледу није јој ни попа смео ништа рећи. И цар Наполеон, говорила је она не би ни полак онога достигао био, што је збиља достигао, да се дао био од којекаквог жандара опомињати на постојеће наредбе.

Попа је са жалошћу приметио, да се јадно женскиње занело сновима о царству, па је намерио, да против тога по својим силама ради, али то тек није ишло онако, као што је он мислио.

Наскоро се дочује у селу, да се Мајино збиља са својим друговима око Новија налази. Барбоне и његови другови нису истина опасно рањени били. Али влада и полиција ипак није смела ствар олако узети, сад, где се још добро сећали устанка карбонара. Па зато се зачe хајка на Мајина и његове помоћнике, и то, као што је то већ код полиције обичај, онако, да гоњеноме свагда времена остане, да измакне, као да хоће што дуже хајку да чине. Па на тај је начин влада из сиротана, који се с почетка само из нужде одаше разбојништву, начинила праве харамије, који се најпосле на ту нужду научише, па је ни за бога не би више заменули били са својим старим занатом.

Све су те ствари и Пији до ушију долазиле, а она их је сматрала, као да се саме по себи разуму и као да нимало нису непоштене и безчасне. Сви су Мајина хвалили, да је великодушан харамија, да поштеђује сироте и убоге, да им шта више помаже, а само богаташе и насилнике напада, па нигде се не показује као прост убојица. Село Спинета, у коме баш досад није особито обљубљен био, зачe сад о свом славном сину са поштовањем и дивлењем говорити. Ко би га у гори случајно срео, не би се могао доста нахвалити, како је Мајино леп, како величанствено изгледа, па како је издашан спрам својих земљака. А Барбона напротив, који је за неколико недеља сасвим оздравио био, само што је још због једне ране на нози мало рамљао, свако је избегавао, па поред све своје званичне части добивао је по који мрки поглед и потајну погрду.

Тако је прошло неколико месеци. Лето се већ почело крају приближивати; саморана невеста већ је стала уздишући мислити и бринути се, шта ће бити на оштрој зими из јадних гоњеника у гори.

Једно вече, баш кад је месец иза црквеног крова изашао, седио је попа из Спинете у кујни где је обично на једном столу близу банка ручавао и вечеравао; стара служавка баш је донела била чинијицу са полентом, уз то још и тањир с лебом и оливама па још је само хтела, да оде у подрум, да донесе боцу руменике, кад се наједаред врата отворе, неки човек чудно одевен уђе и попи „добарвече“ назове. Збиља је наличио оним фантастично накићеним разбојничким сликама, што их човек у Италији не може наћи осим на позорницама, кад се даје опера „фра ђаволо.“ О плећима му је висила лепа енглеска двоцевка, а у великом шалу од црвене свиле, што му је о бедра везан био, била су два пиштоља сребром окована. Лице и руке биле су му чисте, а кудраве власи сјале се од мирисавог зејтина. Попа, који је одмах познао разглашеног јунака из Спинете, ипак се уплашио, па се узверио немо на њ, а стара служавка отрча наричући за банак. Но Мајино приђе поверљиво, скине широки шешир с пером, па замоли пречасног оца, да буде сасвим без бриге, он му неће ништа на жао учинити, неће му такођер дуже на досади бити, него док постигне цељ своје посете, која се у томе састоји, да се венчање, које је ономадне тако непријатно прекинуто било, сад обави.

Затим се окрете к вратма, а Пија бојажљиво уђе, исто онако обучена, као пре у сватови, само се ипак приметило, да овога пута, није много времена имала; да се накити. За њом су под капијом стајале неке мрке слике са пушкама а пред кућом као да се сва Спинета скупила, па чека, да види, шта ће то да буде.

Попа, који је био много срчанији, него његов славни колега Дон Абондијо, увидио је, да овде не може бити ни разговора о противљењу, па пошто је већ пре првих сватова све било у свом реду, није дакле ни његова свештеничка савест ништа могла имати, против венчања. Само је још запитао, да ли је Мајино сигуран да венчање опет можда неће бити прекинуто протестом светске власти, нашто је младожења, који као да је, одкако је харамбаша, за неколико палаца нарастао био, некако сигурно изјавио: до сутра могу без бриге заједно остати, јер се он побринуо, те је завидљивце у сигуран затвор одвео. Проклети бекрија Барбоне и онај несретник, друг му, конопцима везани, чаме у добро забрављеној кући, коју стражари чувају. Ову ноћ провешће са својом младом женицом у њеној кући, а сутра ће својој домовини на дуго, ако не на увек „збогом остај“ рећи. „Галантуомо, мој господине попо,“ заврши он, насмејавши се тако, да му сви бели зуби засијаше, „галантуомо ће себи наћи домовину свуда, где има галантуомина, а у нашем благословеном Пијемонту те су тице тако редке, као но смокве на црквеном крову. Ја мислим, да се са мојом женицом настаним у Француској, или макар у Шпанији, тамо се сваки сматра за оно, што збиља и јесте. Најбоље јело, господине попо, није више кусно, кад је загорело, а моји непријатељи овде толики су дим дигли, да човека већ у очи гризе. У осталом не иштем ја ништа забадава, пречасни, ево наплате.“

*

... већ сасвим смр-
... попине куће до цр-
... осветљен бакљама, што их
... дружба са собом поне-
... тога још лампама и све-
... којима су сви Спинећани „на

... своје мале прозоре илуминирали били. Па и Спинећани мора да су такођер у здравље свог славног земљака коју чашу више испразнили. Бар су сви били особито добре воље, те су тако дочекали попу младожењу и младу, кад ови из куће изиђоше са бурним: живили, а уз то се богме и пуцало, па чисто је изгледало, да пушке некако злобно одјекују, јер су непријатељи те свечане музике исту из далека у својој мрачној тавници слушати морали. Па било је ту још свирке. Две гитаре и једна кларинета нађоше се у селу, али у ове ће се тек свирати, кад се после венчања на весеље у крчму дође. (Свршиће се.)

БОЖИ ПЕТРОВИЋУ.

ГЛАВН. КОМ. ЈУЖНЕ ЦРНОГОРСКЕ ВОЈСКЕ.

(СОНЕТ.)

У светом рату — за своје право —
Ти си на челу лавова љути
Показ'о роду које су пути,
Који га спасу воде управо.

И слава твоја, јуначка главо,
Милоша храброг славу достиже,
И све се већма у бескрај диже
Тежећи горе у небо плаво.

А лавор-венац, то невен цвеће,
Спрема ти српске слободе вила,
Везана што јој слободиш крила,

И Бог ти дао и од сад среће —
Да те никаква сила не смете,
Да скорим дођеш до своје мете.

О Ускрсу 1877.

Д. Прерадовић — Бурђенац.

М Е Л А.

КАЛИФОРНИЈСКА ПРИЧА **БРЕТА ХАРТА.**

3.

(Наставак.)

„Она је украс хришћанства и какав је то пунонадеждан подмладак!“ додаде пречасни, „па онда оно васпитано девојче, та Клита — тако изображена, фина понашања. . .“

И одиста клитино савршенство као да му јако лежи на срцу, јер је развео разговор о њој на дугачко и на широко. Уча се нашао у двострукој неприлици. Прво, то хваљење Клите некако је јаче изоштрило разлику између ње и сироте Меле, а друго, веома немило га је дир-

нуло, како поверљиво говори пречасни о прворођеној ћерци госпође Морферове; и уча муцајући и шеврдајући које куда да рекне што обично, најпосле нађе за добро да се опомене, како има још и других посета и оде од пречаснога, без да је урадио оно што је хтео. Тешио се том неправедном мишљу, да му пречасни не би ни дао жељена савета.

Можда је баш са тога неуспеха, што се обновио стари поверљиви одношај између учитеља и ученице. Дете као да је приметило, да се учитељ у потоње доба нешто променуо — све је на њему некако усиљено; и шетајући се једном по подне дуго, стаде нагло, скочи на неки обаљен дуб и значајно га стаде мерити својим великим прокучљивим очима.

„Ви тек нисте полудели?“ запита га, па мане својом враном косом.

„Нисам.“

„И не срдите се?“

„Не срдим.“

„Нисте ни гладни?“

(Мела је сматрала глад као неку болест, која може да снађе човека сваки час.)

„Нисам“

„И не мислите на њу?“

„На кога, Мело?“

„На белу девојку“

(То је најновији придев што га је гарава Мела пришила плавој Клитемнестри.)

„Не мислим“

„Дајте ми реч!“

(С овим је обликом изменула на учин предлог оно старо: „Надам се, да ћете с места умрети!“)

„Ево је“

„Тако вам поштења!“

„Тако ми поштења мога“

И за тим га пољуби страсно, суне с дрвета и отскакута даље.

Два три дана иза тога изволевала је бити друкчија него остала деца; „учтива“ као што сама рече.

* * *

Минуше две године од како се учитељ доселио у Смитов Цеп; како му плата није велика а изглед све траљавији да ће место икада постати главна варош државе, намери да напусти ово и потражи друго место. Саопшти ту намеру испод руке своме школском начелнику; али како у тадање доба беху ретки ваљани и образовани млади људи, даде се наговорити да остане још преко зиме. Нико није знао за то, до ли његов пријатељ, доктор Дишен, млад креолски лекар, познат под именом „др. Деченија.“ Није спомињао то ни гђи Морферовој, ни Клити, нити другоме ком ученику. То ћутање беше делом пород урођене мржње његове против сваког брбљања, делом пак поницала је та ћутљивост отуда, што је радо избегавао сва јавна радознала запиткивања и нагађања а делимице и отуда, што ни сам није никад збиља веровао да ће урадити нешто, догод није урадио то.

На Мелу није хтео ни да помишља. Можда га је самољубље нагонило, да улије себи у главу, да је његово осећање према детету лудо и романтично. Шта више тако је забраздио, држећи да ће за дете бити боље ако дође под закриље каквом старијем и строжијем учитељу. Уз то, дете беше већ у једанаестој години, па би је по старом обичају црвенога Брда сматрали већ скоро за жену. Он је извршио што је требао да изврши; након смрти Смитове писао је родбини и од једне сестре матере мелине добио је одговора. Захвалила је учитељу на труду и наговестила му је, да ће се за неколико месеци доселити из атлантских држава у Калифорнију.

Тиме се свакако у нечем пореметио онај ваздушни план, што га је уча смишљао за Мелу — али зар не беше сасма природно помишљати, да би једна нежна и добра жена, уз то блиска рођакиња, могла боље да равна такав му-

чан карактер? Учитељ је прочитао писмо Мели. Слушаше га расејано, узе му писмо понизно из руке и стаде да рецка из њега мале сличице, што ће да претставе Клитемнестру; да се боље разуме, украси је насловом „бела ствар“ и онда је прелепи за школски дувар с улице.

Поче лето да измиче; по долинама се пожњела жетва и уча смисли, да би било време, да мало разгледа род, што га је понело с толиком муком и љубави засађено семе у млађаним главицама ученика његових — да пожње жетву или да држи јаван испит. И тако бише позвани научењаци и стручњаци Смиова Џепа, да почасте светковину својом присутношћу, а то ће рећи: да буду сведоци онога вајкадањег обичаја, да питањима и доласком својим заплаше и збуне страшљиву децу као да стоје пред истражним судијом. Као што обично бива у таким приликама, најодважнија и најхладнокрвнија деца се одликоваху тога дана. Читалац ће ласно појмити, да се Мела и Клита одликоваху у првом реду и да су пажњу присутне публике — њи две делиле.

Мела својим поуздањем и бистрим појимањем, а Клита својом мирном сигурношћу и непогрешном правилношћу својих манира. Остали беху страшљиви те обраше бостан. Разуме се да је Мела својим сјајним умесним одговорима добила већину и највеће одобравање за себе. Очевидно да је прошлост њезина побудила највећу симпатију свих оних, што се атлетски поређаху с поља крај дуварова па своја лепа брадата лица промаљаху кроз прозоре школске.

Али популарност мелина пропаде са неког непредвиђеног случаја.

Пречасни Мак Снељије сам се позвао на испит и предузео је себи то уживање, да својим збрканим и дволичним питањима и то неким потмулим свечаним гласом као из гроба застраши најглупље ученике.

Мела је истом лебдила по најопаснијим висовима астрономије, — корак по корак пратила је земну круглу на путу њезину кроз бескрајну просторију — означила је путању свакој лутећој планети и баш је приспела до тога, да удара такат у музици сфера, али се достојанствено уздиже пречасни Мак Снељије.

„Меланијо“ рече „ти си баш сада говорила о окретању ове наше земље и о покретима сунца, и ако се — е — не варам, рекла си, да је то тако од почетка створења — а?“

Мела одобравајући некако презорљиво климне главом.

„Даклем, е —, јел’ то и стина? рече Мак Снељије и прекрсти своје пречасне руке на прса.

„Да!“ одговори Мела и стисне јако мале румене усницe.

Они лепи ликови на прозорима стадоше се гуркати још ближе, да боље виде у школу; једна дивна глава, као у Рафајила, с плавом брадом, нежним плавим очима и светилничким цртама, покретна својина најгрђе вуцибатине златних мајдана, окрете се Мели и шану јој: „Држ’ се, Мело!“

Њихова пречасност уздане дубоко, погледи најпре учитеља, па онда децу неким сажалевајућим погледом, и најзад му задовољно стадоше очи на Клити.

Неким умилним покретом диже ова млађана госпођица своју облу белу руку у вис, и на тој заносљивој пуначкој руци указа се дивна наруквица од тешкога злата, дарак једнога од најпонизнијих обожатеља њезиних а у почаст дана задевен, те сама рука дође некако још дражеснија. Неколико тренута дубока тишина. На облим ланетима клитиним осуло се густо, нежно руменило а велике јој очи сјаје јасном небесном бојом. Јако исечена муслинска хаљина

њежно јој прионула уз пуначка бела рамена. Клита погледа учитеља, учитељ климну главом, и њежним гласом проговори Клита:

„Јозува заповеди сунцу да стане, и сунце стаде!“

У дворани школској зачу се тихо одобравајуће мрмљање, лице пречаснога Мак Снељија поче да ликује, а учитељево осу суморна сенка. Они на прозору тргоше се шаљиво натраг, јер се превариште у очекивању. Жустро прелети Мела своју астрономску књижицу и онда је једним ударцем силовито заклопи. Из груди Мак Снељија отрже се јасно стењање; сва испитна комисија се задиви од чуда; публика на прозорима грмну дивље „ур-ра,“ кад оно Мела својом црвеном песничицом тресну о сто и одсечно викну:

„То је проста безобразна лаж, ја не верујем!“ (Наставиће се)

ПОСЛЕ БОЈА.

Суморна је поноћ пала
На рањаве тужне груди
Земље ове,
Повија је, грли, љуби —
Ал не, да јој чаром гове,
Ој не, да јој песме пева
Из грьоца славујева,
Нит из сјаја месечева
Да јој плете мрежу танку
Те у санку
Слађаном да слађе снева
О пољупцу зоре рујне —
Већ, урликом буре бујне
Јецајући нарицаљке,
Купи громе и облаке;
Њима сјајан месец крије,
Зар да скрије
Плашом своје таме црне
Љуте јаде и невоље,
Под којима земља трне . . .

*

. . . Све је мирно!
Само с’ каткад уздах чује
Што с кобнога поља тога
Кроз рањаве груди гојне
После љуте сече бојне
Сваки теком бола љута
С једном душом небу лута;
А рањене боне груди
Уз уздисај сваки худи
Самртничким горким болом
Горко јече; —
Само каткад што закрече
Гавранови и орлови,
Људским месом што пирују;
Само каткад што зазвече
Бритки мачи иступљени,
Што уморан борац сада
Сломијеног веша гада.
Понда опет све је мирно! . . .

*

Спустила се магла сива,
Те покрива
Земљу велом, што над светом
Јесен мрка разавила.
А пре данка и пре зоре
Ратар хоће да заоре
Њиву своју неорану.
„Помоз’, боже!“
И у земљу седи. —
Зари плугом старац седи
Давно није рука стара
Дохватила плуга тешка,
Бразде њиме да запара.
Имао је једног сина,
Свог сокола, дику своју;
Послао га на душмана,
Погибе му у том боју.
Оста старац без заштите!
Ал га већи јади тиште,
Што на дому ојађену
Унучад му још нејака

Нит за рало, нит јунака,
Својом мишцом да одмену
Стару снагу истрошену,
Или мртве да замену,
Што у боју освећену
Заложише живот мио
За слободу погажену,
Те у црно паше гробље,
А што јоште оста живо,
Вај! још оста туђе робље
То га тишти, то га боли,
Па не може јада свога
Чемернога
Да утоли.
Погуреним стасом греди,
Те за плугом земљи гледи.
. . . Ту, у недрих отаџбине
У пупољку росног жића
Младости му нада пуне
Млоги син јој мртав труне
А живио с чврстим надом,
Збацит' са се ропско путо,
Па му срце, задахнуто
Осветарским светим жаром,
Толико се клео пута
И животом и анџаром
На душмана скочит' љута,
Борећи се за огњиште
Прадедова и отаца
Једним махом сто срдаца,
Сто душмана,
Слободарских што му снова
Зулумћарским дахом трова
Смрвит', да их више није,
Па да живи слободније,
Човечније.
Пред очима стар-ратара
Млога ли се слика така
Од детића и јунака
Живо ствара.
Ал мест' нада њиних снова
Гледа парчад челикова
Гвожђа ладна.
Сад угледа кивно тане,
Што у боју јунацима
Задавало смртне ране;
Сад оштрицу мача љута
Рђом тешком обасута,
Рђом крви усирене.
За њом му се рука сува
Пружа, да је зар сачува
Ко светињу успомена;
Ал тек да се слаба крене,
Те се маши гвожђа љута,
А лубања нека жута,
Пред њима се гола ствара.
Задрхта му рука стара;
Он погледом укоченим
У лубању суву гледа;
Ал му суза гледат' не да,
Што на сувој трепавици
Од терета јада клета
Задрхтала,
Већ му на њој затрептала
Тужна слика мила сина,
Што из душе, из дубина
Очинскога вељег бола
Успомена насликана
Тиском болног осећаја.
Сузан му се поглед вину
У небесну у висину,
Од куд света свемогућник
Худим овим светом влада,
Ко да с' отуд нечем нада.
А осмејак неба плава
Та суморна магла крије,
Нит је може да пробије;
Само крика гавранова
Копрену јој густу пара.
А ратару тајни неки
Глас као да одговара:
„Док ти право силник јачи,
Стид и понос, живот тлачи,
Цикутаће дуго мачи
На грудих ти отаџбине;
Млоги још ће да погине
Син ти дичне родовине,
Слобода јој док не сине!“

П. Ј. М.

ПРЕ БУНЕ И ПОСЛЕ БУНЕ.

ПРЕДАВАЊЕ НА АЂАНСКОЈ БЕСЕДИ 21. МАЈА 1877.

Од Н.

Сваки јавни говорник, — који није софиста — мора имати неки племенити задатак, неку узвишену цел пред својим очима. Он несме тек онако у ветар без икаквог сајуза трабуњати, јер сметеног торокања имамо ми прилике чути у сваком трезном и пијаном друштву, — ту хвала Богу нема оскудице, — него њему треба за тим настојавати, да слушаоци од његови назора, разлагања и закључака, неке користи и уживања имају.

Ко говори нуждно је, да му се његов говор публици допадне, јер ако се не допадне, неће га нико слушати, пак неће од њега никаква ни добитка имати.

Неки људи говоре високо, неки озбиљно, неки шаљиво а неки жалостиво, сваки по својој индивидуалности; али сви ти говори могу бити поучни и допасти се, ако им је цел проникнута ораторском љубављу и ако имају у себи логике и душевнога полета.

Као год што планински извори и потоци нису једнаки, тако исто нису једнаки ни душевни извори људски. Кроз какву земљу протиче кишна вода, онаку и боју, онаки и укус добива. Какав је човек, онаки му је и говор, онака му је и његова душа!

Овдашњи одбор за приређивање беседе позвао ме је, да и ја нешто саставим. Ја сам дао реч, јер сам држао да јоште нешто вредим и да ћу кадар бити бар колико толико своме подузетку одговорити; али кад сам почео о том предмету мудровати, осетио сам на жалост да нешто ђаволски запиње и да срећне мисли неће на површину да изађу, па макар их све клештама извлачио! Хеј тужан! — помислим у себи — шта ће сад бити? Та то ништа друго није него последица старости! То су оне птице злослутнице, које мрзим ал их трпит морам! Године се товаре на кркачу, пак се с њима и душевни извори пресушују!!

Да неби сасвим под срамотом остао, почнем лупати главу шта да радим, и у тој бризи сетим се, да имам међу мојим папирима неки стари рукопис; потражим га, нађем га, прочитам га и о Боже гле чуда! Та није да је удесан за ађанску беседу, ко што је удесан, него као год песница на око, могао би се сит над њиме наплакати! Какав је таки је, моје му сузе непомогоше! Ја ћу вам га прочитати, а ви онда о њему судите како је коме драго. Можете га кудити, а можете га хвалити; ствар је туђа, те зато ме се цела критика ни најмање не тиче!!

„Пре и после буне.“

„Мудровања једног заврзана.“

„Но људи, то вам је наопако! Та то је горе него у Турској! Ништа друго него само плаћај, па плаћај, па до века плаћај! А ко ће им тужан наплаћати, кад их је млого, као мува у млекарници, неби их могла ни куга повањати! Пак сваки ти је зинуо и очи избечио, пак само виче плати! Од куда ћу му кера платити? Ваљда нисам ја онај што прави банке! Тако ми бога, овако се дуго живити неможе! Дошло ми је већ да селим у милицију! Шта год заиште, подај! Ако нећеш лепо, а оно ћеш ружно. Терета сваки дан више, а сермије сваки дан мање, па докле тако? Та ту и луд може видити, какав ће крај изаћи! Бадава је, већ је ваљда дошло последње време, кад ће Антикрист почети цароватн! Али какав Антикрист? Та и под њиме нам горе бити неће, јер ја чујем да ће он међу својим привржевицима новце просипати! А где су новци

наших Антикриста? Где је крвава заслуга толиких милијона гладне сиротиње, која сва јурве иде у адову јаму рђавог и безсавестног руковања“!!

„Хеј, убио ти Бог ово ново поколење! Пре буне, то су ти времена била, која су за свагда прозујала! Платиш твоју форинту шајна пореза од ланца земље, пак мир Божији, нико више с тобом посла нема, као ветар с опаклијом! А сад тужан! Мораш тринајест пута толико платити, пак и то је јошт мало, јер сваке године скаче! Онда није плаћао ни немеш, ни парох, ни учитељ, ни ђаво, ни сотона, него сами тежаци! Спаилуци су плаћали нешто, а пашњаци ништа, па опет је могла држава постојати, и толике ратове водити! А данас у мирном времену, код толиког прихода, пак се непрестано у дуг заваљивати, који је већ — осим старога — нарастао на неколико стотина милијона и кога се никад курталисати нећемо; ово је не само млого него и сувише“!!

„Купио си ланац земље, отишао си код старог Цвејића бележника, дао си му 50 крајцара, а он ти га је с гушчијим пером тако преписао, да га нико више с тебе скинути неће. И ту је ишао неки ред и није било толиких протокола и толиког замршаја, јер је бележник познавао људе и њиове одношаје, пак је знао шта ради. А данас те кошта препис 20. ф. уведе ти ланац у 20. записника; контраци ти тумарају од Понција до Пилата 20. година; па кадгод после толиког дугог времена, кад си већ умро, онда тек дознаш, да се није могао ланац на тебе приписати.“!!

„Пак нашто та заплетена машинерија, кад смо ми са оном простом задовољни били? Или се ваљда удешава бирократији, да добије више извора за черупање народа? Зар је народ само за то на свету, да својим знојем гоји излишне званичнике? Ко тако мисли, тај има ђаволска поњатија о задатку једне државе и једнога народа“!!

„Мој брат.... кад му је што неправо имао би обичај казати: „Хеј тамо њима овога и онога! Та да ми је само три дана бити вештац, пак да покажем некима и некима како треба владати и правду истеривати““! Тако се и мени више реди намећало питање: шта тај србски и мађарски Бог ради? Зашто негледи на свој несрећни народ, те да му или сам помогне, или да му памети улије, која ће га од ове невоље избавити? Али он је канда већ остарио и спрам свега равнодушан постао! Нема код њега оне ревности, коју у библији код Јехове видимо! Онај грми, пуца и сева, и цела се синајска гора у огњу курењу и диму под његовим ногама тресе! Истина је, да и он при свом своме заузимању за изабрани народ, није га кадар био до политичне самосталности довести; али га је барем у новије доба направио маџарским спаијама и нови му Јерусалим у Пешти основао. А овај наш није му ни бригеша! Него само егу гегу, како иде нек иде: могли би га изабрати за молскога бирова“!!

„Та какав ти је и садашњи нараштај? Није никакав, све неке сабласти! Онај побледио онамо, а онај кашљуца онамо, а џигерица им сва изрешетана као год мехови Петра ковача! Апетит им је као у овце која црквава, само преживају примизгују, ако се који у веку мало поштеније најео, то је одма добио грчеве у стомаку, пак онда дај Богу душу! А кад сам се ја пре буне хиљаду осам стотина двадесет леве године родио, какви су ти онда људи били! Милина је била видити! Све неки рапави, па главати, па бркати, па рукати, па прсати, пак ти се сваки као сремачко муљало зацрвенио а кад се који наклопи јести' ту онда нема краја, већ као год сарка изеде гдегод кога увати. Две пржене и две не-

пржене и две поливене и две неполивене и две преко цела леба. Карлица млека, стотина јаја, печен ћурак, шесдесет сарми, чинија овчијег зрелог сира и т. д. то су све биле маленкости за једног ваљаног изелицу пре буне! Па каква су им леђа била, могли би сви из реда бити иконари! Сваки ти је задригао, оврататио и забичио се, а ноге као черпићи, могао би њима вашке туђи по ађанском вашару"!!

„У старо време нису деци каламили богиње, већ су их пустили те су се као год ћурићи избобали; па које је умрло то је умрло, ал оно које је предурало, то је онда као тресак изгледало! А данас се с каламљењем вештачки у животу задржавају којекакве слаботиње, које бледе као дувар и тек што нису зевнуле, даље се расплођавају и оснивају скрофулозну и јектичаву генерацију"!!

„Ова јектичава генерација, — којој велики штајери јошт и сакагу на нос натерују, — ма да није кадра много својим радом привредити, опет би желила добро живити! А пошто је то на поштен начин немогуће, то се онда одала лукавству, и шарланству те тако је морални темељ испод ногу изгубила! Хришћанска је вера чисто идеална; пак пошто она овај живот на земљи презире и само душе наше за онај други живот преправља, то онда и њена наука која се у школи предаје, не само да неподпомаже тежњу за привредом, него јошт њени назори у опреку долазе са сваким нагоном за осигурање народног благостања у овим тешким временима! Све ово једно на друго узимајући учинило је, да смо постали неки дервиши и нихилисте, који од данас до сутра, из песнице у уста живе, и који се нису кадри старати о будућности својих потомака! Постали смо неки физични банкроти и морални богаљеви, који ни руком, ни ногом, ни главом нису у стању себи помоћи, него целу своју будућност голом случају и некој слепој судбини поверавају"!! (Свршиће се.)

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

У ХЕРНАЛЗУ.

Лакрдија из ђачког живота у Бечу.

I.

(Наставак.)

Сваки гост гледи да се покаже, да није „шмуциг", јер пилићима, гушчићима освaне онај дан црни петак. Скоро са сваког стола се чује: „а бахххендл унд ан хајплсалат — брот Шани!"

Кад се већ сумрачак на земљу спусти, кад свирка све живље ноте свира, кад је пиво своју увек конзеквентну дужност учинило, онда је и весеље све бујније, све живље, све разузданије. Жагор се чује на све стране, весело кикотање по кад-кад надјача опште зујање, тамо се пева, ту се гуњђа, тамо се виче, ту се цичи, тамо се смеје, ту се псује, тамо се кошка, ту се грли — вашар у паклу. Оно мало етикета и бонтона спере „лагер" доле и вечито добро-расположење Бечлија отме сасвим мах. По гдекоји се парови изгубе из опште граје и гунгуле, да у хладовини мало расхладе усијана чуства па се шетају по алејама, који се у ону густу гарнитуру губе, држећи се за руку и по толико и толико пута обричући „вечиту" верност. In cerevisia — mendacium. Речи постају све живље и ватреније, пољупци падају као киша, нико ником не смета, нико ником није на путу, све се весели, све ужива све пије, све се грли.

Кад-кад, и то не баш ретко, дође и

до свађе и мале туче. Узрок је већ давнашњи, ал прилика је у толико згодна што је пиво „спавајућу смелост“ пробудило. На такве се ларманије онда дигне цело друштво, најближе комшије гледе да утишају узбуђене странке, најпре дипломатском интервенцијом а доцније и силом урођених оружја. Ако и то не помаже, онда се чује и са даљих столова енергично: „пст“ или, кад је већ загрдило: „ауса, ауса, мус ер.“ Бадава, ни најмање ни највеће друштво неће кваренду. Ако се странке не умире, морају напоље, ту им не помаже ни Бона вуковарски. —

За једним столом под густим кестеном седе наши познаници, седимо ми сви шесторо у дивној хармонији и миру. Галантни део нашег друштва обукао се у лепе хаљине, у укусно летно одело. Мали без бркова је још и ружу заденуо за капут и звера на све стране, као да још кога чека. Аско шаљивчина говори о прошлим галантним случајима. Тата брадоња гледи у нов „шпицл“ и удубио се у мишљење, дал' да га с цигарама ил с цигаретлама испуши; по кад кад уздане и стресе приличан квантум пива у себе. Андреја бркајлија наређао је неколико гомилица по дванаест новчића и чисто меланхолично гледи у њих, како све мање и мање бивају. Ђупа дебељко врти палце а Мица носоња глади танке своје бркове и једи се, што се није данас обријао.

У једаред викне Мали: ево их; Аско скочи, Тата дигне главу и побледи — пред нами стајаше оно друштво из Елтерлајна. Бака се клиби, глава намигује а цуре се смеше. Аско шаљивчина и Мали без бркова дотурају још један сто, сви се посаде и ево нас опет у лепој ал на жалост само привидној хармонији. Андреја бркајлија се тако стратегично наместио, да је с једне стране имао Ђупу дебељка а с друге Мицу носоњу за комшије. на тај начин је већ у напред немогућним учинио евентуалне ближе нападаје бакине а метака из њених очију није се плашио.

Кад се друштво тако лепо испатирало. кад је прве и најјаче природне нагоне утишало, т. ј. кад је јело и нешто пило, почео је и разговор мало живље да тече. Мали без бркова се удварао плавојци 1, која се Анком звала а Аско шаљивчина стаде плавојци 2, која се Маријом звала, да пуни главу с лепим и округлим фразама. Његове речи нису имале само на Марију уплива, већ и на — Тату брадоњу. Ал та два уплива су била врло разног квалитета. Марија је руменила, Тата бледио; Марија је оборила очи, Тата је зверао овамо онамо као махнит; Марија је руком гладила хаљину, Тата је стегао руку у песницу; Марија није умела ни речи да одговори, Тата је све грдио (ал у себи); Марија није пиво ни погледала, Тата је био већ код шестог кригла, једном речи с једне стране се Аску ведрило а с друге стране облачило небо.

— „Чујте госпођице, рече Аско шаљивчина, „како свирка лепо удешава с хармонијом мојих речи. И једни и други извиру из дубљине нам, гласови из прсију а речи иду из срца. Јел' те, да је овај комад диван?“

— „Ја не могу да га трпим,“ гунђаше Тата брадоња, ал тако тихо, да му се речи изгубише у бради.

— „Ова ми свирка иде у ноге,“ шапуташе Мали, који је већ био на измаку свог ласкавог репертоара, „штета, што овде нема места, да човек мало поигра.“

— „Па ено тамо на оном празном месту играју деца, рече Анка, плавуша 1, и ђаволасто погледи на Малог без бркова, који баш није био највештији свештеник музе Терпсихоре.

— „Госпођице, ви не пијете баш ништа, ево узмите пива, сасвим сасвим је тазе,“ рече Тати брадоњи и понуди Ма-

рију с пивом. Ал кад му је ова ту природну понуду одбила, зграби чашу и спусти сву њену садржину с оне стране краватле. (Свршиће се.)

∧ БЕЗАЗЛЕНО.

Отац. „Видиш синко, ово је писмо још славни **Вук** писао."

Дете. „Јел отац, а зар и **курјаци** знају писати?" К.

∧ ЖЕНСКОГ РОДА.

Земља је готово на свима језицима **женскога рода**.

А зашто? упитаће когод.

За то, **што се још не зна, колико јој је година**. П.

∧ ДА ВИДЕ.

Тукао Давид жену. Ова се дерала: Ајао, **Давиде**! Ајао **Давиде**!

Кад ћеш **да виде**, а ти ајд' на сокак! одговориће муж.

∧ ЛАКО ЈЕ ОНДА СУДИТИ.

Лопова неког доведу пред судију, који ће му рећи: Даклереци сад, јеси ли ово украо или ниси?" Лопов: „Хе, хе, та то бих онда и ја могао бити судија, кад би се то тако казивало. А **да за што сте ми ви овде, него баш да извидите, јесам ли украо или нисам!**" П.

ТЕРА КЕРА.

Један учитељ вели, да је он противник теорији и методу падагога **Кера** и за то ће он вели увек **терати кера**.

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИМА. Бр. 8.

Из ових 13 слогова, да се направе 6 речи, којих почетна слова од горе доле кад се читају, означују једну државу, а последња писмена од доле горе читана, дају једно поље, знаменито по ту државу.

а, бор, до, до, до, и, је, ко, ра, рак, слав, со, сус.

1. Једна тица.
2. Име мушко.
3. Варош у Француској
4. Оснküовател, једне религије.
5. Варош у Јапану.
6. Пиће.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ Бр. 7.

(в. бр. 31. „Јавора").

1. **Наксос**
2. **Авраам**
3. **По**
4. **Опал**
5. **Ливије**
6. **Ериван**
7. **Озирис**
8. **Новак**
9. **Венецуела**
10. **Ерос**
11. **Леп**
12. **Иње**
13. **Кондор**
14. **Испахан.**

Наполеон велики — Смоленск. Асперн.

Решили: Госпођице Кристина Симићева и Софија Савановићева у Н. Саду; г. Васа Максимовић гимн. у Сомбору; Радослав Хорват, учит. у Н. Саду; гђца Марија Нићина у Ст. Бечеју; Јелена у Н. Саду; О. Белеслијн у Суботици; Атанасије Костић нар. учит. у Фелдварцу, Иван Косировић и Мих. Лукачек гимн. у Н. Саду; Т. Врга, поручник у Коморану; Васа Режа у Вршцу; Радован Малушевић учит. у Карловцима; Ешкулап у Сиску; Милорад Шимић, реалац у Земуну; П. Шимић реалац у Загребу; гђце Јела Смиљанска (Глишчина), Мара Вргова, Ната Ћишина и Јула Бурдићева у Ади; Петар Дамјановић у Н. Саду; Света Војновић у Вршцу; гђа Јелена Недељковића, начелниковица у Крчедину; гђца Даринка Сузанова у Н. Сланкамену; г. Јован Радубицки у Св. Андрији; Кока у Панчеву; Тоша Звонарев у Даљу; Љуб. Нинковић у Коморапу; Бранко Константиновић гимн. у Карловцима; Вељко Константиновић учитељ у Панчеву; Благоје Бранчић у Петровом селу; Јов. Бранчић трг. у Падеју Радивој Ј. Вукадиновић реалац у Земуну. Ст. Ђ.; Ст. у Тителу. Гђца Љубица Јовановићева у Ст. Футогу; г. Мита Ђорђевић, Ник. Јовановић, Мил. К. Поповић гимназисте у Н. Саду.

БЕЛЕШКЕ.

(Срп. вел. гимназија у Н. Саду). Управа ове гимназије јавља родитељима и старатељима, да ће уписивање ученика почети 17. (29) **августа** о. г. Ученици, који не донесу довољнога исказа о својој способности за прелаз у гимназију, полагаће пријамни испит. Уписна такса је 2 ф. 10 н.; школарина за један семестар 6 фор.; прилог за библиотеку 1 ф. Сиромашни, а добри ученици могу бити опроштени од плаћања школарине. —

Гимназија је наша данас у таквим рукама, да с поносом можемо рећи, да јој је тешко где равне наћи. Младе, родољубиве снаге прикупљене су, да озбиљном науком и здравим васпитањем одгајају српски подмладак, да спреме младиће српске за рад, што им предстоји у животу онда, кад сами на своје ноге стану и почну непосредно засецати у општа и народна дела. Родитељи српски могу спокојним душом поверити своје синове овоме заводу, који је један од најважнијих завода у нашем народном животу.

(Заклада Терезије и Јована пл. Остојић), тестирана 9. априла 1866. ступа од идуће јесени у живот. Биће једна војничка стипендија од 600 фор., и више стипендијских места за гимназисте и универзитетлије. За ђаке, који иду у гимназију у месту, где им станују родитељи износиће стипендије по 100 фор., који се пак на страни уче у гимназији 250 ф., а слушаоци на великим школама добиваће 400 фор. годишње. — Књижевна награда од 50 дуката годишње даваће се на дан рођења обојих фундатора наизменце и тим ће располагати „Матица српска" — Слава меценатима српским, вечан им спомен у народу нашем.

(Срп. нар. позориште) давало је у Земуну за два месеца дана 33 представе, за које паде 3508 фор. Одзив је дакле био у Земуну врло добар, и „заставин" дописник хвали глумце и глумице, да су на позорници осветлали образ себи и српској публици, а у приватном понашању да су били са свим онакви, како се пристоји људима, који су чланови једног просветног завода. Из Земуна је отишло позориште наше у Вел. Кикинду. Сретно им било!

ЧИТУЉА.

(Јован Гавриловић), члан државнога савета у миру, витез руског ордена св. Ане I-ога реда, почасни члан југославенске академије у Загребу, † 29. јула у Београду у 82 години живота. Гавриловић је био сјајан таленат и учинио је од г. 1830 (тада је у Србију прешао) за државну службу млого, имајући особито прилику да упливише на судбину Србије од г. 1868, кад оно би наименован за члана регенства, као човек, који је посве припадао међу људе јавнога поверења. Српство губи у њему мужа, који је како својим високим моралним својствима тако и љубављу к народној просвети стекао себи једно од први места међу својим савременицима. Целога живота опрезан, озбиљан, миран, ладан — више човек од разума него од осећаја — то вам је слика Јове Гавриловића. Још кад сам ја 1845 био први пут у Београду, слушао сам да Гавриловић, тада начеоник у министарству финансије, кад је ван своје званичне дужности, проводи прави усамљенички живот. Иначе редак је Србин, који је свој живот корисније провео од њега. Имао је блага, али он није приленио срца свога за њ: разумно га је употребљавао, чинећи добра просветним заводима и књижевницима. Спремашне учитеље и ђаке особито је потпомагао. И умрьо је као добротвор прве величине: цело своје имање, 15 иљада дуката цесарски (80 иљада фор. а. вр.) оставио је држави, да се отуд оснује фонд за удовице и сирочад српски учитеља. Име његово никада се заборавити неће у историји Србије.

Умрьо је баш у доба, кад се највећма крши за ослобођење потиштене наше браће на балканском полуотоку. Не би му суђено дочекати, да букагије ропства спадну једном с тужне раје, да јеле у Босни и Ерцеговини зашуморе у србињском зраку . . .

Никад врлог покојника видио нисам, а тек ове године стајао сам с њим у преписци.*) У мојим књижевним тежњама радо ми је био на руци, потпомагао ме саветом и делом, слао ми бележака из свога живота, а тако исто и из живота Вука, Мушицкога и ост. У Гавриловићу, тој осамдесетгодишњој старини, морао се човек дивити младачкоме жару и заузимању за све важније појаве на пољу наше књижевности.

Био је узор поштења и истине. Није никако тео да зна за обожавање авторитета. Колико је год ценио заслуге умрли наши првака у литератури, ипак је, из љубави к светој истини, имао нешто и да им приговори.

Лака му буди мајко, црна земљице!

Ђ. Рајковић.

*) Учинили би љубав свима поштовачима пок. Гавриловића, кад би нам које писмо покојниково уступили, да изнесемо на јавност у „Јавору." Уредн.

СИТНИЦЕ.

(Респиратор Тиндаља). Респиратор чувеног енглеског физичара Тиндаља веома је користан изналазак, јер помоћу њега можете остати у соби, која је пуна угушљивог дима и док у њој има и најмање угодног ваздуха за дисање. Апарат је тај тако прост, да ништа простије не може бити. Он се сав састоји из цилиндра, 10 сантиметра дугачак који се меће на уста. У том цилиндру ваздух пролази постепено слојеве дрвеног угља, креча и памука, наквашене глицерином. Угаљ и креч upијају гасовите и раздражљиве делове дима, а како глицерин има особину да никад не усане, то удржава честице угља Тако ваздух долази до плућа очишћен од свију шкодљивих делова и сасвим је угодан за дисање.

Да би се уверио у доброту свога респиратора, Тиндаљ осигуравши се још са наочарима које чувају очи, остао је више од по сата у затвореној соби, која је била испуњена густим димом од лучевине. У тој соби не би се могло дисати без респиратора ни неколико минута.

Овај ће апарат спасти многе људе у таким случајевима, где би без њега била извесна и мученичка смрт. **Х.**

(Оклоп противу ватре). Овај изналазак учинио је, да човек може без страха и повреде ући у сред најжешће ватре. Оклоп се овај састоји из двоструке облоге и облачи се као панцир. Унутрашња је облога исткана измешано са каучуком, спољашња је — енглеско воштано платно, начичкана многим малим јамицама. Помоћу шмрка, у ту облогу непрестано долази струја воде, која бризга из поменутих рупа, те одржава спољашњу површину у влази и тиме је чува од ватре. У исти мах, у унутрашњем делу оклопа одржава се струја ваздуха, која долази од извесног притиска и излази кроз отвор на капи (шлему), односи продукт издисавања и тера испред очију дим и пламен. У оваком оделу ватрогасник, може слободно ући у најсилнију ватру без икакве опасности. Капетан Алстрен ту скоро у Берлину доказао је то. Обучен у ово одело, он је више од четврт сата шетао између четири огромне ватре. Топлота је била несносна на растојању чи, тавих 40 корака. На очи целе публике он је мирно ходао по ватри, седио, наслањао се на запаљене пањеве, и као оно израилски отрок могао је да запева псалам у ватреној пећини. Кад је најзад отуда изишао, не само да се није испекао, него није се добро ни угријао.

Ово је изналазак шведског инжињера Естберга. **Х.**

(Електричне рибе) Приликом говора о торпедима рекосмо, да се **торпеди** називају по некој електричној риби. Можда ће читаоце занимати да чују што више о тим рибама. — Имаде **три** врсте и најјача је међу њима нека врста **јегуље** (Zitteraal, Gymnotus electricus) у мирним водама јужне Америке. Ова се риба брани својим спажним електричним ударцима, те је веома мучно хватати је. С тога пуштају пре риболова пола задивљане коње у воду; риба удара колико може на коње кад-кад потуче по два по три коња, бој бива полако све слабији док риба сасма не изнемогне и онда је хватају на мрежу као обичну рибу. Кад јој поребарке отвориш кожу, види се да је електричан апарат смештен дуж целога тела, од кичмених обртања па до средње пруге трбуха у наоколо. У њему су дугуљасте пруге уздуж и по преко, те је цео апарат подељен у мале долапе. У сваком је долапу нека **слузна плоча**, у коју састраг улази и свршава по један живчани кончић. Глава је у рибе позитивна, а реп негативно електричан — Друга је врста **нилски сом** (Zitterwels, Malapterurus electricus). И у ове лежи електр. апарат с обе стране тела само је налик на огртач, те је риба чисто замотана у тај огртач. У овога сома је глава негативно, а реп позитивно електричан. — Трећа је врста **Raja torpedo**. У ове је електр. орган између шкрга и грудних пераја поређан, па се пружа на дугачко с трбуха на леђа. Иначе је као и у осталих; доња страна је негативно, а горња позитивно електрична, струја дакле иде по води с леђа око рибе доле на трбух. — За дивно је чудо да су ове рибе иначе „неприкосновене“ према својим рођеним електричним ударима, а овамо им је анатомски склоп у главноме такав као и усталих кичмењака. **Дибоа Рајмон** уверио се о томе практичним опитима. Држао је те рибе с осталом обичном рибом у једном воденом суду и пошто је пустио електричну струју у воду остале

рибе добише грчеве и поскакаше за тили часак, али ове електричне рибе пливаху мирно по води као да их се ништа не тиче. — Одкуда и како је то, то је још отворено и нерешено питање физиолошко.

—ан—

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(„Српски соко"), велики илустровани календар за г. 1878, излази до који дан из штампе и моћи ће се наручити у администрацији „Заставе." За Србију прима претплату књижара Вел. Валожића у Београду. Цена 50 н. Провизија 20%. Настојало се око тога, да овај календар у сваком погледу задовољи сваку српску кућу. Осим тога што је календарски део тачно и брижљиво уређен, побринуто је за богату садржину у другом делу, у „књизи за народ", у којој се налазе ови чланци: 1. Девет крвавих дана, песма Змај Ј. Јовановића, 2. Лавров и трнов венац од уредника, 3. Српска мајка, балада Мите Поповића, 4. Соко, зоолошка расправа од 5ϱ, 5. Какав поп онако и село, приповетка Панте Поповића, 6. Шта треба радити, да се дуго живи, расправа проф. С. Савковића, 7.? (загонетка), песма Исе Ћирића, 8. Тера баба козлиће, од проф. А. М. Матића, 9. Ко ће пре! Хумореска од М. С 10. Косовске песме. 11. Опис бугарских земаља од проф. дра М. Савића, 12. У царској лаври Жичи, од проф. А. Сандића. 13. Исповест, песма, превео ъ. 14. Црте бојне и политичне, од уредника, 15. Опис слика. — Осим других слика донеће календар овај и лик дра Светозара Милетића на засебном листу. — Дакле поред „Орла" имаћемо сада и „Сокола." Дај боже, да оба полете у родољубивом жару у све крајеве и слојеве народа српског и да их свака кућа онако свесрдно прими, као што су издавачи свесрдно жртвовали новац и време, да допринесу свој део просвети народној!

НОВЕ КЊИГЕ.

У накладн књижаре Вел. Валожића у Београду изишла је:

Прва љубав, новела Ивана Тургењева. Београд 1877. Цена 40 новч. — Баш смо у пређашњем броју „Јавора" рекли, да сам Тургењев ову своју приповетку највећма воле, јер су у њој његове рођене успомене описане. Преводилац нина књизи именован. — Може се добити по исту цену и у књижари браће М. Поповића у Н. Саду и браће Јовановића у Панчеву.

Др. Пеичић у Пешти издао је брошурицу: **Одзив на мњење о женидби удовог свештенства.** Цена је 20 новч., иначе се даје и бесплатно на захтевање, особито удовим свештеницима.

У накладн књижаре браће М. Поповића, у Н. Саду изишла је баш сада из штампе нова књига:

Пред васкрс, бојне песме Мите Поповића, посвећене кнезу Николи. Цена 1 ф. а. вр. — Штампарски је посао угледан и хвале вредан, а о лепоти песама није нужно говорити, јер сваки наш читалац познаје добро Митине гусле. За то се надамо, да ће сваки пријатељ лепих и родољубивих песама књигу ову за своју кућу набавити, а и за дарове је низ ових родољубивих бојних песама врло удесан.

У Задру су изишла.

Правила православне цркве, српски превод с тумачењима од проф. Н. Милаша. III. **Правила трулског сабора.** У Задру 1877. Цена 60 новч. или 1½ динара. — Овде је најпре представљен кратки историјски нацрт V. и VI. васион. сабора, а за тим је преведено и потанко протумачено 36 правила трулскога сабора. — Наручити се може преко г. проф. Н. Милаша у Задру или преко књижаре браће Јовановића у Панчеву.

ОДГОВОРИ.

Г. Д. у Х. Оне ствари против калуђерског и свештеничког чина, не можемо примити. Тај чин има своју лепу и племениту задаћу, коју ми уважавамо, а ако поједине одметн (а тих има у сваком сталежу) не чине своје дужности, него раде наопако, онда те поједине ваља узети на миндрос, а не цео сталеж. Знате л' како је нама немило и неправо, кад ко „омладину" осуђује и напада због каквог појединог „омладинчета", које забаса? Није друштво, ни ред и сталеж крив, ако поједини члан зло ради.

Г. Ј. у В. — У прошлом броју имате најбољи одговор. Ми ваше прилоге јако уважавамо и увек ће нам мило бити, код нас којим обрадујете. Искрено поздравље.

ПОПРАВКЕ. У биографији **Саве Мркаља** у овоме листу треба поправити ове штампарске погрешке: стр. 910 ред четврти оздо: бацајући место б а ц а ј у ћ и; стр. 939 ред трећи оздо: с двою место судбою; стр. 940 ред двадесети озго: так м. тако; стр. 969 ред трећи оздо: увести м. известн; стр. 976 ред пети некл м. меки.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 34. У НОВОМЕ САДУ 21. АВГУСТА. 1877

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље на читавом** табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

БРАЋИ НА ЗБОРУ.

У РУМИ 21. АВГУСТА 1877.

Весело, здраво, браћо!
На братском договору,
На свечаноме збору,
У Срему убавоме,
У Срему кићеноме!
Дижите громка гласа
Уз правду и уз права,
Нек с' топи од милоте
На небу свети Сава,
Нек чује сва Јевропа,
Што толко нама скриви:
У п р к о с с и л н и х б у р а
Д а с р п с к и н а р о д ж и в и!
Реците, браћо, јавно
На [illegible]у што вам давно!
Реците, шта би хтели,
Покаж'те да сте зрели —
Да знате шта се збива
Сад тамо на Балкану,
Да равнодушни нисте
Ономе јатагану,
Који к'о муња сева
У страшном овом добу:
Да светли тужном робу,
Да путе му покаже
Који-но слави воде,
И храму од слободе!
Реците, браћо, јавно,
За браћу ви да знате,
Узвишену им борбу
Кроз сузе да гледате,
Д а ј' с њ и м а с р ц е в а ш е
И с њ и м а в а ш а д у ш а
С р е д б у р е о д б о ј е в а
И з в е к е о д о р у ж а!
Саде је, браћо, доба,
Сад треба да се рекне,
Од громка вашег гласа
Јевропа да одјекне;
Сад треба, да се каже,
Да, кад је сабља секла,
И наша да је крвца
К'о бујни поток текла,
И наши да су оци
Јуначки млоги пали
Без награде икакве
Живота жртвовали.
Сада је, браћо, доба,
Сад треба да се рекне,
Од громка вашег гласа
Јевропа да одјекне?
Па зашто не би рекли?
Па зашто, дивни боже,
И јунак коморански
И Клапка када може!
Дижите громка гласа,
Јевропа нек пресуди,
Да ли сте свесни људи;
Јевропа нек вас чује
И име ваше штује!
А Клапка с Арпадовци
Нек иде, кад већ хоће,

Бар труло неће здраво
Отровати нам воће,
И црвићи ће барем

Да плате својом главом
Играше што се мамно
Са човечанским правом!

Мита Поповић.

ЦАРИЦА У СПИНЕТИ.

ПРИПОВЕТКА СА СЕЛА.

Написао Павле Хајзе.

(Наставак.)

Кад је попа с младожењом и младом пред олтар ступио, још се нешто морало оклевати. Младожења је силом хтео, да се осим обе већ ужежене свеће у све чираке воштанице метну и запале и да се црква осветли као при највећим свечаностима. Новац за тај трошак метне он, не бројећи много, пуну шаку на трапезу. Кад се по цркви све свеће попалише, па кад је све готово било и витки, дивни младожења своју лепу младу пред олтар одвео, чуло се на све стране само „а а“, којим се дивлење изражавало, па сваки момак био би се зацело поред свега радо мењао са ђувегијом, као год и свака девојка са срећном невестом.

Попа, коме јединим од свију као да није цела ствар по вољи била, журио се, да са венчањем једаред до краја дође, па хтеде кад је њих двоје, младожења и млада, своју вољу постигло и за цео се живот нераздељимо везало, брзо рекавши збогом, отићи. Но Мајино стане му учтиво на пут, па му рече, још свагда са оним гласом, којим говоре људи, што су мало више вина окусили.

„Пречасни господине попо, венчање би било готово, у пркос Барбону и високославном говерну, али сад још нешто морате учинити.“

„Ја те не разумем, синко“, одврати попа, који је једва могао сакрити, да се чега чудногa плаши.

„Ја сам наиме свету заклетву положио, тако ми седам рана спаситељевих, да нећу пре из ове цркве изићи, док нас обоје, и ја и моја љубљена жена, сињора Пија, не будемо крунисани за цара и царицу у Спинети. Морате наиме знати, пречасни, ова моја жена, то вам је круна и бисер међ свима женама, а то је већ, док је она дете била, највећи човек овог века и свију времена признао, јер ју је у чело пољубио, а тиме је хтео показати, да је држи за себи равну а њено чело за достојно, да га негда круна краси. Па зато Вас молим и преклињем, господине попо, кад сте још овде, крунишите и миропомажите нас, нек иде све уједно, а што се наплате тиче —“

Он се опет дохвати [illegible] извади кесу с новци.

„Ти се шалиш, синко,“ [illegible]овори попа силом смешећи се. „К[illegible] ја, да би могао светске части раздавати, па ма да си и ти и твоја млада жена истих ма колико достојни. А осим тога, чиме да Вас крунишем и миропомажем? У нашем сиромашном дому божјем. —“

„А, то су све извијања — извините, пречасни. Ви канда немате праве воље на то, а нас двоје не држите за достојне, да нас крунишете. Али ја знам, шта говорим, па нека не вредим више од једне длаке из браде Барбонове, ако из ове цркве некру-

нисан изађем. Немојте дакле вазда извијати. Уља има доста тамо у кандилу пред иконом мајке божје. А што се круна тиче —“

Он погледа по зидовима око олтара, за тим сасвим мирно пође к једном од светаца, што су на главама старе, прашне круне имали. Двојици од њих скине он круне, сдува са ових прашину, па их обе однесе натраг у олтар и метне их на покров.

„Ево“ рече, „ове ћемо за сад узети. Па сад нас крунишите, пречасни!“

„Мајино“! повиче његова млада с изразом највеће грозе и зебње. „Шта си учинио? Свеци на небу —“

Она не доврши. Поглед један из очију мужа јој ућутка ју.

Али се попа не даде од тог погледа застрашити. Ја се свечано ограђујем против таквих насиља“, говорио је он тако јасним гласом, да се и Мајинови дивљи другови згледнуше. „Знашли ти, обесвидели, да гњев божји на се навлачиш, кад црквене ствари, круне светаца обешчашћујеш, да тиме својој светској сујети робујеш. Устани одатле, па преклињи свету богородицу, да ти то недело опрости, па да се за те моли свевишњему! А ја перем руке; ја нисам учествовао у томе обешчашћењу онога, што је најсветије.“ За тим га пре но што би га ико задржати могао, нестаде.

За час се чинило, као да је тај мрчани протест попин и на Мајинову подивљалу душу утицао. Но одмах за тим разгоре се стари фантастични понос у њему те он повиче смејући се: „хајд одатле, малодушни робе онога, што је уобичајено, јадни сељански попо, што не знаш, како се треба понашати с великом госпођом. Што сам се заклео, то ћу у пркос теби и без тебе чинити. Зар није велики цар у Милану сам себи круну на главу метнуо, јер је добро знао, да би руке каквог страшљивог „слуге божјег“ задрхтале, кад би му он тај посао поверио. Тако дакле пријатељи хоћу и ја да чиним, да себе и своју милу жену сопственим рукама крунишем и да при том рекнем, као што је онај у Милану рекао: „бог ми је ту круну дао; тешко оном, ко жели да ми је отме.“

То рекавши, ухвати обема рукама уједно обе круне и метне их себи и својој жени на главу, не мотрећи на Пију, која је опет на колена пала и згрозила се, као да ју је гуја ујела, кад јој се лака метална круна чела дотакла. Па и не задржа се круна у њеној коси, него паде на патос; неки деран из села подиже ју. А Мајино је носио свој царски дијадем, као да му је за главу прирастао, па кад на један знак његови другова зачеше клицати и цара и царицу у Спинети честитајући опколише, тада он подигне своју клечећу младу жену са покривача, пришапне јој озбиљно, али нежно, да буде свесна свог достојанства, па ју за тим поведе кроз редове народа ка крчми, камо сви сведоци чудне те свечаности поврвише.

И опет загрмише пушке, а сада се још умешаху и гласови кларинете и две гитаре, али сватови за чудо беху ућутали, па тек вино, које је на младожињин трошак реком текло, било је кадро одрешити језике. Но ипак су људи непрестано гледали са потајном грозом на круну, што ју је младожења на својој кудравој коси носио, па су чисто бојазљиво једно другом шаптали, како млада бледо и немо поред Мајина седи, као да није при себи, па још ни једаред није уста оквасила рујним винцем, нити се се и једанпут насмејала шалама и до-

сеткама, што их је роми, сулудасти Бено, сада као и иначе у сваки сватови избацивао. „Све би добро било шаптао је брица свом куму, ковачу, „све би било, како треба да буде, јер и разбојници хоће да се жене, а и венчање је прошло сасвим in regola. Али то крунисање, куме, верујте ми, то ће га још скупо стати. Што је свето, остаје свето, па са говерном може се човек још клипка повући, али са светим стварма није се шалити. Гледајте само Пију! Зар није изгледало, као да јој се нешто под челом скаменило, кад ју је света круна додирнула? У осталом шта се нас то тиче? Ми пијемо Мајиново вино, јер морамо, иначе би он то као увреду сматрао, па авај онда нама. То можемо и пред судом потврдити ако хоће, да нас похватају. А он нек гледа, како ће се очистити!“

Онај, кога се те речи тицале, као да се ни за шта мање није бринуо, него за то, како ће за све, што је учинио, одговарати. Са веселим лицем седио је он усред својих гостију, који су пили; он је сам ретко свој пехар испијао, али је ипак био највеселији и најразговорнији од свију. Свакој од досетака с којима је Бено његовом царском величанству и мужевском достојанству клањао се, смејао се он радо, па је између тога приповедао свакојаке приче о слободном животу, што га је у гори живио. Час по би запевао својим јасним гласом коју нежну песмицу, па би при том своју нему невесту, која је поред њега седила, јаче себи притиснуо, не чудећи се нимало њеној замишљености. Тек кад омладина заче играти, па се и младожења и млада дигоше, паде њему у очи смртна бледоћа њеног лица. Он ју нежно са собом одведе у тиху башту код крчме, па ју запита шта јој је да ли јој је хрђаво. У место сваког одговора падне му она око врата, притисне га бојазљиво, но силно уза се тако, да њему скоро дисање престаде, а он осети, како она по свом телу дрхће, као да ју грозница тресе.

На све његове молбе и питања не хтеде она ни пошто одговарати, тако да се он најпосле окануо, да од ње што испипа, тим више, што је промислио, да би напрезања тога дана и јачу нарав из равнотеже извести могла. Закључи дакле, да ју одмах изведе из те халабуке, јер и онако неће смети дуго у зору спавати него ће морати, чим сване коња се дохватити и у гору оdјездити.

И не опростивши се са сватима, одведе своју лепу жену, која је као у сну поред њега корачала, њеној кући. Мала Маргеритина била је за ову ноћ одведена код једне добре жене, која се ње за навек примила. Јер Пија није хтела, да и сестру са собом у туђ свет води. Само псетанце Бруско ишао је за младенцима са звонцетом на врату, па је ушао и у брачну собу, где се счућурио у свој стари буџак на сламу, па је ту одмах и заспао.

(Свршиће се.)

ОКАЈТЕ СЕ...

Окајте се — ларме, вике,
Гадни синци, гадне клике,
Свет се данас од вас гнуша,
Кад вам гадне речи слуша
Србу од тог нема вреда. . .
Окајте се беса-једа.

Окајте се — посла смела,
Манте речи, дајте дела;
Лако ј' викат' по буџаци:
„Ми смо људи — ми јунаци“ —
Окајте се — хвале таке,
Нисте момци — за јунаке.

Окајте се — дела така,
Мало вас је — једна шака;
Сурваће се Турчин клети,
Не можете, вашој мети. . .
Таке силе у вас неје — — —
Свет се вами смеје, смеје.

Лука Поповић.

МЕЛА.

КАЛИФОРНИЈСКА ПРИЧА **БРЕТА ХАРТА.**

4.

(Наставак.)

Дуго кишовито време поче да измиче. Бујани пупољци и шумовити потоци планински почеше наговешћивати долазеће пролеће. Чамове шуме разлеваху свежије мирисе. Азалеје почеле да пупе а цеанот се ужурбао већ, да се заодене својим раним пролетњим рувом љиљанове боје. Онамо на зеленој равници с јужне стране црвенога брда грануо танани струк клобучца са широка стабла, па из нова зањихао по зраку своја плава тамна звонцад. На гробу смитову опет изникла мека лелујна трава а око њега набујали новчић и воловско око. Мало је гробље у току прошле године стекло неколико нових дошљака, па се гробови, све два по два, наређали крај ниске тарабе чак до гроба смитова. Овај беше усамљен од осталих; народно се сујеверје клонило тога гроба и уза Смита нису боравиле ничије кости.

По свима ћошковима и крајевима вароши беху прелепљене објаве, у којима се јављало поштованој публици, да ће неко страно позоришно друштво давати два три дана неколико до бога смешних лакрдија, а наизменце неку чувену мелодраму и велику игранку с певањем итд. итд.

Те објаве љуто су узбуниле малобројно становништво а школска деца нису о другом чему ни говорила. Уча је обећао Мели да ће је водити, јер то беше за Мелу неко ванредно и ретко уживање, и кад смркну то знаменито вече, онда и уча и Мела почастише ту претставу својим доласком.

Претстављена мелодрама не беше толико хрђава, да би се човек могао смејати, а ни толико добра, да живље заинтересује публику. Глумци су играли онако у средњу руку. Али кад се уча уморан и од дуга времена окренуо детету, задивио се од чуда, почео је да осуђује себе самог гледајући, каквог је големог утиска учинила ова игра на примљиву душу детињу. Са сваким грчевитим куцњем срдашца јој јурну крвца горе и осу јој врела ланета. Дисајући нагло у пола отворила танке, страсне уснице. Уздигнуте обрве заокружиле у црном кругу разрогачене очи. Није се смејала на јадне лакрдије комичарске, јер Мела би се ретко смејала. А претстава је није баш тако ни дирнула да би морала отирати сузе белом фином марамицом као осетљива Клита, која је из потаје брисала очи а уједно ћеретала са својим услужним обожатељем и намигивала на учитеља.

Кад би крај претстави и зелена завеса паде на тле мале позорнице, онда Мела уздану дуго и дубоко; чисто уморена и с неким извињујућим осмејком

окрену се озбиљноме учи и рече му: „водите ме кући.“ И онда спусти капке на те црне очи, као да ће у мислима још да борави на позорници.

Идући дома учитељ нађе за добро, да исмеје читаву претставу. Не би се, вели, ни мало чудио, ако Мела држи, да је она млада женскиња, што је тако лепо претстављала, заиста заљубљена у онога красно одевенога господина. Па баш и да јесте заљубљена, тим горе по њу кукавицу!

„Зашто?“ запита Мела и погледа га живахно.

— Е, та он са својим садањим приходом не би могао хранити и издржавати своју жену и још уз то сваке недеље толико трошити на лепе хаљине; па онда да су венчани, не би толико заслужили као кад су само верени — разуме се, ако већ иначе нису под брачном стегом; јер наставиће уча, муж те лепе млађане грофице чини ми се, да при уласку прима улазнице, диже завесу, чисти лампе или обавља какав други важан званичан посао. А што се тога младића тиче, хаљине су му одиста лепе — стале су га два, два и по до три долара, и не рачунајући онај огртач од црвенога сержа, коме знам цене, јер сам га једном куповао за себе — елем што се тога младића тиче, он је, Мело, свакако лепушкаст момак, макар кад и кад и дубље загледао у чашу, и људи држим не би никако требали да злоупотребе то, па да га извоште и бацају у брљу као што су ономад негде с њим урадили. Зар није тако, Мело? Па баш да ми је и дужан два три долара, ја му вала не би за то трео рена под нос.

Мела му ухватила руку обема ручицама, хоће силом да му погледи у очи, али уча хотимице све једнако одвраћа очи на страну. Приметила је да из целе ствари провирује нешто ироније; зар је и сама често и речма и делом пуштала на вољу заједљивоме хумору свом. Али уча ударио тим правцем чак до куће госпође Морферове и ту је предао њезиној материнској пези. Одбио је госпођи понуду да сврне, прихвати и одмори се мало, руком је заклонио очи од сиренских погледа плавооке Клитемнестре, извинио се и отишао је дома.

Прва два три дана, одкако дођоше глумци, долазила је Мела доцне у школу, те с тога први пут изостаде учина шетња петком по подне, јер му изостаде верна пратилица. Баш хтеде да склони књиге и оде из школе али чу неки танани гласић крај себе:

„Молим, господине учо!“

Окрене се и пред њим стајаше лицем Аристид Морферов.

„Но шта је момче“ рече уча нестрпљиво, „шта је ново? Да чујем!“

„Е, учо, ја и Кург мислимо, да Мела хоће опет да умакне.“

„Како велиш, момче?“ рече уча онако неправедно узбуђен, као што обично бива, кад нам ко донесе какав непријатан глас.

„Јест, учо, никад није 'код куће, и ја и Кург је често виђамо, како се разговара с једним од оних комедијаша . . . и јуче, учо, стаде причати мени и Кургу, како она уме да држи слово тако исто као и она глумица, те поче декламовати цело слово на изуст . . .“

И ту се дете некако поплаши и стаде.

„Који је то комендијаш?“ запита уча.

„Онај са високим шеширом . . . С косом . . . и златном иглом . . . и златним ланцем“ одговори праведни Аристид, застајући сваки час, да га не изда пара у грудма.

Учитељ зграби шешир и рукавице и пође нагло; салетила га нека непријатна слутња. Аристид покаса за њим својим кратким ножицама, само да не остане иза широких корака учиних. У један пута стаде уча а дете насрне на њ.

„Где су се разговарали?“ запита уча, као да се разговор није ни прекинуо.

„У аркади“, одговори дете. Кад дођоше до главне улице, стаде уча по други пут.

„Трчи одмах кући“, рече детету. „Ако је Мела код куће, а ти одмах дотрчи да ми јавиш. Ако није а ти осстани код куће. Жури се!“

И кратконоги Аристид одкаса даље.

Аркада беше баш преко пута — нека дуга неправилна зграда с механом, биљарницом и ручаоницом. Прелазећи преко примети уча, да се двојица тројица са улице окрећу и гледају за њим. Пре него што је ушао у механу, размотри своје хаљине, извуче из џепа мараму и обрише лице. У крчми по обичају неколико вуцибатина: изрогачили очи на улазећег учитеља. Један од њих мери га тако оштро и чудновато, да уча нехотице стаде — и онда виде себе сама у великом огледалу на дувару. Према томе судио је, да је по својој прилици малко узбуђен, те с тога узе један број „Заставе црвенога брда“ да се читањем утиша.

Затим прође кроз механу и ручаоницу и ступи у биљарницу. Мела не беше туна. Али крај једнога стола стајаше неко у цилиндру. Уча позна, да је то управитељ позоришне дружине. Са своје чудновато очешљане косе и браде постао му је тај човек одмах испрва несносан.

Кад се је уверио да нема овде детета, окрене се ономе у цилиндру. Овај је приметио учу, али се учинио као да га није видео — маневар, који обичноме човеку не испада за руком. Држи биљарски штап у руци, као да хоће с једном лоптом да се игра у средини биљара. Учитељ стаде према њему, док овај не подиже очи. Кад им се погледи сукобише, приступи му ближе.

Уча је смислио, да се клони свађе или шкандала. Али кад узе говорити, гркљан му се стегну све више и више, да једва могаше говорити; говорио је потмулим дубоким гласом, те се чисто сам препао од свога гласа.

„Као што чујем“ поче, „Меланија Смитова, сироче и ученица моја, разговарала је с вама о томе, да се ода на вашу струку. Јел' то истина?“

Човек са цилиндром сагнуо се опет преко биљара и тако гурне лопту, да је трчала на све стране. Па онда заиђе око биљара, донесе лопту и стави је опет на исто место. Заузме свој стари положај и одговори:

„Па баш и да јесте?“

(Свршиће се.)

ПРЕ БУНЕ И ПОСЛЕ БУНЕ.

ПРЕДАВАЊЕ НА АЂАНСКОЈ БЕСЕДИ 21. МАЈА 1877.

Од Н.

(Наставак.)

„За дивно је чудо како је жалосна људска природа! Једно дивије паче или гушче чим се из јајета извали, одма је мајорен, одма има толико знања колико му је нуждно да може своје потребе подмиривати! А човек тужан! Та гдекоји нема задоста памети ни онда, кад је већ полак века прејурио“!!

„И при свем том, сваки ти се то прави паметан и сваки је са својом памећу задовољан! Сваки ти је за свако званије способан само није ни за какву поштену радњу! Сваки би хтео о туђој муци живити! Сваки би хтео бити владика и Патријар, а клони се од звонарства! Нико скоро не учи занате и реал-

не науке, да би могао својим трудом нешто произвести и народни напредак покренути, него ти сваки ђаво учи права! А зашто? Не зато, што му је правда за срце пријонула, него што види, да бирокрација колико мање о правди мисли, у толико јој је боље и с тим лакше долази до масних залогаја“!!

„Смешно, али истинито! Што год је више фарисејски богомољаца, који од метера дугачке крстове на себе бацају и челом о патос ударају, с тим има више хуља и претваралица! Што год је више јуриста и заплетених параграфа, с тим мање правде, а више замршених процеса, који се у недоглед отежу и који најпосле обадве противничке партаје упропашћавају! Познавао сам једног врло великог побожњака, који је пре звонара на јутрење долазио, па опет му то није сметало, да у цркви цело село претреса и оговара, да сплетке прави међу разним фамилијама и да своју рођену кћер хотимице неморално васпитава!! Познавао сам другога опет, који је због своје смирености добио право, да при процесијама носи Језушку; а тај је осим осталих крадени ствари, трговао јошт и са крадени поповски шешири!! Познавао сам више јуриста, који су се чудили, како се може човек на неправду срдити и за правду заузимати, кад су то сасвим релативни појмови“?!!

„Али најпосле нека све ђаво носи кад је понео! Ништа ме се не тиче! Ономе, коме Бог није у срце улио чуство за правду и за сваки човечији напредак и бољитак; коме у прсима не кипи урођена вечита чежња да пригрли свој народ и да га по могућству усрећава; томе не могу ни сами свеци племенитог осећања позајмити, а камо ли ја са мојим празним разговором! Јесте, тако је то, и опет се не могу уздржати да не кажем, како је то жалосно видити, да се у једној целој држави тако слабо налази правим човекољубљем проникнути, карактера пуни људи, којима је заиста стало до олакшице свога народа и који су кадри проплакати над његовом несрећом“!!

„Један је научењак казао, да какву који народ владу има, онаку и заслужује! Да видимо баш, је ли то тако, и прво запитајмо, које та наша влада и то наше поглаварство? Та то нису странци, та то су синови нашега народа! Па кад један цео народ између себе избере све бољег од бољега, — цвет своје интелигенције! — Па их понамешта у разна светска и црквена званија; пак им одреди лепу пристојну плату; пак им каже: „„Ето синови и голубови наши! Ми смо вас родили и одранили: ми смо од својих уста одкидали и вас школовали; ми вас сад мећемо на крму државну, да пазите, да штедите и да чувате, да се државна лађа не удави! Ви нечувате туђина, ви свој сопствени род чувате! Ето видите, ми ћемо све теже послове радити: ми ћемо вам и леба и сира и меса и сланине и одећу и стан набавити; ми ћемо за вас зиму и ветар, кишу и снег подносити; ми ћемо јадни и одрпани, голи и боси, гладни и жедни ићи! Све ћемо ми то драговољно чинити, само да нам ви светли останете и да више времена добијете, за усрећавање свога кукавног, од Бога заборављеног народа““!!

„Па кад то све народ учини, и опет увиди, да непрестано натрашке иде, и да ни изгледа нема да ће се на боље окренути; шта онда може народ друго казати, него да су му ти његови представници, ти његови сладки голубови неваљали! А кад су ти хрђави, који су из целе државе као чисто жито бирани; да какав тужан онда народ бити мора, који се спрам њих као хрпа очињака сматрати мора“!!

„Дакле није биров, није посланик,

није владика, није министар крив, ако неваља; него је човечија природа крива, што их није кадра била другачије произвести и одгајити! Народ је сам те своје себичњаке и моралне богаљеве родио, па ако нису честити, то је онда знак, да није честит ни онај који их је родио; „„Врана врану роди, а соко сокола.““ „„И не пада ивер далеко од кладе““! вели пословица“.

„У дућану, у коме је сам бофл, ту неможеш доброг еспапа изабрати. А зашто? зато што га нема, што је сам бофл! У месту или у држави, где су сви ђутуре морални богаљеви, ту ни с Дијогеновим фењером не можеш ништа друго наћи, него богаљеве“!!

„Право има Дарвин што каже, да је човек од зверског и мајмунског поколења! То се неда ни на који начин сакрити! То се види из сваког грамзљивог погледа његовог! Из хале, која је из њега зинула, да цео свет прогута! Из његовог мајмунског скакања при весељу! Из његовог мајмунског безобразлука, коме нема пара код свију животиња; кога неможе критика и псовка свију европски новина застидити! Из зверског демунског подпомагања туђе пропасти! Из крађе, која је тако јако мајмунима својствена! И најпосле види се и по томе да смо зверови, што је прошло од Христа скоро 2000 година, па какви су у оно време били људи у моралном погледу, таки су исти и дан данашњи, ништа се нису променули! А где се за толико времена, и то јошт упливом хришћанске науке не напредује, ту је већ знак, да раса није племенита“!!

„Дарвин је пробао просте коње облагорођавати, пак за неколико година извео је од њих најлепшу енглеску расу које пређе није било на свету! Кушао је од дивијих голубова питому коврзу извести, пак му је и то испало за руком! А камо природњака, да човечију расу поправи, и каквог педагога, да метод пронађе, како би се могло срце и душа човечија од ових данашњи зверски назора ослободити, те се узвити у регијоне племенитијег осећања?! Нема ту ништа од остваривања наших скромни жеља, као год од циганске придике, а канда ће и од сада при староме шлендријану остати“!!

„Бог неће да направи чудо, пак да нас облагороди! Природно је корачање у том погледу споро као рак! великашима је то девета брига! Научењаци неумеду! А народ већ и неможе сам себи помоћи, него у тузи и невољи тавори своје чемерне дане и огорчен на своју судбину, јошт му се већма његово срце окорева; пак увиђајући, да ће цео живот као теглеће марвинче провести морати и да му никад крмеља с очију спасти неће, мрзи не само на тако назвате помодне цивилизаторе, — које он као виновнике своје несреће сматра, — него због њих мрзи и на саму цивилизацију у којој он никаква учешћа нема“!!

(Свршиће се.)

О ТРИХИНАМА

НАПИСАО МИЛАН В. ЈОВАНОВИЋ.

(Наставак.)

Ту долази и Taenia echinococcus, која као амна живи у јетри човека, а као одрасла глиста у утроби пса; даље, Taenia serrata или пасја глиста, чија амна као велики орах живи у трбушној дупљи зечева, а као глиста у цреву пса;

Taenia crassicollis, или глиста мачија, живи као амна у јетрама мишева, а као глиста у цревима мачака, и т. д.

А од метиља да споменемо: Distoma hepaticum или метиљ овчији. Амна живи у телу пужева а одрасла животиња у жучи оваца. Distoma lanceolatum или метиљ човечији, амна живи у пужевима, а одрасла животиња у јетри човека. Diplozoon paradoxum, животиња, која је из две јединке срасла живи у неким рибама, и т. д.

То је било мимогред што се тиче пљосних црви. Но нематоде, у које трихине долазе, спадају у врсту облих црви и одликују се тиме, што су кончастог облика, и дужина им је тела у сравњењу са дебљином врло велика. Све нематоде имају уста а многе и развијену утробу са чмаром. Полности су им увек одвојене, то јест нису хермафродити, него увек подељене на мушку и женску индивидују. Мужјаци су много мањи од женака. — Већином се легу из јаја, али има и таквих које живе младе рађају.

Према томе се и оне деле на више редова а један од тих јесу Трихине.

Трихине подлеже процесу метагенезе у толико, у колико као младе животиње сасвим засебан начин живовања имају него одрасле, и што за прелаз из једног стадија у други потребују промену места и животиње. Јер као млада животиња не допре ли којим начином у желудац друге животиње, остаје таква непрестано и угине, нити икад добија моћи да се полно размножавати може. Одрасле трихине живе у утроби човека, свињчета, зеца, миша, пса, говечета и других неких животиња, а као недорасле или младе трихине живе у мускулима истих животиња. Одрасле трихине живећи у цревима поменутих животиња паре се тамо и плоде, а пород оставља то место, путује кроз црева и спојива у месо и настањује се близу костију. Родитељи се плоде и даље неко време, па онда излазе с нечистотом на поље. Младе трихине бораве неко време слободно у мускулима, па се онда почну замотавати у кречне љуштурице. Даље се не развијају, него чекају док у желудац друге животиње дођу, а то бива тако, ако друга животиња од тога меса у коме су трихине, поједе. Желудачни сок раствори кречне љуштурице, животињица се ослободи, допре у црева, развије се, плоди и постиже исту судбу као и њени претци. Као недорасла животиња врло је мала, једва 0·02-м.м. дуга, тело јој је обло, на оном крају где јој је глава уже много но на оном противном, на коме се чмар налази. Више од две трећине предњег дела тела заузимље једњак, обложен особитим ћелијицама. За тим следује мали желудац, а поред црева, која се до на крај тела протежу, леже плодила, то јест код мужјака семени органи а код женке оваријум. У целини је све нејасно, а лепше се даје описати код развијених цревних трихина. Таки црвићи могу се приметити још у материци старих трихина. Голим оком, док се још у љуштурице замотали нису, не могу се видети, али се у неколико могу приметити кад какав комадић меса, у коме се трихине налазе, метемо међу две стаклене плочице, па га према светлости погледамо. Тада ћемо опазити тамне тачкице, где ослабљена, трихинама испуњена, мускулна влакна леже. Но невештом оку могу се тако исто учинити и влакна, у којима не трихине но сало лежи. Под микроскопским увећањем до 100. пута, видећемо већ и саму животињу. Кад се млада животиња почне замотавати у кречну љуштурицу, почне се претходно завијати у спиралу. С тога је енглески професор Ауен (Owen), који ју је први описао и дао име Trichina spiralis. Кад се у љуштурице замотају изгледају као какве

ситне беле бобице у месу, и ако се не варамо такво месо зову код нас пиринчали месо.

Старе трихине, док им начин живота још није познат био, држане су за друге животиње. Наша обична глиста, коју код деце чешће налазимо, врло им је слична.

Из младе трихине не може се развити стара трихина у желудцу сваке животиње. Жаби н. пр. можемо дати „пиринчали меса“, па у њој нећемо никад никакве трихине наћи. А учинимо ли то са човеком или прасетом, наћи ћемо за кратко време у утроби и мускулима њиховим велику множину тих животиња. Сок желудачни човека, прасета или миша у стању је да раствори кречни омотач младе трихине и да је ослободи да се даље развија, код жаба и птица излазе трихине онако умотане на поље као што су и ушле. (Свршиће се.)

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

У ХЕРНАЛЗУ.

Лакрдија из ђачког живота у Бечу.

II.

(Свршетак.)

Она тројица опазе тужну промену, која се с Татом брадоњом догодила. Андреја, који је уживао, што је ван бакиног дохвата, пружи му чашу, да се куца а Мица носоња га стаде онако братски тешити, нек се окане лакомислене цуре, која више слуша на ласкаве речи без језгре, него на праву момачку врлину, коју он, т. ј. Тата брадоња има; нека не квари добру вољу и себи и друштву. Ал све бадава, у Татино срце се увукао оштар жаук несретне а с тим жешће љубави.

Међу тим се већ спустило вече на земљу, на Беч, на Херналз и (наравно) на друштво наше код Штадлера. Татин број кригала морао би се већ с две цифре написати а од мете своје био је удаљенији него икад. С пивом се рађају разне мисли, које упоредно расту с бројем испражњених чаша. Човек се ил замисли ил постане одважан, ратоборан, па више мисли на прошло и садање време, него на будуће. У таквом положају учини ма какву будалаштину, због које се доцније ил каје ил чини још горе будалаштине, да некако докаже, да она прва будалаштина није била — будалаштина. Тако се десило и сад.

— „Ја то не могу више да трпим,“ поче Тата брадоња, „то је већ сувише!“

— „Шта брате?“ запита га Мица носоња.

— „Та овај керл овде превари ме; уговорено је било, да данас седнем ја поред ње а он да се чини и невешт.“

— „Ех, па шта ти је брига! Гледај само около себе, цура колико год хоћеш. Има и шнајдерских девојака а знаш амице, да су шнајдери на послетку за нас важније персоне него шустери.“

— „Ја не гледим на сталеж,“ гунђаше Тата брадоња, „у осталом, за сад имам нове хаљине.“

Бадава је Мица трошио речи, бадава је Ђупа дебељко напијао, бадава се Андреја ћуталица „пофторително“ куцао — Тата, наш мили брадоња остаде гњеван. Та кад се због једне жене могао изродити цео тројански рат, може и код Штадлера доћи до шкандала.

— „Је с' чуо ти шаљивчино, ти лажо,“ поче Тата као из топа, кад опази, да Аско узима Маријину руку и да је под столом стискава, „то је већ много Ил се ти вуци одавде ил —“

— „Па иди ти, кад ти је наспело, а мени немој турбирати циркуле моје,“ рече Аско тихо се смешећи.

— „Ал ја нећу да идем,“ викне Тата брадоња и лупи руком о сто, „нек те ђаво носи!“

— „Пст мајне херн,“ зачу се с оближних столова, „мр волн а ру; санс штат.“

— „А шта ће тај шваба само,“ викне Тата и маглом превученим погледом поче мерити комшије своје.

— „А ру вол мр хабн, се Пем се,“ дрекне један писави штрица, „се шрајн та алевајл пемиш, дас мр ти музи нет фераштен кан.“

— „Та ћути Тато, шта се дереш,“ поче га Мица ућуткивати.

— „Ја нећу да ћутим, док ова лажа овде седи. Си келнер а бир! Ја ћу њему већ показати!“

— „Химл лаудон, с маул халтн, се виндфертратер курмахер, се, сонст пајдл мр ина с бајшл ауси.“

— „Јо, ауса мус ер,“ зачу се са више столова, „верфц але ауса, ти ка ру гебн.“

За тили час се около нашег стола скупила подозрива множина. Једни гестикулирају, други се деру, трећи се већ лаћају Тате брадоње а из далека се једнако чује: ауса мит те радипубн, ауса! Бака и глава се убезекнули, цуре побледиле а ми шесторо, мало навикнути на догађаје такве феле, спремасмо се, да својски дочекамо нападај. Ал све бадава. Са свију страна нас опколи огромна непријатељска већина, међу којима су била и два позната бербера и ма да су летили и празни и пуни криглови, ма да је по која кика косе у ваздух прнула — на послетку будемо надвладани и сасвим по правилима бирцуског боја из баште избачени.

На улици нас дочекају симпатични усклици. Штована публика, која не имађаше 20 новчића да плати улазницу, пређе на нашу страну и многи победилац пре тога нагло се, с добрим масницама, повуче у шанчеве своје.

Мали без бркова поче међу тим да виче да су му цуру отели, а доброћудни овај народ стаде говорити: гец, сухц им сај мадл. Ал бадава, мадл није ваљда ни имао воље да продужи познанство с таквим племенитим људма, и тако остаде глас Малог, глас вапијућег у пустињи. Равно Малом је прошао и Аско, који је са клупе једне диван говор управио на искупљени народ. Главина породица није хтела да изиђе а ми боме и наша партаја нисмо могли опет ући. —

После неког времена нађемо се лепо сви код Елтерлајна, истина мало поремећеном тоалетом и фризуром. Тата брадоња је најгоре прошао, један му берберин исчупао приличну „пушлу“ из браде.

Хармонија у друштво није се могла повратити више, бар за оно вече не. Негалантни део се веселио, као да се није ништ ни догодило ал галантни део је изгубио много, много.

III.

Прошло је неколико дана после ове незгодне „афере“. У кући шустера Шварца, наше познате главе све је у ванредном стању. Глава у свом „атеље-у“ намргођено сече кожу, бака седи на дивану и набраним челом чита сановник, а девојке, које су ово време у тузи и болу провеле, седе код прозора, свака има посао у руци ал се ипак за то нађе по гдекоји моменат, да се која реч каже. Из лица и једне и друге могло се читати неко мало очајање: није ни шала, после онолико слатких речи из небуха такав туш; швалери пропуштени кроз прсте и кроз врата, оне саме осрамоћене и постиђене, баци исчупан (фаличан) курјук, глава, њихов мио бабајко, добио кригл о главу — све такви случајеви, који заиста нису кадри да пробуде при-

јатну успомену и услед тога и добро расположење. Али све за то, девојке су ипак на страни својих момака. Аско (лажа) је говорио нешто о женидби а и Мали (без бркова) био би зацело о њој говорио, да се није десио тај гадни интермецо; тај Тата (брадоња) баш је незграпан, поквари тако лепо друштво. Па она тројица, ни речи да су им казали, већ се једнако међу собом разговарали; па да их је човек бар разумети могао! Све што се разумети дало, било је: келнер, а кригл бир! Ал она двојица су баш пријатни младићи, ласкаве и складне речи тресу чисто из рукава, па боме нису ни ружни, један плав, други црномањаст. Ал само што раде тако дуго, не дају ни гласа чути, та не треба да се стиде, то се може свакому догодити; та било је толико хадерлумпа, да нису требали ни руке да каљају; морали су попустити, и то још таквој огромној и суровој сили а они су тако нежни, особито онај Мали (без бркова).

Тако су цуре диванисале, кад се у једаред зачу звонце; неко долази. Марија скочи и отвори врата а пред њом стајаше један комисионар и предаде јој писмо. Марија погледи у писмо па у комисионара, па опет у писмо, па опет у комисионара. На послетку га запита од кога је писмо. Комисионар одговори сипљахивим гласом да му га је дао један господин доктор из Алзера. Марија погледи још једаред добро писмоношу па цикне и испусти писмо. Комисионар прискочи, ухвати је за руку и шапне јој, да не виче и дал се срди на њега, т. ј. на Аска шаљивчину, јер он беше главом и онај господин доктор из Алзера и комисионар, свој сопствени писмоноша.

Ал пре него што је добио одговора, истрче Ана и бака, сановником у руци.

— „Шта је то Марија,“ запита је бака, намештајући наочаре, „тај експрес —“

— „Та то је господин —“ рече Ана убезекнуто и застане.

— „Јест, ја сам“, поче Аско шаљивчина, „дошао сам у овом руву, да се известим, како још о мени мислите, дал сте ми још наклоњени, јер онај несретни случај пре неколико дана —“

— „Та да“, рече бака, „био је чудан. Мој се муж страшно љути, ван себе је, вели, да сте иначе добра господа, весељаци, шаљивчине, ал да сте и љуте кавгаџије, па одмах за кике. За то неће ни на који начин да још и на даље продужује познанство с вами. Он вели, да и тако нисте прилика за нашу децу‘ ни ви, ни онај господин без бркова. Ви сте истина доктори, ал ко би вас знао, од куда сте и какве сте багре, а ми смо прости мајстори.“

Аско погледи Марију а ова обори очи и у мало што се није заплакала.

— „Ја ћу звати мужа свог,“ поче бака на ново.

— „О, није нужно, сад већ доста знам,“ рече Аско, па дода у себи „не морате ви баш знати, дал се састајем с вашом ћерком, на женидбу нисам никад озбиљно ни посмислио, шалио сам се само.“

— „Да, мој је муж врло строг. Нека Марија пође за каквог ваљаног мајстора“, примети бака.

— „Е, кад је тако,“ рече Аско шаљивчина, „онда нек јој је сретно. Ал сад с богом слачајша моја госпо, за овај ход сам од господина доктора већ наплаћен, емпфел мих“ и Аско се поклони и оде; при поласку баци значајан поглед на Марију, која је марамом очи покрила била.

Два дана доцније добије Аско писмо из Херналса. У њему је било ово написано (наравно) на немачком језику: „Штовани господине! Мени је врло жао, што сам у вами побудила чуства, која

(по заповести мојих родитеља) никако не делим. Најбоље ћете учинити, ако ме заборавите. С богом. Марија Шварц. Р. S. Будите тако добри па јавите то исто и оном господину без бркова, нек се и он окане Ане.

— „Хм“ рече шаљивчина, „кад иначе није, а оно иди од куд си и дошла. Истина, мало ми је жао, јер си лепа. На послетку, све једно је, бар ће ово писмо повратити ону лепу хармонију и слогу у нашем тако дивном и одличном друштву; идем да покажем писмо брадоњи, добар је дечко, па ће се брзо одсрдити, е, Маријо, фити гот!“

Тог вечера се код Елтерлајна обавила сјајна ванредна седница (која се иначе и тако сваки дан обављала). Аско и Тата се свечано измирили при бескрајном пиву, многа је здравица пала а весеље је постало још бујније, кад је Мица носоња извадио ванредан број друштвеног хумористичног листа, у коме је у складним верзићима цео трагикомичан догађај опеван био. Још дубоко у ноћ се чуле веселе песме и живо „многаја љета“.

Један од оне шесторице.

ЉУБАВНЕ ПЕСМЕ РАЗНИХ ЉУДИ.

IX. Крчмара.

Као она р у ј н а б о ј а
Којом к в а р е ћ' „фарбам“ в и н о
Тако ти је душо моја
Руменило лица „фино“!

Носиш ти је душо м а њ и
Нег ма која моја м е р а
Само стасић — бог и вера —
Од а к о в а није т а њ и! . . .

У осталом по сто пути
Тебе љубим, тебе спевам
Па ко Ш и л е р певаћу ти —
Пун ш и љ е р а и сад певам! . . . .

Светислав Бановић С.

А ЗДРАВСТВЕНО.

Једног тамничарског лекара запитају, каквих болесника има сад највише међу аришианцима. „К о ј и п а т е о д з а т в о р а“ одговори он.

КОЊИЧКИ СКОК БР. 5.

Од Анке Јовановићеве.

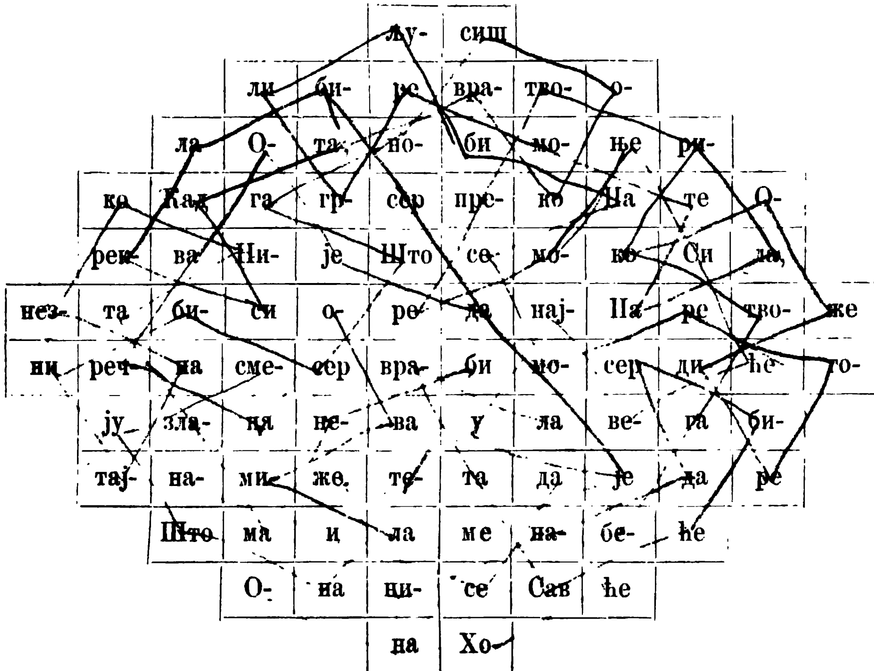

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИМА. Бр. 9.

Из ових 11 слогова имају се саставити три грчка мушка имена, од којих почетна слова, од горе доле читана, дају први — а крајња други слог једног српског мушког имена: а, јад, је, кре, ле, мил, на, он, он, ти, ти.

РЕШЕЊЕ КОЊИЧКОГ СКОКА Бр. 4.

(в. бр. 32. „Јавора“).

Вид'о сам те — заволео сам те
Вид'ла си ме — заволела си ме.
Млади били, па смо се љубили.

Решили: Госпођице Даница Пеца у Фаркаждину; Анк. Јов. у Прагу; гђца Јелица Коњевићева у Н. Саду. г. Ђура Страјић, Емил Мужа. Митар Ерваћанин и Стеван Ћубан у Н. Саду.

КЊИЖЕВНА ПРИКАЗИВАЊА.

Још у 9-ом броју „Јавора“ за 1876. у „књижевним вестима“ јавили смо. да су се почели штампати, а пре кратког времена угледаше света у Београду „Примери књижевности и језика старога и српско-словенскога. Саставио Стојан Новаковић. У Београду, издање и штампадржавне штампарије. 1877.· На 8-ини XXVII. и 593 стр. Књига је подељена на два главна дела, у првом су „Примери старога словенскога језика и књижевности.“ Овај други део, који обухвата највећи део књиге дели се на пет одељака, од којих су у првом „Примери српско-словенске црквености , у другом „Примјери српско - словенске историјске књижевности“, у трећем „Примери закона државних и црквених и споменика правних и историјских“, у четвртом „Примери књижевноста побожно-поучне, белетристичне и апокрифске“, у петом „Примери књижевности глагољашке.“ Пети одсек је израђен више као додатак, да би се у њему показала радња хрватских глагољаша у горњој Далмацији, а између осталa четири писац је највише пажње поклонио четвртом, сигурно с намером, да ту врсту средњевековне књижевности наше, која је до сад по најмање позната, на већу светлост изнесе. На крају је речник мање познатих речи, а напред опширан предговор, у ком се осим напомена, која се тичу књиге саме, белешке палеографске и библиографске, потребне за читање рукописа и студију старога словенскога језика. Одломака старе књижевности штампаних у овој књизи имаће преко 150; чланака има 56, од којих сваки има, где шири, где краћи увод литерарно-историјским и библиографским белешкама, врло потребним за оне, који желе ову струку даље изучавати. Књига ова продаје се по 3 динара, и може се добити преко књижаре браће М. Поповића у Новоме Саду и браће Јовановића у Панчеву.

БЕЛЕШКЕ.

(Школе за босанску децу). Професори на пакрачкој препарандији г. г. Мита Јосић, Петар Деспотовић и др., држе сада курс од четири недеље за босанске учитеље, који су у оним крајевима намештени по оним школама, што су их Инглескиње Мис Ирби и Џонстон установиле и којих има до 20. — Прошле године полазило је те школе преко 1000 босанске деце, од које су њих преко 900 научили читати и писати. Сад ће споменути г. г. професори да упуте ове учитеље како ће још боље са децом напредовати моћи. Школе су под надзором српске прав. препарандије у Пакрацу

(Нова српска књижара). Наш пријатељ г. Миливој Каракашевић отвара у Сомбору нову књижару. Сваки ће признати, да од како се отворише ове две—три књижаре српске, што их имамо, доби и растуривање српских књига нов полет, а што се више растурују добре књиге у народ, тим више књига и излази на свет; књижаре су дакле моћна полуга просвети народној. Познавајући г. Каракашевића, држимо, да је он врло способан човек за тај посао, и да ће моћи развити обилату делателност у овој струци, ако га публика наша буде подпомогла. Отварањем ове радње главна је тежња г. Каракашевићу растуривање српских ваљаних листова и корисних књига, а примаће предплату па сваку књигу српске или друге које књижевности. — Сретно!

(Болничка задруга трговачке омладине у Новоме Саду), која већ две године дана постоји и ради, коракнула је сада новим кораком унапред у корист својих болних чланова. Да неби оболели чланови у својим доста пута врло нездравим становима за време своје болести лежали, постарано је и већ изведено, да задруга

има и своју болницу, кућу са намештеним собама и довољном негом за своје болесне чланове. Према средствима задруге узет је под најам стан са три собе, кујном и пространом баштом, где ће болни чланови за време своје болести боравити. Услови ступања у ову задругу ови су: Сваки трговачки спомоћник, практикант, комптоариста и шегрт без разлике вере и народности који плаћа 50 новч. месечно, може бити чланом ове задруге, а у случају болести има бесплатно лекарску помоћ, апотеку, а ако је потребно и стан са послугом и огревом; у нужди и храном. — Желети би било, да се што више чланова упише у ову благодетну задругу.

СИТНИЦЕ.

(Учена расејаност). К познатом научењаку и велеуму Њутну дође пријатељ му др. Стукељ да га нешто за савет упита. Послужитељ му рече да Њути у својој собици штудира. Како га у то време није нико смео дирати оде Стукељ у собу где је већ за ручак постављено било. Седне за сто и поједе печено пиле, које је на столу Њутна чекало, а слузи заповеди да испече на брзо за свога господара друго пиле. Пре нег ће пиле бити готово ево ти Њутна из своје собице. „О извините госп. докторе, допустите ми само мало да ручам па онда вам стојим на услузи“ —! Тим речма изврне тањир свој, окрене се доктору и рече: „Pardon — видиге ви какви смо ми учени људи — бога ми ја сам заборавио да сам већ ручао, и устане од стола. **Герик.**

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Сад се баш довршује у штампарији браће Јовановића у Панчеву нова књига:

Приповетке Милорада П. Шапчанина. **књига прва.** Шапчанове приповетке чине особиту врсту у нашој књижевности, коју је он тако рећи први унео и коју још и данас непрестано обрађује Оне обухватају и цртају живот нашега народа, понајвише сеоског. У њима веје чист дах природе, истине и простосрдачности. Кад их читате, чини вам се да путујете кроз најлепша села наша и у њима видите и чујете своје добре познанике, оне честите сељаке, у којих се карактер нашега народа верно развио, а опет у складној лепоти. Читање оваких приповедака, написаних лепим и чистим слогом, освежава душу читаочеву, испуњава је узвишенијим и лепшим осећањима, даје јој нежности и примљивости за све што је просто, петинито и лепо. Осим тога улива ју љубав за све своје, своју кућу и породицу, свој народ, своју ужу и ширу домовину. Љубав сама описана је нежно, чисто, узвишено. Прва књига износи 21 штампан табак, на финој хартији, а стоји 1 ф. или 2 дин. У првој књизи има ових 10 одабраних приповедака: Божица. Људи старога кова, — Неопојан гроб. — Десет дуката. — На сеоској слави. — Највећи грех. — Деда (слика из сеоског живота). — Чич Сима. Благо. — Богослов (приповетка из летне ноћи).

НОВЕ КЊИГЕ.

Изишао је из штампе и разашиље се на све стране: **„ПАНЧЕВАЦ.“** Календар за народ за просту годину 1878, Уредно З. Ј. Ј.

Садржај: I. део: Календарски део са означењем недељних уплата за друштва за међусобно помагање и недељним евангелијама.

II. део; 1) Поглед на прошлу годину. Од — н. — 2) Лука Филипов. Песма З—Ј. Ј. — 3) Оџачар. Спомен из детињства. Приповетка од Радана. — Деветнајстом веку по Милову. Песма З Ј. Ј. — 5) Брат и сестра а о деци. (Поука.) Написао —В.— 6) Да ли ће.. Песма З—Ј. Ј. — 7) Кијавица и кашаљ. (Поука из дијететике.) Написао др. Ј. — 8) Не можеш ти зликовцу угодити! (По мађарском.) Песма Ј. — 9) Оракулске изреке. (Шала:) — 10) Торпедо (поука)- Написао Ј. — 11) За чим жудим.. (По Милову.) Песма Ј. — 12) Мудровања о понашању с људма. (Поука Од**) — 13) Афоризме разних писаца и разних времена. (Скупио их неко, који се заклео да неће женама остати дужан.) 14) Нов начин да погодиш какво ће време бити. (Са 2 таблице) — 15) Шалендоскоп. (Шала.) — Народне песме: 16) Чији је лепши цвет. — 17) Највећи грех. — 18) Светитељ Никола. — 19) Корисне белешке. — 20) Пошта. 21) Телеграми. — 22) Вашари. — 23) Жребања свију аустро-угарских срећака. — 24) Лествице за жиг.

„Панчевац“ је наш стари познаник, ово му је већ седма година. Име уредниково јамчи нам довољно за ваљан садржај, а књижара за укусан и солидан посао. По томе дакле можемо га савесно препоручити свакој српској кући.

ОДГОВОРИ.

Гђици А. — Господин Н. шиље вам преко нас ове стихове:

Дико моја — прими ову
Од драгана твога ружу, —
А уз ружу свежи мирис
Пламениту моју душу.

Будите задовољни са самим стиховима, јер ружу вам не можемо послати у листу.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 35. У НОВОМЕ САДУ 28. АВГУСТА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

ПОТОМАК ОБИЛИЋА.

НАПИСАО ЧЕД. МИЈАТОВИЋ.

Почетком јула 1875 год. пријавио ми се један човек између својих 55 и 60 година старости, средњег стаса, врло крепко и снажно сложеног, с главом која би била интересна студија за живописце, великим сведеним челом, очима плаветно сивим у којима се светлио осмех од неке чудесне смесе од доброте, љубазности и опет чврсте воље, нос сразмеран и добро оцртан, обрве, бркови и брада густи, масом још мрки и тек по врховима прогрушани ињем првих година старости. Био је сиромашно, али врло чисто одевен. Први утисак који је на ме учинио — први утисак на који ја свагда много полажем — био је врло добар. Осећао сам да предамном стоји човек озбиљан, поштен и који у зноју лица свога једе хлеб свој — плод рада руку својих.

Радо признајем да ме је сам његов први појав некако заузео њему у корист. Заузетост та порасла је кад ми је казао — доста рђаво енглески мешајући „јанкизме“ с германизмима, — да је грађанин северо-америчанског савеза, да у Минезоти има нешто мало земље коју сам с децом својом обделава, да се у грађанском рату за ослобођење робља борио као прост војник за ствар слободе и да као рањеник и инвалид ужива малу пензију од шест долара месечно од републике. Све то што ми је казао одмах ми је и потврдио документима американских власти.

Кад га запитах шта га је довело српском министру финанције, мој чича поћута осмехујући се као у некој иронији на самога себе па онда рече: „Ви ћете се смејати и можда ћете ме и сажаљевати као какву стару будалу, али цела је истина да сам ја од моје куће у Минезоти довде путовао два месеца да у Србији потражим оставу мојих предака!“

Да човек дође да иште званичну дозволу на тражење блага, то није необичан појав у министарству финанције. Има година у којима се изда преко 25 концесија на таку радњу. Има година у којима тражење блага постане као нека психична епидемија која завлада читавим крајевима Србије. Али ме је зачудило да човек који је прешао давно половину века, који тако паметан, разборит, озбиљан и скроман изгледа, остави своју кућу тако рећи на крај света, путује преко мора и преко земаља два месеца, да дође да у Србији благо копа! И да-

нас, кад већ мој сиромах познаник у гробу лежи, зачуђава ме то и особито кад погледам с коликом је ревношћу, издржљивошћу, с коликом несебичношћу у својој великој борби са сиротињом, радио да пронађе оставу својих старих. Цео се овај појав објашњава у неколико потпуним убеђењем његовим, да су писмена и усмена предања његове фамилије несумњиво истинита и да је остава још једнако на своме месту.

У течају две године које је он провео до своје смрти тражећи оставу, ја сам сматрао за дужност милосрђа да у више пута покушам да га разуверим о опстанку те оставе. Али су сва моја напрезања и сви моји наводи били узалудни. „Не, не, Господине,“ одговарао би ми он са својим обичним осмехом у коме је помешано било сажаљевање и иронија, „да је та остава до сада пронађена онда би ма што од њезиних ствари дошло ма у који европски музеј или у ма какву европску ризницу. Ја сам их све обишао и нигде не видех ни једне од оних ствари, за које по предању знам да су тамо.“

Наравно да ме је одмах и у првој линији интересовало да сазнам од какве породице мој странац мисли да је? Његово прво казивање, коме је вазда доследан остао, било је овако:

„Ја се зовем Август Бојне фон Лазар. Родио сам се у Кемницу у 1818. Учествовао сам у покрету од год. 1848. као слободњак и морадох се селити у Америку. При поласку мој отац који тада још жив био, преда ми неке старе хартије и каже ми оно што је њему његов отац казао, т. ј. да смо ми пореклом из Србије, да смо од славне фамилије која је у блиском сродству с фамилијом кнеза Лазара, да смо ми с тога и узели предикат фон Лазар, да смо некада били богати и моћни, да су некада у баштини наше фамилије били градићи Шумадија(?) Соко, Шабац и други. Отац ми је даље саопштио све што је знао о тајни наше фамилијарне оставе, где лежи и шта у њој има“.

Како је помињао Соко и Шабац ја сам имајући у погледу предања народна у оном троуглу између Дрине и Саве у коме су и Соко и Шабац одмах помишљао на могућност да се линија фамилије Обилићеве продужила у потомцима, које је наша историја сасвим из свог рачуна изгубила. Августу Бојну кад је дошао у Београд није било непознато име „Обилић“, али он очевидно није ништа знао о свези Обилићевој с царем Лазарем нити о слави која име Обилићево окружује. Њиме је сасвим била преовладала мисао, да је он по предањима своје фамилије потомак кнеза Лазара, да се у његовој фамилији с тога и потписују „фон Лазар“ и да он управ треба да тражи благо кнеза Лазара. Мој му је савет био, да кад већ тврдо верује да има оставу и хоће да је тражи, нека је потражи по развалинама шабачког и подринског округа око места које је сам поменуо по предањима. Он ме је и послушао те провео целу годину 1875 око тога посла у оним двома окрузима, а за тим се бацио на округ крагујевачки и моравску долину.

Још у Мају месецу ове године био је пун поуздања да ће да успе, шта више мислио је да је већи део знакова, саопштених му предањем, нашао на једној развалини не далеко од Крагујевца. Али се преварио и ту у нади. Не имајући новаца вратио се у Београд пешице по највећој жези свршетком јуна. Ја се тада нисам десио у Београду. На неколико дана по моме

повратку буде ми јављено да је Август Бојне тешко болестан и да жели да ме види. Отидох му одмах и нађох га на самрти. Једва је неколико речи прозборити могао. Предао ми је бележницу своју с неколиким хартијама. Ово је било 1 августа у вече. Августа 3. у јутру у 8 сахата преминуо је у варошкој болници београдској.

Међу артијама његовим има и извод од тестамента који је прадед Августа Бојна писао год. 1759. у Браденбургу. Верност и тачност копије потврђена је читавим низом американских власти. Него у званичној потврди тог стоји, да има четири листа копије, а мени је дошло у руке само два листа. Она друга два листа или је изгубио Август Бојна или су му украли. А причао ми је и сам да су му више пута крали његове артије и белешке. Најзнатније је у томе изводу што још прадед Августов за самог себе каже, да се зове „Андрија Обилић!“ Види се да је Андрија Обилић био врло вешт у причању, јер он не само да је често и много причао Немцима о војни у Србији те ови њему и кући његовој приденуше име „Бојне,“ него и његов опис покоља у Шапцу веома је жив.

Мислим да ћу најбољу услугу учинити и спомену покојника, а може бити и услугу историјским истраживањима ако саопштим овде сам тај извод из тестамента Андрије Обилића, и ако га у једно, овде и онде, попуним, оним шта ми је Август Бојне причао.

Сам тај извод овако гласи:

Бранденбург 1-ог маја 1759, — Сине мој Фридриче фон Лазар. Предајем ти мој тестаменат о стварима фамилијарним, које имам из Србије од мојих родитеља. Не могох сам тамо путовати најпре што бејах у војној служби, а после што телом ослабих. О тајни ћу ти усмено казати. А овде налазим за добро да ти опишем године мога детињства и како сам пролазио.

Мој је отац био кнез у Србији. Ја сам се родио године 1697. у двору у Шумадији (Im Schloss zu Schumadia) а одгајен сам у двору у Шапцу на реци Сави.

Било је године 1704. кад је велики покрет букнуо, који је турско тиранство навукло на нашу земљу страшније но икада.

Већ ми овде ваља прекинути тестаменат Андријин те да обратим пажњу на горњи навод. Од свега што ћу саопштити, ово ми се место чини од највеће важности. Оно показује да је на сто година пре Кара-Ђорђа био један покушај народног устанка, за који до сада нисмо знали. Кад узмемо у поглед сва историјска факта, која су нам из оног времена позната, онда ћемо наћи, да је устанак почетком осамнаестог века био не само могућан него и доста вероватан. Од г. 1683. Срби су се славно борили уз аустријску војску под херцегом баварским Максом Емануилом а после под принцем Евђенијем Савојским. Народ је видео да се Турци могу савладати и добио је нове куражи, а добио је и извежбаних и у бојевима прекаљених војника. Дахнуо је мало душом; и ако није било баш без горчине, ипак окусио је по нешто и од сладости живота у држави хришћански уређеној. Она иста спремљеност духова, која је изазвала појав постанка старе деспотске куће Бранковића, била је ту да се одзове гласу који на устанак позове. Она иста спремљеност духова, оне исте политичке и моралне прилике које су дале могућност за појаву постанка Бранковићевог, могле су дати повода и појаву и јавном ступању по-

*

томка Обилићевог. Пет година после карловачког мира покушај народног устанка у Мачви с наслоном на наш народ у Срему, није немогућан. Што се о њему до сада ништа знало није, то је могло доћи и отуда, што су га Турци у часу самом, кад се појавио, грозно у крви угушили, спречивши му тиме даље простирање и давши му тако сасвим локални значај.

(Свршиће се).

ПЕСНИЦИМА.

Дични певци славом увенчани,
Аполона синци изабрани:
Сад је доба, да вам гусле гуде,
Које мртве по гробови буде!

Кад се небо мути и облачи,
Песник треба роду да предњачи!
А кад вихар погибије дува
Песник треба језик да му чува!

Гусле ваше срце народа су,
Нек се чују у озбиљном часу,
Нек се каже отворено, јавно
Што у њима скривено је давно.

Тешко небу без сунца и звезда,
Тешко тици без својега гњезда,
Тешко чели кад цветови жуте
И народу кад песници ћуте!

Апостоли ви сте своме роду
Светилнице ви сте куле броду
По широком и по узрујану
Што га вихар гони океану.

Па певајте певци увенчани
Аполона синци изабрани,
Е народ је жељан вашег гласа
Кад мачеве трза од појаса.

Певајте му о крвави пути,
О бојеви велики и љути,
О слободи, сунцу живодавном,
И васкрсу што нам стиже славном.

Е к'о небу без сунца и звезда,
Или тици без својега гњезда,
Ил к'о чели, кад цветови жуте:
Тешко роду кад песници ћуте!

Мита Поповић.

ЦАРИЦА У СПИНЕТИ.

ПРИПОВЕТКА СА СЕЛА.

Написао Павле Хајзе.

(Свршетак.)

Око поноћи заспао је и Мајино, а месец, који је кроз прозор у собу гледао, зацело није надалеко видио мирнијег и блажијег лица, него што је лице младог прогнаника, који је спавао мирно, као најправеднији човек. Своју круну метнуо је он био на столицу поред постеље на своје хаљине и оружје, а Нијина круна остала је била у крчми.

Није био дуго спавао, али још није ни први петао кукурекнуо, па баш се тек са истока указа слаба светлост, наједаред чује Мајино у сну, где псетанце као да јауче, па са брзином, на коју се у свом разбојничком животу навикао био, протрља очи, па се исправи у постељи.

Место поред њега беше празно, а завесе с прозора у пола отворене,

тако да је све, што је у соби било, распознати могао. Тада види своју младу женицу, где седи на сламној столици поред прозора, држећи огледалце у руци, а с другом руком намештајући круну себи на главу што јој је једва за руком испало. Била је тако лако одевена, како је из постеље устала, али јој је распуштена густа коса као покривач падала преко голих плећа. При том се непрестано смешила на своју слику у огледалцу, па је тихо певукала једну од строфа, што их је Мајино синоћ певао; псетанце се на то пробудило, па је чисто бојажљиво јаучући око своје господарице скакутало.

„Пија!,“ повиче Мајино, сав застрашен, „зар си ти већ устала? Шта радиш ти тамо на прозору. Та још није свануло. Они ће нас већ пробудити кад буде време; ја сам им то најстрожије заповедио. Ходи; остави круну! Лези па спавај још један сахат — пут је далек а ти ниси научена на јахање.“

„Пст, лагано!“ шапташе она, дигнувши прст, као да прети, а и не осврнувши се к њему. „Зар не чујеш? Ево их већ, где иду. Морала сам се накитити за поклонење — царица не сме пред народ без своје круне изаћи — али не ће да ми стоји на глави — тако, — тако — тако — сад стоји, сад само још пурпурно огртало“. —

За час беше Мајино с постеље скочио и хаљине на се набацао. „Пија“, молио ју је он, преклињем те свим свецима —“

„Ћути“, прекиде га она у речи, „не спомињи свеце; с њима смо се ми споречкали. Они се љуте на нас, што су нам морали своје круне уступити. Али — нужда закон мења — зашто није златар наше круне на време зготовио? Свеци могу једанпут и гологлави ићи — хахаха!“

Он полети к њојзи, узме јој обе ледене руке у своје, па јој додирне чело, које је такођер као мрамор ладно било. „Милостиви боже!“ повиче он, „ти сневаш Пија! Пробуди се! Гледај, ја сам ту, твој Мајино, твој муж, коме срца из груди нестаје, кад ти тако несмислено говориш. Лези, слатка моја Пија, па одспавај те лудорије! Мене јадног, да је дотле морало доћи.“

„Не, не, не! говорила је она као у себи, „немој ме бунити; мој муж, цар, био је ноћас код мене, али је онда отишао у рат, јер ми имамо много непријатеља. Страшно је заиста, како људи величаше мрзе и како им завиде. Али мој ће их цар све свалити, па ћу им ја ногом за врат стати. Онда ћемо ми владати у радости и сјајности, а Бруско ће бити намесник у Спинети, кад ми сами будемо путовали по нашим провинцијама. Тако — тако! Сад ми круна стоји, како треба да стоји царици. Има још мало паучине на њој; но то не чини ништа; тим светије изгледа — царица Пија — тако нека ме зову — а мог мужа — чекај, како ми се он оно зове? Има он лепо, мило име, па хиљаду пута ме је пољубио — али то су детињарије, на то тек смемо мислити, кад све наше непријатеље — чуј! Ево их!“

Она беше скочила са столице; огледалце јој спало с крила, па се о патос разбило — она на то није ни пазила; наслонила се на прозор, па се узверила напоље. Мајино је пред њом стајао, свладан тугом. Није ни на шта друго мислио, него на пропаст миле своје женице, а ту је пропаст он сам проузрочио. Тихо ју је молио, да оде с прозора. Али она као да није чула његовог гласа, само га је руком од себе одбијала, па сечврсто наслонила

на даску малог прозора. „Сад!“ повиче она наједаред. „Зар и и сад још ништа не чујеш? Ево их. Сад нека дођу. Ја сам приправна.“

Збиља сад и он зачује чудновато неко шуштање, што је кроз јутарњи ваздух до ушију му допирало. Не беше то топот коња, на којима ће његови другови пред невестину кућу доћи, да свога вођу пробуде, да се и он и женица му бегства лате. Гомила људи пажљиво лагано приближавала се пешке; долазила је сеоским сокаком, — тек ако је још педесет корачаји могла бити удаљена. Брзо одваживши се скочи Мајино у већу собу, која је уједно и кујна и соба била и прозор на сокак имала. Кроз прозор могло се у село видсти. Ту примети једно оделење војника, где се предосторожно кући приближује. Не далеко од куће војници застадоше. Он познаде свог старог душманина Барбона, који као да се са сережаном договарао, шта им сад ваља чинити. Сад му беше све на чисто; оба заробљеника су некако своје окове скинули, преваром или издајом браве на тавници издигли, па из Александрије помоћ довели. Где ли су само његови јадни другови? Сигурно није много труда стало, да њих пијане свладају. Али сад тек да дође главно. Харамбаша прогнаника да буде ухваћен у брачној одаји, па да као Симсон од Филистара буде одведен у ланци и окови.

Са дивљом псовком повуче се несрећник натраг. За час је био појмао, да је све изгубљено, ако му не пође за руком, да за неколико минута побегне.

„Пија“ повиче он, долетивши натраг у одају, „хоће да нас ухвате и одведу. Гониоци су већ сасвим близу, али се нас двоје још можемо спасти; овде кроз овај прозор, преко њиве, тамо даље покрај гувна — мене нико неће тако лако достићи, па само ти ако хоћеш, да похиташ —“

„Добро је“, говорила је она; „сасвим је добро, да ћемо одавде отићи. Заиста, ја једва чекам, да видим наш двор. Али пешке нећу да идем — то није царски; нека по мене пошљу каруца са шест бељаца — лепо — лепо — ни свеци не могу боље“ —

„Ако ти је твој и мој живот мио, слатка, лепа моја Пија, а ти хајде!“ журио је он у очајању, покушавајући да јој пребаци мараму преко голих рамена. „Још три тренутка, па је већ касно — па ми — зар ме не чујеш? Зар ме више не познајеш?

„Не дирај ме, дрски човече,“ повиче она с пламтећим погледом. „Ја те добро познајем — ти си савезник наших душмана; ти нећеш да се клањаш нашем величанству, као што се приличи — али тако ми круне на мојој глави.“ —

„Е нека се бог на те смилује,“ повиче он, па ју отури с прозора: „ја ћу побећи сам, па ћу доћи по тебе, кад ти се разум поврати. Лаку ноћ, Пија!“

Он је дигнуо био своје оружје са столице, притиснуо је јадно бледо створење још једаред на своје срце, па је онда кроз прозор скочио доле у мрачно двориште. У исти мах загрмише војници пушкама о предња врата; зачуше се гласови, који Мајина викаху, псетанце лајаше а кућа сва задрхта од тешких удараца, којима хтедоше врата да иставе. На једаред пуче пушка с друге стране; гласови, стењање и вика: „уби, уби ме! хватајте убицу“ чули се око куће, на то врата попусте а оружана чета упаде у тиху одају. Кад ту никог не нађоше, повврвише, носећи напред бакљу у дру-

гу одају. Ту виде бледу младу жену, где код ногу постеље седи, прекрстивши голе руке преко прсију и смешећи се на њих тихо, свечано, као да им захваљује, што су дошли, да јој се поклоне.

Гроза задржи војнике, који су уврвили били, па за час се нико не усуди да прекине ћутање. Тек кад неколико војника унесоше Барбона, који је бегајућег Мајина хтео да ухвати, али од свог старог душманина смртним ђулетом одбијен био, узрује се и узнемири заплашена чета. Хтедоше умирућег Барбона на постељу да дигну, где је Пија још једнако седила, и не слутећи ни из далека, шта се збива. Али умирући, који је са својим скоро усанулим оком целу појаву на постељи познао, згрози се, па није дао, да га на постељу метну. Они га поставе на камените патос код ногу Пије са круном на глави, а ова је на њ милостиво смешећи се гледала. За неколико тренутака издане он, пре но што су попу могли довести.

За Мајина, који је срећно побегао, није се могло ништа више чути. Само се толико дознало чрез неку стару баку, која је сваке ноћи у кујни поред јадне Пије спавала, да ју чува, да је од прилике на недељу дана после тих догађаја једне бурне јесење ноћи Мајино на коњу, чије су копите крпама обвијене биле, у село дошао, да своју жену види и да је са собом поведе на свој пут у далеки свет. И Пија га је најпре одмах познала, па се зарадовала, што је дошао. Али кад је он хтео, да ју загрли, задрхтала је она, као да ју смрт пригрлити хтеде, па је стала тако горко плакати и нарицати, да је он морао увидети, е је све узалуд. Тада се он са жестоким болом од ње отргао, оставивши у кожној једној кеси гомилу злата, да своју жену за навек од сиромаштва сачува. Онда је отишао, да се више никад не врати.

Ту кесу са златом нашла је сутрадан чуварица Пијина на даски од прозора, предала ју је попи, а овај је новац цркви поклонио, да се молитве читају за душу сироте полуделе и њеног грешног мужа. Како је бегунац окончао, то се још ни данас не зна. Толико стоји, да још године четирдесете пред последњом кућом у Спинети сваки дан сирота једна жена на сунцу седила, држећи у руци празну преслицу, коју је као скиптар нагињала према онима, који су поред ње пролазили, увек нежно и пријатно; а седе власи је — јер круну су свецу вратили — као дијадем на чело оплела; деца, која су, идући у школу, поред ње проћи морала, назвала би јој сваки пут: „добар дан, царице у Спинети! а она би на то одазвала: „бог добро дао.“ —

КНЕЗУ НИКОЛИ.

(СОНЕТ.)

Прозборио си речи заносне,
Застава кад се разви крвава:
У бој за веру, слободу, права —
За правду против силе пакосне!.“

И црногорске чете поносне
Слетише усред зверских дубрава,
И паде одмах грешна застава
Душманске силе бесне — пакосне.

Пала је једна, друге се дижу,
Ал' твоје чете хитро их стижу
И снажно руше њихову моћ,
Јер дух твој јаки у њима дише,
Те им и снаге све расту више,
Гонећи црну неправде ноћ.

Душан Рогић.

МЕЛА.

КАЛИФОРНИЈСКА ПРИЧА БРЕТА ХАРТА.

4.

(Свршетак.)

Учи дође да се угуши; стисне прстима мекане оквире биљарске и настави:

„Ако сте поштен човек, онда вам морам само то рећи, да сам ја старатељ њезин и да одговарам за позив, што ће га изабрати. Ви знате врло добро како је опасан тај ваш живот. А свако ће вам у месту рећи, да сам ја то дете једном већ истргао из живота грђега од смрти — да сам је отргао из сокачке и блудничке каљуге. Ја ћу покушати изнова да је спасем. Дела за се разговоримо као људи... дете нема ни оца ни матере, ни брата ни сестре. Какве јој накнаде дајете ви?"

Човек са цилиндром погледа врх свога биљарског штапа па онда стаде тражити очима по одаји, да когод пристане узањ да се смеју овој лакрдији.

„Ја знам, да је она чудновато, јогунасто девојче" настави учитељ, „али је боља него што је била. Држим, да имам још нешто уплива на њу. Надам се дакле, да не ћете даље терати ствар и молим вас као поштена човека, да ми не узимате дете. Ја сам готов..."

Али ту му се опет стегло грло те није довршио реченицу.

Човек у цилиндру криво схвати ћутање учино, удари у суров, безобразан смех, уздигне главу и гласно рече:

„Хоћете да је задржите за се, јел'те? То нас се слабо тиче, млади пријатељу!"

Поруге беше више у гласу него ли у речма, више у погледу него ли у гласу, и више у самој особи него ли у свему.

Песница је најбољи доказ против оваке врсте животиња. Уча је схватио ствар — и да даде маха својој уздржаној узбуђености, удари песницом безобразника посред лица. Ударац „експедира" цилиндар у један а биљарски штап у други ћош, ал' се рукавица и рука учина задера од чланка до прстију. Ударац је задерао усне безобразном клеветнику, и покварио му браду за дуже времена.

Зачу се дрека и псовка, па онда настаде гунгула. Светина јурне у биљарницу, подели се десно и лево и за тили часак чуше се два пуцња. Светина опколи свога противника и уча стајаше сâм. Сетио се да је левом руком здерао са рукава горећу поставу. Али неко други му држи десну руку. Погледи и види да је рука крвава али прсти се обвили око оштра ножа. Није могао да се опомене како и одкуда дође до ножа.

Човек, који му држаше крваву руку. беше господин Морфер. Повуче учу нагло вратима али уча не ће ни пошто, већ силом да му приповеди о Мели.

„Све је у реду, синовче" одговори господин Морфер. „Она је код куће."

Обојица изиђоше на улицу. Уз пут приповеди господин Морфер, како је Мела пре неколико тренутака као без душе дојурила кући и повукла њега на улицу с тим речма, да учу хоће да убију у аркади.

Уча се ратосиљао господина Морфе-

ра, па да га се лакше отресе, обећа му, да ће се вечерас клонити свога противника, опрости се с њим и крене се правцем у школу. Дошав у близину опази задивљен да су врата отворена, али се задиви још већма, кад у одаји затече Мелу.

Као и у сваке осетљиве нежне нарави, тако и у учине беше нешто самољубива основа. Још га је кињила нанесена увреда онога безобразника. Зар одиста, баш тако мора да се тумачи љубав његова према детету? Свакако је учинио велику будалаштину, неку донкихотерију, а међутим — зар се није сама одрекла љубави и старања његова? На што је говорио свет о њој? Сам је предузео борбу против јавнога мнења — па сада ћутећи мора да призна оно, што су му тада прорицали! Са понашања њезина морао је у крчми да се туче с таком простом вуцибатином, метнуо је и живот свој на коцку, да докаже — шта? Шта је доказао? Ништа! Шта ће рећи свет? шта ли пријатељи његови? Шта ће пречасни Мак Снељије?

У тој тужби против себе сама, наравно да није ни мало желио, да сретне Мелу. Чим је ушао, упути се своме столу и у неколико хладних речи изјави детету, да је за послом, па да га остави сама. Она устаде, он седе на столицу на којој је седила, и спусти главу, беше она још уз њега. Бојазљиво је упрла очи у њ.

„Јестел' га смакли?“ запита.

„Нисам!“

„Па за то сам вам и пружила нож!“ дода дете живље.

„Ти си ми дала нож!“ понови уча зачуђено.

„Да ја сам вам дала нож. Ја сам била скривена под столом. Видила сам, како сте га ударили по лицу и како сте кидисали један на другог. Њему испаде нож из руке. Ја га пружим вама. Зашто га нисте проболи?“ запита Мела и стаде значајно трептати својим великим очима а својом црвеном ручицом размахну на страну.

Учитељ од чуда не може да проговори ни једне речи.

„Да“ настави Мела, „да сте ме питали, ја бих вам казала, да хоћу да идем са комендајашима. А зашто сам хтела да идем? Зато, што ми нисте ни ви рекли, да хоћете да идете. Али ја сам знала ипак. Чула сам, кад сте причали вашем доктору. И ја нисам хтела да останем сама код тих Морферових. Радије би умрла него ли да останем сама.“

И с неким драматским покретом што је доликовао карактеру њезину, извуче из недара неколико сувих зелених листова, па држећи их далеко од себе рече жустро али онако дивље као да је у трепуту ове ванредне узбуђености још она стара дивљакуша:

„То је та отровна биљка, што ће ме отровати, као што ми ви једном рекосте. Сад или идем с комендијашима или ћу да изедем ове листове па овде да умрем. Или ово или оно — мени је све једно! Ја не ћу да остајем кад ме ви мрзите и презирете! И ви ме не би напуштали, да ме заиста не мрзите и непрезирете.“

Мала, страсна недарца јој се узбудише и две крупне сузе затрептаху на трепавицама њезиним, али она их отре врхом кецељца свога као да су зоље а не сузе.

„Ако ме стрпају у тавницу,“ настави девојче, „да ме задрже од комендијаша, ја ћу се отровати. И бабо је сам себе смакнуо са света — па што не би и ја? Ви ми рекосте, један гутљај од овога корена може ме уморити а ја га свагда носим уза се“ — и груну се песницом у прса.

Уча опет помисли на оно празно место крај гроба смитова и погледа овај нежни створ како дршће од страсти. Цо-

ложи јој ручице у своје руке, погледа јој дубоко у те верне очи и проговори:

„Мело, хоћеш ли да идеш са мном?“ Дете му обви руке око врата и кликну од радости: „хоћу.“

„Али одмах… још вечерас.“ „Хоћу још вечерас!“

И руку за руку изађоше на друм — на ону танану путању, којом некада крочише уморне ноге њезине вратма учитељевим, и којом као да никада више сама крочити неће. Јасно затрептаху звезде над њима. Да ли у добри час, да ли не, тек лекција се свршила и за њима се за свагда затворише врата школе црвенога брда.

—ан—

ПРЕ БУНЕ И ПОСЛЕ БУНЕ.

ПРЕДАВАЊЕ НА АЂАНСКОЈ БЕСЕДИ 21. МАЈА 1877.

Од Н.

(Свршетак.)

„Ми се као синови божији шепуримо, а овамо ђаволске послове одправљамо! Исповедамо се и кајемо се! Али како? Као год онај што је крмачу украо, пак се пред попом кајао што није украо и деветоро прасица! Правимо се поштени, а из свакога стотину они ситни ђаволчића вири и кад нам когод падне шака, а ми му при свом нашем правдољубију без икакве милости кожу одеремо! О слободи и равноправности као здрави читави говоримо, а овамо један другом очи копамо, јер без кривице у тамнице затварамо цвеће онога народа, кога ми случајно неволемо! Као год што и ђаво зна шта је право, пак опет зато неће да чини; тако и ми увиђамо да нам неваља радња, али несрећна политика срца и нека урођена вечита мржња, тера нас да под именом државног интереса, ма и без параграфа, освету до у безкрајност над невиним људима истерујемо и с отим своју јадну душу делектирамо! Једном речи: ђаво је јошт у земаљском рају човека у свој рабош забележио, а забадава је Христос силу паклену разрушио, кад се после цео пакао у срце човечије преселио и ту се вечито настанио“!!

„Слушао сам од покојне мајке приповедати, да су мог оца — кад се родио — вештице начеле биле, а после су то врачаре ушуркале, те је у животу остао! Сад после буне нема више ни вештица, и народ држи, да немож бити другчије, него да су их Хрвати као прозаични људи појести морали! Овоме се народном назору мора веровати у толико пре, што је сасвим доследно, да они, који су толике Русе и Србље за један ручак пофукали, да су ти у стању и вештице — којих је млого мање — онако од шале за један фруштук почалабркати“!!

„Кад су Афродиту ранили у рату тројанскоме, а њој из руке тече, не обична, него амврозијска крв! Тако и вештице, као виша створења, јамачно су од слађег градива него што су свакидашњи људи, и зато човек чисто завидити мора онима, који су их се дочепали и њиовим се белим месом и огњевитом крвљу омрсили“!!

„Ко год нема моралнога темеља, био човек а био народ, тај пропада; а ко год нема зреле политике, тај неће дуго на другима јашити, него ће за кратко време њега други мамузати! Овај појав видимо и код самих вештица! Надприродна божија створења; истина са крвавим устима, али опет зато узвишене над ро-

дом човечијим! Видовите; обдарене снагом претварања у свакојаке животиње! Лепотице, које на метлама као на крилима кроз оџак пролетају и на игралиште нечисти духова одлетају! Једном речи: тако дивни феномени, за којима мора свака иjоле мистиријозна душа проплакати, пропадоше због своје лакоумности исто тако, као што велика царства пропадају, кад у њима пороци преовладају! Докле су постојале, оне су се раниле људским срцима; сад су људи сами тај посао па себе преузели, те један другоме ваде срце из недара! Јесте, вештица нема више! Ја их заиста жалим, ма да сам их се у мојем детинству плашио! Али шта ће? Младост лудост! Сад би их умео поштовати, али понеари! Јер им хрватски младенци са Старчевићем на челу хака дођоше“!!

„Доситују пише један калуђер писмо, у коме му вели: „„Пази, да обарајући сујеверије, не обалиш правоверије““!

„Ова опомена има свога подпунога смисла, ево како: Докле се човештво бојало којекакви нечастиви, вражији сила, дотле се и искреније Богу молило, јер је знало, да му само Бог може помоћи против овим невидими аветиња А богме од како се почело слабије држати на демунско царство, од то је доба и гроза своју снагу изгубила, пак с отим престао и узрок, да се за божија леђа сакривамо! Страва дакле чини, да се Богу молимо, и ко год укида страшила из једне вере, тај у тај исти мах и саму веру подкопава.“!!

„Наш је народ у буни са безбрижним живлењем уједно и опанке поjезије изгубио, који су га срећним и блаженим чинили; а од то доба јоште није састарао за прозајичне чизме, т. ј. за вештину, како се треба у овом теретном времену за свој обстанак борити! Он је сад разапет као год Прометеј на Кавказу и орао му једе његову џигерицу, с том самo разликом, што му друга као у Титана неподрашћује! Раширио је руке између изгубљеног царства небеског и јошт недобивеног царства земаљског, а није кадар у својој немоћи ни једно ни друго да довати и то му његову пропаст убрзава“!!

„Чега се наш народ јоште боји, то су ствари тако прозаичне, да је човеку чисто мучно набрајати их! Велики порези, без изгледа, да ће се кадгод умалити! Дуг на дуг, докле се не дође до банкротства! Претерана солдачија, у коју сва здравија младеж одлази и коју морају они богаљеви што код куће остају издржавати, ма да нису у стању ни сами себи леба заслужити! Ови се богаљеви жене и изводе шепртљанско поколење, те се тако облагорођење рода човечијег осујећава! Индустрија се никаква неподиже, која би са страним производима конкурисала, да новац из земље не излази, него остајемо вечита паорска држава, које становници само у небо као гуске гледе, кад ће им киша пасти, да их од глади и савршене пропасти сачува! Ту долази свакогодишње плаћање на путове, које је тако разрезано, да скоро сама сиротиња издире, а тих путова никад ни од корова“!!

„Мармонт француски ђенерал, кад је у Далмацији против Црне Горе војевао, направио је у тој туђој земљи од Котора до Будве, усред рата и ломљаве оружија, пут, који је и данас ваљан; а наши управитељи не бише кадри за 30. година у мирном времену, код толиког сиротињског новца, у својој рођеној земљи, ни десети део пута од Варадина до Сегедина направити! Ово је горе него наопако! И ми се јошт имамо образа међу просвећене народе есапити“!!

„Ту ти је наследије, које ти петину капитала утамани; ту ти је жиг, који сиротињу унапред поплаши ма и од најоправданијег потраживања! Ту ти је ферцерунг, од кога ћемо сви најпосле абце-

рунг добити! Ту ти је онај исти финанц који је и за време абсолутизма био, само што је чакшире променуо! Пфендовање и екзеквирање; мешање политике у најмање ситнарије народног живота; затварање услед опадања којекаквих хуљетина и вуцибагина; каишарење са 160 на 100. једном речи: ту ти је читав апарат за цеђење воска, кајн је непрестано у најревностнијој радњи; од кога апарата и полутина снаге довољна би била, да читав један народ доведе до просјачке торбе“!!

„Ето то би од прилике биле те страшне ствари, због којих би се вредно било Богу молити, неби ли нашим кормашима другу памет подарио! Али пошто народ зна, да ту без мотике помоћи нема и да ћеду они пре допустити да цело угарско средње становништво стубоком пропадне и пролетаријатом постане, него што ће садашњу финанциалну и политичну систему променути то га онда ни овај страх непокреће, да милостивом Богу у залуд досађује“!!

Хеј, благословена су она стара времена појезије, кад је човек свашта веровао! Кад је његовим земаљским очима цело небо отворено било, те му је машта читаве чопорове силе вражије и небројене корове и легијуне анђела, херувима и серафима пред његову мистеријозном милином упрепашћену душу износила! Та се времена никад више повратити неће! Онда је човек живио у један исти мах у обадва света, а данас се и овог једнога штајерскога ратосиља“!!

„Живио сам и пре и после буне: знам како је и на једној и на другој страни. Онда смо живили добро без свести, а сад живимо хрђаво опет без свести! Нисмо умели ценити своју срећу, пак смо за неку слободу војевали; назови-слободу смо добили, али памети никад стекли нисмо, а није ни за нас, јер сад сами себи неприлике правимо и стрмоглавице у понор срљамо! Тужили смо се на аустријско газдовање, које је јошт смиље и ковиље било! а данас се цео свет са овим нашим газдовањем исмева! Потаманили смо јуначки заслужене племићке привилегије, који је сразмерно мало било, пак смо милијоне привилегија поделили онима који млого волова имаду, те тако смо сад волове за немеше добили! Уклонили смо немачки језик, да се непонемчимо; пак смо на врат добили мађарски, да се помаџаримо! Печен или куван, све један ђаво, ту никакве разлике нема, где се мора и овако и онако умирати! Онда је владала једна раса, а сад влада друга раса; али и онда и сад без слободе и равноправности за остале народе! Пре смо плаћали малу порцију, пак је влада наше народно име поштовала; а сад кад од тежког терета на нос падамо, сад нам се не само име, него и екзистенција народна одриче!

„Пиши шта оћеш, говори колико хоћеш, ништа непомаже! Које год уз тарабу почео, тај ће — као и ја моја мудровања — уз батину довршити! О сметеним пословима неможе се паметно говорити! У празној кујни луда куварица! У распикуће, посна гибаница! Какав помоз Бог, онаки и Бог ти помогао“!!

„Мислим да сам се већ доваљане наћаскао; а да се неби какогод сам у својим лудоријама удавио, то ћу сад пустити уже, нека се као и досад по блату вуче и нека га онај напоље вади, који је веће чизме него ја обукао! Пустићу тикву нуз воду, па нека и одсад плива онамо куда је њена стара тиквећија памет упућује, шат се до црнога мора неразбије“!!

„А ја се сад клањам и праштам од вас, ви узори мојих млађи година; ви једина утехо мојих старији дана! С Богом Недоклани Јово! Ти си био велики јунак, јер си кавгу међу пијаним љу-

дима започињао, па кад је до туче дошло, а ти си се извукао: једаред си био и ти пазарио, јер су те дочепали пак су те почели били клати, штета само што те нису сасвим ко што треба доклали!! С Богом Дремало! Ти си крадене коње са крадени кукурузи ранио — ово је сама чиста хасна — па кад си стекао, а ти си одселио у Нерадин, јер си мислио да се тамо не мора радити!! С Богом Закерало! Ти си са својим вечитим сплеткама и процесима себе упропастио, пак си после у Недођин отишао!! С Богом Усном-Ђреска-Маро! која си се због своје проглашене лепоте удала у Бољевце!! С Богом Криврвата Саро! која си са својом племенитом расом усрећила Кукујевце!! С Богом сви ви моји стари познаници и љубимци пре буне! Само кад на вас помислим, само се онда могу мало разведрити! А с овим данашњим фићфирићима, нити сам кадар певати ни плакати, јер пошто им је живот прозаичан, то им је прозаично и њиово понашање, а виц им невреди ни пребијене мангуре!! С Богом!!

О ТРИХИНАМА.

НАПИСАО МИЛАН В. ЈОВАНОВИЋ.

(Свршетак.)

Код човека се одрасле трихине најрадије задржавају у дебелом цреву. За 50—90. сати су спарене, а за пет дана изроде на хиљаде младих, јер свака женка породи извесно преко три хиљаде живих младих.

Женке одраслих трихина достижу величину од 3. милиметра, а мужјаци бивају у пола те величине. Обоје се дакле голим оком видети могу. Тело им је опружено, а не завијено у спиралу као код младих трихина. На предњем крају је врло танко и све шире бива идући другом крају. Површина је покривена танком, провидном хитинском покожицом, која је слабо попречно браздана. Под њом лежи мускулна кожа. Органи за варење и плођење развијени су. Уз предњи крај канала за варење лежи мозак, нервна ганглија.

Мислило се да су трихине производ новијега времена, али је то мишљење неосновано. Паразити ови морали су досађивати човеку још од онога доба, од кад се крмећином почео хранити, само што су се болестима, које су отуда проистицале сасвим други узроци приписивали.

Енглески лекар Хилтон први је открио трихине. Још године 1832. при секцирању лешина у болници гвиској, приметио је на мускулима неких лешина ситне бобице, али је то држао за метиљиће, јер још није познавао малога црвића, који унутра борави. Научњак Поцет, који се тада у Лондону бављаше испита по боље и нађе да су то замотане животињице, које по том професор Ауен опише и даде име: Trichina spiralis (Trichina значи танки, кончасти створ, а spiralis завијени). За тим наста читава поворка научњака да се трихина боље сазна. Ту беше и данашњи славни зоолог професор Сиболд. Сиболд је нашао трихинама подобне црвиће код разних сисара, птица, гуштерова и буба, и први је дошао на мисао, да су трихине у месу људском и свињећем само зародци веће какве глисте, које се у замотаном стању даље не развијају, него чекају док у утробу друге животиње или човека допру, где нарасту и плоде се.

С тога изиђе Кихенмајстер с мишљењем, да је родитељ трихине црв један Trichocephalus dispar који се често код човека налази али није шкодљив.

Но Вирхоф својим опитима опровргне ово мишљење. Он је ранио пса, зеца и мачку месом, у коме је било трихина, и нашао је после у цревима тих животиња одрасле трихине, које су се из пређашњих младих замотаних трихина развиле, париле се и рађале младе, које су у месо продирале.

Већина од ових природњака имала је посла само са трихинама, у месу замотаним, и није ни слутила штету, коју оне животињама наносе. Заслуга открића опасне болести, коју трихине узрокују, припада доктору Ценкеру из Дрезде, који је следећи случај саопштио. 12. Јануара 1860. године дошла је у болницу једна слушкиња, која је од божића патила од несвестице, хрђавог спавања, нејела, затвора, жеђи и ватре у телу. Лекари су држали тај случај за врућицу, Но одма за тим нападну болесницу болови у мускулима, грчеви у лактовима и коленима, а 27. Јануара следовала је смрт.

Доктор Ценкер испита мускуле под микроскопом, и нађе велику множину трихина а у цревима развијене трихинске глисте. Гледало се за узроком разбољења и дознало се, да је та слушкиња јела 21. Децембра 1859, год. прасеће саламе, у којој је било трихина, и да се цела породица, код које је она служила поразболевала, нарочито је месар, који је прасе клао, патио од јаких грчева.

Од тога доба обраћена је пажња лекара на ту болест, и са свију страна почеле су долазити вести о подобним случајима.

Године 1862. распрострла се трихиноза (тако се обично зове трихинска болест) по вароши Плауну, где је свагда из 13. случајева један се смрћу завршивао. Од године 1859—1862 рећала је у Бланкенбургу, где се 278 војника разболело. Код већине трајала је 3 дана а код осталих дуже и само су 2 умрла.

Јако застраши немачко становништво догађај у вароши Хетштету, где се 1863. год. по великом свечаном ручку, који је дават у славу спомена битке код Лајпцига разболело 159. особа, од којих је 28. умрло. Мислило се најпре, да је томе узрок некалајисано бакарно посуђе, али се истрагом доказало, да је све то произишло било отуда, што је прасеће месо, које су јели, трихинама заражено било.

У једној малој варошици у Саксонској доручковало је код једног винара саламе и вина шест лица, која су изаслата била да школе прегледају. Четворица се јако поболу, а двојица која су само вино пила остану здрава. Сумњало се да су отровани арсеником и поведе се судска истрага, која сиромаха винара до просјачког штапа доведе. Један од отрованих остане жив и падне руку професору дру Лангенбеку. Он је у телу своме имао трихина и тиме се докаже, да се поменуто отровање није догодило арсеником, него трихинама, које су у салами биле.

Трихиноза је позната болест и у Индији и Аустралији, за предупређење њено употребљују се у другим државама званичне мере, по којима се свињско месо пре потрошка вештачки испитује. Најчешће је трихинама заражено свињско месо, с тога је најсигурније сретство против такве заразе, нарочито код нас, где још никаква званична ревизија не постоји да се свако месо, особито свињско, никад добро некувано или непечено не једе.

О поступу болести, коју трихине пролазећи кроз мускуле и врећајући нерве, узрокују, нисам науман говорити, јер то је посао лекара.

Но ако се младе трихине, настанивши се у мускулима час пре замотају и

ако одрасле трихине скорим утробу оставе, онда је болест сасвим безопасна.

Најсигурнији је пут да се дозна има ли у свинчету или у другој животињи трихина, тај. да се месо под микроскопом испита, и то по најпре оно што се око костију налази. Ако се хоће да дозна на живој животињи, онда се мора њена балега промотрити, где ће се на сваки начин какав траг трихина наћи, ако их у опште у животиње буде имало.

Животињу, у којој се опази да има трихина, ваља уклањати; а нарочито назити, да друге животиње по ђубрету њеном не ришкају, јер ће се на тај начин и оне трихинама населити.

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

ЖЕНЕ У ЦРКВИ.

Један ирски свештеник предикујући у цркви наредио је и заповедио да од сада и женске морају гологлаве бити у цркви, дакле скинути своје шешире.

Кад је та заповест изишла идуће недеље ни једне једине женске не беше у храму божјем; одмах се склопи завера против најновије наредбе свештеникове.

Попа се нађе у чуду, видећи да је својом зобраном отуђио најбољи део своје публике од цркве; најбољи део с тога, што су жене дубље осећале његове речи и највише плакале, кад је предиковао. Потужи се једном пријатељу и запита га за савет, како ће опет довести женске, да иду у цркву.

„Ништа лакше, него то,“ одговори овај, „наместите у цркви покрај зидова стаклене орманове, па нека женске ту повешају своје шешире; над сваким шеширом нека стоји крупним словима име његове господарице; свака ће похитати, да свој шешир изложи.“

Никад пре тога није црква пунија била женскога света, него од то доба.

„J. W.“

ШВАБА.

Једна мати учила своју ћерку, да не ваља казати „Шваба“, него „Немац.“.

Једно вече дотрчи ћерка матери поплашена, вичући како је „Немац“ један ушао у собу.

Мати дотрчи и види, где по патосу мили један — шваба.

Д. Р.

ОПОЈЕНЕ КЊИГЕ.

Један римокатолички свештеник опомињаше своје људе, да се чувају књига које забуњују главу и кваре срце, и да му такве књиге донесу да их као опасне сажеже. Један му парохијан донесе своје порцијске књижице и својих комшија, да их сажеже пошто оне највећма забуњују главу.

РАТОСИЉАЊЕ НЕЗГОДНОГ ЗАЈМА.

Једном српском учитељу дође један брат па га у хитости замоли, да му само за два сата позајми неку своту новаца јер ће тада од неког другог добити. Учитељ мудрији од њега рече да мало почека, па навали на њ вином и разговором. У томе прођу два сата учитељ му рече: ето брале прођоше два сата, а за толико ти је времена и требао зајам. Сад ти дакле иди к оном, што ти је обећао дати за два сата. Незван гост се почеше за ушима и на своју жалост сазна, како га је учитељ на леп начин надмудрио.

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИМА. Бр. 10.

Из следећих 41 слогова, да се направе 14 речи тако, да кад им се читају почетна слова од горе доле, дају име једног славног српског песника из пређашњих времена, а крајња слова од доле горе чи-

тана дају име једног садањег нашег песника.

ре, јор, у, рак, и, ко, ла, гри, о, и, ко, рев, со, и, ја, за, во, кој, ша, лец, да, ли, ва, дан, сеј, јев, ли, вић, ки, ла, а, ни, мар, у, ла, ли, јев, ри, ко, ца, ран.

1. Српско презиме.
2. Један народ.
3. Знаменит Рус у последњем српско-турском рату.
4. Острово у Кикладима.
5. Река у Азији.
6. Брег у Србији.
7. Варош у Русији.
8. Мушко име.
9. Јунак код старих Грка.
10. Риба.
11. Један славан еп.
12. Варош на Волги.
13. Бојно поље.
14. Град на Уралу реци

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ Бр. 8.

(Види бр. 33. „Јавора".)

1. **Соко**
2. **Радослав**
3. **Бордо**
4. **Исус**
5. **Једо**
6. **Арак.**

Србија — Косово.

Решили: Гђце: Софија Матенћева у Вршцу; Љубица Нанићева у Сентомашу; Марија Нићина у Ст. Бечеју; Јелена у Новом Саду; Смиљана Петровићева у Вел. Кикинди; Милка Топаловићева, учит. у Клокочевику; Милева В. у Панчеву: Јулка Молнар у Срп. Крстуру: Софија Савановићева и Христина Симићева у Н. Саду: Јелена Крајновићева учит. у Белом Брду; Јелена Недељковића у Крчедину; Терезија С. Толмач у Врањеву; Љубица Јовановићева у Футогу г. г. Благоје Бранчић у Петр. Селу; Мита Ђорђевић, Ник. Јовановић, Мил. К. Поповић, Иса Личанин, Ђорђе Михајловић, Мих. Лукачек гимн. у Н. Саду; Ст. Благојевић у Бошњаци; Д. Нинковић у Цириху: Ст. С. Дробац у Рајовом Селу: Вељко и Бранко Константиновићи у Панчеву; Ђ. Гојковић нар. учит. у Суботици; Ешкулап у Сиску; Мита и Паја Раписављевићи у Панчеву; Душан А. Поповић, реалац у Панчеву; Коста Вујковић учит. у С. Ђурђу; Јован Бранчић у Падеју; Таса Андрејевић у Вршцу: Милорад Сузан гимн. из Ст. Сланкамена; Петар Дамјановић у Н. Саду; Лаза Голубовић и Ника Баша у Вршцу: Сима Јовановић у Суботици Петар А. Ђорђевић, званичник у Београду; Исид. Нанић у Сентомашу; Божо Вучковић, А. Костић и Ј. Петровић из Ст. Шова; Васа Максимовић гимн. у Сомбору: Радован Малушевић учит. у Карловцима: Ђура Сграјић у Н. Саду; Милан Стакић трг. помоћник у Н. Саду; Миша и Богдан Богдановић гимн. у Н. Саду.

СИТНИЦЕ.

(Примери прождрљивости). У Пруској, у вароши Виртембергу умрьо је човек 1754. године по имену Јаков Кале, који је осим силна јела гутао црепове од посуђа и тањира, па и ситно камење и друге такс ствари. Пацови, сове и шишка била су му најмилија јела. — Прождрљивац Трарар у Лијону појео је по пуне корпе незрела воћа, мачке, пацове, змије, пијавице и др. Кажу да је овај човек, кад му је празан стомак био, могао кожу од стомака свога око себе као какву хаљину обмотати.

(Примери за дебљину и тежину човечију.) Као необично дебео и тежак човек сматра се певач Николини у Дражђанима. Он беше 6 стопа и 4 палца висок, а 9 стопа износио је круг око тела његова; тежак је био 420 фун. За један капут требало му је 9 рифи чоје. Кад је умрьо измоли један омањи сиромашан човек једне његове чакшире и истеше себи из њих капут, прслук и чакшире. Године 1850 умре у Инглеској један кремер (трговчић) по имену Бриг, који је био 465 фунти тежак, па кад су га хтели сахрањивати, једва су њих 12 људи могли да подигну сандук његов на мртвачка кола.

НОВЕ КЊИГЕ.

Илустрована ратна кроника. Уз сарадњу више књижевника бележи је З. Јован Јовановић. — Св. I. — Ових дана изишла је жељно очекивана прва свеска ове кронике са овим садржајем: Српски устанак и рат у г. 1875 и 76; Русија ступа у акцију: Црна гора поново завојштила: главни заповедници руске војске; главни заповедници турске војске; руска војска: турска војска; бојна поља; ратујуће војске: Распршт монитора Лутфи Целила; Руси пале торпедима монитор Хифс-ил-Рахман. Смесице. У Свесци овој има 17 лепих илустрација са једном вешто израђеном рељеф-картом европскога бојишта, што је израдио Србин А. Радуловић. Један део смесица посвећен је хумору и сатири. Цена свесци 35 новч.: у претплати стају три свеске 1 ф. а. вр. — Богати садржај ове прве свеске и лепе слике, што их она доноси, најлепше препоручују подузеће ово. Сваки, који се интересује за садањи источни рат — а којег се Србина не тиче решење источнога питања? — нека похита да се претплати на ову лепу и ваљану перијодичну књигу.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 37. У НОВОМЕ САДУ 11. СЕПТЕМБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

ПРЕД ГОСПОДСКИМ ВРАТИМА.

ПРИПОВЕДКА В. ХАЛКА.

С чешког.

Хурковић скоро се оженио, и сваки је знао, да са својом женом живи господски. Обитавали су у најлепшој улици прашкој, заузели су цео спрат куће, и обиталиште њихово било је напуњено свим оним, што је по данашњем појму неопходно нужно. Говорило се, да је Хурковић богаташ. Име његово могло се читати у свима јавним добровољним прилозима и то увек са знатном сумом, у сваком предузећу учествовао је речју и делом, био је акцијонар жељезничког друштва, друштва за вађење угљена и др., а међу његове племенитије страсти спадала је хазардна игра карте, где је тек био прави каваљер.

Није се управо знало, какво му је занимање право. Говорило се, да живи од капитала, давањем новаца под камату, и опште мнење о њему било је, да је господар некаквог добра, и да му не фали ништа. Код њега је друштва било доста, до душе не по избору, по духу и укусу, него онаквих, којих се много тиче добра вечера, а са овом је сваки био задовољан. Било је до душе људи, који су некако другаче говорили о раскошлуку Хурковића, али и они су најзад признали, да не би тога чинио, кад не би имао.

Било је и таквих, који су Хурковића знали још док је био неожењен, да је прилично искусан швиндлер, да је оно добро више у његовој фантазији и у његовим жељама него у истини, и да у то време баш пушта удицу, да улови какву богату невесту. Међутим, ти гласови уопште умукоше, кад Хурковић доби богату невесту, која на скоро по свадби наследи прилично много имања, јер беше једина наследница, а родитељи беху већ умрли. И тако је опште мнење било, да је он богат.

Са овим општим мнењем Хурковић је био јако задовољан, и као што смо видили, трудио се, да корен тога мнења добро очврста и да му још дуже времена верују. Госте је радо дочекивао, давао је новце под камату, а богме кадкад их је и сам у других позајмљивао, и Хришћани и Јуде пружали су му руке, а не чини ништа, што Јуде више од хришћана.

Госпођа Хурковићка, коју је њен муж звао Драгом, није из љубави пошла за њ. У својој младости имала

је неки мали романчић са неким младим пиваром, кога је волела свом топлином свога девојачког срца. Пивар Павле опет волео је њу са правом страшћу и нико није сумњао, да се неће узети. Али Драгини родитељи Павла нису бегенисали, а кад им је на врата закуцао Хурковић, па почео причати о свом имању, о својим смелим плановима и предузећима, они брзо Павлу показаше пут и прилепише се уз Хурковића. Драга је плакала, по читаве ноћи није спавала, али најзад родитељи победише, а кад се Павле после за инат ожени другом, она онда, као нека машина, пружи своју руку Хурковићу.

Не можемо рећи, да је Драга била узор-жена. У кући свога мужа није премишљала о свом позиву, и ако је у опште о чему мислила, то се тицало више Павла, него своје куће. Према кући била је потпуно равнодушна, и женом била је само у толико, у колико је Хурковић био муж. У осталом, Хурковић је могао радити, што је хтео, могао јој је приређивати ма какве забаве, могао је ма чиме изненадити, то је све она примала од прилике са таквом топлином као да је Хурковић то неком трећем причао. Госте је дочекивала зато, што је то био обичај, бивала је у друштвима не што би осећала петребу забаве, него што је просто морала доћи, разговарала се са људима не с тога, што би је на то срце гонило, него просто што није могла да нема слуха. Хурковић је од прилике све то знао, али не изгледа да је радио, да је од тога одучи. У кући био је он потпун господар, нико му није стојао на путу, са имањем своје жене могао је по ћефу располагати, могао се целе ноћи картати, могао је бити код куће а могао је и не бити. И млађи нису имали ништа против своје госпође. Није их морила многим заповестима, нити је марила много за уредно извршење посла. Ишло је све онако како је ишло; на госпођу није се нико тужио, али није је нико ни фалио, а госпођа се слагала са свима.

Био је то брак, какав се често виђа. Он у њој није могао пробудити нежност, она са њим није живела живот друштвени, и ако је он био код куће, њој је то било тако нешто природно, као што после ноћи дође дан, а ако је отишао од куће, тако се мало бринула, као за дан кад пролази, а долази ноћ. Ни у чем нису имали потребе, све је био обичај, а брачна наклоност онаква, као према петом јелу за ручком: једемо га, али баш није морало бити.

И васпитање Драгино било је онакво, што га често виђамо. Васпитавала се, што то тако мора бити и што људи тако нешто захтевају. Праву основу васпитања нису појмили ни Драгини родитељи, ни њени учитељи, ни она сама. Учитељи пробудили су у њој само механизам; душевна топлина дремала је и гасила се. Умела је читати и читала је само зато, што је на свету било књига; да их није имала, никада их не би пожелила. Шетала се по књигама онако, као многи по пределима; ако их запиташ, шта су у њима видели, рећи ће ти, да су зелени, и да у њима расте дрвеће. Ружа је за то ружа, што је нису назвали копривом, лептир зато, да осим тица још какав створ лети, а усев зато, што га људи посеју. Проведи га кроз најлепшу галерију: он ће видети оквире и много обојадисаног платна, стаће крај какве слике зато, што људи о њој много говоре и што многи пред њом стоје. Ко нема духа, тај га нигде не може ни видети, а чија

се мисао није сама у себи узвисила, томе неће проговорити ни Тицијан ни Анђело. Драгино васпитање било је као и многих девојака и жена; васпитање њихово је као улога лошега глумца. Дошапни му само неколико речи, а већ остало избрбљаће сам. Глумац незна зашто тако говори, дух његов при том не ради ништа; на место духа ради код њега само памет.

И Драга је знала много што шта, али од прилике онако. као дремљив човек о живом говору — чује речи, не разуме смисао. Драга је ишла у позориште као и друге, пљескала је, кад су и други пљескали, а после позоришта, била је исто онако узнешена, као и пре тога.

У својој немарности била је всома усамљена, и да је то осећала, била би за цело несретна. Није то њена кривица, криво је било и време, у коме је васпитана. Да су је мање учили, а више духа будили, више би научила. Онда би она поштовала саму себе, а то бива добра храна у несрећи. Немојте рећи, да је онај срећан, који не може да осећа своју несрећу. Ко није способан за велику жалост, неће осетити никад ни велике радости, и с тога узносимо трагике, што нас они чине те смо способни за највеће радости. Само закржљавило поколење Драгиних вршњакиња гледа нерадо трагедију, зато што је жалосна и што се у њој све жалосно сврши.

Драгино душевно имање није достизало ни толико, колико просијаку милостиња. Али не мојте је зато осуђивати, има она доста друга. Бивају читава поколења, која се у залуд огревају на топлоти вештака; за тренутак чини им се, као да им је нешто пријатно, али док се окрену, опет им је зима. Има поколења, што вештаке сматрају за просијачки сталеж; а како би сиромашна била та поколења, да вештаци не разастру пред њих своја блага! Драга је спадала међу те сироте, премда није никад тражила милостиње. У васпитању научила је некакве покрете, да не буде непријатна, научила је некаква правила, по којима је знала, кад ваља поруменити, али васпитање није се дотакло ње саме, да сама себи може заповедати. Учила је цртати, да има прегледе за вез, учила је свирати, зато што гласовир издаје лепе звуке кад га додирнемо руком. И при свем том, није се Драга загрејала ни један пут, при свем том дух њен био је бедно сироче, без оца и мајке, без куће и заклона, без одеће и топлоте. Знала је и неколико језика, али онако као и многе друге; ставови у њима били су тако мртви, као и у граматикама фразе са хартије прешле су у њену памет и више ништа. (Наставиће се.)

ДАВНО.

Давно беше, ал' се и сад сећам,
Што ми деда приповедо стари
Свака речца годила ми души,
Свака речца крвцу ми зажари.

Причао ми о Душану дивном,
О Милошу и Лазару славном;
О јунаци, о косовској битци,
О времену, одлетелу давном.

Причао ми о проклетом Вуку;
О издаји и несретном паду;
Па о робљу, како пусти Турци
Јадном Србу живети не даду.

Ту мој деда, лако уздахнуо;
У оку му суза заблистала,
Гледно ме је — па опета поче,
Што му душа тада казивала.

*

Да мој ранко, има вели горе
На северу, де снег земљу буса,
Народ има тамо и свог цара;
А земља се зове, земља Руса.

То су наша браћа, изодавна
Вера нам је једина и чиста;
А храброст им чувена и сјајна
Е се целом васијоном блиста.

Па кад дође једном згодно доба;
Устаћеду наша браћа Руси;
Дићи ће се на Цариград горди,
А Србин ће, да му гроб побуси.

Балканом ће песма проневати,
У Босни ће црква да пропоје,
А Србија, с храбром Гором Црном,
Имаћеду краљевине своје.

Закликтаће Србин са Авале,
Са Балкана, и Ловћена сива;
Ту мој деда није уздахнуо
Ал му око у сузи заплива.

Па гле доба, што му душа рече;
Рус устао браћу да одбрани —
А с Балкана, покликује вила
Сретно браћо! синци одабрани!

У Ст. Футогу.

Владан.

ЗАВЈЕТ ИВАЊСКОЈ ГРАДИНИ.

БОСАНСКА ПРИПОВЈЕТКА.

(Наставак.)

II.

Пролазили су дани, чемерни за Јовету, а мучни за Ружицу. Орловом оку поп марковом, није могла остати ова тајна бољa јоветина скривена; он је провидио од чега му срце унучетово болује, па за то је хитао, да га исцјели.

Једно вече после Духова, сједила су њих двојица у кући около ватре, што је на банку тихо горела. На пољу се била спустила плаха киша, те с тога не могаху да заузму обично љетње мјесто своје под оном разгранатом крушком што се испред куће у висину дизала. Пред њима, пушио се филџан каве, коју су обојица радо скркали. Обојица ћутаху. Поп Марка, обхрвале тужне мисли о крвавој прошлости коју је преживио, а Јовета се предао у љубавне снове своје. По дугоме ћутању, замолиће Јовета свога ђеда да му што приповједа о његовом баби и његовој мајци, што су тако рано овај свијет оставили, да их он ни познао није.

Староме поп Марку запламћеше очи јуначке; тужне ли то бијаху успомене, што их изазва овај захтјев унучетов у срцу његовоме. Он погледа на љубљено унуче своје и по краткоме ћутању, поче тихо да бесједи:

— Од памтивјека зна се, да су Милићева и Гргићева породица, најпризнатије у цијелој околини нашој. Ми смо ришћани, а они су кршћани; но вјера нам није никада сметала нашој слози и међусебној љубави. Управо, ове двије породице узрок су да у нашој околици нема оне мржње између „влаха“ и „шокаца“, која је другде увелико корена ухватила. Па и ако нас вјера дјели, ми осјећамо, да смо један и исти народ, коме је досуђено од Бога, да пати за гријехе, што но су стари наши починили. Ми смо раја, која мора дворити агама и спахијама својима. Но они су у нашем вилајету, једне крви с нама; једина разлика је међу нама та: што се ми кунемо

Христом, а они Мухамедом. У нашој околици осјећају и они то исто, па за то су према нама, раји својој, млого кроткији од другова својих по другим крајевима овога вилајета. Они долазе на наше зборе, они нас бране од заптија и других Османлија, што нијесу једне крви с нама; они их мрзе исто тако, као што их и ми мрзимо, они не дирају у нашу вјеру и наше обичаје, једном речи они се као господари наши, не стиде сматрати нашом браћом само што су се другоме дину заклела. Тако је од памтивјека код нас, а само се једанпут та слога између нас развргла, а и то је било овако.

Ту старац застаде, па уздахнув тешко, сркну из филџана, који је пред њим стајао. На чело му се навукао таман облак, а глас му се промјену, тако да не знаш је ли то од туге или од жестине, која је његовим срцем обладала била.

— Стари мој побра, покојни Стјепан Грбић, имађаше два сина: Мату, који је данас старјешина куће Грбићеве и Ивана, за кога се ни данас не знаде, камо га је нестануло. Иван је био вршњак мога Љупка. Обојица су заједно порасли, побратили се и живљаху до момачких година својих као браћа рођена. Судбина је ваљада тако шћела, да обојица заволу једну ђевојку, а то бијаше Смиља, покојна мати твоја. Смиља бијаше већма наклоњена Љупку него Ивану и с тога се побратими завадише. Иван у љубавноме заносу, закле се, да ће се Љупку осветити, а страст га бијаше тако занијела, да је из бусије пуцао на Љупка. Тане га окрзну а Љупко остаде здрав и читав. На то Иван одбјеже, да се склони од гњева и својих кућана и цијелога народа, који на њега због тога усламћео бијаше. Истом послије докучисмо, да је стао био у службу код кајмакама бихаћког, па дворећи му вјерно више времена, стече у њега повјерења, па у мјесто да ово на добро употреби, одлучно се био исцрпити га тако, да задовољи страсти и освети својој. Што наумио то и учинио. Он дакле напуни уши кајмакаму бихаћком, да ми овдје стојимо у свези са хајдуцима, шта више, сам Јовета да чешће у чету одлази. Тако га Турци изненада пограбише, бацише га у синџир, досудише у сургун, ђе је по краткоме времену и скончао: у каквим мукама, то Бог милостиви знаде. Заузимањем старога Али-бега Хаџи-Дедовића, једва да сам и сам читавом кожом из те биједе изишао. То је био велики удар за обје породице, које донде живљаху у највећем пријатељству. Ја сам жртвовао и посљедњу пару, да избавим сина од те биједе невидовне, а Гргићеви усламћеше гњевом праведнијем, да ту љагу оперу са имена свога. Али-Бег, који ову очиту неправду знађаше, латио се такође да остане вјеран аманету наших старих ђедова, те је чинио све што могаше, да помогне и мени и моме Љупку. Мене је њекако спасао, Љупко постаде жртвом гадне освете. Тако су мене изјелице цариградске оголиле, стари Хаџи-Дедовић је пао у сумњу да шурује с рајом, Гргићеви остадоше оцрњени пред свијетом, и незнађаху, како би ту љагу са себе опрали. Мато, старији брат Ивин, закле се да ће убити издајничког брата, ђе се стигне с њиме, овај чувши то, њешто у страви за свој живот, а њешто и злом савјести гоњен, одбјеже у свијет бијели, да се ни данас незна, камо га је нестануло. Тако се разметну слога, која је донде у нашем крају владала;

поче Влах роптати на Шокца, Шокац на Влаха, Турчин пак на обоје. Настадоше зла времена за све нас. Тако прође јесен, прође зима, настаде пролеће, па тако дође и лето. Приближавало се Ивање, дан свет и за нас хришћане, кршћане и Мухамедовце цијеле околине ове. Томе дану постоји у нас свију завјет „Ивањској градини“, којега држе све три вјере што живе у околици овој.

Ту старац узданув, застаде мало, дохвати чибук што је пред њим лежао, напуни га и метнув угарицу на њ’, сркну неколико наглих димова. Међутим је Јовета утрьо сузе, што му је ђедо приповјетком својом измамио из очију, па замишљено гледаше у пламен што се баш сада уз цјепаницу живље у висину дизао. По кратком ћутању проговори ће Јовета:

— Толико година држим и ја завјет ивањској градини, али ми никада до данас нијеси приповједио, кад и како постаде тај завјет у овијем крајевима, и одкуда га држе и кршћани и мухамедовци с нами?

— И то ћу ти синко сада испричати, — прихвати поп Марко. — Било је некада за нас и горих времена. Сада народ у Босни таре једна куга, и то бјесни Османлија, што нас ето силомице у ропству држи. Но сачувај Боже и опет такове биједе! — прије сто и више година, уљезе међу нас нека пошаст — права куга; — турчина, влаха и шокца, обарала је она безобзира, је ли он млад или стар, је ли богат или сиромах, је ли лијеп или ружан; њој је то било све једно, — она је мјерила свијем подједнаком мјером. Опушћеше села, опушће цијела околина, плач и вапај поче се по цијелој околини да разлеже, што остаде живо, то учини завјет Ивањској градини. Тако је ето нужда спојила хришћане, кршћане и мухамедовце, те сви заједно подигоше на развалинама старе ивањске цркве малену богомољу, те се у њој сви сложно помолише једноме Богу, да уклони ову пошаст из нашега краја; и Бог даде, те пошасти нестаде. Тако ето сви без разлике попримише овај завјет, који и данас с кољена на кољено прелази.

— Па откуда и турци и кршћани учинише овај завјет баш код наше српске цркве?

— Као што сам ти већ више пута говорио, у цијелом босанском вилајету, осим нешто досељених туркуша живи један народ српскога племена. Бијаше времена, када нас и једна вјера везивала али кад је зла коб овладала несретним вилајетом нашим, истурчише се редом сви великаши наши и посташе на тај начин потурицама.

— Чудим се ђеде, — прихвати Јовета, да могоше тако листом промјенути вјером, када је данас Србин ће га има у вјери својој тврд к’о стјена!

(Наставиће се.)

СРЦЕ МИ ЈЕ...

(ОД САФИРА).

Срце ми је звоно мало
Сливено од крвце, туди
Што у мрачној стоји кули.
У суморни’ моји’ груди!

Кад се љубав породила
У грудима слатко, мило,
Тад је ово звоно јасно
И свечано зазвонило.

А верио кад сам љубав
Поверио злату моме
Звонило је звоно ово
У заносу слађаноме.

Кад сам љубав сарапио
И закоп'о покојницу
Потмуло је звоно ово
Одзвонило самртницу.

И од тога доба звоно
Самртницу само звони
Кад заруди рујна зора
И кад вече засутони.

И ја седим, прислушкујем
Самртницу, како гуди
И потмуло тужи — звоно
Увјек пусти' моји' груди.

И све више раздире се
Звоно од тог гласа бона
Ал' ће скоро нестанути
И тог гласа и тог звона.

Светислав Вановић Србољубов.

СРПСКИ РЈЕЧНИК ЗА КОВАНЏИЈЕ

саставио

Јован Живановић.

професор у ђимнасији.

Нейма трудолюбивіегъ на свету созданія отъ пчела, оне су у дѣланію свимъ народомъ примѣръ.

Аврам Максимовић.

Напредак народни зависи од доброга материалнога стања. Који народ материално не стоји добро, тај народ не може ни у каквом погледу ни напредовати. И пчеларство је један дио економије, које, кад се рационално води, принаша веома много доброме стању једнога народа. Од пчеларства имамо дакле добити материалне а и моралне. Материална је добит у меду, воску и пчелама. Та добит изнаша најмање педесет процента кад се пчеларство рационално води. Осим материалне добити још је већа морална добит од занимања са пчеларством. Берлепш највећи и најславнији уз Дзирзона кованџија данашњега доба вели да су све кованџије с малим изузетком добри људи. Ово је са свијем појмљиво, јер пчеларство је тако племенито, да се њиме гадне душе не могу занимати. Пчеларство образује и облагорођава вриједне и мирне грађане. У породицама пчеларским влада слога и задовољство, те и у истом духу и дјеца им се одњегују. Берлепш каже даље: „Ја знам многе људе, који су, док се нијесу бацили на пчеларство, слободне часове проводили по крчмама у пићу, картању и у политичком без смисла резонирању. Али како постадоше кованџије, почеше љубити кућу и рад, на лијепим данима бавише се око својијех пчела, а на рђавом времену читаху пчеларске књиге, оправљаху кошнице и друге справе за пчеларство потребне. „Код куће се забављати" то је шиболет доброга грађанина."

У Њемачкој ваљда нема данас свећеника и учитеља, који се не бави пчеларством. Свећеник је и Дзирзон, који је отац нове ере у пчеларству и најжениалнији кованџија свију времена. Он је творац теорије о пчеларству. Учитељ је и Дате, који је један од најбољих

књижевника у пчеларству, први кованција у Њемачкој и највећи вјештак у пчеларству.

Кад се њемачки свећеници и учитељи баве са пчеларством, у толико прије ваља да се наши свећеници и учитељи баве, који стоје у жалосним материалним приликама. Пчеларством се може тијем несрећним приликама колико толико доскочити. Ја знам једнога свећеника нашега, који би данас по својијем парохијанима остао гладан да му није Берлепшевијех кошница. Од пчеларства се он данас издржава. А пчеларство је заиста најплеменитије занимање за свећенство и учитељство. Пчеларство је данас постало науком. Данас ваља знати теорију пчеларства да се постане добрим практичним кованцијом. Ко не зна како се пчела плоди и рађа, ко не познаје цио њезин живот, тај не може ни добар практичан кованција бити. Берлепш каже: Dzirzon hatte durch Aufstellung einer neuen und richtigen Theorie jedem Denkenden die vollendetste Praxis in jeder Gegend möglich gemacht. Denn wie schon der lexikalische Begriff des Wortes zeigt, ist Praxis die im Leben sich manifestirende, reale That, gleichsam Materie werdende Theorie. Daher ist der ein armer Tropf, der die Theorie nicht begreift und dennoch practiciren will. Ein practischer Stümper bleibt er sein Leben lang; на другом мјесту говори како од неоплођених јаја матичиних постају трутови, а од оплођених пчеле и на пошљетку каже: Ich bitte die Leser alle ihre Aufmerksamkeit auf diesen Punkt zu richten, denn er ist der wichtigste im ganzen Buche. Mit ihm ist alles, ohne ihn fast nichts zu verstehen, und in der Praxis wird der, welcher diesen Satz nicht begriffen hat, immer im Finstern tappen und oft empfindlichen Schaden erleiden.

Ко може дакле пчеларство боље његовати и кому је прикладније и приличније да његује, ономе који није никаквијех школа учио, или изображеном свећенику и учитељу? На ово питање није трijебе одговарати кад се зна да је пчеларство данас наука.

Колико је и како је писано у нас Срба о пчеларству или другијем ријечима историју ћу књижевности о пчеларству у нас скорим на свијет издати, за сад пак пуштам у свијет овај рјечник српски за кованције, којега сам написао на основу овијех пчеларских књига: Пчеларь или наставленіе о пчеловодству изъ разныхъ писателей собрано и на славено-сербскомъ языку во общую ползу и увеселеніе издано Авраамомъ Максімовичемъ парохомъ сомборскимъ, у Будиму 1810. — Старый пчеларъ или кратко руководство къ цѣли - сходномъ - практическом пчеловодству у плетенымъ кошницама основано на више од 25-то годишнѣмъ вниманію и собственомъ искуству, сочиніо ползе ради свію любителя пчеловодства Максіміліанъ Ђурчинъ ц. к. капетанъ у Пензіи, а издао на корысть пензіоналногъ заведенія за сербске и влашке народнѣ учителѣ у Банатской границы Иоаннъ Пантеличь народны Школа діректоръ. У Новом Саду 1847. — Пчелар списао Филип Ђорђевић. У Новоме Саду 1860. А нијесам могао употребити јер га нијесам могао нигдје добити, ово дјело: Искусный землѣдѣлацъ чича Срећко и нѣгови совѣти србскимъ селяцыма у домоводству, землѣдѣлію, скотоводству, пчеловодству и свилодѣлію од А. Николића. Има три свеске. Осим што је у овијем дјелима, њешто сам нашао и у Вукову рјечнику, а њеке сам ријечи прибиљежио слушајући како се у народу говоре, те и гдјекоје по садашњој науци о пчеларству и протумачио. Пчелари Ђурчина и Ђорђевића данас поред данашње науке о пчеларству немају скоро никакве вриједности, а тијем још мање

што су обје споменуте књиге угледале свијет послије 1845 године. Те је године већ велики обрт учињен у пчеларству, кад се појавио Дзирзон, највећи дух у пчеларству са својом теоријом о пчеларству и са својом кошницом из које се може саће вадити на поље и мећати у нутра без икакве повреде. Дзирзонову је кошницу доцније Берлепш усавршио тијем што је мјесто штапића Дзирзоновијех изумио оквире за саће. Тијем што је Дзирзон изумио оваку кошницу, а Берлепш је доцније још боље усавршио, огроман је напредак учињен у пчеларству. За то се не може особито Филипу Ђорђевићу лако опростити, чији је пчелар 1860 године изашао на свијет, што о свему овоме не зна ништа. Што се тиче теорије о пчеларству, то можемо казати да ни у Ћурчина, ни у Ђорђевића пчелару скоро нема ништа и заиста је чудно, да поред огромнога напретка данашњега у пчеларству, ипак у нас остаје и данас најбоља књига од год. 1810 пчелар Аврама Максимовића. Аврам Максимовић писао је славено-српским језиком своје дјело, али техничке изразе за пчеларство није могао, нити је умио пословенити, него их је онако задржао како их је чуо у народу, о чему сам се и ја увјерио и освједочио, а друго то се види лако из самијех облика да ли су српски или словенски. И у опће на сва ова дјела што сам их овдје навео можемо се без двојбе ослонити да су технички изрази за пчеларство у њима из народа.

Бјегунац (Макс.) значи што и дивљи рој, који послије њеколико дана из кошнице утекне. Доцни ројеви обично бјегају из кошница.

Безматак. Кошница у којој нема матице.

Бјела пчела значи од поројка рој. Ријетке су те године гдје поројак може дати рој, те за то се и каже за врло срећна човјека: тај има бијеле пчеле.

Восак. Das Wachs. Восак је органски производ. Кад пчеле рђе и меда у свој стомак узму више него што им треба за одржање својега тијела, онда сувишак прелази у крв те у облику воска излази на поље кроз сјекотине на стражњем тијелу пчелином. Вид. млијеч.

Воштара (Макс.) 1. справа за чињење воска. 2. (Вук) das Wachshaus, wo das Wachs gepresst wird.

Воштарница (Вук) das Wachshaus, wo das Wachs gepresst wird.

Воштина 1. die Wachstrebern 2. саће у коме нема меда.

Восковарина (Вук) die Wachstrebern.

Восковарџија (Вук) који восковарину купује.

Валов из којега пчеле пију воде. Вид. жлијеб.

Вратич трава, којом се мажу кошнице да не бјеже пчеле из њих. Вид. повратич, уманика.

Гљива за кађење кошница.

Дубеница (Вук). Кошница издубена у дрвету.

Дивљи рој вид. бјегунац.

Дрождина die Wachstrebern вид. воштина 1. — троп.

Други рој der erste Nachschwarm, Afterschwarm.

Другенац вид. други рој, али овако га само Шокци зову.

Жаока Giftstachel.

Жалац вид. жаока.

Жлијеб вид. валов.

Запљувати. Кад матица у ћелијце носи јаја, онда се каже: матица запљува.

(Наставиће се.)

КИНИНСКА КОРА.

(Наставак.)

Од 1640—76 год. долазиле су, као што је Хумболт доказао, кининске коре у Европу само из предела Локса, у унутрашњости Перу нашли су је Рулц и Павон у Новој Гвинеји Мутие и то у великом изобиљу и јаком дејству. Наскоро је добијала Европа кининске коре, које несу више пролазиле кап Хорн, но су долазиле од Картагене на северну обалу јужне Америке у Кадикс.

Цинхоне расту на Андима јужно-америчким у висини од 4—11.000 стопа између 19° јужне и 10° сев. ширине. Кининска област образује узан појас на источним косама Кордилера. Најскупља и најбоља од свију ових кора, краљевска кина, расте у јужном делу тога округа у Боливији, затим долазе к северу у Пери и Еквадору мрке и сиве коре (Loxa и Huavocco). У новој Гвинеји расту опет дрва, која су по боји и садржини близу краљевској кини, а на одсецима Кимборасе ретке и врло богате садржином кининске коре. По Карстену расту најбоља дрва (кине) у висини од 9—12000 стопа у такозваним магловитим регионима Анда, где готово пуних девет месеца у години једнако киша пада, и где је средња температура од 9—11° Пошто промена годишњих доба сасвим изчезава то носе дрва у једно исто време пупољке, цветове и плодове. Ниском температуром врло је дуготрајно сушење коре, а дивљашношћу и расцепаношћу планине врло је отежан транспорт у долине. Цинхоне ретко образују целе шуме, обично стоје у групама, још чешће усамљене. Са дрва скида се кора (љуштење) обично од Августа до Новембра, а по Каретену у новој Гвинеји у свако доба године. Љуштачи кора (Cascarilleros), који су у служби какве трговачке куће, распознају дрва још издалека по неком особитом сјају лишћа и по црвенкастој боји врхова — које долази од угинулог лишћа и црвених споредних листића. — Да би се сазнало да ли већ ваља дрво за обарање ољушти се најпре једно мало парче коре, и ако се свежа површина обојадише на ваздуху црвено, онда се дрва оборе. Дрво се сече дубоко на корену, тад се јако грање одвоји и шњих ољушти кора. Стабло остане неколико дана да лежи пре но што се ољушти. Танке коре положе се на сунчану препеку и сушење и ту се замотају, а веће коре са стабла само се кратко време изложе сунцу, тад се у накрст мету на гомиле за сваког дана наново слажу. По Ведлу даје израстао екземплар Cinch. Calisaya Wedd. 3—4 центе сухе коре од стабла. По Карстену у новој Гвинеји суше се коре у каквој шупи за 3—4 недеље при тихој ватри и тако се добија 1/8 свеже коре. Сухе коре носе се у вароши и тамо се слажу у велике дењкове, који су превучени са биволском кожом. Ти се дењци зову Сурони и тешки су 100 до 140 фуната. Ретко се слажу коре у сандуке и вреће и тако се шиљу у Европу.

Познавање кининске коре још је врло недовољно, позната је тек од 3—4 феле коре главна биљка. Из пристаништа тихог океана највише се извози кининских кора. Трусом земљиним год. 1868 порушене су две најзнатније, Арика и Иквикве, и сад се доноси кора рекама које утичу у Амагону, у Пару (С. Марија де Белеси) а одатле у Европу.

Пошто је за последњих десет година утрошак врло велики био а сакупљање бивало без икаквих обзира, тако да су и врло млада дрва обарана или оборена не беху добро ољуштена, те се наскоро примети оскудица те дрогуе, цене се по-

чеше нењати и многи се бојаху да ће полагано нестати тог важног лека. Карстен је доказао да је тај страх неоснован. При обарању дрва остаје увек стопу високо дебло, које следеће године истера 10—20 изданака, који врло добро израсту као дебела дрва. Осим тога лада много семе при обарању дрва и ниче на месту где је дрво било, јер га сунце ту огрева. Старим дрвима је потребна ладовина похладна и влажна температура а младим сунце. Љуштачима је познато то искуство и они веле: што више дрва оборимо с тим више ниче.

У трговини деле се коре по њиховој боји на три велике групе:

1). Сива или мрка кина. То су с гушчијег пера до с прста дебеле замотане цеви од коре и грање разних Цинхона. Мрко-сива, често црнкаста површина карактерише се мање или више дубоким уздужним и попречним браздама. У трговини има мрких кининских кора под разним именима. Најважнија је и најбоља сорта коре из Локсе.

2). Жута кина. Под овом се разуму коре стабла и јачих грана разних Цинхона из Боливије и Перу. Најважнија је од свију жутих а и у опште од свију кининских кора, краљевска кина. Рад њеног познавања заслужан је Ведел. То је C. Calisaya Wedd. и најбољи је еспап у трговинама.

3.) Црвена кина. Скупа али врло пуна садржине. Најбоља је сорта. C. succirubra Rulz et Pavon.

Две органске базе најјачи су састави кининских кора а то су: Кинин и Цинхонин.

(Свршиће се.)

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

КАКО СЕ ГЛАДАН ЧОВЕК ПАТИ ПРИ ТАБЛЕТОВУ.

(По Сафиру.)

Буриданов магарац, што је између два снопа сена умр'о од глади, зацело је таблето јео. Таблето су изумеле хомеопате.

Да би се човек наситио кад руча таблето, нужне су три ствари: прво, да је пре тога добро доручковао, друго да се поштењејше наужинао и треће, да је тврдо осигуран, да ће довече добро вечерати. Овим наоружан може се човек с пристојношћу предати код таблетова ћудима судбине и келнера'.

Тако сам ја једанпут негде у Немачкој ручао таблето и кад сам устао, био сам тако сит, да сам одмах морао од келнера да иштем ужину. То је био несретан дан за мене! Ујутру су ме походила три издавача књига, у вече сам зват био на једну беседу у корист сиротиње, а у подне сам јео таблето, или управо рећи таблето је јео мене.

Ја сам седео у среди за једним дугачким столом, с десне стране покрај мене седела је једна госпа са тако дугачким лицем, као што су дугачки дописи о светосавској светковини; нос јој је био тако танак и провидљив, као кора од лимуна; с собом је повела и свој последњи купон — синчића од 7—8 година — да га учи художеству једења при таблетову. С леве стране до мене седео је један армуција, ком си по устима видео да је ждера, уста су му се на обе стране ширила и само су им уши сметале, да нису направила путешествије око целе главе. Он се на сваку чинију смешио са отвореним чељустима и канџама и она чинија, која је њему до руке дошла, с места је била збрисана из реда живих створења. Преко пута од мене седео је један брат, који је био нешто средње између телета и шмокљана; лица је био

таква, да га нисам могао погледати, а да се не сетим карловачке буреке. Тек што смо сели за сто почео се таблето тиме, што ме је мој леви комшија кад је седао онако поштено у ребра деннуо; синчић моје комшинице пењући се на столицу цакне ме лактом у образ, а онај што ми је седео преко пута пруживши своје дугачке ноге немило ме дирне у оне нежне брежуљке на мојим ногама, који незнају ни мало за шалу. Госпа ће ми рећи: „Мој је Стевица врло живо дете.“ -- „Та то је право анђелче“ одговорим ја и помилујем дерана, који је изгледао, као раскувана кнедла од криса. Стевица је међутим и своју и моју земичку узео и загрлио, а у детињској безазлености турио нежне прстиће своје у моју чашу и играо се унутри. Међутим дође с обе стране чорба: с десне бела, а с леве мрка. Ја сам благонаклоно гледао и десно и лево; обе су се чорбе мени приближивале, да ми је све чорба на уста ишла, али је уједно све мање у чинијама бивало. С леве стране остало је још три кнедле, које су као мала острова по чорби пливале, али мој варварски комшија десно тури кашику и извади и њих; шта ми је остало, него окренем се на десно, ту је била чорба с пилећим месом. Али и то је већ све повађено било, само је остало још једно крило. Таман ја да се машим, а моја слатка комшијница предвари ме извадив крило у тањир своме детету велећи материњском нежношћу: „Ви не знате како мој Стевица воле крило од пилета“ и тако се лишим и тога крила; кад је Стевица појео крило, баци кости управо на мој нов пруслук.

Сад дође на ред говеђина. Опет су чиније с обе стране ишле и мени све ближе, али ах! и све празније долазиле. Још остадоше два комадића, а на мог је комшију ред. Дуго је размишљао који ће комад да узме и „внезапу“ сијну му сретна мисао у глави и у души: он зграби оба парчета и баци их себи у тањир. Ја се брзо окренем на леву страну, али келнер је с чинијом изчезнуо, тако, да ми се учинило, да је Стевица и келнера појео. Хтео сам бар земичке да једем, али Стевица, рано моја, покрио својом ручицом и моју земичку. Ја викнем келнера, да ми донесе меса и хлеба, он ми таки одговори „Одмах“ но од тога су доба већ две године прошле, а он ми још није жеље испунио.

Сада дође вариво — спанаћ са меланхоличним кобасицама. Има створења на свету, која ја волијем, него спанаћ и кобасице, али у овом тренутку волео сам и ове неизмерно и радо би дао моју најлепшу песму, коју сам икад написао за један тањир спанаћа са кобасицом, и онако наше комунисте веле, да више вреди једна кобасица, него ли песма.

Ја наумим, да сву моју пажњу обратим на келнера с десне стране; он је баш стајао између госпе и њеног Стевице. Она је извадила себи један пар, а тако исто и Стевици, а остао је још један трећи пар за мене. Кад се ја машим да извадим, а Стевица — душо моја — пружи брзо своју ручицу у чинију, зграби кобасицу за врх, и тргне је из чиније тако, да је спанаћ летео на све стране. Мати је хтела пући од смеја. „Уљо мала!“ рећи ће госпа „баш је то дете враголасто!“

И тако ме и то јело мимоиђе.

Сад ми је пред духовним очима лебдело још тесто и печење.

Тесто дође. Читава два магарећа брега.

Ја сам се решио да морам добити теста, па ма Стевицу морао утрескати. Госпа се попе руком на брег од теста и навади најпре у свој, а за тим у стевичин тањир читаву гомилу, ал ипак је и за мене остало још мало: већ је келнер до мене дошио, већ сам се дрском ру-

ком и кашиком машио да извадим, а мали Стевица баш у тај пар се незгодно окрете, гурне келнерову руку, тесто се проспе на земљи, а сос тече преко мога црнога фрака. Ја убришем фрак и једну тиху сузу и стадох чекати на печење.

Кад, ал ето ти га наједанпут. Печење се указа смерно и на мале делиће исечено. Тиха промаја, што је у собу улазила, играла се са малим порцијама, а келнер је метнуо преко печења неку тешку виљушку, да га не би промаја одувала. Гости су један за другим вадили, шта се којем најбоље свидело. Мој леви комшија устане, оде пред келнера и извади себи најбољи комад. Госпа узеде за се три комада, а друга три комада за Стевицу. Сад дође ред на мене. Усред чиније било је неко суштаство, као каква мала мумија. То је била нека мала кошћа са збрисаним траговима некадањег меснатог „присуствија.“ Поред те кошће било је полак шаргарепе, као неки стари надгробни камен, а келнер је на ме елегично гледао, као геније над гробом. Ја дозовем бирташа, покажем му кости и рекнем му: „Веле да се код вас добро руча, а има ли овде штагод?“

За тим притиснем Стевицу нежно на своје срце; вратим мом комшији ударац у ребра, што ми га је дао, кад смо седали за сто; мом комшији преко пута са дугачким као у роде ногама станем на ногу (као што је и он мени), платим ручак и одем да се наједем онде, где није било таблетова.

ИЗ ФИЗИКЕ.

„За бога, чича Радо, како можеш на овој страшној препеци да идеш у тој дебелој бунди?!“ запита неко једног сељака. „Е синко — одговори старац — баш за то што је тако топло добра је бунда, јер жестоки сунчани зраци не могу кроз њу да продиру.“

J. Р.

ЉУБАВНЕ ПЕСМЕ РАЗНИХ ЉУДИ.

X. Народног учитеља.

Ко што вавек гледам, лане,
Ову дерну алфабету,
Лепоту ти тако клету
Навек гледим, лепи дане!

Узо би те, звездо с неба,
И твој би те дао тата —
Ал’ буд’ ми је мала плата
Туд не дају ко што треба!

Ал’ сад веле, фала богу,
Повисиће плату много —
Ох, немојте превисоко —
Домашити да је могу!!!!

XI. Адвоката.

Из ока ти правда вири
— Макар што га крије вео —
Та могло би процес цео
Једним мигом да умири!

Царевина ти си права —
У њој монарх кад би био
Од радости тад би вио
Сто пројекта од устава!

Као Франков „Törvény“ што је
Тол’ко м’ срце певало је —
Дај да спевам красе злата —
Кад већ немам клијената!!!

Светислав Вановић С.

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 6.

Од гђце Јулке Молнареве из Срп. Крстура.

ту	ће	ли-	са-	ком	вет	до	сва-
ше	да	бра-	бра-	мо	ком	сва-	де-
у	сва-	ћу	је	по-	дан	же	ше
још	бег	ра.	не	ви-	по	ше	ни
ком	бе-	ту	још	дан	ја-	ди	бо-
је	до	ло-	стан	дан.	го	кло-	пи-
жи	бра-	дан	ју-	за-	он	пам	мо-
је-	сми-	ји	ван	дај	што	ва-	по-

је овде у Н. Саду код свога давнашњег верног пријатеља, г. дра **Светозара Максимовића**, признатог са свога медицинског такта. Овај честити господин заједно са својом добром госпођом, из пријатељства и уважења према врлинама покојниковим, указиваше му сваку пажњу и негу, која се само могла замислити. Доцније је тек покојник зажелио, да га пренесу његовој рођеној сестри, попадији у Футогу. У г. дра Максимовића налазе се и сви заостали покојникови рукописи, међу овима неки, који се односе на наша најновија народно-црквена питања. Кад би им лепа срећа послужила, да угледају света!

Лака му земља!

Ђ. Рајковић.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(Г. Гаврило Витковић,) професор и скупљач грађе за историју српског народа у Аустро-Угарској, преводи историју српског народа од В. Калаја, бившег аустро-угарског генералног конзула у Београду. Дело ово биће подељено у две књиге; прва ће говорити до устанка. Цео превод биће пропраћен примедбама преводиочевим, јер су нека места доста нејасна за нашу публику, а друго што је више с мађарског гледишта писано. Иначе ова књига изнеће нашем свету и много нових, до сада нештампаних ствари, што ми г. преводиоцу благодаримо, да се је овог посла хтео латити. „З.“

НОВЕ КЊИГЕ.

Извештај о православном богословском училишту у Сремским Карловцима за школску год. 1876/7. У Н. Саду. Штампарија А Пајевића 1877. — На првоме је месту извод, из предавања нашег ваљанога филолога професора Јов. Живановића „О отаџбини старога словенскога језика“. Богословаца је било у првој години 6, у другој 11, и један ванредан слушалац. Ученици првог разреда сви су положили испит зрелости.

СИТНИЦЕ.

(Најлепша морска животиња). То је без сумње делфин; он је тако витак, да кад га човек од горе гледи како у води плива, види само једну линију, глава и леђа су му тако реши као нож оштра. Кад је рањен а он умирући мења непрестано боје, буде жут као злато, па црвен као скерлет, за тим као кармин, па зелен, плав као небо и сребрнаст, а све су те боје тако чисте, као што се само замислити може. Месо му је суво и прилично укусно, али неки су делфини отровни, те с тога ваља кад се делфинско месо кува бацити у лонац који сребрн комадић, јер кад је у месу отрова, онда сребро поцрни и тиме човека опомене на отров. Има разних врста делфина, који живе по свима морима и хране се од шкољака и рибица. Делфин је врло хитар и снажан. Женке воле јако своје младе и дотле их не остављају, док не поодрасту. Делфини су и врло паметне животиње, а то се може судити и по врло развијеноме мозгу, што га имају.

(Како Кинези каштигују). Неког кинеског трговца оптуже, да је убио жену. Судије га осуде на ову чудновату каштигу: докле је год жив, да несме спавати. Затворе га у тамницу и оставе три слуге с њим, те су ови на то пазили, да нипошто не сме спавати ни ока склопити. Несрећник се страшно мучио и осми дан је молио да га убију. Тек је деветнаести дан умрьо.

(Како краљ поштује вештине). Стари грчки молер Протоген живео је на острову Родосу и био је врло вредан раденик. Кад је краљ Димитрије опсео Родос, а Протоген је у својој вароши пред кућом у једној баштици мирно седео и моловао без бриге што је рат и што су непријатељи нагрнули. Кад то дочује Димитрије дозове га преда се и запита га, како је то, да се он не боји непријатељских војника. Молер му на то одговори: „То је с тога, краљу, што ја знам да ти ратујеш против Родошана, а не против — уметности.“ Димитрије се задовољи овим одговором и даде вештаку стражу, која ће га чувати, да му нико не нанесе вреда.

ОДГОВОРИ.

Г. М. Ш. у З. - Молимо да изволите чекати реда, јер коњичких скокова и загонетака имамо доста. Међутим изволите нам слободно још слати, пак ћемо моћи бирати боље и боље.

Г. В. С. у Ф. - Мораћете га извинити, што је имао „премежденије“ — јер се после поправио.

Гђци Д. у м. - Жалите што нисте мушко — ал' онда би вам песме још строжије оцењивали.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 38. У НОВОМЕ САДУ 18. СЕПТЕМБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Javop“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

РАДОСТ И НЕВОЉА.

(ПО РУСКОМ.)

Даклем шта је радост, — знаш ли?
То је цура блудна соја.
Пољуби те једном, двапш ли,
А већ шири крила своја
— И' онда збогом, дико моја!

А невоља ј' баба дрпа,
Ди западне ту остане.
Куне ти се да ти ј' верна.
Загрли те, мој брајане.
Па те љуби на тепане.

З.-Ј. Ј.

ПРЕД ГОСПОДСКИМ ВРАТИМА.

ПРИПОВЕДКА В. ХАЛКА.

(Наставак.)

Наравствена начела тога поколења нису имала довољно основе и, разуме се, Драга се није узвисила изнад свога поколења. Начело користи било је на врху и с тога је саветовано, да се читају само онакве књиге, по којима се може израчунати добит. Девојке су се забављале само с онима, са којима би могли уговорити брачни уговор, било је уметнуто ту и родољубље, али зато само, да буду познатије; поштење женско чувано је само зато, што је без њега тешко добити мужа.

Драга се од осталих разликовала само по томе, што је улогу своју играла не знајући је и немарно, дочим су остале знале шта раде. Драга је знала то, да је живот њен упшштен и то је све.

Хурковић бивао је по кадкад и нежан, или се бар чинио да је, и то би можда многој жени било довољно, па да заборави на своју усамљеност. Драга није марила за ту нежност. Њој се то чинило сасвим природно, јер је он био њен муж, а кад би престао бити нежан, мислила је, да га море друге бриге. Драга је љуљала малену ћерчицу, детенце као пупољак, и што би другу мајку узвисило, то се ње дотакло само толико, што је знала, да сада има нешто више бриге. Да је место Хурковића долазио колевци Павле, она би ваљда ваздан гледала у оне лепе црне

очице, али крај Хурковића није осећала ништа.

Не можемо рећи, да је у овом брачном животу било кадгод каквог празничког дана. Време венчања било им је само време промене живота, и од тог времена, није се догодило ништа, што би их издигло. Ни дан кад добише прво чедо, не беше за њих дан свечани, и зацело не знам, шта би њих могло обрадовати. Можда би Хурковића обрадовала каква сретно испала комбинација, али Драга би за цело и тада остала равнодушна. Веле, да у браку љубав постаје обична; обичним људима, наравно, све овешта и обитаоци дивних предела веома се чуде како могу људи долазити к њима, да виде оно, што они гледају сваки дан. Али међу Хурковићем и Драгом није ни било љубави, и какви су били при првом сусрету, такви су и данас. Тамо, где није било топлоте, не може бити ни речи о охлађењу.

Али у потоње време Драга се јако чудила, што је Хурковић према њој необично нежан. Рекао јој је, да му је она „премила душица“, најдража пријатељица и да не би могао преживети, кад би их судбина на дуже време раставила. Даље је говорио, да је њена доброта према њему безгранична, и премда је, вели, често заслуживао пребацивања, опет она то, вели, није чинила. Драга је веома мало разумевала овај говор, или готово ништа. Особито што се тиче растанка мислила је, да јој муж хоће да путује, па неће да јој отворено каже. Али, на скоро се уверила, како је то њен муж мислио.

Хурковић одпоче код себе скупљати више друштва него икад пре и гостио их је величанствено. Драга се већ и на то тужила, говорећи да јој детенце не дозвољава, да дуже у друштву седи и често је остајала сама у својој соби. Хурковић је сада играо хазардне игре много више него пре, тако да друго ништа није ни радио. Драга се једном веома зачудила, кад је, спремајући опет сјајну гозбу, нашла празну касу. Питала је мужа где су новци, али он јој је смешећи се одговорио, да ће сутра каса опет бити пуна, и она је ћутала.

При данашњој гозби Хурковић се понашао свечаније него икад пре тога. Образи му се светлише од саме блажености, трљао је руке, као да је хтео свима да јави радосну какву вест, очи му светлише огњем, и ако му је и у унутарњости било тако, као што је било с поља, онда је он за цело најсретнији човек на свету. Цело друштво забављао је својим говором. Наравно, психолог би у том његовом понашању опазио нешто грозничаво, стешњено, нашао би у његовом хумору трагове очајања, али пред својим гостима играо је он своју улогу изредно. Здравице су летиле, а Хурковић се свестрано трудио, да му сви гости буду весели, као што је био весео он.

Драга вечерас није била у друштву, што никоме није било чудновато. Није изгледало ни да је се Хурковић баш много сећа. Био је тако добар према свима, свачије жеље тако је испуњавао, да му за Драгу није остало ни мало времена. Беше већ поноћ, а весеље у друштву цветаше, као цвеће у башти. Хурковић као из ненада поче причати о некаквом своме новом плану, чији је последак сликао са најшаренијим бојама. И јамачно мислио је, да је већ све присутне потпуно уверио, какав би интерес доносио заједнички капитал. Као од шале донесе табак артије, написа на њ имена свију при-

сутних и питаше брзо, колико који од њих хоће да упише, да би тако могао направити сигуран предрачун.

Али, преко очекивања, гости се на скоро разиђоше. Љубопитљиво погледаху један на другога, а Хурковићу говорише, да им севаља код куће хладнокрвно размислити, и да ће му сутра рећи шта о том мисле. И почеше један за другим одлазити кући, јер је, веле, већ време. Хурковић је при том побледио као дувар и ову бледоћу гости нису опазили само зато, што је он испустио перо испод стола па га дуго тамо тражио.

Осећао је, како га по челу пробија хладан зној, кад се са гостима при растанку руковао, дрктала му је рука јако и била је хладна као лед ледени. Молио их је, да му сутра за цело јаве, шта мисле о његовом пројекту. Али кад је Хурковић остао сам, и слаба светлост осветљаваше остатке данашње гозбе, био је израз лица његовог грозан. Седе на столицу и хартију написану именима грчевито гужвајући избуљио је очи тако, да би га се сваки уплашио.

Дуго је још ходао по соби, а кад је отишао у собу за спавање и угледао пред собом спавајућу Драгу, пољубио је, можда први пут топло њена уста, наже се над чедом и не може одолети сузама. Леже у постељу обучен онако, како је био при гозби, није никако тренуо, а кад у јутру рано Драга устаде и подиже са јастука главу, молио је скоро са детињском нежношћу, да му опрости, јер на неко време мора да иде од куће. Драга га равнодушно погледа и кад он оде, леже она опет поред детета и поново заспа.

Драга није имала ни најмање помисли о удару, који ју је задесио. Имање Хурковићево, или управо њено, отишло је већ до врага, и синоћњом гозбом он је уложио и последњу пару, да новим планом или све добије, или да све изгуби. Срећа му није била наклоњена и он је изгубио све. До душе, још тога истог дана ишао је од једног до другог јучерањег госта, да лично добије од њих одговор. Али ови, ако су синоћ само подозревали, данас му просто нису веровали. Хурковић је данас са сигурношћу дознао само оно, што је знао и синоћ, кад се сам по соби шетао. Вест ова распростре се по вароши као муња, и пре још него што се смркло, знало се, да је Хурковић презадужен и да је због лажног мамљења новаца ухапшен. Кад је дошао код последњег свог јучерањег госта, онда га овај под неким изговором задржи код себе дуже, а кад послужитељ јави, да су „она господа већ ту“, онда му јучерањи гост рече, да се или сам јави суду, или ће бити одведен, при чему му покаже полуотворена врата.

Драга овај ударац није много осетила, кад је за њ чула. Није знала његов значај. Није јој ни на ум падало, да о том много мисли. Мислила је, да ће се одјако живот њен изменити само у толико, што ће живети као и до сад, само без мужа. Није се за то много жалостила, а просто није хтела да зна, да може бити без срестава за живот, јер досад никад није о том ни мислила. До душе, гледала је са ужасом, кад комисија сав намештај стави под државни печат и кад се на њене заповести нико није освртао, него је рађено онако, како заповедаше господин у наочарима. Мислила је, да ће се до мрака све опет распечатити, као што је било и запечаћено; али кад јој турише дете у наруч и кад јој рекоше, да се све мора запечатити,

и кад се она са дететом нађе пред прагом свога сопственог обиталишта: онда се укочила као камени кип, очи јој запламтеше тугом и невољом, а у мислима таласи почеше се пењати тако високо, да су је сву оглушили.

(Наставиће се.)

ТУРЧИНУ.

(СОНЕТ.)

Рука твоја заман сада прети,
Заман праха и олова трати,
Зулум тешки мора одкајати,
Јер се правда сад неправди свети.

Живео си, породе проклети,
Ниси хтео орат' ни сејати,
Волео си туђу муку брати —
Дошло доба, сад ти ваља мрети.

Греху твоме нема опроштаја:
Јер кад би ти опростила раја,
Тим би сама правду увредила.

Мораш вечна опомена бити.
Каквом судбом има завршити
На неправди која с' дигне сила.

Душан Рогић.

ЗАВЈЕТ ИВАЊСКОЈ ГРАДИНИ.

БОСАНСКА ПРИПОВЈЕТКА.

(Наставак.)

— Имаде и то својега узрока... Бијаше у Босни овладала јерес богумиљска, не толико у народу колико међу великашима. А када цар Лазо паде на Косову, босански краљеви се вргоше Латинима у наручје, те им ови натурише вјеру латинску; уза њих, пристадоше и остали великаши босански, Босну поплавише латински попови, те силомице подијелише народ у двије цркве хришћанске: Мало за тијем, овладаше Босном Османлије, а великаши наши, да задрже господство и власт, промјенише вјером: оставише Христа а поклонише се Мухамеду, тијем прије, што им оци и ђедови већ двапута вјером промјенуше. За њима пође и један дио народа и тако ето постадоше данашње потурице у вилајету нашем.

— А шта би са латинским поповима, када Турци Босном овладаше? упита ће на то Јовета.

— Утекли су, одговори поп Марко, те се у згодним приликама јавно или кришом враћаху, да мржњу међу нама распирују. Гдје бијаху стални, онђе су биле удворице турске, сличне данашњим фанаријотима нашима. Српски свештеник је остао у народу, те је био једини чувар и утјешитељ патећега народа свога. Је ли османлијска сабља немилице народ сјекла, сјекла је и њега с њиме; је ли куга немилице народ морила, он је остао у народу, да с њиме живи и умре. Тако бијаше тадар и у околици нашој, разбјегоше се оце турске, не стаде мутежа латинских фратара; сам остаде протопоп Варнава, мој ђед а твој прађед, да живи и умре у народу своме. Око њега се искупише и

хришћани и кршћани и мухамедовци ове околице, тер учинише завјет ивањској градини и заклеше се, да ће га с нами чувати, докле им год потомака трајало буде.

— А у чему се тај завјет састајао? запита опет Јовета.

— Камо срећа — одговори поп Марко, да је свуда такав завјет учињен. Ту се завјетоваше сви да ће живити у слози и љубави. Туркуше се заклеше својим пророком, да ће нас сматрати као своју браћу, а ми ришћани и кршћани завјетовасмо се: да ћемо се чувати вјерских зађевица, те да ћемо живјети међусебно као браћа рођена.

— Лијеп завјет! камо среће да је свуда углављен! рече на то тронутим гласом Јовета.

— И ја велим: камо срећа! Ну ето је и код нас већ по њешто охлабавио. Али си ми прекинуо праву приповјетку моју, па ћу сада да ју наставим.

— Молим те ђеда, прихвати нагло Јовета.

— Као што ти напоменух, приближавало се ивање. Свак је очекивао тај дан са њеком зебњом, и гле: истога дана, скупише се главни представници свих главнијих породица код Ивањске градине. Ту бијаху наше аге и агинице и све куће хришћанске и кршћанске. Дођох и ја са Смиљом, која тада већ јако обољела бјаше, па те опет у наручу своме носаше; а дођоше и Гргићеви. Бијаху сви уцвиљени, да их је било жалосно погледати. Када ја богомољу сврших те у збор уљегох, дочека ме тамо стари Стјепан са својим другим сином Матом и свим кућанима својима, те сви клекоше преда ме, а стари Стјепко кроз плач поче да говори:

— На нашој кући находи се црна љага издаје, да нас је срам у свијет изаћи. А ето колико нас је овдје сви смо невини у грјешном дјелу од кога се сви ево згрожавамо. Не води зле воље на нас. Ја сам проклео час када сам родио такога грјешника, а моја и мојих клетва до гроба ће га пратити.

Не дадох му даље говорити, подигох га и привукох га својим грудима.

— Бог је милостив, Бог нека му опрости, — а ја сам му давна такође опростио. Ти, нити ико од твојих, нијесте ме никада увредили, а ђавољем послу, не може човјек пречагу подметнути. Нека буде међу нама као и до сада што је било: лијепа љубав и слога братинска, за примјер свијем млађима нашима.

Да ти је виђети било, како је весеље ушљед тога обладало било. Стари Мустај-бег, плакао је од радости и грлио је и мене и старога Стјепка. Око Смиље и тебе прикупио се сав збор, те вас љубљаху, а Смиљу тјешише како већ који знађаше. Послије облада весеље као и обично што на збору бива. Ми старији посједасмо заједно па одпочесмо озбиљан диван о нашој прошлости и садашњости а млађи се ухватише у коло. Не бијаше ту разлике између Турака, хришћана, и кршћана, ту играше була уз Србина, Туре уз Српкињу, а Шокац и влахиња једно крај другога. Смиља је сједила не далеко од нас држећи тебе на крилу, а ти пружио руке Ружици, коју је њена мати на своме крилу држала. Сви погледасмо на вас двоје, а очи нам се сузама напунише. Онда ће стари Али бег да започне.

— Кад је овај дан тако лијепо прошао, нека се између Марка и

Стјепана утврди вјера, а да пријатељство буде тешње, нека се заруче оно двоје дјеце лудо, — ти и Ружа — па ако их алах животом благослови, када одрасту, нека установе једну породицу.

— Тако нека буде! тако треба да буде! повикаше сви што ту сеђаху. Нити сам се ја томе противио, нити Смиља, нити ко од Гргићеви. Утврдисмо вјеру и намјенисмо вас једно другоме, али се уједно и договорисмо да вам о томе ништа не напомињемо, догод тај озбиљан тренутак не дође. Тако се између нас и њих утврдио мир и слога, а од вас двоје ће зависити, хоће ли међу нами крвно сродство обладати.

То рече и погледа строго у Јовету, који је пренеражен пред њиме сједио.

— Нек буде ђеде драги! промута на то Јовета по дугоме ћутању, а ђед га на то пригрли на старе груди своје, те су тако дуго, дуго у загрљају међусобном почивали.

Међутим је и мјесец високо одскочио, ватра се на огњишту таложила, па и њих двоје раставише се да ноћцу одпочину.

III.

Сјутра зором, бијаше поп Марко поранио, те је обукао стајаће рухо своје и упутио се дому Гргићевоме. Но и онђе је било све живо и пренеражено. Поп Марко је увиђао, да се и онђе нешто ванреднога догодити морало. Свечаним кораком ступи он у собу, но није се мало убезекнуо, када виде ђе пред њега паде на кољена поп латинске цркве у одори врањеваца, те скрпвајући лице своје потмуло и кроз плач викаше:

— Опрости ми оче Марко, — опрости!

Около њега стајаше немо сва дружина Гргићева снуждена и уплакана, величанствени призор тај трајао је дуље времена, докле не приступи Матија и прихватив руку поп Маркову, овако проговори.

— Опрости му оче Марко, то је Иван несретни брат мој, који се истинито за свој гријех покајао.

Поп Марку грунуше сузе из очију те потрешен у дну душе своје, прозбори поново:

— Нека ти Бог опрости! а ја сам ти давно опростио!

Глас му је био несталан, разни осјећаји породише се у један мах у души његовој, он заиска столац да мало почине. Послије њеколико тренутака, бијаше све измирено, пред поп Марком сједио је фра Иван, те му као покајник њски на исповједи светој, причаше сада живот свој.

— Страст ме бијаше зашљепила, те учиних гријех пред Богом и људима. Стрепио сам од те помисли и опет, ни сам не знам како, ја сам ју извршио. Но чим сам извршио, ја сам се одмах и покајао. Представљах кајмакаму, да сам лагао, јер ме је освета на то навеле. Али он се смијао моме плачу. Он је пружио руку за твојим сином да тебе уцвијели, тебе, кога је тако силно мрзио, а знао је крај тога да си и богат, те да ће му то лијепа пшћара донијети. Тако се ето извршило оно, од чега се ја данас згрожавам.

Фра-Ивана нападе њека дрктавица, те поново покри лице своје рукама и поче да јеца.

— Умири се! прозбори гануто поп Марко. Бог је милостив, па ћете помиловати, а ја сам ти давно опростио.

Фра Иван продужи своју исповјед даље.

— Болан у души, одбјегох кајмаkаму бихаћком, и лутајући не знам ни сам како, дођох некако до клоштера Н. те приступих онђе исповједи светој. Ту ме утјешише, да тешки гријех могу само тако искајати, ако будем кроз цио вијек мој за вјеру ревновао. На то се присјегох; постадох најпре подворником а после ђаком а најзад и братом тога клоштера, те се врнух кроз свијет бијели, ревнујући за вјеру свету. Колико пута шће-дох да похитам у ове крајеве, да паднем преда те и за опроштај те замолим, — па сам свакад у срцу зебо, да ми ти не ћеш моћи опростити, те с тога сам увјек бјегао што даље одавде. Сада видим, да сам се преварио, јер у теби познадо чисто хришћанску душу, која својим непријатељима радо опрашта.

(Наставиће се.)

НЕ ГРЛИ МЕ...

Не грли ме, верна љубо,
Не љуби ме, име моје,
Но гле исток — како шири
Огњевите груди своје.

Чуј џевердар браће твоје,
Де у дањном недогледу;
Ка орлови поврх стена,
Што пркосећ дивском леду,

Те вијућ се васијоном,
Назе гњезда, тића своји;
Да их јатом, не домаше
Суре тице јастребови.

Па и наша браћа тамо:
У том бурном, дурном крају;
Са десницом, и са громом;
Наше земље отимају.

Што опусте Туре клето,
Што попали тигар љути,
Што отмичар својим бесом;
Растера нас, и помути.

Та зар незнаш име моје?
Што нам браћа горке муке,
Ли за ћеиф бесних ага
Истрпеше с турске руке.

Ох знадеш их; и ја знадем,
Па сузицом жалиш сада,
Што већ једном неби краја,
Мукотрпу бадавада.

Србин трпе пет векова;
Грдних мука, и срамоте,
А Европа склопила је,
Своје очи од грехоте.

Ал се нико не довија,
Брзом леку тешка бола,
Болник није на самрти;
Европа је, рекла хола.

Ал кад дође и смрт ладна;
Орловићи кликом паше
Стани Туре! па нам врати,
Што је било некад наше.

Пуче пушка на Ловћену
Са стрмених црних гора,
Зачула се чак до гласна
Сива брда Дурмитора.

Са Авале пуче друга;
Дркћући се болник диже;
А Петроград Цариграду
Од кумбара ђердан ниже.

И усташе браћа Руси
За крст часни, славско име.
Озбиљни су ово часи;
Верна љубо не грли ме.

У Ст. Футогу. **Владан.**

СРПСКИ РЈЕЧНИК ЗА КОВАНЏИЈЕ

саставио

Јован Живановић,

професор у ђимнасији.

(Наставак.)

Заклопчић на ћелијцама, који пчеле затварају послије неколико дана кад матица запљује.

Засторак. Оно чим се уста кошнице обмотају, кад се кошнице пренашају из једнога кованлука у други. Колико кошница толико засторака ваља да има у кованлуку. Ово важи за оне крајеве, гдје у јесен нема паше за пчеле, те се кошнице морају пренашати у друге крајеве гдје има паше за пчеле.

Зановити. Кад почне рој саће радити, онда се каже: зановила је кошница. Или кад се у прољеће у матору пола саћа уздуж исече, а друге године друга половина, па кад почну пчеле на мјесто исеченога саћа ново саће радити, и онда се каже: зановила кошница.

Зимовиште. Мјесто или стаја гдје пчеле зимују.

Зимовник вид. Зимовиште.

Зимиште (Макс.) вид. зимовиште.

Замлијечити вид. запљувати.

Зујати, пчеле зује.

Зучати (Вук) вид. зујати.

Ишпиља (Макс.) дрвен шиљак, којим се прибадају крајеви од засторка, кад се њим рој покрива.

Игра. Једне пчеле око један сахат, друге око два, треће око три сахата изиду пред кошницу облећући је и зујећи и то се онда каже: изашле пчеле на игру.

Капа кованџијска. Die Bienenhaube.

Каптар. Од луба, рогоза, сите или шевара као капа што се меће на кошнице да их чува од зиме и велике врућине.

Кавез за трутове. Die Drohnenfalle.

Кавез за матицо. Der Weiselkäfig.

Кошуљица. Кад више пута матица запљува у једне исте ћелијце, онда се ухвати у њима кошуљица. вид. перут.

Кованџија. Der Bienenzüchter. Imker. Bienenwärter, Zeidler.

Кашика за грабљење роја кад се на рђавом мјесту ухвати. Вид. кутљача.

Курјак. Велики лептир шкодљив кошници.

Кутљача вид. кашика.

Кошница. Der Stülpkorb. То је ова наша проста оплетена кошница, али данас има различитих врста кошница, као што је Дзирзонова кошница са штапићима, Дзирзонова кошница са Берлепшевијем оквирима, па онда са Датовијем полу-оквирима и т. д. Без Дзирзонове кошнице не би се много којешта дознало и испитало, за то и јест овијем изналаском Дзирзоновијем учињен велики скок у пчеларству.

Кошничара, мјесто, гдје се кошнице држе.

Крадљивица (Макс.) die Raubbiene.

Крајник. Крајни сат у кошници.

Кованлук. Der Bienenstand. 1.) значи мјесто, гдје стоје кошнице 2.) мјесто. гдје стоје кошнице заједно с кошницама и справама за кошнице. вид. пчелињак, уљаник.

Кућица вид. чаурица, ћелијца.

Ква. Глас матице, која је још у матичњаку а матичњак прогризла, али не смије још да изиде од праве матице на поље, јер чује ове глас: **ти, ти.**

Лето. Рупа доље на кошници, кроз коју улећу пчеле у кошницу и из ње излећу.

Лем der Kitt. Овијем замазују пчеле сваку рупицу у кошници.

Лемити. Kitten.

Лемљење das Kitten.

Лимуника вид. матичњак б.

Лептирица од које метиљ постаје.

Мед. Der Honig. Мед је органски продукат, јер онаки, каки се налази у цвјетовима, врло је воден и пчеле прије него што га у ћелијце оставе, у својем стомаку (Honigmagen) дистилују. Пчеле имају два стомака. У једном дистилују мед, а у другом примају храну: мед и рђу. Ако више приме у стомак меда и рђе, него што им је доста за одржање својега тијела, онда од тога сувишка постаје или млијеч чиме хране уљеве, матицу и трутове, или постаје восак. Вид. млијеч.

Медовина. Der Meth.

Медењаци (Вук) der Honigkuchen.

Медар (Вук) der Honighändler.

Медарница (Вук) die Honigstube.

Меденица (Вук) каца за мед.

Метиљ. Црв који постаје од лептирице најшкодљивији кошници.

Млијеч. Der Futtersaft. Ђурчин вели: „Из воде и меда сачињавају пчеле млеч, којим црва ране.“ Ја држим из овога да се под ријечју млијеч ваља разумјети њемачка ријеч der Futtersaft, чим заиста пчеле црве или уљеве хране. Такођер млијечем хране пчеле и матицу и трутове. Мед и рђа храна је за пчеле, а млијеч и мед храна је за уљеве, матицу и трутове. Примјетити ваља да млијеч не чине пчеле од воде и меда као што Ђурчин вели, него рђа с медом прокувана у стомаку пчелином (Chylusmagen) бива послије храна уљевима, матицама и трутовима. Дакле рђа с медом прокувана у стомаку пчелином зове се млијеч (Futtersaft). Пчеле га тако прокувана из стомака кроз своја уста натраг у ћелијце остављају за храну уљевима. Кад се пак рђа и мед у стомаку пчелином са свијем скува, онда пријеђе у крв, те кроз сјекотине на стражњем тијелу пчелином излази у облику воска на поље. Постајање млијечи и воска врло је налик једно другом и разлика се види из наведенога.

Маторка. Der Mutterstock. Стара кошница која ројеве даје.

Матичњак. 1.) ћелијца, у којој се леже матица. Те су ћелијце веће много од осталих и у висину испупчене. 2.) трава којом се мажу кошнице да се рој прије задржи у њој вид. лимуника.

Матица. Нијемци зову матицу die Bienenkönigin, der Weisel. Die Bienenkönigin зову је што су мислили да она управља цијелим друштвом, а der Weisel што су мислили да она води рој из кошнице. Али матица нити управља народом, нити изваја рој из кошнице, него једини је посао њој да леже јаја те да расплођава народ, за то и јесу је Срби најбоље и назвали матицом И Нијемци је у новије доба прозваше die Mutterbiene или Bienenmutter.

У кошници има три врсте пчела: матица, трутови и пчеле радилице. Матица је једина женска у кошници, чији су органи за расплођивање развијени, јер и пчеле су женске, али су им органи за плођење неразвијени, за то и остају увијек у стању дјевојачком и немају никакве смјесе са трутовима, који су мужјаци.

Метлица од пелена за зачишћавање роја у кошницу.

Мотка за стресање роја са високих дрвета.

Марва вид. народ.

Медљана роса (медљика der Mehltau).

Наслон (Макс.) вид. praванлук.

Нагрудник (Макс.) пчелино се тијело састоји из главе, нагрудника и трбуха.

Народ. Скупа све пчеле у једној кошници зову се народ. вид марва.

Нож кованџиски за подрезивање саћа.

Обод. Кад народ у кошници дотјера саће

је овде у Н. Саду код свога давнашњег верног пријатеља, г. дра **Светозара Максимовића**, припознатог са свога медицинског такта. Овај честити господин заједно са својом добром госпођом, из пријатељства и уважења према врлинама покојниковим, указиваше му сваку пажњу и негу, која се само могла замислити. Доцније је тек покојник зажелио, да га пренесу његовој рођеној сестри, попадији у Футогу. У г. дра Максимовића налазе се и сви заостали покојникови рукописи, међу овима неки, која се односе на наша најновија народно-црквена питања. Кад би им лепа срећа послужила, да угледају света!

Лака му земља!

Ђ. Рајковић.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(Г. Гаврило Витковић,) професор и скупљач грађе за историју српског народа у Аустро-Угарској, преводи историју српског народа од В. Калаја, бившег аустро-угарског генералног конзула у Београду. Дело ово биће подељено у две књиге; прва ће говорити до устанка. Цео превод биће пропраћен примедбама преводиочевим, јер су нека места доста нејасна за нашу публику, а друго што је више с мађарског гледишта писано. Иначе ова књига изнеће нашем свету и много нових, до сада нештампаних ствари, што ми г. преводиоцу благодаримо, да се је овог посла хтео латити. **„З.“**

НОВЕ КЊИГЕ.

Извештај о православном богословском училишту у Сремским Карловцима за школску год. 1876/7. У Н Саду. Штампарија А Пајевића 1877. — На првоме је месту извод, из предавања нашег ваљанога филолога професора Јов. Живановића „О отаџбини старога словенског језика“. Богословаца је било у првој години 6, у другој 11, и један ванредан слушалац. Ученици првог разреда сви су положили испит зрелости.

СИТНИЦЕ.

(Најлепша морска животиња). То је без сумње делфин; он је тако витак, да кад га човек од горе гледи како у води плива, види само једну линију, глава и леђа су му тако рећи као нож оштра. Кад је рањен а он умирући мења непрестано боје, буде жут као злато, па црвен као скерлет, за тим као кармин, па зелен, плав као небо и сребрнаст, а све су те боје тако чисте, као што се само замислити може. Месо му је суво и прилично укусно, али неки су делфини отровни, те с тога ваља кад се делфинско месо кува бацити у лонац који сребрн комадић, јер кад је у месу отрова, онда сребро поцрни и тиме човека опомене на отров. Има разних врста делфина, који живе по свима морима и хране се од шкољака и рибица. Делфин је врло хитар и снажан. Женке воле јако своје младе и дотле их не остављају, док не поодрасту. Делфини су и врло паметне животиње, а то се може судити и по врло развијеноме мозгу, што га имају.

(Како Кинези каштигују). Неког кинеског трговца оптуже, да је убио жену. Судије га осуде на ову чудновату каштигу: докле је год жив, да несме спавати. Затворе га у тамницу и оставе три слуге с њим, те су ови на то пазили, да нипошто не сме спавати ни ока склопити. Несрстник се страшно мучио и осми дан је молио да га убију. Тек је деветнаести дан умрьо.

(Како краљ поштује вештине). Стари грчки молер Протоген живео је на острову Родосу и био је врло вредан радепик. Кад је краљ Димитрије опсео Родос, а Протоген је у својој вароши пред кућом у једној баштици мирно седео и моловао без бриге што је рат и што су непријатељи нагрнули. Кад то дочује Димитрије дозове га преда се и запита га, како је то, да се он не боји непријатељских војника. Молер му на то одговори: „То је с тога, краљу, што ја знам да ти ратујеш против Родошана, а не против — уметности.“ Димитрије се задовољи овим одговором и даде вештаку стражу, која ће га чувати, да му нико не нанесе вреда.

ОДГОВОРИ.

Г. М. Ш. у З. - Молимо да изволите чекати реда, јер коњичких скокова и загонетака имамо доста. Међутим изволите нам слободно још слати, пак ћемо моћи бирати боље и боље.

Г. В. С. у Ф. - Мораћете га извинити, што је имао „премежденије“ — јер се после поправио.

Гђци Д. у м. - Жалите што нисте мушко — ал' онда би вам песме још строжије оцењивали.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 38. · У НОВОМЕ САДУ 18. СЕПТЕМБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор" излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а **предплата „Администрацији Јавора"** у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. **За стране земље:** на читаву год. 6 ф. а. вр.

РАДОСТ И НЕВОЉА.

(ПО РУСКОМ.)

Даклем шта је радост. — знаш ли?
То је цура блудна соја.
Пољуби те једном, дваш ли.
А већ шири крила своја
— И' онда збогом. дико моја!

А невоља ј' баба дерна.
Ди западне ту остане.
Куне ти се да ти ј' верна.
Загрли те, мој брајане.
Па те љуби на тенане.

З.-Ј. Ј.

ПРЕД ГОСПОДСКИМ ВРАТИМА.

ПРИПОВЕДКА В. ХАЛКА.

(Наставак.)

Наравствена начела тога поколења нису имала довољно основе и, разуме се, Драга се није узвисила изнад свога поколења. Начело користи било је на врху и с тога је саветовано, да се читају само онакве књиге, по којима се може израчунати добит. Девојке су се забављале само с онима, са којима би могли уговорити брачни уговор, било је уметнуто ту и родољубље, али зато само, да буду познатије; поштење женско чувано је само зато, што је без њега тешко добити мужа.

Драга се од осталих разликовала само по томе, што је улогу своју играла не знајући је и немарно, дочим су остале знале шта раде. Драга је знала то, да је живот њен уништен и то је све.

Хурковић бивао је по кадкад и нежан, или се бар чинио да је, и то би можда многој жени било довољно, па да заборави на своју усамљеност. Драга није марила за ту нежност. Њој се то чинило сасвим природно, јер је он био њен муж, а кад би престао бити нежан, мислила је, да га море друге бриге. Драга је љуљала малену ћерчицу, детенце као пупољак, и што би другу мајку узвисило, то се ње дотакло само толико, што је знала, да сада има нешто више бриге. Да је место Хурковића долазио колевци Павле, она би ваљдаваздан гледала у оне лепе-црне

МОТО.

Сваки сахат што га у смеју проведемо продужује живот наш за један цол.

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИМА. Бр. 12.

Из следећих 19 слогова имају се седам речи начинити, од којих почетна слова од горе доле значе презиме једног српског знаменитог човека, а крајња од доле горе читана дају презиме једног ческог корифеја.

а, вац, е, и, и, ја, ко, ков, лес, ли, лок, мил, не, сел, ски, та тан, тек, ћи.

1. Пољски књижевник.
2. Место у Срему.
3. Место на Морави.
4. Јунак тројански.
5. Острово у немачком мору.
6. Једна држава у Европи.
7. Турска књига.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ Бр. 11.

(Види бр. 36. „Јавора“.)

1. **Андраши**
2. **Кронос**
3. **Олимп**
4. **Јагуар**
5. **Еутерпе**
6. **Капланд**
7. **Об**
8. **Језеро**
9. **Ауерсперг**
10. **Чапља**
11. **Иван**
12. **Арије**
13. **Лим**
14. **Инкогнито**
15. **Белетаж**
16. **Остенде**
17. **Голос**
18. **Јеникале**
19. **Ерин**
20. **Собијески**
21. **Војник**
22. **Аргау**
23. **Чанад**
24. **Илијада.**

Ако је ко јачи, ал и бог је свачи —
Испред бога не може се никуда.

Решили: Гђца Марија Нићина у Ст. Бечеју; г. Љ. К. у Београду; М. Б. из Ђ; Васа Максимовић у Сомбору; Радован Малушевић учит. у Карловцима; Радивој Вукадиновић и Милорад Шимић реалци у Земуну; Стеван Благојевић у Бошњаци: Благоје Бранчић гимн. у Н. Саду; гђца Љуб. Јовановићева у Ст. Футогу; г. Васа Режа у Вршцу; Ђ. Билбија гимн. у Н. Саду.

ДРУШТВА.

(„Зора“ у Бечу.) Академичко друштво „Зора“ у Бечу имало је прошле школске године 66 чланова. У седницама друштвеним читали су и држали предавања ови чланови: 1. Гавра Атанацковић медицинар (син пок. Богобоја Атанацковића): „Зимске сањарије;“ 2. Рада Симоновић, медицинар, „Оманастиру Раковцу; 3. Стеван Ненадовић, правник, „Одломци из хелвалдове културне повеснице;“ 4. Миливој Лукачевић, филозоф, „О старим Словенима;“ 5. Никола Божанић, техничар „О метеоритима;“ 6. Рада Симоновић, медик „Човек и животиња.“ Критике и рецензије читали су: Јован Стајић, правник, и Тодор Стефановић, Виловски. Декламовали су чланови: Јов Смедеревац, Спиро Јанковић и Јов. Стајић. Било је и дискусија о разним научним предметима. Друштво је у свези са свима академичким словенским друштвима. Држало је светковину св. Сави и стогодишњицу Лукијану Мушицком. Председник је др. шву Тодор Стефановић Виловски, а тајник Витомир Стојадиновић. Види се из рада „Зориног,“ да се наша чест.та омладина бечка бави озбиљном науком и да тежи да доспевши после свршених наука у сам народ што свестраније буде спремна, да плодове својих студија у корист народу своме у њ уноси. Живео такви подмладак!

БЕЛЕШКЕ.

(Нова заклада г. Христофора Шифмана). Познато је да је г. Христофор Шифман основао две стипендије као своје закладе којима рукује срп. Матица. Сада је исти родољуб основао и трећу са пет хиљада фор. а. вр. из које ће се од годишње камате сваке године удомити по једна српкиња Меленкиња. Заклада носи име покојне гђе Маре Шифманове рођене Бибића, а рукује њоме срп. православна општина. Ова заклада је нов доказ родољубља г. Шифмана, којим он

дише за свој народ коме у свакоме погледу треба обилне помоћи да може напредовати онако као што треба. С тога овим нека му је јавна слава и хвала пред српским светом. Дај боже да се многи срп. родољуби на њега угледају!

(Г. Стојан Бошковић) изабран за ректора велике школе у Београду.

(Кнежев телеграм). Кад је пао Никшић у црногорске руке, овако је кнез Никола телеграфисао кнегињи:

На бијелу Оногошту застава се моја вије
А Пламенац војевода под њим рујно вино пије,
Око њега барјактари загракташе ка' орлови
А Никшићи сјетни тужни сад су мени сви робови. **Никола.**

Никшић се у старо српско време звао Оногошт.

СИТНИЦЕ.

(Справе за вађење куршума.) Пре неких година, било је много говора о инштрументу, што га је измислио чувени хирург Нелатон, да испита рану Гарибалдову и да се увери: е да ли је одиста куршум остао у телу му. Тај инштруменат, имао је дугачку металну иглу, на врху које је стајала мала порцеланска куглица, која кад се увуче у рану, и отуда извади, поцрни, због трења о олово. Инштруменат се овај и доцније употребљавао у војеним болницама и у појединим несретним случајима. Али опет су за то услуге овог инштрумента веома ограничене, 1-во што се он може употребити само кад је рана отворена, 2 показује само присутност оловног ђулета у телу, а незгодан је за изналажење других страних тела, која би се нашла у рани; 3. што није ни од какве користи, кад се куршум забије дубоко у телу, па са собом увуче и парче платна и т. д.

Много је употребљивији и кориснији електрични испитивач рана и електрикатор куршума, кога је ту скоро изнашао француски механик Труве, чије је име везано са многим и корисним примењивањем електрике. Мисао тога новог инштрумента, основана је на оном опште познатом факту, да су сви метали много бољи проводници електрике, него што су разна ткања и сокови човечијег тела. За уверење да је куршум ту, и тачне одредбе места, где се налази, Труве се користи овим инштрументом: повећа електрична батерија обичне направе (цинк с угљем) сједињена је са такозваним „показачем,“ апаратом који није већи од џепног сата, што га носе госпође, и уметнут у два прозрачно испупчена стакла. У апарату намештен је мали али врло осетљив електромагнет, везан са дугачким танким прутићем; овај се прутић састоји из две металне игле; изолиране једна од друге, но смештене у ту справу; обе те игле завршују се оштрицама, које за неколико милиметара провирују из те справе; кад се само те оштрице сједине међу собом добрим проводником електрике, ланац зашне и електромагнет почне да дршће. Пошто смо ово казали, онда је употреба инштрумента појмљива: метални прутић пажљиво се увлачи у рану и дотле се провлачи, док не наиђе на тврдо тело, притом оштрице иглене пробијају сва ткања где се куршум завукао. Докле прутић пролази кроз месо, електромагнет је миран, но чим се саме оштрице иглене додирну металног тела, осетљив апарат одмах почне дрктати. Ту је превара не могућа.

Сад је питање, да се одреди какав је управо куршум од олова, гвожђа или бакра. Паметна машиница даје одговора и на то. Оператор овлаш зањуља прутић; олово, као што је познато, доста је мекан метал, те ако је куршум од олова, то оштрице иглене улазе уњ, и кад се прутић зањуља, саопштење са металом не прекида се и електромагнет не престаје дрктати. На против, ако је куршум од гвожђа или од бакра, то кад се прутић зањуља, једна оштрица престаје додиривати метал, струја се прекида и оператор познаје то, по мирноћи свога инштрумента.

Тако исто може да се разликује гвожђе од бакра помоћу осетљиве намагнетисане игле. У првом случају таква игла, принесена к рани, одмах се нагиње и показује оно место где је гвожђано парче.

И тако је рана испитана, присутност куршума показана, но како да се извуче из ране? У том случају ако је куршум од олова. Труве пушта на посао винт, помоћу кога извлачи куршум, као оно што ми оним вртачем извлачимо јагњеду из бутеле. За бакарна и гвожђана парчад, Труве је измислио нарочите штипаљке, чије су две гра-

не изолиране једна од друге и сједињене са електромагнетом. С оваким штипаљкама, оператор може бити сасма уверен, да је уваћено тело одиста метално, он не рискује, да ће повредити ма какав суседни орган кост и др. Једном речи, свака је погрешка просто не могућа.

Као што читаоци виде, апарат Трува, који је добио премију од париске медицинске академије, замишљен је веома оштроумно и може заузети важно место у низу корисних практичних примена електрике. **X.**

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

У штампарији А. Пајевића у Новом Саду изиће ових дана ови лепи и важни новитети:

„Орао“ за г. 1878. О овоме највећем календару донећемо опширнији приказ у идућем броју.

„Царић“ мали ратни календар са сликама. Доноси осим календарског садржаја на своја 4 табака или 64 стране **чисто ратни садржај**, који ће занимати свакога, који год чита новине јер ће му бити ручни **ратни речник** у коме ће по азбучноме реду наћи кратак али веран опис свију знатних **Лица, Земаља, Народа, Војска, Бродовља, Градова, Вароша, Река, Језера, Врда** и **Планина** у области **данашњега рата** на Балканском полуотоку и у Азији.

Садржај тај удешен је у „Царићу“ **са ових 16 слика:** 1. Цар Александар. 2. Царевић руски. 3. Град Бајазет. 4. Ђенерал Хајман. 5. Игњатијев. 6. Кнез Карло Румунски. 7. Руска оклопњача Новгород. 8. Турска оклопњача Хамидија. 9. Лорис-Меликов. 10. Вел. кнез Михаил. 11. Кнез Милан. 12. Ђенерал Непокојчицки. 13. Вел. кнез Николај. 14. Кнез Никола. 15. Прелаз Руса код Свиштова. 16. Град Видин. Слике ове ма да су мале израђене су уметнички у чувеној радионици **„Илустрованих Новина“** у Липиској. „Царић“ се штампа на џепном формату, а на белој сатинираној хартији.

Цена је „Царићу“ 20 новч. или 2 грош.

„НОВИНА“ роман Ивана Тургењева. Нашем читалачком свету познат је Иван Тургењев са свога умешног бирања тема и са свога вештога, топлог писања. Али овај роман, по важности питања које расправља, претекао је све што је досад изашло испод Тургењевљевога пера. Овај се роман јавно у почетку ове године. и већ је преведен на француски, енглески, чески и немачки. — на немачком је изишао у неколико издања — с тога се надати добром одзиву и од наше публике. Књига ова чини трећу свеску „Мале библиотеке.“

„Илустрована ратна кроника“ друга свеска. Садржај. Чланци: Бојна поља. II. Бојно поље у Азији. Руси и Турци на Дунаву. — Прелазак Дунава. — Пад града Никопоља. — Битка на Јантри. — Навала Турака на Црну Гору — У Трнову. — Преко Балкана. — Заузеће града Ардахана. — Вође руске војске. — Вође турске војске. — Обсада града Бајазита. — Смесице. — илустрације: Рељеф карта бојнога поља у Азији цртана од А. Радуловића. — Ђенерал Иван Димитријевић Оклопџија (Србин). — Ђенерал Арсас Артамјевић Тергукасов — Град Никопољ. — Битка на Буџаку. — Битка на Јантри. — Руси прелазе Балкан. — Ђенерал Јосиф Владимировић Гурко. — Мехмед Али-паша, мушир и нови сердар-екрем турске војске. — Трново. (Из Каницовог дела: „Дунавска Бугарска“). — Козачка заседа. — Град Бајазит у Азији. — Иван Григоревић Рогуља (Србин, Далматинац), начелник руске дунавске флотиле. — Прелаз Руса преко Дунава код Мачина. — Ко је год добио и видео прву свеску ове кронике нема сумње, да ће и ову другу као и све остале свеске набавити. Цена је свесци 35 н.; претплата на 3 свеске 1 фор.

ОДГОВОРИ.

Гђци А. Ј. у П. — Овај одговор (Гђци А. у м.) не тиче се вас, и по томе отпадају све оне примедбе. Ону другу жељу испунићемо вам, кад нам ваш нови адрес доставите.

Г. М. Д. у Ф. — Немојте захтевати, да вам на свако писмо Ваше отписујемо, јер кад би хтели и могли одговарати на писма, имали би сваки дан до 50 писама писати, а то non possumus. За то смо се ограничили само ради најнужнијих ствари пуштати се у кореспонденцију.

Гђци „ “ „ — Искрено да кажемо — не иде вам од руке; ми смо уверени, да ручице Ваше плетивом и иглом много вештије владају, него ли писањем стихова.

Са идућим бројем навршује се трећа годишња четврт „Јавору.“ Учтиво умољавамо наше пријатеље да обновљењем предплате подрже и даље „Јавор“ у животу, који не излази ни из какве спекулације, но једино ради забаве и поуке нашој пошт. публици, особито нашим милим читатељкама.

Цена је „Јавору“ до краја ове године 1 ф. 25. н.; за Србију и стране земље 1 ф. 50 н. **Администрација.**

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 39. У НОВОМЕ САДУ 25. СЕПТЕМБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

НИКШИЋ.

(ПРЕДАО СЕ ЦРНОГОРСКОМ КНЕЗУ 27. АВГУСТА О. Г.)

Српске славе бела вила
Лавор-венци окићена,
Дигла се на лака крила
Па полети са Ловћена,
Да целоме свету јави
Црногорски да су лави
У Никшићу „шејит-граду“
На срамоту Цариграду.

На Никшићу „шејит-граду“
На срамоту Цариграду
Душанов се ор'о вије
„А Пламенац вино пије“
Све у здравље свога кнеза
Господара и витеза,
Док по дичној Црној Гори
Победна се песма хори.

Док по дичној Црној Гори
Победна се песма хори,
Вила лети, свет се диви...
Та ово су прави диви,
Што на ужас адском бесу
Царевином турском тресу;
А тако их мало има:
Капља су међ народима!

Ма их тако мало има,
Ма су кап међ народима:
Земља им је славе пуна
К'о алема царска круна,
Као росе зором гора
К'о бисера пуста мора,
А дичнога оног гњезда
Сваки тић је светла звезда.

Маленога оног гњезда
Сваки тић је светла звезда,
А господар, што их води,
Да им браћу ослободи,
Да покори Мостар, Ливно,
Сунашце је наше дивно,
Што ће славом да нам сјаје
Повеснице докле траје!

Мита Поповић.

ПРЕД ГОСПОДСКИМ ВРАТИМА.

ПРИПОВЕДКА В. ХАЛКА.

(Наставак.)

Куда да се окрене? Драга седе на праг и није била у стању, да у мислима јасно разложи своју судбину. Ко залута у пустињи, па нађе на путањицу, држи се ње, па макар се иначе сва надежда затворила пред њим и иза њега, опет нада се, да ће га путањица некуд одвести. Свима силама труди се, да из ока не изгуби то, што му одмерава простор у бесконачном. Али, пред ким се отвори цела пустиња у својој безкрајњости, тај на тренутак губи и своју свест; нема никаквог мерила, његово биће губи се као зрно песка, то је мрнар без цељи, који је изгубио свој компас. Да ли Драга да виче, да ли да иште помоћи? Помоћи наравно било би лако. Људи имају свега доста, и ко је сам до данас пливао у богатству, лако верује и у богатство других. Није могуће, да се ти људи не би побринули, да се државни печат што пре скине са врата, како би могла опет ући у своје собе са дететом својим. Није могуће, да људи живе у сигурности и угодности, гледајући Драгу како нема ни једно ни друго.

Такве су је мисли опкољавале и Драга им се поверила, јер су биле сасвим природне. Није знала, или није могла знати, да тоне, јер обала је била тако близу. Драга је веровала у обалину сигурност, макар да је лађа односила даље од ње. Та она је још једнако обалу гледала, ту је пред њом. Намештај у соби њен је, нико јој га досад није одрицао; како је дакле могуће, да не може прекрочити свој властити праг, да се не смести у својој соби по својој вољи?

Поче се већ смркавати, а Драга је још седела на прагу. Дође јој кључарица и јако је сажаљевала. Назвала је својом добром госпођом, и звала је, да бар ову ноћ преспава код ње, да је спремила све, колико јој њене силе допуштају, јер не може на пољу остати. Драга јој благодари и одбије је на кратко, да неће. Није то било из охолости, јер је Драга потпуно веровала, да јој та понуда није нужна, и да би било лудо захтевати од кључарице оно, чега она има довољно иза запечаћених врата. Кључарица је, наравно, мислила сасвим другаче, и идући низ степенице говорила је доста гласно, да ће је та гордост брзо проћи.

Беше ноћ. Месец је дивно светлио, а звезде су трептале као живе очи. По кући наста потпуна тишина, по собама свеће се погасише, и све је спавало. Драгу је то заболело, кад је видела таму у својим сопственим прозорима, а она није свеће погасила. Науми да их запали. Ухвати за браву, али затворена врата беху тврђа од њене мекане руке. Спусти се опет на праг; огрнувши ћерку своју свим што је имала, наслони се главом о врата, надајући се, да ће сутра попустити оно, што се сада опире.

Заспала је доста мирно. Још није имала правога појма да је — просјакиња.

Другог дана рано дође јој кључарица са поруком од господара куће, да одлази одатле. Учинило јој се, као да је све то само шала. Окрене се од кључарице са гордошћу, не одговоривши јој ништа.

Данашњег јутра изгледаше, као да се у њој пробудила свест о страш-

ној измени новога стања. Још у рану зору, будећи се из сна, хтела је отићи ћерци својој да је подоји. Мислила је у првом заносу, да је досад спавала у соби и да колевка стоји управо на оном месту, где је обично стајала. Али у то се дете заплака у њеном крилу, од колевке није било ни трага и у место из меке постеље, подиже се са каменитог прага. Људи излазише из куће и идоше својим пословима. Застајали су крај ње, од чести да се сажале, од чести опет да се нагледају промене, при којој се човек увек зауставља.

Драге се ово дотакло, и кад после кључарица дође и неколико деце, да виде, како младој госпођи није остало ништа, осим оно што је на њој: тако се огорчи, да је децу гонила од себе чак и неучтивим речима. Али деца немају те снаге, да појме нечију болест. Дете се исто онако шали са дедовом седином, као и са цветићем, што је процветао на ливади. Деца се почеше Драги смејати и по нагону осећајући њену маломоћност, посташе још безобразнија. Њих је занимала Драгина беда, она је била предмет њихове играчке, као и оне лутке, што их им је она некад давала.

Против ове лаке мисли, што колевка и гроб меће на једно мерило, Драга није имала оружја. Али толико је било извесно, да су све њене мисли букнуле у један пожар, који је јаком светлошћу осветлио целу пропаст, која није имала краја и која, почињући код њенога прага, није имала никакве путање за повратак. Кључарица није морала више долазити, да јој понови оно, што јој је господар куће поручио. Драгу су оне дечије очи палиле као усијано гвожђе, а земља под њом се љуљала. Подиже се и посрћући иђаше низ степенице, као да је у врућици. Није гледала на коју ће страну, то јој је било свеједно. Свет, који јој се пред кућом отворио, био је широк, и како није имала циљи, било јој је све једно, који ће пут изабрати. Тицало се је само то, да се сакрије од људи који је познају, да дође до места, где је нико не познаје. Толико је само мислила, да на свету има беде доста и доста, и да је свет овакве појаве тако огуглао, да већ више није љубопитљив.

На том свом путу зађе из главних улица у споредне. Што је даље ишла, то су улице биле све пустије, то је све мање било љубопитљивих погледа. Није се нико више чудио, што улицама тим иде чисто и укусно одевена жена са дететом у наручу.

Драги спаде камен са срца. Улица, у коју је ушла, имала је само неколико више колеба него кућа и од једне до друге ишао је дугачак зид. Иза зида беху баште и куће беху готово у опште затворене, јер су у њима обитавали људи, који су по цео дан радили изван куће. Драга се уклонила од љубопитљивих људи, а то јој је за сада било доста. Осим тога чинило јој се, као да је цела та улица одевена у одећу, која њеној одговара и која не вређа њене осећаје. Није нам свако место подједнако мило; младост тражи поточиће, лугове и шуме, старост хоће породични круг, заљубљен тражи месец, звезде и вечерњи ваздух, сиротиња тражи пустош и прљавштину. Није то увек недостатак чувства за чистоту што се сиротиња пријатељи увек радије са помрчином него са светлошћу; она у томе налази и нехотице утехе, што се њене оскудице не одбијају прилично јасно. Обуците просијака у богато руво и он ће се сам себи на-

*

смејати, или ће се — заплакати. У дроњцима својим он не осећа своје понижење, у сјајности тек га осећа.

Драги се бар чинило, да јој ова пуста улица показује породично лице. Не само што је ту ништа није вређало, него још кад се сетила, готово је са чистом савешћу говорила сама себи, да је она кућа пре била позајмљена, а ова овде да је права. У томе је лежао болесни хумор, али без тако нечега не би се могла болест сносити. Друга на месту Драгином можда би одузела себи живот. Али у Драге осећање још није било развијено, да би се могла узвисити до такве болести. Осећање се у ње тек сада пробудило — оно је било још у повоју. Још се није управо ни заплакала као што треба.

Још од јучерањег дана Драга није ништа окусила и још није осећала глад. Оно непрестано напрезање нерава, оно грозничаво горење не дадоше јој да осети глад. То је и био узрок, што се још није тако уплашила и згрозила од своје беде, јер је још није познала у свој њеној целини. Али пошто се мало умирила и одсела у новом обиталишту — на пусту улицу, поче на њу наваљивати глад са свима својим неумољивим захтевањима. Ко не зна шта је то глад, није се никад у себи борио о достојанству човека. Глад има грозну своју трагику. Ако човек осети, да нема ни најпотребнијих услова за живот, престаје у опште веровати да је човек. Глад риче тако ужасно, да све остало у нама надвиче и љубав, и племенитост, пожртвовање, великодушност и људски понос. Да, и достојанство чевеково доводи у сумњу. Не можемо захтевати цвета од биљке, којој не дамо ни земље ни влаге. Не осуђујте створења, која су због глади одбацила своје достојанство, не осуђујте жену, која је због глади продала тело своје. Докле год друштво затвара своја врата пред лармом глади, дотле нема права, да о тим људима суди, а криво суди ако их осуђује.

(Наставиће се.)

ОПРОШТАЈ.

Збогом браћо,
Збогом роде мио!
Час растанка
Већем је избио,
Већ избио —
А у моји груди
Чиними се
Самртну одгуди . . .
Ао роде
Зар већ дође ора
Када нам се
Раставити мора?
Та код тебе
У рају сам био.

Ој ал' сад ми
Рај се изгубио . . .
Де год гледнух
Никло цвеће свако.
А гле овде
Све трње онако . . .
Место ружа
Овде пелен-цвети;
Место раја
Зија пако клети . . .
Место браће
Ао боже свети!
Гмижу саме
Гује и хавети . . .

Ал' нек буде
Што већ мора бити —
Остај збогом
Роде племенити —

А Бог дао
Да ти скорим сађем —
Ал' слободна
Да те, роде, нађем.

Ј. Јоцић.

ЗАВЈЕТ ИВАЊСКОЈ ГРАДИНИ.

БОСАНСКА ПРИПОВЈЕТКА.

(Наставак.)

Докле он тако говораше, гледао га је поп Марко проницавајућим орлујским оком својим, а када је завршио одговори му са свим озбиљно:

— Брате у Христу! бацимо копрену на све, што је до сада међу нами било, а старајмо се, да у будуће будемо рођенији но што до селе бијасмо. Ја дођох ево да утврдим и крвну свезу са породицом вашом, а баш се од свег срца радујем, што ће овај дан бити дан двострука весеља у овоме поштеноме дому; — дођох ето да заручим вашу Ружу за мога Јовету!

Ова вијест изазва неописано задовољство у свој дружини која ту присутна бијаше. Само Иван задркта цијелим тијелом, а преко лица му се просу неко загонетно бледило. Поп Марко је то примјетио, па поче даље да говори:

— Ја сам ришћанин, а и Јовета ришћанин; ви сте пак кршћани, па је и Ружица кршћанка. Но у нашем крају, љубили су се и до селе ришћани и кршћани, држећи се опет зато сваки вјере своје; љубав та не бијаше никада на саблазан једноме Богу, којем се сви молимо. Нека буде и од селе тако!

— Тако нека буде! повикаше сви присутни и притрчаше да пољубе руку староме поп Марку. Стидљивим коравом, зажареним образима, а очима што су се блистале у сузама, корачала је и Ружица добромe старини, да га у руку пољуби. Он јој прихвати руку, па умиљато у њу гледећи, прозбори јој овако:

— Пристајеш ли Ружо на оно што сам мало час изустио!

Но у који мах она на то одговорити шћеде, прибра се фра Иво из грозничава стања, у коме се налазаше, те уставши са столице на којој је сједио, трже Ружу за другу руку њену и силничким гласом, поче да виче.

— Нећеш раја уживати ако се на то склониш: Једна је само вјера, што нас све спасава: њојзи глава на небу Христос а на земљи свети отац Папа... Ако те Јовета заиста воли, нека промјене вјером, па нека буде кршћан, као што си и ти кршћанка!

Сад настаде призор, кога је тешко описати. Поп Марко стајаше импонујућом појавом својом те гледаше у раздражена фратра што је пред њим у гњеву стајао; он га гледаше презирућим и сажаљевајућим погледом. Ружица је отргла руку своју из руке стрица јој, те клекну, обгрли кољена поп маркова. Сви мушки укућани узбуркаше се и полећеше на безочна фратра, што но се усудио да таквијем речима вријеђа и онако од њега на тако

грозан начин увријеђена поп Марка. А Мате, старији брат Иванов — а отац Ружичин — посграбио га бијаше за прса, и већ подиже руку на њ' вичући:

— Убијцо! зар не бија доста срамоте, што због тебе поднесосмо.

Али поп Марко приступив њему и задржав му руку, прозбори свечано:

— Остав'га чојче! он је ван себе, те му ваља прије свега себи доћи! Слијепа ревност за вјеру своју, помрча му у овоме трену свијест, те и незна шта је изрекао.

Нека он за вјеру ревнује, ђе је њему драго, овдје му мјеста нема, — одврати Мато, још жешћим гласом.

— Утишај се Мато! — прихвати поново поп Марко, — па послушај што ћу да ти кажем: Свакоме је своја вјера света и најљепша и сваки тражи и налази спасења у својој вјери. Па опет за то, један је Бог, коме се сви молимо, којега сви зовемо нашим оцем и који нас све редом љуби једнаком очинском љубави. — Ја сам одавна примјетио да ово двоје дјеце наше нагиње једно ка другоме и ако нијесу знали да смо их већ одавна једно другом обрекли. Сам Бог задахнуо је у срца њихова то свето осјећање, да крај њихове среће можемо и ми заборављати на ону злу коб и несрећу, што нам је срца наша онако грозно уцвијелила била. — Иване! ти стојиш у овоме часу пред онијем, којему си њекада нож кроз срце пробио, које му си задао такову рану, која се тешко даје залијечити. Па и опет, ја сам ти давно опростио, и опет ћу те радо на груди своје притиснути; страст те бијаше опојила, те нијеси знао шта си учинио; па и сада си слијеп у ревности за своју вјеру, — слијеп си, те незнаш шта чиниш! Помисли само, да смо ми браћа једне крви, вјера нас је разлучила те се туђимо један од другога, и бар да је само то! Али се ми ево међусебно мрзимо, као да не говоримо једним и истим језиком, као да не имамо једну и исту и прошлост и садашњост, као да нијесмо сви синови једне и исте матере! У маленоме крају нашем, нужда је везала слогу и јединство између наших ђедова, па то пријеђе и на нас унуке њихове. Ти си био први, који си животом мога сина покидао ту везу што нас је донде сретнима чинила. За кратко вријеме, ми смо је опет обновили, а брачном срећом ово двоје дјеце наше, нека буде још већма утврђена за углед потомству нашем, које ваља да буде сретније од нас Иване! ја сам остарио, а можда ћу и умријети са жељом: да видим патећу земљу нашу слободну. Сво дјелање мојега живота, посветио сам тој умисли. Народ босански је један и исти народ, који припада племену српскоме. Вјером смо растављени на православне, католике и мухамедовце, и доклегод сви не дођемо до те свијести, да смо ми једно племе, да смо браћа једне крви, дотле никада нећемо стрести ланаца азијскога скота: нечовјечних Туркуша и Османлија, које мрзимо подједнако и ми једнокрвна а потурчена босанска браћа наша. Гложећи се међусебно бивамо с дана у дан све слабији, па и ако дође вријеме, те нас други ослободе, бићемо тако слаби, да ће нас туђа струја тако ослобођене са собом однијети, те ћемо сви скупа изгубити име и језик што но смо кроз петстогодишње ропство наше сачувати знали . . . Сјединимо се најпре између себе, да на тај начин ојачамо, па тако здружени да покушамо стрести

ланце мучитеља наших, да тако здружени проћерамо Османлије из средине наше; па када се на тај начин сами ослободимо, осјећаћемо се много јачи и моћи ћемо одољевати струјама туђинскога духа, који је за нас исто тако опасан као и насиље османлијско! Пружи ми руку, здружи се у тој мисли самном, па вјеруј, не ће ти бити страшно оно, ради чега си у лудој ревности за своју вјеру мало час онако страшно успламћео био. Док је поп Марко тако говорио, напунише се очи свих присутних сузама. На завршетку пак, чуло се гласно јецање, па и Иван бијаше као ван себе и јецајућим гласом једва је прозборио:

— Опрости ми! страст ме је и опет заслијепила била, заборави што сам мало час изговорио!

У исти мах отворише се врата, донде нешто притворена, и у собу уђе стари Али-бег Хаџи Дедовић са сином му Османом. Настаде нема тишина. У први трен стајаху сви као скамењени, а одмах затијем овлада страх, који свијем, осим поп Марка смртно бледило на лицу изваја. Он стајаше равнодушно насред собе, а смео поглед му сусретао се са озбиљним погледом Али-беговим.

Први, који је опет проговорио, бијаше поп Марко.

— Добар дан беже честити! Нијеси морао прислушкивати јер знаш, да се своје бесједе никада стиђео нијесам.

— Нијесам хотио да свечани овај тренутак покварим, те сам за то на пољу остао, — прихвати Али-бег. — Но ево сада велим: аферим ти на таквој бесједи! Рекао си како и ја мислим. То рекавши, пружи му руку, те се и други осмјелише, те учинише поклон по адету, који онђе влада.

Сада се разврже поново говор о свему што је до сада било. Говор је текао од срца; нико се није више плашио а нико ни устручавао да мисли своје искаже. Домаћице излегоше на поље да ужину зготове, а домаћин изнесе погаче и ракије да му се гости међутијем нешто заложе. Тако у дивноме збору дочекаше и ужину, дође и Јовета, свадба се утврдила, весеље узимаше све више и више маха. Сакупише се својте и комшије, дође и Али-беговица са својијем ћерима, те младеж ухвати лијепо коло, да ти милина бијаше погледати на њ'. Старији сјеђаху за трпезом, те пушећи и каву пијући, уживаху у ђеци својој.

Тако ће Али-бег опет да продивани:

— Баш ми је мило, кад погледам на оно двоје заручени како су сретни, па како нежно једно друго погледају. Мој Осман је мало смућен; бијаше се и он загледао у лијепу Ружу, те ми неки дан исповједи да ју воли, те да ју за њега у Мате запросим. Но кад му приповједих, како је већ одавна Јовети обећана, он се стужи, али се опет одрече ње. Када сам чуо да се Иван повратио, пођох с њиме да га видим, и наиђох баш тадар када си ти Марко онако лијепо говорио. Радујем се што је и он то чуо, јер ће то бити за сав наш подмладак од веље користи.

— Камо среће, прихвати поп Марко, да све Бошње тако осјећају као ти, честити Ага!

— Алах ће дати, те ће се и они освијестити. Ну збиља! долази Иван-дан, а мој Осман ваља да се побрати са Јоветом.

Нека буде твоја воља честити беже, одговори поп Марко.

— А и Ружа ваља да пријеђе у

вјеру Јоветину, дода Мато. У једној кући нека буде један бадњак и нека се једни свеци славе! Тако ће само остати међу њима слога и јединство неповређени. Нека се и то на тај дан изврши, па ћемо тако стару вјеру међу собом још већма да утврдимо.

— Ја тога нијесам желио, а када ти велиш да тако буде, нека буде као што си рекао; само нијесам рад да се она на тај корак сили.

— Нека дакле ђевојка дође, па ћемо одмах и њену мисао докучити, прихвати Али-бег.

Ружа је на то вољно пристала и тако се весеље кроз читав дан продужило. Сви бејаху сретни, а само је Иван ћутећки у дружини сједно. У срцу његовоме трајала је још непрестано борба, којој не могаше да одоли. —

(Наставиће се.).

СРПСКИ РЈЕЧНИК ЗА КОВАНЏИЈЕ

саставио
Јован Живановић
професор у ђимнасији.

(Свршетак.)

Пањ. „С пања рој дати“ каже се за кошницу слабицу, која није заповила саћем ни мало, па опет пустила рој, јер се обично само она кошница роји, која је саће дотјерала до земље.

Перут вид. кошуљица.

Подмазак (Макс.) вид. лем.

Првак. Од маторке први рој. Der Vorschwarm, Erstschwarm, Hauptschwarm. Стара оплођена матица излази с првијем ројем. За то није добро што Ž. V. вели у „Prirodopisu životinjstva“ стр. 196: Skoro se namnoži pčelah tako mnogo, da im ulišće pretěsno bude, i zato se od vremena do vremena po něka čest mladoga roja, predvodjena mladom maticom, oddjeljuje od staroga roja, da novu zadrugu za sebe utemelji.“ Први рој дакле излази са старом матицом оплођеном, а остали наравно са младом. Ово је већ 1810 год. знао наш Аврам Максимовић вид. његов пчелар. стр. 52.

Првенац вид. првак.

Паројак. Од првенца рој Jungfernvorschwarm.

Пријесјед die Nachzucht zur Fortpflanzung: и сто суда чела пријесједа.

Пријесад вид пријесјед.

Паројчење (Вук) das Schwärmen des првенац.

Паројчити се (Вук) schwärmen (wenn es der првенац thut).

Подрезати вид. подрезивати.

Подрезивати кошницу. Zeideln.

Подрезивање вид. подрезивати.

Рђа. Der Pollen, Blüthenstaub, das Blumenmehl. Ове ријечи нема у Вука, као што смо видјели и за друге овдје наведене да их у њега нема у оваковијем значењима. У пчелару Максимовића стоји: „Рдьа ова есть течность изъ праха цвѣтовъ и меда умѣренно между собою помѣшанныхъ уготована, коіомъ се пчеле препитавају, кадъ дѣлаю, ибо самимъ медомъ не могу долго содержавати.“ Ја бих рекао да рђа значи што и немачки der Pollen (Blüthenstaub, Blumenmehl). Њу пчеле доносе у ћелијце, а озго покрију је медом да се не би покварила, за то се и чинило Максимовићу да се цвјетни прашак с медом смијешан зове рђа. Ја мислим да рђа ништа друго није, него цвјетни прашак. Пчеле се не

могу одржати хранећи се само медом, него требају за храну своју и рђу по доказима Леукарта доктора медицине и професора золођије и упоредне анатомије, који је ванредне заслуге стекао за апистику. Рђа дакле није смјеса цвјетнога прашка с медом, него је сам цвјетни прашак (der Pollen), без којега не би могле пчеле живјети. А и са етимолођијске стране кад узмемо цвјетни је прашак, што носе пчеле на стражњим ногама себи за храну, црвенкаст, а рђа долази од коријена руд, од куда и руд ј е т и долази.

Росопас das Schellkraut. Максимовић каже да даску под кошницом, која се не ће да роји, ваља намазати пеленом и росопасом, па ће серојити.

Рој. Der Bienenschwarm.

Ројидба. Die Schwärmzeit.

Ројење. Das Schwärmen.

Ројњача. (Ћурчин) мотка с обмотаним горе сијеном, гдје се ројеви хватају.

Равак. Кад се мед од саћа одваја, онда онај који прво изцури из каде или меденице без гњечења, зове се равак, дакле чист мед (Senkhonig, Jungfernhonig). Вук је мислио да равак значи der Honigfladen, favus, што мислим да није добро, вид. самоток, сита.

Радилица die Arbeitsbiene.

Сат. Die Wabe.

Саће. Die Waben.

Слабица (Ћурчин). Слаба кошница, која мало друштва има.

Сита (Вук) вид. самоток.

Самоток (Вук) мед који сам из сата истече без икаквога гњечења и притискивања, вид. равак.

Ти. Глас младе матице која је изашла из ћелијце и видјела да нема друге матице у кошници да је она дакле господарица; напротив **ква, ква,** глас је онијех матица, које су још у ћелијцама а не смију да изиду од господарице матице на поље, која виче **ти, ти.**

Тијесак, Die Presse.

Туђица, (Вук и Макс.) пчела из друге кошнице, die fremde Biene (aus einem andern Bienenstock.)

Трутоловка, die Drohnenfalle вид. **кавез** за трутове.

Трутњак (Макс. 11.) ћелијце у којима се трутови легу.

Топити н. п. восак.

Тамник (Ћурч. и Ђорђ.) мјесто, гдје зимују пчеле.

Троп вид. дрождина

Трмка (Ћурч. и Вук) вид. кошница.

Трут die Drohne.

Трутина вид. трут.

Трунташ (Ћурчин) die Drohne.

Трећак, der zweite Nachschwarm, трећи рој од маторке.

Уљеви die Bienenbrut, die Made.

Уљаник вид. кованлук.

Уливак. Вук каже: нешто на сату у кошници, а по Ћурчину рекао бих да значи мед у ћелијцама, које још нијесу поклопцем затворене. И ово заиста и значи.

Улиште вид. кошница.

Уманика вид. вратич.

Убити кошницу. Сумпором се пчеле убијају кад се хоће из кошнице саће с медом да вади. Изналаском Дзирзонове кошнице стаје се на пут свом варварском поступању са пчелама.

Упљувак. Што матица у ћилијци запљује из чега се развије црв.

Ујêдац пчелин. Der Bienenstich.

Цвјетни прашак вид. рђа.

Црв вид. уљеви. Die Made.

Црвић вид. црв.

Челинак вид. пчелињак.

Чела вид. пчела.

Челица вид. пчела.

Челина љубица цица маца.

Чаурица. У саћу рупице, гдје се пчеле легу и гдје мед пчеле остављају. вид. ћелијца.

Чистац (Ђорђевић) јалова матица.

Чолац вид. пчелац.

Чова (Макс.) Пред кованлуком мотка обмотана горе сијеном, на коју се ројеви хватају. вид. ројњача.

Чакља за стресање роја.

Четвртак. Четврти рој од маторке. Der dritte Nachschwarm.

Штрцалица die Spritze. Ш штрцалица нужна је у кованлуку, јер се њом може зауставити рој, који хоће да утекне вид. штрцаљка.

Штрцаљка вид. штрцалица.

Ћелијца. Вид. чаурица. Три врсте има ћелијаца. У једнима се легу пчеле, у другима трутови, а у трећима матице. Ћелијце, у којима се трутови легу веће су од онијех, у којима се пчеле легу, а ћелијце, у којима се матице легу, испупчене су у висину и зову се матичњаци. У ћелијце, у којима се пчеле и трутови легу, остављају пчеле такођер и мед, рђу и млијеч.

СТАРИНЕ СРПСКЕ.

У селу Краљевцих, сат хода од Руме, у Равном-Срему, има две три лепе старине, које је вредно забележити, да се за њих сазна и на даље, а и да им спомен не угине до послетка.

На сред села тога, као и другде, српска је црква православна. Споља ту зграду гледајући, не би човек ни помислио, какав диван адиђар а на дику и понос српскога некад уметништва у њој таји и сјаји. У тој цркви краљевачкој старинско је темпло, кроја византиско-српског, и резарије казују ти прекрасни укус и још лепши посао од те врсте. Али тај рукотвор далеко је надмашио сликарски рад и умештво старога сликара Србина Јакова Орфелина, веле, синовца онога нам, некад на гласу сликара и књижевника Захарије Орфелина. [1])

Јаков Орфелин је то темпло насликао године 1794. као што изриком пише над дверима на таблици једној. Слике су те, истина, по познатом иконографском пропису школе Пајсијеве, али има на њима много и много самосталнога и уметничког самосвојног извађања, што се тиче састава и начина бојадисања. Особито су ту, рекли бисмо, праве ремек-слике: она престолна слика света Тројица и ниже ње десно слика Христа Господа: чисто те занесу, кад их гледаш, дивотом и побожно-светињским типом па ипак пуноћом живота у њима. Не уступају много тим двема ни оне друге слике престолне; само штета, чини нам се, да их је касније многе покварила рука невешта, чистећи темпло, те тобоже поправљајући и дотерујући, чему нема трага на поменутим двема. [2])

Да је у нас, кам' среће, да имамо свој музеј, ма било где у ком фрушкогорском манастиру, па да су у том пребране и збране на гледање и угледање све те наше тамо, и са других страна овосрпских лепе нам књижевне и уметнишке умотворине и рукоработе — копије мало час поменутих слика

[1]) Род. у Вуковару 1726. умр. у Новом Саду 1785. Призивао се управо Стефановић, али са убоштва свога прозвао се Орфелином, што ће рећи: сиромаком.

[2]) Говорише нам тамо, да је пре негде долазио из Београда наш познати академ. сликар Стеван Тодоровић и то темпло разгледао — шат о том где што и боље напише и к'о стручњак и уметник слике те по заслузи оцени и јави

цркве краљевачке доиста би биле за украс том српском, којом срећом, музеју . . .

* * *

Другу старину, коју у тој истој цркви видесмо, то је старински, биће **први српски-словенски** у овим крајевих **антимис црквени** или другим именом **плаштаница.** Састављен је и на свет издан за доба митрополита **Исаије Ђаковића**, првога у ових странах преjемника патријарха Арсена Чарнојевића, године, као што на антимису пише ҂зсѕі то јест 7216. или ҂аѱи 1708., а после усвајан и прештампаван и од потоњих српских митрополита. Овај пак који видесмо, као да је бакрорезом печатан за митрополита Мојсија Петровића 1728. год у Бечу. Ево ћемо кратко и да опишемо тај антимис, колко за онај мах у хитњи забележити могасмо. Плаштаница је обична а слике су побоља работа бакрорезачка — ово оценити посао би био старинара ког. Нас је већма заинтересовао натпис на томе по језику и по садржају.

На плаштаници тој испод слике положеног спаситеља у крају пише старински српски слови минејски ево ово:

„Сли свети[1]**) и божестак'ни жрьтлкникь денствiемь** (овде је даље ишчиљено и подерано) . .

Сеиоу! ктиторь! троудомь! и иждивенiемь! прѣωсвещтенни митрополить крушедолски ир'ки (?) кvрь Исаïа Дiаковичь! и вiкентiа Поповичь: — Також де и мы, смиренiй Мωvсеи Петровичь первый Божiю милостiю архiепископъ и митрополiтъ Бѣлградскый, Сербiи, Оугарiи, Шлавонiй, Хорватскiа, Сримiи, Баната Темишварскагω, и Цесарскiа влахiи, и Егω прѣсвѣтлагω величества совѣтникъ. Лѣто 1728. ма(iа) 12. Въ Вiеннѣ“

Ово би дакле била још старија прcвина штампарска у Србаља у ових крајевих, од оних Жефаровићевих: „**Стематографије**“ год. 1741. и „**Поученiа святителског и т. д.**“ год. 1742.

Али је од овога натписа још претежнији онај други у около на том антимису, који гласи:

„Сан свети и божестав'ни жрьтавникь прѣωсвештенние митрополiе кроушедолскiе и ωсталихь црк'ва, иже обретаютсе подь властию цесара рим'скаго. ва место патрiаршiе певскiе саборне. зновоу оучiнiене докле богъ дасть и престоль певски добiесе. Лето ҂зсѕi. ҂аѱи.“

И из ових задњих речи види се смер и тадашња жива жеља српска, то јест, шта очекиваху Срби после, кад јунаштвом и жртвама големим у ових крајевих испуне завет и обет — којему је трага у позиву и првој привилегији српској! . .

Оваких ће антимиса по свој прилици бити и по другим нашим црквама, и ко за тим стане и доколнији буде, ваљаће да их и боље и тачније опише. А овом приликом нек је ма и узгред напомене, да би исто тако требало описати и ону дивну плаштаницу у манастиру Крушедолу, свилену на златом везену, за коју нам један тамо монах говораше: „**да су то везле сестре Душанове**“, које, ако тако и народу казује, тај му свакако грех историјски не би био, код добре воље иначе — најтежи.

* * *

Трећа старина, што тамо прегледасмо, јесу србуље, од којих изриком помињемо „**Трипесньць** (Триод постни)“ штампан у Млетцих 1560—1561. год. у српској штампарији Вићентија Вуковића од Ђурића, сина Божидарева. Књигу је ову описао Павле Шафарик у својој историји српске књижевности[2]) на стр.

[1]) Скраћивања исписујемо овде попуњена слови.

[2]) Geschichte der Serbischen Literatur, издање Јосифа Јиречека, у Прагу 1865.

272. и исправио годину; у књизи тој стоји ҂афч (1590) а треба да је ҂афѯ. (1560). Нама ту особито у очи упаде на првоме листу у вињети овај натпис:

Трипѣсньць ѿ рожства х. с. ҂афч щампана оу винетке.

Книгыниє дє господинь Божидара Воуковѣ ѡдьстарца.

и у томе нарочито реч: штампана, (откуда је после дошла наша данашња реч штампарија) и по том потпис овај Вићентијев, те с тога овде то од слова до слова забележисмо.

То нађосмо и видесмо у Крањевцих; колико се опако с ногу даде, у хитњи побележисмо и ево на свет износимо. Буде-л ко тамо доспешнији и овоме мукает, нека и побоље све то развиди, испише и опише те и поправи, што је овде и нехотице можда пофаљено.

Другом приликом исто овако допећемо и две три белешке, шта видесмо у Добринцих, у месту рођења нашег вредног и заслужног књижевника и народног радина дра Јована Суботића.

К.

ШКОЛСКО ОБРАЗОВАЊЕ С ГЛЕДИШТА ЗДРАВСТВЕНОГ.

— **Доктор Кленке.** —

(Свршетак.)

2. Не одмарај се седећи и читајући, него покрећући се и задржавајући се у слободном ваздуху; ходи, јаши, и ради кућевне послове који јачају мускуле, вежбај око гледајући у даљину, избегавај сувишно телесно напрезање, у толико пре, што си душевно више радио, ил што имаш тежак посао да обавиш.

3. Турновањем сваки здрав гимназиста вежба тело, ал нек у њој ни један не претерује; висити главом доле, превртати се свакојако Riesenwelle. Kreuzwelle Armwelle итд.) — ту славу остави онима, који не морају радити главом; јеси ли се душевно мало више напрезао и уморио главу, гимнастиши врло умерено ил са свим никако. Не одричемо благодет физичном вежбању, ал знамо из искуства, да се турновање и јака радња мозгом не трпе; после душевног напрезања иди те турнуј, па ћеш опазити како ћеш се после тога неваљан осећати, дрктаћеш, изгубићеш апетит итд.; а и иначе се после турновања душевни рад чисто успава и тешко се мисли. Млади људи, и то никако неваља, чим се после дугог душевног рада за столом седећи осете невољни и уморни, наједанпут скоче, зграбе две тешке столице па се тако вежбају рукама и грудним мишићима, па онда жестоко предишући опет иду на свој посао. Ако већ хоћемо то да радимо, морамо најпре 10—12 минута полако шетати горе доле по соби, и после вежбања не почињати на мах радити посао, где се мора глава лупати. Све што је напрасно не само што не јача, него слаби. Вредним је ђацима врло топло препоручити умерено мачевање или егзерцирање пушком.

4. Морамо умерено и живети: никад одвише не јести; рана нек је сита, нек није тешка, ал увек уредна. Пре свега нека се гимназиста чува од пива на стоваришту (Lagerbier). у којима има 4—8 процената алкохола (у обичнима само 1—2 %), то се пиво сад најрадије пије, а овамо највећма затупљује, чини те је човек лењ и готов на похоту; немој ступати ни у какву свезу, била она тајна или јавна, која иште новаца, времена, здравља, морала и душевне снаге, — што је и без тога од стране школе забрањено. буди врло умерен у пушењу, ако си већ

једанпут почео, што не би требало пре 19 година. По моралним правилима син треба да пуши онда, кад је у стању сам стећи па купити себи дувана.

5. Дијететична подела дана за гимназисту била би по правилу ево ова: и лети и зими устани рано, опери се хладном водом, попи у малим гутљајима велику чашу скорашње воде, шетај се за тим један четврт сахата кроз собу или у ваздуху, за које ће се време зими угрејати соба, почни онда гладан радити, па тек после свега тога доручкуј каве *), пођи онда у школу, и то што даљим путем, кад се сврше школски часови иди полако дубоко дишући кући, очекуј ручак, читајући што лако ил се забављајући шчиме за то време; то исто ради и после ручка, који треба да је увек један сахат пре него што пођеш после подне у школу. Кад после изиђеш из школе иди лети у реку те се купај, обзирући се на правила, о купању (Dr. H. Klenke, Hauslexikon der Gesundheitslehre für Leib und Seele; под Baden); после купања иди кући па ужинај; за тим и кад је зима, иди у слободан ваздух или на егзерцир и турновање или на тоцильање, ал после ужине мора проћи увек 2. сах. док то не почнеш радити. — Најбоље је ићи турновати средом и суботом по подне кад је школа затворена, па се дух обично мање употребљује; пред вечеру (а вечера нек није никад после 8 сахата, и ђак несме вечерати меса, јаја, кромпира, зачињених јела и пива, теја итд, него увек супе и јухе) ради мало кућевних послова при којима се мора мало мозгати, а после вечере не ваља мислити, писати или читати, него ћеретати с веселом породицом или друштвом, или баш сам приповедати и слушати па око 10 ½ сахата лећи у кревет. — Топло је препоручити, да одраслији син у вече гласно приповеда породици, шта је за ту цел читао ил скупио и то да приповеда с намером, како бих их задобио за ствар о којој приповеда а том се приликом и сам вежба у течном и слободном говору. Ништ не остаје у његовој души јасније и дуготрајније и ништа га не привикава на логично мишљење, као кад оно што је читао репродуцира породици, ал тако да ова, неука томе будући, то разуме ипак. Неможе л се то у породици, саученици нек се за ту цел спајају.

5./VIII. 77. В. Бошк.

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

ЉУБАВ И ЗУБОБОЉА.

(По Сафиру.)

Љубав и зубобоља! Два неисказана бола за оне који осећају; две незнатне ствари за оне који то неосећају „шта фали овом или оној?“ „Та заљубили се — та имају зубобољу“ — „А, само кад није шта друго, то није тако опасно!“

То су општа мњења о љубави и зубобољи. Пати ли ко у једној кући од љубави или зубобоље то сваки члан породице зна за друго какво средство, које зацело помогне. Отац вели то је ревма, то ће само од себе да прође. Један ујак вели, то је назеб треба топло држати.

Гувернанта вели: „Тај подај извадити, а други уметнути. Какав мудар сусед препоручује: запушите само уши, то зацело помаже.

У кратко, на свету нема тако глупа човека, који незна какав лек против љубави и зубобоље.

Највише лека против зубобоље и љубави знају старе матроне и грешници,

*) Кленке препоручује онима који главом радо, из јутра само црну каву.

који од силни изгубљених зуба и изгубљених љубави, ни једнога зуба ни срца немају.

Они људи који су своје зубе чрез сладкиш и непажњу, а своје срце чрез блудност изгубили, ти неверују у зубобољу добрих зуба, ни у бол добра срца.

Љубав и зубобоља су по томе сродни, што њихов бол највише ноћу осетимо, те као луди по соби ходамо, пужали би се као месечари по стрмим зидовима. Али шта је јаче: љубав или зубобоља? Кад обоје човека нападну, које је осећање јаче?

Видићемо:

У Берлину у фридриховој улици на рогљу, становао је један заљубљени списатељ, а то сам ја.

Она је била једна заљубљена сенаторева ћерка, толико могу читатеља, што се наши особа тиче, известити.

Ја ћу и ово томе додати, да је јако моду волела и да је била љубоморна, јер и то спада к приповетци.

Мода храни финанције, а љубав срце. Страст за модом је паун, која што је старија све слабија, љубавна страст је крокодил, што је старија, све јача. Шта је силније, страст за модом или љубомора, кад се код кога сукобе?

Видићемо:

Преко од мога прозора на другоме рогљу лепили су све позоришне цедуље, и друге различите објаве.

Она је ишла обично у 10 сахата са матером у шетњу, и обе би стале да позоришну цедуљу читају. Кад би тако учинила као да хоће матери шта на цедуљи да покаже, и прстић свој на оно место метне:

„Почетак седам сахата.“

То сам знао, који сам са дурбином за шалоном стајао, да је означени сахат — седам — био а кад би другом руком само нехотице прст пре подигла, то сам онда знао да је означени рок састанка осам сахата и. т. д.

Било је осам сахата, стајах на означеном месту испод дрва код берзе — и чеках. Ја чеках, она не дође, чеках још, она не дође, и још бих ваљада чекао да није један мали дечко — то је био трчкало сенаторов — са неколико његових другова поред мене протрчао, и са једним погледом на ме један ора бацивши, отрчао даље.

Ја га подигох, то бејаше шупаљ орах и у њему овај листак!

„Немогу доћи! позната Анатола (тако се зваше прва машамода), дошла је данас из Париза, зато морам још вечерас к' њојзи ићи, да други неизберу најлепше. Остај здраво мој слатки.“ Ја нисам зацело био сладак! У томе тренутку зацело не!

Али напослетку; са модом се љубав несме у коштац хватати. Ја слатки начиним кисело лице, и одем горко кући.

На два дана после тога, мучила ме је страшна зубобоља — образ је отеко и покрио сасвим лево око, ја изгледах као каква велика сремачка јабука са једном црвеном страном. Она прође, метнувши прст на место:

„Почетак седам сахата“

покаже још једном, као за потврду својим малим прстићем, и оде са мамицом даље!

Брзо послах по мога лекара, и рекох му: Неки неодложни посао приморава ме да изађем. Он рече, да нипошто то нечиним, јер ћу иначе добити црвени ветар (родлав).

Ја бејах у страшноме очајању, и одважим се да јој пишем.

Описах јој моја оба бола, и јадно очајање, најватренијим бојама: описах јој ватру моје љубави, и мога левог образа, молих је да ми опрости што немогу доћи, и послах мога малога курира са отим малим писамцетом к' њојзи.

То бејаше повод растанку — Ја бејах изгубљен! — Та требао сам ићи.

Мој отечен образ требах јој под ноге ставити, моје преотечено око у њену руку положити; требах доћи, па ма мртвог ме кући однели.

Други дан донесе мали сенаторов трчкало цедуљицу и једно стакленце.

„Чуствителни списатељу!

„Зацело, зубобоља је јача него љубав шта је једна горећа чезња спрам једног горећег образа? Шта је и једно упаљено срце спрам упаљених усана? Кад се тако љуби, и тако од зубобоље пати, то се онда мора на све резигнирати, само не на овај лек, који вам шаљем, и од којега желим, да вам сваки дан ваше болове олакшава. Вежите га, покапано по вашем љубавном писму, око вашег образа, и остајте вечно обвезани вашој пријатељици **Н Н.**

— Ми се више невидисмо, то је љубав и зубобоља.

Н. Сад. **Адријана.**

МУДРЕ ИЗРЕКЕ.

(По Сафиру.)

Ако ти какав знатни човек шта обећа, то изучи какав занат и — ослони се на то.

Ако си много радио, и јако се уморио, ти не иди у вече у позориште, јер веруј, да би и онако спавао.

Кад жена око тебе ласка, то се маши брзо руком у џеп, јер знај, да штогод ће да иште.

Ако ти какав човек ласка, то му у себи опрости; јер веруј, у намери је да те превари, или те је већ преварио.

Кад те какав познаник сретне и јасно викне „Ах мој драги“ ти га ома предусретни са питањем „Ала молим вас имаел пет форинти код себе?“ јер веруј, да те је он то хтео питати.

Ако хоћеш критичару шта да поклониш, то му поклони готових новаца; јер буди уверен, да си му укус погодио.

Некупуј ништа по утврђену цену, јер веруј, да је цена поштена, не бије утврдили.

Н. Сад. **Адријана.**

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 7.

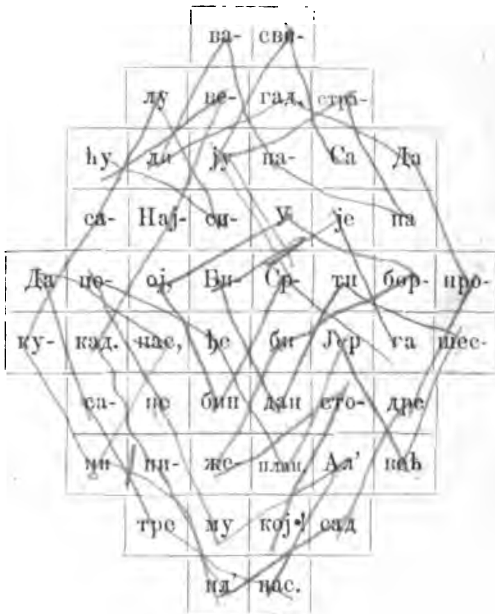

РЕШЕЊЕ КОЊИЧКОГ СКОКА Бр 6.

(Види бр. 6. „Јавора“)

Завапише девет браће
У божији стан,
Дај нам боже сваком сада
Још по један дан.
Што молише домолише —
Бог је смилован —
Он поклони сваком брату
Сваком брату Југовићу
Још по један дан. Из „Јавора“.

Решили: Гђце Љуб. Јовановићева у Ст. Футогу; Јелена у Н. Саду; Терезија С. Толмачева у Врањеву; М. Б. из Ђ.; Даринка Сузанова у Сланкамену; г. г. М. Калтнер трг. спомоћник у Н Саду; Н. Николајевић у Н. Бечеју; Ст. Благојевић у Бошњаци; Светозар Грубић у Печују; Радован Малушевић срп. учит. у Карловцима; Благоје Бранчић у Н Саду; Петар Дамјановић у Н Саду; Ман. Летица у Н Саду; г. Анка Јовановићева у Перлезу.

СИТНИЦЕ.

(Колико је душа у Н. Саду.) По задњем попису од године 1874. има у Новоме Саду 19.007 становника, а по статистици ове вароши креташе се број душа овде, да узмемо од год. 1869. до 1874. ево овако:

По попису г. 1869. било у Н. Саду 19.119 д.
„ „ „ 1870. „ „ „ „ 19.303 „
„ „ „ 1871. „ „ „ „ 19.435 „
„ „ „ 1872. „ „ „ „ 19.388 „
„ „ „ 1873. „ „ „ „ 19.163 „
„ „ „ 1874. „ „ „ „ 19.007 „

И по томе види се да је год. 1870. број душа овде порастао био за 184 а године за тим за 132 душе. На против после је опадао и опада све једнако. Год. 1872. паде за 47, за тим 1873. за 225 и задње, горе речене године за 156 — у целини пак за тих исказаних 5 година број становништва у Новом Саду опао је за **112** душа. Највише их је било год. 1871. а најмање од 1874.

* * *

А број душа првоназначене године 1869. овако је разведен и разрачунат:

Мушкараца било 9,279 } 19.119.
Женских „ 9,840 }

У том броју било странаца мушких глава 7 а женских 5, свега 12.

Читати и писати умеше:

мушких	3,750	6,332
женских	2,582	

Само читати:

мушких	2	8
женских	6	

Ни читати ни писати:

мушких	5,527	12,789
женских	7,252	
		19,119

* * *

По вероисповести:

Православних било (и то су осим два три Грка све сами Срби)	8134	19,119
Римокатолика (и то су Немци, Маџари, Хрвати (Шокци)	6664	
Римокат. Јермена	13	
Унијата (и то су Рушњаци)	176	
Еванђелика Лутерана (и то су Немци и Словаци)	1354	
Калвина (и то су Маџари)	1725	
Јевреја (који се тада држаху за Немце мојсијске вере)	965	
Назарећана (и то су Маџари и гдекоји Србљин)	68	

* * *

По своме занимању:

Земљепоседника и закупника било	710	19,119
и од њих чиновника и ратара	2501	
Кућепоседника и рентиера (који живе од свог прихода)	251	
Самосталних подузетника (обртника и занатлија)	850	
и међ њима радника	1105	
Трговаца, новчара и агената	418	
а од оте струке чиновника и радника	374	
Интелигенције (свештеника, чиновника, адвоката, професора и учитеља, књижевника и лекара)	469	
Слугу и слушкиња	1201	
Без редовног занимања: изнад 14 година	4911	
испод 14 година	6329	

На 104 душе био по 1 брак, и од тих 19.2 процента мешовитих.

На 26 душа падао по 1 рођај, а од рођене деце било ванбрака 8 78 процента.

На 21 душу био по 1 смртни случај, а на 100 смртних случајева 83 рођаја. Од помрлих деце је од 1 до 5 година 43 8 процента.

* * *

И по томе у Новом Саду живе по народности: Срби, Немци, Маџари, Хрвати (Шокци), Словаци, Рушњаци, Јевреји и Јермени, а по вери: православни, римокатолици, унијати, Луторани и Калвини, Мојсијевци и Назарећани.

Срби имају 6 цркава и то (као што их зову): **саборску, ајмашку, успенску, николајевску, јованску и гробљанску.**

Римокатолици 3, и то главну, капелу и јерменску цркву.

Унијати 1. Луторани 1. Калвини 1. и Јевреји своју синагогу. Назарећани се скупљају по приватним кућама на молитву.

(По пријатељском обавештају г. Ил. Пол.)

П.

С овим бројем свршује се трећа четврт „Јавору“ и молимо, да се обнови предплата. Адм. „Јавора“.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 40. У НОВОМЕ САДУ 2. ОКТОБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље на читавом табаку.** Рукописи шиљу се уреднику, а **предплата „Администрацији Јавора“** у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. **За стране земље:** на читаву год. 6 ф. а. вр.

НЕДА.

(ДОГАЂАЈ ИЗ СРПСКО-ТУРСКОГ РАТА 1876. ГОДИНЕ). *)

„Збогом, љубо, добро моје!
Господар нам позвао је:
Који пушке понет' знаду,
Нека хите столном граду,
Па у својој сваки чети
Нека бије бојак свети
На висових ових међа,
А та стара наша срећа,
Што нас служа толко пути,
Шат нас неће омахнути!
— Збогом, војно, дико моја,
Сретан био у сред боја!“
„А сунашце седам пута
Тмина ноћна кад прогута,
По црној ћу, јурећ', ноћи
Да те видим кући доћи.
А ти пази двора, Недо,
И на двору мушко чедо —
Лакше бих вас мртве глед'о
Нег' — ако нас срећа махне
Те уљегне с ове стране
Душманова страшна сила --
Кад би ми вас заробила!
Али беж'те, мисли црне!
Већ ако ме не огрне
Смрт покровом са крвавим —
Ја ћу доћи да вас браним!
Збогом, Недо, добро моје!“
И он пушку стискао је
Па узјаха брза хата
И даљна се пута хвата.

* * *

На залазу сунце стоји
И још тренут само који
Па ће већем да наброји
Седам дана,
Како Неда самохрана
У дворових оста пустих.
И она се доле спусти,
Где поточић, текућ' тихо,
Далеко се упутио —
Та путања нуз њега је,
Што јој војна узела је.
Поток мали
А по њему бисер-вали
Несташно се разиграли —
Ту су сузе, горке сузе,
Што од горе просипљу се
Из очију тужне љубе;
Па одмичу па се губе
У далеком недогледу,
Камо хоће да поведу
И жалосну Неду . . .
А од оне горе стрме
Пушке сикћу, топи грме,
Јуначки се усклик ори,
Разлеже се по свој гори
Па јунаке све соколи.

*) Из Сандићева: „Велика српск. народ. календара“ за год. 1878.

И борба се заподела,
И потекла крвца врела
Те допрела
Потоковог чак до врела
И што беше вода прије,
То сад више вода није . . .
Из мислих се прену Неда
Па у поток крвав гледа —
Та, челенка водом плови
А од пера соколових;
И несрєтна Неда зна је —
Са његова калпака је!
Па се саже па је узе,
А те сузе,
Што их туга на њу крену,
Перу крвцу усирену.
Па је љуби верна Неда,
А погледа
Ни не скида са челенке . . .
И све ближе ено сенке,
Што је крије ноћна тама,
У оку јој ватра сама
А у срцу жеља слепа —
Та лепа је Неда, лепа!
Ко до гојног што се стада
Гладан лукав вук прикрада,
Тако кришом Туре гледа
До несретне Неде;
И већ ту је,
А она га још не чује.
И поганом руком хвата
Лепу Неду око врата.
Цикну Неда,
Кад до себе Туре згледа,
Ко да јој је дивска снага:
Једном руком гурнула га,
Другом пушку малу диже,
Цикну пушка, куршум стиже
И Турета није више,
Ал му јаук дружба чује
Па у помоћ прискакује.
Првог нагна страсна жеља,
Другима је брука веља,
Да од женске руке пане,
Ког у боју не хтє тане. —
У потеру јуре Неди,
Нити које Туре гледи
Да га шипраг не повреди,
Нити ногу брзих штеди,
Само друга да освети.
Ал к'о срна пољем вита
Тако Неда двору хита,
И чим стиже пушке скида:
„Сад нек дође Турад клета,
Приправна је чека Неда!
Јунак војно мој ми бија,
Кукавица нисам ни ја,
Па ил нек у белих дворих
Мене, дете пламен згори,
Ал док рука пушком креће
Ни дирнут' ме поган не ће!
Ха, ево их! Аох среће!
Покаж'те се, пушке мале,
Већ сте скоро зарђале
Па сте жедне крвце вреле!
Турске пушке разнијеле
Војну моме
Поносноме
Из јуначких срце грудих,
Па сад ваља заменути
Господара овог двора
Са главама од злотвора!“
— Отварајдер, кујо, двора! —
Чудна од ње одговора,
А од чуда пада двоје
Куршум смртан згодио је,
Где лијека више нема.
И назад се Турад спрема,
Ал не бега, већ се склања
Од Нединог поздрављања . . .
И густ облак небо крије,
Све је црње, све тамније,
А охола Турад мније:
Сакрива је ноћна тмина,
Да с' дохвати бар зидина,
Па бијеле ове дворе
Са свих страна кад затворе —
Да је тица,
Не утече влахињица.
Стоји Неда, крв јој врије,
Што не може да пробије
Оштрим оком ноћну тмину,

А с леђа јој прозор шкрину,
Осврће се хитра Неда:
Хај, да видиш сијасета.
Што почини једна жена
Разљућена:
Две јој руке пушке држе
Па или их пра̂зне брже
Или друге грабе мале,
Да их пале.
И натраг се Турад дала,
Ал и Неда малаксала,
Крв јој лије са три стране,
А те ране
Пушком владат' Неди бране,
И већ да је изда снага,
Приђе чеду, узима га,
Па се пење врх чардака:
У руци јој кремен стоји,
Јоште часак мину који,
Па, на двору, кад је чула,
Да је Турад халакнула,
Крцну кремен, града стара
Од чардака запуцкара,
И к'о муња пламен лиже
Па дохвата чардак ниже,
И у маху а ти двори
С лепом Недом и. злотвори
У пламену самом стоје . . .
А кад данак прогледо је,
Од жалости сузе благе
Пустио је кроз облаке:
Што свет таки, што бог створи?
А где јуче беху двори,
И где беја Неда смела —
Гомила је од пепела

Ст. Бечеј 1877. Маја.

Мита Живковић.

ПРЕД ГОСПОДСКИМ ВРАТИМА.

ПРИПОВЕДКА В. ХАЛКА.

(Наставак.)

Куд се могла Драга сада окренути, кад на њу поче наваљивати глад? Да иде да проси? Од ове мисли згрозила се као од изненадне смрти, и можда би у овом тренутку радије умрла, него што би пошла на тај пут. Морала би опет међу људе, а пре једног тренутка осећала је да јој је лакнуло, што се од људи сакрила. Да иде ваљда својим познатим? Решила се, да ће радије трпити глад него ићи међу људе.

Али једна мисао дође јој у главу тако снажно, да јој не могаше одолети и неко време је са задовољством при тој помисли издржала. Дошао јој на памет Павле; сетила се свију оних младићских речи, којима је изјављивао своју љубав. Веровала је у у искреност његове љубави и осећала је да је близу њега, макар да је тако далеко. Осећала је топли његов дах и сјајне очи његове као да јој саме долазе у сусрет и к себи их зову. Слика његова изиђе пред њу много лепша, него какав је он у истини. Поред лепоте украшавала га је и доброта и сад јој се учини, да види како је већ раширио руке, само да му падне у загрљај. Кад би њему отишла, он би једини разумео њену беду без многих речи, он би јој могао помоћи, а за ту помоћ неби морала тек просијачити.

Драга се чисто зарадова таквим мислима; гледала је за њима као дете за сапунским мехурима; гледала је, како пред њу излазе у сјајним бојама, а кад је пукла једна, направила се одмах друга, трећа. Али што се више њена мисао губила у тим сликама, то се јасније бу-

*

дило осећање сопствене свести. Да је Павла стигла оваква несрећа не би она ни часа почасила, нашла би га и понудила му своју помоћ. Павле је без сумње дознао за њену несрећу, па можда би је већ потражио, да за тај корак има довољно снаге. Брзо се реши, да ће радије просити, него Павлу пасти а терет. Са љубављу својом и својом помоћи она би га тражила, али са молбом не.

У предузећу овом нашла је нове снаге. Била је свесна, да би радије умрла, него што би се њему обратила за помоћ. Осећала се да је слободна као тица, која је из низине одлетила у висину. Гледа оне исте предмете али из друге перспективе.

Дође вече, дође и ноћ а са њом и месец. Драга је имала тврду постељу и са болешћу осетила је, да још досад помоћи није нашла, а сад је већ доцкан. Дете се расплака и хћаше да сиса, а Драга са ужасом опази, да ни снаге више нема, да у дојкама нема хране. Скочи као дивокоза што по стенама тражи зелене биљке да умири дречеће младунче. Тако и Драга сада при слабој месечини поче се освртати за најпотребнијом храном. Ишла је дуж дугачког зида, и сва њена пажња била је, да нађе што за јело. Тражила је и по улици, као да је тамо когод морао хотимице оставити. Једва је ишла али јела није нашла; у том погледа на зид. Иза зида биле су баште, био је август месец и зрело воће висило је преко зида, само треба дићи руку, па да се узбере. Драга набра у крило шљива; по закону учинила је крађу, по нагону сачувала је себе и дете. За данас била је сачувана, на сутра немисли, сиротињи нема сутра.

У зиду том била је некад као стражара, у којој је стојао кип некаквог свеца. Драга уђе у стражару згури се уморна, огрну дете чиме је могла и заспа више од умора него од воље за спавање.

Сутра дан падала је хладна јесења киша. Стражара није давала толико заклона, да је сачува од кише. Покисла је и дркћући признала је са највећом грозом, да мора ићи међу људе. Уђе у једну полуотворену кућу и седе иза врата. Киша није на њу падала, али хаљине јој беху мокре и било јој је зима. Нешто мало топлоте било би јој право доброчинство али у целој кући као да нема живе душе. Не оста јој ништа друго, него да даље тражи људе и оде.

Сад се већ није бојала љубопитљивих погледа. Због непогоде људи је мало било на улици, сваки је чувао кућу. Драга је осећала оскудицу куће, а уз то опет дође глад као какав неодбитни кредитор. Оде у живље улице на другој страни вароши, где је мислила да ће је слабо ко познати. Киша је падала све јаче. Драга је сва прокисла, и с тога се заустави у вратима једне веће куће. Али ни ту не оста дуго, него оде и до степеница, да се сакрије од људи, који су поред куће пролазили.

Стајала је у предсобљу првога спрата. Очи њене видеше отворену кухињу, из које се ишло даље у собе. У кухињи спремаху ручак; кухиња је била отворена, јер је у њој било више топло него што је требало. Мирис спреманога ручка Драги је занео мисли. Кад човек ништа нема, онда је нагон у њега најјачи. Топлота и мирис јела из кухиње привлачили су Драгу к себи као магнет. Та она не проси! Топлоту су пуштали отуд за то што су је имали и сувише, а та топлота била је довољна, да загреје

смрзнуту Драгу. Ноге су и нехотице корачале напред, врата су је јако примамљивала. Села је на степенице што воде у други спрат, па се са задовољством грејала.

У кухињи било је живо. Неколико деце играху се и као да и она помажу готовити јело. Свима се допадаху танки палачинци, а кад је међу њих дошла мати, и једно дете се тужило на друго да је ово појело више палачинака, онда је сваком дала још по један.

При овом погледу Драги први пут грунуше сузе. Сад је тек појмила породичну срећу, кад је изгубила сва средства, да дође до ње. Сад је тек појмила, што је то домаћа срећа а поглед на несташну децу био јој је као поглед на рај, у који она не може да уђе. Пошто се огрејала заборавила је са свим на претрпљену непогоду и загледала се тако дубоко у буцмасте, веселе образе дечије, да би их изљубила као права мати. Сад је осетила оно, што до сад није осећала, јер није имала ништа. Као неком маћијом пало јој је било с очију и оно што се васпитањем ње није дотакло сад је почело говорити са стотину језика. Породични говор био је се дотакао само својим празним формалностима, сад га је чула на самоме извору, видела је како извире.

Из кухиње Драгу нису опазили. Били су забављени сами собом, били су пуни онога што називамо срећом, мајка погледом на децу, деца знањем, да је крај њих мати. Поглед овај Драгу је засићавао, као мирис воћа и цвећа; осећала је да на свету има пролећа, макар да то пролећње сунце не греје њу. Ледена кора, која је до сад пратила све њене кораке, топила се при овом погледу, осећал је, како до сада није имала ни мало осећања за блаженство, сад га је појмила, али оно је било туђе.

Мирис јела пробуди детенце у Драгином крилу и оно поче плакати. Деца повикаше, да на пољу седи некаква жена, а мати затвори кухинска врата.

Драгу је то дирнуло до срца. Шта им је учинила, те јој не даду ни да их гледа? Да ли су они постали нешто сиромашнији зато, што их је гледао неко који жуди за таквом срећом. Та она их ни зашта није молила, врата беху отворена, врућина у кухињи беше сувишна и од те топлоте Драга је узела само онолико, колико би добио и дувар пред вратима. Или је поглед њен био тако вређајући, да је рушио ту породичну срећу? Зар само до врата сме допирати поглед њен, а даље му је забрањено? Мрак јој нађе на очи, и у колико је Драга пре неколико тренутака била ганута, у толико је сада јасно осетила како је бедна и јадна. Улица је њена била, до прага се само смела довући, а што је иза прага било, то је већ и њеним погледом увређено. А шта би тек било, да је у истини закуцала на врати и да је псскала утехе оскудици својој?

Сиђе са степеница и реши се, да у куће више не улази. Али куд да се окрене? Киша је шибала по образу а руво, тек нешто мало осушено поче киснути из нова.

Према кући, из које је изишла била је црква. Чула је из ње песму, људи излажаху из ње. Често је ишла у цркву по примеру других, да се у опште мало прошета, да погледа за људима и да покаже свету своје нове хаљине. Ништа је у цркву није вукло, а побожност и молитва, коју је говорила била је само изговор. А како је сада гледала на она отворена вра-

та, која су их к себи привлачила као неки нови свет. Видела је бар некакву цељ и уточиште, које ће је ослободити улице и кише.

Уђе у цркву. Код врата стајала је гомила просијакиња, које су шапутале оченаш и кад Драга прође поред њих, пружаху руке за милостињу онако са свим механички. Драга клече одмах иза врата. Није се молила речима, јер јој је кроз душу струјила читава струја осећаја, која јој није дала да дође до речи. Драга је била блажена, срећна, што се бар ова врата пред њом не затворише и ако није разумела тишину у овој просторији, опет је мислила, да је нашла уточиште против ветра и кише. Није видела људе, није чула њихово певање; али опет јој се чинило, као да оне оргуље говоре из њене душе. Њихов звук ишао је тако пуном струјом, као да је песма њеног срца. Ни једно ни друго није имало речи, али обоје је испуњавало њене груди. (Наставиће се.)

СИГУРНОСТ ЛИЧНОСТИ.

Пукоше ми у прозоре,
Ал не згодише ме:
Да погинем, још суђено
Није стигло време.

Погинути на бојишту,
Никад ни по мука!
Ал овако, ни бог неда,
Да ме смакне рука.

Пукоше ми у прозоре . . . .
Дигао сам тане,
Па га чувам, за озбиљне
Што долазе дане.

Ако бог дâ: то ће тане
Или каквом Мујн
Ил рођеном да му брату
Кроз мозак прохуји.

8. септембра.

Мита Поповић.

ЗАВЈЕТ ИВАЊСКОЈ ГРАДИНИ.

БОСАНСКА ПРИПОВЈЕТКА.

(Наставак.)

IV.

Фра-Иван није никада спадао међу оне људе, који имађаху снажан характер, да је могао одољевати страстима, које се чешће у срцу човјековоме и саме рађају, а чешће опет ухвате корена од једностраног образовања човјечијега. Слабоћу свога характера изнио је он на виђело и онда, када га је страст љубавна тако силно занијела, да је из пуке освете, а без да себи ишта задовољи продао главу свога побратима, са којим је толико вријеме у љубави братинској живио. Он се после каје, он хоће да поправи оно што је учинио у злобноме срцу своме, али опет, он нема те одлучности да ту погрјешку ма и насилно препријечи. Он кукавички бјега у свијет и налази склоништа у њекоме клоштру, ђе у њему распламћеше вјерски фанатизам и тијем неодлучноме характеру његовоме дадоше неки правац, но тако једностран, да у одлучним моментима незнађаше разликовати праведно од неправеднога,

поштено од непоштенога. Тако је Иван у понору зала падао све дубље и дубље, докле се на покон у њему и размрскао није.

Када се касно у ноћ гостба разишла, изађе и он мало на поље, да се на тихој ноћи њешто расхлади. Бијаше му унутри врло загушљиво: мисли га обхрвале, да му сан не хоћаше на очи да нађе. Појава поп Маркова импоновала му је сада као појава њекога баснословнога дива и он је стрепио од ње. Покушавао је, да се спријатељи с њоме, представлајући ју у млого блажијем облику, али све бадава, она му непрестано улеваше страх и чињаше му се опасна по распростирање једино спасавајуће црквe његове. У души његовој ускрсавале су претставе о „влашким“ поповима латинскога свештенства у њ' усађене. Па какве су биле те претставе? Влашки попови су по њима имали бити глупи, полудивљи, необразовани; грабљиви, осветљиви и уопће тако ниски, да их образовани латински поп у сваком погледу надвишује. А он се овдје увјерио о сасвим противноме. Уображено надмоћије латинскога попа над влашким попом, није му дало, да се пред величином поп Марковом поклони. Умјесто љубави, која је имала срцем његовим да облада породила се у њему нека зебња, од тако импонујуће појаве поп маркове. Ревнујући за вјеру католичанску, бијаше му сваки српски свештеник природни непријатељ, а да су сви овакови, као што је био поп Марко, зло и наопако по изасланике „светога послања“. Из те бојазни породила се у њему мржња којој не могаху да одољевају све лијепе претставе, што је о њему стекао истога тога дана. Брачна веза између његове синовице са Јоветом, који је по његовоме увјерењу био шизматик, — а после и прелазак Ружице у шизматичку вјеру, па онда оно слијепо поштовање свих његових укућана представнику вјере шизматичке а најпослије и оно уважавање, које је поп Марко уживао код бегова у овој околици, све то, јачало је у срцу његовоме мржњу прот њему, као врло опасном противнику своме; мржња је пак, — као што сваки знаде, мати освете, а ова не преза ни од паклених сретстава, само ако с њима може постићи циља свога.

Све то склопило је у души његовој чврсту одлуку: да од онога, што је у течају минулога дана закључено ништа не буде.

Но у истом моменту, просијну му кроз главу мисао о потлаченој домовини његовој. Језа му поче кроз кости пролазити; за један часак, он бијаше неодлучан. Но ко вјерским фанатизмом изазване мисли, да би се тако огријешио о свети завјет свој, помрче му и опет умље његово:

— Босна неима те снаге да се сама ослободи; нека се дакле сви баце у наручје светоме оцу папи, а он је тако моћан, да цијелим свијетом управла; он једини, кадар је подићи силне цареве и краљеве свијетске, да потеку у помоћ потлаченоме кршћанству, те да га ослободе; од њега јединога, моћи ће засијати слобода и срећа кроз четир вијека робујуће домовине његове . . . Ко хоће слободу, тај нека тражи заштиту његову; ко хоће да буде сретан и овога и онога свијета, нека одбаци шизму, па нека ступи у крило једино спасавајуће црке католичанске.

На томе дакле остаде. Он се одлучио, да предуприједи вјетар убитачан по вјеру католичанску и слободу, што но једино она Босни донијети

кадра — који је ову околицу почео да промахује у сасма противноме правцу. Та мисао, чињаше му се тако света, да се није имао бојати никаквих сретстава, само да јој задовољи.

Тако себе умиривши, уђе у свој вајат и леже онђе да до зоре почине, да би мисију своју идућега дана отпочети могао. Још дуго му није хћео сан на очи; па и када је заспао, бијаху страшни снови, што су га сваки час трзали. Чињаше му се, као да се вратило оно доба, када га је крв свога невјерији турској изданога побратима, дању ноћу кроз свијет вијала. Једва пред зору, када већ сасма изнемогао бијаше, усни он љепшим сном. Приказао му се свети отац папа, окружен свитом других поглавара свете цркве католичанске. Он клече пред њега, те целиваше земљу пред ногама његовима. А он га милостиво подиже са земље и пољубив га у чело, рече му милостиво: „вјерни дјелавче винограда мога, уђи у радост царства божија!“

У исти мах се пробудио; чуо је како му срце од милоте бије, а осјећао се сав тако блажен и преблажен...

Устао је свјеж и расположен, а сунце бијаше већ високо на хоризонт одскочило. Мушки укућани изашли бијаху на рад, а само женске налажаху се код куће. То му бијаше сасма по ћуди, јер женски је свијет већма светим ријечима приступачан од мушкога. Он је хтјео да овдје покуша силу свога говора и да преко њих упливише и на брата и на остале кућане своје. Изнијеше преда'њ рану ужину: узварена млијека и погаче, а он залажући се, поче онако истија на своју страну да извија: Оне су га слушале са њеким страхопоштовањем; старије му шта више одобраваху бесједу његову и то га осмели да све даље и даље иде, док напокон са правом бојом својом на сриједу не изађе. Бесједа његова учинила је преврат међу женскима. Све, осим Ружице, посташе неодлучне те незнађаху камо би се приволеле. У то устаде Ружица, те ставши пред њега смјело прозбори:

— Срамота је, да послије јуче задане ријечи, тако потајно о невјери снујеш. Ја, нашто сам се јуче одлучила, од тога ме не ће ни данас лијепе ријечи твоје одвратити. Збогом! Бесједа твоја никада ме не ће превриути у одлуци мојој!

То рекав изађе наглим кораком напоље.

Грјешницо несретна! Ти ми се мораш покорити, ма се како томе опирала, — цикаше Фра Иван. У клоштар ћу те дати, да кајеш твоју грјешну умисао. А нећеш ли лијепо, хоћеш ме слушати силом. По царском ферману, кога је свети отац папа за своју вјеру набавио, имају се нами и турске власти повиновати, ако се деси да их ми у светоме дјелању нашем потребовали будемо!

Но у исти мах вратио се и Мато с поља, те видећи Ружицу уплакану ђе изађе напоље и чувши вику у одаји, потрча унутра и повика строгим и достојанственим гласом:

— Шта се то збива?

Ружица клече пред њега, те му кроз плач поче да бесједи:

— Ето ми стрико прети, да ће ме силом у клоштар бацити, ако јучер задано објећање не погазим.

Мато се већ не могаше да уздржи, он потрча на брата и пограбив га за прса, поче га трести и у томе гњеву, избаци га из куће своје, вичући громко:

— Напоље подли неваљалче! Ти

си на нашу срамоту овај свијет угледао; напоље небрате! нити ми више пред очи изилази, јер вјере ми, нећеш ми жив из руку изаћи!

Жене се узврћеше те их почеше мирити, али Фра Иван, осјећајућ се слабијим, као ван себе изиђе из дворишта братовљева, од гњева му је сва крв кипила; цвокотајући зубима, није јадан ни осјећао, како у бјеснилу усне гризе, те му из њих лопи крв измјешана са пјеном. Докле он тако у бјесноћи незнађаше да говори, уљезе Мато у одају те изнесе пушку, да ју напуни на очи издајничка брата свога. У који мах шћеде куршум у њу да баци, окрете се Иван, те му силовито узвикну:

— Несретниче! позна ћеш ко сам!

— Убијца — отврати Мато, а ово нека ти буде последњи поздрав од мене! То рекав, баци куршум у цијев те запраши пушку у намјери да ју на њега испразни. У то притрча Ружица те обгрлив оца, мољаше га умиљато:

— Остави га оче на миру, нити прљај руку о крв рођенога брата свога.

Мата се за час умирио.

Право велиш дијете моје, — но ја и опет велим: кад тад, тек на њега ће се овај метак да испразни.

Међутијем је Иван схватио опасност која му је претила од стране братовљеве; он се дао у бјег и за кратко вријеме, нестаде га у гори, што се недалеко од куће Гргићеве пружала.

У кући Матиној настаде поново мир и поредак као и пре тога; тијем више пак учесташе састанци поп Марка са Матом и Алибегом.

(Наставиће се.)

У ЈЕСЕН.

Киша пада
На јесење цвеће —
Али зато
Оно цветат' неће!

Киша га је
Освежити рада,
Ал' му лишће
Тужно земљи пада!

Лист на круни
Тужно му се круни,
И све спаде
Тек стабло остаде.

Па таква је
И мог жића нада,
Што још и сад
На срце ми пада.

Па га теши
Доћ'е лепши дани —
Ал' га боља
Мора да сарани!

Нестаће га
Дуго бити неће,
Као земља
Што зарони цвеће.

Но с пролећем
Ето цвећу лека —
Али мени
Никад ни довека!

Олга К—ћ.

О УЗРОЦИМА СПАВАЊА*).

Имаде у природи много неодгоненутих питања, која ће још задуго остати нерешена а међу њима једно од најважнијих места запрема питање о периjодичном нестајању виши душевни радња, дакле о наизменичном наступању спавања и будноће. Ако се по изреци Моргањиовој „Non numerandæ sed perpendendæ observationes“ [1]), обазремо на раније студије о овоме питању, то налазимо веома мало таквих, које би биле од какве важности. Баш што је најважније, антологија ових појава била је старима готово сасвим непозната. Све од Хипократа бркали су спаваћива (сомнолентна), несвесна (наркотична), и обамрла (асфиктична) стања са правим спавањем, па и умно схватање старе митологије, која је Богу сна придавала мак као обележје, оснива се на тој збрци. Ова заблуда још се вековима ширила по медицинској науци. Сада наравно знамо, да је опијање опијумом, уопште свака наркоза, сасвим нешто различно од природнога спавања о коме је само овде реч.

Критички да посматрамо назоре пређањих испитача једва ли је труда вредно. Аристотелес и Гален беху разнога мнења и Гален најзад изјављује да он незна одкуда долази неопходност спавања. Његови последници све до новијега доба постављаху најчудноватије предпоставке ; једни су тражили узроке спавању у испаравању а други опет напротив у овлажењу мозга. Јохан Аргентаријус написао је о томе 1540. год. једно у речима веома обилато дело и залуд се трудио, да докаже, да се спавање оснива на опадању „урођене“ топлоте мозга. Али се до на врхунац физиолошке фантазије попео год. 1819. један немачки лекар, који је огласио, да се спавање оснива на некаквој експлозији, којом се изједначује негативан и позитиван електрицитет мозга.

Што сам се ја сада подухватио да нову теорију спавања поставим, држим да сам у праву с тога, што ни једна од данашњих теорија није стекла општег признања и што ни једна не тумачи спавање као последицу других појава. Ја полазим са чињенице, да природноме спавању, свакада без изузетка претходи умор чулни органа, нарочито ока и ува, мишића и нервни централни органа; а како се чулни органи могу сматрати као периферични крајњи органи сензитивних нерава а мишићи опет као периферични крајњи органи моторских нерава, то можемо рећи, да спавање наступа онда, кад су крајњи органи нерава уморни. Узрок је овај : Ни један душеван процес не може се вршити без кисеоника, кога артериjозна крв мозгу доноси. Недостаје ли ганглијским ћелијицама овога крвног кисеоника, то се гасе виша делања свести, па се и моћ мишљења прекида. Ако су ганглијске ћелијице засићене кисеоником, онда се душевне радње нормално врше. Ова предпоставка није још доказана, али је врло вероватна. Александар Хумболдт изрекао је у своме делу: „О надраженим мишићним и нервним влакнима“ (1797) овај значајан став : да и ако је неумесно тврдити, да се мишљење састоји у хемијским процесима

*) Ово је предавање професора из Јене Б. Прајера, које је држао у Хамбургу 6. септембра прошле (1876.) године у првој општој седници 49. скупа немачких природњака и лекара и које је код целога збора ових научњака изазвало опште допадање и одобравање.

Прев.

[1]) „Сазнавања не треба бројати већ мерити.“

или да је оно последица механичких потреса, то и опет никако није нефилософски ако се каже, да се у исти мах са мишлењем у органу душе врше хемијске мéне и покрети у нервним влакнима, услед којих и мишлење захтева више кисеоника.

И заиста, многим опитима доказало се, да ни једно органско ткање — изузев можда ткање црне џигерице — не односи крви толико кисеоника, као ткање мозга. Кад онај крвни суд, што кисеоник доноси, подвежемо, престају радње свêсти и након великих губитака крви настаје спавање. Узрок је томе нестатак кисеоника, јер опити су показали, да се простим одклањањем кисеоника могу произвести спаваћива стања. Тако су пустили животиње да у вештачки затвореном простору за дисање, самим процесом дисања истија азотом истисну кисеоник, па се видело, да су исто тако понајлак нестајале и појаве свêсти а међутим оне су се опет појавиле, чим је поново био отворен улаз кисеонику.

Сад се рађа питање, да ли и природно спавање настаје отуда, што у извесна времена сивој супстанцији мозга мање кисеоника на расположењу стоји и да ли ово баш отуда бива, што мозгу мање крви, дакле и мање кисеоника придолази или му исто толико крви притиче као и у будноме стању, само што мозак тај кисеоник на други неки начин троши. До сада се потврдило, да ова алтернатива још није решена. Мершел Хел и велики Халер тврде, да су вене за време спавања препуњене, док је Блуменбах напротив мислио, да за време спавања количина крви у мозгу опада. Инглиз Дјурхем чинио је 1860. године опите на животињама. Он их је трепановао (скидао им лобање) и посматрао судове мозга док животиње спаваху. Најпре је опазио ширење а за време спавања сужавање судова и отуда је закључио, да је за време спавања слабији крвоток. У осталом, поближе расматрање показује, да ови опити нису баш доказали оно, што су требали да докажу. Јер како је још у оно доба у Инглиској владала нека одвратност противу вивисекција (чињења опита на живим животињама), то је Дјурхем морао животиње да наркотише. То дакле не беше природно спавање већ опијање, а ми имамо још раније опите од Наса, који се не слажу са Дјурхемовим резултатима. Овај је такође трепановао животиње, али их није наркотисао и није опазио никакво сужавање судова. То исто потврдио је и Валентин на рчцима за време зимњег спавања. Пошто их је још док су спавали трепановао, онда их је тек пробудио, па тврди, да није било никаквог сужавања.

Све ове резултате сводим на то, да природно спавање није последица ни јачег нити пак слабијег крвотока. Сад дакле не остаје ништа друго, до да узмемо да се кисеоник за време спавања на други начин троши него ли за време будноће. Напрезањем мозга као и мишића образује се један низ особитих материја, тако названи „материја уморавања“, („Ermüdungsstoffe“) које се у толико више множе, уколико је јача делателност, које се лако оксидују и за време спавања одузимају од крви кисеоник, те се њиме оксидишу.

То је основни нацрт ове теорије. Да би је утврдили, морамо доказати; да ове материје заиста постоје, да се брзо образују и да могу не само умор, већ и само спавање произвести. А ово је већ доказано. Још 1807. нашао је Берцелијус у мртвим мишићима млечну киселину, а 1841. нашао ју је и у месу ловљене дивљачи. 1850. год посведочио је ди Боа-Рејмон, да миран мишић неутрално на алкалски а делателан ми-

шић на кисело реагише. Либиг је изнашао, да у месу веома дивљих животиња има више креатина но у питомих. И Хелмхолц је до истих резултата дошао. Јоханес Рајнке проширио је ова опажања, доказавши, да се баш креатин и млечна киселина могу развити за време мишићне радње, што није случај код мирујућих мишића. Ма колико да се живо развио спор о природи ових мена, то ипак не може бити сумње да оне у ствари постоје. Клод Бернар доказао је 1850. године да раден мишић више кисеоника троши а то је Лудвиг потврдио тачним квантитативним податцима. (Свршиће се.)

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

ПОЗАЈМЉЕНИ КИШОБРАН.

Догађај са мокрим почетком и сувим свршетком.

(По Сафиру.)

Био је један од они наши најлепши летњи дана, ја сам у хладним собама цвокатао; умотавши се у малу летњу бунду, пођем кроз бечке улице.

Горе сам већ навео: да је био један од наши најлепши летњи дана, те тако и киша није дала дуго на себе чекати. Ја од дужа времена не носим кишобрана, прво што га и немам, друго — јер има људи који нису са најоснованијим основом задовољни — друго, велим, што нисам радо слуга свога кишобрана, који се ако је мало ружно време, од мене носити даје. — Како се кишобрани произнађу који ће при каљавом времену мене носити, одма ћу један набавити. —

Киша је почела онако што но кажу, из кабла да лије, те тако бејах принуђен, под једну капију склонити се. Да су киша и олуј, гром и муња, љубави наклоњени, то је стара и позната ствар.

Шта више најпрозаичније ствари у животу, могу једном љубавном генију, од сретне користи постати; сведок је томе огртач, што га је Лестер преко блата распростро да Елисавета по њему шета. Господин Лот се своје жене опростио, јер се ова за ватреном кишом осврнула; накратко; излив срдње елемената љубави је наклоњен, тако и мени ова киша.

То је било у улици . . . , читатељ неможе погрешити, јер над том кућом блиста свако вече, кад је небо облацима навучено, звезда даница.

Ја сам стајао под капијом, и гледао горе небу, јер човек управи тек онда поглед небу кад му олуј прети. Кад ал наједанпут угледам на путу између неба и мене, или мене и неба, преко пута један прозор, а на прозору — ах! на прозору! — Читатељ зацело држи, да ће стајати написано: а на прозору једно женско створење и т. д.?

Није ли тако читатељу? Ти си погодио, и на прозору једну женскињу. Женскиња, како да је опишем?

Драги читатељи, замислите сами, сваки по својој вољи, ја ћу бити задовољан — како је замислите тако нека изгледа.

Она је седела код прозора и — читала? Не! заливала цвеће? Не! Играла се са славујем? Не! — Нећу читатеља да варам, јер пишем историчну истину. Седела је код прозора и резала нокте.

Ја погледим горе, она доле, дакле постоји да смо се видели, да се љубимо, и већ смо заверили вечиту љубав: Све кроз физиогномику.

Стакло! То проклето стакло на прозору страшно ми је сметало. Девојка кад на затвореном прозору седи, сасма је другојачија, но кад на отвореном. Стаклари су највеће илузије у животу произвели.

Prima regula juris est: Никада се не заљуби при затвореном прозору!

Прозор се отвори! Ах како је дивна! Она погледи горе небу па на мене. Та и ја сам њено небо! Опет затвори прозор! Зашто га је затворила? Што је киша падала! Тако је!

Она погледи опет доле, наједаред скочи, отрчи с прозора, неколико минута невидима, дође натраг и смеши се.

У том тренутку прескакута њена собарица преко улице донесавши ми кишобран и рече. „Милостива госпођица шаље вам овај кишобран“ — рече и нестаде је, ја викнем за њом, да ћу бити тако слободан, да сам овај кишобран донесем.

Нека ми каже шта хоће, тек су женскиње љубазније него ми мушки, шта више него и ја! и умеју са таком пријатношћу прилику дати, да се човек упозна, да смо ми мушки спрам њи праве невеже.

Другога дана, било је баш сутра дан, бејаше лепо време, и ја одох к њојзи!

Каква разлика јуче и данас! Јуче у киши ишао сам без кишобрана, данас на сунчевом сјају са кишобраном под руку.

Идем горе, наслоним моје срце на врата, оно закуца; „слободно“ зачу се чаробан глас изнутра, ја уђем. Она је седела код прозора — ја се приближим, кишобран као залогу љубави у руци. „Госпођице“ рекох; и брзо се поправим „Дражестна госпођице, какова срећа када човек у животу, после буре, мирно пристаниште у осетљивом срцу нађе!“

Чеках на ефекат мога брилантнога увода. Али заман.

Поновим још једном, али узалуд.

Накратко, моја лепојка седела је ледено, непомичући се. Та притворност ме распали: мени кишобран послати, мене тако рећи кишобрански навести, „Дођи са њиме“, и сада то ћутање! Покушам још неколике пута али све заман.

Она рече: „Лепо вас молим да ме поштедите!“

То је већ сувише! Ја извиним моју слободу страстним речима и завршим: „Доброту, са којом сте ми кишобран послали, узео сам за позив да вас могу посетити.

Она скочи и румен обасу њене миле образе, рекавши: „А, ви сујетни мушки! То дакле знајте, ваше преко пута стајање и гледање било ми је тако досадно тако несносно, да вам радо кишобран посла, да би само што пре отишли!

Да сам при томе говору ђаволски глупо лице начинио, мислим да ће ми се веровати, али опет скупи сву своју иронију и запита: „Али драга госпођице, зашто сте на прозору остали, што се нисте уклонили, кад вам је моје стајање преко пута мрско било?“ —

Поклонивши се рече ми смешећи се. „А шта је онда, мој генијални господине, ако сам ја мога правога љубавника очекивала? Праштам се!“ И оде у другу собу. Окренем се метнувши тај двосмислени кишобран на астал — и удалим се.

Написах ову историју за лекцију самом себи, и као морални егземплар за сујету и самољубље укупног мушког света.

Н. Сад. **Адријана.**

МУДРЕ ИЗРЕКЕ.

(По Сафиру.)

У позоришту кокетирај са двадесет и пет женскиња на једанпут, јер веруј, десет кокетују с тобом, да преко тебе шалу збијају, пет да своју комшиницу на тога „уображеног луду“ позорном учине, пет из сујете, две из љубопитства, две из глупости, а још једном сви скупа двадесет и пет из дуга времена.

Свако спавање је нека мала отплата, великога дуга смрти.

Зар зато нетреба у Бога веровати што га нико невиди? И слепац невиди сунце, али осећа његове топле зраке.

Веруј целом свету тако као себи самоме, јер знај, да човек сам себи нетреба да верује.

Ако хоћеш коју женскињу испод шешира да видиш, а она сагне главу, канда нешто на земљи тражи, то не жели даље, јер веруј, да је лепа она би у небо гледала да ли киша пада.

Кад при једном таблетову чинија до тебе дође то се немој стидити, и тражи докле не нађеш најбољи залогај! јер буди уверен, да кад чинија до твога комшије дође, то ће запело он најбољи залогај тражити.

Адријана.

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИМА. Бр. 13.

Из овијех 31 слогова имаде се склопити 11 ријечи тако, да им почетна слова од горе доле читана, дају име знаменитог руског писца, а крајња од доле горе наслов чувеног му једног дјела.

че, те, ир, ви, е, ја, ви, бу, ва, рас, тим, ра, и, цар, би, ње, не, си, се, ни, ца, не, ка, не, ка, гам, гат, ланд, вард, шир, ед.

1. Један народ.
2. Енглески владалац за Виклифа.
3. Српска задужбина.
4. Вавилонски цар.
5. Формација воде зими.
6. Варош у Фарзистану.
7. Острово у егејском мору
8. Немачки песник.
9. Покрајина у Африци.
10. Мореуз северног мора.
11. Река у Азији.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ Бр. 12.

(Види бр. 38. „Јавора“)

1. Милковски
2. Илок
3. Лесковац.
4. Енеа
5. Тексел
6. Италија
7. Ћитап.

Милетић — Палацки,

Решили: Гђ-ца Јулка Грујићева у Силбашу; Г. г. С. Грчић, трговачки спомоћник у Осеку; Спасоје Дедић у Даљу; Васа Максимовић у Сомбору; гђца Мара Кавраjићева учитељица у Карловци; Анка Јовановићева у Перлезу; Радован Малушевић учит у Карловцима; Ђ. П. Миросављевић у Панчеву; Ј. Бранчић у Падеју; гђце Марија Нићина у Ст. Бечеју; Терезија С. Толмачева у Врањеву; г. Ман. Кнежевић правник у Броду; Мита Радосављевић у Броду; гђца Пава Павловићева у Јосифови; гђце Софија Павловићева у Башахиду: Љубица Глигоровићева у Сентомашу; Ј. М. у Осеку; Јов. Петровић из Шова; Ескулап у Сиску; гђца Јелена Крајновићева учит. у Белом Брду, Шандор Тапавица у Турији: Коста Радојчић у Земуну; гђца Даринка Сузанова у Сланкамену; Јелена у Н. Саду; Б. и М. Богдановић, Младен Јојкић, Благоје Бранчић и Иса Личанин гимназисте у Н. Саду; М. Б-ева из Ђ. Јов. Радубицки у Ст. Андрији; Јов. Никић у Карловци; Мојсије Бизумић у Н. Сланкамену.

АРИТМОГРИФ Бр. 2.

Од М. Ш—ћа у Земуну.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9 10. Знаменити српски патријарх.
2. 8. 2. 3. 9. Један стари народ.
3. 2. 6 4. 2 Река у Немачкој.
4. 5. 8. 2. 3. 2. Варош у Италији.
5. 3. 5. Једна птица.
6. 2. 4. Бог почетка свију ствари.
7. 3. 9. 8. 2. 4. Варош у Кавказу.
8. 7. 4. 7. 3. 2. Римска богиња.
9. 8. 2. 4. Мушко име.
10. 2. 6. 2. Врста пецива.

РЕШЕЊЕ АРИТМОГРИФА Бр. 1.

(Види бр. 37. „Јавора“.)

Бранковић,
Риба,
Арно,
Нарва
Кава
Орао
Варна
Иран
Ћира.

Решили: Гђце Јелена Тошићева у Вел. Сент. Миклошу; Таза Андрејевићка у Вршцу; Марија В. Поповићева у Мошорину; Јелена Недељковићка, начелниковица у Крчедину; Терезија С. Толмачева у Врањеву, Јелена у Н. Саду; Љубица Јовановићева у Ст. Футогу; г. г. Мојсије Бизумић учитељ у Нов. Сланкамену; Ескулап у Сиску; Миша Милићевић у Бечу; Благоје Бранчић у Н Саду; Грубић у Печују; Никола Николајевић у Н. Бечеју; М. Калтнер трг. спом. у Н Саду; Богдан и Миша Богдановићи у Н. Саду; М. Шмић у Земуну; Душан А. Поповић у Панчеву Вељко Константиновић у Панчеву; Петар Дамјановић у Н Саду; Јов. Радубицки у Ст. Андрији; Ст. Јанковић учит. и Милан Суботин пештар у Чуругу; Ст. Кртанић гимн. у Баји; Спасоје Дедић учит. у Даљу; Васа Режа у Вршцу; М. Б. из Ђ.: Васа Максимовић у Сомбору; Ст. Благојевић у Бошњаци, Манојло Летица у Н. Саду; Анка Јовановићева у Перлезу; Б. и М. Богдано-

ић у Н Саду; Н. Николајевић у Н. Бечеју; гђа Даринка Сузанова у Ст. Сланкамену; Јов. Петровић у Ст. Шовима; гђа Мемка Стојковића и Шандор Тапавица у Турији; Светозар и Богдан Шилић, реалци у Панчеву; гђа Пава Павловићева у Јосифови.

ПРЕНОС КОСТИЈУ БРАНКА РАДИЧЕВИЋА.

Календар „Орао“ за г. 1878. донео је лепо израђену слику пок. Бранка Радичевића и слику гроба његова. Значај бранкове појаве у нашој појетској књижевности нацртао је проф. Јов. Бошковић, а да ближе упознамо Бранка у животу његовом и тежњама му, написала је гђа Мина Вукомановићка - Караџићева. кћи Вукова, уреднику „Орла“ једно врло занимљиво писмо из сећања свога о Бранку, који је у кући Вуковој врло добро примљен био и често долазио. Напослетку доноси уредник овога календара предлог који од речи до речи доносимо у нади, да ће га свако српско срце одмах усвојити и да ће се склопити одбор, који ће замисао уредника „Орла“ и остварити.

Предлог је ово:

Народ наш уврстио је Бранка у ред својих најмилијих песника, јер су песме његове издаване већ четири пута у знатним издањима те продрле у све слојеве народа, тако, да се обилно испунила жеља његова, којом је зажелио: да му певање његово не пропадне, него да ће након њега останути:

„Док се поје, док се винце пије,
Док се коло око свирца вије
Докле срце за срцем уздише.“

Освежавајући успомену Бранкову у 25-ој години након смрти његове, приказујући лик његов, који нам сачува живо сећање српске уметнице и уметника, излазимо пред српски свет са предлогом: да Српство, које је Бранко толико љубио, коме је вио бесмртне песме своје, испуни аманет свога генијалнога песника, да му пренесе кости и пепео његов из туђине. из Беча у Ср. Карловце те да их сарани под скромним спомеником у сред умилних гора на Стражилову, као месту, које је изабрао себи за гроб сам Бранко у своме „Ђачком растанку“ кад нам оно остави у аманет:

„Ао данче ала си ми био!
„Још би дуго гледати те хтео.
„Ал кад ми се вечно смрћи мора,
„Нек се смркне измеђ ови гора,
„Ту нек ми се ладна копа рака
„Ту ће мене бити земља лака!“

Српски народ небројено је пута јасно показао, колико поштује успомену својих великих људи на и трудбеника на књижевноме пољу. на с тога и мислимо да ће бити довољно, ако овом приликом само подсетимо народ наш, да је ова жеља, овај аманет нашега Бранка и данас неизвршен, кад би родољубиви Карловчани први отпочели да пораде око тога, да се овај аманет изврши идућег пролећа, не сумњамо да се не ће цео српски народ овоме радо одазвати, те згодном свечаношћу одати поштовање своје једноме од најгенијалнијих српских песника а положити кости његове у сред Стражиловачких гора, које је бранкова вила прелила свим чаром своје поезије, гора, за којима је Бранко уздануо!

. . . ., Стражилово.!
Многи те је у звездице ков'о,
Многи рече: „Ао рајска слико!“
Ал' ко ја те рад не им'о нико!

Аманет овај мећемо на срце свима Бранковим поштоватељима — а то је готово целом народу српскоме.

Песник наш З. Ј. Јовановић примио је предлог овај са своје стране оберучке и у одушевљењу свом за ту мисао написао је једну лепу песму у „Орлу“, коју ћемо донети у идућем броју нашега листа.

СИТНИЦЕ.

(Тјерова демокрација.) Тјер није био пријатељ никаквих титула. Ипак ће га једаред маршао Сул у министарском савету упитати ласкаво за здравље „госпође баронице“. Тјер му на то примети да је његова жена само мадама Тјеровица. Али Сул као да то баш није хтео да утуби на га другом приликом опет запита за здравље „госпође баронице“. Сад се Тјер већ разједи на му осорне рече да његова жена није бароница. А кад је Сул опет једаред споменуо „бароницу“, онда га Тјер дочека овако: „Мој господине херцеже од Далмације, да ја и мој колега Гизо држимо што на наше титуле, ми би себе одавна наименовали не баронима или херцезима, већ таки „кнежевима“. По тада је Сул питао само за здравље мадаме Тјеровице.

(Највећа књига) налази се у Лондону; под насловом: „Пантеон енглеских јунака“. Свака је страна висока четири хва-

та, а широка два; слова су велика пола стопе. Нарочити је механичар израдио хартију; а место штампарског црнила узет је златан фирнајз. Од тог су дела штампана само сто екземплара и разаслата по најглавнијим енглеским библиотекама.

(**Најбогатији је језик на свету**), арапски. У истом имаде на 1000 речи мач; 500 лав. Змија се само може казати на 200 начина, а мед на 80.

(**Чудан свет у маломе.**) Проста гусеница има преко 4.014 мишића. — У оку једног бумбара налазе се на 14.000 огледалца. — У шарановој шкрги имаде преко 13.300 артерија, судова и жилица.

(**Дефиниција вина.**) Вино је једна врста војника, за радости наспрам терета живота. Шампањац је каваљер. — Рајнско пешак. — Бургундско топник. — Мадерско стрелац. — Будим и Токајско стари ђенерали. — А и карловачко и неготинско, нису баш мачији кашаљ.

(**Откриће панораме**) је чедо почетка деветнајестог века. 1800 год. писао је о томе један берлински часопис овако: „знатнијем открићу на пољу вештине, припада и панорама. Вештина је ова дошла из Енглеске. Битка код Абукира и Лондона, биле су прве слике које су се гледале у Хамбургу. А у Берлину, прва панорама изнела је слику Рима.

(**Несрећна година 88. у породици Стјуартовој.**) 11. Јула 1488. изгубио је краљ Јаков битку наспрам побуњеног народа. 15. фебруара 1588. Умрла је на шафоту несрећна шкотска краљица Марија Стјуартова. 12 Децембра 1688. збачен је престола Јаков II. и само бегством, спасао је живот. 27 октобра 1788. умр'о је последњи потомак из породице Стјуартове, неоставивши након себе никаквог порода.

(**Чудан плакат.**) На улазним вратима једне беседничке дворане у Вашингтону, стајао је и један прилепљен плакат, следеће садржине: „моле се господа џентлмена да не мећ, ноге на прве наслоне, јер с обуће пада блато управо сенаторима на главу.

(**Права посластица.**) 1840. године излазио је у Болоњи (у Француској) један позоришни лист, на најскупоценијој обла[ти]ди, а штампан чоколадом. И наше ѓи позориште требало да покрене такав један лист, јер како нема публике, можда би се на ово намалила.

ОДГОВОРИ.

Гђци Екат. Милојковићевој у Пиатри (Романија). — „Српска Зора“ излази редовно у Бечу свакога месеца са илустрацијама; лист је у ваљаним рукама и раде на њему наше припознате снаге. Уредништву се адресује: Wien VII. Burggasse Nr. 24. — Мора бити да претплате ваше нису примили, иначе се лист врло уредно разашиље. Примите наш леп поздрав и мило нам је што имамо у туђини тако ваљану Српкињу, која се тако живо интересује за напредак српске књижевности.

Г. С. Вл. у В. — У вашем коњич. скоку, као и у многим што их с разних страна добивамо, последњих неколико скокова нису правилни. Иначе је фигура лепа а стихови савремени. Поправићемо га и донети скорим у „Јавору“.

Гђци М. А. у С. — Први „Летопис“ је изишао г. 1825 као забавник с календаром. Покренуо га професор новосадски Ђорђе Магарашевић (рођ. у Адашевцима г. 1791 а умр'о у Н. Саду. г. 1830.) После тога је основано друштво „Матица српска“ (највише трудом Јована Хаџића Светића) и онда је узета „Летопис“ за свој орган. С почетка је излазило по четири свеске на годину, а сад за прошлу и ову годину још није изишла ни једна свеска! Да је публика томе поглавито крива уверили би се кад би завирили у матичин магазин, где би нашли гомилу „Летописа“ непродатих још од најстаријих година.

Г. П. С. у Вршац. — „Орао“ је већ изишао, и то у 20.000 примерака, и разашиље се живо свима, који су га наручили; трећа свеска „Илустроване ратне кронике“ увелико је у послу и изнићи ће за десет дана. За то вратите капару онима, који су вас уверавали, да ни „Орао“ нити даље свеске „Ратне кронике“ неће угледати света!

ПОПРАВКЕ.

У 38. броју поткрале су се у чланку „Школско образовање“ ове веће погрешке. Стр. 1212. Ред 13. одзг. м. „усмени“ треба „укочени“; стр. 1213. ред 11 одозд. м. „или“ тр. „као“; стр. 1214. 3. р. одзг. м. „многом“ тр. „мозгом“; 16 р. после речи „који“ тр. „човека“, а мало даље м. „да му“ тр. „па му“.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 41. У НОВОМЕ САДУ 9. ОКТОБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

БРАНКОВА ЖЕЉА*).

(ПРИЧУЛА СЕ З.-Ј. Ј-у.)

(Из „Орла“ за 1878.)

Ја познадо, што несам познаво,
Први санак ја сам већ одспаво,
Први санак гробовања мога,
Први санак мира вечитога
— Прелетела летом вр менека
Половина половине века.
А ја лежим у далеком крају,
У туђини, туђем завичају.

Шта то тресе моје ледне груди?
— Трошни пепо лако се не буди. —
Канда брује топови са стране,
Де сам младе проживово дане.
Ил се руши ил се нешто зида,
Ил баш раја окове раскида!
Свиће л' зора оне среће лепе
За ко'м срца и у гробу стрепе?
Кличе л' вила из србински гора?
Је л' већ ора, која доћи мора?
Јесте, јесте, — бој се љути заче,
Марков топуз из мора искаче,
Србин диже мача пламенога,
На Турчина, на душмана свога.
Скотија се бесомучно стрви, —
А мој Србин неће жалит' крви.
Крв ће тећи потоком и реком
Де се сузе роните лелеком.
Крв ће тећи преко српски страна,
Ал ће суза бити убрисана
Полетеће велико и мало
Да одбрани што се српско звало;
Заиграће коло витезова,
Дивна слика моји млади снова,
Што сам негда тако жељно чеко,
— А мој пепо да је на далеко!

А кад буде, па та мука мине,
Кад слобода као сунце сине,
Кад се крвца опере студенцем,
А јунаци овенчају венцем,
Српске земље оките се миром,
Српска деца ружом и шимширом,
Српске моме струком рузмарина,
Српска мајка кад загрли сина, —
Кад се сунце на школе осмене,
Хај на школе и дарове њене,
Мудре књиге кад полете летом,
Да Србина изједначе светом,
Кад запева Равијојла вила.
„Сад је јава што сам негда снила!“ —
Зар ни онда, кад се мети стиже,
Кости моје да не дођу ближе!

Туђа рака ледена је рака,
Туђа земља никад није лака,
У даљини мучно ли се лешка,

*) Овом песмом прихватам оберучке предлог уредника **„Орла“**, да се Бранкове кости пренесте у наш завичај; на то сам и сам помишљао више пута. **Ј.-З. Ј.**

Туђина је и мртвацу тешка.
Хај Србине, а мој живи брате
Задркћем се кад помислим на те!
Српска момо, селе моја мила,
Ти ми ниси гроба ни видила,
Та ни гроба, ни на гробу цвета, —
Туђа нога по њему се шета.
Српски доли, пуни рајска чара,
Српске горе, жељо моја стара,
И потоци што жуборе туди,
Мртво срце још за вама жуди.
За потоком, за зеленим лугом,
За славујем, мојим старим другом,
И за пољем росним и зеленим,
И за липом, за мирисом њеним,
За песмама што се туда оре,
Што се оре од горе до горе!
Стражилово, дивно Стражилово,
Ја сам тебе у звездице ково,
Теби пево, о теби сам снево, —
Ал од тебе нешто и захтево:
Кад ме смртца отргне од људи
Да ме примиш ти у твоје груди!
Зар ти никад није на ум пало
Што си негда Бранку обећало.

Србе брате, а Српкињо селе,
Којима се јоште данци беле,
Растав'те ме са овом даљином,
Моје кости оперите вином,
Па и' нос'те нашем завичају,
Завичају, мом негдањем рају.
Пронесте и', браћо моја мила,
Поред оног убавог Белила,
Кроз Карловце, де сам младост прово,
Па на оно мирно Стражилово;
Ту још једну стару отпевајте,
Ту ми, браћо, кости закопајте,
Ту би мртав права мира досто
— Србадијо, не било ти просто!

ПРЕД ГОСПОДСКИМ ВРАТИМА.

ПРИПОВЕДКА В. ХАЛКА.

(Наставак.)

Кад се сврши церемонија пође народ из цркве, а пошто је Драга била одмах до врата, то је прва изишла. На поље је није премамљивала киша, за то радије оста међу просијакињама. Ове је не опазише, јер су пазиле на оне, што излазе из цркве. Неке просијакиње говориле су гласно оченаш и кад дођоше до онога: „хлеб наш насушни дај нам днес“ Драга задркта целим телом, сузе је облише, и само је јецала. Ко је те речи беде и невоље могао боље разумети од Драге?

Измеђ неколико младих госпођа и глас просијакиња био је још тужнији него пре тога. Једна госпођа делила је милостињу свима, и пре него што се Драга надала, имала је у руци сребрн новац. Очима га није видела, јер су биле пуне суза, али је осећала, да у руци има — прву милостињу. Још није дошла к себи, али је опет осећала, да је добијати милостиње много лакше него што је она мислила. Није знала руку, која ју је обдарила, али се брзо отрезнила, кад, по одласку свију, просијакиње на њу навалише, да им смета у послу, а није их молила за дозволење. Али умирише се, кад им Драга показа своје дете и рече: „Осим њега, немам ништа више.“

Просијакиње седоше свака у кут, а Драга опет крај врата. То се особито једној од просијакиња допадало што се, вели, још не разуме у занату и што им тако не смета.

Драга је видела да код цркве може остати само до вечера. Оде дакле опет међу просијакиње и кад ове пођоше, она упита једну где ноћивате?“

Просијакиња се поче смејати.

„Где ноћивамо? Погледајте је, та она је још млада голубица. Где ноћивамо? Ћерко моја, где било! Покријемо се макар лишћем, макар травом, а кадкад баш ничим. А најлепше се, душице, спава, кад се попије чаша—две добре шљивовице: она загрева и онда сниваш о добрим милостињама. Ах, да, та ја сам и заборавила да данас пада киша. Но, ако ћеш нам дати свакој по једну чашицу, одвешћемо те на преноћиште; тамо нам неће бити хрђаво; имаћемо и да једемо и да пијемо, па мислим да ће ти се у нас допасти. Но, та мала напојница вреди, да те уведемо у еснаф. Ако хоћеш а ти хајде.“

Драга је била тако уморна, да би за тим женама отишла ако хоћете и у пропаст, а нарочито кад је чула о јелу и пићу. Уморна чула је само један глас вапијуће за јело.

Одведоше је у једну узану улицу. Тамо уђоше у кућицу и тумарајући по мраку напипаше врата и уђоше у собу. Пред Драгом се отвори од чађи поцрнела избица, у којој је жижак слабо светлио. Жижак је стајао на верклу. Веркл је пиштао и један старац са младићем певао је неку песму. Неколико просијака увек су у хору понављали за певачима строфу по строфу.

Ваздух је у соби био загушљив, у камину је прштала јака ватра и у пећи кувату се јела различите врсте. Соба је била прилично пространа, просијака и просијакиња долазаше све више; клупе су биле већ пуне, а они што дођоше доцније, седоше на земљу. Астала није било. Чим је ко дошао, одмах је скинуо своју торбу, у којој је било подоста милостиња.

Сваки се сада преобразио. Слепци одвезаше завоје с очију, неми добише говор, хроми одбацише штаке, а рањави скидаше завоје. Међу просијацима влада истина, варање им је веле, тако, колико богаташима ордење на прсима; признавање заслуга за страдајуће људство.

Брзо наступи живот бујни и раскалашни. И стари и млади окреташе се. Беда је славила своје оргије, гутала је јела и пића.

У овом весељу беде има нешто трагично. Тек у овој потпуној раузузданости може се видети, колико је друштво криво за читаве слојеве, пред којима се потпуно затворило и пред којима је закључило све последице својих бораба. Шта има свет за просијака, да у њему сачува и одгаји човека? Закон га не штити, а оно све, чиме се ви хвалите, за њега нема важности. Он се сам понижава испод скота, јер га ви на то гоните, и с тога, кад дође у слободу, онда у њему побеђује човека животиња. Може бити да он то зна; али да ли из ових пећина води каква стазица на сунце? Образовање могло би разорити ове пећине и онда би стајали сви на светлости. Али друштво их гони у те пећине; светлост задржава за себе, њима оставља дроњке, прљавост и блато.

Драга уздрхта целим телом, кад је на овај живот погледала. Нешто је гонило на поље, али чуђење, које је њоме овладало, било је тако снажно, да није имала снаге ни да устане. Богаташи су јој учинили на жао, од ових овде грозила се. Осећала се несрећнијом од свију ових овде, јер није била кадра, да се опијеним чу-

*

лима пусти у тај вртлог, који је поништавао и свест и осећање. И опет их није за то кривила. Све њих отерало је друштво од себе: овде су онц били у свом праву и подсмевали су се свему ономе, што је друштву мило и свето.

Један просијак опази, да се Драги не допада међу њима. Приђе јој ближе и поче говорити:

„Ај, ај, шта смо ми ово добили? Ти си још млада, па си већ дошла у наш еснаф. Лепа си, па зар незнаш ништа друго да учиниш са својом лепотом него да просиш? Питам вас све туна: да ли ми трпимо младост и лепоту? Па шта видим? И обучена си лепо, као да хоћеш да нас зовеш на какву свечаност. Питам вас све туна: да ли можемо међу нама трпети одећу, по којој изгледа, да нам занат добро иде, због које би се испред нас затворила и последња врата? Да ли да трпимо међу нама одећу оних, који нас терају из својих кућа, а топлоту, јело — све испред нас затварају?“

Просијак полети Драги и једним махом раздера јој хаљину одозго до доле. Па онда победоносно гледаше своје садруге, а они уживајући смејаше се обнаженој Драги.

У Драги се распламти све оно што је до сада дремало, распламти се увређеним гњевом. Шта, зар ни осећање женскости није било више њена својина? Зар на прагу свог сопственог достојанства да постане просијакиња, зар и ту да буду пред њом врата затворена, зар и то сопствено осећање да јој отму грабљиви вуци?

Драга устаде и као уплашена кошута побеже из куће на улицу и пусти се у неизвесност времена и помрчину. Није мерила кораке, јер није знала куд иде. Али чинило јој се, као да је побегла испод џелатова ножа. Земља је испод ње губила се, куће се променуше у грабљиве ре[illegible]ве, и што је у миру одпочивало, чинило јој се да на њу пушта стре[illegible] и отров. И оно детенце у њеном наручу изгубило је и последње уточиште; што га је чувало од кише и зиме, то је сада разорено, као грозни ветар однесе кров са колебе. Погледа на небо и виде, да њеној невољи нема краја.

Тешко је рећи куда је лутала. Сва прокисла уђе доцкан већ у једну кућу, која је још била отворена. У кући не беше никога нађе некакав мали кутић, таман и празан, и мислила је, да је одатле нико неће терати.

Сутра дан, кад се пробудила, видела је, да јој је дете мртво, а у исто време видела је, да је спавала у кући — Павловој — — —

Године пролазише и Драга се навикла на беду, као да је са њоме рођена. Навикла је на њу, као што око навикне на помрчину, кад изгуби надежду, да ће кадгод угледати светлост. Навикла је на хлеб милости, навикла је на жалосну молитву пред господским вратима, навикла је кад су је уљудно дочекали, а и на то, кад су пред њом затворили врата. Кад је чула уљудан говор било јој је, као да светкује празник, груб говор био је обичан дан, а таквих дана било је доста. Навикла на глад и зиму, навикла на худу одећу, на тврду постељу и на све. Била је као какав џбун, који се са нешто мало земљице ухватио на тврдој стени. Хвата се корењем, за шта може, изложен је ветру и препеци сунца, земља се под њим непрестано суши, а жуто лишће буди више сажалење него утеху.

За мужа свог није до сад чула ништа више, него да је затворен. Није на њ' даље ни мислила, и као што јој није никад уз срце ни прирастао, тако јој је сада лако испао з памети. Није га проклињала, што јој је спремио овакву судбу; чинило јој се, да другаче није ни могло бити, него као што се догодило. Млади живот њен изгледао јој је без икакве вредности.

Добила је осетљивости, кад је познала, како одбијање боли, добила је свести, кад је познала, како саучешће блажи. Осећала је да у њој тиња комадић оне светлости, која изводи мудраца у пустињу, да му тамо упали буктињу, те да угледа небројена блага, нови свет. Била је као тица, у које се, кад наступи ноћ, пробуди читав извор песама. Није осећала болест беде зарад саме себе, али је осећала болест других. Имајући кадкад повише милостиње, давала је онима, који нису имали ништа. Само јој је једно било жао: што топлотом душе своје није могла да обдари оне, који до душе све имају, али су при свем том тако сиромашни, као што је била и она, онда, кад је све имала.

Преноћиште њено било је све једнако у оном кутићу код Павла. Место то било је једнако празно и ником није ни падало на ум, да га чиме испуне. Било је излишно, па ништа у њ' нису метали. Долазила је увек неопажена и неопажена одлазила је. У почетку долазила је тамо по нагону, чисто нехотице; легла је тамо као пас крај ногу свога господара. Доцније долазила је тамо са свешћу и чинило јој се, као да је то њен кут. Павле о том није ништа знао, а она се чувала од сваке прилике, да му изиђе пред очи. Држала је, да у његовом срцу ни таквог кутића нема, који би по вредности био налик на овај; али била је блажена, што јој досад нико још није забранио, да се одмара у том презреном кутићу.

У куту овоме заборављала је на све беде и невоље; заборављала је да је просјакиња и у мислима њеним Павле је био као дете завијено у свилу. Није се сећала толико ни времена своје љубави, него занимала се њиме у духу са његовим данашњим занимањем. Једном враћајући се у вече нађе 'врата затворена, и с тога мораде ноћити на пољу. Ово се случајно догодило, али Драга је целу ноћ проплакала, јер је мислила, да су дознали за њу, и да је отуд терају. Другог вечера приближавала се кући са страхом, али нашавши врата широм отворена, а кутић свој и недирнут, осетила је такву блаженост у свом срцу, да у целој тој кући те ноћи није од ње било срећније душе.

Па овако радосних дана имала је још неколико. Павле је имао ћерчицу, од прилике од четири године, премило пупољче и на оца тако налик, као да му је из ока испало. Из њеног кута добро је могла видити дугачки ходник, и тамо се девојче играше са лутком, облачећи је, свлачећи је, и полажући је у њену постељу да спава. Драга је из свога склоништа често веома дуго посматрала дете. Једанпут се десило, да је девојчица лутку метла на прислон од ходника, и лутка паде доле. Девојчица плакаше, али пре него што се надала, истрчи Драга из закутка, подигне лутку и однесе је детету.

Дете је добро запамтило Драгу, а ова се љутила, што је лутка при падању покварила главу и косу. С том је неколико дана тако рећи постила, слагала је од милостиње крајцару на крајцару, и после неколико

недеља купила је тако лепу лутку, каква само може бити. Лутка ова спавала је са њом неколико ноћи, јер Драга није могла да улучи згодну прилику, да је да детету. Са правом жудњом очекивала је, да се девојчица појави на ходнику. И за цело, девојчица као да и њу беше опазила, јер се спушташе низ степенице право њој. Она јој пође у сусрет и пре него што се девојчица надаше, имала је у својим рукама лутку тако лепу, да јој се њене плаве очице засијаше од радости. Стару је лутку одмах бацила и Драга је пливала у радости видећи, да се дете игра само са њеном лутком.

Једанпут седила је Драга опет у своме кутићу а дете се на ходнику играло са добијеном лутком. Кад је обазило Драгу брзо отрчи у собу и водећи са собом оца рече „тамо!“ и прстићем показиваше на кут. Отац у први мах не опази Драгу. Али пре него што је могао и опазити, она се брзо удали. Од радости плакала је, мило јој је било, што дете воле њен поклон и што је видела, да је Павле срећан.

То су били цветићи у њеним пустим данима, који су је испуњавали мирисом и милином; човек, који је навикао шетати у башти, не би то цвеће ни опазио, а Драга не само да је заборављала да иде по пустињи, него је још замишљала, да се шета по прекрасној башти. Тренутак овај био јој је тако мио и драг, да до сада ништа у целом њеном животу није имала милијег тренутка. Овај тренутак испунио је побожношћу, он је постао средиштем њенога мишљења и осећања, предмет жудња, радовања и милине. У томе тренутку осећала је благо очево и материно, осећала је блаженство детета, и ма да свога детета није више имала, опет се зато узвисила тако високо, да јој се срце опријатељило са правим осећајем љубави.

Драга није више имала оне пређашње телесне свежине, али дух јој је постао еластичан, а очи су јој имале ону сјајност који је знак лепе душе. Мислим, да се Драга није морала бојати тога, да ће је Павле познати овакву каква је сада, ма да је сретне и у сред подне. Ако му је она била још у памети, то зацело та слика није била ни налик на ово створење, које у дроњама тражи преноћишта у Павлову дому. Ни очи њене, онда кад су гореле љубављу, нису имале такога жара, као сада, кад се у њима распалила искра самосвести, да је оно истина, што осећа. И с тога, ако је Драга и виделa кадкад Павла на улици, то је могла без страха за њим гледати, премда ни сама није могла веровати, да човек човека тако грозно може заборавити.

На своме трновом путу Драга је се већ попела на ону висину, на којој човек већ може много што шта да опрости, јер је већ много што шта познао. Са својом судбом већ се намирила; чинило јој се, као да је то неопходно нужно, исто тако као што се од врбе не моше очекивати грожђе.

Беше пролетњи дан у марту, кад се цела природи спрема, да од себе да знаке живота. Још нема пупољака, али вам све прича како осећа у себи снагу млађаног живота. На небу смеши се прво пролетње сунце, а земља, да би показала како разуме тај први осмејак, дише првим љубичицама. Иза вароши и у вароши среташ сиротињу, која ти носи на сусрет и нуди ти ове лепе очи подмлађене земље.

И Драга је ишла у шуму да бере љубичице, али не да их продаје него да их поклања у оним кућама, које су јој добра чиниле. Радила је о свакога пролећа, па и данас се враћала са свога пута носећи у руци последњу китчицу. Њу је наменила Павловој ћерчици. Драга се већ у мислима радовала, како ће тиме обрадовати девојчицу, па још кад јој погледа у оне лепе плаве очи, што су се плавиле као ове љубичице.

У то је срете неки господин и тражаше да му прода цвеће, пружајући јој сребрн новац. Али се не мало зачуди, кад Драга рече, да неможе продати цвећа. Рече му, да је то последње, да ће сутра донети колико хоће, само ово не може продати.

Драга се поносила. овим својим јунаштвом, јер новац за цвеће био је примамљив, а потребитој руци тешко је решити се, да га не узме. Али у овом тренутку издржала је.

(Свршиће се.)

РОМАНЦА О ЧЕЛИ.

(ЈОВАН АРАЊ.)

Под прозором
Д'ов'ма на освитку,
Рујна ружа
Стоји у развитку;
Плава мома,
Ведри су јој дани,
Бира цвеће
За венац венчани.

Моли чела,
Што по грани лећe:
„Лепа момо
Не дирај ми цвеће!
Ту сам ружу
Себи изабрала,
Текем што се
Развијати стала!“

Вели мома:
„Ти ћеш, чело, заћи,
Стотинама
Руже себи наћи;
Па како би,
Лудо моја мала,
Најдивнији
Пупољак ти дала!“

Рече чела:
„Опрости меника,
Бог ти дао
Верног милосника!
Мало иштем:
Ако имаш душе
Не кидај ми
Моје драге руже!“

Вели мома:
„Узбраћу је, боме,
Ко невеста
Да се китим њоме!
Спрêд ћу ружу
У венац уплести,
Па ћу тако
На венчање грести!“

Мома гукну
Голубијим гуком,
Па се маша
За пупољак руком;
Малу челу
Жеља гони жива,
Хоће моми
Руку да целива.

„Не дирај ме
Чело медоносна,
Ено назад
Твога цвећа росна!“
„Лепа момо,
Бадава је веће:
Узабрано
Не треба ми цвеће!“

Узабрано
Не треба ми цвеће,
Мала чела
Горком тугом рече,
Е у челе
Срце малено је,
Па за ружом
Врло болело је.

Још девојку —
Заман викала је —
Баш под око
Љуто ујела је,
Потом паде
На рузмарин-грану
Издишући
Склонив се на страну.

У невесте
Веље туговање,
Са отоком
Не мож' на венчање!
До младине.
Тако трајало је,
А милосник
Изневерио је!

Мита Поповић.

ЗАВЈЕТ ИВАЊСКОЈ ГРАДИНИ.

БОСАНСКА ПРИПОВЈЕТКА.

(Наставак.)

V.

У Босни и Херцеговини, настаде у то доба страшно комешање. Султан Махмуд издао бијаше нов ферман, по коме би се доондашњи управни систем имао у нечем измјенути на уштрб стародавних господара у тијем покрајинама, којима бјаше зазорно да нешто од својих старих повластица напусте. Урођеници Турци, Босанци и Херцеговци, сматраху себе од увјек за њешто племенитији сој од правих Османлија, с тога су вазда ревновали против јачања османлијске власти у својој домовини. По новој тој установи, имала је власт њихова да постане слабијом, а власт њихових мрских противника да ојача. Тако се сами босанско-ерцеговачки Турци подјелише у две странке: једни бијаху за султана, а други противу њега. Први се називаху „царским људима“ а други „чистацима.“ Па како је та струја почела маха узимати у свијем крајевима Босне и Херцеговине, разумје се, да је и у крајини међу агама и спахијама морало завладати нешто живље кретање. Па крај свега тога, онђе још није дошло било до одлучнога одпора. Па ко зна, може бити би у кршним крајевима онима све остало мирно, да се није у исти мах истакао Фра-Иван, који је ту околност прихватио, да за своју католичанску цркву у отоманској царевини, стече већих повластица. Онако озлојеђен, а крај тога, идејама својима понешен, оде он у Бишће, те пријави кајмакаму ондјешњем: како је дознао, да њеки бегови на пољу шурују с Власима, да подигну буну против цара честитога; како су због

тога сви верни синови цара честитога у опасности, да ће главе погубити и како су тој уроти поглавице: Али-бег међу Турцима а поп Марко међу Власима. То побуни царске људе у Бишћу, те закључише, да ту побуну брже боље утишају, докле се још у искри налази. На бегове се не могаху ослонити, јер не знађаху какве су боје, те с тога брже боље разаслаше саије (писмоноше) на све стране, да би искупили одабрану чету царских људи, која би се састојала из зафтија, Арнаута и других најмљеника, који су под разним именима крв рајину на све стране сисали. С Фра-Ивом начинише такође уговор — наравно уз златне куле обећавања, да и он то исто међу својим кршћанима учини. Но крај свега, што се то збивало у тајности, дочуше то њеки од бегова чистака, те што донде не бијаше, онда се случило. Пријатељи Али-бегови похиташе брже њему на договор, те ту утврдише: да се свим силама одупру Османлијама, који су им под именом „царских људи“ већ одавна несносни ма постали, а у то име имали су се и Власи из те околице њима да придруже. Да се и они побуне, имао се старати поп Марко, који је над њима имао највише утицаја. Тако се искупила дивна чета крајишких јунака, коју предводише Али-бег и поп Марко, те похиташе противницима својима на сусрет. Сукоб је био близу Ивањске. Царски људи јахаше безбрижно и ненадајући се, да ће наићи на бусију какву: када се ода свих страна поче на њих просипати жестока ватра. Фра-Иван бијаше прва жртва јер га је Мато добро уочио и објећаним поздравом почастио. Тако је фра-Иван св ту мисију своју свршио. Проклето тане, просвирало му је баш кроз мозак те је у истом трену мртав с коња пао. Није имао кад ни да се каје, ни да осјети мученички свршетак свој. Вјечно провиђење, имало је према кукавичком карактеру његовоме толико милости, да му је дало тако лагану смрт, да ни мало бола осјетио није.

Ту бише царски људи хаметом потучени а чистаци се вратише, да се спремају за даље бојеве. Они су знали да је то тек почетак борби, која ће још дуље времена трајати морати. У тој спреми дође ивање; тај дан дочекала је цијела околина ивањска неописаним весељем. Никада донде, не бијаше такове свечаности у цијелој околици тој: Турци, Хришћани и Кршћани, једном мисли задахнути, хваташе међусобно вјеру, да се одупру превласти Османства, што им је домовину кроз толика столећа у ропству држало. Поп Марку, као да се младачка љета повратила — јер што је донде кроз цио вијек само сањао, чињаше му се, да се сада остварило — те је соколио околицу своју овијем ријечима: „у борби нам ваља истрајати, па је побједа за цијело наша!“

На ивање, код ивањске градине побратише се Јовета и Али-бегов Осман уз клик народа и прасак пушака. Братећи се, заклеше се да ће чувати завјет, којега назваше „Ивањским завјетом“ и којега је поп Марко пред цијелим народом овако изговорио:

— Ми, браћа једне српске матере, и ако смо вјером растројени, живи ћемо и од селе један за другога и животом ћ имањем својим. Нека вјера сваком своја буде света, као што нам је свето: једно име, један народ и једна домовина наша! Заклињемо се у освету тлачитељу слободе нам народне; заклињемо доживотну борбу

Османству, пет столећа што нас у ланцима држи. Проклет био, који би овај завјет погазио.

— Проклет нека буде! повикаше оба побратима, за њима и цио народ.

Затим Ружица поприми православље, а после ју поведе Јовета пред олтар, да се вјенча њоме. И ако је био пост петровски, то се ипак вјенчање свршило, због озбиљних времена која су наступила била. „У таквим приликама — говораше поп Марко — и закон има призрења!“

Тако се ето остварило оно, за чим су обоје кроз толико вријеме само сневали. Тако се угасила у њима она зебња, да ће им разни закони за увјек растављати љубећа срца њина; тако је обојима почела брачна срећа да просијава; тако су сада, могли се спокојно осмехивати на све буре, што но су их у будућности тајанственој очекивале; тако ето, могао бих завршити приповјетку о Јовети и Ружици, да ми је главна замисао била, да њихову љубав описујем. Но ја сам на чело приповјетке ове истакао: „Завјет Ивањској градини,“ те за то се сада на њега обазрети морам.

Како је свршена борба између царских људи и чистака, вођена кроз пуне три године што су за тим долазиле, то је предмет повјеснице. Ја пак од своје стране, толико напоменути могу, да су сви знаци ове приповјетке, вјерни своме завјету, у тој борби учествовали, за цијело трајање њено. Па како увјек, тако и сада, борба је вођена променљивом срећом у више маха побјеђивали су једни, а у више маха опет други, док напокон не побједише цареви људи и тада Ивањску околицу постиже страшна освета. Народ се разбјегао које по горама, које по ћесарској, одакле се послије дуже времена није нико вратио на гаришта од развађених огњишта својих. Истом када су се страсти мало утишале, осмјелише се беговп чистаци, да од милости султанове употребу учине и да се са себи привидженом рајом у своје крајеве поврате.

Међутим су у тој трогодишњој борби за умисао своју, животом платили и поп Марко и Али бег и Матто Гргић. Осман Али-бегов такође је тешких рана допануо, те се једва у ћесаревини извидати могао. Једини Јовета је остао здрав и читав те као једина мушка глава од три породице мораде све телесне силе своје употребити, да било старо и нејако у животу одржи. Тако прођоше читаве двије године у земљи ћесарској мучне за све познанике приповјетке наше. За вријеме је и Осман оздравио те преведе породицу своју натраг у стари завичај свој, ђе га остатак од његових кметова дочека, те му вољно помогоше да разрушен конак свој поново подигне. Настојавањем Османовим врати се и Јовета у Ивањско, те радећи мушки подиже све зграде што су у устанку погореле биле.

(Свршиће се.)

НЕШТО О ЕЗОПУ.

Многе идеје, које народ у свом природном здравом мишљењу ствара, многе догађаје, које се у почетку развитка целога народа дешавају, многе околности, које су укупно на положај народа утицале, те доцнијем животу му неки известан правац дале, везује обично потоњи нараштај за неке извесне личности, које

су бојаги при остварању поменутих момената меродавне биле.

На тај су начин постали они „ванредни“ људи, који у сваком народу вечито живе и које народ чисто благодарно спомиње. Те су личности ушле дубоко у живаљ народа, а овај се неће ил неможе од њих да растави.

Народ показује с тим најбоље, каква морална снага и врлина у њему лежи ил у једно и то, није свестан те своје снаге и врлине.

Српски народ на пр. концентрише и врлине и пороке своје у личности Краљевића Марка. Велики део народа српског врло добро зна, да Марко, та народна слика, није такви био, какав је нацртан, шта више, било је и гласова, који се о том и сумњали, да ли је Марко икад и живио.

Швајцарац доводи порекло слободе своје у свезу са Виљемом Телом а истраживања у новије доба су јасно показала, да Тел није никад ни живио. Народу швајцарском је просто требала једна личност, са којом ће моћи почетак борбе своје за слободу у свезу довести, те је створио слику Телову, у којој је оличио своје жеље и свој рад.

Истина, брисањем таквих народних слика, брише се и многа појезија од народног живота, па је испитачу чисто жао, да утамањује таква лица, која су у народном животу толико столећа дичан и леп опстанак имала.

Тако је критика у новије доба избрисала из рода живих и Езопа *), тог прадеду сваке скаске и басне. Ни он није никад живио, и он је само народна слика, персонификација фабуле, ма да и Иродот и Плутарх о њему говоре као о човеку, који је заиста живио.

По критичном испитивању је „роб“ Езоп просто остварена басна, а да би се ова иоле замислити могла, створен је и сам „роб“, јер таквом није дозвољено да истину слободно изрекне, њему ваља гледиште своје умотати у скривен и шаљив облик. Езоп је — по досадањем уверењу — живио у шестом веку пре Христа а родом је био ил из Лидије или са острва Сама, ил из Тракије, ил из Фригије. Доба живота његовог је зато стављено у шести век, јер су баш у то време многе нове и непознате басне у Грчку донешене и то наиме из Лидије и са Сама. Што су пак други тврдили да је родом из Тракије ил Фригије, то лежи опет у томе, што су робови у Грчкој обично били Трачани ил Фрижани.

Максим Плануд, који је у четрнаестом веку у Никомедији живио, описује Езопа као праву накараду, као најгаднијег човека у оно доба. О имену његовом вели пак, да је Езоп (Aesop) једно исто, што је и Етиоп (Aethiop), и да га зато тако зваху, што му је кожа црна била. Новији испитачи, који и самог Езопа за басну држе, веле такође, да му је име идентно са Етиоп, ал зато, што је у Грчкој сваки тај надимак добио, који је са истока у Грчку дошао.

Други испитачи му име једначе са именом јеврејског певца Азапа, који је за време цара Давида у Јудеји живио и поучне псалме певао. По овоме тумачењу је у шестом веку пр. Хр. басна о Езопу посредством Феничана и других народа, из Палестине у Грчку пренесена. Ово гледиште добија неку важност с тим што у Езоповом животу има гдекојих црта, које заиста о његовом јеврејском пореклу уверити могу. Тако су му делфијски свештеници подметли златан суд, те га обедише, да га је украо, исто та-

*) Види „Beilage zur Allgemeinen Zeitung од 30. септембра 1877. стр. 4105. „Volksfiguren“ von J. Landsberger.

ко, као год што је Јосиф у Мисиру брата свог Вењамина обедио.

Други научењаци веле, да је негда постојала збирка Соломонових фабула под насловом „басне о Изопу“. Та је збирка у шестом веку пр. Хр. у Грчку дошла, те се ту претворила у басне о „Езопу или Езопа.“ Ови црпе мњење своје из библије, где стоји, да је цар Соломон написао 3000 „сравњења“ (у јеврејском језику и басне) и у њима говорио о дрвима од кедра па до „изопа“ (Ysop).

Резултат критичног истраживања је дакле тај, да Езоп није ништа друго, него таква једна народна слика, персонификација басне.

С.

О УЗРОЦИМА СПАВАЊА.

(Свршетак.)

Траје ли дакле какво напрезање непрекидно за неко извесно време, то се ови продукти делателности гомилају тако, да се одмах чим делателност престане може кисеоник тако напрасно да утроши, да с места настане спаване. Подсећам вас на појаве што су у Инглиској опажене. Не само да је капетан Вêб, чим је канал препливао и на обалу изашао, с места дубоким сном заспао, него је и код тркача, кад једном своју мету досегну, — то исто опажено. У овим случајима „м терије уморавања“ тако су се обилато образовале, да су са великом брзином одузеле мозгу његов кисеоник.

Сад након овога ваља нам на очито показати, да овде није реч само о простом умору, већ о тако јаком уморењу, кад сан с места настаје . И овде је Јохан Рајнке стекао заслугу, што је доказао, да се и у одморном мишићу може вештачки да произведе умор простим утискивањем (ињекцијом) оних материја, што се у уморенним телима рађају. Одклони ли се ова овако утиснута материја, онда мишић може опет да ради. И код нас овај умор постаје отуда, што се те материје за неко време у мишићу нагомилају, и само се пита, да ли смо у стању, да то исто произведемо и на нормалном организму.

Кад помислимо како отрови, који се лако распростиру, кад у стомак дођу, необично брзо развијају своје дејство на мозак, то долазимо на мисао, да и „материје уморавања“ у стомак унешене, са необичном брзином на мозак дејствовати могу. Ја сам за ово чинио врло многе опите на животињама и бејах изненађен успехом. Опазио сам сасвим исте онаке појаве, као кад животиње саме заспе. Рефлективна делателност остаје у потпуној снази, као и при природном спавању, дисање је унеколико слабије, температура махом нижа а и пулс је мало спорији. Кад се животиње пробуде, понашају се исто онако, као кад се из природног сна прену. Само при овим веома трудним опитима морамо бити врло пажљиви. Нарочито морамо се побринути да светлост буде колико је могуће слабија, да нигде на близу не буде ни најмањег шушкарања, једном речи, главан је услов, да се свако дражење одклони. Но и кад све ове тегобе у рачун узмемо, ипак остаје та чињеница, да су се на најразличитијим животињама, са којима су на тај начин опити чињени, у већини случајева по-

казале исте онаке појаве, какве се опажају код животиња, које природно спавају.

Да би проширио ове опите, ја сам прешао и на човека и чинио опите на самоме себи. Ма да сам нашао млоге индивидуалне различности, ипак сам на самоме себи опазио јак умор после уноса млечно-киселог натрона. На жалост исти овај успех не потврђује се код различитих јединака. Зашто у појединим случајима нема тог успеха, нисам још у стању да објасним. Ту се мора узети у обзир особеност јединке, на којој се опити чине, као што то и јесте случај, да хлорал код неких људи ни најмање не дејствује, док је код других и у најмањим количинама од великог утицаја. По мојој препоруци многи лекари и остали научњаци чинили су опите и ма да је тек година дана од то доба прошла, ипак су ми многи случајеви саопштени. Тако на прилику, истраживања Лотара Мајера у Берлину и Јерусалинског у Москви истина да у појединим случајима не показаше никакав успех, али у великој већини случајева, опажен је повољан резултат. Неповољни резултати не чини ми се, да могу оборити моју поставку, већ се пре дају приписати нетачној употреби препарата, каквој особитој расположености појединих личности или ма каквој другој незгоди у препаратима.

Због тога дакле, требало би сада ове опите само што марљивије продужити. Могу се замислити и такви случаји, где се самим хемијским алтерисањем сиве супстанце може пореметити храњење, чиме се спречава нормално образовање „материја умаравања“ и онда је лако појмити, да кад ја у томе случају ове материје вештачки утиснем, да ће оне онда посисати сав онај кисеоник, који је потребан за одржање нормални душевни процеса а тиме ће се ганглијској ћелијици дати времена, да се опорави; шта више није сасвим ни невероватно, да би се тиме могла трајно побољшати нека психопатична стања (душевне боље). Уопште напредак се може постићи само заједничком радњом патологије, хемије и физиологије. Баш у хемизму сиве супстанце леже још нерешена питања од највећег и најопштијег интереса. Ми не знамо, зашто да не би могли по ћефу непрестано спавати или будни бити, за време читавих дана или недеља. На показани начин, можда ће се моћи одговорити на ова питања. Ми не знамо даље, у чему се разликује оно, што је нашом вољом, од онога, што је против наше воље учињено. На против, ми мислимо, да знамо, да у сну нема воље, па ипак човек у сну и без крила полеће небу под облаке . . . .

Само не смемо све оваке појаве свести одмах с почетка сматрати као нешто, што се даје лако разумети. Баш на овоме месту морамо се оградити од сваког покушаја, који би ишао на то, да ма на ком месту одели науку о појавима свести. Наука корача преко овога, као колос преко глава пигмејских. Ма да је баш ово поље данас поприште спиритистичких сањарија, опет ће најзад и овде морати уступнути фантазија пред опитом, сујеверје пред разумом, заблуде пред тачном науком, јер у свом овом сумничењу и учењу, једно стоји вавек непомично а то је људски разум, који собом свет носи, па ако је и све остало само сан — разум људски није сањарија.

Београд, Маја 1877.

Превео **П. В. Вујић.**

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

МАЛЕР.

Господар Стева је ишао преко ћуприје, на којој је било забрањено пушити; али он је пушио цигару. Идући ћупријом извади сахат, да види које је доба. У тај пар изиђе стражар пред њега. Да га овај не би ухватио да пуши, зграби господар Стева цигару из уста и хтеде да је баци у воду, но у хитрини забуни се и баци сахат, што га је држао у другој руци, преко ћупријске заграде у воду, а горућу цигару стрпа (место сахата) у џеп од прслука. Стражар стане. Господар Стева вели да није пушио; али дим, што је покуљао из прслука изда га, да је заиста пушио. Њега затворе, морао је платити глобу, сахат му у води а џеп од прслука изгорео, — зар то није малер?

ЖЕНСКЕ ГОДИНЕ.

Једну госпу — која је дуго време била млада — запитају у друштву, колико јој има година. „Двадесет и осам“ одговори она без устезања. На њену несрећу беше ту у друштву и њезин син, те и њега запиташе колико му је година. „Ја сам само годину дана старији од моје матере“ одговори несретник.

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 8.

Од Анке Јовановићеве.

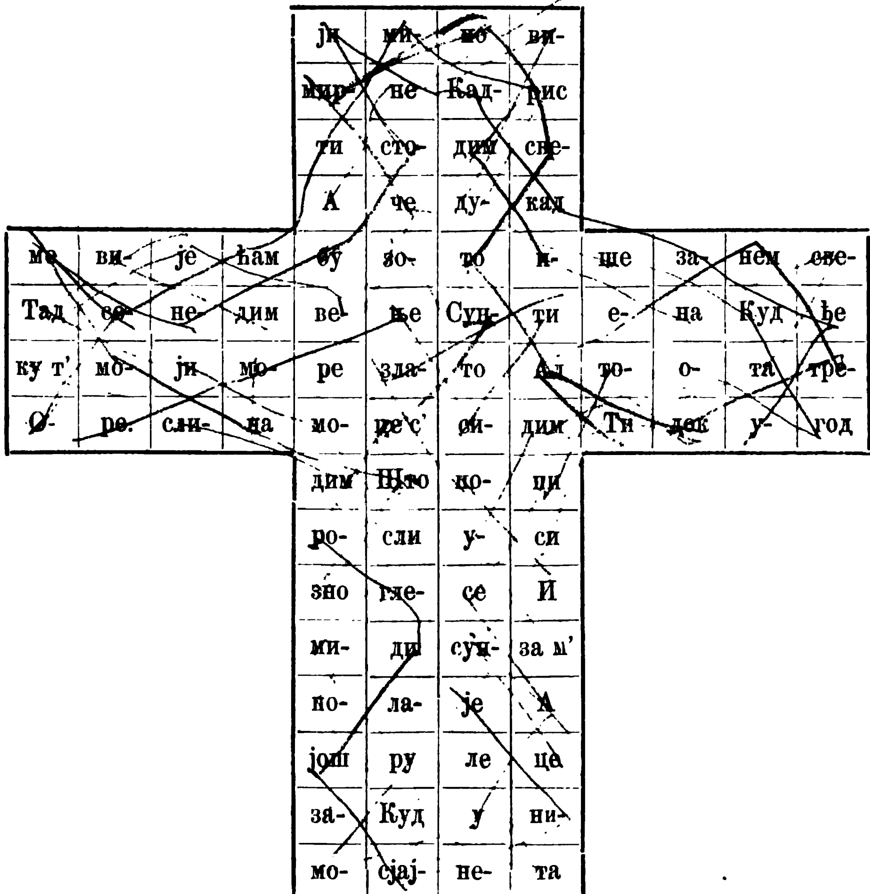

				ји	ми-	но	ви-				
				мир-	не	Кад-	рис				
				ти	сто-	дим	сне-				
				А	че	ду-	кад				
ме	ви-	је	ћам	бу	зо-	то	и-	ше	за-	нем	све-
Тад	се	не-	дим	ве	ње	Сун-	ти	е-	на	Куд	ће
ку т'	мо-	ји	мо-	ре	зла-	то	ал	то-	о-	та	тре-
О-	ре.	сли-	на	мо-	ре с'	си-	дим	Ти	дек	у-	год
				дим	Што	ко-	пи				
				ро-	сли	у-	си				
				зно	гле-	се	И				
				ми-	ди	сун-	за м'				
				ко-	ла-	је	А				
				још	ру	ле	ца				
				за-	Куд	у	ни-				
				мо-	сјај-	не-	та				

РЕШЕЊЕ КОЊИЧКОГ СКОКА Бр. 7

Са свију страна навали гад,
Да продре сад ил' никад.
Највећу силу сакупи нас,
Да сатре нас.
Ал' му не пође план,
Јер већ шести дан
Бије га Србин ој,
У борби жестокој.

Решили: Госпођице: Јулка Грујићева у Силбашу: Ј. М. у Осеку; М. Б—ева из Ђ.: Милева Романовићева у Суботици; Терезија С. Толмаћева у Врањеву; Љубица Јовановићева у Ст. Футогу; господа: Јов. Никић наредник у Карловцима; Н Николајевић у Н. Бечеју; Анка Јовановићева; Светозар Грубић у Печују; Јов. Петровић у Шови; Радован Малушевић у Карловцима; М. Калтнер трг. спом. у Н. Саду.

БЕЛЕШКЕ.

(Нови професори). За овдашњу вишу девојач. школу изабран је за професора г. Стеван Јефтић из Н. Сада а за панчевачку г. Светозар Дамјановић из Дарде (у Барањи). Обојица су наступали већ своја места и отпочели радњу. Ми желимо тим младим заводима најбољи напредак!

(Срп. народно позориште), које се два месеца дана у Вел. Кикинди бавило, где је леп одзив у публици нашло, отпутовало је ових дана у Вршац, где ће га честити Вршчани без сумње онако дочекати као што се приличи ваљаним родољубима српским.

(Виша девојач. школа). Честита општина новосадска набавила је за овд. вишу девојачку школу лепу збирку физикалних апарата и нужних справа за предавање хемије. Како се ове студије само тако могу са успехом предавати, ако се ученицама наочигледно демонструје и пред њима експериментише, то морамо лепу хвалу одати нашој ваљаној општини, што се тако с љубављу заузима за све потребе овог нужног завода нашег.

СИТНИЦЕ.

(Против торпеда). Енглези сад раде на усавршавању начина за уништење свију торпеда у опште, које би непријатељ растурио у води за обрану својих обала и пристаништа. Ту скоро у Портмуту, уз присутност одбране публике, чињени су опити, који показују како се може ући у непријатељско пристаниште, чије је дно засејано торпедима. Основна је мисао ових контрамина, да у средини непријатељских мина пусте своју, која кад удари о непријатељску мину распрсне се и тиме уједно распрскава и уништава непријатељске мине. За ту цел мисле се користити током, приливом или просто ветром, те да у пристаниште засађено торпедама пошљу своју мину. Овако чињени опити, наводе на мисао, да праскање мине, која је испуњена са 500 фун. пироксилина (памучни барут) може да избаци у ваздух све торпеде у околини, која има радијус 150 аршина. Да би показали, како се ове контрамине не морају ограничити само једним метком, у Портсмуту приредили су читави ланац оваких контрамина, на броју 12, које све на једанпут распрснуте доказују, да се помоћу оваког ланца, може да прочисти широки пролаз за лађе, које хоће да се пробију у пристаниште. Овакi ланци мина, могу се употребити и за агресивне цели, ако се упуте на бродове непријатељске ескадре. За време ових опита (чињени 25 маја) било је примера, који су доказали, да рушећа снага пироксилина куд и камо превазилази снагу барута. У повећу лађицу, коју је пароброд извео на средину басена, било је метуто 8 унција пироксилина, који је праскањем раздробио лађицу у парампарче; тај опит казује, каком силом могу да дејствују ручне гранате испуњене пироксилином, кад се бацају с брода на долазећу лађицу. Даље је уз присутност публике, праскање метка од $2^1/_2$ фунте пироксилина, раскинуо беочуг ланца, који је био дебео $1^1/_4$ палца, док тај исти ланац, пре тога, није се могао раскинути ни метком од 100 фунти пушчаног барута. Све ово показује, какву ће велику улогу у потоњим ратовима имати торпеде и справе испуњене динамитом разног облика.

Ето факта која доказују, да и најцивилизованији народи не жале ни труда ни трошка, само да увећају средства за истребљење човечанства. X.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(Опет нов календар). АБУКАЗЕМОВ ШАЉИВИ КАЛЕНДАР за врло просту годину 1878.

после Хр., изнићи ће за **кратко време** (само не знамо хоће ли се за **кратко време** и продати!)

Осим **„Сокола“, „Орла“, жуљева** и других **календара**, који ће ове године српској публици да показују какво ће бити **време**, нека се узме на повољно знање, нека добошари по селима добују и нека се у сваком месту само по једној **женској** каже, (ал нека јој се рекне да је **тајна**), да ће изнићи још један календар, и то „с мисли и персоном“ **„шаљиви календар,“** како би тим начином ову важну литерарну појаву **цео свет дознао** и телеграфски похитао да набави ову велику пророчку књигу, која ће свакоме **унапред казати**: какве ће **нумере изнићи** (у новинарским **позивима на предплату**); шта **сања** „Обзор“ о Босни; каква **судбина** чека мађарске софте; тако исто **унапред** ће свакоме прорачунати, кад ће бити нова година, ускрс, божић, Вратоломија, млади петак и врачеви.

Овај **„Шаљиви календар“**, биће **најбољи календар од свију других,** јер неће као они — донети таблице **за штемпл** на вексле и облигације; неће у календарском делу свом опомињати људе, кад је време да се плаћа **нов кварт** „хаусхеру“; кад излази термин којој меници; неће донети **„вашаре“**, да би човек морао се сећати футошког вашара и **комесара**, који су **к'о месари** људе касапили; најбољи ће бити и због тога, што неће имати **конкурената** као други календари, који не знају за **шалу.**

Кад је већ мода, да се календари не раздају забадава, него је већ стари обичај да им се одреди нека **цена** (па имали какве **цене** или не) то ћемо и ми, да се пошт. публика не би нашла увређена и да се владамо по моди, одредити му цену од **40 новч. а. вр.** управо пет чаша пива.

То заиста није скупо, само кад се може добити, ал за ову текућу 1877. год. нисте могли добити **„шаљивог календара“** ни по које новце! Ко попије преко године пет чаша пива **мање** него обично, и **тај уштеђени новац пошље нама,** тај добива **„Абуказемов шаљиви календар за г. 1878,“** који ће му дуже трајати него пиво.

Календар су написали они исти, који су **„Змај“, „Жижу“, „Приклапала“ и „Жижана“** (све само покојне) уредили, написали (и на њима штетовали)

Претплата се шиље **Администрацији „Јавора“** или **Луки Јоцићу у Нови Сад,** као издавачу.

Препродавци добијају добар рабат, а нама како било.

Из љубави према овоме подузећу **прима новце за отправу свако поштанско звање** и доставиће нам у руке: за то не мора нико дангубити да ради претплате на „Шаљиви календар“ долази у Н. Сад, него нека се само обрати на најближу пошту, ова ће за багателу донети писмо с новци или упутницу.

Од ђака и црквених тутора примамо предплату и у бакарном новцу.

Умољавају се уредништва свију мађарских и турских листова, да овај оглас не прештампавају.

У Новом Саду 1. октобра 1877.

Абуказем.

Лука Јоцић,
издавач „Јавора“ и „Шаљивог календара.“

(„Пред зору“) оригиналан роман у два дела. Непознат писац написао је под горњим насловом роман, и обећава, да ће роман овај и по облику и садржини престављати здраву храну за мисли и осећаје. Он се — вели — трудио, да што савршеније споји забаву са корисним упливом на читаоце и читалице, цртајући све занимљиве и важне стране живота, што их показују његове особе у своме развитку, мишљењу, осећању и делању. — Књига ће изнети око 30 штампаних табака, а цена је 1 ф. 20 н. — Претплата се шиље „Срп. нар. задружној штампарији“ у Н. Сад.

НОВЕ КЊИГЕ.

У „Срп. нар. задружној штампарији“ у Н. Саду изишле су ове књиге:

„Војвода босанских Срба Поп-Ђоко Каран Карановић од Владимира Красића (са ликом попа Карана). Прештампано из „Заставе“ Н. Сад. 1877. Цена 20 новчића.

Неколико народних песама за учење на изуст и т. д. Најновије попуњено и сасвим поправљено издање. Н. Сад. 1878. Цена 15 новч. — Чист приход од ове књижице даће се фонду учитељских сирота.

Босна је српска или одговор на „Razgovore“ Дон. Мих. Павлиновића. Прештампано из „Заставе,“. Н. Сад. Цена 15 нов.

Историја српске цркве и т. д. прилљубно младој Србадији **Никола Беговић** прото горњокарловачки. (Друго умножено издање). Н. Сад 1877. — Ова је књига и важна и занимљива за сваког православног Србина, па за то би сваки ваљан правосл. Србин требао да је набави, јер честити прото није ју написао само за богослове, него за целу „младу Србадију“.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 42. У НОВОМЕ САДУ 16. ОКТОБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. **За стране земље:** на читаву год. 6 ф. а. вр.

БЕЛА РУЖА.

НОВЕЛА.

Варошица К..... није била велика, али од свију варошица најживља и најлепша. Имала је своје пријатно шеталиште, у којем сваке недеље музика свираше.

Беше у недељу по подне, једног лепог пролетњега дана, музика већ увелико свираше у шеталишту. Света беше вазда. Једни се шетаху, други сеђаху при асталима и пише лађано пиво. При тако једном асталу седели су њих петоро. Два старија господина и једна госпа, један млад човек и једно младо девојче.

То девојче беше весома лепо. Два црна ока испод висока чела гледаху безазлено у свет. Млади човек који је до ње седео није био истина здраво леп, али му се благост и доброта у очима огледала.

„Шта је то Олга, шта си ти тако ућутала“ окрене се сада стара госпа младом девојчету „то баш није ласкаво по вас господин Милане. Куда се та тако загледала“.

Млади човек порумени и промуца: „госпођица Олга је сигурно слушала ту дивну оперу. Јел тако госпођице?“ „Може бити“ одговори кратко Олга, и њен се поглед опет заустави на једном месту.

„Но докторе“ рече Олгина мати једном од оних старих господара „ви и мој муж сте се тако заразговарали, да ваљда несте ни чули ту дивну оперу, за коју се моја Олга сасвим занела“. Доктор се слатко насмеја и рече „заиста госпо, ја нисам ништа чуо, а као што ми се чини ни ти пријатељу? „Боме ни ја“ одговори Олгин отац, „Олга, а куд си се ти тако загледала“. Доктор брзо погледи за Олгиним погледом, и очи му се заутаве на једном лепом младом човеку.

Заиста то беше човек ретке лепоте. Његову густу црну косу покриваше широки сламњи шешир, испод којега беше лепо бледо лице. Од велике браде несу се усне ни виделе, само кад би се насмејао, указала би се два реда као бисер бели зуба. Али шта најлепше на њему беше, то беху очи. Које час гледаше, као да ће да сатру, а час је опет био његов поглед тако тужан, тако привлаћећи, да кога је са отим погледом погледао, није могао очију са њега скинути. Тај поглед мора да је и нашу лепојку згодио.

„А, зато се то ћути“ и окренувши се старој госпи настави доктор. „Ви сте нагађали зашто, али ја сам подио. Погледајте тамо, ето то је узрок“.

Сви погледаше на указано место, а Олга порумени. У исти ма погледи тај лепи странац у доктора, и скине му шешир, на које се доктор љубазно одјави.

„Ко је тај лепи човек“ запиташе Олгини родитељи.

„То је један лекар, веома пријатан млад човек, при том племенит и добар, одговори доктор. „Ја ћу га овамо довести и тако је сам“. На те речи удали се доктор.

Милан пребледи и рече нагло али полако Олги „зашто сте тако грозни, онај странац вам више вреди но ја. О погледајте ме још једаред, пре него што он дође овамо, та ја вас тако љубим!“

Али све заман, Олгин је поглед једнако тако укочен био и на ма сва порумени, Милан погледи тамо, и види да су оба лекара пошли к њима.

Милан нагло устаде и поклонивши се рече „Извините али ја сада морам ићи!“ „А зашто тако брзо, чекајте па ћемо и ми мало час“ упадну Олгини родитељи у реч.

„Та ви и тако добијате ново друштво, а ја не желим нова познанства правити; „праштам се“ и оде нагло.

Последње речи није Олга ни чула, јер је доктор са младим странцем сасвим близу дошао.

„Једва сам га могао наговорити да дође“, рече доктор смешећи се.

„А, г. колега, извините, али несте узрока казали? прозбори млади човек звучним гласом, и окренувши се друштву додаде „ја нисам знао да л ће друштву по вољи бити“.

„А зашто не“ привате Олгини родитељи.

„Ово је мој колега Ђорђе П . . . . . .“, показа доктор на млада човека „а ово је“ показујући на Олгиног отца „Адвокат С . . . са породицом.

„Мило ми је, заиста ми је мило, јер овде немам још никаква познанства“ и седе на Миланово место поред Олге.

„Господине“ запита лако порумeнивши Олга „мислите ли се дуго овде бавити“.

„Ја сам намеран, да се овде станим, то јест ако узимам посла“ одговори млади лекар.

„А, г. колега, тога се небојте“ додаде смешећи се доктор „бар код нашега лепог посла, ту сте сигурни. Али господин Ђорђе ви ћете начинити млога освајања.

„О што се тога тиче, ја ћу тражити само једно“, и окренувши се Олги рече озбиљно: „И де нађем, верујте госп ђице, остаћу веран“.

Стара господа упусте се опет у разговор, а мати Олгина слушаше шта они говораху. Те тако Ђорђе продужи разговор са Олгом.

„Дакле господине, ви сте од оних људи који само једанпут љубе, примети Олга.

„Зар се може више пута и љубити?“ одговори Ђорђе „о, верујте ми госпођице, да се само једанпут љуби. Заљубити се може више пута, може се осећати спрам које више симпатије. Човек који је сангвиник, веселе нарави, тај ретко љуби, тај се може само заљубити, дочим меланколик, озбиљне нарави, ствара идеал, па кад тај идеал нађе, задахнут животом, онда љуби, и остане веран до смрти.“

„По вашим речима судећи, и ви сте себи створили идеал“.

„Јесам госпођице, и нешто слутим да ћу га овде наћи“ при тим речма погледи млади лекар Олгу једним од оних магнетичних погледа.

„Хоћемо л сада кући“ зачу се глас Олгина отца „већ су се сви готово разишли.“

„Смем ли бити тако слободан да вас пратим кући“ запита млади лекар.

„То се разуме“ одговори његов колега и кад су дошли до адвокатове куће, опросте се оба лекара, и буду обоје сутра на вечеру позвати.

Сутра дан беху оба лекара на вечери, и Милан беше позват али није дошао.

Од тога дана био је Ђорђе свакидашњи гост, и стари лекар долазаше; он се картао са олгиним родитељима, а она је са Ђорђем читала, или би свирала, а он би певао. Милан за то време неје никада долазио. Једног дана запита отац Олгу „А де нам је то Милан, да се није што расрдио?“

„Сигурно се спрема на пут“ одговори Олга.

Зар ће Милан путовати?

„Бар ми је тако казао да намерава путовати“.

То беше све што се за то време о Милану говорило.

Једног дана седела је Олга у својој соби. Главу своју наслонила је на једну руку, а у другој је држала неку књигу, из које није читала. Она се беше тако замислила да није ни чула кад се врата отворила. Тек кад је неко пред њом стао, подигне она главу. Пред њом стајаше Милан.

„Госпођице, вама је зацело чудно, да ја без дозволе у вашу собу уђем“ изусти Милан нагло.

„Заиста господине да је то дрскост“ одговори Олга.

„О не госпођице, то није дрскост, ја сам то морао учинити, јер хтедох с вама на само говорити. Од неко доба навек сте у друштву, а ово што вам хоћу да кажем то се само вас тиче“.

„Али ако ја нећу да слушам, ви ме неможете натерати“ изусти Олга брзо скочивши са столице.

„Али ви морате, и ви ћете ме саслушати. Седите“.

Милан је те речи тако заповедајућим гласом изреко, да је Олга и нехотице села и дала знак да слуша.

Милан стаде неколико корака од ње, и скрстивши руке поче.

„Госпођице Олга, мени беше четири године кад су ми родитељи умрли, те тако и непознавах родитељску љубав. После смрти мојих родитеља, узме ме неки ујак к себи. Мој ујак беше неожењен а беше јако богат. Он ме даде у школу. Кад сам требао да се одважим шта да будем, дозове ме ујак к себи, и запита шта желим бити. Ја сам одавна имао ту жељу да будем мерник. Мој ујак одобри. Кад сам последњи испит свршавао, добијем писмо да ми је ујак умро, и да сам ја једини наследник. Ма да нисам морао мој посао да радим, примих се опет понуде, да измерим у овојварошици земљу. Кад сам овамо дошао, нисам мислио да се овде станим. Ја се познадох са вашом кућом, ваши ме родитељи пријатељски примише као сина, ја вас видех — и настаних се овде. Истина, колко су ме ваши родитељи усрдно примали, ви сте ме неусрдно одбијали — од првог сам вас дана љубио и љубићу вас до смрти . . . Хиљаду сам вам пута то казао — али ви сте ме презрели, Олга!“ настави Милан загушеним гласом „Ја сам се ипак надао — од како је онај странац у вашу кућу ступио — —

Олга порумени.

„Али опет нисам сву наду изгубио настави Милан „саслушајте ме Олга: ја сутра путујем у Италију, па се нећу вратити за годину дана. Олга ја те љубим, љубим те као мој

*

живот — та ти си ми живот!“ при тим речма приђе ближе и ухвати је за руку. Још једном ти кажем да те љубим — о неокрећи главу, ја неиштем сада одговор него чуј! Сутра полазим у шест сата по подне на пут, а вратићу се за годину дана у тај исти дан, онда ћу проћи у шест сата поред твоје куће, и онда ћеш ми дати одговор, а тај нека значи: ако ме љубиш и ако хоћеш да будеш моја, а ти метни једну белу ружу у прозор, а ако небуде ружа у прозору онда ћеш чути за мене: Сад збогом —“ и оде нагло из собе.

Олга се тргне као из сна на вику материну, која је у башти била, пређе руком преко чела и оде у башту де јој млади лекар на сусрет изађе.

„Олга, шта је вама ви сте тако бледи и невесели“ запита Ђорђе узевши је за руку.

„Глава ме је болела, али сада ћу се и ја развеселити“ одговори Олга смешећи се.

И за неколико тренутака, заборавила је Олга на Милана, у разговору са Ђорђем, и за мало она се опет смејаше и беше весела.

Млади лекар беше свакидашњи гост. Он љубљаше Олгу свом душом својом. А да ли и она њега?

Једном рече Ђорђе при читању једног путописа.

„И ја намеравам да путујем у Енглеску“. Олга пребледи, та и помисао беше грозна, од њега се раставити.

На Милана је била сасвим заборавила, и неби се ни када ни сетила, да га нису кадгод родитељи споменили. Лето и јесен су прошли, наступила је и зима, која је Олги тако брзо прошла, да се зачудила, кад се већ природа почела зеленити. Природа је опет оживела, цвеће је опет цватило.

(Свршиће се.)

АЛЕМОВИ.

I.

ХОЋЕ Л' ДОЋИ?

У баштици цура мала,
А око ње шарно цвеће,
Кида листке с једног струка
Па шапуће: доће — неће!

И већ све је покидала —
У грлу јој заста: неће!
Задрхта јој бела рука,
Суза кану на то цвеће.

II.

ДВОЈЕ ДРАГИХ.

Вече дивно, ветрић пири,
Са звездом се звезда љуби,
У облаци у тих бледих
Лагано се месец губи.

А баштица тако мири!
Не, да цвеће мирис губи —
Већ уз драгу драги седи,
Мало, мало, па је љуби.

Пешта 1877. 7. Окт.

Мита Живковић.

ПРЕД ГОСПОДСКИМ ВРАТИМА.

ПРИПОВЕДКА В. ХАЛКА.

(Свршетак.)

Из тих њених мисли прекиде је звекет ланаца. Њој на сусрет ишао је низ људи у својима блузама и чакширама, а на ногама свију беху тешки ланци. Драга и нехотице задрхта, нехотице стаде и гледала је у лица робијаша, који су се враћали са дневног посла. Очи њене стадоше на последњем у реду, као да су за њ' приковане. Лице је тешко било познати; образи зарасли у бради, а осећање невоље давало им је особити израз. Али оно лице на послетку тако је привлачило, као да је на њему хтела нешто да испита, чему се надала. Да, Драга се није варала. Познала је свога мужа, који је већ остарио. Били су подједнаки, само је он несретнији од ње. Хурковић је погледа оштро, познаде је и очи му се залише сузама, а на лицу му се огледало питање: „ко ми може опростити то, што сам са тобом урадио? Да је смео изаћи из реда, клекао би пред њу, сузама би оросио њене сухе руке, којима је он узрок те сада просе.

Драга је све то читала на његовом лицу; читала је са оном брзином која у тренутку разреши загонетна питања и која се још брже реши, него што се и помисли. Видела је, да би му њен опроштај дао снаге, да лакше носи тешке окове. У тренутку осетила је сву тежину његове несреће, осећала је да је према њему велика. У тренутку раздвоји китчицу љубичица и од једне направи две и пришав Хурковићу, даде му једну китчицу, проговоривши гласом нежним: „бог нека ти опрости.“

„А наше дете?“ упита Хурковић.

„Под земљом је“ одговори Драга.

Хурковић мораде ићи за људима, а Драга је за њим као окамењена стајала и гледала. Кад робијаши савише у улицу окрете се Хурковић још једанпут, притиште љубичице на усне, и — више се не видеше.

Жалостан је био овај састанак. Драга није љубила Хурковића; али грозна судбина његова у тренутку пробудила је у њој саучешће, а са њим упоредо и свест, да је жена робијашева, те његова судба поста уједно и њена. Облик Хурковићев тако јој живо оста у памети, да и кад је у свом кутићу седела, напрестано стајаше пред њом и не даде јој спавати. Да се овако срела са Хурковићем одмах првих дана, може бити да би сасвим другаче испало. —

Није могла никако заспати. Седела је и везивала љубичице, што су јој остале за Павлову ћерку, и кад их је повезала, погледа на прозоре Павлове, који још беху осветљени. Помириса љубичице, а срце јој закуца чудноватим осећањем.

Веле, да мртви устају из гробова, а у Драги се роди чудновата мисао, на коју се испрва насмеја, а доцније поче је другаче схватати. Дође јој на памет, да се ноћу тихо прикраде осветљеном прозору Павловом и да кроз прозор погледа његову домаћу срећу. На овако што досад није још мислила, али сада, ова мисао тако се у њој утврдила, као каква фикса идеја. Шта отуд може произићи? Дали ћу му мојим погледом срушити срећу? питала се.

Драга устаде и тихо, као куна кад иде у лов, пође уз степенице. Срце јој је јако куцало. И имала је

право и није имала. Али чудновата моћ, која је отерала са тврде постеље, гонила је и сад напред, и не даде јој се вратити.

Дође до прозора и први поглед њен паде на Павлову ћерчицу. Спавала је у малој постељи крај прозора а поред ње лежаше лутка, што јој је Драга дала. У соби је била тишина. Тица у кавезу спавала је мирно. Павле је спавао код другог прозора; иза његове постеље на асталчићу горела је свећа, а крај ње лежала је полуотворена књига, коју је Павле читао. По патосу били су мекани ћилими, на дуварима биле су обешене слике, међу њима познаде и — себе.

Павле је није заборавио, али Драги је она слика раздирала срце. У руци је држала ружу, хаљине на њој беху од белог атласа, образи румени, на њима младост и осмејак, у телу пуноћа и здравље. А каква је сада? Стас сух, образи смежурани, одећа издрпана, тело ослабило, а у руци — љубичице. Згрозила се од ове противности, и као испред неког страшила, коракну натраг.

Стаде пред други прозор, покрај кога је спавало дете. Како би радо метла у постељу љубичице, како би радо девојчицу само једап пут пољубила, па би одмах отишла. Опроба прозоре да види јесу ли затворени и виде, да је мали прозорчић отворен. На прозору стајала је чаша с водом. Драга полако отвори прозорчић, тури љубичице у чашу с водом, па затвори опет.

Нико је није опазио.

Није могла више ту стајати. Али није могла отићи. Још једном је хтела да види овај кутић среће и мира, па онда за навек да се врати у невољу свога живота.

Стајала је крај прозора као оно дете, кад први пут види украшену собу: очима је гута, а боји се да корачи, да не запне за што. Како је овај прозор био грдна преграда! Унутра свет срећан, гајен као дрво у башти, на пољу пред њим свет беде, напуштен као дивља ружа, на којој видимо само трње. Некада су једно другоме пружали руке, сад је срушен онај мост, који би ове обале спојио. Само још један тренут, па да се врати. Још једном погледа Павла и учини јој се, као да се смеши. Јамачно је нешто слатко сневао, забаци руке на зад, и преврте чирак са горућом свећом.

Драга преста дихати. Дали да оде, да ли да виче? Свећа паде на књигу, и пламен довати њене листове. Листови тињаше један за другим. Драги се одсекоше ноге, није могла ни крочити, груди јој се надимаху, али ни гласка није могла пустити.

Књига је већ до пола изгорела, и иза ње оста само пухар. Тињајући пламен гутао је лист за листом и Драга са ужасом опази тек сада, да изнад пламена стоје завесе, које ће се јамачно запалити, како пламен искочи мало више, што може бити сваког тренутка. И допста, пламен се поче пењати више.

Драги се груди напеше, глас је из ње силом излазио, она се свима силама борила: наједанпут рикну као тигрица, задрма прозором, и кроз целу кућу растолегну се глас: „горп!“

Павле се трже из спавања и није мислио друго, него да је нешто снио.

Али онако дремљив опет опази, у каквој је опасности његово имање, брзо тражаше воду, али не могући је у брзини наћи, нађе срећом на чашу која стајаше крај његове ћерке. Притрчи пламену, који је већ почео да довати завесе. Што је брже могао

изручи воду на тињајућу књигу а завесу згужва и уклони. Дрктао је целим телом и стајао је као окамењен. У соби беше помрчина.

Запали другу свећу, да види, шта је пламен прогутао. Књига је била готово сва пепео, а он је у руци држао — китчицу љубичице. Није мислио одкуда она, није мислио, да га је она спасла.

* * *

На уласку у Волисанско гробље увек је било просијака и просијакиња. Хранили су се милостињом код обиталишта мртвих. Људи, који своје рођаке спроводе тамо, где се све спровести мора, бивају лакше наклоњени да пруже милостињу овим живим костурима.

У реду просијака седела је старица, коју су звали „баба са венцима.“ Разликовала се од осталих само тиме што није молила речима него венцима. Дошла је овамо за једним спроводом некаквог пивара. Од тог времена није отуд ишла.

Водила је малу трговину с цвећем, али све просијакиње говориле су да хрђаво газдује. Не би, веле, живела у беди, кад би умела боље прорачунати. Од времена на време полагала је по један венац на гроб онога пивара, други на гроб свога мужа, а трећи на гроб свога детета.

На овај пиварев гроб долазила је и удовица са одраслом ћерком. И оне су га китиле, али која вајда, са „венчевом бабом“ нису се могле упоредити. Ова се покадкад није ни макла од гроба, и где је год нашла лепо цвеће посадила га је на гроб. Павлов гроб био је заиста најлепша леја са најсветијим цвећем.

„Венчева баба“ била је Драга. На Павловом гробу седела је покадкад чак и ноћу. Многа звезда пала је с неба, многа капља росе осушила се на цвећу, а Драгино срце је без престанка куцало на овом гробу. Ни само небо није било тако стално, као Драга, веран чувар Павлова гроба. Тице само прелетаху преко њега, зима је све одгонила са гробља, а у Драгином срцу клијали су осећаји, као цвеће у пролеће.

Тешко је рећи, да ли мртви устају из свога гроба, али истина је, да је Драга била заслужила, да је Павле загрли. Жилице цвећа, што га је посадила, ишле су у дубљину само неколико сантиметара, али њено срце обухватало је сву ту земљу.

Драга је ту седела једнако. Једне лепе, јасне ноћи затворише јој се очи, а срце престаде куцати. Никога није имала да јој затвори очи, али последња мисао, која је из њих пламтила, била је: да и ако нису могли заједно живети, не може јој нико забранити, да крај њега не умре.

Г. М.

ДИВНО.

Дивно вече беше,
Као диван сан;
А на столу вино,
Гутљај замедљан.

Тиња мало жижак,
Са светлости тије;
А код стола друштво
Рујно вино пије.

У свакога душа
Као камен драги,
А срдашце чисто,
Чисто Боже благи!

У чаши се згледа
Братинска им жеља.
А жељица беше,
Чедо од весеља.

Патило је вино,
И чашице мале,
Летеле су песме,
И шарене шале.

Па се опет пило,
Браћи краја нема,
Само што нам Ђорђе
Тијано задрема.

А шта му је сада?
Кад се вино пије
Никада нам Ђорђе,
Задремао није.

Та не беше ништа,
Другови се смију
Ђорђе нам је био;
У „премежденију“.

У Ст. футогу.

Владан.

ЗАВЈЕТ ИВАЊСКОЈ ГРАДИНИ.

БОСАНСКА ПРИПОВЈЕТКА.

(Свршстак.)

Послије буре настаје обично тихо и лијепо вријеме. Бегови бијаху већим дијелом похарани а раја огољела, те се сваки старао да своју сиротињу колико толико покрпи. Свуда је владао мир, свуда је владала слога и љубав, нити је Турчин роптао на Влаха, нити се Влах туђио од Шокца: све су се међусобно најљепше слагали. Али када се бегови нешто подкожише, почеше овдје, ондје поново своја насиља изваћати, а то је одгонило млогога рајетина у хајдуке. Тако су послије мало не сваке године у разним крајевима Босне и Херцеговине појављивале се побуне раје против својих бегова, а то је све више ишло у хатар превласти Османлијској. У Ивањској бијаше вазда мир и слога измећу свих становника њених. Ако је било каквих плаћања, та су искупљивана од Османа и Јовете без икакве отимачине и присиљавања, те тако неимаћаше повода никоји од грабљивих чиновника султанове владе, да онамо слази и немир произваћа. Колико пути за то вријеме, морадоше Осман и Јовета бити посредницима мира између раје и бегова који се међусобно завадили бјаху, — и обојица су у таковим приликама тежила, да сваки своју странку спријатељи с мислима својима. Но све заман: расцјеп између бегова и кметова биваo је сваке године све већи и већи а све на уштрб имену, језику и домовини њиховој. Тако је ето дошла и 1852. година. И Осман и Јовета имаћаху тадар многобројне породице, а и богатством су импоновали и међу беговима и међу рајом. Грабежљивост и насиље краишких бегова, принуди рају да се и опет на оружје дигне и тако плану устанак од 1852. године, којега је, потурчењак Омер-паша, насилно угушио.

Ивањска околица била је у почетку сасвим мирна. Јовета и Осман покушаше, не били обе странке зближили и измирили; али заман: бегови

ђипише на Османа, прогласише га за издајицу, те када им на договор дође, они га посјекоше и главу на колац натакоше.

Тако је скончао Осман, вјеран до посљедњег издаха завјету своме. Сад лакоми бегови пођоше на Ивањску, у намјери, да јој и траг искорјене. Неколико одважних мужева, пограбише оружје, да се нападају одупру, други пак пограбише жене и нејач да их у гору одпреме. Само Осман-беговица са својом дјецом, нешћеде своју кулу да остави. Вољела је са дјецом својом изгинути, но покорити се затворима својима, а крај тога, понос није допуштао, да се по горама од немила до недрага пребија. Корак по корак бранише храбри Иванчани своје земљиште, а кад не могоше надмоћију одољети, а оно се њих шеснаест на броју затворише у тврду кулу Османову, да се оданде бране, бар дотле, докле их Јовета, коме је порука одлећела била, са усташима неврати и од очите пропасти не избави. Али огорчени бегови, нападаше слијепо а одпор из куле биваo је све слабији и слабији. Од храбрих бораца што се у њој затворили бијаху, њеки изгибоше, а њеки од тешких рана изнемогоше. Тако је нападачима пошло за руком до куле продријети, и замало кула би била освојена, а грозна освета сустигла би све оне, што се у њој затворили бијаху. Но у исти мах, прснула је кула у ваздух и под њеним развалинама бише покопани и браниоци и млоги нападачи њени. Осман-беговица је бацила угарицу у барут што се у подрумима од куле находио, те је тако и спасла и осветила и себе и вјерне своје. Спасла их је од мука, које би претрпјели, када би их живе похватали, а осветила се, јер је преко двије стотине нападача њених под развалинама куле скончало.

Њеколико часака за тијем, показа се Јовета са својијем усташима, који видећи шта се ту збило, са дивљом осветом појурише на остатак чете турске, да крвљу њиховом угасе пламен, што но им је сада у највећем степену горио у срцима њиховима. И освета је била потпуна, јер од неверних бегова, мало да је који утекао, — сви су остали на Ивањској...

Као Јеремија над развалинама Јерусалима, тако је сада Јовета, нарицао над развалинама постојбине своје.

— Ој лијепи снови моји! зар ми се тако остварујете! Умјесто сложно Османлији да се одупремо, устајемо ето брат противу брата, да се братске крви напијемо! Ој ђеде драги, да ти је данас да из гроба мученичкога устанеш, па да бациш стари поглед твој по Ивањској, да видиш љубљенога ти унука, што гледећи стотине једноплемене браће своје, што се у крви пред њим ваљају, не може једне сузе из ока за њима да пусти, јер му се срце од јада скаменило, гледећи у пропаст свога народа, у коју ето слијепо летимо . . .

Јовета је био као у њекој грозници, прси му се надимаху, а из укочених очију не могаше му ни једна суза на вињело да изађе. Тако је стајао њеколико минута, док се једва нешто прибрао, те дигнувши ханџар у висину, повикао дружби својој:

— Не клоните! крв је из земље проврила, те нас зове у освету!

— У освету! у освету! грмила је разјарена чета његова.

— У освету, док нас једног траје! — прихватио је Јовета, а они подигоше пушке у висину, те му громко ријечи поновише.

Од селе бијаше то најстрашнија чета у цијеломе устанку.

Но и ово је био само помјестан устанак којега су силеџије турске лако свладале. Чувени потурчењак Омер Паша покорио је устанак од 1852. године. Још бијаше само једна чета, што му се не шћеде да покори, — а њу је предводио Јовета. Омер се знао и ту помоћи, те уцјени главу Јоветину најпре са сто дуката; па кад ни то не поможе дизао је цијену све више, док не дође до 500 дуката. Ово је дјејствовало. У самој чети Јоветиној нађе се издајник, који је јадне ноћи мукло јоветину главу одсјекао и на тај начин објећаних 500 дуката заслужно. Лакомих Искариота, налази се свуд на свијету, чудо би било, да се такав у чети јоветиној не нађе.

Како нестане Јовете, нестаде и устанка! он је био једини који га је оживљивати умео. Но с њиме нијесу изумрли поборници „завјета Ивањскога“. Ружица је умакла са дјецом својом у Аустрију и настанила се у некоме селу провинцијала славонскога, гдје и сада живи, те одхрањује у дјеци и унучадима својима завјет на иванској градини утврђени.

Кад је оно 1875. године устанак у Босни букнуо, похитала јој бијаху два сина њена, да учествују у њему. Обојица су за идеју српског ослобођења погинула. А пре њеки дан одпремила је најстарије унуче своје да за исту идеју живот свој жртвује.

И крај свих лијепих нада, да ће овај устанак донијети слободу српскоме народу што под Османским игом стење; опет се јадница не може да уздржи, а да више пута не посумња:

— Стрепим да се и сада толике жртве узаман слободи на олтар не принесу: јер је међу једнокрвном браћом овладала стара неслога, старо неповјерење, старо сумњичење; а докле год се ми, који би требали међусебно да смо једини, гложимо и крвимо, дотле, — бојим се,— неће никада никнути права слобода за цио народ наш.

Па и ја се прикључујем мислима њенима. Да је којом срећом постојао одавна онакав завјет као онај на Ивањској, зацијело би господарству османском у Босној одавна крај био. Али жалибоже, то су само снови појединих људи; већина је глува према њима те тако се Мухамед радовати може: „јер ђаури, не могу да се сједине!“

Пакрац, августа 1877.

П. Д.

ПАРИСКЕ ЦРТИЦЕ.

I.

ПАРИСКИ ЧАНКОЛИЗИ.

— Madame la Comtesse de Villetard restera chez elle mardi le 3 février... —

Спремимо се за сјајан соаре. Салони грофице Виљтардове спадају међу најсолидније целога континента.

— Језгро дипломације и официрског тела, књижевности, такозванога highlife-а, корифеји науке и вештине и најзад на избор женскиње — све се то скупља довече око слављене аристократкиње, да јој окити дворане необичном елеганцијом и женијалношћу.

Удара десет сахата. Клањајући се скромно ушли смо у дворану, представили смо се сјајној домаћици, те сад мирно седимо у заклону крај прозора, па ћемо малко да промотримо друштво. — Онде на камину наслонио се Жил Верн, ђенијални писац прослављених јестаственичких романа. Десно од њега сјаји се лепеза баронице Грасе, а мало даље заковрчала се громазна брадурина једнога инглеског сликара, чије су слике чувене и виђене по изложима париским. Она дама у порфиру је бароница Адриан, онај плави младић је из редакције „Голоа" — а овде седи господин Брак, онде г. Клиш. Ево пролази г. Дари. — Познајемо их скупа или на прво питање чујемо из живота њихова више но што нам треба

Али ко је овај мали, окретан господин, што шапуће грофици Виљтардовој неки бон мот у ухо, да се ова заценила од смеха? Овај што сада приступа жилу Верну и мудрим осмејком руку му стиска? Овај што се пред дамом у порфиру клања до земље а после тапка сауредника „Голоа" по раменима? Понаша се као да је домаћичин син;… Да распитамо које?!

— Драги Клише, кажите ми молим вас, ко је тај мали, окретни господин? —

— Незнам бога ми. Већ од три месеца како не пропушта овде ни један соаре. Та морали сте га чешће виђати. —

— Разуме се, али како му је име? —

— Незнам а нисам никада ни распитивао. Можда ће знати г! Дари. —

Дари, Брак, и млади уредник одговарају то исто. Једва се пети тамно опомену, да му је канда име Лан — Ланфен, али незна за извесно.

— Али шта је он? каквог је заната или чина? — Ех! сваки клима раменима! Носи црн фрак и беле рукавице… па шта ћете више? Има фине манире, уме да брбља…

Драги читаоче! Ако икада свратиш у какав салон париски, те сретнеш човека, који личи овоме окретном малиши, не сумњај ни тренутка: тај браца је парасит, чанколиз!

Па шта је то бити чанколиз? то је та велика загонетка, како да се животари мање више раскошно без сретстава и без рада. Очевидно је, да такав чанколиз може опстати и цветати само у неким ограниченим срезовима. У провинцији сметају му јако стари патријархални обичаји. Уварошици се не трпе такве проблематичне екзистенције; свако хоће да зна, од чега живи који, дал' има иметка или дал' тера какав занат. За кога се незна ни једно ни друго, тога развичу да је пробисвет и протува: честите породице га непуштају себи и нехвали бога, ако га полиција трпи у месту. — Али је другче у Паризу. Ту не разбира нико ни за кога; шта га се тичу туђе приватне ствари. Годинама станујеш у истој кући, па незнаш име ни суседа свога. Овде се не распитује ћивтински, шта је г. домин ручао, и колики је кројачки рачун госпође поштарице. Временом се свет навикао, да не мари за стране, проблематичне и „дречеће" ствари, јер увиђа да сваки има доста да чисти и пред своји врати. — Дакле овде може чанколиз да се настани и да „оперира" док га полиција не укеба. — Чим се изтрца у једном предграђу, онда прелази у друго, треће, па тако даље; ниче и где га не сејеш, свугде где глупаци имају залишних пара.

Наравно разуме се, да такав чанколиз „оперира" само у елегантним квартирима. — У предграђима, где радник знојавним лицем једе хлеб свој, не познају ни чаколизе ни лупеже; та ту се свака пара преврне три пута пре но што се изда. — Па и у мареју, где гамижу мали рентијаши, ни ту их не познају, тек врло ретко. То је тако рећи

нека варошица у великој вароши; сав свет се познаје и штедња им је прва врлина. — Али булвари порт сен-мартена до мадлене, околица берзе и тројичине цркве! То су неисцрпими мајдани за паразите и туна их срета човек на сваки корак по шест пута! Али дела да разгледамо најзанимљивије врсте те срамне черге!

Упознали смо читаоца с првом врстом. Помодарски паразит. — Онај мали, окретни господин врзе и одликује се у тако званом господском друштву. — Није ништа, нема ништа, не ради ништа, па свугде га сматрају као неког пријатног патника. — Женскима, а наиме старијима, ласка до бога: домаћу децу узима на руке и трпа им шећерлема; деца га зову „чиком“ и „брацом“ и дрпају га за бркове. Ако је у госпође какав „пинч“ онда га води у шетњу; о новој години му купи литар а на рођеп дан сребрно звонце. Услужан је преко мере. С драге воље ће ићи да пазари ма што за милостиву госпођу. — Кад-кад ће понудити госи какву изредну хавапу или препоручити му добра вина; прима и наручбине за лиферанте — та то је за њега маленкост! За сватове и славе спремиће оду или слово, — уме да прави шта више и живе слике, а по некад ће и да пева тенор; зна уз то да забавља друштво и с гитаром. Пунице налазе да је „дражестан“ а удаваче приличан, подноси.

Од чега живи? И опет вам кажем, да нема ништа да није ништа и да не ради ништа! Па одкуд може онда да живи на великој нози?

Елем пре свега ручак га не стаје ни паре. Тако је сретан, да га свагда позивљу на ручак. Познаје до тридесет породица, код којих се добро руча: дакле на сваку породицу долази један дан у месецу и браца уме тако да удеси, да никад не дође у неприлику. — Стан, одело . . . то већ мора да плати, ал' при оним реченим пазарима и наручбинама пада по који динар и њему у џеп — уз то чудо је сретан у картама . . .

Једном речи: уме мај сторски да реши ту загонетку, без извора и рада може се по његовом назору угодно живети, мож' бити весео и безбрижан, а што се тиче поштења и части — за то се не пита.

* * *

С овом багром је сродан тип „руского кнеза“ — опет паразитска врста. — Разлика је у томе, што је дотична особа странац, па као странац може лакше и безобразније да вара свет. Тих страначких чанколиза има сијасет. — Италија, Шпанија, Грчка, Русија, Исток, Јужна Америка дају највише материјала, у почаст германских народа признаћемо, да су слабо заступљени у тој котерији. — *)

У тога су странца на дому дворови и летњиковци, шуме и њиве; био је велики чиновник државни, у мало што не постаде министар председник или заступник на страном двору. — Па одликовао се он и у вештини, у сликарству; — име му је чувено по земљи! Он је и члан бог вас пита каквих научних друштава ил задруга! Дошао је у Париз, да проучава „обичаје“ или „да живи ли за вештину“ или баш, „да се малко разоноди“!

Ко неће да помути слађане маште и илузије своје о овом и оном знатном мужу, нека ни пошто не распитује у Петрограду за кнеза Блехинског, који сада чини чуда по Паризу! У Риму не питај ко је Маркезе Поркино, који је узбунио сву аристократију париску! Нико их не познаје ни по имену!

*) Баш не би рекли, а i. не верујемо. Прев.

Осим те мале разлике, тај страначки паразит живи као и домаћи. Левентује у круговима својих познаника, — задужује се, вара сад овде сад онде, а једнога јутра читаш тек у „Фигару:“

„Узбунио се сав Сенжермен. Једног од најелегантнијих делија наших салона, кнеза Ипсилантија упецаше синоћ на вечери баронице Тилове, да вара у картама. . .“

Сад наравно сваки вели „нисам ли рекао!“, сад се разјасни много шта. А у ствари се аристокрација даје варати и обмањивати, да здрав разум мора да се чуди и диви томе.

Хајдмо мало на ниже. У елегантном свету има још туште других паразита, али с обзиром на простор, уз то обазирући се на нежне осећаје женскиња морамо их прећи. Да видимо оне просте прљаве паразите у обичном животу, којима није стало ни до тог срамног имена; таком је чанколизи само до тога, да упеца своју жртву, а јел' постигао то што је хтео, онда скида и сам образину са себе или бар не мари више да се претвара. Категорија дневних чанколиза дели се на више одељака — дела да видимо, који су најодличнији и најинтересантнији.

Ко хоће изближе да проучи најгаднију класу чанколиза, нека походи по подне од 4—6 велике каване на Boulevards du Centre-у, поглавито оне, у којима се врзу кроничари елегантних журнала. — Од како пониче први „књижевни“*) лист уобичајило се, да се „одјеци,“ „кронике“ и „разно“ итд. кују по каванама. — Свако понесе своју хрпу новости, анекдота, добрих и слабих досетака у кавану, па се ту промеђу међу друговима. — Тако се може лакше и јевтиније да задовољи радознала публика. — Сваки прекроји свој чланчић по своме калупу, тако да у „Фигару“ изађе другчији него у „Париском Журналу“ или у „Голоа“-у. — Као што рекох, у тим каванама оперишу разне категорије тих гнусних бангалоза. — Највише има т. зв. абсинтијаша. — Нуто погледајте овога проседог шуњала, што се примиче предњем столу. — Као да познаје друштво. Стао је, боровито га лице одаје, да је јако тужан.

(Свршиће се.)

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

1 НАСЕДАНИЈЕ.

Неколико ђака примете, да њихов професор, кад је гдегод зват на ручак или вечеру, не пије обичнога вина, што и други гости пију, него он понесе с собом једну боцу, и из ње само за себе точи и пије. Они држаху, да ту мора бити бољега вина, те наумише да се увере, а на то добише на скоро згодну прилику.

Једанпут при једној вечери бејаху и ђаци са својим професором. На столу беше једна чинија пуна пиринце с млеком. Професорка узе свећу и извињавајући се оде у другу собу да нешто донесе.

„Сад ил' никад!“, помисле ђаци, и један од њих узе брзо боцу с професоровим вином, натегне и повуче неколико пута, па онда остави боцу опет на сто. У то се врати професорка са свећом и ко ће да опише страх кукавних ђака,

*) Такозвана „presse littéraire“ нема баш никакве вајде за праву књижевност. — Кљука се умним торокањем финије публике, а зове се „littéraire“ с тога, да се разликује од политичне „озбиљне“ штампе.

кад видеше, да је боца намештена — не на свом пређашњем месту — него усред пиринџе с млеком!

Општи смеј, а ђаци се застидише.

НА „БАЛУ“ КОД ЛАУДОНА.

он:

Oј цурице моја мала,
Дед пружи ми руке твоје!
Би ли у твсм срцу било
И за мене место које?

ОНА:

Жао ми је, господине!
Ал код тол'ко њих кадета,
И каплара и фелбаба,
Сва су места заузета.

— л —

НОВО ЗВОНО.

„Ово ново звоно на торњу овом ни мало ми се не допада,“ рећи ће једна г-спа своме послужитељу, „има врло ситан глас, нема оног мумлања. као што треба да има звоно. Шта велиш Јоване?“

„Имате право,“ одговори овај, „али, знате, звоно је ово још младо; док остари као ви, мумлаће и оно.“

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИМА. Бр. 14.

Ових 20 слогова дају 8 речи, којих почетна слова од горе доле дају име, а крајња презиме једног познатог српског писца.

мир, мум, ра, а, та, та, о, о, тов, сти, са, јић, ви, ви, ва, са, до, е, зо, рок.

1. Име пустињског ветра.
2. Женско српско име.
3. Наслов виших достојника у Турској.
4. Једна игра (у картама.)
5. Мушко име.
6. Руски ђенерал.
7. Место у Пијемонту, познато са свог вина.
8. Српско презиме.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ Бр. 13.

1. Чеси.
2. Едвард.
3. Раваница.
4. Небукаднецар.
5. Ирње.
6. Шираз.
7. Евија.
8. Виланд
9. Сеногамбија.
10. Категат.
11. Иртиш.

Чернишевски — Шта да се ради.

Решили: Гђца Дарина Зарићева у Срп. Крстуру; г. г. Васа Максимовић у Сомбору: Иса Личанин у Н. Саду: Коста Радојчић у Земуну.

АРИТМОГРИФ Бр. 3.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Српски списатељ
2. 5. 4. 2. Птица.
3. 4. 5. 6 1. 4. Варош у Турској.
4. 5. 6. 1. Бог грчки.
5. 4. 3. 2. Земљеделска справа.
6. 5. 6. 1. Богиња грчка.
7. 6. 5. 4. Име мушко.

РЕШЕЊЕ АРИТМОГРИФА Бр. 2.

Максим
Чарнојевић.
Авари.
Рајна.
Новара.
Оро.
Јан.
Ериван.
Венера.
Иван.
Ћаја.

Решили: Госпођице: Јелена Крајновићева у Белом Брду; Даринка Сузан у Сланкамену; Марија В. Поповићева у Мошорину; Милева Боројевићка у Сараволи; Марија Радубицки у Св. Андрији: Марија Нићина у Ст. Бечеју; Јулка Молнарева у Срп. Крстуру: Јелена Тошић у Вел. Ст. Миклошу: Дарина Зарићев у Срп. Крстуру; Пава Павловићева у Јосифов Господа; Васа Максимовић у Сомбору: Д. П у Н. Саду; Н. Николајевић у Н. Бечеју; Кос Радојчић у Земуну; Р. Цветићанин у Раков (код Карловца); Св. Грубић у Печују; Ст. Крет у Бајн; Петар Дамјановић у Н. Саду; Св. и Шилић реалци у Панчеву; Милут. Татић и Милан Сретковић у Пешти; Васа Режа у Вршц Мојсије Бизумић у Н. Сланкамену; Спасоје Дед у Даљу; Јов. Петровић у Шови: Иван Мартиновић у Н. Саду; Тод. Зурунић, Бодг. и Миша Б

дановић, и Благ. Бранчић у Н. Саду; Милан Суботин у Чуругу; Ј. Бранчић у Падеју.

СИТНИЦЕ.

(Нове моде.) Један француски журнал, ево шта каже о садањој моди, коју тако мајмунски усвајају наше госпође и госпођице. Наше госпође и гђице јако волу утегнуте моде. Оне су измислиле халине сасвим уске, да могу комотно шетати; шлепове сасвим дугачке, да неби ко на њих нагазио; оковратнике врло високе, да могу бар слободно кретати главом; џепове веома ниске, да би могле без по... уке увући руку; штикле на ципели са... вим високе, да би могле ходати а да се не спотичу; „шлајфне“ вешају на оном месту, где им сметају седењу.“ X.

(Ваш на лози), тако звана филоксера, може се најпоузданије а јевтино, на овај начин са чокота уклонити: између чокота ...ља посејати црвен кукуруз. Ваши са чокота веома радо иду на жиле и стабло кукуруза уопште, а поглавито на црвени кукуруз.

Gachez је чинио опите у Француској ... овим кукурузом и резултат је био успешан. У једном писму наводи, да је проле па и ове године рано с пролећа би... пуно филоксера на чокотима, над ко... ма је ове опите чинио. Пошто је изме... чокота засејани кукуруз никао, неста... је са лозе баш и последње ваши. А на... отив, жиле и стабло кукуруза било је ...чичкано са овим животињицама. Уопште, ...иметио је Gachez, да где год је куку...зом засејана њива до винограда, први ...седни виногради свакад су без филоксере. X.

(Друштво против пушења.) У Пари... постоји једно друштво противу пуше... дувана, и оно је ових дана расписало ... три награде: 1) 100 динара учитељу, ...и напише најбољи спис за одвраћање мла...ки од пушења дувана пре времена; 2) ... динара лекару, који изнесе највећи ...ј интересантних и досада непознатих ...чајева болести, као последице пушења; 300 динара за најбољи спис о упливу ...вана на научна занимања у универзи...има, грађанским и војеним школама. — ...кво бригање за одржање здравља омла...е! X.

(Јелинска позоришта.) Прва позори... поникла су у Јелади и беху у почетку од дрва. Но доцније упливом Софокла, подиже се онај горостасни амфитеатор са машинеријом и осталим прибором, за појаву богова, доњег света и представу дворова и вароши, као што их данас у модерном свету имамо. Место за публику било је у виду полукруга и широм отворено но само урешено мраморним киповима и дивовским стубовима, а у време непогоде, служила је једна велика дуга колонада за заклон. С лета, кад су зраци сунчани већ досаднијим постајали, разастрли би се балдахини од најскупоценије материје. За драматурге одређивано је било по десет судија. Досуђивање награде за заслуге, познавање предмета и непартајичност, било им је опуномоћено и они су располагали по праведности како за награде, тако и за казне. Тешко оном глумцу, који би у невреме изашао на позорницу, јер прут иза кулиса, био је свагда у приправности, но исто тако биле су сјајне награде. Софокло је за своју „Антигону“ награђен био наименовањем за префекта острова Самоса, а доцније му подигоше и штатуу. А колико су поштовали таленте и њихова дела види се из овог: — Неки мисирски краљ хтео је да има за своју библиотеку сва дела Еврипидова, која се налазаху тад у државној библиотеци у Атини, па одправи своје посланике да му ови испоруче његову жељу; ал на жалост кад се они вратише натраг, место књига донели су му одговор: „Ни за љубав, ни за злато не продају Јелини своје таленте.“ — Само једина глад, била је изузетак.

Глумац је уједно био и писац позоришних комада. Изузетак је био само Софокло, јер беше слабих прсију. Есхила умал' једном што не убише, јер је покушао био да се насмеје у Цецериној мистерији. А публици пак било је слободна и није јој је нико забрањивао смеј. Жртвеник за приношење жртве боговима, стајао је одма с преда. Јелинима је дакле било позориште место које их је опомињало да за неколико тренутака забораве на земаљска уживања па да с побожном душом и срцем принесу на жртвеник жртву боговима, за знак своје искрене благодарности. — У данашњем пак модерном свету, позоришта су узела правац сасвим противан томе.

ЧИТУЉА.

(† Коста Николајевић књижевник.) Немачки и мађарски листови јављају, да се у Боксеку из пиштоља убио Коста Николајевић, са свог критичког разбора и велике научености добро познати књижевник српски, зет кнеза Александра Карађорђевића, у кога се налазио у походама. Он је у последње време пао био у неку тешку меланхолију, која му је, као што казују они, који су га познавали, и главе дошла. Покојник је био научен, врло изображен човек. Био је дуго времена српски капућехаја у Цариграду. Он се највише бавио писањем српске повеснице, проучавајући изворе у различитим језицима у оригиналу. Плод тог његовог рада је читав низ чланака у „Српском Летопису“ под насловом „Критичка покушења у периоду од првих седам векова српске историје.“ Чланци су ти од неизмерне важности по стару нашу повесницу. У њима је писац критичким разбором изводио на чисто нашу повесницу по најстаријим изворима. Покојник је тако исто показао велику своју ученост и критичан поглед у својим чланцима „Српски Комнени“, који су изашли у „Гласнику“. Осим многих других саставака написао је књигу „Србска бесједа у латинском писму“, која је у своје време велику пажњу на себе обратила. Да би се рогобатна неестетична форма латинске азбуке крају пригнала, предлагао је писац у тој својој књизи, да се по начину других азбука том злу тиме доскочи, да се по различитом положају појединих латинских писмена и различити значај гласова означи. Тако н. пр. z да остане, што је код нас з, а обрнута форма његова да добије глас ж, итд. Осим тога је писац у тој својој књизи ученим начином испитао и разложио значај мњења и народа староилирског.

Голема је штета по нашу књижевност, што се прекинуо живот, који је могао још од велике користи бити народу нашем. Нека му је вечан спомен међу нама, а лака му била туђа земљица, у којој почивају српске кости његове. **„Застава“.**

НОВЕ КЊИГЕ.

У Бечу издаје Књижара Алфреда Хелдера (Alfred Hölder Wien, I. Rothenthurmstr. 15) дело под насловом:

Um die Erde, Reisebilder von der Erdumseglung in d. Jahren 1874, 1875, 1876, von Josef Lehnert, k. k. Linienschiffs-Lieutenant. Са 160 ориг. илустрација и са картама. У Бечу 1877. — Осим намере да забавља, послужиће ова књига свакоме и на поуку, јер је пуна етнографских, статистичких, матереолошких, хисторијских и обртничко-политичких дата из најновијега доба. Цело дело износиће 30 свезака по 30 новч. а. вр., а излазиће сваких 10—14 дана по једна свеска.

У Будапешти тиском **Виктора Хорњанскога** изишла је књига: Život Petra velikoga cara Rusije, izpisan od Arkimandrite Antonie Katifora, a preveden u jezik hrvatski s malim nadodanjem od O. F. Aleksandra Tomikovicha и т. д. Na novo ga izdaje Ivan pl. Mar'o Maršovski ministerialni tajnik и т. д. — Са ликом Петра великог. — Ова је књига штампана први пут у Осеку године 1794., а сада ју је наново издао г. Иван пл. Маршо на жељу са више меродавних страна изјављену. Језик је оставио писац стари Томиковићев. Књига је написана лаким стилом и језиком, врло је занимљива а била је већ сва распачана.

У Веограду у штампарији **Н. Стефановића и Друга** изишла је књига:

Збирка судских решења о праву, сабрао и пропратио Ст. Максимовић адвокат. Књ. II. Београд 1877. Цена 1 динар. — Ово је наставак књиге, што смо је под истим насловом огласили у 1. бр. „Јавора“ од ове године.

Књижара браће М. Поповића у Н. Саду издала је за идућу годину ова два календара:

Нова Ружица, српски народни календар за год. 1878. Н Сад. Срп. нар. задр. штампарија. Са ликовима два српска кнеза. — Садржај су ј[…] песме, што се певају. Цена 20 новч.

Новосађанин, српски календар за народ за год. 1878. Год. I. — Цена 20 новч. — Садржај: Наши дани видов-дани од А. Сандића; За здравље и дом; за шалу и смеј; Како ко љуби (четири шаљиве песме Свет. Бан. Србољубова); Нове загонетке и један табло слика са кратким текстом. —

☞ Умољавају се пошт. претплатници, који за последњу четврт још не послаше претплате, да се пожуре, да не би било нереда при разашиљању листа.

Цена за последњу четврт 1 ф. 25 н. а. вр.
За Србију и стране земље 1 ф. 50 н. а. вр.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду

БРОЈ 43. У НОВОМЕ САДУ 23. ОКТОБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

Бранко Радичевић.

(По нацрту гђе Мине Вукомановићке и Стевана Теодоровића.)

БРАНКО РАДИЧЕВИЋ.

У овоме броју доносимо слику пок. Бранка Радичевића и гроба његова. И ако „Јавор“ иначе не доноси илустрација, то смо ово ипак учинили за љубав неколико честитих Српкиња, које су нас умолиле, а и с тога, што је покренуто питање о преносу његових костију из туђе земље на Стражилово, па ће јаче прионути срцу и наших читалаца предлог овај, кад виде очима симпатични лик бранков и скроман гроб му у туђој земљи. Уједно доносимо овде из овогодишњег вел. илустрованог календара „Орла“ писмо, што га је писала кћи Вукова уреднику „Орла“ из свога сећања на пок. Бранка, који је често бивао у кући вуковој. Писмо то гласи:

Честити господине!

Вашом намјером погодисте давнашњу жељу многога Србина. а вашим позивом дадосте ми прилике, те се ухватих и ја у коло радника око бранкова спомена. Нека вам је хвала и за ово и за оно!

Душом и срцем прихватам тај позив а будите увјерени, да ћу му одговорити ако никако, а оно из пуна срца. Та и сама се каткад занесем сјећањем у оно цвјетно доба, по онијем златнијем кутићима очина дома, међу оне честе зборове светлијех лица, у онај скромни зачедак наше књиге; па сам срећна већ тијем, што ми од тијех дана заоста бар сјећање. Ту срећу подијелила бих с другијем; па ево драговољно дајем и сласт и тугу, што ми задркта у срцу тијем спомeном.

Сјећам ли се Бранка? А заборавља ли се лако који лијеп спомен? Сјећам га се често, кад с тугом, кад с весељем. Рекла бих, да га и сада гледам очима. Та бијеше нам сваки дан у кући као син и као брат. А је ли чудо? — Зна се, да је Вук радо прикупљао око себе наше млађе даровите људе, а бистру оку Вукову не оте се необични дух и богато срце Бранково. С тога Вук Бранка заволе, као рођена, те му бјеше брижан отац, искрен пријатељ и савјестан учитељ. Колико је то вриједило Бранкову духу, и како је то Бранко примао, разбирам тек сада. У оно доба бијах и ја у послу, а нешто и недозрела, те не мјерих овијем очима. Сада да како знадем, шта бјеше узрок, те онај весели младић чамаше по вас дуги дан у писарници озбиљна Вука, и ради чега се радоваше Бранко, кад би о сутону ухватио слаба старца испод руке, да га одведе до „Васер-гласије“ (сада курсалов у штатпарку.) Тамо бјеше сваки дан збора и договора, те се на њ сабираху Миклошић, Ранке, Карара, Петрановић, Даничић, а приликом и други наши чувени људи. Толико увидјех и онда, да Бранко не одмиче од Вука, да опет Вук Бранка не пушта из очију, и да му је свугдје на руци. Да је Вук цијенио Бранков дар, судила сам и по томе, што је израдио код кнеза Михаила, да Бранко не трпље никоје невоље. Неумрли Михаило издаваше Бранку годишњу припомоћ од 800 фор. ср., а за оно доба бјеше то толико, да је Бранко могао красно живјети и весело пјевати, као птица у ваздуху.

Толико се довијам сада душевној узајмици међу Вуком и Бранком, а што бјеше више, знаће најбоље протумачити друг Бранков, наш вриједни Ђуро Даничић. Та они се не дијелише ни часа, а уз Вука бјеху као два сина његова. Остављам дакле њему тај важан дио Бранкова живота, а ја ћу вјерно забиљежити оно, што ми оста у сјећању као лична особина Бранкова.

Најживље ми је у памети вријеме од

г. 1846—1849. Тада бјеше Бранко у најбољем добу. Не бјеше још оболио, а весело срце и живахан дух сјајаше му из вјечно ведра лица. Виђах га истина тек недјељом и четвртком, ван другијех празника, — јер и сама бијах у послу, а и он бјеше више у очиној соби, — али га се ипак сјећам тако лијепо, да се већ толико каним, да га сликам! Бјеше нешто више од осредња узраста, тијела размјерна, витка па опет за то поснажна. На жилавом и љети и зими разголитаном врату, сјеђаше глава дивна кроја, широка пјесничка чела, густе, отвореномрке косе. Чешљаше је у натраг, а бјеше дуга те му падаше чак до рамена. Каткад би у разговору затресао ту бујну косу као лав своју гриву. Испод чела сјеваше око необичнијем сјајем. До јако не видјех тијех очију, и тешко их је гдје и видјети. По разрезу велике па опет у главу утекле, свијетлише испод мрких трепавица њеком особитом сивозеленкастом бојом, и одудараху чудновато од мркијех поносно узвијенијех вјеђа. И сјај и израз бјеше им са свијем необичан, рекла бих, надземан и вјеран тумач пјесничке душе. Нос бјеше у размаку појак, па долажаше од чела доље са свијем право, али све усуканије. Уста бјеху пуна, готово повелика. Над горњом усном тек никле, густе, са свијем отворено-мрке науснице, али тако, да се усна видјела. Зуби се помаљаху свакијем осмијехом, а бјеху здрави, необично бијели, широки и угласти. Лице бјеше с приједа поширoко, сухоњаво па по гдјегдје лако пропушташе рубове од костију. Тијем доби особита израза, Брада бјеше поширока, и са свијем ћосава. Кожа на лицу танка, мека, увијек заруђена. Чим би ради чега год дошао и најмање у ватру, осула би му се по цијелом лицу жарка румен.

Кретања бјеху му сасвијем проста, мирна и армонична. Не сјећам се, да сам га видјела икад, да рукама маше и доказује. У разговору радо би се завалио, очи би дигао и занесено у вис гледао. Говорио би мирно, готово тихо и једнакијем гласом, али увијек са осмијехом на устима. Веселост, њека блага, дјетињска веселост, бјеше у опште поглавита садржина Бранкове нарави. Гдје год га виђах, свугдје и увијек затекох на лицу његову онај исти благи весели израз, што га дична још више дичаше. Лака корака, замаљене главе ево га гдје иде, па ко би га видио, од прва би помислио: „Овога је вила посинила, па сада ходи по земљи, гдје му мјесто није, да тек пјева и друге весели. Благо њему; на њ не може туга и невоља земаљска жића!“ . . . Та његова карактеристична веселост хоће да нам каже, за што је Бранко пазио дјецу, па баш и са свијем малешну дјецу, која још и не проговараху. Сјећам се да им је куповао играчке и посластице, да је са свијем туђе дијете одводио у свој стан, те се тамо с њиме играо и вриједна Даничића бунио. Из истог узрока упуштао би се Бранко радо у дјетињасте, безазлене игре, пристајао би уз будаласте, дјетињасте разговоре, копирао би дјецу и т д. У друштву бјеше весео, али смјеран. Из његовијех обичнијех разговора нијеси могао судити, да је така дара. Из његовијех уста нијесам чула ни ријечце од онога што је његово, и можда се не бих још за дуго право увјерила о његовој пјесничкој снази, да се не даде красна прилика. Бјеше то на бадњи-дан 1849 год. Вук је гостио своје знанце и пријатеље, а један од тијех донио је мени на дар књижицу споменицу. Ја заредих да ми сваки од гостију што у њу упише, па дођох и на Бранка. Док се окренух а Бранко већ написао:

„Певам дању, певам ноћу,
Певам, селе, што год хоћу;
И што хоћу, то и могу;

Само једно још не могу;
Да запевам гласовито,
Гласовито, силовито
Да те дигнем са земљице,
Да те метнем међ звездице.
Кад си звезда, селе моја,
Да си међу звездицама,
Међу својим, селе моја,
Милим сестрицама.

Зар то није као лијеп, лирисав цвијетак на јутрењој роси? Бранку је требао само један трен; ваљало му само захватити у пуне груди своје, гдје цвјета читав перивој така цвијећа, ту их је брао те нама давао. Не бјеше ли дакле синак вилин? Па опет тако смјеран, да се ни казати не хтједе?.........

И у одијелу бјеше Бранко скроман и умјерен. Носио се са свијем просто без икојих накита. На њему си увијек могао видјети пребијелу кошуљу са широком огрлицом а испод ње тек лако притегнуту мараму с крајевима, дубоко исјечен прслук, кратак свакад отворен капут, обичне чакшире и цилиндар, а то све увијек, и зими и љети, црно. Као што се просто одијевао тако се умјерено и хранио. Често се хваљаше, да неко вријеме живи само о воћу, па онда опет други пут о самом млијеку и т. д. Страсно је ишао да се купа у хладној води, а бјеше и добар пливач. Негдје сам чула, да се једном пливањем утргао и да је баш тако запатио клицу оне бољетице. Њеки опет веле, да је и њу наслиједио од своје мајке, јер му је и мајка млада умрла. —

Гроб Бранка Радичевића у Бечу.

Да ми бар хоће сјећање овдје да утрне! До сада ме водаше цвјетнијем стазама Бранкова живота. Кад би ме могло још дуго, дуго тако водити! Али заман: ето у цвијећу прва опанула „жута ли-

сја“ са зелена Бранкова жића, па од селе листак по листак; а за њима суза за сузицом. Ено, орони се и пошљедњи, те оста само увела суха грана да отруне. Заман је сузом заљевамо; узалуд је китимо краснијем вијенцима — она озелењети не ће . . . . .

Бранко бјеше, тако рећи, увијек слабуњав. Клица његове болести бјеше давно у њему. Сад се појави, сад се опет притаји, али напредоваше једнако. Из најприје као да је Бранко није познавао или не хајаше за њу с тога, што је он све узимао на лако. Кад болест наже све јаче и јаче, рећи ће један пут смјешећки: „видим већ: мораћу сам учити медицину, да се лечим.“ Тако и уради; да ли баш ради тога, не могу рећи. Али ни то не поможе. Већ год. 1851 поче Бранко баш са свијем побољевати. Пријатељи Бранкови увидјеше, да није више за њ напрезање и науке, те размишљаху свакако, како да га оправе куда на југ, да се тамо опорави. Вук то спомене Кнезу а Кнез одмах обећа, да ће подмирити све трошкове око тога. И Бранка склоне, али он мишљаше не толико ради болести. Још једном размахну ђеније у њему својим крилима; још једном поче Бранко сновати нове мисли за напредак и живот . . . . да, „Много тео, много започео!“ Несталан као што су обично ђенијалне нарави, бјеше и Бранко, а особито кад је долазило до избора, чега да се лати. Данас је с одушевљењем учио медицину, сјутра опет коју апстрактну науку. Данас би нам озбиљно рекао, да ће се настанити у Црној Гори, а већ сјутра путује по сриједњој Африци, — пење се на Ливан — плови по Нилу и т. д. Па исто тако и сада, у пошљедњим тренутима живота, — бјеше у њему сазрела мисао, да остави медицину, да се баци на вјештину и да постане сликар. Најприје хтједе у Млетке ради здравља, па онда у Рим да учи. „Доста је мени двије године., па да премашим Рубенса“ рећи ће с такијем поуздањем, да му човјек мораде вјеровати. Необузданом, гигантском духу његовом бјеше још мало, те наже опет новијем смјером, да ствара, да се и ту уздигне до небескијех висина. — Ко би то могао одмјерити: може бити, да би Бранко и ту далеко дотјерао. —

Али не бјеше суђено, да му се оствари тај пошљедњи идеал његовијех жеља. Италије није могао видјети. До сада му је боља подгризала живот потајно и полако, а сада му позли на један мах тако, да већ бјеше на измаку. Након тешка боловања предигне се и опет, али како? Потајна грозница циједила му је живот непрестанце, и тада се видјело, да му нема лијека. Ходаше истина и долажаше Вуку на договор, али сваки дан све слабији. Вук му савјетоваше, да се пресели у болницу. Тамо ће му се о трошку кнежеву спремити згодна соба, тамо ће га дворити двије вјеште нудиље а тамо ће имати свега, што му по наредби првијех бечкијех љекара буде ваљало за исцјељење. С тужнијем осмијехом пристане Бранко и на то, те се пресели у болницу. Ту имађаше сваке његе и понуде, а Вук и Даничић обилазише га често. Мати моја пазила је Бранка као и рођена сина, па није прошло дана, да га не надгледи. Радоваше се, кад му ко дође, и бјеше још једнако весео.

Али и то не потраја дуго. Бранково вријеме бјеше истекло. Једнога дана — бјеше то послије подне . . . септембра*) 1853 сјеђаше моја мајка као обично уз Бранка. Тога дана бјеше необично узбуђен и њежно држаше обје њезине руке у својима. Тако су дуго сједили и разговарали. Кад мајка пође, те се на вратима осврну, да га још један пут поздрави, али Бранко с болнијем изразом

*) Протокол умрлих грчке цркве у Бечу могао би најбоље потврдити, да је то било мес. јуна Ур. „Орла.“

склопио руке над главом. Поплашена викне пудиље, притрчи Бранку, диже га у наручје али сјен самртнијех крила бјеше већ пао на лице Бранково. Још један пут захвално погледа, још се један пут уморно осмјехне па онда се наже, а оно дивно срце, што је толико осјећало, толико се надало, толико хтјело, преста куцати! Бранко бјеше свршио, па као да му ни смрт не могаше нахудити, лебдио је над блиједим лицем онај исти благи израз, а на уснама следио се још онај пошљедњи осмијех.

Мени допаде тај тужан глас у туђини. Кад се вратих, бјеше Бранко давно сахрањен. Отац Бранков дошао је — колико се сјећам — тек доцније у мрклу јесен, те дигао онај скромни споменик, што и сада казује мјесто, гдје почива земаљска одјећа оне божанске душе. Мати моја и ја његовасмо дуго гроб Бранков — све док ја не одох из Беча, — а и сада га не пролазим, кад год одем, да захвалном сузом оросим гроб очин. Не знам само, гдје су она два красна бора са Бранкова гроба. Кад бјеху украј њега, чињаше се, као да својим шуштањем пјевају дивне Бранкове пјесме. Сада их нема, а око гола камена разбија се вјетар, па ујањем својим као да нас опомиње: „Сјетите се свога пјесника; он је боље заслужио!“ . . .

Ја ово писах крвљу срца својега и сузом из ока, честити господине, али за мене је и у том тужном сјећању толико сласти, да је радо дијелим с другијем. Нека вам је и опет хвала, што ми пружисте таку прилику. Радоваћу се, ако овијем врстама помогнем у њеколико вашу красну намјеру. Желим вам дакле достојна успјеха и остајем с поштовањем

Мина Вукомановићка-Караџићева,
кћи Вукова.

ДЕВОЈКА ПО МОДИ.

(Слика из живота.)

„Ал' реци ми, Душане, шта имаш управо против Милке? Једва што си је упознао.“

„Тако је, мамице, једва да ју познајем; а то је довољан узрок, да ју не могу узети.“

„Не, то није довољан узрок; јер се можеш шњом и боље упознати, само ако хоћеш.“

„Чему? знам унапред, да она није девојче, које би ми се могло допасти; она неће бити жена, која би ме знала разумети.“

„А ко зашто?“

„Милка је одрасла у „институту,“ одкад је код куће, није имала другог друштва осим њеног оца, она се навикла дакле на понизно кретање, што светској жени ни мало не приличи; она је на сву меру стидљива, збуни се сваки час и поцрвени, ма јој човек и најневиније што рекао. Место да је у свако доба приправна на згодан одговор, она никад друкчије не одговара, него са „да и не.“

„У том се јако вараш; Милка је исто тако даровито, као што је и фино изображено девојче; шта више она је боље и темељитије учила, него што је обичај код младих девојака.„

„Дакле је научењак! Не, мамице, волијем се оженити са каквим б у к о в а ч к и м г у ш ч е т о м! Жена, која на сваку реч одговара са гледишта науке; која све што говори хо-

ће класичним цитатима да докаже; која сваки цвет, који јој пружимо, латинским именом назове и у који ред спада, те нам на тај начин и најкраснију ружу сасвим опрозајичи; жена, којој не можеш прсте пољубити, јер су мастилом убрљани; жена, којој ручак није на време готов, јер мора најпре довршити какву научну расправу..."

„Јеси л' готов већ с твојим смешним претеривањем?... Милка није ни издалека таква „учена варјача," као што је ти описујеш. Треба само да видиш, каквом бригом води кућу свога оца, градоначелника; како свуда својеручно прихваћа..."

„Ваша Милка има дакле све мане?... Она својеручно прихваћа?... но, то мора лепе ручице имати! Мора да је врло угодно имати жену са испуцаним рукама... сад лако појмим, од куд јој оно руменило у лицу."

„Како, велиш можда да Милка није ни лепа?"

„Лепа? како се узме; могла би бар бити. Само да се не накаради смешним и по старој моди удешеним оделом; тако н. пр. има врло лепу црну косу... ал' само да ју не плете у просте курјуке. П'онда, зашто носи целог лета просту хаљину, без чипака и пантљика и осталог украса, који је свакој женској врло нуждан? У опште, што се не понаша достојанственије?"

„Од прилике као супруга твога пријатеља Вељка, јел'?"

„Вељко је узео девојче, које је у великој вароши одрасло, које зна све прописе и правила моде те их се строго и држи. Она није научењак ал' зна доста, а да никад не дође у неприлику; она нас не подсећа својим оделом и кретањем на прошли век... а пошто ми увек пребацујеш, да се у свачем по Вељку равнам, то ћеш лако појмити, мила мати, да ми се жена, као што је његова, увек боље допада, него ли Милка."

„Како? Душане, зар би ти збиља у стању био узети девојку за жену, која својим неотесаним владањем сваког разборитог мужа мора увредити? Девојку по моди, која не ма у глави ништа осим забаве, играња, кокетерије? девојку, која се смеши где би требало да црвени?... не, Душане, то није твоја збиља; јер и ако те је хрђав пример и сујета на крив пут навела срце је твоје ипак племенито, твој суд праведан, док те не обмане сјајна спољашност. Ох кад би ти само из ближе познавао ону жену, ја сам уверена, да би је презирао, као и ја."

„Но, мамице, пак зато имамо врло просто средство: дозволи, да се одзовем на вељков позив. Ако нађем да је његова жена, као што је ти описујеш, тада ћу се лако приволети те да заборавим моју заблуду, као што ју ти називаш!"

Овако се разговараше гђа Ружићка, богата удовица, са својим сином јединцем Душаном. Њему беше тек око 30 година, његова спољашност, његово изображење, његово богатсво учинише да је свуда добро примљен био. Услед тога постаде уображен и прави кицош; он је свршио науке у престолници, где је непрестано био у друштву гладних беспосличара, који су млада и издашна богаташа облетали, који га научише да се и оном подсмејава, што је до сад поштовао и т. д. а Душан беше добар ђак; на скоро му беше владање исто тако арогантно, као и његових пријатеља; он се одевао тако исто претерано, као и они; по његовом мнењу беше врло даровито, кад се ма и у најпристојнијем друштву приповедају

frivole bons mots; он мнијаше, да је то јуначко дело довести мимопролазеће женскиње безобразним погледом у забуну!

Кад је пошао из престолнице кући, допрати га један од ових пријатеља Вељко Н. први из овог друштва и обојица обратише на скоро сву позорност на себе у овој иначе мирној варошици.

Гђа Ружићка није могла да затаји, како јој је неповољан уплив, који имађаше Вељко на њеног сина, те овај мораде одпутовати. Неколико недеља доцније јави писмено да се оженио са неком познатом лепотицом и позва Душана, да га посети, кад би у престолницу дошао...

„Нека буде дакле, као што желиш," рече гђа Ружићка. „Можда ће ти оно, што ћеш у оној кући видети очи отворити те ћеш се брзо мени повратити."

„И твоме идеалу од девојчета; је ли мамице?" шалио се Душан.

„Не, том се ненадам; девојка, као што је Милка, нема нужде да дуго чека на младожењу. Док се ти вратиш, дондесе она можда удала!

„Мислиш?... Но, то ће ми мило бити." рече Душан гласом, који му не бијаше баш сасвим весео.

После неколико сахата узјаха Душан свог коња, да оде до железничке станице; чудновато, да је баш изабрао најдужи пут и то сокаком, у ком је и кућа градоначелника. Да можда види Милку? Боже сачувај! Само да... јер... да... зар мора опет увек узрока бити?! Једино зато јер је влак полазио у четир сахата, а сад је тек три сахата, имао је дакле времена, да се мало прошета. А кад је пред градоначелникову кућу доспео, зашто је овде лакше јахао? Зашто је упро очима у прозоре? ваљда не зато, да... ах, боже сачувај! јер „док се вратиш, дондесе она већ удала." — Али, ма и не намеравао девојку узети, ипак ју смеш погледати ма било и само зато, да се осведочиш, како је ружна просто удешена глава без шињона... и збиља! Тамо на последњем прозору иза шареног цвећа појави се лепа девојачка глава... Душан је у овом часу заборавио на науку својих некадашњих другова, по којој се само мало бичем о шешир дирне, кад се кога поздрави, он сад скине шешир и дубоко се наклони... Милка му мало збуњено, ал' ипак љубазно одздрави и у том му случајно златан „цвикер" са носа падне те се загледа својим грдним плавим очима...

Дубоко замишљен дође на станицу, и тек кад је у коли седио пробуди се из својих сањарија.

„Да, да! мати има право... она је лепа," рече у себи; али „док се вратиш, дондесе она већ удала" учини му се да чује. „Па, марим ја; она ни мало не зна, да се достојанствено влада. Прем да јој не беше одпоздрав ни мало неспретан, ипак јој се на лицу видило, да је недавно из „инштитута" дошла... па ипак, што се више од куће удаљавао тим више је мислио на Милку... Ал' то ће скоро проћи; да је иоле сравни са супругом свога друга Вељка са лепом и дражесном Маром, то бијаше не могуће.

Кад је Душан у престолницу приспео бијаше већ касно, да посјети свога Вељка. Он одседне, „код круне" и нареди за сутра дан у 11 сахата кола...

Стари се другови весело поздраве.

„Кад се могу твојој супрузи представити? Запита Душан.

„Одма, mio caro, одма," с овим речма отвори домаћин врата од посетне собе. У истој не беше никога. „Сад се забави један час, а ја идем да зовем Мару." (Свршиће се.)

НИЈЕ ДАЛЕКО.*)

Што уздишеш јадран-море —
Плимо, ослеко?
Жељно ли си Црне Горе?
— Не ти далеко.

Да запљуснеш валом једним
Згодна времена,
Љубнуло би жудом жедним
Лице Ловћена.

Црногорче, шта попеваш
Жељом раздраган,
Да л' о мору јунак сневаш?
— Диван ти је сан.

Те да прстен одозгоре
Бациш с Ловћена,
У јадранско пâо би море
Истога трена.

Пљусни вале јадран-воде,
Лети прстене! —
Венчајте се две слободе
Давно чувене!

Нек ти нову славу уждe
Спомен предака,
Црногорче, нови дужде
Бољих Млетака!

З-Ј. Ј.

БЕЛА РУЖА.

НОВЕЛА.

(Свршетак.)

Једног дана седела је Олга у соби, од које су прозори на улицу гледали, и чекаше Ђорђа, који је обећао да ће доћи по њих, да иду у шетњу. Врата се отворе и унутра ступи Ђорђе, држећи нешто скривено у руци.

„Госпођице Олга, смем ли бити тако слободан“ и при тим речима предаде јој једну белу ружу.

Олга на један мах сва пребледи. Она се сетила Милана, сетила се да је данас тај дан, у коме он одговор чека.

Сат изби пола шест.

„Шта вам је Олга, за име Бога, та ви сте пребледели, ви ћете пасти“ рече Ђорђе.

И заиста да је није прехватио, она би пала.

Олга се брзо отргне и баци се у наслоњачу.

„Боже шта да радим, кад га нељубим шапуташе она.

Млади лекар клече поред ње узевши је за руку. „О шта вам је Олга, кога нељубите, поверите ми се.“

„Добро, а оно ме саслушајте, и она му приповеди све, што се збило с њом и Миланом, и заврши речима „па шта да радим, ја га поштујем али га нељубим“.

„Олга“ рече Ђорђе „ви кажете да га нељубите. Сећате л се онога првог дана нашег познанства, онда рекох да нешто слутим, да ћу овде наћи мој идеал, и ја сам га нашао — у теби Олга. Та ти си то могла приметити да те љубим.“ При тим речима узеде Олгину руку, која му се хтеде извући. „О немој Олга ја знам да ме и ти љубиш, хоћеш бити моја?“ и обухвативши је једном руком, притисне је к себи, и погледи јој у очи.

Она спусти главу на његово раме, и рече дрхћућим гласом „Твоја до смрти“ и уста се нађоше у једном дугом пољупцу.

Шест сата изкуца. Олга се тргне

*) Из „Царића“, малог ратног календара са сликама за 1878.

Ђорђе јој притисне један пољубац на чело и прошапута „Та небој се драгана, сад си само моја!“

У тај мах зачу се са улице праска из пиштоља. Олга врисне и полети прозору, бацивши један поглед доле на улицу, падне обнесвешћена у наручје Ђорђу.

Милан је лежао у својој крви — бела ружа лежала је на патосу згажена.

Милана су унели у кућу, и положили га на диван. Ђорђе и стари лекар трудише се да га у живот поврате — он отвори очи — и изусти да се једва чуло „Олга“.

Олга која је мало даље стајала, на Ђорђев миг приђе рањенику. Преко Милановних усана пређе радостан осмех, и узевши је за руку шапуташе.

„Немој плакати Олга, то је тако морало бити, та ја сам казао — да си ти мој живот, па кад ниси моја — не могу живети“ . . . . и окренувши се Ђорђу рече са мирним гласом „Господине, допустите ми да Олгу само једаред пољубим, немојте бити љубоморни — та и тако нећу још дуго живети.“

Ђорђе га лагано издигне. Милан притисне један пољубац на Олгине усне и уздане — спусти главу на јастук — Олга се сагне и притисне један пољуб — на чело мртвога Милана.

Година је дана од то доба прошла. Пред М . . . ским гробљем стадоше једна путничка кола, прво искочи из њих један млад човек, прихвативши једну лепу женскињу, и пођоше у гробље. Слуга који је за њима ишао, носио је један бокор ружа. Они се зауставе пред једним лепим спомеником. Слуга усади тај бокор руже на том гробу, и удали се. Млада женскиња клече поред гроба, и тихо јецаше.

„Доста Олга, хајдмо да се незадоцнимо“ рече нежно Ђорђе својој младој љуби. Олга се дигне и спусти своју главу на Ђорђево раме, и шапуташе тихо „Сирома Милан“.

„Немој да постанем љубоморан“ рече шалећи се Ђорђе својој љуби. „Ти си усадила белу ружу на његовом гробу.“

„Јер ми је лакше, Ђорђе, чини ми се, да кад се вратим с пута, па кад видим цветајућу белу ружу на његовом гробу, да ће бити задовољан самном. О Ђорђе“ настави Олга, „у колико ме бела ружа подсећа на смрт, у толико ми је драга, јер сам тебе добила“.

„А и ја тебе“ додаде нежно Ђорђе погледавши јој дубоко у очи, и понављам моје речи, да ћу мојој првој љубави веран остати.

Н. Сад. **Адријана.**

ПАРИСКЕ ЦРТИЦЕ.

II.

ПАРИСКИ ЧАНКОЛИЗИ.

(Свршетак.)

— Зла времена, зла времена! — рећи ће неком младићу и тужно маше главом.

— Како то? — запитаће онај и гутне из чашице.

— Хрђаве године! Слабо пазара! — Хм! —

Шуњало оштро погледа на чашу абсинта.

— Жалосно је то! Све застало! —

Па дотле се тужи и јада, док се онај други не смилује:

— Та изволите, седите! —

Али како седа! Мучно за онога да пије, а овај да му пиљи у зубе; шта ће, понуди му абсинта а браца једва дочекао.

Други абсинтијаш не шара много. — Просто седне за туђ сто, пије туђе а не плаћа ни паре. — Иначе умеју да протерају човеку време, причају тушта анекдота, ласкају човеку до неба, па никоме и не пада на ум, да их се курталише.

Много су гори и отужнији „пецароши“ по занату. Главно им је, да упецају и окламају ма кога.

— Ви сте ми тако познати; неби ли ми позајмили једно пет динара? —

Ова је шала прешла код „пецароша“ у истину.

Јел' те само једанпута видео и проговорио две три речи с тобом, одмах си му постао „пријатељ“. Чудо су им занимљиве разне методе пецања. — Или нападну човека онако из небуха, или га мирно вештачки подкопају.

А, право, ви сте! Ала молим вас позајмите ми до вечера једно сто суа! По мислите само, идем ја кроз улицу Риволи, забатргам се . . . само ја могу тако да награишем! — и стропоштам се у неки кујунџиски излог . . . Е сад преставите себи, не само што сам разбио велико окно, већ расцопао ствари у вредности од 500 динара. Кујунџија се обезобрази . . . не само што сам му морао дати сав буђелар свој — 480 динара — већ ми узе и сахат у залог . . —

Шта ћеш сад да радиш с њиме? Ономад сам га видео у неком одличном друштву, човек је лепо одевен а овамо те салетио . . .

Сажалиш се и позајмиш му — у невидиш.

Други почне равнодушно да разговара о које чему, о новој министарској кризи, па те лепо у наоколо доведе до своје теме — опште теме „пецароша“ — како су хрђави пазари, како је много штетовао час овде час онде. Дирљивим речма ти описује своју неприлику, док најзад не изиђе с бојом на среду — треба му — по обичају њиховом — оних дерних сто суа. Само те то спасава, ако га хладно одбијеш: — немам ни сам више од десет сантима. — Рекнеш ли да немаш уза се, одмах ће се понудити, да те отпрати до стана.

Чим „пецарош“ види да је натрапао на искусна човека, одмах попушта цену. — Та оно, било би ми поможено и са два динара. — Укратко не пушта те дотле, док му не уделиш макар двадесет суа.

Трећи почне пред тобом да слини. Четврти прети да ће се убити, а пети „скупља за неку сироту удовицу са шесторо деце“.

Да завршимо с овом шпецијом. То је једина што се налази у ђачком крају, и по великим школама у провинцији. Име јој је „књижевни целебритет“. Ови лупежи прогледе фотографске портрете свију знатних књижевника, песника, журналиста итд. и изнађу оне, што највећма личе на њих саме П'онда приону, да проуче живот и дела дотичних писаца. — Спремљени дигну се у ђачке пиваре, па се преставе као Жил Кларти, Сарсиј, или Виториан Сарду. — Причају о патњама и мукама својим, о млађаним надама и сањаријама итд. и прикупе тушта слушалаца око себе. Лажни књижевник лије чашу за чашом у грло, обећа младим песницима, да ће их протежовати, наздравља и испија своју чашу у то име. Уз то ће се и поштено најести, све за успомену на оно златно време кад је и он ђаковао . . .

Најзад — parbleu — заборавио је свој буђелар код куће!

Ал' двадесет руку пружају му већ

услужно колико му треба. Сматра свако за особиту част, да буде једноме Сарсију на услузи! И браца лупежу се при такој тричарији кад кад за чудо „рентира“ посао.

„Књижевни целебритет“ прима све драговољно а овамо му расти кика од милине, како их је лепо намајсторио.

Другога дана се врати поново и опет нема новаца; — (овом приликом му се подерао џеп) — или лупеж покуша своју срећу у другом крају. Свакако страдају ђаци, доцније се можда случајно упознају с правим Сарсијем, виде да су насели — али доцне.

Нека се задовољи читалац и са ово неколико црта. — Кад би хтели да исцрпљујемо предмет, наврнцале би се читаве књижурине. Паразити по себи, као што цветају по Паризу, не само да су производ друштвених одношаја, већ и резултат личних мана. Није невоља изродила паразита, већ пука јадна леност. *) Искуством је доказано, да ове вуцибатине трају и онда, кад им се напрасно побољшају спољне околности. — Насљеди ли који од њих какву сермију, онда се за два месеца профућка и то, па се из нова бангалозише. — Понудиш ли му какво занимање, изговара се на сто начина, само да не мора радити. Има разних прича о паразитима, који се у један мах обогатише. Неки Бонжан беше дуго страшило свију абсинтијаша. У једанпута добије глас, да је од стрица у провинцији насљедио 200,000 динара. — Од радости оде као бесомучан, да се купа у шампањеру, запали цигару с банкнотом од сто динара, погоди стан и постави га кашмиром. За осам месеца распирили се 200,000 динара на четир стране света. — Неки други насљедио 60,000 динара па неће више ни корака да иде; два момка морали га носити и износити из кола, морали га свлачити и облачити као дете; шта више морао момак да му вади сахат из џепа, да му каже које је доба. — Трећи наложио једном славном гостионичару, да му спреми ручак за 1000 динара. Хтео је да руча, као што нико не руча!

У кратко: бива да се закован преступник покаје и постане користан члан друштва; — али да бангалоз и чанколиз напушта свој несретнички живот и почне да ради, то не бива! Бар ја незнам ни за један случај! И. В. П.

*) Па зар така пука леност није продукт хрђавог васпита у хрђавом друштву? Прев.

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

ЖЕНИНА ТАЈНА.

(Хуморeска.)

Жене не треба никада да тајне од својих мужева имају, а и млада женица саветника Малића држаше се тога основа. Те зато и беше за чудо, када је једнога дана од ручка устала, без да су муж и свекрва о њеном напрасном одласку извештени били!

Ова последња оде одма за младом женом, да види да јој није што позлило, али мораде то доживети, да је није снаха ни у собу пустила, и шта више, када је и њен забринути супруг, без да је своје парче печења сасвим појео, сам к њојзи отишао, отправи она и њега. Да ли се нашла увређена, ако је свекрва што неправо казала? То се истина не дешава у другим породицама, али само немогуће не беше. Перса куварица држаше, да је госпођи саветниковици морало позлити, јер беше приметно пребледела. Али нека загонетка беше, почем

млада жена никаква изјаснења не даде. Она беше иначе најљубазнија и најпријатнија женица, а и навикла се беше, као што све снахе требају, на особености своје свекрве.

— „За име бога, какав узрок мора та њена тајна имати“ гунђаше саветник у себи, који навикнут беше, да после ручка његова женица каву кува.

„Зацело је она на прозору и гледа на улицу, ваљда се њен стари љубавник овуда шета“ мишљаше свекрва.

Са приметним немиром ходаше саветник по соби горе доле, „идем још једном к њојзи“ помисли он и пође на врата. Али куварица утрчи у највећој хитњи на сусрет.

„Господине, госпа је отишла“ изусти она нагло, и као за потврду рече још једном „отишла је, јест тако ми бога отишла.“

„Отишла?“ Запита саветник зачуђено „шта хоћеш са отим да кажеш?

„Отишла!“ кречаше свекрва „а куда?“

„То не знам“ одговори куварица „госпођа отрча низ степене доле, као да је боже ми опрости, полудила, и баци ми ово писамце.

Ово писмо подај моме мужу, рече она мени, и одјури кроз врата на улицу, као да је за њом кућа горела. Када сам кроз прозор погледала, заустави баш госпођа једне кочије, и скочивши у иста, одлете кочије у трку.“

Млади супруг беше јако изненађен и узеде ћутећки пружено му писмо, које нагло отвори и читаше.

„Драги Стево! (стајаше у истом) опрости што сам на неколико дана отпутовала, без да сам узрок мога одласка казала. Мени се нешто догодило, са чега је мој одлазак безусловно потребан. Имај поверења у мени, немисли да ћу корак учинити, који би твојој или мојој части шкодио. Ако си ме икад љубио, то ме немој испитивати за узрок, ни сада ни доцније. Ја бих волела да ти могу све казати, али је немогуће. Твоја верна Марија.“

„То је веома красно“ рече мати са значајним погледом „но шта ти на то красно писмо велиш? „Хи, хи,“ промумла Малић, али као да се нешто сетио, настави размишљајући, „да тако ће шта и бити — да, да — јесте.“

„Та шта то“ испитиваше мати имаш ли какав помишљај о томе, шта се десило?“

„Та паравно“ одговори он са значајним смешењем.

„Дакле теби је познато зашто је она отишла?“

„Ја могу да мислим“ — „Ти можеш да мислиш“ — понови мати „а нећеш да кажеш?“ — Не, одговори Малић „ако има вољу, нека ти Марија сама каже.“

„Зна ли она да је то теби познато? испитиваше мати даље.

„Не зна“ беше кратак одговор.

„Како то све тајанствено говориш! А како си ти то дознао?“

„Сасвим случајно — али ја сам се тој катастрофи надао, али то све у ствари нема никакве важности. Не мисли о томе драга мати, она ће опет скоро овде бити.“

Али мати се није могла тако лако умирити. „То је заиста ружно“ настави она „тако без узрока кућу оставити! Тек две године удата, па од свога мужа побећи, без да је узрока казала! Други муж не би је натраг ни примио.“

„Ти идеш здраво далеко, драга мати“ одговори Стева „она има неку малу тајну, за коју не ће да се дозна — она је сигурно у Беч отишла.“

„Стево, онда треба одма да за њоме отпутујеш; ја бих то чинила — у десет сати полази други влак — иди за њом, и ишти објаснење, ја је не би без истог ни примила. А од куда напослетку зацело знаш да ће натраг доћи? Није ли могла она са киме —

„Ја те молим умири се“ упаде Стева „она ће зацело натраг доћи, и све објаснити — ти нетреба да о њој сумњаш!“

После тих речи оде Малић у своју собу, да се обуче и у званије оде.

Стара госпа могаше још мање његову мирноћу да разуме, но поступање њене снахе, није је тако узнемирило, она небеше никад заузета за женидбу њеног Стеве са истом, јер она му је неки мали мираз донела и беше ћерка неког малог трговца, који је пре неколико година пострадао. При том не беше баш здраво млада, кад се удала имала је двадесет и пет година. Није ли она могла од пре какав одношај имати, и за Стеву само за то пошла, сматрајући га за добру партију, при њеном сиромашноме стању? Није ли могла опет свога старог љубавника видети и са њим се договорити да у Америку бегају? И тако се шта често догађало. И није ли могла свога мужа покрасти, или на његово име дугове правити, да новце за путни трошак прибави? Стара госпа дрхташе од узбуђења кад је себи све то представила; брижљиве мајке на све мисле, кад се среће њинога сина тиче.

Али Стева не беше од тога материног немира окужен, он дође на време кући на вечеру, која му је добро пријала.

Први пут после своје женидбе леге је, а без да је пољуб од своје миле женице добио; али опет зато брзо заспа, и кад је други и трећи дан без икакве вести од Марије, прошао, није се ни најмање узнемирио.

Трећег дана у вече дође брзојав од Марије у којем јављаше, да пре недеље неможе никако доћи.

„И ти то можеш мирно да сносиш?“ запита мати.

„А зашто не! смејаше се Стева.

То је очајнички смеј! мишљаше мати и не рече више ништа, али у себи помисли, да ли ће зацело доћи њена снаха? Ја ћу је са таким поздравом дочекати, да га неће лако заборавити.

Освану недеља, а са њоме вест од Марије: „Ја морам овде још три дана дуже остати.“

„Мора!“ кречаше мати у највишем узбуђењу.

„А зашто не“ одговори син смешећи се као и навек „ја сам одма и мислио, да то не може тако брзо готово бити“.

„Шта“ запита мати погледавши га оштро.

„Та видићеш“ одговори син и оде из собе. (Свршиће се.)

ЧИВУЦКИ ВИЦ.

Чивут Аврам, Србин Јова
Суседи су давни,
Па до бога свађају се —
Новинари славни.

„Мани Чиво, ја ти кажем
Рус ће да победи,
Ма да на њег' пола света
Сад попреко гледи!“

„ Да хаст ден Лојд, думкопф Јово
Тиркен, тапфре бридер,
Хауен, ви унс Муктар мелдет
Але Русен нидер!““ . . .

Кад опомад ал' брзојав
Из штампе изађе:
Како Муктар скроз потучен
Спас у Карсу нађе.

Оде Јова к Чивутину
Смејо с' на сав мах —
А он мудро одговара:
„Д е р к ш а ј т е л а с т н а х!“ . . .

Нови Сад. **Олга К — ћ.**

А ШТА КОШТА НЕСВЕСТ.

Један путник приповедаше ми: „Прођем ја на путу с мојом женом покрај дунавске обале. Ту на једанпут паде у

несвест моја жена. Па где је пала у несвест? У корпу с црним јагодама, што је онде нека жена продавала. Јагоде сам мораоплатити 2 ф. 50 н. — Свилена хаљина сасвим нова 80 ф.; сомотски палето 35 ф.; — рукавице с пет дугмади испрљала у јагодама 2 ф. 50 н.; изгубила локну 10 ф.; то је свега 130.; — толико ме кошта њена несвестица? Сад те питам, драги пријатељу, нашто су несвестице.

„J. W.“

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 9.

Од Стевана Благојевића у Бошњаци.

же-	је.	но-	њим	мо-	лу	зас-	по-
е-	под	Пла-	ви-	та-	гош-	се	је-
А	нац	руј-	да	На	ја	О-	ту
по	во-	ви	сјет-	ка	ва	би-	ме-
ка’	ћи	та-	ни.	до-	ни	бар-	ко
грак-	ви-	ор-	А	ни,	ње-	су	сви
ши-	ше	пи-	ри	бо-	ни	О-	јак-
по	за-	Пик-	туж-	је,	та-	ро-	сад

РЕШЕЊЕ КОЊИЧКОГ СКОКА Бр. 8.

Осећам ти мирис душе
Кудгод одим уз а м’ лета,
Куд погледим слику т’ видим
А не видим ина света.

Ти си сунце незалазно
Што на моме небу стоји
Кадкад зађе, утони се,
А у мору мисли мојн.

Тад је вече мирно, свето,
Ал’ док тренем сто зоре,
Сунце с’ роди још сјајније
И позлати сиње море.

Решили: Госпођице: Јулка Молнарева и Царина Зарићева у Срп. Крстуру; Љуб. Јовановићева у Ст. Футогу; Терезија С. Толмачева у Врањеву; Милева Романовићева у Суботици господа. Н. у Београду; Радован Малушевић учит. у Карловцима; Светозар Грубић у Печују; Н. Николајевић у Н. Бечеју; Љубомир Марин, чиновник у Карловцима; Љуб. Ниќовић у Ст. Сланкамену. М. Б. у Боломачи.

КЊИЖЕВНА ПРИКАЗИВАЊА.

Орао, велики илустровани календар за год. 1878. Уз сарадњу више књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година четврта. Цена 50 нов. У Новоме Саду. Издање штампарије А. Пајевића. — Наш стари познаник „Орао“ излетео је и ове године и увелико се раздшиље по српском свету. Он доноси ове године близу 50 слика и преко 20 чланака разнога садржаја, које су осим уредника Стеве В. П[redacted]ића писали Стојан Новаковић, [redacted]ев. М. Љубиша, Јован Бошковић, Змај-Јован Јовановић, Мита Поповић, др. Лаза Станојевић, др. Ђорђе Натошевић, др. Стева Павловић, А. Хаџић и други, а заступљене су у њему разне гране књижевности, историја наших дана, правне поуке, дијететика, природне науке, забава (приповетке, песме, хумор и сатира), економске поуке, народна привреда и т. д. Имена писаца нека су најбоље јемство за врлину чланака, што их је донео овај највећи а најјефтинији српски календар. Слике су израдили осим гласовитих страних уметника још и ови српски вештаци: Стева Теодоровић, Мина Вукомановићка Караџићева, Ђорђе Крестић, Алекс. Радуловић; хумористичке је слике израдио М. Мауковић. — Овај се дакле календар својим ваљаним садржајем и лепим сликама и сам тако препоручује, да је свако хваљење од наше стране излишно, и до српске публике стоји, да радницима, који су се око овога календара трудили и силни новац трошили потстакне вољу и на даља подузећа, која имају у виду просвету и корист народа српског. А 50 н. дати за овако велику, (13 табака) лепу и нужну књигу (календар) заиста није много и могу и сиромашније наше куће.

СИТНИЦЕ.

(Нестали Баркерски острви). Ма каква да је снага разноликих оруђа којима човек влада, ма какве преврате чинио он при-

роди која га окружава помоћу тих оруђа, — опет све то није ништа, кад се упореди са превратима које сама природа изврши. Ево једна таква слика: један капетан, који је имао неколико трговачких лађа, изради код власти у Аустралији, да може са Баркерских острва извести гуано, (то је птичији измет, који се употребљује за удобравање земље) кога има доста на пространом земљишту тих острва, који се налазе у Тихом океану, на западном делу Аустралијског Архипелага. Пошав на крају прошлог месеца Априла са три лађе, упути се месту где обично пристају лађе код Баркерских острва, и дошав тамо, не само да није нашао гуано, но није било ни [illegible]ва, којих је нестало заједно са оби[illegible]ма својим. На површини океана, није било ни знака да су ту били кадгод острви, и пре тога се ништа није опажало да ће их на такав начин нестати. X.

(**Кафа — дезинфиктирајуће срество**). Да ли је читаоцима познато, да је пржена кафа дивно дезинфиктирајуће срество, које брзо угушује испаравање трулежи, животиње и растиња? Ако му није познато, то му неће бити тешко да се увери о томе. Кад се у каквом суду по одавна налази месо које се веома устајало, — сасвим га можете ослободити од смрада ако га поспете са једном фунтом тек испржене, или још боље, изгореле кафе; убијена дивљач, посута испрженом кафом, одржи се свежа врло дуго и може се тако слати на далеко. Кађење прженом кафом, веома је корисно у болницама, за време епидемије. Ово је срество боље од клора и карболне киселине, јер много брже и енергичније дејствује. X.

(**Динамит.**) Примена динамита све више и више улази у употребу. Тако се, из извештаја капетана Nares-а, управљача последње енглеске поларне експедиције, види, да му је динамит учинио неоцењену услугу, за време његовог путовања. У опште, тај је извештај пун занимљивих појединости, које само показују снагу и моћ оруђа, којима је човечански геније и наука обогатила свет за потоњих педесет година. Тако н. пр. петомесечна поларна ноћ, — снагом електрицитета постала је светао и непрекидан дан, док је међутим динамит крчио пролаз лађама, кроз такве ледене тврђаве, до којих се пређашњи природоиспитачи поларних покрајина нису смели ни да приближе.

Кад су путници хтели да се пробију кроз нагомилану ледену површину, они су на ту површину метали патроне динамита и распрскавали их. Дејством рушења, отварао се слободан пролаз лађама, у ком хоће правцу. Кад су им се опет грдне ледене санте ваљале као брда на сусрет, онда су они с лађе силазили у мале чамце и ишли испред лађе, те у ледене масе бушили рупе и пунили их динамитом, покривали сантама леда, потпаљивали их и тако отворили себи слободан пролаз. Да ово нису радили, пропали би и они и лађа њихова између тих брегова од леда.

Познато је, да кад каква ствар уђе у моду, онда је почну свуда употребљавати. Тако је сад и динамит ушао у моду. Немачки професори земљерадње, почели су дробити земљу помоћу динамита. Особито је згодан за винограде и крчевине X

☞ Умољавају се пошт. претплатници, који за последњу четврт још не послаше претплате, да се пожуре, да не би било нереда при разашиљању листа.

Цена за последњу четврт 1 ф. 25 н. а. вр.

За Србију и стране земље 1 ф. 50 н. а. вр.

„**Јавор**“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „**Администрацији Јавора**“ у Н. Сад

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

РОЈ 44. У НОВОМЕ САДУ 30. ОКТОБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке недеље на читавом аку. Рукописи шиљу се уреднику, а предта „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

ГАДУРА.

Од Стојана Андрића.

„ . . . . То су сироте . . . . Сирота ца . . . ! Овако је у варошици Н. аки проговорио, кад је видео троје ле мушке дечице. Њихова прљава ца, кроз која провириваху дивне те — као што провирују зраци ркога сунашца, кроз мутне облаке – са прљавим и подераним хаљима, приказиваху их свакоме као боге сироте. Човек их је могао вити по свим улицама, иђаху држећи за ручице. Тада би за сваком женком пропиштали: „Нано нано слата . . . !“ Кад би опазили омање каво девојче, дозивали би је: „цецо, цо . . . . стани цецо!! Сирота деца! ни држаху сваку жену за своју мају. Свако девојче за своју сестрицу. риском својом растужише млого енско срце по улицама Н. а и како ыби? Та има ли веће жалости, него ледати: кад сироти тичићи цврчећи аки шушањ поздрављају, чекајући воју мајку, коју је самртно зрно укорило? — Него гледати сироту децу, која вриштећи траже своје родитеље, кад им их црна смрт пре времена обори у чељусти леденога гроба?

То су деца Мирка Љубића учитеља на мушкој средњој школи у Н. Сирота! њихових родитеља за рано нестаде са овога света. Они су убоге сироте.

I.

Мирко је за рана и сам остао сиротан. Он је са својом вереницом Анђелијом одрастао у суседству. Мирко беше старији. Он је пратио Анђелију у школу. Помагао јој је учити, и свршавати писмене задаће. Они се заједно играху за цело доба детинства. Кад су порасли остадоше опет добри пријатељи. Мирко је одлазио на страну на високе школе. Одлазио је и долазио једнако, пазећи своју малу комшиницу. — Кад се вратио са виших наука и последњи пут беше му 24 године. Беше свршен човек. Красила га је увелико смеђа науснпца. Његово достојанствено чело, велике очи са осталим правим цртама приказиваху га као угледна човека. Већ првих дана његовога доласка, млого . . . . млого је девојачко око за њим загледало. А млога . . . . млога мајка девојачка га је уврстила у своје рачуне. Други дан је походио своју малу комшиницу, своју пријатељицу из детинства, али како се изненадио?! нашао је диван пупољак од румене руже! Нашао је Анђелију девојку. Анђелија га изненадила. Немогаше

прозборити речи. Анђелија се беше зажарила, као што се зажари румена зора, кад угледа лице јаркога сунашца. И Анђелија је ћутала, а из оба лица могло се читати, као из отворених књига, да би желели: да могу вечито једно у друго гледати. Најзад Мирко прозбори: „Здраво Анђелија. Ах, Анђо, ти си велика девојка.“ Анђелији појурише нови вали руменила, те јој окитише њено лице, као што окити румену зору јарко сунашце, својим сјајним зрацима. Лаки јој осмех беше прешао преко њених усана, те се указаше два бисерна реда њених белих зуба, који јој се крише у руменим усницама — као што се крије сињан бисер на дну сињег мора! Она му је поздрав прихватила: „добро дошао Мирко!“ затим спусти своје очи земљи црној. Мирко јој рече: „велика девојко“, те је осетила зар, да је окићена најлепшим адиђарем српкиње девојке — окићена стидом? Анђелија је стајала окићена стидом. Мирко је горео божанственим пламом . . . . што га разгорева у млађано доба она света варница, што се зове: љубав. Занела га је лепота Анђелије девојке. Анђелија беше најлепши пупољак румене руже у божијој башти. Њене црне очи беху жеравице праве, којима је млого . . . . млого млађано срце у живи огањ претворила. Њено румено лице је изазвало млоги . . . . млоги уздах из млађаних груди. Њен вилински ход покренуо је млого млађано срце, те је почело јаче бити о живи бедем о млађане груди, да искочи, и да се нагледа лепоте девојке! Али она љубљаше једнога. Она љубљаше Мирка свим жаром свога млађанога доба. Њихово младићко доба истисло је из њихових груди пријатељство детинско. Заменула га је дивнијим осећајима. Осећајим бавним. Они се љубљаху свим ж свога млађанога доба.

Мирко је постао учитеље средњој мушкој школи у месту ложио је већ и последњи „проф ски“ испит. Тад беше брига це роши како ће се оженити. Са страна га окупи својта са избо војкама. Не могаше им одолева вароши га већ млоге — које рачуну преварише називаху: „г професором“. Мирко неузимаш то на ум. Посећивао је Анђелију ки дан, али отуда нико ништа изводио. Та они беху давнашњи јатељи! Мирку би свагда одла кад би био код Анђелије. Љу је тиштало што није могао ви ради старом вољом. Његове блудише за сликом Анђелијином је немогаше обићи, осетно би неку. која му подгризаше његов ђан живот, као што подгриза морни црвић тај горосгасни бо

Мирко хтеде томе да учини Беше се решио, да оде и да Анђелији, да ће заискати њену Та они се већ одавно тврдо з ше, да ће једно другом до гр стати верно! Што је смислио и учинио. Једног дана се упути к анђелиној. Анђелија беше у баш Тепала је мирисавом цвећу, као н мајка тепа своме чеду, кад је ју својим невиним осмејком поздрави. Код каранфила уздахну: „каранф моје мило цвеће, што си ми се т сневеселио? Спустио си твоју главу тако жалостиво! Поврати се бро моје, залићу те мојим сузама!“ лицу јој се засијаше две кугл сјајне као што заспјају сјајне глице благе росе по зеленом ли кад огране то јарко сунашце. Ми стаде пред њу, а њу пређе лака

ж. Изненадно ју је мирков долазак. ли брзо к себи дође. Лаки осмејак ј растера сет са њенога лица као го растера тији ветрић мутне обже, те засија јарко сунашце, са им својим сјајем. Мирко је гледаше свим чаром својих очију. Најзад ј рече: „Ах Анђо ал' си лепа!“ нђелија је ћутала, лаки осмеј беше ј се изгубио са њених румених уна. Заменула га је нека сет. Подраде јој се лаки уздах из њених круглих недара. Мирко га је разумео. – Та њихова срца давно испричаше дно другом, што их тишти . . . . Мирко ју је гледао а најзад прошаута: „Ах, Анђо моја, када ће овоме ити краја.“ Анђелија га погледи поледом пуним чара, који запали мирове груди, те се усколебаше, као ње море, и Анђелија осети његове реле усне на својима.

После неколико дана говорило се о Н. да је Мирко заискао анђелијну, уку. Млоги се томе чудише. Млоге е то изненадило. По Н. се говорило ош и то: да од целе ствари неће ити ништа. Отац анђелијин Јефта арић неда о томе ни прословити. Кажу: кад је Мирко заискао анђелијну руку, да се старац јако изненадио, и да му је одговорио: „та ти ниси клирик, да, да, ти знаш, да ја хоћу моју Анђу да удам за пароха.“ Бадава му је Мирко говорио: да ће му убити млађани живот. Да ће га упропастити за навек. Ни анђелијне сузе непомогоше. Сирота преклињаше своју матер негама материним, заклињаше је млеком мајчиним. Све беше заман. Старац остаде при своме!

Млого се завидљивачко око засмејало, кад се дознало: да грешна рука старчева хоће да раскине поносита крина и ружицу, да не расту више заједно; да немиришу више мирисом дивним. Кад дознаше, да грешна старчева рука хоће, да растави мило и драго. Сироти! Непоказиваху се у свету. Анђелија је излазила у своју башту; ту је расипала на своје цвеће сво миље, што га њено срце расипаше. Мирко се непоказиваше у друштву. Избегавао је и најбоље своје пријатеље. Често је проклињао староверске заблуде. Крстио их је и убицама. Али не беше помоћи. Облаци се навлачише над његовим млађаним животом. Буре од туге и терета кр'аху његове груди и муња није изостала.

(Наставиће се.)

РИБАРЧЕ.

(Платен.)

Спустило се дивно вече,
Звезде трепте сјајне,
А рибарче тихо плови
Крај обале бајне.

— Свршио сам дневне труде,
Аој тавна ноћи!
Ал' како ћу тебе јадан
Провест' у самоћи?

На обали липа стоји,
Под њом камен худи,
А под њим је тело њено,
Њене хладне груди!

Душан Рогић.

*

ДЕВОЈКА ПО МОДИ.

(Слика из живота.)

(Свршетак.)

Душан оста сам и поче расматрати по соби. Рећи се мора, да је намештај богатији и сјајнији, него ли онај стародревни код градоначелника; али од куд то, да је у ово доба још такав нерсд по соби? Тамо на дивану од жуте дамас-свиле лежи у ћошку женска ципелица, а на гласовиру прашњавом лежи опет друга скупа са нотама, лепезом, шеширом и т. д. На једној наслоњачи пребачена хаљина од кадифе; на другој неколико белих сукања, које несу баш најчистије; на трећој се скукуњила чупава керица са блатнавим шапама . . . а на прашњавом асталу леже два три албума, кашике за теј, визит-карте, тањирићи за посластице . . .

„Дал' је и код градоначелника такав неред?“ запита се и нехотице Душан.

„Ах, гле астапчић са цвећем . . . сирото, како је тужно главе спустило, за цело од силне жеђи . . . да-л' је Милка већ своје цвеће залила?“

Отворена књига на асталу . . . Душан се љубопитљиво маши, погледа насловни лист; „Роман од Павла Кока! . . . овакова се књига за цело не би Милки допала . . .“ тешио је сам себе. Ал' ево Вељка.

„Опрости, драги пријатељу“, рече. Мара се мора мало дотерати . . . знаш какве су жене! Данас је већ око 10 сахата уранила, пак је мало пре но што се обуче, читала — ах, ево јој књиге, — овај ју Француз врло занима те се с тога мало задоцнила!“

Да-л' и Милка тек око 10 сахата устаје и сад се тек облачи? помисли Душан у себи идући са Вељком у његову собу.

Запалише цигаре и разговараху се о коњма, трки, опери, балету, керовима, и кад већ све ове „бристре“ теме изцрпише и пошто је већ читав сахат прошао, очекиваху непрестано да им се јави: да је милостива за дочек готова. Једва једвице дође очекивани час и они се опет поврате у прву собу, где је сад све у најлепшем реду било, бар споља. Душан је тако сретан био те је представљен милостивој госпи, која се при том једва помакла на дивану.

У први мах беше Душан засенут овом сјајном појавом . . . и збиља, она беше лепша, много лепша од Милке; лепша? та неси их могао ни сравнити! Милка би покрај Маре изгледала, као неразцветана ружа покрај дивно разцветане камелије. Па каква јој је опрема? ту не беше простог белог, „мола и пикета“, него тешка ружичаста свила са красним цвећем и пантљикама урешена. Душану се истина чинило као да све то није нужно било, да се пријатељ свог супруга дочека. Сад му беше појмиво, чему толико времена; јер док се о в а глава удеси и намести, могао би друге две дотерати . . .

Седоше и разговор се почне. Мара беше збиља вештакиња у лаком, а празном разговарању; а и Вељко је говорио без обзира на своју супругу. Он се није на њу ни мало освртао, кад би приповедао што из варошке chronique scandaleuse. А Душан, коме је још јуче не право било што Милка лако порумени, мал' што није и сам поцрвенио, јер супруга његовог пријатеља није баш н и н а ш т о црвенила. Напротив, као да је сво-

јим непрестаним смејом хтела да охрабри свог супруга у његовом приповедању. Тако у разговору би већ и 3 сахата, време ручку. Мара се извињаваше, што је у брзини кад се навлачила, сасвим заборавила, да изда у кујни налог ради новог госта и тако се Душан врати у гостилник. Он није био у стању, да протумачи себи утисак, који учинише нањ Вељко и Мара.

А кад је сео за ручак, помисли у себи: „да-л' би и Милка заборавила на своју дужност као домаћица... А шта се то тебе тиче?“ пришапне му нешто. „Док се ти вратиш, донде се она већ удала!... Но, тако се дуго баш не ћу овде бавити,“ рече сам себи, „овај ми се варошки живот и онако не допада више а и брачни живот вељков не свиди ми се сасвим. Једва чекам, да се вратим мојој доброј матери, која ипак у многом право има.“

Одма следећих дана покуша Душан, да се опет уживи у некадашњи живот, ал' му се није сасвим допадао јер од кад је почео да све тачно мотри и сравњива, увиди брзо разлику између рада и мишљења озбиљна и разборита мужа и лакомислене дангубе безпосличара. Сваким је даном одлазио Вељку. А и Мара га није више занимала, њен му се разговор не допадаше као пре; јер се брзо увери, да се исти састоји из обичних свакидашњих „фраза“ и да у њему не ма ни мало духа ни осећаја. Њено кретање, које му се пре „сигурно“ и „самостално“ чинило, беше му сад „непристојно“ и „жене недостојно.“ Кад је једног дана раније него обично Вељку дошао, опази на асталчићу две три црне витице, кутицу са poudre de riz, тада му паде магла са очију и он проклињаше све „салонске даме“ и девојке по моди, које не жале свога лица и телесног здравља, него натоваре на главу читав пласт бог зна чије косе и бојадишу отровом своје нежне образе и усне! Једина и права му радост беше што Милка не спада међ' „девојке по моди.“

„А што се ти том радујеш? Док се ти вратиш, донде се она већ удала,“ шапну му опет нешто. „То мање!... Тога бити неће!“ повиче наједанпут и још истог дана отпутује кући...

Четир су недеље минуле од кад је Душан код куће... Једног дана ступи у кућу градоначелника. И сад је укусно одевен, ал' не фићфирићки као пре.

„Господин градоначелник је у послу, а госпођица је у врту,“ рече му лукави слуга, који је врло добро знао куд ће млади господин, који од неко доба врло често у кућу долази, своје кораке упутити. Збиља оде Душан журно у башту, где одма опази белу хаљину кроз зелене жбуниће. Он оде тамо а Милка му на сусрет пође, а у руци држи повелики бокор руже.

„Хоћете да пресадите овај бокор?“ Запита је душан.

„Хоћу да га сачувам за зиму,“ одговори она, „ено тамо скоро све цвеће већ у лонцима; хтедох још неко-ко да пресадим.“

„Смем ли вам помоћи?“

Није ни дочекао одговор, него свуче брзо рукавице и ухвати ашов те није ни помислио да ће му сунце руке опалити. На то почне земљу вадити, цветне жиле резати; а Милка је цвеће вадила и пресађивала.

„Сад ћете за награду добити цвећа,“ рече му и узбере најлепшу ружу и задене му је на груди, а он је нежно пољуби у руку.

„Морам вам још неколико потра-

жити,“ рече Милка да забашури своју забуну, ал' редко је који без мане; овај је прецвао, онај криво израстао овом је лишће увенуло... Погледајте овај лепи laurus dius!“

„Бадава, без латинског имена не иде!“ помисли Душан. Али како му је сад слатко звонило са њених медних усана...

„То је најлепши цвет, ал' без мириса!“ дода Милка.

Душан је ухвати за руку и запита је нежно: „Дакле ви хоћете да ми нешто савршено дате... онда има само нешто на свету... а то је ваше срце!“

„Ах боже мој! шапташе девојче.

„Не бојте се... ја не ћу да се ви пренаглите, драга Милко! Запитајте ваше мало срце како оно осећа... а моја ће вам љубав свагда...“

„Срдите л' се на ме?“ запита га нежно Милка. „Та ја вас тако волим...“ топле сузе одлануше невиној души и глава јој клону на душанове груди. „Ал' шта ће мој отац...?“

„Зар би се ти мене одрекла, кад би он рекао?“

„Ах, не би могла...“ уздане девојче тихо.

„Добро дакле, душо моја... хајдмо оцу!“

Одоше у кућу. Градоначелник прекино свој посао и зачудио се, кад обоје пресретним лицем у собу ступише.

„Ево нас обоје па решите,“ рече Душан весело. „Господине градоначелниче ово је најсретнији час мога живота. Будите уверени, да не сам никад био хрђав, премда сам се често слаб показао. Можете л' оваком човеку срећу ваше јединице поверити?“

А Милка се баци на груди свом оцу „Ах мили оче, ја га волим... волим!“

„Што се воле, нек' се узме!“ рече добри старац и загрли своју децу

„А сад,“ рече Душан, „идем мојој матери, која ће особито сретна бити, што јој се жеља испунила, јер моја заручница није „девојка по моди!“

Н. Сад на Духове 1877.

Прерадио **Милан Светозарев.**

ИЗ ЖИВОТА ЈЕДНОГ МАЛОГ ДЕТЕТА.

Од Чарлса Дарвина*)

Врло знаимљиви извештај што га написа г. Тен о душевном развитку једног детета,**) даде ми повода, да разгледам свој дневник, што га пре тридесет и седам година писах о једном свом (мушком) детету. Изврсна прилика ми се дала, да тачно посматрам, и одмах сам прибележио све, што сам опазио. У главном пазио сам на израз, и своје белешке о том предмету пуно упо-

*) Види: Kosmos. Zeitschrift für einheitliche Weltanschauung. 5. Heft. August 1877.

**) Чланак Тенов штампан је у Revue philosophique (1876. бр. 1.) и бави се поглавито о развитку говора и идеја у неке девојчице. Први артикулисан глас био је у ње m-m са затвореним уснама, онда kraaan у дубоким гленим гласовима, а на послетку рарарарара, безбројно понављајући. Кад јој је било четрнаест месеца и три недеље, биле су јој познате ове речи, уједно као појмови: bébé (дете, беба), papa, (тата), tété (дадиља), ona-ona (пас), koko (кокош), dada (коњ) и mia (мачка). Врло су занимљива посматрања Тенова о навици дететовој, да све ствари персонификује. Девојчица је непрестано запиткивала: „Шта каже коњ? Шта каже велико дрво?“ и т. д. Навика се та може сравнити са митолошким представама неразвијених народа.

требих у својој књизи; како сам пак у исто доба мотрио и на разне друге ствари, то ће моја посматрања можда у неколико бити занимљива, бар у толико, у колико ће се моћи сравнити са Теновим посматрањима, а тако исто и са оним посматрањима, што ће се свакако касније још предузимати. По томе, што сам на својој деци опазио, могу поуздано рећи, да се поједине способности код разне деце не развијају у исто доба.

За првих седам дана моје је дете својски вршило разне рефлексне радове, т. ј. кихало је, грцало, зевало, теглило се и наравно сисало и дерало се. Седми дан додирнух голи му табан неким папирићем, оно га отури и уједно увуче прсте, као кад бисмо старије какво дете голицали. Како је тај рефлексни покрет са свим савршен био, то се из тога види, да нимало не зависи од мишића, што су својевољни покрети по све несавршени, него је то највише с тога тако, што у детету није још развијена воља. Већ у исто доба учини ми, као да би добило вољу да сиса, чим би смо му ставили на образ меку топлу руку. Свакако се мора узети, да је то чинило по рефлексу или по нагону, јер се никако не може мислити, да је тако рано већ имало искуства или да је умело осећај од топле руке да доведе у свезу са осећајем мајчиних груди. За првих четрнаест дана преставило би се, кад би изненада око њега што зашуштало, и трептало би очима. Исто сам то за првих четрнаест дана опазио и код неке друге своје деце. Кад му је било 66 дана, кихнух једном случајно, а оно се трже, развуче лице, изгледаше са свим престрављено и поче се на сав глас дерати; читав сахат је било у таквом стању, које бисмо код старијих особа назвали нервозним, и одмах би се преставило, чим би најмање што зашуштало. Неколико дана пред тим први пут се преставило, кад је изненада видело какав предмет; још дуго после тога много се чешће тргало и трептало очима, кад је какав глас чуло, него кад је какав предмет видило; тако н. пр. једном, кад му је било 114 дана, затресох кутију са слаткишем пред њим, и оно се све стресе, а ништа му не би, кад исту кутију празну или друго што исто тако близу или још и ближе пред њим тресах. Из тога већ можемо видети, да је дете трептало очима свакако тога ради, да их заклони и сачува, а никако није тога научило из искуства. И ако је толико осетљиво било за шум у опште, ипак кад му је већ било 124 дана, није могло доста лако да разазна, од куд који глас долази, па да упре очи на ону страну.

Што се вида тиче, то је дете већ девети дан упирало очи у запаљену свећу и до 45 дана као да га ништа није толико занимало; 49. дан привукоше му пажњу на себе живо обојене ресе, а то се по томе видело, што му се очи укочише и руке смирише. За чудо, како је полако долазило до способности, да прати очима предмет, који се иоле брзо пред њим витлао; једва је могло то чинити и онда, кад му је већ било 32 дана, опажало је мајчине дојке у даљини од три до четири палца, а то се по томе видело, што је пружало усне и гледало укоченим очима; ја пак врло сумњам, да је ту вид имао каква уплива; свакако се прсију није дотицало. Никако не могу одлучити, да ли га је у том руководио мирис, или осећај топлоте, или природна асоцијација с положајем, у ком је држано.

Покрети руку и ногу и тела му беху дуго време неопредељени и без цељи а дете је обично сваки покрет предузимало некако трзајући; од тог правила пак беше један једини изузетак, што је врло рано и свакако пре, него што му је било 40 дана, могло руке приносити

к устима. Кад му је било 77 дана, узе бочицу, којом је од чести задајан, у десну руку, и тако је увек узимао, а држала га дадиља на десној, а на левој руци, и за осми дана после тога никако га не могосмо довести до тога, да бочицу узме у леву руку; по томе десна рука му се за пуну недељу дана раније развила од леве. Ипак се касније показа, да је дете то леворуко, без сумње по наслеђеној наклоности — дед, мати и браћа му беху или јесу такође леворуки. Кад му је било 80 до 90 дана, дете је примицало к устма свакојаке ствари и после две до три недеље чинило је то доста вешто: често пак примакло је ствар најпре к носу, па ју је истом онда спустило к устима. Прст мој ухватило је и хтело је узети га у уста, али му при том сама његова рука сметаше, те не могаше сисати; кад пак 114 дан учини то исто, оно сроза своју руку ниже, те могаше сад врх од мог прста да тури у уста. То је више пута понављало и свакако не беше то случај, него разумна намера. Својевољни покрети шаке и руке отпочели су дакле много пре, него покрети тела и ногу, и ако су бесцељни покрети ногу врло рано отпочели, наизменце као при ходу. Кад му је било четир месеца, упрло би очи у своје руке или у друге предмете, који му беху са свим близу, а очи би управило к носу, тако да је ужасно разроко гледало. Четрнаест дана касније (т. ј. кад му је било 132 дана) опазих, да би хтело да ухвати сваки предмет, који беше пред њим на дохвату, али је често промашило; за удаљеније предмете никад се није машало. Мислим, да би се једва могло посумњати, да се дете при том управљало по стицају својих очију и да га је то дражило, да покреће своје руке. И ако је ово дете тако рано почело да употребљује своје руке ипак касније у том није било баш особито вешто, јер кад му је било већ 2 године и 4 месеца, држало је писаљке, пера и друге ствари много неспретније и несигурније, него сестра му, којој беше тада истом 14 месеца и која је у осталом врло велике урођене вештине имала у рукама.

Срдња. — Тешко је одлучити, када је дете први пут осетило срдњу; осми дан, пре него што се почело дерати намрштило се и набрало кожу око очију то је међу тим могло бити пре од бола или од неугодности, него од праве срдње. Али кад једном (беше му од прилике десет недеља) доби нешто хладнијег млека, непрестано му чело беше намрштено, док је год сисало, као што то бива код одраслих, који се љуте, што морају нешто да раде, што им није по вољи. Кад му је било четири месеца, а можда и раније, по начину, којим му је крв појурила у главу и лице, могло се видети, да лако хоће да плане. Незнатан повод беше за то довољан; тако кад му је једва седам месеца било, дераше се од љутине, што му лимун испаде из руку, а оно га не могаше дохватити. Од једанаест месеца, кад не би добило праве играчке, коју је оно хтело, то би је бацало и тукло; ја мислим, да је тучење то било само инстинктиван знак срдње, као што млад крокодил шклоца вилицама, тек што је измилео из јајета, а никако с тога, што би мислило, да ће тим играчки што наудити. Кад му је било $2^1/_4$ године, чим би му се ко замерио, одмах би се бацало на њ књигама или штаповима или чим другим; исто је то бивало и код више других мојих синова. На против код својих кћери никад нисам могао опазити те вештине, те по томе мислим, да је мушкој деци урођена наклоност, да се нечим бацају.

Страх. — Сва је прилика, да се овај осећај најраније јавља код деце на сиси, а то се из тога види, што се престраве и за тим ударе у вриску, кад из

ненада што око њих шушне, и то бива још онда, кад им је једна неколико недеља. Кад мом поменутом детету није било још ни пуна четири и по месеца, ја бих са свим уза њ с разним стварима јасно шуштао, а њега би све то веселило. У то доба почех једном, што никад пре тога не чиних, гласно да рчем; оно се одмах поозбиљи и онда удари у плач. Два или три дана за тим заборавих се и понових исти шум, а дете исто онако учини. Од прилике у исто доба (137. дан) приближавах се к њему натрашке и онда непомично застадох: оно гледаше сумњиво, као да се зачуди и би бризнуло у плач, да се нисам окренуо, на што му се лице с места развуче у осмех. Врло је познато, како се много старија деца плаше од нечег неизвесног, н. пр. у мраку, или кад морају да прођу покрај тамна закутка у каквој великој дворани и т. д. Као пример могао бих навести, да сам исто дете, кад му је било 2¼ године, повео са собом у зоолошку башту, где се оно јако веселило свима животињама, које су личиле њему познатим животињама, као јеленима, антилопама и т. д. тако исто и свима тицама, па и самом ноју, а од разних већих животиња у крлеткама плашило се. Касније је често говорило, да би опет тамо ишло, али да неће гледати „животиња у кућама“ и ми тај страх никако не могосмо разјаснити. Не бисмо ли могли узети, да је код деце у многим приликама неразјасниви, али са свим извесни страх, који с њиховим искуством не стоји ни у каквој свези, наслеђена последица од правих опасности и дубоке сујевере из пређашњих времена, док су људи били у неком дивљем прастању? С оним, што знамо о наслађивању од пре добро развијеног типа, са свим се слаже, што се тај страх баш у раној младости јавља, а касније га опет нестаје.

Весељење. — Може се узети, да се деца веселе сисању, а израз, како при том преврћу очима, као да показује, да је то збиља тако. Ово се дете смешило, кад му је било 45 дана, а друго кад му је било 46 дана, и то је било баш право смешење, које показује весеље, јер им се очи светлаху, а капци лако затвараху. Особито су се онда смешила, кад су погледала у своју матер, и по том извор том смешењу биће свакако душеван; дете се неко време смешило и из неког унутарњег веселог осећања, јер ништа се не догоди, што би га икако могло узбудити или чему би се могло веселити. Кад му је било 110 дана необично га је веселило, кад смо му бацили рубац преко лица, па онда га брзо подигли, а исто га је тако веселило, сад сам при истој игри на један мах уклонио рубац са свог лица и онда к њему потегао. Оно је при том пуштало неке гласе, који бехy зачетак гласном смеху. Овде је весељење у главном зависило од изненађења као што у већој мери бива и при досеткама у одраслих. Три или четири недеље, чини ми се, пре него што се дете почело веселити, кад смо му на један пут уклањали рубац с лица, лепо га је веселило кад бисмо га штипнули за нос или за образ. Мене је с почетка изненадило, како то да дете од своја три месеца може већ да разуме шалу; али на смемо заборавити, како се већ рано штенци и мачићи почну играти. Кад је детету већ било четири месеца, показаше се на њему несумњиви знаци, по којима се видело, да му свирка на клавиру јако годи, тим се дакле на њему јавио први знак естетичног осећаја, ако не бисмо хтели узети као први такав знак оно, што се много пре тога веселило живим бојама,

(Свршиће се.)

ФИЛОЗОФСКА ПИСМА ЈЕДНОЈ ГОСПОЂИ.

Написао др. А. Силберштајн.

(Свршетак.)

Писмо четврто.

Уважена пријатељице! Не могу а и не смем вам затајити, да ви у царству мишлења не боравите само на ружама, него да иза мирисних и красних џбунова често вребају отровне змије, које сикћу свој отров те дух и срце нападају.

Што смелије ви с нама дижете логичну зграду мисли; што више, до врхунца на жалост још не нађене апсолутне истине, ми наше мисли гомиламо; што дрскије одозго погледамо и видимо како пред нама лежи цела васиона, побеђена и свађена: тим лакше може, да нам се магла навуче на очи па да видимо пред собом сасвим неки други свет што ништа друго није до свет наше фантазије. Сећате се сигурно оних изванредних појава што их виђасмо, кад заједно путовасмо по нашим заиста појетичним равницама. Па зар то није појетично: тишина и осама? Недогледна равница, тек што је с травом мало обрасла, без воде; кадикад се види и који помаман коњиц или се опет где-где укаже над нашим главама читаво јато немирних ждралова, којих тако брзо нестане, као што су се брзо и нашли. И на један мах далеко, у недогледној даљини диже се брзо као сан, слика неког села које окружавају зелене ливаде испресецане свежим валима. То вам је фата моргана љубведостојна другарица свију оних, што по Бачкој и уопште по низинама угарским путују; то вам је добра вила, што слатким сликама опкољава наше врело чело и жељно срце, али које одма ишчезну, чим мислимо да смо близу њих.

Таку фату моргану има и наш дух, а то је ф а н т а з и ј а. Само је ова вила опаснија, јер нам је стална пратилица и што немамо увек прилике испитати неоснованост њених изјава, јер смо као оковани у наш дух. Мила пријатељице! Као што имаде оптиских варака, тако исто имаде на жалост варака и у духу, тврдокорних заношљивих слика, за које смо увек привезани, и којих не можемо да се опростимо, као год што се примитивни народи немогу да опросте страха од вештица и вампира.

За што нам је, драга пријатељице, природа дала тако опасан дар? Зашто нам је она у дивној богињи фантазији, која је мати највећега, што га имадемо, то је в е ш т и н а — уједно дала и опаког демона, што нам заклања с л и к у и с т и н е?

Колико ли имаде питања, која ми несмемо ни ставити! Колико ли је питања већ тим ближе решењу приведено, што се дознало, да су п и т а њ а? Природа, неисцрпива учитељка, непрестано нам задаје питања и проблеме, даје нам посла, учи и јача наш дух. Па и ви разумете историју људства, као неки диалог природе, којој сваким даном морамо све јасније одговоре давати! Историја људства указује вам се као неки велики л а н а ц, од чијег почетка ми можда нисмо сувише далеко.

Цела наша природа д в о с т р у к о (zwiespältig) је удешена. Ви опет питате, на што? Којем ли је то демону било угодно пустити, да сво наше душевно биће непрестано, у вечитом немиру осцилише (креће се) међу два противна привлачна пола. Наш се дух љуљушка и лелуја међу два пола и с т и н е и л а ж и; срце наше растрзају фурије, што једна на другу увек нападају, а то су фурије свеже р а д о с т и и црне т у г е; међу ненаситљивом ж е љ о м и брзо заситљивим з а д о в о љ е њ е м гине наша

душа, док не угине; између строге дужности и лакомисленог уживања креће се велика већина људи, без избора и воље. Изгледа, као да су у исти мах, и добар и цео неки дух човека задахнули, па се боре о томе, ко ће га на послетку имати. Та ужасна двојност нашег целог бића, почевши са најнежнијим осећајем па до највиших и најчистијих душевних слика, јесте чињеница, која нас пуни болом, за коју ме ви бојажљиво питате и оћете да вам је решим.

И опет вам морам одговорити: У питању је уједно и одговор. Будући да ми знамо, да је цео живот наш овде, предат двема непријатељским силама, то нам ништа друго неостаје, т ј. ако оћемо шта да радимо, него да се прибијамо са свом снагом сазнања, које ствара снажну вољу, на страну доброга. То је наравствено узвишење, то је наравствено опредељење човека. Уочите добро све узвишене врлине, па ће вам живот додуше бити тегобан, али уједно унутарње и врло задовољан, који ће вас зацело душевно узвишавати. Тада нећете бадава живот проживети и неки унутарњи глас рећи ће вам, да ваша наравствена борба и наравствено напредовање, које и код најженијалнијег карактера мора остати ипак само као један део а не целина — треба неког продужења и усавршења — на другом месту.

Но стани! Драга пријатељице! Ми почињемо лутати. Та нисам ли вам рекао, да је фантазија нека чаробна вила, коју ништа не може уздржати, а да се ма на кључоницу или кроз пукотине на вратима не увуче у нашу свету земљу. Ми бесмо већ у намери, да себи конструишемо „онај свет“, пред којим филозофија у немој учтивости мора погнути главу, чију егзистенцију она неће да поriче, али не може ни да докаже. Овде филозофија предаје кључеве срцу, које води чаробна рука фантазије а подстрекава осећај за блаженством, те оће да освоји царство религије, које је дух толико пута порицао.

Не, филозофија се мора држати известнога и што се може доказати. Само је захтевање много лакше од испуњења. Ја морам признати, да и најстрожији и најоштроумнији филозофи често се заплету у погрешне закључке и противсловља, да их фантазија доводи до кривих закључака, и да су често принуђени тражити уточишта у нагађању и хипотезама, кад их изда њихова логична снага и њино знање, и да они често те хипотезе узимају за већ доказану истину, те тако својим системом забасају и не могу да изађу на чистину, на прави пут.

Ви видите, драга пријатељице, да ништа не тајим, што се у филозофији догађа иза кулиса, ја вам неприморан износим поцепаност филозофских система. Ви ћете ме опет питати, па где је дакле истина, кад сваки систем филозофски држи да има неку другу истину? На послетку овде је тако исто као и с религијама, од којих свака друкчије сваћа највише суштаство!

Истина је — у вашој чаробној главици. Намрштите ваше чело! Ви нисте толико сујетни, да ћете се бојати губитка ваше лепоте, ако поозбиљите ваше лице. И тада, драга пријатељице, истинита, лепа, небесна веселост може само из оних црта сијати, које могу и јако озбиљне бити. Погледајте, драга пријатељице, то вам је — моћ контраста (противности).

Дакле поцепаност система је само зато да веџбате ваше — оштроумље. Кад изближе загледате, докучићете да је поцепаност само привидна, разлика система да је само развитак у правој линији и да то долази отуд,

што се полази са разних становишта. Пређите преко противусловља и држите се онога, у чему се слажу све системе философске, и из чега говори један и нераздељен глас људства.

Оканите се свега што је у нашим философским системама изопачио занос, фантазија, превара и намера — та и философи су људи! — одузмите утицај дотичне земље, доба и дотичног друштва — та и философија има као и биљке боју своје околине — па ће ваше живо и оштро око у историји философије као и у историји људства угледати бескрајну борбу напретка за истину противу лажи.

Прерадио А. М. М.

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ЖЕНИНА ТАЈНА.

(ХУМОРЕСКА.)

(Свршетак.)

Стара госпа није за то цело време никуд из куће ишла, јер мишљаше да ће свакн срамоту њеног сина на њој видети, јер одлазак младе жене беше у целом комшилуку познат, ма да се куварица клела „да није никоме о тој ствари говорила“, хрђав свет, који је одма готов да што хрђаво верује, рече, да је госпа саветниковица свога мужа оставила; његови пријатељи говораху да је полудела. На господину саветнику није се могао до душе никакав јад приметити: он је ишао као обично у своје званије, а у вече до девет сата у читаоницу и кад би га ко запитао шта му госпа ради, одговорио би мирно „захваљујем на питању здрава је — отишла је пролаза ради мало у Беч.“

Дође и четвртак — седми дан од одласка Маријна, и она се још није вратила. Једва у петак до подне, кад је мати као обично у наслоњачи седела, чује она нека кола пред кућом да су стала, и погледавши кроз прозор виде — та јел могуће — Марију из истих изкочити. „Ја јој нећу зацело на сусрет ићи“ помисли мати, али немогаше да дочека долазак своје снахе. Она мораде до врата отићи и слушати. И заиста, она зачу лаке кораке на степенима — и брзо оде опет у наслоњачу, нека Марија осети да ми није фалила.

Врата се од собе отворе и бегунац уђе унутра. Бацивши један бојазљиви поглед на матер.

„Добар дан, драга мати“ рече њојзи.

Са неким чуђењем погледа на њу стара госпа.

„Добар дан, госпођо, јесте ли сретно натраг приспели?

„Јесам мамице“, гласом тијим одговори.

„Ја вам забрањујем, да ме од сада више матером зовете“ повикне стара госпа. „Проживех шесдесет и пет година на овом неваљалом свету, али част моје породице не беше никада окаљана. Де сте били, госпођо?

„У Бечу“ одговори млада жена, да се једва чуло.

„И то се без узрока одпутује, да се никоме и некаже?“

„Нешто ми се десило да сам одма морала одпутовати“ уздахне снаха.

„А смем ли питати, шта је то? запита стара госпа, готово једко.

„То вам немогу казати.“

„Па ни вашем мужу неможете казати!“

„Њему још мање“.

„А то су красне ствари, кад се тајне од свога мужа има!“

„Ах боже, боже“ уздане Марија и стане плакати „немојте ме мати тако мучити! Ја имам једну тајну, коју немогу одкрити, кад би то мој муж знао, неби ме више љубио. О верујте да није ништа хрђаво!“

„Тек добро немора бити, кад он несме знати, мој се син од вас раставити мора — и то још данас нек прве кораке учини, суд ће му право дати — да ли је још ко то доживео, да га жена без узрока остави — а, та то је страшно —“ викаше мати у највећој љутини.

Млада жена крхаше руке, она се страшно борила. Наједанпут дрекне — њен је муж у собу ступио.

„А добро што си дошао Стево“ рече мати „сада чини шта ти дужност и част налаже, и помисли то, да твоја стара мати, неће више ни часа да са отом особом под једним кровом живи.“

Али на стевином лицу неуказа се израз срдње, као што се мати надаше. Он пружи руку својој жени и рече љубазно „зар нећеш твога мужа пољубити, а ниси седам дана код куће била?“

Марија му полети на груди и горко плакаше.

„Умири се моје дете“ рече он нежно „ја држах, да је најбоље, ако те у твојој намери не узнемирујем. Али ти си могла доста незгода уштедити, да си матери казала — та ти си имала иначе навек поверења у њојзи — а и тако и она има — уметнуте зубе.

Мати се нађе у неком чуду, и не мање зачуди се и млада жена.

„Али Стево, зашто ми неси одма све причао“ рече стара госпа негодујући „ја сам моје зубе, истина, тек пре неколико година уметнула, али несам у породици то као тајну сматрала, и ако се морам чудити, да ти тако млада жена, па већ фалишне зубе имаш, зато — „зато се опет може искрено волети јели,“ заврши Стева обгрливши своју милу женицу, „ја тога човека презирем, који само зубе на једној женскињи љуби, а срце и њена друга својства превиди — ти си ме хрђаво ценила, моје мило дете, ја сам још пре наших сватова приметио да су ти горњи предњи зуби фалили.“

„Зашто ми ниси казао, да си моју слабост приметио, хтевши од тебе моју ману сакрити, рече Марија, а у њеним очима сијаше опет радост, после толико јадних тренутака, „јер једна женскиња без зуба изгледа ружно — „Да да“ рече Стева „зато ти не казах, јер нехтедох да у женску сујету дирнем, а и жена којој је свеједно, ма како се своме мужу показала, неосећа љубави наспрам њега, нити поштовања наспрам себе. Али сада манимо се тога разговора и хајдемо ручати — али само јабуке не смеш више јести, јер можеш ласно твоје зубе опет покр’ати“. —

Н. Сад. пре. **Адријана.**

ЉУБАВНА ПЕСМА.

Уста су ти пуна баја,
К’о од „цукерпокераја;“
Лепша си ми нег Венера —
Та сва си ми од шећера,
Поj’о бих те . . . али стари
Веле: шећер зубе квари!

Цветан.

РАСЕЈАНИ ПРОФЕСОР.

Разлика између старог и новог грчког језика у томе је, што људи не знају језика.

Филозоф, то је онај човек, који мисли и непрестано мисли, а кад је готов, онда почне из почетка.

Кад сам ја био дете познавао сам једно псето, које је на заповест само себи језик лизало

Дефиницијa је нешто што је врло тешко и не иде тако лако.

„J. W.“

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИМА. Бр. 15.
Од М. Ш-ћа у Земуну.

Из ова 24 слога имају се саставити 10 речи, од којих почетна слова од горе доле дају име једног, а крајња другог владаоца.

Аб, ау, би, би, да, дам, ет, ент, ид, ја, ка лах, ло, ну, ра, ра, ро, рус, саб, ср, те, фелд, ху, ци.

1. Богиња.
2. Острово у Каролинима.
3. Варош у Швајцарској.
4. Плод од једног страног дрвета.
5. Један народ.
6. Арапско име.
7. Покрајина у Африци
8. Град у Немачкој
9. Један стари народ.
10. Варош у Арапској.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ Бр. 14.

1. Самум.
2. Видосава
3. Емир
4. Тарок
5. Отавко
6. Зотов
7. Асти
8. Рајић.

Решили: Госпођице: Јелена Крајновићева у Белом Брду; Љуб. Јовановићева у Ст. Футогу; Марија Нићина у Ст. Бечеју; Дарина Зарићева у Срп. Крстуру; Терезија С. Толмачева у Врањеву; Јулка Молнарева у Срп. Крстуру; — Господа: Радов. Малушевић у Карловцима; Јован Брчичић у Падеју; Иса Личанин у Н. Саду; Милан Моцић у Срп. Крстуру; Шандор Тапавица бел. спом. у Турији; Спасоје Дедић у Даљу; Мојсије Бизумић у Сланкамену. М. Калтнер у Н. Саду Петар Дамјановић у Н. Саду.

АРИТМОГРИФ Бр. 4.
Од М. Ш-ћа у Земуну.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Град у Русији
2. 5. 2. 7. 6. Мушко име.
3. 4. 5. 4. Једна игра.
4. 3. 4. Човечије чуло.
5. 2. 9. 6. 1. Брдо у Азији.
6. 9. 6. 5. 6. Брдо у Србији.
7. 4. 9. 6. 1. 3 6. Женско име.
8. 4. 5. Бог ветра.
9, 2. 1. 4. Једно пиће.

РЕШЕЊЕ АРИТМОГРИФА Бр. 3.

Соларић,
Орао,
Лариса,
Арис,
Рало,
Ирис,
Ћира.

Решили: Гђце: Терезија С. Толмачева у Врањеву; Јелена Крајновићева, учит. у Белом Брду; Љуб. Јовановићева у Ст. Футогу; Јелена Томићева у Вел. Ст. Миклушу; Дарина Зарићева и Јулка Молнарева у Срп. Крстуру; гђа Милева Боројевићка у Сараволи, — Господа: Милан Моцић, у Срп. Крстуру; Рад. Малушевић у Карловцима; Спасоје Дедић у Даљу; Ј. Бранчић у Падеју; Мих. Калтнер и Пет. Дамјановић у Н. Саду.

ДОПИС.

Београд 14. окт. Овом приликом, бићу слободан, да вам јавим за једну природну и то ретку појаву, која се у Србији, од како се зна за њу, није догодила (у колико моје знање допире.)

Један мој пријатељ јавља ми из Бање Алексиначке, да је једног од првих дана овог месеца (не јавља ми дан но вели: „пре неки дан,“ а писмо је датирано 10. о. м.) око 2 сах. после подне падао метеор у Бањи и околним селима.

Дан беше прилично леп, а небо ведро. Око 2 сах. после подне, наједанпут одпоче да пролама небо нека јака грмљава (пуцњава), као кад више батерија топова загрме једна за другом; та се грмљава напослетку сврши са јаким треском и праском и наједанпут одпоче мање и веће камење да пада, већином око Бање. (У самој Бањи пало је неколико комада.) — Сељаци, који су у пољу радили, стали су с радом и само гледаху излив „гнева Божијег.“ (Сигурно се који и прекрстио.) Пошто је тај пљусак метеора неко време трајао и престао, видело се је, да је — нашом срећом — прошао без икакве штете, било у људима, стоци или и иначе.

Мало умнији сељаци, пошто је ова појава престала, и пошто се од чуда (или страха?) повратише, окренуше се гордоме Ртњу и тражаху од њега одговора за овај догађај; јер мишљаху да он у својој љутини избацује камење; али Ртањ стојаше и сад ка' и досад мирно. — На

учитеље и попове је ред (управо згодан случај) да их обавесте. —

Камење које је падало разне је величине. Један комад, који је у Бањи, баш пред самим прагом једне кућице, пао и у земљу се закопао, тежи 10 ока. Даље, други један комад,ког су сељаци из села Шарбановца — недалеко од Ртња — донели, тежи 30 ока, и то је за сада нађени највећи комад. — Сељаци причају, да су видели, како је један комад или боље рећи маса, као џак (пун) велики надао и пао на неку развалину и ту се о стење раздробио. Да је остао читав нема сумње да би тежио више од 60 ока; јер онај комад од 30 ока није већи но колико два шестофунтовна ђулета топовска. — Сваког дана се очекује да дођу овде у Београд ти нађени комади. До данас нисам чуо да су дошли.*) Н.

Ситнице.

(Куверти за писма). Један Американац направио је особите куверте за писма, која чувају корешпонденцију од безобразне радозналости. Ови су куверти наквашени неким особеним хемијским раствором и на савијутцима имају исписане речи: „молим, не распечаћујте!“ Ове се речи сасвим не виде док је куверт у обичном стању, али се одмах виде и могу читати, чим се само куверт подвргне дејству паре (обично се писма тако отварају) или се наквасн водом. Истина, ове куверте немогу баш да сачувају писмо од отварања, али бар дају доказа да је писмо дирано, и тако атресанти могу повести истрагу противу непажње у администрацији. Х.

(Новинарска самосталност.) Свуда, па и код нас има тако самосталних новина, које се повијају за ветром, како кад дува. Ево један пример такве самосталности. Кад се је оно Наполеон I. враћао с острва Елбе у Париз, онда је „Moniteur“ описивао његово покретање и приближавање Паризу овако:

„Људојед изишао је из свог брлога.“

„Корзиканска стрвина искрцала се у заливу Жуана“.

„Тигар је дошао у Гап“.

„Чудовиште је ноћило у Греноблу“.

„Тиран је прошао кроз Лијон.“

„Узурпатор се појавио на 60 миља од престонице.“

„Наполеон ће стићи сутра у наше тврђаве“.

„Император је дошао у Фонтенебло“.

„Његово Императорско Величанство ушло је синоћ у тиљерије, окружено својим верним поданицима“.

Каква чудновата постепеност израза!

(Механички радник) Један енглески физичар, доктор Ларднер, бавио се пре неки година, израчуњавањем; колико би времена требало за подизање велике пирамиде у Хизи, на којој је, по речима Херодота, радило у своје време 100.000 људи за 20 година. Ларднер је дошао до закључка, да је сав тај посао могао бити свршен, не само за много краће време него и са много мањим бројем радника; а наиме за подизање и пренос те масе камења, од којих је пирамида, неби требало више од 480 тона каменог угља и неколико људи који би управљали машинама. Но Ларднер, као што се види, није био познат са новим изналаском у том роду; иначе би његови резултати били још простији. Неки К. Франке, у Њу-Јорку, начинио је „механичког радника“ — машину, која се покреће напред поврх изидане зграде; машина сама носи црепове једно за другим на своје место, тамо их малтером замазује; затим наместивш тако један ред црепова, враћа се натраг и почиње свој посао понова. Разуме се, да помоћу оваке машине, посао иде врло

*) „Нова Србија“ јавља, да је г. министар унутрашњих дела предао метеорско камење, које је послано у Београд, г. дру Панчићу, који их је ставио у природњачки кабинет вел. школе. — Кад метеорити падају у великој гомили, онда се зову ројеви. Има дана кад ти ројеви редовно пролазе кроз простор нашег сунчаног система, и онда се често догоди да падају на земљу и остале планете. Ти су дани 10. август и 13. и 14. новембар по р. к. Ројеви од 10. августа зову се „лауренције-ви“ или „персеиде,“ а они од 13. и 14 новем. леониде.“ Кад је у те дане ведро онда се ноћу види како падају силне звезде“ т. ј. како ти метеорити пролазе спрам еклиптике кроз сунчани систем. Њихов правац у падању одговара правцу мањих комета. Читаоци „Јавора“ могу опширније о „Метеоритима“ читати у овогодишњем „Јавору“ бр. 14. **Уредн.**

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИМА. Бр. 15.

Од М. Ш-ћа у Земуну.

Из ова 24 слога имају се саставити 10 речи, од којих почетна слова од горе доле дају гме једног, а крајња другог владаоца.

Аб, ау, би, би, да, дам, ет, ент, ид, ја, ка лах, ло, ну, ра, ра, ро, рус, саб, ср, те, фелд, ху, ци.

1. Богиња.
2. Острово у Каролинима.
3. Варош у Швајцарској.
4. Плод од једног страног дрвета.
5. Једап народ.
6. Арапско име.
7. Покрајина у Африци
8. Град у Немачкој
9. Један стари народ.
10. Варош у Арапској.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ Бр. 14.

1. **Самум.**
2. **Видосава**
3. **Емир**
4. **Тарок**
5. **Отавко**
6. **Зотов**
7. **Асти**
8. **Рајић.**

Решили: Госпоћице: Јелена Крајновићева у Белом Брду; Љуб. Јовановићева у Ст. Футогу; Марија Нићина у Ст. Бечеју; Дарина Зарићева у Срп. Крстуру; Терезија С. Толмачева у Врањеву; Јулка Молнарева у Срп. Крстуру; — Господа: Радов. Малушевић у Карловцима; Јован Брчнчић у Падеју; Иса Личанин у Н. Саду; Милан Моцић у Срп. Крстуру; Шандор Тапавица бел. спом. у Турији; Спасоје Дедић у Даљу; Мојсије Бизумић у Сланкамену. М. Калтнер у Н. Саду Петар Дамјановић у Н. Саду.

АРИТМОГРИФ Бр. 4.

Од М. Ш-ћа у Земуну.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Град у Русији
2. 5. 2. 7. 6. Мушко име.
3. 4. 5. 4. Једна игра.
4. 3. 4. Човечије чуло.
5. 2. 9. 6. 1. Брдо у Азији.
6. 9. 6. 5. 6. Брдо у Србији.
7. 4. 9. 6. 1. 3 6. Женско име.
8. 4. 5. Бог ветра.
9, 2. 1. 4. Једно пиће.

РЕШЕЊЕ АРИТМОГРИФА Бр. 3.

Соларић,
Орао,
Лариса,
Арис,
Рало,
Ирис,
Ћира.

Решили: Гђце: Терезија С. Толмачева у Врањеву; Јелена Крајновићева, учит. у Белом Брду; Љуб. Јовановићева у Ст. Футогу; Јелена Томићева у Вел. Ст. Миклушу; Дарина Зарићева и Јулка Молнарева у Срп. Крстуру; гђа Милева Боројевићка у Сараволи. — Господа: Милан Моцић у Срп. Крстуру; Рад. Малушевић у Карловцима; Спасоје Дедић у Даљу; Ј. Бранчић у Падеју; Мих. Калтнер и Пет. Дамјановић у Н. Саду.

ДОПИС.

Београд 14. окт. Овом приликом, бићу слободан, да вам јавим за једну природну и то ретку појаву, која се у Србији, од како се зна за њу, није догодила (у колико моје знање допире.)

Један мој пријатељ јавља ми из Бање Алексиначке, да је једног од првих дана овог месеца (не јавља ми дан но вели: „пре неки дан,“ а писмо је датирано 10. о. м.) око 2 сах. после подне падао метеор у Бањи и околним селима.

Дан беше прилично леп, а небо ведро. Око 2 сах. после подне, наједанпут одпоче да пролама небо нека јака грмљава (пуцњава), као кад више батерија топова загрме једна за другом; та се грмљава напослетку сврши са јаким треском и праском и наједанпут одпоче мање и веће камење да пада, већином око Бање. (У самој Бањи пало је неколико комада.) — Сељаци, који су у пољу радили, стали су с радом и само гледаху излив „гњева Божијег.“ (Сигурно се који и прекрстио.) Пошто је тај пљусак метеора неко време трајао и престао, видело се је, да је — нашом срећом — прошао без икакве штете, било у људима, стоци или и иначе.

Мало умнији сељаци, по[illegible] је ова појава престала и пошто [illegible] (или страха?) по[illegible] окр[illegible] рдоме Ртњу [illegible] од[illegible] за овај дога[illegible] сво-јој љут[illegible] Ртањ стојаш[illegible] — На

учитеље и попове је ред (управо згодан случај) да их обавесте. —

Камење које је падало разне је величине. Један комад, који је у Бањи, баш пред самим прагом једне кућице, пао и у земљу се закопао, тежи 10 ока. Даље, други један комад, ког су сељаци из села Шарбановца — недалеко од Ртња — донели, тежи 30 ока, и то је за сада нађени највећи комад. — Сељаци причају, да су видели, како је један комад или боље рећи маса, као џак (пун) велики падао и пао на неку развалину и ту се о стење раздробио. Да је остао читав нема сумње да би тежио више од 60 ока; јер онај комад од 30 ока није већи но колико два шестофунтовна ђулета топовска. — Сваког дана се очекује да дођу овде у Београд ти нађени комади. До данас нисам чуо да су дошли.*) **Н.**

СИТНИЦЕ.

(Куверти за писма). Један Американац направио је особите куверте за писма, која чувају корешпонденцију од безобразне радозналости. Ови су куверти наквашени неким особеним хемијским раствором и на савијутцима имају исписане речи: „молим, не распечаћујте!“ Ове се речи сасвим не виде док је куверт у обичном стању, али се одмах виде и могу читати, чим се само куверт подвргне дејству паре (обично се писма тако отварају) или се накваси водом. Истина, ове куверте немогу баш да сачувају писмо од отварања, али бар дају доказа да је писмо дирано, и тако атресанти могу повести истрагу противу непажње у администрацији. **Х.**

(Новинарска самосталност.) Свуда, па и код нас има тако самосталних новина, које се повијају за ветром, како кад дува. Ево један пример такве самосталности. Кад се је оно Наполеон I. враћао с острва Елбе у Париз, онда је „Moniteur“ описивао његово покретање и приближавање Паризу овако:

„Људоjед изишао је из свог брлога.“

„Корзиканска стрвина искрцала се у заливу Жуана“.

„Тигар је дошао у Гап“.

„Чудовиште је ноћило у Греноблу“.

„Тиран је прошао кроз Лијон.“

„Узурпатор се појавио на 60 миља од престонице.“

„Наполеон ће стићи сутра у наше тврђаве“.

„Император је дошао у Фонтенебло“.

„Његово Императорско Величанство ушле је синоћ у тиљерије, окружено својим верним поданицима“.

Каква чудновата постепеност израза!

(Механички радник) Један енглески физичар, доктор Ларднер, бавио се пре неки година, израчуњавањем; колико би времена требало за подизање велике пирамиде у Хизи, на којој је, по речима Херодота, радило у своје време 100.000 људи за 20 година. Ларднер је дошао до закључка, да је сав тај посао могао бити свршен, не само за много краће време него и са много мањим бројем радника; а наиме за подизање и пренос те масе камења, од којих је пирамида, неби требало више од 480 тона каменог угља и неколико људи који би управљали машинама. Но Ларднер, као што се види, није био познат са новим изналаском у том роду; иначе би његови резултати били још простији. Неки К. Франке, у Њу-Јорку, начинио је „механичког радника“ — машину, која се покреће напред поврх изидане зграде; машина сама носи црепове једно за другим на своје место, тамо их малтером замазује; затим наместивши тако један ред црепова, враћа се натраг и почиње свој посао понова. Разуме се, да помоћу овакве машине, посао иде врло

---

*) „Нова Србија“ јавља, да је г. министар унутрашњих дела предао метеорско камење, које је послано у Београд, г. дру Панчићу, који их је ставио у природњачки кабинет вел. школе. — Кад метеорити падају у великој гомили, онда се зову ројеви. Има дана кад ти ројеви редовно пролазе кроз простор нашег сунчаног система, и онда се често догоди да падају на земљу и остале планете. Ти су дани 10. август и 13. и 14. новембар по р. к. Ројеви од 10. августа зову се „лауренцијеви“ или „персеиде,“ а они од 13. и 14 новем. леониде.“ Кад је у те дане ведро онда се нођу види како падају силне звезде“ т. ј. како ти метеорити пролазе спрам еклиптике кроз сунчани систем. Њихов правац у падању одговара правцу мањих комета. Читаоци „Јавора“ могу опширније о „Метеоритима“ читати у овогодишњем „Јавору“ бр. 14. **Уредн.**

лако; но ова машина има још и друге добре стране, које изналазач казује; он вели, како његова машина не шнофује, не пуши, не доручкује, не руча и што је најважније — не тражи повећање наднице или умањавање радничких часова.

(Парни велосипед). Енглез Пекман, направио је ту скоро парни велосипед, који за четврт сата пређе просторију нешто већу од сата: Коњи се од њега не плаше, јер не ларма, не пушта из себе ни дима ни паре. Цео велосипе', тежак је до 200 фуната.

НОВЕ КЊИГЕ.

У државној штампарији у Београду изишао је

„**Српски архив за целокупно лекарство, Белешке,** I. и II. књ. од М. М. Радовановића. Садржај I. књиге: Болница срп. женског друштва и црвеног крста у Београду; болница руског црв. крста у Смедереву; друга резервна болница у Београду; трећа резервна болница у Београду; болница руског црв. крста у Топчидеру; војена болница у Београду; додатак; — а садржај књиге II.: Енглеске болнице у Србији; болница руског црв. крста у Крагујевцу у Ћуприји и у Аранђеловцу. Додатак. — Вредни писац наш г. М. М Радовановић прикупио је с великим трудом извешћа и важнија писма тичућа се болница у Србији за време прошлога српско-турског рата. Задатак је овој књизи, да у потпуности изнесе целокупну грађу, која би илустровала санитетско стање у Србији за време рата. Трећа свеска ове књиге већ је у штампи и изићи ће за кратко време.

У штампарији и накладом А. Пајевића у Н. Саду изишла је књижица:

Српски рјечник за ковандније, саставио Јован Живановић проф. у гимнасији (Прештампано из „Јавора" за 1877). Н. Сад. Цена 10 новчића.

У наклади књижаре М. Каракашевића у Сомбору изишла је ова књига: **Општи земљопис** за најстарије основ. и ниже разр. виших девојачких школа, по најновијим изворима написао Јован Благојевић учит. 5 разр. муш. шк. сомборске. Цена је 36 новч. — „Писац се старао, да напише књижицу ову лако разумљивим и управо привлачним слогом. Градиво је распоређено тако, како ће га деца најлакше схватити моћи. На крају књиге додао је из метода о предавању земљописа оно, што га је руководило при писању ове књиге, те укратко излаже, како ваља земљопис предавати, па да се деци омили и жељени успех постигне. Налози се шиљу књижари М. Каракашевића у Сомбору (са поштанским поузећем.)

НОВИНЕ.

„**Нова Србија**" лист за политику, просвету и привреду почео је излазити у Београду под уредништвом Бранка Јовановића Муше. Лист је посве независан и ради на њему добро позната публицистична снага — Јован Павловић, бивши уредник „Панчевца" и „Граничара". „Нова Србија" излази сваки дан, а цена му је за Аустрију 4 фор. до краја ове године (од 1. октобра).

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

„Историја војничке крајине" од Фр. Ваничека, коју је превео Јустин Милан Шимић неће излазити у месечним свескама од 2 табака (као што је у први мах јављено), него сваких 6 недеља по једна свеска од 9 табака, уз цену од 75 новч. (за претплатнике). У Земуну се склопио одбор за растуривање овог важног дела.

ОДГОВОРИ.

Г. † у Београду. — Пушкинова „Госпођица — сељанка" изишла је још год. 1856. у „Седмици" у добром српском преводу, под насловом „Госпођица као паоркиња", а сећамо се, да смо је негде и латиницом штампану виделн. С тога би излишно било да је сад опет у „Јавору" доносимо, као год што је излишан и превод тургењевљевог „Дима" у подлиску „Обзора" кад га већ имамо у српско-хрватској литератури у ваљаном преводу дра Ил. Вучетића, који је пре десетак година изишао. — Песме ће скорим ући.

Г. М. В. у С. — Из ваших „Коњичких скокова" видимо, да немате појма о скакању коњичевом у шаху. У вашим „скоковима," што сте нам их припослали, разређени су слогови онако без икаквог реда, а ко би то онда могао решити?

Цв. у П. — Две анегдоте из ваше збирке оставили смо за „Шаљиви календар", остале не можемо употребити.

Гђци М. С. у С. — Цена је „Шаљивом календару" с тога тако ниска (40 новч), што се с почетка мислило, да се изда календар тај без илустрација; после пак решише се издавачи, да календар ипак донесе и илустрације, које ће све бити оригиналне и за који дан приспеће, те ће скорим и календар изићи.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 45. У НОВОМЕ САДУ 6. НОВЕМБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

ЕЛЕЂИЈА.

Писана на развалинама једнога старог горског дворца.

(Од Матисона.)

Нојца се спушта на цветна поља —
У гори мин'о песмица клик!
Само на овој зидини старој
Тајно се креће живота лик.
И мир је свуда по чистом зраку,
Стадо је пољско на свом ноћишту,
Удови трудни вредног ратара
Одмор у дому мирноме ишту.

Овде на овом кршноме вису,
Минуле где је прошлости гроб,
О, тавне сенке славних предака,
Примите песму срдашца мог!
Помишљам с тугом, шта негда беху
Останци ови, развале пусте: —
Двора горди поноса пуни
На тврдој стени сред горе густе!

Тамо у оном кутићу мрачном,
Где расти коров, трулежи плод,
Где слаби зрачак вечери тавне
Пада кроз трошног прозора свод,
Благослов мож'да са оком сузним
Отац је дав'о јуначном сину,
Који, опијен јуначком славом,
С пламеним мачем у бој се вину.

Старачком руком мач му припасав,
Прозбори правде пријатељ тај:
Мртав се врати, или победи!
Не гаси мога имена сјај!
И плану око поносном сину
К'о муња хитра јуначким пламом,
А образ као румена ружа
Од маха крвцом прели се самом.

И као муња са хучним громом
Одлети јунак у крвав бој,
Те као шума пред страшном буром
Полеже пред њим душмана број!
А благ к'о поток у цветном пољу
Враћа се натраг двору горскоме,
Радосној сузи очевог ока
И жељним груд'ма млађане моме.

Ој, та са зебњом гледаше она
У даљно поље с прозора свог,
И спази чету пред сумрак сами —
Драги јој дође вечера тог!
Верну му само десницу пружа,
Срце јој не зна речице касти,
Ал' дивне очи и лице бајно
Казују раја небесног сласти.

И јасни звуци пуних пехара
Лећаху кроз ноћ у звездан сјај —
Тамо, где сове сада се гњезде,
Нашавши мрачни усамљен крај.
И приче славне страшних победа,
Грозовне слике из светог боја,
У чврстим груд'ма јунака чилих
Буђаху радост чуднога соја.

О, свете трошни!. То место сад је
Заборав уз'о у своју власт;
Лахори тужни у тами лете,
Јуначка где се хорила част;
Чкаљи и трње сад расте тамо,
Сабља и оклоп где се блистаху
И на глас трубе јасне, убојне
Коњици брзи пољем витлаху.

Пепео сад су кости јуначке,
Гроб их је мрачни прогут'о све!
Тешко и плоче полу-упале
Да кажу јоште леже ли где.
Многе је ветар давно однео
И спомен са свим њихов збрисао:
Врх сјајних дела доба сретнога
Заборав мрачни свод је дигао.

Тако се губе господства силна
И пада свака ништава моћ!
У брзом лету времена вечног
Све лети право у црну ноћ!.

Венце, што ките чело победи,
И дела дична, узорна, славна
И спомен сваки, што рука дигне —
Све ће то ноћца покрити тавна!

Све, што на земљи чезне и вене,
Нежнога срца створени свет,
Све махом једним нестане, падне,
Као пред буром у јесен цвет.
Данас си сретан и вес'о певаш,
Сутра те хладног затекне зора;
И сама љубав и братска вера
Законом истим преминут' мора.

Љубави мила! твоје је поље
Дубоког мора опас'о ток,
Па дуне л' бура — једним га махом
Прелије бесних валова скок!.
И част и слава све је сујета!
На бедно тело несретном робу
И светло чело моћном владару
Једнака тама падне у гробу!

Душан Рогић.

АНИНА.

Новела Павла Хајза.

Чудан је то догађај, што га хоћу да приповедим, догађај, кога се заплет на лаку руку замрсио, како би после наједаред оштрим косирем смрти пресечен и разрешен био. Биће их и таквих, којима ће то пресецање и разрешење сувише нагло и жестоко изгледати. Ти ће се тужити на то, да нема појетичке правде, да се од такве судбе оделити морају без измирења. Но мени се чини, да смрт, кад покоси младо и лепо, баш сама постаје песником, који оно, што се савршено у нашој успомени овековечује и оно, што нашу љубав заслужује, од незгода и неприлика које време са собом доноси, чува. Живот човечији је суров и насилан. Било раније, било касније тек они и најнежније створење под иго земаљских невоља доводе. Смрт кад на младо дође, само му скине крила, пре но што иста подсечена буду. Коме то некако неправедно изгледа, да непогода у пролеће хиљадама цветова са дрвећа скида, пре но што је из њих плода било, тај боље нек нечита ову приповетку.

Приповетка ће нас ова одвести у Рим, где је једно после подне у половини октобра неки сликар уз шпанске степене пењао се и пошао, и он и мало псетанце му што га је на конопцу водио, у башту на врху брежуљка Пинчија. Тек јуче био је дошао у Рим, па је јучерашњи дан на то употребио био, да нађе скроман стан, и већ се у рану зору кренуо онамо, камо га је срце преко толико стотина миља вукло, к станцама (со-

бама) Рафајиловим у Ватикану! Кад је око подне на пијацу пред Петровом црквом изишао, био је занесен и главом и срцем. Сео је био под сен једног од она два велика водомета, па је пустио да му вода попрскује плаву косу. Мало по мало, па нестаде свију, што су то пре подне у Ватикану били, једни одоше пешке, други на коли, а саморани младић седио је још једнако, па није ни приметио, да му је танки капутић скоро сав већ овлажен и да му са косеповелике капљице на камење падаху! Он се занео био у мислима за оним, што је мало пре видио био; те су га мисли сасвим обузеле биле, те му нису дале да осети оно, што споља нањ утиче.

Тек га је његово псетанце из сањарије пробудило; оно је он то јутро дао би неком старом кројачу, да га чува. Њему сиромаку мора да је време дуже било, него његовом господару. Кад му је додијало, а оно је мало јаче тргло конопац, па кроз прозор скочило, тако се ослободило, те свом госи дотрчало. Овај га је омиловао, па се дигао, једва једаред приметивши, да се мало и сувише дао попрскивати.

Сунце, које је са висине жарило осушило је с њега влагу, па га уједно подсетило, да је већ подне. Он је сиромах уздисао, док је пролазио поред оних силних дућана, где се јестива продају, и то није уздисао толико себе ради, колико ради свог верног сапутника, који је лакомо а уједно и чисто скромно погледао на лепе црвене шунке и низове од кобасица код Пицикарола. Младић је већ одкако је из Фиоренције, где је последњи цекин променуо био, изишао, навикао се био на глад, па је радо задовољио се са парчетом леба и са неколико смокава, док је у тешком пешачењу душевно уживао био у дивним, разноврстним пределима. Али на богатоме столу лепоте, на коме је госа частио се не нађе животињски нагон сиротог псетанца задовољства. Оно је додуше поњало, да се нема одкуд, па није ни помислило, да мрмљањем протестира против судбе. Али кад пројездише сву варош, а нигде се не свратише, тешко му беше попети се уз шпанске степене. Умири се, псетанко, рече му госа који је познао био његово расположење; данас нећемо више гладни лећи. Кад дођемо у наш стан код сињоре Пије, код које у пркос нашем хабавом оделу, вересије имамо, даћу ти донети из дућана преко једну од оних лепих кобасица са којима си ти још јутрос кокетирао. Још само за час се свладај, сиротанко мој, јер ми смо у Риму, треба да знаш, где су мало друкчији људи радо гладовали, кад им је само сунце Рафајила па тањир сијало.“

Упутивши се даље, миловао је главу псетанцета, па му се чисто на жао дало, кад му је верни сапутник са врелим, сувим језиком руку лизати стао. Да се тако дуго неможе живити, увидио је он при свој својој златној безбрижности. Од куће, одакле је против воље очине са нешто мало новаца, што их је јадно уштедио био, кренуо се, није имао шта исчекивати. Од својих земљака овде није познавао никога а и сувише је био горд, а да би туђу помоћ примио био. Још јуче је додуше крчмарица код које је он на стану био, и којој се одмах на први поглед допала била његова кудрава коса, хтела да наручи код њега своју слику, за свог мужа, Сандра Карпачија, који већ две године у бању (тавници) чами због

*

тога, што је неког само мало убô био. Али израз нежности у гадном, богињавом лицу крчмарице одбијао га је силно. Па данас, где му је душа пуна била највеличанственијега што је геније лепоте чрез благословену руку једног човека на видик изнео, био се свечано заклео, да ће пре са својим псетанцем скочити са тарпејске стене, но што ће на такав начин згрешити против духа својих великих предака.

Док је он тако стајао наслоњен на једном камену, па по реду мотиве к сликама, што су му на путу на ум пали били, за недовољне проналазио и за недостојне, да пољубе и крај хаљине сибиле делфијске, што ју је Микел Анџело радио био, примети наједаред, да се псетанко узнемирио, да је зачео оштро прекидајући режити, знак, да је осетио, е је какав непријатељ близу. Јер ма да је мајушан био, ипак је имао бесну нарав, па је и са већима од себе заподирао кавгу, то могу посведочити изкрзане уши и многа масница на црној му кожи. Па ни глад није кадра била његову нарав утишати. Тако је и сад било; нека повећа псина тек што га је погледала, а он јунак већ стаде режити и конопац крзати, хотећи бајаги рећи, е он није крив, ако дође до којечега.

И псина, ма да није ни писнула, чинило се као да баш неби марила, да ствар озбиљније узме. Њу је водила нека млада Римљанка, која се са својом пријатељицом шетала, на лаком ланцу; псина стаде вући ланац јер јој се чинило, да је за њу срамно, да сасвим пречује изазивање. Наједаред залаје па појури, повукавши са ланцем и своју господарицу, на страног кавгаџију, који му своје зубе показа и свог госу на конопцу неколико корачајући према непријатељу повуче.

„Натраг, Риналдо“! — „Мир, псетанко, мир,“ викало је девојче с једне а младић с друге стране у исти мах. Али већ се здрпише борци; мали странац скочно је био незграпном Римљанину на уши; овај је окренуо главу, па је наперио отворено ждрело на непријатеља; младић повуче конопац а девојче шћаше да извије нежне прстиће из ланца, који је све већма замршивала и бог зна како би се свршило, да није, као неком чаролијом, дух мира ушао у борце; наједаред се разводише, погледаше један на другог, омирисаше се са великим страхопоштовањем, па у знак помирења метне Риналдо своју тешку, жуту шапу замишљено на леђа псетанкова, псетанко опет лизао је са својим врелим језиком широку огрлицу од месинга на врату свог пријатеља, па обоје тако се беху удубили у ново познанство, да би немогуће било, раставити их.

А и млада Римљанка, као да то и не шћаше, а млади странац ни толико. Он је непрестано погледао на лепо лице, које му је усљед тог смешног случаја наједаред из гомиле шетача ближе дошло, па сад у забуни што је том лицу лепо доликовало, морало трпити, да га поглед странца продире. Римљанка је имала на себи просте али укусно начињене хаљине, велики фиjорентијски сламњи шешир и тешке златне минђуше у ушима. Сад је била лице од странца у полак одвратила, тако, да је могао дивити се лепом чистом образу, пуним витицама црних власи, бледом вратићу и несравњивој виткости дивног девојчета. (Наставиће се.)

ПОБРАТИМСТВО.

(Дамон и Финтијас.)

Шилерова балада.

У дионисов, у тиранов двор
Укра се Дамон с ножем потајним;
Али слугама допаде тајним. —
„Шта хтеде с ножем са крвавим, збор?“
Тиранин гњеван иште одговор. —
„Да од тирана народ опростим!“ —
„На крст!“ Краљ плану гњевом јаросним. —

„Па добро, краљу!“ Дамон говори.
„Не иштем милости за живот свој;
Ал једну милост моли крвник твој:
Три дана рока, док ми готови
Не буду сеје моје сватови.
А не дођем ли, пре нег прође рок,
За јемца узми побратима мог.“

Насмехну с' тиран, понда говори.
Промислив мисли, гушећ' злости плам:
„Три дана, дакле, ја ти поклањам;
А знај, пролете л' ова дана три,
А не дођеш ми, кад устреба, ти,
Место тебе ће он да издане,
На теби казна проста нека је.“ —

Дамон ће побри: „Реч је краљева,
На крсту морам мрети разапет,
Што дрзнух ножем на живот му клет;
Ал три ми дана рока поклања,
Док сејинога свршим венчања;
Па буди јемац ти у тирана,
Одменућу те, реч ми ј' задана.“ —

На груди му верни побра пануо,
Па се за роба каза тирану;
А он се даде на другу страну.
И пре нег трећи данак свануо,
Са вереником сеју венчао,
Те с брижном душом на пут пошао,
Јури, док задан рок не прошао . . .

Разли се бура, набујао вир,
Из вира хучне реке провиру;
Бујицом бурном горе раздиру;
А Дамон стао реци на бајир.

И тек што један мостић спазио,
Већ смелом ногом на-њга крочио,
А вртлог и тај мост му разбио.

Очај му горки сад уздрма груд.
Па облеће бајир ко лепирић плам,
Кудагод гледне, сам је, свуд је сам;
А бура расте, а шњом расте жуд,
И заман молба, вика узалуд —
Нигде никаквог нема пловила,
Јер се бујица морем разлила.

Клопу на земљу, клече, заплака с',
Очајан поглед шаље небу свој,
„О Зевсе силни, вечни боже мој!“
Топло се моли. „Чуј ми слаби глас!
Утишај буру бар за који час,
Док узбуркану халу пребродим,
Од смрти побру да ослободим.“ —

А бура бесна обузела мах,
Комешају се вали с валима,
И часи лете ко на крилима;
А жуд га ломи, а гони га страх
И на таласе бурне заплива,
Просеца буру ко зрак соко сив;
И бог га спасе! — (Бог је милостив!)

И тек обали другој утече,
Па јури даље, хвалећ' богу спас,
А разбојничке чете дивљи глас,
Што из гудура преда-њ излеће,
Уморном журном пут му пресече,
Као да пуче испред њега гром,
Претећ' му смрћу грозном пакленом.

„Шта ћете са мном?“ Уздрхто се жив.
„Хоћете л' живот? Ни он није мој,
Давно је већ у руци краљевој:“ —
Па од првога ханџар деграбив.
Тројицу смаче, кано да је див.
„За здравље мога побре милена!“
Остали беже, куда који зна.

И сунце сину зраком сјајаним,
А њега жејца љута спопала,
Умор га уби, мука свладала.
— „Кад ме не даде валом бујаним,
Ни разбојником дивљим крвавим,
Оснаж' ми душу, да за времена
Побри ми стигне права замена!“ —

И слушај само! Дах загушио,
Застао, слухти срцем уздрхтан;
Начуо жубор лаган тијахан.
Пред њим је извор лак ромонио,
Камену стену водом прелио.
Он се радосно над њим нагнуо,
Свежином врелу жејцу смагнуо.

И умор сунце за гору обара,
И дрвеће баца сен дугачки свој
По росној пољани и стази његовој;
А пред њим се нов призор отвара,
По тој стази греду два путника стара,
Он би да их прође ал им зачу реч:
„Сад ће и на крст да га распну већ!“

И страх му даде крила змајева,
Исполинску снагу пламена му жуд,
А ова с' разли у очајну груд,
Па за час, а од блеска сунчева.
Сиракуза се пред њим заблиста;
И Филострато даде му се срест',
Па му на сусрет носи кобну вест:

„Натраг! Већ касно за пријана твог!
Спасуј свој живот, гледај добру свом —
Он већ умире муком самртном,
С пунаним надом чек'о побру свог,
Чекајућ' часак рока суђеног.
Ни тиранинов подсмеј подао
Сломит' му вере није могао.“ —

„Нек је и касно, и нек побра мио
Окити собом мени дигнут крст,
Ал нек и мене њњим сједини смрт!
Не сме с' подичит' тиран немио,
Побратим веру да је сломио.
Па нек и смакне обест жртве две,
Но љубав и веру нека верује.“ —

Већ сунце зашло — Он стиг'о у град,
Угледа кобни крст већ подигнут;
А око њега светина је свуд.
На конопац међу ено побру сад;
Он мишицом снажном крчи себи пут.
„Не, џелату!... Мене! Знаш ли, што је бог!
Он је јемац само за побрата свог!“ —

И загрлише се побратима два,
Радост и боле слише у сузе;
И светину пуку туга обузе,
Из очију јој суза канула.
Вест и до краља самог панула,
И круто му срце милост прелива,
Па обојицу себи дозива.

Дуго их гледа, па се диви сам,
Па збори: „Синци, тако ваљаде!
Срце ми таког миља не знаде.
И верност није, дакле, само сан
У несветици празној проспаван!
Па чујте молбу, што ћу вам је рећи:
Дајте, да будем ја с вама трећи!“ —

12 октобра, 1877. **Марковић.**

ГАДУРА.

Од Стојана Андрића.

(Наставак.)

Једног дана је опазио Мирко страног свештеника са једним младићем где сврнуше у кућу Јефте Сарића, анђелијног оца. Лака мисао сену му кроз главу. Стотине оштрица од стотине љутих ножева пројурише кроз његове груди. Он се беше скаменио. Црне мисли га обузеше. Он се није преварио. Још тога дана је дознао, да је исти младић Прока

Прокић свршени богослов из Б. заискао анђелину руку, а њен отац да му је реч прихватио. То вече беше одређено за уговор. Мирку се окретала земља под ногама. Хиљаду светлаца сенуше му испред очију. Срце му лупаше јако. Пламтило је сирото, страховитим гњевом. — Гњевом освете тешке. За тим га обузе море од туге, које пратише две сузице сјајне. Ходио је по својој соби горе доле. Куд год је погледао опазио је анђелијно румено лице, и за сваког корака учини му се, да чује њезин анђеоски глас. Његове мисли се ројиле једна за другом. Теретише га до лудила на једанпут застаде, учини му се, да чује куцање на врати.... врата се отворише, анђелино служче Момир стајаше пред њим. Предаде му малу хартијицу, а за тим га нестаде. Мирку задрхта рука. Срце му поче и опет јаче куцати, кад је опазио анђелијин рукопис: „Мирко моје сунце! У три сата по подне чекаћу те под липом зеленом. Анђа.“ Мирко је једва чекао одређено време. А кад је на црквеној кули одкуцало три подигао се. Чудно му зујаше у души избијање сахата. Учини му се, да чује трубе страшнога суда. Упутио се анђелијиној башти другом страном. Ишао је брзим корацима и није осећао земљу под ногама. Дрхтало му је цело тело, ма да га беше обузео живи огањ. Он је ишао као сенка без мисли и живота. Његове мисли се разбише о читаве вале туге, која га обузимаше. Његов живот беше утрнут одлучношћу анђелијиног оца. Кад је ушао у башту није дуго тумарао. После неколико тренутака стајао је пред Анђелијом. Стајао је немо. Учини му се, да је никад дивнију невиде. И она беше бледа као цвеће њеног блеђаног каранфила. Њена коса беше оплетена у два до колена сплета, који ју китише, као што се ките анђели своји лаки крили. Беше обучена у своју лаку јутарњу хаљину, кроз коју провириваху њене округле и беле руке, као што провирује месец кроз мутне облаке, када застру звездано небо. Очи јој беху исплакане, те се сијаху још већим миљем — као што засија плаво небо после буре и тихе кишице. Лаки уздах јој излети из њених снажних груди, којим као да поздрављаше Мирка. —

Мирко рече: „ево ме моја Анђо, дошао сам, да те се последњи пут нагледам; ах Анђо добро моје!... „не, не последњи пут — прихвати Анђелија — ах Мирко неврећај ми моје вредовно срце, оно за те само бије.“ — Поток суза за тим попрати јој последње њене речи. Ох Мирко, продужи Анђелија — немогу ти описати моје терете сање. Али те уверавам, да нећу преврнути вером Српкиње девојке! Пре ћу нагрдити ово лице, него што ће га недраг пољубити. Пре ћу одрезати ову косу него што ће је недраг миловати. А ово срце, ах сирото! пре ће пући, него што ће срце недрагога на њему се одмарати.“ — Мирко се беше опоравио. Небесна нека снага улила му је нове снаге и живота. Хтеде чисто полетити... Кад осети на својим недрима, недра своје Анђелије; кад осети срце анђелијино на свом срцу учини му се, као да се срца праштаху, „збогом... збогом мило и драго.“

Кад је тија ноћца разастрла своју црну завесу преко овога света, кућа Јефте Сарића беше необично осветљена. Живахно кретање могло се опазити на све стране. Само . Анђелија недаде се видети Она је седела непомично у својој соби, још у ономе оделу у

ком у башти беше. Бадава беху све молбе њене мајке, да се обуче за углед. Сва мудрословља, најзад и претње њеног оца осташе заман. Сирома шао је горе доле по својој соби. Беше му крива омладина и цео свет. Јер час по застајао је и прислонивши прст на чело тихо говорио: „да, такав ти је то данашњи свет. . . што је у срцу драго . . . нећу за недрагог поћи... Еј сретна су стара времена! тада небеше те безочности. Та ја моју Сару ни видио нисам, мој покојни отац је све удесио сам, а ја сам као покоран син лепо на све пристао. Али... — на то уђе мати анђелијина — . . . ти, ти си матора све крива, ти мени правиш невоље а оним ветропиревићем, знам ја он би кир-јевтине хиљаде, ал недам море недам . .! Сирота жена једва му умаче. Беше плануо, као рис. Али застаде. Повика: „слободно". Гости што беху тога дана уђоше. Кир Јефти нестаде са лица једовитости. Усиљени осмејак разагна је са његовог борног лица. Он се здравио са оцем и младожењом. За тим дозиваше: Саро. . . Саро, — као да ништа и небеше. Жена му Сара уђе. Разговору не беше краја. Гости питаше за Анђелију. А мати је мораде извинити, да јој је позлило. Најзад рече отац младожењин, да су дошли на уговор. Мати анђелијина тешко уздану. Жао јој беше Анђелије, коју љубљаше као своје очи. Та она је једна од петоро деце заживела! Хтеде да прозбори — да каже како стоје ствари али умукну. Кир Јефта јој једним погледом утрну речцу, те јој заостаде у грлу. Отац младожењин је хвалио свога сина, како је био изврстан ђак, све „первија с' превосходсгвом." Како лепо поје; како ће бити у Д. изабрат за пароха. А Кир Јефта би чешће додавао: „да, да · Анђелија је добро дете.... и кућаница је. Гости очекиваше од Кир Јефте друге зборе. Али учини им се, да кир Јефта хотимице околиши. С тога отац младожењин Спира Прокић парох у Б. поче прави разговор. Говорио је, како је сад нужно опет новаца за парохију. Истина Анђелија је примерна — вели — девојчица. Али,... знате што но веле, што но кажу, нужно је да се даде господину протојереју три стотине. Знате толико смо обећали. Треба ће богме и господину епископу бар двапута толико. Па богме и коме општинару. Е знате нејде друкчије.

Кир Јефта је мирно слушао, и мотрио својим грчким очима поп Спиру, видело му се на његовом борном челу, које у једанпут пређе нека озбиљност, да нешто смера. Тек што је отац Спира завршио он прихвати: „ја сам рад као што знате моју Анђу да удам за пароха. То је данас најсигурније. Али као што видите, ја сам отештао, · и нисам више за рад. Стога за живота немогу мојој кћери дати ништа. После моје смрти је њено и божије. Та ја за бога нећу у гроб понети! Иза ових речи као муња сусретоше се погледи оца и сина. Видело се да их је одлучност кир јефтина изненадила. Наста мртва тишина. Гости беху као громом оборени. Немогаху прозборити речи. Кир Јефта им је угушио својим погледима њихову речцу.! Али он их је ипак извео из неприлике. Рече им: „знате старије је јутро од вечера „промислите се до сутра." Ову речцу једва дочекаше кир јефтини гости. Прихватише је као што се утопљеник за сламчицу хвата, коју му бесни таласи баце пре но што ће га · утопити за навек. Отац Спира путем пре-

бациваше своме сину, што није са Сидом Савићевом свршио, те би — вели — лепо дали што је нужно за парохију, платили би дуг Авраму чивутину. Сирома Панта тешко уздану. Отац му је уздах разумео, те се разљути још већма и настави: „тако само тако, па ћемо далеко дотерати. Лепота је за три дана! Сутра дан отпутоваше пут Б. А после неколико дана чуло се у Н. да се Прока Прокић оженио. Узео је Сиду Сарићеву из места.

Кир Јефта је таки био направио рачун са оцем Спиром. Његово набрајање стотина недопађаше му се. Немогаше да поња, да прво праве рачун са стотинама. Пре но што су испитали за девојку; пре но што су је добро и видели. Видео је сирома да траже новца и девојку нуз новце. С тога му је и онако на кратко и одговорно. Хтеде му другим речима показати врата.

Кад је Анђелија разумела како јој недраги отишао, благодарила је моћном творцу на милости. Потоци суза окупаше јој њено бледо лице. Читави низеви уздахаројише се из њених груди. Хтедоше зар да се вијну Мирку и да му падну на његово срце, као мелем благ, да му кажу, да се његова драга опростила свога недрагога! За тим се спусти на свој диван и тихо заспа. Тихи санак ју је савладао, јер беше слаба. Сињи терет и туга клета истрошише њену снагу, те с тога се даде у наручја лаком санку, да је опорави.

Кир Јефта се беше измирио са својом Саром. Они чешће тихо зборише. Видело се да нешто смишљају. Кир Јефта би се чешће и насмејао на своју Сару као некада. (Наставиће се).

ИЗ ЖИВОТА ЈЕДНОГ МАЛОГ ДЕТЕТА.

Од Чарлса Дарвина

(Наставак.)

Наклоност. — Сва је прилика, да се ова већ врло рано развила у животу дететовом, ако бисмо смели по томе судити, што се, кад му још небеше пуна два месеца, смешило на оне, који су га неговали; и ако сам о том, да оно неког разликује и распознаје, добио јасних доказа истом онда кад му је већ било скоро четири месеца. Кад му је било пет месеца, јасно показа, да би радо к својој дадиљи. Било му је пак већ нешто више од године дана, кад из рођеног нагона показа наклоност, а то се по томе видело, што је љубило своју дадиљу која кратко време не беше код куће. Што се сродног осећаја симпатије тиче, исти се показа јасно, кад му је било 6 месеца и 11 дана, а то се по томе видело, што му се лице растужило, а усни кутови спустили, кад му се дадиља учинила, као да плаче. Завист се јасно показа, кад му је било $15\frac{1}{2}$ месеци, кад би миловао лутку или му сестрицу љуљушкао на рукама. Како је код младих паса завист врло јаки афекат, то би се сигурно и код деце много раније јавила, кад бисмо је колико треба дражили.

Асоцијација идеја, разум и т. д. — Прву опаску своју, да дете почиње практично да расуђује, већ сам навео. То је било оном приликом, кад је срозало своју шаку нуз мој прст, да би му врх могло узети у уста; прилика се та десила 114. дан. Кад му је било четири и по месеца, смешило би се на моју и на своју слику у огледалу и без сум-

ње се варало, те их је држало за праве предмете; али је показивало и разума, јер га је очевидно изненадило, да му мој глас иза леђа долази. Као и сва деца, врло је радо гледало у огледало, и нису прошла ни пуна два месеца, а оно је потпуно разумело, да је у огледалу само слика; јер ако се ћутке бекељих, оно се с места окренуло и мене погледало. Кад му је било седам месеца, нашло се ипак у неприлици, кад ме је једном видело с поља кроз велико, дебело окно на прозору и као да се сумњало, да ли је то, слика или не. Друго једно моје дете, девојчица, није ни из далека било толико паметно и са свим би се забленуло, кад би видело у огледалу слику од особе, која му се од остраг приближиваше. Развијенији мајмуни, код којих сам с маленим огледалом правио покушаје понашаху се са свим друкчије; они би се руком машали иза огледала и тим су показали, да имају разума, али их њихова слика не би нимало веселила, него би се шта више разљутили и не би хтели даље гледати у огледало.

Кад је детету било пет месеца, јавише му се у души представе, које беху у међусобној свези и које не постадоше ни по каквом упутству; тако н. пр. кад му метнуше шешир на главу и огрнуше огртач, беше оно са свим нестрпељиво, ако га одмах не изнесоше на поље. Кад му је било управо седам месеца, толико је успело било, да је умело довести дадиљу у свезу са њезиним именом, те кад би је ко по имену зовнуо, оно би се одмах осврнуло к њој. Друго једно мушко дете у шали би који пут дрмало главом ми га хвалисмо и радисмо као и оно, а при том му говорисмо: „Дрмај главом,“ и кад му је било седам месеца, радило је оно који пут то на сам позив без икаквог даљег упутства.

За друга четири месеца доводило је дете, о коме је реч, многе ствари и дела у свезу са речима; тако би увек, кад бисмо искали, да нас пољуби, пружило усне и тако остало; или би дрмало главом и корећи рекло „а“ путући с угљевљем, или кад би се која кап воде пролила, и т. д. јер га научисмо, да је то гадно. Још могу додати: кад му је било девет месеца, мање неколико дана, знало је довести своје име у свезу са сликом у огледалу, па кад би га ко по имену зовнуо, одмах би се осврнуло к огледалу,и онда, ако је огледало доста далеко било. Неколико дана преко девет месеца опазило је самостално, да мора за собом тражити руку или други који предмет, који бацаше свој сен на дувар пред њим. Кад му не беше ни пуна година дана, требало му је какву кратку реченицу у размаку од неколико тренутака двапут или трипут поновити, па да му се у души учврсти свеза с некаквом представом Код детета, што га је Тен описао, лака свеза с представама као да се много касније јавила, ако се нису можда ранији случајеви превидели. У лакоћи, којом дете задобија асоцијације идеја, једне по упутству, а друге самостално, као да ће бити најјаче изражена разлика између детиње душе и душе најпаметнијег одраслог пса. Колика ли је противност душе детета на сиси према души штуке, коју је описао професор Мебијус (die Bewegungen der Thiere, 1873 стр. 11.) и која је пуна три месеца дана, док неби онесвесла, ударала главом о стаклену преграду, која је дељаше од неколико малих кленова, а после се окану сваког даљег нападаја, када научи, да не сме кленова без казни нападати.

Радозналост, као што г. Тен примећује, врло се рано јавља у деце на сиси и особито је важна по њихов душевни развитак, ја сам нисам особито на то пазио. И подражавање се рано јавља. Кад је нашем детету истом четири месеца било, учини ми се као да хоће да подра-

жава неке гласове; биће пак да сам се преварио, јер истом кад му је било пуних десет месеца, могао сам се потпуно о том осведочити. Кад му је било 11½ месеца, било се доста извештило у подражавању разних радова, као да тресе главом и да говори „а," кад види што ґадно и т. д.

Не знам, да ли је вредно навести, у колико би се могла у нечем познати јачина памћења у детета, да је дете ово, кад му је било 3 године и 23 дана и кад му показасмо слику дедину, одмах га познало и стало помињати читаву поворку догађаја, који се збише, кад је оно последњи пут код њега било, и догађаји међу тим у кући збиља никад нису помињани.

Наравствени осећај. — Први знак наравственог осећаја опазисмо, кад му је било скоро 13 месеца. Рекох му: „Доди (тако смо му тепали) не ће сиротог тату да пољуби, — неваљали Доди." Речи те без сумње беху му нешто неугодне; и на послетку, кад се вратих на своју столицу, оно опружи своје усне, као знак, да је спремно, да ме пољуби; за тим срдито тресаше руком, док недођох и не примих пољубац. Готово се исто то понови неколико дана за тим, и помирење као да га је толико задовољавало, да се од то доба по више пута учинило, као да се срди, ударило би ме руком и онда би навалило, да ме пољуби. У томе видимо ону глумачку црту, која је код већине деце тако јако развијена. У то доба лако нам је било, да упливишемо на његове осећаје и да га приволимо на све, на што бисмо хтели. Кад му је било 2 године и 3 месеца, даде последњи залогај колача сестрици својој и повика онда пуно задовољан сам са собом: „О добри Доди, добри Доди." Два месеца касније постало је јако осетљиво на поруге и толико је било неповерљиво, да је често мислило, да људи њега исмевају, ако би се ови случајно у разговору смејали. Мало касније (кад му је било 2 године и 7½ месеца) сусретох га, где долази из трпезарије, а очи му се необично светлиле. Како је при том необично, неприродно или раздражено изгледало одем одмах у собу, па видим, шта је, и нађох, да је оно тамо било и хтело да узме истучена шећера, а то му беше забрањено. По што никад никако није кажњено било, то онај раздржај није долазио од страха, и ја мислим, да ће пре бити пријатан раздражај у борби са својом савешћу. Четрнаест дана за тим нађем га, где долази из исте собе; оно погледа на своју „латицу" коју беше пажљиво смотало. Опет је изгледало онако чудновато, те за то наумим развидети, шта је у латици, и ако ми оно рече, да нема ничег у нутри, и више ми пута заповеди, да „одлазим." Опазим, да је умрљана неким сосом, те тако је оно брижљиво размислило, како ће да ме омахне. Како је ово дете васпитано једно тим, што смо упливисали на његове добре осећаје, то на скоро постаде тако искрено, отворено и нежно, као што се само пожелети могло.

Несвесност, бојажљивост. — Нико се није бавио с малом децом, а да није опазио, како она слободно, не трепћући, чврсто и не помично гледају неко ново лице; одрасли могу тако гледати само животињу или мртву какву ствар То је чини ми се, отуд, што мала деца никако не мисле о себи, па за то нису нимало бојажљива, и ако се гдешто плаше странаца. Код свог детета опазих први знак бојажљивости, кад му беше 2¼ године: она се јави према мени, по што не бејах десет дана код куће поглавито с тога што, му очи беху нешто на страну управљене; на скоро пак дође к мени, седе ми на колено и пољуби ме, и бојажљивости нестаде.

(Свршиће се.)

ПИСМО

ПАВЛА ПОПОВИЋА-ШАПЧАНИНА КОСТИ БОГДАНОВИЋУ.

У Бретислави*) 9-ог Маја 1846.

Благородный и Высокоученый Господине! Да се поезіа, овай найвишій полетъ, найвеће одушевленіє и превосходство човеческогъ Духа, у самомъ животу, у самомъ чину найболѣ изражава; да є Суваровъ духомъ вишіи поета него нѣгова славна дѣла пѣвающи пѣсникъ Державинъ, да є Еней душепуніи быо одъ нѣга обожавающегъ лавроувѣнчаногъ Віргілія, ово, велим умно мнѣніє Мицкієвића сасвимъ ми є се чудно быти видило; да, о истиности овог предмѣта дуго самъ се сумняо — али тако є! промисліо самъ болѣ, и увидіо да є увекъ чинъ и веһи и важніи и полезніи за родъ човеческій одъ речи, одъ мртвога писмена. А и да є веће важности онай народъ кои штогодъ особитога, полезнога, истинога у животъ принесе, одъ другогъ народа, кои ово у теоріяма само као быти могуће — ма колико пре — изяви и покаже, историчнозаслужна є истина. Народъ на светъ ступаюћій и опредѣленѣ имаюћій христіанскій задатакъ у животу развити и употреблѣнѣмъ му найвећу нѣгову важность и значай дати — то ће быти найвећій светоисторичный народъ! И у сфери мога младогъ іошъ живота — si licet exemplis in parvo grandibus uti, као што вели Овидъ — новъ примѣръ имамъ, примѣръ, кои ме є найистинитіє опоменуо, да „човека одъ човека, одъ речи чин, дѣло“ болѣ разликовати научимъ се. Предъ светомъ „изображеним!“ я самъ неумешанъ, неучтивъ можда, или по неких изражаю не изоштренъ! али да самъ предъ себезнанимъ духомъ моимъ чистъ и народнымъ елементима задапутъ свакомъ' ћу слободно реһи, а достоинство — у правомъ смыслу — човека недопушта ми у маһическимъ, плѣнителнымъ и лажльивымъ изражаима, у миміи упражнявати се, да бы с' тымъ варанѣмъ матеріалне потребе подпомогао. У Вама, почитаємый Господине, у Вашимъ дѣлима и духу Вашемъ примѣтіо самъ правогъ нашегъ човека, познао самъ у Паризу и Лондону Србина, увѣренсам о осећаню Вашемъ чиномъ, дѣломъ! Вашему крѣпкому духу млађаный мой свой управити може летъ, єрбо му у свему одговарати жели. Зато послушайте ме дакле, да Вамъ се као матери потужимъ, као брату просто исповедимъ.

Прошле године, кадъ самъ у Новом Саду шесту школу слушао, размышлявао самъ како бы течай наука продужіо, кудъ бы и како у философію ишао, єрбо Вамъ є познато, да ми є отацъ сасвимъ страдао, као што и сада у Иригу єдва се са 3 сиһане деце рани. У овом станю зажмуривши, „себе“ подъ ноге метуһи, куцао самъ на више врата', на више места', помоһи просіо. Г. Радичевићъ, кои ме є цѣлу ланьску годину рѣчма помагао, златне ми куле обеһавао, прошенія моя и свидѣтелства нѣму дана К. Михайлу — као што ми є онъ говорио — шиляо, и ради полученя милости лично поднашао, на последку показо ми є ладность, просту небригу за туђиномъ, кратко, мени кои самъ све на нѣга и нѣгове речи' полагао, ништа помоһи принео ніє, и кадъ є се година навршила останемъ тако, ньимъ обманѣнъ, без икакове подпоре и надежде. Са сузама винемъ се у светъ и у Пешту дођемъ; ту ме Г. Є. . . . . безъ милости — пошто самъ цѣо данъ на врати чекао — безъ утѣхе, безъ добре речи одбіє! Цѣо данъ велимъ допуст(и)о ми

*) У Пожуну.

є чекати, по преданой молби, на врати, и текъ у 9 сатій ноћи левый резултатъ добием да є и Господаръ у слабомъ станю и да — идемъ! Онда самь се увѣрио о ономъ „Ненадѣйтеся на Князи.“ Лакай ме є на полю стојећег' пытао не би ли я єдно упразнѣно кодъ Господара место „пединтера“ подпунити ктео! — Пођемъ далѣ пребіяти се одъ дрвета до дрвета, одъ камена до камена, одъ немила до недрага; єданъ ме добри Н Садскій трговацъ слабогъ башъ иманя доведе у Пожунъ, чудећи се гвозденимъ срцама мои' назови-свои', а особито познавајући владанѣ и успѣхе моє. Овде — у Пожуну — добіємъ алумнеумъ поч(н)емъ слушати философію, гди се и сада наодимъ. Овде ми Г. Штуръ издаватель Слав. Новина' по кадшто — сам потребит будући — помогне, прем**) мени непознатъ странь!! Садъ кадъ самь бьо у Бечу, ктео самь К. Михайлу ићи, но трипутъ за приступъ молећи, нисамь пуштенъ бьо, а можда ни явлѣнъ; па досадашньимъ несрећама огорченъ, вратіо самь се у очанію овамо безъ с Богом-остай, да у околнымъ овымъ бреговима о судби моіой мыслимъ. Да, почитаємый Господине, ово є читати романтично, обично трагическо, али мени су ови мои догађаи исторични, тешки — скоро неподносими. Но мой духъ има моћну мыш'цу, да све препоне на почетомъ своме путу одгна, єдну смрть изузимајући; да, и выша намѣреня у прсима носим.. предъ очима ми є: per angusta ad augusta. —

Заиста бы Діогеновъ фенѣръ упаліо, да досад „људе“ нисамь нашао, да Г. Штура нисамь познао, да на Васъ, редка душо, истини човече, наишао нисамь! Нисте чекали моє коленоприклоненѣ, нисте склопленѣ руку' одъ мене и сузе чекали — но правомъ искромъ човечности, познаня вышега и Божія духа срце Ваше ужежено, мою є болю потражило, ню залечити потрудило се. Неизчекивани даръ Вамъ у тако ме є станѣ поставіо, да Вамъ благодарность онда изявити нисамь могао, речи су ми се онда ништ' быти видиле, а чиномъ Вамъ благодарити, высокій мужу, трудити се морамъ. Но дражайшій избавителю (простите израженю пламеномъ любве према Васъ горећег' срца) опетъ самь на раскршћу, немам пута — година ми ова ко концу тече — ниодкудъ помоћи — незнамъ куда ћу — време идућег одмора двоємесечног' ту є — онда алумнеума нећу имати — одъ кога ћу просити, кога ли молити? пропасти се и глади у страномъ боимъ свету! Зато (о неупотреблявајући, на зло Вашу доброту) молимъ Васъ и преклинѣмъ помозите ми и притецыите у помоћъ да идућег одмора школскогъ време с чимъ провести имамъ молите макаръ Св. Княза, изявите му мою нужду онъ ће уважити Вашу молбу знати. Простите досадама єдногъ по свету странствујућегъ бѣдногъ самца, кои свудъ обзирући се и правы, човечны људій тражећи Васъ є єдногъ нашао, и зато Васъ за помоћъ проси, кою Вы познавајући срца и разлику претворнога, и истинога познавајући заиста презрети нећете. — Преко свега іошъ се молити усуђуемъ, да бы ме, акосе икаковой помоћи надати могу, єдног писма удостоити изволили, да се приступајућем' Испыту болѣ и радостніє преправляти могу, єрь овако брига о будућности и жалость о досадашньости єде ме, и много ми, према свомъ натезаню, на путь стає дѣятелности. А за моє досадашнѣ успѣхе и владанѣ моя сва превосходством снабдѣвена Свидѣтелства гарантію су дати готова. И тако с Овидія речма: Accipe animis verba minora meis, косга самь равно плачну судбу искусіо, заключавајући

*) Овде је у оригиналу подерано, те нечитко. Ур.

и осимъ свегъ на доброту срца вашегъ зидаюћи єсамь и остаємъ

Вашьпокорнѣйшій и до гроба почитуюћій Васъ

Пав. Поповић Шапчанинъ.
Логіке Слушатель.

Животопис Павла Поповића Шапчанина, написан за младости од др. Св. Милетића, штампасмо ми лане у листу овом, у бр. 7. на ступцима 193 — 198. Писмо пак ово допуњује и потврђује она три места тамо у животопису. Оригинал овога писма налази се у г. проф. А. Сандића, који нам је исто по пријатељству ево саопштио. Ур.

ЛИСТАК.

ШАЛА И ЗАБАВА.

ИЗ ЂАЧКОГ ЖИВОТА.

Неки сељак ухвати на својој трешњи три ђака, који су руменим трешњама попуњавали празнину свога „благоутробија.“

—Станите обешењаци! даћу ја вама трешње красти, викне на њих и стера их с трешње.

— Како се ти зовеш? запита једног.

— Ја се зовем „eamus,“ одговори овај.

— А ти?

— Pergamus.

— А ти?

— Ibimus.

— Но добро већ ћу вас ја потражити код учитеља. Сутра дан оде код професора и потужи се, како су три ђака: Еамус, Пергамус и Ибимус његове трешње крали. Професор се насмеши и рече: Та то су verba.

— Е да су они на врби били неби ја ни речи говорио, већ баш на мојој трешњи.

КУМ И КУМА.

Дође Хрват кум Хрватици куми, а она баш чисти собу. С кумом ушао је у собу и његов пас. Кад је кума пола собе почистила, кум пређе на почишћену страну, а пас остане. Онда ће рећи Хрватица кумовом псу:

„Цукте, с непометена на пометено!“

Најте, кума, тако мога цуцка штивати! — рече кум.

Не, не, драги куме, ја штујем вашега цуцка такајше какт и њи (вас), — рече умиљато кума.

В. К.

УЧИТЕЉ ГОСПОДАР СЕЛА.

Неки стран човек састане се у једном селу са учитељем тога села, па га запита: „с ким имам част?“

„Ја сам господар села, одговори учитељ.

„Дакле кнез.“

„То нисам.“

„Него, шта сте друго?“

„Учитељ.“

„Па како то?“

„Е тако, рече уча: жене су господарице мужева, господари жена’ су деца, а ја сам господар деце, дакле господар села. —“

В. К.

РУКАВИЦА И ЛЕПЕЗА.

Опклади се муж са својом женом о нешто, па ако муж изгуби опкладу, да мора купити жени рукавице и лепезу. Муж доиста изгуби опкладу, оде у књижару и купи за 20 новч. позоришну игру „Рукавица и лепеза“.

Да је купио гласе-рукавице са 15 дугмади и свилену лепезу, коштало би га много више, него 20 новчића.

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 10.

Од Дарине Зарића из Срп. Крстура.

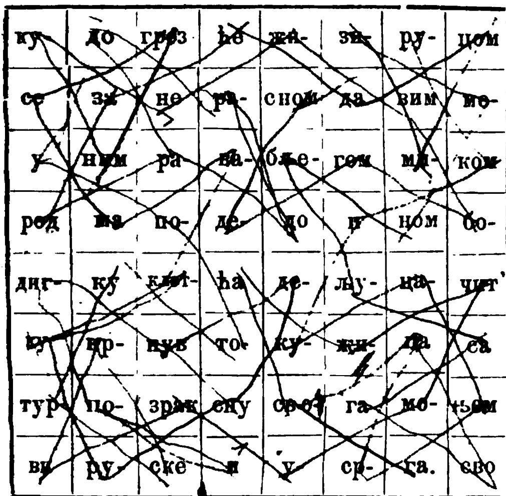

РЕШЕЊЕ КОЊИЧКОГ СКОКА Бр. 9.

На бијелу Оногошту
Застава се моја вије,
А Пламенац војевода
Под њим рујно вино пије.
Око њега барјактари
Загракташе ка' орлови,
А Никшићи сјетни, тужни,
Сад су мени сви робови.

Кнез Никола.

Решише: Госпођице: Јулка Грујићева у Силбашу; Ђурђијанка Живанова у Н Саду; М. Б. у Боломачи; Анка Јовановићева у Прагу; гђа Марија Бичанска у Н Саду; Дарина Зарићева у Срп. Крстуру; Терезија С. Толмачева у Врањову; Љубица Јовановићева у Ст. Футогу; — господа: Љубомир Марин, чиновник у Карловцима; Свет. Грубић у Печују; Јоца Јер .... у Карловцима; Благоје Бранчић у Н Саду; Ј. Бранчић у Падеју; Спасоје Дедић у Даљу; Милорад Шимић у Земуну; Мих. Калтнер у Н Саду.

ПИСМО

војводе Стевана Шупљикца, кад је за војводу изабран, патријарху Јосифу Рајачићу.

„Ваше превосходителство Пречестнѣйшій
Господине!

Приміо самъ Ваше високопочитаемо писмо, на кое слѣдующе честь имамъ ѿговорити.

Я самь у слȣжби милитарской премилостивогъ цара, мой животъ зависи ѿ нѣгове уредбе. Међу тимъ мое срдце пȣно є благодарногъ чȣвства за любовь и уфанѣ мое миле србске Браће, коя мене за вредна држе, за вођȣ србскогъ народа у нашой земльи пожелити: као поштенъ човекъ коій паметь у такой важной ствари совѣстно упитати мора — морамъ се изяснити, да самь я већь остаріо, изнемогo телесно и дȣховно, како се сада у овимъ бригама добро осведочити могȣ, и на тай начинъ тешко способанъ бити могȣ, да тако важни чинъ, аки би у нови животъ изишао. за користь и честь народа исполнити. Изъ тога узрока ако царска уредба то произволи. одъ кое мой животъ зависи, морамъ исполнити волю Народну, кои одъ свегъ срдца любимъ. али ad Interim; Ерь таки морали би се бринȣти, на таки важни степенъ Едногъ Србина тражити, кои би био са свимъ у станю тако важномъ определеню сходно пȣно ѿговорити, и дȣжности исполнявати. Мой поздравъ и любовь свой народной Браћи, кои мене тако диче и у мени уфанѣ имаю. Вами високопочитаеми стари пріятелю мой искрени поклонъ и братска любовь, кою одъ полъ столѣтія за Васъ чȣвствȣемъ

Вашегъ превосходителства и т. д.

найнижи
ШУПЛЬИКАЦЪ с. р.
Оберштеръ.

Колико је нама познато, писмо ово још до данас није обелодањено било, зато ми сад ево то учинисмо — али тек по копији, која је у г. проф. А. Сандића. Како у препису истом нема забележног ни места, откуд се пише, ни датума, кад је писано, то, и нама и публици, љубав би учинио, у кога је оригинал овога писма, да нам ово, и ако још што буде, пошље и попуни. Ур.

НАРОДНА СВЕТКОВИНА.

(Стогодишњица нове велике Савинске цркве.) У манастиру Савини, што лежи на уласку у дивни залив которски, славила се ове године на велики госпођиндан прва стогодишњица нове манастирске цркве. То је највеличанственија и најбогатија православна црква на србском приморју. Њене се фотографије могу добити

код фотографијске радње Церићеве у Ерцег Новоме. У позиву печатаном и разаслатом по цијелом србском приморју до Задра братство манастирско овако карактерише ову светковину: „Обилна милостиња, која извираше из синовске љубави према онда тешко страдајућој православној цркви у србскоме народу и неуморни трудови до највишег пожртвовања наше блаженопочивше братије подигошо, као непоколебимн стуб православија на нашем приморју, овај величанствени Дом Божиј, који у дневима најопаснијега искушења закрили и утврди у накрст прађедовску вјеру нашу.“ Пошто је пак православије особито у дотицају са туђинштином бдило над Србињством, ова је светковина носила на себе и карактер по превосходству народни, те је сјајна и била. До пет хиљада душа ту се било окупило у свој раскоши од одјела што Србин носи од Мостара до Скадра. Један Лојдов пароброд у очи светковине из Дубровника а на сами дан из Котора народу је овоме на расположење стојао. Осим владике бокешког преосвештеног Герасима било се сакупило многобројно свештенство из цијеле Боке, међу којим се је примјетио и који калуђер из Херцеговине. Из Далмације бијаше честити архимандрит Крчки, г. Јеротеј Ковачевић. Свечаност је кулминирала у изпашању у свечаној литији из древне мале цркве манастирске чудотворне иконе Богородичине, која се никад прије са њеног мјеста није дизала. Овом приликом чини нам се умјестно овђе саобштити шљедеће писмо, које стоји вазда изложено покрај малијех врата на десној страни у великој цркви манастирској: Високопреподобнѣйшій Гдинъ Отецъ архимандритъ Данилъ, желаю Вамъ всехъ благихъ.

Примио самъ Ваше писмо у којемъ разумѣхъ да сте намѣрени обновити и воздвигнути той Сти Храмъ. Я се томе радуѣемъ и веселим Душомъ и срдцемъ; да Богъ поспѣшитъ и утврдит Дхом Стимъ и сохранитъ той Стой храмъ и обитель цѣлу тврдꙋ и непоколебимꙋ до скончания вѣка: На славословије и хвалꙋ пресвятагѡ ймени Єго: На ползꙋ и заступленпе всемъ правовѣрнимъ Христјаномъ: ходатайствомъ и помощстию Преоия дви Маріи преславния Матере Бога нашего да въ здравіи и во благихъ успѣхахъ начнето и совершите Вами намѣреное дѣло сіе. Все силная и всемогущая щедрая десница Гд-я да испꙋнитъ недостатки Вашя: Аминъ. Проче превручаю Васъ со всемъ братствомъ милости Божиой. Марта 15. 1777, Станѣвиће. Савва Митрополит Скандарински Петровичъ“.

ЧИТУЉА.

(Поп Нико Берберовић). У Морињу убавоме на заливу которскоме премину почетком августа о. г. поп Нико Берберовић, познати и вриједни пјесник народни. Његов се рад налази понајвише у „Србскодалматинскијем магазинима“ а одликовао се живијем фотографисањем слика из народњег живота. Лака му црна земљица!

НОВЕ КЊИГЕ.

Књижара браће М. Поповића у Н. Саду издала је књигу:

„Отма Мурањ-града од Јована Арања превео Змај Ј. Јовановић. Награђено од „Матице Српске“. 120 стр. Цена је обичној књизи 60 н.; а на дупло-велин наранџастој хартији са ликом преваћача Змај Ј. Јовановића (или песника Ј. Арања 1 ф. а вр. Н. Саду 1877. — Ко је год читао змајев превод Арањевог „Толдије“, тај ће набавити ову књигу, јер ће при читању имати ону исту насладу и уживање, што је и код „Толдије“ имао. Књижара и задружна штампарија су се пак постарали, да овај диван превод и у што лепшу одећу заодену, што им на дику служи. — Наруџбине се шиљу књижари Браће М. Поповића у Н. Сад.

ОДГОВОРИ.

Г. Н. у Веограду. — О песми не можемо судити по броју стихова, а не читавши песму. Пошљите да видимо и онда ћемо вам моћи суд о њојзи донети.

Гђци Јелени. — Ова загонетка није добро удешена; излазак крајњих писмена не даје потпуне реченице. Иначе молимо, да нам увек и решење пошаљете, јер немамо времена цео дан решавати загонетке и коњичке скокове, који нам у великом броју стижу. Поздрав.

Драгутину у В. — Андерсенову приповетчицу донећемо скорим. Слику мртвога „Потомка Обилићевог“ послали смо у Беч да се реже и донећемо је што скорије у „Јавору“.

Г. Г. Ч. у В. — „Шаљиви календар“ је у штампи, а и слике су стигле — нећете дуго чекати. Издавач даје рабата 20 %.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 46. У НОВОМЕ САДУ 12. НОВЕМБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље** на читавом **табаку**. Рукописи шиљу се уреднику, а **предплата „Администрацији Јавора“** у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

АНИНА.

НОВЕЛА ПАВЛА ХАЈЗА.

(Наставак.)

Најпосле се досети, да би он тек требао, да ћутање прекине, јер она још никако очи са земље да дигне. „Госпођице“, заче он, што је знао лепше талијански, „не могу се на моје неваљало псетанце љутити, што је Вас поплашило и Вашу шетњу прекинуло. Без тог прекидања не бих имао прилике а ни петље, да Васословим. Ако Вам неће бити мрско, ја бих Вас молио за милост, да неколико корачаји смем покрај Вас ходити, тим више, што би свирепо било, ново пријатељство, што се тамо“ — показавши на псе — „склопило, тако брзо раскинути“.

Девојче не рече ни речи, али га погледа својим сјајним оком овлаш, као да хтеде испитати, би ли се смела поуздати у његово лице. Док је она, као што се чинило, премишљала, прослови њена пратилица живахно, раскалашно девојче, које се чисто у себи смејало забуни њих двоје, па рече: „шта да чинимо, Анина? Мушкарци су у већини, троје спрам нас двоје. Нас две већ морамо чекати док се Риналду прохте да нас кући прати. У најгорем случају, ако се баш од свог новог пријатеља никако неће да растави, мораћемо их онда раздвојити добрим залогајем. Или сте можда Ви певач, сињор? јер са једном канцоном може га човек отерати на крај света, па тек још ако та канцона није талијанска“.

„Вала богу, те не знам певати“, рече младић смејући се, а мало друштво се међутим крену, а пси потрчаше напред. „Али по чему познајсте, да сам ја странац?“

„Не по Вашем говору“, одговори мала брбљавица брзо. „Него по томе, што сте поцрвенили, кад сте прву реч Анини рекли. Наша млада господа не црвене баш тако лако, неваљалци једни! Али ја сам једаред познавала неког странца, који је био много старији, него Ви, па је ипак поцрвенио, кад ме је ословио. Али колико управо има Вама година?“

„Двадесет и две.“

„Па како Вам је име.“

„Код куће ме зову Јованом. Али од како сам у Италији изменуо сам старог Јована са новим Ђованијем, а овај ми се много боље допада“.

Он погледа на Анину, па као да је приметио по кретању њених усана,

да се она у себи паштила да изговори странчево име.

Затим су ћутећки неколико тренутака једно поред другог ишли по осамљенијем делу баште, где им се већ варош из вида изгубила, али где су зато имали леп изглед на сабинску гору и кампању. Млаки јесењи ваздух као да је напуњен био балзамом неким, кога су они удисали и притом, свако у себи, размишљали о чудном случају, који их је свео, да овде тако поверљиво, као стари познаници, заједно уживају лепи дан. Враголаста Лала тога је пута необично раскалашна била. Сунцебран је тако према младићу нагла била, да им он лица није могао видити, па је пријатељици непрестано шаптала, а притом све разузданије смејала и церекала се; Анина је била много озбиљнија, па се чисто једила што се Лала тако понаша спрам странца. Наједаред се Лала опет осврте странцу, па га запита, погледавши га сасвим слободно:

„Ви сте по свој прилици драгу код куће оставили, сињор Ђовани?“

„То је искрено питање“, одговори Јован „е па нека и одговор буде исто тако искрен: нисам.“

„Али Ви тек имате прстен на руци?“

„Дала ми га је моја мати.“

„Е, тиме хоћете ви'ш да се изговорите. Код нас не поклањају матере синовима прстење. Код нас то други неко ради“.

„Моја ми га је мати поклонила, кад је била на самрти. Рекла ми је, да га носим док се не заручим, а дотле ће још проћи доста времена“.

Опет је погледао на Анину, која је озбиљно пред-а-се гледала. Сад тек приметио је над њеним обрвама израз меланхоличне расејаности, што се некако није могло сложити са нежном младошћу лепог девојчета. Бог зна, шта би дао био, да је могао видити те румене уснице где се смеју. Пошто је Лала на његов озбиљни одговор заћутала била, почео је он приповедати о своме путовању, па није затајао и неприлике, до којих је долазио услед тога, што с почетка није знао језика, што је био и сувише најиван и што је псетанце нуз-а-се имао. Затим је променуо разговор, па је говорио о лепоти јужне земље и људи, што у њој станују. Лала га је напала, да исповеди где му се женске најбоље допадају. Он их је на то све као кроз шибе пропустио био, од Ломбардкиња, које ни су онакве какве их је он себи замишљао, па све до две сестре у Радикофану, које је он при светлости ватре на огњишту ноћу у своју књигу нацртао био. Сада је морао показати своју књигу, па су, седећи на клупи на окомку брежуљка, дуго по њој превртали, а он је пред њима стајао и казивао им, чије је које лице и одакле је, па им је причао о смелим лукавствима, којима је тек до два три овлаш потеза могао доћи. Псетанко је дотле лежао на трави, а Риналдо се пружио покрај њега, па је комотно своју широку главу метнуо на леђа пријатељева. Из даљине се чуло цвркутање тица, а путем је пролазио један кирајџија који је свом коњу риторнеле певао и тиме га на рад подстицао

„А овде у Риму?“ запита Лала, кад је последњи лист у књизи преврнула и исту на крило Анини метла.

„Амо сам тек јуче дошао“, одговори младић. „Па ипак сам већ нашао на лице, које сва лица што сам их досад видио, надмашује племенитошћу и дивотом. Кад бих само

један сахат смео те црте штудирати и нарисати их, био бих срећан човек".

Притом је с намером одвратио поглед од Анине, а ова је чисто нестрпељиво књигу превртала.

„Па познајете ли Ви тога Феникса лепоте, знате ли, како се исти зове?" питала је ђаволана Лала са бајаги најивним лицем. „Или Ви можда Ваше тајне само издајете тиме, што поцрвените?"

„Шта би ми хаснило", рече он, а срце му силно куцаше, „кад бих и рекао име! Њој сам ипак туђин, па бог зна, хоћу ли је икада више видити".

„Ту имате право," одговори Лала „Можда то за обоје Вас не би било саветно, бар за Вас не. Јер за њу још не знате, да ли је већ давно своје срце другом поклонила".

Анина се наједаред диже. „Лала"? рече она, „шта смо нас две урадиле. По зраку познајем, да сунце већ хоће да зађе; ми седимо још овде, а само смо смеле изостати по сахата".

„Па хајде, рано", одговори мали ђаволан и узе Анину под руку, и до куће ћемо се куражно довући, а моја, ће брига бити да бабајка заговорим, како би на псовку и заборавио, па како би и сам медоња, Сор Бепе, урлао у молу. Лаку ноћ, сињор Ђова, ни, па кад се састанете с Вашим Фениксом поздрав'те га од моје стране, али се чувајте, да му не нањушите гњездо, јер могле би се ту десити и друге тице са оштрим очима и још оштријим канџама. Је ли Анина?"

Лепо девојче, што је досад бледо било, порумени до ушију. „Збогом, сињор", рече оно тихо и даде узтежући се странцу своју уску, ладну ручицу, за коју је он молио. Госпођице", рекао је он „зар се не смем надати да ћу икад више видити вас".

Она задрма скоро уплашено главом. „Не, не! одговори брже, па се одкрете, Лала му за њених леђи даде неки знак, који он није разумео, позове псето, које се једва са својим пријатељем растати хтело, па тако одоше, а младић их очима праћаше.

„Сад смо опет сами, псетанко", рече Јован и подиже уморно псето поред себе на клупу. „Ето одоше а не рекоше да ћемо се икада још састати. За данас нек буде тако. Али сутра, кад не будемо више гладни и кад се испавамо, подићи ћемо се, па ћемо прочепркати сваки буџак у варошп, а била би срамота за цео твој род, кад ти неби кадар био наћи тог твог Рипалда. Еј псетанко, ако га нађеш, бићеш тада најсрећније псето на свету, живићеш као мали бог, доручковаћеш саламе а вечерати галинача, па ћеш се по цео дан смети утркивати са Риналдом".

(Наставиће се.)

ГАДУРА.

Од Стојана Андрића.

(Наставак.)

После неколико дана послаше Момира да позове — Мирка на ручак. Кад је Момир одскакутао до Мирковог стана, нашао га је опет самог. Мирка прође нека језа, кад га је угледао. Сену му лака мисао кроз

главу, да му Анђелија пише. Али како се изненади?! Кад му Момир рече, да га господар зове на ручак. Држао је, да није добро чуо, те је питао по други и трећи .... пут: „Мене зове?! То није могуће. Деране ти си забасао! Али Момир и опет увераваше да га је господар позвао. Мирко је дуго гледао за њим укоченим очима. Незнаде шта да мисли. Читави колути црних мисли витлаху се по његовој души, као што се завитлају силни колути густа дима, кад их лаки ветрић понесе. Он постаде разбојиште. Борио се хоће ли ићи или не. Нешто му из дна душе говораше не“. Али опет нешто га је вукло тамо. Жеља га је вукла. Жељан беше Анђелијиних очију бајних. Срце је остало господар. Он мораде позиву кир јефтином сљедовати.

Кад је сахат са куле избио дванајст Мирко је изашао из свога стана. Ишао је свечаним корацима. На лицу му се могаше читати, као из отворене књиге, да је млого патио. Бледоћа, која му беше превукла свој блеђани застирач, преко његовог лица, позвала је и своје посестриме боре, те му окитише његово ведро чело.“ После неколико тренутака био је у кући кир јефтиној. Кир Јефта га је сам дочекао благим осмејком. Понудио га је у своју собу. Мирко је ишао немо, дочек кир јефтин га је изненадио. Цела ствар му беше загонетка. Његове груди се надимаху, као вали сињег мора. Кир јефтино око је све то приметило и прозбори: „Теби канда није добро синовче, али биће боље, биће .... Знам ја ви млади људи претворите се са свим у срце. Е нејде то тако, треба мало и разум послушати“. Мирко га је мерио својим укоченим очима, те додаде: „и разум престаје радити онда, кад се срце убије ....“ врата се отворише, и гле! пред њим стајаше Анђелија у ружичастој својој хаљини. Она јој допуњаваше руменило њено које бледоћа за неколико дана с лица јој збриса. Њене очи сијаху се као две звездице на звезданом небу. Њен лак осмејак беше јој и опет окитио њено лице. Њиме немо поздрављаше свога драгана! Мирко је стајао, као да је муњом прожежен. Читава ватрена олуја појури му у лице. Ноге му обузе нека дрхтавица. Мораде се наслонити. Кад ова прва бура пређе, прозбори тихим гласом: „Анђо моја шта се то све збива. Је ли ово јава или само санак“. Анђелији се указаше две сузице, које пропрати лаки уздах. Мати анђелијина плакаше. И на кир јефтином лицу указаше се две крупне сузе. Неборавиш санак — рече — кир Јефта, ово је јава синко. Ево ти предајем највеће благо, моју добру Анђу. Истина децо, ја сам вам учинио на жао, али после искушења, после муке, сладак је плод. Ја сам хтео окушати вашу љубав. Јест' драга децо! Корак, којим ћете од данас коракнути најзначанији је у човековом животу, зато мора бити и најпромишљенији; јер тешко оном, ко се после тог корака каје .... Сада сам се осведочио о вашој љубави. Свака љубав је од Бога, с тога и ја велим, нек' вам је сретно и благословено. Анђелија му паде на очинска недра, а Мирко му обасу његове окореле руке пољупцима. Скупа плакаху, и скупа пливаху у неописаној радости.

Мирко од тога дана неизбиваше из куће анђелијне. А после четир недеље, беше оживела кућа кир јефтина. Гости се скупише са свих страна. А кад анђелијине другарице попеваше, својим анђелским гласовима: „Сад мајка лепу Анђу по коси љуби“.

Кад запеваше: „Одби се бисер грана . . . .“ Анђа се указа. Венац од мирте красио јој је њену свилену косу. Њено бело одело китише је, као што окитe пупољци беле руже, свога побра румене руже, кад их младо девојче скупа предене на своја недра! Кад се указала занела је све. Да ју је опазила вила загајкиња она би је устрелила, јер ју је надлепшала, ил' би је собом понела, да се нагледа лепоте девојке. Сватови се упутише светоме олтару. Ту се заверише младожења с невом, да ће једно бити док их траје. Они од то доба беху заиста своји. Једна душа у два тела.

II.

Кад су ови први дани мијнули, наступише сретни дани. Младенци немогаху, да се напричају једно другом. Низаху се читави низеви успомена, од детинства до најближи дана, који им најтежи беху. Њихова срца стресоше са себе тешке окове, у које их је туга оковала. Мирко се беше сасвим разведрио. Стари његов осмејак вратио се натраг. Сијао се лепше но икада, као јарко сунце кад после буре и натуштених облака, опет сине. Стара воља за рад опет му се повратила. Беше јој једрија. Беше као кад човек изнури радом своје тело, па кад га благим санком оснажи, и кад тада још снажније навали на посао, који га је уморио. И Мирко је јачом вољом прегнуо својој засталој радњи. Њему се све тада милило. Он више неимађаше једовитости. Оставила их је. Одлетила је од њега у страшну недоглед.

Анђелија беше зачинила своју нову кућу својом лепотом. Красила ју је својом вредноћом. За кратко време беше то права домаћица. Мирко је вршио своје послове а Анђелија мудро управљаше кућом. Често би своме мужу — кад би је похвалио — одговорила: „мужевљево је да збрине а женино да сачува.“ Мирко би је тада пољубио пуним жаром којим љубљаше своју младу жену. Назвао би је својим неоцењеним благом, животом својим. Анђелија би се тада зажарила божанственим жаром. Очи јој би се тада засијале, као што засија лака муња, када небом сене.

Коло времена се окретало муњевитом брзином. Дан за даном се јурише, као што се појуре бесни вали, кад их још бешњи северац окупи. Наши младенци једва осетише, да се навршује година од онога дана, кад се пред светим олтарем својима назваше, кад јавно потврдише оно што су дотле кришом лаким уздасима, и погледима бајним једно другом говорили. Па ипак беше тако. Година дана се беше поравнила. То је сведочило једно јутро мало невинашце, које баба Сара донесе Мирку на руке. Анђелија га је обрадовала малом ћерком. Мирко се радовао јако. Однео је мало невинашце мајци. Анђелија га је примила и пољубила жаром, којим мајка своје чедо љуби, кад је са први звуци свога слабог гласа поздрави. Мирка је погледала својим замућеним очима пуним чара. Питаше зар његово срце како му је? Мирко је њен поглед разумео, те се саже и целива је у њено измучено чело. Његове очи светлише се сузаним сјајем. Заплакао од радости. Тај дан беше у мирковој кући све весело. Кир Јефта је дошао, и пољубио своју Анђу у чело, и за тим узе унуку за руке, и рече: „Сад ме одпусти Господе слугу твога — —“. За тим се саже над својом унуком: „А, бубице — рече — та ти си одсечена глава материна“.

Мала Мара од то доба расла је сваки дан већа. Мирко и Анђелија радоваху јој се сваки дан све то више. Радоваху се, кад их је првим својим осмејком поздравила, и кад им је своје ручице ширила. Радоваху јој се кад је први пут гукнула, кад је боравила лаки санак, те кад би у санку почела својим лепим усницама сневати мајчине груди. Та и како неби? Тада изгледаше као анђео као тиче, кад му се мајка у свет вијне. Мирко ју је чешће гледао, и дивио се невиности. Тада је чешће зажалио за тим временом, које човек проведе без бола и без муке у негама родитељским. Чешће би јој тада говорио: „Сретни створе ти си на свету, незнаш за њега. Незнаш за његове радости, али незнаш ни за борбе, које човека сретају на свакоме кораку“. — Кад се Мари навршила годипица поздравила је своје родитеље, првим речма: „бабо, нано.“ Беше се и оразумила, плакала је, кад би је оставили, а радоваше им се, кад би је узели на своје руке. Знала је већ и за деду и мајку. Они је пазише као некад своју Анђу. Та она их опомињаше на њихове младе дане, јер беше права слика своје мајке!

Кад се малој Мари навршила година и по, говорила је увелико. Једног дана је поведе њена баба Сара за руку, да види свога малог брацу. Кад је Мирко дошао из школе, баба Сара му је изнела малог сина на сусрет. Мирко га је примио у очински загрљај и обасуо небројеним пољупцима. За тим је походио Анђелију и целивао њена уста, која беше прешао лак осмејак. Радоваше се, што је свога мужа сином обрадовала.

(Наставиће се.)

О ПОСТАНКУ ЖИВОТА НА ЗЕМЉИ.

Од Мила Јова.

Међу појавима природе, који нас по некад и нехотице занимају, јесу заиста постанак живот и угинуће створова на земљи најчешћи. И постанак и смрт јесу појмови, који се само упоређењем са животом замишљати могу. Они се могу тек онда разумети и тумачити, пошто се појам живота објасни. А да би живот објаснили, не смемо се везати за мален круг природних појава, но се морамо пустити у лавиринат свију промена, које се пред нашим било телесним или умним чулима у природи врше, не би ли тако приметили стазу по којој се природа креће.

На све стране куда се год окренемо влада чили живот природе, али који се већим делом производи од бића која и дан дањи за мртва држимо. Животиње и биље, то су само жива бића, као што се данас мисли. А зар нису и минерали, који исто тако одређене облике у својим атомима имају, као и биљке и животиње у својим индивидуама. Или зар ће се игде у свету наћи злато и сребро, које би се у којој другој системи мимо тесералне кристалисало, као што се никакав сисар не налази, који би несавршен крвоток амфибије или рибе имао. Животиња и биљка теже да одрже живот себи, и да сачувају род свој. То исто чине и минерали, одржавајући привлачном силом делове своје, и кристалишући увек у истим облицима, у којима су од искони до сад кристалисали. Но и живот минерала показаће нам се у много сјајнијој боји, чим даље у природу крочимо.

Општа једноликост и највећа разноликост, то су најзначајније црте, које увек у природи виђамо. Бесмртни Гете, немачки песник, али не песник просте угрејане фантазије, већ фантазије, која је врела на огњу науке и дубоког познавања природе, који је сваком значајнијем појаву природе удесан мото скројити умео, оставио је једну знамениту изреку, која овој прилици најбоље годи, и коју ће и наука вавек ценити морати: „Све је у природи једно другом слично а све се једно од другог разликује, чиме нам се наговешћује некакав тајанствени закон, који светом влада.“ Тако и јесте. Проматрајући разна бића и елементе, опажамо, да кроза све један и исти карактер веје. Свака стварка, сваки створ, служи другоме створу на исту цељ, на коју овај опет другоме. Крвно зрно, које по нашем телу кружи, засебно је биће, и има све особине самосталнога живота, али је и нехотице то орган вишега бића, бића животињског које такође није ништа друго, до орган живота наше земље, која као крвно зрно по телу васељене циркулира. Оћемо ли и одавде да пођемо, то нам је нужно само да узмемо исти ток, јер је природа за нас бескрајна како у великоме тако и у маломе, и понављање појава њених најсигурнији је вођа по удаљеним областима света.

Други појав, који са једноликошћу у природи напоредо иде, јесте разноликост која готово није ништа друго, до једноликост са друге тачке гледишта посматрана. Јер нигде у целој природи две ствари ни два појава наћи не можемо, који би у свему потпуно међу собом једнаки били а све су то резултати једних и истих узрока.

Па кад је то тако, где онда да се зауставимо, те да почетак живота нађемо?

До сад где су умови запирали, остављали су таква питања на страну, предајући их као чуда у крило невидимих бића, које су како кад богом или силом називали, а провалију прошлости испуњавали су свакојаким гаткама о постању света и створова. Тиме не би спречен пут даљем испитивању природе, већ то би управо изазивка за питање генерације, да решење ових питања при бољим призикама рашчисте. Али људи, који у свакоме умноме покрету личну корист изгледаше, изврташе ову ствар, и људство забаса у дубоке пећине знанствене таме, из које му зрак тек новије доба показа.

Живот створова почиње са животом поде, на којој су, и по томе проматрати и истраживати живот и постанак њихов засебно, одвојито од земље наше, на којој се услови живота и налазе, као што то многи славни природњаци данашњег века чине, проста је бесмислица, која никаквој цељи не води. Сви створови земски црпе живот свој са земље, као што га ова опет за се из васељенског круга прибавља. Сав процес који се при томе врши, тајанствен је и само се аналогијом у неколико назрети може.

Хекел мисли, да је већ све изнашао кад је казао како ћелијце из смесе угљеничне постају. У том његовом начину исконскога постања, невидимо ми ништа друго до последице силе, коју смо пошли да тражимо. Проматрајући постање првобитних бића, видимо како ова пред нашим очима искрцавају, али при том не видимо најглавнију црту, не видимо ред промена, које овоме претходе. Па зар такво постање, у коме нам се испред очију губе најглавније црте, које велике редове појава за собом вуку, треба да сматрамо за најпростије само за то што нисмо у стању били да те црте опазимо. И то постање, вели Хекел, морамо да примимо ако нећемо да верујемо у каква натприродна чудеса. Нама је за цело све једно, кад ни једно ни друго објаснити не умемо. Још би уз

чудеса пре пристали пошто знамо, да то није никаква научна теорија, већ привремено задовољење духа, које свагда бољим и здравијим мислима заменити можемо, док нам Хекло своје исконско постање намеће као једну доказану истину, која се нигда порећи не може. Сад настаје питање, да ли се из тако посталог бића какав савршенији створ развити може. Да ли смемо ову теорију примити пре но што се о томе уверимо. Па нека може, постање ћелијице, постање најнижег створа, не врши се тако лако, као што нашим чулима изгледа, а о томе се можемо и уверити. Рана учињена на животињском телу, замири се наслагањем нове органске материје, и ми видимо испуњену празниии и не осетивши, какви су и колики се процеси у организму животињском претходно свршили. Па да ли смемо просто рећи постало је ново месо и не узимајући у обзир фазе, које је материја пролазила пре но што се у ћелијчно ткање претворила, и силе, које су при томе учинковале?

Ето до таквих се заблуда може доћи кад се одвојито и једнострано на живот самих створова, без средине у којој су, гледа. Та ми смо се једном одучили сматрати човека за биће које је само створено да прославља име створитеља, он је само орган створитеља без кога се овај маћи не може.

Пре но што би се пустили у објасњавање исконског стварања, има ли би да решимо много важније, ближе и приступније питање, питање о асимилацији материје у организму биља и животиња, и кад би с тим на чисто били, заиста би нам појави исконскога стварања разумљивији били, јер пре него што најпростија ћелијца на земљи постане, изврше се хиљадама претходних процеса, као што то и код организованих бића бива.

Ми остављамо ове узгредице, којима ни до какве цељи дошли неби, и полазимо сталним путем и сигурним, који ће нас заиста до жељене цељи довести.

(Свршиће се.)

ИЗ ЖИВОТА ЈЕДНОГ МАЛОГ ДЕТЕТА.

Од Чарлса Дарвина.

(Свршетак.)

Средства за саопштавање. — Шум од плача или управо од дреке, јер дуго време не теку сузе, постаје наравски инстинктивно, али он показује, да дете осећа неке болове. После неког времена је глас према узроку различан, као при глади или при болу. То смо опазили, кад је детету било једанаест недеља, а код другог детета, чини ми се још и раније. У осталом као да је на скоро научило, да се дере по вољи, или да развуче своје лице и тим изјави, да би нешто хтело. Кад му је било 46 дана, први пут је издавало од себе неке тихе гласове, који нису ништа значили, него га само веселили, а на скоро постадоше ти гласови разнолики. Први зачетак смеху јавио се 113. дан, код другог једног детета пак много раније. У то доба, као што напоменух, почело је, чини ми се, да подражава неке гласове, као што је много касније збиља чинило. Кад му је било $5\frac{1}{2}$ месеца, изговори артикулисано „да,“ али без икакве намере. Кад му је било нешто више од године дана, оно је покретима тела казивало, своје жеље; тако би, да наведем једноставан пример, узело какву хартијицу и предавши ми је показивало би на ватру, јер је чешће виђало, како хартија гори, и радо је гле-

дало. Баш кад је навршило годину дана, изумело је реч за јело, то је била реч „mum"; шта га је на то навело, не могох сазнати. Кад је било гладно, у место да плаче, ваљало му је само ту реч заповедно употребити као глагол, и то би значило: „Дај ми јести." Реч ова одговара дакле речи „хам," што га је Теново дете употребљавало касније, кад му је било 14 месеца. Дете је моје употребљавало „mum" и као именицу са пространим значењем, тако је н. пр. звало шећер "shu-mum," а нешто касније, кад је научило реч „black," звало је црни шећер „black — shu — mum" — црно шећер-јело.

Особито ми је пало у очи, да је на крају речи „mum," којом је искало јести, употребљавало врло јако изражени глас питања. И глас „а," који је с почетком употребљавало поглавито онда, кад је неког или своју слику познало у огледалу, изговарало је с ускликом, као што га ми узимамо, кад нас што изненади. У својим белешкама назначио сам, да по свој прилици употреба тих нагласака постаје са свим инстинктивно, и жао ми је што нисам више на то мотрио. Из својих бележака видим, да је касније, кад му је било 18 до 21 месец, и кад није хтео нешто да ради, дете глас свој неком јогунством квеком модулисало и тим хтело рећи „не ћу;" а кад би на што пристало, рекло би „хм." И г. Тен полаже велику важност на врло значајне нагласке гласова, што му их је ћерка употребљавала, пре него што је научила говорити. Глас питања, што га моје дете употребљаваше при речи „mum," кад је искало јести беше врло чудноват; јер кад би неко једну реч или кратку реченицу хтео тим начином да употреби, видео би, да му музикална висина гласа на крају знатно расте. Тада нисам видео, да то помаже мишлење моје, што га другом приликом изрекох: да човек, пре него што је употребљавао артикулисани говор, служио се гласовима по збиља музикалној шкали, као што то чине антропојиди (мајмуни, који су налик на човека) гибони.

Потреба дакле детиња јавља се прво инстинктивном дреком, која се после неког времена модификује, које несвесно, које пак, како мислим, свесно као средство за саопштавање, несвесним изразом лица — покретима и разним нагласцима — на послетку општим речима, што их дете само измисли, после одређеним речима, што их дете направи по онима, које чује; овим се последњим дете за чудо брзо привикне. Дете разуме у извесним границама и, како ми се чини, врло рано, намеру или осећаје оних, који га негују, по изразу на њиховом лицу. О овом, у колико се тиче смешења, једва би се могло сумњати, и мени се чинило, да је дете, кога сам живот овде описао, кад му је било нешто преко пет месеца, већ разумевало израз саучешћа. Кад му је било 6 месеца и 11 дана, показиваше збиља саучешћа према својој дадиљи, кад се ова учинила, као да плаче. Кад се, скоро већ од године дана, радовало, што му је каква нова вештиница испала за руком, очевидно је мотрило на израз у оних, који око њега беху. Сва је прилика, да је зависило и од разлике у изразу, а не само од облика лица, што му се нека лица много допадала, него друга, а то се показало већ онда, кад му је било нешто преко 6 месеца. Пре него што је навршило годину дана, разумевало је нагласке и покрете, а и многе речи и кратке реченице. Оно је разумевало једну реч, т. ј. име своје дадиље, управо пет месеца раније, него што је изумело прву своју реч „mum;" томе се не треба нимало чудити, кад знамо, да ниже животиње лако науче разумевати изговорене речи!

али их сада немам. Опомињем се, да ме је г. Мариновић молио, да му дам писмо једно Вуково за неког Енглеза, који је желио имати рукопис Вуков; па сам му писмо једно, последње, уступио.

Писма Вукова за то сачувао нисам, јер она нису имала књижевних предмета, као преписка између Мушицког и Копитара. —

Да Вам кажем, шта је Митрополит српски Петар учинио, да покаже, да је прави: Дебелојеровац.

1848-е године, кад је тамо код вас букнуо рат с Маџарима, позове речени Митрополит у месецу Мају у своју башчу на ручак више господе, па и мене и Стеића. И Вук је био онда у Београду; ал њега није звао на ручак.

При ручку напусти Митрополит Стеића и друге неке госте, да нападају на мене због Вуковог правописа; ја сам се бранио; ал Митрополит распаљен почне грдити све Вукове присталице, говорећи: да би требало народ против њих побунити, да их камењем побије. На ове речи ја хтедох устати и отићи пре свршетка ручка; ал опет останем до краја, отишавши тада без збогом остај из башче. Стеић, који је нападао на Вуковце, тај исти дан звао је Вука на ручак, који је са Стеићевом женом ручао.

Вук је имао обичај, да не каже, као што то обично се чини, коме је имао што благодарити за учињене му помоћи. А ја знам:

1. Да је Мушицки био први, који је почео купити народне песме и речи. Вук је био готово читаву годину 1816 у Ман. Шишатовцу. Сам је признао, да га је Мушицки наговорио, да скупља народне песме. Мушицки му је млого сакупљених песама уступио; тако је исто Мушицки скупио и превео млого речи те предао Вуку за Српски Речник, који је 1818 изишао.

2. Поп Аврам Панић, бивши парох у Шиду, а учивши се у Карловцима заједно с Вуком, скупио је 4000 речи и дао Вуку.

Suum cuique. —

Мислим, да ћу Вам учинити услугу, да Вам наведем, где је што о Вуку, после смрти му, писато:

1. Nachrichten von der Kgl. Ges. der Wiss. u der G. A. Universität zu Göttingen 1864 N-ro 17: „V. St. Karadschitsch.“ (Некролог.)

2. Zasluge Vuka Štefanovića Karadžića za naš narodni jezik. Napisao V. Jagić. Zagreb 1864.

3. Прилог к Биографији Вуковој. Гласник српског ученог друштва, књига XXXIII. Стр. 269.

4. Вукъ Ст. Караджичь. Біографическій очеркъ II. И. Срезневскаго. У књизи: Братская помочь пострадавшимъ семействамъ Босны и Герцеговины. С. Петерсбургъ 1876. Стр. 498.

5. Матеріалъ для Біографіи Вука Ст. Караджича. Родное племя. Сборник книга I. Москва 1876. Стр. 247.

Оволико што ја знам. —

За биографију Мушицког можете, ако Вам се свиди, употребити ово:

1. Кад је због оскудице ране ова у год. 1815 1816 1817 јако поскупила (продавала се ока брашна по једну форинту шајна,) Мушицки позове своје рођаке у Ђурђеву, шајкашком батальону, да помогну Шишатовцу с раном. Ови то учине: донесавши у Манастир 70 мерова бачких (један меров 53 оке) то је 3710 ока по 1 ф. толико форинти. Место дакле што су други из Манастира своју родбину помагали; родбина је Мушицког притекла Манастиру у помоћ, у великој невољи. Људи, а то су: калуђери шишатовачки, били су изненађени, кад су дошла кола пред манастир с поклоном у рани. Ти калуђери су мени казали за

то; а Лукијан Мушицки о томе поклону никад разговора са мном повео није.

2. Дуг манастирски, који је Мушицки починио, износио је 18,000 фор. шајна. А земљиште истог манастира износи 2000 јутара земље.

3. Кад је Мушицки од калуђера Шишатовачких гоњен био, науми једноћ отићи у Црну Гору; долазио је у Вуковар и искао пасош, ал му подјупан Парчетић није смео пасош дати без Митрополитовог знања; него га лепим речма од те намере одвратио.

Ако се још чега сетим, писаћу Вам.

Примите уверење мога особитога поштовања.

Јован Гавриловић с. р.
Члан државнога савета у миру.

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

РАЗГОВОР ОЧИМА.*)

Посматрања „испод мире“ одјуд уједно и „три ђавола вире“.

Пре свега да се разумемо: разговор је само о здравим очима; болесне очи су као и болесна љубав, обоје хрђаво пролазе.

Здравим очима није ништа доста, болесне имају и сувише.

Здрава љубав гледа кроз срце, болесна гледа кроз прсте; здрава љубав се сама собом огледа, болесна дотле брише своје огледало док га не раскине.

Здраве очи далеко гледе, здрава љубав из близа се гледи; болесне очи кратког су вида, болесна љубав да се не види!

Очи! очи! ал' сте ђаволасте па опет тако анђелкасте!... час сте пуне лија час опет чаролија, час вам се ведри, час облачи, час у вама ватра тиња, а час је сузе погасе...

Између свију очију, а има их црни, плави, зелени, шућмурасти, водени, будаласти и т. д. најслађе су — слатке очи. Ох! слатке очи! станите мало пред-а-ме, да вас још слађе запитам:

— Одкуда вам ако бога знате, тај шећер у очима??? дал' га купујете ил остајете за њега дужни? Одакле вам расти?... Ви се смешите божанствене слатке очи моје, е, па ко вам је крив што се саме издадосте...

Знам за сладост вашу, она расте из сред среде срца човечијег па се успиње к вама све више и више, „све по ладу да је не познаду“, па неби је никад ни познали да је ви не издадосте.

Очи! очи! како сте неверне!... Чувајте се младе моме ваших издајничких очију, склопите их кад су разговорне наслоните на њих трепавице ваше, та вилинска копља, да вам се не би невернице за момчадијом отеле, за момчадијом која волије слатке очи него слатку каву, обрвице више него „пијавице“ а пољупце већма него „пуслице;“ додуше све то није никакво зло но може да буде горе; тај компаратив ком пари а ком и распарује.

Ви знате, штовани слушаоци, како су наше очи преразговорне, но оне кад кад и ништа не говоре па опет све кажу; оне се у свашта мешају и без њих ништа не остане не промешано; оне су пошта која све куд треба рекомандира, оне су напослетку и телеграф на ком се може у Угарској и српски телеграфирати.

Очи имају врло неједнак темпо а још разноврснији темперамент. Кад се каже: „колико људи, толико ћуди“ мо-

*) Из друге свеске „Албума хумористичних слика“, која ће скорим из штампе изићи.

гдо би се онда казати и: колико очију толико ћудију; ако је ово граматична погрешка, то ништа не чини, имају и очи своје граматичне погрешке особито код „спрезања“ и „склањања“.

Црне очи обично су сангвиничног темперамента а плаве меланхоличног, а све друге као: шуњмурасте, водене, будаласте и т. д. флегматичног су темперамента.

Питаћете можда а ког су темперамента слатке очи?

Видите, драги слушаоци, то је тајна за коју ми не знамо, но само неко, а тај неко није нико други до — наши пољупци.

Није ништа занимљиво, штов. слушаоци, кад се очи мргоде, то је обично знак да им је неко „стао на ногу;“ није ништа занимљиво ни кад очи плачу, знак је обично да нешто траже, нешто ишту, но кад се очи смеју, хај! то вам је тек право весеље, одма знате ил' су видле какву велику банку, ил' је когод банкротиро, дегод се покварили сватови и т. д.

Сасвим је другчије кад се очи разговарају, то вам је прави лексикон. Ево нам за то неколико примера. Узмите н. пр. двоје се заволели па несму на жалост никад да су сами, а седе све једнако у друштву с бабама, теткама, ујнама и т. д;. е сад пита он њу очима да ли га она воле, а то овако бива: он диже зеницом на више, да онда неспушта гледа на њене румене усне, а она одма на то хитне неколико ракетла из својих ватрених очију, па онда нагло баци заклопце на њих, исто као код „цукерпиксле“ што се догађа кад се nota bene шећер краде.

Други пут пита он њу да ли је примила његово писмо, а то овако иде: обе зенице његове промоле изнутра своје субтилне руке па онда играју полако: „хајд на лево“ и „хајде мало дере“. Она на то, ако је писмо заиста примила, зажмири на оба ока, ако ли не, онда само на једно.

Ви знате, штов. слушаоци, шта значи миг полицаја кад треба кога у бувару стрпати; знате шта значе избуљене очи контролора кад отворе празну касу а чују уједно да је касир некуд отпутовао; знате шта значе лукаве очи подмуклог и злобног подсмевача кад се уз вас пришуња па шушка око ваше главе, баш као оно сватовски пегаз кад у спавању коме полако једе сламњи шешир; ви знате шта значи и онај искариотски миг трговцу кад каквог сиротана на житној пијаци одеру, па му скину не само кожух него и кожу.

Разговор очима веома је нуждан за живот. Он је стенографија која не скраћује само речи него и цео смисао, шта више кад и тај цео смисао, у обичноме животу нема смисла, он му га даде, а то видимо најбоље кад се очи пренемажу.

Разговор очима то вам је тако звана „хаусапотека“ и „хаусхирургија“ Деси ли се да когод имаде камен у срцу, мало операције с љубавним и шпицастим очима па је све прошло.

Боле ли кога душа а он нек се да од црних очију добро прострелити; умре ли под тим ранама онда је очи мирно заклопио, но ако је жив остао, онда су му се тек очи добро отвориле.

Разговор очима, драги слушаоци, води се на свим језицима; ми видимо да се човек може са страним лепотицама врло разумљиво разговарати без да дотичног језика знаде. Све очи дакле заједно имају свој сопствени језик као и ми; своју литературу као и ми; своје себичне критичаре као и ми, а на послетку и своје комунисте као и ми.

Очи имају своје „добројтро!“ и онда су обично кано зора т. ј. црвене;

оне имају и своје „лаку ноћ“ па онда су обично као и она сама, мутне и поспане; а имају на послетку очи и своје „збогом!“ е, онда су видите као и ове моје: смеле и несташне а таковим очима често сви кажу:

— „ид'те нам испред очију!“ што ево из учтивости и чиним.

У Новом Саду $^{1}/_{11}$ 1877.

Стеван Ј. Јефтић.

НОВИ ШЕШИР.

А. Куд се тако журиш, пријатељу?

В. Купио сам жени нов шешир, па хитим кући да јој однесем, док се није мода променула.

ЗАГОНЕТКА У СЛОГОВИМА Бр. 16.

Од Милорада Шимића у Земуну..

Из ова 64 слога имају се начинити 23 речи, од којих почетна слова од горе доле значе име и презиме једнога владаоца, а крајња слова имена двају његових вођа.

А, ар, вац, ве, ве, вер, вић, ге, глу, гња, де, ди, е, е, за, и, и, и, ја, ја, јев, ку, ку, ку, ко, ла, ле, ло, лу, миз, мис, ни, нил, ње, њу, о, о, он, па, пи, ра, ра, реп, ри, ри, ро, рум, се, со, сти, та, та, те, теп, тер, ти, то, у, фи, фик, хов, ца, ћук, ше.

1. Река у Африци.
2. Кћи краља Агамемнона.
3. Једно пиће.
4. Грчки епос.
5. Основатељ једне религије.
6. Богиња.
7. Једна мера.
8. Врста олова.
9. Један народ.
10. Манастир у Фрушкој гори.
11. Зелено место у пустињи.
12. Српски обичај о божићу.
13. Херкулов брат.
14. Грабљива птица.
15. Место у Италији.
16. Уд животиње.
17. Животиња.
18. Руски дипломата.
19. Острово у Лагунима
20. Муза.
21. Варош у Русији.
22. Варош у Туркестану.
23. Српско презиме.

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ Бр. 15.

1 Аурора.
2. Лосаб.
3. Ентфелд.
4. Катеху.
5. Ѳрби (Овде је била погрешка у задаћи).
6. Абдалах.
7, Нубија.
8. Дам.
9. Етрусци.
10. Раид.

Решили: Госпођице: М. Н. у Б.; Дарина Зарићева у Крстуру; госп. Васа Максимовић у Сомбору.

АРИТМОГРИФ Бр. 5.

Од Милорада Ш—ћа у Земуну.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 2. 3. 7. 8. 9. 10. 11. 8. 12. Српски песник.
2. 6. 7. 3. Птица штакарка.
3. 7. 3. Варошица у Бачкој.
4. 10. 11. 10. 4. Цвет.
5. 3. 2. 3. 11. 3. 4. 8. Врста путника.
6. 11. 3. 4. Животиња.
7. 8. 3. 4. 3. Богиња лова.
8. 11. 3. 4. 8. 12. Град у Славонији.
9. 3. 11. 5. 3. Птица.
10. 2. 8. 4. 8. 10. Богиња патње и освете.
11. 8. 4. 6. Пиће.
8. 2. 8. 7. 3 Грчка богиња.
12. 8. 2, 3. Мушко име.

РЕШЕЊЕ АРИТМОГРИФА Бр. 4.

Николајев.
Илија.
Коло.
Око.
Ливан.
Авала.
Јованка.
Еол.
Вино.

Решили· Госпођице: Милица Ст. Новаковићева, ученица више женске школе у Београду; Дарина Зарићева у Срп. Крстуру; Јелена Тошићева у Ст. Миклошу; Марија Нићина у Ст. Бечеју; Милева Боројевићка у Сараволи; — Марија Радубићки у Ст. Андрији; — господа: Франц Г. Тифенбах у Земуну; Јован Никић у Будапешти; у Н. Саду; Т. Зурунић и Б. и М. Богдановић у Н. Саду; Р. Малушевић у Карловцима; Васа Максимовић у Сомбору.

НАРОДНЕ СВЕТКОВИНЕ.

(Освећење православне цркве у Дубровнику.) У Дубровнику је освећена православна црква 9 окт. на дан св. Стефана Деспота србског. Слика цркве донешена је у „Соколу“ и у „Србској зори, Темпло је у Русији рађено. Свечаност ј била величанствена. Мјесно пјевачко друштво „Слога“ са пјевачкијем друштвом „Јединством“ из Котора приредило је забаву, а родољубиза браћа Бошковићи велики објед гостима. Позив печатан, које је туторство било разаслало по сусједнијем покрајинама, завршује: „Ма да времена данашња упућују на мисао и пажњу, братинство и саучешће свију Срба на невољно страдајућу браћу нашу, ипак немогући се уздржати овијем позивљемо од јадранског мора до Дунава све православне црквене општине, да преко својијех изасланика присуствују на ову нашу скромну али најрадоснију светковину, да је увеличају брацкијем саучешћем својијем. Особито се пак надамо ближој браћи из Боке которске, Далмације и Херцеговине, којој је лакше српској узајемности и брацком саучешћу овом приликом задовољити.“

БЕЛЕШКЕ.

(Јавна предавања). Новосадска „Српска читаоница“ приређује сваке недеље забаве са јавним предавањима за своје чланове и њихове породице. У програм забаве иду предавања, свирка, певање декламовање и игра. Прва је забава била у суботу 31. октобра о. г., на којој је свирала варадинска војничка банда осим других комада и „венац српских народних песама“. Предавање је држао г. А. Хаџић „О нашем лирском песништву“; г. Стева Ј. Јефтић је читао једно шаљиво предавање „Разговорочима“. Мали Бранко Рајић декламовао је по програму „Дижите школе“ од З. Ј. Јовановића, а ван програма још две песме. Публике је било дупком пуно и имала је врло пријатно вече.

(Оставке). Госнода Милорад П. Шапчанин, привр. управитељ позоришта у Београду и Јован Бошковић члан одбора и заступник драматурга, дали су оставке на своја звања, но како смо извештени, није ни једноме оставка примљена. Добро би било уклонити узроке, који су дали повода овим оставкама, па би ствар била у реду.

(Карло Литров), заслужни астроном, умр'о је у 67 години свога живота у Венецији. Он је био најстарији син астронома Јосифа Ј. Литрова. По смрти свог оца постао је 1842 г. управитељ бечке звездарнице, издао је поново дела свога оца, и под њим су „Анали бечке звездарнице“ постали најважнији астрономски летописи. Од г. 1853. био је прави члан бечке академије знаности.

(Пренос костију Бранка Радичевића). Предлог уредника „Орла“, да се бранкове кости из туђе земље пренесу на Стражилово, нашао је у карловачком грађанству лепа одзива. Тамо се већ склопио одбор ради тога под председништвом г. проф. Павла Кречаревића; у одбору је 21 члан. Скорим ће изићи проглас на народ. Чујемо, да се већ и неколико стотина фор. на ту цељ скупило. Сретно!

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

(Стручак шале и забаве) од Милана Светозарева. Под овим насловом изићи ће књижица са овим садржајем:

1. Мајсторија која насс. (Хуморeска.) 2. Редак мираз. (Приповетка из живота.) 3. Први пут на коњу. (Истинити догађај.) 4. Љубав га мори. (Слика из живота.) 5. Чаробно огледало. (Хуморeска.) 6. Љубавно писмо. (Приповетка из живота.) 7. Брат Мирко Мирковић. (Слика из живота) 8. Лек од пунице. (Хуморeска.) 9. Девојка по моди (Слика из живота.) 10. Бум. (Солдачка Хуморeска). 11. „Премудри Соломон.“ Слика из живота. 12. Луд отац поучава свог лудога сина; Хумористичко-сатирично-филозофичко предавање,

Књига ће изнети око 10 табака осмине на финој артији а стајаће 50 н. или 6 гр. чар.

Ко скупи 10 претплатника добија 10 проц. а књижари на веће наручбине 20 проц. хасне. Само ће се готов новац или per Nachnahme уважити. А књига ће се почети штампати, чим се довољан број претплатника пријави.

Новци и наручбине шаљу се на адресу: Milan Svetozarev Nikolajević odvj. perovodja u Zagrebu, bregovita ulica br. 759. II. kat.

ОДГОВОРИ.

Г. Г. решачима загонетака. Многа нам решења доцкан стигну, и то је једини узрок, што се имена не штампају.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 47. У НОВОМЕ САДУ 18. НОВЕМБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата **„Администрацији Јавора“** у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. **За стране земље:** на читаву год. 6 ф. а. вр.

ЈЕДАН ПРИЗОР

ИЗ ЦИЕНФУЕГОС-ОВЕ „КАСТИЉСКЕ ГРОФИЦЕ.“

(По Волфу са шпањолског.)

Санчо*. Грофица.

Санчо.

Дотле си дакле довела ме зар
Да морам љубав сву у заборав
Удова што си мога оца ти!
Јер правда сама тако захтева,
Твоја и моја и народна част!

Грофица.

Дај кажи једном јасно шта ти је
И одгонени загонетку ту.

Санчо.

У срце своје дубље загледај
И питаће те: верност где ти је,
Коју завери мужу за навек?
Љуба Гарције, славног витеза
Да Мавра љуби, убицу му!

Грофица.

Ја?

Санчо.

Ти се препадаш —

Грофица.

Препадам се? — Да!
А ти се слади. Предам се да,
Јер место сина, к'о што млидијах
Чудовиште сам ја одгајила.
Да ме срамоти и мучи ме још!
И место да ми буде заштита
Против најмањег оцрњивања
Свачему вољан ухо приклања.
Јадниче, доказ! Имаш ли га ти
Кад ме нападаш?

Санчо.

Ово писмо гле!

*) Санчо је пасторак грофице кастиљске, која је остала удова, и ево у кратко садржине комада. Мавријски војсковођа Алманзор (који је пређе грофа од Кастилије победно и убио, и под лажним именом Зајде грофицу упознао и у њу се заљубио) долази у Бургос, да са Санчом о миру преговара. Ту обнови он, опет под лажним именом Зајда старо познанство са грофицом, а она захтева од њега да јој љубав награди тиме, што ће убити Алманзора убицу њенога мужа. Али Санчу дође до ушију да је Зајде и Алманзор једна и иста особа, и даде га таки затворити. Дочује за то и грофица. У забуни срца свога напише она Зајду писмо, али оно би уваћено и пасторку предано. Санчо је и онако једва чекао да се опрости сувладе маћијине, те сад дочепа згодну прилику да је прогна. Грофица науми да се освети и успе отрова у Санчов пехар. Међутим намоли грофа неки стари му слуга, да Алманзора пусти, а грофицу на неко време у манастир оправи. Гроф на то пристане. Оду к соври да ручају; гроф хтеде да отровани пехар искапи, ал' му га грофица оте, искапи га сама и умре. Над њеним мртвим телом измири се гроф са Алманзором.

Грофица.

Ох, боже мој! . . . Писмо — даље с њим!
Дери га, бацај, скрнавниче ти!
Нека изгоре, и небиле ми
Никада очи таки сведоци!
Па све да нисам на срамоту ја
То клето писмо никад писала —
Опет би зато мрзио ме ти.
Та заклеше се небо и земља
Да ме сатаре, с тог проклињем ја
И живот цео, желим само смрт.

Санчо.

Ти ниси дакле ово писала?

Грофица.

Нисам писала, ал' све да јесам
Нежно би срце мене бранило
Могу-ли ја шта осећању том?
Да ме је барем страшни пламен тај,
Што ми у груди љубав поджиже
Одма смождио, сретна била би!

Санчо.

Ал' —

Грофица.

Ја га љубим, чујеш? Тако је.
Његова сам и његова сам сва.
Отвори писмо продрзљивче ти
Суштy ћеш љубав у њем' читати
Неразориву, што ј' у срцу мом.

Санчо.

Ти љубиш Зајда?

Грофица.

Јест, и срце ми
С радошћу гласно то ти понавља.
И љубићу га док год не умрем
И с поносом ћу сваком рећи то
Целоме свету.

Санчо.

Стида немаш ти?

Грофица.

Да га не љубим стидила би се,
И мрзим сваког, ко га не љуби
А ти јадниче незнаш ценити
Пречисте душе вредност голему.

Санчо.

Ногама газиш сенку очину?

Грофица.

Очину? Твога оца? Није ли
У царство мртвих сишао се он?
О Санчо, Санчо, да мој знаде бол
Шта ли би реко? — Да сам одкуд ш-њим
Заједно душу бар испустила!
Бар би нам живот, нашу љубав би
Блажено крила једна гробница;
А сада боже љубила сам га
И сад га љубим, видим пред собом
Љубим га више, више нег Зајда.
О боже! Ал' сам заслепљена ја
Усне ми зборе речи незнане
Незнам у мени шта се колеба
У море мука утапа ме сву . . .
Љубав ме гони — тебе љубим ја
Санчо, бескрајно, и дела ми сва
И пријатеље, мужа и све, све
Што у блаженству на земљи је ту
И само стење домовине ми,
Тек себе мрзим на земљи овој!
Вишњем се небу, о Санчо, моли
Милосно да се на те смилује
Да никад, ко ја, не заплачеш ти
Због душевне преосетљивости.

Санчо.

У самостана мирној ћелији
Вратиће ти се покој у срце.

Грофица.

Покој, самостан, шта говориш ти?

Санчо.

Кад се укажу звезде на небу
И мир дубоки земљу покрије
Одвести ће те тад у самостан
Да ти се тамо мир поврати зар
И жеље твоје да се испуне.

Грофица.

На ту понуду зар и мислит' смем?

Санчо.

Тек правду знадем као владалац
И преступ казним. А за љубав сад
И детинску дужност незнадем ја;
Кривда је твоја велеиздаја.

Грофица.

Велеиздаја? Љубав што сам зар
У крајњи кутић срца сакрила

На повред ником? — Питај себе сам
И пријатеље, народ питај вас
Јесам ли коме тиме шкодила?
Тек себи самој наудила сам.
Тек себе саму мучила сам ја.
У јаду тешком, па и опет ти
Дајеш ме с тога новим мукама! —
Кад си поте'о бунтовнички мач
На оца твога да скиптар, отмеш
Побеђен кад му паде у шаке
Тад ти остаде рока за покај
Док не би пошо на губилиште —
Сећај се! — Тада пред њег клекох ја
И рукама му грлих колена,
Пред њега падох и љубав моја
Победи тада, тебе избави.

Санчо.

Признајем ја то радо грофице,
Да ми ти живот дваред сачува
И с тог ћу место казне праведне
Да ти повратим покој смирени
Што на престолу тебе остави,
А срећу, коју сада изгуби
Мир самостана нек надокнади.

Грофица. (с презрењем)

Захвално примам мир и покој ја
Што ми љубазно ти сад дарива.
Несрећа ми је срећа — у муци
Усрећи ме — (дивље) Ха! Драги боже мој!
Где заповедат могу молим ја?
Кастилија ће ома на мој миг
Послушати ме Санчо, добро знај!
Ти владаш само, јер допуштам ја
Ал' кад ја кажем, ти ћеш с престола!

Санчо.

Шта, са престола? Њега остави
Мени мој отац, а срамоту ти
И мене што због тебе жигоше.
Ти ми одпади верни народ вас
Јер на те гледа сада једовно
Мрзи, што љубиш на срамоту ти
По целој земљи клетва се ори
Ти је навуче, несретницо, ти.
Сви желе исто; да те виде већ
Затворену у самостану ком.
Па данас нека тако и буде,
Данас ћеш ићи!

Грофица.

Ја ићи зар проклетниче? знам!
Ићи ћу да ти жељу испуним,
Ма да ме стаје части. — Али знај
Као што нојца земљу покрива
Тако ми беше љубав скривена
А на видело изнесе је ти
И муњосевом таму расветли,
Ћутао да си, ко би знао то?
За дуго време изреко си ти
Срамоту вечну моје слабости,
И с клетвом само спомињаће ме.
Ја ево идем, али не мисли
Да 'ш ме савладат'. Када дигне се
Са мачем народ да те заштити
Мене ће чуват' Зајд. Са Маврима
Појавиће се и потући те,
Престо ће пасти ја ћу сести на—њ
Грлећи Зајда живоваћу ја
Дон Санчо ће се мени клањати!

Нови Сад. **Олга К—ћ.**

АНИНА.

Новела Павла Хајза.

(Наставак.)

Псетанко га са чисто чезнећим погледом погледа, саће затим с клупе, па стаде по мало залајкивати за знак, да по ту цену одмах хоће, да се истраживања лати. Сад је већ и сунце скоро село било, шипраге као-да је нека ватра обузела била а даља гора сјајаше се у љубичастој светлости. Над очима сликаревим, које су иначе жељно у етир гледале, као да шћаху од истога измамити тајне његове, прострт је био данас златан вео ко-

ји је цео свет од њега скривао, па само са очију спуштао се да би му показао лик лепог девојчета и тајанствени сјај дивних очију. Па и оно место, с кога се сво величанство вароши са црквом светог Петра у пурпурном руменилу вечера светлило, прошао је он сасвим расејан, не мотрећи ни на шта. Као да му се чула зарекоше, е неће више никаква нова утиска да приме. Дан, који им је предочио делфијску сибилу и цвет девојака римских — шта би им тај дан кадар био више пред очи изнети?

Кад се младић по стрмим степенима попео био у своју јадну собицу, чисто му је некако пријало, кад је око себе видио голе, бело окречене зидове. Доњи део прозора, који је на улицу гледао, покрио је он завесом, а горњу, половину није закрилио, да би од целог света пустио само једно парченце неба да му у собицу гледа. Но за час уђе му крчмарица, па га запита да ли има што да заповеди, па није се дала одвратити, пошто је унела била јела и пића, да њега, па чак и псето, при јелу послужује. Јер она је већ приметила, да псетанка газда му воли, а пошто је газди хтела да се умили то је мислила, да треба да себи најпре осигура протекцију слуге. Мећала му је дакле најбоље залогаје својом руком у њушку, хвалила је ма да није истина било, како је псето лепо, па се све непрестано чудила, како већ много талијански разуме. Јовану је она са тим њеним наметањем и сувише досадна била, али је није могао из собе истерати. Јер од њене је воље зависило, да ли је он Рим видио само зато, да би у њему од глади умрьо. Она га је такођер једнако тентала, да њен салик начини, но он се свакако изговарао, да не може. Најпосле је рекао, да је уморан, па се, пре но што је легао да спава, у собу закључао, а још је, што баш није нужно било, метнуо и сто пред врата.

Дане Октобра што су за тим дошли, провађао је он пола у Ватикану, пола у вароши; по дана мислио је на Рафајила, а по дана на Анину. Само што је Рафајила могао и очима видити, а Анину је морао узалуд тражити. Мислио је, мислио, па је на то смислио: ништа му неће поћи за руком, док не буде девојче опет видио. Јер кад је у својој собици седио и хтео да ради, свагда се ухватио, да је упрьо очи у голе зидове. тада би позвао свог псетанка, па би по вароши лутао, док се не би смркло и док последњих богомољака из цркви а последњих бадаваџија са улица неби нестало. Онда би се тужан кренуо кући, па неби више ни са псетанком. својим дотадашњим тајним саветником, ни речце прословио. У опште као да другови једно спрам другог охладнише, одкако је псето у надама свог госу преварило. Збило се једаред, да је псетанко на неко месарско псето чисто радосно залајкујући пошао; мора да је мислио, е је то Риналдо. Сиротом Јовану срце да искочи из груди; само за час. Јер одмах је увидио, да се псетанко преварио, па одсад се више ослонио на судбу, него на ичију помоћ.

Тако прође цео Октобар, а последњег дана тог месеца после подне лутао је Јован сав растужен изван вароши; псетанко је за њим ишао, а на њега се овога пута мање могао ослонити, него икада, јер је исти сад и сувише окупиран оно ловећи гуштерове и пољске мишеве. Но на једаред застаде псетанко на друму, дигне њушку и десну предњу ногу, па се онда залети у отворена врата не-

ке мале крчме, која је ту саморана на друму била, а Јовану се баш није учинила, да би таква била у коју би се човек свратити могао. Чисто невољно позове псетанка натраг, па застане на врати. Могло се видити у авлију, која је била засађена дрвећем и клупама, а на овима су неколико њих седили при чаши вина. А треба знати да се иначе последњег Октобра, кад је лепо време, у баштама око Рима игра и банчи до воље. Овде се чула само једна тамбурина. Али Јован као да је громом поражен био, кад је чуо, да се ситном гласу његовог псетанка одозва крупнији глас. То беше бас давно жељеног Риналда, и збиља ево изађоше обојица, и он и псетанко на друм јер им по свој прилици тесно беше, да могу по вољи скакати од радости, што су се нашли.

Јован прелети кроз ходник, па уђе чисто дрхћући у башту. Прво му паде у очи сеница од винове лозе сасвим у крају баште. Оданде се чула тамбурина, тамо је он видио, где се неко живахно девојче врти. Друго једно девојче, што је у тамбурину ударало, седило је баш код врата од сенице. Оно је мало главу окренуло било спрам Јована, а он је само то лице уочио, па му више није требало, да га тек распознаје. Зарадовао се сирома али се уједно чисто и уплашио тако, да је на прву клупу сео. Крчмар је изнео пред-а-њ вина и леба и један тањир с оливама. Он није ни једно од тог трога ни дотакнуо него је нетренимице гледао у сеницу. У живахној играчици упознао је за час своју пријатељицу Лалу. А старац са дугачким брковима и масницом над левим оком мора да је отац. Али онај други, што је близу Анине седио па јој час по нешто шапутао, ко је други то могао и бити, него медоња, Сор Бепе? Његова широка плећа на којима је стајала глава са пола зловољним, пола доброћудним лицем — о врату каквом ни разговора — сасвим су одговарала имену, ма да је медоња навукао био лепе, глатке хаљине. Шта је он то могао девојчету шапутати? Чинило се, као да она то и не слуша баш много. Бар је гледала, не развукавши ни усне, у своје крило, па је сасвим механично ударала у тамбурину, док није Лала рекла да је доста. Сор Бепе је на то тапшао; по свој прилици да је његова кривица била, што су се повукли амо у ову удаљену крчму и што су се и овде од то мало света сакрили у сеницу. Јер кад је Лала престала, да игра па позвала Анину, да с њом мало изађе, видио је Јован сасвим јасно, како је он то забранио и пред врата од сенице стао. Дабогме да је младића, што је напољу стајао, давно већ приметио био, па је и видио, да исти с њих ока не скида. Па сад и Лала угледа добро познатога странца, наже се к Анини и пришапте јој нешто. Девојче се није ни освртнуло дали зато, што није марило или можда са другог ког разлога? — Један-даред као да је нека кобна тишина настала између њих четворо, а Сор Бепе се највећма канда на то љутио. Ти си побледила „Анино," рече он на једаред. „Чим отац испије чашу, требало би да идемо кући, док не би заладило вече. Можемо ваљда слободно рећи, да смо и ми Октобар са пристојним невиним весељем завршили.

Лала се поругљиво насмеши није се могла од тога задржати. Ћутећки, а бледа изађе Анина из сенице, водећи оца, који је по свој прилици мало дубље у чашу завирио био. Дру-

гу њену руку узео је Сор Бепе па је, кад су крај младића прошли, својим широким плећима виту Анину сасвим сакрио био. За њима трома ишла је ђаволана Лала па је слежући раменима хтела рећи, да она од своје воље заделе не би изабрала то друштво и то место. За тим је метла прст на уста, па је чисто очима молила Јована, да не иде за њима. Али њега ваљда ни труба са божијег суда неби задржала била. Ипак није ишао баш тик за њима, него мало даље, па се трудио, да сумњу, е има какву тајну намеру, са себе скине тиме, што је непрестано застајкивао, лево и десно предео посматрао да, шта више се претварао, као да црта овлаш у своју књигу. Само није могао да се начуди томе што је и Лала, која га баш није мрзила, тежила да предупреди продужење познанства.

Још тога вечера добиће у тој ствари разјашњења. Јер кад је друштва у некој лепој кући у улици што се зове Вија Виторија, нестало, а младић, добивши за опроштај мрки поглед од Сор Бепа, пола блажен пола очајан кроз полумрачне улице ходио, чује на једаред, где га неко полугласно по имену зове, окрене се, а пред њиме је стајала мала Лала, намигне му очима да жели с њиме да говори но прође поред њега, па га за собом одмами, све даље у варош док није најпосле застала под стубовима Пантеона и дочекала њега да до ње дође.

„Сињор Ђовани“! поче она, дигнувши прст, као да прети „Какве сте нам ви неприлике начинили. Зар вам ми нисмо доста јасно рекли, да нас поштедите, а Ви нам се ето намећете, идете за нама, као гром за муњом. Па шта ћете с тиме достићи? Ништа друго, до ли да ће јадну Анину медоња још дубље у своју пећину закопати, да неће своје шапе никада више ни скинути с браве од капије и да ће по кући урлати тако, да ће малтер са зидова од страха падати. Срам Вас било, Ви јадном девојчету толико невоље чините, анатема и Вашег псета, које је свој тој лудорија криво!“ Па, расрдивши се озбиљно, замане сунцебраном на псетанка који се уклони испред неслућене беде

„Добра Лало,“ одговори младић, „немојте га само данас дирати, данас, где ми је једва једаред помогао да до Вас дођем.“

„До мене?“ запита она порутљиво. „Али нашто те керефеке. Реците искрено господине: Ви сте у Анину заљубљени, и то преко јего, кажем Вам. То је једно. Друго је, да се ви Анине ма како она лепа и добра била, оканути морате; мени морате руку и реч дати да ћете је од сад избегавати исто онако, како сте досад за њом ишли. Јер ја нетрпим,“ заврши она одсудним гласом, „баш не могу да трпим, да још и Ви почнете да кињите јадно то девојче, кад већ толико њих има, који ту хришћанску дужност испуњују.“

„Лала“! повиче он сав узрујан, „шта је то? Је ли то истина, да је она накарада смео очи своје дићи на оног анђела. Је ли то могуће?“

„А зашто не“ рече она „накарада има кесу с новци, исто тако грдну и округлу, као што је и сам, па баш не би ваљда тако ни био несносан кад би свет био пустиња, а Анина и Сор Бепе једини људи на њој. И у Риму би га још која узела и са по новца његова; али баш само моја Анучија неће, јер вам она чудно бегенише. То Вам не могу боље доказати, него кад ју издам, да се луда мала у Вас мало и сувише загледала

а Ви спрам Сор Бепа баш изгледате као Давид спрам Голијата, а судећи по Вашем капутићу, више имате у глави него у џепу."

„Она је теби рекла, Лала, да сам јој се ја допао?"

„Рекла? То Ви њу слабо познајете. Али ју ја тим више познајем, Па зато још једаред, не трпим, да ју Ви икада више видите. Јер медоња ју је већ захватио својим шапама, па ни сви свеци ју не могу ишчупати, пре би ју он смрвио. Цела је то историја већ стара, баба је и сувише залуђен у „љубимог" зета, а мама, која никад из постеље и не устаје, и сувише је опет у поповским рукама, а попови опет волију да чују звецкање кесе новчане Сор Бепове, него звоно на јутрење. Златни Сор Ђовани, ако збиља срца имате — а тако се бар чини, јер сте заљубљени — Ви скупите ваше ствари па идите онамо, одакле сте и дошли хватајте голубове или славује, колико год и гдегод Вам је воља, само немојте фениксу замке плести. Па то Вам вели Ваша добра пријатељица, која радо о мушкима бог зна шта хрђаво мисли, али у Вама вере има, јер Ви под капутом за цело имате оно, што се савест зове. Јесте ли разумели? Лаку ноћ, сињор!"

Затим га остави, да под стубовима стоји, а она одлети, да би још пре мрака доспела до свога стана у Правестеру. Но Јован се ни с места није могао макнути, тако се у његовом срцу ломио бол и блаженство. Да би је се сад за навек одрећи морао, сад где ју је опет нашао, где је дознао да она није нањ заборавила, то није могао ни да помисли. Али кад би му јадно срце његово хтело да утоне у море блаженства, тада би он пред собом наједаред угледао гору, опкољену стрмим стенама а на врх те горе видио би широког циклопа, Сор Бепа, како се поругљиво и осветљиво смеши, па своје дебеле, пуне прстења руке таре, радујући се, где пропада љубав сиротог супарника.

Још читав један сахат ходао је он као бесомучан, говорећи сам са собом, а псетанко се са спуштеним ушима шуњао покрај свог госе. „Одљуди", зипарао је он у себи. „Продају благо ономе, ко први плати цену. Ни сам ју краљ не би требало да може купити! Па кад буде његова, затвориће ју у мрачан орман, па коме би то могло право бити? Како је само тријумфирајући проклетиња поред мене прошао. О, има он повода, да се поноси, што му она неће да одбегне, кад ју пусти, да ју вашке прате и кад ју највише једаред свецем у најпростију крчму води, да би он међу фукаром и просјацима изгледао јоле уљуднији. Па томе да не завидим на таквом благу, тога да ја не продрмам из сна, у који се уљуљкао? Та ма да су и сви попови Рима и пакла на његовој страни, ја морам моје анђелче видити, из његових уста чути, да ли му се још помоћи може да ли му ја помоћи могу?

Кад је тако себи циљ јасно истакао, умирио се па је и заборавио, да нема ни средства а не зна ни пута, како би до истакнуте цељи доћи могао. Нешто га је вукло натраг у Вију Виторију; ту је он на углу седио на неком камену преко пута њене куће седио до поноћи, забављајући се слатким мислима на њену лепоту а питајући се надама и чежњом.

Али да богме да је други дан кад су га бриге из сна рано тргле, надежда много мања била. Јер при свој његовој лакомислености, која о-

бично вештаке краси, није ипак хтео, да с неба па у ребра запали кућу драгој над главом, само да ју у тој прилици спасе, тим више, што није знао зацело, да ли ће Сор Бепе бити тако галантан те ће се дати од пламена ухватити и сагорети. Мислио је, да ли би могао правим путем до цели доћи, али ту је видно, да неће бити бериђета. Да оде к оцу, да њега замоли пек не да своју ћерку, док не би сликар Јован постао славан човек и на каруца са четир коња дојездио, те ју запросио, чинило му се, као да баш не би јако успео. Па тако првих дана све је градио по зраку куле, којима је чврст темељ била облачна будућност младићева па једино корисно, чега се латио, било је, да се савладао, те, дабогме пола сановно, почео живописати салик мадоне Није, која је трептила у злату и свим, држећи папагаја као сокола на руци; тај јој је папагај био последњи поклон од њеног мужа, пре но што је исти у затвор отишао. Притом је нацрт начинио за лепу једну слику, и то, како Ревека Јелеазару на бунару воде даје. Ревека ће имати лице Анинино а у ожеднелом путнику, коме страна лепотица воде даје, мислио је сам себе да наслика. Право је имао, кад је помислио, да ће му све за руком поћи, кад Анину буде видио. Салик је за два дана био готов и врло добро погођен, композиција је сваки дан све лепша бивала, а неки Чива, који је непрестано по радионицама младих вештака цуњао, наручио је на први поглед ту композицију. Тек што се то збило, истрчао је младић сав преображен на улицу, па је богме неколико десетина пута прошао кроз Вију Виторију. Да га је сад нешто Сор Бепе срео, морала би му мрцина с пута сврнути иначе би зло прошла.

При свем том још није срећан био, да види Анину, ма да је сваки дан поред њене куће пролазио. Завесе су биле на прозорима спуштене, кућа је изгледала као какав харем. Само би кадкад видио оца, где се наслонио на прозор па пуши на кратак чибук. Старац је бленуо, смешећи се пола детињски, на улицу, па као да није ни спазио младића, па и онда кад је овај, бајаги из страхопоштовања спрам човека, који такву ћерку има, капу пред њим скинуо. Нити је могао у кућу ући, нити иначе какогод потајно с њоме састати се. Јер чак и суседи, по свој прилици од Сор Бепа поткупљени, страшно се одурно понашаху спрам сиротог странца, који је редовно сваки дан по двапут улицом пролазио. Само је то постигао, да се кад би прошао и псетанка за уши вукао све донде док овај не би почео урликати, из куће зачуо познати крупни глас Риналдов, али тако тихо и чисто бојажљиво, као да вашка тиме своју изгубљену слободу оплакује.

Тако прођоше прве недеље у Октобру, а зима врло рано дође. На улици је била вејавица, а и ладна се киша спустила; Римљани, завијени у своје широке огртаче седили су по цео дан у кафани, а странци су зевали или се гушили у диму, кога је вејавица кроз камине натраг у собу терала, па нико, коме није нужде било, није излазио на улицу. Само наш сирома Јован, чији се стан на крову није дао заложити, ходао је ма да је свој огртач већ у Фијоренцији оставио био, као и пре сваки дан кроз Вију Виторију, дакако јадно и невољно расположен. Тада се случи једно вече, баш када се он повукао под портом Сан Карла, да се за час заштити од непогоде, те нека женска,

сва велом покривена, брзо из цркве изађе и небојећи се беснила непогоде одмах разапе велик зелен кишобран, па пође даље. Тако је била завијена у огртач и мараме, да је жив човек познао не би. Али младић, коме је срце наједаред тако немирно куцати стало као да је хтело из груди да искочи осетио је, да га је Анинина хаљина морала додирнути. Не промишљајући много, пође за њом па ју достиже баш кад је она стала, да кишобран сачува од вијора. Он не рече ни речи него узе дрхћућом руком кишобран, па га држаше над њеном главом. „Да зађемо за овај ћошак,“ рече за тим тихо, и не погледавши ју. „Тамо није такав ветар. Ајте самном Анина, преклињем Вас богом; немојте ми одбити ту малу милост; бог, зна, хоћу ли Вас икада више видети.“

(Наставиће се.)

ПАСТИРЧЕ.

Јарко сунце небом
Ка западу шеће,
Долина се блиста
И мирише цвеће.
У зеленој трави
Седи момче младо,
Око њега пасе
Белоруно стадо.
У фрулицу дува,
Тужне гласе вије,
У свакom се звуку
Црна туга крије.

Свирао је дуго,
Па на мах ућута,
Устаде и крочи
И два и три пута,
Па се опет спусти
Сред мирисног цвећа
На зелени ћилим
Дивног прамалећа;
Бере ситно цвеће,
Шарен венац плете,
Из младих му груди
Уздисаји лете:

„Ој долино цветна
И лугови густи,
Мили сте ми били,
А сад сте ми пусти:
И сад ваше цвета
И мирише цвеће,
Али моја мила
По њему не шеће.
Тамо на том брегу
Крстови су сами,
Тамо она санак
Борави у тами.“

Саплео је венац,
Из траве се диже
Па долином хита
Оном брегу ближе,
И са сузним оком
Међ’ крстове шеће,
Код једнога стаде,
На њег’ венац меће.
И уздахну тешко
И у крст целива,
Али заман туга
Нема јој одзива.

Душан Рогић.

ГАДУРА.

Од Стојана Андрића.

(Свршетак.)

Од то доба је живио Мирко са Анђелијом мирно за девет година. За то време изродише још два сина. Они пазише своју децу, као што пазе

голубови своје голубиће мале. Неговаше их, као што негује тица ластавица своје тичиће мале. Многих својих радости одрекоше се за рад радости својих „пилића младих“. Многа своја уживања — жртвоваху ради деце своје. Удвостручене бриге родитељске сносише они радо. Радовали су се, кад им се деца радоваху; кад мала браћа немогоше да погоде: „Сејо“, него дозиваше Мару „цецо“. Тужили су, кад им цеца тужише. Тишташе их оно што је њихову цецу тиштало. Они готови беху, да животом својим искупе живот цеце своје, као што чини она тица, што мале своје заложи утробом својом, пре но што ће их тешка глад уморити!

Година десета беше кобна година за Мирка. Анђелија се беше разболела. Боловала је дугу и тешку бољестицу. У кући беше читав преврат. Неимађаше ко да заповеда, па нико ништа није ни радио. Најобичнији послови беху застали. Мирко је имао и сувише посла с децом и Анђелијом. Он је Анђелију дворио, и децу неговао. Он им беше и отац и мајка. Бар да беше анђелијних родитеља. Али и они беху већ одавно у недрима ладне земље. — Мирка беху обхрвале нечувене бриге. Деца се купише око Анђелијне постеље, и тад би вриштала: „Нано, нано .... Анђелија би тада горко плакала, њене груди се тада спустиле и подизале, као што подиже и спушта морску лађу бесна холујина. Мирко је тада плакао са својом децом. Анђелију би пољубио у чело, а она би га погледала својим мутним очима. Беше јој лакше, кад је осетила миркове усне на своме леденом челу. — Мирко је све чинио, да јој спасе живот. Све лекаре из вароши и околине позивао је и све њиове прописе извршивао је најтачније. Али заман. Сирота Анђа није могла одољети тешкој бољетици. Она је морала умрети. Тузи мирковој не беше краја. Кад је опазио своју децу и чуо њихову писку: „Нано, нано .... дошао је ван себе. Чинило му се, да мора полудити. Кад хтедоше мртво тело анђелијно да понесу и да предаду неситоме гробу Мирко је пао на њега. Учини му се, да га његова Анђа позива, да јој помогне, да је одбрани!

Кад је дошао к себи опазио је своју, децу око себе. Вришташе сирота из гласа. Мара их је окупила око бабе свога! Учини му се, да је боравио тешки санак. Кад је опазио замурена лица своје деце од многих суза, проли и сам нове потоке. Тежак уздах излети му из његових измучених груди, а он прошапута:„ Ах Анђо моја, добро моје што ме изневери. Децо моја црна сирочади изгубисте неге материне. А тада је са својим малим јатом дуго и горко сузио .....

Мирко је ходио по свету, ал' није знао за њега. Он беше сав туга. Цвет његовог млађаног доба беше му нестао са лица. Изгледао је као сенка. По његовој смеђој коси опазише се већ бели трагови првих мразева, који га посуше, као први весници старијих човекових дана. На завитку главе указала му се гола округлина. То беше пустош, коју је терет и туга опустошио. Та пустош, прошарана коса, увело лице и борно чело беху трагови душевнога његовог бола. Сирома! радио је дан ноћ. Водио је своје послове и водио кућу ... Мара му беше десна рука. Беше као нека маторка. Она је своју браћу свлачила и облачила. Пазила их је кад им отац у школи беше. Она је знала и омање послове по кући, тако

да је већ све било спремно, кад би Мирко дошао кући. Мирко би тад притиснуо Мару на своје груди и пољубио би је у њено ведро чело. Мирко је уживао у њој, јер беше права слика материна. А кад би се мала три сиротана окупила око своје сестрице тепајући јој: „цецо — цецо“, срце би му се тада претворило у мутни облак, те би покапало увело му лице пљуском суза. Што беше свагда нова чаша његове горке судбе, коју је морао да испије, и која му троваше његов горак живот.

III.

По улицама у Н. ходило је једно девојче од својих 16. година. Била је полу гола, хаљине висише јој у самим дроњцима Ишла је боса лети и зими. Нуз то имађаше криву ногу и укрштене очи. Права гадура. Деца је гонише улицама вичући: „гадура, гадура“. Она им одговараше дрвљем и камењем. У Н. свако ју је познавао, и сви је зваше „гадуром“. Живела је од милостиње, и од заслуге, што би добила, кад би кога послушала. Сви је државе да није при чистој свести.

Једног дана изишла је Гадура из мирковог стана. Од то доба невиђаше се по улицама. Беше се настанила у кући мирковој стално. Она га је послуживала. За кратко време изгледала је Гадура сасвим друкчије. Била је у чисто и цело одело обучена. Красно бело рубље одговарало је њеној црној боји, као снежна белоћа на чађавоме димњаку. Нико није за њом више по улицама викао. Чудише се сви у Н. промени гадуриној. Али беше промена и у мирковој кући. Гадура је почела у кући господарити. Кад је Мирко одлазио у школу душмански је тада гонила његову децу. Мали би се сиротани тада искупили у јато, и вриштали би око своје цеце. Сирота Мара! Она стајаше свагда на браних против сурове Гадуре. Ударце које Гадура намењиваше њеној браћи заустављала је она, својим нежним телом. А тада би плакала с браћом својом љубећи их по њиховима росним очицама. Скупа би пиштали, као остављени пилићи. Гадура је тада грмила громом свога беса, а њеним укрштеним очима, сипала је муње, које беху за децу сироту страшило. Кад би Мирко долазио кући, дочекала би га деца рашипеним рукама; као што тичићи дочекају раширеним крилима своје старе. Мара би тада испричала своме баби све, казала би му како их је Гадура кињила. Мирко је у таким тренутцима, гледао далеко .... далеко, својим укоченим погледом. Преко његовог сувог лица би му тада прешао нов облак сети. Деца би га гледала својим сјајним очицама. Погледом зар хтедоше изнудити праведну освету?! Али Мирко је и опет ћутао. Тек кад и кад би тешко уздануо. — Очи би му се тада засветлиле тужним сјајом. Сјајом што га човеку бол душе у очима запали, видело се, да је имао грдних рачуна са својом савешћу.

Непријатељ је освајао све већма. Гадура је завлађивала све већма, и већма у кући мирковој. Свет се дивио, кад је Гадуру видео једног дана улицом у дивној свиленој хаљини. Окићена разним драгоценим женским адиђарима, који изгледаху на њој као питомо гвожђе на бодљивоме трњаку. — Мара је нарицала из гласа. Она беше разумна. Љуто ју је тиштало, кад је опазила на Гадури неке драгоцености своје мајке, кад је напослетку опазила и венчани прстен сво-

је мајке, којим се заверила Мирку: да јој љубави краја бити неће, као што ни прстену краја није. И мали сиротани вриштаху. Сузе њихове цеце изазваше и на њиховом лицу сузне низеве.

Мара беше оразумила као права маторка. Њен разум који беше упућен на неприродну за њено доба радњу развио се радњом том необично. Она је пазила своју малу браћу. За њих је живела. Сирота деца! Нетужише се већ више своме оцу. Они зар сумњаху у његову родитељску љубав?! Они ћутаху свагда кад је он код куће. Говораху само својим погледима оно што их тишти. Молише очи свога баба, да их још једном погледају погледом родитељског миља, као некада. А кад их је Мирко сусрео својим леденим погледом; спустише своје очи доле, као што се мало јато тичића тужно спусти, кад се у своме чекању на своју мајку каквим шушњом превари. Мирково чело мучише нови, и нови облаци сети. Та сет, и ладноћа наспрам своје деце показиваше, да се у њему нешто необично бори. Гадура и деца. Гадура је мрзила његову децу .... И он их је мрзио ....!! Гадура је гонила сироту децу, као кад појури бесна сова јато голубова. Они се предадоше свом злом удесу на милост и немилост; као што се голубови предаду својој судби кад већ немају куда. Пре но што ће постати жртвама свога бесног гониоца ....

Једне ноћи чула се необична вриска у мирковој кући. Мали сиротани врискаше из гласа: цецо .... цецо .... јаох цецо — ....“! И лекар је хитно тамо отишао. Мари беше позлило јако. Савијала се сирота као прутић кад га бесни вихорови окупе неописани болови у стомаку кидаше јој млађан живот немилице. Усне јој беше превукло неко необично плаветнило. Очи њене беху замућене. Није могла проговорити речи. Њена, мала браћа попадоше по њеном телу. Обасуше је потоцима суза, и небројеним пољубцима. Мара их је привлачила својим леденим уснама, а за тим је себе опет грувала о своју постељу. Грчеви страшни трзаше је. Они јој растрзаше њен млађан живот. После неколико сати грозних мука, смирила се сирота за навек. Она беше умрла.

Њену малу браћу беше ужас видети. Преко њихових замурених лица сливаше се нови сузни потоци и сливаху се на њихова слабачка недра. Окружише марино мртво тело вриштећи као што окупи мало јато тичића мртву своју мајку. Врискаше из гласа: „цецо .... цецо .... Гледај нас цецо.“ Али цеца је лежала непомично. Речца јој је утрнула са њеним животом. Лекар је с Мирком дуго и тихо зборио. Кад се лекар удалио Мирко је ходио горе доле, сав усплахирен. Очи му севаху страховитим погледом. Ноздрве његовог коштуњавог носа ширише се необично, а груди му се хтедоше развалити, од силног покрета. По целом његовом изгледу видело се да смера нешто страшно. За тим га нестаде .....

После неколико тренутака чуло се неко комешање око мирковог стана. Беше то полиција са лекаром. Упутише се управо гадуриној одаји. Али гадуре не беше ту. Немогоше је никад више наћи, као да је у земљу пропала јер она је Марију отровала. Све драгоцености беху однешене. Све миркове ризнице беху отворене. Цела кућа беше поробљена. За тим потражише Мирка. Нађоше га у његовој писарници. Лежао је

мртав. Његово тело беше још вруће. Лекар је употребио све, да га поврати, али заман. Његова савест му је изрекла пресуду, а његов човечији понос — који беше угишила страст, пробудио се и пресуду извршио.

Сутра огласише звона са танке куле оца и ћерку. Звона звонише тужно. Оплакиваху зар несретне жртве гадурине? Миркова три сина од то доба осташе праве сироте без оца и мајке. Љуто цвилише сиротани. Њихова вриска потресла је и камено срце. Та они осташе као мали тичићи, без обране, које може свака суретина растргнути. Они су упропашћени. Упропастила их је Гадура.....

О ПОСТАНКУ ЖИВОТА НА ЗЕМЉИ.

Од Мила Јова.

(Свршетак.)

Шта је то живот? Ово питање окреће многе мислеће главе са правнога пута мишлења. Они замишљају да је живот само покретање, и да тамо где нема покретања и то већином вољног, тамо нема ни живота, тамо је противност овоме — мртвило. Они испитују живот морских животиња, анализују га, и диве се поступку његову, а море, које много савршенијим животом живи, не узимљу у обзир.

Живот је пре свега појам релативан. У почетку, док још створови васељенски док још небесна тела и наша земља постале нису, када се сво градиво истих у житком, или боље у ретком стању налазило, владала су међу светским атомима само два закона, закон привлачне и закон силе одбојне. Кад би та два закона паралелно један с другим делала, дејства би се њихова потирала, и природа би се налазила у вечитом мртвилу и непромењивој тишини.

Та вечита непромењивост, та стална једноликост следствених појава, коју никакав уплив спољни не руши, био би живот тадање природе, у коме би само једноликост, која је и у данашњој природи у неколико заступљена, оличена била. Карактер тога живота био би дакле непроменљиви ток тишине, коју ми данас мртвилом називамо.

Али би тај живот вечитог мртвила тежи рад за природу био, с тога се нарушењем његовим, нарушењем равнотеже привлачне и одбојне силе роди Хаос у природи, сила привлачна узе превагу над силом одбојности и из привлачења атома небесне материје, образоваше се мало по мало небесна тела. Два атома саставши се, купише околне атоме привлачећи их и бивајући од њих привлачени, због чега бише принуђени да се око извесне осе своје масе окрећу. Тако се вршило на више тачака небесног простора. Нагомилањем атома постојаше маса тела све моћнија, и постави се у стање да и на већу даљину привлачењем својим дејствовати може. Дејства више таквих тела дођоше у сукоб међ собом, и тако се образоваше сунчане системе. Наслагање атома било је у средини тела најчвршће, и све ређе идући ка периферији, тако да је мало по мало у атмосферу тела прелазило, која се пружала дотле, докле је укупно дејство масе допирати могло. Окретањем блиских, небесних тела чије су се атомске сфере дотицале, производило се трење атмосфера, у след чега је светлост и топлота настајала. Као што су топлота, светлост и електрицитет, само разни ступњи брзине кретања једне исте материје, тако и Етар, ваздух, вода и зе-

мља нису ништа друго, до разни ступњи густине једне и исте материје. Етар дакле није ништа друго но разређенији и удаљенији ваздух небесних тела, јер кад то не би био, зашто би се светлост преламала кад из једне у другу средину прелази.

Тако се дакле из живота једноликости разви живот многоструки, коме је карактер не стална једноликост, но вечита промењивост у току појава. Са развићем живота многострукости или разноликости, и са постанком првог образовања небесних тела, постаде и живот у природи, живот онакав, какав га ми замишљамо. Тела небесна постајала су из небесног градива наслагањем атомским, и кад је разлика густине измеђ небесног градива и тела већа постала, морали су се образовати на телима посредници, који ће ово наслагање вршити. Тела су постајала све гушћа, а ваздушасто небесно градиво све жиђе, и први посредници, беху први органи, који ће удисавањем прерађивати небесно градиво, и приправљати га за храњење небесног организма тела, за лакше наслагање истог на поду телесну. Поједини делови тела, који су у почетку с њиме заједнички делали при слагању нових атома, одвајаху се мало по мало у раду своме од истих, и као засебни органи живљаху засебним животом. Разлика ова у почетку беше неприметна, али са настанком тежи околности, постајаше све оштрија, и ми опазисмо на њима онај живот какав данас виђамо. Небесна су тела па и наша земља бића, која на тај начин живе и храну из небесног простора примају. Први органи којима се они у томе снабдеше, беху прва органска бића, која и данас виђамо.

Говорећи дакле о створовима земним у опште, ми несмемо, као што смо и напред споменули ове засебно и одвојено од наше земље сматрати, јер живот њихов јесте живот земље наше, а живот земље и условљава живот њених органа, живот минерала, биља, и животиња. Развиће ових последњих иде напоредо са развићем земље, са развићем поде, која им услове за живот даје, и ради чијег живота они и постоје. Дође ли земља наша у такав положај у природи, да јој опстанак тежак буде, да ће јаче борбе са природом и осталим небесним телима да води, развиће се заиста на њој много савршенија бића, која ће у стању бити већи отпор природи дади, јер то је борба за опстанак и напредак у савршенству.

Л И С Т А К.

ШАЛА и ЗАБАВА.

БРИЈЕ САМО ПОКОЈНЕ.

Покојни Р. у С. био је чувен са своје лакрдије — један сељак дође на пијацу те звераше тамо амо. Наиђе Р. на њега — и упита га шта тражи? Бербера одговори овај. — Ја сам рече Р. ајд замном.

Дођу Р. кући — овај посади сељака на столицу — насапуни — узме једну потупу бријачицу и стаде сиротог сељака стругати да га је зној пробијао. Кад га обрије упита сељак Р. пошто је врло сумњао у величајши берберски занат — „ала господару, јеси ли ти свог века још кога обријао? Р. се постави у позитуру највеће озбиљности па рекне — „бријао сам покојног овог — па покојног оног — па све покојне.“ — Но рече сељак „кад и ја будем покојан онда ћеш и мене бријати — ал живог више не.

В. 2.

ИМА МНОГО ДУГА.

Један шаљивчина упита свог наполичара како је Јоване?

Зло господару.

А зашто?

Та имам много дуга па не знам шта ћу да радим.

Па то је добро примети господар, однеси те све твоје дуге бачвару (пинтеру) на нек ти на поле бурад прави.

Е, рече Јован није тако; много сам којекоме новаца дужан.

А, рече господар — то је што друго.

КОЊИЧКИ СКОК Бр. 11.

Од учитеља Р. Х. у Н. Саду.

а	ло	бље	да	гле-	од	сун-	то
ње	дан-	дим,	че-	к'о	за	би	је-
тво-	са	са-	љу-	бе-	це	ри-	ти
ка,	од	ре-	ја	цим'	ср-	дри-	мед
жар,	је	та	мо	ве-	да.	ма	зо-
по-	бај-	сам	ни	дво-	ре-	ца	ве-
по-	ких	ли-	ка.	си-	ус-	у-	оч'-
но	стан-	но-	ах	це	у	то	ни-

РЕШЕЊЕ КОЊИЧКОГ СКОКА Бр. 10.

И подигнув десну руку
Клетвама се грозним куне:
Живим богом десном руком
И куцањем срца свога.
Са љубљеном мезимицом,
Да ће за род радо, радо
У потоку турске крви
Зрак умочит' жића свога.

Од Ђуре Јакшића.

Решили: Г. М. Калтнер трг. помоћник у Н. Саду; гђа Марија Бичанска у Н. Саду; гђца Анка Јовановићева у Прагу; Св. Грубић у Печују.

СТАТИСТИКА.

(Кретање људства у Новом Саду год. 1876.) Године 1876, родило се у Новоме Саду укупно 817 деце; од њих било је:

римокатолика	309: и то муш.	143	жен.	166
грчко-катол.	14. „ „ „	9	„	5
православни:	318. „ „ „	150	„	168
евангелика:	71. „ „ „	31	„	40
реформата:	76. „ „ „	44	„	15
јевреја:	29. „ „ „	14	„	15

Ванбрачне деце родило се свега 79 и то:

римокатолика	38. и то муш.	18	жен.	20
грчко-катол.	2. „ „ „	2	„	—
православни	18. „ „ „	9	„	9
евангелика	2. „ „ „	1	„	1
реформата	19. „ „ „	15	„	4

Код Јевреја није било ванбрачни рођаја.

У течају исте године било је бракова свега 189; међу овима 20 мешовити.

По вороисповедима деле се бракови овако.

римокатолици:	72 међу овима мешовити	6
грчко-катол.	6 „ „ „	1
право славни	69. мешовити нема.	
евангелици	14. међу овим мешовити	8
реформата	19. „ „ „ „	5
јевреја	9. мешовити нема.	

У течају године 1876. умрло је свега 798; међу овима:

римокатолика:

а.) деце до 5. година свега 135; међу којима мушке 78. женске 57.

в. изнад 5. година свега 145. и то: нежењени: 26. мушки и 22 женске; удови 37. и то мушки 10, и женски 27. Свега дакле 280.

ґрко-католика:

а.) деце до 5. година свега 4, и то 1. мушко и 3. женске.

в.) изнад 5. година свега: 11 и то: нежењени мушки: 2 ожењени „ „ 2, удоте женске: 3. удови „ „ 2. женски: 2.

православни:

а.) деце до 5 година свега 150; међу овима: мушке: 81. женске; 69.

в.) изнад 5. година свега: 196. и то неожењени мушки: 35; женски неудати: 39. ожењени свега: 84, и то мушки 45 женски 37. удових свега 40., и то мушки 15. женски 25.

Евангелиста:

а.) деце до 5 година свега 31. међу овима: мушке: 15. женске 16.

в.) изнад 5. година свега: 31. и то: нежењени: мушки: 10. женски 3. ожењени свега: 13. и то мушки: 10. женски: 3. удовица 5.

Реформата:

а.) деце до 5. година свега 43; међу овима:
мушке; 18. женске: 25.

в.) изнад 5 година свега: 36, међу овима: неожењени; мушки 9 женски 3. ожењени. мушки 14. женски 2. удови: мушки: 2. женски 6.

Јевреја:

а.) деце до 5. година свега 5. и то мушке 3, а женске 2.

в.) изнад 5. година: ожењени свега 6, и то мушки 4, женски 2; ожењени 3. мушки; удовица 2.

СИТНИЦЕ.

(Султан као џелат.) Мухамед II., називани велики, освојио је г. 1453. Цариград и тиме је основао турску државу у Европи. Са војском од 300.000 људи опсео је он варош са сува, с мора флотом од 300 галија и 200 мањих лађа. Грци су се очајно бранили, али њихов цар Константин буде убијен а војска им се расне. Маја 29. уђе војска у варош и стаде убијати и робити. Освојитељ Мухамед дочепа се лепе грчке кнегиње Ирине и он се смртно у њу заљуби, тако да је због ње пренебрегнуо своју војничку и владалачку дужност. Његови војнички поглавари и војници особито ак јаничари пребациваху му, да не чини своје дужности, а велики везир му оштрије очита буквицу због тога. Онда султан као бесан зграби Ирину за косе, одвуче је међу своје официре и кукавној одсече својеручно главу, велећи „тако Мухамед с љубављу поступа.“ И од тога доба опет је био добар вођа и владалац.

(Један од највећих дијаманата) на земљи је сад у енглеске краљице. Диамант се зове Кох-и-нур (брег светлости.) Био је најпре 651 грам тежак. После су у холандији направили из њега брилијант, и то је коштало 35.000 талира, али је од своје тежине доста изгубио. Као брилијант важи сад 358¾ грама. Кроз много је руку прошао, док је дошао у садање руке. Најпре је светлио као око једног индијског кнеза, дође после у руке једном великом могулу, и кад су Делхи опљачкали допадне у руке грозном шаху персијском Надиру. Тек 1850 године добије га енглеска краљица Викторија на поклон. Вредност његова износи два милијона фунти штерлинга.

(Руски фелдмаршал гроф Миних) дао је једанпут својој царици Катарини II. концерат, који је због инструмената врло необичан био. Музиканти су имали направљена привлакала на егедама од коњски репова што је Миних у рату против Турака од непријатеља отео.

(После две хиљаде година спавања.) У грчкој се сад ваде из земље они остатци из чега су још стари Грци правили сребро, па пошто нису они могли сво сребро да изваде, то се сад та маса на ново вади и из ње се добија сребро. Пре неког доба наиђу у тој маси семе од неког биља које спада у ред Glaucium, то семе посеју, па поред оне топлоте и влаге никне, и расцвета се. Цвет је жут. Та биљка се досад у ботаници није познавала, премда у старим списима има о њој спомена да је растила у Грчкој, те тако сад после две хиљаде година је та биљка ускрснула из једне старе сребро-копне.

НОВЕ КЊИГЕ.

Баш сада изиђе из штампарије А. Пајевића у Н. Саду: **„Абуказемов шаљиви календар“** за врло просту годину 1879. после Хр. Цена 40 новч. (Добровољни прилози примају се са захвалношћу.) трошком Луке Јоцића. Нови Сад 1878. — У календару је пропраћен сваки дан примедбама у шали; осим тога доноси календар овај: четири хуморске („Новосадски кицош или трогатолна женидба“; „Узнемирени младенци“; „Злосретниќевa зубобоља“ и „Дремовна љубав“ са 12 илустрација); више краћих шаљивих приповетчица; једно „Разглаголствије о берби“, „Некролог печеном прасету“, оригиналне илустрације „о решењу „шлепачког“ питања; „ратне слике“ „Шта мисли „Обзор“ о Босни“ и т. д. Наручбине се шаљу: Луки Јоцићу у Н. Сад. Иначе се може књига добити у свима књижарама српским и код познатих растуривача српских књига.

БРОЈ 48. У НОВОМЕ САДУ 24. НОВЕМБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уредпику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. **За стране земље:** на читаву год. 6 ф. а. вр

СПОМЕН ЛАВРЕНТИЈУ ГЕРШИЋУ

АРХИМАНДРИТУ РАКОВАЧКОМ.

Од старога пријана његова.

Залуд гледим на све четир стране,
Где се земља са небеси дружи
Где се Богу и вечности служи,
Залуд вичем: „Где си ми пријане!“

Над Врачеви испод крста сја се
Име твоје, — али тебе нема, —
Ћелија ти већ одавна дрема
Чекајући, да ти чује гласе. —

Дође време, што крстове сади,
На песму те последњу пробуди; —
Ти запева, — оно се усћуди, —
Па и твоје душе град разгради! —

Зашт се сакри од нас душо лепа?
Или ти је песма додијала?
Или ти је земља дотешчала,
Коју чепа наша блудња слепа?

Није теби песма додијала, —
Ти без песме ни на небуниси,
Сладка песма никоме некиси, —
Већ је теби земља дотешчала. —

Ко би тебе подиго на крила,
Да оставиш дворе од врлина,
И да тражиш у небу милина, —
Кад би земља рај небесни била!

Ал је земља безазленој души
Мутно море у вражијој власти,
Тајни огањ од паклених страсти,
Што неплати, већ шапуће „туши!“

Пун је био и твој живот јада, —
Јади пуни окорелих мука, —
Ал ти прође кроз њи без јаука,
Певајући с надом и без нада. —

Благо теби, кад си се пресвукла
У вечиту светлост вишег света,
У којој ти оно већ несмета,
Од чега си на земљи умукла!

Нит се сећаш више оних дана,
Кад смо Богу заједно појали,
У невољи заједно стојали,
Кад је пријан тешио пријана; —

Нит казујеш, где ћу да те тражим,
Кад ми душу снађе горка чама,
Кад ми оку дође горка тама,
Да горчину с тобом поразблажим.

Питам звезде, да ми оне кажу,
Кад, и с које погледујеш на ме; —
О ал звезде желе те и саме,
Па како ће мени да помажу!

Незнам, што те тражим и дозивам?
Нит је земља место, нит су звезде,
Куд божије таке душе језде. —
Знам, да живиш, знаш, да тебе снивам. —

А где живиш? Међу херувими: —
С њима певаш песму трисветога,
С њима славиш Бога јединога
С њима светлиш и са серафими! —

Ту ти песме ништа непрекида,
Ту ти ништа радости немути;
А крст твојим над пепелом ћути;
Нема под њим надгробнијех речи,
Нема над њим песме да зајечи; —
Ал он вером тугу моју вида. *) —

ЛЕПИРИЦА.

(По мађарском.)

I.

Међу оним брежуљцима, са којих је одзив и сада тако мио, угодан, баш као да оне песмице извија, са којима је Петрарка своју Лауру обесмртио, имаде један повиши врхунац, одакле сам често гледао плаховито море и даљину, где моја мила домовина лежи.

Једног летњег дана после подне шетао сам између ових брежуљака са мојим верним пријатељем.

Небо је било ведро, само се по гдекоји облачак повлачио на далеке врхунце снеговитих гора.

Поветарац се играше мирисом маслина, птице на ново отпочеше своје јутарње песмице, а небо се опет осмехиваше.

Ја сам се задубио у посматрање природе, док ме побра не пробуди са речима:

— Видиш ли под овим брежуљком ону жалосну врбу?

— Видим — одговорим му равнодушно.

— То је споменик једног покојника, који ћете за цело интересовати.

— Дакле, ако се ниси уморио, хајде да видимо.

Кренусмо се и за кратко време пред нама стајаху спуштене гране жалосне врбе.

Гране закриљиваху малу пирамиду

*) Ово је спомен топлога пријатељства и излив срца митроносног певца „Светога Саве“ некадањег омиљеног песника „Милутина“ у павловићевом „Срп. народном листу“ Овај спомен је подигнут од пријатељског дуга — а какав је то дуг види се из писма, што га је митроносни певац „Св. Саве“ год. 1873. писао пок. Лаврентији, у којем се између осталог каже: „Куцне ли мој (последњи час) пре него твој, ти знаш шта ћеш ми дати на пут вјечни, а куцне ли твој пре него мој и ја ћу знати чим ћу испратити тебе, јер сад нема нас својих више, него ти и ја“. Овим је дакле пријатељ покојном своме пријатељу задату реч одржао, а „Јавор“, као књижевни лист српски, има довољно разлога, да стоји на услузи овоме изразу пијетета једнога књижевника српског према умрлом пријатељу књижевности и народа српског. Овом приликом не можемо, а да се не сетимо још два покојника, два заслужна Србина и вредна трудбеника на пољу народнога бољитка, а који су Срби уједно били у ближој свези пријатељској са владиком-песником: То је био Јоксим Новић Оточанин и Павле Симић сликар српски. „Бирчанин Илија“, једно од најизврснијих дела јоксимових, написано је по приповедању песника „Милутина“, а оне четири слике у цркви кувеждинској, што представљају четири важнија призора из младости светога Саве, радила је кичица Павла Симића по јасно разложеној идеји владичиној. Симић је и Бирчанина Илију насликао по замисли песника „Милутина“. Где је та слика сада и би ли боље било, да ју садањи власник уступи на сахрану „Матици српској“, која чува и слике многих добротвора и других важних личности по српски народ?

Уредништво.

од мермера, на којој беше урезан мач, лира и женско име — Марила.

Очи мога побре напунише се сузама, а ја штујућ његов бол, нисам му хтео питањима досађивати.

Само сам гледао и премишљао.

Тај мач, то је знак рата, лира песништва, а нежно име Марила потсећа нас на љубав.

У тој тишини ствараше моје уображење хиљадама разноврсних прича, од којих је свака била чудноватија од ове, што је тако уплививисала на мене, да никад тога гроба заборавити нећу.

— Та реци за бога, опоменем мога пријатеља, какав је то споменик?

— То је дао подићи један млади генерал.

— Коме?

— У спомен једне младе женскиње.

— Која му је ваљда супруга или љубазница била?

— Ни једно ни друго, већ ратоборна амазонка у туђој војсци. Код тих речи опет ућутасмо, ал ја нисам више видео око себе зелено грање, мали бели споменик, већ љуте битке, у којима храбра женскиња јури на бесном хату, видео сам, како јој је лице облила већа румен, нег' у љубавном загрљају; видео сам, како се у њеној слабој ручици светлуца мач славе, видео сам борбе, како се у њеном срдашцу бори женска нежност са слепим фанатизмом; видео сам, како презире дражи живота и јуриша у гомилу, где је смрт над хиљадама развила свој црни барјак.

Од страхоте љутог боја потавнише ми пред очима сунчани зраци.

— Ој да си ју познавао! — рече мој побра тужно, озбиљно.

— А ти си ју познавао?

— У једној сам војсци служио шњоме.

— Ако ти бол допушта, приповеди ми њен живот.

— Име јој беше Марила, ал ми смо ју обично лепирицом звали. Смешним и детињастим се чини то име онима, који ју нису видели јахати на белом хату, који нису видели како јој је мач у руци севао, како се усред бојних труба чула њена весела бојна песма, како је заборавила, да у тој бури смрт слави пир.

— А лепа је била, јел'?

— Као оличен идеал каковог знаменитог сликара-уметника. Како су јој доликовале дугуљастом бледом лицу велике округле очи, које беху црне као поноћ, а пламене к'о сунашце јарко. Коралне уснице, ведро чело, витак стас, црне витице ниси могао погледати, а да те не усхите. Цела војска беше у њу заљубљена, осим генерала.

— А генерал?

— Штовао је њену храброст, сам јој је приденуо на прса венац славе, наименовао ју је официром код свога штаба, а кад је умрла, дао јој је подићи овај споменик.

— А Марила?

— Она је љубила генерала тако жарко, да је полудела и умрла.

II.

Пре једно две три године живела је нека лепа свирачица, коју је свако познавао, у једној варошици, која лежи у подножију берико-ских брежуљака.

Сваки дан је долазила на шеталиште са својом харфом, уз коју је певала просте, ал' омиљене песме.

Увек је имала доста слушалаца, који су ју радо слушали, ал' још су ју рађе гледали, јер је изванредно лепа била.

*

Многи су јој говорили.

— Лепа Марило, ви сте заслужили бољу срећу, него да ходате од вароши до вароши са романцама, вама много фали, ви још не познајете радости живота. Поклоните ми ваше срце и љубав, па ћете живети у светлим палатама, дворане ће вам бити прави рај, послужитељи ће вам стајати на услузи, а прекрасни коњи ће вас возити по шеталишту, где сада обореним очима новчиће просите.

Ал' Марила је презрела оваке понуде.

— Ја не тежим за раскошијем, — одговорила је оштро, — отац ме је учио, да живот има само једно благо, а то је поштење.

И Марила није променила назоре, ма како да су се младићи трудили, да задобију њено срдашце, које је тако ладно било, као што су јој топле биле песме.

Једне тавне ноћи, кад је још свако спавао, пробудише се становници града на лупу звона.

Небо се чисто зарумени од велике ватре, која је неколико кућа на крај вароши обузела била.

Светина је грнула на место, где је ватра беснила, те беше сведоком страшног призора.

Кровови малих кућа гораху с највећим праском, а на гдекојим местима помаљаше се дим и кроз прозоре.

На једаред се зачу оштар глас:

— Ох боже! лепа Марила ће изгорети.

Сви задрхташе, јер су сви познавали Марилу, ал се не могаше наћи, ко би се одважио, да ју покуша избавити.

Ватра је све већма обузимала кућу, у којој се из једне собе чуло девојчино призивање у помоћ.

Неколицина њих покуша, да се приближи, ал пламен и загушљиви дим осујети њине покушаје.

На једаред ступи на прво неки младић у страној униформи.

— У име божије, ја ћу покушати — рече одлучно.

— Јел' тај полудио? рекоше околни.

Ал' младић се не даде одговорити, већ, пошто је наперио штрцаљку на врата, баци на главу мокро ћебе и пројури кроз врата од куће, која је сва у пламену била.

На около сви пребледише.

— Бог му се души смиловао, уздахнуше топлим саучешћем. Међутим се стропошта кров куће, а зидине утонуше у море варница. Присутне спопаде нека страва. — Боже страхоте! жив се сахранити у ватрени гроб!

Ал' за кратко време показа се младић на вратима од куће и повика громовитим гласом:

— Воде, воде!

И божија промисао награди му храброст, јер за неколико тренутака изнесе онесвешћену девојчицу уз бурно „хурра!", којим га је светина као избавитеља поздравила.

Свако је хтео да види младића, који носијаше на себи униформу сардинске војске.

Лице му беше од ватре и дима мало опаљено, ал поред свег тога лепо и умиљато. Одело и руке бејаху му на неколико места изгореле.

Но он се није бринуо за себе, већ даде звати лекара, и однесоше онесвешћено девојче у стан младога војника.

Сирота Марила целу ноћ није дошла к себи.

Срце јој је страшно куцало, као да ће сваки час пући, а жиле су јој јако набрекнуле.

Млади капетан и лекар нису целе ноћи ни ока склопили.

У јутро, чим зора заруди отвори Марила очи и сва се стресе. Не могаше се промислити, куд је доспела и шта се шњоме збило. Непознато место и страна лица породише страшан бол у њеном срцу.

— Шта је то? — повика. Господо, шта хоћете ви самном?

— Само тихо! — рече лекар и положи на душеке уплашено девојче, — ви сте јако болесни и нуждан вам је одмор. Ја сам лекар, а овај младић, ово вам је избавитељ.

(Свршиће се.)

АНИНА.

Новела Павла Хајза.

(Наставак.)

Анини је вео с лица спао био, а он примети, како је уз-а-њ ћутећки под кишобраном ишла, да је још бleђа, него иначе. Нањ је погледала чисто молећи, као остављено дете. Је ли он хтео, или се само био збунио, те није пошао путем, који води у Вију Виторију? Она као да то није ни приметила. Она је као у сну ишла, упревши своје велике очи тихо и жалосно у даљину, а он је, пошто су већ дуго ћутећки ходили и слушали, како киша на кишобран пада; најпосле ослободио се те јој све рекао, што му је на срцу било. Није ништа затајао; ни да смртно мрзи Сор Бепа, ни то, да је чврсто одлучио, да му је отме, а није ни затајао, да је сирома. Само о својој љубави мало је говорио, а и њу није питао, да ли га она љуби, као да се то обоје већ по себи разуме. А и она није ничим показала, да друкчије мисли. Он је узео њену руку у своју, кад је говорио о свом душману и о своме јаду, да мора гледати, како она у томе ропству живи. Она му није одузела руке. Не би му зацело ни забранила, да ју пољуби, да је њему сад до тога било. Но његове су мисли толико биле сад усколебане, да су чула према томе отупила била. „Анина,“ рекао је он „нас двоје смо баш несрећни. Та и како не би били, кад ни овај час, што нам га небо поклони, где смемо једно с другим бити, не можемо радосно да проведемо. Твоје дивно лице за којим сам тако дуго из далека жудио, сад ми је близу, осећам твој дах, па ипак, у мени врије, што ме боли и што се једим на твоју судбу а не могу против ње ништа да учиним. Реци реч једну, драгана; реци да ли се ти сама утешити знаш; реци пре свега, да није нужно, да ја очајавам а ја ти се заклињем, да ћу се савладати, као што човеку и приличи, па да ћу чинити све, па ће ваљда поћи за руком, а нас ћемо двоје и против самог пакла војевати моћи.“

Она једаред застаде, кад је он то рекао, па и њега тихо задржа. „Јоване,“ рече она својим меким гласом „богородица је милостива, те ми допушта да Вам кажем, шта ми срце пати. Оно је и сувише пуно, не стојим добра, да не би препукло. Кад сам Вас сваки дан, било лепо, било ружно време, видила, где крај наше куће пролазите —

„Ти си ме видила?“

„Увек. Стајала сам за завесом а нисам је смела дићи. Па кад би Ви прошли мислила сам да нисам кадра то сносити и да би најбоље за ме

било кад би се стропоштала доле на улицу. Али би то било безбожно. О Ђовани, што се нас двоје морадосмо састати? И пре ја нисам била весела, али нисам баш знала прави разлог томе; сад га знам и знаћу га, док сам жива,“

„Шта то велиш?“ рече он страсно. „Зар си већ пред богом и људма накази оној предана? Зар неможеш сваки дан спасти се од њега?“

„Не,“ одговори она. „Родитељи би ме проклели, мати би ми са тога умрла. Па и кад би сад, овог часа Сор Бепе и скончао, шта би то помогло. Ви нисте наше вере,. Ви сте лутеран, а родитељи моји нигда ме иноверцу не би дали.“

„Анина! рече он чисто уплашено. „А ти, кад би слободна била и родитеље не би питати морала —?“

„Ја бих мајку божију молила да се на Вас смилује. Али то је све узалуд; ја зацело знам, да морам бити Сор Бепова жена, осим ако не бих пре умрла. Па тако се морамо растати Јоване, нема помоћи. Сад се више чуда не збивају:

„Девојко, ти то можеш мислити, можеш рећи?“ повиче он ван себе, пустивши њену руку.

„Умирите се,“ мољаше она дрхћућим гласом. „Шта да ја радим, кад Ви хоћете да очајавате. Ви ћете се вратити у своју постојбину, заборавићете Анину, а прстен Ваше мајке метнућете другој на руку. А ја ћу остати овде.“

Она ућути, па тешком муком савлада бол. „Видите,“ настави она тада, погледавши му са погледом, који се описати не да, у очи, „чуда се више не збивају, то је истина; али има још мученика на земљи, а многи пију крв нашег спаситеља помешану са својом сопственом крвљу. Зашто баш мени да буде боље? Зато ваљда што сам још тако млада? Тим више времена имам, да се на патњу научим. Али пре но што се за ме са свим смрачи нека ме још једаред сунце обасја. Нешто сам намислила,“ продужи тише а румен јој обли лице. Ви рекосте пре да би мој салик радо цртали. Промислила сам да нећу згрешити ако Вам то допустим; па пазите добро, како то може бити, а да за то нико не дозна. За три дана отпутоваће мој заручник на неко време послом у Асиси. Затим још два дана, па је недеља, а ја онда у цркву идем. Ја ћу већ тако удесити, да ме нико не прати па ћу онда доћи у Ваш стан, Јоване, и остаћу код вас, два, три сахата. Тада ћемо се искрено разговорити. Али ми морате свету реч дати: ништа о љубави, само као стари пријатељи, који се од детињства познају и јаде своје једно другом испричавају. Око подне ћу Вас напустити под мојим велом нико ме неће познати; јер кад би дознао Сор Бепе, убио би ме. Он није хрђав, верујте, али кад се ражљути, не зна шта ради; а љубомора га доводи до беснила. Само још нешто: волила бих да имам Ваш салик, тако мали, да га у мој зборник могу метнути. Хоћете ли ми то за спомен дати?

„Анина,“ повиче он, „јели истина; то хоћеш ти за ме да учиниш?“

„Хоћу,“ рече она насмешивши се. „Одлучила сам, да ћу пре умрети, но што бих од тог одустала. Ја сам то хтела свакако да учиним, па бих Лалу била молила, да Вам то каже. Па сад сам Вам сама могла то поверити; то ми је мило. Ја знам, где Ви станујете. Прошла сам једаред Вашом улицом, па сам видила Ваше псетанце на прозору. — Ви ћете за

цело реч одржати, па нећете, кад ја одлазила будем, растанак нам отештавати.“

Он јој на то не одговори ништа. Она му онда узме кишобран из руку, па рече: „Збогом остајте! Ја идем сад сама кући. Па до недеље немојте долазити у Вију Виторију. Ако би се што посумњало, тада би ме још строжије затворили, те не бих могла к Вами доћи, а то би за ме била готова смрт. Збогом, Јоване. Видићемо се, још једаред, а онда — заборавите ме за навек.

Она му даде своју нежну руку за растанак, а он остаде сам у празном ходнику старе палате, где су се мало час разговарали. Сад тек кад је она отишла, зажелио је, да за њом полети, па да је на своје груди притисне. Па ипак се савладао, да не би оно, што му је она обећала, његовом несмотреношћу покварило се.

Пола ноћи није свео ока, али не беше више брига, што му не даде да спава, ма да му сад тек изгледи не беху најбољи; беше то неки пријатан немир, који је потајно у њему био, као кад се још дететом радовао о божићу и осталим празницима. Напољу је беснила непогода, ветар је тако дувао, да у мал прозори на малој соби Јовановој не поиспадаше, а киша је сипала на горњи прозор тако, као да камење нањ пада. Младић је седио на својој постељи, па је упрео поглед у пламен мале лампе, а ова као да се, чим би ветар мало јаче дунуо, хтела да угаси. Тек данас се чисто тргао с тога, што су му зидови празни и што му је покућство тако јадно. Амо да она уђе, да јој он понуди ту стародревну наслоњачу са побелелом превлаком, па није имало ни шамлице, на коју ће она ноге метнути, лепе чаше није имао, да би јој могао воде дати; па како је чађава таваница, како гадан и пукнут патос! Требало би да се стиди тога. Још те ноћи почео је да спрема по соби, почистио је паучину из ћошкова, а нешто од његових ствари, што је по соби разбацано било метне у стари орман у зиду. У томе се и лампа загаси, и он мораде лећи. Беснило непогоде слушао је некако радосно, пркосећи јој бајаги, да му није кадра нашкодити. Та за пет дана синуће у његовој зимовној соби пролеће, па он није ни сумњао, да ће тада из пукотина патоса истерати љубичице и ружице.

Неприметно се његове бујне мисли изгубиле у сновима, који никаквом сенком помућени, не бијаху. Све је био с њом на само, час у којој башти прад капијама Рима, час на мирном мору, па баш кад су на једно од кубета Петрове цркве попели се и хтели једно поред другог да седну на гвоздену клупицу, зачуше под собом глас Сор Бепа; овај је претио, да ће се за њима попети; али се они нису бојали, него су се у потаји смејали, јер су знали, да су степени, који горе воде и сувише узани, а да би могли пропустити преко себе човека, као што је Сор Бепе.

Сутра дан у зору већ је младић седио и радио, па се није с места макнуо, док се није смркло. Само је појео неколико залогаја што му их је сињора Пија силом скоро у уста метнула; журио се он, да сврши слику. Ревеке и Јелеазара, а то је тек сутра пре подне било, јер се брзо смркло, те тако није могао даље радити. При свећи је други посао радио; рисао је наиме у огледалу свој салик, само толики, да се могао у руци сакрити. Сад је тек први пут видио, како је од године дана амо до-

био оштрије и зрелије црте; дабогме да беше на њима исписана историја последње године, срећа и несрећа на путу његовом. Тај је саличић рисао све донде, док га нису очи заболеле; а док је то радио, закључао је био врата. Па онда је опет у својим љубавним мислима дочекао поноћ, данас већ не са тако лаким срцем, као но јуче.

Тек се опет сасвим развеселио, кад је други дан на вече слику однео Чиви, а од овога добио не само нову наручбину него и скоро пуну шаку, дабогме мало и крњих, цекина. Већ од неколико месеца није имао толико новаца, па сад је ходао по корзу и по вији Кондоти, а изгледао је као младожења који је пошао да купи поклоне за младу. Па за чудо му није ни на ум пало, да од оних силних адиђара, изрезаних школјака и корала шта купи за Анину. Она је сама по себи била њему најскупоценији адиђар на свом свету, па чисто му смешно изгледало, кад би је хтео да кити јадним златом и драгим камењем. Али место, на које је она обећала да ће доћи, нек буде достојно, да њу прими. Прво и прво купио је лепу наслоњачу, па онда је изабрао доста велик покривач, да покрије патос, а још је узео два велика, лепа кристална пехара; то је за данас доста било. Мадона Пија се богме зачудила, кад сутрадан донесоше те ствари у собицу њеног кираџије. У први мах је помислила е можда исти није фалио памећу, но он је сасвим искрено рекао, да се његова слика тако допада, да сад сваки час може очекивати највећу госпоштину, па он би рад ако би изненада царска кћи од Голконде хтела да види његову радионицу, да јој понуди столицу која се за њу приличи. „Јесам ли ја рекла, Сор Ђовани“, завапи Пија, дигнувши руке, „у Вама лежи више, него што би човек и помислити могао, па још ако Вам срећа тако добро мисли, као ја, — е, онда се зацело нећете потужити моћи“.

Тако прођоше прва два дана срећно, па требало је још оних неколико заосталих дана усилити се те не подлећи силној чежњи и очекивању. „Јутрос је отпутовао, говорио је себи Јован. „Кад бих сад прошао поред њене куће, можда би завеса са којег прозора дигнута била!“ Тада се сетио, да га је она молила, да се стрпи и да не пролази онуда, па се с нова заверио, да ће послушношћу искупити своју срећу. Да би га време прошло, почео је на белом зиду своје собе с угљеном да црта велики неки предео, диван гај на мору где у вечерњој мирноћи нимфе на обали играју, а пастир им у фрулу свира. А сасвим напред, на извору, што је извирао испод зеленог раста, седило је њих двоје, узело се за руку, целом је свету леђа окренуло, па се задубило гледајући једно друго. Кад је видио, да је голи зид сад чисто оживио, напунио је и остала места лепим арабескама, у којима је тица феникс велику улогу играла, а нека се широка, гадна совуљага морала дати гушити од сокола неког. Тако је он претворио своју јадну собицу у фантастичну одају, па се чисто сам радовао, кад је у њу, свршивши посао, погледао. Све је лепо, само не чега није било, наиме сунца, које би собу обасуло светлошћу и топлотом. Задах од пећи био је несносан, а нека загушљива, облачна атмосфера пловила је по соби, па му је падала на груди као сињи терет. Како се дакле зарадовао Јован, кад је видио,

да се после те ноћи, која као да је суд божји био, родио леп дан; небо је опет било плаво и ведро; како ли је жељно дочекао кроз отворен прозор зраке жељена сунца, које је за час по свом обичају жегло. Тај последњи дан употребио је Јован на то, да спреми још све што треба, па је мало по мало нанео у собу изабрана воћа и сваке ђаконије. Па побринуо се он и за неколико боца слатког вина фраскатанског, те је на његовом столу изгледало тако, да се не би морао застидити, да позове и саму кнегињу од Голконде. Те ноћи, кад је месец изашао, те одсјајкивао о кристалне пехаре и посребрио оранже, смокве и велике гроздове, а игру нимфа на зиду осветлио, учинило се и самом младићу, као да снева чаровни сан. Али за час се сетио, како ће брзо све то прећи, па се растужио. Срећа му беше сад тако близу, а све ближе је долазио и час, када ће о-номе, што му је на свету најмилије, морати рећи: „збогом за навек". На неколико тренутака задубио се био у мисли на то како ће му бити, кад то дође. Сасвим је јасно видио пред собом Сор Бепа са злобним лицем, а њему се крв у жилама побунила. „Не", повиче он, па стисне песницу, „не сме то тако бити, био бих крајња кукавица, кад бих допустио то, а не бих руке дигао, а не бих покушао и крајње. Нас двоје морамо побећи, па ма тражили заштите у дивљој каквој пећини, ма молили пастире у кампањи за кору леба. Али дотле не би ни дошло. Та немам ли ја моје вештине, која ће нам свуда набавити оно, што нам је за живот нужно. Зар ме није она и досад издржавала, а овамо сам држао руке у крилу. Па да ме сад остави, сад, кад хоћу анђелу моме да живот олакшам. Зар је то једанпут било, да је кћи одбегла од родитеља па тек за неколико година вратила се да заиште њихов благослов?" (Наставиће се.)

ПИСМА
ЈОВАНА ГАВРИЛОВИЋА ЂОРЂУ РАЈКОВИЋУ.
II.

Београд, ¹²/₂₄ Априла 1877.

Господине!

Ви ме у писму Вашем од ¹²/₂₄. Марта о. г. позивате, да Вам што саопштим о неким нашим старијим књижевницима. Саву Мркаља ја никад видео нисам. Вук ми је казивао, да је Мркаљ полудео и у Бечу у лудници умро. Између оних, који су били склоњени уз Вука пристати, био је Управитељ основних школа Глиша Гершић, коме је Мушицки оде писао. Он је написао и једну расправу о српском језику, за коју сам питао унука његовог, Глишу Гершића, професора велике школе овдашње; па ми је рекао, да он за ту расправу свог деде ништа не зна. Може бити да ће Вам о томе моћи што казати г. Архимандрит раковачки Гершић, који често у Н. Сад долази.

Давидовићевих новина потпун број наша народна библиотека има. —

Она два прилога, уз писмо Ваше гореспоменуто, мени послата, ја сам спровео председнику Српског Ученог Друштва, да их друштво прегледа и ако нађе за сходно штампа у „Гласнику". Што

буде Учено друштво одлучило за та писма, јавићу Вам.

Кад сам читао онај нацртај на Вас г. Ђоке Мушицког и ја сам се чудио, познавајући г. Ђоку као човека, који људе не вређа. А њему није нико крив што његов стриц је пре 40 година умро, па му се синовац још одлучио није, да Биографију опширну свог стрица напише и изда. Г. Ђока је у кратко написао биографију Лукијана Мушицког, без оцене његовог књижевног рада, те је ту биографију још пре 10 година слао овдашњем Ученом друштву. Покојни Јанко Шафарик и ја бисмо одређени, да донесемо мњење о том рукопису. Ја сам се сасвим саглашавао са мнењем Шафарика, да је требало бољим језиком Биографију Мушицког написати. Овдашња школска комисија, које сам и ја био члан, закључи, да се нове школске књиге напишу и штампају, међу којим књигама и III. читанка за III. разред основних школа. У ту читанку, међу осталим предметима, да уђу и биографије славних Срба, као: Рајића, Доситија Обрадовића и Лукијана Мушицког. Ја примим на себе, да напишем биографију Лукијанову, користећи се рукописом Г. Ђоке, те додам што сам и сам знао и чуо. Рекох дакле у ономе моме мнењу, да не би требало да оно, што је наштампано у Трећој читанки (Београд, 1867) за малу децу, буде — што се језика тиче — боље, него оно што је г. Ђока Мушицки написао за одрасле људе и управ учене.

Ево вам још неколико података о Лукијану Мушицком:

1. Казивао ми је он сам, да је изображеност црквено-народно-српска у епархији Горњо-карловачкој тако занемарена била, кад је он у Плашко дошао, да су проте дијецезе те писале извештаје латинским словима; а звали су кирилицу: писање влашко. Основни школа и није било српских, осим по варошима: Гор. Карловцу, Трсту, Рјеци и Загребу. Г. Димшић, овдашњи члан касационог суда, бивши код Мушицког секретар консисторије, казивао ми је, како је Мушицки нагонио попове своје епархије, да одело носе као попови епархије митрополитске. Попови у нове аљине преобучени долазили су и морали су пред владиком као солдати дефилирати, да он види, да су равнообразно одевени. Ја памтим, да су попови епархије Горњо-карловачке носили аљине од отворено плаве чоје (lichtblau), а не модре, као у Срему и Бачкој.

2. Потоњи патријарх, Јосиф Рајачић, као архимандрит Гомирски, агитирао је противу Мушицког.

3. Мушицки се у оно време предузиманом од бечке владе унијаћењу крепко одапирао.

4. Мушицки је имао слабост, а то је: да је трошљивац био; и за то је морао више пута оскудицу због нечувања трпити; премда новце своје није трошио на безпослице, него је давао оскуднима. Тако је дао од своје аљине перваз и поставу зимску једном путнику, ученом Немцу, који је у Србију пребегао. —

Ја сам Вам особито благодаран, што сте ми послали на дар Ваше „Факсимиле од рукописа знаменити Срба". Ја Вам искрено кажем, да ја за ту књигу нисам ни знао; па нема је ни у нашој библиотеци: само је Српско учено Друштво има. Да би ту књигу Вашу народна библиотека наша имала, ја ћу је истој библиотеци уступити.

Шиљем Вам у особитом завежљају два ексемплара брошуре под насловом: „Распра између пређашње владе и друштва српске Словесности", а тако исто и „Додатакъ къ Србскимъ Новинама" од 1840 бр. 52, где сам ја наштампао збир-

ку старих новаца, свега 859 комада, што их је скупио Лукијан Мушицки. Свакако ваља Вам у биографији Мушицковој споменити за ту збирку, а тако исто наведите и све рукописе које је он оставио и који се сада налазе код Српског Ученог Друштва у Београду.

Поздрављајући Вас љубазно, јесам Вам на служби

Јов. Гавриловић с. р.

Л И С Т А К.

ШАЛА и ЗАБАВА.

„МНОГО ХТЕЛИ...“

Лавдрија из ђачког живота у Бечу.

Нећу да их хвалим, ал су били заиста ваљани другови Пера и Паја. Обоје су били stud. med. на бечкој alma mater; обоје су већ прилично потрошили и новаца и пива, да накупе душевнога блага, обоје су већ загазили у другу капитулацију медицинског квинквенијума а на испит ни један до сад ни помислио није. Но сад, баш у том тренутку, кад нам приповетка ова почиње, предузели су себи, да „својски“ штудирају. И време је! помислиће сваки читалац, то су учинили и сами пријатељи, јер да нису не би ни ова приповетка угледала света.

У Бечу има осим кафана, пивара клајзлера и фотографа још и књижара. Таквом се обрате наши пријатељи и гле, за тили часак су имали тма књига. У Бечу се није дало учити, које због добрих, које пак због траљавих пријатеља: та какво ми је то и штудирање, кад се трзаш, чим ти когод куцне на врата, а овамо може то бити и „петопечатни“.

За то предузму наши пријатељи да се на неко време „шкизирају“ из Беча и да у једном оближњем сеоцу жртвују неколико недеља свом културном развитку и да се тако развијени страшном суду јаве. С одушевљењем седну они на жељезницу а ова их одведе у П. — од прилике по сата од Беча.

Код тамошњег лекара нађу квартир. То је управо била цела кућа, ал мала и осим кујнице и њихове собе није имала никаква „апартмана“ више.

Било је тако крајем Децембра кад су Пера и Паја овај стан узели. Чим су се угњездили, одмах су ишли на то, да голе дуварове њиховог „штудир — шлаф — раух — и емпфангсцимера достојно декорирају. Сваки је над својим креветом полепио фамилијарне фотографије. Између оба кревета стајао је низак орман, у њему њихове хаљине, на њему грдан сахат, који није ишао, над њиме огледало накићено разним знацима њиховог бурног и дуготрајног ђаковања. Између прозора је стајао онај оминозон сто на ком ће се најозбиљније штудирати. Чисто их већ гледиш, драги читаоче, како кажипут наслоне на нос, ил све прсте забагљају у косу, само да фиксирају оне бујне идеје, које им надолазе као мећава каква. На дувару, преко пута од ормана, биле су силне фотографије приковане. Ту је било војника, који нису битку ни видели; ђака, који незнају где је универзитет; глумаца, и извиждани и неизвиждани; песника, чије песме још свет угледале нису; љуљајућих се трговаца и банкира; доктора без болника; адвоката без клијената и бог те пита каквих ексемплара и мушког и женског и средњег „спола.“ Под овом менажеријом стајало је канабе, мекано и широко, на том се дало (после ручка) врло пријатно лешкати.

Преко пута од прозора био је костур неког убогог ђавола обешен. Шта је тај богу згрешио, да постане објектом

њиховог штудирања, то се још није могло дознати, а чини ми се, да није ни тако важно. Около скелета биле су ципеле, чизме, папуче, шлофроци и силне луле у китњастим пукетима повешане У сред собе, као наша какав стајала је гвоздена фуруна: њезина је цев кроз прозор пуштала (не увек густи) дим. Да, још два малушна сточића и три столице, па васцела одаја стоји пред душевним очима поштованог читаоца и лепе читатељке.

Стара нека гурава баба, која је имала нећаку, буде им за послужитељку препоручена и то с том примедбом да за 5 ф. месечно могу са свачим служени бити. Ови дакле узму обоје под кирију. Домаћин, сеоски лекар, имао је и једну ћерку, и будући да су већ главне особе приказане, ваља их у кратко мало и описати: морамо додати још неког Јоцу, који се истина још није појавио — ал доћи ће већ.

1. Пера, средње величине, плав, 25 година стар, нежењен. У лицу врло интелигентан.

2. Паја, црномањасто издање плавог Пере.

3. Марија, ћерка домаћина, врло лепа, плаве очи, плава коса, румена усна, 19 година, девојка.

4. Фрау Нани, гурава послужитељка, врло гадна, 100 семестара стара, — еще дѣва; својства: брбљаваст, побожност libenter facit lenocinium.

5. Лизи, њена нећака, гадна, зрикава, пегава, шантава — неважна.

6. Јоца, солдат, добровољац, пријатељ Перин и Пајин, феш дечко, кицош, stud. jur.

Ово је драги читаоче, сав важнији „персонал“ с којим ћеш за време читања твог у додир доћи.

II.

Сеоске главне особе беху већ у гостионици „код свраке“ скупљене. Ту сеђаше председник, натарош, писар и сам крчмар. Градоначелник, учитељ и кројач бијаху од противне странке, те су одлазили у гостионицу „код јазавца.“

Било је већ око седам сати, кад су Пера и Паја у „шврачију“ екстра-собу ушли. Смерно, као што су већ дресирани били, здраве искупљеној господи, „добро вече,“ које им ови и одпоздраве и седну за један засебан сточић. Кад су први нагон глади и жеђи намирили, развије се из међу њих овај разговор:

Пера: По својој прилици си већ опазио, да је ћерка госе нашег врло лепа?

Паја: Да боме.

Пера: Мени се јако допада.

Паја: И мени.

Пера: Ја ју већ љубим.

Паја: А ја ћу је љубити.

Пера: То смо ми онда супарници?

Паја: По својој прилици.

Пера: Ал ми смо управо дошли амо да штудирамо.

Паја: Хо, у мал нисам заборавио.

Пера: Ал девојче!

Паја: Да, да, девојче.

Пера; (после малог ћутања) Ја ћу ти нешто да предложим.

Паја: Знам већ шта.

Пера: Јел' ти по вољи?

Паја: Наравно, и тако морамо почетак нашег штудирања да свечано осветимо.

После овог занимљивог разговора, није се пуна два сата ништа друго чути могло, до: „Напијам ти по чаше, — примам — крчмару — пива!“ и то врло често. Наши су другови пили за плаву Марију, ко остане јунак, онога је Марија.

После та два сата падне Паја са столице Пера позове госте и крчмара за сведоке па се и сам стропошта. Крчмар, који је са гостима заједно са отворени усти ову племениту борбу посматрао, скочи и подигне онесвешћене пријатеље. Ови дођу

мало к себи, устану, љуљаху се мало, на послетку се узму испод руке па оду кући.

Сутра дан при растеривању мамурлука буде Пера свечано за победиоца проглашен. Само њему је слободно са Маријом се разговарати. Паја не сме ју ниословити, а ако би она почела диван, мора бити грубијан. (Свршиће се.)

МУДРИ МОЛЕР.

По „Детећим листовима".

Дође молер и донесе
Готов портре дами —
Ал госпођа бароница
Хоће да с' помами.

„Та ни налик портре на ме
Задрж'те га сами —
Нос'те натраг, ја вам недам
Новац обећани!"

„„Здраге воље, милостива,
Ја ћу га понети
И до сутра поправити
И натраг донети.

Тад ће портре бити јасан
Чист од сваких бора!
За опкладу — псето ваше
Познати вас мора!""

Ал' госпођа не верује
Па опкладу прима —
Молер оде непазећи
Њеног главоклима.

И сутрадан дође молер
Са сликом у плету —
А 'Ами-ја доведоше
Госпином портрету.

И гле чуда — псето ома
У ономе трену
Притрчало верној слици
Руку лиже њену.

Мило беше бароници
Па ома у злату
Изда вештом уметнику
Опкладу и плату.

А он оде певајући
Са наградом красном — —
Руку беше намазао
Кобасицом масном.

Нови Сад. **Олга К—ћ.**

ШТА ЈЕ ДУША?

На катехизацији запита католички попа једнога ђака:

— Кажи ти мени, Перице, шта је то душа.

Перица ћути.

— Но, зар не знаш казати. Је ли душа таква ствар, која се може видети и опипати?

— Јесте.

— Па јеси ли ти видео кадгод душу?

— Јесам, господине. Кад је синоћ ишла с цегером у дућан, а ви сте је помиловали по образу, па сте рекли: Добро вече душо моја!

ПРОСВЕТА.

„Књижевни састанци," и најновије одлуке „књижев. одељења Матице српске."

Имамо да забележимо од прошле недеље неко живље кретање које се појавило међу књижевницима у Н. Саду — јер обриче да ће уродити добрим плодом по наш књижевни рад. То живље кретање опазило се на једном многобројном састанку овдашњих књижевника што је држан прошле суботе у дворани матичиној а по том и на седници „књижевног одељења Матице српске," која је била сутра дан.

Пре некога времена заумила је неколицина овдашњих књижевника: не би ли добро било кад би се и у нас, по примеру других народа, образовало једно чисто књижевно друштво, ком чланови израђивали би поучне и забавне списе како за омладину обојег спола, тако исто и за народ, држали у месечним редовним састанцима поучно забавна предавања а друштво удесило с поља радњу своју тако, да би ти књижевни производи могли се поуздано и лако протуривати по народу. Наводило се како лепим успехом ради друштво „Св.

Јеронима“ међу Хрватима, друштво „Св. Мохора“ међу Словенцима, „Матица лиду“ међу Чесима, „Кишфалудијево“ и „Петефијево“ друштво међу Мађарима. Поводом тога израђен је био и предлог правила за тако једно књижевно друштво међу Србима које би се звало „друштво Св. Саве“

По томе предлогу који је после изнешен на претрес ширему састанку књижевника, радило би то друштво поучном и забавном књижевношћу на ширењу просвете међу Србима, израђивало би и издавало би поучне и забавне књиге за младеж и за народ. Хтело се да то друштво има радне књижевне чланове, који би се обвезали да ће писати а и држати поучно забавна предавања; даље осниваче, који би му множили главни књижевни фонд повећом свотом што би је приложили једном за свагда, и помагаче, који би годишњим улогом од 4 фор. добивали годишње најмање 50 штампаних табака друштвених издања у више књига.

Овдашњи књижевници поклонили су овој ствари велику пажњу и претресли су је на своме састанку. На том договору признавало се са свих страна да би таки организован књижеван рад дао полета књижевности а користио народној просвети; даље да га ваља свакако подузети али не оснивањем новога књижевнога друштва, него треба га прилагодити уставу и раду „Матице Српске“. „Матица“ је већ стекла поверења у народу а располаже и потребним материјалним средствима за оваке послове а у колико би та средства не достајала, може их удесним начином прикупити из самога народа. И тек ако би се стекло искуство, да „Матица“ не може да врши тај рад, могло би се подићи „друштво Св. Саве“ или томе подобно књижевно друштво.

Одмах сутрадан на састанку књижевнога одељења „Матице“ донесени су закључци неки, који могу уродити живљим књижевним радом у нас.

Закључено је прво да се свакога 15-ог дана у месецу држе у дворани матичиној „књижевни састанци“. На ове састанке долазиће не само чланови матичини него и други који се интересују за књижевна питања. Састанак овај држаће се без сваке званичне форме, у пријатељском разговору и договору о појавима наше и стране књижевности а по темама које истакне један или други на томе састанку.

Нема сумње да ови састанци могу да буду по оне који се састају пријатна и корисна умна забава а уједно и моћан пострек за књижевну радњу у опште. Састанци ће ти почети одмах. Други важан закључак донело је „књижевно оделење“ тиме што је одлучило: да сваки члан књижевнога оделења „Матице“ држи на састанцима оделења предавање или да чита један свој писмени производ. Чланови ће се пријављивати секретару „Матице“ и по том ће се састајати књижевно оделење свакад, кад год се покаже потреба.

Дојако се књижевно оделење бавило понајвише надзором питомаца оних стипендија којима рукује „Матица“ и додељивало је награде појединим писцима, који су поднели накином или матичином фонду своје производе, пошто је исте одбор оделења дао на оцену појединим члановима. Овом одлуком пак уноси се сада у само оделење књижевна радња. Очекује се даће отуда бити живљега књижевнога рада у самој „Матици“ јер у чланове књижевнога оделења“ броје се данас готово сви знатнији писци српски. Надати се да ће матичин орган „Летопис“ имати отуда редовно обилно прилога.

Имамо да споменемо још једну одлуку „књижевнога оделења“ од тога дана. На претпрошлој главној скупштини матичиној изнешен је предлог да се издаје „поучна библиотека“ списа изворних, прерађених и преведених, који би били нами најпотребнији. Тај предлог усвојила је матичина скупштина у начелу и упутила је своје књижевно оделење да изради потањи нацрт како да се овај предлог практично изведе. Књижевно оделење упутило је свога члана г. Стевана В. Поповића, који је тај предлог на скупштини учинио, да поднесе подробан нацрт о томе послу. Исти члан поднео је на састанку оделења тај нацрт и предлаже у њему да „Матица“ издаје списе за мушку и женску младеж, којима би се допуњивала и ширила она знања што их је та младеж примила у школи, и списе за народ који би упознавали народ са земљом на којој и у којој

живи, и коју обрађује, са најважнијим периодима народне историје, и културне повеснице осталих народа, са врлинама које унапређују, манама и пороцима који руше живот појединаца и друштва у нас. Предлагач је изложио и начин, како би се набавила средства за ова издања. Пројекат овај упућен је на претрес нарочитом одбору од пет лица. —

Казује се често: „кад топови ричу — музе наричу.“ Држи се, да бурна, ратна времена нису за мирни књижевни рад. То не стоји апсолутно. Да стоји како би онда књижевност била носилац свога времена? Зар гњили, троми дани где нико ни за кога, нико ни за шта не мари годе књижевној радњи? Српска књижевност разпламтила је велике идеје, које струје данас кроз Српство, зар да ућути она кад су те идеје почеле да се остварују? Баш српска књижевност треба да тражи полета у овим данима, где је ваздух у коме она расте и успева пун електрике. Зна се које су средишта нашега књижевнога рада, и док се у једном пише „челичним пером, мастилом крвавим“ зар да у другом овлада нерад, кад је зла коб собом донела да је књижевни још једини могући рад! Ако су књижевници носиоци идеја свога времена, ако је књижевност огледало духа народа, онда нит треба нит може бити тог застајања у вршењу тога позива.

Да се књижевним радом може одговорити потребама и овога времена треба прибрати снаге, ударити згодним савременим правцем па је извесно да ће бити утицаја и на ово доба.

С тога се радујемо овом живљем кретању што је настао у књижевним круговима овостраного средишта наше књижевне радње, и бележимо га као знатан корак у тежњи да се живље приања око рада.

У Н. Саду 25 нов. 1877. —Ц—

БЕЛЕШКЕ.

(Стари српски вештак.) Млого име наших књижевника а и — вештака које је књижевност родила, из старог доба тамнује у мраку скривено од потомства, ово по страним библиотекама; ово по нашим Србуљама и другим списима, који се овде, онде, налазе у невештим рукама по манастирима и црквама у турској царевини; а млого је на свагда сакривено остало од нас, што је зуб времена њихове споменике уништио.

Али бар она имена чији је споменик сретним случајем сачуван, ма по каквој страни умнога разбора то било, што може опредељавати степен умнога развијћа наших предака далеко пре Косова а и после Косова до нове — западне цивилизације која је с преласком Чарнојевића, обухватила Србе Аустријанске, а од 1718. год. и Србе у данашњој Србији, — велим таква имена треба износити на јавност пред потомство благодарности ради; а пред светом ради признања да је просвјета и код наших старих имала своје сјајно сједиште као што је имала и код западних народа, германо-романских, којима је дошла из Шпаније од Арапа, а који су се свагда, а нарочито од Косова нашег, налазили у далеко бољим, због географског положаја, политичким околностима, од нас.

Такво једно светло и дивно име за нас, једног нашег Србина, износим на јавност, које, истина неће пропасти, али које је сакривено од млогог и млогог Србина, а вредно је да Србин зањ зна. (Чини нам се, да је ово споменуто у хисторијском календару у омладинској „Младој Србадији.“ Ур.)

Руски историк Карамзин, у својој историји (том. V. гл. II. стр. 135. и примет. стр. 96. бр. 249.) говори овако о једном нашем Србину:

„1404. године монах из атонске горе именом Лазар, рођени Србин, направио је у Москви на двору великога кнеза Василија Димитријевића, први сахат који је избијао. Лазар је за то добијо од кнеза у име награде 30 ℔ сребра; а народ се тој вештини, до тада невиђеној, као некаком чуду чудио и дивио.“ —

Дивно поносно за нас. Па зар овај дични наш Србин, који је поред богословске науке знао и науку о законима механике, — да не буде удостојен да му историја наше књижевности, на свагда спомен пред очима Српства подигне? Зар није достојан да светли потомству са светлим именима наших старих наученика.

њака: Кипријана *), Цамблака, Пахомија Логотета, Ефимије, Дамњана, високог Стевана, Божидара и многих других?

Филарет,
јеромонах ман. Миљкова (у Србији.)

„(Зора"), академијско српско друштво у Бечу славиће о св. Сави идуће године две свечаности: тридесетогодишњицу књижевног рада вреднога књижевника српског Ђуре Даничића и петнаесту годину свога („зориног") опстанка.

(Милан А. Симић) постављен је за управитеља народног позоришта у Београду.

ЧИТУЉА.

(Богољуб Станишић.). Млади журналиста српски Богољуб Станишић, родом из Новога Сада, преминуо је 10. нов. о. г. у Београду. Он је још за ђаковања свога много писао по разним новинама српским, а доцније је отишао у Београд и ступио у уредништво „Истока", коме је он био душа. Био је ваљан родољуб, што му се види из целога рада његова. Лака му земља била!

СИТНИЦЕ.

(Лујза Бихнерова.) Ми смо већ једном приликом споменули у „Јавору", да славни научењак Лудвиг Бихнер и брат му Ђорђе (писац „Дентонове смрти") имају сестру Лујзу, која је такође списатељица. Сада јављају новине, да је Лујза 16. о. м. умрла у Дармштату. Она је била у широким круговима позната као списатељица и вредна раденица на томе, да се образовање женскиња што већма унапреди. Њезино дело „О женама и њиховом позиву", које је први пут изишло г. 1855. заслужује сваку пажњу и сматра се за ремек у својој струци. Осим тога стекла је она заслуге и усменим предавањима и као педагошкиња. Одликовала се оштрим, бистрим разумом, финим образовањем и топлотом и племенитошћу срца.

*) За Кипријана, вели Карамзин ово: „1376. год. Патријарх Филотија поставио је сам собом Кипријана учена Србина, за митрополита Русима" (наши говоре да је отишао у Русију 1378. год.) „Из Кијева дошао је у Москву 1381. год.)" (том. V. гл. 1. стр. 30.)

НОВИНЕ.

„Нова школа," година IV. — Г. Мита Нешковић, уредник и издавач „Нове школе," јавља, да ће од нове године наставити издавање свога листа за учитеље, само у другом виду. Сметње, што му је чинило земунско државно одветништво, принудише га да лист од сада не издаје више у Земуну, него ће га штампати у штампарији браће Јовановића у Панчову. Ал како уреднику није могуће, да станује у месту где ће лист излазити, то ће „Нова школа" излазити у петонедељним свескама, јер онда закон не захтева, да уредник мора живети у месту, где се лист штампа. Свака свеска износиће три штампана табака, а претплата је на целу годину (11 свезака) 3 фор. 30 новч. Прва свеска донеће овај садржај: 1. Мисли о алтернирању, или циркулацији у народној школи. 2. Какво нам је знање најважније. 3. Практичан поступак при предавању геометрије за III разред по К. Керу. 4. Критика на најновији буквар. 5. Из школе и учитељства (белошке) и друге ситније ствари.

„Serbische Correspondenz". Под овим насловом почео је излазити у Београду политичан лист на немачком језику, који ће заступати српске интересе пред страним светом. Излазиће двапута на недељу. Цена до нове године 1 ф. а. вр. Да је оваки лист, нарочито сада, кад стране новине злобна извртања чине и широ пакосне лажи по свету врло нуждан, о томе неће нико посумњати, али онда ваља такво подузеће својски и потпомоћи.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Књижара браће Поповића у Н. Саду даје на знање, да ће скорим временом изаћи у њеној накладни ова дела:

Илустровани српски велики кувар или Стара и нова кујна за домаћице и кћери им, за гостионичке куваре и куварице (са 40—50 слика), Израдила Српкиња К. П.

Песме Бранка Радичевића са животописом Бранковим.

Филипова љубав, написао Октав Феље, превео А. Хаџић (Библиотека за женски свет књ. VI.)

Шарен свет приповетка Мавра Јокаја превео А. Хаџић (Библиотека за женски свет књ. V.)

ОДГОВОРИ.

Г. Фил..... у М. у Србији. — Увек драгом вољом, само изволите послати.

Издаје Лука Јоцић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 49. У НОВОМЕ САДУ 4. ДЕЦЕМБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. **За стране земље:** на читаву год. 6 ф. а. вр.

ПЕТАР ПЕТРОВИЋ ЊЕГОШ

„ПРЕТХОДНИК“ ДАРВИНОВ.

Од како је изашло Дарвиново дело „о постанку врста“, у ком је темељно расветлио и разлозима утврдио своју теорију о животу и развитку организама, или боље рећи од кад је расветлио узрок развитка њиховог: од тога се доба надмећу културни народи у истраживању својих старијих писаца, неби ли у њима нашли ма како изречене или бар наговештене речи Дарвинове. Културни се народи отимају о славу првенства у овом питању, и гледе да докажу, да је у њиховом крилу било људи, који су пре Дарвина и с т о или б а р е м н а л и к н е ш т о као овај говорили о животу органских створова. Узносећи славу енглеског научењака и генијалног природњака Дарвина, па и целог енглеског народа, дижу и себи и свом народу цену у културном свету, показујући и доказујући, да је и у њиховом народу још пре него у Енглеза живила, или бар тињала она иста мисао, коју је Дарвин онако генијално не само схватио него и развио и утврдио. Та је мисао, или теорија Дарвинова данас у целом свету позната а закон на ком се она оснива, састоји се из две речи, а те су: „борба за опстанак“. Он је својом теоријом доказао, да у природи постоји борба између животиње и животиње, биљке и биљке, и да услед те борбе лошије врсте гину, а боље које су и новије да се развијају. Други су научењаци раширили круг те борбе и с правом веле да она постоји и међу неорганским створовима, да влада дакле целом природом, као неки основни закон.

Пошто је ова теорија свуд скоро призната била, поче она јагма о славу првенства. Наиме Французи и Немци почеше доказивати, да су њихови научењаци, још пре Дарвина и ако не целу а оно бар један део његове теорије изнашли. Французи су показивали на свог славног природњака Ј. Ламарка, а Немци то исто тврдише о свом млого славнијем песнику него природњаку Гетеу.

Ламарк је заиста тврдио и научно доказивао, да се животиње и биљке мењају, али није могао да дође до праве Дарвинове мисли, до закона о борби за опстанак.

Гете се пак као природњак слагао са Ламарковим мислима, и сам их је као своје у својим песничким делима изражавао. Таке су његове песме поглавито ове: »Prometheus«,

»des Paria Gebet«, »Das Goettliche« »Metamosphose der Thiere« »Metamosphose der Pflanzen« и нека места у његовом „Фаусту.“

Но он не долази до Дарвинових мисли о борби за опстанак нити у тим песничким, нити у својим прозаичним делима. Есенцију Дарвинове теорије изрекао је сам Дарвин дакле први и то године (1859.), и слава првенства остаде Енглезима. Али дванаест пуних година пре него што Дарвин издаде своје чувено дело, изашло је у српској књижевности једно песничко дело, пуно песничког полета и духа, али исто тако пуно и философских мисли. Дело то говори и срцу али исто тако и уму; може се дакле потпуно мерити са делима других туђих песника и философа, може пристати и уз самог Гетеа. То је дело „Горски вијенац“ од владике Петра Петровића Његоша, први пут штампано 1847. г. Ово је дело познато јако, и њему се са некојим другима с правом приписује епохална важност у нашој књижевности. Но то је учињено само са песничке — поетске стране. Философска важност његова, на жалост, јако је превиђена, занемарена или бар млого мање цењена, него што заслужује. Не могу ни ја овде ту страну овога дела пресуђивати, али морам изнети нешто, што ми јако у очи пада. Изнећу само неколико стихова, што се по мом схваћању приближују Дарвиновој теорији млого јаче него ма које дело Гетеово. Стихови ти описују нам „борбу за опстанак“ скоро са свим онако, као што ју је дванаест година доцније Дарвин изнео. Скоро истом речи крсти наш песник природни закон о борби којим и енглески научењак. Он ју назива „ратом у природи“ и „одбраном, што је с животом скопчана“ а протеже ју на све природне створове не само на организме; и тако философски схваћа он ту борбу млого јаче, него што је Дарвин у први мах изнео; наш је песник у оном истом обиму узима, у ком је тек најновија природњачко - философска школа тај закон изнела, те ју као и ова сматра као општи закон у природи, т. ј. закон што влада свима телесима.

Да овим својим стиховима и сам владика Петар хоће да даде збиља философски значај, сведочи поглавито особа, којој их он меће у уста. Та је особа игуман Стеван, слепи, стари калуђер, што је по даљним крајевима путовао, и дуго по свету гледао, а сад ослепио старац седи мирно и м и с л и („не дријема веће нешто мислим“), народ поучава, постиче га и обавља свете дужности а војводе га „у руку љубе из уважења рашта лијепо и мудро збори“ и без околишења му признају да је „мудар и паметан!“ („ти нијеси слијеп игумане кад си тако мудар и памстан“).

Ево и самих његошевих стихова у којима се осим свију најјасније изражава он о том закону „одбране“ и „рата“ у природи.

Прво је таково место ово:

. . . .

Одбрана је с животом скопчана.
Све природа снабдева оружјем
против неке необуздне силе,
против нужде, против недовољства,
оштро осје одбрањује класје,
трње ружу брани очупати;
зубова је тушти изоштрила.
а рогова тушти зашиљила,
коре, крила, и брзине нога,
и цијели ови беспоретци,
по поретку некоме сљедују.
Над свом овом грдном мјешавином
опет умна сила торжествује,
непушта се да је зло побједи.“

А за тим на другом месту вели:

. . . .
Свет је овај тиран тиранину,
А камо ли души благородној.
Он је состав наклепе неслоге:
у њ ратује душа са тијелом,
у њ ратује море с бреговима,
у њ ратује зима и топлина,
у њ ратују вјетри с вјетровима,
у њ ратује живина с живином,
у њ ратује народ са народом,
у њ ратује човјек са човјеком,
у њ ратују дневи са ноћима,
у њ ратују дуси с небесима.
Колеба се душа у тијелу;
Море стење под силом небесном,
колебљу се у мору небеса:
волна волну ужасно попире,
о бријег се ломе обадвије.
Нико срећан, а нико довољан,
Нико миран а нико спокојан,
Све се човјек ћрука са човјеком
Гледа мајмун себе у зрцало".

Овако јасне речи о том природном закону, што га је Дарвин научно формулисао тек после толико година дана, морају се заиста сматрати као дубок и јасан философски поглед у живот не само човечији него и целе природе, а писац им заслужује да се безусловно стави у ред осталих философа, не само Српских, него целог света. Владика Петар није се бавио природним законима као стручњак, те га ја зато немогу и нећу да истичем као „преходника" Дарвиновог у оном смислу као што то чине Немци са Гетеом а Французи са Ламарком, али он потпуно заслужује, да се због тих својих речи, као философ стави у ред светских философа, и да му се ода та част, да се е с е н ц и ј и Дарвинове теорије п р е Дарвина не само приближио већма, него да ју је и речма изразио боље него ико други.

Зато се и ми Срби треба да поносимо ф и л о с о ф о м владиком Петром, сином јуначке Црне Горе, која нам даде не само најбоље јунаке него и најбољег философа новога доба.

Од своје стране имао би најпосле још да изразим жељу да би требало да се дела његова што скорије критички расветле и у песничком а особито у философском погледу. Отварајмо сами себи изворе, што их имамо у нашем народу довољно, и ако их не ћемо свагда да видимо.

проф. **Ст. Недељковић.**

ВИЛО МОЈА...

Вило моја, вило мила,
За што си ме оставила?
Та ја сам ти веран био
Дању ноћу с тобом бдио,
С' тобом сам се разговар'о
Кад сам своје песме стваро
О љубави пламенитој
И девојци, ружи витој,
О делима наших стари
О бојеви и ханџари

Ма сети се, сети само,
Од када се веће знамо!
Још од оног старог доба,
Кад је моја ђачка соба
У ширини пола хвата
Расклиманих старих врата
Без украса и ћилима
Пуна била густа дима,
Ал из луле, не из пећи —
Што не требам ваљда рећи.

Поред празних, крњих боца
Поред мала кандиоца,
Јадоморан више пути
Примао сам посету ти.

*

Кад ми дође, а ја седох
У снове се луде дедох
Па болан, крај ладне пећи,
О лепој сам пев'о срећи.

Згрчена ми беше рука,
Али зато ни по мука,
Весело сам песме пис'о,
Цвет ми беше свака мис'о;
Од цвећа сам венце вио
Венци тебе окитио,
Па ти онда прошаптао,
На срцу ти места дао
На цветови да почиваш
И вилинске снове сниваш.

Златно доба далеко је!
Узорано чело моје,
Потрвени лепи нади
Одлетели снови млади;
Око мене развалине
Само кашто из даљине
Што се јоште по гдекоја
Стара песма чује моја.

Ал шта ми је сад до наде
Благо што ми све покраде?!
Ол шта ми је до санова
Сред грмљаве од топова?
Шта ми је до старих дана
Када сабља окована
Пише књиге место пера?
Ил шта ће ми моја вера?
Шта ће вера, боже прости,
Сред ове неизвесности?!

Нека иде све дубином!
Нека сам међ развалином
Где с утине поћне деру
Старој кули на пенџеру,
Гдено гнусна змија сиче
И љиљаци гадни циче:
Само, само, мила селе,
Ти буд' са мном и одселе,
Ти ме теши, ти ме снажи
И путе ми ти покажи!

Мита Поповић.

ЛЕПИРИЦА.

(По мађарском.)

Марила се замисли. — Сетила се оне страшне граје и велике светлости, која ју је из сна пробудила; сети се, како је хтела бежати, ал јој недаде страшни дим, што је кроз врата у собу куљао.

Све јој постаде јасно, те умиљатим погледом и захвалним срцем пружи руку младићу.

— Захваљујем, господине, захваљујем, ви сте предобри били наспрам мене.

Сад тек опази младић, кад јој је у очи погледао, како је Марила дивно створење.

Седе код ње на кревет и приповеди јој догађај, који се збио прошле ноћи.

Девојче је тужним срцем слушало, док на послетку не викну:

— Ох како сам несретна, изгубила сам, ох боже, изгубила сам —

— Шта сте изгубили?

— Харфу.

Младић се насмеши, ал' девојче додаде пребацивајућим гласом.

— Ви незнате, шта је мени била та харфа? То, што је вама мач или богатство. Ја сам сирота певачица.

То искрено очитовање отуђило је мало младића, не беше му болно девојче више тако лепо, умиљато.

Ох та и коме је стало до сироте певачице, која док песме пева, очима кокетује.

Млади капетан хтеде ју ипак изненадити, и док је спавала, купи јој харфу и метне код кревета.

И то је Марилу тако обрадовало да му је руку пољупцима обасула.

Марила мораде још неколико дана у кревету остати за то време чешће се разговарала са капетаном.

Приповедала му је свој живот, који беше кратак и тужан. Говорила му је о свом детињству, о изгубљеним родитељима, о песмама, које је тако страсно певала.

И младић је почео приповедати, рекав, да је из Турина дошао, да види лепу суседну земљу, млетачке лагуне, гласовите палате дужда, дворове Ромеа и Јулије, амфитеатар веронски и ломбардске вртове.

И речи му бејаху тако топле и миле, да се Марила, тужна Марила, увек смешила.

Ој, тај осмејак беше први зрачак љубавне зоре једног невиног срдашца. Марила поче жељним оком гледати мушке црте његовог лѐпог лица, а с особитим уживањем слушала је његове речи.

— Како је племенит — мишљаше у себи — положај у ком се налазимо, могао би га овластити на много смелије кораке — а он увек нежно поступа самном, као да сам му сестра. Ох боже, како је племенит!

И тад је сузним оком погледала на капетана, који, седећи код прозора, мишљаше на једну девојчицу, од које је тако удаљен бити морао.

Марила је међутим оздравила и са стравом мишљаше на тренутак, кад се буде морала растати од љубљеног младића.

И тај је тренутак ближе био, него што се надала. Капетан мораде отпутовати.

— Збогом капетане! рече Марила тужним гласом, реците ми ваше име, да га барем уврстим у моју свакидању молитву.

Младић јој пружи карту на којој беше написано: Капетан Матела. Марила је сузним оком гледала за њим и никада га више заборавити не могаше.

И кадгод је од сада песме певала, глас јој је дрхтао, очи јој пливаху у сузама, песма јој је тако тужна била.

Нико није знао, нико није ни слутио, да у њеном хладном срцу најтоплија љубав букти.

III.

Тек две године минуше, а колико се је свет променио! Под берикоским брежуљцима не чујеш више глас умиљате харфе и дивну хармонију звона, други гласи дрмају ваздухом: громовита пуцњава топова.

Туђа војска поља притиснула, бесни хати газе мирис-цвеће. Бију се љути бојеви за велике идеје, које у сваком срцу букте к'о жарки плам.

Ако запитамо ког од сардинских војника за капетана Мателу, за цело ће нам с поносом одговорити:

— Капетана Мателе не познајемо ал' тим боље познајемо генерала — Мателу, тог храброг витеза, који сада рањен лежи овде у варошп.

Такав је одговор и Марила добила, кад је са зажареним образчићима питала за оног човека, ког за две године никад заборавила није.

— Ох боже! — уздахну тужно, он је већ генерал, а ја сирота презрена харфашица...

Генерал, који лежаше у једном летњиковцу, пробуди се једне красне ноћи на неку особито тужну песму.

Поче слушати и са свим усхићен приђе прозору.

Бокор-руже сакрише певача, ал тужна песма и милозвучни глас чињаше се генералу тако познат.

Слушао је неко време и размишљао, ал сутра дан у силном послу заборави на љубавне песме. Имао је важнији послова, нег' да се таким чим брине.

Генерал се међутим опоравио, и онај дан, кад је примио управу над војском, пријави се код подуправитеља нека лепа, витка женскиња.

— Шта желите, лепотице? запита ју официр учтиво.

— Ступити у војску.

— За маргетаницу?

— Господине, опомену га женскиња, цељ ми је много озбиљнија, него да такове приметбе примам.

— Ал тако нежно створење?

— Мишица ми је доста чврста, а нашој ствари нужна је и најмања слога.

— Па шта вам је жеља?

— Да ме одредите оделењу генерала Мателе.

Из понашања лепе женскиње увериште се официри, да немају посла са каквим пустоловом, већ са одушевљеном женскињом, која смера да иглу мачем замене.

А кад је иста сутра дан у војничком оделу изашла пред њи, срце им је куцало од милина.

— Немојмо ништа говорити генералу — рекоше између себе — биће лепше кад код прегледа опази крај себе красну женскињу.

То особито изненађење наскоро се и догоди.

Генерал је одважно предводио војнике при јуришу на једно утврђење, одакле су већ трипут сузбијени.

Већ дадоше знак и на четврти јуриш, кад на једаред јурну десет витезова брзо к'о муња, ускочише на опкопе и заденуше триумф-барјак.

Остала војска јуришаше за њима и сунце славе засија им. За неколико сахата утиша се бојно поље.

— Хоћу да видим ону десеторицу, — заповеди генерал — што су ускочили на опкопе.

Мајор доведе деветорицу

— А десети? запита генерал.

— Неможе доћи

— Ваљда је погинуо?

— Није, већ тај витез је женскиња.

Та вест малко изненади генерала, ал' за тим одмах додаде:

— Све једно, ма да је женскиња, јуначки се је владала.

Мало час а пребледела Марила стајаше пред генералом, који је витозевима колајне придевао; напослетку се к њој окрену.

— Ви сте од данас мој штабски официр.

И свако, ко је на њу погледао, могао јој је читати на лицу, које јој од радости порумени, како је срећна у том тренутку.

Кад су се официри кренули, генерал поведе лепу амазонку у свој шатор.

Марила се бојала од тренутака што сљедују, а срце јој је тако било, тешко да је једва била кадра то неколико корака учинити.

— Шта вас је, Марило, довело на ово опасно место? запита генерал, који ју је на први поглед упознао.

— Љубав према домовини и —

— И!

Имате право, Марило. У овим бурним данима треба да заборавимо на сваки други осећај. — Видите, Марило, и мене чека код куће моја заручница, коју обожавам.... За бога, Марило, ви дрхћете, шта вам је?

— Ништа, ништа, генералу, муцаше Марила усиљено.

— Седите, Марило, или ћете да идете?

— Идем, идем, имам посла.

— Дакле сутра ћемо се видети.

— Јест, сутра....

Једва је чекала, да се удаљи с овог места, где оног мора гледати, ког смртно љуби и кога код куће чека заручница.

Ишла је, ишла све дотле, док не беше живе душе у близини. Тамо се је спустила под једно дрво и горко плакала.

— Он има заручницу — јецаше горко — с којом ће се после рата венчати. А шта ће бити самном?

Подиже се, страшан бол јој стиште груди и сама си одговори:

— Умрећу крај њега!

IV.

И настадоше страшни дани.

Сваки дан бој, сваки дан смрт коси жртве.

Барјаци су спуштени били на тужном бојишту, а генералови војници снуждени. мишљаху на будућност.

Борбе бејаху очајне.

Још један последњи покушај — можда ће победити.

Усред граје могао си чути марилину бојну песму.

Генерал је бацио тужан поглед на њу, — та то су били гласи, што су кроз ноћну тишину у његову собу допирали.

Но ту не беше времена за мисли — војске започеше одсудну битку.

Марила је јахала уз генерала, и обадвоје мишљаху на заручницу, која код куће тужно чека.

Гране што се крај њих њијаху, ветар, што их је пратио шапутаху Марили: умри!

А она им је разумела гласе.

Седам пута је јуришала у најжешћу ватру, тражећи смрти, генерал је седам пута јурио за њом, и седам пута ју је избавио.

— Зашто баш хоћеш да живим, кад ја хоћу, да умрем?

Генерал јој на то одговори сузом у оку. Болело га је племенито срце, што не може љубити ову страсну женскињу.

— Беж'мо с бојишта, овај дан није за нас сван'о, непријатељ гордо иде, да нам отме топове, барјаке, бежмо с бојишта!

Свако је бегао; топови заостадоше, барјаци се више нису вили у рукама јуначким, згазише их бесни хати.

И генерал је бегао, а уз њега Марила.

— Ближе, ближе Марило, не остављај ме, викао је генарал.

— Мој је коњ одморнији, генералу, мењајмо се!

— Нећу, Марило, ако је божја воља, умримо заједно.

Но бог не хтеде тако, јер у том тренутку Марила цикну, и док генерал у њу погледа, из прсију јој прскаше крв.

Ах. тане! — рече гушећи се.

Генерал се сагну, пригрли јој гипко тело на своја прса, а хат испод ње хржући одлети.

— Еј Марило, колико сам ти пута рекао: не иди у бој. Ипак је добро што сам овамо дошла, шапуташе Марила, приљубив се на прса генералу, јер иначе неби могла уз-а-те умрети!

— Сирота!

— Не жали ме генералу! ја нисам за жалење. Сад сам најсретнија. ... Ту, ту на прсима. И зар није боље овако умрети, него кукавно живети?!

Генерал је сузним оком гледао на њу.

Покри рану Марило, рече генерал, ево ти марама, тамо ћемо под оним брегом стати.

— Не — боље — спусти ме на земљу. Јако сам тешка, па те могу због мене ухватити, а тебе код куће чека заручница,

— Како је племенита! уздахну генерал, и при последњем часу брине се за моје благостање.

— За кратко време гониоци изосташе, а генерал се заустави са пратњом.

Кад је Марилу на траву спустио, руке су јој већ биле укочене, очи заклопљене, дисање престало, чело хладно као лед, а лице бело као снег.

Генерал се сагну до ње и пољуби ју; само што Марила није осетила сласт тога првог пољупца.

И сад тамо мирно лежи под зеленим брежуљком, а тужни њен живот представљају спуштене гране жалосне врбе.

V.

После неколико недеља, како сам оставио домовину лепих вештина, добих писмо од мог пријатеља, из ког вам могу допунити ову приповетчицу.

Кад се рат свршио, и генерал се вратио кући, но без славе.

Једна га је мисао тешила срећан брачни живот.

Ал судба му не даде то получити, јер оних дана, кад се кући вратио, прстенова му се вереница са неким богатим младићем.

Поражени генерал писао је писмо ђувегији и питао га, шта је то?

За одговор је добио: да тек није мислио, да ће једна тако обљубљена женскиња, поклонити своје срце потученом генералу.

То је генерала до крви вређало и позове онога на двобој.

Па шта је био резултат?.. Генерал згођен танетом у срце, остао је мртав на бојишту. Последња му је жеља била, да га сахране у даљини уз сироту Марилу, која га је на свету највећма љубила.

И сад заједно почивају.

У Печују, октобра 1877.

Светозар Грубић.

АНИНА.

Новела Павла Хајза.

(Наставак.)

Тако је он говорио сав узбуђен, па што је више премишљао, све му се природнији и нужнији чинио тај закључак. Поглед му падне на псетанце које је, не слутећи ништа, спавало код ногу његових. Зашто би се промисао послужила тим ниским посредником, да сведе двоје, што су једно другом дотле туђи били, да није за тим прикривена била намера, да се јадно девојче спасе. Па још није све пропало. Имао је он валабогу од својих цекина још толико, да је могао са њоме доспети до морске обале а одапде би се већ нашло, како би се даље отишло.

Као да му је камен са срца спао, легао је па је спавао сву ноћ тако лепо, како скоро није. Није га узнемиривала ни помисао, на то, шта ли ће Анина рећи, кад чује, шта је он смислио. У своју се љубав уздао, да ће ју наговорити. Па кад га је сјајно сунце пробудило, а над кровом му запевало читаво јато тица, скочио је он с постеље тако весело, као мла-

дожења па дан венчања, кад ће за који час своју младу у сред пријатеља и суседа одвести у цркву.

Пошто је у соби својој све већ у ред довео, сео је, те је радио а до ушију су му допирали звуци звона са свих торњева; па чисто није знао, да ли је чуо више те звуке или лупање свог срца. Сињора Пија прошла је поред врата, назвала му је добројтро, па се лагано спуштала низ степене и отишла у цркву. Мала кућа била је сад празна. На отвореном прозору стајао је псетанко, па је озбиљно гледао на врвећи свет. И његов госа погледао је час по на улицу, али се одмах и повукао, као да се бојао, е му тајна стоји на челу написана, па би је цео свет прочитати могао. Са сваким тренутком који је пролазио, било му је све чудније, све се већма узнемиривао. Побринуо се био, да ће се његови бурни намишљаји одбити о тиху вољу и дурашност девојчета, па да би га те бриге оставиле, почео је да грди Сор Бепа и све који су на његовој страни, па тако се био у тој грдњи занео, да је најпосле песницом о зид ударао, па нож дигао, да све смлави, што би његовој чежњи на путу стајало. Међутим се напољу утишало, звона су престала. Наједаред залаје псетанко, у исти мах зашкрипи доле капија а неко се брзим корацима уз степене попе. Сав блед отвори Јован врата, па види, где се неко велом покривено девојче приближује; оно је одмах вео скинуло, чим се на највиши степен попело. Али у место дивних црта што их је он ишчекивао, изађе пред-а-њ округло лице мале Лале, која је данас нешто збуњена изгледала, а уста је тако наместила, као да се срди.

Она приђе сасвим младићу, који је немо и скоро укочено стајао на прагу, па му рече љутито: „није Вам баш особито мило, што мене видите, слатки мој Сор Ђовани. Хвалите бога што не морате гору казну претрпити за Ваше грехе. С Вама да богме не бих имала милосрђа. Ви сте без савести и себичњак, као сви мушки, па нека свет пропадне кад Ви само имате своју сиграчку. Али ако она због Вас мора патити — авај Вама!“

Она пође нагло у собу а он за њом сав изван себе. „Еј“, рече она погледавши на воће и вино и на намештај, „та то је све удешено, да се сиротица сасвим залуди. Штета само, што је употребљено толико труда и лукавства. Јер да Вам одмах кажем: никада неће Анина преко овог прага прећи. Јесте ли разумели, сладчајши мој господине“.

„Лала“, повиче он „за име бога, шта се десило, шта да мислим о томе, што ти говориш? Шта је с Анином? Који се несретник усудио —“

„Ћутите“, прекиде га она; и узалуд зипарате. У овој ствари има само један несретник, а то сте Ви, да, Ви, при свем Вашем нежном лицу и Вашим најивним плавим власима. Изговора немате ни најмањег, јер ја Вам нисам ништа прећутала, ја сам Вас молила за јадницу, да се смилујете на њу. Ви, и да се смилујете! Мушки па да има савести! Па ето сад је дошло оно, чега сам се ја бојала.“

„Шта? шта? викао је он ван себе.

„Нека Вам је знано“, поче она мирније, ништа Вам нећу заклонити, премда на жалост знам, да и најгоре, што девојче због Вас трпити мора, Вас мање боли, него што ласка Вашој себичности. Та знали сте Ви добро, да ћете Анинину судбу отештати ако се с њоме састанете. Па ипак

стајали сте у свако доба у Вији Виторији као неки ступац, који се не може ни да макне, па ипак сте укебали прилику, кад се она с непогодом борила, да се до ње довучете, где од Вас већ није могла побећи, и да од ње измамите највеће лудорије? Поглед Вам је додуше најиван ал Вам је срце змајевско! Кад би Вам човек ножем груди распарао, па срце тражио, нашао би у место њега камен".

Он ју зграби за оба рамена, па ју дрмаше као махнит. „Реци, реци", викао је он потмуло, и немој ме дуже мучити тим твојим брбљањем. Је ли болесна, је ли умрла? Јесу ли је затворили и до лудила довели кињећи је?

Његова узбуђеност као да је њу умилостивила. Она се отргне, од њега седне на столицу и поче не околишећи много: „она је болесна, због Вас се разболела, па зато неће доћи. Синоћ ме је звала к себи. Неколико дана нисам била код ње, јер је било гадно време, па у опште некако је постала спрам мене ладнија, одкако је имала да скрива неке тајне од мене. Но синоћ сам отрчала одмах к њој, јер сам мислила да неће добро бити. Још од детињства била је она сувише нежна, никада није била болесна, али је свако на њој могао видити, да није баш од најјаче багре. Кад сам дошла код ње, нађем је у постељи; сва се била преобразила од љуте грознице, што ју је тресла; одмах ме је познала, па је оцу рекла, да изађе из собе, а мене је дозвала сасвим уз постељу. „Лала," рекла је, „хтела сам сутра да идем к њему, ономад сам му реч дала, да ћу доћи да бар има моју слику, кад се већ морамо растати. Хтела сам, да одем к њему док је служба у цркви, а Сор Бепе је отпутовао. Зар би," каже, „то грех био. Па помисли, оно вече, пре но што је отпутовао, пође Бепе још једаред самном у шетњу, па и нехотице дођемо у Сан Карло, где у једној капели стоји мајка божја, што ми је таца помогла, кад сам богиње имала, те ми се лице од рапа очистило. Па како смо сасвим сами пред олтаром богородичиним стајали, узме он наједаред моју десницу, метне ју на хаљину мајке божје, па рече: „овом светом богородицом закуни ми се, Анина, да се са странцем оним никад више нећеш састати, да ћеш му свраћати с пута, ако би се где с тобом срео, да ћеш покушати, да га исто тако мрзиш, као што га ја мрзим!" То је рекао потмулим гласом а очи су му се сјале. Ја нисам умела речи да проговорим. Знао је дакле, да сам са Јованом говорила, добро су га послужиле његове уходе. Али ја нисам могла да изговорим оно, што је он од мене искао. А он, почекавши мало „девојко" каже, „још ме добро не познајеш. Ја сам добар као добар дан у години, али ко се усуди дигнути очи на те, тај ми сипа врелу смолу у крв. Ја сам тог човека досада штедио, ма да ме је доста безобразно изазивао. Док сам ја уз тебе, није нужде да га одстрањујем. Али сад морам ићи, па то тако не сме даље остати, ти се мораш заклети, иначе ћу се ја њега на други начин курталисати. — Лала, шта сам знала чинити?" рече она. „Заклела сам се богородицом, да ћу све чинити, што он хоће. Добро сам знала, да се он у беснилу љубоморе ничега не грози, па да је кадар Ђованија убити дати. Али сутрадан, кад је Бепе отишао, а ја остала сама у мојој соби, стадох очајавати, што сам се заклела. Зар је било много, што сам још од среће искала, пре но што би за цео живот

свој несрећна постала? Само два часа још с њиме да проведем, да ми лице може прецртати у своју књигу. А он ми је обећао, да се о љубави нећемо ни разговарати. А и нашто?

Њу и онако једно од другог не можемо сакрити. Па ако сад изостанем шта ће он да мисли о мени? а стидим се, да му пишем, јер не пишем лепо, а немам никога, коме би могла диктирати, да у место мене напише. Та заклетва, Лала! Цео дан сам у себи понављала оне речи, којима сам се заклела, да не би из њих можда нашла икакав смисао, који би ме ослободио. Али сам са свију страна ухваћена. Па баш том богородицом морадох се заклети," рече, „том, која ми је тада помогла. Од те ме заклетве није могао решити нико, ни сам папа. А у петак на вече, кад ми је од страха и патње срце у груди хтело да препукне, подигла сам се к баби у Кијавику дел Буфало то је наиме картара" — додаде Лала — „која свуд зна помоћи, али иначе зла жена, па боље би било, да се Анина на њу није ни обраћала! — па кад сам баби све приповедила, не казавши ни једног имена, само да сам се заклела богородицом у Сан Карлу, да нешто нећу учинити, што иначе не би грех био, па да ли можда ту не би какве помоћи било, рекла ми је, да се попнем трипут на колени уз степене у Латерану па да за тим поклоним богородици нову хаљину, да би ме разрешила од завета. Па онда, Лала, дође ноћ, било хрђаво време, а ја ти се украдем, па трчи по ладној киши у Латеран. Степени су били ладни ледени, колена су ми ужасно зебла, па ипак ме нешто гонило, да откајавање довршим, а молила сам се богу, као да ми је то последњи час у животу. — Кад је на торњу избило три сахата, било је свршено, а ја сам богу благодарила, јер ми је већ снаге нестајало. Читав сахат морала сам још седити горе у порталу, док сам се могла кући кренути. Па, Лала, сад тек долази оно, што је најгоре," рече она, па се у пола подиже у постељи тако ју је бол мучио. „Кад сам дошла кући и све већ претурила преко главе, а и родитељи нису ништа опазили, зачула сам јасно у себи глас, да је све узалуд било, да је ипак неправо, те да морам завет, што сам га богородици учинила, одржати, па ма умрла. Лала, то ме је убило, па од то доба лежим у грозници, бог зна, да ли ћу икада више устати!"

Лала ућути, па се руком подбочи за час; дрхтала је од главе до пете тако, је била узбуђена. Кад је затим погледала на младића, који се наслонио на зид, уплашила се од утиска, што су га њене речи на његовом лицу обележиле. „Сињор Ђовани," рече она, па устаде, „сад знате све. Анина ме је молила, да Вам све то не кажем, само да Вам речем да се она Бепу заклела, што је морала, и да ју је та заклетва силне муке стала. Рекла ми је, да вам у у место ње кажем збогом, и да Вас замолим, да одете из Рима. Али мислила сам, нужна је и Вама казна, па ако још искру човечности у себи имате, признаћете, да сте грешник били, те ћете се из те ствари поучити. Ја видим, да Ви нисте баш тако хрђави, као што сам се ја бојала; то ми је мило, па како данас још из Рима одете, радо ћу Вам опростити. Сор Ђовани, ако се и лутерани знају богу молити, то се молите свевишњему за јадну Анину, коју сте Ви унесрећили, да ју грозница пусти, те да још не закуца на рајевска врата, како неби морали целог живота свог за њом нарицати!"

ВЕЧИТА БОРБА.

Антрополошка студија.

Пред нашим очима били су се крвави бојеви, у којима је на хиљаде здравих снажних и младих људи пало мртвих, бојеви, који су опустошили неке наше плодовите пределе, који ће, можда, донети глад и помор тамо, где је пре тога народ са веселом мишљу зарађивао свакидањи хлеб.

Ови догађаји били су скоро у нас, који се морадосмо борити за опстанак наш и наше браће, потлачене и подјармљене, а овакве догађаје доживели смо за ове кратко време и у Европи, где се тукоше због властољубља и частољубља. Жалосни ово појави зацело су у свакоме покренули мисао о томе, да ли су оваква грозна крвопролића неопходно потребна да ли човечанство, без њих не може бити, и да ли није већ близу оно време, кад се размирице међу народима неће решавати сабљом и пушком, него законом и речју.

Нема образованог човека, који рат не би назвао варварском суровошћу, нема мислећег човека, који у рату не би гледао највећу ненаравственост, нема правичног човека који не би рат сматрао за сретство без икаквог смисла и без икаквог права за наравнање; у опште нема разумног и осетљивог човека, који не би сматрао рат као велико зло, страшну несрећу и који неби у своме праведном гњеву проклињао онога, који га је измислио.

И при свем том бивају ратови, и при свем том људи нападају један на другог са дивљачном крвожедношћу, у том тренутку немају веће жудње, него да поубијају што више својих противника премда им ови нису можда никад ништа на жао учинили.

Рат стоји у опреци са здравим разумом, у опреци са осећајем, он противуречи свима начелима наравствености, и личних интереса оних, који свој сопствени живот жртвују, он побеђује најјачи нагон човеков, т. ј. нагон, да се сачува, свој живот; и опет се ратује, ратује се како међу народима дивљим, тако и образованим; ни просвета, ни религија, ни наука не може да му стане на пут шта више, изгледа, као да су ратови код изображених народа суровији него код дивљака.

Ова појава тако је изненађујућа, тако чудновата, да у нама буди мисао, е да ли узроци њени не леже дубље, него што на први поглед изгледа. Све једнако се мисли, да узрок ратовања лежи само у несавршенству људске природе, или у частољубљу, или у освети, религијозној нетрпљивости, слепом фанатизму и т. д. Мени на против чини се, да тако значајна појава, као што је рат, који утиче тако много не само на одношаје социјалне и политичке, него и на читав природни организам човечији, да таква појава, вели, не може бити остављења просто слободној вољи, човековој као створу ограниченом, и подчињеном општим природним законима. Мени се чини, да је човек, ратујући с другим човеком, само справа више моћи, која му је његова ратоборна својства зато дала, да на тај начин постигне своје цељи. Вишу ову моћ сваки различито назива, — ми је називамо природа. У природи не ради се ништа својевољно, случајно, без цељи, него све се управља по чврстим, непромењивим и вечним законима, које не може уништити ни једна сила на свету. Могуће је, да се и борба човека с човеком управља по извесном природном закону.

Покушаћемо, да о овом закону проговоримо овом приликом неколико речи.

И за ту цељ, мораћемо се пре свега нешто мало осврнути на органске створове у опште.

Живот сваког органског створа, био он животиња или биљка, јесте непрекидна борба. На хиљаде различитих штетности вребају га и једва чекају да му скрате живот: овде оскудица у храни, глад и жеђ, тамо опет гомиле грабљивих непријатеља, који се хране телом његовим. Живот је непрекидна борба за опстанак. Другаче не може ни да буде. Плодовитост животиња и биљака тако је велика, да, кад би се без сметње могли слободно расплођавати и размножавати, онда би се за кратко време земна кугла њима препунила. Између свију животиња, слон се најмање расплођава, од своје 30. до 90. године окоти само три пара младунаца, па опет за то, за 500 година од једног пара слона постало би 15 милијона, а за хиљаду година било би их толико, да се не би имали где сместити. А шта тек да речемо за плодније животиње, н. пр. за рибе, које преко године снесу на стотину хиљада јаја, за мишеве, зечеве и т д. Плодније животиње и биљке размножиле би се тако брзо и у таквој мери, да би напослетку овладале једино оне површином земље, потиснувши са ње све остале мање плодније органске створове. На тај начин хармонија у природи била би прекинута и нужна последица таквог несагласја, било би: угинуће свију организама. Али, тога се немамо бојати. У самој природи има довољно средстава, да се равнотежа одржи. Неколико примера ће нам ово најбоље објаснити.

Острво свете Јелене било је у 16. веку сво покривено шумом. Европљани одведоше тамо неколико комада коза и свиња. Ови су нагризали и подривали млади подраст и тако су се јако размножили, да је шуме на острву потпуно нестало. Због овога козе и свиње немадоше шта да једу и угинуше од глади. После тога на острву подигла се шума поново.

На острво Фернандо доведоше мрнари неколико коза, које су се јако размножиле. Али да козе не би појели морски разбојници, пустише Шпањолци на острво псе. Ови утаманише козе потпуно, па онда и они угинуше од глади.

Кад се у шумама појави сувише много гусеница од лептира што се зове дувна (Liparis monacha), онда се одмах размноже и мушице т. зв. подмуклице (Ichneumoni,) која своја јаја снесе у живо тело гусеница и тако их утамане, па онда угину и саме.

Па ни човек није кадар, да прекине некидну равнотежу у природи. Кад би човек у каквом пределу искрчио све шуме, онда би пресушили извори воде, настала би суша усеви не би рађали, и човек би био принуђен, или да се одатле сели, или да умре од глади. И онда би се по времену шуме опет саме подигле. Кад би се у каквој земљи обитаоци и сувише размножили, наступила би глад и заразне болештине и одумирало би онолико људи, колико је нужно да буде умерено.

Оваквих примера могли би навести веома много, али ови наведени мислимо да су довољни, да докажу,, да природа има довољно срестава, да одржи равнотежу међу створовима, и да не допусти да се наруши хармонија на земној површини. Али сва та средства оснивају се на томе, да уништавају оне индивидуе, које би се сувише намножиле.

Против ових убитачних средстава брани се свака индивидуа свом својом снагом, свим оружјем организма свога Познато је, да све индивидуе једне исте феле немају потпуно подједнако уређење. Ни младунци из једног гнезда нису међу собом слични, један бива већи од другог, један јачи, други слабији. Јасно

је, да ће у борби за опстанак боље проћи онај, који је снажнији и већи и да ће дуже и лакше сачувати себе и свој род, него слабији његов рођак. На пример: у каквој шуми живео би један једини пар зечева. Од њихових младунаца били би једни по природном изметању, у којих би ноге биле краће него у других. И дугоноги и кратконоги размножавали би се и за кратко време било би у шуми зечева и дугоногих и кратконогих. Али, наједанпут дошло би у ту шуму неколико грабљиваца, н. пр. вукова, лисица, паса, који би се зечевима хранили. Сасвим је јасно, да ће грабљивци лакше уватити кратконоге него дугоноге зечеве, и да ће за кратко време племе кратконогих брзо угинути, а остати само племе дугоногих зечева. Други пример. Гдекоје животиње имају онакву боју тела, какву има околина у којој пребивају; бубе бивају зелене, као што је и лишће зелено, јаребица, препелица и шева имају боју смеђе-пепељаву, какву боју има и ораћа земља. Боја ова донета много им користи, јер могу лакше да се сакрију испред оштрог непријатељевог погледа. Али ако би се, случајно, излегла из јајета бела јаребица — што може да се догоди — онда би грабљиви јастреб њу лакше усмотрио него смеђу јаребицу. Кад би међу белим јаребицама (Tetrao lagopus, Schneehuhn), које су, као што је познато, беле постала каква одлика боје загасите, онда би ту одлику грабљиве тице лакше усмотриле и ватале него белу одлику, и без сумње, она би пре или после потпуно угинула. Могуће, да су у почетку беле јаребице биле различитих боја и да је тек доцније овладала варијација беле боје, које су се и дан дањи одржале, дочим су остале угинуле.

(Наставиће се.)

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

„МНОГО ХТЕЛИ....“

Лакрдија из ђачког живота у Бечу.

(Свршетак.)

III.

Али шта је са девојком? запитаће може бити који нестрпељиви читач. А, о њојзи ће се тек у IV. говорити.

Да би Пера госпоју фрау Нани за себе задобио а у једно и да јој импонира, науми да ју поплаши. Он скине са зида шупљу лубању оног убогог ђавола. Кад је вече било (у децембру је већ и у вече мрак) пође Паја у гостионицу а Пера остаде код куће. У проласку рече Паја госпоји фрау Нани, да господин доктор Пера хоће мало хладне воде. Фрау Нани се пожури и понесе пун крчаг воде. Кад је ступила у собу беше у њој са свим мрачно, само из једног се ћошка на њу кезила шупља лубања са ватреним очима. ФрауНани дрекне, испусти крчаг и падне на земљу а испод кревета, као из гроба каквог зачу се потмули глас: „Фрау Нани, хоћеш ти доктора Перу слушати?“ Полу жива полу мртва одговори фрау Нани: „Хоћу“ „У свачему?“ зачу се опет онај страшни глас. „У свачему.“ одговори фрау Нани. У том се истом тренутку угаси ватра у лубањи.

Стењући и јецајући се дигне фрау Нани и оде из собе и за њом лагано Пера и упути се управо „швраци.“

IV.

Обрекли смо у III, да ћемо у IV о плавој Марији говорити. Као што су акције стајале, нашој Марији није се, чини ми се, допао ни плави Пера ни цр-

номањасти Паја. Е, а за што је ту госпоја фрау Нани?

Неколико дана после оног вечера кад се онај убоги ђаво повампирио, — господин доктор тата није био код куће — оде фрау Нани к Марији, те ју запита, дал сме господин доктор Пера учинити подворење своје. Марија се из почетка затезала, но фрау Нани уме тако да хвали оног „кудравог“ и „добро расположеног“ а ван тога још и „наученог“ па по свој прилици и „богатог“ господина доктора, да је Марија на послетку пристала.

Не прође по сата а ево нашег Пере. ситним корацима се упутио преко авлије Маријиној соби. Ова је седела код прозора и шила је, кад Пера с познатим својим џентлменским гестама у собу ступи. Марија порумени — добар знак! После уводног разговора рече Пера, да је он управо за то амо дошао, да јој каже, да он њу љуби и да ју је на поштен начин „добио.“ (Пера није волео околишити.) Марија порумени још већма и ћуташе. Напослетку кад је већ Пера сав гркљан говорећи осушио, рече му да то она неверује. Пера се заклињао свачим на свету, ал Марија вељаше. да је време врло кратко било — љубави треба истина још и мање времена — да се они управо још и не познају — истина ово је најлепши почетак — ал, кад би тата дошао!

После сата једног оде Пера. Од тог су доба и фрау Нани и Пера врло често Марији одлазили, док се нису баш заиста и заљубили, т. ј. Марија и Пера. На опако још и фрау Нани, ху! Ова би љубав довела обоје младе у неприлику, да се није случај какав десио, који је овом идилском животу грозан крај учинио. А то ће стајати у V.

V.

На позорју се укаже Јоца, мало насвиран, ал да му лакше буде сносити ту музикалну хармонију помагао му је и Паја, који се ово последње доба веџбао, да, ако би опет до опладе, налик на ону у II. дошло, одржи мејдан. Био је и иначе сталан. За пример нека служи, да се једаред Марија насмешила на њега, а он викне на њу као хајош, да га се окане, јер се она њему ни најмање не допада. Његово је срце већ ранила зрикава Лиза, и то баш са оним оком, које је прилично на лево фартокнуто. Шта ћеш са грубијаном, ал држи своју реч. Био је већ фебруар. Пера је седео код Марије а Јоца и Паја у гостионици „код шврака“ те су — промене ради — опет терали мамурлук. Ал, као што то већ бива, терајући мамурлук, насвирају се они на ново. Око једанајест сати се крену, да иду у цркву, где је баш нови попа „срце парајући“ придику држао. Обоје се попну на кор. У цркви је владала тишина, невачице су стајале у реду а на дувару беше она велика вијолина — наћве — наслоњена. Паја се докотрља до њих и кад год је попа какву снажну реч избацио, као: сотона, пакао, пећи, потегне жицу и кроз тиху цркву замумла јој глас, бајаги крепи и одобрава попине речи. По где које „пст“ се зачу ал све бадава... придика се још није честито ни свршила а Паја и Јоца стрмоглав преко басамака на сокак.

Овај догађај поквари им досадању невину забаву, јер се пола села дигло, да ове бунтовнике мало кроз прсте пропусти.

Ал су наши пријатељи били финог носа. Жртвујући неке фотографије и ону оминозну лубању побацају све хандрабуље у сандуке па кроз баште, од остраг се одшуњају на жељезницу, и за сат један беху већ у Бечу. —

Било па и није, од мене приповетка а од бога здравље.

М.

БЕЛЕШКЕ.

(Одликовање.) Господин Милан Ђ. Милићевић, секретар у министарству просвете у Београду, добио је као признање његових особитих заслуга за просвету и културу од цара руског орден св. Ане II. реда, а од кнеза црногорског Данилов орден.

(Економска задруга). „Лист за народ" јавља, да су Сремци наумили да оснују нову економску задругу у Иригу, која ће бити одељена од главне господарске задруге славонске. Највише допринеше општине Каменица, Јазак, Ириг и Рума, јер из ових само места иступише 211 чланова из славонске задруге. Ради тога позвао је поджупан главну скупштину.

(„Геданка" у Сентомашу). Ових дана дође нам до руке каталог првог српског воћарског врта, који је пре две године основан у Сентомашу помоћу Гедеона (Геце) Дунђерског са жељом, да наш народ дође што пре и што јефтиније до млого одабраних и племенитих врста различитог воћа, сађеница и семена вртарског биља, којим се други народи већ давно обогатише и своју земљу у рајево претворише. Каталог, који је брижљиво састављен и од чести илустрован, показује велико богатство и различитост у свачему, што у овакви врт спада. Учитељ и технички деловођа у „Геданци" је млади ваљани и вредни учитељ сентомашки г. Јов. К. Борјановић, који је и сходно дело о воћарству написао и које је „Матица српска" наградила, те ће ваљда скорим и на свет изићи. Живео тако вредни радник на овом, код нас тако слабо обделаном пољу!

(„Нова Србија"), лист, што је од скора почео у Београду сваки дан да излази, јавља у своjем 38. броју да због „незгодних околности" престаје на неко време излазити. Ако је овим „незгодним околностима" слаб одзив у публици узрок, онда је — жалост; ако им је пак госпођа Цензура крива (јер дан пре изишао је лист скоро полак чист и бео само са насловом уводног чланка „На чему смо") онда је још црње и горе, и онда тек незнамо „на чему смо"! **„Serbische Correspondenz"** ће излазити и даље редовно, те би ваљало прионути, да се бар она одржи и да нас брани од чивутско-пештанских и бечких лажи и извртања.

(Метеорити у Србији.) У седници државног геолошког друштва у Бечу од 24. новембра о. г. поднео је управитељ реалке Ед. Дел (Döll) извештај о падању метеора близу Алексница у Србији, а на основу података, што их је добио од пуковника Хорватовића. Ми смо о тој ствари донели у своје време нарочити допис из Београда, а сада допуњујемо онај извештај по предавању управитеља Дела неким његовим примедбама. Од најтежега метеора, што је онда пао око Бање, послао је пуковник Хорватовић у Беч један грумен и управитељ Дел вели, да се по грумену том види, да тај метеорит спада у ред хондрита (по Розе-у). Падање ових метеорита у Србији спада у онај исти појас (зону), којем су пре 25 година у Аустрији од оних 8 метеорита шест припадали, и к југу продужен тај појас захвата и Видору, Ларису и Серес — где су та које метеори падали —, а к северу тако исто Пултукс, Бјалисток и Езел.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

„Илустроване ратне кронике" четврта свеска штампа се увелико. У свесци овој описују се победе руске у Азији, опсада Плевне, победе црногорске у Албанији. Свеска ова биће као и остале богато илустрована и донеће ликове Тотлебена, генерала Лазарева, Хајмана, вел. кнеза Лајхтенберга, Осман-паше. Од великих слика пак: јуриш на Плевну, освојење Карса, Скобељев на челу својих јунака, Утврђења Карса, а у хумористичком одељку 6 мањих ратних слика. Наклада кронике отвара претплату на свеску 4. 5. и 6 са 1 ф. 20. новч. Поједине свеске стоје 40 н. Осам дана по изласку 4-те излази и 5-та свеска тако да ће крајем године изаћи и 6-та.

„Завичај", лист за забаву и поуку издаваће уредништво „Заставе" од нове године. Доносиће изворне и преведене новеле и приповетке ради поучне забаве, а чланке, у којима ће се објашњавати питања знанствена, књижевна и уметничка ради забавне поуке. Настојаће се, да се изворни производи лепе књижевности изазову на видело. Што се чланака тиче, ти не ће бити строго научно писани, него тако, да их шира публика наша разумети може а опет да се не огреши о достојност и збиљу науке саме. У листку ће бити књижевне и друге занимљиве белешке.— „Завичај" ће излазити на једном табаку од осам великих страна сваке недеље. Цена за претплатнике „Заставе" на годину 2 ф., на по године 1 ф., на четврт године 50 новч. Засебно на годину 3 фор. Новци се шаљу „администрацији" „Заставе" у Н. Сад.

ОДГОВОРИ.

Г. Мил. Лет. у ф. — Једну смо примили и употребили; ако имате још коју, изволите само послати. Само да не буду сувопарне.

Издаје Лука Јоцић Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 50. У НОВОМЕ САДУ 11. ДЕЦЕМБРА. 1877,

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор“ излази сваке **недеље** на читавом табаку. Рукописи шиљу се уреднику, а предплата „Администрацији Јавора“ у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. За стране земље: на читаву год. 6 ф. а. вр.

ПРЕД НОВУ ГОДИНУ.

ПОШТОВАНИМ ЧИТАОЦИМА „ЈАВОРА.“

Драги читаоци! Ево ће којим даном да наступи већ пета година од како је коло књижевника српских у Новоме Саду покренуло овај књижевни лист, да подмири празнину у литератури нашој, која се у оно време живо осећала; да одговори потреби онога дела нашега народа, који је жељан на своjем матерњем језику да чита чланке и саставке, који ће му донети корисне поуке и и племените забаве. Нарочито смо имали како при оснивању листа, тако и за цело време излажења његова, на уму наше миле Српкиње по варошима и по селима, те њима за љубав доносисмо песме и приповетке, и популарне чланке из природних наука, астрономије, геологије, дијететике, физиологије и из других наука, које су данас најважније, а доносили смо их у популарноме облику за оне читаоце и читатељице, који не траже строго научних дебелих књига, да се о коем научном питању обавесте, него би желели постићи то кратким лако писаним саставцима.

Тај рад наш ради смо и од идуће године помоћу наших одабраних књижевника и материјалном помоћу пошт. публике наше да наставимо.

Свако подузеће, што је старије, ваљало би да је и напредније. Колико су данас времена по оваква подузећа тешка, ипак смо гледали, да се и код „Јавора“ примети напредак у развијању његовом: С почетка је лист излазио сваких 10 дана; прошле и ове године издавасмо га сваке недеље, а од идуће нове године залажемо још неке новости а у корист наших штованих читалаца.

Новости су те ово:

Од нове године излазиће „Јавор“ **на повећаном формату** и доносиће и **слике**, и то

без повишења цене.

Са сликама мислимо скромно. Од одзива поштоване публике наше зависиће уколико ћемо моћи лист илустровати. Трошкови су нам овом намером знаменито увећани, а ми ипак нисмо ради појединим претплатницима на терет да падамо повишујући цену листу, него се тврдо уздамо, да ће пријатељи наши тим живље се заузети, да се опстанак листу осигура и развитак његов унапреди. За сада мислимо по две слике у свакоме броју донети, а буде ли одзив у читалаца

јачи, то ћемо се радовати, да лист што богатије сликама украсити можемо. Слик не мислимо доносити ратне, јер за ову струку имамо листова као што је „Илу стрована ратна кроника“ у Новом Саду и „Српска Зора“ у Бечу. Ми ћемо доноси ти ликове наших знаменитих књижевника и добротвора народних; српске кра јеве и ношњу и у опште све, што би могло српско око занимати и упознати г нечим, што је наше, а што дотле није познавало.

Што се садржаја тиче, постарали смо се, да буде од нове године шт бољи и кориснији.

Тако смо откупили у нашу својину и донећемо одмах од нове године:

„УВЕО ЛИСТАК“

Приповетка Јаше Игњатовића.

Наградила „Матица Српска“ са 150 форината.

Поштовачи писца **„Манзора и Ћемиле“**, приповетке **„Крв за род“**, **„Србин и његове појезије“**, — радоваће се овој најновијој приповетци Игњатовићевој.

Даље ћемо одмах од нове године започети доносити и нову приповетку:

КРИВОСЕЧКА МЕХАНА

Приповетка из сеоског живота.

Од Ђуре Јакшића.

Име Ђуре Јакшића, као писца српског, довољно ће бити за сву препо руку овој приповетци.

Осим тога добисмо и од других наших првих приповедача које готових при поведака и чланака које пак тврда обећања, да ће од нове године живљ на „Јавору“ радити. Постарали смо се такође и за сигурне преваћаче добрих чеш ких, руских, немачких и других славенских и неславенских приповедак и омањих романа од најзнаменитијих писаца.

Што се поучних чланака тиче, нарочиту ћемо пажњу обраћати при родним наукама, јер су оне данас на дневноме реду, најважније и најзаним љивије за сваког мислећег човека. Имамо приличан број добро израђених такви чланака од разних писаца наших.

У листку ћемо доносити оцене важнијих књижевних појава і разне културно-историчне белешке и ситнице.

Да би могао „Јавор“ са овако знаменито подигнутим трошковима, кој повећавање формата и набављање слика са собом доноси, заист постојати и уредно и стално излазити, нуждан му је најсвесрднији одзив од пош публике српске. Цена је листу тако малена, да је и сиромашнији људи могу на мирити. Умољавамо наше лепе сестре Српкиње, да се родољубиво одазову ово ме позиву, те да свака у своме крају скупи по којега претплатника на овај лист који се од како је почео излазити за њихову корист и забаву стара. Тако ист молимо и г. г. свештенике, учитеље, трговце, ђаке, и сваког пријатељ књижевности српске, да се потруди, да лист овај у својој околини што више распростре

Цена је „Јавору“: За Аустро-Угарску:

На четврт године	1 ф. 25 н.
На по године	2 ф. 50 н.
На читаву годину . . .	5 ф. — а. вр.

За Србију и стране земље:
На четврт године . . . . 1 ф. 50 н.
На по године . . . . . 3 ф. —
На читаву годину . . . . 6 ф. —

„Јавор“ за 1877., ко наручи целу годину (51 број), добиће га 4 фор. а. вр.

Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ,
уредник „Јавора“.

КРАСУЉАК.

Приповетчица од Х. К. Андерзена.

Чуј-дер само! —

Далеко у шуми, стајала је мала ћица; за цело си је који пут видео. ко исте била је мала баштица, пуна зноврсног цвећа, а ограђена тарбом. Ома до баштице у густој трав, растао је и мали красуљак; сунце и њега обасјавало и грејало. Као остало дивно цвеће растао је он ко који дан све већи. Једнога јутра, гледао је са својим малим белим истићима као сунашце, а они опета ко зраци му. Јадан цветак, није ни омислио, да ће га когод од људи из толике травуљине опазити и узабрати; већ се и даље радовао, окретао олом сунцу и гледао у њега и шеве, оје су весело по ваздуху цвркутале.

Мали красуљак био је дакле среан и весео, као какво мало дете о разнику, и ако је тад био само понедељак. Деца су сва била у школи седела у скамији, па слушала и у шла; а за то време и мали красуљак стајао је на свом маленом зеленом дршку па учио од топлих сунчаних зрака и свега у околини, како е добар Бог; а цвркут шева у тихој ноћи, јако га је веселио. Са пуним поштовањем, гледао је сретне тице како лепо поју и лете; но ни најмање није га жалостило, што он не може да лети. — „Та шта ће ми више, кад могу и да чујем и да видим!“ — помисли он — „Сунце ме греје а поветарац љуби! Та ја сам сретан и пресретан“.

У башти је стајало много гордих цветова; ко је иоле мало мирисао, тај се већ тако гордио, е мислио би, ко ће сад ш' њим. Божури се боже пућили само да би изгледали већи од руже; но залуд им муке! Лале се опет вазда шарениле; да би само лепше изгледале. Нису ни погледале на мален красуљак, но он их је пријатно из прикрајка посматрао, па помислио у себи: „Ах Боже, како ли су оне лепе. Мене овде нико и не види, а код њих сваки час слећу најлепше тице! Но опет благодарим творцу, што сам им ту у комшилуку, па их могу бар лепо да видим!“ Тек што то рече, а из траве зацвркута: „кивит“, — то беше шева, која не слети ни на божур, нит на оне господске лале већ управо на малени красуљак. Јадан цветак, уплаши се од превелике радости, јер не знаде ни шта да мисли.

Мала тица скакутала је око њега и цвркутала. — „Ах, какав леп цветак са златном аљинком. И управ, жути прашници изгледали су као злато, а они мали бели листићи около њих, исто сребро.

*

Како ли је сретан био малени красуљак, — нико не може да појми! Тица га љубила својим малим кљунићем, певала му, а затим се уздиже и одлети у пучину плавог ваздушног океана. Читаво четврт часа трајало је, док јадан цветак, не дође опет к себи. Полузастиђен а весео, посматрао је он остало цвеће по башти; а оно које га видело, није се могло доста начудити његовој радости. Но лале стајале су још једнако укочено као и пре, а по лицу попала их црвен од љутине. Божури су опет били са свим тврдоглави; добро што нису умели да говоре, иначе би изгрдили јадан цветак. Он је то приметио, па је ћутао. У том уђе у башту девојка једна, са великим оштрим ножем; па стаде сећи лале и божуре. — „Јух!“ — уздану сад красуљак; — „та то је ужасно, шта раде ш њима!“ Она затим оде са узабраним цветовима; а красуљак се опета развесели и зарадова, што је у трави и није у башти, са осталим госпоцким цветовима; па весео тако, чим сунце зађе, уви он своје листиће и заспа. Целе је те ноћи снивао о сунцу и малим тицама.

Тек што се сунце родило, а он већ развио своје беле листиће; као дечица своје мале ручице; у том зачу неко појање; — познаде шевин глас, — но што је тако тужан? — Ах сирота тичица, ухватили је и метли у кавез до отвореног прозора. Заробљена тако, певала је тужно о златној слободи, зеленом зрневљу у пољу, о путовању по плавом прозрачном ваздуху. Сирота тичица; не беше јој баш најмилије, што је у кавезу.

Малени красуљак радо би да јој помогне, ал како? Та то је било врло тешко измислити. Јадник, заборави на околне предмете и топло сунце, па и на листиће какви му и гледају; мислио је само на тицу, и да ради, како да јој помогне:

Сад наједанпут дођоше два деч ка из баште; један од њих носио велики оштар нож, као онај у д војке; која је мало час лале сек Стадоше затим до красуљка, који незнађаше, шта управ хоћеју.

„Ха! Овај ће бусенчић там бити за шеву!“ — рече сад пр дечак, па стаде га правилно у ви четвороугла копата из земље, зајед са жилицама.

„Па покидај му цветиће!“ — рече сад онај други, — а јадан кр суљак дрктао је од страха; јер о кинути му цветак, значило би и жи вот му одузети; а он је волео д живи заједно са шевом у кавезу.

„Нека!“ — рече сад први, — „лепше овако изгледа!“

Однеше га затим шеви у кав но она јадница тужила је за изгу љеном слободом и ударала крили по кавезу; он би ју јадник с дра воље тешио, но није могао говори И тако прође подне.

„Ах, нема ни капи воде!“ — рече тужно шева. „Нема нигди н ког, сви су отишли; ко да ми нас воде? Изгоре ми грло од жеђи! Н могу да дишем, ваздух му је та тежак! Ах, мораћу умрети код та топлог сунца и густих зелених луг ва, што их је творац створио!“ А затим увуче кљунић у свеж красуљко бокор, да би се тиме мало разла дила, и спази у њему мален једа цветак; пољуби га кљуном па рече „Јадниче, и ти ћеш морати свенут Та све што је на овом свету, дал би за те! Сваки твој листак за м је шума, а сваки прашник цвета Гле та и они ме жале, како ћу д угинем!“

„Како да је утешим!" — мислио је цветак; листићи му се укочише, а мирис му постаде јачи но икад до тада; тица је то приметила, па и премда ју је морила жеђа и онако у заносу чупала листиће, ипак не додарну цветак.

И смрче се, а нико да јадној тици воде наспе; јадница, рашири сад своја лепа криланца, запе са свом силом и зацвркута и последњи пут: „пип, пип;" а затим клону јој лепа главица на цветак, но листићи му не могаше се сад као прошлог вечера увити и заспати.

Следећег јутра дотрчаше деца, па кад спазише мртву тицу, плакаху сви; а затим ископаше јој мали гроб, који још и са цвећем уресише. Мртво јој тело положише у малу једну лепу кутијцу, и спровод беше сјајан. Јадна тица; док је била жива и певала, заборавили на њу, а сад толике сузе и украси.

Одма затим баце и красуљак напоље у прашину; а нико није ни помислио, да је њега управ тица највећма волила, а он опет од своје стране, шта није чинио да је развесели; — ал заман!

Превео **Драгутин**.

ЈЕСЕН.

Студ јесења већ завлада
Дажд студени непрестаје,
А кроз тужно грање сјевер
Гони љета издисаје.

Са дрвади лишће пада,
Из џбунова тице бјеже,
Остављају мила мјеста,
Топлијима сада теже.

О тичице моје миле
Сретне ли вас вишњи створи!
За љепотом ви идете,
Ђе ј' најљепше глас вам с' ори!

Човјек тужни роб рођења,
Од свог мјеста никуд ниђе,
Мрак гроба га обавије
Ђе и прву свјетлост виђе.

Јато људи — народ бједни,
Ропства муке дома сноси,
Мјесто жеље да г' остави
Он га опет сузом роси.

Дом опаљен, земља пуста,
Голе душе ништа нема —
И гле неће у свјет други
Већ вас само с жељом спрема:

„Хајд'те тице, хајд'те лако
Преко мора и долина,
Куд год крила обрнете
Сусрешће вас питомина.

Па кад опет горе моје
Озелене ка' су биле,
Вратите се њима брзо
О тичице моје миле!

Бог је добар добријема,
А јупаци вазда ми смо,
Кад нам опет долетите
Викнућу вам: слободни смо!

И ваша ће пјесма тада
Веселије да се ори,
И весело све ће бити
У великој Црној Гори!

У Црној гори 1877.

Симо Поповић.

АНИНА.

Новела Павла Хајза.

(Свршетак.)

Она превуче опет вео преко главе, па се диже, да пође. А пошто он још ни речи није рекао а и као да ни њу није ни мотрио, застала је она за час, па није знала, шта да чини. Жао јој је било, како се он од бола окаменио. Али је и помислила, да је он то заслужио, па је још само рекла: „Идем сад Анини, да видим како је провела ноћ. Ако буде све добро, као што се ја надам, проћи ћу тада око подне поред Ваше куће, па ћу Вам се јавити. Задрмам ли главом, то је знак, да је све остало при старом. Збогом. Сор Ђовани молите се богу за наше анђелче!“

Изашавши из собе, повуче за собом врата, па напољу застане, да чује, неће ли се он кренути. Но пошто је у соби остала тишина, то се она замишљено спусти ни степене. „Тешко њима“, рече у себи, „тако је то, кад човек љуби“.

Кад је доле изашла из капије, није могла даље. Силна се светина слегла на сокаку а прекопута видила је она на прозорима свет, што жалосно на улицу гледи, одакле се нека пратња приближавала. Лала је одмах познала, да су то капуцинери, који у Риму мртве носе у гробље. Грозна ју слутња обузе. „Кога то носе“, запита она девојче неко, које је љубопитно поред ње стало, те се на прстима издигло, да боље види. — „Не знам“, одговори девојче, „мора да је каква лепа девојчица, док се свет тако гура, да ју види“. — Међутим се приближили са носилима и сандуком. У исти мах зачује се, где из једног од горња два прозора псето стаде лајати, све јаче и јаче, а из светине се зачује потмуло у[...] ликање. „Анина,“ врисну сирота Л[...]ла, па се наслони на раме девојчет[...] што је поред ње стајало. Кроз св[...]тину се гурала велика нека ваш[...] па се упутила кући, а дошавши [...] Лале, стаде ју за хаљину вући, да [...] довуче до сандука, као да хтеде иск[...]ти помоћи за самртницу. А горе [...] отвореном сандуку лежало је блед[...] девојче; имало је у коси зелен венац[...] а у скрштеним рукама ружу. „Как[...] је лепа, па млада“, шаптала је светина, што је на улици стајала. „Благословена нек јој је душа Лепше[...] анђела нити је било, нити ће бити.“

Пратња је ишла све даље и даље улицом до Сан Карла, и испред куће сињоре Пије наједаред нестаде светине. И Лала је, чим је мало к себи дошла, полако се са Риналдом кренула за пратњом. У Сан Карлу у црквици, где је била богородица, којој се Анина заветовала, хтела је она да[...] лежи три дана до погреба. Најближи пут онамо није водио кроз улицу у којој је млади сликар становао. Али се овога пута морало туда ићи, јер се није могло кроз Вију Виторију пошто су исту баш калдрмисали. Десило се дакле, да је Анина мртва прошла оним путем, којим је жива тако жељно хтела, да иде.

На по сата после тога дошла је Пија кући са службе, лагано се попела уз камените степене, па је застала на последњем, да одане. Ту је чула, како псетанко у соби цвили и на врата скаче, а то обично ради, кад му госа без њега у шетњу оде. Она отвори врата, која нису била закључана, па уђе унутра. Имала је шта

видити; младић је лежао поред отворног прозора онесвешћен на патосу, уне су му биле бледе, а полуотворене очи тамне и без сјаја; једну је руку притиснуо био на срце, као да га је смртно ђуле згодило. Вриснувши долети Пија до свог несрећног кирајџије, дигне га, па га с тешком муком донесе до постеље; ту је покушала све, што јој је само на ум пало, да га оживи. Једва једаред, пошто му је чело и слепе очи поквасила вином, што га је он за Анину купио, дође Јован к себи. За тили час био је псетанко на постељи, а овај, кад је познао своје верно псето, као да се сад сетио свега, што се збило па се горко заплака. И Пија стане плакати. „Хвала богу“, рече она, „кад сте само живи, Сор Ђовани. Како ли сте ме поплашили! Дед, пијте мало овог вина и окусите који залогај, зацело Вас је слабост свладала, кад нисте синоћ ништа јели“.

Она му успе у један од кристалних пехара вина, па понуди младића. Но он се окрене лицем к зиду, па се наново заплака. Пија о свему томе није знала, шта да мисли. „Можда хоће да спава, рече она, „па то би најбоље и било. Он сирома ради и сувише, пропашће најпосле од силна рада. — Дрмајући главом изађе она из собе, па се после опет врати да на врати прислушкује, је ли се младић са постеље дигао.

Већ се било смркло, ноћ је била већ у велике а у Риму је све већ спавало. На прозору црквењака из цркве Сан Карла, неко закуца а старац, из првог сна пробуђен, невољно отвори прозор, па запита, ко је, и шта хоће. Напољу је стајао младић са једним псетанцем, па је нудио црквењаку шкуду, да му одмах отвори цркву. Он се, каже, заветовао богородици, па душа му нема пре мира, док не би клекнуо пред њен олтар. Буновни старац изађе напоље па не питајући даље, узме шкуду и пусти богомољца ноћног у цркву и псетанце се провуче кроз врата од цркве. У цркви је био мрак, само звезде, које су кроз прозоре у цркву гледале и кандило, које на главном олтару непрестано гори, осветљавали су мало цркву. Но са олтара једног на страни светлиле су силне воштанице; тамо је стајао сандук, у коме је Анина боравила вечити санак, под олтаром богородичиним. Око сандука су били високи чираци са воштаницама а над главом самртнице стајао је крст. Стари црквењак, који је можда слутио, шта је младића у глуво доба у цркву нагонило, застао је био, па сакривши се за сен једног ступца, гледао је преко на сандук. Младић је клекао поред сандука, па је дуго, дуго гледао у лице самртнице. Затим скине себи с руке прстен, па га метне бледом анђелчету на прст, а зато му узме из руке ружу. Па онда извади из своје књижице парче хартије, на којој је био његов салик, кога је она желила да има. Лагано метне он, тај салик под јастук па се наже својим очима над њене тако, као да хтеде својим погледом да упали угашену жеравицу. У тај пар зачује се са торња поноћ. Младић се дигне па изађе из цркве, не мотрећи на црквењака, који је милостиво за њим гледао. — — —

Око божића сети се Чива, да распита, шта је са саликом, што га је он наручио. Упути се у стан младог сликара, па нађе тамо сињору Пију, где седи код прозора, да преде. Зарадовала се сирота кад га је видила, мислила је, е јој он носи какве вести о њеном кирајџији, кога већ више

недеља нема. Од неког свог кума, који је имао мало добарце код Олевана, дознала је, да се њен кирајџија тепе по гори, да ноћива код пастира или по јадним сеоским крчмама, па да њега са његовим псетом свуд по гори веће знају. Мисле о њему, е му нису све даске у глави, јер се никад не смеје, и нигди дуже не остаје од једне ноћи, ма како беснила бура по стеновитим путовима. Али кум из Олевана говорио је с њиме па се уверио, да је при свести, само је сирома здраво жалостан, па бежи од људи. — „Све мислим, да ће се још вратити“, рече Пија. „Зато нећу ни да издам другоме собу, па ћу све оставити онако, како је он то наместио. Ето видите, још стоје овде две боце с вином и један тањир са воћем, што га је он спремио био, ако би му каква царска ћерка у походе дошла, да види његове слике. А ову велику слику на зиду, што ју Ви тако хвалите, нарисао је он на неколико дана пре но што је отишао; за чудо му је ишла од руке. Шта ли је само то могло бити, што му је мозак заврнуло? Љубав зацело не, јер је он био ваљан млад човек, па тако безазлен, о томе Вас могу уверити. Али ко зна, можда се најпосле заљубио у какву кнегињу. Еј, Сор Давиде, чудни су Вам ти млади људи! Могли би најлепше живити, е, ал тако, стрмоглавце скачу у своју пропаст. Па онда рамље многи те многи кроз свет, а ни сам не зна, са чега се упропастио. Али не можемо силом ништа, Сор Давиде; па и не шкоди; ко је човек, тај се некако опет божјом помоћу окрпи, а срце је тако исто као нога или рука. Ко ногу или руку једаред сломије, тај зацело неће више. Па и с тим се човек некако може утешити! —

Прев. **Ј. Г.**

ВЕЧИТА БОРБА.

Антрополошка студија.

(Свршетак.)

На овај начин бива међу створовима известан, непрекидан избор; слабији појединци припадају и гину са целим својим родом; јачи, снажнији појединци остају, одржавају се у борби за живот и тако очувају свој род, који наслеђује њихова добра и корисна својства.

Природа ради овде исто онако, као што ради баштован или сточар, који бирају увек само најснажније и најлепше индивидуе за даље племењење.

И код човека важи закон природног избора.

Као свака друга живогиња, тако и човек мора да се бори са неизбројним сметњама и непријатељским утицајима, који нападају на његов живот. Наравно, овде немислимо човека образована, који живи у моћној и уређеној држави, него човека у првобитном стању дивљаштва и необразованости, који не зна ни за оружје, ни за топлу одећу против хладни ветрова, ни за хладовинаст пристрешак, који би га заклањао од топлих зракова тропскога сунца; човека, који нема ни земље ни домаћих животиња; човека, који као дивље звериње храну своју сваки дан тражи час скупљајући мекушце и острице на обали морској, час тумарајући по шуми и тражећи сочно воће и тичија јаја, или чекајући са незграпном ћускијом и буџом мимоходеће животиње, чије месо и крв алапљиво ждере.

Овакав човек живи и дан дањи на

различитим острвима у Аустралији, у средњој Африци, па и најобразованији Европљанин произишао је од праотаца, који су овако живели.

И међу људима није један налик на другог, и код њега има многобројних индивидуалних изузетака, који су појединцу или од користи, или од штете. Човек, у кога су чула телесна снага, окретност, вештина итд. више развијени него у другога, лакше ће се спасти од грабљивих животиња, које га одасвуд опкољавају и гоне. Мускулозни црнац лакше ће одолети гладноме лаву него слаби Хотентот. Према индивидуалним својствима, неки народи, а међу њима опет појединци, подносе лакше штетне упливе различитих климата у различитим пределима. Кад почну беснити заразне болести, умиру они, чија индивидуална својства могу најмање да одолу тој болести, лекари зову ово: индивидуална диспозиција, ми у том видимо природни избор, по коме се појединци слабији, тако рећи пробирају, шкартирају, а за одржање рода остављају се само снажнији и здравији појединци.

Али човек, обдарен разумом, од чести дошао је већ до тог степена образованости, помоћу које може прилично да одоле оним штетним утицајима, којима дивљак лако и многобројно подлеже. Образованом Европљанину, који је наоружан добрим ватреним оружјем, дивље зверињe не може толико да нашкоди. Шта више, он се већ курталисао многих грабљиваца, од којих дивљак још и данас страда. Он је кадар да својим изнађеним средствима одоле зими, киши, шкодљивим испарењима, потопима итд. па и саме болештине губе своју убитачност услед напредујућег лекарства. Према томе, код образованог човека већ неби био могући природни избор, и то издашно сретство за усавршење човечанства престало би дејствовати код образованих народа.

Али — човек није кадар да спречи природне законе.

Људи извршују сами међу собом з а к о н п р и р о д н о г и з б о р а, — извршују га помоћу оружија, извршују га ратом човека са човеком. „Homo homini lupus“ (човек је човеку курјак) — то је стара пословица, која и дан дањи важи, и која ће, можда, вечито важити. У читавом царству животиња незнамо готово ни за један пример, да животиње једног рода устају једна на другу и да се међусобно гоне, виђамо гнусно то позориште код најсавршеније животиње — код човека. Ни хуманита, ни образованост просвећених векова не могу да стану на пут овоме; па и вера, учење о љубави према ближњему, често служи човеку као узрок и изговор, да гони, убија и утамањује своје другове. Свуда, где се човек срета са човеком, свуда се бори за земљу, за храну и за потребе живота, и где га не задржава страх од казни, ту се брзом руком лаћа оружја, да се убиством брата свога дочепа његовог имања. И како је ово својство појединаца, тако је исто и у читавих народа. А будући цео народ није ником одговоран за своја дела, осим сам себи, нити има над собом кога, који би га за његова дела казнио, то видимо, да се народи ужасно међу собом туку, гонећи један другога дотле, док један не подлегне.

У најгрознијем облику јавља се борба ова тамо, где племе беле боје удари на племе обојадисано. Под изговором вере и просвете односе бели фанатици смрт и пропаст у мирне пределе слабијег племена и као што трава под копитом коњском, тако и овде суши се и гине домородни народ под притиском тиранских туђинаца.

Шпањолци, вођени Кортезом и Пизаром, у петнајстом веку упадоше међу миролубиве обитаоце средње и јужне Америке и уништише их готово све ма-

чем и ватром. — У северној Америци, пре доселења Европљана, живело је око 16 милијуна Индијанаца, сад их има једва 2 милијуна, и, зацело, неће дуго трајати, па ће угинути сви. — У Тасманији 1815. год. било је око 5000 домородних црнаца, мали остатак некад многобројних обиталаца тамошњих; али већ 1847. год. било их је само 45. а 1865. год. стајало је у новинама, да је и последњи Тасмањанин умрьо. А број белих попео се на 65.000 — Кад су фанатички Норманци одкрили канарска острва, живео је на њима миран и пастирски народић племена берберијског, т. зв. Гуанчи. За неколико векова са свим га је нестало. — Исте су тако подлегли у 18. веку на маријанским острвима малајски урођеници. — У гдекојим аустралским пределима бело племе употребљавало је отрове, да само час пре утамани урођенике. У Вирђинији, Кентуцку, на предгорју добре надежде и на др. местима, вођени су систематички лолови на урођенике и ови су убијани као животиње.

У старија времена биле су овакве страшне појаве јамачно још многобројније, него што су данас. Тако нам библија прича да је и „избрани народ божији“ кад је под Јозуом упао у Канаан, систематички убијао и тамањио урођенике, и ако су ови били истог племена семитског. А не треба нам ни говорити, како су Немци истребили полабске словене

Према овоме, дакле, изгледа, као, да је задаћа природе, да се племена слабија, мање развијена, или закржавила, потпуно истребе, и да природа за тај посао употребљује племе јаче и здравије. Најнапредније племе човечије, како у телесном тако и у душевном погледу, јесте без сумње племе бело или индоевропско, и нема сумње, да ће једном племе ово, пошто истреби сва остала племена, напослетку завладати свом земљом.

Али, ми видимо како ратови непрестано бесне и међу образованим народима, видимо, како један народ покорава други. Наравно, последица ових ратова није потпуно и систематичко истребљење побеђеног, као што то чини бели победилац са побеђеним црнцем или Индијанцем, али крајњи резултат бива такав исти, т. ј. да се побеђени истисне из реда људи. Победилац натурује побеђеноме свој језик, своје обичаје, своју веру — речју, он га однарођује. А пошто од ових душевних фактора зависе и физичке особине народа, то се и побеђени народ промењује и телесно и то тим више, што се победилац обично у већем броју досељава у побеђене пределе, шиљући тамо своју војску, чиновнике, трговце и жене. На тај начин, после неког времена побеђени и победилац тако се слију, да се оба народа прелију у један, и више се не разликују. Бива и то, да победилац присвоји неке особине од побеђеног, али увек из те смесе изиђе народ савршенији, него што је био побеђени народ. Примера за ово има и сувише.

Могло би се мислити, да ће на послетку настати вечити мир, кад цело човечанство дође до подједнаког ступња образованости, како душевне, тако и телесне; кад најразвијенијем и најнапреднијем племену изиђе за руком да притисне, истреби, или асимилира сва остала племена, кад на целој земној површини буде живело само једно племе, н. пр. индоевропско, јер онда неће више бити потребни затирући ратови.

Природне диференције на земној кугли морају вековима направити и диференцију у човечанству.

Кад би данас на целој земној површини живео само један народ, у сваком обзиру међу собом сличан, јамчимо, да та једнакост не би дуго трајала.

Јер за цело, другаче би уплививсали

на човека топли зраци у пределима екваторима, а другаче вечити лед на обитаоце поларног појаса. Другаче би се развијао човек на плодоносним пољима Инђије, а другаче на леденим пустарама Камчатке; другаче на острву Тајита, где хлебно дрво израњује човека преко целе године а да овај и не напрегне своје мишиће, а другаче у Норвешкој и на Исланду, где човек сваки залогајић хлеба мора да одкупи ужасним напрезањем мишића и мозга. У људи, различитих предела земље, постали би различити назори, инстинкти, страсти, различити језици, нарави и обичаји, па и разлике телесне морале би се у брзо појавити, и пре него што би прошло сто хиљада, или милијун година, — а шта је милијун година на часоказу васијоне?! — били би обитаоци разних појасева земље можда више разнолики него што су сада. И опет би се образовали различити народи, а услед тога и сви узроци ратова. Не може се, дакле, предвидети крај ове борбе. Природа је морала и човека подробити својим законима, законима природног избора; а пошто то код њега не иде на онај начин, као у животиња, то је она у остала његова својства сместила такве инстинкте и страсти, које чине, те је он грозан непријатељ своме рођеном брату. Природа је човека поставила да он сам буде извршилац закона о природном избору међу људима. Наравно, човек ово чини и нехотице, јер грамзи за својом сопственом коришћу, али он управо служи вишим цељима природе, служи оном закону, који је записан на застави, под којом струји сав органски живот, а тај је закон борба за опстанак. А будући је закон тај вечан као што је и природа вечна, то мора вечно трајати и оно што тај закон приводи у дело, мора трајати вечита борба човека са човеком.

Г. М.

ЛИСТАК.

СЛИКА БИРЧАНИНА ИЛИЈЕ.

У предпрошломе броју „Јавора“ сетили смо се, да је живописац српски пок. Павле Симић уметнички израдио слику Бирчанина Илије и не знајући где се та слика сада налази, зажелесмо, да ју власник њезин преда „Матици Српској“ на чување, која храни и друге ваљане слике наших уметника, као и ликове наших важних људи и народних добротвора.

Високопреосвештени епископ горњокарловачки господин Теофан Живковић јавља нам, да је та слика у њега и да ју он већ 15 година чува „са оним пијететом, који доликује и дивној замисли песниковој и класичној кичици сликаревој“. Нема сумње, да је слика у рукама човека, који уме такве ствари ценити и уважавати и сваки пријатељ уметничких продуката био би том вешћу умирен, нити би се имао бојати шта за судбину ове слике; али честити владика при свем том пише нам, да он драговољно уступа слику Бирчанина Илије „Матици српској.“

Хвала ти, добри владико, на тако свесрдноме одзиву и што хоћеш тиме да сачуваш потомцима један леп производ српскога уметника! У „Матици“ ће имати прилике сваки пријатељ и поштователь „лепога“, да својим очима види овај симићев рад, који је до сада мањини приступачан био, а сваки ће се посматрач сетити и тебе високопреосвештени владико, који си умео тако свестно да се постараш, да у доцнија вре-

мена слику ову не постигне каква зла судбина. Живио!

Само писмо високопреосв. епископа Теофана гласи овако:

Плашки 1. Дек. 1877.

Дру. Илији Огњановићу уреднику „Јавора“, у Н. Саду.

Господине!

Имају и слике из живота народнога sua fata. Бирчанин Илија, кога Ви тражите путем „Јавора“ бр. 48., у мене је овдје у оригиналу своме, како га је „по замисли песника Милутина насликао Симић.“

Можете ми вјеровати, да је та слика код мене на добру мјесту данас. Ја сам је пуни 15 година дана чувао и сачувао, па и амо собом донио са оним пијететом, који доликује и дивној замисли пјесниковој, и класичној кичици сликаревој; и овдје је браће, што незнају читати, ил немогу купити одвећ драги вукови пјесама, млого више него у нашем доњем свијету.

Међутим, како сам и ја смртан човјек, и дубоко загазио већ у шесту десетину свога вијека; а знадем врло добро, шта бива по нашим дворовима са покретним стварма посље смрти Епископа; радо прихваћам тамо изражену жељу вашу, те тако радо и уступам исту слику „Матици Србској,“ код које ће се и поштовање обојице виновника њени очувати дуже и боље, него овдје, јер ће се и слика сама сахранити зацијело, да посље моје смрти, што није далеко више, недоспије у туђе, прљаве руке можда. Ја ћу је дакле с првом приликом послати Матици.

Код овога повода не могу, а да Вам се топло не захвалим на оној љубави Вашој, с којом сте Ви у Вашем красном књижевном листу дали мјеста пријатељском Спомену Архимандрита Лаврентија Гершића, нашега најповољнији и човечански, и србски, и свештенички врлина покојника незаборављеног.

Примите уза то и увјерење мога особитог поштовања.

Теофан Живковић,
епископ.

КЊИЖЕВНОСТ.

(Неколико речи у прилог књижевности.) Данашњи је век себи ставио као особит задатак: просвету и просвећивање, т. ј. неговање душевног живота, у колико се овај изјављује у мислима и осећању. Да би се тај заиста племенити задатак извести могао, дижу се на све стране школе, велике и мале, где ће омладина, да се напаја свим оним, што је племенито и ваљано.

Но досадањим историјским развитком мушки је према женској дошао у надмоћнији положај; јер све преипаке и нове установе што се догађају у људском друштву клоне се скоро искључиво на мушку страну — служе њему на бољитак; а женски створ, који има важну улогу да врши у људском друштву, остао је а и данас је с врло незнатним изузетком у душевној тами. Женске су још доста на ниском ступњу душевне културе, што се никако њима не може уписати у грех, него онима, који су до данас а и данас „творци“ историје. Па како су они јако умакли напред, то прети опасност. да се неће међусобно разуметн, што никако не би служило на напредак људству.

Човек ма да је умакао пред женском и себе види на узвишенијем месту. ипак се сети кадикад, да тако не може бити; да не сме он једини уживати душевне плодове досадањег развитка људског; да не сме само он мирисати мирис од толико племенитих духова, који се до данас појавише на земљи, него да и женски створ који је природом одређен на заједништво с мушким, треба а и мора бити учесником свега ваљаног и узвишеног, што је до данас људски дух изнео на видело.

Резултат тога умнога процеса огледа се у томе, што ми данас видимо, да се и на подизање завода за образовање женских више пази; но да се ту не може одма штагод савршено установити, са свим је по себи јасно, јер је људски дух

несавршен и по томе све његове установе морају носити на себи печат несавршенства, што се наравно тек даљим развитком и искуством обелодањује шта је најнезгодније, па се полагано и поправља.

Сувише сам се удаљио од моје теме, коју хоћу овде само у кратко да фиксирам.

Познато је да школа не може све човеку дати, што му је за његово душевно усавршавање потребно, него му она више даје правац за то усавршавање: остају дакле празнине, које човек треба приватно да попуњује.

Ове празнине испуњује писана реч, а то је књижевност. По овоме књижевност има важну улогу; она има човека душевно да узвиси — поучи и забави; да га подсећа, да оно што у себи има најлепше, да је то душа његова и да уз неговање тела никад и никако не сме заборављати неговати и своју душу, најлепши цветак организације своје.

Народи, који су уз тело неговали и душу — ти су народи оставили за собом историје, знака, да су некад били.

Па колико ли онда у душевној култури женских мора бити празнина, кад су школе за њих тек у почетку, и кад у мушких и поред њихових много бољих школа ипак наилазимо на празнине?

Из овога долази, да нам сваки књижевни појав мора бити мио, предпостављајући, да ће дотични, који се тога посла лаћа, знати измерити вредност писане речи и њезин утицај на оне, што је читају, и да ће према томе све што је најлепше изабрати из страних литература и пресадити га у наш врт, (разуме се, ако сам неће што оригинално да пише), и да нам неће ма какав коров пренести онамо, где треба што више светлости и мирисног цвећа

А колико нам милије мора бити, кад видимо, да специјално излази „библиотека за женски свет" (издаје књижара браће М. Поповића у Н. Саду) намењена забави и поуци нашег женског света и кад видимо, да се око ње највише заузима наш вредни књижевник г. А. Хаџић, као што сведоче свеске што су до данас изашле и свеска што ће наскоро изаћи.

Држим, да ће наш женски свет пригрлити ово подузеће и предусрести га са онаком вољом, с каквом раде они, који исту библиотеку пишу и издају и да би са свим неоправдано било, ако овако подузеће падне. А што је у нас до данас много књижевно подузеће пало, кривица је више до оних, који су горе на књижевном Олимпу, а не до оних долесатних „богова." Та требало би да се сваки књижеван појав у час, (а не само по гдекоји) мало боље на око узме, јер није оправдано викати на публику, како је према књижевности немарна, како пушта да ово или оно књижевно подузеће падне и т. д., кад та публика види како сваки књижеван грех у нас некажњен остаје, т. ј. требало би нам се мало више у књижевним пословима „сабрати" и мотрити шта се ради и свако дело у јавним листовима ма с неколико речи пропратити, како би публика могла стећи више вере у књижевне послове и више поверења у оних који се тиме баве.

Загледајмо у других народа, како се у томе поступа.*)

проф. **А. М. М.**

РЕШЕЊЕ ЗАГОНЕТКЕ Бр. 16.

(В. 46. бр, „Јавора")

1. Нил, 2. Ифигенија, 3. Кумиз, 4. Одисеја .. Лутер, 6. Артемис, 7. Пасо, 8. Еуч, 9. Татари, 10. Рако:ац. 11. Оаза, 12. Вертеп, 13. Ификле, 14. Ћук, 15. Пињероло, 16. Реп, 17. Веверица. 18. Игњатијев, 19. Њукукулал, 20. Ерато, 21. Глухов, 22. Урумети, 23. Шевић.

Никола Петровић први Његуш, Лазар Сочица. — Пеко Павловић.

Решили: Гђце Дарина Зарићева у Срп. Крстуру; Марија Нићина у Ст. Бечеју; т. г. Спасоје Дедић у Даљу; Вељко Константиновић у Панчеву.

*) О свакој књижици а là Јеремија Караџић, Максим Задрин и т. д. нити имају листови простора да пишу, нити је вредно о њима да се говори. О важнијим пак делима доносили смо ми за ове четири године рецензије из пера Стојана Новаковића, Јов. Бошковића, Јов. Живановића, Луке Зиме, А. Сандића, А. В. Поповића, Ст. Поповића и т. д. (под разним шифрама); и лист наш стоји свакоме на расположењу, да своје упутно мњење о овом или оном књижевном појаву изрече. Уредн.

РЕШЕЊЕ АРИТМОГРИФА Бр. 5.

(В. бр. 46. „Јавора".)

Бранко Радичевић.

(И овде су у задаћи биле две погрешке.)

Решили: Гђце: Марија В. Поповићева у Мошорину, Софија Павловић, Савета и Душица Марковић, Савета Димитријевић у Карловцима; г. г. Ман. Грба, Милорад Протић, Душан Магарашевић, Љуб. Јовановић у Карловцима; Н. К. Вујић, Милорад Миличић, М. Гавриловић, Ј. Бајић, Сима Душанов, Ђ. Пешић у Н. Саду; П. Дамјановић; гђца Терезија С. Толмач у Врањеву; Ч. Марин у Карловцима; И. Кикинђанин и М. Гајчиновић у Н. Саду; Ст. Грчић трг. спом у Осеку; Гђца Марија Нићина у Ст. Бечеју; Пава Павловићева у Јосипови; Дарина Зарићева у Срп. Крстуру; Јован Никић у Пешти; Мита Радосављевић у Броду; гђа Мара Малушевићка, учитељица и Радован Малушевић у Карловцима.

РЕШЕЊЕ КОЊИЧКОГ СКОКА Бр. 11.

(В. „Јавор" бр. 47.)

Чело твоје поносито
Ведрије од бела данка,
Бајно лице узорито
За љубљење од постанка.

У оч'ма ти сунце гледим,
А са жарки ах! усница
Мед би срк'о, само реци м':
Та твоја сам вереница!

Решили: Г. г. Петар Дамјановић у Н. Саду Милорад Шимић у Земуну; А. Јовановић у Прагу; Свет. Гр. у Печују; гђца Терезија С. Толмачева у Врањеву; гђа Марија Бичанска у Н. Саду; гђца Милева Романовићева и Марија Тешићева у Суботици; г. Јов. Никић наредник у Пешти; М. Калтнер у Н. Саду; Радован Малушевић у Карловцима; Теодор Златић кафеџија у Земуну; Спасоје Дедић у Даљу.

ДРУШТВА.

(Чупићева заклада у Београду). Одбор, који рукује овом закладом имао је 1. новембра о. г. своју седницу, у којој су дошли на ред ови предмети: 1. Чита се извештај г. г. Малетића и Николајевића о преводу проф. дра Ј. Турмана демостенових говора „О венцу." Одбор је усвојио разлоге у овоме извештају и јавиће се преводиоцу, да ће о преводу његовом онда донети решење, кад буде своје дело у склад довео са примедбама у споменутом извештају. 2. Читају се оцене Ст. Бошковића и Ст. Новаковића о другој књизи „Живот и дела великих људи свију народа" од М. Ђ. Милићевића. Одбор се сложио у томе, да се дело ово изда у пет књига; четири књиге да донесу животописе знаменитих људи свију народа, а у пету да дођу биографије знаменитих Срба. 3. Ст. Новаковић држи историјско-географско предавање о деланьу Немањином. Штампаће се у друштвеном органу. 4. Читају се три превода Матићева - који се писцу враћају,

(Матица српска). У последњој седници књижевнога оделења „Матице српске" досуђена је награда од 150 фор. из накинога фонда приповетци Јаше Игњатовића: „Једно дете са две матере, отац полудсо" а са натписом „По перју се птица познаје," под условом, да се наслов метне друкчији и да се језик поправи. Приповетку ову откупило је уредништво „Јавора" — и штампаће се од нове године у „Јавору." — Осим тога добио је Ђорђе Рајковић награду од 200 фор. за рукопис „Лукијан Мушицки и његов књижевни рад," који ће се у идућем „Летопису" штампати. Један одломак ове биографије изишао је прошле године у „Јавору." Награђен је даље рукопис „Животопис Лукијана Мушицког," што га је написао синовац Лукијанов др Ђорђе Мушицки у Броду са 50 фор. из фонда матичинот, и овај ће се рукопис за себе у књижици штампати и јефтино продавати у народу.

БЕЛЕШКЕ.

(Ј. Пачариз), професор карловачке вел. гимназије положио је ових дана у Будапешти професорски испит из математике за целу гимназију, и физике за нижу. Ми се дичити можемо, што у обе наше гимназије — те две зенице наше — имамо људе, који су дорасли своме позиву, јер видимо у оба та народна наша завода скоро све саме испитане професоре. Родитељи српски нека потомо цене вредност наших гимназија и нека им не претпостављају туђе школе са много неспремнијим и небратскијим учитељским силама!

(Бранко Радичевић). Предлог о пренашању костију бранкових у сремске Карловце нашао је у свима крајевима српским на леп одзив. Са више страна обраћају се родољуби и поштоваоци бранковог спомена на председника одбора проф. Павла Кречаревића у Карловцима са молбом, да се пошљу табаци за скупљање прилога у ту сврху. Нека је на знање тим честитим синовима српским, да се супскрипциони табаци још нису почели разашиљати, него се пре тога врше неки претходни послови, а наиме изабран је пододбор, који ће спремити подробни програм целе радње око извршења те намере, па чим овај свој посао

објави, онда ће се прећи на скупљање самих прилога и образложити народу цела намера са опширнијим извештајем, како се мисли у тој ствари поступити и шта ће се радити.

(Забаве и игранке). Како немамо у Новоме Саду народнога позоришта то ће се свака врста играчица радовати, што се за ову зиму спремају многе беседе и игранке, а свака наша читатељица радоваће се утолико већма, што ће све те забаве имати племениту цељ пред очима, и то извињава дотичне приређиваче, што и у ово озбиљно доба забаве и весеља граде. Кад се узме на ум, да имамо многе ситније и крупније потребе да попунимо, то неће нико замерити, ако се на то употреби начин, који је до сада увек сретно постизавао цељ, да се на ову или ону нашу домаћу потребу скупи лепа свота новаца. Тако ће омладина наше вел. гимназије да приреди по досадањем обичају на св. Саву „беседу с игранком,“ а у корист својих сиромашних саученика, који од чистога прихода преко године добивају новчане помоћи по заслузи и могућству. Како је честити професор, који је до сада ученике у певању вежбао, А. В. Поповић, умро, то је прихватио ову ствар проф. Јов. Грчић, и у њему има омладина тако исто вредног и ваљаног учитеља. — Друга забава је „Трговачки бал,“ који приређује „Болничка задруга трговачке омладине у Н. Саду на св. Јована ид. године. Да је највећа задужбина болноме човеку пружити руку помоћи — о томе није нужно речи проспинати, за то смо уверени, да ће публика новосадска и ову племениту цељ потпомоћи својим живим учешћем у овом подузећу. — Треће је „забава,“ што ју приређује овдашња „виша девојачка школа“ у корист фонда, из којега се набављају све нужне ствари за ову школу. Без сумње ће сваком родитељу и сваком Србину лежати на срцу, да се овај наш млади завод са свију страна потпомогне, да се унапреди и да цвета, а то може бити само онда, ако је школа осим са добрим учитељима, још и са свима нужним училима и потребним стварима ваљано снабдевена. — Као и сваке године, тако и ове даваће игранку и овд. „грађанско ватрогасно друштво.“ Друштво ово у племенитој, хуманој намери да брани живот и имање своме сабрату већ је у много прилика показало ревност и вештину своју и заслужује, да га грађани ове вароши својски потпомогну. — Осим тога приређује овдашња „Српска читаоница“ сваке недеље по једанпут вечерње забаве са предавањима. До сада су држана три предавања и један забаван говор: А. Хаџић је предавао „О нашем лирском песништву; проф. А. М. Матић „Из астрономије; др. Милан Савић „О противностима у мушкој и у женској нарави“; проф. Ст. Ј. Јефтић читао је „Разговор очима.“ Сви ови говори слушани су са особитом пажњом и забаве су те увек јако посећене од чланова читаонице и њихових породица. — Тако ћемо дакле ове зиме имати много лепе забаве и весеља, а дај боже, да и гласови са бојнога поља радости и весеља донесу!

(Текелијанум.) Дакле не помогоше никакве преставке, ни сва заузимања наше добре народне матере — „Матице српске“ — текелијанум се мора у Пешту да сели, да наши пријатељи, Мађари, њим газдују! Ни интервенција свет. патријара код самога цара није хаснила ништа, решено је горе, да ће мађарска господа дотле руковати фондом, докле се не нађе у Пешти једно православно тело, које ће то руковање на се примити моћи. Још је од стране „Матице“ послана претставка да се руковање преда саборском одбору — шат се то буде послушало.

СИТНИЦЕ.

(Оклада.) Краљица Јелисавета оклади се једном са Раљегом, да он не може измерити дим, што му из луле излази кад пуши. Али јунак доби окладу, јер он измери најпре колико је тежак дуван, којим је лулу напунио, па одузме од те тежине терет пепела, што је после пушења заостао; колико недостаје, толико је тежак онај дим, што је из луле изишао. Краљица исплати смешећи се окладу и рече: Често сам слушала; да људи, који пуше, новце у дим претварају, али нисам још до сад видела, да когод дим у новце претвара, као ви сада.

(Расејаност.) Стари дворски саветник Н. био је јако расејан. Једном га позову на ручак у неку отмену кућу. За време ручка заборави се господин саветник да је у туђој кући на ручку, и устајући са столице рећи ће љутито: „Опростите, господо и госпође, што је тако рђава чорба — то је због тога, што моја жена није код куће,

---

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

„Српска Зора“, илустрован лист за забаву и поуку. Издаје и уређује Тодор Стевановић Виловски у Бечу. — Да би угодило већини својих читалаца решило се честито уредништво „Срп. Зоре“, да од нове године издаје лист на великом формату. Лист ће излазити као и до сада у месец дана једанпут на $2^1/_2$ велика табака. И ако му је формат увећан, цена ће листу бити она, која је и до сада била. Ђацима из

средњих и виших школа дајо се лист у пола цене. Иначе је цена на читаву годину 6 фор., на по године 3 ф. а на четврт 1 фор. 50 н. за Аустро-Угарску; а 72 гроша годишње за Србију. Адреса: Администрација „Српске Зоре" Wien, VII. Burggasse 24.

У српској нар. задружној штампарији изишао је и ове године:

„Постиљон", велики забавник за 1878, или честитка нове године. Комад стоји 5 новч.

НОВЕ КЊИГЕ.

Летопис „Матице Српске" уређује А. Хаџић. Књига 119. 1876. У Новоме Саду. Српска народна задружна штампарија. 1877. Цена 1 фор. — Садржај: I Автобиографија Саве Текелије II. О загонеци, од дра Ђ. Натошевића. III Питање цркве св. Спиридона у Трсту (г. 1757—1769), Грађа за српску историју од Ђорђа Рајковића IV. Библиографија (Допуне и поправке). Приложио Бранко Мушицки. V. Српске народне пословице II. из збирке Ђ. Рајковића VI. Одговор на одговор г. Вебера, од дра Ј. Туромана. VII. Народне приповетке (1—5). VIII. Прилози за Тицанову буну у Срему г. 1807. IX. Матица Српска. (Рад и именик). X. На знање. — У величини књиге (преко 20 табака) и у важном и одабраном садржају њеном налазимо накнаду за оно, што се ова свеска „Летописа" због немилих околности морала да задоцни. Автобиографија Саве Текелије заузима пуних 5 табака, и врло је занимљива и важна и по политичку и по црквену историју онога времена, а опис његов сабора у Темишвару г. 1790 и избор Савин за посланика на угарском сабору г. 1802 баца нову светлост на наш политички живот онога времена. У овој књизи описује Сава детињско и младост своју до повратка свог из Русије. Доцније ће доћи опис јавнога живота Саве Текелије у зрелијим годинама, а на послетку опис старих му година и његов приватан живот. И сви други чланци у овом „Летопису" изврсни су и достојни ове књиге. Само нека публика српска не буде тако хладна према овој проважној књизи, као што је обично према „Летопису" пак ћо нам „Летопис" и чешће излазити и богатији садржај доносити. Коме је наручније може са претплатом на „Јавор" и новце за „Летопис" преко нас послати „Матици српској"; иначе се може добити у Н. Саду књига ова и у књижари браће Поповића и А. Хергера.

Нотална ђачка појанка. I део. Садржи у себи: Литурђију Ј. Златоустога, појање не литурђији о великим празницима и посту и појање о укопу (при опелу.) У два дечија гласа: сопран и алт. Написао већ по Станковићу Јован К. Борјановић, учитељ у Сентомашу. У Н. Саду, српска народна задружна штампарија 1877. О трошку сентомашког месног школског одбора.

Србин, календар за годину 1878. са сликама. Издање и штампа Милоша Грабовачког у Земуну. Цена 25 новч.

ОДГОВОРИ.

Центифолији. — А зар се не сећате шта приповеда библија старога завета о Јудити? Ви нас питате, за што Шарлоту Кордеј зову „Јудитом" француске револуције и ко је била та Јудита. Она је била израиљска удовица у Бетолији, па је она ову варош избавила од Холоферна, војводе Навукодоносоровог. Овај је опсео варош, као Руси Плевну, а Јудита својом лепотом очара Холоферна и онако опијеном скине му главу, и тиме избави своје суграђане од беде и напасти. Тако је и Шарлота Кордеј 13. јулија г. 1793 пробола француског вођу Марата, а њу су затим 17. јула гилотинирали.

Гдину Д. М. Р. у Јени. — Примили смо оба ваша чланка и један ћемо од нове године штампати у „Јавору", други пак мораће изостати због назора, с којима се уредништво не слаже. Оно схватање „лепога" и „науке о лепоме" једнострано је и разлози ваши нису убеђујући. У осталом хвала на прилозима и немојте нас ни одјако заборавити.

Касандри. — На ваше питање, зашто Мухамеданци штују полумесец, сећамо се ове легенде о Мухамеду, која се сачувала и коју сваки побожни мусломан зна: У десетој години пророковог посланства, почеше се Арапи јако сумњати у истиност вере мухамедове и његово пророштво, те захтеваху од њега доказа, да је заиста у стању чуда чинити. И гле! Наједанпут се месец, који је пун био, расцепи у две поле, од којих једна јасно светљаше, а друга ишчезне из вида. Тако се неверници опет повратише. — Истина је у тој ствари, да је у оно време било делимично помрачење месеца, те је остао на небу полумесец, и они онда убеђени тим чудом, узеше га за знамење своје вере.

Г. О. В. у С. — У оба епиграма има поjена, има досетке и хумора. Само стихови теку мало тешко, а баш код епиграма се тражи краткоћа а лакоћа. Штампаћемо их.

ПОПРАВКА.

У 47. бр. „Јавора" у песми Душана Рогића „Пастирче" погрешно је штампан у трећој строфи стих:

„По њему се шеће",

а треба:

„По њему **не** шеће."

Издаје Лука Јоцић — Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

БРОЈ 51. У НОВОМЕ САДУ 18. ДЕЦЕМБРА. 1877.

ЈАВОР

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

УРЕЂУЈЕ Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ.

„Јавор" излази сваке **недеље** на читавом **табаку**. Рукописи шиљу се уреднику, а **предплата** „Администрацији Јавора" у Н. Сад.

Цена је листу: на читаву годину 5 ф., на по год. 2 ф. 50 н., на три месеца 1 ф. 25 н. **За стране земље**: на читаву год. 6 ф. а. вр.

НА КРАЈУ ГОДИНЕ 1877.

Са овим бројем „Јавора" завршујемо четврту годину излажења нашега листа **а са идућим** бројем започињемо пету.

Од нове године излазиће „Јавор" **на повећаном формату** и доносиће и **слике**. и то

без повишења цене.

За добар садржај постарали смо се тако, да ће г. г. претплатници потпуно **моћи** задовољни бити.

Тако смо откупили у нашу својину и донећемо одмах од нове године:

„УВЕО ЛИСТАК"

Приповетка Јаше Игњатовића.

Наградила „Матица Српска" са 150 форината.

и

КРИВОСЕЧКА МЕХАНА

Приповетка из сеоског живота.

Од Ђуре Јакшића.

Осим тога добисмо и од других наших првих писаца које готових приповедака и чланака, које пак тврда обећања, да ће од нове године живље на „Јавору" радити.

Цена је „Јавору": За Аустро-Угарску:

На четврт године . . . 1 ф. 25 н.
На по године . . . . . 2 ф. 50 н.
На читаву годину . . . 5 ф. — а. вр.

За Србију и стране земље:

На четврт године . . . . 1 ф. 50 н.
На по године . . . . . 3 ф. —
На читаву годину . . . . 6 ф. —

„Јавор" за 1877., ко наручи целу годину (51 број), добиће га за 4 фор. а. вр.

Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ,
уредник „Јавора".

ХОЋЕ ЛИ ОПЕТ?...

Хоће ли опет? — та хоће, хоће,
Сив-соко опет у борбу поће.
Сив-соколе, срце моје,
Храбро брани гњездо своје,
Та врана је грдно јато,
Ал не мари ништа за то!

И гле га веће где маше крили,
Уз пркос адској поганој сили,
Ено већ ће полетити
Српски соко племенити,
Да јуначки мејдан дели,
Да постигне своје цели.

Соколе сиви! ти си нам сада
Једини понос, једина нада;
Па покажи целом свету,
Како с' бори за ствар свету,
Нека види, нек се диви,
Шта почини соко сиви!

Јер доће доба, да душман пане,
Зора слободе да једном сване.
А злотвори нека стрепе,
Кукавице нек ослепе
Гледајући славе твоје,
Сив-соколе, срце моје!

У Печују.

Светозар Грубић.

СИРОТИЊА.

Црта из народног живота.

Еј благо ли си теби, снаш' Јуло Поцина! Благо и теби и твом добром Андрији, па чак и деветом ти колену! Баш си се у добри час родила! Сад си још убога сирота ал за који час па ћеш бити богатија него и онај цар, о ком си ти као дете слушала од своје даде, па и сама својој деци приповедала, како је имао стаклену кућу, а на њој све бљештало од жутог злата и драгог камена . . .

Ал и заслужила је сирота Јула, да је бог награди! . . . Није прошло свеца ни недеље, јутрења ни вечерња, да она није отишла у цркву. А часне посте, среду и петак не би премрсила, ма знала умрети. Није нико умрьо у селу, да га она није отпратила до вечне кућице, до црнога гроба. Није било богаља, слепца или кљаста, да га она није помогла од своје уде сиротиње, да га није дочекала лепом речи, само је ли дошао на њена врата.

Па њен Андрија! То вам је опет поштена душа, какве је ретко наћи у данашњем свету. Носи ли шором рибу или воће, не ће вам откинути на вази ама ни једне мрвице. А продаје ли бостан, пре ће бацити дињу ил лубеницу, ако је зелена, него што ће је коме силом наметнути. А да ће кога увредити, боже сачувај и закрили!

Сиротовало обоје, од како се упамтило. Ал их бог (милост да му је!) одарио млогом дечицом, ситном и нејаком, све једно друго' сустигло...

Усни се једаред Андрији: ко дошо му анђо у сан, па му каже: „Иди у виноград, па копај, и ископаћеш блага.“

Кад Андрија устао, приповеди својој жени, шта му анђо у сну казао; а она њему:

— Иди, бога ти, човече! Сан је лажа, а бог је истина!

Е ал не прошло на том.

Ево друге ноћи опет истог анђела Андрији на сан, па му каже то исто.

Опет приповеда он својој Јули. А ова не може да помисли да би и она могла бити кадгод богата, кад је невоља и у колевци грлила, па му каже:

— Слепац снива о дузи и сунцу, а сиромашак о благу.

Андрија уздане, па, ко вели, тако је.

Кад ал треће ноћи дође му баш сам св. Никола, његов кућни светац, ама баш исти онаки, ко што је намолован на његовој икони, што му виси у прочељу, па му каже: „Андрија, поштени човече! Послушај ме, што ћу ти казати. Бог се смилово на тебе и твоју сиротињу, па ти слао свог анђела, ал ти га не хте послушати. Но ево ти и ја кажем: Иди у твој виноград. Одмери два корака десно од лагума, па ту копај не ћеш се кајати. Ако сад још не послушаш, па не урадиш, урадиће ко други.“

Таман да му се Андрија маши свете деснице, па да је целива, а свеца нестаде.

Одмах се тргне иза сна. Па каже Јули, да му се јавио баш главом сам св. Никола.

— Велика је милост твоја, господе! — Рече она скрушена.

Е сад већ није друкче. Божија се мора послушати.

Једва дочекали да сване. А кад дан ославио, дуго им до мрака.

Тек сунце оскочило изнад темена, узе Андрија ашов и мотику, па хајд у планину. Још му казла Јула, да се ником не ода па путу, куда ће, ни шта ће, да не би како све прошло на лијо. А кад буде копао, каже му, да не да ни за главу ни гласка од себе, јер ће се све претворити у гар, ца ма то били и сами златни дукати.

Андрија оде . . .

А Јула оста радосна као мало дете. Та с ким ће да дели своју радост него опет с првом својом радошћу, са својом дечицом.

Узеће редом једно по једно, па ће га окупати, умити, очешљати, па обући у чисте аљинице. Да тако личног, до сад невиђеног, госта дочекају што свечаније. Па од милине изљуби још свако редом небројно пута.

— Децо, молите се богу, да вам се баба сретно врати, па ће нам донети у кућу много, здраво много новаца.

— А шта ће нам новаца? — Запита је један малиша.

— Е чедо моје, треба . . . треба . . . Прво ћемо купити велику воштаницу нашем св. Николи, нек му на милост и у славу гори пред дверима. Па ћемо купити још и зејтина и препалити пред његовом иконом на олтару. Па онда ћемо сви отићи у цркву и молити се боги. П'онда ћемо назидати велику кућу, већу него што је мандин бирцуз. И купићемо млого земље и још један виноград, већи него што сад имамо.

— Је л', мати? — Рече једно дете. — А кад ће то бити?

— Ако бог да, кад вам баба дође кући.

— Па хоћемо л' купити још једног коња и још једне таљиге?

— А да, срце моје. Па ћеш ми ти, Мито рано, остати на нумери. Па ћеш помагати баби радити земљу и копати виноград. Е онда ћемо имати млого, здраво млого посла, па ћемо морати најмити силну мобу.

— А ја? — Запита други.

— Ти ћеш, Стево душо, ићи у школу, па ћеш учити млого, млого, па ћеш бити попа.

— Је л', мати, па ћу обући ону златну кошуљу? Је л'? — Повиче дете радосно.

*

— Да, снаго материна, да! Па ће те сви љубити у руку. А кад твоја стара мати дође у цркву, ти ћеш јој дати читаву поскурицу. Па кад дође на јутрење на миропомазаније, а ти ћеш јој здраво намазати чело светим елејом.

— Аха! Видиш! — Кликне Стева, па се окрене Мити. — Мене ће љубити у руку, а тебе не ће!

— Е и ја ћу косити, па ћу мужати грожђе, па ћу се возати, кадгод хоћу на лепим колима. — Одговори овај.

— Но но; немојте се свађати. — Утишаваше их мати. — Бог воле само добру децу. Ви'те, како је Ђура добар, па слуша.

— Је л' мати; — проговори Ђура, — и ја ћу ићи у школу?

— Да, лане моје, па ћеш бити велики господин.

Тако ће једно бити ово, друго оно, све ко што Јула мисли и жели.

— Другојачије ће онда бити — вели она својој деци. — Не ћемо ни једног дана бити без леба ко сад. Па ће вам мати месити на божић млого богиних колача, а не ко лане само један.

И ту уздану, а из очију јој се скотрљаху две крупне сузе, те јој се преко испаћеног лица скрунише у недра Умесила малу циповчицу од црног брашна, па га закитила стручком босиљка, те га метла на сто у име божитњег колача. А место свеће воштанице, упалила провлак, да пресветли само, док колач пресеку.

— Па кад будемо славили наше крсно име, а ми ћемо почастити све просјаке, дигод ког нађемо. Јер је тешко, децо, сиротовати. Покупићемо кљасте и богаље, па нек се моле богу за нас, као што је радио онај богаташ, што о њему приповеда св. писмо.

Кад дође на св. писмо, а Јула се сети, како је једаред попа тумачио евангелије, па казо, да ће пре камила проћи кроз иглене уши, него што ће богаташ доћи у царство божије. Чисто се стресе, кад помисли на пакао и вечне муке на оном свету. Па се скоро покајала, што је и пожелила да се обогати. Ал се опет предомисли, па стапе нарицати, да ће само добра дела чинити. Па је таки отишла и купила зејтина, те препалила жижак пред св. Николом . . .

У таком разговору и у таким мислима прође је брзо дан. А кад дошло вече, па деца полегала, а она остала сама, није могла дуго да легне у кревет. А кад легла, не могла да заспи. Разбио јој се сан, па све мисли, шта сад њен Андрија ради? Сад јој тек паде на ум, да не треба тако да се радује, јер ко зна, како ће још испасти? Ал ако јој је суђено, ако је божија воља да је избави невоље, а божија је воља велика, не ће је заборавити.

Снива о својој будућности, о својој дечици. А будна је. Баш јој не ће сан на очи. Па устала из кревета. Па иде лагано на прстима од једнога детета до другог. Прекрстиће свако по трипут, па ће над сваким очитати оченаш. Гледа, дуго гледа у свако детенце, како невино спава као анђелче. Па се осмејава на њих. А срце јој пуно материнске среће.

Љубав је материнска дубља, него море што је, а неизцрпива, као што су често и жеље њене. Њом, мисли она, прозире сваком чеду најдаљу му будућност.

У соби тишина ко у цркви. Само се чује тијо дисање успаване деце, и што би кадикад ветар, што је дувао на пољу, затресао трошним прозорима, бијући лишћем, што га ма-

с дудова, о папир, којим су били епљени прозори Тад би жижак рхтао, зејтин се заљуљао, а пла-чак утонуо у њега, те запраска ко хоће да се угаси.

Код свакога тог шушња осврнуће Јула по злоудој собици, па ће сва-м погледом видити све јасније сво-велику сиротињу и голотињу. На огод баци око, све старо, трошно, ештало.

Чисто јој нека страва подишла у це, па све преза од нечега. На је-ред лупну нешто за њених леђих. гне се, па се осврну, а срце јој раховито закуца. Кад само, а оно чак скочио иза фуруне с банка, па тегли. Одупро се свим четверим гама, опружио репекању, те се об-зује. Па онда стаде гласно прести, скочи на кревет, па се шћућуни ело главе код деце.

— Бог са мном и часни крст! — рошапута Јула, па се прекрсти. — Шта ми је, те сам се тако уздрхтала ко мало дете? . . . Све ће то друго-чије бити, док . . . Ако бог да! . . . .

Дотле је Андрија био већ давно свом винограду. Насадио се у ла-уму и начекао, да дође поноћ. Јер лаго треба копати само у глуво до-а, кад је све мирно ко у цркви, кад опа чита 'вангелије.

И он је сликао своју будућност личним бојама ко и Јула. Види се-е стара старца, седа, погурена. Око ебе децу и унучад. А он, ко оно аш праотац и патријарак Јаков, рича им о минулим овим тешким анима, о бедама и невољама, што рле сиромашка ка највернији садру-ови, па им светује, да се у добру е понесу.

А кад дошла поноћ, узме ашов и отику, па па посо. Помоли се богу св. Николи. Пљуне у своје окоре-ле шаке. Па копај. . . копај. . . Ис-копа рупу већ себи до појаса.

Сад му падоше на памет гатке и бајке, што их слушо ко дете. На сва-ком месту, ди има закопаног блага, говорили су му, има кијамет које-каквих нечистих духова.

Ноћ црна и нема ко гроб. Само што би по каткад закрештала дигод далеко каква совуљага или друга ко-ја тица ноћница. А планински ветрић би се заиграо лозиним лишћем, за-хуко па се сврио под чокот. И онда би опет настала гробска тишина.

А шта је сад?

Из далека . . . далека тутњи не-што потмуло, баш канда је испод зе-мље, чак тамо у њеној утроби. Из почетка слабо, па све јаче, док на послетку није тако затутњило, као да се земља прелама, па игра под Ан-дријиним ногама, а он не може чи-сто да стоји, ко што треба. Од те-шке грмљавине заглунуле уши; а па очи му пао мрак, па обневидио, те му се чини да гледи кроз неку мре-жу или мувино крило, као кад се за-гледиш с вечера у румено сунце, па ти после засену очи, а ти се бечиш и бечиш, но опет не можеш ништа да видиш На једаред прогледа, као да му неко скиде руком слепоћу с очију, ал да на своју препаст и ужас види, што не могао још никад ни по-снивати.

Пред њим стоји баш сам главом паклени (Прекрстите се, децо!) со-тона. Црн клети, ко и црни греси, што му нема на ђаволској души. На глави му два рога ко у једногоца јунета. А остраг му виси црн реп ко у бика. На ногу нема стопала ко у крштене душе, него коњске копите. У врашким својим ручердама држи грдне тророге гвоздене виле. Око се-бе опасо дебео гвозден ланац, па уси-

јан ко жива жеравица. Како га Андрија угледа, а он загрми на њега громким гласом: „Шта ћеш ти ту?“... Испод њега кукља густ модар пламен кроз дебео дим. А из тог пламена ничу безбројни мали ђаволчићи с малим репићима и рогичићима. За њима ево других којекаквих аветиња, да вас их милостиви бог сачува!... Вештице, ко старе бабе, узјашиле на метле, па све крече, па облећу Андрију, те га гребу и шибају метлама по лицу и ушима. Лица им смежурана, борна, гнусна. Из поздрва, наусница и кезастих брада провирују дугачке, седе, чекињасте длаке. Коса им зеленкаста, па сва искрзана. Разглавиле крезубаве вилице, па мислиш, да прогутају кукавца Андрију... Међу њима се гуркају силни голи, живи, људски костури с ћелавим лубањама и искезеним зубима. Из костију им миле гује и гуштери, па пузе на земљу, низ њих, да се одатле вију уз Андрију, те му се ладне ледене савију око врата и у гола недра. А они намештају вешала, па се отимају, ко пре да га зграби, па му запне замком око врата, а све вичу: „Дајте га на ченгеле!“ И, мислиш, већ га шчепаше и дижу горе. А расклимитане гоцуре им шклоцају, чим се помакну... Уз њих се ускомешали љути вампири у белим покровима, с избуљеним, па закрвављеним очима. Искезили оштре зубекање, па се устремили на Андрију. А за њима чангрћу гвоздене ченгеле. Њима хоће да га закваче, па одвуку собом. И већ скидају с њега живог комад по комад врућа меса... И још тма свакојаких паклених нечисти, какве не може крштена душа ни замислити.

Хуче, буче, урличу, вриште, пиште, шклоцају, грокћу, фијучу, циче, звижде, сикћу, а уз то страшан, г
зан смеј.

Све се то склептало око Андр
Он заклапа трепавице, да их не в
но што их чвршће склапа, то му
јасније долазе те слике пред вид,
се чисто занесе, па да падне, па
падне. А та хука и салаука, цел
галама пишти му и зуји у ушима,
му чисто и у мозгу проврила. Т
се кукаван ко у трољетници, па
коће зубима. Облио га зној кру
ко грашак, ладан ко самртнички.
ни му се, срце му не куца, а
стала. Руке обамрле, ноге поклец
А кроз жиле му канда не тече
ла људска крв, него лед-ледена
ко да је пио љута сичана. У то
ма да побегне макар у непело,
да се избави паклених мука.

Ал ко хоће да дође до ск
ног блага, не сме се престрави
од чега, мора истрајати до кра
сни крст је на помоћи проти
нечисти. И уздрхталом скоро
ном руком прекрсти се Андрија с
већим страхом.

И гле!

Страшном громком грмљавин
се опет земља затресе. И, док је т
но, нестало свега, што до сад глед
Још један грозан смеј, па и он
изгуби у страшној тутњави. Све пр
гута модри пламен и дим, па на
слетку нема ни њега више...

И опет наста поноћни мир.
По који зрикавац или попац зак
чаће из траве. А Андрија ће дуб
мученички узданути. Па опет тишина

После свег тог чуда сад тек
ти Андрија умор, као оно јунак,
ји се борио с млого више проти
ка, па их надјачао, и тек онда
нуо. Савладан сном и умором, изн
рен страхом посрну, те паде на го
земљу, те ту и заспа ко заклан. Сн

код куће је. Једно му дете , лежи мртво на столу. А он да му препали свеће самртнице. деца трче око њега, па плачу, за умрлим братом, него ишту леба. А он нема да им да. Па , да горко, горко плаче, да су зе свега облиле.

том се тргне иза сна. Погледи оло, па не може себи да дође. а, ди је? Потргне руком к лиа протре очи, а образи му вла- Влажни од суза, што их пролио у, и од ладне росе, што пала с . . Мисли још, да снива. . . По- небу. А небо забелило сребрим прозорјем. . . Погледи доле. њим јама, што је ноћас ископо. ад се прену. Па скочи ко опаиз ње. Сетио се свију страхота, их ноћас гледао својим очима. о се страшног сна, што га уснио. ојури кући, што игда брже мо- Не чује дивних песама, што се егале из шушњарака и густижа. сећа бајног мириса, што га зозмамила шареном планинском цве- Не пази, да л' ће стати у жу- поток, па му замутити бистру во- Па макар му још ужасније страе пале на пут, грозније, него што оћас згрозиле, борио би се ш њи- и, мисли, надвладо би их, те прошо пута.

Тако је летио кући. . . .

А код куће Јула не могла целе ћи ока свести, па једва дочекала, зазвони на јутрење. А освануна деља. Она се обуче и оде у цркву. цу остави спаваћиву.

Кад отишла у цркву, једва је чела, да се јутрење сврши, те оде т кући, и види, је л' јој дома Анија? Што јој донео? Бог нек јој ости, ал не памти, да му је икад љуто згрешила: Склопила руке, миче уснама, ал не шапуће молитве ко до сад, него све којешта. Почела с „от лукаваго“ а свршила с „оче наш“. А кад попа очитао последњу јектенију, и црквењак отпојао: „Амин!“ — изађе брзо из цркве, па појури кући (Опрости, боже!) не ко из цркве, већ ко из пакла.

Из далека угледа Андрију. Па кад му дошла ближе, види га, да је сав усплаирен, блед изнурен.

А он опет види њу узнемирену, па већ мисли сад ће чути зајамачно и на јави, што му се у сну снило.

— Дете! Дете! — Повиче јој на сусрет. — Ди су ти деца?

Она застану, па га стаде гледати. Не може да се доуми, шта би човеку?

— Та говори, говори, шта је? Шта је с дететом! Што си га оставила? Ајде брзо! Брзо кући! — Виче Андрија у очајном страху, па је вуче за собом.

Јула сва претрнула Мисли, муж јој поманитио. Па иде за њим, а и не осећа, да је вуче, ни да стаје својим ногама на земљу.

Тако дошли кући.

Кад у собу, деца се пробудила Једно виче матер, друго бабу, треће: гладно је.

А Андрија их стао грлити и љубити. Са срца му спаде сињи камен. Види их, да су живани и здравачки ко ланад.

Јула све то гледи, па се чисто обезнанила. А кад јој Андрија испри- поведа шта је све било, као да је порази гром. Седе на клупу, па занеми и занесе се.

Андрија забурио главу у руке, наслонио се на лактове, па зажмурио, мисли, да не види свог јада . . .

Па шта те сад чека, жалосницо, снаш'-Јуло Поцина?

Опет стари јад! Опет стара невоља!

Еј — ал су грозне обмане!

1877. —к—

ЛИСТАК.

ШАЛА и ЗАБАВА.

НАТПИСИ.

1. Двострук вештак.

Госпођи Персиди нема тога ко ће
Да се приподоби!
Два вештака ј' она, и сликар и писац
У једној особи.
То сваки признаје, ко је год познаје.
До последње мрве:
Јутром чим устане, таки слика — лице
А пише — обрве.
б.

2. Купка
(У АЛБУМ.)

Красно ти си ***ско језеро,
Описат' те није кадро перо
Ал' ко нож си оштар са две стране:
Једна страна нож је у лечника
Њом повраћаш здравље болесника;
Другом здравим љуте чиниш ране,
Којим лека вода твоја јака
Нити пружа, нит пружити мож';
Та зада' их убилачки нож:
Очи твојих дивних лепојака.
б.

БЕЛЕШКЕ.

(Бранко Радичевић). Из Даља нам јављају, да се и онде бранкова жеља почела већ остваривати. Приликом прославе пада Плевне, сетише се родољуби и предлога о преносу бранкових костију у Ср. Карловце, и скупише у то име 39 фор. а. вр., која ће се свота дотичном одбору приносити. Без сумње ће се и по другим нашим местима о настојећим празницима и забавама сетити поштоваочи бранковых гусала изнесеног предлога и заузети се по могућству, да се овај и остварити може.

(† Живан Вацаковић), техничар у Монахову, родом из Србије из округа крагујевачког, умр'о је од тифуса ових дана у Монахову у петој години техничких наука, дакле завршујући своје студије. Пријатељи његови пишу нам, да је Живан био један од највреднијих ђака, да је био топал пријатељ и честит Србин. Нек му је леп спомен међу браћом!

(Пета забава са предавањем), што приређује новосадска „Српска читаоница“, држана је у недељу 11. децембра, и беше јако посећена. Предавање је држао овдашњи лекар Др. Светозар Максимовић „О храни“ и додирнуо је питање о вегетаријанизму, осуђујући једностраност овог начина храњења. Као што дознајемо, др. Максимовић ће наставити предавања из природних наука, нарочито из физиологије, а бираће теме, које су за практични живот од потребе.

СИТНИЦЕ.

(Највећа зима.) Највећа зима која је до сада од путника на северни пол обележена износи 47 ⅓°. На тако великој зими живили су људи на лађи „Алберт“ и „Дисковери“ 14 дана, но немогавши издржати је, смрзну се сви. Јулије Пајер вели, кад је он путовао на северни пол, термометар је пао на 40 ½°, даље не. Но така зима упливише и обично на чуства човечија. Пуле бије лакше, дисање и осећање врло ослабе. Капци на очима отекну, до се и кад није ветровито време и проузрокује бол у очима, као кад би ко боцкао очи. Људи, који се обичним гласом воде, чују се сасвим јасно на неколико стотина корачаја. Зној престане са свим, и човек осећа страшну жеђ, која се никако неда угасити. Упалење језика и гуше су последице употребљавања снега против жеђи, и он се осећа у устима као усијан метал. Осим тога настане већа потреба ране и наклоност спавању, кад што се и. куе промени. Пајер пише да је најјачи рум као млеко слаб био и згуснуо се као трањ (рибља маст). Нос, руке и усне се надују, кожа им постане као пергаменат и кад се најмање додирну проузрокују страшан бол. — Колика мора да је тежња за знањем, кад људи од науке све то заборављају и опет у пусте северне пределе иду!
П.

ОДГОВОРИ.

Г. М. М. у М. Др. Рихард Годфров држао је 3. децембра о. г. једно предавање у општем апотекарском друштву у Бечу „О телефону“. То предавање донећемо у идућем броју „Јавора“, да би се и наши читаоци упознали са овим најновијим и важним проналаском Александра Грема Бела. Тиме ћемо одговорити и Вашем захтеву, да дознате шта је телефон.

Издаје Лука Јоцић Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.